

Ìwé-Òḡáyé Ìmọ̀lẹ̀-Ìkǎǎnyì (New Testament)

Ifè 2009 Edition

This Bible is copyrighted by Wycliffe Bible Translators (Wycliffe.org) and is printed with permission by the Digital Bible Society (dbs.org) for non-commercial use.

This Bible is available for free download in a variety of digital formats at dbs.org/bibles.

Màtéwò	4
Mákò.....	35
Lúkà	55
Yòhánà	89
Itsé	112
Rómà ña.....	144
1 Kòrìntì ña	160
2 Kòrìntì ña	174
Gàlátì ña.....	183
Èfésì ña	189
Filíkpò ña.....	194
Kòlósì ña.....	198
1 Tèsàlòníkì ña.....	202
2 Tèsàlòníkì ña.....	205
1 Tìmòté.....	207
2 Tìmòté.....	212
Títò.....	215
Filèmónì.....	217
Hèbérù ña	218
Yàkúbù.....	230
1 Òkúta.....	234
2 Òkúta.....	238
1 Yòhánà	241
2 Yòhánà	245
3 Yòhánà	246
Yúḡà.....	247
Ànyàḡà	249

Màtéwò

Ìwé-Ikò díqǔ ti Màtéwò nyínyà díre

Olí-Yèésù-àtsètsè ña náa fɔ afɔ-kǎ, tsí afɔ#é dī orò ñlè ñh̀wèrè-ña. À náa fɔ ní Màtéwò ní kɔ iwé yèé bé#é, òñu gbo wà náàñjírí-ɔmatsé-Yèésù máàméédzi ña#á ni. Náàtsùgbée béè ní à náa kpe iwé yèé bé ní "Ikò díqǔ ti Màtéwò"#é.

Màtéwò kɔ iwé-é fú ɔma-Ìyúqà yèé ña wáa gba Yèésù gbó#é. Àtsùgbée béè ní ó tsā afɔ kpíkɔpɔ ti ñnó-Ìwé-Ìmòlè Àtsètsè#é, tsí ó nya òkpí-kíbí wíwá-Yèésù ñh̀talè bí mú afɔ ña#á tse gbà#á. Kíbí Ɔqáyé nákó wáa dzoyè gbo gbà#á kpádzú fúu tó béè ñnó-iwé#é. Ó ní olú lákú yèé nákó wáa gba ɔma-Ìyúqà ña là, tsí à módzú si nónà si fú, tsí nákó dzé ɔmalɔma-ólú Ɖàfíqǐ#é, Yèésù ni. Ó nya ìrɔ-ólú yèé Yèésù dzé#é gbo díre. Ó ní Yèésù dzé olú yèé náa bɔ àkòrǔ ña#á, tsí dzé olú yèé nékpá láre edzò ña#á gbo, tsí ó dzé olú yèé wà tsékó fú ònyà ña gbo ti nára-kíbí ká gbé náyé#é gbà, tsí kó qǔ fú Ɔqáyé#é.

Màtéwò wà díre obí-Yèésù

(Lúka 3:23-38)

1 Ékɔ-gbágbónhgbàgbò-Yèésùt Kírísítòt ña ní: Àbàràhámít dzé gbágbónhgbàgbò-Ɖàfíqǐt, tsí Ɖàfíqǐ gbo dzé gbágbónhgbàgbò-Yèésù.

² Àbàràhámí bí Ísákàt, tsí Ísákà gbo ñde, tsí bí Yàkúbùt, tsí Yàkúbù gbo ñde, tsí bí ɔma ɔɔkǔkǔ máàméédzi, tsí à náa kpe òkǎ ní Yúqàt. ³ Tsí Yúqà#á gbo bí Fàrésì òñu Sèrà ñnó-Támàrà. Tsí Fàrésì gbo ñde, tsí bí Èsirómì, tsí Èsirómì gbo ñde, tsí bí Áràmi. ⁴ Tsí Áràmi gbo ñde, tsí bí Àminàqábù, tsí Àminàqábù gbo ñde, tsí bí Nàsónì, tsí Nàsónì gbo ñde, tsí bí Sàlàòmónì. ⁵ Tsí Sàlàòmónì#é né Ràhábà, tsí bí Bòwási, tsí Bòwási gbo ñde, tsí né Rúti, tsí bí Òbédì, tsí Òbédì gbo ñde, tsí bí Yèsé. ⁶ Tsí Yèsé gbo ñde, tsí bí olú Ɖàfíqǐ.

Tsí Ɖàfíqǐ gbo ñde, tsí bí Sàlòmót ñnó-aya-Yùriyà dzò dzò. ⁷ Tsí Sàlòmót gbo ñde, tsí bí Rèhòbòwámì, tsí Rèhòbòwámì gbo ñde, tsí bí Àbíyà, tsí Àbíyà gbo ñde, tsí bí Àsáfà. ⁸ Tsí Àsáfà gbo ñde, tsí bí Yèhòsàfàti, tsí Yèhòsàfàti gbo ñde, tsí bí Yòràmi, tsí Yòràmi gbo ñde, tsí bí Yùsiyà. ⁹ Tsí Yùsiyà gbo ñde, tsí bí Yòwàtámì, tsí Yòwàtámì gbo ñde, tsí bí Àhási, tsí Àhási gbo ñde, tsí bí Èsèkiyà. ¹⁰ Tsí Èsèkiyà gbo ñde, tsí bí Mánàsé, tsí Mánàsé gbo ñde, tsí bí Àmónì †, tsí Àmónì gbo ñde, tsí bí Yòsiyà. ¹¹ Tsí Yòsiyà#á gbo bí ɔma ɔɔkǔkǔ ña, tsí à náa kpe òkǎ ní Yèkòniyà. Ñh̀wèrè nyènyè ní ene-ilú-Bàbilónit ña wáa mú ɔma-Ìsàràyéliit ña ñkpá ní ká káa gbé ñnlú-àña#á.

¹² Náànyi-béè#é, Yèkòniyà wáa bí Sàlātiyéli, tsí Sàlātiyéli gbo ñde, tsí bí Sòròbàbélì. ¹³ Tsí Sòròbàbélì gbo ñde, tsí bí Àbíwù, tsí Àbíwù gbo ñde, tsí bí Èliyákìmi, tsí Èliyákìmi gbo ñde, tsí bí Àsòrì. ¹⁴ Tsí Àsòrì gbo ñde, tsí bí Sàqókì, tsí Sàqókì gbo ñde, tsí bí Àkìmi, tsí Àkìmi gbo ñde, tsí bí Èliyúqǐ. ¹⁵ Tsí Èliyúqǐ gbo ñde, tsí bí Èlèyàsàrì, tsí Èlèyàsàrì gbo ñde, tsí bí Mátánò, tsí

† À nákó nyáa kpe Àmónì#é gbo ní Àmòsi.

Mátánò gbo ñde, tsí bí Yàkúbù. ¹⁶ Tsí Yàkúbù gbo ñde, tsí bí Yòséfùt, tsí Yòséfù gbo dzé ɔkɔ-Màriyàt. Màriyà#á ní bí Yèésù, ene yèé à náa kpè ní Kírísítò#é. ¹⁷ Ǹbèè, Ɖàfíqǐ wà dzé ɔmalɔma máàméerè-è fú Àbàràhámì, tsí Ɖàfíqǐ gbo gba ɔmalɔma máàméerè táná ká mú ɔma-Ìsàràyéli ña ñkpá lɔ ñBàbilónì. Tsí Kírísítò gbo wà dzé ɔmalɔma máàméerè-è ti ñh̀wèrè nyènyè wáa fú ñh̀wèrè yèé à bí#é.

À bí Yèésù

¹⁸ Báayi#é, bí à bí Yèésù Kírísítò gbà fáa? Màriyà dzé ìnà-Yèésù. Táná kó bí Yèésù#é, Yòséfùt wà dígbàñà-è. Ó dī, à kò ma èwò-ara-ña, tsí Mímì-Ɔqáyét tse tsí ó néfù. ¹⁹ Tsí ɔkɔ-è Yòséfù, ònyà-atsòtít-Ɔqáyé-kǎ ni, tsí kò wà wò ní òñu kó qánó mú Màriyà nódzú-ònyà ña. Ǹbèè, ó tsèsèrè, tsí ó ñde ní òñu kó kò náari fɔ iné yèé ó tse#é. ²⁰ Tsí kíbí ó wà tsèsèrè#é, adzítse-Ɔlòdzó-kǎ mú ara-è ñàá nódzú-àlá, tsí wà wí fúu ní: Yòséfù, ɔmalɔma-Ɖàfíqǐt, máa sá, né ìgbàñà-èè#é, iné yèé tse#é, Mímì-Ɔqáyé ní tse tsí ó néfù#é. ²¹ Tsí nákó bíma ɔɔkǔkǔ-kǎ, tsí nàa ɔ ékɔ fúu ní Yèésù ††, iné yèé tse#é, òñu ní nákó gba ene-ilú-è ña dzò nówò-àbi-ñà ña#á.

²² Iné ña#á wáa lɔ béè náàtsùgbé-iné yèé Ɔqáyé fɔ wáa lɔ ñh̀wé-è gbà ñh̀tá-agbáfɔ-Ɔqáyé fɔ†#é kó tse. ²³ Ó kɔ si ní:

“È rí gé, ɔɔkǔkǔ-kǎ yèé kò ma ɔkɔ#é nákó néfù, tsí nákó bíma ɔɔkǔkǔ-kǎ,

tsí à nákó kpe ɔma#á ní Èmànùwéli.” †

(Òkpì-ékɔ#é ní dzé Ɔqáyé wà bá wa si#é.)

²⁴ Kíbí Yòséfù dzí#é, ó ñde, tsí tse si ñh̀tá-iné yèé adzítse-Ɔlòdzó#é fɔ fúu#é, tsí ó né Màriyà. ²⁵ Ó dī, kò sù báa títi ó bíma ɔɔkǔkǔ-kǎ, tsí ó ɔ ékɔ fú ɔma#á ní Yèésù.

†† Òkpì-Yèésù ní dzé Ɔlòdzó wà gbane là#á. † Ìwé-Yèsáyà 7:14 (Esaie 7:14)

Olí-ifèénó ña wáa kí Yèésù

2 À bí Yèésù ñhílú-Bètèlèhémì néré-Yùdáyà ñhùwèrè yèé Èròqìt dzé olú si#é. Náànyi-béè#é, olí-ifèénó ña ti nówò-òntsà, tsí wáa tó ñhílú-Yèrúsàlémì,² tsí wà bèrè ní: Ñbìsì òma yèé nákó wáa òlú-òma-ìyúqàt ña, tsí à bíi ñhùsèè#é wà? Àña wà bèrè béè, ñjé yèé tse#é, àña rí àràwo-è nówò-òntsà bé, tsí àña wá ní àña kó wáa sèè ni.

³ Kíbì olú Èròqì gbó béè#é, ó ò ñhàñù òlú fú òñu ene-Yèrúsàlémì ña kpó. ⁴ Tsí ó kpe onùgbó-atsebo-òdáyé ña òñu akóne nékpa-òdáyé ña kpàqé kpó, tsí wà bèrè ña ní: Ñbìsì ó wà ní ká bí Kírísítò, ene yèé òdáyé nákó bè wá#á ná?

⁵ Tsí ene ña#á dzòñu fúu ní: Ó wà ní ká bí ñhílú-Bètèlèhémì néré-Yùdáyà, ñjé yèé tse#é, òdáyé wínyè gbà ñhà-agnbá-òdáyé fìt, tsí ó kò si ñhùwè-òdáyé ña ní:

⁶ “Èñe, ene-ìlú-Bètèlèhémì ña ñhà-ìlè-Yúqàt, ìlú-ñjé dzé ìlú lákú-kà náàñírí-ìlú-ìlè-Yúqà ña. Ó ò, ene yèé nákó gbé tèmì ña, òma-Ìsàràyélìt ña#á, nákó ti náàñírí-ñjé ni.”[†]

⁷ Ñbèé, Èròqì kpe olí-ifèénó ña#á ñhùkpá, tsí wà bèrè ña ní náàsòkò yèésì tútútú à rí àràwo#é? ⁸ Tsí ó bè ña ò ñhùwè-òntsà ní: Ká lo, tsí ká káà wo maqé#é rere, tsí bí à ríi ná, ká wáa fì fú òñu, tsí òñu gbo, òñu kó lo káà sèè.

⁹ Kíbì ó fì fú ña béè tá#á, à ñjé, tsí dzì nòñà. Tsí kíbì à làkòò#é, àràwo yèé à rí nówò-òntsà#á sèè bó ró, tsí dzì ñwádzú fú ña, tsí à tè náànyi-è, títi ó lo káà dóro nògāgā-kpàtá ñbí maqé#é wà á. ¹⁰ Kíbì à rí àràwo#é béè#é, ayé té ña kadzá. ¹¹ Tsí à wò lo ñkpàtá#á, tsí rí òma#á òñu ña-è Màríyàt. Tsí à kálè, tsí mú erí kálè fú òma#á, tsí sèè. Tsí à tú arù-ñjé ña, tsí à mú ñjé-èfè ña, tsí ñ tsòyà fú òma#á. À fúu ñsíká òñu awu rúrú fírífírí má nára-àqé rúrú fírífírí-kà yèé à náa kpè ní mírì#é gbo.¹² Náànyi-béè#é, òdáyé fì fú ña nódzú-àlà ní ká máa sèè gbà ñjé-Èròqì ró. Tsí à gba ònà-òmirè, tsí ñ bò lo ñhílú-ñjé.

Yòséfù gbé Màríyà òñu Yèésù, tsí à sá lo ñlè-Èdzíkpitì

¹³ Kíbì olí-ifèénó ña#á bò wáa lo tá#á, adzítse-òlódzò-kà mú ara-è ña Yòséfùt nódzú-àlà, tsí wà fì fúu ní: Kó ñjé, tsí kó gbé òma#á òñu ña-è, tsí kó sá lo ñlè-Èdzíkpitìt. Tsí kó gbé bè títi fú ñhùwèrè yèé òñu nákó fì fúu ní kó sèè bò wá#á. ñjé yèé tse#é, Èròqìt nákó fì ní ká wo òma#á, tsí ká kpaá nóòkú.

¹⁴ Ñbèé, Yòséfù ñjé, tsí gbé òma#á òñu ña-è, tsí sá lo néÈdzíkpitì nóoru nyèñè. ¹⁵ Tsí ó gbé bè títi Èròqì kú. ñjé ña#á wáa lo béè, àtsùgbée ñjé yèé agbá-òdáyé fìt kò si ñhùwè-òdáyé#é kó tse. Ó kò si ní: “Màa gbé òma-mi ti néÈdzíkpitì wá.”^{††}

Èròqì fì, tsí à kpa òma tsígíqí ña nóòkú

¹⁶ Kíbì Èròqìt rí mà ní olí-ifèénó ña#á mú òñu tse ni#é, ñnó bíi tó béè, tsí ó fì ní: Òma òkòkèè yèé né òqí mèèdzì gbo, yèé kò né òqí mèèdzì gbo, tsí wà ñhùwè-òntsà òñu

† Ìwé-Míkà 5:1 (Michée 5:1) †† Ìwé-Hòsèyà 11:1 (Osée 11:1)

néré-bè kpó#é, ká kpaá nóòkú. Ó fì béè, ñjé yèé tse#é, olí-ifèénó ña#á òlú ñhùwèrè yèé àràwo#é fùdáyá#á fúu. ¹⁷ Ñbèé, ñjé yèé Yèrèmíyàt agbá-òdáyé fì kò si ñhùwè-òdáyé#é tse. Ó kò si ní:

¹⁸ “À gbó igbe-ònyà-kà ñhílú-Ràma, tsí ó wà sòkú, tsí ó wà ráàbo gbo. Ràhéli ní wà sòkú-òma-è ña béè#é, tsí à rée kú, ñjé yèé tse#é, òma ña#á kò sí ró.”[‡]

Yòséfù gbé Màríyà òñu Yèésù, tsí à bò ti néÈdzíkpitì wá ñhùsàràyélì

¹⁹ Kíbì Èròqìt kú tá#á, adzítse-òlódzò mú ara-è ña Yòséfùt nódzú-àlà ñlè-Èdzíkpitìt, ²⁰ tsí wà fì fúu ní: Kó ñjé, tsí kó gbé òma#á òñu ña-è, tsí ká sèè bò lo ñlè-Ìsàràyélìt. Ó ò, ene yèé ña wà wo ikú-òma#á, à kú.

²¹ Tsí Yòséfù ñjé, tsí gbé òma#á òñu ña-è, tsí à sèè bò wáa lo ñlè-Ìsàràyélì. ²² Ó ò, ó gbó ní Àkèlèwòsì, òma-Èròqì gba òdì-boba-è, tsí wà dzoyè néré-Yùdáyà#á. Kíbì ó gbó béè#é, kó sèè bò lo bè#é nódzo fúu. Tsí òlódzò wínyè fúu nódzú-àlà, tsí ó ñjé, tsí bò wáa lo káà gbé néré-Gàlilé.

²³ Kíbì ó káà tó ñbèè#é, ó lo káà gbé ñhílú-kà yèé à náa kpè ní Nàsàrétì#é. ñjé ña#á wáa lo béè, àtsùgbée ñjé yèé agbá-òdáyé fì ña kò si ñhùwè-òdáyé#é kó tse. À kò si ní: “À nákó kpèè ní ene-Nàsàrétì ña.”

Yòhánà Awèfúne wá dzíkò-òdáyé fúne
(Mákò 1:1-8; Lúkà 3:1-3; Yòhánà 1:19-28)

3 Ó wáa ò ñhùwèrè-kà, tsí ònyà-kà bò nòqà néré-Yùdáyà, tsí wà dzíkò-òdáyé fú ònyà ña. À náa kpèè ní Yòhánàt Awèfúne. ² Tsí ó wà fì fú ònyà ña ní: Ká nyílò kpaqà, ñjé yèé tse#é, àsòkò tó, tsí òdáyé kó wáa dzoyè si ñhà-ñjé.

³ Yòhánà Awèfúne#é ní Yèsáyàt agbá-òdáyé fìt wà báfì#é. Yèsáyà fì si ní:

“Òñu-ònyà-kà wà qí nòqà, tsí wà dúgbe ní: È tótse ònà si fú òlódzò. È tó ònà síse ña si fúu.”^{‡†}

⁴ Yòhánà#á wò àwù-kà si. Àwù#é, irò-ràkumi^{‡†} ní à ñ ñjé#é, tsí náa mú òlú-awò-kà gbo, tsí ñ ò ñjé néré-òdáyé si. Tsí náa wà dze ñjé ña, tsí wà lá onyi gbo. ⁵ Ñbèé, ònyà ña ti ñhílú-Yèrúsàlémì, tsí ti néré-Yùdáyà#á kpó, tsí ti ñhílú yèé ña kpó wà nétí-òqò-Yòdání#é gbo, tsí à náa wà lo ñjé-è. ⁶ Tsí à náa wà fò àbi yèé à dze si ña#á, tsí náa wà wèt fú ña nòqò-Yòdání.

⁷ Kpíkò-òma-egbé-Fàrísìt ña òñu òma-egbé-Sàqùkét ña wà wá ñjé-Yòhánà#á ní kó wè fú ña. Kíbì ó rí ña béè#é, ó wà wí fú ña ní: Òma-edzò ña! òdáyé bàkó wáa kpèdzò, tsí nèè wí fú ñjé ní è nákó nyáa bò ñhè? ⁸ Fee, ñjé-èse-ñjé òñu ñnyè-arù-ñjé ña kó nyà òlú ñjé ní è nyílò kpaqà. ⁹ Ó ò, è máa fèqí tó si, tsí wà fì ñnó-ara-ñjé ña ní fee, Àbàràhàmìt dzé gbágbò-ònyà-ònyà gé ni, àña nákó rí òlú. Ñ wà wí fú ñjé ní, òkúta yèé è wà rí bé ña#á, òdáyé nákó nyáa sò ña ò òmalóma fú Àbàràhàmì.

¹⁰ Báàyì gíqì#é, ó ti lo eqí si ná, tsí kó ñ wò bá ogùgù-egí ña. Egi kí egi yèé kò wà so èso-ire#é, à nákó rée, tsí

‡ Ìwé-Yèrèmíyà 31:15 (Jérémie 31:15) †† Ìwé-Yèsáyà 40:3 (Esaie 40:3) †† Ràkumi#é, erā gíga-kà ni, tsí náa gbé nòqà. Náa ga láre at-sí, tsí irò-ara-è gbo kà rée.

kée sɔ́ ònà. ¹¹ Òṅu, òṅu wà wè fú ṅa òṅu omi, tsí wà ní nyà díre ní à nyílò kpaḍà. Ó dji, ònyà-kǎ ná kó wáa wá ná ànyì-òṅu, tsí nékpá láre òṅu, tsí òṅu kò dzɔ òṅu kó bɔ́ kpákò-esè-è gidì. Ene nyèṅè ní ná kó tse tsí Mímí-Ḍqáyét òṅu iná-è ná kó tì wò ònṭá-ṅa#á. ¹² Ó bané inḡ yèé à náa ní fé inḡ#é si, tsí ná kó ní fé ɔma-dzídze, tsí kpaḍí-è ḍà náà ká. Tsí ná kó tǎnà-kǎ gú nyàngbò-è, iná-írɔ nyèṅè#é kà kú láyè.

Yòhánà wè fú Yèésù
(Mákò 1:9-11; Lúkà 3:21-22)

¹³ Nǎnyì-béè ró#é, Yèésù ti néré-Gàlilé, tsí wáa tó òḍi-Yòhánà nǎnyì-òḍò-Yòḍàni, àtsùgbée Yòhánà kó wè t fúu. ¹⁴ Ó dji, Yòhánà wò ní òṅu kó kò, tsí ó wí fú Yèésù ní: Òṅu ká-òṅu ní ó wà ní kó wè fú#é, tsí òṅu ká-è wà wá òḍò-òṅu?

¹⁵ Tsí Yèésù dzɔṅù fúu ní: Kó tse inḡ yèé òṅu wà fì ní kó tse náà sòkò yèé#é. Ó dji, béè ní ó wà ní àṅa kó tse inḡ yèé Ḍqáyé wà fì#é ònḡ.

Nbèé, Yòhánà dzé fúu. ¹⁶ Kí bí Yòhánà wè fú Yèésù tǎ gbòkǎ gé#é, Yèésù fùḍá nómi#é, tsí òrɔ́ tsí dzɔ́, tsí Mímí-Ḍqáyét tì ti nòrɔ́ ònḡ wà-àlúnkùkù bé, tsí wáa dzì ònṭá-è. ¹⁷ Tsí òṅù-kǎ dǐ tì nòrɔ́ ní: Ene yèé ní dzé ɔma bíbí-òṅu, tsí dzé àrínòdzú-òṅu gbo#é, tsí inḡ-è dzɔdzú-òṅu héṅú.

Ètsù ḍǎ Yèésù wò
(Mákò 1:11-12; Lúkà 4:1-13)

4 Ná ànyì-béè#é, Mímí-Ḍqáyét gbé Yèésù lɔ́ nòḍḍǎ, tsí Ètsù t kó kǎa ḍǎ wò. ² Yèésù tse ɔdzɔ ogòòdzì òsǎ-kǎ òru-kǎ náari dze inḡ-kǎ kpókpo. Kí bí ó dzé, tsí gbé béè#é, ebi kpée kpíkpa. ³ Tsí kí bí ebi wà kpaá#á, Ètsù lɔ́ òḍò-è, tsí wà fì fúu ní: Bí ó dzé ɔma bíbí-Ḍqáyé béè òḍòḍò ni kó wínyè fú òkúta yèé ṅa nyí, tsí ká dji dzídze káyí.

⁴ Tsí Yèésù fì fúu ní: À kɔ́ si ònḡwé-Ḍqáyét ní: “Kò tsi dzídze gé ní náa fúne náà yèé#é. Ó dji, afì kpó yèé Ḍqáyé fì si#é ni.” †

⁵ Ná ànyì-béè ró#é, Ètsù kée lɔ́ ònḡwé-Ḍqáyé, tsí kée lɔ́ kǎa ònḡwé-Ḍqáyét#é rónrón. ⁶ Tsí wà wí fúu ní: Bí ó dzé ɔma bíbí-Ḍqáyé béè òḍòḍò ni kó kɔ́ ara-è dzɔ́ tì bè wá ònḡ, inḡ yèé tse#é, à kɔ́ si ònḡwé-Ḍqáyé ní: “Ḍqáyé ná kó fì fú adzítse-òrɔ́-è ṅa, tsí à ná kó tǔwò gbàé, àtsùgbée èya kó máa yaé.” ††

⁷ Tsí Yèésù dzɔṅù fúu ní: À kɔ́ si ònḡwé-Ḍqáyé gbo ní: “Máa ḍǎ ɔlòdzɔ́, Ḍqáyé-èe wò.” ‡

⁸ Ná ànyì-béè ró#é, Ètsù kée lɔ́ ònṭá-òkè gíga-kǎ. Tsí ó mú ilú ṅa kpó ná yé gbaṅgba#á òṅu inḡ-èfé-ṅa ṅa, tsí ònḡ, ⁹ tsí wà fì fúu ní: Ó ríi? Inḡ yèé ṅa nyí kpókpo, òṅu ná kó ní fúu bí ó kálè, tsí mú erí kálè fú òṅu.

¹⁰ Tsí Yèésù fì fúu ní: Ètsù, sɔ́ lɔ́! Ó dji, à kɔ́ si ònḡwé-Ḍqáyé ní: “ɔlòdzɔ́ Ḍqáyé-èe gé ní náa mú erí kálè fú#é, tsí òṅu ònḡkǎntso gé ní náa wà sè#é.” ††

¹¹ Nbèé, Ètsù kɔ́ Yèésù dzɔ́, tsí lɔ́. Tsí adzítse-òrɔ́ ṅa wá òḍò-è, tsí wà mǔwǔ gbè fúu.

† Ìwé-Àkóro 8:3 (Deutéronome 8:3) †† Ìwé-Orí ṅa 91:11-12 (Psaumes 91:11-12) ‡ Ìwé-Àkóro 6:16 (Deutéronome 6:16) †† Ìwé-Àkóro 6:13 (Deutéronome 6:13)

Yèésù kpé itsè-è ṅa si ònḡ
(Mákò 1:14-15; Lúkà 4:14-15)

¹² Ná ànyì-béè ró#é, à mú Yòhánà si nǎnyì. Kí bí Yèésù gbé béè#é, ó sè bò lɔ́ néré-Gàlilé. ¹³ Ó dji, kò kǎa gbé ònḡ-àtsùgbée ró, ó lɔ́ kǎa kí ònḡ-àtsùgbée. Ìlú#é wà nǎnyì-òḍò lókú tǎngèlèè-kǎ néré-aro-Sàbùlóni ṅa òṅu aro-Nèfitáli ṅa. ¹⁴ Inḡ ṅa#á wáa lɔ́ béè, àtsùgbée inḡ yèé Yèsáyàt agbáfì-Ḍqáyé fì t kɔ́ si ònḡ-ìwé-Ḍqáyé#é kó tse. Ó kɔ́ si ònḡ ní:

¹⁵ “Èṅe, ene-erè-aro-Sàbùlóni ṅa òṅu ene-erè-aro-Nèfitáli ṅa,

èṅe yèé wà nòḍḍà-òḍò náàtǎkè-èkèèdzì-òḍò-Yòḍàni#é,

èṅe, ene-erè-Gàlilé, erè-òbì ene yèé kò dzé ɔma-Ìyúḍàt ṅa wà kpíkpo#é.

È rǎtǎgbè!

¹⁶ Ene yèé ṅa òkùkù-ayé gbaṅgba kù dǐ si#é, à rí kǎndé lókú-kǎ,

ene yèé ṅa wà kí bí à wà nòòrìkǎndé-ìlè-ìkú si#é, kǎndé-kǎ tǔ fú ṅa.” ‡

¹⁷ Ti ònḡwèrè nyèṅè#é, Yèésù kpé ikò-Ḍqáyé dzídze fú ònyà ṅa. Ó wà fì fúu ṅa ní: Ká nyílò kpaḍà. Ó dji, àsòkò#é sómá tǎ, tsí Ḍqáyé kó wáa dzoyè.

Yèésù wà tsǎ ɔmatsé-è ṅa
(Mákò 1:16-20; Lúkà 5:1-11)

¹⁸ Ó dji nòdzɔ́-kǎ, tsí Yèésù rǎ nǎnyì-òḍò-Gàlilé lǎkòò, tsí ó rí aḍḍḍò méèdzì kǎṅa, tsí à wà ḍḍḍò lǎkòò. À náa kpe ònyà-kǎ ní Sìmóni, tsí à náa ḍḍḍò gbo ní Òkúta, tsí ɔmàná-è dzé Àndéré.

¹⁹ Tsí Yèésù kpé ṅa, tsí fì fúu ṅa ní: Ká tǎ ná ànyì-òṅu. À kǎkò wà mú edzǎ ró. Ó dji, òṅu ná kó kó ṅa, tsí à ná kó wà gbé ònyà ṅa wá fú òṅu. ²⁰ Gbòkǎ gé#é, à kɔ́ ḍḍḍò-ṅa dzɔ́, tsí à tǎ ná ànyì-Yèésù lɔ́.

²¹ Kí bí à lǎkòò#é, Yèésù rí inàbí méèdzì-òmirè kǎṅa ró. ɔma-Sèbèḍé ṅa ni. À náa kpe ònyà-kǎ ní Yàkùbù, tsí ɔmàná-è dzé Yòhánà. Tsí à wà ònḡ-òkò-òdzómi bá boba-ṅa si, tsí à wà tǔtse ḍḍḍò-ṅa. Tsí Yèésù kpé ṅa.

²² Gbòkǎ gé#é, à kɔ́ òkò-òdzómi#é òṅu boba-ṅa dzɔ́, tsí à tǎ ná ànyì-Yèésù lɔ́.

Yèésù bɔ́ àkòrɔ́ kpíkpo, tsí dzíkò dǐḍḍò gbo ti nára-kí bí Ḍqáyé ná kó dzoyè gbà#á fúne

(Mákò 1:39; Lúkà 4:44; 6:17-18)

²³ Nǎnyì-béè ró#é, Yèésù náa wà rǎ néré-Gàlilé#é wérí. Náa wà tsékò fú ònyà ṅa ònḡ-ìkpaḍé-ɔma-Ìyúḍà ṅa, tsí náa wà dzíkò dǐḍḍò ti nára-kí bí Ḍqáyé ná kó dzoyè gbà#á gbo fúu ṅa, tsí náa wà bɔ́ àkòrɔ́ òkǎlòkǎ gbo kpó. ²⁴ Ti nára-béè#é, à gbó òdzǎmà-è lɔ́ títí ònḡ-Sírí gbo kòdzá kpó. Tsí à náa kǎ àkòrɔ́ òkǎlòkǎ kpó wáa lɔ́ òḍò-è, tsí kó bɔ́ ṅa. À náa kǎ ene yèé ṅa wà gbó dǐḍḍò tó béè ṅa#á, ene yèé ṅa edzòt wà dǐkpó fú#é gbo, ene yèé wà rǐrǐ-tsubúsubú ṅa#á gbo, aro ṅa gbo, à náa kǎ àṅa kpó wá fúu, tsí náa bɔ́ ṅa. ²⁵ Nbèé, ònyà kpíkpo kpíkpo náa wà tǎ ná ànyì-è wérí. À náa ti néré-Gàlilé, tsí

‡† Ìwé-Yèsáyà 8:23-9:1 (Esaie 8:23-9:1)

ti néré-Ìlú Maá ña#á gbo, tsí ti ñhílú-Yèrúsalémi gbo, tsí ti néré-Yùdqéyà gbo, tsí ti náatàkè-èkéèdzì-oqò-Yòdání gbo. Tsí àña kpó, à náa wàà tẹ náanyi-è wéírí.

Yèésù gu itá-òkè ló, tsí wà tsèkò fú òmatsé-è ña ti nára-ayé-atènáanyi-è ña
(Lúkà 6:20-23; 14:34-35)

5 Ó dji nódzú-kǎ, tsí Yèésù rí ònyà kpíkò kpíkò ña#á, tsí ó ñde, tsí gu itá-òkè-kǎ ló, tsí káà dzokó. Kíbí ó dzokó si#é, òmatsé-è ña sù tìmá-è. ² Tsí ó tsí arū, tsí wà tsèkò fú ònyà ña, tsí wà fì ní:

³ Bì ònyà-kǎ mà ní ònyu wà nówó nákpò nódzú-Òdqáyé, ó we éwo-ire.

Iné yèé tse#é, ó wà dzèrè-oyè-Òdqáyét.

⁴ Bì ara wà kú ònyà-kǎ, tsí ó wà sòkú báàyí, ó we éwo-ire.

Iné yèé tse#é, Òdqáyé nákó rèé.

⁵ Bì ònyà-kǎ náa wà te ara-è bǎlè, ó we éwo-ire.

Iné yèé tse#é, Òdqáyé nákó mú ìtalè bí kpó, tsí ñ bǎwó-è.

⁶ Bì ònyà-kǎ wà wo kó tse òtító-Òdqáyé inó tǎá, ànyi tǎá,

ó we éwo-ire.

Iné yèé tse#é, Òdqáyé nákó fúu ñnè.

⁷ Bì ònyà-kǎ náa wà rí ànyínó fúne, ó we éwo-ire.

Iné yèé tse#é, Òdqáyé nákó rí ànyínó fú ònyu gbo.

⁸ Bì ònyà-kǎ mú ìsèrè-è kpó si ñhítá-Òdqáyé, ó we éwo-ire.

Iné yèé tse#é, nákó wáa rí Òdqáyé.

⁹ Bì ònyà-kǎ náa wà múgírí, tsí wà tse tsí ònyà ña wà qǎ,

ó we éwo-ire.

Iné yèé tse#é, Òdqáyé nákó gbàa si náàñírí-òma-è ña.

¹⁰ Bì ònyà-kǎ wà tse òtító-Òdqáyé, tsí ònyà ña wà tsoró báa,

ó we éwo-ire.

Iné yèé tse#é, ó wà dzèrè-oyè-Òdqáyé.

¹¹ Bì ònyà ña wà bú ñé, tsí wà tsoró bá ñé, tsí wà wínyè-ìbàdí òkǎlǎkǎ kpó nára-ñé, tsí wà tsòqòbò má ñé, àtsùgbée kíbí è wà tẹ náanyi-mi#é, è we éwo-ire.

¹² Nòotító#é, ayè kó wà tẹ ñé gidi hénjú. Iné yèé tse#é, Òdqáyé nákó wáa fú ñé nǎyà lákú-kǎ nǎrǎ. Ó dji, bée kè ní à tsoró bá agbáfí-Òdqáyé fìt ña gbo dzǎ dzǎ#é.

¹³ Èñe, è dzé onu fú ònyà-italè bí ña ni. Ó dji, bí onu kò né aqǎ-è ró fee, kí à nákó nyáa mú si ñnè, tsí kó qǎ ró? Kò tsí ká ñ tse iné-kǎ ró ni. Ó bǎ ká ñ dǎnu, tsí ònyà ña kó rẹ ñhítá-è wáa ló gé ni.

¹⁴ Èkéèdzì-è#é, è dzé míma fú ònyà-italè bí ña ni. Bì à dǎ ìlú-kǎ si ñhítá-òkè, à kàkó nyáa mú míma-è, tsí ñ dǎkú. Bée kè ní èñe gbo, è kàkó nyáa mú míma-ñé dǎkú#é. ¹⁵ Ó dji, à ká tǎ kandé gú, tsí mú àwò dée málè. Kà kàa bée, à náa ñ gú ñhítá-kpènkpele, tsí náa wà má fú ònyà kpó yèé wà ñnólé#é ni. ¹⁶ Bée ní èñe gbo, è nákó wà tse, tsí ìlò-ñé ña kó wà má nódzú-ònyà ña, tsí ká wà rí ore-tsitse-ñé ña, tsí ká wà nye Òdqáyé Boba-ñé yèé wà nǎrǎ#é ñnè.

Yèésù ní ònyu kò wá, tsí ònyu kó wáa kú arū ekpa-Mǎsè ònyu èkó-agbáfí-Òdqáyé fì ña

¹⁷ Afí-ekpa-Òdqáyét ònyu, è máa dèdzú ní ñ wá, tsí n wáa kú arū-ekpa-Mǎsè ònyu èkó-agbáfí-Òdqáyé fìt ña. Òò! Ñ kò wá, tsí n wáa kú arū-ña. Ó dji, ñ wá, àtsùgbée afí-ña kó tse idèndè ni. ¹⁸ Ñ wà wí òtító fú ñé ní fee, òma kíkǎ-kǎ kpókpó nàmi òfà-òma kíkǎ-kǎ gidi kàkó ñ ñde nékpa-Òdqáyé#é títi fú iwèrè yèé igbèrí ònyu ilè nákó wáa ñ ñde#é. ÈÈ! Kàkó ñ ñde títi fú ñhèwèrè yèé iné òkǎlǎkǎ kpó yèé à kó si nékpa-Òdqáyé#é kó tse. ¹⁹ Bì ònyà-kǎ wà wínyè ti nára-ekpa-Òdqáyé-kǎ, bí ekpa#á dzé tsigídí gidi, tsí ó wà fì ní kò bèrè ní ònyu kó rẹ si nékpa#á ró, tsí ó wà tsèkò fú ònyà ña gbo ní kò bèrè ní ká rẹ si ñnè, bí ó wà tse bée, náàñírí-ene yèé ña Òdqáyé wà dzoyé si ñhítá-ña#á, ene nyèñè nákó dzé ònyà tsigídí lárè. Ó dji, bí ònyà-kǎ wà rẹ si nékpa-Òdqáyé, tsí wà tsèkò fú ònyà ña gbo ní ká wà tse bée, náàñírí-ene yèé ña Òdqáyé wà dzoyé si ñhítá-ña#á, ene nyèñè nákó gbonùgbò. ²⁰ Báàyí#é, ñ wà wí fú ñé ní fee, bí è kò wà rētígbè-Òdqáyé, tsí wà tse òtító-è lárè akóne nékpa-Òdqáyét ña ònyu òma-egbé-Fàrisit ña kíbí àña, à wà tsee gbà#á, Òdqáyé kàkó gbà ñé si nǎyè-è láyé.

²¹ È gbó ní Òdqáyé wí fú gbágbòñgbàgbò-ñé ña wáa ló ní: "Máa kpa ònyà nòòkú." † Bì ònyà-kǎ kpane nòòkú#é, à nákó gbèè ló ñdì-àkpèdzó. ²² Ó dji, èmi ònyu, ñ wà wí fú ñé ní fee, ònyà òkǎlǎkǎ kpó, bí inó-enikéèdzì-è wà bíi, à nákó gbèè ló ñdì-àkpèdzó. Tsí bí ònyà-kǎ bú enikéèdzì-è, tsí fì fúu ní: "Àqàlè ní ò dzé#é", à nákó múu ló ñdì-egbé-àkpèdzó-òma-Ìyúqà ñat. Tsí bí ònyà-kǎ gbo wí fú enikéèdzì-è ní: "Éwo kò wà fée", ene nyèñè kó mà ní nǎyè-iná-àritǎ ní ònyu wà si#é.

²³ Ká fì ní iwǎ-kǎ, ò ló ñlé-Òdqáyé ní ònyu kó káa tsebo fúu. Tsí ñhèwèrè yèé ò káa tó bè, tsí bàkó tsebo#é, ò tédzú ní á! Ònyu tse iné-kǎ bá enikéèdzì-ònyu-kǎ, tsí ó bínó si. ²⁴ Bì ò tédzú bée, nà kó ebo#é dzǎ ñhndzèbo-Òdqáyé#é bè tǎná, tsí o sè ló káa tǎtse àñírí-iwǎ-enikéèdzì-è#é. Bì ò tse bée tǎ ná, nà sè wáa ló káa tsebo#é ñhèkè.

²⁵ Èkéèdzì-è#é, bí iwǎ ònyà-kǎ méèdzì, è né afí, tsí ó ló káa kpèé ñlé-edzǎ, iwǎ, nà ti tsúwádzú, tsí yára tsikalè fúu nǎyè tǎná e káa tó. Bì kò tsi bée, nákó múe bǎwó-àkpèdzó, tsí àkpèdzó gbo nákó múe bǎwó-sǎdzà ña, tsí sǎdzà ña nákó múe ló káa sé néèñà. ²⁶ Nòotító#é, ñ wà fì fée ní fee, bí ò kò sèñè yèé ò dzé#é kpó títi biyèè-kǎ gidi kó máa bǎ#é, à kàkó kò dzǎ.

²⁷ È gbó ní Òdqáyé wí wáa ló ní: "Máa gbaya." †²⁸ Ó dji, èmi ònyu, ñ wà wí fú ñé ní fee, ònyà òkǎlǎkǎ kpó, bí ó rí aya-enikéèdzì-è, tsí ó wúu ñhèrè-è, kíbí ó tsèsère bée#é, ó gbaya ñnè. ²⁹ Bì ó tsi odzú-àwóòtǎ-è ní wà múe dzàbi#é, nà nyàa ñde, tsí ñ sǎ taánù ló. Ó dji, bí ñdì-kǎ-ara-èe dí bǎ, ó sǎ lárè ní ara-èe kpó kó wà díqé si, tsí o ló ñnà-àritǎ. ³⁰ Tsí bí ó si dzé ní òwǎ-àwóòtǎ-èe ní wà múe dzàbi#é, nà kée ñde, tsí ñ sǎ taánù ló. Ó dji, bí ñdì-

† Ìwé-Fúfúqá 20:13, Ìwé-Àkóro 5:17 (Exode 20:13; Deutéronome 5:17) †† Ìwé-Fúfúqá 20:14, Ìwé-Àkóro 5:18 (Exode 20:14; Deutéronome 5:18)

kà-ara-èe dí bà, ó sà lárè ní ara-èe kpó kó wà díqé si, tsí o lo ònà-àritá.

³¹ Ìḡáyé fì sí ró ní: "Táná o kò aya#á, ó wà ní o tse iwé-àyídzá-kà, tsí ò fúu." ^{†32} Ó dji, èmi òḡu, ò wà wí fú ḡé ní fee, bí aya-ònyà-kà kò sù òḡi-òkò, tsí ene nyèḡè kò, tsí aya#á kàà né òkò-òmirè#é, ó sù òḡi-òkò ni. Tsí òkò-è ní sòwò sí ònè#é. Tsí bí ònyà-kà gbo sí né ònòbèè yèé à kò#é, ene nyèḡè gbo gbaya ni.

³³ È gbó ró ní Ìḡáyé wí fú gbágbòḡbàgbò-ḡé ḡa wáa lo ní: Maa ta Ìḡáyé sí òntá-ḡé yèé ò mà ní òḡu kàkò tse#é. Bí ò talé, tsí ta Ìḡáyé sí òntá-è#é, nàa sã àlè#é.

^{†34} Ó dji, èmi òḡu, ò wà wí fú ḡé ní fee, è maa talé, tsí ta ḡé-kà kpókpó sí òntá-è ḡiḡi. Maa fì ní "ò ta òrò sí òntá-è", ḡé yèé tse#é, àntà-oyè-Ìḡáyé ni. ³⁵ Maa fì gbo ní "ò ta ilè sí òntá-è", ḡé yèé tse#é, àntà-Ìḡáyé òbí nàa mú esé lé#é ònèé. Maa fì ḡiḡi gbo ní "ò ta Yèrúsàlèmi sí òntá-è", ḡé yèé tse#é, ilú-Ìḡáyé, ólú lákú#é ni. ³⁶ Maa fì ḡiḡi gbo ró ní "ò ta éwo-mi sí òntá-è", ḡé yèé tse#é, ikpá-kà kò wà nówó-èe, tsí o nyáa sò irò-éwo-èe-kà dji fífú. ³⁷ Ó dji, bí ò talé-kà, nà fì ḡé ní "èè, maa tseé" nàmi "òò, ò kàkò tseé". Bí ò wà tsèsèrè ní òḡu má wí afò-kà maa ró#é, òḡi-Ètsùt ní nyèḡè nàa ti#é.

³⁸ È gbó ní Ìḡáyé wí wáa lo ní: "Bí ònyà-kà fò odzú-èe, nà fò tètè gbo. Tsí bí ònyà-kà ká enyí-èe, nà ká tètè gbo." ³⁹ Ó dji, èmi òḡu, ò wà wí fú ḡé ní fee, bí ònyà-kà tse íbàḡí báe, maa tseé sã fúu. Kà kàa bèè, bí ònyà-kà kpaé òḡbètí àwòòtá, nà nyí ti àwòòsi gbo fúu. ⁴⁰ Bí ònyà-kà wà wo kó gba àwù-èe, tsí kàa kpèé òlè-edzò, nà kè àwù-otútù-èe gbo tèmá-è fúu. ⁴¹ Tsí bí sòdzà-kà múe òkpá ní òwò kó ru arù-kà lo òḡi dídídè-ìtsékòlò-kà fú òḡu, nà rùú lo òḡi dídídè-ìtsékòlò méèdzì fúu. ⁴² Bí ònyà-kà bèrèé òḡé-kà, nà fúu ònè. Tsí bí ònyà-kà gbo sí wà wo kó ḡé ḡé-kà nówó-èe, nà ḡéé fúu.

⁴³ È gbó ní Ìḡáyé wí wáa lo ní: "Nà dzáfò-enikèèdzì-èe, tsí o nya òtè-èe kàdzú." ^{†44} Ó dji, èmi òḡu, ò wà wí fú ḡé ní fee, e né àmúḡí fú òtè-ḡé ḡa, tsí e wúùre fú Ìḡáyé fú ene yèé wà tsoró bá ḡé ḡa#á gbo. ⁴⁵ Bí è wà tse bèè, òḡbèḡbè-ḡé ḡa nàkò nyà dḡre ní è dzé òma-Ìḡáyé Boba-ḡé nòrò òḡèḡè. ḡé yèé tse#é, Ìḡáyé nàa tse tsí odzúùrò nàa rã fú ònyà òkàlòkà kpó. Ìḡáyé-ḡe gbo, ònyà-ìbàḡí gbo, Ìḡáyé nàa tse tsí odzúùrò nàa rã fú àḡa kpó. Bèè kè ní nàa rò òdzò gbo fú ònyà kpó#é. Ene yèé ḡa wà tse òtítò gbo, ene yèé ḡa kò wà tse òtítò gbo, Ìḡáyé nàa rò òdzò fú àḡa kpó. ⁴⁶ Tsí bí ó dzé ní ò wà dzáfò-ene yèé ḡa wà dzáfò-èe sḡḡú ḡé#é, èrè-kà kpókpó kò wà ònè fèe òḡi-Ìḡáyé. Rí ḡé! Adḡnesi ḡa kíbí ag-balómbà ḡa ḡiḡi gbo nàa tse bèè. ⁴⁷ Bèè kè ní bí ò wà kí enikèèdzì-èe ḡa sḡḡú ḡé#é, maa dḡdzú ò wà tse ḡé-kà lárè. Rí ḡé! Ene yèé kò ma Ìḡáyé ḡa#á ḡiḡi gbo nàa tse bèè. ⁴⁸ Báàyí#é, è nàa sã dzálè kpó, kíbí Ìḡáyé Boba-ḡé nòrò gbo sã dzálè kpó#é.

Èkò ti nára-kíbí ká mówó gbè fú adziyàkú ḡa gbà#á

6 Bí è wà tse ḡé-kà yèé Ìḡáyé bèrè ní ká tse#é, è tsó éwo-ara-ḡé. È maa tseé nààwùdzò, tsí odzú-

† Ìwé-Àkóro 24:1 (Deutéronome 24:1) †† È kàa kã Ìwé-Orò ḡa 19:12 (Lévitique 19:12). ‡ Ìwé-Orò ḡa 19:12 (Lévitique 24:20) †† Ìwé-Orò ḡa 19:18 (Lévitique 19:18)

ònyà kpó kó kí òntá-ḡé. Bí è tse bèè, Ìḡáyé Boba-ḡé nòrò kàkò tsyà fú ḡé láyé. ² Bí ò wà mówó gbè fú adziyàkú ḡa báayí, maa kpaḡo-è. Bèè ní ònyà-at-senzòdzú ḡa nàa tse òlè-ìkpàḡé-òma-Ìyùḡà ḡaḡ òḡu nààbòòmè ḡa#á. À nàa wà tse bèè, àtsùḡbèe ònyà ḡa kó wà nyè ḡá. Ò kàa rú ḡé, nyínyè-ònyà ḡa ḡé ní dzé òyà yèé à nàkò gbà#á. Ìkà kò wà fú ḡa ró. ³ Ó dji, bí ò wà mówó gbè fú adziyàkú ḡa, tsí ò bané ḡé-kà nówó-àwòòtá-èe, òwò-àwòòsi-èe kó maa ma ḡé yèé àwòòtá-èe bané#é. ⁴ Tsí ḡé yèé ò tse#é, nàkò dzé òḡḡkù. Tsí Ìḡáyé Boba-ḡé yèé nàa rí ḡé yèé ònyà nàa tse òḡḡkù#é, nàkò wáa tsyà-è fèe.

Èkò ti nára-ḡe wúwú

(Lúkà 11:2-4)

⁵ Bí è wà wúùre fú Ìḡáyé, è maa tseé kíbí ònyà-at-senzòdzú ḡa nàa tseé gbà#á. Àḡa òḡu, bí à bàkò wúùre#é, nàa dzòdzú-ḡa ní ká wà dḡro òlè-ìkpàḡé-òma-Ìyùḡà ḡaḡ òḡu nààbòòmè ḡa, tsí wà wúùre, àtsùḡbèe ònyà ḡa kó wà rí ḡa. Ò kàa rú ḡé, nyínyè-ònyà ḡa ḡé ní dzé òyà yèé à nàkò gba#á. Ìkà kò wà fú ḡa ró. ⁶ Ó dji, bí ò bàkò wúùre fú Ìḡáyé, nà lo ònòlè-èe, tsí nà sè èkù. Tsí nà wúùre fú Ìḡáyé Boba-èe, ene yèé wà òḡḡkù#é. Tsí òḡu yèé nàa rí ḡé yèé ònyà nàa tse òḡḡkù#é, nàkò wáa tsyà-è fèe. ⁷ Bí è wà wúùre fú Ìḡáyé, è maa wà wínyè lákòò tsùù ḡé. Bèè ní ene yèé kò ma Ìḡáyé ḡa#á nàa tseé gbà#á. Àḡa òḡu, à nàa dḡdzú ní bí àḡa wà wínyè bèè ní Ìḡáyé nàkò gbó òre wúwú-àḡa ni. ⁸ Kò wà ní èḡe, e wà wèrè ḡá. Ó dji, Ìḡáyé Boba-ḡé nòrò ti ma ḡé yèé wà hã ḡé ḡa#á ḡiḡi tána e wà bèrèé. ⁹ Èḡe òḡu, kíbí è nàkò wúùre gbà#á ní. È nàa fì ní:

Ìḡáyé Boba-wa yèé wà nòrò#é,
tse tsí ònyà kpó kó mà ní ò dzé Ìḡáyé,
tsí ká wà né àrísá fèe.

¹⁰ Wáa dzoyè sí òntalè#é kpó,
tsí ònyà ḡa kó wà tse awù-èe òntalè bí
kíbí à wà tseé nòrò gbo#é.

¹¹ Fú wa òdzídze òmarù-òdzò-òníbè.

¹² Mú íbàḡí yèé àa tse nára-èe ḡa#á tḡre fú wa
kíbí àwa gbo, àa nàa ò tḡre
fú ene yèé ḡa tse kò sã nára-wa ḡa#á.

¹³ Nà tse tsí àḡàwò kó maa wá òntá-wa.

Ó dji, gbà wá nówó-Ètsùt. ‡

¹⁴ Bí ònyà ḡa tse kò sã nára-èe, tsí ò ò tḡre fú ḡa,
Ìḡáyé Boba-èe nòrò nàkò mú íbàḡí tètè ḡa gbo tḡre fèe.

¹⁵ Ó dji, bí ònyà ḡa tse kò sã nára-èe, tsí ò kà ò tḡre fú
ḡa, Ìḡáyé Boba-èe gbo kàkò mú íbàḡí tètè ḡa gbo tḡre
fèe.

Èkò ti nára-arù dḡiḡi

¹⁶ Bí è wà dji arù, è maa fadzú so kíbí ònyà-at-senzòdzú ḡa nàa tseé gbà#á. Àḡa òḡu, bí à wà dji arù#é, à kà tótse ara-ḡa ḡiḡi, àtsùḡbèe ònyà kpó kó rí ḡa ní à wà dji arù. Ò kàa rú ḡé, nyínyè-ònyà ḡa ḡé ní dzé òyà yèé à nàkò gbà#á. Ìkà kò wà fú ḡa ró. ¹⁷ Ó dji, bí ò

‡† Ìnò-ìwé kàḡa, à nàa mú afò yèé ḡa maa: "Oyè dzídze, ikpá, òḡu lílákú kó dzé tètè títi lo fú àritá. Ètse."

bàkó dī arū, nà wε odzú, tsí ya éwo, tsí tótse rere, ¹⁸ àt-sùgbée ònyà ña kó máa mà ní iwò wà dī arū. Bí ò tse bée, nàkó dzé inyé-ìdúkù-kǎ náàñírí-iwò-ḶḶáyé Boba-èè nòḶḶó méèdzì. Tsí ònyu yèè náa rí inyé yèè ònyà náa tse ñndúkù#é nàkó wáa tsyà-è fée.

Yèèsù tsèkó fú atènáanyì-è ña ní odzú-ña kó kí ñhntá-ḶḶáyé ònyu ñílkǎntso gé
(Lúkà 12:33-34; 11:34-36; 16:13; 12:22-31)

¹⁹ È máa wà kpadí inyé-èfé-ñé ña si ñhntalè bí. Bí è kpadí ña si ñhntalè bí#é, à nàkó lóḶḶgú, àmùlè nàkó mɔ ñá, tsí olè fóléfolé ña gbo nàkó tsole ñá. ²⁰ Ó dī, è wà kpadí inyé-èfé-ñé ña si ñdī-ḶḶáyé Boba-ñé nòḶḶó. Ñbè ònyu, à kàkó lóḶḶgú, àmùlè kàkó mɔ ñá, tsí olè fóléfolé ña gbo kàkó tsole ñá. ²¹ Ó dī, ñbí inyé-èfé-èè ña wà#á, odzú-èè kà nyà bè.

²² Odzú dzé kandé fú ara#á. Bí odzú-èè wà rere si, ara-èè kpó náa wà ñmímá si. ²³ Ó dī, bí odzú-èè dī àkòḶḶ, ara-èè kpó náa kí nòòkùkù. Tsí bí mímá yèè wà ñnó-èè#é dzé òkùkù báàyí#é, òkùkù#é náa gbèdè tó bée.

²⁴ Ònyà-kǎ kpókó kàkó nyáa dzé arú fú ògá méèdzì náarikǎntso. Bí ó dzé bée, arú#é nàkó dzáfì-ògá-è-kǎ, tsí tamá-è lárè. Kàkó mú èkéèdzì-è kpe inyé-kǎ gidì. Nàkó nyáa kǎdzú si gé ni. Ó dī, ò kàkó nyáa dzé arú fú ḶḶáyé, tsí dzé arú fú owó gbo náarikǎntso.

²⁵ Ñbèé, ñ wà wí fú ñé ní: È máa wà dīhǎñù-ayé-ñé, tsí e wà ráãbo ní: Kí àña nàkó dze báàyí nà mí kí gidì àña nàkó wò? Ó dī, àyè kpádzú lárè dzídze, tsí ara gbo kpádzú lárè èbò-ara. ²⁶ È rí eye ña gé. À kò wà tsoko, tsí ká kpadí dzídze ña si náàgò, tsí ḶḶáyé Boba-ñé nòḶḶó náa si wà sè ñá. Tsí ènye ònyu fe, è fé lárè eye ña nò.

²⁷ Nèè wà náàñírí-ñé, tsí nàkó nyáa wà dīhǎñù tí tí sò dǎzò-ìkù-è lɔ ñwádzú odé máa ná? Ònyà-kǎ kò wà.

²⁸ Tsí kí tse tsí è wà dīhǎñù-inyé-èbò-ara ña ñhnté? È rí kíbí ìbóbó ña náa wà noko si#é káyí. À kò wà tsitsé, à kò wà rá okù, à kò si wà ña atso gbo. ²⁹ Ó dī, ñ wà wí fú ñé ní fee, ólú Sàlòmót gidì#é, kíbí ó rí owó tó gbà#á, kò wà àwù-kǎ, tsí kó tsáfénú tó ìbóbó nyèñé ña wòrí.

³⁰ ḶḶáyé wà tódzú ìbóbó ña ñkóko, tsí à tsáfénú si nóm-bé, tsí òla ònyu òtòcɔ, à nàkó wáa tǎná gú ña. Tsí kíbí ó wà tódzú ìbóbó ña gbà#á, tiné nàkó yɔ. Àkaralé-ñé kò lákú né! ³¹ Kíbí ó dzé bée#é, è máa wà dīhǎñù, tsí wà ráãbo ní: Kí àa kó dze báàyí, kí àa kó mɔ báàyí nà mí kí gidì àa kó wò. ³² Ó dī, ene yèè ña kò ma ḶḶáyé#é ní náa wà wo inyé-ìrɔ nyèñé ña#á. ḶḶáyé Boba-ñé nòḶḶó ti mà ní inyé nyèñé ña kpó wà há ñé. ³³ Náàtsètsè#é, è wò ní ḶḶáyé kó dzoyè si ñhntá-ñé, tsí e wà tse òtít-è gbo. Bí ó kpádzú fú ñé lárè, ḶḶáyé nàkó mú inyé-àtibò ña gbo, tsí ñ máa fú ñé.

³⁴ Bí ilè má, òfò náa wà gé ni. Ó dī, máa wà dīhǎñù-òfò-òla yèè bàa#á. Bí ó wá, náa ma isèrè yèè o tse#é. Òfò yèè ña wà ñhntá-èè nómbe#é tó, máa mú ti òla gbo máa.

Yèèsù wà tsèkó ña fú ña ñhntá-ñé
ti nára-kíbí à kó gbé gbà fáa nòyè-ḶḶáyé#é
(Lúkà 6:37-38, 41-44, 47-49; 11:9-13; 13:24-27)

7 Máa kpedzò bá enikéèdzì-èè, àtsùgbée ḶḶáyé kó máa kpedzò bá iwò gbo. ² Ó dī, ñhntá-kíbí ò kpedzò bá enikéèdzì-èè gbà#á ní ḶḶáyé nàkó kpedzò bá iwò gbo#é. Àwò-ìrɔ yèè nàa ñ kpūrǎá fúne#é, nyèñé ké ní nàa ñ gbàa#á. ³ Kí tse tsí ò wà rí kóko tsígíqí-kǎ yèè wà nódzú-enikéèdzì-èè#é, tsí ò kò nyáa rí òkúùkù-egi lákú rìgìqì yèè wà nódzú-èè#é? ⁴ Ònà mèé wà fée, tsí ò wà fì fú enikéèdzì-èè ní: “Dzò, tsí n nya kóko tsígíqí-kǎ nódzú fée”, tsí òkúùkù-egi lákú rìgìqì-kǎ si wà nódzú-èè#é si ná? ⁵ Rí ònyà-atsendzɔdzú yèè gé! Nà tsètsè nya òkúùkù-egi lákú rìgìqì yèè wà nódzú-èè#é ñde tǎná, tsí o nyáa rírǎ, tsí nya kóko tsígíqí yèè wà nódzú-enikéèdzì-èè#é gbo ñhnté.

⁶ È máa wà ké inyé yèè ña dzé ti ḶḶáyé#é fú adzá ña. Bí kò tsi bée, à nàkó nyí kǎ ñé, tsí fà ñé ya. Bée ké ní kò wà ní e ké inyé yèè fé fú ñé kíbí lèkè bé#é fú òhà ña#á. Bí kò tsi bée, à nàkó rǎ ñhntá-è wáa lɔ gé ni.

⁷ È bere ḶḶáyé ñhé yèè wà há ñé#é, nàkó fú ñé ñnè. È wo inyé yèè wà wù ñé#é ñdò-è, è nàkó ríi. È kpèkù fúu, nàkó tsíi fú ñé. ⁸ Fee, ene yèè wà bèrè#é nàkó gbà. Ene yèè wà wò#é nàkó rí. Tsí ḶḶáyé nàkó tsí èkù fú ene yèè wà kpèkù#é. ⁹ Nèè wà náàñírí-ñé, tsí bí cma-è bèrèé ñkpòñɔ ní nàkó mú òkúta fúu? ¹⁰ Nà mí bí cma-è bèrèé nédzǎ ní nàkó mú edzòt cɔwò-è? ¹¹ Ènye yèè dzé ònyà-ìbàqí ña#á, è náa màá, tsí mú inyé-ire ña fú cma-ñé ña. Mààbàtò ḶḶáyé Boba-ñé nòḶḶó. Bí ònyà-kǎ bèrèé ñhé-ire ña nàkó fúu ñnè.

¹² Báàyí#é, ñnó-inyé kpó yèè è wà tse#é, è náa wà tse fú enikéèdzì-ñé ña ñhntá-kíbí è wà wò ní enikéèdzì-ñé ña gbo ká tse fú ñé gbà#á. Afì kpó yèè wà nékpa-Mòsèt ònyu néèkò-agbáfì-ḶḶáyé fìt ña#á ñnèé.

¹³ Èkù-kǎ wà, tsí arū-è kpamá. Bí è wà wo e gbà nòḶḶó yèè lɔ náàyè#é, è gbà bè. Ó dī, ònà-kǎ wà, tsí èkù-è tsédzú gbàgàlǎ, tsí ònà#á gbo kò le. Ó tsédzú rere, tsí ònyà kpíkò ní wà gba ònà#á. Tsí ònyà kpó yèè wà gbà bè#é, à làkòò néèrá gé ni. ¹⁴ Tsí ònà òmírí-kǎ gbo wà. Ònà yèè bè ònyu#é, èkù-è kpamá, tsí ònà#á gbo le tó bée. Tsí ònyà ìmarú odé tsígíqí-kǎ gé ní wà gbà bè#é. Tsí ene yèè ña wà gba ònà yèè#é, náàyè-òtít#é ní à làkòò#é.

¹⁵ È tsò éwo-ara-ñé ña rere nára-atsiké-agbáfì-ḶḶáyé fì ña. À nàkó wà náàñírí-ñé nònyà-òlínú tútù ña kíbí àgùdǎ ña bé. Ó dī nòòtít#é, òkòòkò ña ní à dzé si, tsí wà wo ká mú ñé dze#é. ¹⁶ Bí è rí ilò-ña ònyu afì-arū-ña, è nàkó ma ònyà-ìrɔ yèè à dzé#é. Ñ ní fòò, à náa ká èso-egi-ekùkù-aworo gbo ñhntá-èkíkàkòò? Nà mí à náa ká òrì gbo ñhntá-sùyè? ¹⁷⁻¹⁸ Ñbèé, bí egi-kǎ dzé egi-ire si, náa so èso-ire gbo. Kà so èso yèè kò sǎ ní ká dze#é láyé. Tsí bí egi-kǎ gbo dzé egi-ìbàqí#é, èso yèè à kàkò nyáa dze#é gé ní náa wà so#é. Kàkò nyáa so èso-ire láyé. ¹⁹ Egi kpó, bí kò wà so èso-ire#é, à náa rée si ñnà gé ni. ²⁰ Ñbèé, bí è rí ilò-ña ònyu afì-arū-ña è nàkó ma ònyà-ìrɔ yèè à dzé#é.

²¹ Bí è wà wò ní Ìdáyé kó gbà ñé si nóyè-è, tsí è wà kpè mí ní “Ìlá-wa! Ìlá-wa!” sńjú gé#é, kò tó. Ó ò, ó wà ní e tse awù-Ìdáyé Boba-mi nńrń gbo. ²² Nódzò-èdzó kpíkpe#é, ònyà kpíkpe nákó wá ñdò-mi, tsí wà fì ní: Ìlá-wa! Ìlá-wa! Ètse-èè ní àa lò, tsí ñ gba afì-Ìdáyé fì#é nò. Ètse-èè ké ní àa lò, tsí ñ lé edzò ña sě náànyì-ònyà ña#á nò. Tsí ètse-èè ké ní àa si lò, tsí ñ tse ñé-àwùsì kpíkpe kpíkpe ña gbo#é nò. ²³ Tsí màa wí fú ña gāgā ní: Ñ kò mà ñé ti ñhñi-kā wòrí! Kóyá! È sò ñde ñdò-mi bí! Èñe ònyà-atseébàdì ña ní è dzé#é.

²⁴ Ñbèé, ònyà òkálòkà kpo yèè wà gbó afì yèè ña ñ wà fì#é, tsí wà ñ tsítse tse#é, màa nyáa ñ sàwé ònyà-kā fú ñé. Ó wà kíbì amùrà-kā yèè bàkó malé, tsí ñde lo káa maá si ñhñá-òkúta, àtsùgbée ilé#é kó lera gbógíg-bógí#é ni. ²⁵ Tsí awu lákú-kā tse gbà nńgāgā-ilé#é, tsí òdzò rò, tsí ògbùñgbu tsà gbùgbùgbu, tsí ilé#é kó díwó gidi, ñé yèè tse#é, ó malé#é si ñhñá-òkúta ni. ²⁶ Tsí ònyà òkálòkà kpo yèè wà gbó afì yèè ña ñ wà fì#é, tsí kò wà ñ tsítse tse#é, màa nyáa ñ sàwé ònyà-kā fú ñé. Ó wà kíbì àdàlè-kā yèè bàkó malé, tsí ñde lo káa maá si ñhñá-ìnyarí#é ni. ²⁷ Tsí awu lákú-kā tse gbà nńgāgā-ilé#é, tsí òdzò rò, tsí ògbùñgbu tsà gbùgbùgbu, tsí ilé#é díwó dā ñlè kpo. Ìñé-kā kpókpo kò bò ñné ró.

²⁸ Ñbèé, onù-Yèésù dzilè bè. Tsí kíbì ó wínyè tá#á, ònyà kpo yèè wà bè#é, èkó-è mù ñá. ²⁹ Ìñé yèè tse#é, èkó-è ña kò dzo ti akóne nékpa-Ìdáyét ña. Èkó-è nékpa.

Yèésù bọ ađòtè-kā
(Màkò 1:40-45; Lúká 5:12-16)

8 Náànyì-béè#é, Yèésù ti ti ñhñá-òkè#é wá. Kíbì ó ti wá#á, ònyà ña tsé kì, tsí wà tē náànyì-è. ² Tsí ađòtè-kā sò timá-è, tsí kálè, tsí mú erí kálè fúu, tsí wà fì fúu ní: Ìgá! Ó dzàre dè, kó bọ ònyà dè! Ó ò, bí ó dzé nákó nyáa bọ ònyà, tsí ònyà kó ò ònyà míma nódzù-Ìdáyé.

³ Tsí Yèésù na ówó, tsí ñ káá, tsí fì ní: Èè, ònyà dzé! Kó ò ònyà míma nódzù-Ìdáyé! Tsí ñhñi-bè gbòkà#á, òtè#é tá fúu. ⁴ Tsí Yèésù wà fì fúu ní: Kó rētígbè, tsí kó gbó! Kó máa fíwó, tsí ònyà-kā kó gbó oo. Ó ò, kó lo káa mú ara-è ña atsebo-Ìdáyét ní àrò#é tá. Tsí kó tsebo yèè Mńsèt ti fì si fú ña dzò dzò#é, tsí kó ñ gba àfàrá, àtóoríi ònyà kpo kó mà ní àrò#é tá fúu. †

Yèésù bọ àtsítse-ògá-sódzà-ilú-Rómà-kā
(Lúká 7:1-10; Yòhàná 4:43-54)

⁵ Náànyì-béè ró#é, Yèésù lo ñhñí-Kàfànwú. Kíbì ó wò ñhñí#é, ògá-sódzà-ilè-Rómà-kā wà bè, tsí wáa ríi, tsí wà tsikalé fúu ní: ⁶ Ìgá! Àtsítse-ònyà, akpá-è kú, esé-è kú, tsí ó sù si ñlé, tsí wà gbó díqđ tó béè. ⁷ Tsí Yèésù fì fúu ní: Ònyà bàa, tsí ònyà kó wáa bọ fúu.

⁸ Tsí ògá-sódzà ña#á ní: Ìgá! Ònyà kò dzo kó wá ñlé-ònyà. Ó ò, kó tsónyè gé, àrò#é nákó tu àtsítse-ònyà. ⁹ Ó ò, ònyà ká-ònyà, onùgbó-ònyà ña wà, tsí wà kárù-ònyà, tsí ònyà gbo, ònyà dzé onùgbó fú sódzà kàña, tsí wà kárù-ñá. Bí ònyà wí fú sódzà-kā ní kó lo ñbí, náa lo. Bí ònyà wí

† À nákó nyáa fì gbo ní: “Tsí nákó nya ene yèè ònyà dzé#é díre fú ña.”

fú òkà gbo ní kó wá, náa wá. Tsí bí ònyà dā itsé-kā fú arú-ònyà ní kó tse, náa tseé.

¹⁰ Kíbì Yèésù gbó béè#é, ó tsalá fúu hénjú, tsí ó wà fì fú ene yèè wà tē náànyì-è ña#á ní: Ònyà wà wí òtít fú ña ní fee, ònyà kò rí ònyà-kā kpókpo ñhñí-Ìsàràyéli, tsí kó né àkaralé tó bé wòrí. ¹¹ Èè! Ònyà wà wí fú ña ní ònyà kpíkpe nákó ti nówó-òntsà ònyà nówó-bùkúù, tsí wáa dze óđ bā Àbàràhàmit ònyà Ìsàkàt má nára-Yàkùbùt nńrń ñbí Ìdáyé wà dzoyè#é. ¹² Tsí ene yèè ña gidi má dzèrè-oyè-Ìdáyét#é, à nákó lé ña lo nóde nóòkùkù sńjú sńjú ñbí à nákó wà sòkú, tsí wà dzara kpàkpàkpa#á.

¹³ Tsí ó nyí, tsí wà fì fú ògá-sódzà#á ní: Kó bò lo ñlé. Ó ò, ñhmarù-kíbì ó né àkaralé si ñhñá-Ìdáyé#é, nákó bọ àtsítse-è fúu.

Tsí náàsòkò nyènyè tútútú#é, ara#á tu àtsítse#é.

Yèésù bọ àkòrń kpíkpe
(Màkò 1:29-34; Lúká 4:38-41)

¹⁴ Yèésù lo ñlé-Òkúta. Kíbì ó lo káa tó bè#é, ó rí ñà-aya-Òkúta, tsí otútù wà kpaá, tsí ó sù si, ¹⁵ tsí Yèésù timá-è, tsí bané ówó-è, tsí otútù#é gbàá, tsí ó ñde, tsí gbàá náaledzò.

¹⁶ Tsí ó ò ò ñmùmù-odzùùrò, tsí à gbé ene yèè ña edzòt ña wà dđkpo fú#é wá fú Yèésù. Ene ña#á kpò, tsí Yèésù tsónyè, tsí lé edzò ña#á sě náànyì-ñá, tsí bọ àkòrń ña gbo kpo.

¹⁷ Yèésù tse béè, àtsùgbée afì yèè Yèsáyàt agbáfì-Ìdáyé fìt kó si ñNwé-Ìdáyét#é kó tse ni. Ó kó si ní: “Ó gba ñé yèè wà mú wa réré ña#á tse ti ara-è. Tsí ó gbà wá dzò nówó-àrò-wa ña.” ††

Nèè dzo kó tē náànyì-Yèésù
(Lúká 9:57-62)

¹⁸ Ònyà ña sú wérí-è si kpiti. Kíbì ó rí béè#é, ó fì fú ómatsé-è ña ní àña kó lo náàtàkè-èkèèdzì-òdò tsítseédzù tēnyèlèè#é.

¹⁹ Tsí akóne nékpa-Ìdáyét-kā sò timá-è, tsí fì fúu ní: Akóne! Ñhñi òkálòkà kpo yèè nákó lo#é, ònyà nákó wà tē náànyì-è.

²⁰ Tsí Yèésù dzónyè fúu ní: Kòlòkòlò ña né idisù, tsí eye ña gbo né ilé. Ó ò ònyà, Ene yèè ònyà bí#ét, ònyà kò né idì-ñbí ònyà kó mú éwo gbè#é.

²¹ Tsí olòmírè-kā náàñírí-atènáànyì-è ña, ó tsí arù, tsí wà fì fúu ní: Ìgá! Ònyà tsikalé, kó fú ònyà nńnà, tsí ònyà kó lo káa ri boba-ònyà táná.

²² Tsí Yèésù wà fì fúu ní: Kó tē náànyì-ònyà, tsí kó kò òkú ña dzò fú òkú ña, tsí ká ri ara-ñá.

Yèésù dā awu lákú-kā doro
(Màkò 4:35-41; Lúká 8:22-25)

²³ Náànyì-béè#é, Yèésù wò nókò-odzómi-kā ònyà ómat-sé-è ña, tsí à dzi nńnà. ²⁴ Kíbì à làkóò#é, kò kpé gé#é, awu lákú-kā kpé tsítse ñhñá-òdò#é. Awu#é wà tse gbàgbàgbà, tsí omi wà kpa dā nókò-odzómi#é títi ó bàkò tē mù. Náàsòkò nyènyè#é, Yèésù sù, tsí sōrù lo si.

†† Ìwé-Yèsáyà 53:4 (Esaie 53:4)

25 Tsí ɔmatsé-è ɲa sɔ tímá-è, tsí wà dzíí, tsí wà dúgbe fúu ní: Ǿgá! Kó gba ɲa dɛ, ɲa rá ood.

26 Tsí Yèésù dzɔ̀ɲù fú ɲa ní: Kí tse tsí odzo wà tse ɲá? Àkaralé-ɲa kò wɔ̀lè né?

Tsí ó ñde, tsí gbãdzú fefe bá awu#é òɲu oqò#é. Tsí idj kîdji kpa kpó tíyè tíyè tíyè.²⁷ Tsí ó mu ɔmatsé-è ɲa, tsí à wà fì ní: Kpɔ̀ dza! Ǿnya-írɔ̀ mɛé ní títi awu òɲu oqò gidj gbo, à wà mú éwo dzó fúu ná?

Edzò ɲa wà dǔkpa fú ɲnya méèdzi kǎɲa, tsí Yèésù lé edzò ɲa#á sɛ̀ náànyì-ɲa
(Mákò 5:1-20; Lúkà 8:26-39)

28 Tsí kíbí à làkòò#é, à káà tó náàtàkè-èkéèdzi-oqò#é ñlè-ene-Gàqàrà ɲa. Kíbí Yèésù tó ñbè#é, ɲnya méèdzi kǎɲa wà bè, tsí edzò† ɲa wà dǔkpa fú ɲa. À káà wà ñfò-òkú ɲa † si, tsí gboró si tó béè, títi ɲnya-kǎ kpókpó kà nyáa fa ɲà nyèɲè. Tsí à bó ti ñfò-òkú ɲa#á, tsí wáa kpàdɛ Yèésù, ²⁹ tsí bu igbe ta kùkù gbòkǎ, tsí wà fì ní: Ǿma bíbí-Ǿdáyé, kí ò wà wò fú wa ní? Ó wá, tsí o wáa mú wa réré tǎná àsòkò-edzɔ̀ kpíkpe kó tó nii?

³⁰ Ññwèrè nyèɲè#é, ɲhà kpíkpe kǎɲa gbo wà nóòtèrè fú ɲa bè, tsí wà dze. ³¹ Tsí edzò ɲa#á tsikalè fú Yèésù, tsí wà fì fúu ní: Kíbí ó dzé ní ó bàkó lé ɲa ñde ná#á, kó lé ɲa lɔ ká wò ñhà-ɲhà ɲa#á.

³² Tsí Yèésù fì fú ɲa ní: Ká ñde lɔ!

Tsí à ñde ñhà-ɲhà-kǎ méèdzi ɲa#á, tsí lɔ káà wò ñhà-ɲhà ɲa#á. Gbòkǎ gé#é, ɲhà ɲa#á kpó yáre kpirikpìri ti ñhà-òkè yèè à wà si#é, tsí wáa lɔ káà bó sɔ noqò, tsí à kú kpó.

³³ Tsí aró-ɲhà ɲa#á sá lɔ náàɲírí-ilú, tsí káà fɔ inyé yèè tse ɲa#á kpó. Inyé yèè à tse fú ɲnya méèdzi yèè edzò ɲa wà dǔkpa fú#é, à fɔ òɲu gbo. ³⁴ Tsí ilú#é kpó fùdǎ, tsí kó lɔ káà kpàdɛ Yèésù. Tsí kíbí à ríi#é, à tsikalè fúu ní kó ñde nère-ɲa bè.

Yèésù bɔ arɔ-kǎ
(Mákò 2:1-12; Lúkà 5:17-26)

9 Tsí Yèésù sɛ̀ wò lɔ nókɔ-odzómi#é, tsí sɛ̀ kadzá oqò#é, tsí bɔ wáa lɔ ñhà-è. ² Kíbí ó káà tó#é, à ké àkòrɔ̀-ka si ñbànkàrá wá fúu. Arɔ ní ó dzé#é, esè-è ɲa kú kpó. Tsí kíbí Yèésù rí mà ní à né àkaralé si ñhà-òɲu#é, ó fì fú arɔ#é ní: Ídzà-mi kóɔkpa dza! Ǿɲu mú àbi-è ɲa, tsí ñ tɔre fúu.

³ Ññwèrè nyèɲè#é, akóne nékpa-Ǿdáyét kǎɲa wà bè si, tsí wà fì ñnɔ-ara-ɲa ní: È rí kíbí idza yèè òɲu wà gbɛ́rì ékɔ-Ǿdáyé gé!

⁴ Ó dji, Yèésù ma inyé yèè wà ñhà-è fú ɲa#á, tsí ó fì fú ɲa ní: Kí tse tsí isère-ìbàdji nyèɲè wà néwo fú ɲa ná?

⁵ Fee, òɲu kó fì fú ɲnya-kǎ ní à mú àbi-è ɲa tɔre fúu òɲu kó ñde, tsí kó rɛ̀ fɛ? Náàɲírí-òɲu-afì méèdzi ɲa#á fee, yèésí le lárè ná? ⁶ Ó dji, òɲu wà wò ní ká mà ní òɲu, ene yèè ɲnya bí#ét, òɲu nékpa ñhàlè bí, tsí òɲu kó mú àbi-ne tɔre fúne.

Tsí ó nyí, tsí fì fú arɔ#é ní:

Kó ñde! Tsí kó ké bànkàrá-è, tsí kó lɔ ñlé.

⁷ Tsí arɔ#é si ñde kpáà! Tsí dzi nɔ̀nà-ilé.

⁸ Ǿnya ɲa kpò si bè tó béè, tsí kíbí à rí béè#é, ó kpa ɲa nóútù, tsí à wà nye Ǿdáyé yèè mú ikpá-írɔ̀ yèè bɔwò-ɲnya ɲa#á.

Yèésù kpe Màtéwò ní kó tè náànyì-òɲu
(Mákò 2:13-17; Lúkà 5:27-32)

⁹ Tsí Yèésù ñde bè, tsí kíbí ó làkòò#é, ó rí ɲɔ̀kèè-kǎ, tsí à náa kpèé ní Màtéwò, tsí ó dzokó si ñhà-itsé-ag-balómbà ɲa. Tsí Yèésù fì fúu ní: Kó ñde, tsí kó tè náànyì-òɲu.

Tsí ó ñde, tsí tè náànyì-è.

¹⁰ Náànyì-béè#é, Yèésù káà dzeɲé ñlé-Màtéwò. Ñbèè, agbalómbà ɲa òɲu olómírè yèè ɲa kà nyèwò-Ǿdáyé#é gbo kpéri wá, tsí wà dzeɲé bá Yèésù òɲu ɔmatsé-è ɲa.

¹¹ Ǿma-egbé-Fàrisit kǎɲa gbo wà bè, tsí kíbí à rí béè#é, à wà bere ɔmatsé-è ɲa ní: Kí tse tsí Ǿgá-ɲa wà dzeɲé bá agbalómbà òɲu olómírè yèè ɲa kà nyèwò-Ǿdáyé#é ná?

¹² Tsí afì#é dzi nétí-Yèésù, tsí ó fì ní: Abarakpá kò bere abɔne, àkòrɔ̀ ni. ¹³ Ó dji, ká lɔ, tsí ká káà bere òkpì-afì yèè Ǿdáyé fì si#é. Ó fì si ní: “Ǿɲu wà wo ká rí ànyínò fúne ni. Kò tsi ká mú erá tsebo fú òɲu ní òɲu wà wò#é.” ^{††} Ó dji, òɲu kò tse àtsùgbé-atsòtítɔ̀ ɲa, tsí wá ñhàlè bí. Àtsùgbé-adzàbi ɲa ní òɲu wá#á.

À bere Yèésù náfì-kǎ ti nára-arù dǔdji
(Mákò 2:18-22; Lúkà 5:33-39)

¹⁴ Náànyì-béè#é, ɔmatsé-Yòhánà† ɲa wá ñdji-Yèésù, tsí wà bèrèé ní: Kí tse tsí ɲa òɲu ɔma-egbé-Fàrisit ɲa, ɲa náa wà dji arù, tsí ɔmatsé tèè ɲa òɲu kà dji ná?

¹⁵ Tsí Yèésù wà dzɔ̀ɲù fú ɲa ní: Ká fì ní ɲnya-kǎ náya wá, tsí idza-è ɲa waà dze ɔdǔ baa. Bí ó dzé ní ɲɔ̀láyá#á wà bá ɲa si, tsí à wà dze ɔdǔ#é fe, ara nákó kú ɲa yáà? Láyé! Ó dji, iwèrè-kǎ nákó wáa wá, tsí ɲɔ̀láyá#á kàkó wà náàɲírí-ɲa ró. À nákó wáa múu lɔ. Ññwèrè nyèɲè ní à nákó dji arù ñhàkèè#é. ¹⁶ Fee, ɲnya-kǎ kpókpó kà bu at-sɔ titɔ̀, tsí ñ tá àwù gbígbó. Bí ò fì ɲàrikǎ gé, at-sɔ#é nákó sá, tsí nákó fa agbaɔa-kǎ-àwù#é, tsí àwù#é nákó tɔ ya máa ró. ¹⁷ Tsí béè ké ní à kà mú ɲtí-òròrò, tsí ñ dǎ náàkpò-awɔ̀ hóhó#é ñnèè. Bí kò tsi béè, àkpò#é nákó dǎ, tsí ɲtí#é nákó dǎnu, tsí àkpò#é gbo nákó rá. Ó dji fee, à náa ké ɲtí-òròrò, tsí ñ dǎ náàkpò-awɔ̀ titɔ̀ ni. Tsí ɲtí#é gbo, àkpò#é gbo, à kà rá ró.

Yèésù bɔ ɲɔ̀kèè-kǎ, tsí dzi ɔma-onùgbó-ɔma-ìyúdǎ ɲa-kǎ

gbo ti náàɲírí-òkú ɲa wá náyé
(Mákò 5:21-43; Lúkà 8:40-56)

¹⁸ Ññwèrè yèè Yèésù wà wíinyè fú ɲa#á, onùgbó-ɔma-ìyúdǎ ɲa-kǎ sɔ tímá-è, tsí kálè nábé-è, tsí mú erí kálè fúu, tsí wà fì fúu ní: Ǿma-òɲu ɲɔ̀kèè kú kò kpé wóná. Ó dji, kó wá, tsí kó wáa mówó lé ñhà-è, nákó dzi wá náyé.

¹⁹ Tsí Yèésù òɲu ɔmatsé-è ɲa ñde, tsí tè náànyì-è.

²⁰⁻²¹ Ññwèrè nyèɲè#é, ɲɔ̀kèè-kǎ wà náànyì-Yèésù si. Ǿɲɔ̀kèè#é, àmbara wà dǎ nára-è ɔdǔ máàméèdzi-è

† Dzɔ̀ dzɔ̀#é, ɔma-ìyúdǎ ɲa náa rí òkú-ɲa ñnɔ̀-ìfò-òkúta ɲa ni.

†† Ìwé-Hòsèyà 6:6 (Osée 6:6)

ínèé, tsí kò wà dǎàtí fúu láyé. Níbèé, ó wà fì ònó-ara-è ní: Bí òṅṅ nyáa mǎwǎ kǎ àwù-Yèésù gé ná, àrǎ#é nǎkó tu òṅṅ. Tsí ó timá-è ònkpàḍànyì-è, tsí mǎwǎ kǎ etí-àwù-è.

²² Tsí Yèésù nyí wò, tsí ríi, tsí wà fì ní: Ǫma kǎkǎ! Fee, àtsùgbée kíbí ó né àkaralé si ònṅtá-òṅṅ#é ní Ǫǎyáé bǎǎ#é. Nḅḅ-è gbòkǎ#á, àrǎ#é tu ǎḅḅ#é.

²³ Tsí à sǎ dǎi nǎnà. Tsí kíbí à lo kǎà tó òlé-onùgbò-ǎma-ìyúdǎ ḅa#á, Yèésù rí afǎfèrè kǎḅa bè, tsí à tǎtse si kpó, tsí kǎ kǎà ri òkú#é, tsí ònyà ḅa gbo kpò si bè kpitiì, tsí wà nya ara-ḅa tsǎ, tsí wà nǎkú si. ²⁴ Tsí ó fì fú ḅa ní: Kǎ fùdǎ! Maǎ#é kò kú, ó wà sǎrǎ ni. Kíbí ó wí bǎé#é, à dǎi nǎàrí fúu. ²⁵ À lé ònyà kpó fùdǎ, tsí Yèésù wò lo ònó-ilé#é, tsí ó bané ǎwǎ-maǎ#é, tsí ó òḅe. ²⁶ Tsí à wà kpèrǎ-ìḅé yèé tse nyèḅé#é néré-bè kòdzǎ kpó.

Yèésù tsí odzú fú afǎdzú méèdzì

²⁷ Náànyì-béè ró#é, Yèésù òḅe bè, tsí dǎi nǎnà. Tsí kíbí ó làkòò#é, afǎdzú méèdzì kǎḅa wà dǎgbe tè náànyì-è ní: Ǫmalǎma-ḍàfǎqǎ! Kó rí ànyínó fú ḅa dǎ oò.

²⁸ Kíbí Yèésù kǎà tó òlé#é, afǎdzú ḅa#á timá-è, tsí ó wà bèrè ḅa ní: À né àkaralé ní òṅṅ nǎkó nyáa tsí odzú fú ḅa?

Tsí à dzǎḅḅ fúu ní: ǎǎ ògǎ!

²⁹ Tsí Yèésù mǎwǎ kǎ odzú-ḅa, tsí wà fì ní: Nḅmarǎ-kíbí à né àkaralé si ònṅtá-Ǫǎyáé#é, nǎkó bǎ ḅa.

³⁰ Gbòkǎ gé#é, odzú-ḅa tsí ḅa, tsí Yèésù fì fú ḅa nǎnyì lile ní: Kǎ rǎtǎgbè rere, tsí kǎ gbó. Kò wà ní ònyà-kǎ kpókpó kó gbó.

³¹ Ó dǎ, kíbí à si fùdǎ lo#é, à lo kǎà fǎ òḅé yèé ó tse fú ḅa#á néré-bè kpó.

Ǫnyà-kǎ dzé mùnù, tsí Yèésù bǎǎ

(Màtéwò 9:32-34; Lúkà 11:14-15)

³² Nḅwèrè yèé afǎdzú ḅa#á sǎ làkòò#é, à gbé ònyà-kǎ wǎ fú Yèésù. Ène nyèḅé dzé mùnù ni, òḅé yèé tse#é, edzòt-kǎ wà dǎkǎ fúu.

³³ Tsí Yèésù lé edzò#é sǎ náànyì-è. Tsí kíbí ó sǎ fùdǎ#á, mùnù#é kpé ònyè wíwí gbòkǎ, tsí ó mu ònyà kpó, tsí à wà fì ní: Kpòò! Àḅa kò rí òró yèé wòrì ònṅ-Ìsàràyélit.

³⁴ Ó dǎ, ǎma-egbé-Fàrisit ḅa òṅṅ wà fì ní: Ètsùt, òṅṅ yèé dzé ògǎ-edzò ḅa#á ní fúu òkpá ní kó wà ò lé edzò ḅa sǎ náànyì-ònyà ḅa#á.

Yèésù rí ànyínó fú èrò yèé wà tè náànyì-è#é

³⁵ Nára-ǎdzǎ nyèḅé ḅa#á, Yèésù náa wà gbà ònṅ lǎkú òṅṅ ònṅ-òko òkǎlǎkǎ kpó néré-Gàlilé. Tsí náa wà lo òlé-ìkpàdǎ-ǎma-ìyúdǎ ḅa#á yèé wà bè ḅa#á, tsí wà tsékó fú ònyà ḅa, tsí náa wà dzíkò dǎdǎ fú ḅa ti nára-kíbí Ǫǎyáé nǎkó wǎa dzoyè gbo gbà#á. Náa wà bǎ àkǎrǎ òkǎlǎkǎ gbo kpó. ³⁶ Nḅwèrè yèé ó wà tse òḅé nyèḅé ḅa#á, ònyà ḅa tsé kǎ, tsí wà tè náànyì-è. Tsí kíbí ó rí ḅa#á, ònṅ-ḅa nyǎ kpíkǎ, òḅé yèé tse#é, à kǎ dzòdzòdzò si, tsí ara gbo kú ḅa si kíbí àgùdǎ yèé ḅa kò né ène yèé kó ró ḅa#á bǎ. ³⁷ Tsí ó wà fì fú ǎmatsé-è ḅa ní: Ǫnyà ḅa

wà si kíbí dzídze náa dǎ òkó, tsí kpá si#é ni. Ó dǎ, akpǎ-è ḅa kò kpò. ³⁸ Níbèé, kǎ tsikalè fú Ǫǎyáé, olóko#é òṅṅ kǎ-è, tsí kó be akpǎ dzídze ḅa wǎ òkó#é, tsí kǎ wǎa kpǎ-è.

Yèésù tsǎ ǎmatsé-è máàméèdzì ḅa#á

(Mákò 3:13-19; Lúkà 6:12-16)

10 Náànyì-béè ró#é, Yèésù kpe ǎmatsé-è máàméèdzì ḅa#á, tsí à wǎ, tsí ó fú ḅa òkpá ní kǎ wà ò lé edzòt yèé wà dǎkǎ fú ònyà ḅa#á sǎ náànyì-ḅa, tsí kǎ wà bǎ àrǎ òkǎlǎkǎ gbo kpó. ² Èkò-àdzítsé-è máàméèdzì ḅa#á ní:

Simóni, tsí à náa dǎakǎ gbo ní Òkúta òṅṅ ǎmàná-è Àḅḅé,

tsí òkǎ gbo dzé Yàkúbù òṅṅ ǎmàná-è Yòhànà†, àḅa méèdzì méèdzì#é kpó dzé ǎma-Sèbèdǎ ḅa, ³ òkǎ gbo dzé Filíkpò, òkǎ gbo dzé Bǎtòlòmèwò, òkǎ gbo dzé Tòmá, òkǎ gbo dzé Màtéwò agbalómbà, òkǎ gbo dzé Yàkúbù ǎma-Afáyò, òkǎ gbo dzé Tǎdǎwò, ⁴ òkǎ gbo dzé Simóni, ǎma-egbé-Sèlǎti † ḅa, tsí òkǎ gbo dzé Yúdǎ Sikàriyòti. Òṅṅ gǎdǎ ní wǎa ta Yèésù#é.

Yèésù be ǎmatsé-è máàméèdzì ḅa#á lo ònṅ ḅa wérì

(Mákò 6:6-13; Lúkà 9:1-6)

⁵ Tsí Yèésù wà be ǎmatsé-è máàméèdzì ḅa#á, tsí wà fì fú ḅa ní: Kǎ máa lo òḅé-ene yèé kò dzé ǎma-ìyúdǎ ḅa#á, tsí kǎ máa lo ònṅ-erè-Sàmàriyàt-kǎ kpókpó gbo. ⁶ Ó dǎ, kǎ lo òḅé-ǎma-Ìsàràyélit yèé ḅa wà si kíbí àgùdǎ yèé ònṅ ḅa#á. ⁷ Tsí bí à làkòò#é, kǎ wà dzíkò fú ònyà ḅa ní: Àsòkò tó, tsí Ǫǎyáé kó wǎa dzoyè si ònṅ-ḅa. ⁸ Kǎ wà bǎ àkǎrǎ ḅa, tsí kǎ wà dzí òkú ḅa gbo wǎ náyé. Kǎ wà bǎ adǎtè† ḅa, tsí kǎ wà lé edzòt yèé ḅa wà dǎkǎ fú ònyà ḅa#á sǎ náànyì-ḅa. Òṅṅ fú ḅa òkpá nǎnyè ní kǎ wà tse òḅé yèé ḅa nyí. Ó dǎ, àḅa gbo kǎ lo kǎà tse bǎé fú ònyà ḅa náàri-bere òḅé-kǎ òwǎ-ḅa. ⁹ Bí à làkòò, kǎ máa bané owó-ìrǎ-kǎ kpókpó si náàkpò-owó-ḅa ḅa. ¹⁰ Kǎ máa bané àkpò, kǎ máa bané àwù-òmiré gbo náànyì-yèé à wò si#é. Kǎ máa bané òkpá, kǎ máa bǎ kpákò gbo. Ó dǎ, ó wà ní ène yèé tse ni kó dze. ¹¹ Tsí ònṅ òkǎlǎkǎ yèé à nǎkó wò#é, kǎ wo ène yèé wà wò ní òṅṅ kó gbà ḅa náàledzò#é, tsí kǎ sǎ òḅé-è si tǎi fú iwèrè yèé à nǎkó òḅé ònṅ#é. ¹² Tsí bí à wò lo òkpàtá-ene nyèḅé#é, kǎ kǎ ònyà-kpàtá ḅa#á ní: Tútùúrò fú ḅa. ¹³ Tsí bí ònyà-kpàtá ḅa#á wà wò ní àḅa kó gba okù-tútùúrò#é fú ḅa, tútùúrò#é nǎkó tú bò ḅa. Ó dǎ, bí à kò wà wò ní àḅa kó gbàá, tútùúrò#é nǎkó sǎ wǎ fú àḅa kǎ-ḅa. ¹⁴ Bí à tó ònṅ-kǎ nǎmí òkpàtá-kǎ, tsí ònyà-kǎ kò gbà ḅa, tsí ònyà-kǎ gbo kò tsí etí si nǎfǎ-ḅa, kǎ òḅé bè, tsí gbákǎ gbésè nǎfǎ-ḅa. ¹⁵ Ó dǎ, òṅṅ wà wí òtítí fú ḅa ní fee: Nǎdzǎ-edzǎ kpíkǎ#é, edzǎ yèé Ǫǎyáé nǎkó kpé bǎ ène-ìlú bè ḅa#á nǎkó le láre ti ène-ìlú-Sòdòmì òṅṅ ène-ìlú-Gòmòrà ḅa. ††

† ǎma-egbé-Sèlǎti ḅa ní dzé ène yèé ḅa nya ène-Rómà ḅa kǎdzú#é. À kò dzé ní ène-Rómà ḅa kó dzoyè si ònṅ-ǎma-ìyúdǎ ḅa ró. †† Ìwé-ìkpínkǎ-ayé 19:24 (Genèse 19:24)

Yèèsù wà kárá ɛne yèè ó bè làkòò ña#á si ní à nákó tsoró bá ña
(Mákò 13:9-13; Lúkà 21:12-17)

¹⁶ Tsí Yèèsù ní: Ká rētígbè rere, tsí ká gbó. Òñu wà bè ñá làkòò kíbí àgùdǎ ña náàñírí-òkòòkò ña bé ní. Níbèé, ó wà ní ká wà ñídzáyè kíbí edzò bé, tsí ká dzé kòmàkǎ ña gbo kíbí àlùñkùkù ña bé. ¹⁷ Ká tsó éwo-ara-ña rere. Ó ñi, ñnya ña nákó mú ña, tsí gbé ña lo fú àkpèdzó ña, tsí tsò ña náàtàmí ñlé-ìkpàdè-oma-Ìyúqà ña†. ¹⁸ À nákó kpè ña ñdi-kòmàdǎ ña òñu ñdi-ólú ña náàtsùgbé-òñu. Níbè ní à nákó wà nya àyídzá-òñu fú ña òñu fú ɛne yèè kò dzé oma-Ìyúqà ña#á gbo#é. ¹⁹ Tsí bí à mú ña, tsí gbé ña lo ñlé-ɛdzó, ká máa ti ñíhǎñù-afñ yèè à nákó fñ#é nàmí kíbí à nákó fñ gbà#á. Ó ñi, náàsòkò nyèñè tútútú#é, afñ yèè à nákó fñ#é Ìdáyé nákó nyaá si nárú fú ña. ²⁰ Ó ñi, kò tsi àña ká-ña ní nákó wà wíinyè#é, Mímí-Ìdáyé† Boba ní nákó wà wíinyè gbà ñntá-ña#á. ²¹ Fee, inábí nákó sò inábí fú ikú, tsí boba gbo nákó sò oma fú ikú. Tsí oma ña gbo nákó nya boba-ña ña òñu inà-ña ña kǎdzú, tsí wà bèrè ní ká kpa ña nóòkú. ²² Ñnya kpó nákó nya ña kǎdzú náàtsùgbé-òñu. Ó ñi, ɛne yèè nákó si gbódzú títí lo ñntǎntǎ#á, ɛne nyèñè nákó rí clà. ²³ Tsí bí à wà tsoró bá ña ñhílú-kǎ, ká sá lo ñhílú-èkéèdzí. Ó ñi, òñu wà wí òtító fú ña ní fee, à kàkó rē gbà ñntá-ìlú-Ìsaràyélit ña kòdzá kpó tǎná òñu, ɛne yèè ñnya bí#ét, òñu nákó sē wá. ²⁴ Omatsé ká láre ògá-è, tsí béè ké ní arú gbo ká láre olówó-è#é. ²⁵ Ó bo omatsé kó dé bá ògá-è, tsí arú gbo kó dé bá olówó-è. Bí à wà bú onùgbó-kpàtá-kǎ ní Ètsù † fe, ti ɛne kpàtá-è ña kàkó yǎw?

Ká máa sá fú ñnya, ká sá fú Ìdáyé
(Lúkà 12:2-7)

²⁶ Yèèsù fñ ró ní ká máa wà sá fú ñnya ña. Ó ñi, iné òkǎlǎkǎ kpó yèè ñnya ña mú iné bò si#é, à nákó wáa tsí atso nódzú-è, tsí iné òkǎlǎkǎ kpó yèè wà ñhndúkú si#é, ñnya kpó nákó wáa màá. ²⁷ Tsí iné yèè òñu wà fñ fú ña gbo ñhndòdò-ìlé#é, ká wà fñ náàbòòmè, tsí iné yèè òñu wà ñikpá-è fú ña#á, ká kpañgo-è fú ilú kpó. ²⁸ Ó ñi, ká máa wà sá fú ñnya ña, ñnya gé ní à nákó nyaá kpa nóòkú#é, à kàkó nyaá kpa clǎrǎ-è òñu nóòkú. Ó ñi, ká sá fú Ìdáyé, ɛne yèè nákó nyaá tse tsí ñnya òñu clǎrǎ-è méèdzí kpó nákó tsèrà ñná-àritǎ#á. ²⁹ Eg-bèlò à náa ta ègǎ méèdzí nǎ? Kò tsi biyéè-kǎǎ? Tsí òkǎ-ña-kǎ kpókpó ká si kú, tsí kó dzé ní Ìdáyé kò ti mà si. ³⁰ Ó ñi, àña òñu fee, irǎ-éwo-ña gidi#é, Ìdáyé ma mééló yèè ó dzé#é. ³¹ Níbèé, ká máa sá fú iné-kǎ kpókpó, à fé fú Ìdáyé láre ègǎ ña kpó. ³² Bí ñnya-kǎ fñ náàwùdzó ní òñu dzé tònju, òñu gbo, òñu nákó fñ nódzú-Ìdáyé Boba-òñu nǎrǎ ní ɛne nyèñè dzé tònju. ³³ Ó ñi, bí ñnya-kǎ fñ náàwùdzó ní òñu kò ma òñu, òñu gbo, òñu nákó fñ nódzú-Ìdáyé Boba-òñu nǎrǎ ní òñu kò màá.

† Ñgèrèki ní à kpe Ètsù ní Bèyèsébúlú#é.

Yèèsù wáa bàdzé àñírí-ñnya ña
(Lúkà 12:49-53)

³⁴ Yèèsù fñ ró ní: Ká máa dǎdzú òñu wá ñntalè bí ní ñnya ña kó dǎ. Èé, òñu kò wá ní ñnya ña kó dǎ, òñu wá ní òñu kó wáa dǎ idzà si náàñírí-ñnya ña ni. ³⁵ Èé, òñu wá ní òñu kó wáa bàdzé àñírí-oma-oma#é òñu boba-è méèdzí, tsí òñu kó bàdzé àñírí-oma-oma#é òñu iná-è gbo méèdzí, tsí òñu kó bàdzé àñírí-aya-oma òñu arǎkǎ-è omabéè gbo méèdzí ni. ³⁶ Ìtè-ñnya nákó dzé ñnya-kpáfe tònju ká-è ña gidi gidi ni. ³⁷ Tsí ó fñ ró ní ñnya òkǎlǎkǎ kpó bí ó dzáfñ-boba-è nàmí iná-è láre òñu, ɛne nyèñè kò dzó kó dzé omatsé-òñu. Tsí bí ó dzáfñ-oma-è omabéè nàmí oma-è omabéè láre òñu gbo kò dzó kó dzé omatsé-òñu. ³⁸ Tsí bí ñnya-kǎ kò ké egi-ìdǎàgǎlǎdzà†-è rù, tsí kó tē náànyi-òñu, ɛne nyèñè gbo kò dzó kó dzé omatsé-òñu. ³⁹ Ó ñi, ɛne yèè nákó wò ní òñu kó gba ara-òñu dzò si náàyè#é, ɛne nyèñè nákó tsèrà. Tsí ɛne yèè nákó mú ikú-è tà náàtsùgbé-òñu#é, ɛne nyèñè nákó sē rí àyè.

Ìdáyé nákó tsyà fú ɛne yèè ña wà gba omatsé-è ña náàledzò rere#é
(Mákò 9:41)

⁴⁰ Tsí Yèèsù fñ fú omatsé-è ña ró ní: ɛne yèè gbà ña rere, òñu ká-òñu gidi ní ó gbà#á, tsí bí iwǎ-kǎ, ò gba òñu rere#é, ò gba ɛne yèè be òñu wá#á. ⁴¹ Tsí bí ñnya-kǎ gbo gba agbáfñ-Ìdáyé fñ†-kǎ rere, àtsùgbée kíbí ó dzé agbáfñ-Ìdáyé fñ#é, Ìdáyé nákó bù kǎ fú ñhnrǎ-kíbí nákó tse fú agbáfñ-Ìdáyé fñ ña#á. Tsí bí ñnya-kǎ gbo gba atsòtító-kǎ rere, àtsùgbée kíbí ó dzé at-sòtító#é, Ìdáyé nákó bù kǎ fú ñhnrǎ-kíbí nákó tse fú atsòtító ña#á. ⁴² Bí ó ti dzé omi tútù igbá-kǎ gidi bé gé ní ñnya-kǎ tse fú tsígidi-omatsé-òñu ña-kǎ ní kó ma náàtsùgbée kíbí ó dzé omatsé-òñu#é, òñu wà wí òtító fú ña ní fee, Ìdáyé kàkó kò àrimáa bù kǎ fú ɛne nyèñè.

11 Bààyi#é Yèèsù tsèkó fú omatsé-è ña tǎ, tsí ó ñde bè, tsí ó lo, tsí wà tsèkó fú ñnya ña, tsí wà dzíkò gbo fúne ñhílú yèè ña wà nérè-bè#é.

Yòhánà Awèfúne be omatsé-è ña lo fú Yèèsù
(Lúkà 7:18-35)

² Nñwèrè nyèñè#é, à ti mú Yòhánà† Awèfúne sé néèña si. Tsí kíbí ó wà néèña#á si#é, ó gbó idzǎmà-iné yèè Yèèsù Kírísító wà tse ña#á, tsí ó be omatsé-è ña lo fú ³ ní ká kǎà bèrèè ní: Òñu ní dzé Agbanelà yèè bàa#àà? †† Nàmí ó wà ní àña kó wà doro de olómírèè ni? ⁴ Tsí Yèèsù wà dzòñu fú ña ní: Ká sē lo, tsí iné yèè à wà gbó, tsí wà rí#é, ká fñ fú Yòhánà. ⁵ Ká wí fú ní: Bààyi#é, afódzú ña wà rírǎ, tsí arǎ ña gbo wà rē, tsí adǎtè† ña gbo ñi ñnya mímá ña, tsí adetí ña gbo wà gbóǎrǎ, tsí òkú ña gbo sē wà dzí wá náyé, tsí adziyàkú ña gbo wà gbó ikò dídǎ ti nára-Ìdáyé. ⁶ Ó ñi, bí ñnya-kǎ wà rí itsé-owò-òñu ña, tsí òñu kò dzé òkúta-àkòsè fúu, ɛne nyèñè we éwo-ire.

†† Òkpi-è ní dzé ní Mèsiyà yèè oma-Ìyúqà ña wà wo ònà fú ní kó wáa gba àña dzò#é.

⁷ Tsí ɔmatsé-Yòhánà ña ñde ñdì-Yèèsù, tsí sɛ̀ b̀ l̀àkòò. Tsí Yèèsù nyí, tsí wà wĩnyè ti nára-Yòhánà fú ene yèe kpé́rì si ña#á. Ó ní: Kíbì à l̀ò nòd̀q̄à ní àña kó l̀ò káà rí Yòhánà#á fee, kí à rí? Bèlèbèlè yèe aféfé wà fé, tsí ó wà mì#é nìi? ⁸ Tsí kí à l̀ò káà rí ñh̀kèé nì? Ɔnyà-k̄à yèe wò àwù-olówó ña si#é nìi? Fee, ene yèe ña náa wò àwù-olówó ña#á, à náa gbé ñkpáfe-ólú ña ni. ⁹ Báàyí#é fe, kí gidì à l̀ò káà rí nòd̀q̄à#á ñh̀kèé ná? Agbáfì-Ɔdáyé fìt-k̄à nìi? Ɛ́! Bèé ni. Ó d̀jì, òñu wà wí fú ña ní ene yèe à rí#é, ó láre agbáfì-Ɔdáyé fì gidì gbo. ¹⁰ Òñu ní dzé adzíkò yèe à ti kò afì ti nára-è si ñh̀wé-Ɔdáyé#é. Ɔdáyé ní:

“Màa be adzítse-mi tsúwádzú-èe wá, tsí nákò l̀ò káà t̀tse ònà-èe si fé.” †

¹¹ Ó d̀jì, òñu wà wí òtít fú ña ní ñh̀talè yèe fee, ònyà-k̄à kpókpò kò wà, tsí láre Yòhánà Awéfúne. Ó d̀jì, nòyè-Ɔdáyé#é, ñh̀tá-ene yèe ña Ɔdáyé wà dzoyè si#é, ene yèe gidì dzé tsígídì náñjírì-ña#á, ó láre Yòhánà. ¹² Tsí ti títì ñh̀wèrè yèe Yòhánà Awéfúne kpé ikò-Ɔdáyé dzídze fú ònyà ña títì wáa fú ònì#é, ònyà-odzú líle ña, à wà mú oyè-Ɔdáyé#é ñkpá, †† tsí à wà wò ní àña kó kpàkpàtìi tse t̀ña. ¹³ Ó d̀jì, títì wáa fú iwèrè-Yòhánà#á, à wà gba afì-Ɔdáyé fì fúne ñh̀wé-agbáfì-Ɔdáyé fì ña kpó òñu ñh̀wé-ekpa-Mòsèt ña. ¹⁴ Tsí bí à wà wò ní ká gbà si ñh̀tá-è#é, Yòhánà ní dzé Èlìyà† yèe à ti fì si ní nákò wáa sè wá#á. ¹⁵ Ene yèe né etì-igbòr̀rà ni kó gbó.

¹⁶ Tsí ó fì máa ró ní: Nèé òñu nákò mú ɔma-isèè ña, tsí ní sàwè ná? À wà kíbì maqé ña náa kpé́rì si náabòòmè ña bé#é ni. Tsí òk̄à ña wà dúgbe fú enikèèdzì-ña ní: ¹⁷ Àña fì fèrè, tsí à kò dzó bá àña! Tsí àña k̄r̀-àmberé ña gbo, tsí à kò ráàbo bá àña! ¹⁸ Ó d̀jì fee, kíbì Yòhánà wá#á, kò wà dze, kò wà m, tsí ònyà ña wà fì ní: Edzòt-k̄à wà d̀jìkpò fúu. ¹⁹ Tsí òñu, ene yèe ònyà bí#é†, òñu wá, tsí òñu wà dze, tsí wà m, tsí ònyà ña wà fì ní: Òñu dzé adzèsè, tsí dzé àm̀t̀íng̀ gbo, tsí òñu náa d̀idza agbalómbà ña òñu olòmíré yèe ña kà nyèwò-Ɔdáyé#é. Ó d̀jì, bí à si rí inyé yèe ene yèe ña wà tse si ñh̀tá-ifèénò-Ɔdáyé#é wà tse#é, náa wà nyà d̀íre ní ifèénò-Ɔdáyé ni òtítì ni.

Ìlú k̀ña kò ní àña k̀kò nyílò kpaq̀à (Lúkà 10:13-15)

²⁰ Náànyì-béè#é, Yèèsù wà wĩnyè ti nára-ilú k̀ña. Ó tse kpìkpò-inyé-àwùsì-è ña bè. Ó d̀jì, ene-ilú nyènyè ña#á kò ní àña k̀kò nyílò kpaq̀à, tsí ó wà bá ña fì ní: ²¹ Ene-ilú-Kòràsì ña òñu ene-ilú-Bètsàydá ña, àña òñu, èrà rá ña! Inyé yèe tse#é, òñu tse inyé-àwùsì ña ñdì-ña, tsí à kò nyílò kpaq̀à. Ó má dzé ní ñh̀lú-Tíre òñu ñh̀lú-Sìd̀ñì ní òñu tse inyé-àwùsì ña béè#é, ene-ilú ña#á má ti nyílò kpaq̀à lélèh̀lèlè. À má wò àwù-òkè, tsí mú éru gbo q̀à néwo, tsí wà ní nyà d̀íre ní àña nyílò kpaq̀à. ²² Ó d̀jì, òñu wà fì fú ña ní nòdzó yèe Ɔdáyé nákò kpedzò fúne#é, igbè-ene-ilú-Tíre ña òñu ti ene-ilú-Sìd̀ñì ña k̀kò le tó tìña.

²³ Tsí ene-ilú-Kàfànàwú ña gbo fe, àña òñu, à d̀édzú Ɔdáyé nákò kè àña l̀ò ñd̀p-ara-è nòd̀r̀ nìi? Kpé́rì! Ná kò

† Ìwé-Màlàkí 3:1 (Malachie 3:1) †† À nákò nyáa fì gbo ní: “Oyè-Ɔdáyé wà l̀ò ñwádzú ñkpá.”

tse tsí à nákò l̀ò títì ñlé-ikú ni. Inyé yèe tse#é, inyé-àwùsì yèe òñu tse ñdì-ña#á, òñu má tseé ñh̀lú-Sòdòmì, ilú-Sòdòmì#é má wà si títì wáa fú ònì ró. ²⁴ Ó d̀jì, òñu wà fì fú ña ní: Nòdzó yèe Ɔdáyé nákò kpedzò fúne#é, igbè-ene-ilú-Sòdòmì ña k̀kò le tó tìña.

Yèèsù wà fì fú ònyà ña ní ká waà míra ñd̀p-òñu (Lúkà 10:21-22)

²⁵ Náànyì-béè ró#é, Yèèsù tsòñu ró, tsí wà fì ní: Ɔdáyé Boba! Olí-òr̀ òñu olí-ilè, ñ wà d̀jìkpé féé, inyé yèe tse#é, inyé yèe ò ní d̀úku olí-ifèénò ña òñu olí-ìrààmà ña#á, ò nyà ña d̀íre fú maqé ña. ²⁶ Ɛ́ Boba! Bèé ní ò wò ní kò dzé#é ñh̀kèé.

²⁷ Tsí ó fì ró ní: Ɔdáyé Boba-òñu mú inyé òk̀l̀òk̀à kpó b̀wò-òñu. Tsí ònyà-k̄à kpókpò kò ma Ɔma bíbì-Ɔdáyé náànyì-Ɔdáyé Boba òñu ká-è. Bèé kè ní ònyà-k̄à kpókpò gbo kò ma Ɔdáyé Boba náànyì-Ɔma bíbì-Ɔdáyé òñu nìik̄à má nára-ene yèe ña Ɔma bíbì-è#é wò ní òñu kó mú Boba-òñu d̀íre fú#é.

²⁸ Tsí ó fì gbo ró ní: Ɔnyà kpó yèe arù wà kpa, tsí ó ká si#é kó wá ñd̀p-òñu, tsí òñu kó sòs, tsí kó míra. ²⁹ Ká dzé ní òñu kó dzé ògá-ña, tsí òñu kó wà kó ña gbo. Ó d̀jì, òñu dzé olínò tútù, òñu kà dzára, tsí à nákò míra. ³⁰ Ó d̀jì, arù yèe òñu náa tò fúne#é, kà wówo, náa fére ni.

Yèèsù ní dzé olí-ɔdzò-ìmíra#á (Màkò 2:23-28; Lúkà 6:1-5)

12 Náànyì-béè#é, ó wáa d̀jì nòdzò-ìmíra†-k̄à, tsí Yèèsù òñu ɔmatsé-è ña fa ònà-ànjírì-oko-k̄à wáa l̀àkòò. À gbè dzídze-k̄à kíbì ìmòr̀r̀ bé si nóko#é. Kíbì à wáa l̀àkòò#é, ebi wà kpa ɔmatsé-è ña, tsí à kpé ɔma-dzídze ña#á wíwó, tsí wà dze. ² Kíbì ɔma-egbé-Fàrisì† ña rí béè#é, à wà fì fú Yèèsù ní: Kó rí inyé yèe ɔmatsé-è ña wà tse#é gé! À wà tse inyé yèe ekpa-Ɔdáyé† kò ní ká máa tse nòdzò-ìmíra#á.

³ Tsí Yèèsù wà dzòñu fú ña ní: À k̄à Ìwé-Ɔdáyé†#é nò? Tsí ñh̀wèrè yèe ebi wà kpa olú Ìwé-Ɔdáyé† òñu èg-bènáànyì-è ña#á fe, à kò rí inyé yèe ó tse#éè? ⁴ Ó wò l̀ò ñlé yèe à tse si fú Ɔdáyé#é, tsí kè kp̀nò yèe ña à ñ tsebo si fú Ɔdáyé#é, tsí òñu ègbènáànyì-è ña ñ dze. Ó d̀jì, ònà kò si wà fú olú-Ìwé-Ɔdáyé† òñu ká-è gbo, èg-bènáànyì-è ña gbo ní ká dze kp̀nò#é. Atsebo-Ɔdáyé† ña gé ní ònà wà fú ní ká dze béè#é. ⁵ Ekpa-Mòsèt fe, à kò màáà? À k̄à, tsí à rí ní kíbì atsebo-Ɔdáyé ña náa wà tsitsé ñlé-Ɔdáyé nòdzò-ìmíra#á, à kà wà r̄ si nékpa-ɔdzò-ìmíra#á, tsí à kà si bá ña fì. ⁶ Ó d̀jì, òñu wà fì fú ña ní fee: Òláre-ilé-Ɔdáyé† wà bí. ⁷ Tsí ó má tsi à gbó òkpì-afì yèe Ɔdáyé fì, tsí à kò si ñh̀wé-è#é, à káa d̀q̀abi fú kòmak̄à ña. Afì#é wà fì ní: “Ká rí ànyínò fúne ní òñu wà wò#é. Kò tsi ká mú er̄ tsebo fú òñu ni.” ⁸ Ó d̀jì, òñu, ene yèe ònyà bí#é† ní dzé olí-ɔdzò-ìmíra#á.

‡ Ìwé-Hòsèyà 6:6 (Osée 6:6)

Yèèsù bo àkòrǝ-kǝ nódzò-ìmirá
(Mákò 3:1-6; Lúkà 6:6-11)

⁹ Yèèsù òdè bè, tsí wáa lo rílé-ìkpàdè-oma-Ìyúdà òdè yèè wà bè#é, ¹⁰ tsí ònyà-kǝ wà bè tsí akpá-è-kǝ kú. Tsí oma-egbé-Fàrisit kǝna gbo wà bè si, tsí wà wo ká kpedzò mú Yèèsù, tsí à wà bèrèé ní: Ekpa-àna fúne nòònà ní ká boke nódzò-ìmiráa?

¹¹ Tsí ó dzòhù fú ònyà-kǝ náànǝrǝ-ònyà né àgùdǝ òkǝntso gé. Tsí ó dǝ ònyà-kǝ náànǝrǝ-ònyà né àgùdǝ#á tsubù dǝ òfò-kǝ. Olá-è kàkò nyáa fùdǝá? ¹² Tsí ònyà kò lǝre àgùdǝá? Nǝbèé, ekpa-òdǝyét fúne nòònà ní ká tse ore nódzò-ìmirá.

¹³ Tsí Yèèsù nyí òhǝkèé, tsí wà fǝ fú ene yèè akpá-è-kǝ kú#é ní: Kó na akpá#á wá.

Tsí ó nǝá lo, tsí ó sǝ dǝ rere si òhǝkèé-è kǝbí èkéèdzì-è gbo wà si#é. ¹⁴ Kǝbí oma-egbé-Fàrisi ònyà fùdǝá#á, à lo kǝá kpàdè, tsí tse ètò-bí ká tse fáà, tsí kpa Yèèsù noókú#é.

òdǝyét tsǝ Yèèsù kǝbí àtsǝtsé-è bé ni

¹⁵ Yèèsù mà ní à wà wò ní ká kpa ònyà noókú, tsí ó òdè bè, tsí ònyà ònyà gbo òdè tǝ náànǝrǝ-è kpíkpò, tsí ó bo àkòrǝ ònyà kò náànǝrǝ-ònyà, ¹⁶ tsí kò fú ònyà ní ká máa tse tsí ònyà ònyà kó ma ònyà-ìrò yèè ònyà dzé#é.

¹⁷ Inǝ ònyà wáa lo bèé, àtsùgbéé afǝ yèè Yèsáyàt agbáfǝ-òdǝyét fǝt fǝ si#é kó tse ni. ¹⁸ Ó fǝ si ní:

“È rí àtsǝtsé-mi yèè ò tsǝá gé!
Àrínódzù-mi ni, tsí ò né àmúdǝ gbo fúu tó bèé,
tsí màa tse tsí Mímí-mi nákò tǝ wò òhǝkèé-è,
tsí nákò dzíkò-edzò kpíkpè fú ònyà-ìlú-àtǝbò ònyà kó.
¹⁹ Kàkò dzé ònyà-oláfǝ, kàkò dzé olǝgbè gbo,
tsí à kàkò wà gbò onù-è náàbòòmè ònyà gǝdǝ gbo.
²⁰ Kàkò tsé bebebe yèé tsé gbè nòònà si#é,
tsí kàkò kpa kǝndé yèé kú gbè nòònà si#é gbo.
Nákò wà tse bèé tǝtǝ mú edzò-òtítǝ, tsí ò dzǝre.
²¹ Tsí ònyà ní òlú ònyà kò nákò módzù si nòònà si fú#é.” †

ònyà ònyà wà fǝ ní Yèèsù wà lo ikpá-Ètsù
(Mákò 3:22-30; Lúkà 11:14-23; 12:10)

²² Náànǝrǝ-bèé#é, à gbé ònyà-kǝ wá fú Yèèsù. Ene nyèhè fǝ odzù, tsí dzé mùnù gbo, inǝ yèè tse#é, edzòt ònyà wà dǝkpò fúu. Tsí Yèèsù boó, tsí ó wà wǝnyè, tsí wà rǝrǝ gbo. ²³ Tsí ó lǝre arǝ fú ònyà kò nákò tǝtǝ à wà fǝ ní: Nàmí omalóma-òdǝfǝdǝt#é ní ná?

²⁴ Ó dǝ, oma-egbé-Fàrisit ònyà ònyà, kǝbí à gbò bèé#é, à wà fǝ ní: Ene nyèhè ònyà, Bèyèsèbùlù ògǝ-edzò ònyà ní fúu òhǝkèé ní kó wà ò lé edzò ònyà sǝ náànǝrǝ-ònyà ònyà#á.

²⁵ Ó dǝ, Yèèsù ma òsèrè-ònyà, tsí ó wà wí fú ònyà ní: Bí òlú-kǝ wà, tsí ene-òlú ònyà#á wà dzogu bá ara-ònyà, òlú#é náa fǝ. Bèé ké ní bí òhǝkèé-òlú bádè-kǝ gbo nàmí òhǝkèé-kǝ gbo ònyà ònyà wà dzà bá ara-ònyà#á, òlú#é nàmí kpáfe#é gbo kà gbé ró#é òhǝkèé. ²⁶ Nǝbèé, bí Ètsù gbo wà lé Ètsùt sǝ náànǝrǝ-ònyà ònyà fe, ó wà dzogu bá ara-è òhǝkèé nò. Tsí bí oyè-è nákò tse gbà fáà, tsí gbé ró òhǝkèé? ²⁷ Tsí bí à wà fǝ ní ònyà gba ikpá òhǝkèé-Bèyèsèbùlù, tsí wà ò lé edzò

ònyà sǝ náànǝrǝ-ònyà ònyà fe, oma tinǝ ònyà fe, òhǝkèé-è ònyà ònyà, à wà gba ikpá, tsí wà ò lé edzò ònyà sǝ náànǝrǝ-ònyà ònyà ònyà? Oma tǝna ká-ònyà ònyà ní nákò kpedzò mú ònyà#á. ²⁸ Ó dǝ, bí ó dzé ní ònyà wà mú Mímí-òdǝyét, tsí wà ò lé edzò ònyà sǝ náànǝrǝ-ònyà ònyà fe, ká rí mà ní oyè-òdǝyét tó òhǝkèé-ònyà òhǝkèé.

²⁹ Ònyà-kǝ nákò nyáa òdè gé, tsí wò òhǝkèé-ònyà òlú-kǝ lo gé, tsí kǝá tsole inǝ-è ònyà? Ene nyèhè nákò tsètsè mú ònyà òlú#é, tsí dèé tǝnǝ ní. Bí ó múu, tsí dèé bèé, nákò nyáa kó inǝ-è ònyà kò òhǝkèé#é lo òhǝkèé.

³⁰ Nǝbèé, ene yèè kò wà náànǝrǝ-ònyà#é, ene nyèhè kò wà módzù-ìre wo ònyà. Tsí ene yèè gbo kò wà kpe ònyà ònyà kperí bá ònyà#é, ó wà tǝnǝkǝ ònyà ní. ³¹ Inǝ yèè tse tsí ònyà wà wí fú ònyà ní fe, àbí òkǝlòkǝ kò yèè kúnukú wà dzé#é ònyà èkpè òkǝlòkǝ kò yèè ònyà ònyà wà bú òdǝyét#é, òdǝyét nákò ò tǝre fúu. Ó dǝ, bí ònyà-kǝ bú Mímí-òdǝyét, òdǝyét kàkò ò tǝre fúu. ³² Tsí bí ònyà-kǝ wà wǝnyè nára-ònyà, Ene yèè ònyà bí#é†, òdǝyét nákò ò tǝre fúu. Ó dǝ, bí ene nyèhè wà wǝnyè nára-Mímí-òdǝyét, òdǝyét kàkò ò tǝre fúu nómbe gbo, òlú gbo.

Yèèsù mú egi-kǝ ònyà èso-è, tsí wà ò sǝwé ònyà ònyà
(Lúkà 6:43-45)

³³ Bí egi-kǝ dzé egi-ìre, èso-è ònyà gbo náa dzé èso-ìre. Bí egi-kǝ dzé egi-ìbàdǝ, èso-è ònyà gbo náa dzé èso-ìbàdǝ. Ó dǝ, èso-egi ní náa ònyà ònyà-ègi yèè egi-è dzé#é dǝre#é. ³⁴ Ònyà-edzò ònyà! Bí afǝ-ìre nákò nyáa bó fùdǝ nárǝ-ònyà gbà fáà kǝbí à kò sǝ#á ná? Fee, afǝ yèè wà òhǝkèé-ònyà#á ní náa bó fùdǝ nárǝ-è#é. ³⁵ Ònyà-ìre náa ònyà ònyà ònyà ònyà-ìre yèè ònyà ó kpàdǝ si#é, tsí ònyà-ìbàdǝ gbo náa ònyà ònyà ònyà ònyà-ìre yèè ònyà ó kpàdǝ si#é. ³⁶ Ó dǝ, ònyà wà wí fú ònyà ní fe, nódzò yèè òdǝyét nákò wáa kpedzò bá ònyà ònyà#á, kúnukú nákò dzé àbò-afǝ kò dzò afǝ kò yèè ó fǝ wáa lo#é. ³⁷ Ó dǝ, bí òdǝyét wà kpedzò bá ònyà-kǝ#á, inyè-arǝ-è ònyà ní nákò bèrè ní kó dǝare fúu nàmí kó dǝàbí fúu#é.

Yèèsù wà dzòhù fú ene yèè wà bèrèé ní kó tse inǝ-àwùsi-kǝ fú ònyà#á
(Mákò 8:11-12; Lúkà 11:29-32)

³⁸ Náànǝrǝ-bèé ró#é, akóne nékpa-òdǝyét kǝna ònyà oma-egbé-Fàrisit kǝna wà fǝ fú Yèèsù ní: Akóne! Àna wà wò ní kó tse inǝ-àwùsi-kǝ fú ònyà káyí.

³⁹ Tsí Yèèsù wà dzòhù fú ònyà ní: Oma-òsèè ònyà yàabàdǝ, tsí à kò wà tǝ náànǝrǝ-òdǝyét gbo ònyà òtítǝ, tsí à wà bèrè ní ká tse inǝ-àwùsi-kǝ fú ònyà. Ó dǝ, à kàkò tse inǝ-àwùsi-kǝ kòkò fú ònyà náànǝrǝ yèè Yónà agbáfǝ-òdǝyét fǝt tse fú ònyà#á. ⁴⁰ Ó dǝ, òhǝkèé-kǝ Yónà gbé òhǝkèé-èdǝ lǝkú-kǝ, òsǝ-kǝ, òru-kǝ tǝtǝ gba dzò méeta#á, bèé ké gbo ní ònyà. Ene yèè ònyà bí#é† nákò wáa gbé òhǝkèé-èdǝ gba òsǝ-kǝ, òru-kǝ tǝtǝ gba dzò méeta#á òhǝkèé.

^{†41} Nódzò yèè òdǝyét nákò wáa kpedzò fú ònyà ònyà#á, ene-òlú-Nínifí ònyà nákò òdè dǝro òwádzù-oma-òsèè ònyà, tsí wà bá ònyà fǝ, inǝ yèè tse#é, kǝbí Yónà dzíkò-òdǝyét fú ene-òlú-Nínifí ònyà#á, à nyílò kpàdǝ. Tsí òlǝre Yónà ní à wà rí òhǝkèé#é! ⁴² Nódzò yèè òdǝyét nákò wáa kpedzò fú ònyà ònyà#á, òlú ònyà-èdǝ tǝ òlú yèè wà òhǝkèé-ìbù-ayé#é

† Ìwé-Yèsáyà 42:1-4 (Esaie 42:1-4)

†† È kǝá kǝ Ìwé-Yónà 1:17 (Jonas 1:17).

nákó òde d'òro òwádú-oma-ìsèé ò, tsí wà bá ò fì, iné yèè tse#é, ó ti títi òkpàkùkpàkù-ayé#é, tsí wá òdì-ólú Sàlòmót, tsí wáa gba ifèé. Tsí òláre Sàlómó ní à wà rí òbíé#é!

Edzò yèè sè náànyì-ònyà-kà#á nákó nyáa sè wá ró
(Lúkà 11:24-26)

⁴³ Bí edzòt yèè ò wà d'òkpò fú ònyà-kà#á sè náànyì-è, náa lo káa wà n'òd'q̄ si, tsí wà lo, tsí wà b̄. Tsí náa wà wò òbí kó míra#á, tsí kà sí rí. ⁴⁴ Òbèé, náa wà fì òn'ò-ara-è ní: Ònu kó tédzú sè lo òlé-ònu, òbí ònu fùd'á ti#é. Tsí náa sè lo káa tó, tsí náa rí ní ilè-ònu#é wà nákpò si, tsí à gbáa si bérébéré, tsí to iné yèè wà ònè ònyà#á si n'òw n'òw. ⁴⁵ Tsí náa sè lo, tsí lo káa gbé edzò méedze òmírè kàña yèè yàábàd'í láre ònu ká-è#é má ara-è, tsí à náa wáa lo káa gbé bè òn'kèé. Tsí òn'tànt'á-è#é, ayé-ene nyènyè náa burú láre ti dzò. Bèé tútútú ní nákó wáa lo fú òma-ìsèé ò yèè yàábàd'í si#é.

Ìnà-Yèésù ònu ònàbí-Yèésù ò wà wò
(Mákò 3:31-35; Lúkà 8:19-21)

⁴⁶ Yèésù wà òn'nyè wíwí fú èrò#é si làkòò, tsí òn-è ònu ònàbí-è ò wáa d'òro si n'òd'q̄, tsí wà wò ní àña kó wínyè fú. [⁴⁷ Tsí ònyà-kà wà wí fú Yèésù ní: Kó rí gé! Ìnà-è ònu ònàbí-è ò wáa d'òro si n'òd'q̄, tsí à wà wò ní àña kó wínyè fú.] ⁴⁸ Tsí Yèésù dzònyù fú ene#é ní: Nèé dzé òn-ònu, tsí nèé ò gbo dzé ònàbí-ònu ò?

⁴⁹ Tsí ó na ów d'íre ómatsé-è ò, tsí wà fì ní: Ká rí gé! Ìnà-ònu ònu ònàbí-ònu ò g'ìd'ì g'ìd'ì ní. ⁵⁰ Ene yèè ò wà tse awù-Boba-ònu n'òr#é, àña ní dzé òn-ònu ònu ònàbí-ònu ònyà#á.

Yèésù mú àtsòko-kà, tsí ò kpòwe fú ònyà ò
(Mákò 4:1-9; Lúkà 8:4-8)

13 Yèésù òde òlé n'òdzú#é ké, tsí lo káa dzokó n'et'ìd'ò tsítsédzú t'èng'èlè-kà si, ² tsí ònyà ò tsé kì, tsí wáa sú w'érì-è si kp'it'ì, tsí ó tédzú òde lo káa wò n'òk'ò-òdzòmi-kà dzokó, tsí èrò#é kpò d'òro si n'et'ì-òd'ò#é. ³ Ó kpòwe ò, tsí ò wínyè ti nára-iné kp'ìkp'ò fú ò. Ó fì fú ò ní: Ó d'ì n'òdzú-kà, tsí àtsòko-kà òde, tsí lo n'òko kó lo káa gbé iné. ⁴ Kíbi ó tó#é, ó wà nyáa ká w'érì n'òko#é. Kíbi ó wà nyáa ká b'èé#é, óma-dzídze kàña lo káa d'ì n'òdzú-ònà, tsí eye ò wáa se ò d'ze tsám'tám. ⁵ Òkà ò gbo lo káa d'ì òlé-òkúta, òbí ilè kò kpò si#é. Kò kpé gé#é, à wù, iné yèè tse#é, ilè-ibè kò kpò fú ò. ⁶ Tsí odzúur'è tsí, tsí dzoná ò, tsí à kú, iné yèè tse#é, à kò ta ogùgù. ⁷ Òkà ò gbo lo káa d'ì n'ágúgú, tsí à wù, tsí agúgú ònyà#á gbo wù, tsí d'òn'ògbó, tsí fà mú ò, tsí kpa ò. ⁸ Òkà ò gbo lo káa d'ì òlé-ire, tsí à wù, tsí so. Òkp'ì kàña so óma óg'òrú, tsí òkp'ì kàña gbo so óma óg'òta, tsí òkp'ì kàña gbo so óma ógb'áwó. ⁹ Òbèé, ene yèè né et'ì-ìgb'òr'è ní kó gbó.

Kí tse tsí Yèésù kpòwe ò, tsí wà ò wínyè fú ònyà ò?
(Mákò 4:10-12; Lúkà 8:9-10)

¹⁰ Ómatsé-Yèésùt ò s'ò t'ímá-è, tsí wà bèrèé ní: Kí tse tsí ó wà kpòwe ò, tsí wà ò wínyè fú ònyà ò ná?

¹¹ Tsí Yèésù dzònyù fú ò ní: Iné yèè tse#é, Òd'á yé tsí ònà fú àña ònu ní ká ma af'ò-in'ò yèè ò wà#á ti nára-kíbi nákó dzoyè gbà#á. Ó d'ì, kò tsí ònà fú ene-àt'ìb'ò ò. ¹² Ó d'ì, ene yèè né#é, à nákó fúu máa, tsí nákó tsòò kù, tsí ene yèè kò né#é, odé tsíg'ìd'ì yèè g'ìd'ì ó né#é, à nákó gbàá n'òw-è. ¹³ Àtsùgbéé b'èé ní ònu wà kpòwe ò, tsí wà ò wínyè fú ònyà#á. Iné yèè tse#é, à wà w'òr'è náàrimáa rírā, tsí à wà gb'òr'è náàrimáa gbó iné-kà. Ó d'ì, à kò wà gbó iné-kà títi ká gbó òkp'ì-è. ¹⁴ Tsí af'ò yèè Yèsáyàt agbáf'ò-Òd'á yé f'òt' f'ò si#é d'ì òn'tá-ò. Òd'á yé ní: “È nákó mú et'ì-ò ònyà gb'òr'è rere tó b'èé. Ó d'ì, af'ò kàkò yé ò.”

Tsí è nákó mú odzú-ò ò gbo w'òr'è rere tó b'èé. Ó d'ì, è kàkò rí iné-kà kp'òkp'ò má.

¹⁵ Iné yèè tse#é, ifèé ò t'á d'ì óma-Ìsaràyèlì ò, àt'òor'ì ká máa wà gbó òkp'ì-af'ò-Òd'á yé.

Tsí à d'ì et'ì, àtsùgbéé ká máa wà r'èt'ìgbè-è.

Tsí à d'ì odzú, àtsùgbéé ká máa wà rírā.

À tse b'èé, àtsùgbéé ká máa nyí lo òd'ò-è, tsí kó b'ò ò.” †

¹⁶ Ó d'ì àña ònu, à we éwo-ire, iné yèè tse#é, odzú-ò ò wà rírā, tsí et'ì-ò ò gbo wà gb'òr'è. ¹⁷ Ònu wà wí òt'ít' fú ò ní fee, agbáf'ò-Òd'á yé f'ò kp'ìkp'ò ònu at'sòt'ít'-Òd'á yé ò kp'ìkp'ò gbé dzòò dzòò, tsí à wò ní àña má rí iné yèè à wà rí báayí#é, tsí à kò nyáa rí. À wò ní àña má gbó iné yèè à wà gbó#é, tsí à kò nyáa gb'ò.

Yèésù wà ònyà òkp'ì-òwe yèè ó kpa ti nára-àtsòko-kà#á
(Mákò 4:13-20; Lúkà 8:11-15)

¹⁸ Tsí Yèésù wà fì fú ómatsé-è ò ní àña ònu ká r'èt'ìgbè òkp'ì-òwe yèè ònu kpa fú ò ti nára-àtsòko-kà#á. ¹⁹ Ònyà kpò yèè náa wà gbó ikò d'ìd'ì ti nára-kíbi Òd'á yé nákó dzoyè gbà#á, tsí ká gbó òkp'ì-è#é, ó wà kíbi odzú-ònà òbí óma-dzídze ò lo káa d'ì#é. Èts'ùt náa wá, tsí kpàkpàt'ì af'ò yèè ene#é gbà si òn'sérè si#é. ²⁰ Ònyà kàña gbo wà kíbi ilè-òkúta òbí óma-dzídze ò lo káa d'ì#é. À náa gbó af'ò-Òd'á yé#é, tsí à náa gbàá ònu ayé títé gbòkà. ²¹ Ó d'ì, af'ò#é ká lara wò fú ò, tsí à náa gbàgbó fú iwèrè-kà gé ni. Bí à wà kpòts'ééré n'ámí bí à wà tsoró bá ò náatsùgbéé kíbi à gba af'ò-Òd'á yé gbó#é, à náa ké ikò d'ìd'ì#é taán'ò gbòkà. ²² Tsí ònyà kàña gbo wà kíbi n'ágúgú yèè óma-dzídze ò lo káa d'ì#é. À gbó af'ò-Òd'á yé#é. Ó d'ì, òsérè-iné-ayé ònu kíbi owó náa rúne, tsí à náa wà w'ò n'òdzú-ìkp'è#á, iné méèdzì nyènyè ò náa d'òkpò fú af'ò-Òd'á yé yèè à mú si néwo#é, tsí ká nyáa so èso-kà kp'òkp'ò òn'ò-ayé-ò. ²³ Tsí ònyà kàña gbo wà kíbi ilè-ire òbí óma-dzídze kàña gbo lo káa d'ì#é. À gbó af'ò-Òd'á yé, tsí à gbó òkp'ì-è, tsí à wà kíbi óma-dzídze náa wù b'èé#é, tsí à náa so. Òkà ò náa so óma óg'òrú, tsí òkà ò gbo náa so óma óg'òta, tsí òkà ò gbo náa so óma ógb'áwó.

Yèésù mú b'èé, tsí ò kpòwe fú ònyà ò

²⁴ Yèésù kpòwe-òmírè-kà fú ò ró, tsí wà fì ní: Ká rí kíbi Òd'á yé wà dzoyè gbà#á gé. Ó wà kíbi oko-kà yèè ònyà-kà lo káa gbé òm'òr'è † si òn'è#é. ²⁵ Tsí ó wáa d'ì

† Ìwé-Yèsáyà 6:9-10 (Esaie 6:9-10)

nóoru-kǎ, ñhwwèrè yèé ònyà kpó sǎrũ lo si#é, tsí òtè-olóko#é wáa káà gbè bébe si náànjírí-ìmórí#é, tsí lo. ²⁶ Ìmórí#é ònu bébe#é dzó wù. Ñhwwèrè yèé ìmórí#é wà so#é, à rí bébe#é mà, ²⁷ tsí àtsítsé-olóko#é ña lo ñdò-è, tsí bèrèé ní: Ògá! Ìmórí ní ò gbè si nóko-è#é nò, tsí ñbisí bébe ti? ²⁸ Tsí ó dzòhù fú ña ní òtè-ònu-kǎ ní tse béé#é. Tsí àtsítsé-è ña wà bèrèé ró ní: Ó wò ní àña kó lo káà tuú ñdèè? ²⁹ Tsí ó dzòhù fú ña ní: Òò, injé yèé tse#é, ònu wà sá ní ká máa tse àtsùgbé-bébe, tsí tu ìmórí gbo má ña. ³⁰ Ó dji, ká kò àña mèèdzi mèèdzi#é kpó dzò, tsí ká ònùgbó náàdzó títi iwèrè-ká kpađi dzídze kó tó. Tsí ñhwwèrè yèé à wà kpađi dzídze#é, ònu náko fí fú akpađi-è ña ní ká tu bébe ñde tǎná, tsí ká dji kpimkpim, tsí tǎná gú ña, tsí ká kpađi ìmórí#é dǎ náàkǎ fú ònu.

Yèésù wà kpòwe ti nára-oyè-òdáyé
(Mákò 4:30-33; Lúkà 13:18-19)

³¹ Yèésù kpòwe-òmirè fú ña, tsí wà fí ní: Kíbí òdáyé wà dzoyè gbà#á, à náko nyáa ñ sàwé-oma dzídze-kǎ bé. À náa kpèé ní mùtáđi. Tsí ònyà-kǎ kée, tsí gbèè si nóko-è. ³² Oma dzídze-kǎ kpókpó kò tsígíđi tóo. Ó dji, kíbí ó si wù#é, egi-injé-òbè-kǎ kpókpó kà ga tóo. Tsí ó dji egi títi eye ña náa wáa kólé si nákpá-è ña. ³³ Yèésù kpòwe-òmirè fú ña ró, tsí fí ní: Kíbí òdáyé wà dzoyè gbà#á, ònu kó kpòwe-kǎ, tsí ñ díreé fú ña ró. Ó wà kíbí òtsè-kpónó bé ni. Tsí òbèè-kǎ kée, tsí ñ kpo òkà-kpónó àwò méeta títi ó ké kpó wùdzèè. ³⁴ Yèésù kpòwe ña, tsí ñ wíinyè òkǎlòkǎ kpó fú èrò#é. Kò wíinyè-kǎ fú ña náari kpòwe. ³⁵ Ó wíinyè béé náat-sùgbé-afí yèé òdáyé fí si gbà ñhntá-agbáfí-òdáyé fí#é kò tse ni. Ó ní:
"Màa tsí arũ, tsí kpòwe ña fú ña,
màa dzíkò-afí-inó yèé ña dúkù si títi ñhndòndálè-ayé é fú ña." †

Yèésù wà nya òkpi-òwe yèé ó kpa ti nára-bébe#é

³⁶ Yèésù ñde ñđi-èrò#é, tsí lo ñlé. Tsí omatsé-è ña só timá-è, tsí wà fí fúu ní kó nya òkpi-òwe yèé ó kpa ti nára-bébe yèé wà nóko#é fú àña dè. ³⁷ Tsí Yèésù dzòhù fú ña ní: Ene yèé ké ìmórí, tsí ñ gbè nóko#é dzé ònu, Ene yèé ònyà bí#é†. ³⁸ Tsí oko#é dzé ayé gbangba#á. Tsí ìmórí#é gbo dzé ene yèé ña òdáyé dzoyè si ñhntá-ña si#é, tsí bébe#é gbo dzé ene yèé ña dzé ti Ètsù†#é. ³⁹ Tsí òtè-ònu yèé gbèè#é ní dzé Ètsù#é. Tsí dzídze#é kpíkpađi gbo dzé ìtǎntǎ-ayé#é. Tsí akpađi-è ña ní dzé adzítsé-òrǎ ña#á. ⁴⁰ Tsí ñhntá-kíbí à náko kpađi bébe ña#á kpó dǎ ñná, tsí dzoná ña#á, béè ké ní náko dzé ñhntǎntǎ-ayé#é gbo#é ñhnté. ⁴¹ Ònu, Ene yèé ònyà bí#é náko be adzítsé-òrǎ-ònu ña wá, tsí à náko nya ene yèé ña kpó wà só ene àtíbò ña si náabi#é ònu ene yèé ña wà tse ìbàđi#é ñde nóyè-è, ⁴² tsí ké ña so lo ñná lákú-kǎ. Ñbè ní à náko wà so kú, tsí bínó si tó béè, tsí wà dzara kpàkpàkpà#á. ⁴³ Ó dji, ene yèé wà tse òtító-òdáyé ña#á náko wà kò nyènyènyè kíbí odzúurǎ bé nóyè-Boba-ña. Ñbèè, ene yèé né etí-ìgbòǎrà ni kó gbó.

†† Ñhntá-Ìsàràyéli, à kà tsoko-ìmórí náàsòkò nyènyè. Ó dji à náa tsoko-injé-kǎ. À náa kpe injé#é ñfǎràsè ní bèlèè. À náa lo bèlèè#é, tsí náa dji òkà-kpónó. † Ìwé-Orí ña 78:2 (Psaumes 78:2)

Yèésù mú injé èfé kǎña, tsí wà ñ kpòwe fú ònyà ña

⁴⁴ Yèésù fí fú omatsé-è ña ró ní: Kíbí òdáyé náko dzoyè gbà#á wà kíbí injé-èfé-kǎ yèé à ñ dúkù si nóko-kǎ, tsí ònyà-kǎ lo káà dzá ñhntá-è#é ni. Tsí ònu gbo sè dúkúú. Tsí kíbí ayé wà tée#é, ó lo káà ta injé-è ña kpó, tsí wáa ra oko#é. ⁴⁵ Yèésù fí fú omatsé-è ña ró ní: Kíbí òdáyé náko dzoyè gbà#á tó wà kíbí atsòwò lákú-kǎ yèé wà wo oma-lèkè yèé fé ña#á, tsí kó rà#á ni. ⁴⁶ Tsí kíbí ó lo káà rí òkǎ yèé fé tó béè#é, ó lo káà ta injé yèé wà òwó-è ña#á kpó, tsí wáa ràà.

Yèésù mú òdò, tsí ñ kpòwe fú ònyà ña

⁴⁷ Yèésù fí gbo ró ní: Kíbí òdáyé náko dzoyè gbà#á tó wà kíbí òdò-kǎ yèé à wà dǎ si nódo#é. òdò#é náa mú edzǎ-ìrǎ òkǎlòkǎ kpó. ⁴⁸ Tsí bí edzǎ kǎ ná, adàdò ña náa fàà wá náatàkè, tsí à náa dzokó, tsí tsǎ edzǎ yèé à náa dze ña#á dǎ nágbǎ ña, tsí à náa mú yèé à kà dze ña#á dǎnu. ⁴⁹ Béè ké ní náko dzé ñhntǎntǎ-ayé#é gbo ñhnté. Adzítsé-òrǎ ña náko wá, tsí tsǎ ònyà ìbàđi ña ñde náànjírí-atsòtító-òdáyé ña, ⁵⁰ tsí ké ña so lo ñná lákú-kǎ. Ñbè ní à náko wà so kú, tsí bínó si tó béè, tsí wà dzara kpàkpàkpà#á. ⁵¹ Ñbèè, Yèésù wà bèrè ña ní: À gbó òkpi-òwe ña#á kpó? Tsí à dzòhù fúu ní: Èí! ⁵² Tsí ó fí fú ña ró ní: Ñnè ní akóne nékpa-òdáyé† kpó yèé gba èkò ti nára-kíbí òdáyé náko dzoyè gbà#á wà kíbí onùgbó-kpàtá-kǎ#á. Tsí onùgbó#é wà kpo injé titò ònu injé hóhó fúđǎ ti ñnó-injé-èfé-è ña.

Ene-ìlú-Nàsàrèti ña kò gba Yèésù gbó
(Mákò 6:1-6; Lúkà 4:14-30)

⁵³ Kíbí Yèésù kpòwe nyènyè ña tǎ#á, ó ñde bè, ⁵⁴ tsí lo ñhntá-è ††. Kíbí ó lo káà tó#é, ó wà tsékò fú ene-ìlú-è ña ñnó-ìlè-ìkpađé-oma-ìyúđǎ ña†. Tsí ó mù ña tó béè, títi à náa wà bèrè ní: Nèé fúu ñfèénó, tsí fúu ñkpá gbo ní kó wà tse injé-àwùsi yèé ña náà? ⁵⁵ Kò tsi oma-agbègi ñhntéè? Tsí kò tsi Màriyà† gbo ní dzé ìná-è#éè? Tsí ìnàbí-è òkòkèè ña gbo ní dzé Yàkúbù ònu Yòséfù† gbo, Sìmóni gbo má nára-Yúđǎ gbo#é nò. ⁵⁶ Tsí ìnàbí-è òkòkèè ña gbo kpó wà bá àña si bí nò. Tsí ñbisí ó tare injé nyènyè ña kpó ti ñhntéé ná? ⁵⁷ Tsí Yèésù dji òkúta-àkòsè fú ña. Tsí ó fí fú ña ní: Bí agbáfí-òdáyé fí†-kǎ tó ñhntá òkǎlòkǎ náa né àrisá. Ó dji, ñhntá-è ònu ñkpàtá-è gé ní à kà né àrisá fúu é. ⁵⁸ Ó dji, Yèésù kò nyáa tse injé-àwùsi kpíkpo bè, injé yèé tse#é, à kò gbàá gbó.

Bí Yòhánà Awèfúne kú gbà fáà?
(Mákò 6:14-29; Lúkà 9:7-9)

14 Ñhwwèrè nyènyè#é, Èròđi† dzé olú néré-Galilè si. Tsí ó gbó kíbí èkò-Yèésù wà fí tó gbà#á. ² Tsí ó wà wí fú àtsítsé-è ña ní: Idza#á, Yòhánà† Awèfúne ni. Ó sè dzí ti náànjírí-òkú ña wá náyé. Ñnè ní ó nékpá, tsí wà tse injé-àwùsi ña#á.

†† Ìlú-Nàsàrèti ni.

³ Ìdèndè#é, Èròdì ti fì, tsí à mú Yòhánà, tsí dèé, tsí kée si néesà. Àtsùgbée kíbì Èròdì gba aya-ifó tònju ká-è né#é ni. Aya#á, aya-ifó-è ní ó dzé dzòò#é. Ìfó-è#é, à náa kpèé ní Filíkpò, tsí aya#á dzé Èròdíyà. ⁴ Ó mú Yòhánà si néesà#á, inyé yèé tse#é, Yòhánà náa wá wí fúu ní: Ìnà kò wá fúu ní kó gba Èròdíyà né.

⁵ Níbèé, Èròdì wò ní ònju má kpa Yòhánà nòókú. Ó dji, ó wá rí cma-Ìyúdàt ña sá, inyé yèé tse#é, à kè si fú Yòhánà ní agbáfì-Ìdáyé fìt ní ó dzé#é. ⁶ Náànyi-béè ñhèkèé, ó wáa dji nódzú-kà, tsí Èròdì wá dze cđí-cdzó-bíbì-è, tsí ó kpe ònyà ña ní ká wáa dze cđí#é bá ònju. Tsí kíbì à wá nódzú#é si#é, cma-Èròdíyà cncbèè ñde, tsí dzi nádzà, tsí dzó, tsí ó dzòdzú-Èròdì tó bée ⁷ títi ó fì, tsí ta inyé si ñhà-è ní inyé Ìkàlìkà kpó yèé cma#á náko bèrè#é ònju náko fúu ñhè. ⁸ Inà-madé#é kó, tsí ó wá fì fú olú ní ká dèwo Yòhánà Awèfúne si náàwò téré-kà wá fú ònju ñbíbé. ⁹ Kíbì cma èkídá#á fì bée#é, ó kpara fú olú. Ó dji, ó tse àtsùgbée kíbì ó wíinyè, tsí ta inyé si ñhà-è nódzú-àledzò-è ña#á, tsí ó fì ní ònju náko fúu ñhè. ¹⁰ Tsí ó bè ònyà, tsí à lo káa dèwo-Yòhánà néesà#á. ¹¹ Tsí à kè éwo#é si náàwò téré-kà wáa tó. Tsí à kée, tsí ñ fú cma èkídá#á, tsí ònju gbo kée lo fú iná-è. ¹² Tsí cmat-sé-Yòhánà ña wáa lo káa kè àràgùdè-è lo káa rì, tsí à lo káa dzé fú Yèèsù.

Yèèsù sè ònyà ègbèlèègbè-kà ñdzídze
(Mákò 6:30-44; Lúká 9:10-17; Yòhánà 6:1-14)

¹³ Kíbì Yèèsù gbó ikú-Yòhánàt Awèfúne#é, ó yó hóéé, tsí lo káa wò nókò-odzómi-kà, tsí dzi nòònà làkòò ñbí ònyà-kà kò wá#á. Ó dji, ònyà ègbèlèègbè yèé wá bée#é, à gbó, tsí à tsé kì, tsí ti ñhílú-ña ña, tsí ròò bá lo nésé.

¹⁴ Kíbì Yèèsù ti nókò-odzómi#é, ó rí ní ònyà ña tsé kì, tsí wáa dā si, tsí inò-ña nyóo kíkò, tsí ó bò àkòrò ña náànjírì-ña.

¹⁵ Alélé lé, tsí cmat-sé-è ña sò timá-è, tsí wá fì fúu ní: Ñbí àña wá si#é kí taànù, tsí alélé gbo ti lé ná. Ó dji, kó fì fú èrò#é, tsí ká lo ñhílú-oko ña káa ra inyé-kà dzé fú ara-ña.

¹⁶ Tsí Yèèsù fì fú ña ní: Kò kpádzú ní ká lo. Ó dji, àña ká-ña ká fú ña ñdzídze nò!

¹⁷ Tsí à fì fúu ní: Kpónó méerú ònju edzā méèdzì gé ní wá fú àña bí#é.

¹⁸ Tsí Yèèsù ní: Ká kè ña fú ònju. ¹⁹ Tsí ó fì fú ònyà ña ní: Ká dzokó ñhà-kóko#é lo.

Tsí ó kè kpónó méerú#é ònju edzā méèdzì#é, tsí kè odzú fú ìgbèrì, tsí wúure fú Ìdáyé, tsí tsé kpónó ña#á, tsí ñ bawò-cmat-sé-è ña. Tsí cmat-sé-è ña ní kpé fú ònyà ègbèlèègbè#é. ²⁰ Tsí àña kpó, à dze, tsí yó títi ó bò. Tsí cmat-sé-è ña se àbùbò yèé bò ña#á, tsí ñ dā nágbà máàmèèdzì, tsí à kó kpó. ²¹ Cncbèè yèé ña dzené#é lo kíbì ònyà egbèrú lé négbàà egbàà ònà méèdzì (5000) bée. Ó dji, à kò ká cncbèè ònju madé ña si ñhè.

Yèèsù rē ñhà-òdò
(Mákò 6:45-52; Yòhánà 6:16-21)

²² Níbèé, Yèèsù mú cmat-sé-è ña ñkpá ní ká sè dzi nókò-odzómi#é, tsí ká tsúwádzú-ònju làkòò náàtàkè-òhò. Ñhàwèrè nyènyè#é, ònju náko fì, tsí ònyà ègbèlèègbè#é

kó bò lo. ²³ Tsí kíbì ó fì fú ònyà ña, tsí à lo tá#á, ònju ñhíkà gu òkè-kà lo, tsí káa wúure. Cdzó kpa fúrafúrá, tsí ó wá bè si ònju ñhíkà. ²⁴ Náàsòkò nyènyè#é, cđí-odzó-mi#é ti wá náànjírì-òdò#é si làkòò, tsí awu wá tse kpàdè-è, tsí omi gbo wá kpa dābòò.

²⁵ Ó dji náakikò-àtsètsè, tsí Yèèsù rē ñhà-òdò#é bàa ñdì-cmat-sé-è ña. ²⁶ Kíbì à ríi, tsí ó rē ñhà-òdò#é bàa#á, èdđ dā ña, tsí à ní odzú-àña rí òrò, tsí dzidzi mú ña, tsí à wá dūgbe.

²⁷ Kò kpé gé#é, Yèèsù tsí arū, tsí wí fú ña ní: È gbódzú dza! Èmi ni, èdđ kó máa dā ñé!

²⁸ Tsí Òkúta gbonù, tsí fì fúu ní: Ìgá! Bí ó dzé ní iwò ni bée ìdèndè ni fì, tsí ñ rē ñhà-òdò#é wá ñdò-èè.

²⁹ Tsí Yèèsù fì fúu ní: Kó wá. Tsí Òkúta ti nókò-odzó-mi#é, tsí rē ñhà-òdò#é, tsí làkòò ñdì-Yèèsù. ³⁰ Ó dji, kíbì ó rí awu#é wá tse líle tó gbà#á, odzo tseé, tsí ó kpé múmù nòmi, tsí igbe-è gbà ní: Ìgá, gbà mí dé oodò!

³¹ Gbòkà gé#é, Yèèsù nawò, tsí dzii bané, tsí wá fì fúu ní: Àkaralé-è kò wàlè né? Kí tse tsí ó dzèrèbe bée ná?

³² Tsí kíbì à dzó wò nókò-odzómi#é, awu#é dōro. ³³ Tsí cmat-sé yèé ña bò nókò#é kálè, tsí mú erí kálè fú Yèèsù, tsí wá fì fúu ní: Nòòtító#é, Cma bíbì-Ìdáyé ní ó dzé#é.

Yèèsù bò àkòrò ña néré-Gènèsàrèti
(Mákò 6:53-56)

³⁴ Níbèé, Yèèsù ònju cmat-sé-è ña tu cđí#é káa dzá náàtàkè-kà. À náa kpe ibè ní Gènèsàrèti. ³⁵ Tsí ene-ilú bè ña rí Yèèsù mà, tsí à fì lo néré-ibè wérì kpó, tsí ònyà ña gbé àkòrò ña kpó wá fúu. ³⁶ Tsí à náa wá tsikalé fúu ní kó dzé gé, tsí àkòrò ña#á kó mówó ká etí-àwù-è. Tsí ene yèé ña kpó mówó ká etí-àwù-è#é dji abarakpá.

Yèèsù wá wíinyè ti nára-èkò-gbágbòhgbàgbò-ña ña
(Mákò 7:1-13)

15 Náànyi-béè#é, cma-egbé-Fàrisit kàña ònju akóne nékpa-Ìdáyét kàña ti ñhílú-Yèrúsalémì wá ñdì-Yèèsù, tsí wá fì fúu ní: ² Kí tse tsí cmat-sé-è ña wá bàdzé orò-gbágbòhgbàgbò ña bée ná? À ká wawó ñhà-kíbì ó wá nòrò-àña gbà#á tána dzené.

³ Tsí Yèèsù wá dzónù fú ña ní: Kí tse tsí àña gbo, à kò wá rē si nékpa-Ìdáyé, tsí à wá tse si ñhà-orò tãña ká àña ni ná? ⁴ Ìdáyé fì si ní: “Nà né àrísá fú boba-èè ònju inà-èè méèdzì.” Tsí ó fì gbo ró ní: “Ène yèé ré fú boba-è nàmí iná-è#é ká kpaá nòókú.” †

⁵ Ó dji àña ònju, à náa tsékó fú ònyà ña ní: Bí ònyà-kà fì fú boba-è nàmí iná-è ní inyé yèé ònju má fúu#é, ònju ñ tsyà fú Ìdáyé, ó sà. ⁶ Kò kpádzú ní ene nyènyè kó né àrísá fú boba-è nàmí iná-è ró. Tsí kíbì à wá tse bée#é, à wá tse àtsùgbé-orò yèé gbágbòhgbàgbò ña dā si#é, tsí wá nc afì-Ìdáyé#é ñde ñhè. ⁷ Ìnyà-atsendzòdzú ña! Fee, afì-Yèsáyàt agbáfì-Ìdáyé fìt, ó dzàre idèndè kíbì ó gbó afì-Ìdáyé fì ti nára-ñé#é. Ó ní:

⁸ “Ònyà yèé ña nyí wá nye ònju Ìdáyé náko bé gé ni. Ó dji, isèrè-ña kò wá bá ònju.

⁹ À wá tse nyènyè náko gé ní àña wá sè ònju ni.

† Ìwé-Fúfùdā 20:12, Ìwé-Àkóro 5:16 (Exode 20:12; Deutéronome 5:16)

Injé yèè tse#é, orò yèè ònyà dǎ#á, à náa múu kpe eka-òdqáyét, tsí wà ñ tsèkó fú ònyà ña." †

Kí náa múne gbě́ǝ́rí nódzú-òdqáyé?
(Mákò 7:14-23)

¹⁰ Tsí Yèésù kpe ene yèè kpé́rí si ña#á, tsí wí fú ña ní: Ká rětígbè, tsí ká gbó òkpi-afì yèè bé. ¹¹ Kò tsi injé yèè náa lo nárú#é ní náa gbě́ǝ́rí ònyà nódzú-òdqáyé#é. Injé yèè ònyà náa fì fùdǎ nárú-è#é ní náa gbě́ǝ́rí-è nódzú-òdqáyé#é.

¹² Tsí omatsé-è ña sò timá-è, tsí fì fúu ní: Ó mà ní kíbí oma-egbé-Fàrisit ña gbó afì#é ni kò tì dǎkpò fú ña bǝǝ?

¹³ Tsí Yèésù gbo dzòhù fú ña ní: Egi kí egi yèè boba-òhù nǝrǝ kò lé#é, à nǎkó wáa wúu taánù. ¹⁴ Ó dji, ká kò ña dzò bè. Afǝdzú ña ní à dzé#é, tsí à wà fa òkpá fú afǝdzú ña gbo#é. Tsí bí afǝdzú-kǎ wà fa òkpá fú afǝdzú òmiré#é, à ña méedzi méedzi#é kpó nǎkó kǎa dzi ñfò.

¹⁵ Òkúta gbonù, tsí fì fúu ní: Kó nya òkpi-òwe#é fú à ña.

¹⁶ Tsí Yèésù ní: À ña gbo à kò né irǎǎmà róò? ¹⁷ À kò mà ní injé kpó yèè náa lo nárú#é, náa lo ñnó, tsí à náa tsuú dǎ náagbótsu ni? ¹⁸ Ó dji, injé yèè à náa fì fùdǎ nárú#é náa ti ñhserè-ònyà ni, tsí òhù ní náa múne gbě́ǝ́rí nódzú-òdqáyé#é. ¹⁹ Ñhserè-ònyà ní iserè-ibàdǎ ña náa ti#é, tsí à náa sǝne ní ká kpane nóòkú, ká gbaya gbo, ká gbokò gbo, ká tse àlòwá gbo, ká tsolè gbo, ká tsòdòbò gbo, ká kpe éko-ne †† gbo. ²⁰ Injé yèè ña wà múne gbě́ǝ́rí nódzú-òdqáyé#é ñnèé. Ó dji, ká máa wawó ñhǝr-ó kíbí ó wà nóro gbà#á tǎná dzenjé, kò wà múne gbě́ǝ́rí nódzú-òdqáyé.

Ɔnɔbɛ̃-ìlú-àledzò-kǎ gba Yèésù gbó
(Mákò 7:24-30)

²¹ Náànyi-béè#é, Yèésù ñde ñlè-oma-ìyúdàt ña, tsí lo nówó-erè-Tíre òhù Sìdǎni. ²² Ɔnɔbɛ̃-kǎ wà ñlè-Kànànjá bè, tsí Ɔnɔbɛ̃#é wá ñdò-è, tsí kpé igbe dídǎ tē náànyi-è ní: Ògá, ɔmalóma-Ɖàfídǎt kó rí ànyínó fú òhù dé oòò. Edzòt-kǎ wà dǎkpò fú oma-òhù Ɔnɔbɛ̃, tsí wà múu rére kpikpò.

²³ Ó dji, Yèésù kò tsí arù si ñnè fúu. Tsí omatsé-è ña sò timá-è, tsí wà fì fúu ní kó lé Ɔnɔbɛ̃#é lo. † Ó dji, béè gé ní ó wà dúgbe tē náànyi-à ña bàa#á ñnèé.

²⁴ Tsí Yèésù dzòhù ní: Ɔma-ìlú-Ìsàràyélit ña wà si kíbí àgùdǎ yèè nò ña#á. Tsí Òdqáyé be òhù wá fú ña.

²⁵ Ó dji, Ɔnɔbɛ̃#é tédzú lo kǎa kálè nábé-è, tsí ní: Ògá, kó gbà fú òhù dé.

²⁶ Tsí Yèésù dzòhù ní: Kò sǎ ní ká ké dzídze yèè oma ña nǎkó dze#é, tsí ñ sò fú adzá ña.

²⁷ Tsí Ɔnɔbɛ̃#é gbo fì fúu ní: Ògá! Òtítí ni. Ó dji, adzá ña náa si dze àbùbò yèè ña náa tsubú ñkpǝr-olówó-ñá#á nò.

²⁸ Tsí Yèésù wà fì fúu ñnèé ní: Ɔnɔbɛ̃ yèè, ó karalé si ñntà-òdqáyé héjú. Ó dji, injé yèè ó wà wò#é kó tse fúu. Tsí náàsòkò nyèhè tútútú#é, àrǝ#é tǎ fú oma-è#é.

† Ìwé-Yésáyà 29:13 (Esaie 29:13) †† Ìwé kǎ ña fì bí ní: Ká gbě́ǝ́rí ékò fú Òdqáyé. ‡ À nǎkó nyáa gbó òkpi-afì#é ní: "Kó gba Ɔnɔbɛ̃#é dzò, tsí kó sè náànyi-à ña."

Yèésù bo àkǝrǝ kpikpò,
tsí sè Ɔnɔkɛ̃ egbàá egbàá ònà méedzi (4000) ñdzídze

²⁹ Yèésù ñde nérè-bè, tsí lo nétí-oqò-Gàlilé. Kíbí ó tó ñbè#é, ó kǎa gu òkè-kǎ lo, tsí lo kǎa dzokó si bè. ³⁰ Tsí ònyà ña tsé ki, tsí wà lo ñdò-è. À gbé arc ña òhù afǝdzú ña, tsí gbé ene yèè kò né iwàlè ña#á òhù múnù ña má nára-àkǝrǝ òmiré ña gbo wáa sò nábé-è, tsí ó bo ña.

³¹ Tsí kíbí ònyà ña rí ní ó tse tsí múnù ña wà wínyè, tsí ene yèè kò né iwàlè ña#á gbo wà dji abarakpá, tsí arc ña gbo wà rē rere, tsí tse tsí afǝdzú ña gbo wà rírǎ#á, ó mù ña, tsí à nye Òdqáyé yèè oma-Ìsàràyélit ña wà sè#é.
(Mákò 8:1-10)

³² Yèésù kpe omatsé-è ña, tsí fì fú ña ní: Inó-ònyà ña#á wà nyó òhù, injé yèè tse#é, títi ñndzèeta ní à wà bá òhù si#é, tsí dzídze kò wà fú ña ró, tsí ká dze. Ó dji, òhù kò wò ní òhù kó fì fú ña ní ká bò lo béè nébi, àt-sùgbée ara kó máa kǎa kú ña, tsí ká kǎa kí nǝnà.

³³ Tsí omatsé-è ña bèrèé ní: Ñbisì à ña nǎkó rí dzídze ti, tsí ònyà ègbèlèègbè yèè kó dze, tsí yó kíbí ñbíbé kí taánù#é.

³⁴ Tsí Yèésù wà bèrè ña ní: Kpǝnó méeló wà nówó-ñá bè? Tsí à ní: Kpǝnó méedze òhù edzǎ gbo oqé.

³⁵ Tsí Yèésù fì fú ònyà ña#á ní: Ká dzokó ñlè lo. ³⁶ Tsí ó ké kpǝnó méedze#é òhù edzǎ ña#á, tsí ó dǎkpé fú Òdqáyé, tsí ó tsé ña, tsí ñ bawó-omatsé-è ña, tsí à ña gbo à ñ kpé fú ònyà ègbèlèègbè ña#á. ³⁷ Tsí à ña kpó à dze títi yó. Tsí à se àbùbò yèè kilè ña#á kǝ agbǎ méedze.

³⁸ Ene yèè ña dzenjé#é, à wà dzé Ɔnɔkɛ̃ egbàá egbàá ònà méedzi (4000). Ó dji, à kò kǎ Ɔnɔkɛ̃ ña òhù maqé ña si ñnè. ³⁹ Tsí Yèésù fì fú ña ní ká lo ñnèkèé, tsí ó kǎa wò nókǝ-odzómi, tsí lo ñlè-Màgàdàni.

Ɔma-egbé-Fàrisi ña òhù Ɔma-egbé-Sàdùkè ña bere Yèésù ní kó tse injé-àwùsi-kǎ fú à ña
(Mákò 8:11-13; Lúkà 12:54-56)

16 Ɔma-egbé-Fàrisit ña òhù Ɔma-egbé-Sàdùkét ña wà wo ká sò òkpákù fú Yèésù, tsí à sò timá-è, tsí bèrèé ní: Kó tse injé-àwùsi-kǎ fú à ña, tsí kó ñ nyà díre ní Òdqáyé ní béè wá#á.

² Tsí Yèésù wà dzòhù fú ña ní: Náalé-kǎ, bí igbèrí kpá si hòò, à náa fì ní odzùrǝ nǎkó rǎ rere nóla, ³ tsí bí náawúrǝ-kǎ igbèrí kpá si tsòò, à náa fì ní òdzò nǎkó rò nómbé. À náa rí iwànwà-igbèrí mà béè, tsí à kò nyáa wà gbó òkpi-injé yèè ña wà tse báayi#é. ⁴ Ɔma-ìsèè ña yàábàdǎ, tsí à kò wà tē náànyi-òdqáyé gbo òhù òtítí, tsí à wà bèrè ní ká tse injé-àwùsi-kǎ fú ña. Ó dji, à kàkó tse injé-àwùsi-kǎ kpókpó fú ña náànyi yèè Yónà agbáfì-òdqáyé fìt tse fú ña#á.

Nbèé, Yèésù ñde kò ña dzò, tsí lo.

Yèésù wà wínyè ti nára-òtsè-oma-egbé-Fàrisi ña òhù ti Ɔma-egbé-Sàdùkè ña
(Mákò 8:14-21)

⁵ Omatsé-Yèésùt ña kadzá lo náatàkè-èkéedzi-oqò#é. Ó dji, à gbàgbé, tsí à kò bané kpǝnó. ⁶ Tsí Yèésù fì fú ña ní: Ká wà tsó éwo-ara-ñá rere ti nára-òtsè-oma-egbé-Fàrisit ña òhù ti Ɔma-egbé-Sàdùkét ña. ⁷ Tsí omatsé

na#á wà fì náànjírí-ara-ña ní: Ó fì bée, injé yèé tse#é, àña kò bané kpónó. ⁸ Ó ò, Yèésù ma iséré-ña, tsí ó wà bèrè ná ní: Àkaralé-ña kò wòlè nìi? Kí tse tsí à wà fì náànjírí-ara-ña ní àña kò bané kpónó ná? ⁹ Kò wà yé ña wóná nìi? À gbàgbé kpónó méerú yèé à kpé fú ònyà egbèrú lé négbàà egbàà ònà mèédzi (5000) éé? Òñu agbà mééló yèé àbùbò-kpónó ña#á kó, tsí à ké lo#éé? ¹⁰ Tsí à gbàgbé kpónó mèédze yèé gbo à kpé fú ònyà egbàà egbàà ònà mèédzi (4000), tsí à dze#éé? Tsí agbà mééló yèé àbùbò-kpónó ña#á kó, tsí à ké lo gbo#é fe, à gbàgbé? ¹¹ Tsí kíbì òñu wà fì ní: Ká tsú éwo-ara-ña rere ti nára-òtsé-oma-egbé-Fàrisí ña òñu ti oma-egbé-Sàdùké ña#á fe, à kò gbó òkpì-è ní òñu kò wà fì afi-kpónó?

¹² Níbèé, òmatsé-Yèésù ña gbó òkpì-è ònàkè ní kò tsi àña kó tsú éwo-ara-ña rere ti nára-òtsé-kpónó ni. Ó ò, ká tsú éwo-ara-ña rere ti nára-òtsé-oma-egbé-Fàrisí ña òñu ti oma-egbé-Sàdùké ña ni.

Òkúta fì ene yèé Yèésù dzé#é nódzú-ònyà kpó
(Màkò 8:27-30; Lúkà 9:18-21)

¹³ Yèésù kàá tó nérè-Kèsàré ti Filíkpò, tsí ó wà bere òmatsé-è ña ní: Afì mèè ònyà ña wà wí ti nára-òñu, Ene yèé ònyà bí#é#t ná?

¹⁴ Tsí à dzòhù fúu ní: Ònyà kàña ní ó dzé Yòhánà#t Awèfúne. Ònyà kàña gbo ní ó dzé Èlìyà#t, agbáfì-òdáyé fìt yèé gbé wáa lo dzò dzò#é. Tsí ònyà kùbò ña gbo wà fì ró ní ó dzé Yèrèmiyà#t nàmi agbáfì-òdáyé fì ti dzò dzò òmírè-kà.

¹⁵ Tsí Yèésù ní: Tsí nódzú tàña òñu fe, nèé òñu dzé?

¹⁶ Tsí Sìmóni Òkúta tsí arù, tsí dzòhù fúu ní: Òñu ní dzé Kírísítò Agbanèlà yèé òdáyé tsà, tsí bè wá#á. Tsí ó dzé Oma bíbì-òdáyé Olààyé gbo.

¹⁷ Tsí Yèésù tsí arù ònàkè, tsí wà fì fúu ní: Sìmóni oma-Yónà, ò we éwo-ire. Injé yèé tse#é, kò tsi ònyà ní ñ si ònàkè fúu#é, òdáyé Boba-òñu nòrò ni. ¹⁸ Ó ò, òñu wà wí fúu ní fee: Ó dzé Òkúta, tsí ònàkè-òkúta#á ní òñu nákó tsí egbé-òñu si#é. Tsí ikú kàkò nékpá si ònàkè-è.

¹⁹ Tsí òñu nákó mú ikpá bawó-è, tsí kó ñ gbé ene yèé òdáyé wà dzoyè si ònàkè-ña#á. Tsí injé yèé nákó kò ònàkè bí#é, à nákó kò nòrò gbo. Tsí injé yèé nákó gbà si ònàkè-è ònàkè bí#é, à nákó gbà si ònàkè-è nòrò gbo.

²⁰ Tsí ó fì, tsí le òñu si ònàkè-è fú òmatsé-è ña ní ká máa fì fú ònyà-kà ní òñu ní dzé Kírísítò#é oo.

Yèésù ní òñu nákó kú, tsí sè dzí ti náànjírí-òkú ña wá náyé

(Màkò 8:31-9:1; Lúkà 9:22)

²¹ Ti ònàkè nyèhè#é, Yèésù wà fì fú òmatsé-è ña gāgā ní: Ó wà ní òñu kó lo ònàkè, tsí òñu kó réré kpíkò nówó-onùgbó-ilú#é ña òñu onùgbó-atsebò-òdáyé#t ña má nára-akòne nékpa-òdáyé#t ña, tsí ká sò òñu fú ikú, tsí ká kpa òñu, tsí nódzú-èkèeta-è, òñu nákó sè dzí ti náànjírí-òkú ña wá náyé.

²² Tsí Òkúta kpèé si nákpàlà-kà, tsí wà báa fì, tsí ní: Ògá! Òdáyé kó máa dzé, tsí injé-iró nyèhè kó báe.

²³ Tsí Yèésù nyí, tsí fì fú Òkúta ní: Kó sò ònàkè nódzú fú òñu! Ètsù#t olí-Ètsù! Ó ò, ó dzé Ètsù náànjírí-òñu. Iséré yèé wà fúu#é, kò tsi iséré ti òdáyé ni, iséré ti ònyà ni.

²⁴ Níbèé, Yèésù fì fú òmatsé-è ña ní: Bí ònyà-kà wà wo kó tì náànjírí-òñu, ene nyèhè kó máa nyíwo ara-è. Kó ké egi-ìdàgàlādza#t-è rù, tsí kó tì náànjírí-òñu. ²⁵ Ó ò fee, ene yèé wà wò ní òñu kó gba ara-òñu là, ene nyèhè nákó tsèrá. Tsí ene yèé mú ikú-è tà náàtsùgbé-òñu#é, ene nyèhè nákó sè rí àyè. ²⁶ Bí ònyà-kà òdáyé#t injé-ayé gbangba ña#á kpó dzé tèè, tsí òñu ká-è mú éwo sà fe, èrè mèé wà ònàkè fúu? Nàmi kí ònyà nákó nyáa ké, tsí ñ kparò àyè-è? ²⁷ Ó ò, nódzú yèé òñu, Ene yèé ònyà bí#é, òñu nákó ti nòrò wá bá adzítse-òrò-òñu ña òñu iyì-òdáyé Boba-òñu#é, injé yèé òñu nákó sà fú kúnukú#é nákó dè bá itsèntse-è ña. ²⁸ Òñu wà wí fú ña ní fee, ònyà kàña wà náànjírí-ña bí#é, à kàkò kú tãná à nákó rí kíbì òñu, Ene yèé ònyà bí#é, òñu nákó wáa dzoyè gbà#á.

Ìwànwà-Yèésù kparò nódzú-òmatsé-è ña
(Màkò 9:2-13; Lúkà 9:28-36)

17 Òdázú mèéfà náànjírí-bèé, Yèésù gbé Òkúta òñu Yàkùbù má nára-Yòhánà#t òmàna-Yàkùbù, tsí à lo ònàkè-òkè gíga-kà. Àña mèerè#é gé ní kàá wà bè si#é.

² Tsí iwànwà-è kparò nódzú-ña gbòkà. Àtèdzú-è wà ko nyènyènyè kíbì odzùrò#é, tsí èbò-ara-è ña gbo wà fú pémpém kíbì àlè bé. ³ Gbòkà#á, Èlìyà#t òñu Mòssèt bó, tsí òmatsé ña#á rí ña, tsí à wà wínyè bá Yèésù.

⁴ Tsí Òkúta tsí arù, tsí wà fì fú Yèésù ní: Ògá! Ó sà héjù ní àwa gbo, àa wà ònàkè si. Ó ò, bí ó wò, òñu nákó kó awuré mèeta si bí. Òkà nákó dzé tèè, tsí òkà gbo nákó dzé ti Mòssèt, tsí èkèeta-è nákó dzé ti Èlìyà.

⁵ Òñu-Òkúta kò dzilè wóná tãná, tsí iri míma-kà dí, tsí bò ña málè kpó. Tsí òñu-kà dí ti ònàkè-irí#é, tsí wà fì fú ña ní: Ene yèé bé#é, Oma bíbì-mi ni, tsí ó dzé àrínòdzú-mi gbo. Injé-è dzòdzú-mi héjù, è rétigbè-è.

⁶ Tsí kíbì òmatsé-Yèésù#t ña#á gbó òñu#é, dzidzi mú ña tó béé, tsí à sù, tsí módzú dèlè.

⁷ Tsí Yèésù tímá ña, tsí mówó kà ña, tsí fì fú ña ní: Ká máa sá, ká òdè doro!

⁸ Tsí à tsíkpàrè, tsí à kò rí ònyà-kà kpókpo ró náànjírí-Yèésù òñu ònàkè.

⁹ Tsí à òdè, tsí tì nòkè#é bàa, tsí Yèésù kò fú ña ní: Injé yèé à rí#é, ká máa kpèrò-è fú ònyà-kà kpókpo títí kàá fú òdázú yèé òñu, Ene yèé ònyà bí#é#t, òñu nákó sè dzí ti náànjírí-òkú ña wá náyé#é.

¹⁰ Tsí òmatsé-è ña bèrèé ní: Kí tse tsí akòne nékpa-òdáyé#t ña náa fì ní ó wà ní Èlìyà kó sè wá tãná òdáyé kó be Kírísítò Agbanèlà wá ná?

¹¹ Tsí ó wà dzòhù fú ña ní: Ìdèhè ni. Ó wà ní Èlìyà kó wá, tsí kó wáa tótse injé ña kpó si tãná Kírísítò#é kó wá.

¹² Ó ò, òñu wà wí fú ña ní fee, Èlìyà ti wá ná, tsí ònyà ña kò ríi mà. Tsí à tse báa kíbì ó wù ña gbà#á. Tsí béé ké ní à nákó wáa mú òñu, Ene yèé ònyà bí#é gbo réré#é ònàkè.

¹³ Tsí òmatsé-è ña gbó òkpì-è ònàkè ní afi-Yòhánà#t Awèfúne ní ó wà fì fú ña#á.

Yèésù lé edzò-kǎ sě náànyì-maǎqé-kǎ
(Mákò 9:14-29; Lúkà 9:37-43)

¹⁴ Yèésù òṅṅu ɔmatsé-è ṅa wáa tó ńbí ònyà ṅa kpérí si#é, tsí ɔɔkǎkǎ-kǎ timá Yèésù, tsí kálè nábé-è, ¹⁵ tsí fì fúu ní: Ǫǵá! Kó rí ànyínó fú ɔma-òṅṅu ɔɔkǎkǎ ǵé. Ó wà rĩrĩ-tsubútsubú, tsí ó wà réré kpíkǵò, tsí náa wà tsubú ɔɔ ńná nà mí nómí kpeékpeé gé ní. ¹⁶ Tsí òṅṅu gbéé ló fú ɔmatsé-è ṅa. Ó ǵi, à kò nyáa ɔɔ.

¹⁷ Tsí Yèésù tsí arũ, tsí ní: Èṅe, ɔma-ìsěé ṅa, ònyà-ìbàǵi ṅa yèé è dzé si#é, è kè né àkaralé né! Ìwèrè mééló màa tse bá ṅé ná? Gbà mééló màa módzú gbó, tsí wà gba inǵé yèé è wà tse ṅa#á?

Tsí ó nyí, tsí ní: Ká gbé ɔma#á wá fú òṅṅu bí.

Tsí à gbéé wá fúu. ¹⁸ Tsí ó gbǎdzú fefe bá edzòt yèé wà ǵǵkpǵ fúu#é, tsí edzò#é sě náànyì-è, tsí ti náàsòkò nyèṅè ké ní àrĩ#é gbo tǎ fú ɔma#á.

¹⁹ Nńwèrè yèé ɔmatsé-è ṅa sǵjú wà báa#á, à timá-è, tsí bèrèé ní: Kí tse tsí àṅa òṅṅu, àṅa kò nyáa lé edzò#é sě náànyì-maǎqé#é ná?

²⁰ Tsí ó fì fú ṅa ní: Inǵé yèé tse#é, àkaralé-ṅa kò gbó ní. Ó ǵi, òṅṅu wà wí òtítí fú ṅa ní fee, à má né àkaralé, tsí kó tó kíbí ɔma-ayóyó ǵiǵi bé gé, à má nyáa fì fú òkè yèé bé ní: Kó sǵ òṅṅe bí, tsí kó ló kàà gbé ńbè. Tsí ó má sí tse bée nǵṅṅu yèé à fǵó#é. À kàkò tse inǵé-kǎ kpókǵ kũ. [²¹ Ó ǵi, tǎná ká nyáa lé edzò-iró nyèṅè sě náànyì-ne#é, ó bere ìre wúwú òṅṅu arũ ǵiǵi.]

Yèésù wà fì ró ní òṅṅu nákó kú,
tsí sě dzí ti náàṅírí-òkú ṅa wá náyé
(Mákò 9:30-32; Lúkà 9:43-45)

²² Ó ǵi nǵdzǵ-kǎ, tsí Yèésù òṅṅu ɔmatsé-è ṅa kpérí si ńǵàlilè, tsí ó fì fú ṅa ní: À nákó mú òṅṅu, Ène yèé ònyà bí#é†, tsí à nákó mú òṅṅu ɔwǵ-ònyà ṅa, ²³ tsí à nákó kpa òṅṅu nǵòkú, tsí nǵdzǵ-èkèeta-è, òṅṅu nákó sě dzí ti náàṅírí-òkú ṅa wá náyé.

Afì yèé Yèésù fì#é kò tì mú ara kú ɔmatsé-è ṅa bò.

Yèésù òṅṅu Òkúta sǎ owó-lóm̄bà ti ilé-Ǫǵáyé

²⁴ Yèésù òṅṅu ɔmatsé-è ṅa ló kàà tó ńhílú-Kǎfànàwú. Tsí ó ǵi nǵdzǵ-kǎ, tsí agbalóm̄bà ti ilé-Ǫǵáyé† ṅa timá Òkú-ta ńhǵi-kǎ, tsí wà bèrèé ní: Akǵne-ṅé náa sǎ owó-lóm̄bà-ilé-Ǫǵáyé nò?

²⁵ Tsí Òkúta dzǵṅṅu ní: Èé! Náa sǎá.

Tsí ó òṅṅe bè, tsí ló ńlè ńbí Yèésù wà#á.

Tsí Yèésù tsětsě tsǵṅṅu, tsí wà bèrèé ní: Simǵni, náàṅírí-ɔma-olí-ìlú òṅṅu àledzò fe, nées má sǎ owó-lóm̄bà fú olú-italè bí ṅa? Sérèé káyí.

²⁶ Tsí ó dzǵṅṅu ní: Àledzò ní.

Tsí Yèésù fì fúu ní: Bí ó dzé bée ná, kò kpǎdzú ní tinǵa ṅa kó sǎá ńnèè nò? ²⁷ Ó ǵi, àṅa kó máa tse, tsí kó ǵǵkpǵ fú ène yèé náa gba owó-lóm̄bà ti ilé-Ǫǵáyé ṅa#á. Nńbè, kó ló nǵǵò, tsí kó ɔwò. Tsí edzǎ-àtsětsě yèé nákó fà fùǵa#á, kó tsí arũ-è, nákó rí owó-eyo ńnè, tsí kó kée ló kàà fú agbalóm̄bà ṅa#á. Ó ǵi, tǵṅṅu-è méèdzì ńnèé.

Nées dzé òǵá nǵyè-Ǫǵáyé†
(Mákò 9:33-37; Lúkà 9:46-48)

18 Náàsòkò nyèṅè#é, ɔmatsé-Yèésù† ṅa sǵ timá-è, tsí wà bèrèé ní: Náàṅírí-ene yèé Ǫǵáyé wà dzoyè si ńhǵa-ṅa#á fe, nées nákó dzé òǵá?

² Nńbèé, Yèésù kpe maǎqé tsíǵiǵi-kǎ wáa ǵoro náàṅírí-ṅa. ³ Tsí ó fì fú ṅa ní: Òṅṅu wà wí fú ṅa ní fee, bí ònyà-kǎ kò nyílò kpàǵà, tsí ɔwò ara-è ǵi maǎqé tsíǵiǵi, Ǫǵáyé kàkò gbàá si nǵyè-è. ⁴ Ó ǵi, ène yèé nákó te ara-è ɔlè kíbí maǎqé tsíǵiǵi yèé bé#é, ène#é nákó dzé òǵá nǵyè-Ǫǵáyé†. ⁵ Bí iwǵ-kǎ, ò gba ɔma tsíǵiǵi-kǎ bé náàtsùgbé-èmi, èmi ká-mi ní ò gbà#á.

Ká tsǵ éwo-ara-wa rere, tsí ká máa sǵne si náabi ró
(Mákò 9:42-50; Lúkà 17:1-2)

⁶ Bí ònyà-kǎ ǵi òkúta-àkòsè fú òkǎ-maǎqé tsíǵiǵi nyèṅè ṅa yèé gba òṅṅu gbó#é, ká mú ɔl lákú rigiǵi-kǎ, tsí ń sǵ nǵǵǵrĩ-ene nyèṅè, tsí kée ɔwò ló náàbù-àhũ, nákó sǎ fúu lárè. ⁷ Tsí àtsùgbé-inǵé yèé wà tse tsí à kò wà gba òṅṅu gbó ró#é, ònyà-italè bí ṅa kú èrá. Ó sì wà ní inǵé nyèṅè kó wà. Ó ǵi, nǵwǵ-ene yèé nákó ti#é ène nyèṅè kú èrá.

⁸ Tsí bí ó dzé ní ɔwǵ-èè-kǎ nà mí esè-èè-kǎ ní wà múe dzàbi#é, kée òṅṅe, tsí kée ɔwò taànù ló sǵjú sǵjú. Bí ò ǵi olákpá kíké nà mí olésè kíké, tsí ò rí ɔlǎ, ó sǎ fée lárè ní ɔwǵ-èè méèdzì méèdzì ṅa#á nà mí esè-èè méèdzì méèdzì ṅa#á kó wà si, tsí ká kée ɔwò ló ńná-àritǎ. ⁹ Bée kè ní bí odzú-èè-kǎ wà múe dzàbi#é, nà nyáa òṅṅe, tsí kée ɔwò taànù ló sǵjú sǵjú. Ó ǵi, odzú-kǎ kó wà fée, tsí ó rí ɔlǎ, ó sǎ fée lárè ní odzú-èè méèdzì méèdzì ṅa#á kó wà si, tsí ká kée ɔwò ló ńná-àritǎ.

Yèésù mú àǵùǵǎ-kǎ yèé yagbo#é, tsí ń kpòwe fú ònyà ṅa
(Lúkà 15:1-7)

¹⁰ Yèésù ní: Ká tsǵ éwo-ara-ṅa rere, tsí ká máa nya odzú kǎ òkǎ-maǎqé yèé ṅa nyí. Ó ǵi, òṅṅu wà wí fú ṅa ní fee, adzǵtsé-ǵrĩ†-ṅa ṅa náa wà rí Ǫǵáyé Boba-òṅṅu nǵòrĩ fú ṅa lǎkòò lǎkòò gé ní. [¹¹ Ó ǵi, òṅṅu, Ène yèé ònyà bí#é† wá, tsí kó wáa gba ène yèé nò ṅa#á là ní.] ¹² Ká fì ní ònyà-kǎ né àǵùǵǎ ɔǵǵrú, tsí òkǎ yagbo náàṅírí-ṅa fe, kò ǵi kó ɔwò òkǎ ǵi nǵǵǵrú yèé bò#é dzò si ńhǵa-òkè, tsí ló ńhǵwǎlè-òkǎ yèé yagbo#éé? Ká tse isèrè-afì yèé káyí. ¹³ Tsí òṅṅu wà wí fú ṅa ní fee, bí ó nyáa ríi ná, òkǎ nyèṅè nákó mú ayè tée lárè òkǎ ǵi nǵǵǵrú yèé kò yagbo ṅa#á. ¹⁴ Bée kè ní Boba-ṅa nǵòrĩ gbo kà wò ní òkǎ-maǎqé yèé ṅa nyí kó yagbo#é ńnèé.

Bí olí-Yèésù-kǎ tse kò sǎ nára-enikéèdzì-è,
bí ó wà ní enikéèdzì-è#é kó tse fáá?

¹⁵ Yèésù fì máa ní: Bí enikéèdzì-èè tse kò sǎ [nára-èè], nà ló kàà ríi, tsí náàṅírí-iwǵ-è méèdzì gé, ó fì inǵé yèé ó tse#é fúu. Tsí bí ó rētigbè-èè ná, ò gbàá nǵwǵ-inǵé yèé ó tse#é fú Ǫǵáyé ńnèé. ¹⁶ Ó ǵi, bí ó kò ní òṅṅu kàkò rētigbè-èè ná, nà gbé ònyà-kǎ nà mí ònyà méèdzì tē náànyì, tsí e sě ló ńǵǵ-è, àtsùgbée afì kpó yèé è nákó fì#é kó dzé ńhǵsodzú-ònyà méèdzì nà mí méeta. ¹⁷ Ó ǵi, bí ó kò

ró ní òṅṅ kàkò rētígbè-àṅṅ gbo ná, nà ké afi#é lo nég-bé. Tsi bí ó kò gbo ró ní òṅṅ kàkò rētígbè-egbé#é gidi gbo ná, ene#é kó wà fée kibi ene yèè kò ma Ìdáyé#é nàmi agbalómbà-kà bé. ¹⁸ Ó di, òṅṅ wà wí fú ṅa ní fee, iné Ìkálíwà kó kó yèè à nàkò kò òṅṅtalè bí#é, à nàkò kò òṅṅtalè bí#é, à nàkò gba si òṅṅtalè-è òṅṅtalè bí#é, à nàkò gba si òṅṅtalè-è òṅṅtalè bí#é. ¹⁹ Tsi òṅṅ wà wí fú ṅa ró ní fee, bí òṅṅtalè méèdzi náàṅírí-ṅa mú arú dè òṅṅtalè bí, tsi bere Boba-òṅṅtalè yèè wà òṅṅtalè#é òṅṅtalè-kà, nàkò fú ṅa òṅṅtalè. ²⁰ Iné yèè tse#é, bí òṅṅtalè méèdzi méeta tse àtsùgbé-òṅṅtalè, tsi kpidé, òṅṅtalè wà náàṅírí-ṅa.

Àtsitsé-kà kò ní òṅṅtalè kàkò ní tṛe fúne

²¹ Òkúta timá Yèèsù, tsi wà bèrèè ní: Ìdáyé! Bí inàbí-òṅṅtalè-kà wà tse kò sà nára-òṅṅtalè fee, gba méeló ó wà ní òṅṅtalè kó ní tṛe fúu ná? Òṅṅtalè kó wà ní tṛe fúu títi fú gba méèdzeè?

²² Tsi Yèèsù dzòṅṅtalè fúu ní: Ódó! Òṅṅtalè kò fí fúu ní kó ní tṛe fúu títi fú gba méèdze gé. Ó di, òṅṅtalè ní títi fú gba maá lé nógóṅṅtalè òṅṅtalè méèdze. ²³ Àtsùgbéè béè#é ká rí kibi Ìdáyé nàkò dzoyè gba#á gé: Ólú-kà wò ní òṅṅtalè kó sére iné-òṅṅtalè ṅa yèè wà òṅṅtalè-àtsitsé-òṅṅtalè ṅa#á. ²⁴ Tsi kibi ó kpée si òṅṅtalè#é, à gbé àtsitsé-è-kà wá fúu. Àtsitsé#é dzenè ègbèlèègbè-kà nów-è. ²⁵ Tsi àtsitsé#é kò né iné yèè kó ní sà èṅṅtalè#é, tsi òṅṅtalè-è fí ní ká múu tà, tsi ta aya-è òṅṅtalè-è ṅa má nára-iné yèè ó né ṅa#á gbo kó, tsi ká ní sà èṅṅtalè#é. ²⁶ Tsi àtsitsé#é kálè nábé-òṅṅtalè-è gírì, tsi mú erí kálè fúu, tsi wà fí fúu ní: Kó gbódzú dè! Ó di, òṅṅtalè nàkò sàá fúu kó. ²⁷ Tsi òṅṅtalè-è rí ànyínó fúu, tsi mú èṅṅtalè#é tṛe fúu, tsi kò dzò, tsi ó lo.

²⁸ Kibi àtsitsé#é gbo fudá bè#é, ó kpàdè àtsitsé enikéèdzi-è-kà yèè dzenè tsígídi-kà nów-òṅṅtalè gbo#é. Tsi ó múu, tsi dzi òṅṅtalè-è, tsi ní: Kó sà èṅṅtalè-òṅṅtalè fú òṅṅtalè. ²⁹ Tsi enikéèdzi-è#é gbo kálè nábé-è gírì, tsi tsikalè fúu ní: Kó gbódzú dè! Ó di, òṅṅtalè nàkò sàá fúu. ³⁰ Tsi ó kò, tsi yèè yó#é, ó múu lo kàá sé si títi fú dzó yèè nàkò sà èṅṅtalè-è fúu#é. ³¹ Àtsitsé-àtibò ṅa rí idí-iné ṅa#á, tsi ó kpara fú ṅa tó béè, tsi à lo kàá tòó kó fú òṅṅtalè-ṅa.

³² Nbéè, òṅṅtalè#á ní ká kpée wá fú òṅṅtalè. Tsi kibi à kpée wá#á, ó wà wí fúu ní: Àtsitsé yíyàábadi-kà ní ó dzé#é! Òṅṅtalè, òṅṅtalè mú èṅṅtalè-ègbè yèè ó dze nów-òṅṅtalè#é kó, tsi ní tṛe fúu. Iné yèè tse#é, ó tsikalè fú òṅṅtalè. ³³ Tsi òṅṅtalè gbo kàkò nyáa rí ànyínó fú enikéèdzi-è òṅṅtalè-kibi òṅṅtalè ká-òṅṅtalè gbo, òṅṅtalè rí ànyínó fúu#é? ³⁴ Tsi òṅṅtalè#á bínó, tsi mú òṅṅtalè gbo lo kàá si néèṅṅtalè, tsi ká wà fetí fúu bè rere títi fú iwèrè yèè nàkò sà èṅṅtalè#é kó fúu#é. ³⁵ Tsi Yèèsù ní: Ó di, bí iwò-kà afi-enikéèdzi-èè kò tá òṅṅtalè-è, tsi ó ní tṛe fúu, béè ké ní Boba-òṅṅtalè òṅṅtalè gbo nàkò wáa tse báè#é òṅṅtalè.

Yèèsù wà tsékó ti nára-aya kíkò

(Mákò 10:1-12; Lúkà 16:18)

19 Yèèsù wínyè tá, tsi ó òṅṅtalè nérè-Gàlilé, tsi lo nérè-Yùdáyá nákpàlè yèè wà náàtàkè-èkéèdzi-òṅṅtalè-Yòdání#é. ² Òṅṅtalè ègbèlèègbè-kà tè náànyì-è lo, tsi ó bo àkòrò ṅa náàṅírí-ṅa bè.

† È kàá kà Ìwé-Àkòró 19:15 (Deutéronome 19:15).

³ Nbéè, òṅṅtalè-egbé-Fàrisit kàṅṅtalè sò timá-è, tsi wà wò ní òṅṅtalè kó sò òṅṅtalè fúu, tsi à wà bèrèè ní: Ekpa-Ìdáyé#é fee, ó fú òṅṅtalè ní òṅṅtalè-kà kó tse àtsùgbé-iné-kà, tsi kó aya-èè?

⁴ Tsi Yèèsù dzòṅṅtalè fú ṅa ní: “À kò kà Ìwé-Ìdáyé#é ní? Ó di, òṅṅtalè-ayé#é, Ìdáyé dá òṅṅtalè òṅṅtalè.”

⁵ Tsi ó fí ní: “Nnè ní òṅṅtalè nàkò òṅṅtalè òṅṅtalè-è òṅṅtalè iná-è, tsi kàá tamá-aya-è#é, tsi òṅṅtalè méèdzi méèdzi#é, à nàkò di òṅṅtalè òṅṅtalè#é.” ††

⁶ Tsi Yèèsù wí ró ní: Nnèrè nyèṅṅtalè#é, à kò dzé méèdzi ró, à di òṅṅtalè. Ó di, iné yèè Ìdáyé tse má#á, òṅṅtalè kó máa yaá níkà níkà. ⁷ Tsi òṅṅtalè-Fàrisit ṅa#á wà bèrèè ní: Kí tse òṅṅtalè, tsi Mòsèt òṅṅtalè dá si fú òṅṅtalè ní kó tse iwé-àydá-kà lo fú òṅṅtalè tána tsi kò? †

⁸ Tsi Yèèsù dzòṅṅtalè fú ṅa ní: Kibi èdò kà ṅa tó gba#á ní tse tsi Mòsèt fú ṅa òṅṅtalè ní ká wà kó aya#á. Ó di, kò wà béè òṅṅtalè-ayé#é.

⁹ Ó di òṅṅtalè, òṅṅtalè wà wí fú ṅa gbo ní: Bí aya-òṅṅtalè-kà kò sù òṅṅtalè, tsi ène nyèṅṅtalè kò, tsi kàá né aya òṅṅtalè#é, ène nyèṅṅtalè gbaya ní.

¹⁰ Tsi òṅṅtalè-Yèèsù ṅa wà fí fúu ní: Bí ó dzé ní béè ní ó wà ní òṅṅtalè kó gbé fú aya-è#é ná, bí òṅṅtalè-kà kò náya ní ó sà fúu lárè òṅṅtalè òṅṅtalè!

¹¹ Tsi Yèèsù dzòṅṅtalè fú ṅa ní: Kò tsi òṅṅtalè kó kó nyáa gba si òṅṅtalè-èkò yèè bé ní. Ó di, òṅṅtalè kàṅṅtalè gé ní Ìdáyé fú ṅa ní ká nyáa gba si òṅṅtalè-è é. ¹² Nbéè, òṅṅtalè kàṅṅtalè wà#á, à kàkò nyáa né aya, iné yèè tse#é, à kò wà ire, tsi béè ní à bí ṅa wá#á. Ìkà ṅa gbo wà béè, iné yèè tse#é, à sò ṅa dè. Ó di, òṅṅtalè ṅa gbo kò ní òṅṅtalè kàkò né aya, àtsùgbé-oyè-Ìdáyé. Ó di, ène yèè nàkò nyáa gba si òṅṅtalè-iné yèè òṅṅtalè fú#é kó gbaá.

Yèèsù wà wúre fú maqé ṅa

(Mákò 10:13-16; Lúkà 18:15-17)

¹³ Òṅṅtalè ṅa gbé maqé ṅa wá fú Yèèsù ní kó mówó lé òṅṅtalè-ṅa, tsi wúre fú ṅa. Tsi òṅṅtalè-è ṅa kò fú ṅa ní ká máa gbé maqé ṅa wá ró. ¹⁴ Ó di, Yèèsù fí fú ṅa ní: Ká kó maqé ṅa dzò, ká máa dí òṅṅtalè fú ṅa ní ká máa wá òṅṅtalè-òṅṅtalè. Iné yèè tse#é, ène yèè ṅa wà kibi maqé ṅa#á, àṅṅtalè ní nàkò gbé nów-Ìdáyé#é. ¹⁵ Tsi Yèèsù mówó lé òṅṅtalè-maqé ṅa#á. Kibi ó tse béè tá#á, ó òṅṅtalè bè, tsi lo.

Ó le fú olówó ṅa ní Ìdáyé kó dzoyè si òṅṅtalè-ṅa

(Mákò 10:17-31; Lúkà 18:18-30)

¹⁶ Ó di òṅṅtalè-kà, tsi òṅṅtalè-kà timá Yèèsù, tsi bèrèè ní: Akóne! Kí sà, tsi wà ní òṅṅtalè kó tse, tsi rí àyè-àritá ná? Kó fí fú òṅṅtalè.

¹⁷ Tsi Yèèsù gbo fí fúu ní: Kí tse tsi ó wà bere òṅṅtalè náfí ti nára-iné yèè sà#á ná? Ó di, Ìdáyé òṅṅtalè níkàntso gé ní sà#á. Tsi bí ó wà wo kó rí àyè-àritá ní kó rí si nékpa-Ìdáyé ṅa.

¹⁸ Tsi ó bere Yèèsù ní: Ekpa yèèsù ní?

Tsi Yèèsù dzòṅṅtalè fúu ní: Máa kpa òṅṅtalè nòókú. Máa gbaya. Máa gbókò. Máa tsolè. Máa tsòdòbò má òṅṅtalè-

† Ìwé-Ìkpinkpilè-ayé 1:27; 5:2 (Genèse 1:27; 5:2) †† Ìwé-Ìkpinkpilè-ayé 2:24 (Genèse 2:24) † È kàá kà Ìwé-Àkòró 24:1 (Deutéronome 24:1).

kǎ. ¹⁹ Nà né àrísá fú boba-èe òṅu ìnà-èe. Nà né àmúḍḍ fú enikéèd̀zi-èe kíbí nà né fú ara-èe#é. †

²⁰ Tsí ɔ̀m̀ts̀s̀#é f̀ f̀ f̀ ní: Òṅu ti r̀è si ǹkpa nyèṅè ṅa kpó. Ó d̀i, kí b̀ f̀ òṅu, tsí òṅu kó tse ró?

²¹ Tsí Yèésù dzòṅṅ f̀ f̀ ní: B́ ó wà wo kó tseé dzálè ná ni, kó l̀ kàà ta injé-è ṅa kpó, tsí kó mú owó-è kpé f̀ adziyàkú ṅa. Ǹbèé, ná kó kpadí injé-èfè ṅa si f̀ ara-è ǹóṛṛ. Tsí b́ ó tse b́è t́ ni kó wáa t̀ náànyì-òṅu.

²² Kíbí ɔ̀m̀ts̀s̀#é gb́ af̀ nyèṅè#é, ara kúu kpó, tsí ó ṅḍe b̀, tsí l̀. Injé yèé tse#é, injé lákú lákú ṅa wà ǹwó-è.

²³ Ǹbèé, Yèésù wà f̀ f̀ f̀ ɔ̀m̀ts̀s̀-è ṅa ní: Òṅu wà wí f̀ ṅa ní fee, ó le f̀ olówó ṅa ní ̀ḍáyé kó wáa dzoyè si ṅh̀ta-ṅa. ²⁴ Tsí òṅu t́ wà f̀ f̀ ṅa ró ní: Atsí kó gbà ṅf̀-ábèrè#é kò le tó olówó-kǎ kó ẁ l̀ ǹyè-̀ḍáyét.

²⁵ Tsí kíbí ɔ̀m̀ts̀s̀-è Yèésù† ṅa gb́ af̀ nyèṅè é, ó mú ṅá hénjù, tsí à wà f̀ ní: Tsí ǹéé ná kó rí ̀l̀ à ṅh̀kèé ní?

²⁶ Tsí Yèésù wà wò ṅá kokoko, tsí wà f̀ f̀ ṅa ní: ̀nyà kàkò nyáa tseé. Ó d̀i, ̀ḍáyé òṅu ná kó nyáa tse ̀kǎl̀ḍ̀kǎ kpó.

²⁷ Tsí Òkúta gbonjù ṅh̀kèé, tsí wà f̀ f̀ Yèésù ní: Kó rí gé! Àṅa òṅu, àṅa k̀ injé ̀kǎl̀ḍ̀kǎ kpó dzò, tsí waà t̀ náànyì-è. Báàyí#é fe, b́ ná kó wáa l̀ f̀ àṅa gbà fàà?

²⁸ Tsí Yèésù f̀ f̀ ṅa ní: Òṅu wà wí f̀ ṅa ní fee, ṅǹ-ayé tit̀ yèé ̀ḍáyé b̀kó wáa tse#é, òṅu, ene yèé ̀nyà b́#ét, òṅu ná kó wáa dzokó náàntà-oyè-òṅu òṅu iyì. Ǹh̀wèrè nyèṅè#é, àṅa máàméèd̀zi yèé gbo t̀ náànyì-òṅu#é, àṅa gbo, à ná kó dzokó náàntà-oyè kǎkǎ, tsí wà kpedz̀ f̀ aro máàméèd̀zi-ɔ̀ma-Ìsàràyélit ṅa#á. ²⁹ Tsí ̀nyà kpó yèé ná kó tse àtsùgbè-òṅu, tsí k̀ ilé òṅu ìnàb̀ dzò nàmí k̀ boba òṅu ìnà dzò nàmí k̀ ɔ̀ma ṅa òṅu oko gbo dzò#é, ene nyèṅè ná kó rí òlárèbèé, tsí ná kó wáa rí àyè-àritá gbo máa. ³⁰ Ó d̀i, ̀nyà kpík̀p̀ dzé ene-iwá ṅa si báàyì, tsí à ná kó wáa d̀i ene-ànyì ṅa, tsí ̀nyà kpík̀p̀ gbo dzé ene-ànyì ṅa, tsí ene yèé ṅa dzé ene-ànyì ṅa#á, à ná kó wáa d̀i ene-iwá ṅa.

Yèésù wà mú olóko-kǎ yèé wà gba àtsitsé ṅa l̀ ǹoko-è#é kpòwe

20 Yèésù ní ká rí kíbí ̀ḍáyé ná kó dzoyè gbà#á gé. Olóko-kǎ f̀d̀qá náàwùr̀ kùtùù, tsí l̀ kàà gba àtsitsé ṅa f̀ oko-egi-ɔ̀tít-è. ² Òṅu àtsitsé ṅa#á dzó kpaá, tsí làà ní ná kó sǎ owó-itsé-ɔ̀dzò-kǎ f̀ àṅa, tsí à gbé ṅa l̀ ǹoko#é.

³ Kíbí ó d̀i ṅh̀wèrè-iyálè#é, olóko#é f̀d̀qá l̀ náàb̀ḍ̀mè ró, tsí ó rí olòmírè ṅa gbo d̀oro si náàrì rí itsé-kǎ ká tse. ⁴ Tsí ó f̀ f̀ ṅa ní: Àṅa gbo ká l̀ kàà tsitsé ǹoko-òṅu. Ó d̀i, òṅu ná kó sǎ owó yèé dé bá itsé-ṅa#á f̀ ṅa.

⁵ Tsí à l̀ ǹoko#é. Ǹh̀wèrè-òsǎ gǎgǎ gbo ró#é, olóko#é f̀d̀qá, tsí gba àtsitsé ṅa ró. Tsí ǹódzùr̀-álè#é olóko#é t́ f̀d̀qá ró, tsí gba àtsitsé ṅa b́è ké. ⁶ Tsí ṅf̀r̀f̀r̀-ɔ̀dzò#é, ó t́ f̀d̀qá ró, tsí rí ̀nyà kǎṅa gbo d̀oro si náàb̀ḍ̀mè#é, tsí ó wà bèrè ṅa ní: Kí tse tsí à wà b́ si tití náàwùr̀, tsí à kò wà tsitsé-kǎ?

⁷ Tsí à dzòṅṅ f̀ f̀ ní: ̀nyà-kǎ kpók̀p̀ kò f̀ àṅa ṅtsé.

Tsí ó f̀ f̀ ṅa ní: Ó sǎ! Àṅa gbo ká l̀ ǹoko-òṅu kàà tsitsé.

† È kǎà kǎ Ìwé-F̀f̀d̀qá 20:12-16, Ìwé-Àkoro 5:16-20 (Exode 20:12-16; Deutéronome 5:16-20).

⁸ Ó d̀i náalé ṅh̀kèé, tsí ̀ḍá#á f̀ f̀ f̀ ègbènáànyì-è ní: Kó kpe àtsitsé ṅa#á, tsí kó sǎ owó-kúnukú f̀ f̀. Ó d̀i, kó kpée ti ṅh̀ta-ene yèé òṅu gbà kǎànyì ṅa#á, tsí kó tǎà ṅh̀ta-ene yèé òṅu tsétsé gbà ṅa#á. ⁹ Ǹbèé, ene yèé kpé itsé ṅf̀r̀f̀r̀-ɔ̀dzò#é ṅa#á wá, tsí kúnukú gba owó-itsé-ɔ̀dzò-kǎ. ¹⁰ Owó#é sísǎ wáa tó ṅh̀ta-ene yèé à tsétsé gbà ṅa á. Tsí à d̀édzù ní àṅa ná kó gbà lárè b́è ni. Ó d̀i, àṅa gbo#é, kúnukú gba owó-itsé-ɔ̀dzò-kǎ ni. ¹¹ Tsí kíbí à gba owó#é, à wà kpòk̀ḍ̀ṛṛ nára-olóko#é ní: ¹² Àṅa tsitsé-ɔ̀dzò ̀kǎntso kpó ǹòruku lákú-nyèṅè, tsí ó wò àṅa si. Tsí ó sǎ owó ̀kǎntso f̀ àṅa ene yèé ṅa ó gbà kǎànyì, tsí à tsitsé-ṅṅo-kǎ gé#éè? Óò dza! ¹³ Tsí olóko#é dzòṅṅ f̀ f̀ ̀kǎ-ṅa ní: Ìdzà-mi, ṅ kò d̀i si né! Kò tsí àṅa dzó kpaá, tsí làà ní kó tsitsé, tsí kó gba owó-itsé-ɔ̀dzò ̀kǎntso ni? ¹⁴ Ó d̀i, kó gba owó-è, tsí kó sǎ l̀ f̀ òṅu. Òṅu wò ní ene yèé òṅu gbà kǎànyì ṅa#á kó gba owó ̀kǎntso báa. ¹⁵ Nàmí ̀nà kò wà f̀ òṅu ní òṅu kó tse injé yèé wu òṅu#é òṅu owó-òṅu? Tsí kíbí òṅu dzé at-sore#é ní ó kí ǹódzù f̀ f̀#éè?

¹⁶ Tsí Yèésù f̀ f̀ máa ní: Ǹbèé, ene yèé dzé ene-wá ṅa si báàyí#é, à ná kó wáa d̀i ene-ànyì ṅa, tsí ene yèé dzé ene-ànyì ṅa si báàyí#é, à ná kó wáa d̀i ene-wá ṅa.

Yèésù t́ wà f̀ ǹoláànkéeta-è ní òṅu ná kó kú, tsí sè dzí ti náàṅír̀-òkú ṅa wá ná yé

(Mákò 10:17-31; Lúkà 18:31-34)

¹⁷ Yèésù òṅu ɔ̀m̀ts̀s̀-è ṅa l̀kòò ṅYèr̀s̀alèmi. Kíbí à l̀kòò#é, ó kpe ɔ̀m̀ts̀s̀-è máàméèd̀zi ṅa#á wáa l̀ nákpàl̀-è, tsí f̀ f̀ ṅa ní: ¹⁸ Ká r̀t̀g̀bè! Ó d̀i, àṅa l̀kòò ṅYèr̀s̀alèmi, tsí òṅu, ene yèé ̀nyà b́#ét, à ná kó mú òṅu f̀ oǹgbó-atsebo-̀ḍáyét ṅa òṅu akóne ǹkpa-̀ḍáyét ṅa. Tsí à ná kó d̀àabi f̀ òṅu ní ká kpa òṅu ǹòkú, ¹⁹ tsí mú òṅu ɔ̀wó-ene yèé kò dzé ɔ̀ma-Ìyúdà ṅa#á, tsí ká mú òṅu tse, tsí t̀ òṅu náàtami, tsí kǎ òṅu si ṅh̀ta-egi-ìd̀àg̀alàdzà†, tsí òṅu kó kú. Tsí ǹódzò-èkèeta-è, òṅu ná kó sè dzí ti náàṅír̀-òkú ṅa wá ná yé.

Yèésù ní ene yèé wà wo kó dzé ̀ḍá#á, kó sǎ ara-è d̀i adzitsé

(Mákò 10:35-45)

²⁰ Aya-Sèbèdè gbé ɔ̀ma-è ṅa bané, tsí timá Yèésù, tsí ó kálè, tsí wà tsikalè-kǎ f̀ f̀. ²¹ Tsí Yèésù wà bèrè ní: Kí ó wà wò?

Tsí ɔ̀wòbèè#é dzòṅṅ f̀ f̀ ní: Kó dzé f̀ òṅu dé ní ṅh̀wèrè yèé ná kó wáa dzoyè#é ni ɔ̀ma-òṅu méèd̀zi yèé ṅa ká dzokó gbéé. ̀nyà-kǎ kó dzokó náàwòtá-è, tsí enikéèd̀zi-è kó dzokó náàwòsì-è.

²² Tsí Yèésù dzòṅṅ f̀ f̀ ṅa ní: À kò ma injé yèé à wà bèrè#é. Ó d̀i, ìrèrè yèé wà d̀oro d̀e òṅu#é fe, à ná kó nyáa dzé tsí kó rǎ ṅáà?

Tsí à wí f̀ f̀ ní: Àṅa ná kó dzé, tsí kó rǎ àṅa.

²³ Tsí Yèésù wà wí f̀ f̀ ṅa ní: B́èè ni, ná kó rǎ ṅá. Ó d̀i, kò tsí òṅu ní ná kó d̀i ene yèé ná kó gbé náàwòtá-òṅu nàmí náàwòsì-òṅu#é. Ìd̀i nyèṅè ṅa#á, ti ene yèé ṅa Boba-òṅu ti t̀tse ṅa si f̀ f̀#é ni.

²⁴ Kíbí ɔ̀m̀ts̀s̀-è maà àtìb̀ ṅa#á gb́ af̀#é, à b́nó f̀ ìnàb̀ méèd̀zi ṅa#á.

²⁵ Tsí Yèésù kpè àṅa kpó, tsí fí fú ṅa ní: Ólú-ilú ṅa náa káárú-ilú-ṅa ṅa gbeḡbé, tsí ònyà-ìdzwba ṅa gbo náa káárú tìṅa ṅa. À mà bée yá nò! ²⁶ Ó dī, kó máa lo bée fú ṅa òṅu. Kà kàa bée, bí ònyà-kà náàṅírí-ṅa wà wò ní òṅu kó dzé ògá fú ṅa#á, ó wà ní ene nyèṅè kó so ara-è dī adzít-sé fú ṅa. ²⁷ Tsí bí ònyà-kà náàṅírí-ṅa wà wò ní òṅu kó gba iwádzú fú ṅa#á, ó wà ní ene nyèṅè kó so ara-è dī arú fú ṅa. ²⁸ Bée ké ní òṅu, Ene yèè ònyà bí#ét, òṅu kò wà ñntalè ní ònyà ṅa ká dzít-sé fú òṅu. Ó dī, òṅu wá ní òṅu kó dzít-sé fú ònyà kpó, tsí òṅu kó mú ara-òṅu sáàbi si nárū-ònyà kpíkpò ni.

Yèésù tsí odzú fú afódzú méèdzì-kà
(Mákò 10:46-52; Lúkà 18:35-43)

²⁹ Yèésù òṅu omatsé-è ṅa wà fùdà ñhùlú-Yèríkò, tsí ònyà ègbèlèègbè-kà tè náànyì-è. ³⁰ Ñhùwèrè nyèṅè#é, afódzú méèdzì-kà dzokó si nètí-òna. Tsí kíbí à gbó ní Yèésù ní wáa làkòò#é, à wà dúgbe ní: Ògá! Omalóma-Đàfíqìt! Kó rí ànyínó fú ṅa dé ood!

³¹ Tsí ònyà ṅa wà gírí dī ṅa ní ká famí igbe#é bée! Ó dī, àrikèé yèè gidì à wà dúgbe#é kùkù máa ró#é ñnèé. À wà dúgbe ní: Ògá! Omalóma-Đàfíqìt eéé! Kó rí ànyínó fú ṅa dé ood.

³² Ñbèé, Yèésù dóro, tsí kpè ṅá, tsí wà bèrè ṅá ní: Kí à wà wò ní òṅu kó tse fú ṅa báàyí?

³³ Tsí à dzòṅù fúu ní: Ògá! Kó tsí odzú fú ṅa dé.

³⁴ Tsí inó-ṅa nyó Yèésù tó bée, tsí ó mówó ká odzú-ṅa. Ñhùdì-bè gbòkà#á, odzú-ṅa tsí, tsí à wà rírā, tsí à ṅde, tsí tè náànyì-Yèésù lo.

Yèésù wò ñhùlú-Yèrúsàlèmi kíbí ólú bé
(Mákò 11:1-11; Lúkà 19:28-40; Yohánà 12:12-19)

21 Yèésù òṅu omatsé-è ṅa sómá-Yèrúsàlèmi làkòò, tsí à kàa tó sómá-ilú-oko-kà ñhà-òkè-Ólífít. À náa kpe ilú#é ní Bètífagé. Tsí Yèésù be omatsé-è méèdzì, ² tsí fí fú ṅa ní: Ká ṅde, tsí ká lo ñhùlú-oko yèè à wà rí ñhùwádzú-ṅa#á, tsí ká wò ñnè, à nákó rí à so kétékété-kà si, tsí oma-è gbo dóro gbèè si. Ká tú ṅa, tsí ká fà ṅá wá fú òṅu. ³ Ó dī, bí ònyà-kà bèrè ṅá náfì-kà, ká dzòṅù fúu ní: Ògá ní wà wo kó lò ṅá#á. Tsí nákó kò ṅa dzò gbòkà, tsí ká fà ṅá wá fú òṅu.

⁴ Iné ṅa#á wáa lo bée náatsùgbé-iné yèè agbáfì-òdáyé fìt-kà fì si ñhùwé-òdáyé#é kó tse ni. Ó kò si ní: ⁵ "Ká dzé fú oma-Siyónit ṅa ní: È rí gé! Ólú-ṅé bàa ṅd-ṅé.

Ó te ara-è bɔlè, tsí gu kétékété abo-kà si, oma-kétékété-kà ni, ó dzé tsígíqí-kétékété ṅa." †

⁶ Tsí omatsé-Yèésùt ṅa#á lo, tsí tse si ñhà-afì yèè ó fú ṅa#á, ⁷ tsí fa kétékété#é òṅu oma-è wá. Tsí à mú àwù-ṅa ṅa, tsí ní té ñhà-ṅa, tsí Yèésù dzokó ñhà-àwù ṅa#á, tsí à dzi nòṅà. ⁸ Tsí ònyà ègbèlèègbè-kà wà mú àwù-ṅa ṅa té nòṅà fúu. Tsí ònyà kàṅa òṅu wà dā òkpè ṅa, tsí wà ní té nòṅà#á.

⁹ Ene-iwádzú ṅa gbo, ene-ànyì ṅa gbo, àṅa kpó, à wà dúgbe ní:

Ényì! Kùsèè fú omalóma-ólú Đàfíqìt!
Kùsèè fú ene yèè bàa nárū-òlódzú#é!

† Ìwé-Sàkàriyà 9:9 (Zacharie 9:9)

Ényì! Kùsèè fú Òdáyé nòrōrō! ††

¹⁰ Tsí Yèésù kàa tó ñYèrúsàlèmi. Kíbí ó wò ñhùlú#é, ilú#é wà rò kpó gòrògòrògòrò títí ònyà ṅa wà bèrè ní: Nèé ni olá-è? ¹¹ Tsí èrò#é wà dzòṅù ní: Yèésù, agbáfì-òdáyé fì ti Nàsàrèti ñGàlilè ni.

Yèésù lé àtadzà ṅa fùdà nógbà-ilé-òdáyé
(Mákò 11:15-19; Lúkà 19:45-48; Yohánà 2:13-22)

¹² Yèésù ṅde, tsí lo nógbà-ilé-òdáyé, tsí lé àtadzà ṅa òṅu àràdzà ṅa kpó fùdà nógbà-ilé-òdáyé#é. Akparowó ṅa gbo wà bè, tsí ó rí kpòrō-ṅa ṅa kpalè. Tsí ònyà kàṅa gbo wà ta àlúnkùkù, tsí ó rí àntā tìṅa ṅa gbo kpalè.

¹³ Tsí ó wà fí fú ṅa ní: Òdáyé fì si ñhùwé-è ní: "Ilé-mi, à nákó kpèè ní ilé-ire wúwú ni." † Tsí àṅa òṅu à kée, tsí ní tse idìgbé-olè ṅa si.

¹⁴ Afódzú kàṅa òṅu arɔ kàṅa timá Yèésù ñlé-òdáyé#é, tsí ó bɔ ṅá. ¹⁵ Tsí kíbí onùgbò-atsebɔ-òdáyé#é ṅa òṅu akòne nékpa-òdáyé#é ṅa wà rí iné-àwùsi yèè Yèésù wà tse ṅa#á, òṅu kíbí maqé ṅa gbo wà dúgbe ñlé-òdáyé ní: Kùsèè fú omalóma-ólú Đàfíqìt#é, ó dzà ṅá nára, ¹⁶ tsí à wà fí fúu ñhùkèé ní: Ó wà gbó iné yèè à wà fì#é yàà?

Tsí Yèésù gbo wà fí fú ṅa ní: ÈÈ! Òṅu gbó, tsí kò tsi à ká afì yèè bé ñhùwé-òdáyé#é wòrì ní: "Ó tse tsí maqé ṅa òṅu oma nówó ṅa gidì gbo tsí arū, tsí wà nyèèè?" ††

¹⁷ Tsí Yèésù ṅde kò ṅá dzò bè, tsí lo ñhùlú-Bètànì. Tsí ó lo kàa kí sù bè.

Yèésù ré fú egi-òrì-kà
(Mákò 11:12-14, 20-25)

¹⁸ Ó dī ñlèma-è náawùrò, tsí Yèésù sè wáa lo ñYèrúsàlèmi. Kíbí ó sè wáa làkòò#é, ebi wà kpaá. ¹⁹ Tsí ó rí egi-òrì-kà sómá-òna#á, tsí ó lo nóokpi-è, tsí kò rí iné-kà kpòkpó ñhà-è náànyì-ewé ṅa. Tsí ó ré fú egi#é ní: Kàkò so láyè ró. Tsí egi#é si gbè ñhùdì-ibè gbòkà.

²⁰ Kíbí omatsé-è ṅa rí bée#é, ó mù ṅá, tsí à bèrèè ní: Bí egi#é nákó nyáa gbè náàrikantso bée fàà?

²¹ Tsí ó dzòṅù fú ṅa ní: Òṅu wà wí fú ṅa ní fee, bí à né àkaralé si ñhà-òdáyé, tsí à kò dzèrèbe ná, kò tsi iné yèè òṅu tse fú egi yèè bé#é sṅù gè ní à nákó nyáa tse#é. Ó dī, bí à wí fú òkè yèè bé gidì gbo ní kó wú ṅde bè, tsí kó lo kàa dzi náahū, nákó tse bée. ²² Ó dī, bí ò né àkaralé si ñhà-òdáyé iné òkàlòkà kpó yèè ò wùure, tsí bèrèè#é, nákó fée ñnè.

À bere Yèésù ní nèé fúu ñkpá-è?
(Mákò 11:27-33; Lúkà 20:1-18)

²³ Yèésù sè wá ñlé-òdáyé, tsí wà tsékó fú ònyà ṅa. Kíbí ó wà tsékó#é, onùgbò-atsebɔ-òdáyé#é ṅa òṅu onùgbò-oma-ìyúqàt ṅa timá-è, tsí wà bèrèè ní: Ikpá mée wà fúu, tsí ó wà ní tse iné nyèṅè ṅa ná? Nèé tútútú fúu ñkpá-ìrò-bée ná?

²⁴ Tsí Yèésù dzòṅù fú ṅa ní: Òṅu gbo, òṅu bàkó bèrè ṅá náfì òkàntso bé gé, tsí bí à dzòṅù-è fú òṅu ná, òṅu gbo, òṅu nákó díre ene yèè fú òṅu ñkpá, tsí òṅu wà ní

†† È kàa ká Ìwé-Orí ṅa 118:25-26 (Psaumes 118:25-26). † Ìwé-Yèsáyà 56:7, Ìwé-Yèrèmiyà 7:11 (Esaie 56:7; Jérémie 7:11) †† Ìwé-Orí ṅa 8:3 (Psaumes 8:3)

tse inyé nyèhè ña#á. ²⁵ Nèé be Yòhánàt Awèfúne wá ní kó wáa wèt fú ònyà ña? Ìdáyé nàmi ònyà ni?

Tsí à nyí, tsí wà òkpá fú ara-ña ní: Bí à náa fì yèé fàà? Bí àña dzé fúu báàyí ní Ìdáyé ni, náko bere àña ní, tsí kí tse tsí àña kò gba afì-è gbó? ²⁶ Tsí bí àña si fì gbo ní ònyà ña ni, ó wà ní àña kó sá fú èrò#é, inyé yèé tse#é, ònyà kpó ké si fú Yòhánà ní ó dzé agbáfì-Ìdáyé fìt.

²⁷ Nèé, à tédzú fì fú Yèésù ní: Àña kò mà.

Tsí Yèésù gbo ní: Ó sã! Ó òjì, òñu gbo, òñu kàkó òjìre ene yèé fú òñu òkpá, tsí òñu wà ñ tse inyé ña#á fú ña.

Yèésù mú òma òkòkèè méèdzì kàña kpòwe fú ònyà ña

²⁸ Yèésù fì fú ña ró ní: Ká sére afì yèé káyí! Ìnyà-kà né òma òkòkèè méèdzì. Tsí ó wáa lo òjì-àtsèrèbì#é, tsí fì fúu ní: Òma-mi! Lo kàà tsitsé nòko-mi nómbe.

²⁹ Tsí òma#á dzòhù fúu ní: Òñu kò làkòò. Tsí nàànyìwà#á, òma#á wáa kparò isère, tsí lo nòko#é.

³⁰ Boba#á lo òjì-òmàná-è, tsí fì fú òñu gbo ní kó lo nòko fú òñu. Tsí òma#á dzé fúu ní: Bèé ni Boba, òñu náko lo. Tsí kò si lo.

³¹ Tsí Yèésù wà bèrè ní: Nàànjírì-òma méèdzì ña#á fe, nèé tse awù-boba-è?

Tsí à dzòhù fúu ní: Àtsèrèbì#é ni.

Tsí ó fì fú ña ní: Òñu wà wí fú ña ní fee, Ìdáyé náko wáa dzoyè si òntà-agbalòmbà ña òñu òkòkèè àlòwá ña bò fú ña. ³² Inyé yèé tse#é, Yòhánà Awèfúne wáa òjìre ònà-òtít tsítse fú ña, tsí à kò gbàá gbó, tsí agbalòmbà ña òñu òkòkèè àlòwá ña òñu si gbàá gbó. Tsí kíbì à si wà rí bèé#é, à kò kparò isère, tsí gba afì-è gbó.

Yèésù mú àtsitsé yíyàábàdì kàña kpòwe

(Mákò 12:1-12; Lúkà 20:9-19)

³³ Tsí Yèésù wà wí fú ña ní ká rētígbè-òwe-òmirè ró. Tsí ó ní: Onùgbò-kpàtà-kà wà, tsí ó tsoko-egi-òtít si, tsí ma òjì wé-è kpó, tsí tótse òjì-kà si, tsí ká wà gú síso-egi ña#á bè, tsí wà ñ tse òtì. Tsí ó malé gíga-kà gbo fú ene yèé náko wà òjì oko#é. Tsí ó mú oko#é, tsí ñ fú àtsitsé kàña ní ká wà tseé, tsí wà fú òñu nákpàlà tòñu wá, tsí òñu ká-è òjì, tsí lo nòhà.

³⁴ Àsòkò-ká ká èso-egi-òtì ña tó, tsí olóko#é be arú-è kàña lo fú àtsitsé ña#á ní ká gba akpàlà tòñu wá. ³⁵ Tsí kíbì arú ña#á lo kàà tó#é, àtsitsé ña#á mú ña, tsí kpa òkà rere, tsí kpa òkà gbo nòòkú, tsí ta òkà gbo nòòkúta kpa. ³⁶ Tsí onùgbò#é tó be arú-òmirè ña lo ró. Ene-báàyí ña kpò lare ene-àtsètsè ña. Ó òjì, bèé ké ní àtsitsé ña#á tse bá àña gbo#é. ³⁷ Ntántà-è#é, ó be òma bíbì-è lo fú ña, tsí wà fì òntà-ara-è ní: À náko né àrísá fú òma-òñu òñu. ³⁸ Tsí kíbì òma#á kàà tó#é, ene ña#á ríi, tsí à wà wí fú ara-ña ní: Èhèèè, òma-olóko#é gìdì ní. Òñu ní bàkó wáa dzogú-oko#é. Ó òjì, àña kó kpaá nòòkú gbòkà, tsí oko#é kó òjì tàña. ³⁹ Tsí à múu, tsí fàá fùdà nòko-egi-òtì#é, tsí kpaá nòòkú.

⁴⁰ Nèé, Yèésù wà bèrè ña ní: Bí olóko-egi-òtì#é sè wá fe, bí náko tse fú àtsitsé ña#á fàà? ⁴¹ Tsí à dzòhù fúu ní: Náko kpa akpane nyèhè ña nòòkú nààrì nyíwo ànyì, tsí ké oko-egi-òtì#é fú àtsitsé-òmirè ña. Tsí bí iwèrè-ká ká èso-egi-òtì ña tó ná, à náko fúu nákpàlà tèè wá.

⁴² Tsí Yèésù wà fì fú ña ní: À kò ká afì yèé wà òntà-Ìdáyé#é nìi? Afì#é fì ní:

“Òkúta yèé amalé ña ké taánù#é,

òñu ní wáa kpádzú lárè, tsí gbé négo-ilé#é,

àtsùgbée ilé#é kó máa díwó#é.

Ìdázó ní tse inyé nyèhè#é, tsí ó tse àbààrì fú wà héjú.”

†

⁴³ Ó òjì, ene yèé náko tsubù dzi òntà-òkúta#á, ene nyèhè náko tsé kpó wíwíwí, tsí bí òkúta#á si dzi òntà-ònyà-kà, náko tè ene nyèhè má kpó kpènlèè. [⁴⁴ Nnè ní òñu wà wí fú ña ní Ìdáyé náko gba oyè-è nówó-ña, tsí ñ fú ilú yèé náko tse awù-è#é.]

⁴⁵ Tsí kíbì onùgbò-atsebò-Ìdáyé† ña òñu òma-egbé-Fàrisit ña gbó òwe-Yèésù ña bèé#é, à mà ní afì-àña ní ó wà fì#é. ⁴⁶ Tsí à wò ní àña kó múu. Ó òjì, à si wà sá fú èrò#é. Inyé yèé tse#é, ònyà kpó ké si fú Yèésù ní ó dzé agbáfì-Ìdáyé fìt.

Yèésù mú ene yèé ña à kpè fú òjì-aya níné#é kpòwe

(Lúkà 14:15-24)

22 Yèésù tó wà kpòwe ró, tsí wà ñ wínyè fú ònyà ña. Ó wà wí fú ña ní: ² Ká rí kíbì Ìdáyé náko dzoyè gbà#á gé.

Ólú-kà wà, tsí òma-è wà náya, tsí ó fì, tsí à se dzídze fú òjì-aya níné#é. ³ Tsí ó be arú-è ña lo fú ene yèé ña ó ti kpè si fú òjì#é ní ká kpè ña wá. Tsí ene nyèhè ña kò ní àña kò bàa. ⁴ Tsí ó be arú-è òmirè ña lo, tsí fì fú ña ní: Ká fì fú ene yèé ña òñu kpè si#é ní bààyí#é, òñu tse tá kpò. Òñu kpa lalá, tsí kpa erà-òñu yèé kó ara si ña#á. Ó òjì, ká wá nòòkpi-idze#é.

⁵ Ene yèé ña ó kpè si#é kò ké òkà òntà fúu, tsí kúnukú lo ñ tètè. Ene yèé kó lo nòko lo nòko, ene yèé kó lo nádzà lo nádzà. ⁶ Tsí ene-àtibò ña tsorò bá arú ña#á, tsí kpa ña nòòkú. ⁷ Tsí olú#é bínó, tsí be sódzà-è ña lo fú ña, tsí à lo kàà ra akpane ña#á, tsí tãná gú ilú-ña.

⁸ Tsí ó fì fú arú-è òmirè ña òntà-è ní: Ìdze-òjì#é dziná. Ó òjì, ene yèé ña òñu kpè si#é kò dzò ká kpè ña. ⁹ Ká tédzú lo nòhà yèé ña ònyà kpíkpò wà fà#á, tsí ene yèé à rí gé ká kpèé ní kó wáa dzeñé. ¹⁰ Tsí arú ña#á lo nòhà ña#á, tsí kpe ene yèé ña kpò à rí#é, tsí à kpàdè. Ìnyà-ìbàdì gbo, ònyà-ire gbo, à kpèrì àña kpò, títi ònyà ña kó ilé yèé à wà dze òjì#é òntà#é kpò kpím.

¹¹ Ólú#é wo ilé-òjì#é lo, tsí kó rí ene yèé ña à kpè#é, tsí ó rí òkòkèè-kà. Òkòkèè#é kò wà nààwù-òjì, ¹² tsí ó wà bèrè ní: Ene-mi! Bí ó tse fàà, tsí wò wá bí nààrì wo àwù-òjì? Tsí ene#é kò nyáa dzòhù afì-kà kpókpó. ¹³ Tsí olú#é fì fú àtsitsé-è ña ní: Ká dèé, tsí múu so lo nòòdè nòòkùkù sáñú sáñú òntà náko wà sòkú, tsí bínó si tó bèé, tsí wà dzara kpàkpàkpa#á.

¹⁴ Nèé, Yèésù ní: Ene yèé Ìdáyé kpè ña#á kpò. Ó òjì, ene yèé ó tsà nàànjírì-ña#á kò kpò.

À wà mú afì-owó-lòmbà síšā,

tsí wà ñ so òkpàkù fú Yèésù

(Mákò 12:13-17; Lúkà 20:20-26)

¹⁵ Òma-egbé-Fàrisit ña lo kàà kpèrì ara-ña, àtsùgbée ká wo bí ká tse fàà, tsí wo afì nàrū-Yèésù, tsí ñ so

† *Ìwè-Orí* ña 118:22-23 (*Psaumes* 118:22-23)

òkpákù fúu#é. ¹⁶ Tsi à be òmatsé-nya ña òñu òma-egbé-Èróđìt kǎña lo fúu. À ní ká fì fúu ní: Akóné! Àña mà ní náa fò òtít, tsi kíbì ká tse fáà gbo, tsi dzòdzú-òdáyé#é, náa wà díréé fúne òñu òtít. Kà rí odzú-ne gbo sá, tsi ònya-kǎ kpókpó gbo kà nyáa kpa omi si nódzú fúu.

¹⁷ Báàyí fee, ekpa-òdáyét wà fú ònà ní ká sǎ owó-lóm-bà fú ògǎ-idzoba ñlè-Rómàt nà mí kò fú ònà béè? Àña kó sǎǎ nà mí àña kó máa sǎǎ? Bì ó wà sére afì yèe gbà fáà?

¹⁸ Yèèsù òñu ti ma isèrè-ìbàdì yèe à wà tse#é, tsi ó wà fì fú ña ní: Ònya-atsendzòdzú ña! Kí tse tsi à wà sò òkpákù fú òñu ná? ¹⁹ Ó ò, ká mú owó yèe à náa ñ sǎ owó-lóm-bà#á-kǎ díre fú òñu káyí.

Tsi à mú owó-eyò-kǎ fúu.²⁰ Tsi ó wà bèrè ña ní: Éwo-néé à yò, tsi kò ékò-è gbo si ñhntá-owó#é ná?

²¹ Tsi à ní: Tì ògǎ-idzoba ni.

Ñbèé, Yèèsù fì fú ña ní: Ká ké ñé yèe dzé ti ògǎ-idzoba#á, tsi ñ fú ògǎ-idzoba, tsi yèe dzé ti òdáyé#é, ká ñ fú òdáyé.

²² Afì yèe Yèèsù fì ña#á, ó mù àña kpó, tsi à ñde, tsi kò Yèèsù dzò, tsi lo.

**À wà mú afì-òkú ña kó sè dzí wá náyé,
tsi wà ñ sò òkpákù fú Yèèsù**
(Mákò 12:18-27; Lúkà 20:27-40)

²³ Egbé-kǎ gbo wà, tsi à náa kpèé ní egbé-Sàdùkét ña. Òma-egbé ña ní náa wà fì ní òkú ña kàkò sè dzí wá náyé ró#é. Tsi ó ò ní nódzú nyènyè#é ké, tsi àña gbo, à timá Yèèsù#é, tsi à wà bèrèé ní: ²⁴ Akóné! Mòsset fì fú ña ní: Bì ònya-kǎ kò bíma tǎnà ó kú, ó wà ní ñàbí-è-kǎ kó tsókpó-aya-è, tsi aya#á kó bíma fúu. Ñbèé, òma#á ná kó dzé ti òkú#é. ²⁵ Kíbì ó dzé béè#é fee, ká fì ní ñàbí méedze kǎña gbé nàñjírì-àña bí wáa lo, tsi ene-onùg-bó#é náya, tsi kú nààrimáa bíma ñhntá-è. Tsi òmàn-é yèe à ñ tǎé#é ñde, tsi tsókpó-aya#á. ²⁶ Tsi tǎé gbo lo béè ké. Tsi ti ene-ékéeta gbo lo béè ké. Tsi àña méedze#é, à kú kpó nààrimáa bíma ñhntá-aya#á. ²⁷ Tsi ñhntǎntǎ-è#é, òmòbèè#é gbo wáa kú. ²⁸ Báàyí#é fee, nódzú yèe òkú ña ná kó sè dzí wá náyé#é, ti nǎé aya#á ná kó dzé nàñjírì-àña méedze#é, kíbì ó dzé ní àña kpó, à náya#á wòrì#é?

²⁹ Tsi Yèèsù wà dzòñu fú ña ní: À nò! Ìnyè yèe tse#é, à kò ma ikpá-òdáyé, tsi à kò gbó òkpì-Ìwé-òdáyét gbo. ³⁰ Ó ò fee, nódzú yèe òkú ña ná kó sè dzí wá náyé#é, afì-ká náya òñu ká nòkò kàkò tsedzò-ña ró. À ná kó gbé kíbì adzítésè-òrǎt ña náa gbé gbà#á ni. ³¹ Tì nára-afì-òkú ña gbo kó sè dzí wá náyé#é fee, à kò kǎ afì yèe òdáyé fì si#èè? Òdáyé ní: ³² "Èmi ní dzé òdáyé-Àbàràhámìt, tsi dzé òdáyé-Ìsàkàt gbo, tsi dzé òdáyé-Yàkùbùt gbo#é." ††

Tsi Yèèsù fì máa ní: Ó ò, òdáyé kò dzé òdáyé-òkú ña. Òdáyé ònya-àwáayè ña ní ó dzé#é.

³³ Kíbì èrò#é gbó afì#é, èkò-è mù ña.

Ekpa yèesí kpádzú lárè nàñjírì-ekpa-òdáyé ña?
(Mákò 12:28-34; Lúkà 10:25-28)

³⁴ Òma-egbé-Fàrisit ña gbó ní Yèèsù tse tsi arù-òma-egbé-Sàdùkét ña kpa kee. Kíbì à gbó béè#é, à kpérì ara-ña ñhntá-bèè#é ké, ³⁵ tsi òkǎ-ña dzé akóné nékpa-òdáyét, tsi ó wà wò ní òñu kó sò òkpákù fú Yèèsù, tsi ó wà bèrèé ní: ³⁶ Akóné! Ekpa yèesí kpádzú lárè kpó nàñjírì-ekpa-òdáyét ña?

³⁷ Tsi Yèèsù dzòñu fúu ní: "Nà né àmúđǎ fú òlódzò òdáyé-èe ìnò tǎǎ, ànyì tǎǎ, nà né àmúđǎ fúu títi àmúđǎ#é kó lara-èe wò dzálè, nà né àmúđǎ fúu ñhntá-èe gbo kpó." ††³⁸ Ekpa yèe kpádzú lárè, tsi kpeéwo gbo#é ñhntá. ³⁹ Ó ò, ekpa-èkèèdzì-è-kǎ gbo wà, tsi kpádzú béè ké. Òñu ní dzé: "Nà né àmúđǎ fú enikèèdzì-èe kíbì nà né fú ara-èe#é." ††⁴⁰ Tsi ekpa-Mòsset òñu èkò-agbáfì-òdáyé fìt ña kpó rò si nára-ekpa méedzi yèe ña nyí ni.

Kírísitò, òmalóma-Đàfìdì dzé òlá-Đàfìdì gbo
(Mákò 12:35-37; Lúkà 20:41-44)

⁴¹ Òma-egbé-Fàrisit ña kpérì si, tsi Yèèsù wà bèrè ña ní: ⁴² Bì à wà sére afì-Kírísitò Agbanelà yèe òdáyé tsǎ, tsi bè wá#á gbà fáà? Òmalóma-nèé ó wà ní kó dzé?

Tsi à dzòñu fúu ní: Ó wà ní kó dzé òmalóma-ólú Đàfìdì.

⁴³ Tsi Yèèsù tó wà bèrè ña ró ní: Tsi bí ó dzé fáà ñhntá, tsi Mímì-òdáyét gbé Đàfìdì, tsi ó kpe Kírísitò ní òlá-òñu?

⁴⁴ Đàfìdì fì ní:

"Òlódzò wí fú òlá-mi ní:
Wáa dzokó náawòtǎ-mi,
tsi n mú òtè-èe ña tsǎlè,
tsi o mú esè lé ñhntá-ña." ††

⁴⁵ Tsi bí Đàfìdì kpe Kírísitò ní òlá-òñu fe, Kírísitò ná kó nyáa dzé òmalóma-è róò? È fìwó káyí!

⁴⁶ Ònya-kǎ kpókpó kò nyáa dzòñu-afì-kǎ fú Yèèsù. Tsi ti nódzú nyènyè#é, ònya-kǎ kò dǎrò-kó bere Yèèsù náfì-kǎ sò ró.

**Yèèsù wà fì ní ká máa wére akóné nékpa-òdáyé ña
òñu òma-egbé-Fàrisit ña**

(Mákò 12:37-40; Lúkà 11:39-52; 20:45-47)

23 Náanyì-béè#é, Yèèsù wà wínyè fú òmatsé-è ña òñu èrò#é. ² Ó ní: Akóné nékpa-òdáyét ña òñu òma-egbé-Fàrisit ña kparò arù-Mòsset, tsi wà nya òkpì-ekpa-òdáyét ña fú ònya ña. ³ Ñhntá ní ó wà ní ká tse si ñhntá-afì-ña, tsi tse ñé kpó yèe à wà fì fú ña#á ñhntá. Ó ò, ká máa wère ña. Ìnyè yèe tse#é, à kà wà tse si ñhntá-èkò yèe àña ká-ña wà tse fúne#é. ⁴ À náa ò arù wíwówo ña fú ònya ña ní ká rù. Ó ò, àña ká-ña, à kà wò ní òmalóma-àña gìdì bé kó kǎ arù#é, tsi ñ mǎwó gbè fú ònya ña.

⁵ Tsi ñé òkǎlòkǎ yèe à náa tse#é, à náa wà tse ní ònya ña kó wà rí àña. Agolo yèe à náa kò afì-òdáyé si ñhntá#é, tija òñu náa lákú lárè ti ònya ña. Tsi à náa sò

† È kǎa kǎ Ìwé-Ìkpinkpilè-ayé 38:8, Ìwé-Àkóro 25:5-6 (Genèse 38:8; Deutéronome 25:5-6). †† Ìwé-Fúfùdǎ 3:6, 15-16 (Exode 3:6, 15-16)

† Ìwé-Àkóro 6:5 (Deutéronome 6:5) †† Ìwé-Orò ña 19:18 (Lévitique 19:18) †† Ìwé-Orí-ña 110:1 (Psaumes 110:1)

etí-àwù-nya gbo dji gùgù máa.⁶ Bí à wà nòòkpi-dzídze-
 ɔdɔ̃, à náa wo idì-onùgbó, tsí bí à lo ñlé-ìkpàdɛ-ɔma-
 Ìyúdà ñaf, à náa wo ká dzokó ñwádzú.⁷ Á náa wò gbo
 ní ñnyà ña kó wà rɔlè kí àña náàbòòmè ña, tsí ká wà kpè
 ñá ní akóne gbo!⁸ Ó dji, àña òñu ká máa dzé, tsí ká kpè
 ñá ní Akóne! Injé yèé tse#é, inàbí ní àña kpó à dzé#é. Tsí
 akóne ìkántso gé ní wà fú ña#á.⁹ Ká máa kpe ñnyà-ká
 kpókpó ñntalè bí ní Boba-àña. Injé yèé tse#é, Boba
 ìkántso gé ní wà fú ña#á, tsí òñu ní wà nòrɔ#é.¹⁰ Ká
 máa dzé, tsí ká kpè ñá gbo ní ɔgá! Injé yèé tse#é, ɔgá
 ìkántso gé ní wà fú ña#á, Kírísítò Agbanelà yèé ɔdáyé
 tsá, tsí bè wá#á ní.¹¹ Tsí ene yèé dzé ɔgá náàñírí-ña#á,
 ó wà ní kó so ara-è dji àtsítse fú ene-àtíbbò ña.¹² Tsí ñnyà
 kpó yèé wà ké ara-è#é, à náko dèé, tsí ene yèé wà te
 ara-è bɔlè#é, à náko nyéé.

Yèésù wà dǎabi fú akóne nékpa-ɔdáyé ña òñu ɔma-egbé-Fàrisi ña

¹³ Yèésù fí fú ña ní: Akóne nékpa-ɔdáyé ña òñu ɔma-
 egbé-Fàrisit ña, ñnyà-atsendzɔdzú yèé ña è dzé si#é,
 èrá rá ñé! Injé yèé tse#é, è wà dji ñnà-kíbi ɔdáyé náko
 dzoyè gbà#á fú ñnyà ña. Èñe ká-ñé, è kè wà wò lo nóyè-
 ɔdáyé#é, tsí è kò si wà ko ene yèé ña wà wo ká wò lo
 ñnè#é gbo dzɔɔ. [¹⁴ Akóne nékpa-ɔdáyé ña òñu ɔma-
 egbé-Fàrisi ña, ñnyà-atsendzɔdzú yèé ña è dzé si#é, èrá
 rá ñé! Injé yèé tse#é, è náa kpàkpàti injé yèé ña wà
 nówó-okpó ña#á kpó nówó-ña, tsí è náa wà wúùre
 kpíkpré, àtsùgbée ñnyà ña kó rí ní è dzé atsòtít ña. Ñnè
 ní ɔdáyé náko fetí fú ñé líle líle lárè#é].

¹⁵ Akóne nékpa-ɔdáyé ña òñu ɔma-egbé-Fàrisi ña,
 ñnyà-atsendzɔdzú yèé ña è dzé si#é, èrá rá ñé! Injé yèé
 tse#é, è náa lo ñhàkíndi kpó náàdzákáyé#é, àtsùgbée e
 fa ñnyà ìkántso gé, tsí kó sè ɔdáyé ñhàró-kíbi èñe gbo è
 wà sèé#é, tsí bí è faà wò ñnè ñhàkèé ná, èñe ká-ñé ké náa
 só ene nyèñè, tsí ñhàró-kíbi ɔdáyé náko wáa fetí fú ñé
 ñná-àritá gbà#á, ti ene nyèñè náko wáa lárè tinjé ñnà
 mèèdzì.¹⁶ Èrá rá ñé! Agbène yèé fí odzú si ña#á. È náa
 wà fí ní: Bí ñnyà-ká ta ilé-ɔdáyé si ñhà-ìnjé-ká ni, kò sí
 ñnè. Ó dji, bí ñnyà-ká ta siká yèé wà ñlé-ɔdáyé#é si
 ñhà-ìnjé-ká ni, ó wà ní kó tse si ñhà-è.¹⁷ È rí àdàlè òñu
 afódzú yèé ña nyí gé! Náàñírí-siká#á òñu ilé-ɔdáyé yèé
 wà so siká#á dji míma#á fe, yèésí kpádzú lárè? ¹⁸ È náa
 wà fí gbo ní: Bí ñnyà-ká ta idzèbo si ñhà-ìnjé-ká ni, kò sí
 ñnè. Ó dji, bí ñnyà-ká ta injé yèé à wà ñ tsebo, tsí wà
 ñhà-ìdzèbo#é si ñhà-ìnjé-ká ni, ó wà ní kó tse si ñhà-è.
¹⁹ È rí afódzú yèé ña nyí gé! Náàñírí-ìnjé yèé à wà ñ
 tsebo#é òñu idzèbo yèé wà so ebo#é dji míma#á fe,
 yèésí kpádzú lárè?

²⁰ Ñbèé, ene yèé wà ta idzèbo si ñhà-ìnjé-ká#á, ó ta
 idzèbo#é òñu ká-è, tsí ta injé ìkálìkálì kpó yèé wà
 ñhà-è, tsí à wà ñ tsebo#é gbo ni.²¹ Tsí ene yèé gbo wà
 ta ilé-ɔdáyé si ñhà-ìnjé-ká#á, ó ta ilé-ɔdáyé#é òñu
 ká-è, tsí ta ɔdáyé yèé wà ñnò-ilé#é gbo ni.²² Tsí ene yèé
 gbo wà ta ñrɔ si ñhà-ìnjé-ká#á, ó ta àntà-oyè-ɔdáyé
 òñu ká-è, tsí ta ɔdáyé yèé dzokó si ñhà-è#é gbo ni.

²³ Akóne nékpa-ɔdáyé ña òñu ɔma-egbé-Fàrisi ña,
 ñnyà-atsendzɔdzú yèé ña è dzé si#é, èrá rá ñé! Injé yèé
 tse#é, è náa fú ɔdáyé nákpàlè-èkééwá-ìnjé rúù ña, tsí è

náa gbàgbé injé yèé gidi kpádzú lárè nékpa-ɔdáyé
 ña#á. È ká wà tse òtít, tsí è ká wà rí ànyínó fúne gbo. È
 ká wà tse injé yèé ɔdáyé wà bèrè#é gbo. Injé yèé ña nyí
 ní si kpádzú ní ká wà tse#é. Ó dji, kò tsi ñ ní ká máa tse
 àtíbbò ña ni.²⁴ Agbène yèé fí odzú si ña#á! È náa sè ɔtí,
 tsí nya etsítí ñde táná mɔɔ. Tsí è náa si mi atsi-ká lo.

²⁵ Akóne nékpa-ɔdáyé ña òñu ɔma-egbé-Fàrisi ña,
 ñnyà-atsendzɔdzú yèé ña è dzé si#é, èrá rá ñé! Injé yèé
 tse#é, è náa we ànyi-kɔñjúkɔñjú ña òñu ànyi-àwò ña si,
 tsí ko inó-ña dzɔɔ. Ó dji, injé yèé è tsolè ña#á òñu injé-
 íbàdji yèé náa wù ñé ña#á ní si kɔ inó-ña si#é.²⁶ ɔma-
 egbé-Fàrisi ña, afódzú ña! È we inó-kɔñjúkɔñjú òñu inó-
 àwò ña táná, àtsùgbée ànyi-ña gbo kó dji míma.

²⁷ Akóne nékpa-ɔdáyé ña òñu ɔma-egbé-Fàrisi ña,
 ñnyà-atsendzɔdzú yèé ña è dzé si#é, èrá rá ñé! Injé yèé
 tse#é, è wà kíbi éri yèé ña à kù ñ fífú si kpó#é. Á dǎiri
 nódzú. Ó dji, tsàwó-ñnyà òñu injé tsítisiira ìkálìkálì kpó
 kɔ inó-ña si.²⁸ Bèé ké ní èñe gbo è náa tse tsí ñnyà kpó
 kó rí ní è dzé atsòtít ña#á ñnèé. Ó dji, è dzɔdzú-ñnyà ña
 òñu e tse íbàdji gbo ní kɔ isèrè si fú ñé#é.

²⁹ Akóne nékpa-ɔdáyé ña òñu ɔma-egbé-Fàrisi ña,
 ñnyà-atsendzɔdzú yèé ña è dzé si#é, èrá rá ñé! Injé yèé
 tse#é, è náa wà ma éri-agbáfɔ-ɔdáyé fɔ ña, tsí wà
 dèlèlè gbo fú éri-atsòtít ña.³⁰ Tsí è náa wà fí ní: Àña
 má gbé ñhàwèrè-gbàgbòngbàgbò ña ni àña káa mú
 arú dé bá ña, tsí kpa agbáfɔ-ɔdáyé fɔ ña nóòkú.³¹ È wà
 dǎabi fú ara-ñé ñnèé ní ɔmalóma-ene yèé kpa agbáfɔ-
 ɔdáyé fɔ ña nóòkú#é ní àña dzé#é.³² Ó dji fee, injé yèé
 gbàgbòngbàgbò-ñé ña tse gbè nònnà si#é, è tseé dzá.
³³ Edzò, ɔká lákú ña! Bí è náko nyáa bó náfɔ-iná-àritá
 gbà faà? ³⁴ Àtsùgbée bèé, è rí gé! Ñ wà be agbáfɔ-
 ɔdáyé fɔ ña òñu olí-ifèénó ña má nára-akóne nékpa-
 ɔdáyé ña bàa fú ñé. Tsí náàñírí-ña#á, è náko kpa ìkà
 ña nóòkú, tsí ká ìkà ña si ñhà-egi-ìdǎagàlǎdzàt, tsí tso
 ìkà ña gbo náatàmi ñlé-ìkpàdɛ-ɔma-Ìyúdà ña, tsí wà lé
 ña ti ñhàlú-ká lo káa bó ñhàlú-èkéèdzì.³⁵ Tsí èñe ní ɔdáyé
 náko fetí fú#é, àtsùgbée atsòtít yèé ña à wà kpa
 nóòkú ti ñhà-Àbèlìt, atsòtít#é, títi wáa tó ñhà-
 Sàkàriyà agbáfɔ-ɔdáyé fɔ, ɔma-Bàràki yèé è kpa nóòkú
 ñkpàtá-ilé-ɔdáyé náàñírí-ilé#é òñu idzèbo#é.³⁶ Ó dji, ñ
 wà wí fú ñé ní fee, ɔdáyé náko wáa fetí fú ɔma-ìsèé ña,
 àtsùgbée injé nyèñè ña kpó.

Yèésù ráàbo fú ene-Yèrúsàlèmi ña (Lúkà 13:34-35)

³⁷ Tsí ó wà wí fú ña ró ní: Ódò! Ène-Yèrúsàlèmi ña! È
 náa kpa agbáfɔ-ɔdáyé fɔ ña nóòkú, tsí è náa ta ene
 yèé ña ɔdáyé náa bè wá fú ñé#é gbo nóòkúta kpa. Ó
 dji, ñ wò ní n kpè ñé kpađí ñhàró-kíbi ađèe náa kpe ɔma-è
 ña kpađí nábe-è, tsí mú iká bò ña bè#é ni. Tsí è si kò.
³⁸ È rí gé! ɔdáyé náko tsí ko ilé-ñé dzɔɔ fú ñé, tsí náko kí
 náko.³⁹ Ó dji, ñ wà wí fú ñé ní ti nómbè#é, è kàkò rí mi
 ró títi fú àsòkò yèé èñe ká-ñé è náko wà fí ní: “Kùsèè fú
 ene yèé bàa nárū-ɔlǎdzú#é.” †

† Ìwé-Orí ña 118:26 (Psaumes 118:26)

Yèésù wà fì ní ilé-ḶḶáyé nákó wáa fí kpó
(Mákò 13:1-2; Lúkà 21:5-6)

24 Yèésù fùḶḶà nógbà-ilé-ḶḶáyé#é, tsí làkòò. Kíbí ó làkòò#é, ḶḶmatsé-è ḶḶa timá-è, tsí wà mú kíbí à malé-ḶḶáyé†#é tó gbà#á kpó díre fúu. ² Tsí Yèésù tsí arũ, tsí wà fì fú ḶḶa ní: Kò tsi à wà rí iné nyèḶḶè ḶḶa kpòò? Ó ḶḶi, òḶḶu wà wí fú ḶḶa ní fee, à nákó wáa fí ḶḶa kpó títí kàkò bɔ élè-kà ḶḶi bí ró.

Yèésù wà fɔ iné yèé ḶḶa nákó wáa tse òḶḶántá-ayé#é
(Mákò 13:3-13; Lúkà 21:8-19)

³ Yèésù káà dzokó òḶḶántá-òkè-Òlífít si. Kíbí ó dzokó si#é, ḶḶmatsé-è ḶḶa sũḶḶú gé timá-è, tsí wà bèrèè ní: ÒḶḶwèrè yèésí iné nyèḶḶè ḶḶa nákó wáa tse? Tsí kí àḶḶa nákó rí, tsí nákó nyà díre fú àḶḶa ní wíwá-è òḶḶu itàntá-ayé#é tó? Kó fíḶḶ fú àḶḶa.

⁴ Tsí Yèésù dzòḶḶu fú ḶḶa ní: Ká tsó éwo-ara-ḶḶa rere, tsí òḶḶyà-kà kpókpó kó máa rú ḶḶa. ⁵ Iné yèé tse#é, òḶḶyà kpíkḶḶò nákó wáa wá, tsí ene kúnukú nákó ké ékɔ-òḶḶu, tsí wà fì ní òḶḶu ní dzé Kírísítò Agbanelà yèé ḶḶáyé tsà, tsí bè wá#á. Tsí à nákó rú òḶḶyà kpíkḶḶò. ⁶ À nákó wà gbó idzàḶḶà-ogu nàḶḶí à nákó wà gbó ní à bàkó dzogu. Ó ḶḶi, odzo kó máa tse ḶḶa. Iné yèé tse#é, ó wà ní iné nyèḶḶè ḶḶa kó tse. Ó ḶḶi, itàntá-ayé#é kò si tó wóná. ⁷ Ilú ḶḶa nákó òḶḶe, tsí wà dzà bá ara-ḶḶa, tsí idzɔba ḶḶa gbo nákó òḶḶe, tsí wà dzà bá ara-ḶḶa. [†] Tsí ebi nákó wà dzà, tsí ilé gbo nákó wà mì òḶḶi òḶḶi ḶḶa. ⁸ Tsí iné nyèḶḶè ḶḶa kpó wà kíbí, bí ɔɔɔḶḶé bàkó bíma ni inó náa tsee náatsètsè tána kó mú ɔma#á ḶḶa#á ni.

⁹ Náàsòkò nyèḶḶè#é, à nákó mú ḶḶa fú, tsí ká tsoró bá ḶḶa, tsí kpa ḶḶa nóòkú. Ilú kpó nákó nyà ḶḶa kãdzú náat-sùgbé-òḶḶu. ¹⁰ Àtsùgbée bèé ní kpíkḶḶò-ḶḶa kàkò karalé si òḶḶántá-òḶḶu ró, tsí à nákó wà mú ara-ḶḶa fú, tsí nya ara-ḶḶa kãdzú gbo#é òḶḶé. ¹¹ Àtsiké-agbãfì-ḶḶáyé fì kpíkḶḶò nákó wáa wá, tsí mú òḶḶyà kpíkḶḶò òḶḶ. ¹² Tsí kíbí íbàḶḶi tsítse nákó wà kpò máa tó gbà#á, àmúḶḶ-òḶḶyà kpíkḶḶò nákó wà nyà bò. ¹³ Ó ḶḶi, ene yèé nákó si gbódzú títí lɔ òḶḶántá#á, ene nyèḶḶè nákó rí ɔlà. ¹⁴ À nákó dzikò díḶḶi yèé bé ti nára-kíbí ḶḶáyé nákó dzoyé gbà náyé gbanḶḶa#á kpó, àtsùgbée ká nya àyidzã-è fú ilú kpó. Tsí ayé yèé bé nákó tá òḶḶé.

Yèésù wà fì iné tsítsiira yèé bàa ḶḶa#á
(Mákò 13:14-23; Lúkà 21:20-24)

¹⁵ À nákó rí iné tsítsiira yèé láre arũ fúne#é, tsí nákó káà gbé náàkpàtá-ilé-ḶḶáyé† si. ^{††} Iné nyèḶḶè#é, ḶḶànyéli, agbãfì-ḶḶáyé fì†, ti fɔ afì kãá si. Tsí ene yèé wà kã iwé yèé bé#é, kó gbó òkpì-è rere. Tsí bí à rí bèé ná, ¹⁶ ene yèé ḶḶa wà nère-YùḶḶéyà#á, ká sá gu òkè ḶḶa lɔ. ¹⁷ Tsí ene yèé wà òḶḶpàtá si#é, kó máa wò lɔ òḶḶ-ílé-è ní òḶḶu kó káà ké iné-òḶḶu ḶḶa. ¹⁸ Tsí ene yèé gbo wà nóko si#é, òḶḶu gbo kó máa bò wá òḶḶé ró ní òḶḶu bàkó wáa ké àwù-otútù-òḶḶu. ¹⁹ Ó ḶḶi, nódzò nyèḶḶè#é, abefũ ḶḶa òḶḶu inà-olɔma tsígíḶḶi ḶḶa, èrà rá ḶḶa! ²⁰ ÒḶḶé, ká wà wúure, tsí kó máa dzé òḶḶwèrè-òdzò òḶḶu otútù nàḶḶí nódzò-ìḶḶirát

† *Iwé-Yèsáyà 19:2 (Esaie 19:2)* †† *Iwé-ḶḶànyéli 9:27; 11:31; 12:11 (Daniel 9:27; 11:31; 12:11)*

ní à wà sá wérí#é. ²¹ Nódzò-òdzò nyèḶḶè#é, òḶḶyà ḶḶa nákó tse òfò kpíkḶḶò. Ti títí òḶḶkpìnkpìlè-ayé#é títí wáa fú òḶḶé#é, à kò rí òfò-ìrò nyèḶḶè wòrì. Tsí ti nódzò nyèḶḶè gbo#é, à kàkò rí òfò-béé gbo láyé ró. ²² Ó má dzé ní ɔlódzò kò dá iwèrè-kã si fú òfò#é ní kó máa tse lárè bèé#é, òḶḶyà-kã kpókpó káà gbé náayè. Ó ḶḶi, ó dá iwèrè-kã si fú òfò#é, àtsùgbée ene yèé ó tsã si ḶḶa#á ká máa tsèrà.

²³ ÒḶḶé, bí òḶḶyà-kã fì fú ḶḶa ní: Ká rí gé! Kírísítò Agbanelà wà òḶḶíbé nàḶḶí ó wà òḶḶé, ká máa gbàá gbó. ²⁴ Ó ḶḶi fee, òḶḶyà kãḶḶa nákó wà wá, tsí wà tsòḶḶòbò ní àḶḶa ní dzé Kírísítò Agbanelà yèé ḶḶáyé tsã, tsí bè wá#á, tsí òḶḶyà kãḶḶa òḶḶu nákó dzé àtsiké-agbãfì-ḶḶáyé fì ḶḶa. ÀḶḶa kpó, à nákó wà tse iné-àwùsi lákú lákú ḶḶa òḶḶwèrè, tsí wà ò rú òḶḶyà ḶḶa. À má bàkò nyáa rú ene yèé ḶḶáyé tsã si ḶḶa#á gbo, à má rú ḶḶa. ²⁵ Ká rēḶḶigbè! ÒḶḶu ti fíḶḶ si fú ḶḶa tsúwádzú ná.

²⁶ ÒḶḶé, bí à fì fú ḶḶa ní: Ká rí gé! Ó wà nódzò si, ká máa lɔ. NàḶḶí bí à fì fú ḶḶa ní: Ó dúkú si òḶḶí, ká máa gbàá gbó. ²⁷ Ó ḶḶi, òḶḶwèrè-kíbí màḶḶa náa bù òḶḶgbèrì, tsí náa má ti négo-kã wá lɔ káà kpa négo-èkéèdzì-è#é, bèé ké ní òḶḶu, Ene yèé òḶḶyà bí#é† gbo, òḶḶu nákó wà gbà#á. ²⁸ ÒḶḶí òkú-iné-kã wà gé#é, òḶḶé ní igú ḶḶa gbo náa kpérì si#é.

Yèésù ní òḶḶu, Ene yèé òḶḶyà bí#é, òḶḶu nákó wá
(Mákò 13:24-27; Lúkà 21:25-28)

²⁹ Nódzò nyèḶḶè ḶḶa gbòkã#á, bí iwèrè-òfò#é wáa lɔ tá#á, òkùkù nákó mú odzúurũ mì, tsí òtsùkpá gbo kàkò rà ró. Tsí àràwo ḶḶa gbo nákó tsubú ti òḶḶgbèrì wá òḶḶé, tsí odzúurũ gbo, òtsùkpá gbo, àràwo ḶḶa gbo, àḶḶa kpó, à nákó mì kpó dzigidzigi. ³⁰ Tsí à nákó rí, tsí iné-kã nákó ḶḶísàḶḶi fú ḶḶa òḶḶgbèrì ti nára-òḶḶu, Ene yèé òḶḶyà bí#é† òḶḶé, tsí ilú kpó òḶḶántá bí nákó wà ráàbo, tsí à nákó rí òḶḶu, tsí òḶḶu nákó ti nòḶḶwèrè baa òḶḶ-ìrì. ÒḶḶu nákó wá òḶḶu ikpá lákú-kã òḶḶu iyì lákú-kã gbo. ³¹ Ikpe lákú-kã nákó ḶḶi, tsí òḶḶu, Ene yèé òḶḶyà bí#é, òḶḶu nákó be adzít-sé-òḶḶi-òḶḶu ḶḶa lɔ náadzàkáyé#é kpó, lɔ nóótá, lɔ nóòsi, lɔ òḶḶwádzú, lɔ náànyì, tsí òḶḶyà yèé ḶḶáyé tsã si ḶḶa kpó#é, ká kpè ḶḶa kpàḶḶe kpó, ti négo-ayé#é-kã káà kpa négo-èkéèdzì.

Yèésù ní èkò yèé egi-òrì ḶḶa wà tse fú ḶḶa#á, kó wà yé ḶḶa rere

(Mákò 13:28-31; Lúkà 21:29-33)

³² Èkò yèé egi-òrì ḶḶa wà tse fú ḶḶa#á, kó yé ḶḶa rere. Bí egi-òrì ḶḶa kpé rúrú#é, à náa mà ní iwèrè-òdzò ní sómá#á. ³³ Bèé ké ní bí à wà rí iné nyèḶḶè ḶḶa kpó#é, àḶḶa gbo ká mà ní iwèrè sómá, tsí òḶḶu, Ene yèé òḶḶyà bí#é†, òḶḶu kó dzoyé. ÒḶḶu ti tó náàḶḶpàḶḶàkũ ná. ³⁴ ÒḶḶu wà wí òḶḶi fú ḶḶa ní fee, ɔma-isèè ḶḶa kàkò kú tá kpó tána iné nyèḶḶè ḶḶa kpó nákó tse. ³⁵ Ilé gbo, òḶḶgbèrì gbo, àḶḶa kpó, à nákó wáa òḶḶ òḶḶe. Ó ḶḶi, afì tònḶḶu ḶḶa nákó wà si títí lɔ.

ḶḶáyé òḶḶu òḶḶkãntso gé ní ma ɔdzò-itàntá-ayé#é
(Mákò 13:32-37; Lúkà 21:34-38)

³⁶ Ó ḶḶi, òḶḶyà-kã kpókpó kò ma ɔdzò-wíwá-òḶḶu nàḶḶí òḶḶwèrè yèé òḶḶu nákó wá#á. Adzít-sé-òḶḶi ḶḶa ḶḶi gbo

kò màá, tsí ɔma bíbí-ḶḶáyé gidi gbo kò màá. Ó di, ḶḶáyé Boba, òṅu níikántso gé ní màá#á. ³⁷ Ó di òṅu, ɛne yèé ònyà bí#ét, nódzú yèé òṅu náko wá#á, ɔdzú nyèṅè náko wà kíbí iwèrè-Nòwáf gbo bé ni. ³⁸ Nìnwèrè-Nòwá#á, ònyà ṅa wà dze, tsí wà mɔ. Tsí olí-aya wà né, tsí à wà mú ɔma gbo fú ɔko títi fú ɔdzú yèé Nòwá ṅde, tsí wò nókǎ-odzòmi#é. Tsí òdzò lákú-kǎ rò títi omi kǎ italè#é kpó rǔgbǔgbǔ, tsí gbǔ ɛne yèé bò òntalè ṅa#á kpó lo. ³⁹ Táná omi kó wáa gbǔ ṅa lo kpó#é, à kò tì mà ní inyé-kǎ wà tse títi kǎa fú iwèrè nyèṅè. Ó di, ònwèrè yèé òṅu, ɛne yèé ònyà bí#é gbo náko wá#á, béé ké ní ònyà ṅa náko wà tse#é ònéé. ⁴⁰ Nódzú nyèṅè#é, bí ònyà méèdzì dzú wà nóko si, ḶḶáyé náko ké ònyà-kǎ lo, tsí ko enikèèdzì-è dzǔ. ⁴¹ Tsí bí ɔncòbèè méèdzì gbo wà lo ɔkǎ nǔlo, ḶḶáyé náko ké ònyà-kǎ lo, tsí ko enikèèdzì-è dzǔ. ⁴² Níbèé, ká wà nódzúfò si. Inyé yèé tse#é, à kò ma nódzú yèé ògá-ṅa náko wá#á.

⁴³ Ká mà si ní fee, bí ó dzé ní olilé-kǎ ma ònwèrè yèé olè náko wáa tsolèè nóoru#é, náko de òde, kàko dzé ní olè#é kó wǎlé-òṅu gidí. ⁴⁴ Náatòoríi béè#é, àṅa gbo, ká kpadí si, inyé yèé tse#é, òṅu, ɛne yèé ònyà bí#é, òṅu náko wá ònwèrè yèé à kò módzúlè#é ni.

Àtsitsé yèé náa tse òtítú#é òṅu àtsitsé yèé yàábàdí#é
(Lúkà 12:42-48)

⁴⁵ Ká fì ní àtsitsé-kǎ wà, tsí náa tse òtítú, tsí ó né irǎámà gbo, tsí ògá-è kéé si nárú-àtsitsé-è àtíbbò ṅa ní kó wà fú ṅa òdzídze si ònwèrè. ⁴⁶ Àtsitsé nyèṅè#é, bí ògá#á wáa báa, tsí ó wà tsitsé#é si òndi-è#é, ó we éwo-ire. ⁴⁷ Tsí òṅu wà wí fú ṅa ní fee, ògá#á náko mú àtsitsé nyèṅè#é, tsí ò si nárú-inyé-è ṅa kpó, tsí kó wà rí itá-ṅa. ⁴⁸ Ó di, bí àtsitsé#é yàábàdí, náko wà fì ònó-ara-è ní ògá-òṅu kò sè bàa kóyá, ⁴⁹ tsí náko kpé enikèèdzì-è yèé à dzú wà tsitsé ṅa#á kpíkpa, tsí wà dze, tsí wà mɔ gbo bá àmòtíṅú ṅa. ⁵⁰ Bí ó dzé ní ó wà tse béé, ògá-è#é náko wáa wá nódzú yèé kàko mà si#é. ⁵¹ Tsí náko kíri inyé báa, tsí náko tse gbo, tsí náko dze èrè yèé wà ò ká tsendzódzú#é. Níbè ní náko wà ɔkú, tsí bínú si tó béé, tsí wà dzara kpàkpàkpa#á.

Yèèsù mú èkídǎ maá kǎṅa kpòwe

25 Yèèsù wà wínyè lǎkòò, tsí ó ní ònwèrè yèé ḶḶáyé náko wáa dzoyè#é wà kíbí òwe-kǎ yèé à mú èkídǎ maá kǎṅa kpa#á. Èkídǎ ṅa#á tǔ kǎndé-òsumà bané, tsí lo kǎa dǔro de ɔkoláya-kǎ. ² Náàṅírí-èkídǎ ṅa#á, méerú kò dziná. Ó di, méerú né ifèénó. ³ Èkídǎ yèé kò dziná ṅa#á ké kǎndé-òsumà-ṅa bané náari tse àdǔ bané. ⁴ Ó di, èkídǎ yèé né ifèénó ṅa#á òṅu tse àdǔ dǎ nágbè bané má kǎndé-òsumà-ṅa ṅa. ⁵ ɔkoláya#á kǎṅyì, kò yaà wá, tsí orú kǔ àṅa kpó, tsí à sǔrú lo.

⁶ Ó wáa di ònwèrè ònwèrè, tsí à gbǔ igbe-kǎ ní: ɔkoláya#á bàa, ká fùdǎ lo kǎa kpàdè-è ood.

⁷ Tsí èkídǎ ṅa#á kpó dǎdzí, tsí kúnukú wà tǔtse kǎndé-è. ⁸ Tsí èkídǎ yèé kò dziná ṅa#á wà fì fú yèé né ifèénó ṅa#á ní: Kǎndé-àṅa bàko kú. Ó di, ká fú àṅa náàdǔ odé.

⁹ Tsí èkídǎ yèé né ifèénó ṅa#á gbo dzòṅù ní: Kpéré! Àdǔ#é kàko tó fú àṅa kpó. Ó di, ká tédzú lo òndi-atàdǔ ṅa kǎa sú àdǔ fú ara-ṅa.

¹⁰ Kòdziná ṅa#á lo náàdǔ#é súsú si, tsí ɔkoláya#á wáa tó. Tsí èkídǎ olí-ifèénó yèé kpadí si ṅa#á wò lo báa òkpáfè yèé à wà gbé àbitǔ#é, tsí à mú èkú kǎ.

¹¹ Náànyìwà ònkèé, èkídǎ àtíbbò ṅa gbo wáa tó, tsí wà dǔgbe ní: ḶḶá! ḶḶá! Kó wáa tsí èkú fú àṅa.

¹² Tsí ɔkoláya#á gbo wà dzòṅù fú ṅa ní: Òṅu wà wí òtítú fú ṅa ní fee, òṅu kò mà ṅá.

¹³ Tsí Yèèsù fì má èrǔ#é ní: Ó di, ká kpadí si. Inyé yèé tse#é, à kò ma ɔdzú#é, tsí à kò ma iwèrè#é gbo.

Yèèsù mú àtsitsé méeta kǎṅa kpòwe
(Lúkà 19:11-27)

¹⁴ Yèèsù wà kpòwe-kǎ fú ṅa ró. Ó ní: Kíbí ḶḶáyé náko wáa dzoyè gbà#á wà kíbí èrǔ-kǎ yèé à kpa ti nára-olilé-kǎ#á. Olilé#é bàko lo nòṅà, tsí ó kpe àtsitsé-è ṅa, tsí mú ṅa si nárú-inyé-è ṅa. ¹⁵ Ó mú òmarú yèé kúnukú náko nyáa tǔdzú#é ɔwǔ-è. Ó mú owó-eyo eyo òké kíkǔ méerú ɔwǔ-àtsitsé-kǎ, tsí ó mú kíkǔ méèdzì ɔwǔ-enikèèdzì gbo, tsí mú kíkǔ-kǎ ɔwǔ-ene-èkéeta gbo. Tsí ó ṅde lo nòṅà si. ¹⁶ Àtsitsé yèé gba owó-eyo eyo òké kíkǔ méerú#é lo kǎa múu tsòwò gbòkǎ, tsí ó bí owó-eyo eyo òké kíkǔ méerú òmirè máa fúu. ¹⁷ Béé ké ní àtsitsé yèé gba gba òké kíkǔ méèdzì#é gbo lo tèè#é ònéé, tsí ó bí òké kíkǔ méèdzì òmirè máa fú òṅu gbo. ¹⁸ Ó di, àtsitsé yèé gba òké kíkǔ òkántso#é lo kǎa dǔlè, tsí mú owó-ògá-è rí òné. ¹⁹ À wà si béé títi ó wáa di nódzú-kǎ ònkèé, tsí ògá#á bò wá. Kíbí ó bò wá#á, ó wà bèrè ní kí à mú owó-òṅu tse si fú òṅu.

²⁰ Níbèé, àtsitsé yèé gba owó-eyo eyo òké kíkǔ méerú#é wá, tsí bané owó-eyo eyo òké kíkǔ méerú òmirè máa wá, tsí wà fì ní: ḶḶá! Ó mú owó-eyo eyo òké kíkǔ méerú si òndi-òṅu. Ó di, òṅu rí òké kíkǔ méerú òmirè si òntá-è, àṅa ní.

²¹ Tsí ògá-è fì fúu ní: Níbò tǔ! Àtsitsé-ire ní ó dzé#é. Ó di, kíbí ó tse òtítú béé òṅé tsígídí yèé òṅu ké fúu#é, òṅu náko múu si nárú-òlárèbèè. Kó wá táyè bá òṅu.

²² Àtsitsé yèé gba owó-eyo eyo òké kíkǔ méèdzì#é gbo wáa tó, tsí ní: ḶḶá! Ó mú owó-eyo eyo òké kíkǔ méèdzì si òndi-òṅu. Òṅu rí òké kíkǔ méèdzì òmirè si òntá-è, àṅa ní.

²³ Tsí ògá-è fì fúu ní: Níbò tǔ! Àtsitsé-ire ní ó dzé#é. Kíbí ó tse òtítú òṅé tsígídí yèé òṅu ké fúu#é, òṅu náko múu si nárú-òlárèbèè. Kó wá táyè bá òṅu.

²⁴ Àtsitsé yèé gba owó-eyo eyo òké kíkǔ òkántso#é gbo wáa tó, tsí ní: ḶḶá! Òṅu mà ní ilò-è le. Dzídze yèé kò gbè#é ní náa kǎa kpadí#é, tsí egi yèé kò lé gbo#é, èso-è ní náa se#é. ²⁵ Nìné ní òṅu sá fúu, tsí òṅu kǎa dǔlè, tsí mú owó-è rí òné#é. Ó di, òṅu ní, kó gba inyé-è.

²⁶ Tsí ògá-è wà dzòṅù fúu ní: Àtsitsé-ìbàdí ní ó dzé#é, tsí ó dzé ògǎlǔgǎ-kǎ gbo. Ó di, kò tsi ó mà ní dzídze yèé òṅu kò gbè#é ní òṅu náa kpadí#é, tsí egi yèé òṅu kò lé gbo#é, èso-è ní òṅu náa se#é? ²⁷ Ó má mú owó-òṅu si òndi-atsàrèè-owó ṅa ònkèé nò. Tsí kíbí òṅu bò wá#á, owó-òṅu má bí si òntá-è, tsí òṅu má kǎa gba inyé-òṅu òṅu èrè-è.

²⁸ Tsi ó fì máa ní: Ká gba owó-εγω εγω òké kíkǎ-kǎ#á nówó-è, tsi ká ñ máa fú ene yeè né maá#á. ²⁹ Injé yeè tse#é, ene yeè né#é, à náko fúu máa tití náko tsòz kù. Ó di, ene yeè kò né#é, odé tsigídí yeè gidí wà fúu#é, à náko gbàá nówó-è. ³⁰ Ó di, ti nára-àtsitsé yeè kò wà nòkǎ nyèhè#é, ká lee lo nóòde nóòkùkù sǎjú sǎjú. Ñbè ní náko wà sòkù, tsi bínó si tó bée, tsi wà dzara kpàkpàkà#á.

Ene yeè ònyà bí#é náko wáa kpèdzó ñhntǎ-ayé#é

³¹ Ñhwerè yeè ònyà, Ene yeè ònyà bí#é, ònyà náko wá ñnó-iyi-ònyà ònyà adzítse-ònyà ònyà ña#á, ònyà náko dzokó náantǎ-oyè-ònyà si ònyà iyì. ³² Tsi ilú ña kpó ñh-talè#é náko wáa doro ñwádzu-ònyà, tsi ònyà náko nya ònyà ña si ñikǎ fú enikèèdzì-ña ñhntǎ-kíbí aró-àgùdǎ náa nya àgùdǎ ña si ñikǎ fú abó ña#á. ³³ Ònyà náko mú àgùdǎ ña si náàwòdǎ-ònyà, tsi mú abó ña si náàwòdòsi-ònyà. ³⁴ Tsi ònyà olú, ònyà náko fì fú ene yeè wà náàwòdǎ-ònyà ña#á ní: Ña ní Boba-ònyà tu kùsèè fú#é. Ó di, ká wá, tsi Boba-ònyà kó dzoyè si ñhntǎ-ña ñbí ó ti tótse si fú ña tití ñhntǎ-ayé#é. ³⁵ Injé yeè tse#é, ebi kpa ònyà, tsi à fú ònyà, tsi ònyà dze. Àngbè gbè ònyà, tsi à fú ònyà, tsi ònyà m. Ònyà sò ña náaledzò, tsi à gba ònyà. ³⁶ Ònyà wà neèwò, tsi à fú ònyà neèbò-ara. Ònyà wà rǎ, tsi à tódzu-ònyà. Tsi ònyà wà neèhà si gbo, tsi à kpalewo ònyà.

³⁷ Ñbèè, atsòtító-ònyà ña#á náko dzòhù ní: Ògá! Ñhwerè yeèsi ña ríi, tsi ebi wà kpaá, tsi ña fúu, tsi ó dze namí ñhwerè yeèsi ña ríi, tsi àngbè wà gbèè, tsi ña fúu, tsi ó m? ³⁸ Ñhwerè yeèsi ña ríi, tsi ó sò ña náaledzò, tsi ña gbàá namí ñhwerè yeèsi ña ríi, tsi ó wà neèwò si, tsi ña fúu neèbò-ara? ³⁹ Ñhwerè yeèsi ró ña ríi, tsi ó wà rǎ namí ñhwerè yeèsi ó wà neèhà si, tsi ña wáa kpalewò?

⁴⁰ Tsi ònyà olú, ònyà náko dzòhù fú ña ní: Ònyà wà wí fú ña ní fee, ñhwerè yeè à wà tse bée fú òkǎ-atènáanyi-ònyà ña yeè à kò wà kǎ si náàhírí-ònyà ña#á, ònyà ní à wà tseé fú#é.

⁴¹ Tsi ònyà náko fì fú ene yeè wà náàwòdòsi-ònyà ña#á ní: Ònyà ré fú ña! Ká ñde ñdò-ònyà bí, tsi ká sò lo sǎjú sǎjú, tsi ká lo ñná-àritǎ yeè Ònyà tótse si fú Ètsùt ònyà adzítse-è ña#á. ⁴² Injé yeè tse#é, ebi kpa ònyà, tsi à kò fú ònyà, tsi ònyà kó dze. Àngbè gbè ònyà, tsi à kò fú ònyà, tsi ònyà kó m. ⁴³ Ònyà sò ña náaledzò, tsi à kò gba ònyà. Ònyà wà neèwò si, tsi à kò fú ònyà neèbò-ara. Ònyà wà rǎ, tsi à mú ònyà si neèhà gbo, tsi à kò kpalewo ònyà. ⁴⁴ Tsi ña gbo à náko dzòhù ñhntǎ ní: Ògá! Ñhwerè yeèsi ña ríi, tsi ebi wà kpaá namí àngbè wà gbèè namí ó sò ña náaledzò namí ó wà neèwò si namí ó wà rǎ namí ó wà neèhà si, tsi ña kò mówó gbè fúu?

⁴⁵ Tsi ònyà olú, ònyà náko dzòhù fú ña ní: Ònyà wà wí fú ña ní fee, ñhwerè yeè à kò wà tse bée fú ene yeè ña à kò wà kǎ si náàhírí-ònyà ña#á, ònyà ní à kò tseé fú#é.

⁴⁶ Tsi à náko fetí fú ña tití lo náaritǎ. Ó di, ene-àtibò ña yeè tse awù-ònyà#é náko rí ayè-àritǎ.

À mú arū dé si ñhntǎ-Yeèsù

(Mákò 14:1-2; Lúkà 22:1-2; Yòhàná 11:45-53)

26 Yeèsù tsèkó tá, tsi ó fì fú matsé-è ña ní: ² Nódzò méèdzi bé, à náko dze òdǎ-Àdádzòt, à mà bée ònyà. À náko mú ònyà, Ene yeè ònyà bí#é fú, tsi ká kǎ ònyà si ñhntǎ-egi-ìdǎàgàlǎdzàt.

³ Ñbèè, onùgbò-atsebo-ònyà yeè ña ònyà onùgbò-ilú#é ña kpàdè bá ara-ña ñlé-Kàyáfà, ògǎ-atsebo-ònyà yeè ña. ⁴ À dzó fìz ní ña kó dǎgbǎ, tsi mú Yeèsù, tsi kpaá nóokú. ⁵ Tsi à ní: Ña kàkò nyáa múu ñhwerè yeè à wà dze òdǎ#é. Bí kò tsi bée#é, ilú#é náko rò.

Ònyà-è-kǎ kè àdǎ, tsi tseé dǎ néwo fú Yeèsù

(Mákò 14:3-9; Yòhàná 12:1-8)

⁶ Yeèsù wà ñhntǎ-Bètànì si, tsi lo ñkápfe-ònyà-kǎ, tsi kó kǎà dzeré. À náa kpe ene nyèhè ní Sìmónì, tsi ó dǎtè wáa lo dzò. ⁷ Ñhwerè yeè à wà nóokpi-dzídze si#é, ònyà-è-kǎ sò timá Yeèsù, tsi ó bané àdǎ rúrù fírífírí nǎg-bè-kǎ si. Àdǎ#é gbowó héhù. Tsi agbè#é gbo gbowó. Òkúta-ìrǎ-kǎ ní à ñ gbèè#é, tsi à náa kpe òkúta#á ní àlàbásitǎ. Tsi ònyà-è-kǎ kè àdǎ#é, tsi tseé dǎ néwo fúu. ⁸ Kíbí matsé-Yeèsùt ña rí bée#é, ó dzà ña náa tití à wà fì ní: Kí tse tsi ó wà bàdzé àdǎ#é bée ná? ⁹ À má nyáa tà àdǎ nyèhè nówó geregere, tsi mú owó-è kpé fú adziyàkú ña nò.

¹⁰ Yeèsù mà, tsi ó fì fú ña ní: Kí tse tsi à wà dǎkpò fú ònyà-è-é? Ó di, injé-ire ní ó tse fú ònyà#é. ¹¹ Ó di fee, adziyàkú ña ònyà, à wà bá ña si nódzò kódzò. Ó di ònyà, ònyà kàkò wà bá ña si tití lo. ¹² Tsi ó mú àdǎ yeè kpá ara fú ònyà, àtsùgbée kó tótse ònyà si fú rírì-ònyà ni. ¹³ Ó di, ònyà wà wí fú ña ní fee, ñhntǎ òkǎlòkǎ kpó yeè à náko dzíkò dídǎ yeè bé náàdzàkáyé#é, à náko kpèrǎ-injé yeè ònyà-è yeè tse#é, tsi wà ñ tédzú-è.

Yúdà ta Yeèsù kpòrò fú onùgbò-atsebo-ònyà yeè ña

(Mákò 14:10-11; Lúkà 22:3-6)

¹⁴ Yúdà Sikàriyòtì, ònyà gbo wà náàhírí-matsé-Yeèsùt mààméèdzi ña#á. Tsi ó wáa ñde náanyiwà, tsi lo ñdi-onùgbò-atsebo-ònyà yeè ña, ¹⁵ tsi kǎà bèrè ña ní: Bí ònyà ta Yeèsù fú ña fe, kí à náko fú ònyà? Tsi onùgbò-atsebo-ònyà yeè ña kǎ owó-εγω ògbàwò ònyà-è. ¹⁶ Tsi ti náàsòkò nyèhè#é, ó wà wo iwèrè yeè náko sǎ, tsi kó mú Yeèsù ònyà-ña#á.

Yeèsù wà dze dzídze-òdǎ-Àdádzò bá matsé-è ña

(Mákò 14:12-21; Lúkà 22:7-13, 21-23; Yòhàná 13:21-30)

¹⁷ Ddzò-àtsètsè-òdǎ-Kpónó àrikét tó, tsi matsé-Yeèsùt ña timá-è, tsi wà bèrèè ní: Ñbisí ó wà wò ní ña kó kpàdí dzídze-òdǎ-Àdádzòt#é fúu?

¹⁸ Tsi Yeèsù dzòhù fú ña ní: Ká wò ñhntǎ#é ñdi-anamarí bé, tsi ká rǎ fúu ní: Akóne ní iwèrè-ònyà tó. Ó di, ñdò-è ní ònyà matsé-ònyà ña bàkò dze òdǎ-Àdádzòt#é.

¹⁹ Tsi matsé ña#á tse si ñhntǎ-afì yeè Yeèsù fì fú ña#á, tsi à lo kǎà kpàdí dzídze-òdǎ-Àdádzòt#é.

²⁰ Kíbí alélé lé ñhntǎ#é, Yeèsù ònyà matsé-è mààméèdzi ña#á lo kǎà dzokó nóokpi-idze#é. ²¹ Tsi

ń̀h̀wèrè yèè à wà dzené#é, ó wà wí fú ña ní: Òñu wà wí fú ña ní fee, ene yèè bàkò ta òñu#é wà náàñjírí-ña bí.

²² Afí#é mú ara kú òmatsé-è ña kpíkṛò, tsí ene kúnukú kpé bíbèrè ní: Ògá! Kò tsi èmi ni né? Kò tsi èmi ni né?

²³ Tsí Yèèsù dzòñù fú ña ní: Ene yèè bàkò ta òñu#é, ene nyèhè wà mówò b̀ náàwò òkántso bá òñu bí. ²⁴ Ó òñu, Ene yèè ònyà bí#é†, òñu ké tònju làkòdò, kíbí à ti kòw si ti nára-òñu#é. Ó òñu, ene yèè nákò ta òñu, Ene yèè ònyà bí#é, èhéé fú ene nyèhè. À káà bí ene nyèhè gidi, ó má sã fúu lárè.

²⁵ Tsí Yúqà yèè wà tàà#á gbo gboñù, tsí wà bèrèè ní: Akòne! Kò tsi èmi ni né?

Tsí Yèèsù dzòñù fúu ní: Nárũ tònju ká-è ní ó bó ti é.

Yèèsù wà dze dzídze-ikáanyi bá adzítse-è ña (Mákò 14:22-25; Lúkà 22:14-20; 1 Kòrinti ña 11:23-25)

²⁶ Tsí kíbí à wà dzené#é làkòdò#é, Yèèsù ké kpónó bané, tsí bere kùsèè-òdáyé. Tsí ó tséé, tsí ñ b̀wò-òmatsé-è ña, tsí wà fí fú ña ní: Ara-òñu ní, ká gbà, tsí ká dze. ²⁷ Tsí ó ké òtí ñkónjúkónjú-ká bané, tsí d̀kpé fú òdáyé. Tsí ó kée fú ña, tsí ní: Kúnukú kó m̀w. ²⁸ Àmbara-òñu ni. Àmbara yèè òdáyé ñ tse imòlè bá ña#á ñnèé. Àmbara#á ní qà ñlè, tsí à ñ tseb̀w néwo-ònyà ègbèlèègbè-ká#á, àtsùgbée òdáyé kó mú àbi-ña t̀re fú ña#á.

²⁹ Ó òñu, òñu wà wí fú ña ní fee, ti nómbé#é, òñu kàkò m̀w òtí ró títí fú òd̀w yèè Boba-òñu nákò dzoyè#é. ń̀h̀wèrè nyèhè ní òñu nákò sè m̀w òtí tití bá ña#á.

Yèèsù fí ní Òkúta nákò sè ní òñu kò ma òñu (Mákò 14:26-31; Lúkà 22:31-34; Yòhánà 13:36-38)

³⁰ Tsí à kpé orí-òd̀w ña kíkṛ. Kíbí à kṛí tá#á, à fùqá, tsí wáa lo nóokè-Ólífí†. ³¹ Tsí Yèèsù wà fí fú ña ní: Nóoru yèè bé gidí#é, iné yèè bàkò bá òñu#é, nákò tse tsí àña kpó, à nákò sá kò òñu dzòw. Iné yèè tse#é, à kòw si ñ̀Nwé-òdáyé† ní: "Màa kpa aró-àgùd̀qá#á, tsí àgùd̀qá-agbo#é ña nákò t̀uunká wéri." †

³² Ó òñu, bí òñu sè dzí ti náàñjírí-òkú ña wá náyé tá, òñu nákò tsúwádzú-ña lo nère-Gàlilé.

³³ Tsí Òkúta gboñù, tsí fí fú Yèèsù ní: Bí ó dzé gidí ní ene yèè b̀ ña#á kpó nákò sá kòw dzòw náàtsùgbé-iné yèè bàkò báa#á fee, òñu, òñu kàkò sá kòw dzòw láyé.

³⁴ Tsí Yèèsù fí fúu ní: Òñu wà wí fúu ní fee, nóoru yèè bé gidí, tãná àkiko kó kò, nákò sè gbà méeta ní láyé òñu kò tì mà òñu.

³⁵ Tsí Òkúta fí fúu ní: Bí ó dzé ní òñu nákò kú báa gidí gbo, òñu kàkò sè láyé ní òñu kò màá.

Tsí òmatsé-Yèèsù†-àtílb̀ ña#á gbo kpó fí bée ké.

Yèèsù lo káà wúure ñGètsèmanè (Mákò 14:32-42; Lúkà 22:39-46)

³⁶ Yèèsù òñu òmatsé-è ña lo káà tó ñ̀h̀d̀i-ká. À náa kpe ibè ní Gètsèmanè. Tsí ó ró fú ña ní: Ká dzokò si bí, tsí òñu kó lo ñ̀wádzú-bè, tsí káà wúure. ³⁷ Tsí ó gbé Òkúta òñu òma-Sèbèdè méèd̀zi ña#á t̀è náanyi. Ó òñu, ara kpée kúkú, tsí ó wà q̀lìh̀h̀ñù gbo tó bée.

³⁸ Tsí ó wà fí fú ña ñ̀h̀kèé ní: Ara yèè wà kú òñu bé#é bàkò kpa òñu. Ó òñu, ká gbé bí, tsí wà nódzúfò si bá òñu.

³⁹ Tsí ó s̀ lo ñ̀wádzú oqé, tsí káà kálè gírì, tsí wà wúure fú òdáyé ní: Boba-mi! Bí nákò nyáa s̀ òfò#é lo ni, kó s̀w lo fú òñu qé. Ó òñu, kó máa tseé ñ̀h̀ró-kíbí òñu wà wòò gbà#á, kó tseé kíbí òñu-ká-è wà wòò gbà#á.

⁴⁰ Kíbí ó wúure tá#á, ó sè wá ñ̀d̀i-òmatsé-è ña#á, tsí ó wáa bá ña, tsí à s̀rũ lo si. Tsí ó fí fú Òkúta ní: À kàkò nyáa gbé nódzúfò bá òñu tó ango òkántso gidí gboò?

⁴¹ Ká gbé nódzúfò si, tsí wà wúure, àtsùgbée ká máa dzi náàq̀wò. Odzú wo ire kó tse, àmí ní kò tó#é.

⁴² Tsí ó sè s̀ lo ñ̀wádzú nóláankèèd̀zi-è ró, tsí lo káà wúure ní: Boba-mi! Bí ó dzé ní kàkò nyáa s̀ òfò yèè lo fú òñu, tsí ó wà ní òñu kó kpàqé-è ná ni awù-è kó tse.

⁴³ Tsí ó t̀ sè wá ñ̀d̀i-òmatsé-è ña#á ró, tsí ó wáa bá ña, tsí à s̀rũ lo si. Odzú-ña wówo si gbege, à kàkò nyáa gbé nódzúfò. ⁴⁴ Tsí Yèèsù sè s̀ lo ñ̀wádzú nóláankèè-ta-è, tsí lo káà wúure, tsí wà q̀ òñu-afí òkántso#é ké.

⁴⁵ Tsí ó t̀ sè wá ñ̀d̀i-òmatsé-è ña ró, tsí wà fí fú ña ní: Hùù! Ká s̀rũ rere, ká míra fú ara-ña! Bàáyí#é, àsòkò tó, tsí ká mú òñu, Ene yèè ònyà bí#é†, tsí ñ b̀wò-ònyà-ìbàdí ña. ⁴⁶ Ká ñde, tsí àña kó lo. Ká rí gé! Ene yèè wà ta òñu#é wáa tó.

À mú Yèèsù

(Mákò 14:43-52; Lúkà 22:47-53; Yòhánà 18:3-11)

⁴⁷ Onù-Yèèsù kò tì dzilè wóná, tsí Yúqà wáa tó. Òñu gbo wà náàñjírí-òmatsé-Yèèsù† mààmèèd̀zi ña#á, tsí ó gbé ònyà ègbèlèègbè-ká t̀è náanyi, tsí à bané tàsù ña òñu òkpá ña. Onùgbò-atseb̀w-òdáyé† ña òñu onùgbò-ìlù#é ña ní bè ña t̀è náanyi-è#é. ⁴⁸ Atane nyèhè#é, ó ti q̀ire iné yèè nákò tse, tsí à nákò nyáa ma Yèèsù#é fú ña. Ó ní: Ene yèè òñu nákò r̀lè kí#é ní dzé ene yèè à wà wò#é. Ó òñu, ká múu.

⁴⁹ ń̀bèé, Yúqà timá Yèèsù gbòká, tsí fí ní: Akòne, ñ kíe. Tsí ó r̀lè kíi.

⁵⁰ Tsí Yèèsù fí fúu ní: Íd̀zà-mi! Iné yèè ó bàkò wáa tse#é, kó tseé.

Tsí ene-àtílb̀ ña timá Yèèsù ñ̀h̀kèé, tsí dzií, tsí múu.

⁵¹ Tsí gbòká gé#é, ònyà-ká náàñjírí-ene yèè wà bá Yèèsù ña#á kpò tàsù-è fùqá, tsí ñ tsá ònyà-ká náàñjírí-ña, tsí fá etí-è ñde. Ene yèè à fa etí-è nyèhè#é, arú-ògã-atseb̀w-òdáyé ña† ní ó dzé#é.

⁵² Tsí Yèèsù fí fúu ní: Kó sè tàsù-è si ñ̀h̀d̀i-è. Iné yèè tse#é, ònyà kpó yèè nákò kpane òñu tàsù#é nákò kú ikú-tàsú. ⁵³ Ó qédzú òñu kàkò nyáa kpe Boba-òñu, tsí kó wáa m̀wò gbè fú òñu nii? Tsí nákò si be egbé-adzít-sé-òr̀t̀t̀ yèè náa dzogu ña#á lákú lákú mààmèèd̀zi wá gbòká. ⁵⁴ Tsí bí ó dzé ní à gba òñu dzòw bèè fe, afí yèè à kò si ñ̀Nwé-òdáyé† ní iné ña#á kó tse bèè#é, bí nákò tse fàa, tsí tse ñ̀h̀kèé ná?

⁵⁵ Náàsòkò nyèhè#é, Yèèsù fí fú èrò#é ní: Nòdzú kòdzú, òñu náa dzokò si ñ̀lè-òdáyé, tsí wà tsèkò fú ña, tsí à kò si mú òñu wòrì. Tsí ó òñu nóoru yèè bé, tsí à bàkò wáa mú òñu, tsí à q̀ gírìd̀zàa wáa tó, tàsù ña òñu òkpá ña nów, kíbí à bàkò wáa mú olè-ìbàdí bé yí. ⁵⁶ Ó òñu, bèè ní ó wà ní iné ña#á kó lo gbà#á ñnèé, àtsùgbée

† Ìwé-Sàkàriyà 13:7 (Zacharie 13:7)

inḡ yèè agbáfì-ḡdáyé fìt̄ ña kɔ si ti nára-òñu#é, inḡ ña#á kó tse.

Tsí ɔmatsé-è ña kpó sá kòò dzòò lɔ.

À gbé Yèésù lɔ fú egbé-àkpèdzɔ-ɔma-ìyúdà ña
(Mákò 14:53-65; Lúkà 22:54-55, 63-71; Yòhánà 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Ene yèè ña mú Yèésù#é gbéè lɔ ñlé-Kàyáfà, ògá-atsebo-ḡdáyé ña†. Akóne nékpa-ḡdáyét̄ ña òñu onùgbó-ilú#é ña gbo kpérì si bè.

⁵⁸ Ó d̄i, Òkúta òñu, ó wà tè náànyì-Yèésù làkòò náàrimáa sómá-ña títì káà tò ñlé-ògá-atsebo-ḡdáyé ña#á. Ó wò ñkpatá#á lɔ, tsí káà dzokó bá àdèlè-ilé#é ña, tsí kó rí kíbì inḡ ña#á nákó tá gbà#á.

⁵⁹ Ñbèé, onùgbó-atsebo-ḡdáyét̄ ña òñu egbé-àkpèdzɔ-ɔma-ìyúdà ña†#á kpó wà wo ká bu òdòbò-kà má Yèésù, tsí ká nyáa ñ kpaá nóókú. ⁶⁰ ḡnya k̄pík̄pò wáa bu òdòbò máa. Ó d̄i, afì-arũ-ña kò dzé òkãntso. Ñbèé, à kò rí afì yèè ká nyáa ñ d̄aabi fúu#é. Ñh̄ntã-tã-è#é, ḡnya méèdzi s̄ó d̄óro, ⁶¹ tsí f̄i ní: Ene yèè ní f̄i ní òñu nákó nyáa f̄i ilé-ḡdáyét̄#é, tsí mú ɔdzó méeta, tsí s̄é ñ maá#á.

⁶² Tsí ògá-atsebo-ḡdáyé ña ñde, tsí f̄i fú Yèésù ní: Afì yèè ene nyèñè ña wà f̄i ti nára-è#é fe, kò né afì-kã kpókpó, tsí kó f̄iò?

⁶³ Tsí Yèésù tsíkó si k̄pírìk̄pírì. Tsí ògá-atsebo-ḡdáyé ña wà f̄i fúu ní: Àña wà nódzú-ḡdáyé Oláayè si ni. Bí ó dzé ní òñu ní dzé Kírísitò, ɔma bíbì-ḡdáyé#é ni kó f̄iò fú àña.

⁶⁴ Tsí Yèésù dzòñù fúu ní: Nárũ tòñu ká-è ní ó b̄ó ti#é. Ó d̄i, òñu wà wí fú ña ní fee, ti náàsòkò yèè bé#é, àña kpó, à nákó rí òñu, Ene yèè ḡnya bí#ét̄, tsí òñu nákó dzokó náàwòotã-ḡdáyé Olíkpa, tsí à nákó rí òñu, tsí òñu nákó b̄ó ti ñh̄ngberì ñn̄-irì-kã gbo wá. †

⁶⁵ Tsí kíbì ó wí béè#é, ó dza ògá-atsebo-ḡdáyé ña#á nára, tsí ó fa àwù-ara tòñu ká-è ya, †† tsí wà f̄i ní: Ó gbéèrì ékò-ḡdáyé. Ó d̄i, àña kpó, à gbó kíbì ó gbéèrì ékò-ḡdáyé#é nò. Ó tá. Àyídzá-kã kò lárè béè ró. ⁶⁶ Tsí bí à wà tsèsèrè fáà?

Tsí à dzòñù fúu ní: Ikú nákó kpaá ni.

⁶⁷ Tsí à tit̄ d̄à nódzú fúu, tsí gúu náàk̄, tsí ḡnya k̄ña gbo kpa ìgbètì fúu, ⁶⁸ tsí wà f̄i fúu ní: Kírísitò! Ene yèè kpaá#á, kó màá, tsí f̄iò fú àña káyì.

Òkúta wà s̄é ní òñu kò ma Yèésù

(Mákò 14:66-72; Lúkà 22:55-62; Yòhánà 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Òkúta dzokó si nóòde ñkpatá#á, tsí èkìdã-kã timá-è. Èkìdã#á náa tsitsé ñkpatá#á ni. Tsí ó wà f̄i fú Òkúta ní: Òñu gbo, ó wà bá Yèésù ene-ɔwɔ-Gàlilè ña#á!

⁷⁰ Tsí Òkúta s̄é nódzú-ḡnya kpó ní: Òñu kò ma inḡ yèè ó wà f̄i#é. ⁷¹ Tsí kíbì ó ñde ñkpatá#á, tsí làkòò nárũ-èkũ-kpatá#á, èkìdã-òmírè-kã ríí, tsí wà f̄i fú ene yèè wà bè ña#á ní: Ene yèè bé wà bá Yèésù ti Nàsàrétì#é.

⁷² Tsí Òkúta t̄ s̄é ró, tsí ta inḡ si ñh̄ntã-è ní: Òñu kò ma ene#é náa.

† È káà kã Ìwé-Orí ña 110:1, Ìwé-Đàniyéli 7:13 (Psaumes 110:1; Daniel 7:13). †† Dzòò dzòò#é, bí àtsubì-kã wá nàmì bí ikú kpa nàmì bí àr̄-kã wá nàmì bí ḡnya-kã gbéèrì ékò-ḡdáyé ní ɔma-Ìsàràyéli ña náa fa àwù yèè à wò si#é ya#á.

⁷³ Títì kó b̄o odé#é, ene yèè wà bè ña#á s̄ó timá-è, tsí wà f̄i fúu ní: Ìdèndè ni, òñu gbo wà náàñírì-ña. Tsí kíbì ó wà wínyè gbà#á ḡiḡi gbo wà nya ñbí ó ti#é d̄ire.

⁷⁴ Tsí Òkúta kpé f̄i f̄i ní: Òñu ta inḡ-kã si ñh̄ntã-è ní òñu kò ma ene nyèñè. Ó d̄i, èhéé fú òñu bí ó dzé ní òñu wà tsòdòbò.

Tsí ñh̄dì-bè gbòkã#á, àkikɔ kɔ. ⁷⁵ Tsí Òkúta tédzú afì yèè Yèésù ti f̄i fúu ní: Àkikɔ kàkó kɔ tãná nákó s̄é gbà méeta ní òñu kò ma òñu#é. Tsí ó ñde fúḡá ñkpatá#á, tsí ó d̄i àbámà fúu, tsí ó wà s̄okú h̄h̄h̄h̄.

À gbé Yèésù lɔ fú Kpilátò

(Mákò 15:1-2; Lúkà 23:1-2; Yòhánà 18:28-32)

27 Ó d̄i náàwúrò kùtùkùtù, tsí onùgbó-atsebo-ḡdáyét̄ ña kpó òñu onùgbó-ilú#é ña káa kpe ara-ña kpàdè si ñh̄ntã-Yèésù, tsí dzó f̄i ní àña kó kpaá nóókú. ² Tsí à múu, tsí d̄èé, tsí gbéè lɔ káa ɔwɔ-Kpilátò†. Òñu ní dzé kòmàd̄ã-ilú#é.

Yúdà kú

(Itsé 1:18-19)

³ Yúdà yèè ta Yèésù#é rí ní onùgbó-atsebo-ḡdáyét̄ ña òñu onùgbó-ilú#é ña f̄i ní ká kpa Yèésù nóókú, tsí ó d̄i àbámà fúu, tsí ó s̄é owó-eyɔ eyɔ ɔgbãwó#é lɔ fú ña, ⁴ tsí f̄i fú ña ní: Òñu dzàbì. Òñu s̄ó ene yèè kò tse inḡ-kã#á fú ikú.

Tsí à dzòñù fúu ní: Kò tse dzó-àña, afì-ara-è ni. ⁵ Tsí Yúdà ké owó#é d̄à ñlé-ḡdáyé#é, tsí ñde bè, tsí lɔ káa so okù.

⁶ Tsí onùgbó-atsebo-ḡdáyé ña ké owó#é, tsí à ní: Ekpa-Mòssèt̄ kò fú ḡnà ní àña kó k̄éé d̄à má owó-ilé-ḡdáyét̄ ña. Inḡ yèè tse#é, owó-àmbara-ḡnya ni.

⁷ Ó d̄i, àña kpó à dzé ní àña kó mú owó#é ra oko-kã. À náa kpe oko#é ní oko-amàkòkò. À ní àña kó raá, tsí ní tse ité si fú àledzò ña. ⁸ Inḡ yèè tse tsí títì wáa fú òní#é, à wà kpe oko#é ní ilé-àmbara#á ñh̄é. ⁹ Ñbèé, inḡ yèè Yèrèmiyà†, agbáfì-ḡdáyé f̄i f̄i si ñh̄nwé-ḡdáyét̄#é tse. Ó f̄i ní:

“À gba owó-eyɔ eyɔ ɔgbãwó. Owó yèè ɔma-Ìsàràyéli† ña d̄á si nára-è#é ñh̄é.

¹⁰ Tsí ñh̄rò-kíbì ɔlòdzó f̄i si fú mi gbà#á, à k̄éé, tsí ñ ra oko-amàkòkò#é.” ††

Kpilátò bere Yèésù náfì

(Mákò 15:2-5; Lúkà 23:3-5; Yòhánà 18:33-38)

¹¹ À gbé Yèésù lɔ káa d̄óro ñwádzú-Kpilátò†, kòmàd̄ã-ilú#é. Tsí Kpilátò wà bèrèé ní: Òñu ní dzé olú-ɔma-ìyúdà† ña áà?

Tsí Yèésù f̄i fúu ní: Nárũ tòñu ká-è ní ó b̄ó ti#é.

¹² Ó d̄i, kíbì onùgbó-atsebo-ḡdáyét̄ ña òñu onùgbó-ilú#é ña wà mú afì báa#á, kò dzòñù-afì-kã kpókpó fú ña. ¹³ Tsí Kpilátò wà bèrèé ní: Kò wà gbó afì yèè ña à wà ñ báa#á ni?

¹⁴ Tsí kò dzòñù afì-kã kpókpó fúu ró, títì kòmàd̄ã-ilú#é kí dzãmaa ḡiḡi hénú.

‡ È káà kã Ìwé-Itsé 1:19. †† Ìwé-Sàkàriyà 11:12-13, Ìwé-Yèrèmiyà 18:2-3; 19:1-2; 32:6-15 (Zacharie 11:12-13; Jérémie 18:2-3; 19:1-2; 32:6-15)

Kpilátò nya ɔwó nára-Yèèsù ní ká kpaá nóòkú
(Mákò 15:6-15; Lúkà 23:13-25; Yòhàná 18:38-19:15)

¹⁵ Nìnwèrè nyèhè#é, ɔma-Ìyúqàt̄ ña, bí à bàkò dze ɔq̄-Àq̄ádázòt̄ kākā#á, kòmàq̄ā-ìlú#é náa tsí abènjà-kà nèènjà fú ña. Ène yèè ìlú#é wà wò#é ní náa tsí#é.

¹⁶ Níbèé, à mú ònyà-kà yèè ìlú kpó mà#á sé si. À náa kpèè ní Bàràbá. ¹⁷ Ònyà ña kpéí si kpitiì, tsí Kpilátòt̄ wà bèrè ña ní: Náàñírí-Bàràbá òñu Yèèsù yèè à náa kpè ní Kírísítò#é fe, nèè à wò ní òñu kó tsí fú ña?

¹⁸ Ó q̄i, ó sì mà si rere ní à bínó-Yèèsù, òñè ní à múu wáa ɔwó-òñu#é.

¹⁹ Ó dzokó náàntà yèè náa dzokó, tsí kpedzò#é. Tsí kíbí ó dzokó si#é, aya-è be ikò wá fúu ní: Kó máa tarú bò náfí-atsòtít̄ nyèhè. Iné yèè tse#é, òñu láalá ríi nóoru-òná, tsí ònó-àlá#á, òñu kò tì réré bò.

²⁰ Onùgbó-atsebo-òq̄áyét̄ ña òñu onùgbó-ìlú#é ña òñu wà sò èrò#é ní ká bèrè, tsí ká tsí Bàràbá, tsí ká kpa Yèèsù nóòkú.

²¹ Tsí Kpilátò, kòmàq̄ā-ìlú#é sè gba af̄í ró, tsí wà bèrè ní: Náàñírí-àña méèdzi#é fe, nèè à wò ní òñu kó tsí fú ña?

Tsí à dzòhù fúu ní: Bàràbá! ²² Tsí ó tó wà bèrè ña ró ní: Tsí Yèèsù yèè à wà kpè ní Kírísítò#é fe, kí à wà wò ní òñu kó tse báa?

Tsí àña kpó à dzòhù fúu ní: Kǎá si òhntá-egi-ìq̄áagàlàdzàt̄!

²³ Tsí Kpilátò sè wà bèrè ró ní: Íbàq̄í mèè ó tse ná?

Tsí à dúgbe kùkù máa ró ní: Kǎá si òhntá-egi-ìq̄áagàlàdzà!

²⁴ Níbèé, Kpilátò rí ní kò wà ní àña kó wà fàá làkòò. Kà kàa béé, ó tse tsí ìlú#é wà rò máa ni. Tsí ó tso mi, tsí we ɔwó-è ña nódzú-èrò#é, tsí ñ gbákpa gbésè náfí#é, tsí wà f̄í fú ña ní: Ikú-idza yèè bé kò tì ñq̄-òñu fòò. Ó q̄i, ñq̄i-ña ní ó tì#é.

²⁵ Tsí ìlú#é kpó gbàá fúu ní: Ikú-è tse dzò-àña, tsí tse dzò-ɔmalóma-àña ña gbo.

²⁶ Níbèé, ó tsí Bàràbá fú ña, tsí f̄í, tsí à tso Yèèsù náatà mi. Kíbí à tsò náatà mi tá#á, ó múu fú sòdzà ña ní ká kàa kǎá si òhntá-egi-ìq̄áagàlàdzà.

Sòdzà ña wà mú Yèèsù tsiwewé

(Mákò 15:16-20; Yòhàná 19:2-3)

²⁷ Sòdzà-kòmàq̄ā ña gbé Yèèsù lo ñkpàtá-kòmàq̄ā, tsí egbé-sòdzà ña#á kpó sú wéí-è. ²⁸ Tsí à b̄í iné-è ña nára-è, tsí à mú àwù kpikpa †† tsénjùtsénjù-kà wò fúu.

²⁹ Tsí à mú akpá-egi-agúgú kǎña gbo, tsí ñ ñq̄ òkúkú-kà kíbí òkúkú-ólú ña bé, tsí ñ q̄é fúu, tsí mú òkpá-itèlè-kà gbo b̄í n̄wò-àwóòtá-è. Tsí à kǎlè ñwádzú-è si, tsí wà múu tsiwewé, tsí wà kíi ní: Ólú-ɔma-Ìyúqàt̄ ña, K̄ɔk̄p̄o! K̄ɔk̄p̄o tít̄! ³⁰ Tsí à tít̄ q̄à b̄òò, tsí gba òkpá-itèlè#é n̄wò-è, tsí ñ kpaá néwo. ³¹ Kíbí à múu tsiwewé béè tá#á, à b̄í àwù#é ñq̄e nára-è, tsí mú àwù-tòñu ká-è ña wò fúu, tsí gbéè lo ká kàa kǎá si òhntá-egi-ìq̄áagàlàdzàt̄.

† Ìwé kǎña kpèè ní Yèèsù Bàràbá. Béè ké ní ó wà fú ɔma kíkà 17 gbo#é. †† Àwù kpikpa ní ólú ña náa wò#é.

À kǎ Yèèsù si òhntá-egi-ìq̄áagàlàdzà
(Mákò 15:21-32; Lúkà 23:26-43; Yòhàná 19:16-27)

³² Nìnwèrè yèè à wà fùq̄á òhntá#é, à kpàq̄é ònyà-kà n̄òná. À náa kpèè ní Símóni. ɔma-ìlú-Sírèni ña ní ó dzé#é. Tsí sòdzà ña múu, tsí ké egi-ìq̄áagàlàdzàt̄-Yèèsù rùú. ³³ Tsí à ñq̄e, tsí gbé Yèèsù lo kàa tó òhntá-kà. À náa kpe ibè ní Gògòta. Òkpì-è ní dzé: Ìq̄i-korogbo-éwo#é.

³⁴ Kíbí à tó òhntá#é, à mú ewé kíkòrò-kà q̄à n̄tí si, tsí à ñ fú Yèèsù ní kó m̄. Tsí ó t̄ɔr̄í, tsí kò ní òñu kàkó m̄.

³⁵ Tsí à kǎá si òhntá-egi-ìq̄áagàlàdzà. Tsí náanyì-béè#é, à wà wò ní àña kó kpé àwù-è ña náàñírí-ara-ña, tsí à q̄ibò-è, tsí ká ma yèè kúnukú nákó ké#é. ³⁶ Tsí à dzokó òhntá si, tsí wà q̄é. ³⁷ Tsí àbi yèè ó dze, tsí à kpaá#á, à k̄ɔ si òhntá-ɔkp̄-è, tsí kǎá si òhntá-éwo-è. À k̄ɔ si òhntá-ɔkp̄#é ní: Ène yèè ní dzé Yèèsù, ólú-ɔma-Ìyúqàt̄ ña#á.

³⁸ Tsí à kǎ olè-ìbàq̄í méèdzi gbo si òhntá-egi-ìq̄áagàlàdzà kākā gbèè. À kǎ ònyà-kà si nákpàlā-àwóòtá-è, tsí kǎ ònyà-kà gbo si nákpàlā-àwóòsì-è. ³⁹ Tsí ène yèè ña wà gbà òhntá#é, à náa wà q̄í gègèwúlè fúu, tsí wà búu, ⁴⁰ tsí wà wí fúu ní: Òñu yèè ní òñu nákó f̄í ilé-òq̄áyét̄#é, tsí sè mú ɔdzò méeta, tsí ñ maá#á òhntá#é?

Bí ó dzé ɔma bíbì-òq̄áyé béè òhntá-è ni òñu ká-è kó gba ara-è là, tsí kó tì tì òhntá-egi-ìq̄áagàlàdzà#á wá káyí.

⁴¹ Béè ké ní akòne nékpa-òq̄áyét̄ ña òñu onùgbó-ìlú#é ña má nára-onùgbó-atsebo-òq̄áyét̄ ña gbo náa wà ráárí fúu#é òhntá. ⁴² Tsí à náa wà f̄í ní: Ó gba olómírè ña là n̄, tsí kàkò nyáa gba ara-è làà? Kò tsi ó dzé ólú-ɔma-Ìsaráyélit̄ ña? Kó tì òhntá-egi-ìq̄áagàlàdzà#á wá òhntá#é, tsí àña kó gbàá gbó. ⁴³ Ó k̄ ara-è dzò fú òq̄áyé, tsí ó f̄í ní: Òñu dzé ɔma bíbì-òq̄áyé. Báàyí#é, bí òq̄áyé dzáf̄i-è ni kó gbàá là. ⁴⁴ Tsí olè-ìbàq̄í méèdzi yèè à kǎ gbèè si ña#á gbo wà búu béè ké.

Yèèsù kú

(Mákò 15:33-41; Lúkà 23:44-49; Yòhàná 19:28-30)

⁴⁵ Nòòsá gāgā tódóq̄óó#é, òkúkú lákú-kà kù kpìrim òhntá#é kpó tít̄ fú odzúúr̄-álé. ⁴⁶ Tsí òhntá-odzúúr̄-álé#é, Yèèsù dúgbe kùkù ní: Èlòyí, Èlòyí, lamá sàbàkítàni? Òkpì-è ní dzé ní: “òq̄áyé-mi, òq̄áyé-mi, kí tse tsí ò kò mí dzò ná?” †††

⁴⁷ Níbèé, ònyà kǎña náàñírí-ene yèè wà bè ña#á gbó kíbí ó wà dúgbe#é, tsí à ní: Ó wà kpe Èlìyàt̄. ⁴⁸ Gbòkǎ gé#é, ònyà-kà sáré náàñírí-ña, tsí ké ògbògbó-kà, tsí ñ b̄í n̄tí kíkà, tsí ñ kǎ n̄òkpá-kà, tsí náa fú Yèèsù ní kó kpèè m̄. ⁴⁹ Tsí ène-àtìb̄ ña ní: Àña kó dóro, tsí àña kó rí káyí ní Èlìyà nákó wáa gbàá làà? ⁵⁰ Tsí Yèèsù tó dúgbe kùkù ró gé, tsí mí mí-è dzilè.

⁵¹ Tsí náasòkò nyèhè gbòkǎ#á, atso-ìbònà †††-ilè-òq̄áyé#é ña méèdzi gbàragbàra wáa kǎlè. Ilè mi, tsí òkúta ña gbo là. ⁵² Ifò-òkúta † ña gbo tsí dzò, tsí kpík̄p̄-ene yèè ña dzé tì òq̄áyé, tsí tì kú lo ña#á sè dzí wá náyé. ⁵³ Tsí náanyiwà#á, kíbí Yèèsù sè dzí tì náàñírí-

† Ìwé-Orí ña 22:19 (Psaumes 22:19) †† Ìwé-Orí ña 22:9 (Psaumes 22:9) ††† Ìwé kǎña f̄í bí ní: “òhntá-Ìsaráyélit̄#é”. †††† Ìwé-Orí ña 22:2 (Psaumes 22:2) †††† Atso#é q̄á ilé-òq̄áyét̄#é méèdzi náàkpàtá òñu òq̄ò si ni. † Ifò-òkúta ña#á, èrí ña ni.

òkú ña wá náyé#é, à fùdá ñfò-òkú ña, tsí wò lo ñYèrúsàlémì, ilú-Ìdáyé#é, tsí ònya kpíkò rí ña.

⁵⁴ Ìgá-sòdzà-ene-Rómàt ña#á òñu sòdzà àtìbò yèé wà de Yèésù báa ña#á rí kíbí ilè mì#é, tsí rí ñjé yèé tse ña#á gbo. Kíbí à rí bée#é, dzidzi mú ña, tsí à wà fì ní: Ene yèé bé ni Ìma bíbí-Ìdáyé idèndè ni.

⁵⁵ Ñhèwèrè nyènyè#é, òncòbèè kpíkò gbo wà bè. À ti wà tè náànyì-Yèésù, tsí wà dzítsé fúu títí ti nère-Gàlilé. Tsí à kàà doro si nóòtèrè si, tsí wà wòrà. ⁵⁶ Màrìyàt ti ilú-Màdàlálà òñu Màrìyàt inà-Yàkúbù òñu Yòséfùt má nára inà-Ìma-Sèbèdè ña gbo wà náànjírí-òncòbèè ña#á.

À ri Yèésù

(Mákò 15:42-47; Lúkà 23:50-56; Yòhánà 19:38-42)

⁵⁷ Alélé lé, tsí olówó-ilú-Àrimàté-kà wáa tó. À náa kpèé ní Yòséfùt. Òñu gidi gbo ti di atènáànyì-Yèésù si. ⁵⁸ Tsí ó lo ñdi-Kpilátòt, tsí kàà wí fúu ní: Kó fú òñu nònnà, tsí òñu kó ké òkú-Yèésù lo kàà rì.

Tsí Kpilátò nya onù ní ká kàà kée fúu. ⁵⁹ Tsí kíbí Yòséfùt gba òkú#é, ó mú àlà fùfù pílipíli-kà wée, ⁶⁰ tsí kée lo kàà rí ñfò-òkúta-kà. Yòséfùt ní fì, tsí à dè òkúta#á si ñfò-òkú, tsí ká wáa rí òñu ká-è#é. Ó di, à kò rí ònya-kà kpókò ñhè wòrì. Tsí ó rí òkúta lákú tètèè-kà dí arù-ifò#é, tsí ñde lo. ⁶¹ Màrìyàt ti ilú-Màdàlálà òñu Màrìyàt-èkéèdzi gbo wà bè, tsí à dzò dzokó ñwádzú-éri#é si.

Sòdzà ña de èri-Yèésù

⁶² Ddzó yèé à náa ñ kpaqí si fú dzó-ìmirat#á wáa lo, tsí ó di ñlémá-è, tsí onùgbò-atsebò-Ìdáyét ña òñu òma-egbé-Fàrisit ña, à dzò lo ñdi-Kpilátòt, ⁶³ tsí wà fì fúu ní: Ìgá! Àña wà tédzú ní ñhèwèrè yèé olòòdòbò nyènyè wà náàyè si#é, ó fì si ní òñu náko sè dzí ti náànjírí-òkú ña wá náyé nòdzó-èkéeta-è. ⁶⁴ Ó di, kó nya onù, tsí ká lo kàà de èri-è títí fú dzó méeta#á, àtsùgbée òmatsé-è ña kó máa lo kàà tsole òkú#é, tsí fì fú ilú#é ní ó dzí ti náànjírí-òkú ña wá náyé. Tsí òdòbò yèé bé náko láre ti dzò.

⁶⁵ Tsí Kpilátò fì fú ña ní: Ká gbà! Sòdzà ña ñhèé, kíbí à mà ní àña náko nyáa de èri#é gbà gé#é, ká lo kàà dèé.

⁶⁶ Tsí à lo kàà de èri#é. À ké òkúta tètèè yèé wà nárù-éri#é, tsí ñ ta arù-éri#é dí, tsí dī̀sèdzè-è, àtsùgbée bí à tsíi ni ká mà. Tsí à mú sòdzà ña si nóòkpi-è, tsí ká wà dèé.

Yèésù dzí ti náànjírí-òkú ña wá náyé

(Mákò 16:1-8; Lúkà 24:1-12; Yòhánà 20:1-10)

28 Ddzó-ìmirat tá, tsí ó di ñfèè-ilèémá-dzòzòsè, tsí Màrìyàt ti ilú-Màdàlálà òñu Màrìyà-èkéèdzi lo kàà kpalèwo èri#é. ² Tsí náàrikàntso gé#é, ilè-lákú-kà mì, tsí adzítsé-òròt-kà tìrò dzi, tsí wáa rí òkúta yèé à ñ dí arù-ifò#é si#é si nákpàlà-kà, tsí dzokó ñhè-è si. ³ Ó wà ko

nyènyènyè kíbí màrà náa bù bé#é, tsí èbò-ara-è gbo wà fú pémpém kíbí àlà bé. ⁴ Tsí dzidzi mú ene yèé wà de ibè ña#á, tsí à kpé ñjé, tsí wà si kíbí òkú ña bé.

⁵ Tsí adzítsé-òròt#é fì fú òncòbèè ña#á ní: Àña òñu ká máa sá. Ó di, òñu mà ní à wà wo Yèésù, ene yèé à kà si ñhè-ègi-idáagàlàdzàt#á ni. ⁶ Kò wà ñbí ró. Ó sè dzí ti náànjírí-òkú ña wá náyé kíbí ó ti fì si#é. Ó di, ká wá, tsí ká wáa rí ñbí à ñ tètèè. ⁷ Ó di, ká yára lo kàà dzé fú òmatsé-è ña ní: Ó sè dzí ti náànjírí-òkú ña wá náyé, tsí ó tsúwádzú-ña lo nère-Gàlilé. Ñbè ní à náko ríi#é. Ó di, afò yèé òñu né, tsí òñu kó fì fú ña#á ñhèé.

⁸ Tsí òncòbèè ña#á yára ñde nétí-ifò#é, tsí lo. Odzo wà tse ña. Ó di, ayè lákú-kà gbo si wà té ña, tsí à sàré làkòd kàà dzíkò#é fú òmatsé-Yèésùt ña. ⁹ Tsí náàrikàntso gé#é, Yèésù rē wáa kpaqé ña, tsí wà fì fú ña ní: Òñu wà kí ña. Tsí à timá-è, tsí kálè ñwádzú-è, tsí dzi esè-è ña, tsí mú erí kálè si fúu. ¹⁰ Tsí Yèésù wà wí fú ña ní: Ká máa sá. Ó di, ká lo kàà dzé fú tònju ña ní ká lo nère-Gàlilé. Ñbè ní à náko rí òñu#é.

Sòdzà ña ní kàà dzíkò-ìnjé yèé tse ña#á

¹¹ Ñhèwèrè yèé òncòbèè ña#á wà nònnà#á si làkòd#é, sòdzà kàña náànjírí-ene yèé wà de idì#é ña#á wò lo náànjírí-ilú#é, tsí kàà dzíkò-ìnjé yèé tse ña#á kpó fú onùgbò-atsebò-Ìdáyét ña. ¹² Tsí àña gbo, à kpaqé bá onùgbò-ilú#é ña, tsí dzò dzokó si ñhè-afò#é. Tsí kíbí à dzokó bée tá#á, à mú owó kpíkò-kà ki arù fú sòdzà ña#á, ¹³ tsí fì fú ña ní ká fì ní: Nòoru, ñhèwèrè yèé àña sōrū lo si#é, òmatsé-è ña wá tsole òkú-è lo. ¹⁴ Ó di, bí afò#é dzi nétí-kòmàdāā-ilú#é ná, àña ká-àña náko tu afò#é, tsí àña òñu ikparà-kà kpókò kàkò bá ña.

¹⁵ Tsí sòdzà ña#á gba owó#é, tsí tse ñjé yèé à fì fú ña á. Tsí à wà kpèrò-afò nyènyè wérì náànjírí-òma-Ìyúqàt ña títí wáa fú òní.

Yèésù mú ara-è ña òmatsé-è ña

(Mákò 16:14-18; Lúkà 24:36-49; Yòhánà 20:19-23; Itsé 1:6-8)

¹⁶ Òmatsé-Yèésùt máawòkà ña#á lo nère-Gàlilé, tsí lo ñhè-òkè yèé Yèésù ti díre si fú ña#á. ¹⁷ Tsí à rí Yèésù ñbè. Kíbí à ríi#é, à kálè, tsí mú erí kálè fúu. Ó di, ònya kàña náànjírí-ña wà dzèrèbe ró ní bóyá kò tsi òñu ni.

¹⁸ Tsí Yèésù timá-ña, tsí wīnyè fú ña. Ó wà fì fú ña ní: Nòrò gbo, ñhètalè bí gbo, òñu gba ikpá òkàlòkà kpó.

¹⁹ Ñbèé, ká lo, tsí ká so ilú kpó di atènáànyì-òñu ña. Ká wìwè-òñu fú ña. Ká fì ní ó d̀kpé-Ìdáyé Boba, ó d̀kpé-Ìdáyé Ìma, ó d̀kpé-Mímí-Ìdáyét, tsí ñ wìwè#é fú ña.

²⁰ Tsí ká wà tsèkó fú ña ti nára-kíbí à náko wà tse si ñhè-afò yèé òñu fì si fú ña#á gbo kpó#é. Ó di òñu, òñu wà náànyì-ña si nòdzó kòdzó títí kàà fú itàntá-ayé#é.

Mákò

Ìwé-ikò díqǎ ti Mákò nyínyà díre

Mákò kò dzé ɔmatsé-Yèésù. Náàtsɛ̀tsɛ̀#é, òṅu Kpólù mèèdzi à rɛ̀ ɔ̀nà. Tsí náànyi-béè#é, ó wáa dī akòwé fú Òkúta adzítse-Yèésù. Tsí Òkúta kpèrɔ̀-ìṅé yèé Yèésù tse#é òṅu ìṅé yèé Yèésù fɔ̀#é, tsí ó gbó. Bèè ní ìṅé ña#á lɔ̀ gbà tǎnà ó nyáa kɔ̀ iwé-è#é ñnèé.

Ñnó-iwé#é, Mákò nya ìṅé yèé Yèésù tse ña#á díre láre afɔ̀ yèé Yèésù fɔ̀ ña#á. Ó wà wò ní òṅu kó nyà díre ní Yèésù dzé ɔ̀ma bíbí-Ḷqáyé. Ḷqáyé fú Yèésù ñkpá ní kó mú àbi-ònyà ña tɔ̀re fú ña, tsí kó bɔ̀ àkòrɔ̀ ña gbo, tsí kó lé edzò yèé ña wà díqǎ fú ònyà ña#á sɛ̀ náànyi-ña gbo, tsí kó tse ìṅé àwùsi-òmirɛ̀ ña gbo.

Nákpálà-èkéèdzi-iwé#é, ó fɔ̀ ní Yèésù ñde, tsí dzi nɔ̀nà làkòò tíí ñYèrúsàlèmi. Ǹbè ní náko réré tíí kú si ñntá-egi-idàgàlǎdzà#á, tsí Ḷqáyé náko dzi ti náàṅírí-òkú ña wá náyé#é. Ǹbèé, ònyà ña náko nyáa ma ene yèé dzé Yèésù#é ñnkèé. Fee, Yèésù dzé ɔ̀ma bíbí-Ḷqáyé, tsí ó dzé ene yèé Ḷqáyé tsá, tsí bè wá ní kó wáa gba ònyà ña là#á gbo.

Yòhánà Awèfúne wà dzíkò-Ḷqáyé fúne (Màtéwò 3:1-12; Lúkà 3:1-3; Yòhánà 1:19-28)

1 Ìwé yèé bé wà dzíkò díqǎ ti nára-Yèésù† Kírísitòt, ɔ̀ma bíbí-Ḷqáyé. Ìkpìnkpilè-è gíqì ní. ² Dzòz dzòz#é, à ti kɔ̀ afɔ̀-kǎ ti nára-Kírísitò si ñNwé-Yèsáyà† agbáfɔ̀-Ḷqáyé fɔ̀t ní:

“Màa be adzítse-mi tsúwádzú-èe lɔ̀,
tsí kó lɔ̀ káà tótse ònà-èe si féé.

³ Ó dī, oṅù-ònyà-kǎ wà díqǎ nɔ̀dǎ, tsí wà dúgbe ní:
È tótse ònà si fú ɔ̀lǎdzó. È tó ònà sísé ña si fúu.”†

⁴ Ìdèndè#é, ìṅé ña#á lɔ̀ bèé kíbí iwé#é fɔ̀#é. Ònyà-kǎ bó nɔ̀dǎ, tsí à náa kpèé ní Yòhánà†, tsí ó wà wèf fúne. Náa wà fɔ̀ fú ònyà ña ní: Ká nyílò kpaqà, tsí òṅu kó wè fú ña, tsí Ḷqáyé kó mú àbi-ña tɔ̀re fú ña.

⁵ Ònyà kpó yèé wà nère-iyabè#é, nère-Yùdèyà òṅu ñhí-lú-Yèrúsàlèmi#é, à náa wáa lɔ̀ ñqò-è. Tsí à náa wà fɔ̀ àbi yèé à dze si ña#á, tsí náa wà wè fú ña nóqò-Yòqàni.

⁶ Àwù-Yòhánà#á, irɔ̀-rákumi †† ní à ñ ñqò#é. Tsí náa mú díqì-awo-kǎ gbo, tsí ñ dī nèèrèdè si. Tsí náa wà dze igbè ña, tsí wà lá onyi gbo.

⁷ Ǹbèé, ó wà wí fú ña ní: Ònyà-kǎ náko wáa wá náànyi-òṅu, tsí nékpá láre òṅu, tsí òṅu kò dzo òṅu kó balé, tsí tú okù-kpákò-è gíqì. ⁸ Òṅu, omi gé ní òṅu wà ñ wè fú ña#á. Ó dī, ene nyèṅè òṅu náko tse tsí Mímí-Ḷqáyé† náko ti wò ñntá-ña.

Yòhánà wè fú Yèésù (Màtéwò 3:13-17; Lúkà 3:21-22)

⁹ Nára-ɔ̀dzò nyèṅè#é, Yèésù gbo ñde ñhí-lú-Nàsàrèti, nère-Gàlilé, tsí wá ñqì-Yòhánà† nétí-oqò-Yòqàni, tsí Yòhánà wèf fúu nóqò#é. ¹⁰ Kíbí ó wà fùdá nómi#é, ó rí ní ɔ̀rɔ̀ tsí, tsí Mímí-Ḷqáyé ti wá ñh̀wànwà-àlùh̀kùkù bé,

† Ìwé-Màlàkí 3:1, Ìwé-Yèsáyà 40:3 (Malachie 3:1; Esaie 40:3)

†† Rákumi#é, erǎ gíga-kǎ ní, tsí náa gbé nɔ̀dǎ. Ó ga láre atsí, tsí irɔ̀ tɛ̀è kà rɛ̀.

tsí wáa dzi ñntá-è. ¹¹ Ǹbèé, oṅù-Ḷqáyé díqǎ ti nɔ̀rɔ̀, tsí wà fɔ̀ ní: Ìwò ní dzé ɔ̀ma bíbí-mi#é, tsí ò dzé àrínódzú-mi gbo, tsí ìṅé-èe dzòdzú-mi héṅú.

Ètsù qǎ Yèésù wò (Màtéwò 4:1-11; Lúkà 4:1-13)

¹² Gbòkǎ#á, Mímí-Ḷqáyé† kée lɔ̀ nɔ̀dǎ, ¹³ tsí ó gbé bè tíí fú ɔ̀dzò ogóòdzi, tsí Ètsù† náa wà qǎá wò. Ó wà náàṅírí-erǎ-kóko ña si, tsí adzítse-òrɔ̀† ña náa wà mówó gbè fúu.

Yèésù kpe aqàqǎ méerɛ̀ (Màtéwò 4:12-22; Lúkà 4:14-15; 5:1-11)

¹⁴ Náànyi-béè#é, à mú Yòhánà† si nèèṅà. Tsí Yèésù ñde lɔ̀ nère-Gàlilé, tsí wà dzíkò díqǎ ti nára-Ḷqáyé ní: ¹⁵ ɔ̀dzò#é kò, ìṅé yèé tse#é, iwèrè sómá tá, tsí Ḷqáyé kó dzoyè. È nyílò kpaqà, tsí e gba ikò#é gbo gbó.

¹⁶ Ó dī, nɔ̀dzó-kǎ, tsí Yèésù gbà nétíqò-Gàlilé#é làkòò, † tsí ó rí aqàqǎ mèèdzi kǎṅa, tsí à wà qàqǎ làkòò.

Ìnàbí ña ní à dzé#é. À náa kpe ònyà-kǎ ní Sìmóni, tsí ɔ̀màná-è dzé Àndèrè. ¹⁷ Tsí Yèésù kpè ñá, tsí fɔ̀ fú ña ní: Ká tɛ̀ náànyi-òṅu. Ó dī, òṅu náko tse tsí à kàkò wà mú edzǎ ró. Òṅu náko kó ña, tsí à náko wà gbè ònyà ña wá fú òṅu.

¹⁸ Gbòkǎ gé#é, à kɔ̀ ɔ̀qǎ-ña dzòz, tsí à tɛ̀ náànyi-Yèésù lɔ̀. ¹⁹ Tsí ó lɔ̀ ñwádzú oqé máa, tsí ó rí ɔ̀ma-Sèbèdè ña, tsí à wà ñnó-ɔ̀kò-odzòmi-ña si, tsí wà tótse ɔ̀qǎ-ña. À náa kpe ònyà-kǎ ní Yàkúbù, tsí ɔ̀màná-è dzé Yòhánà†. ²⁰ Tsí gbòkǎ gé#é, Yèésù kpè ñá. Tsí ña gbo, à kɔ̀ boba-ña Sèbèdè dzòz ñnó-ɔ̀kò-odzòmi#é òṅu àtsit-sé-è ña, tsí à tɛ̀ náànyi-è lɔ̀.

‡ Oqò#é, ó wà kíbí àqágúlè bé, tsí ó tsédzú tíí à kàkò nyáa rí àtàkè-è. Gúgù-è tó itsékòlò ogú, tsí tsítédzú-è gbo tó itsékòlò maá.

Yèèsù lé edzò-kà sě náanyi-ònyà-kà
(Lúkà 4:31-37)

²¹ Tsí Yèèsù òṅu ɔmatsé-è ṅa, à ṅḍe nétíqò#é lo ṅḥlú-kà. À náa kpe ilú#é ní Kàfàṅàwú, tsí ilé-ikpàdqé-ɔma-Ìyúdà ṅaṭ-kà wà bè. Tsí kíbí ɔdzò-ìmirat tó#é, Yèèsù lo ṅlè#é, tsí kàà tsèkò fú ònyà ṅa. ²² Ene yèè wà bè ṅa, tsí wà rētígbè-è#é, èkò-è mù ṅá. Iné yèè tse#é, èkò-è ṅa kò dzò ti akóne nékpa-òdqáyéṭ ṅa. Èkò-è nékpa.

²³ Nḥwèrè nyèṅè#é, ònyà-kà gbo wà ṅḥlú#é bè, tsí edzòṭ-kà wà dqòkpò fúu. Nḥèé, edzò#é bèé ṅtsé, tsí ó dqúgbe kùkù ní: ²⁴ Ètsúwéè! Yèèsù ti Nàsàrèti, kí ò wà wò fú wa ní? Ò wá, tsí o wáa ra wá ní nò? Èmi, ḥ mèé, iwò ní dzé ene yèè òdqáyé tsá, tsí bè ti nòrò wá#á.

²⁵ Tsí Yèèsù kò fúu ní: Kóyá! Kó tsikó, tsí kó sě náanyi-idza#á ḥḥsèè!

²⁶ Gbòkà#á, edzò#é mú idza#á, tsí miì kpàkpàkpà, tsí dqúgbe kùkù, tsí kòò dzòò. ²⁷ Tsí ene yèè wà bè ṅa#á, dzidzi mú ṅa kpó, tsí à wà bere ara-ṅa ní: Kpòò! Bè fáà ṅḥèé! Èkò titò-kà ní, tsí ikpá wà ṅḥè! Ene yèè bé wà kárú-edzò ṅa gidi, tsí àṅa gbo, à wà mú éwo dzó fúu.

²⁸ Nḥèé, títi kó tse oqé#é, èkò-Yèèsù fi wéri ilú ṅa kpó nère-Gàlilé#é.

Yèèsù bò àkòrò kpíkpò
(Màtèwò 8:14-15; Lúkà 4:38-41)

²⁹ À fùdá ṅlè-ikpàdqé-ɔma-Ìyúdà ṅaṭ, tsí lo ṅlè-Simóni òṅu Àṅqèrè, tsí Yàkúbù òṅu Yòhàṅàṭ gbo lo bá ṅa.

³⁰ Kíbí à kàà tó#é, inà-aya-Simóni sù si, tsí otútù wà kpaá, tsí à wáa wíi fú Yèèsù gbòkà. ³¹ Nḥèé, Yèèsù wò ṅḥtá-è, tsí dzi ɔwò-è, tsí kée dqóro, tsí otútù#é gbàá, tsí ó ḥḍe, tsí gbà ṅa náaledzò.

³² Tsí ó di ḥmúmù-odzúùrò, kíbí ɔdzò-ìmirat tá#á, tsí ònyà ṅa wà ké àkòrò ṅa kpó wá fúu, tsí ene yèè edzòṭ ṅa wà dqòkpò fú ṅa#á gbo wà náàṅírí-ṅa. ³³ Ilú#é kpó ní kpéri si náànkpàṅàkù-ilé#é. ³⁴ Tsí ó ḥḍe, tsí bò àkòrò ṅa ḥḥròḥrò, tsí ó lé edzò yèè ṅa wà dqòkpò fú ònyà ṅa#á gbo sě náanyi-ṅa. Kà dzé fú edzò ṅa#á ní ká wínyè gidi, iné yèè tse#é, à ti ma ònyà-irò yèè ó dzé#é.

Yèèsù wà dzíkò díqò nère-Gàlilé
(Lúkà 4:42-44)

³⁵ Náàkikò-àtsètsè#é, Yèèsù ḥḍe, tsí fùdá ṅḥlú-ilú#é lo ḥḥḍi dzidzè-kà oqé, ḥbí ònyà kò wà#á, tsí kàà wúùre.

³⁶ Nḥèé, Simóni òṅu enikéèdzì-è ṅa, à wà wòò wéri dzàdzàdzà, títi à kàà ríi. ³⁷ Kíbí à ríi#é, à wà wí fúu ní: Ònyà ṅa kpó wà wòò.

³⁸ Tsí ó wí fú ṅa ní: Àṅa kó lo ṅbòmírè, ḥḥlú-àtibò yèè ṅa wà nère-bè#é. Ó wà ní òṅu kó dzíkò-òdqáyé ḥbè ṅa gbo. Náàtsùgbée bèé ní òṅu wá náyé#é.

³⁹ Tsí à lo nère-Gàlilé#é kpó, tsí ó kàà dzíkò-òdqáyé ṅlè-ikpàdqé-ɔma-Ìyúdà ṅaṭ, tsí ó wà lé edzòṭ ṅa gbo sě náanyi-ònyà ṅa.

Yèèsù bò aqòòtè-kà
(Lúkà 5:12-16)

⁴⁰ Ó di nódzò-kà, tsí aqòòtè-kà wá ḥḍi-Yèèsù, tsí wáa kálè nábé-è, tsí wà tsikálè fúu ní: Ó dzàre dqé, kó bò òṅu!

Ó di, bí ó dzé nákò nyáa bò òṅu, tsí òṅu kó di ònyà míma nódzú-òdqáyé.

⁴¹ Nḥèé, iné-è tse ànyínó fú Yèèsù, tsí Yèèsù na ɔwò, tsí ḥ kàá, tsí fí fúu ní: Èè, òṅu dzé! Kó di ònyà míma nódzú-òdqáyé.

⁴² Tsí ḥḥḍi-bè gbòkà#á, òtè#é ḥḍe nára-è, tsí ó di abarakpá. ⁴³ Nḥèé, Yèèsù ní kóyá, kó lo, tsí ó wà fí fúu ní: ⁴⁴ Kó rētígbè, tsí kó gbó! Kó máa dzé fíó, tsí ònyà-kà kó gbó oo. Ó di, kó lo kàà mú ara-è ṅa atsebo-òdqáyéṭ ní àrò#é tá. Tsí kó fú iné yèè Mòòsèt ti fí si fú ṅa dzòò dzòò#é, tsí kó ḥ gba àfàrá, àtòoríi ònyà kpó kó mà ní àrò#é tá fúu.

⁴⁵ Nḥèé, kíbí ó lo#é, kò rè si ḥḥtá-è bèé. Kà kàa bèé, ó wà kpèrò-afò#é wéri làkòò, títi Yèèsù kàkò nyáa wò ḥḥlú-kà kpókpò nódzú-ònyà ṅa ró, iné yèè tse#é, ònyà ṅa wà kpéri bòò gbegbé. Náa kàà gbé nòòtèrè fú ilú ṅa, ḥbí ònyà kò wà#á. Tsí ònyà ṅa náa si wà ti ḥḍi-òkálòkà kpó wá ḥḍò-è.

Yèèsù bò arò-kà
(Màtèwò 9:1-8; Lúkà 5:17-26)

2 Títi kó tse ɔdzò oqé#é, Yèèsù bò wáa lo ḥḥlú-Kàfàṅàwú, tsí ònyà ṅa gbó ní ó wà ḥlè si. ² Tsí ònyà kpíkpò kpéri si bè, títi ḥḍi-kà gidi kò bò náànkpàṅàkù gbo ró. Tsí ó wà tsékò fú ònyà ṅa ti nára-kíbí òdqáyé nákò wáa dzoyè gbà#á. ³ Nḥèé, ònyà kàṅa ké àkòrò-kà si ḥḥtá-aní wá fúu. Arò ní ó dzé#é, esè-è ṅa kú kpó, tsí ònyà méerè kée wá. ⁴ À kò nyáa rí ònà, tsí kée lo fú Yèèsù, iné yèè tse#é, ònyà ṅa kpò gbegbé. Tsí à gu éwo-ilé#é lo, tsí kàà tsíi nòògāgā-ḥbí Yèèsù wà#á. Tsí à ké àkòrò#é òṅu aní#é kpó, tsí ḥ ti gbà ḥbí à tsí#é, tsí ḥ lo nábé-Yèèsù. ⁵ Tsí kíbí Yèèsù rí mà ní à né àkaralé si ḥḥtá-òṅu#é, ó fí fú arò#é ní: Ídzà-mi, òṅu mú àbi-è ṅa, tsí ḥ tɔre fúu.

⁶ Nḥèé, akóne nékpa-òdqáyéṭ kàṅa gbo dzokó si bè, tsí à wà tsèsèrè ní: ⁷ Tsáyì! È gbó iné yèè idza yèè ní òṅu wà fí#é. Ó wà gbèèrì ékò-òdqáyé ní. Òdqáyé òṅu níkàntso gé ní nákò nyáa mú àbi-ne tɔre fúne#é nò?

⁸ Gbòkà#á, Mímí-òdqáyéṭ tse tsí Yèèsù ma isèrè yèè à wà tse#é, tsí ó fí ní: Kí tse tsí isèrè-irò nyèṅè wà néwo fú ṅa ná? ⁹ Òṅu kó fí fú arò#é ní à mú àbi-è ṅa tɔre fúu òṅu kó ḥḍe, tsí kó ké aní-è, tsí kó rè fe? Náàṅírí-òṅu-afò méèdzì ṅa#á fee, yèésí le lárè ná? ¹⁰ Ó di, òṅu wà wò ní ká mà ní, òṅu, Ene yèè ònyà bí#éṭ, òṅu nékpa ḥḥtalè bí, tsí òṅu kó mú àbi-ne tɔre fúne.

Tsí ó nyíwo arò#é, tsí fí fúu ní: ¹¹ Òṅu wà wí fúu ní fee, kó ḥḍe, tsí kó ké aní-è, tsí kó lo ḥlè.

¹² Tsí arò#é ḥḍe kpàà! Tsí ké aní-è nódzú-ònyà kpó gé, tsí fùdá lo. Nḥèé, ene yèè wà bè ṅa#á, ó tsàlà fú ṅa, tsí à wà nye òdqáyé ní: Hàá, hàá! Àṅa kò rí yèè wòrì.

Yèèsù kpe Lèfí ní kó tè náanyi-òṅu
(Màtèwò 9:9-13; Lúkà 5:27-32)

¹³ Tsí Yèèsù sě lo nétíqò tsítsédzú tènḡèlèè#é, tsí kpíkpò-ònyà ṅa#á wá ḥḍò-è, tsí ó wà tsèkò fú ṅa. ¹⁴ Kíbí ó wáa làkòò#é, ó rí ònyà-kà, tsí ó dzokó si ḥḥḍi-itsé-ag-balómbà ṅa. À náa kpèé ní Lèfít, tsí boba-è dzé Àfáyò. Tsí Yèèsù fí fúu ní: Kó ḥḍe, tsí kó tè náanyi-òṅu.

Tsí ó òndé, tsí tẹ náànyì-è. ¹⁵ Náànyìwà#á, Yèèsù káà dzené òlè-Lèfí, tsí agbalómbà ònu olómírè yèè ònu kà nyèwò-òdáyé#é gbo kpérí wá, tsí wà dzené bá Yèèsù ònu omatsé-è ònu. Ònyà kpíkò ìrò-béè ní wà tẹ náànyì-è#é. ¹⁶ Níbèé, akónè nékpa-òdáyét ònu gbo wà bẹ. À wà négbé-kà, tsí à náa kpe egbé#é ní egbé-Fàrisit ònu. Kíbí à ní Yèèsù wà dzené bá ònyà-ìrò nyèjè ònu#á, à wà bere omatsé-è ònu ní: Kí tse tsí ó wà dzené bá agbalómbà ònu olómírè yèè ònu kà nyèwò-òdáyé#é ná? Kò sà béè.

¹⁷ Tsí afi#é dzi nètí-Yèèsù, tsí ó wà fì fú ònu ní: Abarakpá kò bere abone, àkòrò ní. Ó dji, ònu kò tse àtsùgbé-atsótít ònu, tsí wá òntalé bí. Àtsùgbé-adzàbí ònu ní ònu wá#á.

À bere Yèèsù náfi-kà ti nára-arū dídì
(Màtèwò 9:14-17; Lúkà 5:33-39)

¹⁸ Ó dji nódzò-kà, tsí omatsé-Yòhánà ònu ònu oma-egbé-Fàrisi ònu, à dji arū. Tsí à wáa bere Yèèsù ní: Kí tse tsí omatsé-Yòhánà ònu ònu omatsé-oma-egbé-Fàrisi ònu náa dji arū, tsí omatsé tẹè ònu kà dji ná?

¹⁹ Tsí Yèèsù dzòjù fú ònu ní: Ká fì ní ònyà-kà náya wá, tsí ònu-è ònu wà dze dji báa. Nìnwèrè yèè ònu#á wà bá ònu si, tsí à wà dze dji#é fe, à náko nyáa dji arū? Kpérí! Kíbí à wà bá ònu#á si#é, à kàkò nyáa dji arū. ²⁰ Ó dji, iwèrè-kà náko wáa wá, tsí ònu#á kàkò wà náànjírí-ònu ró. À náko wáa múu lo. Nódzò nyèjè ní à náko dji arū ònu#é#é.

²¹ Ó dji fee, à kà ya atso titò, tsí ní tá àwù gbígbó. Bí kò tsi béè, bí à fì gé, atso titò#é náko sá, tsí náko fa agba-kà-àwù gbígbó#é, tsí àwù#é náko tó ya máa ró. ²² Béè ké ní à kà mú ònu-òrò, tsí ní dji náàkpò-awo hóhó#é ònu. Bí kò tsi béè, ònu#é náko tse tsí àkpò#é náko dji, tsí ònu#é gbo, àkpò#é gbo, à náko rá. Ó dji fee, à náa ké ònu-òrò, tsí ní dji náàkpò-awo titò ní.

Yèèsù ní dzé olí-òdzò-ìmíra#á
(Màtèwò 2:1-8; Lúkà 6:1-5)

²³ Ó dji, nódzò-ìmíra-kà, tsí Yèèsù ònu omatsé-è ònu la ànjírí-ònu-kà wáa làkòò. À gbè dzídze-kà kíbí ònu#é si nóko#é. Tsí kíbí à la ànjírí-ònu#é làkòò#é, omatsé-è ònu kpé oma-dzídze ònu#á wíwó, tsí ká ní dze. ²⁴ Níbèé, oma-egbé-Fàrisit ònu wà fì fú Yèèsù ní: Kó ní gé! Kí tse tsí omatsé-è ònu wà tse ònu yèè ekpa-òdáyét kò ní ká máa tse nódzò-ìmíra#á?

²⁵ Tsí Yèèsù wà fì fú ònu ní: Kò tsi à ká ònu-òdáyét#é wòò? Tsí kíbí olú ònu-òdáyét wà ònu#é si, tsí ebi gbo wà kpa ònu ègbènáànyì-è ònu#á fe, à kò ní kíbí ó tse gbà#á? ²⁶ Ó wò lo ní yèè à tse si fú òdáyé#é, tsí ké kpònyò yèè ònu à ní tsebo si fú òdáyé#é, tsí dze, tsí fú ònu yèè ònu wà tẹ náànyì-è#é. Ó dji, ònu kò si wà fú ònyà náko-kà kpòkpò ní kò dze kpònyò#é. Atsebo-òdáyét ònu gé ní náa dze#é. Tsí ònu#é nyèjè#é, Àbiyàtári ní dzé ònu-atsebo-òdáyé ònu#á.

²⁷ Tsí ó sè wí fú ònu ró ní: òdáyé kò dji ònyà fú òdzò-ìmíra. Ó dji òdzò-ìmíra fú ònyà ní. ²⁸ Injé yèè tse tsí, ònu, ònu yèè ònyà bí#é, ònu dzé olí-òdzò-ìmíra#á gidi gbo#é ònu.

Yèèsù bo àkòrò-kà nódzò-ìmíra
(Màtèwò 12:9-14; Lúkà 6:6-11)

³ Náànyì-béè ró#é, Yèèsù sè lo ní-ìkpàdè-oma-ìyúqà ònu-kà. Tsí ònyà-kà wà bẹ, tsí akpá-è-kà kú. ² Oma-egbé-Fàrisit kà ònu gbo wà bẹ, tsí à wà wo Yèèsù kokoko, tsí ká ní ká ní náko bo àkòrò#é nódzò-ìmíra. Àtsùgbé ká nyáa kpédzò múu ní à wà wòò béè#é.

³ Níbèé, Yèèsù wà wí fú ònu yèè akpá-è-kà kú#é ní: Kó ònu, tsí kó lo káà dji ònu-òdáyé-ònu kó.

⁴ Tsí ó wà bèrè ònu ní: Kí ekpa-òdáyét ònu nòòná ní ká tse nódzò-ìmíra? Ká tse ònu nà mí ká tse ònu? Ká gba ònyà là nà mí ká kpa ònyà nóòkú? Yèèsù ó ònu nòòná ní ká tse ní?

⁵ Níbèé, à tsí kó kó. ⁵ Tsí ònu bii, tsí ó wà wo òdzò-ònu kàkà, tsí ara gbo kúu, ònu yèè tse#é, à náa gbódzò tó béè, tsí ònu-ònyà kà nyò ònu. Tsí ó wà fì fú ònu yèè akpá-è-kà kú#é ní: Kó ònu akpá#á wá.

Tsí ó náa, tsí akpá-è sè dji rere si ònu-è.

⁶ Kíbí oma-egbé-Fàrisi ònu#á fùdájá, à lo káà bá oma-egbé-Èròdji ònu, tsí à kpàdè gbòkà, tsí tse ètò-bí ká tse fáa, tsí kpa Yèèsù nóòkú#é.

Ònyà ònu tsé kì, tsí wà tẹ náànyì-Yèèsù

⁷ Bàayí#é, Yèèsù ònu omatsé-è ònu, à ònu bẹ, tsí sò lo nètíqò tsítsédzò tènghèlè#é. Tsí ònyà ònu tsé kì, tsí ròò bá. À ti wèrì wèrì kó. À ti nère-Gàlilé ònu nère-Yùdèyà.

⁸ À ti ònu-Yerúsàlèmi, tsí ti ní-Ìdùmé gbo. Tsí ònyà kà ònu gbo ti náatàkè-ònu-òdájá. Tsí ònyà kà ònu gbo ti nère-ìlú-Tíre ònu Sijóni. À tsé kì, tsí wá ònu-Yèèsù, ònu yèè tse#é, à gbò ònu-ònu-ònu yèè ó tse ònu kó#é. ⁹ Kíbí ònyà ònu kò tó#é, ó wí fú omatsé-è ònu ní: Ká sò kò-òdzòmi-kà sómá-ònu, tsí bí ònyà ònu bòkò wáa tse ònu má ní ònu kó sá wò ònu.

¹⁰ Ìdèdè#é, kíbí ó bo àkòrò ònu kpíkò tó#é, ònu yèè ònu kó wà tsàkòrò#é, à wà dji ònu, tsí ká ònu kà.

¹¹ Ònyà kà ònu gbo wà bẹ, tsí edzòt kà ònu wà dji kó fú ònu. Kíbí à ní Yèèsù#é, à káà kálè nábé-è, tsí edzò ònu#á wà dji gbe ní: Oma bíbì-òdáyé ní ò dzé#é!

¹² Tsí ó ònu bá edzò ònu#á, tsí kò fú ònu rere ní ká máa tse tsí ònyà ònu kó ma ònyà-ìrò yèè ònu dzé#é.

Yèèsù tsà omatsé-è máàmèèdzì ònu#á
(Màtèwò 10:1-4; Lúkà 6:12-16)

¹³ Náànyì-béè#é, Yèèsù lo ònu-ònu-kà. Tsí ó kpe ònu yèè ó wà wò ní ká tẹ náànyì-ònu ònu#á, tsí à lo ònu-è.

¹⁴ Tsí ó tsà ònyà máàmèèdzì náànjírí-ònu, [tsí ó kpè ònu ní adzítse-ònu ònu.] Ó tsà ònu ní ká gbé bá ònu, ¹⁵ tsí kó wà bẹ ònu wèrì, tsí ká lo káà dzíkò-è. Tsí ó fú ònu ònu ní ká wà lé edzòt yèè ònu wà dji kó fú ònyà ònu#á gbo sè náànyì-ònu. ¹⁶ Èkò-adzítse-è máàmèèdzì yèè ó tsà ònu#á ní:

Simóni yèè náa dji ká ní Òkúta#á fòò,

¹⁷ Yàkúbù ònu ònu-ònu-è Yòhánà ònu gbo,

à dzé oma-Sèbèdè ònu, tsí náa dji ònu kì ní Bòwànègèsì ònu.

Òkpi-è ní dzé ní oma-ònu ònu.

¹⁸ Àndqèrè gbo, Filíkpò gbo,
Bàtòlòméwò gbo, Mátéwò gbo,
Tòmá gbo, Yàkúbù òma-Àfáyò gbo,
Tàdqéwò gbo, Sìmóni òma-egbé-Sèlòtì ña gbo.
¹⁹ Yúdà Sikàriyòtì gbo. Òñu gidì ní wáa ta Yèésù#é.

Ḑnyà-Yèésù ña ní àña kó gbé Yèésù lo

²⁰ Níbèé, Yèésù òñu òmatsé-è ña, à sè b̀ wá ñlé. Tsí Ḑnyà ña sè kpéí wá ñd̀-è ró, tíí à kò nyáa rí iwèrè gidì, tsí ká dzené. ²¹ Kíbí tèè ña gbó af̀ nyèñé#é, à ñde dzi nòḑḑà ní àña kó káa gbéè lo, ñde yèè tse#é, à wá f̀ ní: Èwo wá gboná fúu.

Ḑnyà ña wá f̀ ní Yèésù wá lo ikpá-Ètsù
(Mátéwò 12:22-30; Lúkà 11:14-23; 12:10)

²² Níbèé, akóne nékpa-Ḑqáyét kàña gbo ti ñhí-lú-Yèrùsàlémì wá, tsí à wá f̀ ní: Bèyèsèbúlù ní wò ñhntà-Yèésù si#é. Èé, Ètsùt, òñu yèè dzé ñgá-edzòt ña#á ní fúu ñkpá ní kó wá ñ lé edzò yèè ña wá d̀kpò fú Ḑnyà ña#á gbo sè náànyì-ña#á.

²³ Tsí Yèésù kpè ñá, tsí wá wínyè fú ña nóòwe nóòwe, tsí ñ díre fú ña ní Ètsù kàkó nyáa lé ara-è. ²⁴ Ó f̀ ní: Bí ilú-kà wá, tsí ene-ilú ña#á wá dzogu bá ara-ña, ilú#é kàkó nyáa gbé. ²⁵ Námí, bí kpáfe-kà wá, tsí Ḑnyà-è ña wá dzogu bá ara-ña, kpáfe#é kàkó nyáa gbé. ²⁶ Bèé ké ní, bí Ètsù wá dzà bá tèè ña, díqḑ kàkó wá náàñírí-ña#á, tsí kàkó nyáa nékpa ró#é. Ikpá-è nákó tá.

²⁷ Ó d̀ fee, Ḑnyà-kà kpókpó kàkó nyáa ñde gé, tsí wá ñkpáfe-Ḑnyà líle-kà lo gé, tsí káa kó ñde-è ña. Ene nyèñé nákó tsètsè mú Ḑnyà líle#é, tsí dèé táná ní. Bí ó múu, tsí dèé béè, nákó nyáa kó ñde-è ña kpó ñkpáfe#é lo ñhnté.

²⁸ Báàyí#é, òñu wá wí òtít fú ña ní fee, àbi yèè ña Ḑnyà ña wá dze#é òñu èkpè yèè ña Ḑnyà ña wá bú Ḑqáyé#é, bí à kpò nòkàlòkà, Ḑqáyé nákó ñ t̀re fú ña. ²⁹ Ó d̀, bí Ḑnyà-kà bú Mímí-Ḑqáyét, Ḑqáyé kàkó ñ t̀re fú ene nyèñé láyé. Àbi yèè ó dze nyèñé#é, nákó kí fúu tíí lo ñhntántá ní.

³⁰ ñde yèè tse tsí Yèésù f̀ fú ña béè#é, à wá f̀ ní: Ètsù ní wá béè ñtsé#é.

Ìnà-Yèésù òñu inàbí-Yèésù ña wá wòò
(Mátéwò 12:46-50; Lúkà 8:19-21)

³¹ Náàsòkò nyèñé#é, inà-Yèésù òñu inàbí-è ña wáa tó. Tsí à d̀ró nóòde si, tsí be Ḑnyà-kà ní kó lo káa kpèè wá. ³² Ḑnyà kpíkpò dzokó wéí-è si, tsí à wí fúu ní: Kó rí gé! Ìnà-è òñu inàbí-è ña wá nóòde si, tsí wá wòò.

³³ Tsí ó wí fú ña ní: Nèè dzé inà-òñu òñu inàbí-òñu ña?

³⁴ Tsí ó ké odzú, tsí wá wo ene yèè dzokó wéí-è si ña#á ñkàkà, tsí wá f̀ ní: Ká rí gé! Ìnà-òñu òñu inàbí-òñu ña gidì gidì ní. ³⁵ Ó d̀, ene yèè ña wá tse awù-Ḑqáyé gé#é, àña ní dzé inà-òñu òñu inàbí-òñu ña#á.

Yèésù mú àtsòko-kà, tsí ñ kpòwe fú Ḑnyà ña
(Mátéwò 13:1-5; Lúkà 8:4-8)

4 Náànyì-béè#é, Yèésù sè wá tsèkó fú Ḑnyà ña ró. À wá nétíqḑ tsítsédzú t̀ngèlèè#é si, tsí Ḑnyà kpíkpò wáa sú wéí-è. Kíbí à kpò tó#é, Yèésù sá wò nókò-odzò-

mi-kà. Ó dzokó ñnó-òkò#é si, ñhntà-òqḑ#é, tsí èrò#é kpó wá ñlè nétíqḑ#é si.² Ó kpòwe ña, tsí ñ tsèkó fú ña ti nára-ñde kpíkpò. Ó wá f̀ fú ña ñnó-èkò-è ní:

³ È rétígbè! Ó d̀ nódzú-kà, tsí àtsòko-kà ñde, tsí lo nóko kó lo káa gbé ñde. ⁴ Kíbí ó tó#é, ó wá nyáa ká wéí nóko#é. Kíbí ó wá nyáa ká béè#é, òma kàña káa d̀ nódzú-òḑḑà, tsí eye ña wáa se ña dze tsàmstàm. ⁵ Tsí ñkà ña káa d̀ ñlè-òkúta, ñbí ilè kò kpò#é. Kò kpé gé#é, à wú, ñde yèè tse#é, ilè-ibè bè kò kpò fú ña. ⁶ Kíbí odzúúrḑ tsí#é, ó dzó ña kpa kpó, tsí à kú, ñde yèè tse#é, à kò ta ogùgù.

⁷ Író kàña gbo káa d̀ nágúgú, tsí à wú, tsí agúgú ña#á gbo wú, tsí d̀onùgbó, tsí fà mú ña, tsí kpa ña, tsí à kò nyáa so ró. ⁸ Níbèé, òmírè kàña gidì káa d̀ ñlè rere, tsí à wú tíí d̀onùgbó, tsí so òma. Náàñírí-ña#á, ñkà ña so òma ògbàwó, ñkà ña gbo so òma ògòḑta, tsí ñkà ña gbo so òma ògòḑru.

⁹ Tsí Yèésù f̀ máa ní: Ene yèè né etí-ìgbòḑḑrà kó máa ñ tsoḑi.

Kí tse tsí Yèésù kpòwe ña, tsí wá ñ wínyè fú Ḑnyà ña?
(Mátéwò 13:10-17; Lúkà 8:9-10)

¹⁰ Kíbí Yèésù ñde náàñírí-Ḑnyà kpíkpò ña#á, atènáànyì-è òñu òmatsé-è máàmèèdzì ña#á, à wá bèrèé ní kó nya òkpì-òwe ña#á fú àña. ¹¹ Tsí ó wí fú ña ní: Àña-òñu, Ḑqáyé tsí ñnà fú ña ní ká gbó af̀-ínó ti nára-kíbí nákó dzoyè gbà#á. Ó d̀, ene yèè ña kò wá náàñírí-ña#á, ó wá wí af̀ kpó fú ña nóòwe nóòwe ní, ¹² àtsùgbèe “bí à wá wòrà ní ká máa wá rírá, tsí bí à wá gbòḑḑrà ní ká máa wá gbó òkpì-af̀-è. Bí kò tsi béè#é, à má sè náànyì-ìbàqí tsítse, tsí Ḑqáyé má múu t̀re fú ña.” †

Yèésù wá nya òkpì-òwe yèè ó kpa ti nára-àtsòko-kà#á
(Mátéwò 13:18-23; Lúkà 8:11-15)

¹³ Tsí ó nyí, tsí wá wí fú ña ní: À kò gbó òkpì-òwe tsàngbàí yèè béè? Tsí bí à nákó nyáa tse fáà, tsí gbó òkpì-àtíḑ ña ñhnté?

¹⁴ Tsí ó kpé òkpì-òwe#é nyínyà fú ña ní: Òma dzídze yèè àtsòko#é gbéè#é, af̀-Ḑqáyé ní. ¹⁵ Báàyí#é, Ḑnyà kàña wá kíbí odzú-òḑḑà, ñbí af̀-Ḑqáyé tsubú si#é. Ene nyèñé ña#á, kíbí af̀#é dzi nétí-ña gé#é, Ètsùt wáa tó, tsí nyáa ñde néwo-ña. ¹⁶ Tsí olòmírè kàña gbo wá kíbí ilè-òkúta ñbí òma dzídze kàña káa tsubú si#é. Ene nyèñé ña#á, kíbí à gbó af̀-Ḑqáyé#é, à gbàá òñu ayè títé gbòkà. ¹⁷ Ó d̀, à kò tse tsí kó ta ogùgù múlè rere ñnó-ña. À náa gbà gbó fú iwèrè-kà gé ní. Tsí bí à wáa kpotsèéré námí bí à wáa tsoró bá ña náàtsùgbèe kíbí à gba af̀-Ḑqáyé gbó#é, à náa kpa esè ñhnté gbòkà. ¹⁸ Tsí olòmírè kàña gbo ró wá kíbí nágúgú yèè òma-dzídze ña#á tsubú si#é. Ene nyèñé ña gbo gbó af̀-Ḑqáyé#é.

¹⁹ Ó d̀ isèrè-ñde-ayé ña lárè ña òñu kíbí owó náa rúne, tsí à náa wá wòò nódzú-ìkpá#á, má nára-isèrè-díqḑ yèè wá ñhntalè bí#é náa wò néwo fú ña, tsí náa d̀kpò fú af̀-Ḑqáyé yèè à mú si néwo#é, tsí ká nyáa so èso-kà kpókpò ñnó-ayé-ña. ²⁰ Níbèé, olòmírè kàña gbo wá kíbí ilè-ire ñbí òma dzídze kàña káa tsubú si#é. Ene nyèñé

† Ìwé-Yèsáyà 6:9-10 (Esaie 6:9-10)

na#á, kíbí à gbó af̄-ḶḶáyé#é, à gbàá gbó, tsí n̄ tsitsé tse. À wà kíbí ɔma-dzídze bé, tsí à wù, tsí so rere. Ìkùbò so ɔma ɔgbàwó, ìkùbò so ɔma ɔgòɔta, tsí ìkùbò gbo so ɔma ɔgòɔrú.

È tsó éwo-ara-ḡé néèkó yèè è wà gbà#á
(Lúkà 8:16-18)

²¹ Tsí Yèésù wà wí fú ḡa ró ní: À kà t̄ kandé gú, tsí mú àwò d̄ée málè n̄mí tsí n̄ b̄ò nábé-àgbà. À n̄á k̄ée gú ḡntá-kpènkpele ni n̄. ²² B̄éè k̄é ní, in̄é ìk̄àl̄òk̄à yèè à n̄ d̄úkú si báàyí#é, à n̄ d̄úkú, àtsùgbée ká wáa nyàá si ḡ-baḡba ni. Èè, in̄é ìk̄àl̄òk̄à yèè à d̄é má si báàyí#é, à d̄ée má, àtsùgbée ká wáa nyàá si ḡmímá ni. ²³ Ène yèè né etí-igb̄òr̄à kó máa n̄ tsoḡi.

²⁴ Tsí Yèésù wà wí fú ḡa ní: Kíbí è wà gba èkó gbàá, è tsó éwo-ara-ḡé ḡa! Àwò-ir̄ó yèè n̄a n̄ kp̄r̄áá fúnè#é, nyèḡé k̄é ní n̄a n̄ gbàá#á. ²⁵ Ó ḡi, ene yèè né#é, à nákó fúu máa, tsí ene yèè kò né#é, oḡé tsíḡíḡí yèè ḡiḡi ó né#é, à nákó gbàá n̄wó-è.

Yèésù wà kpòwe ti nára-ɔma-dzídze-k̄à yèè wù n̄wó-ara-è#é

²⁶ Tsí ó s̄è wà wí fú ḡa ró ní: Ká rí kíbí ḶḶáyé wà dzoyè gbà#á. Ó wà kíbí àtsòko n̄a l̄o nóko k̄à k̄à ɔma-dzídze b̄é#é ni. ²⁷ Tsí il̄è k̄àk̄à yèè wà má#á, n̄a wà s̄ù, tsí wà dzí, tsí ɔma-dzídze#é n̄a wù, tsí wà ḡonùgbó làkòò, yèè ḡḡu ká-è kà ma bí in̄é ḡa#á wà l̄o gbà#á.

²⁸ Il̄è ḡḡu ká-è ní n̄a tse tsí ɔma-dzídze yèè à gb̄è#é n̄a wù#é. N̄aàts̄ets̄è#é, n̄a ḡonùgbó, tsí ḡi ìkpá, tsí n̄a ḡi ar̄ū, tsí tú, tsí n̄a ḡi dzídze ḡn̄k̄é. ²⁹ Bí dzídze#é gb̄é ná, ìnyà n̄a ḡḡe, tsí k̄é k̄ambíl̄k̄a, tsí kpé itsé si ḡn̄è, in̄é yèè tse#é, iwèrè ḡíḡá-è ní tó#é.

Yèésù wà kpòwe ti nára-oyè-ḶḶáyé
(Màtéwò 13:31-32, 34; Lúkà 13:18-19)

³⁰ Tsí ó s̄è wà wí fú ḡa ró ní: ḡḡu kó k̄é kíbí ḶḶáyé n̄a dzoyè gbà#á, tsí n̄ kpòwe-k̄à fú ḡa. ḡḡu kó kpòwe-k̄à, tsí kó d̄é báa. ³¹ Ó wà kíbí ɔma-dzídze-k̄à bé. À n̄a kpèè ní mùt̄ḡi. ɔma-dzídze-k̄à kpók̄pó n̄áyé gbaḡba#á kò tsíḡíḡí tóo. Tsí à n̄a k̄ée, tsí gb̄èè nóko. ³² Tsí bí à gb̄èè t̄á#á, n̄a wù, tsí ḡonùgbó, tsí n̄a ḡi egi, tsí n̄a la akpá, tsí n̄a l̄ákú l̄áre egi-in̄é-ɔb̄è ìk̄àl̄òk̄à kpó. Tsí n̄a la akpá, títí eye ḡa nákó nyáa kólé si n̄ábètù-è.

³³ Ówe kpík̄pò kpík̄pò ir̄ó-b̄èè ní n̄a kpa, tsí wà n̄ wí af̄-ḶḶáyé fú ḡa#á. N̄a kpòwe ḡn̄mar̄ū kíbí à nákó nyáa gbó òkpì-è gbà#á. ³⁴ Kà w̄in̄yè fú ḡa, tsí kó máa kpòwe. N̄b̄éè, bí ó b̄o ḡḡu ɔmatsé-è ḡa s̄ḡḡú, n̄a n̄ya òkpì-è fú ḡa kpó.

Yèésù d̄á awu l̄ákú-k̄à d̄óro
(Màtéwò 8:23-27; Lúkà 8:22-25)

³⁵ N̄ódzó nyèḡé k̄é ḡn̄wèrè-alé, Yèésù wí fú ɔmatsé-è ḡa ní: Àḡa kó kadz̄á l̄o n̄aàt̄akè-èk̄éèdz̄i-òḡò tsítsédz̄ú t̄èḡḡèl̄èè#é.

³⁶ Tsí kíbí Yèésù ti wò n̄k̄ò-odzómí#é si#é, ɔmatsé-è ḡa k̄ée, tsí à k̄o ìnyà kpík̄pò ḡa#á dz̄ò, tsí dz̄i n̄òḡn̄a n̄ésè n̄ésè gbòk̄á. Tsí ɔk̄ò-odzómí k̄aḡa gbo l̄o báa.

³⁷ Kíbí à wà ḡntá-òḡò#é làkòò#é, awu l̄ákú-k̄à kpé tsítse gé, tsí omi kpé kpík̄pa nódzú-òḡò#é, tsí wà ḡà n̄k̄ò#é títí wà k̄òḡ báa. ³⁸ N̄n̄wèrè nyèḡé#é, Yèésù wà n̄ànyì-ɔk̄ò#é, tsí mú éwo lé ḡn̄r̄éewo si, tsí wà s̄r̄ū. Tsí ɔmatsé-è ḡa dz̄i, tsí wà wí fúu ní: Ak̄ónè! Kíbí àa bàkó tsèr̄á#á fee, kò wà dz̄o af̄-ara-èè ni?

³⁹ Tsí Yèésù dzí, tsí ḡḡe, tsí gb̄adz̄ú fefe bá awu#é, tsí f̄i fúu oḡò#é ní: Kó tsikó, tsí kó d̄óro!

Gbòk̄á#á, awu#é d̄á d̄óro, tsí ḡi k̄iḡi kpa kpó t̄iȳ t̄iȳ t̄iȳ. ⁴⁰ Tsí ó wà wí fú ɔmatsé-è ḡa ní: Kí tse tsí odzo wà tse ḡa tó b̄éè ná? Ó ḡi, à kò t̄i né àkaralé ḡiḡi!

⁴¹ Kíbí à rí b̄éè#é, odzo l̄ákú-k̄à tse ḡa, tsí à wà bere ara-ḡa ní: Bí ene yèè wà fáà ḡn̄éè títí, tsí awu ḡḡu oḡò ḡiḡi gbo, à wà mú éwo dzó fúu n̄a!

Edzò-k̄à wà d̄ḡkp̄o fú ìnyà-k̄à, tsí Yèésù l̄ée s̄è n̄ànyì-è
(Màtéwò 8:28-34; Lúkà 8:26-39)

5 N̄b̄éè, à s̄è dz̄i n̄òḡn̄a, tsí l̄o k̄àá tó n̄aàt̄akè-èk̄éèdz̄i-òḡò#é ḡl̄è-ene-Gèr̄ásà ḡa. ² N̄bí à tó#é, ifò-òkú ḡa wà b̄è. Títí Yèésù kó t̄i n̄k̄ò-odzómí#é gé#é, ìnyà-k̄à b̄o t̄i ḡfò-òkú ḡa#á, tsí wáa kp̄ad̄é-è. Ène nyèḡé#é, kò wà rere, edzò-k̄à wà d̄ḡkp̄o fúu. ³ Kà gbé ḡl̄é ḡiḡi. N̄fò-òkú ḡa#á gé ní n̄a gbé#é, tsí ìnyà-k̄à kpók̄pó kà nyáa tóòs̄-è, tsí kó nyáa múu ḡé, tsí kó máa nyáa dz̄á. Bí ó dzé wòr̄ò ḡiḡi, n̄a dz̄áa. ⁴ Ìḡèḡḡé#é, à n̄a mú wòr̄ò-ir̄è, tsí n̄ ḡe es̄-è ḡḡu ɔwó-è ḡa, tsí n̄a dz̄á ḡa gé ni. Ìnyà-k̄à kpók̄pó kò né àmí, tsí kó nyáa tóòs̄-è. ⁵ N̄ódzó ìk̄àl̄òk̄à, nóoru gbo, nóòs̄á gbo, n̄a wà r̄è n̄aḡḡí-èr̄i ḡa#á ḡḡu ḡntá-òkè ḡa, tsí n̄a wà d̄úḡbe, tsí wà mú òkúta ḡa, tsí wà n̄ b̄óti ara-è.

⁶ N̄b̄éè, kíbí ó rí Yèésù nóòtèrè#é, ó s̄ur̄é l̄o, tsí k̄àá k̄alè nábé-è, ⁷ tsí ó wà d̄úḡbe k̄ük̄ü fúu ní: Yèésù, ɔma bíbì-ḶḶáyé Oléwo, kí ó wà wò fú ḡḡu ni? ḡḡu mú ḶḶáyé tsik̄alè fúu, kó máa mú ḡḡu r̄éré ḡé!

⁸ In̄é yèè tse tsí ó d̄úḡbe b̄éè#é, Yèésù ti wà wí fú edzò yèè wà d̄ḡkp̄o fúu#é ní: Kó s̄è n̄ànyì-è!

⁹ Tsí Yèésù wà bèr̄èè ní: Bí à n̄a kpèè fáà? Tsí ó dz̄òḡḡu fúu ní: À n̄a kpe ḡḡu ní Kpík̄pò Gb̄èè. In̄é yèè tse#é, àḡa kpò n̄ànyì-idza#á.

¹⁰ Tsí ó wà tsik̄alè fúu k̄ük̄ü ní: Kó máa lé àḡa ḡḡe n̄èr̄e-iyabè ḡé.

¹¹ N̄ààòkò nyèḡé#é, ìhà kpík̄pò k̄aḡa gbo wà nára-òkè-k̄à b̄è, tsí wà dze. ¹² Tsí edzò ḡa#á tsik̄alè fú Yèésù, tsí f̄i fúu ní: Kó k̄o àḡa dz̄ò, tsí àḡa kó k̄àá s̄á wò ḡntá-ìhà ḡa#á.

¹³ Tsí Yèésù dzé. Gbòk̄á gé#é, edzò ḡa#á s̄è n̄ànyì-idza#á, tsí à s̄á wò ḡntá-ìhà ḡa#á. Tsí ìhà ḡa#á yáré kp̄ir̄ik̄p̄ir̄i t̄i ḡntá-òkè yèè à wà si#é, tsí wáa l̄o k̄àá b̄o s̄o nóḡò, tsí à k̄i nóḡò#é kpó. Ìhà eḡbàá (2000) ní kí nóḡò#é.

¹⁴ Tsí arò-ìhà ḡa#á s̄á l̄o ḡl̄é, tsí f̄o in̄é yèè à rí ḡa#á fú ìnyà ḡa n̄aḡḡí-ìl̄ú#é. À tse tsí af̄#é t̄i l̄o ḡn̄l̄ú tsékét-séké yèè ḡa wà ḡnyabè ḡa#á gbo. Tsí ìnyà ḡa ḡḡe, tsí yáré l̄o ní àḡa kó k̄àá rí in̄é yèè tse#é. ¹⁵ Kíbí à tó ḡḡi-Yèésù#é, à rí idza yèè dzé as̄úr̄ú dz̄ò#é, tsí ó dzokó si. Àwù ḡa ti wà nára-è si, tsí kò wà s̄úr̄ú ró. Edzò èḡ-b̄èl̄èèḡb̄è yèè ḡa wà d̄ḡkp̄o fúu#é s̄è n̄ànyì-è, tsí ó ḡi abarakpá. Kíbí à rí b̄éè#é, ó nódzó fú ḡa. ¹⁶ Tsí ene yèè

na rí kíbí iné na#á lo gbà#á, à fíw fú ene àtíwò na kpó. Kíbí Yèésù lé edzò yèé na wà dǎkpó fú idza#á gbo sè náanyi-è#é ònu kíbí à sá wò òhntá-òhà na#á, à fíw fú ònya na.

17 Níbèé, à tsikalè fú Yèésù ní: Kó òde néré-àna bè.

18 Tsí Yèésù òde, tsí kàà wò nókò-odzómi#é. Kíbí ó wà wò nókò#é, idza yèé edzò na wà dǎkpó fú dzòwò dzòwò#é wà tsikalè fúu ní: Ònu kó lo báa.

19 Tsí Yèésù kò dzé fúu. Kà kàa béé, ó fíw fúu ní: Kó sè lo òlè-è, òdì-tèè na, tsí kó kàà fíw fú na ní ǎlǎdzó rí ànyínó fú ònu, tsí tse iné lákú-kà fú ònu. Kó fíw kpó fú na.

20 Tsí ó sè lo òhnlú-è. À náa kpe ibè ní erè-ílú Maá. Tsí ó lo òhnlú yèé wà bè na kpó#é, tsí kàà fíw iné lákú yèé na Yèésù tse fúu kpó#é. Tsí kíbí ene-ílú na#á gbó afíw nyèhè na#á, à kí dzàmaa kpó.

**Yèésù bo ɔnɔbɛɛ-kà, tsí dzí ɔma-onùgbó-ɔma-ìyúdà na-kà
gbo ti náànjírí-òkú na wá náyé**
(Màtéwò 9:18-26; Lúkà 8:40-56)

21 Níbèé, Yèésù wò nókò-odzómi#é, tsí sè bò wáa lo náatàkè-òbí à ti#é. Ó wà nétí-oqò#é si, tsí ònya na sú wérí-è si kpitiì. 22 Tsí onùgbó-ilé-ìkpàdè-ɔma-ìyúdà na-kà wáa tó. À náa kpèé ní Yàwíró. Kíbí ó rí Yèésù#é, ó kàà kálè nábé-è, 23 tsí ó wà tsikalè fúu kúkú ní: ɔma-ònu ɔnɔbɛɛ tsígídí#é, ó wà tsàkòrò, tsí bàkó kú. Ó dǎ, kó wá, tsí kó wáa mǎwó lé òhntá-è gé, tsí àrò#é kó tùú, tsí kó gbé náayè fú ònu.

24 Tsí Yèésù ònu-è méèdzì, à òde, tsí dzi nǎwò. Kíbí ó làkò#é, ònya na tse kì, tsí wà tè náanyi-è làkòdò, tsí wà kpìgbò òhndìkíìdì.

25 ɔnɔbɛɛ-kà gbo wà náànjírí-èrò#é, tsí àmbara wà dǎ fúu ɔdǎ mààméèdzì-è òhntá, tsí kò wà dǎatí fúu láyé.

26 Ó ti gbà òhntá-abɔne kpìkpò, tsí à náa múu réré gé ni, tsí ó ná owó-è gbo kpó, tsí àrò#é kò ti máa wà gidì. Kà kàa béé, ó wà le máa fúu ni. 27-28 Níbèé, ònu gbo gbó idzàma-Yèésù. Tsí ó fíw òhntá-ara-è ní: Bí ònu nyáa mǎwó kà àwù-è gidì gé, àrò#é nákò tu ònu. Tsí ó la ànjírí-ònya na ti náanyi wá, tsí wáa mǎwó kà àwù-è.

29 Òhndì-bè gbòkà#á, àmbara#á dǎ dǎro, tsí ó rí ara-è mà ní àrò#é tu ònu. 30 Tsí Yèésù mà gbòkà òhntá-ara-è ní ikpá-kà fùdǎ nára-ònu. Tsí ó wà nyí wérí ara-è náànjírí-ònya kpìkpò#é, tsí ó ní: Nèé mǎwó kà àwù-ònu ná?

31 Tsí ɔmatsé-è na wà wí fúu ní: Ònya na kpò, tsí wà kpìgbò òhndìkíìdì. Kò wà ní kó bèrè ní nèé mǎwó kà ònu né.

32 Tsí ó sì wà nyí wérí ara-è, tsí kó rí ene yèé tse béè#é.

33 Níbèé, ɔnɔbɛɛ#é ti ma kíbí iné#é lo fúu gbà#á, tsí odzo wà tseé, tsí ó kpé njíà kpàkpàkpà, tsí ó kàà kálè nábé-Yèésù, tsí kíbí ó tse iné na#á gbà kpó#é, ó dzéèrò fúu.

34 Tsí Yèésù fíw fúu ní: ɔma, àtsùgbée kíbí ó né àkaralé si òhntá-ònu#é, ní ɔdǎyé bo#é, kó tó òlè ire fòdò. Ó dǎ, kàkò rí àrò#é láyé ró.

35 Òhntá-wèrè yèé Yèésù wà wínyè nyèhè#é, ònya-kà ti òlè-onùgbó-ilé-ìkpàdè-ɔma-ìyúdà na#á wá, tsí wáa wí fú onùgbó#é ní: ɔma-è ti kú ná. Kí tse tsí ó wà dǎkpó fú Akóne ró?

36 Ó dǎ, Yèésù kò mú òkà òhntá fú na. Ó fíw fú onùgbó#é gé ní: ɛdǎ kó máa dǎa. Kó né àkaralé si òhntá-ònu gé.

Tsí à sè dzi nǎwò. 37 Kíbí à làkòdò#é, kò dzé ní ònya-kà kpòkpò kó tè náanyi-ònu láre Òkúta ònu Yòhánat ɔmàna-Yàkúbù, mà nára-Yàkúbù ònu kà-è gbo. 38 Kíbí à kàà tó òlè-onùgbó-ilé-ìkpàdè-ɔma-ìyúdà na#á, Yèésù rí kíbí ara-ònya na gboná si, tsí à wà fòtalè, tsí wà ɔkú, tsí wà dǎgbè kúkú#é. 39 Tsí ó wòlè#é lo. Tsí ó wà wí fú na ní: Kí tse tsí à wà fòtalè, tsí wà ɔkú tó béé? Maqé#é kò kú, ó wà sǎrù ni.

40 Kíbí ó wí béè#é, à dzi náarí fúu. Níbèé, ó lé ònya kpó fùdǎ. Tsí ó kpe boba-maqé#é ònu iná-è mà nára-ɔmatsé-è méeta na#á, tsí à wò òhndìsù#é lo. Níbè ní maqé#é wà#á. 41 Tsí ó dzi ɔwó-maqé#é, tsí ó wà wí fúu òhnlú-na ní: Tàlíta kúmì. Òkpì-è ní dzé ní: "Èkídǎ, ò wà wí féé ní òde."

42 Gbòkà#á, maqé#é òde, tsí kpé rírè. ɔdǎ mààméèdzì ní wà fúu#é. Kíbí à rí béè#é, ó mu àna kpó tó béé. 43 Tsí Yèésù kò fú na ní: Ká máa wí fú ònya-kà kpòkpò. Tsí ó ní: Ká wo dzídze fúu, tsí kó dze.

Ene-ílú-Nàsàrétì na kò gba Yèésù gbó
(Màtéwò 13:53-58; Lúkà 4:14-30)

6 Níbèé, Yèésù òde bè, tsí lo òhnlú-è †. Tsí ɔmatsé-è na gbo lo báa. 2 Tsí ó dǎ nǎdzó-imírat, tsí ó lo òlè-ìkpàdè-ɔma-ìyúdà na-kà, tsí wà tsékó fú ònya na. Ònya kpìkpò wà bè, tsí wà rètígbè-è, tsí ó mù ná tó béé, tsí à wà fíw ní: Níbísi ó tare nyèhè ti? Ifèénò iró méé wà fúu tó béé? Tsí bí ó tse fáà, tsí wà tse iné-àwùsi òtu yèé na nyí? 3 Kò tsi agbégi òhntá-è? Ònu ní dzé ɔma-Màriyàt#á, tsí dzé inàbí-Yàkúbù ònu Yòsé, Yúdà gbo mà nára-Simóni gbo#é nò? Tsí inàbí-è ɔnɔbɛɛ na gbo sì wà náànjírí-àna bí si nò?

Tsí Yèésù dǎ òkúta-àkòsè fú na. 4 Tsí ó wà wí fú na ní: Bí agbáfí-ɔdǎyé fíw-kà tó òhndì òkàlòkà, náa né àrisá. Ó dǎ, òhnlú-è, òdì-tèè na ònu òkpàtá-è gé ní à kà né àrisá fúu#é.

5 Níbèé, kò nyáa tse iné-àwùsi-kà kpòkpò òbè. Ònya odé kà gé ní ó mǎwó lé òhntá-na, tsí bo njá#á. 6 Tsí ó láre arù fúu ní à kò gbàà gbó.

Yèésù be ɔmatsé-è mààméèdzì na#á lo òhnlú na wérí
(Màtéwò 10:5-15; Lúkà 9:1-6)

Tsí náanyi-béè#é, ó òde, tsí gbà òhnlú-oko yèé na wà sómá bè#é, tsí wà tsékó fú ònya na. 7 Tsí ó kpe ɔmatsé-è mààméèdzì na#á, tsí kpé na bíbè méèdzì méèdzì lo wérí. Tsí ó fú na òkpá ní ká wà ò lé edzòt yèé na wà dǎkpó fú ònya na#á sè náanyi-na. 8 Tsí ó kò fú na ní: Bí à làkòdò, ká máa bané iné-kà kpòkpò náanyi-òkpá. Ká máa bané dzídze, ká máa bané àkpò, tsí ká máa bané owó si náàkpò-owó gbo. 9 Ó dǎ, ká bo kpákò, tsí ká kí náawù òkàntso yèé à wò#é.

10 Tsí ó wí fú na ró ní: Bí à lo, tsí à tó òhnlú-kà, òkpàtá yèé à nákò tsètsè gbé#é, ká gbé bè títi fú ɔdzó-díhndè-na. 11 Tsí bí ene-ílú kàna kò, tsí à kò gbà ná, tsí ònya-kà gbo kò rètígbè-na ná, ni ká òde òhnlú#é, tsí ká gbàkpá

† Ìlú-Nàsàrétì ní à wà bá fí#é.

gbèsè náfi-nya, àtsùgbée ene-ilú nya#á ká mà ní ó tsezdó-ànya ká-nya ònèé. †

¹² Ìnbèé, òmatsé nya#á lo, tsí à káà dzíkò fú ònya nya ní: Ó wà ní ká nyílò kpaḍà. ¹³ Tsí à náa lé edzò yèé nya wà dǒkpò fú ònya nya#á sè náànyi-nya, tsí à náa dzo àdè si òntá-àkǒrǒ nya, tsí bo nya.

Bí Yòhánà Awèfúne kú gbà fáà?

(Màtéwò 14:1-12; Lúka 9:7-9)

¹⁴ Èróḍit ní dzé olú si néré-iyabè ònwèrè nyènyè#é. Tsí ònyu gbo gbó idzámà-Yèèsù, kíbí èko-è wà fi wéí kpo#é. Ònya nya wà fi ní: Yèèsù ni Yòhánà Awèfúne ni. Ó sè dzí ti náànyí-òkú nya wá náyé. Ìnè ní ó nékpá, tsí wà ñ tse inyé-àwùsi nya#á.

¹⁵ Tsí ònya kǎnya gbo wà fi ní: Èlìyàt, agbáfi-òḍáyé fìt yèé gbé wáa lo dzò dzò#é, ònyu ní sè wá bée ró#é. Tsí ònya kùbò nya gidi wà fi ró ní: Òò, agbáfi-òḍáyé fìt titò òmírè-kǎ ní wá#á, tsí ó dzo agbáfi-òḍáyé fìt ti dzò dzò nya.

¹⁶ Kíbí Èróḍi gbó afi yèé ònya nya wà fi#é, ó ní: Yòhánà yèé ònyu ti fi, tsí à dèwo-è#é, ònyu ní sè dzí ti náànyí-òkú nya wá náyé#é.

¹⁷ Ìdèndè#é, Èróḍi ti fi, tsí à mú Yòhánà, tsí dèé, tsí kée si nényà. Àtsùgbée kíbí Èróḍi gba aya-ifò tony ká-è, tsí ñ né#é ni. Ìfó-è#é, à náa kpèé ní Filíkpò, tsí aya#á dzé Èróḍiyà. ¹⁸ Kíbí ó tse bée#é, Yòhánà wí fúu ní: Ònà kò wà fúu ní kó gba Èróḍiyà né.

¹⁹ Kíbí Yòhánà wí bée#é, in-è bí Èróḍiyà kadzà, tsí ó wà wò ní ònyu má kpa Yòhánà nóòkú. Ó dji, kò nyáa rí ònà, tsí kò kpaá, ²⁰ inyé yèé tse#é, Èróḍi ònyu wà sá fú Yòhánà. Ó mà ní ó dzé ònya-atsòtít, tsí ó mà gbo ní òḍáyé ní bée wá#á. Tsí náa wà tséwé bòò, tsí Èróḍiyà kó máa kpaá. Bí ó wà rētìgbè-Yòhánà, kà ma bí kó tse fáà, tsí afi-è náa si dzozú-è si.

²¹ Tsí nòdzò-kǎ, ònà-kǎ wáa tsí fú Èróḍiyà ní kó kpa Yòhánà. Ònà#á ní dzé ní nòdzò nyènyè#é, olú wà dze dǒf-dzò-bíbi-è, tsí ó kpe ònya nya ònyu ògá-sòdzà nya má náa-onùgbò-ilú nya néré-Gàlilè. ²² Kíbí à wà ònolè si, tsí wà dzenyè#é, òmà-Èróḍiyà ònòbèè wò ònolè#é lo, tsí wà dzó fú nya. Ìnbèé, ó dzozú-Èróḍi ònyu àledzò nya#á. Tsí ó wà wí fúu ní: Inyé yèé ó wà wò gé#é, kó bere ònyu, tsí ònyu kó kée fúu.

²³ Ó tàlè fúu títi ta inyé si òntá-è ní: Inyé òkǎlòkǎ yèé náko bere ònyu gé#é, ònyu náko kée fúu ni. Bí ó dzé gidì ní akpàlà-kǎ-ilú#é kpo ní ó wà wò#é, ònyu náko kée fúu.

²⁴ Tsí madé#é fudá lo káà rí iná-è, tsí ó bèrèè ní: Kí ònyu kó bèrè?

Tsí iná-è wí fúu ní: Kó fi ní ká dèwo-Yòhánà Awèfúne fú ònyu.

²⁵ Tsí òmà èkìdǎ#á ònyu nésè nésè, tsí yáre lo ònyu-ólú, tsí káà wí fúu ní: Ònyu wà wò ní ká dèwo-Yòhánà Awèfúne, tsí ká kée si náàwò téré-kǎ wá fú ònyu ònèsè.

† Òmà-Ìyúdà nya, bí à lo ònolè-asènye nya, ene yèé kò dzé òmà-Ìyúdà nya#á, tsí à bò wáa làkòò ònolè-nya, à náa gbà ilè-kpáko-nya, tsí wà ñ nya dǒre ní ònya má lárè ònòdzú-òḍáyé. Kíbí òmatsé-Yèèsù nya tse fú tinà nya bée#é, à wà nya dǒre ní òmà-Ìyúdà yèé kò gbà Yèèsù gbó#é, ó wà kíbí ene yèé kò òḍáyé bée#é ni.

²⁶ Kíbí olú gbó bée#é, ara kúu kpó. Ó dji, ó tse àtsùgbée kíbí ó wínyè, tsí ta inyé si òntá-è nòdzú-àledzò-è nya#á, tsí kò wà wò ní ònyu kó kò fúu. ²⁷ Tsí gbòkǎ gé#é, ó be sòdzà-kǎ ní kó lo káà dèwo-Yòhánà wá. Tsí sòdzà#á lo, tsí káà dèwo-è nényà bè. ²⁸ Tsí ó kée si náàwò téré-kǎ wáa tó. Tsí ó kée, tsí ñ bawò-èkìdǎ#á, tsí òmà èkìdǎ#á gbo kée, tsí ñ bawò-iná-è.

²⁹ Kíbí òmatsé-Yòhánà nya gbó bée#é, à wáa lo káà ké àragùdè-è, tsí káà ñ rì.

Yèèsù sè ònya ègbèlèègbè-kǎ òdzidze

(Màtéwò 14:13-21; Lúka 9:10-17; Yòhánà 6:1-14)

³⁰ Náànyi-bèè, adzítse-Yèèsùt nya bò wá ònyu-Yèèsù, tsí wáa kpèrò-inyé yèé à tse nya#á ònyu èkó yèé à tse fú ònya nya#á kpo fúu. ³¹ Náàsòkò nyènyè#é, ònya nya kpò, tsí wà lo, tsí wà bò, títi à kò nyáa rí ayè, tsí ká dzenyè gidì. Tsí ó wí fúu nya ní: Ànya kó sò lo ònolè dzidzè oḍé òbí ònya kò wá#á, tsí ònya kó lo káà míra oḍé.

³² Tsí ònyu-nya mèèdzi káà wò nókò-òdzòmi-kǎ, tsí dzi nòkò làkòò òbí ònya-kǎ kò wá#á. ³³ Tsí ònya kpíkpò ti rí nya nóòtèrè, kíbí à làkòò#é, tsí à rí nya mà. Tsí ònya nya ònyu ònolè yèé nya wà bè kpo#é, tsí yáre nésè, tsí tsúwádzú nya káà tó òbí à làkòò#é. ³⁴ Kíbí Yèèsù tì nókò-òdzòmi#é, ó rí ní ònya nya tsé kì, tsí wáa dǎ si, tsí in-ònya nyòw kpíkpò, inyé yèé tse#é, à wà si kíbí àgùdǎ yèé nya kò né ene yèé kó ró nya#á bé. Ìnbèé, ó kpé èkó si ònè, tsí wà tsékò fúu nya kpíkpò kpíkpò. ³⁵ Kíbí alélé wà lé bàa#á, òmatsé-è nya sò timá-è, tsí wà wí fúu ní: Òbí ònya wá#á kí taánù, tsí alélé gbo ti wà lé ná. ³⁶ Ó dji, kó wí fúu ònya nya ní ká lo, àtòorí ká nyáa tó òntá-òko nya ònyu ònolè-òko yèé sómá bè nya#á, tsí ká lo káà ra dzidze dze.

³⁷ Tsí ó wà wí fúu nya ní: Ànya ká-nya ká fúu nya òdzidze!

Tsí à wà wí fúu ní: Ó dji, ònya kàkò nyáa lo káà ra dzidze ònyu owò-itsé-òdzò igboò (200) wá fúu nya ní ká dze né.

³⁸ Tsí ó wà bèrè nya ní: Kpǒnò mèeló wà fúu nya? Ó dji, ká lo káà rí káyí.

Tsí à lo káà rí, tsí à wáa wí fúu ní: Ànya né kpǒnò mèerú, tsí edzà mèèdzi gbo wà.

³⁹ Òbí à wá#á, kóko wà bè, tsí ònyu baa fèdèdèè. Tsí ó wí fúu nya ní ká kpèrí ònya nya dzokó lo tsùm tsùm òntá-kòko#é.

⁴⁰ Tsí à kpèrí nya dzokó lo bèè tsùm tsùm, ònya kǎnya dzé ònya wǒwǒrú, tsí ònya kǎnya gbo dzé ònya maá lé nógòòdzì. ⁴¹ Ìnbèé, ó ònyu, tsí ké kpǒnò mèerú#é ònyu edzà mèèdzi#é, tsí ké odzú fú igbèrì, tsí wúure fú òḍáyé. Tsí ó wà tsé kpǒnò nya#á, tsí wà ñ bawò-òmatsé-è nya ní ká múu kpé fú ònya nya. Tsí ó kpé edzà mèèdzi#é gbo fúu nya kpó. ⁴² Tsí ònya kpó, à dze, tsí yó títi ó bò.

Yèèsù bo àkǒrǒ nya néré-Gènèsàrèti

(Màtéwò 14:34-36; Mákò 6:53-56)

⁴³ Tsí òmatsé-è nya se àbùbò-kpǒnò ònyu edzà yèé bò nya#á, tsí ñ dǎ nágbà, títi ó kǎ agbà máàmèèdzi.

⁴⁴ Ònòkèè yèé nya dzenyè#é, à lo kíbí ònya egbèrú lé négbàà egbàà ònà mèèdzi (5000) bèè.

Yèèsù rě ñhntá-oqò

(Màtéwò 14:22-33; Yòhánà 6:16-21)

⁴⁵ Ñbèé, ó mú òmatsé-è ña ñkpa ní ká sè dzi nókò-odzómi#é, tsí ká tsúwádzú-ònu làkòò náàtàkè-òhòò nówó-ilú-Bètsàyiḡá. Ñhñwèrè nyèḡè#é, ònu nákó wí fú èrò#é ní kó bò ló. ⁴⁶ Kíbí ó wí fú èrò#é ní kó ló, tsí ònyà ña ló tã#á, ó ñḡe, tsí gu òkè-kã ló, tsí káà wúùre.

⁴⁷ Ñhñwèrè yèé òdzó kpa fúrafúrá#á, òkò#é wà náàḡírí-oqò#é làkòò, tsí Yèèsù ònu ñìkã kí ñlè si. ⁴⁸ Tsí ó rí ní awu wà dǔkpa fú ña, tsí wà rí ñá, tsí òkò#é le tutù fú ña. Tsí ó ḡi náàkiko-àtsètsè, tsí ó wà rě ñhntá-oqò#é bàà ḡḡi-òmatsé-è ña, tsí ó wà wo kó yà ḡá. ⁴⁹ Kíbí à ríi, tsí ó rě ñhntá-oqò#é bàà#á, à ḡédzú odzú-àḡa rí òrò ni, tsí à wà ḡúḡbe. ⁵⁰ Àḡa kpo, à wà ríi, tsí dzidzi mú ña. Tsí ó tsí arú gbòkã, tsí wà fí fú ña ní: È gbòdzú dza! Èmi ni, èḡḡ kó máa ḡá ḡé!

⁵¹ Tsí ó wò nókò-odzómi#é bá ña, tsí awu#é ḡóro. Tsí ó mù ḡá, títi ó láre arú fú ña, ⁵² ñḡé yèé tse#é, à kò gbó òkpi-ḡḡé-àwùsi yèé ó tse ònu kḡḡnó#é. Èḡḡ kã ḡá gbeg-bé.

⁵³ Ñbèé, Yèèsù ònu òmatsé-è ña tu òkò#é káà dzá náàtàkè-kã. À náa kpe ibè ní Gèñèsàrèti. Tsí à mú òkò-ḡa so nètíḡò#é. ⁵⁴ Kíbí à ti ñnó-òkò#é, ònyà ña rí Yèèsù mà gbòkã. ⁵⁵ Tsí à wà yáre ló ñhñḡikíḡi nère bè kpo, tsí ló káà ké àkòrò ña si ñbànkàrá wà fúu. Ñhñḡi kíḡi yèé à náa gbó ní ó ló ḡé#é, à náa ké àkòrò ña ló fúu bè. ⁵⁶ Ñbí náa ló ña kpo#é, ñhñlú lákú gbo, ñhñlú tsíḡiḡi gbo, ònyà ña náa ké àkòrò ña wáa si náàbòòmè, tsí à náa wà tsíkálè fúu ní kó dzé, tsí àkòrò ña#á kó mówó kã etí-àwù-è ḡé.

Tsí ene yèé ña wà mówó kã etí-àwù-è#é, àrò#é wà tu àḡa kpo.

Yèèsù wà wínyè ti nára-èkó-gbágbòḡḡbàḡò ña

(Màtéwò 15:1-9)

7 Ó ḡi nódzú-kã, tsí òma-egbé-Fàrisit kãḡa ònu akóne nékpa-òḡáyét kãḡa, à ti ñYèrusalémì, tsí wáa kpaḡé ḡḡi-Yèèsù. ² Tsí à rí ní òmatsé-è kãḡa wà dzenḡé, tsí à kò we òwó kíbí ó wà nóró tiḡa gbà#á. Tsí à ní òwó-ḡa kò má nódzú-òḡáyé.

³ Ìḡèḡè#é, òma-egbé-Fàrisi ña ònu òma-ìyúḡàt-àtíḡò ña, orò kḡikpò wà fú ña, tsí à náa tse si ñhntá-è, àtsùḡ-bée ká má nódzú-òḡáyé. Orò-gbágbòḡḡbàḡò ña ni. À kà bòkò dzenḡé, tsí ká máa we òwó nékpa nékpa, ⁴ tsí bí à bò ti nádzà wá, à kà dzenḡé náàrimáa mówó bò nómi. À náa tse si ñhntá-orò kḡikpò òmirè ña gbo ró, kíbí kḡḡḡkḡḡ wíwè, kòlòbí ònu ikòkò-irè wíwè bè.

⁵ Ñbèé, òma-egbé-Fàrisi ña ònu akóne nékpa-òḡáyé ña yèé wá ḡḡi-Yèèsù#é wà fí fúu ní: Kí tse tsí òmatsé-è ña kò wà tse si ñhntá-orò-gbágbòḡḡbàḡò ña, tsí à náa wà dzenḡé náàrimáa wówó ná?

⁶ Tsí ó wà dzòḡḡ fú ña ní: Afí-Yèsáyàt agbáfí-òḡáyé fíḡ, ó dzàre ìḡèḡè kíbí ó gbó afí-òḡáyé fí ti nára-ḡé, èḡe ònyà-atsendzòdzú ña#á. Ó kò si ñhñwé-è ní:

“Ònyà yèé ña nyí wà nye ònu òḡáyé nákpò bé ḡé ní. Ó ḡi, isèrè-ḡa kò wà bá ònu.

⁷ À wà tse nyèḡè nákpò ḡé ní àḡa wà sè ònu ni.

Ìḡé yèé tse#é, orò yèé ònyà ḡá#á, à náa múu kpe ekpa-òḡáyét, tsí wà ñ tsèkó fú ònyà ḡa.” †

⁸ Òtítí ní Yèsáyà fí#é. È náa kò ekpa-òḡáyé dzòò, tsí è náa wà rě si nékpa-ònyà ḡa.

⁹ Tsí ó wí fú ña ró ní: Ká rí kíbí à wà kò ekpa-òḡáyé dzòò tó ḡé, àtsùḡbée ká tse si ñhntá-orò tàḡa ká-àḡa#á.

¹⁰ Fee, Mòòsèt fí si ñhñwé-è ní:

“Né àrísá fú boba-èe ònu inà-èe méèdzì.”

Tsí ó fí gbo ró ní:

“Ène yèé ré fú boba-è nàmi inà-è#é, ká kpaá nóòkú.” ††

¹¹ Ó ḡi àḡa ònu, à náa tsèkó fú ònyà ña ní: Bí ònyà-kã fí fú boba-è nàmi inà-è ní ñḡé yèé ònu má fúu#é, ònu ñ tsyà fú òḡáyé, ó sã. ¹² Tsí à náa gbà si ñhntá-è fú ene nyèḡè ní kò kḡádzú ní kò bané boba-è nàmi inà-è ró.

¹³ Bí à wà tse bèè#é, à wà ké orò-gbágbòḡḡbàḡò ña, yèé à wà tsèkó-è fú ònyà ña#á, tsí wà ñ nò afí-òḡáyé ñhñé. Tsí à náa tse ñḡé kḡikpò ìrò-òmirè bèè ḡiḡi ró.

Kí náa múne gbèḡḡí nódzú-òḡáyé?

(Màtéwò 15:10-20)

¹⁴ Tsí Yèèsù nyí, tsí kpe ene yèé kḡerí si ña#á, tsí ó wà wí fú ña ní: Àḡa kpo ká rētíḡbè-ònu rere, tsí ká gbó òkpi-afí yèé bé. ¹⁵ Ìḡé òkãlòkã yèé ònyà nákó nyáa ñ bò nárú, tsí dze#é, ká múne gbèḡḡí nódzú-òḡáyé. Ìḡé yèé náa ti ñhñsère-ònyà#á ní náa gbèḡḡí-è nódzú-òḡáyé#é. [¹⁶ Ó ḡi, ene yèé né etí-ìḡbòòrã#á, ni kó gbó.]

¹⁷ Kíbí ó wí afí nyèḡè tã#á, ó ñḡe ḡḡi-ḡa, tsí wólè ló. Tsí òmatsé-è ña wà bèrèé ní kó nyàkpi-òwe yèé ó kpa ñhñsèé fú àḡa, tsí àḡa kó gbó. ¹⁸ Tsí ó ní: Àḡa gbo, ñrããmà kò tó ña ni? À kò mà ní ñḡé yèé náa ló nárú-ònyà#á, òkã-è kḡókpo kàkó nyáa múu gbèḡḡí nódzú-òḡáyéè? ¹⁹ Ìḡé yèé tse#é, ñḡé yèé ònyà náa dze#é kà ló ñhñsère-è. Néèfù-è ní náa ló#é, tsí náa wáa ló káà yàà ḡa náàḡbòtsu.

Kíbí Yèèsù wí fú ña bèè#é, ó wà nyà ḡíre fú ña ní dzídze-kã kḡókpo ká múne gbèḡḡí nódzú-òḡáyé.

²⁰ Tsí ó sè wí fú ña ró ní: Ìḡé yèé náa ti ñhñsère-ne#é, ònu ní náa múne gbèḡḡí nódzú-òḡáyé#é. ²¹ Ìḡé yèé tse#é, ñnò-ònyà, ñhñsère-ònyà ḡiḡi ní isèrè-ìbàḡi ña náa ti#é, tsí à náa sòne ní ká tse àlòwá, ká tsolè gbo, ká kpane nóòkú gbo, ²² ká gbaya gbo, ká gbòkò gbo, odzú-ne kó kí ñhntá-ḡḡé-ne gbo, ká yàábàḡi gbo, ká rúne gbo, ká tse wérewèrè gbo, ká dzowú-ne gbo, ká kpe ékò-ne gbo, ká ké ara-ne gbo, ká dzé àḡàlè gbo. ²³ Ìḡé-ìbàḡi nyèḡè ña kpo#é, ñhñsère-ònyà ní à náa ti#é, tsí à náa múne gbèḡḡí nódzú-òḡáyé.

Ònòbèè-ilú-àledzò-kã gba Yèèsù gbó

(Màtéwò 15:21-28)

²⁴ Náànyì-bèè#é, Yèèsù ñḡe ñlè-òma-ìyúḡàt ña, tsí ló nówó-ilú-Tíre. Tsí ó tó ñhñlú-kã, tsí káà gbé ñkpatá-kã bè. Kò wà wò ní ká mà ní ònu wà bè, tsí kàkó si nyáa mú ara-è ḡúkù gbo. ²⁵ Ònòbèè-kã wà ñhñlú#é bè, tsí edzòt-kã wà ḡḡkpa fú òma-è ònòbèè. Gbòkã#á, ó ti gbó ní Yèèsù wà bè, tsí ó ló káà kálè nábè-è, ²⁶ tsí ó wà

† Ìwé-Yèsáyà 29:13 (Esaie 29:13) †† Ìwé-Fúfúḡá 20:12; 21:17, Ìwé-Àkóro 5:16 (Exode 20:12; 21:17; Deutéronome 5:16)

tsikalè fúu ní: Kó wáa lé edzò#é sè náànyi-ɔma-òɔu dè. ɔɔɔbèè#é, kò tsi ɔma-ìyúdà ɔa ni. Ó ti néré-Fènísi ñlè-Sirí.

27 Ñbèé, Yèésù wà wíi fúu ní: Kó dzò, tsi ɔma ɔa kó dzeɔ tãná. Ó dji, kò sã ní ká ké dzídze yèé ɔma ɔa ná kó dze#é, tsi ñ sɔ fú adzá ɔa.

28 Tsi ɔɔɔbèè#é dzòɔ fúu ní: ɔgá! ɔtítí ni. Ó dji fee, adzá ɔa náa wà nábé-kpɔrɔ si, tsi àbùbò yèé náa bɔ taànù nówó-ɔma ɔa#á, à náa ké ɔa dze.

29 Tsi ó wà wí fúu ní: Kíbi ó wínyè rere bèè#é, kó sè lo ñlè-è. Ó dji, edzò#é sè náànyi-ɔma-è ná.

30 Ñbèé, ó sè lo. Títí kó tó ñlè#é, ó rí ɔma-è, tsi ó sù si nání. Edzò#é ti sè náànyi-è.

ɔnya-kã dzé aqetí, tsi dzé múnù gbo, tsi Yèésù bɔ

31 Náànyi-bèè#é, Yèésù wáa ñde néré-Tíre. Ó gbà ñhílu-Siqɔni, tsi sè wá nóqò tsítsédzú tɔngèlèè#é ñlè-Gàlilé. Ó lo nákpálà-odò#é ñbí à náa kpè ní erè-Ìlú Maá#á. 32 Kíbi ó tó nétíqò#é, à ké aqetí-kã wá fúu. Ene nyèɔ kà nyáa wínyè rere gbo. Tsi à tsikalè fúu ní kó mówó lé ñhà-è, tsi kó bɔ. 33 Ñbèé, ó gbèè ñde náàɔírí-ɔnya ɔa, tsi à bɔ ɔa méèdzi. Tsi ó mú ɔmalówó bɔ nétí-è ɔa, tsi tití, tsi ñ kã ñqá-è, 34 tsi ké odzú lo ñhngbèrí, tsi mí kãlè, tsi ó wà wí ñhílu-ɔa ní: Èfàtà. ɔkpi-è ní dzé ní: "Etí#é kó tsi".

35 Gbòká#á, etí-è tsi, tsi ɔɔ-è gbo tsi, tsi ó kpé ñnyè wíwí rere. 36 Ene yèé wà bè ɔa kpó, tsi rí ñnyè ɔa#á kpó#é, Yèésù kò fú ɔa kpó ní: Ká máa wíi fú ɔnya-kã kpókpó. Ñbèé, kíbi ó wà kò fú ɔa#á, àríkèé gíqì à wà kpèrɔ-è wé rí lárè ñhèé. 37 Ñbèé, ɔnya kpó, ó tsálá fú ɔa. Tsi à wà fí ní: Náa tse ñnyè-ire gé ni. Náa tse tsi aqetí ɔa náa gbɔrã, tsi múnù ɔa gbo náa wínyè. ñnyè-ire gé ní náa tse#é.

Yèésù sè ɔɔkèé egbàá egbàá ñnà méèdzi (4000) ñdzídze (Mátèwò 15:32-39)

8 Ó dji nódzú-kã ró, tsi ɔnya ɔa tsé kì, tsi káa kpàqé ñqí-Yèésù. Ñbèé, dzídze kò wà fú ɔa, tsi ká dze. Tsi Yèésù kpe ɔmatsé-è ɔa, tsi fí fú ɔa ní: 2 Inó-ɔnya ɔa#á wà nyó ɔɔu, ñnyè yèé tse#é, títí ñhndzéeta ní à wà bá ɔɔu si#é, tsi dzídze kò wà fú ɔa ró, tsi ká dze. 3 Ó dji, bí ɔɔu wí fú ɔa ní ká sè bɔ lo bèè nébi#é, ara ná kó káa kú ɔa, tsi à ná kó ká kí nòɔnà. Tsi ɔnya kpíkpo náàɔírí-ɔa gbo ti ñhndzi dzídze.

4 Tsi ɔmatsé-è ɔa wà wí fúu ní: Kíbi ñbíbé kí taànù#é, ñbisí à ná kó nyáa rí dzídze fú ɔa, tsi ká dze, tsi yó? 5 Tsi ó wà bèrè ɔa ní: Kpɔnó mééló wà fú ɔa?

Tsi à ní: Kpɔnó méedze.

6 Ñbèé, ó wí fú ɔnya ɔa#á ní: Ká dzokó ñlè lo. Tsi ó ké kpɔnó méedze#é, tsi dɔkpé fú ɔqáyé, tsi ó tsé ɔa, tsi wà ñ bɔwó-ɔmatsé-è ɔa ní ká ñ kpé fú èrò#é. 7 Edzã wírwíri kã ɔa gbo wà fú ɔa. Tsi ó dɔkpé fú ɔqáyé fú edzã ɔa#á gbo, tsi ké ɔa bɔwó-ɔmatsé-è ɔa ní ká ñ kpé fú ɔa. 8 Tsi à dze títí yó. Tsi àbùbò yèé kílè ɔa#á, ɔmatsé-è ɔa se ɔa si nágbã, tsi ó kó agbã méedze. 9 ɔnya lo kíbi egbàá egbàá ñnà méèdzi (4000) ní dzeɔ#é. Tsi kíbi à dzeɔ

tã#á, Yèésù fí fú ɔa ní ká lo ñhèkèé. 10 Tsi ɔɔu ɔmatsé-è ɔa gbo káa wò nókò-odzòmi, tsi lo nówó-ɔmànúta.

ɔma-egbé-Fàrisi ɔa bere Yèésù ní kó tse ñnyè-àwùsi-kã fú ɔa (Mátèwò 16:1-4; Lúkà 12:54-56)

11 Ñbèé, ɔma-egbé-Fàrisit ɔa gbo wà bá ɔa. À wà wo ká sɔ ñkpákù fú Yèésù, tsi à wà tse àràdzinya báa, tsi wà bèrèé ní kó tse ñnyè-àwùsi-kã fú ɔa, tsi kó ñ nyà dɔre ní ɔqáyé ní bèé wá#á.

12 Kíbi Yèésù gbɔ afí nyèɔ#é, ó ká ɔɔ-èdɔ fúu, tsi ó mí kãlè. Tsi ó wà wí fú ɔa ní: À ɔa ɔma-ìsèè ɔa, ñnyè-àwùsi gé ní à náa wà wò#é? Ó dji, ɔɔu wà wí ɔtítí fú ɔa ní fee, à kà kó tse ñnyè-àwùsi-kã kpókpó fú ɔma-ìsèè ɔa.

13 Kíbi ó wí fú ɔa bèé tã#á, ɔɔu ɔmatsé-è ɔa ñde ñqí-ɔa, tsi sè káa wò nókò-odzòmi#é ró, tsi à lo náatàkè-òɔnɔ.

Yèésù wà wínyè ti nára-òtsè-ɔma-egbé-Fàrisi ɔa ɔɔu ti Èròqì (Mátèwò 6:5-12)

14 Ñbèé, ɔmatsé-è ɔa gbàgbé, tsi à kò bané kpɔnó. Kpɔnó ñkãntso gé ní wà fú ɔa ñnó-ɔkò#é. 15 Ñhèwèrè nyèɔ#é, Yèésù wà wí fú ɔa ní: Ká wà tsú éwo-ara-ɔa rere nára-òtsè-ɔma-egbé-Fàrisit ɔa ɔɔu ti Èròqì.

16 Kíbi Yèésù wí fú ɔa bèé#é, à kò gbɔ ɔkpi-è, tsi à kpé ara-ɔa dzídziɔnya ti nára-kíbi à kò bané kpɔnó gbà#á.

17 Tsi Yèésù ma afí yèé ɔmatsé-è ɔa wà fí#é, tsi ó wà bèrè ɔa ní: Kí tse tsi à wà dzinya ara-ɔa ní ɔa kò bané kpɔnó ná? Kò wà yé ɔa wòná ní? Tsi à kò wà gbɔ ɔkpi-ñnyè-kã kpókpó wòná? Èdɔ kã ɔa hénú. 18-19 À nódzú, tsi à kò wà rírã. À nétí, tsi à kò wà gbɔrã. À gbàgbé ní? Kíbi ɔɔu tsé kpɔnó méerú, tsi ñ kpé fú ɔnya egbèrú lé négbàá egbàá ñnà méèdzi (5000), tsi à dze#é fee, àbùbò yèé bɔ ɔa#á, agbã mééló ó kó, tsi à ké lo?

Tsi à ní: Máàméèdzi.

20 Tsi ó bèrè ɔa ró ní: Tsi kíbi ɔɔu tsé kpɔnó méedze gbo, tsi ñ kpé fú ɔnya egbàá egbàá ñnà méèdzi (4000), tsi à dze#é fee, àbùbò yèé bɔ ɔa#á, agbã mééló ó kó, tsi à ké lo?

Tsi à ní: Méedze.

21 Ñbèé, ó fí ní: Kò wà yé ɔa wòná?

Yèésù bɔ afɔdzú-kã ñhílu-Bètsàyiḡá

22 Tsi à káa tó náatàkè-òɔnɔ, tsi à wò ñhílu-Bètsàyiḡá. Ñbèé, à gbé afɔdzú-kã wá fú Yèésù, tsi wà tsikalè fúu ní: Kó mówó lé ñhà-è, tsi kó bɔ.

23 Tsi Yèésù fa akpá-è, tsi gbèè fudá ñnó-ilú#é. Tsi ó tití si nódzú fúu, tsi mówó lé ñhà-è, tsi wà bèrèé ní: Ó wà rí ñnyè-kã báayií?

24 Tsi afɔdzú#é tsi odzú, tsi wà wí fúu ní: ɔɔu wà rí ɔnya ɔa. Ó dji, à wà kíbi egi bé, tsi à wà rè.

25 Tsi Yèésù tó mówó bo odzú-è ró. Kíbi afɔdzú#é wà wòrà gãgã ró#é, odzú-è tsi, tsi ó wà rí ñnyè kpó mà ñhíkã ñhíkèé. 26 Tsi Yèésù ní kó lo ñlè-è. Ó dji, kó máa sè wò ñhílu#é ró.

Òkúta fɔ ɛne yèè Yèésù dzé#é nódzú-ònyà kpó
(Màtéwò 16:13-20; Lúka 9:18-21)

²⁷ Ñbèé, Yèésù ònyà ɔmatsé-è ɲa, à ñɛɛ, tsí lo nówó-ilú-Kèsàré ti Filíkpò. Kíbí à wà nòzà lākòò#é, ó wà bèrè ɔmatsé-è ɲa ní: Afɔ mèé ònyà ɲa wà wí ti nára-ònyà ná?

²⁸ Tsí à wí fúu ní: Ònyà kǎɲa ní ó dzé Yòhánàt Awèfúne. Ònyà kǎɲa gbo ní ó dzé Èlìyàt, agbáfɔ-òdáyé fɔt yèé gbé wáa lo dzòz dzòz#é. Tsí ònyà kùbò ɲa gbo wà fɔ ró ní agbáfɔ-òdáyé fɔ ti dzòz dzòz òmirè-kǎ ní ó dzé#é.

²⁹ Tsí ó sè wà bèrè ɲa ró ní: Tsí nódzú tàɲa ònyà fe, nèé ònyà dzé?

Ñbèé, Òkúta tsí arũ, tsí dzòz fúu ní: Ònyà ní dzé Kírísítò Agbanelà yèé òdáyé tsǎ, tsí bè wá#á.

³⁰ Tsí Yèésù fɔ, tsí le onyà si ñhà-è fú ɲa ní òkǎ-ɲa-kǎ kpókpó kó máa wíi fú ònyà-kǎ oo.

Yèésù ní ònyà ná kó kú, tsí sè dzí ti náànyí-òkú ɲa wá ná yé

(Màtéwò 16:21-28; Lúka 9:22)

³¹ Ñbèé, Yèésù kpé èkó tsítse fú ɔmatsé-è ɲa ní: Ó wà ní ònyà ɛne yèé ònyà bí#ét, ònyà kó réré kpíkpò, tsí onùgbó-ilú ɲa ònyà onùgbó-atsebɔ-òdáyé ɲa má nára-akóne nékpa-òdáyé ɲa ká kɔ afɔ-ònyà, tsí sɔ ònyà fú ikú, tsí ká kpa ònyà, tsí ɔdzò mèeta náànyí-béé, ònyà ná kó sè dzí ti náànyí-òkú ɲa wá ná yé.

³² Afɔ yèé bé#é, Yèésù wíi fú ɲa gǎgǎ náàrimáa kpewé bòó. Ñbèé, Òkúta kpé si nákpálá-kǎ, tsí wà báa fɔ. ³³ Tsí Yèésù nyí, tsí wo ɔmatsé-è ɲa, tsí wà bá Òkúta fɔ ní: Kó sɔ ñɛɛ nódzú fú ònyà. Ètsùt olí-Ètsùt! Ìsèrè yèé wà fúu#é, kò tsí isèrè ti òdáyé ni, isèrè ti ònyà ni.

³⁴ Tsí Yèésù kpe ɔmatsé-è ɲa ònyà èrò#é, tsí wà wí fú ɲa ní: Bí ònyà-kǎ wà wo kó tɛ náànyí-ònyà, ɛne nyèɲè kó máa nyíwo ara-è. Kó ké egi-idǎgàlǎdzàt-è rù, tsí kó tɛ náànyí-ònyà. ³⁵ Ó dɛ fee, ɛne yèé wà wò ní ònyà kó gba ara-ònyà là#á, ɛne nyèɲè ná kó tsèrá. Tsí ɛne yèé mú ikú-è tà náàtsùgbé-ònyà nàmí náàtsùgbé kíbí ó wà dzíkò-ònyà#é, ɛne nyèɲè ná kó rí ɔlǎ. ³⁶ Ó dɛ, bí ònyà-kǎ dɛgírí títí, tsí inyé-ayé gbangba ɲa#á kpó dzé tɛè, tsí ònyà ká-è mú éwo sǎ fe, èrè mèé wà ñnè fúu? ³⁷ Kí ònyà ná kó nyáa ké, tsí ñ kparɔ àyè-è? ³⁸ ɔma-isèé ɲa#á, à bò si fú ibàdɛ tsítse, tsí à kò wà tɛ náànyí-òdáyé ònyà òtít. Ó dɛ, bí ònyà-kǎ wà, tsí inyé-ònyà ònyà afɔ-ònyà ɲa gbo wà tsanó fúu nódzú-ɔma-isèé ɲa#á, ònyà, ɛne yèé ònyà bí#é gbo, nódzú yèé ònyà ná kó ti nòzò wá#á, inyé-ɛne nyèɲè ná kó tsanó fú ònyà. Nódzú nyèɲè#é, ònyà ná kó wà ònyà adzít-sé-òrɔt ɲa, tsí iyì-Boba-ònyà ná kó wà ñhà-ònyà si.

9 Tsí ó sè wà wí fú ɲa ró ní: Ká rí gé! Ònyà wà wí fú ɲa ní fee, ònyà kǎɲa wà náànyí-ɲa bí#é, à kà kó kú tǎná à ná kó rí kíbí òdáyé wà dzoyè ònyà ikpá-è gbà#á.

Ìwànwà-Yèésù kparɔ nódzú-ɔmatsé-è ɲa

(Màtéwò 17:1-13; Lúka 9:28-36)

² ɔdzò mèé fǎ náànyí-béé#é, Yèésù gbé Òkúta ònyà Yàkùbù má nára-Yòhánàt, tsí à lo ñhà-òkè gíga-kǎ. Àɲa mèérè#é sǎɲú gé ní kǎà wà bé si#é. Tsí ìwànwà-è kparɔ gbòkǎ. ³ Tsí èbò-ara-è ɲa wà kɔ màràrà, tsí wà

fú pílípílí. Ònyà-kǎ kpókpó kò wà ñnó-ayé#é, tsí kó nyáa fɔ inyé, tsí kó fú tó béé. ⁴ Gbòkǎ#á, ɔmatsé mèeta ɲa#á, à rí Mòsèt ònyà Èlìyàt, tsí à bó, tsí wà wínyè bá Yèésù.

⁵ Tsí Òkúta tsí arũ, tsí wà fɔ fú Yèésù ní: Akóne, ó sǎ hényú ní àwa gbo, àa wà ñbíbé si. Báayí#é, àa kó kó awúré mèeta si bí. Òkǎ ná kó dzé tɛè, tsí òkǎ gbo ná kó dzé ti Mòsè, tsí èkéeta-è ná kó dzé ti Èlìyà.

⁶ Òkúta#á kò ti ma inyé yèé kó fɔ gidì#é, inyé yèé tse#é, odzo wà tse ònyà enikéedzi-è ɲa tó béé. ⁷ Ñhà-bè#é, iri-kǎ dɛ, tsí bò ɲa málè kpó. Tsí onyà-kǎ dɛ ti ñnó-iri#é, tsí wà fɔ ní: ɛne yèé bé, ɔma bíbí-mi ni, tsí ó dzé àrínódzú-mi gbo. È rɛtígbe-è!

⁸ Gbòkǎ#á, à wà wòrà wérí-ara-ɲa wèrèwèrè, tsí à kò rí ònyà-kǎ kpókpó ró. Yèésù ònyà ñí kǎ gé ní wà bá ɲa si#é.

⁹ Tsí à ñɛɛ, tsí ti nòòkè#é bàa. Tsí Yèésù kò fú ɲa ní: Inyé yèé à rí#é, ká máa kpèrɔ-è fú ònyà-kǎ kpókpó títí kǎà fú ɔdzò yèé ònyà, ɛne yèé ònyà bí#ét, ònyà ná kó dzí ti náànyí-òkú ɲa wá ná yé#é.

¹⁰ Ñbèé, ó kí náànyí-ara-ɲa sǎɲú. Ñhàkè, à wà dzèrèbe ní: Kí dzé ká dzí ti náànyí-òkú ɲa wá ná yé ná?

¹¹ Tsí à wà bere Yèésù ní: Kí tse tsí akóne nékpa-òdáyé ɲa náa fɔ ní ó wà ní Èlìyà kó sè wá tǎná òdáyé kó be Kírísítò Agbanelà wá ná?

¹² Tsí ó wà wí fú ɲa ní: Ìdèndè#é, ó wà ní Èlìyà kó wá, tsí kó tsúwádzú wá, tsí kó wáa tótse inyé ɲa kpó si tǎná Kírísítò#é kó wá. Ó dɛ, à kɔ si ñNwé-òdáyé ní ònyà, ɛne yèé ònyà bí#é, ònyà ná kó réré kpíkpò, tsí ònyà ɲa kà kó mú ònyà kpe inyé-kǎ. ¹³ Ñbèé, ònyà wà wí fú ɲa ní fee, Èlìyà ti wá ná. Tsí à tse báa kíbí ó wú ɲa gbà#á. À tseé kíbí Ìwé-òdáyé ti fɔ si ti nára-è#é.

Yèésù lé edzò-kǎ sè náànyí-maǎé-kǎ

(Màtéwò 17:14-21; Lúka 9:37-43)

¹⁴ Kíbí à ti nòòkè#é tǎ, tsí sómá-ɔmatsé-Yèésùt yèé bò ɲa#á bàa#á, à rí ní ònyà ɲa tsé kɛ, tsí wáa sù wérí ɲa si. Akóne nékpa-òdáyé kǎɲa gbo wà bè, tsí wà tse àrǎdzinya bá ɲa. ¹⁵ Kíbí èrò#é rí Yèésù#é, ó mù ɲa. Tsí à sùré lo ñdò-è, tsí kǎà kíi. ¹⁶ Tsí ó wà bere ònyà ɲa#á ní: Afɔ mèé à wà dzinya bá ɔmatsé-ònyà ɲa ná?

¹⁷ Ñbèé, ònyà-kǎ náànyí-èrò#é tsí arũ, tsí wà wí fú Yèésù ní: Akóne, ònyà gbé ɔma-ònyà wá, tsí kó ríi fú ònyà. Ó dɛ, edzòt-kǎ wà dǎkpɔ fúu, tsí mú àrɔ-tsubúsubú bɔwɔ-è, tsí ɔwɔ dɛ mùnù. ¹⁸ Tsí ñhà òkǎlòkǎ yèé náa múu#é, náa múu tsɔlè, tsí arũ-è náa wà wó fùtùfùtù, tsí náa wà rɔ enyí, tsí náa le si tǎndzàà. Ñbèé, ònyà wí fú ɔmatsé-è ɲa ní ká lé edzò#é sè náànyí-è, tsí à kò nyáa tóòsù-è.

¹⁹ Tsí Yèésù ní: Òò, èɲe, ɔma-isèé ɲa, è kè né àkaralé né! Ìwèrè mèeló màa tse bá ɲé? Gbà mèeló màa módzùgbó ná?

Tsí ó nyí, tsí ní: Ká gbé ɔma#á wá fú ònyà.

²⁰ Tsí à gbéé lo fúu. Kíbí edzò yèé wà dǎkpɔ fúu#é rí Yèésù gé#é, ó mi maǎé#é kùkù, tsí maǎé#é tsubúlè, tsí wà nyílè, títí fùtùfùtù wà bó nárũ-è. ²¹ Tsí Yèésù wà bere boba-è ní: Títí ñhàwèrè yèesí ó wà bé?

Tsí boba-è ní: Títí ñmaǎé tsígíqí-è ni. ²² Ó dɛ, edzò#é náa múu ɔ ñná nàmí nòmi kpeékpeé gé ni, àtsùgbé

kó múu tsèrá. Ó òjì, bí ná kó nyáa tse iné-kà ná, ni kó rí ànyínó fú àṅa, tsí kó mówó gbè fú àṅa dé.

²³ Tsí Yèésù wà wí fúu ní: Ó ní "bí òṅu ná kó nyáa tse iné-kàá?" Ó òjì, bí ònyà-kà né àkaralé si òntá-òdáyé#é, ná kó nyáa tse iné òkálòkà kpo.

²⁴ Gbòkà#á, boba-madé#é bu igbe ta ní: Ò né àkaralé. Ó òjì, àkaralé-mi kò tó ni. Mówó gbè fú mi dé!

²⁵ Tsí kíbí Yèésù rí èrò#é, tsí à sùré bàa òdò-ṅa#á, ó nyí, tsí hǎrǎ fú edzò#é ní: Ìwò yèé náa sone òjì múnù, tsí sone òjì adetí gbo#é, ò wà fí fée ní ó sè náànyì-oma yèé bè, tsí ó máa dǎkpo fúu láyè gbo ró!

²⁶ Tsí edzò#é dúgbe, tsí mi madé#é kpàkpàkpà, tsí kòò dzò. Nbéé, madé#é dákú lo kédédéé títi ònyà kpíkpo náàṅírí-èrò#é wà fí ní: Ó kú.

²⁷ Tsí Yèésù dzi òwó-è gé, tsí fàá doro, tsí ó doro.

²⁸ Kíbí à òṅe bè tá, tsí Yèésù òṅu omatsé-è ṅa sǎṅú wà ònòlè si#é, omatsé-è ṅa wà bèrèè ònkéé ní: Kí tse tsí àṅa òṅu, àṅa kò nyáa lé edzò#é sè náànyì-madé#é ná?

²⁹ Tsí ó wí fú ṅa ní: Táná ká nyáa lé edzò-ìrǎ nyèṅè sè náànyì-ne#é, ó bere ire wúwú. †

**Yèésù wà fí ró ní òṅu ná kó kú,
tsí sè dzí ti náàṅírí-òkú ṅa wá ná yé**
(Mátéwò 17:22-23; Mákò 9:30-37; Lúkà 9:43-45)

³⁰ Nbéé, à òṅe, tsí gbà néré-Gàlilé. Yèésù kò wà wò ní ònyà ṅa kó ma òbí òṅu wà#á, ³¹ iné yèé tse#é, ó wà wínyè-kà fú omatsé-è ṅa ni. Ó wà wí fú ṅa ní: À ná kó mú òṅu, ene yèé ònyà bí#é†, tsí à ná kó mú òṅu òwó-ònyà ṅa, tsí à ná kó kpa òṅu nóòkú, tsí bí òṅu kú, òdzó-èkéta-è òṅu ná kó sè dzí ti náàṅírí-òkú ṅa wá ná yé.

³² Ó òjì, à kò wà gbó òkpi-afǎ#é, tsí à wà sá gbo, tsí à kò nyáa bèrèè nóòkpi-è.

Nèé dzé ògá náàṅírí-omatsé-Yèésù ṅa?
(Mátéwò 18:1-5; Lúkà 9:46-48)

³³ Tsí à kàá tó òkàfànàwú. Kíbí à wà òlè si#é, ó wà bèrè ṅa ní: Afǎ mée à wà dzinya nòṅnà ná?

³⁴ Tsí ó tsanó fú ṅa, tsí à tsíkó. Iné yèé tse#é, à dzinya ara-ṅa nòṅnà ti nára-ene yèé ná kó dzé ògá fú ene-àtíbò ṅa#á.

³⁵ Nbéé, ó dzokó, tsí ó kpe àṅa máàméèdzì#é, tsí wà wí fú ṅa ní: Bí ònyà-kà wà wo kó dzé ògá fú ene-àtíbò ṅa, kó sò ara-è òjì madé tsígíqí, tsí kó dzé adzítse fú ònyà kpo.

³⁶ Tsí ó fa madé tsígíqí-kà wáa doro náàṅírí-ṅa. Tsí ó fí madé#é si, tsí wà wí fú ṅa ní: ³⁷ Bí iwò-kà, ò gba oma tsígíqí-kà bé náàtsùgbé-èmi, èmi ká-mi ní ò gbà#á. Tsí iwò-kà yèé gbà mí#é, kò tsi èmi ònká ní ò gbà#á, ò gba ene yèé bè mí wá#á gbo.

Bí ònyà-kà kò wà kò àṅa, ene nyèṅè dzé tṅa si ni
(Lúkà 9:49-50)

³⁸ Nbéé, Yòhánà† wà wí fúu ní: Akóne, àṅa rí ònyà-kà, tsí ó wà lo ètse-è, tsí wà ò lé edzò† ṅa sè náànyì-ònyà ṅa. Tsí àṅa kò fúu ní kó máa tse béè ró, iné yèé tse#é, kò wà tè náànyì-àṅa.

† Nínò-ìwé kṅa, à náa mú afǎ yèé ṅa máa: "òṅu arú dǎqí".

³⁹ Tsí Yèésù ní: Ká máa kòò fúu. Ó òjì, ònyà-kà kàkó wà lo ètse-òṅu, tsí wà ò tse iné-àwùsi ṅa tá, tsí kó sè nyí gbòkà, tsí wà wí òbàdí nára-òṅu ró. ⁴⁰ Bí ònyà-kà kò wà kò àṅa, ene nyèṅè dzé tṅa si ni. ⁴¹ Tsí bí ònyà-kà tso mi tútù igbá-kà fú ṅa ní ká ma náàtsùgbéé kíbí à dzé ti Kírísítò#é, òṅu wà wí òtítí fú ṅa ní fee, òdáyé kàkó kò àrimáa bù kǎ fú ene nyèṅè.

Ká tsó éwo-ara-wa rere, tsí ká máa sone si náabi ró
(Mátéwò 18:6-9; Lúkà 17:1-2)

⁴² Bí ònyà-kà òkúta-òkòsè fú òkà-madé tsígíqí nyèṅè ṅa yèé gba òṅu gbó#é, ká mú lo lákú rigíqí-kà, tsí ò sò nǎṅǎrǎ-ene nyèṅè, tsí kée káá sò nóqò, ná kó sǎ fúu lárè. ⁴³ Tsí bí ó dzé ní òwó-è-è-kà ní wà múe dzàbí#é, kée òṅe. Bí ò òjì olákpá kíké, tsí ò rí òlè, ó sǎ fée lárè ní òwó-è-è méèdzì méèdzì ṅa#á kó wà si, tsí ká kée sò lo ònà-àritá, òbí iná kà kú láyè#é. [⁴⁴ Ene yèé náa lo bè ṅa#á, àrírǎ-ṅa kà tá láyè, tsí iná gbo kà kú bè láyè.] ⁴⁵ Tsí bí ó dzé ní esè-è-è-kà ní wà múe dzàbí#é, kée òṅe. Bí ò òjì olésè kíké, tsí ò rí òlè, ó sǎ fée lárè ní esè-è-è méèdzì méèdzì ṅa#á kó wà si, tsí ká kée sò lo ònà-àritá. [⁴⁶ Ene yèé náa lo bè ṅa#á, àrírǎ-ṅa kà tá láyè, tsí iná gbo kà kú bè láyè.] ⁴⁷ Béè ké ní bí odzú-è-è-kà gbo wà múe dzàbí#é, ná nyáa òṅe. Bí odzú-kà kó wà fée, tsí òdáyé wà dzoyè si òntá-è, ó sǎ fée lárè ní odzú-è-è méèdzì méèdzì ṅa#á kó wà si, tsí ká kée sò lo ònà-àritá. ⁴⁸ Ene yèé náa lo bè ṅa#á, àrírǎ-ṅa kà tá láyè, tsí iná gbo kà kú bè láyè. ⁴⁹ Tsí kíbí òṅu náa tótse dzídze#é, béè ké ní irèrè gbo náa tótse ònyà kpo#é.

⁵⁰ Òṅu ni iné-ire-kà ni. Ó òjì, bí dǎqǎ-è kò wà ònè ró#é, à kàkó nyáa mú iné-kà kpókpo si ònè, tsí kó dǎ ró. Nbéé, ene kúnukú kó wà kíbí òṅu bé, tsí e wà dǎ bá ara-ṅè ṅa.

Yèésù wà tsékó ti nára-aya kíkò
(Mátéwò 19:1-12; Lúkà 16:18)

10 Náànyì-béè#é, Yèésù òṅe bè, tsí lo néré-Yùdáyà, tsí lo náàtākè-òdò-Yòdānì gbo. Nbé gbo#é, ònyà ṅa tsé kì, tsí lo káá sú wérí-è si, tsí ó tsékó kíbí náa ti tseé#é.

² Nbéé, oma-egbé-Fàrísít kṅa sò timá-è, tsí à wà wo ní àṅa kó sò òkpákú fúu, tsí à wà bèrèé ní: Ekpa-òdáyé†#é fee, ó fú ònà ní ònyà-kà kó kò aya-èè?

³ Tsí òṅu gbo wà bèrè ṅa ní: Ekpa yèésí Mòsset dǎ fú ṅé si ònǎ-ìwé-è?

⁴ Tsí oma-egbé-Fàrísí ṅa fí fúu ní: Mòsset fí si ní ònkǎèè kò tse iwé-àydzá-kà lo fú ònkǎèè tǎná, tsí kòò.

⁵ Nbéé, Yèésù wà wí fú ṅa ní: Kíbí èdǎ kǎ ṅá tó gbà#á ní tse tsí Mòsset dǎ ekpa nyèṅè fú ṅa#á. ⁶ Ó òjì, Ìwé-òdáyé† fí ní: "Nònkǎpìlè-ayé#é, òdáyé dǎ ònkǎèè òṅu ònkǎèè. ⁷ Ònè ní ònkǎèè ná kò òṅe òdì-boba-è òṅu ònà-è, tsí káá tamá-aya-è#é, ⁸ tsí àṅa méèdzì méèdzì#é, à ná kó òjì ònyà òkǎntso#é." ††

Tsí Yèésù wí ró ní: Nònwèrè nyèṅè#é, à kò dzé méèdzì ró, à òjì òkǎntso. ⁹ Ó òjì, iné yèé òdáyé tse má#á, ònyà kó máa yaá ònkǎ ònkǎ.

†† Ìwé-ìkpìnkìlè-ayé 1:27; 5:2; 2:24 (Genèse 1:27; 5:2; 2:24)

¹⁰ Kí bí à òṣe bẹ̀ tǎ, tsí à káà wà ònòlè sí àṅa sǎṅú#é, ɔmatsé-è ṅa sě̀ wà bèrèé náfì ti nára-è ró.

¹¹ Tsí ó wà wí fú ṅa ní: Bí ònyà-kǎ kɔ aya-è, tsí káà né aya òmírě#é, ó kpilè òhntá-aya yèé ó kò#é ní. ¹² Béé ké ní bí ɔnɔbèè-kǎ gbo kɔ ɔkɔ-è, tsí káà né ɔkɔ òmírě#é, òṅu gbo kpilè òhntá-ɔkɔ yèé ó kò#é.

Yèésù wà tu kùsèè fú maḍé ṅa
(Màtéwò 19:13-15; Lúkà 18:15-17)

¹³ Náànyì-béè#é, ònyà ṅa wà gbě́ maḍé ṅa wá fú Yèésù ní kó mǔwó lé òhntá-ṅa, tsí kó tu kùsèè fú ṅa. Tsí ɔmatsé-è ṅa kò fú ṅa ní ká máa gbě́ maḍé ṅa wá ró.

¹⁴ Kí bí Yèésù rí bée#é, ó dzàà nára, tsí ó wí fú ɔmatsé-è ṅa ní: Ká kɔ maḍé ṅa dzǔ, tsí ká wá òḍò-òṅu. Ká máa dǐ ònà fú ṅa. Inyé yèé tse#é, ene yèé ṅa wà kíbí maḍé ṅa#á, àṅa ní náko gbé nòyè-Ḍḍáyét#é. ¹⁵ Ó dǐ, òṅu wà wí fú ṅa ní fee, ene yèé kò dzé ní Ḍḍáyé kó dzoyè sí òhntá-òṅu kíbí ɔma tsígíqí náa dzé, tsí gba inyé bée#é, Ḍḍáyé kàkò gbàà sí nòyè-è.

¹⁶ Níbèé, ó fǐ maḍé ṅa#á òkǎkǎ, tsí mǔwó lé òhntá-ṅa, tsí tu kùsèè fú ṅa.

Ó le fú olówó ṅa ní Ḍḍáyé kó dzoyè sí òhntá-ṅa
(Màtéwò 19:16-30; Lúkà 18:18-30)

¹⁷ Kí bí Yèésù bàkò dǐ nǔnà#á, ònyà-kǎ yáré wáa tó, tsí káà kálè nábé-è, tsí wà fǐ ní: Akóne ònyà-ire! Kí wà ní òṅu kó tse, tsí rí àyè-àritá ná? Kó fǐ fú òṅu.

¹⁸ Tsí Yèésù wà wí fú ní: Kí tse tsí ó wà kpe òṅu ní ònyà-ire? Ó dǐ, ònyà-kǎ kpókpo kò wà, tsí dzé ònyà-ire. Ḍḍáyé òṅu níkǎntso gé ní. ¹⁹ Ó ti ma ekpa-Ḍḍáyét ná nò. Ekpa-Ḍḍáyé ṅa wà fǐ ní: "Máa kpa ònyà nòokú. Máa gbaya. Máa gbokɔ. Máa tsolè. Máa tsòḍòbò má ònyà-kǎ. Máa dǐne sí. Nà né àrisá fú boba-èe òṅu ònà-èe." †

²⁰ Tsí ene nyèṅè ní: Akóne, ó dǐ, òṅu ti wà rě̀ sí nékpa nyèṅè ṅa kpó títí nómòtsǔ-òṅu ní.

²¹ Níbèé, Yèésù wòò kokoko, tsí inyé-è dzɔdzú-è gǐdǐ héjú, tsí ó wà wí fú ní: Ó bɔ inyé-kǎ fúu. Ó dǐ, kó lɔ, tsí kó ké inyé-è ṅa kpó tǎ, tsí kó mú owó-è kpě́ fú adziyákú ṅa. Níbèé, náko kpaqí inyé-èfè ṅa sí fú ara-è nǔnrǔ. Tsí bí ó tse béé tǎ ná, ní kó wáa tẹ̀ náànyì-òṅu.

²² Kí bí afǐ#é dǐ nétí-ene nyèṅè#é, ara kúu kpó, tsí ó òṣe bẹ̀, tsí lɔ, inyé yèé tse#é, inyé lákú lákú ṅa wà nǔwó-è.

²³ Níbèé, Yèésù nyí wo ɔmatsé-è ṅa wáa lɔ, tsí wà wí fú ṅa ní: Ó le fú olówó ṅa héjú ní Ḍḍáyé kó wáa dzoyè sí òhntá-ṅa.

²⁴ Kí bí ó wí bée#é, ó mù ṅá. Tsí ó sě̀ wà wí fú ṅa ró ní: ɔma-mi ṅa, ó le fú ònyà héjú ní Ḍḍáyé kó wáa dzoyè sí òhntá-è. ²⁵ Atsí kó gbà òfò-abéré#é kò le tó olówó-kǎ kó wò lɔ nòyè-Ḍḍáyét.

²⁶ Níbèé, afǐ#é lárè ṅá, tsí à wà bere ara-ṅa ní: Hàá! Bí ó dzé bée#é, nēé náko nyáa rí oyè-Ḍḍáyét òhntá-è?

²⁷ Tsí ó nyí, tsí wò ṅá kokoko, tsí wà fǐ fú ṅa ní: Ònyà kàkò nyáa tseé. Ó dǐ, Ḍḍáyé òṅu náko nyáa tseé, inyé yèé tse#é, Ḍḍáyé òṅu náko nyáa tse inyé òkǎlǔkǎ kpó.

²⁸ Níbèé, Òkúta tsí arǔ, tsí wà wí fú ní: Kó rí gé! Àṅa òṅu, inyé-àṅa kpó, àṅa kò ṅá dzǔ, tsí wàa tẹ̀ náànyì-è.

† *Ìwé-Fúfúqá 20:12-16, Ìwé-Àkóro 5:16-20 (Exode 20:12-16; Deutéronome 5:16-20)*

²⁹ Tsí Yèésù ní: Òṅu wà wí òtító fú ṅa ní fee, bí ònyà-kǎ tse àtsùgbé-òṅu, tsí tse àtsùgbée kó dzíkò-òṅu, tsí kɔ ilé òṅu ònàbí dzǔ, tsí kɔ ònà òṅu boba dzǔ, tsí kɔ ɔma ṅa òṅu oko gbo dzǔ#é, ³⁰ ene nyèṅè náko rí òlárèbée òhntá-è yèé à wà sí báàyí#é. Náko rí ilé òṅu ònàbí, tsí náko rí ònà, tsí rí ɔma, tsí rí oko gbo. Tsí náànyìwà#á náko wáa rí àyè-àritá gbo máa. ³¹ Ó dǐ, ònyà kpíkpo dzé ene-iwá ṅa sí báàyí, tsí à náko wáa dǐ ene-ànyì ṅa, tsí ene yèé ṅa dzé ene-ànyì ṅa#á, à náko wáa dǐ ene-iwá ṅa.

Yèésù tǔ wà fǐ nólàankéeta-è ní òṅu náko kú,
tsí sě̀ dǐ ti náàṅírí-òkú ṅa wá náyè
(Màtéwò 20:17-19; Lúkà 18:31-34)

³² Báàyí#é, à òṣe, tsí dǐ nǔnà, tsí làkòò òYerúsàlèmi, tsí Yèésù wà òwádzú fú ṅa. Èḍḍò wà dǐ ɔmatsé-è ṅa, tsí ene yèé wà tẹ̀ náànyì-è ṅa gbo#é, odzo wà tse àṅa gbo. Tsí ó kpe ɔmatsé-è máàméedzi ṅa#á, tsí à lɔ nákpálà-kǎ, tsí ó wà fɔ kíbí à bàkò tse báa gbà#á fú ṅa.

³³ Ó ní: Ká rētígbè! Ó dǐ, àṅa làkòò òYerúsàlèmi, tsí òṅu, ene yèé ònyà bí#ét, à náko ta òṅu fú onùgbó-at-sebɔ-Ḍḍáyét ṅa òṅu akóne nékpa-Ḍḍáyét ṅa. Tsí à náko dǎàbí fú òṅu ní ká kpa òṅu nòokú. Tsí à náko mú òṅu bɔwó-ene yèé ṅa kò dzé ɔma-ìyúdà ṅa#á, ³⁴ tsí ene nyèṅè ṅa náko mú òṅu tsiwewé, tsí tító dǎbo òṅu, tsí tso òṅu náatàmi, tsí kpa òṅu nòokú. Tsí bí òṅu kú#é, nǔdzǔ-ékéeta-è òṅu náko sě̀ dǐ ti náàṅírí-òkú ṅa wá náyè.

Yàkúbù òṅu Yòhánà wà wo idǐ lákú
(Màtéwò 20:20-28)

³⁵ Níbèé, Yàkúbù òṅu Yòhánà†, ɔma-Sèbèdè méedzi ṅa#á, à sómá-è, tsí wà wí fú ní: Akóne! Ó dǐ, inyé òkǎlǔkǎ yèé àṅa bàkò bèrèè#é, kó tseé fú àṅa dè.

³⁶ Tsí ó wà bèrè ṅá ní: Kí à wà wò ní òṅu kó tse fú ṅa?

³⁷ Tsí à ní: Nǔwèrè yèé náko wáa dzoyè òṅu iyì-è#é, kó dzé, tsí àṅa kó dzokò gbèé. Ònyà-kǎ kó dzokò náàwòtá-è, tsí enikéedzi-è kó dzokò náàwòsì-è.

³⁸ Níbèé, Yèésù ní: À kò ma inyé yèé à wà bèrè#é. Ó dǐ, òréré yèé wà dǐro dè òṅu#é fe, à náko nyáa dzé tsí kó rǎ ṅá? Nàmi nòfò yèé à bàkò télé òṅu sí#é, à náko nyáa lèḍḍò gbèèè?

³⁹ Tsí à fǐ fú ní: Àṅa náko dzé, tsí kó rǎ àṅa.

Tsí Yèésù fǐ fú ṅa ní: Béé ní. Ìréré yèé wà dǐro dè òṅu#é náko rǎ ṅá, tsí à náko télé ṅá sí nòfò yèé à bàkò télé òṅu sí#é. ⁴⁰ Ó dǐ, kò tsi òṅu ní náko dǐre ene yèé náko gbé náàwòtá-òṅu nàmi náàwòsì-òṅu#é. Idǐ nyèṅè ṅa#á, ti ene yèé ṅa Ḍḍáyé ti tǔtse ṅá sí fú#é ní.

⁴¹ Kí bí ɔmatsé-è maá àtínbò ṅa#á gbó afǐ#é, à bínó fú Yàkúbù òṅu Yòhánà.

⁴² Níbèé, Yèésù kpè ṅá kpó, tsí fǐ fú ṅa ní: Ene yèé ṅa náa dzé olú-ilú ṅa#á náa kǎrǔ-ilú-ṅa ṅa gbeḡbé, tsí ònyà-idzɔba ṅa gbo náa kǎrǔ tiṅa ṅa. À mà béé yá nò!

⁴³ Ó dǐ, kó máa lɔ béé fú àṅa òṅu. Kà kàa béé, bí ònyà-kǎ náàṅírí-ṅa wà wò ní òṅu kó dzé ògá fú ṅa#á, ó wà ní ene nyèṅè kó sɔ ara-è dǐ adzítse fú ṅa. ⁴⁴ Tsí bí ònyà-kǎ náàṅírí-ṅa wà wò ní òṅu kó gba iwádzú fú ṅa#á, ó wà

ní ene nyèhè kó kó so ara-è dji arú fú àña kpó. ⁴⁵ Injé yèè tse#é, ònu, Ene yèè ònyà bí#é†, ònu kò wá òntalé ní ònyà òká dzítsé fú ònu. Ó dji, ònu wá ní ònu kó dzítsé fú ònyà kpó, tsí ònu kó mú ara-ònu sáàbi si nárū-ònyà kpíkpò ní.

Yèèsù tsí odzú fú Bàtimé
(Màtéwò 20:29-34; Lúkà 18:35-43)

⁴⁶ Tsí à òde, tsí lo káà tó òhùlú-kà. À náa kpe ilú#é ní Yèrikò. Tsí Yèèsù fùdà òhùlú-ìlú#é, tsí òmatsé-è ò gbo ònu ònyà kpíkpò tè náanyi-è. Níbèé, afódzú-kà dzokó si nétí-òná, tsí wà bere injé. Afódzú#é, à náa kpèè ní Bàtimé, tsí boba-è dzé Tímé. ⁴⁷ Kíbí ó gbó ní Yèèsù ti Nàsàrèti ní wáa làkòò#é, ó bu igbe ta ní: Yèèsù! Òmalóma-Đàfídì! Kó rí ànyínó fú ònu dé oòò.

⁴⁸ Tsí ònyà kpíkpò wà gírí dji ní kó famí igbe#é bèé! Ó dji, àrikéé yèè ó wà djugbe#é máa gidi#é òhèé. Ó wà djugbe ní: Òmalóma-Đàfídì ééè! Kó rí ànyínó fú ònu dé oòò.

⁴⁹ Tsí Yèèsù dóro, tsí ní: Ká kpèè wá.

Tsí à kpèè, tsí Yèèsù wà wí fúu ní: Èdž kó máa dāa. Kó òde wá. Ó dji, Yèèsù wà kpèè.

⁵⁰ Níbèé, ó òde, tsí bó àwù-è taànù, tsí fòtalè, tsí lo òdji-Yèèsù.

⁵¹ Tsí Yèèsù wà bèrèè ní: Kí ó wà wò ní ònu kó tse fúu báàyí?

Tsí ó ní: Akóne! Ònu wà wò ní ònu kó rírā ní!

⁵² Tsí Yèèsù ní: Kó sè lo, ó dji, Òdáyé bój, injé yèè tse#é, ó né àkaralé si òhntá-è.

Nhndi-bè gbòkà#á, odzú-è tsí kpó, tsí ó kpé òrā rírí, tsí ó tè náanyi-Yèèsù lo.

Yèèsù wò òhùlú-Yèrúsàlèmi kíbí ólú bé
(Màtéwò 21:1-11; Lúkà 19:28-40; Yòhánà 12:12-19)

11 Yèèsù ònu òmatsé-è ò sómá-Yèrúsàlèmi làkòò, tsí tó sómá-ìlú-òko méèdzi kàña. À náa kpe òkà ní Bètifàgé, tsí à náa kpe èkèèdzi-è ní Bètàní. À wá nára-òkè-Ólífít. Tsí Yèèsù tsā òmatsé-è méèdzi, tsí bè òjá, ² tsí ó wí fú òná ní: Ká òde, tsí ká lo òhùlú-òko yèè à wá rí òhntá-è òwòrì. Ká túu, tsí ká fāá wá fú ònu. ³ Ó dji, bí ònyà-kà wà bèrè òjá ní: Kí tse tsí à wà tse bèè, ni ká wí fúu ní: Ògá ní wà wo kó lòò#é, nákó sèé wá fúu òhntá-è.

⁴ Níbèé, òmatsé òná lo. Kíbí à káà tó#é, à rí kétékété-èdā-kā nárū-kpàtá-kā. À soó si nára-èkū-kpàtá#á, tsí ó dóro nòónà si. Tsí à káà túu. ⁵ Tsí ònyà kàña wà bè, tsí wà bèrè òjá ní: Kí à wà tse òhntá-è? Kí tse tsí à wà tse kétékété#é?

⁶ Tsí òmatsé òná dzònjú fú òná kíbí Yèèsù fì gbà#á, tsí à dzònjú òná. ⁷ Tsí à fa kétékété-èdā#á wá fú Yèèsù. Kíbí à tó#é, à bó àwù-òná òná, tsí ò lé òhntá-è, tsí Yèèsù dzokó òhntá-àwù òná, tsí à dzì nòónà. ⁸ Tsí ònyà kpíkpò wà mú àwù-òná òná té nòónà fúu, tsí ònyà kùbò òná wà tséwé òkòko wáa té fúu. ⁹ Ene-iwádzú òná gbo, ene-ànyì òná gbo, àña kpó, à wà djugbe ní: Ényii! Kùsèè fú ene yèè bàa nárū-òlódzò#é! ¹⁰ Kùsèè fú ene yèè bàa, tsí kó wáa

dzoyè si òhntá-wa, kíbí gbágbòhngbàgbò-wa Đàfídì† dzoyè wáa lo#é. Ényii! Kùsèè fú Òdáyé nòòrì! †

¹¹ Tsí à káà tó òhùlú-Yèrúsàlèmi. Tsí Yèèsù lo nógbà-ìlè-Òdáyét, tsí ó rí injé yèè wà bè òná kpó#é. Níbèé, alélé lé, tsí ònu òmatsé-è máàméèdzi òná#á sè lo òhùlú-òko-kā, tsí káà sù bè. À náa kpe ilú#é ní Bètàní.

Yèèsù ré fú egi-òrì-kā
(Màtéwò 21:18-19)

¹² Kíbí ilè má#á, à òde òBètàní, tsí wáa làkòò òYèrúsàlèmi#é, tsí ebi wà kpa Yèèsù. ¹³ Níbèé, ó rí egi-òrì-kā nòòtèrè, tsí ó rú si kíbí bí ó so si ni náa rú gbà#á. Tsí ó lo nòòkpi-è ní ònu nákó rí síso kàña òhntá-è? Kíbí ó tó nòòkpi-è#é, ewé sònjú gé ní ó rí#é. Kò tsi iwèrè yèè náa so#é ni. ¹⁴ Níbèé, ó ré fúu ní: Ònyà-kā kpókpó kàkò dze èso-è láyé ró!

Tsí òmatsé-è òná gbo gbó.

Yèèsù lé àtadzà òná fùdà nógbà-ìlè-Òdáyé
(Màtéwò 21:12-17; Lúkà 19:45-48; Yòhánà 2:13-22)

¹⁵ Tsí à káà tó òYèrúsàlèmi, tsí Yèèsù lo nógbà-ìlè-Òdáyét, tsí kpé àtadzà òná ònu àràdzà òná lílè fùdà nógbà-ìlè-Òdáyé#é. Akparò-owó òná gbo wà bè, tsí ó rí kpòrò-òná òná kpalè. Tsí ònyà kàña gbo wà ta àlùhùkùkù, tsí ó rí àntā tìnjà òná gbo kpalè. ¹⁶ Kò dzé gidì ní ònyà-kā kpókpó kó ru injé-kā gbà nógbà#á wáa lo. ¹⁷ Tsí ó tsékó fú ònyà òná, tsí wà fì fú òná ní: Òdáyé fì si òhntá-è ní: "Ilèmi, à nákó kpèè ní ilè-ìre wúwú fú àledzò òná kpó náyé gbangba#á ni." †† Tsí àña ònu, à kée, tsí ò tse idigbé-òlé òná si.

¹⁸ Níbèé, onùgbò-atsebò-Òdáyét òná ònu akóne nékpa-Òdáyét òná, à gbó injé yèè ó tse nyèhè#é, tsí wà wo ká djugbò-kā, tsí kpaá nòòkú. À wà sá fúu ni, injé yèè tse#é, èkò-è yèè ó wà tse#é, ó wà dzòdzú-èrò#é tó bèè.

¹⁹ Kíbí alélé lé#é, ònu òmatsé-è òná fùdà òhùlú-ìlú#é, tsí káà sù òbòmírè.

À rí egi-òrì yèè Yèèsù ré fúu#é
(Màtéwò 21:20-22)

²⁰ Níè má-è, náawúrò, kíbí à sè wáa làkòò#é, à rí egi yèè ó ré fúu nòná#á, tsí ó gbè káa kpa nógùgù-è òná kpó. ²¹ Níbèé, Òkúta tédzú injé yèè tse wáa lo nòná#á, tsí ó wà wí fú Yèèsù ní: Akóne, ó dji, kó rí gé! Egi yèè ó ré fú#é, egi#é gbè kpó.

²² Tsí Yèèsù wà wí fú òná ní: Ká karalé si òhntá-Òdáyé! ²³ Ó dji, idèhndè, ònu wà wí fú òná ní fee, bí ònyà-kā wí fú òkè yèè bé ní kó wú òde bè, tsí kó lo káà dzì náahù, tsí ó né àkaralé ní afì yèè ó fì#é nákó tse, tsí kò dzèrèbe òhntá-ara-è#é, nákó tse fúu bèè idèhndè. ²⁴ Nnè ní ònu wà wí fú òná ní, injé òkàlòkà kpó yèè ò wà wúure, tsí wà bere Òdáyé#é, né àkaralé ní ó ti tówò-ònu ná, tsí nákó fèe gbo idèhndè. ²⁵ Tsí bí ò òde, tsí wà wúure#é, bí afì-kā wà náànjírì-iwo ònyà-kā, nà ò tóre fúu, àtóorì Boba-èe yèè wà nòòrì#é, ònu gbo kó mú íbàdí tse òná gbo tóre fèe. [²⁶ Ó dji, bí ò kò wà mú tóre fúne#é, Boba-èe

† È káà ká Ìwé-Orí òná 118:25-26 (Psaumes 118:25-26). †† Ìwé-Yésáyà 56:7, Ìwé-Yèrèmiyà 7:11 (Esaie 56:7; Jérémie 7:11)

yèè wà nǎǎ#é, òṅṅ gbo kàkó mú íbàdì t̄èè ṅa gbo t̄re f̄éé.]

À bere Yèèsù ní n̄éé fúu ñkpá-è?
(Màtèwò 21:23-27; Lúkà 20:1-8)

²⁷ Tsí à s̄è wáa tó ñYèrúsàlémì ró. Tsí Yèèsù wà lɔ ñlé-ḶḶáyé, tsí wà b̄ò, tsí onùgbó-atsebo-ḶḶáyét ṅa òṅṅ akóne nékpa-ḶḶáyét ṅa má nára-onùgbó-ilú ṅa, à wáa báa. ²⁸ Tsí à wà bèrèé ní: Ikpá mèé wà fúu, tsí ó wà ñ tse in̄é nyèṅè ṅa ná? Nèé tútútú fúu ñkpá-ir̄ó-béé ná?

²⁹ Tsí Yèèsù wà wí fú ṅa ní: Òṅṅ bàkó bèrè ṅá náf̄ òk̄antso bé gé, bí à dz̄òṅṅ-è fú òṅṅ, òṅṅ gbo, òṅṅ nákó díre ene yèé fú òṅṅ ñkpá, tsí òṅṅ wà ñ tse in̄é nyèṅè ṅa#á fú ṅa. ³⁰ Nèé be Yòhánàt Awèfúne wá ní kó wáa wèt̄ fú ònyà ṅa? ḶḶáyé nàmí ònyà ní? Ká f̄ó káyí.

³¹ Tsí à nyí, tsí wà d̄ìkpá fú ara-ṅa ní: Bí à náa f̄ò yèé fàà? Bí ṅa dzé fúu ní ḶḶáyé ní, nákó bere ṅa ní, tsí kí tse tsí ṅa kò gba af̄-è gbó? ³² Tsí báàyí fee, ṅa nákó nyáa f̄ò ní ònyà ṅa ní bèé wá#áà?

À wà sá fú èrò#é, in̄é yèé tse#é, ònyà kpó wà f̄ò ní Yòhánà ní agbáf̄-ḶḶáyé f̄t̄ idèṅṅè ní. ³³ Ñbèé, à tédzú f̄ò fú Yèèsù ní: ṅa kò mà.

Tsí Yèèsù ní: Ó s̄à! Ó d̄ì, òṅṅ gbo, òṅṅ kàkó díre ene yèé fú òṅṅ ñkpá, tsí òṅṅ wà ñ tse in̄é nyèṅè ṅa#á fú ṅa.

Yèèsù mú àtsitsé yíyàábàdì k̄ṅṅa kpòwe
(Màtèwò 21:33-46; Lúkà 20:9-19)

12 Tsí Yèèsù t̄ wà kpòwe, tsí wà ñ w̄inyè fú ṅa ró. Tsí ó ní: Olóko-k̄à wà, tsí ó tsoko-egi-t̄t̄t̄ si, tsí ma oḶ wérí-è kpó, tsí t̄t̄t̄se id̄i-k̄à si, tsí ká wà gú síso-egi ṅa#á bé, tsí wà ñ tse t̄t̄t̄. Tsí ó malé gíga-k̄à gbo fú ene yèé ṅa nákó wà d̄e oko#é. Tsí ó mú oko#é, tsí ñ fú àtsitsé k̄ṅṅa, ní ká wà tseé, tsí wà fú òṅṅ nákpàlà t̄òṅṅ wá, tsí òṅṅ ká-è ñḶ, tsí fa ònà lɔ ñḶḶ dzidzè-k̄à.

² Kíbì oḶ d̄Ḷ#é, ó be arú-è-k̄à wá fú àtsitsé ṅa#á ní ká gba akpàlà t̄òṅṅ wá fú òṅṅ. ³ Tsí kíbì arú#é kàà tó#é, àtsitsé ṅa#á múu, tsí kpaá, tsí lée lɔ n̄wó nákpó. ⁴ Tsí olóko#é s̄è be arú-è-k̄à wá ró. Tsí à kpa òṅṅ néwo, tsí búu máa. ⁵ Tsí ó t̄ be ene-èk̄éeta wá ró. Òṅṅ#é, à kpaá nóòkú. Béè ní ó be arú kpík̄p̄ wá fú ṅa#á. Tsí à náa kpa ṅá títí òk̄à ṅa náa kú#é.

⁶ Báàyí#é, ònyà òk̄antso gé ní bo fú olóko#é, tsí kó bè lɔ fú ṅa#á. Ene nyèṅè ní dzé oṃa bíbì-è, àrínódzú-è#é. Tsí ó bèé wáa lɔ fú ṅa, tsí wà f̄ò ní: À nákó né àrísá fú oṃa-òṅṅ òṅṅ. ⁷ Ó d̄ì, kíbì oṃa-olóko#é tó, tsí à ríí#é, à wà wí fú ara-ṅa ní: Èh̄èèè, oṃa-olóko#é ḡid̄ì ní. Òṅṅ ní bàkó wáa dzogú-oko#é. Ó d̄ì, ṅa kó kpaá nóòkú gbòk̄á, tsí oko#é kó kí fú ṅa. ⁸ Tsí à ñḶ gé, tsí káà múu, tsí kpaá, tsí wó òkú-è f̄ud̄á nóko-egi-t̄t̄t̄#é.

⁹ Tsí Yèèsù ní: Báàyí fee, à ma bí olóko-egi-t̄t̄t̄#é nákó tse fàà#áà? Ná kó wáa mú àtsitsé ṅa#á, tsí kpa ṅá nóòkú kpó, tsí nákó mú oko-egi-t̄t̄t̄#é, tsí ñ boṃw-olòmírè ṅa.

¹⁰ Nàmí à kò k̄a af̄ò yèé bé ñNwé-ḶḶáyét̄ n̄i? Af̄ò#é f̄ò ní:

“Òkúta yèé amalé ṅa ké taánù#é,
òṅṅ ní wáa kpád̄zú lárè, tsí gbé négo-ilé#é,
àtsùgbée ilé#é kó máa d̄íwó#é.

¹¹ ḶḶódz̄ ní tse in̄é nyèṅè#é, tsí ó tse àbààrì fú wa héjú.” †

¹² Kíbì Yèèsù f̄ò bèé t̄á#á, onùgbó-ṃa-ÌyúḶàt ṅa wo ní ṅa kó múu. In̄é yèé tse#é, à mà rere ní ṅa ní ó kpòwe nyèṅè fú#é. Ó d̄ì, à si wà sá fú èrò#é, tsí à k̄ò dz̄ò, tsí ñḶ lɔ.

À wà mú af̄-owó-lómbà síšā, tsí wà ñ s̄ò òkpákù fú Yèèsù
(Màtèwò 22:15-22; Lúkà 20:20-26)

¹³ Náànyì-béè, à tsā oṃa-egbé-Fàrísit̄ k̄ṅṅa òṅṅ oṃa-egbé-ÈròḶt̄ k̄ṅṅa, tsí bè ṅá wá fú Yèèsù ní ká wáa bèrèé náf̄, tsí ñ s̄ò òkpákù múu. ¹⁴ Tsí à wá, tsí wà f̄ò fúu ní: Akóne, ṅa mà ní náa f̄ò òtít̄, tsí ká rí odzú-ene gbo sá. Tsí ònyà-k̄à kpók̄pó gbo ká nyáa kpa omi si nódzú fúu. Ó d̄ì, kíbì ká tse fàà gbo, tsí dz̄òdzú-ḶḶáyé#é, náa wà díreé fúne òṅṅ òtít̄. Báàyí fee, ekpa-ḶḶáyét̄ wà fú ònà ní ká s̄a owó-lómbà fú òḶḶ-idz̄oṃa ñlé-Rómàt̄ nàmí kò fú ònà bèé? ṅa kó s̄āā nàmí ṅa kó máa s̄āā?

¹⁵ Ó d̄ì, Yèèsù òṅṅ ti mà ní à wà d̄Ḷ arū fú òṅṅ ní. Tsí ó wà bèrè ṅá ní: Kí tse tsí à wà s̄ò òkpákù fú òṅṅ ná? Ó d̄ì, ká ké owó-eyo-k̄à wá káyí!

¹⁶ Tsí à k̄éé fúu. Tsí Yèèsù wà bèrè ṅá ní: Éwo-nèé à yo, tsí kò éko-è gbo si ñḶḶ-owó#é ná?

Tsí à dz̄òṅṅ fúu ní: Tí òḶḶ-idz̄oṃa ní. ¹⁷ Tsí Yèèsù f̄ò fú ṅa ní: Ká ké in̄é yèé dzé ti òḶḶ-idz̄oṃa#á, tsí ñ fú òḶḶ-idz̄oṃa, tsí yèé dzé ti ḶḶáyé#é, ká ñ fú ḶḶáyé.

Kíbì ó dz̄òṅṅ fú ṅa bèé#é, à kí dz̄āmaa.

À wà mú af̄-òkú ṅa kó s̄è dzí wá náyé, tsí wà ñ s̄ò òkpákù fú Yèèsù
(Màtèwò 22:23-33; Lúkà 20:27-40)

¹⁸ Ñbèé, egbé-k̄à gbo wà, tsí à náa kpèé ní egbé-SàḶk̄ét̄ ṅa. Oṃa-egbé ṅa#á ní náa wà f̄ò ní òkú ṅa kàkó s̄è dzí wá náyé ró#é. Tsí ònyà k̄ṅṅa náàṅjír̄-ṅa ñḶ, tsí wá ñḶ-Yèèsù, tsí wà bèrèé ní:

¹⁹ Akóne! Ó d̄ì, M̄òs̄èt̄ kò ekpa-ḶḶáyét̄ si fú ṅa ní: Bí ònyà-k̄à wà, tsí aya-è kò bíma fúu t̄nà ó kú kò aya#á dz̄ò, bí ene nyèṅè né ñàbí, ó wà ní ñàbí-è-k̄à kó tsók̄pó-aya#á, tsí kó bíma fúu. Ñbèé, oṃa#á ná kó dzé ti òkú#é. ^{†20} Báàyí#é, ká f̄ò ní ñàbí méedze k̄ṅṅa wà, tsí ene-onùgbó#é náya, tsí kú náàrì kpar̄o ara-è si ñlé. ²¹ Tsí oṃaná-è yèé à ñ t̄èé#é ñḶ, tsí tsók̄pó-aya#á. Tsí òṅṅ gbo wáa kú kò aya#á dz̄ò náàrì bíma. Ene-èk̄éeta gbo bèé. ²² Tsí ṅa méedze#é kpó náya#á, tsí kú k̄ò dz̄ò náàrì kpar̄o ara-ṅa si ñlé. Náànyì-béè#é, oṃa#é#é gbo wáa kú. ²³ Báàyí fee, nódz̄ yèé òkú ṅa nákó s̄è dzí wá náyé#é, bí ṅa kpó, à s̄è dzí wá fee, ti nèé aya#á ná kó dzé náàṅjír̄-ṅa, kíbì ó dzé ní ṅa méedze#é kpó, à náya#á wòrì#é?

²⁴ Tsí Yèèsù wà wí fú ṅa ní: À n̄ò! In̄é yèé tse#é, à kò ma ikpá-ḶḶáyé, tsí à kò gb̄ òkpì-Ìwé-ḶḶáyét̄ gbo. ²⁵ Ó d̄ì fee, ñḶwèrè yèé òkú ṅa nákó s̄è dzí wá náyé#é, af̄-

† Ìwé-Orí ṅa 118:22-23 (Psaumes 118:22-23) †† È káà ká Ìwé-Ìkpinkpilè-ayé 38:8, Ìwé-Àkóro 25:5-6 (Genèse 38:8; Deutéronome 25:5-6).

ká náya òṅu ká nókò kàkò tsedzò-ṅa ró. À nákò gbé kíbí adzítésé-òrótí ṅa náa gbé gbà#á ní.

²⁶ Ó dji, ti nára-afò-òkú ṅa kó sè dzí wá náyé#é fee, à kò ká iwé-Mòssè ni? Ìnó-iwé#é, ñbí à kò si ní Ìdáyé mú ara-è ṅa Mòssè ñsuyè-ká yèé wà gbà bilàbilà#á, à kò si bè ró ní Ìdáyé wí fúu ní: “Èmi ní dzé Ìdáyé-Àbàràhàmit, tsí dzé Ìdáyé-Ìsákàt gbo, tsí dzé Ìdáyé-Yàkúbùt gbo#é.” †

²⁷ Tsí Yèèsù fì máa ní: Ìdáyé kò dzé Ìdáyé-òkú ṅa. Ìdáyé-ònyà-àwààyè ṅa ní ó dzé#é. Ó dji, à nò gidì héhú.

Ekpa yèésí kpádzú lárè náàṅírí-ekpa-Ìdáyé ṅa?
(Mátéwò 22:34-40; Lúkà 10:25-28)

²⁸ Ìnhwèrè nyèṅè#é, akóne nékpa-Ìdáyét-ká gbo wà bè, tsí ó gbó kíbí Yèèsù òṅu òma-egbé-Sàdùkét ṅa#á wínyè#é gbà#á, tsí ó rí ní Yèèsù dzòṅhú fú ṅa rere. Ìnbèé, òṅu gbo sómá-è, tsí wà bèrèé ní: Náàṅírí-ekpa yèé ṅa kpó Ìdáyé dá fú àṅa#á fee, náàṅírí-ṅa, yèésí kpeéwo fú ṅa?

²⁹ Tsí Yèèsù ní: Ekpa yèé kpeéwo fú ṅa#á ní dzé ní: “Òma-Ìsàràyélít ṅa, è rētígbè! Ìdáyé Ìlódzò ní dzé Ìlá-wa#á. Òṅu ñìkántso gé ní wà#á. ³⁰ Nà né àmúḍḍ fú Ìlódzò Ìdáyé-è inó tǎá, ànyì tǎá, nà né àmúḍḍ fúu títi àmúḍḍ#é kó lara-è wò dzálè, nà né àmúḍḍ fúu ñhserè-è gbo kpó, tsí nà né àmúḍḍ fúu náàmí-è gbo kpó.” ††³¹ Tsí ekpa èkéèdzì-è gbo ní dzé ní: “Nà né àmúḍḍ fú enikéèdzì-è kíbí nà né fú ara-è#é.” † Ó dji, ekpa-ká kpókpó kò wà, tsí kpádzú lárè méèdzì nyèṅè.

³² Ìnbèé, akóne nékpa-Ìdáyé#é wà wí fúu ní: Èhèèèè, akóne, ó sǎ héhú! Afò ìdèhèdè ní ò wà wí#é. Ìdáyé ìkántso gé ní wà#á. Ìká kpókpó kò wà ró. ³³ Tsí ñhndèhèdè#é, ó wà ní ònyà kó né àmúḍḍ fú Ìdáyé inó tǎá, ànyì tǎá, tsí kó né àmúḍḍ fúu ñhnráámà-è gbo kpó, tsí kó né àmúḍḍ fúu náàmí-è gbo kpó, tsí kó né àmúḍḍ fú enikéèdzì-è kíbí náa né fú ara-è#é. Àmúḍḍ sǎ lárè ebò ìkálìkálì yèé à náa tse fú Ìdáyé#é.

³⁴ Kíbí Yèèsù rí ní ó dzòṅhú òṅu ifèénó#é, ó wà wí fúu ní: Kò bò kpíkpò fúu ró, tǎnà Ìdáyé kó dzoyè si ñhntá-è. Náànyì-béè#é, ònyà-ká kpókpó kò dǔòrò-kó bere Yèèsù náfò-ká sò ró.

Kírísítò, òmalòma-Èàfídì dzé Ìlá-Èàfídì gbo
(Mátéwò 22:41-46; Lúkà 20:41-44)

³⁵ Yèèsù wà tsèkó fú ònyà ṅa ñlé-Ìdáyé, tsí ó tsí arū, tsí wà bèrè ní: Kí tse tǎnà akóne nékpa-Ìdáyét ṅa náa wà fì ní, Kírísítò Agbanelà yèé Ìdáyé tsǎ, tsí bè wá#á, ní òmalòma-Èàfídìt ní? ³⁶ Ó dji, Mímí-Ìdáyét gbé Èàfídì, tsí òṅu ká-è fì si ní:

“Ìlódzò wí fú Ìlá-mi ní:
Wáa dzokó náàwóòtǎ-mi,
tsí n mú òtè-èe ṅa tsǎlè,
tsí o mú esè lé ñhntá-ṅa.” ††

³⁷ Èàfídì òṅu ká-è wà kpe Kírísítò ní Ìlá-òṅu. Ìnbèé, kíbí Kírísítò dzé Ìlá-è#é fe, nákò nyáa dzé òmalòma-è ròò? È fǔ káyí!

† Ìwé-Fúfúḍá ṅa 3:2; 3:6, 15-16 (Exode 3:2; 3:6, 15-16) †† Ìwé-Àkóro 6:4-5 (Deutéronome 6:4-5) † Ìwé-Orò ṅa 19:18 (Lévítique 19:18) †† Ìwé-Orí ṅa 110:1 (Psaumes 110:1)

Yèèsù wà fì ní ká máa ké òwó-akóne nékpa-Ìdáyé ṅa
(Mátéwò 23:1-12; Lúkà 20:45-47)

Ìnbèé, èrò#é kpó wà rētígbè-è, tsí afò-è wà dǔ fú ṅa. ³⁸ Tsí ó sè wà tsèkó fú ṅa, tsí ó ní: Ká tsó éwo-ara-ṅa rere nára-akóne nékpa-Ìdáyét ṅa. Àṅa òṅu, à náa wò àwù gúgù ṅa si, tsí wà rē wéí, tsí à náa wò gbo ní ònyà ṅa kó wà rólè kí àṅa náàbòòmè ṅa. ³⁹ Tsí bí à lo ñlé-ìkpàdè-òma-Ìyúḍà ṅa†, à náa wo ká dzokó ñwádzú, tsí nóòkpì-dzídze gbo, à náa wo ìḍì-onùgbó. ⁴⁰ Tsí à náa sò okpó ṅa dji adziyàkú kpó. Tsí à náa wà wúure kpíkpé gbo, tsí ká ñ nyà dǔre ní àṅa dzé ònyà-atsòtít. Ìnè ní Ìdáyé nákò fetí fú ṅa líle líle lárè#é.

Okpó-ká fú owó lárè olówó ṅa
(Lúkà 21:1-4)

⁴¹ Kíbí Yèèsù wí bèé tǎ#á, ó káa dzokó gbe àdákà-owó#é. Ìnbè ní à náa tsòyà dǎ ñlé-Ìdáyé#é. Tsí ó wà rí kíbí ònyà ṅa wàa mú owó dǎ ñnó-àdákà-owó#é. Olówó ṅa wà náàṅírí-ṅa kpíkpò, tsí à wà mú owó kpíkpò kpíkpò dǎ ñnó-àdákà#á. ⁴² Tsí okpó-ká gbo wá. Okpó#é, adziyàkú ní ó dzé#é. Tsí òṅu gbo mú biyèé wíríwírí méèdzì, tsí wáa ñ dǎ ñnó-àdákà#á.

⁴³ Ìnbèé, Yèèsù kpe òmatsé-è ṅa, tsí wà wí fú ṅa ní: Òṅu wí fú ṅa ní fee, okpó yèé bé#é, adziyàkú-ká ni, tsí ó si fú owó lárè ene yèé ṅa kpó fú owó dǎ ñnó-àdákà#á. ⁴⁴ Ìṅé yèé tse#é, owó yèé kpèlé ñhntá-owó fú ene-àtìbò ṅa#á, òṅu ní à ké wáa fú#é. Ó dji, okpó#é òṅu, owó yèé wà nówó-è kpó ilé ilé, ònà ònà#á ní ó ké wáa fú#é.

Yèèsù wà fì ní ilé-Ìdáyé nákò wáa fí kpó
(Mátéwò 24:1-2; Lúkà 21:5-6)

13 Yèèsù wà fùḍá nógbà-ilé-Ìdáyét#é, tsí òmatsé-è-ká wà wí fúu ní: Akóne, kó rí gé! Òkúta yèé ṅa à ñ malé#é, à kò tì tsáfèṅú bò! Tsí ilé ṅa#á gbo lákú tó béè!

² Tsí Yèèsù wà wí fúu ní: Ilé lákú yèé ó wà rí nyèṅè ṅa#á, à nákò wáa fí ṅa kpó títi kàkò bò élè-ká gidì bí ró.

Yèèsù wà fì ñṅé yèé ṅa nákò wáa tse ñhntàntá-ayé#é
(Mátéwò 24:3-14; Lúkà 21:8-19)

³ Yèèsù káa dzokó ñhntá-òkè-Òlífí # si, tsí wà mú ilé-Ìdáyé wò bé. Tsí Òkúta òṅu Yàkúbù má nára-Yòhánà† òṅu Àndqèrè gbo, àṅa sǔṅú, à sò timá-è, tsí wà bèrèé ní: ⁴ Ìnhwèrè yèé si ñṅé nyèṅè ṅa nákò wáa tse? Tsí kí àṅa nákò rí, tsí nákò nyà dǔre fú àṅa ní àsòkò yèé ñṅé ṅa#á kó tse#é tó? Kó fǔ fú àṅa.

⁵ Tsí Yèèsù wà wí fú ṅa ní: Ká tsó éwo-ara-ṅa rere, tsí ònyà-ká kpókpó kó máa rú ṅa. ⁶ Ònyà kpíkpò nákò wáa wá, tsí ene kúnukú nákò wà fì ní òṅu ní dzé Kírísítò Agbanelà yèé Ìdáyé bè wá#á. Tsí à nákò rú ònyà kpíkpò.

⁷ Bí à wà gbó idzámà-ogu nàmí à wà gbó ní à bàkò dzogu, odzo kó máa tse ṅa. Ìṅé yèé tse#é, ó wà ní ñṅé nyèṅè ṅa kó tse. Ó dji, itàntá-ayé#é kò si tó wóná. ⁸ Ìlú ṅa nákò ñḍe, tsí wà dzà bá ara-ṅa, tsí idzòba ṅa gbo

†† Òlífí#é, èso-egi-ká ni, tsí à náa ñ tse àḍḍé.

nákò òde, tsí wà dzà bá ara-ḡa. Tsí ilè náko wà mì, tsí ebi gbo náko wà dzà ònḡì ònḡì ḡa. Tsí inḡe nyènḡe ḡa kpó wà kíbí, bí ɔnɔbèè bakò bíma, ni inó náa tsee náàtsètsè tǎnǎ kó mú ɔma#á dǎ#á ni.

⁹ Ó dǎ, àḡa òḡu, kǎ tsú éwo-ara-ḡa rere. Inḡe yèè tse#é, à náko mú ḡa, tsí gbè ḡa lo fú àkpèdzó ḡa, tsí gbè ḡa lo òlé-ìkpàdè-ɔma-ìyúdá ḡat, tsí tsò ḡa nòkpa tó béè. À náko mú ḡa lo òdǎ-kòmàdǎǎ ḡa òḡu òdǎ-òlú ḡa náat-sùgbé-òḡu. Nòbè ní à náko wà nya àyídzá-òḡu fú ḡa#á. ¹⁰ Ó dǎ, ó wà ní kǎ dzíkò-òḡu fú ilú kpó náyé gbangba#á tǎnǎ itǎntǎ-ayé#é kó tó. ¹¹ Tsí ònḡwèrè yèè à náko mú ḡa lo, tsí kǎ kǎà kpedzú fú ḡa#á, èdǎ-afò yèè à náko fí#é kó máa dǎ ḡa tsúwádzú. Fee, náàsòkò nyènḡe tútútú#é, afò yèè ɔdǎyé náko nyà si nǎrū fú ḡa gé#é, kǎ fǔ. Inḡe yèè tse#é, afò ḡa#á kàkò ti òdǎ-ḡa, à náko ti òdǎ-Mímí-ɔdǎyé#é ni.

¹² Inàbí náko sǎ inàbí fú ikú, tsí boba gbo náko sǎ ɔma fú ikú. Tsí ɔma ḡa gbo náko nya boba-ḡa ḡa òḡu inà-ḡa ḡa kǎdzú, tsí wà fí ní kǎ kpa ḡa nòókú. ¹³ ɔnyà kpó náko nyà ḡa kǎdzú náàtsùgbé-òḡu. Ó dǎ, ene yèè náko si gbódzú títi lo ònḡtǎntǎ#á, ene nyènḡe náko rí ɔlǎ.

Yèèsù wà fí inḡe tsítsiira yèè bàa ḡa#á
(Màtèwò 24:15-28; Lúkà 21:20-24)

¹⁴ À náko rí inḡe tsítsiira yèè làre arū fúnè#é, tsí náko kǎà gbé òbí kò wà ní kó gbé#é. Tsí ene yèè wà kǎ iwè yèè bé#é, kó gbó òkpì-è rere. Ònḡwèrè nyènḡe#é, ene yèè ḡa wà nère-Yúdèyà#á, kǎ sǎ gu òkè ḡa lo. ¹⁵ Tsí ene yèè wà òkpàtá si#é, kó máa wò lo ònḡ-ìlé-è ní òḡu kó kǎà ké inḡe-kǎ. ¹⁶ Tsí ene yèè gbo wà nóko si#é, òḡu gbo kó máa bò wǎ òlé ró ní òḡu bakò wǎa ké àwù-otútù-òḡu. ¹⁷ Ó dǎ, nódzú nyènḡe#é, abefū ḡa òḡu inà-òlǎma tsígidí ḡa, èrà rá ḡa!

¹⁸ Nòbèè, kǎ wà wúùre, tsí inḡe nyènḡe ḡa#á kó máa wǎ ònḡwèrè-òdzò òḡu otútù. ¹⁹ Nódzú-ɔdzú nyènḡe#é, ɔnyà ḡa náko tse òfò kpíkpò. Ti títi ònḡkpìnkpìlè-ayé#é, ònḡwèrè yèè ɔdǎyé dǎ inḡe ɔkǎlòkǎ kpó títi wǎa fú ònìbè#é, à kò rí òfò-ìrɔ nyènḡe wòrì. Tsí ti nódzú nyènḡe gbo#é, à kàkò rí òrɔ-bèè gbo láyé ró. ²⁰ Ó má dzé ní ɔlódzú kò dǎ iwèrè-kǎ si fú òfò#é ní kó máa tse làrè béè#é, ɔnyà-kǎ kpókpó kǎà gbé nààyè. Ó dǎ, ó dǎ iwèrè-kǎ si fú òfò#é, àtsùgbèe ene yèè ó tsǎ si ḡa, tsí dzé tèè ḡa#á, kǎ máa tsèrà.

²¹ Nòbèè, bí ɔnyà-kǎ fí fú ḡa ní: Kǎ rí gé! Kírísitò Agbanèlǎ wà òbíbé nàmí bí ó fí ní: Kǎ rí gé, ó wà òbè, kǎ máa gbàà gbó. ²² Inḡe yèè tse#é, ɔnyà kǎḡa náko wǎ wǎ, tsí wà tsòdòbò ní àḡa ní dzé Kírísitò Agbanèlǎ yèè ɔdǎyé tsǎ, tsí bè wǎ#á, tsí ɔnyà kǎḡa òḡu náko dzé at-síkè-agbáfì-ɔdǎyé fí ḡa. Àḡa kpó, à náko wǎ tse inḡe-àwùsi ḡa ònḡòrɔ, tsí wà ò rú ɔnyà ḡa. À má bakò nyáa rú ene yèè ɔdǎyé tsǎ si ḡa#á gbo, à má rú ḡa.

²³ Nòbèè, àḡa òḡu, kǎ tsú éwo-ara-ḡa rere. 0ḡu ti fí inḡe ɔkǎlòkǎ kpó si fú ḡa tsúwádzú ná.

Yèèsù ní òḡu, Ene yèè ɔnyà bí#é, òḡu náko wǎ
(Màtèwò 24:29-31; Lúkà 21:25-28)

²⁴ Ó dǎ, nódzú-ɔdzú nyènḡe#é, bí iwèrè-òfò#é wǎa lo tǎ#á, òkúkù náko mú odzúùrò mì, tsí òtsùkpá gbo

kàkò rǎ ró. ²⁵ Tsí àrǎwo ḡa gbo náko tsubú ti ònḡbèrì wǎ òlè, tsí odzúùrò gbo, òtsùkpá gbo, àrǎwo ḡa gbo, àḡa kpó, à náko mì kpó dzigidzigi. ²⁶ Ònḡwèrè nyènḡe#é, ɔnyà ḡa náko rí òḡu, Ene yèè ɔnyà bí#é, tsí òḡu náko tì bàa ònḡ-ìrì. 0ḡu náko wǎ òḡu ikpá lǎkú-kǎ òḡu iyì lǎkú-kǎ gbo. ²⁷ Náàsòkò nyènḡe#é, òḡu, Ene yèè ɔnyà bí#é, òḡu náko be adzítse-òròḡ ḡa lo náàdzakáyé#é kpó, lo nóòtǎ, nóòsi, lo òwádzú, náànyì, tsí ɔnyà yèè ɔdǎyé tsǎ si ḡa kpó#é, kǎ kpè ḡa kpadé kpó, ti títi ònḡbèrì wǎa kpa òlè.

Yèèsù ní èkò yèè egi-òrì ḡa wǎ tse fú ḡa#á, kó wǎ yé ḡa rere

(Màtèwò 24:32-35; Lúkà 21:29-33)

²⁸ Èkò yèè egi-òrì ḡa wǎ tse fú ḡa#á, kó yé ḡa rere. Bí egi-òrì ḡa kpé rúrú#é, à náa mà ní iwèrè-òdzò ní sómá#á. ²⁹ Bèè ké ní bí inḡe nyènḡe ḡa wǎ tse, tsí à wǎ rí#é, àḡa gbo kǎ mà ní iwèrè sómá, tsí òḡu, Ene yèè ɔnyà bí#é, òḡu kó dzoyè. 0ḡu ti tó náànkpǎnàkù ná.

³⁰ 0ḡu wǎ wí òtító fú ḡa ní fee, ɔma-ìsèè ḡa kàkò kú tǎ kpó tǎnǎ inḡe nyènḡe ḡa kpó náko tse. ³¹ Ilè gbo, ògbèrì gbo, àḡa kpó, à náko wǎa ò òde. Ó dǎ, afò tòḡu náko wǎ si títi lo.

ɔdǎyé òḡu ònḡkǎntso gé ní ma ɔdzú-itǎntǎ-ayé#é
(Màtèwò 24:36-44; Mákò 13:32-37; Lúkà 21:34-38)

³² Ó dǎ, ɔnyà-kǎ kpókpó kò ma ɔdzú-wíwǎ-òḡu nàmí ònḡwèrè yèè òḡu náko wǎ#á. Adzítse-òròḡ ḡa gidí gbo kò màà, tsí 0ma bíbí-ɔdǎyé gidí gbo kò màà. Ó dǎ, ɔdǎyé Boba òḡu ònḡkǎntso gé ní màà#á. ³³ Ó dǎ, kǎ wǎ tsú éwo-ara-ḡa rere, tsí kǎ wǎ dǎdzáyè. Inḡe yèè tse#é, à kò ma iwèrè yèésí náko dzé iwèrè#é.

³⁴ Kíbí olílè-kǎ náa lǎkòò nòḡnà, tsí náa kò ilé-è dzò fú àtsítse-è ḡa, tsí náa dǎtsé fú ene kúnukú, tsí náa wí fú àdèlè-è ní kó wǎ nódzúfò sí#é, bèè ké ní inḡe ḡa#á náko wǎa lo#é. ³⁵ Ó dǎ, kǎ wǎ nódzúfò si. Inḡe yèè tse#é, à kò ma ònḡwèrè yèésí olílè#é náko wǎ#á. Nalé niì, ònḡààḡa niì, náàkìkò-ìqádzá niì, náawúrò niì, à kò màà.

³⁶ Àkǎamà, kó máa wǎa kere ḡa, tsí kó dzé ní à sǎrū lo si. ³⁷ Inḡe yèè òḡu wǎ fí fú ḡa#á, ɔnyà kpó ní òḡu wǎ fí fú#é. È wǎ nódzúfò si!

À mú arū dè si ònḡtǎ-Yèèsù

(Màtèwò 26:1-5; Lúkà 22:1-2; Yòhàná 11:45-53)

14 Ònḡwèrè nyènḡe#é, ó bo ɔdzú mèèdzì, tsí kǎ dze ɔdǎ-Àqádzòt. Tsí à náko dze ɔdǎ-Kpònò-àriké fú ɔdzú mèèdzò. Tsí onùgbó-atsebò-ɔdǎyé ḡa òḡu akòne nèkpa-ɔdǎyé ḡa wǎ wo bí kǎ tse fáà, tsí dǎgbò, tsí kǎ mú Yèèsù, tsí kǎ sò fú ikú#é. ² Tsí à wǎ fí ní: Àḡa kàkò nyáa múu ònḡwèrè yèè à wǎ dze ɔdǎ#é. Bí kò tsi béè#é, ilú#é náko rò.

ɔnɔbèè-kǎ ké àdǎ, tsí tsee dǎ néwo fú Yèèsù
(Màtèwò 26:6-13; Yòhàná 12:1-8)

³ Ònḡwèrè nyènḡe#é, Yèèsù wǎ ònḡlú-Bètànì si, tsí ó lo òkpáfè-ɔnyà-kǎ, tsí kó kǎà dzené. À náa kpe ene nyènḡe ní Simónì, tsí ó dǎtè wǎa lo dzò. Ònḡwèrè yèè à wǎ nóòkpì-dzídze si#é, ɔnɔbèè-kǎ wǎa tó, tsí ó bané àdǎ

rúù rííííí nágbe-kà si. Àdǎǎé gbowó héjú. Egi-kà wà, tsí à náa kpée ní náríðò, ònu sǎǎ ní à n tseé#é. Tsí agbè#é gbo gbowó bée ké. Òkúta-írǎ-kà ní à n gbǎǎé, tsí à náa kpe òkúta#á ní àlàbásità. Nǎé, ó tsé ògǎǎ-agbè#é, tsí ó tse àdǎǎé dǎ néwo fú Yèésù. ⁴ Nǎé, ònyà kǎǎ náànjírí-ǎa#á, à bínǎ, tsí à wà fí ní: Kí tse tsí ó wà bàdzé àdǎǎé bááyí? ⁵ Ó dǎ, à má nyáa ta àdǎǎé imarú owó-itsé-òdzǎ ògǎǎ lé nǎgboó (300), tsí mú owó-è kpé fú adziyákú ǎa nǎ. Tsí à wà rǎǎǎ báa kúkú.

⁶ Tsí Yèésù ní: Ká kǎ dzǎ, tsí kó míra. Kí tse tsí à wà dǎkpǎ fúu ná? Ó dǎ, inǎ-ire ní ó tse fú ònu#é. ⁷ Ó dǎ fee, adziyákú ǎa ònu, à wà bá ǎa si nǎdzǎ kǎdzǎ, tsí à náko nyáa tse ore fú ǎa nǎwèrè òkǎlǎkǎ. Ó dǎ, ònu, ònu kǎkò wà bá ǎa si tífí lǎ. ⁸ Amí yèé ó né#é, inǎ-è ní ó tse#é. Ó mú àdǎǎé kpǎ fú ònu, tsí wà tǎtse ara-ònu si fú rírí, tǎná ònu kó wáa kú ní. ⁹ Ó dǎ, ònu wà wí fú ǎa ní fee, nǎdǎ òkǎlǎkǎ kpó yèé à náko dzíkò dǎdǎ-ònu náàdzákáyé#é, à náko kpèrǎ-inǎ yèé òkǎǎé yèé tse#é, tsí wà nǎ tédzú-è.

Yúqà ta Yèésù kpǎrǎ fú onǎgbó-atseba-òdǎyé ǎa
(Màtèwò 26:14-16; Lúkà 22:3-6)

¹⁰ Yúqà Sikàriyǎti, ònu gbo wà náànjírí-òmatsé-Yèésùt mààmèèdzí ǎa#á. Tsí ó wáa nǎde, tsí kǎa rí onǎgbó-atseba-òdǎyé#é ǎa, tsí wà wí fú ǎa ní: Ònu wà wo ònu kó ta Yèésù fú ǎa. ¹¹ Kíbí à gbó bée#é, ó dǎ fú ǎa tífí, tsí à tǎlé fúu ní àǎa náko fúu nówó. Nǎé, ó wáa wo iwèrè yèé náko sǎ, tsí ká nyáa múu nǎdǎkú#é.

Yèésù wà dze dzídze-òdǎ-Àqǎdzǎ bá òmatsé-è ǎa
(Màtèwò 26:17-25; Lúkà 22:7-13, 21-23; Yòhàná 13:21-30)

¹² Òdzǎ-àtsǎtsǎ-òdǎ-Kpǎnǎ àrikét tó. Nǎdzǎ#é ní à náa kpa òma-àgbòt fú òdǎyé#é. Nǎé, òmatsé-Yèésùt ǎa wà bèrèé ní: Nǎbisí ó wà wò ní àǎa kó lǎ kǎa kpadǎ dzídze-òdǎ-Àqǎdzǎ#é fúu?

¹³ Tsí Yèésù be òmatsé-è mèèdzí, tsí fí fú ǎa ní: Ká wò nǎlú#é. À náko kpàdé òkǎǎé-kǎ bè, tsí náko ru omi nǎogé wáa làkòò. Ká tǎ náànyí-è. ¹⁴ Tsí nǎlé yèé náko wò#é, ká wí fú olílé#é ní: Akóné ní ká bèrèé ní nǎnlé yèésí ònu òmatsé-ònu ǎa, àǎa náko gbé, tsí dze òdǎ-Àqǎdzǎ#é ná? ¹⁵ Tsí náko díre inǎlé lákú-kǎ fú ǎa nǎtǎ-ísǎjú-kǎ, tsí à ti tǎtseé si, tsí inǎ òkǎlǎkǎ kpó yèé kpǎdzú#é gbo ti wà nǎé. Nǎé ní à náko kpadǎ dzídze#é sí fú àǎa#á.

¹⁶ Tsí òmatsé ǎa#á dzí nǎnǎ, tsí à kǎa tó nǎlú#é, tsí rí inǎ ǎa#á bée kpó, kíbí ó ti wíi fú ǎa#á, tsí à kpadǎ dzídze-òdǎ-Àqǎdzǎ#é.

¹⁷ Kíbí alélé lé nǎkǎé, Yèésù wáa tó ònu òmatsé-è mààmèèdzí ǎa#á. ¹⁸ Nǎwèrè yèé à dzokó sí, tsí wà dzené#é, Yèésù wà wí fú ǎa ní: Ònu wà wí fú ǎa ní fee, ene yèé bàkò ta ònu#é, ó wà náànjírí-ǎa bí, tsí wà dzené bá ònu.

¹⁹ Nǎé, àǎa kpó, ara kú ǎa, tsí ene kúnukú wà bèrèé ní: Kò tsi èmi ní né? Kò tsi èmi ní né?

²⁰ Tsí ó wà wí fú ǎa ní: Ònyà-kǎ náànjírí-àǎa mààmèèdzí#é ní, tsí ene nyèñè gbo wà mǎwǎ bǎ náàwò òkǎntso bá ònu bí. ²¹ Ó dǎ ònu, ene yèé ònyà bí#é#é, ònu ké tǎnu làkòò, kíbí à ti kǎ si ti nára-ònu#é. Ó dǎ, ene

yèé náko ta ònu, ene yèé ònyà bí#é, èhéé fú ene nyèñè. À kǎa bí ene nyèñè gíqí, ó má sǎ fúu lárè.

Yèésù wà dze dzídze-ikǎǎnyí bá adzítse-è ǎa
(Màtèwò 26:26-29; Mákò 14:22-25; Lúkà 22:14-20; 1 Kòrínthi ǎa 11:23-25)

²² Kíbí à wà dzené làkòò#é, Yèésù ké kpǎnǎ bané, tsí bere kùsèè-òdǎyé. Tsí ó tséé, tsí nǎ òwǎ-ǎa, tsí wà fí fú ǎa ní: Ara-ònu ní, ká gbà dze.

²³ Tsí ó tǎ ké tǎ nǎkǎkǎkǎ-kǎ bané, tsí dǎkpé fú òdǎyé. Tsí ó kée fú ǎa, tsí àǎa kpó, à mǎwǎ. ²⁴ Tsí ó wà wí fú ǎa ní: Àmbara-ònu ní. Àmbara yèé òdǎyé nǎ tse imǎlè bá ǎa#á nǎé. Àmbara#á ní dǎ nǎlé, tsí à nǎ tseba néwo-ònyà ègbèlégbè-kǎ#á. ²⁵ Ó dǎ, ònu wà wí òtítí fú ǎa ní fee, ònu kǎkò mǎ tǎ láyé ró tífí fú òdzǎ yèé òdǎyé náko dzoyé#é. Nǎwèrè nyèñè ní ònu náko sǎ mǎ tǎ titǎ#é.

Yèésù fí ní Òkúta náko sǎ ní ònu kò ma ònu
(Màtèwò 26:30-35; Lúkà 22:31-34; Yòhàná 13:36-38)

²⁶ Tsí à kpé orí-òdǎ ǎa kíkǎ. Kíbí à kǎrǎ tǎ#á, à fùqǎ, tsí wáa lǎ nǎokè-Òlífit.

²⁷ Tsí Yèésù wà wí fú ǎa ní: Àǎa kpó, à náko sá kǎ ònu dzǎ. Inǎ yèé tse#é, à kǎ si nǎwé-òdǎyé#é ní: "Máa kpa aró-àgùdǎ#á, tsí àgùdǎ ǎa náko túunkǎ wérí." †

²⁸ Ó dǎ, bí ònu sǎ dzí ti náànjírí-òkú ǎa wá náyé tǎ, ònu náko tsúwǎdzú-ǎa lǎ néré-Gàlilé.

²⁹ Tsí Òkúta fí fú Yèésù ní: Bí ó dze gíqí ní ene yèé bǎ ǎa#á kpó sá kǎ dzǎ, ònu, ònu kǎkò tse bée.

³⁰ Tsí Yèésù fí fúu ní: Ònu wà wí fúu ní fee, nǎmbé yèé ilè má si#é, tǎná àkíkǎ kó kǎ gbà mèèdzí nǎoru yèé bée gíqí, náko sǎ gbà mèeta ní láyé ònu kò tǎ mà ònu.

³¹ Tsí Òkúta tǎ wà le onǎ máa kúkú ní: Bí ònu náko kú báa gíqí gbo, ònu kǎkò sǎ láyé ní ònu kò màa.

Tsí ene yèé bǎ ǎa#á gbo, à fí bée kpó.

Yèésù lǎ kǎa wúure nǎGètsèmànè
(Màtèwò 26:36-46; Lúkà 22:39-46)

³² Kíbí à gu òkè-Òlífit#é, à kǎa tó nǎdǎ-kǎ. À náa kpe ibè ní Gètsèmànè. Tsí Yèésù wà wí fú òmatsé-è ǎa ní: Ká dzokò nǎé, tsí ònu kó sǎ lǎ kǎa wúure tǎná. ³³ Tsí ó kpe Òkúta ònu Yákúbù má nára-Yòhànà†, tsí à lǎ báa. Nǎé, odzo kpée tsítse, tsí ó wà dǎhànǎ gbo tó bée.

³⁴ Tsí ó wà fí fú ǎa ní: Ara yèé wà kú ònu bée#é bàkò kpa ònu. Ó dǎ, ká gbé bí, tsí wà nǎdzúfò sí bá ònu.

³⁵ Tsí ó sǎ lǎ nǎwǎdzú oqé, tsí kǎa kǎlé gírí, tsí kpé ire wúwú, àtsùgbée bí ònà wà, ní iréré yèé bàa#á kó máa sǎmá-è. ³⁶ Ó ní: Óò, Boba-mi! Inǎ-kǎ kpókó kò le láréé. Òfò irǎ yèé bàa#á, sǎ lǎ fú mí dé. Ó dǎ, máa tse inǎ yèé nǎ wà wò#é, tse inǎ yèé iwǎ ònu, ò wà wò#é.

³⁷ Kíbí ó wúure tǎ#á, ó sǎ wá nǎdǎ-òmatsé-è ǎa#á, tsí ó wáa bá ǎa, tsí à sǎrú lǎ si. Tsí ó fí fú Òkúta ní: Simǎni, ò wà sǎrú ní? Ò kò nyáa gbé nǎdzúfò tó ango òkǎntso gíqí gbo? ³⁸ Ká gbé nǎdzúfò sí, tsí wà wúure, àtsùgbée ká máa dzí nǎdǎwò. Odzú wo ire kó tse, à mí ní kò tó#é.

³⁹ Tsí ó sǎ sǎ lǎ nǎwǎdzú ró, tsí lǎ kǎa wúure, tsí ó wà dǎ onǎ òkǎntso#é ké. ⁴⁰ Tsí ó tǎ sǎ wá nǎdǎ-òmatsé-è ǎa#á

† Iwé-Sàkàriyà 13:7 (Zacharie 13:7)

ró, tsí ó wáa bá ña, tsí à sǝrũ lo si. Odzú-ña wówo si gbegbé, à kàkò nyáa gbé nódzúfò. Ñbèé, à kò ma afí mǝé ká wí fúu.

⁴¹ Kíbí ó sǝ wá nólàankéeta, tsí à sǝrũ lo si ró#é, ó wí fú ña ní: Hũũ! Ká sǝrũ rere, ká míra fú ara-ña! Ó ñi, afí tǎ. Àsòkò tó, tsí ká mú òñu, Ene yèé ònya bí#é†, tsí ñ bɔwó-ònya-ìbàdí ña. ⁴² Ká ñde, tsí àña kó lo. Ká rí gé! Ene yèé wà tà òñu#é wáa tó.

À mú Yèésù

(Màtéwò 26:47-56; Lúkà 22:47-53; Yòhánà 18:3-11)

⁴³ Ññdì-bè gbòkǎ#á, òñu-Yèésù kò ti dzilè wóná, tsí Yúqà wáa tó. Òñu gbo wà náàñírí-ɔmatsé-Yèésù† máàméedzi ña#á, tsí ó gbé ònya kpíkɔ tɛ náànyì, tsí à bané tàsù ña òñu òkpá ña. Onùgbó-atsebo-òdáyé† ña òñu akóne nékpa-òdáyé† ña má nára-onùgbó-ilú#é ña ní bè ña tɛ náànyì-è#é. ⁴⁴ Atane nyèñè#é, ó ti díre iné yèé nákó tse, tsí à nákó nyáa ma Yèésù#é. Ó ní: Ene yèé òñu nákó ɔlè kí#é ní dzé ene yèé à wà wò#é. Ó ñi, ká múu, tsí ká dèé rere, tsí ká gbǝé lo.

⁴⁵ Ñbèé, kíbí Yúqà wáa tó gbòkǎ#á, ó sǝ timá Yèésù, tsí fí ñi: Akóne.

Tsí ó ɔlè kíí. ⁴⁶ Ñbèé, ene-àtíbbò ña timá Yèésù ñhèkèé, tsí dzií, tsí múu. ⁴⁷ Ññdì-bè#é, ònya-kǎ náàñírí-ene yèé wà bè ña#á kɔ tàsù-è fúqá, tsí ñ tsá ònya-kǎ náàñírí-ña, tsí fá etí-è ñde. Ene yèé à fa etí-è nyèñè#é, arú-ògǎ-atsebo-òdáyé ña ní ó dzé#é.

⁴⁸⁻⁴⁹ Tsí Yèésù nyí, tsí wà ró fú ene yèé bókó wáa múu ña#á ní: Nódzǝ kódzǝ, òñu wà bá ña si ñlé-òdáyé, tsí wà tsékó fú ña, tsí à kò si mú òñu wòrí. Tsí ó ñi nóoru yèé bé, tsí à bàkò wáa mú òñu, tsí à ñi gírìdzàà wáa tó, tàsù ña òñu òkpá ña nówó kíbí à bókó wáa mú olè-ìbàdí bé yí. Ó ñi, iné ña#á lo béé, àtsùgbéé iné yèé à kò si ññwé-òdáyé† ti nára-òñu#é, iné ña#á kó tse.

⁵⁰ Tsí àña kpó, à sǎ kǝ dzǝ lo. ⁵¹ Ònya-kǎ wà náàñírí-ña, ɔmòtsǝ ní ó dzé#é, tsí ó wà nátsɔ si, tsí tɛ náànyì-Yèésù làkòd. Tsí à dzi atso-è#é, tsí múu, ⁵² tsí ó gbǎ ña, tsí kɔ atso#é dzǝ nówó fú ña, tsí sǎ lo néèwò néèwò.

À gbé Yèésù lo fú egbé-àkpèdzǝ-ɔma-ìyúqà ña

(Màtéwò 26:57-68; Lúkà 22:54-55, 63-71; Yòhánà 18:13-14, 19-24)

⁵³ Ñbèé, à gbé Yèésù lo ñlé-ògǎ-atsebo-òdáyé ña†. Tsí onùgbó-atsebo-òdáyé† ña òñu onùgbó-ilú ña má nára-akóne nékpa-òdáyé† ña, à wá kpó. Àña ní dzé ònya-egbé-àkpèdzǝ-ɔma-ìyúqà ña†#á, tsí à kpérí ní àña kó kpèdzǝ fúu. ⁵⁴ Náàsòkò nyèñè#é, Òkúta tɛ náànyì-Yèésù lo náàrimáa sómá-ña títi òñu gbo wò lo ñkpátá-ògǎ-atsebo-òdáyé ña bá ña. Tsí ó kǎà dzokó bá àdèlè-ilé#é ña, tsí wà yéná.

⁵⁵⁻⁵⁶ Ñbèé, onùgbó-atsebo-òdáyé ña òñu egbé-àkpèdzǝ-ɔma-ìyúqà ña#á kpó wà wo ká bu òdòbò-kǎ má Yèésù, tsí ká nyáa ñ kpáá nóòkú. Ònya kpíkɔ wà bu òdòbò máa. Ó ñi, afí-arũ-ña kò dzé òkǎntso. Ñbèé, à kò rí afí yèé ká nyáa ñ dǎabi fúu#é. ⁵⁷ Tsí ònya kǎña ñde ñhèkèé, tsí wà bu òdòbò máa, tsí wà fí ñi: ⁵⁸ Ó fí, tsí àña gbó ní, òñu nákó fí ilé-òdáyé† yèé ònya mówó ma#á, tsí òñu nákó mú ɔdzǝ méeta, tsí ñ ma òmirè yèé kàkó dzé ní ònya ní mówó maá#á.

⁵⁹ Náàyídzá-ña nyèñè gídì gbo#é, arũ-ña kò dé ñhè.

⁶⁰ Tsí ògǎ-atsebo-òdáyé ña ñde dóro náàñírí-ña, tsí wà bere Yèésù ní: Afí yèé ene nyèñè ña wà fí ti nára-è#é fe, kò né afí-kǎ kpókɔ, tsí kó fíw?

⁶¹ Tsí Yèésù tsíkó kpíríkɔ. Kò dzòñu-kǎ kpókɔ fúu. Tsí ògǎ-atsebo-òdáyé ña sǝ wà bèrèè ró ní: Òñu ní dzé Kírísítò, ɔma bíbí-òdáyé#é?

⁶² Tsí Yèésù ní: Éé, òñu ni. Tsí àña kpó, à nákó rí òñu, Ene yèé ònya bí#é†, tsí òñu nákó dzokó náàwòtǎ-òdáyé Olíkpá, tsí à nákó rí òñu, tsí òñu nákó bǝ ti ñhng-bèrí ñhng-iri-kǎ gbo wá.

⁶³ Kíbí ó wí béé#é, ó dza ògǎ-atsebo-òdáyé ña#á nára, tsí ó fa àwù-ara tòñu ká-è ya, tsí wà fí ñi: Ó tǎ. Àyídzá-kǎ kò làrè bé ró. ⁶⁴ Ó ñi, àña kpó, à gbó kíbí ó gbǝérí ékɔ-òdáyé#é nò. Ó ñi, bí à rí gbà fáà?

Tsí àña kpó, à dǎabi fúu, tsí ní ká kpáá nóòkú.

⁶⁵ Ñbèé, ònya kǎña náàñírí-ña ti wà tíwò dǎbòò, tsí mú iné-kǎ ñi odzú-è, tsí wà gúu náàkǝ, tsí wà wí fúu ní: Ene yèé kpáá#á kó màá, tsí fíw.

Tsí sódzà ña gbàá, tsí wà kpa ìgbètí fúu.

Òkúta wà sǝ ní òñu kò ma Yèésù

(Màtéwò 26:69-75; Lúkà 22:55-62; Yòhánà 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Ñhèwèè nyèñè#é, Òkúta, òñu wà ñhnsalè ñkpátá#á si, tsí èkídǎ-kǎ wáa tó. Òñu gbo wà náàñírí-àtsítse-ògǎ-atsebo-òdáyé ña†#á ni. ⁶⁷ Tsí ó rí Òkúta kíbí ó wà yéná#á. Ñbèé, ó wo odzú-è rere, tsí wà wí fúu ní: Òñu gbo wà bá Yèésù ti Nàsàrétí#é.

⁶⁸ Tsí Òkúta sǝ ní: Òñu kò ma afí-kǎ, tsí òñu kò gbó òkpí-afí yèé ó wà fí#é gbo.

Tsí ó ñde ñkpátá#á, tsí lo nárũ-ɔgbà-kpátá#á. Tsí àkíkɔ-kǎ kɔ. ⁶⁹ Tsí èkídǎ#á sǝ ríi, tsí wà wí fú ene yèé wà bè ña#á ní: Ene yèé bé gbo wà náàñírí-ña náa.

⁷⁰ Tsí ó tǝ sǝ ró. Títí kó bɔ odé#é, ene yèé wà bè ña#á, à wà wí fúu ró ní: Ìdèndè ni, òñu gbo wà náàñírí-ña. Ó ñi, ene-ɔwó-Gàllilè ña ní ó dzé#é.

⁷¹ Tsí ó kpé fífí ní: Òñu ta iné-kǎ si ñhntá-è ní òñu kò ma ene yèé à wà fí#é náa. Ó ñi, èhéé fú òñu bí ó dzé ní òñu wà tsòdòbò.

⁷² Tsí ññdì-bè gbòkǎ#á, àkíkɔ kɔ nólàankéedzi. Tsí Òkúta tédzú kíbí Yèésù fí fúu ní: Àkíkɔ kàkó kɔ gbà méedzi tǎná nákó sǝ gbà méeta ní òñu kò ma òñu#é. Ñbèé, ó ñi àbámà fúu, tsí ó wà ɔkú.

À mú Yèésù lo fú Kpilátò

(Màtéwò 27:1-2, 11-14; Lúkà 23:1-5; Yòhánà 18:28-38)

15 Ilè má, náawúrò kùtùkùtù, tsí onùgbó-atsebo-òdáyé† ña kpàdé bá onùgbó-ilú ña, akóne nékpa-òdáyé† ña òñu ònya-àtíbbò ña yèé wà négbé-àkpèdzǝ-ɔma-ìyúqà ña†#á, tsí à dzokó si ñhntá-Yèésù. Tsí à múu, tsí dèé, tsí gbǝé lo kǎà ɔwó-Kpilátò†, kòmàdǎà-ilú#é.

² Ñbèé, Kpilátò wà bèrèè ní: Òñu ní dzé olú-ɔma-ìyúqà† ña#á?

Tsí Yèésù ní: Nárũ tòñu ká-è ní ó bǝ ti#é.

³ Onùgbó-atsebo-òdáyé ña wà mú afí kpíkɔ kpíkɔ báa, ⁴ tsí Kpilátò sǝ wà wí fúu ró ní: Kàkó wínyè-kǎà? Ó ñi, kò wà rí kíbí à wà mú afí ña báa tó#é?

⁵ Tsí Yèèsù kò dzóhù-kǎ kpókpó títí Kpilátò kí dzàmaa.

Kpilátò nya ɔwó nára-Yèèsù ní ká kpaá nóòkú
(Màtéwò 27:15-26; Lúká 23:13-25; Yòhánà 18:38-19:15)

⁶ Nnhwèrè nyèhè#é, ɔma-Ìyúdàt̄ ña, bí à bàkó dze ɔd̄-Àdádzòt̄ kǎkǎ#á, kòmàdǎǎ-ilú#é náa tsí abèhà-kǎ néèhà fú ña. Ene yèè ilú#é wà bèrè ní kó tsí#é ní náa tsí#é. ⁷ Náàsòkò nyèhè#é, ònyà-kǎ wà néèhà si, tsí à náa kpèè ní Bàràbá. Bàràbá#á wà négbé-kǎ, tsí egbé#é s̄ ònyà-ilú-ña ní ká kò af̄-idzɔba títí à kpa ònyà-kǎ nóòkú.

⁸ Nbhéé, ilú#é kpó gu òkè lɔ ñlé-Kpilátòt̄, tsí káà bèrèé ní kó tsí ònyà-kǎ fú ña kíbí náa ti tseé#é. ⁹ Tsí ó wà bèrè ña ní: À wà wò ní òhɔ kó kò olú-ɔma-Ìyúdà ña dzò fú ña?

¹⁰ Iné yèè tse tsí ó bèrè ña béè#é, ó rí mà rere ní onùgbó-atsebɔ-ɔd̄yét̄ ña wà bínó-Yèèsù, ñhè ní à múu wáa ɔwó-òhɔ#é. ¹¹ Nbhéé, onùgbó-atsebɔ-ɔd̄yét̄ ña wà téle ilú#é kpó ní ká f̄ ní kó kò Bàràbá dzò fú ña.

¹² Tsí Kpilátò s̄ gba af̄ ró, tsí wà bèrè ña ní: Tsí ene yèè ña ká-ña, à wà kpè ní olú-ɔma-Ìyúdà ña#á fee, kí à wà wò ní òhɔ kó tse báa?

¹³ Tsí à d̄ugbe fúu ní: Kǎá si ñhà-egi-idǎàgàlǎdzàt̄!

¹⁴ Tsí ó s̄ wà bèrè ña ró ní: Íbàd̄í mèé ó tse ná?

Tsí à d̄ugbe kùkù máa ró ní: Kǎá si ñhà-egi-idǎàgàlǎdzàt̄!

¹⁵ Nbhéé, Kpilátò wà wo kó tse, tsí kó dzɔdzú-ña, tsí ó kò Bàràbá dzò fú ña. Tsí ó f̄, tsí à tso Yèèsù náatàmi. Kíbí à tso náatàmi tǎ#á, ó múu fú sódzà ña ní ká káà kǎá si ñhà-egi-idǎàgàlǎdzà.

Sódzà ña wà mú Yèèsù tsiwewé

(Màtéwò 27:27-31; Yòhánà 19:2-3)

¹⁶ Tsí sódzà ña gbéé lɔ ñkpàtá-ilé-kòmàdǎǎ. À malé, tsí ñ ɔgbà wérí kpàtá#á kpó. Kíbí à tó ñkpàtá#á, sódzà ña#á kpe egbé-sódzà ña#á kpó lɔ bè. ¹⁷ Tsí à wà múu tsiwewé, tsí wà furuú. À mú àwù kpikpa-kǎ wò fúu kíbí olú ña náa wò#é. Tsí à mú akpá-egi-agúgú kǎhà gbo, tsí ñ hɔ òkúkú-kǎ kíbí òkúkú-olú ña bé, tsí ñ d̄é fúu.

¹⁸ Tsí à wà kii ní: Ólú-ɔma-Ìyúdàt̄ ña, kóɔkɔ! Kóɔkɔ títí!

¹⁹ Tsí à k̄ òkpá-itèlè-kǎ, tsí wà ñ kpaá néwo. Tsí à wà tit̄ d̄à bòó, tsí wà kálè nábé-è, tsí wà mú erí kálè fúu.

²⁰ Kíbí à múu tsiwewé béè tǎ#á, à b̄ àwù kpikpa#á ñde nára-è, tsí k̄ àwù tònɔ ká-è ña wò fúu, tsí à gbéé fudá, tsí ká káà kǎá si ñhà-egi-idǎàgàlǎdzàt̄.

À kǎ Yèèsù si ñhà-egi-idǎàgàlǎdzà

(Màtéwò 27:32-44; Lúká 23:26-43; Yòhánà 19:16-27)

²¹ Kíbí à làkòò#é, à káà kpàd̄é ònyà-kǎ nòhà, tsí ó b̄ ti nóko bàa. Tsí à múu, tsí k̄ egi-idǎàgàlǎdzàt̄-Yèèsù fúu ní kó ruú wá ká lɔ. ɔma-ilú-Siréni ña ní ó dzé#é, tsí à náa kpèè ní Simóni. Ó dzé boba-Àlèkísànd̄è òhɔ Rùfú.

²² Tsí à gbé Yèèsù lɔ káà tó ñhà-kǎ. À náa kpe ibè ní Gògòta. Òkpì-è ní dzé: Ìd̄i-korogbo-éwo#é. ²³ Kíbí à tó ñhè#é, à mú ewé-kǎ yèè à náa kpè ní míri#é † d̄à nótí si, tsí à ñ fú Yèèsù ní kó m̄. Tsí ó kò. Kò m̄. ²⁴ Tsí à kǎá si

ñhà-egi-idǎàgàlǎdzà#á. Nbhéé, sódzà ña wà wo ní ña kó kpé àwù-è ña náàhírí-ara-ña, tsí à d̄ibò-è, tsí ká ma yèè kúnukú nákó ké#é. ²⁵ Nnyálè-àwúrò ní à kǎ Yèèsù si ñhà-egi-idǎàgàlǎdzà#á. ²⁶ Àtsùgbée ká ma àbi yèè ó dze, tsí à kpaá#á, à kǎ ɔkp̄-kǎ si ñhgbèrì-éwo-è, tsí à kò si ñhè ní: Ólú-ɔma-Ìyúdàt̄ ña ní. ²⁷ Tsí à kǎ olè-ibàd̄í mèèdzi gbo si ñhà-egi-idǎàgàlǎdzà kǎkǎ gbèè. À kǎ ònyà-kǎ si nákpàlǎ-àwòòt̄-è, tsí kǎ ònyà-kǎ gbo si nákpàlǎ-àwòòsi-è. [²⁸ Nbhéé, af̄ yèè à kò si ñNwé-ɔd̄yét̄ tse. À kò si ní: “À nákó múu má ònyà-ibàd̄í ña.”] ²⁹ Ene yèè ña wà gbà ñhè#é, à náa wà d̄ gègèwúlè fúu, tsí wà búu, tsí wà wí fúu ní: Rí gé! Òhɔ yèè ní òhɔ nákó f̄ ilé-ɔd̄yét̄#é, tsí s̄ mú ɔdz̄ mèeta, tsí ñ maá#á ñhèèè? ³⁰ Òhɔ ká-è kó gba ara-è là, tsí kó ti ti ñhà-egi-idǎàgàlǎdzà#á wá káyí!

³¹ Béè ké ní onùgbó-atsebɔ-ɔd̄yét̄ ña òhɔ akóne nékpa-ɔd̄yét̄ ña gbo náa wà ráàrí fúu#é ñhèè. Tsí à náa wà f̄ náàhírí-ara-ña ní: Ó gba olòmírè ña là nò, tsí kàkò nyáa gba ara-è là? ³² Kò tsi òhɔ ní dzé Kírísitò, olú-ɔma-Ìsàràyélit̄ ña áà? Kó ti ñhà-egi-idǎàgàlǎdzà#á wá ñhèè. Tsí bí ña gbo, ña rí béè ná, ni ña kó gbáa gb̄.

Tsí ònyà mèèdzi yèè à kǎ gbèè si ña#á, ña gbo, à wà búu.

Yèèsù kú

(Màtéwò 27:45-56; Lúká 23:44-49; Yòhánà 19:28-30)

³³ Nóòsá gāgā tódóóó#é, òkúkú lákú-kǎ kù kpìrim ñbè kpó títí fú odzúúr̄-alé. ³⁴ Tsí nódzúúr̄-alé#é, Yèèsù d̄ugbe kùkù ní: Èlòyí, Èlòyí, làmá sàbàkitàni? Òkpì-è ní dzé ní: “ɔd̄yét̄-mi, ɔd̄yét̄-mi, kí tse tsí ò kò mí dzò ná?” ††

³⁵ Nbhéé, ònyà kǎhà náàhírí-ene yèè wà bè ña#á, à gb̄ kíbí ó wà d̄ugbe#é, tsí à ní: Ká gb̄ gé! Ó wà kpe Èlìyàt̄.

³⁶ Tsí ònyà-kǎ sàré náàhírí-ña, tsí mú ògbògb̄, tsí ñ b̄ nótí kíkā, tsí ñ kǎ nòkpá-kǎ, tsí nàà fú Yèèsù ní kó kpèè m̄, tsí wà f̄ ní: Àhà kó d̄oro, tsí ká rí káyí ní Èlìyà nákó wáa tií ñhà-egi-idǎàgàlǎdzàt̄#á? ³⁷ Nbhéé, Yèèsù d̄ugbe kùkù gé, tsí mími-è dzilè. ³⁸ Nbhè gbòkǎ gé#é, atso-ìbònà †-ilé-ɔd̄yét̄#é ya mèèdzi gbàragbàra wáa kálè.

³⁹ ɔgǎ-sódzà-ene-Rómàt̄ ña-kǎ d̄oro ñwádzú-è si, tsí ó rí kíbí ó kú gbà#á, tsí ó ní: Ene yèè bé ni ɔma bíbi-ɔd̄yét̄ idènd̄è ni.

⁴⁰ Nnhwèrè nyèhè#é, ɔnɔbèè kǎhà gbo wà bè. Tsí à káà d̄oro nóòtèrè si, tsí wà wòrà. Màriyàt̄ ti ilú-Màd̄alá òhɔ Sàlòmé má nára-Màriyàt̄ inà-Yàkúbù tsígíd̄í òhɔ Yòsé, ña gbo, à wà náàhírí-ña. ⁴¹ Àhà ní náa wà tè náanyi-Yèèsù ñhèrè yèè ó wà néré-Gàllilè#é, tsí à náa wà m̄wó gbè fúu ñtsé-ɔnɔbèè ña tsítse#é. Tsí ɔnɔbèè kpík̄p̄ òmírè kǎhà gbo wà bè, tsí ña gbo, à tè náanyi-è wá ñYerúsàlèmi.

À ri Yèèsù

(Màtéwò 27:57-61; Lúká 23:50-56; Yòhánà 19:38-42)

⁴² Nbhéé, alélé wáa lé. ɔdz̄#é wà dzé ɔdz̄-kpíkpaq̄í fú ɔdz̄-ìmíra† ni. ††⁴³ Tsí ònyà-kǎ wáa tó. À náa kpèè ní

† Míri#é, à ní náa tse tsí à náa gbàgbé iné d̄id̄ yèè wà tsene#é.

†† Ìwé-Orí ña 22:2 (Psaumes 22:2) † Atso#é d̄á ilé-ɔd̄yét̄#é mèèdzi náàkpàtá òhɔ id̄òd̄ si ni. †† Ñd̄i-ɔma-Ìyúdà ña#á, bí ó b̄ ò

Yòséfùt. Ɔma-ilú-Àrimatè ña ni. Tsí ó dzé ònyà lákú-kà négbé-àkpèdzó-Ɔma-Ìyúdá ña†. Òñu gbo wà dóro de iwèrè yèè Ɔdáyé nákó wáa dzoyè#é. Nnbèé, ó mú èdǝ kǝ ara-è, tsí lo ñdǝ-Kpilátò†, tsí káa wí fúu ní: Kó fú òñu nòñà, tsí òñu kó ké òkú-Yèésù lo káa rì.

⁴⁴ Kíbí Kpilátò gbó ní Yèésù ti kú#é, kò yáa gbà si ñhntá-è. Tsí ó kpe ògǝ-sódzà ña#á, tsí wà bèrèé ní: Yèésù ti kú ó dzèè?

⁴⁵ Kíbí ògǝ-sódzà ña#á dzé fúu ní èè#é, ó dzé fú Yòséfù ní kó káa ké òkú#é lo káa rì.

⁴⁶ Nnbèé, Yòséfù lo káa dá àlà, tsí wáa lo káa ti òkú#é ñhntá-egi-idáàgàlàdzà†#á, tsí mú àlà#á wée, tsí kée lo káa rì ñfò-òkúta-kǝ. À dǝ òkúta#á si ñfò-òkú ni. Tsí ó rí òkúta lákú-kǝ dí arū-ifò#é. ⁴⁷ Tsí Màriyà† ti ilú-Màdǝlǝ òñu Màriyà† inà-Yòsé, à rí ñbí ó wà rí#é.

Yèésù dzí ti náàñírí-òkú ña wá náyé

(Màtéwò 28:1-8; Lúkà 24:1-12; Yòhánà 20:1-10)

16 Kíbí Ɔdzó-ìmirat#á wáa lo tá#á, Sàlòmé òñu Màriyà† ti ilú-Màdǝlǝ má nára-Màriyà† inà-Yàkùbù, à lo káa ra àdǝ rúrù fírífírí ñhnrònrò, tsí ká wáa lo káa ñ kpǝ fú òkú-Yèésù#é. ² Tsí ó dǝ ñlè má-è, nódzòsǝ náawúrò kùtùkùtù, kíbí odzúùrǝ bó gé#é, à lo nòòkpi-ifò#é. ³ Kíbí à wà nòñà làkóò#é, à wà bere ara-ña ní: Nèé nákó rí òkúta yèè à ñ dí arū-ifò#é ñde fú ña báàyí?

⁴ Òkúta#á lákú gírìbitìlè bé ni. Kíbí à tó, tsí ké odzú fú igberí gé#é, à rí ní òkúta#á rí lo nákpàlà-kǝ. ⁵ Nnbèé, à wò ñnó-ifò#é lo, tsí à rí Ɔmòtsó-kǝ, tsí ó dzokó nówó-àwóòtǝ si, tsí wò àwù fífùfù kǝlè si. Kíbí à ríi bée#é, odzo kpé ña tsítse. ⁶ Tsí Ɔmòtsó#é wà wí fú ña ní: Ká máa sá! Kò tsi Yèésù ti Nàsàrètì, ene yèè à kǝ si ñhntá-egi-idáàgàlàdzà†#á ní à wà wò#éé? Kò wà ñbí ró. Ó ti dzí ti náàñírí-òkú ña wá náyé. Ó dǝ, ká rí! Nnbé à kée si#é ñhèé. ⁷ Ó dǝ, ká lo káa dzé fú Ɔmatsé-è ña òñu Òkúta gbo ní: Ó tsúwádzú-ña lo néré-Gàlilé. Nnbè ní à nákó ríi#é, kíbí ó ti wíi fú ña wáa lo#é.

⁸ Nnbèé, à yára, tsí fùdǝ ñnó-ifò#é, tsí sá lo. À nò dí ara-ña, tsí à wà ña kpó kpàkpàkpà. À wà sá títí à kò nyáa wíi fú ònyà-kǝ kpókpó.

Yèésù mú ara-è ña Màriyà ti ilú-Màdǝlǝ

(Yòhánà 20:11-18)

[⁹ Kíbí Ɔdzó-ìmirat wáa lo tá#á, ñlémá-è náawúrò kùtùkùtù#é, Yèésù dzí ti náàñírí-òkú ña wá náyé. Tsí ó

má, tsí ká dze Ɔdzó-ìmirat#á, à náa kpée ti ñmúmù-odzúùrǝ-Ɔdzó nyèñè ké ni. Ti náàsòkò nyèñè#é, à kà tsítse-kǝ kpókpó ró. Nnbè ní ó kpàdzú ní ká rí Yèésù tǝná odzúùrǝ kò mù#é.

tsètsè mú ara-è ña Màriyà† ti ilú-Màdǝlǝ. Màriyà#á, Yèésù ti lé edzò† méedze sǝ náanyì-è wáa lo. ¹⁰ Nnbèé, Màriyà#á wáa lo ñdǝ-ègbènáanyì-Yèésù ña. Kíbí ó káa tó#é, ara kú ña si, tsí à wà sǝkú. Tsí ó fǝ ñé yèè ó rí#é fú ña. ¹¹ Ó wí fú ña ní Yèésù wà náàyè si, títí ó mú ara-è ña òñu. Kíbí à gbó bée#é, à kò karalé si ñhntá-è.

Yèésù mú ara-è ña Ɔmatsé-è méedzi kǝña nòñà

(Lúkà 24:13-35)

¹² Náanyì-bée#é, Ɔmatsé-è méedzi wà nòñà-ilú-okò-kǝ làkóò. Tsí ó mú ara-è ña ña gbo ñhnrò-òmírè. ¹³ Kíbí ña gbo à sǝ bò wáa tó ñYèrúsàlèmi#é, à kpèrò-è fú ene-àtìbò ña. Tsí à kò gba ña gbo gbó.

Yèésù mú ara-è ña Ɔmatsé-è ña

(Màtéwò 28:16-20; Lúkà 24:36-49; Yòhánà 20:19-23; Itsé 1:6-8)

¹⁴ Náanyì-bée ró#é, Ɔmatsé-è máawòkǝ yèè bò ña#á wà nòòkpi-dzídze si, tsí ó mú ara-è ña ña. Tsí ó bá ña fǝ ní: À kò né àkaralé, tsí èdǝ gbo kǝ ña, ñé yèè tse#é, ene yèè ña rí òñu kíbí òñu dzí wá náyé#é, à kò nyáa gbà afǝ-ña gbó.

¹⁵ Tsí ó wí fú ña ní: Ká lo náyé gbañgba#á kpó, tsí ká káa dzíkò-òñu fú ònyà kpó. ¹⁶ Ó dǝ, ene yèè nákó gba òñu gbó, tsí à nákó wìwè-òñu fúu#é, Ɔdáyé nákó gbàa là. Tsí ene yèè kàkó gbà òñu gbó#é, Ɔdáyé nákó dǝàbi fúu.

¹⁷ Tsí ó sǝ wà wí fú ña ní: Ene yèè ña nákó gba òñu gbó#é, ñé-àwùsi yèè à nákó wà tse, tsí wà ñ nya ikpá-òñu díre#é ní dzé ní: Bí à fǝ ní ó dǝkpé-òñu#é, à nákó wà lé edzò† yèè ña wà dǝkpó fú ònyà ña#á sǝ náanyì-ña, tsí à nákó wà wí ilú títǝ ña gbo. ¹⁸ Bí à dzi edzò nówó namì à mú oró fú ña ní ká mǝ, ñé-kǝ kpókpó kàkó tse ña. Tsí à nákó wà mówó lé ñhntá-àkǝrǝ ña, tsí àrǝ ña nákó wà tù ña.

Yèésù sǝ lo nòñrǝ ñdǝ-Ɔdáyé

(Lúkà 24:50-53; Itsé 1:9-11)

¹⁹ Kíbí Yèésù Ɔlǝ-wa wínyè bée fú ña tá#á, ó ñde, tsí lo nòñrǝ, tsí ó káa dzokó náawóòtǝ-Ɔdáyé. ²⁰ Tsí Ɔmatsé-è ña#á lo, tsí wà dzíkò-è wérí kpó. Ɔlǝ-ña náa wà mówó gbè fú ña, tsí à náa wà tse ñé-àwùsi ña, tsí wà ñ nyà díre ní ikǝ yèè à wà dzé#é ni òtítǝ ni.]

Lúkà

Ìwé-Ikò díqǎ ti Lúkà nyínyà díre

Lúkà kò wà náànjírí-ene yèè ña dzé ɔmatsé-Yèésù ña náàtsɛ̀tsɛ̀#é. Kò dzé ɔma-Ìyúqà gbo. Ó dji, ó nyílò kpaqà, tsí wáa dji olí-Yèésù. Nñwèrè yèè Kpólù wà rɛ̀ ònà-è kǎñá#á, ó tɛ̀ náànyì-è lo. Tsí ó kò iwé méèdzì. Náàtsɛ̀tsɛ̀#é, ó kò iwé-ikò díqǎ yèè bé, tsí ñ dzíkò-kíbí Yèésù gbé ñntalè bí gbà#á òñu kíbí ó kú gbà#á má nára-kíbí ó sɛ̀ dzí ti náànjírí-òkú ña gbo wá náyé#é gbà#á. Inyé yèè ó kò si#é, ó gbàá ti ñdì-ene yèè ña gbé ñdì-inyé ña#á gidi gidi#é ni. Náànyì-bèè, ó kò iwé-èkéèdzì, òñu ní à náa kpè ní Ìwé-Itsé-adzítse-Yèésù ña#á.

Lúkà kò iwé-è fú olí-Yèésù yèè ña kò dzé ɔma-Ìyúqà ña#á. Ene nyèñè ña#á, à kò wà ññlú-ɔma-Ìyúqà ña, tsí gèréki ní à náa fì#é. Ó wà dzíkò fú ña ní Kírísítò dzé Agbanelà yèè Ɔqáyé bè wá#á fú ònyà kpó, ɔma-Ìyúqà ña gbo, ene yèè kò dzé ɔma-Ìyúqà ña#á gbo, ɔɔkɛ̀ɛ̀ ña gbo, ɔɔkɛ̀ɛ̀ ña gbo, olówó ña gbo, adziyákú ña gbo, ó bèè wá fú àña kpó.

1 Ɔgá Tèyòfíli, ñ wà kíe. Ñ wà kò iwé yèè ti nára-inyé yèè ña tse wáa lo náànjírí-wa#á. Ɔnyà kǎñá ti kò èrò ti nára-kíbí inyé ña#á lo gbà#á. ² Inyé yèè à kò ña#á, ene yèè gbé ññdì-inyé ña#á, bèè ní à fɔ́ fú wa#á. Ene nyèñè ña ní rí inyé ña#á, tsí wáa dji anyàyídzá-afɔ́-Ɔqáyé wéí#é.

³ Tsí èmi gbo, ñ wáa ñde, tsí ñ bere òkpi-inyé ña#á kpó rere títi ññkpìnkpìlè. Tsí ñ rí ní ó sǎ ní n kó fú iwo gbo nékpa nékpa kpó. ⁴ Ñ wà kò ñá fée àtóorí o mà ní afɔ́ yèè ò ti gbó ña#á ni afɔ́-òtítí ni.

Adzítse-òrɔ́-kǎ wá wí fú Sàkàriyà ní aya-è náko bíma-kǎ

⁵ Nñwèrè yèè Èróqit dzé olú néré-Yùdqéyá si#é, ònyà-kǎ wà bè, tsí à náa kpèé ní Sàkàriyà. Sàkàriyà#á, atsebo-Ɔqáyé†-kǎ ní ó dzé#é. Atsebo-Ɔqáyé ña, ɔmalɔ́ma-Àrɔ́nít ña ni, tsí à kpé ña négbé négbé si. Tsí Sàkàriyà wà négbé yèè à náa kpè ní Àbíyà#á. Aya-è gbo ɔmalɔ́ma-Àrɔ́nít ké ni. À náa kpèé ní Èlisàbétì. ⁶ Àña méèdzì méèdzì#é kpó, ònyà-atsòtítí ña ní à dzé nódzú-Ɔqáyé#é. À wà rɛ̀ si nékpa-Ɔlódzú, tsí wà tse awù-è títi à kò rí íbàdí-kǎ kpókpó nára-ña. ⁷ Ó dji, à kò bíma, inyé yèè tse#é, Èlisàbétì dzé àgbàrèbí, tsí àña méèdzì méèdzì#é kpó ti gbárigbó.

⁸ Tsí ó dji nódzú-kǎ, tsí egbé-Àbíyà#á ñde lo ñlé-Ɔqáyé†. Àsòkò-ña ní tó ní ká lo káà sɛ̀ Ɔqáyé, tsí à lo#é. ⁹ Tsí atsebo-Ɔqáyé ña wà wo ká ma ene yèè náko wólé-Ɔqáyé, tsí kó mú awu rúrù fírífírí dǎ ñná#á. Tsí à qìbò-è kíbí à náa ti tseé#é, tsí ó dzi ñntá-Sàkàriyà.

¹⁰ Tsí iwèrè tó, tsí ká mú awu#é dǎ ñná, tsí Sàkàriyà ñde wólé#é lo. Tsí ònyà kpíkpò wà nóòde si ñkpátá#á, tsí à kpé rí kpó, tsí wà wúùre. ¹¹ Kíbí ó wò ñnólé#é lo#é, adzítse-òrɔ́†-kǎ nya ara-è ñáá. Adzítse#é doro nákpàlǎ-àwòtǎ-kpɔ́rɔ́ ñbí à náa dzoná awu#é. ¹² Kíbí ó rí#é, èqǎ qáa gbòkǎ, tsí odzo kpèe tsítse.

¹³ Tsí adzítse-òrɔ́#é wà fí fúu ní: Sàkàriyà, kó máa sá, inyé yèè tse#é, Ɔqáyé gbó ñre wúwú-è. Báàyí#é, aya-è Èlisàbétì náko bíma ɔɔkɛ̀ɛ̀-kǎ fúu, tsí náko ɔɔ́ ní

Yòhánà†. ¹⁴ Ɔma#á náko tɛ̀e náye títítí, tsí ònyà kpíkpò gbo náko táye ti nára-bíbí-è. ¹⁵ Náko wáa dzé ònyà lákú-kǎ nódzú-Ɔlódzú. Ó dji, kò wà ní kó mɔ́tí líle-kǎ kpókpó. À náko bíi wá òñu Mímí-Ɔqáyé† gbòkǎ ni.

¹⁶ Tsí náko tse tsí ɔma-Ìsàràyéli† ña kpíkpò kpíkpò náko sɛ̀ wá ñdì-Ɔlódzú Ɔqáyé-ña. ¹⁷ Tsí Ɔlódzú náko fúu ñdzídzíná òñu ikpá kíbí ó fú Èliyat wá lo#é, tsí náko tsúwádzú-Ɔlódzú wá. Náko tótse ànjírí-boba òñu ɔma, tsí náko tse tsí ene yèè kò wà rɛ̀tígbè-Ɔqáyé ña#á, ká né iráàmà kíbí ònyà-atsòtítí ña. Bèè ní náko tse tsí ɔma-Ìsàràyéli ña náko kpaqí si, tsí ká gba Ɔlódzú#é. †

¹⁸ Tsí Sàkàriyà wí fúu ní: Kí náko nya díre ní òtítí ní ó fì#é? Ó dji, òñu aya-òñu méèdzì, àña ti gbó.

¹⁹ Tsí adzítse-òrɔ́#é wí fúu ní: Òñu ní dzé Gàbiyéli#é. Òñu ní náa doro ñwádzú-Ɔqáyé, tsí wà dzítse fúu#é. Ó dji, ó be òñu wá ní òñu kó wáa dzíkò díqǎ yèè bé fúu ni. ²⁰ Afɔ́ yèè òñu fì ña#á náko tse ìdèñdè. Ó dji, kíbí kò gba afɔ́-òñu gbó#é, náko dji múnù, tsí kàkò nyáa wínyè ró títi fú ɔdzú yèè inyé ña#á náko tse#é.

²¹ Nñwèrè nyèñè#é, ònyà ña wà doro de Sàkàriyà nóòde, tsí à wà dǎhǎñù ní kí tse tsí ó kpé ñnólé#é tó bèè? ²² Kíbí ó fúqá ññkèè#é, kò nyáa wínyè ró, ó dji múnù. Tsí ó wà sàwé inyé ña fú ña nówó. Gbòkǎ#á, ó yé ònyà ña ní ó rí inyé-kǎ ñnólé#é.

²³ Nñwèrè, kíbí itsé-Sàkàriyà tá ñlé-Ɔqáyé#é, ó sɛ̀ wáa lo ñlé-è. ²⁴ Kíbí ó bò wáa lo#é, kò kpé gé, tsí aya-è néfù, tsí mú ara-è dúkú títi fú òtsùkpá méerú. ²⁵ Tsí ó wà wí ní: Ɔlódzú rí ànyínó fú òñu, tsí ó wò ní òñu kó nya anò nódzú-òñu ññkèè, tsí ònyà ña ká máa ráàrí fú òñu ró. Ñnè ní ó tse ore yèè fú òñu#é.

Gàbiyéli wá wí fú Màriyà ní náko bíma-kǎ

²⁶ Kíbí efù-Èlisàbétì wà nóòtsùkpá-èkééfà-è si#é, Ɔqáyé be adzítse-òrɔ́†-è Gàbiyéli ní kó lo ññlú-òmirè-kǎ néré-Gàlilé. À náa kpe ilú#é ní Nàsàrétì. ²⁷ Ó bèè ní kó lo ñdì-èkíqǎ-kǎ bè. À náa kpe èkíqǎ#á ní Màriyà†.

† Ìwé-Màlàkí 3:23-24 (Malachie 3:23-24)

Màriyà#á kò ma ɔkɔ gidì wòná. Tsí ɔkɔkɛ̃-kà gbo wà bɛ, tsí wà ḍiɣbãná-è. ɔkɔkɛ̃#é, ɔmalóma-ólú Ìḍáfìḍì ní ó dzé#é, tsí à náa kpèé ní Yòséfùt.

²⁸ Tsí adzítésé-òrɔ#é tó ñḍi-Màriyà, tsí kii ní: Tútùúrò fée! Ó gba ore-òfé ñḍi-òḍáyé! Ó ḍi, ɔlódzɔ wà báa si.

²⁹ Kíbi ó gbó af̣i nyènyè#é, ó tsalá fúu, tsí ó kí nyènyè, tsí wà bere ara-è ní okū-ìrɔ mɛé ñnɛé?

³⁰ Tsí adzítésé-òrɔ#é wà wí fúu ní: Màriyà! Kó máa sá. Ó wɛ éwo-ire ñḍi-òḍáyé héjú. ³¹ Kó rí gé! Nákó nɛf̣ù, tsí bíma-ɔkɔkɛ̃-kà, tsí náko ɔ éko fúu ní Yèèsùt. ³² Nákó wáa dzé ònyà lákú-kà, tsí à náko kpèé ní ɔma-òḍáyé Oléwo. Ñbɛé, òḍáyé ɔlódzɔ náko múu dzoyè kíbi gbágbòngbàgbò-è Ìḍáfìḍì dzoyè wáa lo#é. ³³ Nákó dzoyè si ñntá-ɔma-Ìsàràyéliiṭ ña kpó títi lo náaritá. Oyè-è kàkò tá láyè.

³⁴ Tsí Màriyà wà wí fúu ní: Kíbi ònyu kò ma ɔkɔ#é fee, bí ònyu náko nyáa tse faà, tsí nɛf̣ù?

³⁵ Tsí adzítésé-òrɔ#é ní: Mímí-òḍáyéṭ náko tí wò ñntá-è, tsí ikpá-òḍáyé Oléwo náko wá ñntá-è. Àtòoríi bɛé ní ɔma yèé náko bí#é náko dzé tí òḍáyé, tsí à náko kpèé ní ɔma bíbi-òḍáyé#é. ³⁶ Tsí ó ní: Kó rí gé! Itátsi-è Èlisabéti yèé gbárigbó tá, tsí ònyà ña kpó náa kpèé ní àgbàrɛbí#é, ó tí nɛf̣ù, tsí ef̣ù#é wà tse òtsùkpá mɛéfà báayí ná. ³⁷ Ó ḍi, òḍáyé kà tse inɛ-kà kpókpó kù.

³⁸ Ñbɛé, Màriyà ní: Ó sà, arú-ɔlódzɔ ní ònyu dzé#é. Ó ḍi, kó tse fú ònyu kíbi ó wí#é.

Kíbi ó wí bɛé tá#á, adzítésé-òrɔ#é ñde ñḍò-è.

Màriyà lo káa kpalewo Èlisabéti

³⁹⁻⁴⁰ Nára-ɔdzɔ nyènyè#é, Màriyàṭ ñde, tsí yára dzi nònnà-ìlú-kà nɛrè-Yùḍéyá. Ìlú-òkè-kà ni. Kíbi ó tó ñnlú#é, ó lo ñkpátá-Sàkàriyà, tsí ó rí Èlisabéti bɛ, tsí kii.

⁴¹ Kíbi Èlisabéti gbó okū#é gé#é, ɔma#á kpé dzídza ñnó-è. Tsí Mímí-òḍáyéṭ tí wò ñntá-Èlisabéti gbòkà. ⁴² Tsí ó ḍiɣbe-ayè títi lákú-kà, tsí wà f̣i ní: Màriyà, òḍáyé tu kùsɛè fée náàñírí-ɔkɔbɛ̃ ña kpó, tsí ó tu kùsɛè fú ɔma yèé wà ñnó-è#é gbo. ⁴³ Ìnà-ɔlámí ní ó dzé#é. Ñ kò dzɔ o wáa kpalewò mí gidì. ⁴⁴ Inɛ yèé tse tsí ònyu wí bɛé#é, kíbi okū-è dzi nɛtí-ònyu gé#é, ayè té ɔma-ònyu gbòkà, tsí ó kpé dzídza ñnó-ònyu. ⁴⁵ Ó wɛ éwo-ire, inɛ yèé tse#é, ó yáa gbó ikò yèé ɔlódzɔ bɛ fúu#é, tsí né àkaralé ní náko tse idèndè.

Màriyà wà kpèlè fú òḍáyé

⁴⁶ Tsí Màriyàṭ ní:

Ñ wà nyɛ ɔlódzɔ.

⁴⁷ Ayè té mi kadzà náatsùgbé-òḍáyé Agbanelà-mi,

⁴⁸ inɛ yèé tse#é, ó tédzú-mi,

èmi, arú-è tsígídí yèé bɛ.

Ó ḍi, tí nómbe#é, ìbimbí-ònyà kpó náko kí mi ní:

Èmi wɛ éwo-ire,

⁴⁹ inɛ yèé tse#é, òḍáyé Olíkpa ní tse inɛ lákú ña fú mi#é.

Ònyu ní dzé Olí-mímá#á.

⁵⁰ Tsí tí ñntá-gbágbòngbàgbò ña wáa tó ñntá-ɔmalóma ña,

náa né àmúḍò fú ɛne yèé wà né àrisá fúu ña#á.

⁵¹ Ó wáa tsikpá-è.

Tsí ɛne yèé ña náa ké ara-ña#á, ó wáa túnká-ña.

⁵² Ó wáa gboyè nówó-ólú lákú ña, tsí mú ònyà tsígídí ña si ñndi-lákú.

⁵³ ɛne yèé ebi wà kpa ña#á, ó wáa tse ore fú ña títi à yó,

tsí ó wáa lé olówó ña sɛ̀ b̀ lo nówó náko.

⁵⁴ Ó wáa mówó gbè fú àwa, ɔma-Ìsàràyéliiṭ ña. Àtsítésé-è ña ní àa dzé#é.

Ó tédzú-wa, tsí né àmúḍò fú wa.

⁵⁵ Àlé yèé ó ta fú gbágbòngbàgbò-wa ña#á ñnɛé.

Ó talé fú Àbàràhàmiiṭ ònyu ɔmalóma-è ña ní ònyu náko né àmúḍò fú ña títi lo náaritá.

⁵⁶ Ñbɛé, Màriyà gbé ñḍi-Èlisabéti bɛ lo kíbi òtsùkpá mɛéta tána kò b̀ wáa lo ñnlú-è.

À bí Yòhàna

⁵⁷ Báayí#é, ɔdzɔ tó, tsí Èlisabéti kó bíma, tsí ó bíma ɔkɔkɛ̃-kà. ⁵⁸ Tsí ɛne yèé wà sómá-ilé-è ña#á ònyu ɛne-è ña gbo, à gbó ní ó bíma. À rí ní ɔlódzɔ sà, tsí mú sísà-è ḍíre fúu#é, tsí ña kpó, à wà táyè báa.

⁵⁹ Nódzɔ-èkɛedzɔ-è#é, à wáa ḍákóṭ fú ɔma#á. Tsí kíbi à wá#á, éko-boba-è Sàkàriyà ní à wò ní ká ɔ fúu#é.

⁶⁰ Tsí iná-è ní: Òò, à kàkò kpèé bɛé. Ó ḍi, à náko kpèé ní Yòhàna ni.

⁶¹ Tsí à ní: Éko#é kò wà náro-Èlisabéti né. Kí tse tsí ó wà wo ká kpèé bɛé? ⁶² Tsí à tsɔwó fú boba-madé#é ní: Bí ó wà wò ní ká kpe ɔma-è faà?

⁶³ Tsí ònyu gbo tsɔwó fú ña ní: Ká fú ònyu nókp̣-kà, tsí ònyu kó ɔwó si ñnɛ. Tsí à kɛé fúu, tsí ó ɔwó si ñnɛ ní: Yòhàna ní dzé éko-è#é. Kíbi ó ɔwó tá gé#é, à kí dzàmaa.

⁶⁴ Gbòkà#á, onù-è tsí, tsí ó kpé inyè wíwí, tsí ó tsí arú, tsí wà nyɛ òḍáyé.

⁶⁵ Ñbɛé, ɛne yèé wà bɛ si ña#á, dzidzi mú ña, tsí ònyà ña kò mí af̣i#é wíwí wéri ñnlú-òkè ña kpó bɛ nɛrè-Yùḍéyá. ⁶⁶ Tsí ó dzé isèrè si fú ña, tsí ɛne yèé gbó af̣i#é ña#á, à ña kpó à wà bere ara-ña ní: Madé#é fee, ònyà ìrɔ mɛé náko wáa dzé ná? Inɛ yèé tse#é, ikpá-ɔlódzɔ gidì wà ñntá-è si idèndè.

Sàkàriyà wà kpèlè

⁶⁷ Tsí Mímí-òḍáyéṭ tí wò ñntá-Sàkàriyà, boba-madé#é, tsí ó wà gba af̣i-òḍáyé f̣i ní:

⁶⁸ Kùsɛè fú òḍáyé, ɔlámá-Ìsàràyéliiṭ ña.

Ó bàa ñḍi-tèè ña, tsí kó wáa gbà ña dzɔ.

⁶⁹ Ó bɛ Agbanelà líle-kà bàa fú wa.

Nákó tí náàñírí-ɔmalóma-Ìḍáfìḍì ña.

Ólú Ìḍáfìḍì, àtsítésé-òḍáyé-kà ní ó dzé#é.

⁷⁰ Títí dzɔ dzɔ#é, bɛé ní òḍáyé tí talé

gbà ñntá-agbáf̣i-è f̣i ña si#é.

⁷¹ Ó tí talé si ní

ònyu náko gbà wá dzɔ nówó-òtè-wa ña,

ɛne yèé wà wo ìbàḍí-wa ña#á.

⁷² Ó talé si ní ònyu náko ḍíre àmúḍò-ònyu

fú gbágbòngbàgbò-wa ña.

Ònyu náko tédzú ní ònyu tse òkàntso bá ña.

⁷³ Ó tse òkántso bá gbágbòhgbàgbò-wa, Àbàràhàmìt, tsí ó ta injé si òhntá-è ní
⁷⁴ bí ònu gba wá dzòw nówò-òtè-wa òhntá, àa nákó nyáa sè ònu òhntá-è náàrimáa sá ró,
⁷⁵ tsí àa nákó qì atsòtítò ònu ònyà mímá nódzú-ònu nódzú kódzú títí fú wá dzòw-ikú-wa.
⁷⁶ Tsí maqé yèe bé gbo, à nákó kpèe ní agbáfì-òdqáyé fìt ti òdqáyé Oléwo. Nákó tsúwádzú-òlódzú wá, tsí kó wá tótse ònà si fúu.
⁷⁷ Nákó tse tsí ilú-è kó mà ní òdqáyé nákó mú àbi-òhntá, tsí ní tóre fú òhntá. Bèe ní nákó gba òhntá-è, ⁷⁸ injé yèe tse#é, òdqáyé-wa náa ní anyínò fúne gidì tó bèe. Nákó be Agbanelà wá fú wa, tsí nákó wá kíbì odzúúrò bé, tsí nákó bó, ⁷⁹ tsí rà si òhntá-àwa yèe wá nòòkúkù, tsí wá òhntá-ilé-ikú si òhntá-è. Nákó gbé wa lo òhntá-tútúúrò.
⁸⁰ Òhntá-è, òhntá-è wá donùgbó ònu ikpá. Tsí ó wá òhntá-è, tsí lo káa gbé òhntá-è. Ó gbé òhntá-è títí fú wá dzòw yèe ó wáa bó náànjírì-òhntá-è òhntá-è òhntá-è, tsí tó itsè-è tsítse nódzú-ònyà kpó#é.

À bí Yèesù ní Bètèlèhémi

2 Òhntá-è nyèhè#é, òlú-ògúsútù dzé ògá-idzoba òhntá-è Rómàt si. Tsí ó bekò lo òhntá-è òhntá-è kpó ní ká ká ònyà kpó. ² À kò káne òhntá-è òhntá-è wòrí. Àtsètsè-è òhntá-è. Náàsòkò yèe Kírèni dzé kòmàdqáà òhntá-è-Sìrì si#é ní à tseé#é. ³ Ène kúnukú náa wá lo òhntá-è, tsí káa fú èkò-è bè, tsí ká káa. ⁴ Tsí Yòséfùt gbo òhntá-è òhntá-è òhntá-è, tsí lo òhntá-è ká òhntá-è-òhntá-è. À náa kpe ilú#é ní Bètèlèhémi. Ìlú-gbágbòhgbàgbò-è òhntá-è òhntá-è ni. Òhntá-è ní ó lo bè, ⁵ tsí káa fú èkò-è si òhntá-è#é. Ònu igbàhntá-è Màriyàt méèdzi ní lo#é, tsí Màriyà néfù si. ⁶ Kíbì à wá bè si#é, wá dzòw tó, tsí Màriyà kó bíma. ⁷ Òhntá-è, kíbì àledzò òhntá-è kpó tó#é, à kò rí idì òhntá-è-è òhntá-è, tsí à lo káa gbé òhntá-è-è òhntá-è. Tsí ó òhntá-è, tsí bíma òhntá-è-è ká, àtsètsè-è òhntá-è. Tsí ó mú atso wée kpó, tsí kée, tsí ní tse si òhntá-è-è òhntá-è-è. ⁸ Òhntá-è nyèhè#é, aró-àgùdqá kàhntá-è gbo wá òhntá-è-è òhntá-è. À náa wá òhntá-è si nòoru, tsí wá òhntá-è-è òhntá-è. ⁹ Tsí ó qì nòoru-òdzó nyèhè, tsí adzítse-òhntá-è-è ká wáa bó fú òhntá-è. Kíbì adzítse-òhntá-è-è bó#é, mímá-òlódzú má wérisi òhntá-è gbòkà, tsí wá kò nyènyènyè. Tsí ó qì odzo lákú-ká fú òhntá-è. ¹⁰ Tsí adzítse-òhntá-è-è wá wí fú òhntá-è ní: Ká máa sá! Ònu bàkò wáa dzíkò dídqá-ká fú òhntá-è ni. Ó qì, ikò#é nákó té òhntá-è-è òhntá-è-è òhntá-è-è. ¹¹ Afò#é ní dzé ní: Nòoru yèe gidì#é, à bíma òhntá-è-è ká fú òhntá-è. Agbanelà ni, tsí ònu ní dzé Kírísitò, òlá-òhntá-è á. Òhntá-è-è òhntá-è-è ní à bíi#é. ¹² Tsí ó ní: Ònu nákó díre bí à nákó tse fáa, tsí ríi mà#á fú òhntá-è. Bí à lo bè, à nákó rí òhntá-è-è òhntá-è-è òhntá-è-è òhntá-è-è, tsí à mú atso, tsí ní wée, tsí múu té si òhntá-è-è òhntá-è-è òhntá-è-è. ¹³ Òhntá-è-è gbòkà gé#é, kíbì adzítse-òhntá-è-è wíinyè tá#á, adzítse-òhntá-è òhntá-è òhntá-è kí, tsí wáa báa. Tsí à wá nyè òdqáyé, tsí wá fì ní: ¹⁴ Kúsèè fú òdqáyé nòòrò, tútúúrò fú ònyà òhntá-è, fú ène yèe òhntá-è wá né àmúdqá fú#é.

¹⁵ Kíbì à wí bèe tá#á, à sè lo nòòrò. Tsí aró-àgùdqá òhntá-è wá fì ní: Àhntá-è gbo, àhntá-è kó òhntá-è lo òhntá-è-è òhntá-è-è, tsí àhntá-è kó lo káa rí injé yèe òlódzú fì fú àhntá-è-è òhntá-è-è-è-è-è-è.

¹⁶ Tsí à òhntá-è òhntá-è-è, tsí dzì òhntá-è, tsí lo káa rí injé òhntá-è bèe. Kíbì à káa tó#é, à rí Yòséfùt ònu Màriyà. Òhntá-è gbo wá bè si, tsí à múu té si òhntá-è-è-è-è-è-è òhntá-è. À rí injé òhntá-è bèe òhntá-è. ¹⁷ Kíbì à ríi#é, injé yèe adzítse-òhntá-è fì fú òhntá-è nára-maqé#é, à wá kpèrò-è fú ène yèe wá bè òhntá-è. ¹⁸ Tsí ène yèe gbó afò-òhntá-è, ó mu òhntá-è kpó, àtsùgbéè afò yèe aró-èrã òhntá-è wí fú òhntá-è.

¹⁹ Òhntá-è, Màriyà ònu gbó afò òhntá-è, tsí ní si òhntá-è si, tsí sè wá tédzú-òhntá-è nékpa nékpa. ²⁰ Tsí aró-àgùdqá òhntá-è sè kpàdqá wáa lo. Kíbì à bò wáa lákòò#é, à wá fì ní òdqáyé lákú oo, tsí à wá nyèè, àtsùgbéè injé yèe à gbó, tsí rí òhntá-è. Ìdqèhntá-è#é, injé òhntá-è lo bèe, kíbì adzítse-òhntá-è-è fì fú òhntá-è-è.

²¹ Tsí ó qì nódzú-èkèedzò-è, tsí à dqá#é fú òhntá-è, tsí wá ní Yèesù. Èkò#é ní adzítse-òhntá-è-è ti díre fú òhntá-è-è si dzòw dzòw, tána kó néfù-è gidì#é.

À dzíkò-òdqáyé ti nára-Yèesù

²² Kíbì ekpa-òlódzú fì fú si òhntá-è-è-è-è-è-è, iwèrè wáa tó fú Màriyàt ní kó lo káa gba àfàrá. Tsí ó òhntá-è lo ònu Yòséfùt méèdzi ní Yèrúsàlémì. Tsí à ké maqé#é gbo lo, tsí ká tsorò-àtsèrèbí fúu. ²³ À ti kòw si òhntá-è-è-è-è-è-è òlódzú ní: "Àtsèrèbí-ká, bí ó dzé òhntá-è-è-è-è-è-è ni, ti òlódzú ni." [†] Òhntá-è ní à ké maqé#é lo òhntá-è-è-è-è-è-è. ²⁴ Tsí à lo, tsí ká káa gba àfàrá kíbì ó wá nékpa#á gbà#á. Ekpa#á wá fì ní: Ká né àdqàbà méèdzi nàmì òhntá-è-è-è-è-è-è méèdzi, tsí ní gba àfàrá#á. ^{††}

²⁵ Òhntá-è nyèhè#é, ònyà-ká wá òhntá-è-è-è-è-è-è. À náa kpèe ní Sìmèyòni. Ó dzé atsòtítò, tsí náa wá né àrísá gbo fú òdqáyé, tsí ó wá dqòro òhntá-è yèe òdqáyé nákó wáa gba òhntá-è-è-è-è-è-è òhntá-è, tsí Mímì-òdqáyé fú gbo wá òhntá-è-è si. ²⁶ Mímì-òdqáyé ti wí fúu ní: Nákó rí Kírísitòt Agbanelà yèe òlódzú nákó bè wá#á tána kó kú. ²⁷ Tsí Sìmèyòni òhntá-è, tsí Mímì-òdqáyé gbéè lo nógba-ilé-òdqáyé. Náàsòkò nyèhè#é, boba-Yèesù òhntá-è gbo ké Yèesù wá, tsí ká wáa tsorò-àtsèrèbí fúu, kíbì ekpa#á fì fú si#é. ²⁸ Kíbì à tó#é, ó gbàa bané, tsí kpé òdqáyé nyínyè ní:

²⁹ Óò, òlá-mi, òhntá-è wá kíe. Ó sà àlé-èè òhntá-è-è.

Bààyí#é, náa nyáa kò arú-èè dzòw,

tsí kó káa míra òhntá-è-è-è, ³⁰ injé yèe tse#é, Agbanelà yèe ò bè wá#á, odzú-mi gidì káa.

³¹ Ó kpàdqá fúu nódzú-ilú kpó náyé gbangba#á.

³² Nákó ké èwo-òhntá-è-è òhntá-è-è lo òhntá-è-è.

Nákó dzé kandé, tsí nya mímá-èè,

tsí ní òhntá-è-è-è-è-è-è òhntá-è-è-è-è-è-è.

³³ Kíbì ó wí bèe tá#á, boba-maqé#é ònu òhntá-è-è-è-è-è-è, à kí dzámaa náàtsùgbé-afò yèe ó fì ti nára-òhntá-è-è.

³⁴ Tsí Sìmèyòni tu kúsèè fú òhntá-è, tsí ó nyí, tsí wá wí fú Màriyà ní: òdqáyé tsá òhntá-è yèe bé, ní kó wá òhntá-è-è-è-è-è-è, tsí kó wáa dqá tsútsúbú-ònyà kpíkpò si, tsí kó ké ònyà kpíkpò gbo òhntá-è. Nákó nya òdqáyé díre fú òhntá-è, tsí à nákó

† Ìwé-Fúfùdqá 13:2, 12, 15 (Exode 13:2, 12, 15) †† È káa ká Ìwé-Orò òhntá-è 12:8 (Lévítique 12:8).

wĩnyè-ìbàdǫí nára-è, tsí nákó dǫ òtè-ŋa. ³⁵ Bée ní nákó mú afɔ-inó-ònyà kpíkpò, tsí ní si ńgbangba#á. Ó dǫ, iwɔ iná-è, bí ó wáa rí bée, nákó dǫé kíbí à wà mú tàsú, tsí wà ní gú èdǫ-èe bé.

³⁶ Náàsòkò nyènyè#é, màmaarígbo-kà gbo wà, agbáfɔ-òdáyé fɔt-kà ní. À náa kpèe ní Ànà. Ànà#á, ɔma-Fànùwélì ní, tsí ó ti náro-Àsèrì. Tsí ó gbó tó bée. Kíbí ó òde néekídǫ#á, ó nókɔ, tsí gbé ńdò-è tífí fú dǫfí méedze, tsí ɔkɔ#é wáa kú. ³⁷ ɔkɔ#é kú dǫfí méeré lé nógɔɔrè-è ńnéé. Tsí ó dǫ okpó si. Nńwèrè kíwèrè, náa wà nógbà-ilé-òdáyé si gé ní. Nòòsǎ-kà, òru-kà, náa wà sè òdáyé nárū dídǫ ònyà nńre wúwú.

³⁸ Nńwèrè yèe Simèyóni wà wĩnyè#é, ònyà gbo wáa tó ńdǫ-ŋa. Tsí kíbí ó rí ɔma#á, ó kpé ɔkpé dídǫ fú òdáyé, tsí wà wĩnyè ti nára-ɔma#á fú ònyà ŋa. Ó wà wí fú ene yèe ŋa wà doro de àsòkò yèe òdáyé nákó gba ene-Yerúsàlémì ŋa dzò#é ní.

³⁹ Kíbí boba-Yèésù ŋa tse tá kpó si nékpa-òlódzú#é, à sè bò wáa lo ńhílú-ŋa ńNàsàrétì, nère-Gàlilè. ⁴⁰ Nńbèé, ɔma#á wà dònùgbó, tsí wà náàmí máa. Tsí ó wà mùrà gbo, tsí ètse-òdáyé gbo wà ńntá-è si.

Yèésù né dǫfí mààméedzi, tsí wáa lo ńlé-òdáyé

⁴¹ Nódǫfí kódǫfí#é, boba-Yèésù ònyà iná-è, à náa lo ńYerúsàlémì kàa dze dǫfí-Àdádzòt. ⁴² Kíbí Yèésù wáa né dǫfí mààméedzi#é, boba-è ŋa gbé ònyà gbo lo kàa dze dǫfí#é, kíbí à náa ti tseé#é. ⁴³ Kíbí à dze dǫfí#é tá#á, à sè nyí kpaqà wáa làkòò ńhílú-ŋa.

Tsí Yèésù ònyà kí ńYerúsàlémì bè, tsí boba-è ŋa kò mà. ⁴⁴ À dèdzú ó wà náàńírí-arèna ŋa si ní. Tsí à rè tífí fú dǫdzú-kà, tsí à kò ríi. Tsí à kpèe wíwò náàńírí-ònyà-ara-è ŋa ònyà ònyà míma ŋa tífí à kò ríi. ⁴⁵ Tsí à sè dzi nòònà-Yerúsàlémì, tsí sè wòò làkòò. Tsí à wòò tífí kàa tó ńhílú#é, tsí à kò ríi.

⁴⁶ Tsí ó dǫ nódzú-èkèeta-è ńhíkèé, tsí à lo kàa ríi nógbà-ilé-òdáyé. Tsí ó dzokó si náàńírí-akóne nékpa-òdáyéŋa ŋa, tsí wà rètígbè-ŋa, tsí wà bèrè ńá náfɔ. ⁴⁷ Ene yèe wà bè ŋa, tsí wà gbó afɔ-è ŋa#á, ó mù ńá si náàtsùgbée kíbí ó dziná tó#é. À rí ní ó wà gbó òkpi-afɔ-ŋa#á rere, tsí wà dzònyù-è ònyà irǎámà.

⁴⁸ Kíbí boba-è ŋa ríi#é, ó tsàlá fú ŋa, tsí iná-è wà fɔ fú ní: ɔma-mi, kí tse tsí ò tse bá wa bée? Èmi boba-èe, àa wà wòé wérí, tsí àa kò wà ríe, tífí èdǫfí wà dǫ wà.

⁴⁹ Tsí ó wà fɔ fú ŋa ní: Kí tse tsí à wà wo ònyà wérí? À kò mà ní ńlé-boba-ònyà ní ònyà nákó wà si#éè?

⁵⁰ Kíbí ó wí fú ŋa bée#é, kò yé ŋa. ⁵¹ Tsí ó òde, tsí tẹ náànyì-ŋa wáa lo ńNàsàrétì. Tsí náa wà gbǔǔrǎ fú boba-è ŋa. Tsí afɔ ŋa#á kpó kí ńnó-iná-è si. Kò gbàgbé ŋa.

⁵² Nńbèé, ó wà dònùgbó, tsí wà mùrà, tsí ilò-è wà dzòdzú-òdáyé, tsí wà dzòdzú-ònyà ŋa gbo máa làkòò.

Yòhánà Awèfúne wà dzíkò-òdáyé fúne

(Màtèwò 3:1-12; Màkò 1:1-8; Yòhánà 1:19-28)

3 Ònyà-kà wà, tsí à náa kpèe ní Tìbèrìyà, tsí ó dzé ògǎ-idzɔba ńlé-Rómàt wáa lo. Nńwèrè yèe ó wà tse dǫfí méedqógú náàntǎ#á, Yòhánàt ɔma-Sàkàrìyà gbo wà si ńhńwèrè nyènyè. Tsí ene yèe dzé kòmàdǫǎ si nère-Yùdèyà#á, à náa kpe ònyà gbo ní Kpǔtìyù Kpìlátòt.

Tsí olú-erè-Gàlilè gbo dzé Èròdít. Ifò-è Filíkpò gbo dzé olú ńlé-Ìtùrè ònyà erè-Tiràkònitì, tsí Lìsàní gbo dzé olú ńlé-Àbìlèní. ² Tsí Hánà ònyà Kàyáfà gbo dzé ògǎ-atsebò-òdáyé ŋat si ńhńwèrè nyènyè.

Náàsòkò nyènyè#é, Yòhánà ɔma-Sàkàrìyà wà nòdǫ si, tsí òdáyé kpèe, tsí mú afɔ-è ɔwó-è. ³ Kíbí ó gbó afɔ-òdáyé#é, ó òde, tsí lo nètí-òdò-Yòdàní, tsí ó rè wérí erè-iyabè kpó, tsí wà dzíkò-òdáyé làkòò. Náa wà fɔ fú ònyà ŋa ní: Ká nyílò kpaqà, tsí ònyà kó wèt fú ŋa, tsí òdáyé kó mú àbi-ŋa tɔre fú ŋa.

⁴ Tsí iné ŋa#á lo bée kíbí Yèsáyàt agbáfɔ-òdáyé fɔt ti fɔ si, tsí ti kɔɔ si ńhńwè-è gbo#é. Ó wĩnyè ti nára-Yòhánà#á ní:

“Ònyà-ònyà-kà wà dǫfí nòdǫ,

tsí wà dúgbe ní:

È tótse ònà si fú òlódzú.

È tó ònà sísé ŋa si fú.

⁵ Ó wà ní ògbɔ ŋa kpó ká rǫdí,

tsí òkè ŋa gbo kpó ká rebò.

Ònà titɔ ŋa kó sé,

tsí ifò-odzú-ònà ŋa gbo kó rǫ dí kpó.

⁶ Nńbèé, ònyà ŋa kpó nákó rí kíbí òdáyé náa gbanè là#á.” †

⁷ Tsí ònyà ŋa wá ńdǫ-Yòhánà kpíkpò, tsí à wà wí fú ní kó wè fú àŋa. Tsí náa wà wí fú ŋa ní: ɔma-edzò ŋa! òdáyé bàkó wáa kpedzú, tsí nèé wí fú ńé ní è nákó nyáa bɔ ńnè? ⁸ Fee, irè-esè-ńé ŋa ònyà inyè-arū-ńé ŋa kó nyà dǫre ní è nyílò kpaqà. Ó dǫ, è máa dzokó si, tsí wà fɔ ńnó-ara-ńé ŋa ní Àbàràhàmít dzé gbàgbòngbàgbò-àŋa gé, ni àŋa nákó rí ɔlà. N wà wí fú ńé ní òkúta yèe è wà rí bé ŋa#á, òdáyé nákó nyáa ɔ ńá dǫ ɔmalóma fú Àbàràhàmì. ⁹ Bààyí gìdì#é, ó ti lo edǫfí si ná, tsí kó ní wò bá ogùgù-egi ŋa. Egi kí egi yèe kò wà so èso-ire#é, à nákó rée, tsí kée ɔ ńná.

¹⁰ Tsí kíbí ó wà wĩnyè bée#é, ònyà ŋa náa wà bèrèe ní: Kí wà ní àŋa kó tse bààyí?

¹¹ Tsí náa wà dzònyù fú ŋa ní: Bí iwɔ-kà, ò né àwù méedzi, tsí ònyà-kà kò né, nà mú òkà fúu. Bí dzídze wà fée, tsí kò wà fú ònyà-kà ònyà, nà fúu.

¹² Tsí agbalómbà ŋa gbo wá ńdǫ-Yòhánà, tsí à wà wò ní kó wè fú àŋa, tsí à wà bèrèe ní: Akóne, kí wà ní àŋa kó tse?

¹³ Tsí náa wà dzònyù fú àŋa gbo ní: Ká máa gbowó kpèlé. Ká máa gbà láre ìmarū yèe à wí fú ŋa ní ká gbà#á.

¹⁴ Sódzà ŋa gbo náa wá ńdǫ-è, tsí à náa wà bèrèe ní: Kí wà ní àŋa gbo, àŋa kó tse?

Tsí náa wà dzònyù fú àŋa gbo ní: Ká máa gba iné ńkpá nówó-ònyà ŋa. Ká máa tsòdòbò má ònyà ŋa gbo, tsí gbowó nówó-ŋa. Ìmarū-owó-òtsùkpá kǎkǎ yèe à wà dze#é, ó wà ní kó tó ŋa.

¹⁵ Tsí odzú-ònyà ŋa wà nòònà si kpó ní òdáyé nákó be Kírísítò Agbanèlà#á wá. Tsí ene kúnukú wà dzèrèbe ní bóyá Yòhánà ní dzé Agbanèlà#á.

¹⁶ Tsí Yòhánà náa wà wí fú àŋa kpó ní: Ònyà, ònyà wà wè fúne ònyà omi ní. Ó dǫ, ònyà-kà nákó wáa wá, tsí nékpa láre ònyà, tsí ònyà kò dzò ònyà kó tú okù-kpákò-è

† Ìwè-Yèsáyà 40:3-5 (Esaie 40:3-5)

giḍi. Ene nyèhè ní nákó tse tsí Mímí-Ḍqáyét òṅu iná-è nákó ti wò ñhntá-ṅa#á. ¹⁷ Ó bané injé yèè à náa n fè injé#é si, tsí kó n fè cma dzídze, tsí kó kpaḍí-è ḍà nááká. Tsí nákó tñá-kà kú nyàngbò-è, iná-irò nyèhè#é kà kú láyé.

¹⁸ Bèè ní ó wà tsékó fú ònyà ṅa, tsí wà dzíkò díḍḍ-kà fú ṅa#á. Ó wĩnyè kpíkṗò fú ṅa, tsí wà díre èkò kãṅa gbo máa fú ṅa.

¹⁹ Èkéèdzi-è#é, Yòhánà bá olú Èróḍi gbo fḍ. Injé yèè tse#é, ó gba Èróḍiyà, tsí n né. Èróḍiyà#á, aya-ifó-Èróḍi ní ó dzé#é. Tsí ó tse bèè tã, tsí tó wà tse íbàḍí ṅa máa ró. ²⁰ Tsí kíbí Yòhánà wà báa fḍ#é, àríkèé giḍi ó tó tse íbàḍí yèè lárè bèè#é ñhèé. Òṅu ní dzé ní ó wáa múu lo káa si néèṅà.

Yòhánà wè fú Yèésù

(Màtéwò 3:13-17; Mákò 1:9-11)

²¹ Ñhñwèrè nyèhè ṅa#á, Yòhánàt náa wà wèt fú ònyà ṅa làkòò ni, tsí ó wè fú Yèésù gbo. Kíbí ó wè fúu tã#á, Yèésù wà wúùre. Gbòkã#á, òrḍ tsí, ²² tsí Mímí-Ḍqáyét ti ti nòḍrḍ wá ñhñwànwà-àlúñkùkù bé, tsí wáa dzi ñhntá-è.

Ñbèé, oṅù-Ḍqáyé ḍḍ ti nòḍrḍ, tsí wà fḍ ní: Ìwò ní dzé cma bíbí-mi#é, tsí ò dzé àrínódzú-mi gbo, tsí injé-èè dzozdú-mi héṅú.

Gbágbónḡbàgbò-Yèésù ṅa

(Màtéwò 1:1-17)

²³ Tsí Yèésù ñḡe, tsí kpé itsé-è ṅa si ñhè. Náàsòkò nyèhè#é, ó né ḍḍ kíbí cgbàwò bé. Tsí ònyà ṅa qédzú cma-Yòséfùt ní ó dzé#é.

Yòséfù#é, cma-Èlí ní ó dzé#é, ²⁴ tsí Èlí gbo dzé cma-Màtá, tsí Màtá gbo dzé cma-Lèfí, tsí Lèfí gbo dzé cma-Mèkí, tsí Mèkí gbo dzé cma-Yánà, tsí Yánà gbo dzé cma-Yòséfù.

²⁵ Tsí Yòséfù gbo dzé cma-Màtatiyà, tsí Màtatiyà gbo dzé cma-Àmòsi, tsí Àmòsi gbo dzé cma-Nàhúmù, tsí Nàhúmù gbo dzé cma-Èsílí, tsí Èsílí gbo dzé cma-Nágà.

²⁶ Tsí Nágà gbo dzé cma-Màhàti, tsí Màhàti gbo dzé cma-Màtatiyà, tsí Màtatiyà gbo dzé cma-Sèmèyí, tsí Sèmèyí gbo dzé cma-Yòséfù, tsí Yòséfù gbo dzé cma-Yòḍà.

²⁷ Tsí Yòḍà gbo dzé cma-Yòhánà, tsí Yòhánà gbo dzé cma-Résà, tsí Résà gbo dzé cma-Sòròbàbèlí, tsí Sòròbàbèlí gbo dzé cma-Sàlàtiyèlí, tsí Sàlàtiyèlí gbo dzé cma-Nèrí.

²⁸ Tsí Nèrí gbo dzé cma-Mèkí, tsí Mèkí gbo dzé cma-Àḍí, tsí Àḍí gbo dzé cma-Kòsámù, tsí Kòsámù gbo dzé cma-Èlàmaqámù, tsí Èlàmaqámù gbo dzé cma-Èrí.

²⁹ Tsí Èrí gbo dzé cma-Yòsúwà, tsí Yòsúwà gbo dzé cma-Èlìyèsèrí, tsí Èlìyèsèrí gbo dzé cma-Yòrími, tsí Yòrími gbo dzé cma-Màtá, tsí Màtá gbo dzé cma-Lèfí.

³⁰ Tsí Lèfí gbo dzé cma-Simèyóni, tsí Simèyóni gbo dzé cma-Yúḍà, tsí Yúḍà gbo dzé cma-Yòséfù, tsí Yòséfù gbo dzé cma-Yònàni, tsí Yònàni gbo dzé cma-Èlìyàkìmi.

³¹ Tsí Èlìyàkìmi gbo dzé cma-Mèlèyà, tsí Mèlèyà gbo dzé cma-Mènàni, tsí Mènàni gbo dzé cma-Màtata, tsí Màtata gbo dzé cma-Nàtani, tsí Nàtani gbo dzé cma-Ḍàfidiḍi.

³² Tsí Ḍàfidiḍi gbo dzé cma-Yèsé, tsí Yèsé gbo dzé cma-Òbèḍi, tsí Òbèḍi gbo dzé cma-Bòwási, tsí Bòwási gbo dzé cma-Sàlá, tsí Sàlá gbo dzé cma-Nàsóni.

³³ Tsí Nàsóni gbo dzé cma-Àminàḍàbù, tsí Àminàḍàbù gbo dzé cma-Àrámì, tsí Àrámì gbo dzé cma-Èsíróni, tsí Èsíróni gbo dzé cma-Fàrésì, tsí Fàrésì gbo dzé cma-Yúḍà.

³⁴ Tsí Yúḍàt gbo dzé cma-Yàkùbùt, tsí Yàkùbù gbo dzé cma-Ìsàkàt, tsí Ìsàkà gbo dzé cma-Àbàràhàmìt, tsí Àbàràhàmì gbo dzé cma-Tèrà, tsí Tèrà gbo dzé cma-Nàhóri.

³⁵ Tsí Nàhóri gbo dzé cma-Sèrúkù, tsí Sèrúkù gbo dzé cma-Ràgù, tsí Ràgù gbo dzé cma-Fèlèkì, tsí Fèlèkì gbo dzé cma-Èbèri, tsí Èbèri gbo dzé cma-Sàlá.

³⁶ Tsí Sàlá gbo dzé cma-Kànani, tsí Kànani gbo dzé cma-Àfàsàḍi, tsí Àfàsàḍi gbo dzé cma-Sèmi, tsí Sèmi gbo dzé cma-Nòwát, tsí Nòwát gbo dzé cma-Làmèkì.

³⁷ Tsí Làmèkì gbo dzé cma-Mètúsàlà, tsí Mètúsàlà gbo dzé cma-Ènòkì, tsí Ènòkì gbo dzé cma-Yàréḍi, tsí Yàréḍi gbo dzé cma-Màhàlèlì, tsí Màhàlèlì gbo dzé cma-Kànani.

³⁸ Tsí Kànani gbo dzé cma-Ènòsi, tsí Ènòsi gbo dzé cma-Sèti, tsí Sèti gbo dzé cma-Àḍàmìt, tsí Àḍàmì gbo dzé cma-Ḍqáyé.

Ètsù ḍá Yèésù wò

(Màtéwò 4:1-11; Mákò 1:12-13)

4 ¹² Mímí-Ḍqáyét wà ñhntá-Yèésù si, tsí ó ñḡe néti-odò-Yòḍani bàa, tsí Mímí-Ḍqáyé gbèè lo nòḍḍà, tsí ó wà bè títi fú ḍdzò ogòḍzi. Tsí Ètsùt wà bè, tsí wà ḍḍà wò. Náàsòkò nyèhè#é, Yèésù kò dzenḡ-kà kpòkpò, tsí kíbí ḍdzò#é kò#é, ebi wà kpaá ñhèé.

³ Tsí Ètsù ñḡe, tsí wà fḍ fúu ní: Bí ó dzé cma bíbí-Ḍqáyé bèè idèḡḡè, ni kó wĩnyè fú òkúta yèè bé, tsí kó ḍi dzídze káyí.

⁴ Tsí Yèésù dzòṅù fúu ní: À kò si ñhñwè-Ḍqáyét ní: “Kò tsi dzídze gé ní náa fúne nààyè#é.” †

⁵ Tsí Ètsù nyí, tsí gbèè lo ñḡi-gíga-kà, tsí ó mú ilú ṅa kpó ñhntalè#é, tsí n díre fúu náarìkàntso. ⁶ Tsí ó wà fḍ fúu ní: Òṅu nákó múu dzoyè si ñhntá-ṅa kpó, tsí injé-èfè-ṅa ṅa kpó nákó dzé tèè. Injé yèè tse#é, à mú ikpá-è bawò-òṅu, tsí ó dzé tòṅu si. Tsí bí ó ḍé fú òṅu ná, òṅu nákó nyáa kée fú ònyà-kà. ⁷ Ñbèè#é, bí ó dzé, tsí mú erí kàlè fú òṅu, òṅu nákó ké injé ṅa#á kpó bawò-è.

⁸ Tsí Yèésù tó wí fúu ró ní: “À kò si ñhñwè-Ḍqáyé ní: “Ḍlḍdzḍ Ḍqáyé-èè gé ní náa mú erí kàlè fú#é, tsí òṅu ñhñkàntso gé ní nàa wà sè#é.” ††

⁹⁻¹¹ Tsí Ètsù nyí ró, tsí gbèè lo ñYèrúsàlèmi, tsí kée lo káa n ḍóro néwo-ilé-Ḍqáyét#é rónḡrón. Tsí wà fḍ fúu ní: À kò si ñhñwè-Ḍqáyé ní: “Ḍqáyé nákó fḍ fú adzítse-òrḍ†-è ṅa ní ká máa yè nára-èè, tsí à nákó tówò gbàé, àtsùg-bée èya kó máa yaé.” † Ó ḍi báàyí fee, bí ó dzé cma bíbí-Ḍqáyé bèè idèḡḡè, ni kó kò ara-è dzòḍ ti ñhñgèrì bé wá ñlè káyí.

¹² Tsí Yèésù gbo wà wí fúu ró ní: À kò si ñhñwè-Ḍqáyé ní: “Máa ḍá Ḍlḍdzḍ Ḍqáyé-èè wò.” ††

† Ìwé-Àkóro 8:3 (Deutéronome 8:3) †† Ìwé-Àkóro 6:13-14 (Deutéronome 6:13-14) ‡ Ìwé-Orí ṅa 91:11-12 (Psaumes 91:11-12)

¹³ Kíbí Ètsù dǎǎ wò gbà nǎnà ña ñh̄r̄n̄r̄ lɔ bée kpó tǎ#á, ó ñde lɔ, tsí wà dǎro de ɔdzɔ òmírě ró.

Enɛ-ilú-Nàsàrétì ña kò gba Yèèsù gbó

(Màtéwò 13:53-58; Mákò 6:1-6)

¹⁴ Náànyì-béè#é, Yèèsù wáa ñde nǎndǎ#á, tsí sě wá néré-Gàlilé, tsí ikpá-Mímí-Ɔdáyé† wá ñh̄tá-è si, tsí à náa wá gbó idzámà-è wérì néré-iyabè kpó. ¹⁵ Kíbí ó wá néré-Gàlilé si#é, náa wá lɔ ñlé-ikpàdè-ɔma-Ìyúda ña†, tsí náa wá tsékó fú ñnya ña bè. Tsí ñnya ña kpó náa wá nyéè.

¹⁶ Tsí ó dǐ nǎdzɔ-kǎ, tsí ó lɔ káà tó ñNàsàrétì. Ñh̄lú yèè à sěé títì ó ɔonùgbó#é ñh̄é. Tsí ó dǐ nǎdzɔ-ìmirat, tsí ó lɔ ñlé-ikpàdè-ɔma-Ìyúda ña kíbí náa ti lɔ#é. Tsí ó ñde, tsí kó kǎ afɔ-Ɔdáyé fú ñnya ña. ¹⁷ Tsí à ké iwé-kǎ fúu. Ìwé-Yèsáyà†, agbáfɔ-Ɔdáyé fɔ†-kǎ ní à ké fúu#é. Tsí ó gbàá, tsí tsíi, tsí rí ñbí Yèsáyà kɔ si ní:

¹⁸ “Mímí-Ɔlɔdzɔ wá ñh̄tá-mi si. Inyé yèè tse#é, Ɔdáyé tsǎ mí ní èmi kó wáa dzíkò dǐdǐ fú adziyàkú ña.

Ó bè mí wá ñdǐ-arú ña ní n wáa dzíkò fú ña ní à náko gbà ña dzɔɔ.

Ó bè mí wá ñdǐ-afɔdzú ña gbo ní n wáa dzíkò fú ña ní à náko wáa rírǎ.

Ó bè mí wá ñdǐ-olí-ìréré ña gbo ní à kàkò dzára fú ña ró.

¹⁹ Ó bè mí gidǐ wá ní èmi kó wáa dzíkò fú ñnya ña ní ɔdǐ-ire wáa tó,

ɔdǐ yèè Ɔdáyé náko wáa tse ore fú ña#á, ɔdǐ#é wáa tó.” †

²⁰ Kíbí ó kǎ iwé#é tǎ#á, ó kákòò, tsí kée fú àtsitsé yèè wá bè#é, tsí káà dzokó, tsí kó tsékó fú ña ñh̄kèé. Tsí ñnya ña kpó tadzú máa si, tsí wá wòò kokoko. ²¹ Tsí ó tsí arú, tsí wá fɔ fú ña ní: Inyé yèè òñu kǎ ñh̄sěé#é, náàsòkò yèè ó wá dzì nétì-ña#á ní ó wá tse#é.

²² Tsí àña kpó, à ñ ní: Ó sǎ, àña gbó.

Ó dǐ, afɔ-ire yèè ña wá bɔ ti nárū-è#é, afɔ ña#á wá mù ña. Tsí à wá fɔ ní: Idza#á fee, kò tsi ɔma-Yòséfut nìi? Tsí òñu ní wá wínyè béè#é?

²³ Tsí ó wá wí fú ña ní: Òñu mà ní à náko kpòwe fú òñu ní: Abɔne, bɔ ara-èè káyí. Tsí à náko wí fú òñu ní àña gbó inyé yèè ña òñu tse ñh̄lú-Kàfànawú#é. Bǎàyí#é, òñu kó tseé ñh̄lú-òñu gbo bí káyí. ²⁴ Ó dǐ, òñu wá wí òtítú fú ña ní fee, à kǎ gba agbáfɔ-Ɔdáyé fɔ-kǎ kpókpó ñh̄lú-è rere láyè.

²⁵ Ó dǐ, à kò wá tédzú Èlìyà† nìi? Agbáfɔ-Ɔdáyé fɔ-kǎ ñlè-Ìsàràyéllit ni. Ñh̄wèrè yèè ó gbé#é, ɔdǎ mú títì fú ɔdǐ méeta òñu àbò, tsí ebi wá dzà kǎkǎ ñlè-Ìsàràyéllì#é bí kpó. Ñh̄wèrè nyèh̄è#é, okpó kpíkpò wá ñlè#é bè.

²⁶ Kíbí ó dzé béè gidǐ#é, Ɔdáyé kò be Èlìyà lɔ ñdǐ-òkǎ-ña-kǎ kpókpó, tsí kó lɔ káà mǎwó gbè fúu. Ó dǐ, ñdǐ-okpó-kǎ ñh̄lú-Sàrèkpàtá gé ní ó bèè lɔ#é. Ìlú-Sàrèkpàtá#á kò wá ñlè-Ìsàràyéllì. Néré-Sìdǐnì ní ó wá#á.

²⁷ Èkèèdzì#é, Èlìsáyà gbo, agbáfɔ-Ɔdáyé fɔ kè ní òñu gbo dzé ñlè-Ìsàràyéllì#é. Ñh̄wèrè-tèè gbo#é, aɔɔtèt kpíkpò wá ñlè-bè, tsí Ɔdáyé kò bɔ òkǎ kpókpó náàñjírì-ña. Ó dǐ, Nàmànì ti ilè-Sirí gé ní ó bɔ#é.

²⁸ Kíbí à gbó afɔ nyèh̄è ña#á, inó bí ña kpó ñnó-ilé#é, ²⁹ tsí à ñde kpó, tsí léè fùdǎ ñh̄lú#é. Ìlú#é wá ñh̄tá-òkè-kǎ ni, tsí à léè lɔ néwo-òkè#é, tsí ká lɔ káà télèè sɔ nǎngbɔ. ³⁰ Ñbèè, kíbí à tó néwo-òkè#é, ó nyí, tsí si gbà náàñjírì-ña wáa lɔ fú ara-è.

Yèèsù lé edzò-kǎ sě náànyì-ònya-kǎ

(Mákò 1:21-28)

³¹ Tsí Yèèsù ñde, tsí lɔ ñh̄lú-òmírě-kǎ néré-Gàlilé. À náa kpe ilú#é ní Kàfànawú. Tsí nǎdzɔ-ìmirat kǎkǎ#á, náa wá lɔ ñlé-ikpàdè-ɔma-Ìyúda ña†, tsí wá tsékó fú ñnya ña. ³² Tsí enɛ yèè wá bè ña, tsí wá rētìgbè-è#é, èkò-è mù ña. Inyé yèè tse#é, afɔ-è ña nékpá tó bèè.

³³ Tsí ó dǐ nǎdzɔ-kǎ, tsí ó wá tsékó fú ña, tsí ñnya-kǎ gbo wá bè, tsí edzò†-kǎ wá dǐkpɔ fúu. Tsí enɛ#é gírì, tsí dǐgbe kǎkǎ ní: ³⁴ Hǎá! Ètsúwééé! Yèèsù ti Nàsàrétì, kí ò wá wò fú wa ní? Ò wá, tsí o wáa ra wá ní nò? Èmi, ñ mèè, iwɔ ní dzé enɛ yèè Ɔdáyé tsǎ, tsí bè ti nǎngbɔ wá#á.

³⁵ Tsí Yèèsù kò fúu ní: Kóyá! Kó tsíkó, tsí kó sě náànyì-idza#á ñh̄sěé!

Gbòkǎ#á, edzò#é mú idza#á, tsí ñ tsɔlè nǎdzú-ònya ña, tsí sě náànyì-è, tsí lɔ náàrimáa tse íbàdǐ-kǎ kpókpó báa.

³⁶ Tsí enɛ yèè wá bè ña#á, dzidzi mú ña kpó, tsí à wá dǐkpá fú ara-ña, tsí wá fɔ ní: Onù-ìrɔ mèè ní? Kpó dza! È rí gé! Ó nékpá títì kǎrū-edzò ña gidǐ gbo, tsí à sě náànyì-idza#á náa!

³⁷ Ñbèè, à wá gbó idzámà-è ñh̄lú ña wérì kpó néré-iyabè.

Yèèsù bɔ àkǎrǎ kpíkpò ñh̄lú-Kàfànawú

(Màtéwò 8:14-17; Mákò 1:29-34)

³⁸ Yèèsù ñde ñlé-ikpàdè-ɔma-Ìyúda ña†, tsí lɔ ñlé-Simónì. Kíbí ó káà tó#é, otútú lákú-kǎ ki ñnà-aya-Simónì si, tsí à tsikalè fú Yèèsù ní kó ríi fú àña dé.

³⁹ Tsí Yèèsù sómá-è, tsí balè si ñh̄tá-è, tsí gbǎdzú fefe bá otútú#é ní: Kó máa dǐkpɔ fúu ró!

Tsí otútú#é gbǎá, tsí ó ñde gbòkǎ, tsí gbà ña náaldzò.

⁴⁰ Tsí ó dǐ ñmúmù-odzúùrǎ, kíbí ɔdzɔ-ìmirat tǎ#á, tsí enɛ-ilú-ña#á wá ké àkǎrǎ-ña wá ñdǐ-è ní kó bɔ ña. À ké àkǎrǎ ña ñh̄r̄n̄r̄ kpó wá fúu ní kó bɔ ña. Tsí náa wá mǎwó lé ñh̄tá-ña kǎkǎ, tsí wá bɔ ña.

⁴¹ Kíbí ó wá mǎwó lé ñh̄tá-ònya ña bèè#é, edzò† yèè ña wá dǐkpɔ fú ñnya ña#á gbo wá sě náànyì-ònya kpíkpò, tsí wá dǐgbe fúu ní: Òñu ní dzé ɔma bibí-Ɔdáyé#é.

Tsí náa wá kò fú ña ní: Ká máa dǐgbe bèè! Ká tsíkó! Náa wí fú ña bèè, inyé yèè tse#é, à ti mà ní Kírísítò Agbanelà yèè Ɔdáyé tsǎ, tsí bè wá#á ní ó dzé#é.

Yèèsù wá dzíkò dǐdǐ néré-Yùdèyá

(Mákò 1:35-39)

⁴² Kíbí ilè má#á, ó ñde, tsí fùdǎ ñnó-ilú#é, tsí lɔ ñh̄dǐ dzidzè-kǎ odé, ñbí ñnya ña kò wá#á. Ñh̄wèrè nyèh̄è#é, ñnya-ilú ña#á wá wòò wérì títì à káà ríi. Tsí kíbí à tó ñdǐ-è#é, à wá wí fúu ní: Kó gbé ñdǐ-àña. Ó dǐ, kó máa bò lɔ ró.

†† Ìwé-Àkóro 6:16 (Deutéronome 6:16) † Ìwé-Yèsáyà 61:1-2 (Esaie 61:1-2)

⁴³ Tsí ó wí fú ña ní: Ó wà ní òñu kó ló ñhílú-àtìbò ña gbo, tsí òñu kó ló káà dzíkò díqǎ fú ña ní iwèrè tó, tsí òqáyé kó wáa dzoyè. Náàtsùgbée béè ní òqáyé be òñu wá#á.

⁴⁴ Tsí ó ló nère-Yùdèyà wérí kpó, tsí káà dzíkò-òqáyé ñlé-ìkpàdè-oma-ìyúdà ñat.

Simóni aqàdǎ wáa qì omatsé-Yèésù

(Màtèwò 4:18-22; Mákò 1:16-20)

5 Ó qì nódzú-kǎ, tsí Yèésù wà tsèkó-afǎ-òqáyé fú ònyà ña. Ó qóro nétíqò tsítsédzú tēngèlèè-kǎ si. À náa kpe oqò#é ní Gènèsàrèti, tsí ònyà ña kpó kpéri ló, tsí wà tse kírì kírì kírì ní àña kó gbó afǎ yèé ó wà wí#é.

² Tsí ó nyí, tsí rí ǎkǎ-odzómi méèdzi kǎña nétíqò#é. Aqàdǎ ña kò wà nókǎ ña#á si ró, à ti, tsí wà we òqǎ-ña ña. ³ ǎkǎ-odzómi#é-kǎ dzé ti Simóni. Tsí Yèésù ñde, tsí wò ñnè dzokó. Tsí ó wà wí fú Simóni ní: Kó sǎ ǎkǎ#é ló nódzú-omi#é oqé.

Tsí Simóni sǎw ló, tsí Yèésù rí ayè, tsí tǎ wà tsèkó fú ña ñhèkè. ⁴ Kíbì ó tsèkó#é tǎ#á, ó wí fú Simóni ní: Kó sǎ ǎkǎ#é ló náàbù, tsí ká káà qà òqǎ-ña ña qà bè.

⁵ Tsí Simóni wà dzǎñu fúu ní: Ògá! Àña ti tsítsé nóoru títi wá ñhédzǎ, tsí fá oógù ta, tsí àña kò mú inyé-kǎ kpókpó. Ó qì báàyí#é, kíbì ó dzé òñu ní wí fú àña béè#é, òñu nákó mú òqǎ ña#á qà nómi#é ró nóñu-afǎ-è káyí.

⁶ Tsí Simóni òñu omatsé-è ña ñde, tsí tse si ñhà-afǎ#é. Títí kó bǎ oqé#é, à mú edzǎ tó béè títi kíbì à wà fá òqǎ#é, ó le si qínúqínú, tsí bókó ya.

⁷ Tsí à wawǎ kpe enikéèdzi-ña yèé wà nókǎ-odzómi-èkéèdzi si#é ní ká wáa mǎwǎ gbè fú àña qé. Tsí à kpéri wá, tsí wáa fàá, tsí qà edzǎ ña#á qà nókǎ méèdzi méèdzi ña#á, tsí ó kǎ ña títi ǎkǎ ña#á bókó téki nómi.

⁸⁻¹⁰ Kíbì Simóni Okúta rí kpíkpò-edzǎ yèé à mú náàrikǎntso#é, dzidzi múu gbòkǎ, tsí ó ñde, tsí káà kálè nábé-Yèésù, tsí ní: Òlǎ-mi, máa sǎmá-mi ró, inyé yèé tse#é, ònyà-ìbàqí ní ñ dzé#é. Ñ kò dzǎ o sǎmá-mi gidì.

Béè ké ní dzidzi mú Yàkúbù òñu Yòhánat òma-Sèbèdè ña gbo#é. Àña gbo, à wà nókǎ#é, tsí à náa dzǎ tsítsé bá Simóni.

Tsí Yèésù wà wí fú Simóni ní: Kó máa sá. Ó qì, ti nǎm-bé#é, kàkó wà mú edzǎ ró, ònyà ña ní nákó wà gbé wá fú òñu#é.

¹¹ Kíbì ó fǎ béè#é, à fùdǎ, tsí fá ǎkǎ ña#á si náàtàkè, tsí kǎ itsé-ña dzǎ, tsí à tē náànyì-Yèésù ló.

Yèésù bǎ aqǎtè-kǎ

(Mákò 1:40-45)

¹² Ó qì nódzú-kǎ ró, tsí Yèésù wà ñhílú-òmírè-kǎ si. Tsí ònyà-kǎ wà ñhílú#é bè, tsí ara-è qǎtè kpó. Kíbì ó rí Yèésù#é, ó ló káà kálè, tsí mú erí kálè fúu, tsí wà tsikalè fúu ní: Ògá! Ó dzǎre qé, kó bǎ òñu qé! Ó qì, bí ó dzé nákó nyáa bǎ òñu, tsí òñu kó qì ònyà mímá nódzú-òqáyé.

¹³ Tsí Yèésù na ǎwǎ, tsí ñ kǎá, tsí fǎ ní: Èè, òñu dzé! Kó qì ònyà mímá nódzú-òqáyé.

Tsí ñhà-è gbòkǎ#á, ǎtè#é tǎ nára-è, tsí ó qì abaràkpá.

¹⁴ Tsí Yèésù wí fúu ní: Kó máa fǎ fú ònyà-kǎ kpókpó ní òñu ní bǎwǎ#é. Ó qì, kóyá, kó ló káà mú ara-è ña atsebǎ-òqáyét ní àrǎ#é tǎ. Tsí kó tsebǎ ñhà-rǎ-kíbì Mǎsèt ti fǎwǎ si fú ña dzǎwǎ dzǎwǎ#é, tsí kó ñ gba àfàrá, àtòoríi ònyà kpó kó mà ní àrǎ#é tǎ fúu.

¹⁵ Ó qì, àrìkèè gidì afǎ#é wà fǎ si ñhílú#é wérí kpó làkòò#é ñnèè. Tsí ònyà ña kpéri kpíkpò wá ñqì-Yèésù, tsí ká wáa gbó afǎ-è. Tsí àkǎrǎ kǎña gbo wà náàñírì-ña, tsí wà wí fúu ní: Kó bǎ àña gbo.

¹⁶ Ó qì, Yèésù ñde ñqì-ña, tsí ló nǎwǎ, tsí káà wúure.

Yèésù bǎ ara-kǎ

(Màtèwò 9:1-8; Mákò 2:1-12)

¹⁷ Ó qì nódzú-kǎ gbo ró, tsí Yèésù wà ñhàlè-kǎ si, tsí wà tsèkó fú ònyà ña. Ikpá-òlǎwǎ wà báa si ní kó wà bǎ àkǎrǎ ña. Tsí náàñírì-ene yèé dzokó si ña#á, òma-egbé-Fàrisit kǎña òñu akǎne nékpa-òqáyét kǎña gbo dzokó si bè. À ti ñhílú kǎkǎ kpó nère-Gàlilè òñu nère-Yùdèyà wá, tsí ònyà kǎña gbo ti ñYèrúsàlèmi, tsí wá.

¹⁸ Títí kó bǎ oqé#é, ònyà kǎña gbo wáa tó náànkpǎnakǎ-ìlè#é, tsí à ké àkǎrǎ-kǎ wá. Ara ní ó dzé#é, esè-è ña kú. Tsí à kée si ñbànkàrá si. Tsí à wà wò ní àña kó kée wò ñhàlè#é ló ñqì-Yèésù. ¹⁹ Tsí à kée wólè#é kǎ, inyé yèé tse#é, ònyà ña kpó gbegbé. Tsí à ñde, tsí ké àkǎrǎ#é, tsí ñ gu ilè#é ló, tsí káà tsí ewo-ìlè#é, tsí tíi gbà bè òñu bànkàrá#á, tsí ñ bǎ náàñírì-ònyà ña#á, tsí ñ si nábé-Yèésù.

²⁰ Tsí kíbì Yèésù rí mà ní à né àkaralé si ñhà-òñu#é, ó wà wí fú àkǎrǎ#é ní: Òñu mú àbi-è ña tǎre fúu.

²¹ Kíbì ó wíinyè béè#é, akǎne nékpa-òqáyé ña òñu òma-egbé-Fàrisit ña wà bè, tsí à wà fǎ ñhà-ara-ña ní: Tsáyì! Kí tse tsí idza#á wà wíinyè béè? Ó wà gbèèrì ékǎ-òqáyé ni. Òqáyé òñu ñikǎntso gé ní nákó nyáa mú àbi-ene tǎre fúu#é nǎ?

²² Tsí Yèésù òñu ti ma isèrè-ña si, tsí ó wà bèrè ña ní: Kí tse tsí à wà tsèsèrè-irǎ nyèñè? ²³ Òñu kó fǎ fú ònyà-kǎ ní à mú ìbàqí-è ña, tsí ñ tǎre fúu òñu kó ñde, tsí kó rè fe? Náàñírì-òñu-afǎ méèdzi ña#á fee, yèésì le lárè ná?

²⁴ Ó qì, òñu wà wò ní ká mà ní, òñu, ene yèé ònyà bí#ét, òñu nékpa ñhàlè bí, tsí òñu kó mú àbi-ene tǎre fúu. Tsí ó nyíwo ara#é, tsí ó fǎ fúu ní: Òñu wà wí fúu ní fee, kó ñde, tsí kó ké bànkàrá-è, tsí kó ló ñlé.

²⁵ Tsí ñhà-è gbòkǎ#á, ara#é ñde nódzú-ña bè, tsí ké bànkàrá-è kpákì, tsí dzi nǎwǎ-ìlè, tsí wà nye òqáyé làkòò.

²⁶ Nábé, àña kpó yèé wà bè#é, ó mù ña, tsí nódzo fú ña, tsí à wà nye òqáyé ní: Kpǎwǎ! Kpǎwǎ! Inyé yèé àña rí nǎmbé ña#á, à tse àbààrì.

Yèésù kpe Lèfì ní kó tē náànyì-òñu

(Màtèwò 9:9-13; Mákò 2:13-17)

²⁷ Náànyì-béè#é, Yèésù fùdǎ ti ñlè#é wáa làkòò, tsí rí ònyà-kǎ. Agbalóm-bà-kǎ ní ó dzé#é, tsí à náa kpèé ní Lèfít, tsí ó dzokó si ñhà-itsé-agbalóm-bà ña. Tsí Yèésù fǎ fúu ní: Kó ñde, tsí kó tē náànyì-òñu.

²⁸ Tsí ó ñde, tsí tē náànyì-è, tsí kǎ inyé ǎkǎlǎwǎ kpó dzǎ.

²⁹ Ó dji, nódzò-òmirè ró, tsí Lèfí wà dze ɔǰǰ lákú-kà fú Yèèsù. Tsí agbalómbà ña òñu ònyà kàña gbo, à wá ñlé-Lèfí kpíkpò, tsí à kpéí kpó, tsí wà dzeñé nàadzò.

³⁰ Tsí ɔma-egbé-Fàrisit ña òñu akóne nékpa-ɔǰáyét yèè wà négbé-ña#á, kíbí ña gbo, à rí bée#é, à wà kpòkǝrǝ, tsí à wà bere ɔmatsé-è ña ní: Kí tse tsí à wà dze, tsí wà mɔ bá agbalómbà ña òñu olòmírè yèè ña kà nyèwò-ɔǰáyé#é ná?

³¹ Tsí Yèèsù tsí arū, tsí wà fí fú ña ní: Abarakpá kò bere abone, àkǝrǝ ní. ³² Ó dji, òñu kò tse àtsùgbé-at-sòtítò ña, tsí wá ñntalè bí. Àtsùgbé-adzàbi ña ní òñu wá#á, tsí ká nyílò kpaǰà.

À bere Yèèsù náfi-kà ti nára-arū dídji
(Màtéwò 9:14-17; Mákò 2:18-22)

³³ Tsí à wà wí fú Yèèsù ní: ɔmatsé-Yòhànàt ña náa dji arū, tsí wúure gbo kpeékpeé, tsí ɔmatsé-ɔma-egbé-Fàrisit ña gbo náa tse bée. Ó dji, ɔmatsé tèè ña òñu náa wà dze, tsí wà mɔ.

³⁴ Tsí Yèèsù dzòhù fú ña ní: Ká fí ní ònyà-kà náya wá, tsí ídza-è ña wà dze ɔǰǰ báa. Ññwèrè yèè ɔkoláya#á wà bá ña si, tsí à wà dze ɔǰǰ#é fe, à náko nyáa fí fú ídza-è ña ní ká dji arū yáa? ³⁵ Ó dji, iwèrè-kà náko wáa wá, tsí ɔkoláya#á kàkò wà náàñjírí-ña ró. À náko wáa múu lo. Bí àsòkò nyèhè tó, à náko dji arū ññkèé.

³⁶ Tsí Yèèsù kpòwe-kà fú ña ró ní: Ònyà-kà kpókpó kà ya àwù titò, tsí ñ tá àwù gbígbó. Bí kò tsi bée, àwù titò#é náko bàdzé, tsí yèè à bù tamá-àwù gbígbó#é gbo kàkò qé báa.

³⁷ Bée ké ní à kà mú ɔtí-òròrò, tsí ñ qà náakpò-awo hóhó#é ññèé. Bí kò tsi bée, ɔtí#é náko tse tsí àkpò#é náko qá, tsí ɔtí#é náko qànu, tsí àkpò#é gbo náko rá. ³⁸ Fee, ó wà ní ká mú ɔtí-òròrò, tsí ñ qà náakpò-awo titò ní.

³⁹ Ó dji, ene yèè ña ti wà mɔtí dídji#á, à kà wo ká mɔtí-òròrò ró. À náa fí ní ɔtí dídji ní sã#á.

Yèèsù ní dzé olí-ɔdzò-ìmíra#á
(Màtéwò 2:1-8; Mákò 2:23-28)

6 Ó dji nódzò-ìmíra#á-kà, tsí Yèèsù òñu ɔmatsé-è ña gbà náàñjírí-oko-kà wáa làkòò. À gbè dzídze-kà kíbí ìmórí bée sí nóko#é. Tsí ɔmatsé-Yèèsùt ña wà wò ɔma-dzídze ña#á qà nówó, tsí à náa wà kíríí, tsí wà ñ qà nárū.

² Ñbèé, ɔma-egbé-Fàrisit kàña gbó, tsí à ñde, tsí wà bèrè ña ní: Kí tse tsí à wà tse iné yèè ekpa-ɔǰáyét kò ní ká máa tse nódzò-ìmíra#á?

³ Tsí Yèèsù nyí, tsí wà fí fú ña ní: À ká Ìwé-ɔǰáyét#é gídji nò? Tsí ññwèrè yèè ebi wà kpa olú Đáfíqit òñu ègbè-nàanyi-è ña#á fe, à kò rí iné yèè ó tse#éé? ⁴ Ó wò lo ñlé yèè à tse si fú ɔǰáyé#é, tsí kè kpónó yèè ña à ñ tsebɔ si fú ɔǰáyé#é, tsí dze, tsí fú ègbè-nàanyi-è ña gbo. Kpónó ña#á, ònà kò si wà fú ònyà nákpò-kà ní kò dzeé. Atsebɔ-ɔǰáyét ña gé ní náa dzeé#é.

⁵ Tsí Yèèsù wà wí fú ña ní: Òñu, ene yèè ònyà bí#ét ní dzé olí-ɔdzò-ìmíra#á.

Yèèsù bɔ àkǝrǝ-kà nódzò-ìmíra
(Màtéwò 12:9-14; Mákò 3:1-6)

⁶ Ó dji nódzò-ìmíra#á-kà ró, tsí Yèèsù lo ñlé-ìkpaǰé-ɔma-ìyúqà ña#á, tsí káà tsékò fú ònyà ña. Tsí ònyà-kà wà bè, tsí akpá-àwóòtá-è kú. ⁷ Akóne nékpa-ɔǰáyét kàña òñu ɔma-egbé-Fàrisit kàña gbo wà bè si, tsí à wà wo Yèèsù kokoko, tsí ká rí káyí ní náko bɔne nódzò-ìmíraa. À wà wòò bée, àtsùgbée ká rí ònà yèè à náko gbà, tsí kpedzò múu#é ni.

⁸ Ó dji, Yèèsù òñu ti ma isèrè-ña si, tsí ó wà wí fú ene yèè akpá-è-kà kú#é ní: Kó ñde, tsí kó wáa qóro ñwádzú-àña kpó.

Tsí ó ñde, tsí káà qóro ñwádzú-ña. ⁹ Tsí Yèèsù wà bèrè ña ní: Kí ekpa-ɔǰáyét fúne nòñnà ní ká tse nódzò-ìmíra? Ká tse ore nàmi ká tse íbàqí? Ká gbanè là nàmi ká kpane nóòkú? Yèésí ó fúne nòñnà ní ká tse ní?

¹⁰ Tsí ó wo odzú-ña kàkà lo káà dzá, tsí ó wà fí fú ene yèè akpá-è-kà kú#é ní: Kó na akpá#á wá.

Tsí ó nàa, tsí akpá-è sè dji rere si ññqí-è.

¹¹ Tsí kíbí à rí iné yèè Yèèsù tse#é, ó dzà ña náa títítí. Inó bí ña gídji héñú, tsí à wà djkpá fú ara-ña ní bí ña náko tse Yèèsù#é gbà fàà ná?

Yèèsù tsã ɔmatsé-è máàméèdzì ña#á
(Màtéwò 10:1-4; Mákò 3:13-19)

¹² Ó dji nódzò-kà ró, tsí Yèèsù lo ñntá-òkè-kà, tsí káà wúure. Ó kí bè nóoru, tsí wúure fú ɔǰáyé nóoru#é títí ilè má. ¹³ Kíbí ilè má#á, ó ñde, tsí kpe ɔmatsé-è ña, tsí ó tsã ònyà máàméèdzì náàñjírí-ña ní ká dzé adzítse-òñu ña.

¹⁴ À náa kpe òkà ní Simóni, tsí náa dáaki ní Òkúta òñu ɔmàná-è Àndèrè má nára-Yàkúbù òñu Yòhànàt gbo, Filíkpò òñu Bàtòlòmèwò gbo, ¹⁵ Màtéwò gbo, Tòmá gbo, Yàkúbù ɔma-Àfáyò gbo, Simóni ɔma-egbé-Sèlòti ña gbo. †

¹⁶ Yúqà, ɔma-Yàkúbù gbo. Yúqà Sikariyóti gbo. Òñu ní wáa dji ònyà-amúnetà#á. Adzítse máàméèdzì yèè ó tsã ña#á ññèé.

¹⁷ Kíbí ó tsã ña tã#á, ó wáa ñde òñu adzítse máàméèdzì ña#á, tsí ti nókè#é wá ñlé, tsí à wáa qóro ññqí gbantala-kà. ɔmatsé-è ña kpéí si bè kpíkpò, tsí ònyà ña gbo tsé kì, tsí wá bè. À ti ññlú-Yèrúsálèmi òñu nère-Yùdqéyà#á kpó, tsí ònyà kàña gbo ti ññlú-Tíre òñu Sidjóni sómá-erè-etíqò-àhù. ¹⁸ À ti ññlú ña#á kpó wá bè ní ña kò wáa gbó afí-è, tsí kò bɔ ene yèè wà rǝ náàñjírí-àña ña#á gbo. Ene yèè ña kpó wá bè, tsí edzòt ña wà dǝkpò fú ña#á, ó bɔ àña gbo. ¹⁹ Ñbèé, ònyà òkàlòkà náa wà wo kó mówó káá, iné yèè tse#é, ikpá-kà wà fúqà nára-è, tsí wà bɔ ña kpó.

† ɔma-egbé-Sèlòti ña ní dzé ene yèè ña nya ene-Rómà ña kãdzú#é. À kò dzé ní ene-Rómà ña kó dzoyè sí ñntá-ɔma-ìyúqà ña ró.

Yèésù wà sàwé-ìwànwà-olí-éwo-ire
(Màtéwò 5:1-12)

²⁰ Tsí Yèésù òṣe, tsí nyíwo ɔmatsé-è ṣe, tsí wà fì fú ṣe ṣe ní:

Bí è dzé adziyàkú, è we éwo-ire, inṣe yèé tse#é, è náko wà dzèrè-oyè-ḶḶáyét.

²¹ Bí ebi wà kpa ṣe báàyí, è we éwo-ire, inṣe yèé tse#é, è náko wáa yó.

Bí è wà ɔkú báàyí, è we éwo-ire, inṣe yèé tse#é, è náko wáa ráàrí.

²² Bí ònyà ṣe wà nyà ṣe nòṣtè, tsí wà nyà ṣe si nìkà, tsí à wà bú ṣe gbo, tsí wà kpè ṣe ní èṣe dzé ònyà-ìbàḶḶí ṣe náàtsùgbéè èmi,

Èṣe yèé ònyà bí#éṣ, è we éwo-ire.

²³ Bí inṣe-ìrò nyèṣe ṣe wà bá ṣe, ó wà ní e wà táyè, tsí e wà dzídzó-ayè títé, inṣe yèé tse#é, ḶḶáyé náko fú ṣe nòṣyà lákú-kà nòṣrò. Ó ḶḶ, bée ké ní gbágbòṣgbòṣgbò-ṣe ṣe gbo tse bá agbáḶḶ-ḶḶáyé fìṣ ṣe dzòṣ dzòṣ#é.

²⁴ Èkéèdzì#é, bí è ti dzé olówó si, èrá rá ṣe, inṣe yèé tse#é, è ti dze ayé-ṣe bí kpó ná.

²⁵ Bí è ti wà náyo si báàyí ná, èrá rá ṣe, inṣe yèé tse#é, è náko wáa kí nèbi.

Bí è wà ráàrí báàyí, èrá rá ṣe, inṣe yèé tse#é, è náko wáa ɔkú.

²⁶ Bí ònyà ṣe kpó wà kpe éko-ṣe rere, èrá rá ṣe, inṣe yèé tse#é, bée ké ní èṣe yèé wà kpe éko-ṣe-ire ṣe#á,

gbágbòṣgbòṣgbò-ṣe ṣe gbo náa tse nára-atsiké-agbáḶḶ-ḶḶáyé fì ṣe dzòṣ dzòṣ#é òṣé. À náa wà kpe éko-ṣe-ire.

Yèésù ní ká né àmúḶḶ fú òtè-ṣe
(Màtéwò 5:38-48)

²⁷ Tsí Yèésù ní: Èṣe yèé wà rēṣigbè-mi ṣe#á, ò wà wí fú ṣe ní fee, è né àmúḶḶ fú òtè-ṣe ṣe. È tse ore fú èṣe yèé ṣe wà nyà ṣe nòṣtè#é. ²⁸ Bí ònyà-kà wà ré fée, iwò òṣe, nà tu kùsèè fú, tsí bí ònyà-kà gbo wà wo ìbàḶḶí fée, nà wúṣe fú ḶḶáyé fú èṣe nyèṣe. ²⁹ Bí ònyà-kà kpa igbèṣ-kà fée, nà nyí èkéèdzì-è gbo fú. Tsí bí ònyà-kà wà gba àwù-èè, nà dzé, tsí kó ké atso-èè gḶḶ gbo máa.

³⁰ Bí ònyà òkàlòkà bèrèè ṣe-kà, nà fú òṣe. Tsí bí ònyà-kà ké inṣe-èè-kà, máa bèrèè ní kó sãá fú òṣe. ³¹ Tsí inṣe yèé ò wà wò ní enikéèdzì-èè kó tse fée#é, iwò gbo nà tseé bée fú. ³² Ó ḶḶ, bí ò wà dzáḶḶ-èṣe yèé wà dzáḶḶ-èè#é sṣṣ gé, kí ò tse lárè, tsí ká nyèé? Fee, ònyà-ìbàḶḶí ṣe gbo náa tse inṣe-ìrò nyèṣe. ³³ Tsí bí nà wà tse ore fú èṣe yèé ṣe náa tse ore fée gé#é, kí ò tse lárè, tsí ká nyèé? Ònyà-ìbàḶḶí ṣe gbo náa tse inṣe-ìrò nyèṣe. ³⁴ Tsí bí ò wà ṣe owó fú èṣe yèé ò mà ní náko nyáa sãá fú òṣe gé#é, kí ò tse lárè, tsí ká nyèé? Ònyà-ìbàḶḶí ṣe gbo náa ṣe fú enikéèdzì-ṣe ṣe, àtsùgbéè ká nyáa sãá kpó fú ṣe.

³⁵ Ó ḶḶ, èṣe òṣe, è náa wà né àmúḶḶ fú òtè-ṣe ṣe, tsí wà tse ore fú ṣe, tsí è náa ṣe inṣe ṣe fú ṣe náàri tsèsère ní à náko wáa sãá fú ṣe. Bí è wà tse bée#é, ḶḶáyé náko fú ṣe nòṣyà lákú-kà, tsí è náko wáa ḶḶ ḶḶ-ḶḶáyé Oléwo, inṣe yèé tse#é, ḶḶáyé náa tse ore fú ònyà kpó.

Ònyà-ìbàḶḶí ṣe gbo, èṣe yèé ṣe kà máa ḶḶkpé fúne#é gbo, ḶḶáyé náa tse ore fú ṣe ṣe.

³⁶ Nà ní ànyínó fú enikéèdzì-èè kíbí ḶḶáyé Boba-èè nòṣrò gbo náa ní ànyínó fée#é. ³⁷ Máa kpèdzò bá enikéèdzì-èè, tsí ḶḶáyé kàkò kpèdzò bá iwò gbo. Máa ḶḶàbi fú enikéèdzì-èè, tsí ḶḶáyé kàkò ḶḶàbi fú iwò gbo. Mú tṣe fú enikéèdzì-èè, tsí ḶḶáyé kó mú tṣe gbo tṣe fée.

³⁸ Fú enikéèdzì-èè ṣe, tsí ḶḶáyé kó fú iwò gbo. Náko ké àwò, tsí kpurá inṣe ḶḶ òṣe, tsí mií, tsí náko kṣṣ tétété tíṣi wà ḶḶ, tsí náko ní ḶḶ náàkpò-èè. Ó ḶḶ, àwò-ìrò yèé nàa ní kpùràá fúne#é, nyèṣe ké ní nàa ní gbàá#á.

Yèésù kpòwe ní: Ma ti ara-èè tǎná o ma ti ònyà

³⁹ Tsí Yèésù wà kpòwe fú ṣe ní: Afòdzú náa fa òkpá fú afòdzú? Àṣe méèdzì méèdzì#é kpó náko kàa dzì òṣe ní. ⁴⁰ ɔmatsé gbo kà lárè òḶḶ-è. Ó ḶḶ, bí ɔmatsé-kà gba èkò rere, náko wáa wà kíbí òḶḶ-è gé ní.

⁴¹ Kí tse tsí ò wà ní kóko tsígíḶḶ-kà yèé wà nódzú-enikéèdzì-èè#é, tsí ò kò nyáa ní òkúùkù-egi lákú rìgḶḶ yèé wà nódzú tiwò ká-èè#é? ⁴² Ó kàkò nyáa wí fú enikéèdzì-èè ní: Ídzà-mi, dzòṣ, tsí n nya kóko tsígíḶḶ-kà yèé wà nódzú-èè#é. Íwò ká-èè òṣe, ò kò wà ní òkúùkù-egi lákú rìgḶḶ yèé ḶḶ odzú-èè si#é. Rí ònyà-atsendzòdzú yèé gé! Nà tsṣṣ nya òkúùkù-egi lákú rìgḶḶ yèé wà nódzú-èè#é òṣe tǎná, tsí o nyáa rírǎ tsí nya kóko tsígíḶḶ yèé wà nódzú-enikéèdzì-èè#é gbo òṣe.

⁴³ Egi-ire-kà kpókpó kà so èso-ìbàḶḶí. Bée ké ní egi-ìbàḶḶí gbo kà so èso-ire#é. ⁴⁴ Ó ḶḶ fee, bí ò ní èso-egi-kà gé, egi-ìrò yèé egi-è dzé#é, nàa máa gbòkà. À kà ká òri òṣe-èkíkàkò. Bée ké ní à kà ká èso-egi-ekùkù-aworo gbo òṣe-sùyè#é. ⁴⁵ Ònyà-ire náa nya ire fùḶḶ òṣe-inṣe-ire yèé ṣe ṣe òṣe-è si#é ní. Tsí ònyà-ìbàḶḶí gbo náa nya ìbàḶḶí fùḶḶ òṣe-ìbàḶḶí yèé ṣe ṣe kpaḶḶ si#é. Fee, afò yèé wà òṣe-ònyà#á ní náa bó fùḶḶ nárù-èè#é.

Yèésù wà mú ilé míma, tsí wà ní sàwé ilò-ònyà-ìrò méèdzì

(Màtéwò 7:24-27)

⁴⁶ Tsí Yèésù wà wí fú ṣe ní: Kí tse tsí à wà kpe òṣe ní: ÒḶḶ, ÒḶḶ gé, tsí bí òṣe si ḶḶ inṣe-kà fú ṣe ní à kà tse si òṣe-è ná?

⁴⁷ Ó ḶḶ, ònyà kpó yèé náa wà òḶḶ-òṣe, tsí wáa gbó afò-òṣe ṣe, tsí wà ní tsitsé tse#é, òṣe náko ní sàwé ònyà-kà fú ṣe. ⁴⁸ Ó wà kíbí ònyà-kà yèé bàkò malé, tsí ó ḶḶ ifò, tsí ifò#é kòṣ rere, tsí ó kpilè ilé#é si òṣe-òkù-ta#á ní. Tsí òdzò wáa rò, tsí ògbùṣgbu tsá kpíkò, tsí gbà nòòkpì-ilé#é, tsí ilé#é kò mí dzígí, inṣe yèé tse#é, ó maá rere.

⁴⁹ Tsí ònyà kpó yèé náa wà òḶḶ-òṣe, tsí wáa gbó afò-òṣe ṣe, tsí kò wà ní tsitsé tse#é, òṣe náko ké òṣe gbo, tsí ní sàwé ònyà-kà fú ṣe, tsí ká gbó. Ó wà kíbí ònyà-kà yèé bàkò malé, tsí kàa maá si òṣe gbàṣgbà náàri ḶḶ ifò#é ní. Tsí òdzò wáa rò, tsí ògbùṣgbu tsá gbà nòòkpì-ilé#é, tsí ó ḶḶ òṣe òṣe kpò gbòkà tíṣi inṣe-kà kpókpó kò bò ró.

Bí ònyà-ìrò méèdzì ṣe#á wà#á òṣe.

Yèèsù gba arú-sòdzà-kà si náàyè
(Màtéwò 8:5-13; Yòhánà 4:43-54)

7 Náànyì-kíbí Yèèsù fɔ afɔ nyèhè ña fú èrò#é tǎ#á, ó ñde, tsí wáa lo ñhílú-Kàfànawú. ² Ñhílú#é, ògǎ-sòdzà-ilè-Rómàt-kà wà bè. Àledzò ní ó dzé#é, tsí arú-kà wà nówó-è. Kà dzé ñhìjì-arú#é gìdì. Ñhìwèrè nyèhè#é, ara tó arú#é si títí ó bòkó kú.

³ Tsí kíbí ó gbɔ idzàmà-Yèèsù#é, ó kpe onùgbó-ilú#é kǎña, tsí ó bè ña ní ká lo ñjì-Yèèsù fú òñu, tsí ká lo káa wí fúu ní kó wáa gba arú-òñu#é fú òñu dé.

⁴ Tsí onùgbó ña#á lo. Kíbí à tò ñjì-Yèèsù#é, à wà tsikalè fúu, tsí wà le onù si ñhè kùkù ní: Ó dzò ní kó mówó gbè fú sòdzà#á. ⁵ Injé yèè tse#é, náa dzáfì-ilú#é títí òñu gìdì ní malé-ìkpàdè-oma-ìyúdà ña† fú àña#á.

⁶ Ñbèé, Yèèsù ñde, tsí dzì nǒnà làkòò bá ña. Tsí kíbí à sómá-ilé#é, ògǎ-sòdzà ña#á ti be idza-è kǎña ró ní ká lo káa wí fúu ní: Ògá! Kó máa réré dǔkpɔ fú ara-è ní òñu bàa ñlé-òñu. Injé yèè tse#é, òñu kò dzò kó wá ñlé-òñu. ⁷ Bèé ké ní òñu kò dzò òñu kó nyáa wá ñdò-è gbo#é.

Ñhè ní òñu be ònyà ña wá fúu#é. Ó dji, kó tsòhù gé, tsí àrǔ#é kó tu arú-òñu. ⁸ Ó dji, òñu ká-òñu, onùgbó-òñu ña wà, tsí wà kǎrù-òñu, tsí òñu gbo, òñu dzé onùgbó fú sòdzà kǎña, tsí wà kǎrù-ña. Bì òñu wí fú sòdzà-kà ní kó lo ñbí, náa lo. Bì òñu wí fú òkǎ gbo ní kó wá, náa wá. Tsí bì òñu dá itsé-kǎ fú arú-òñu ní kó tse, náa tseé.

⁹ Kíbí Yèèsù gbɔ afɔ nyèhè#é, ó tsalá fúu héhù, tsí ó nyí, tsí wà wí fúu ña ní fee, ñhílú-Ìsàràyéìlì†#é gìdì gbo, òñu kò rí ònyà-kǎ kpókɔ, tsí kó né àkaralé tó bèè wòrì.

¹⁰ Ñbèé, adzíkò-sòdzà ña#á, à sè bò lo ñlé, tsí kíbí à tò ñlé#é, à rí ní àkǔrǔ#é ti wà nábarakpá si. Àrǔ-è#é tùú kpó.

Yèèsù dzí oma-okpó-kǎ ti náànjírì-òkú ña wá náyé

¹¹ Náànyì-bèè#é, Yèèsù ñde, tsí ó lo ñhílú-kǎ. À náa kpe ilú#é ní Nàiyìni. Tsí omatsé-è ña òñu ònyà kpíkɔ kǎña wà tè náànyì-è. ¹² Tsí kíbí ó bòkó wò ñhílú#é, ñhìjì-bè gbòkǎ#á, ó kpàdè ònyà-ilú#é kǎña, tsí à ké òkú-kǎ wáa làkòò káa rì. Òkú#é dzé oma-okpó-kǎ ni. Tsí oma-òkǎ#é òkǎntso nyèhè gé ní ó bì#é. Ònyà kpíkɔ tè náànyì-okpó#é, tsí à gbèè wáa làkòò káa rì òkú-oma-è#é báa.

¹³ Kíbí Olá-wa rí okpó#é, inó-è nyó, tsí ó wà wí fúu ní: Kó máa sɔkú ró.

¹⁴ Tsí ó rǔ lo káa mówó kǎ bànkàrá yèè à rí ké òkú#é wáa làkòò#é, tsí ene yèè ké òkú#é wáa làkòò ña#á doro. Tsí Yèèsù tsòhù, tsí ní: Omòtsò, ñ wà wí fée ní ñde!

¹⁵ Tsí ñhìjì-bè gbòkǎ#á, òkú#é ñde, tsí kpé inyè wíwí. Tsí Yèèsù gbèè bɔwó-iná-è.

¹⁶ Tsí odzo tse ònyà ña kpó, tsí ó mù ña, tsí à wà nye òdáyé, tsí wà fì ní: Agbáfì-òdáyé fì† làkú-kǎ wá náànjírì-àña nómbé. Ó dji, òdáyé wá ñjì-tèè ña, tsí kó wáa mówó gbè fú ña.

¹⁷ Ñbèé, néré-Yùdáyà òñu néré-iyabè kpó#é, à gbɔ idzàmà-Yèèsù ní ó dzí òkú-oma-okpó#é wá náyé.

Yòhánà Awèfúne be omatsé-è ña lo ñjì-Yèèsù
(Màtéwò 11:2-6)

¹⁸ Tsí Yòhánà† Awèfúne gbɔ idzàmà-Yèèsù. Omatsé-è ña ní lo káa kpèrɔ-injé yèè Yèèsù wà tse#é fúu kpó#é.

¹⁹ Kíbí ó gbɔ afɔ#é, ó be omatsé-è méèdzì kǎña lo ñjì-Olá-wa ní ká lo káa bèrèè ní fee: Òñu ní dzé Agbanelà yèè bàa#á? Nàmí ó wà ní àña kó wà doro de olómírèè ni?

²⁰ Tsí kíbí omatsé méèdzì ña#á lo káa tò ñjì-Yèèsù#é, à wà wí fúu ní: Yòhánà Awèfúne be àña wá ní àña kó wáa bèrèè ní fee: Òñu ní dzé Agbanelà yèè bàa#á? Nàmí ó wà ní àña kó wà doro de olómírèè ni?

²¹ Ñhìwèrè yèè à tò ñdò-è#é, à rí ní ó wà bɔ àkǔrǔ ña kpíkɔ làkòò, tsí wà nyà ña ñde ñhèré. Ó wà lé edzò† sè náànyì-ene yèè edzò wà dǔkpɔ fú ña#á, tsí wà tsí odzú fú afòdzú ña gbo. ²² Tsí ó wà dzòhù fú omatsé méèdzì yèè Yòhánà bè lo fúu ña#á ní: Ká sè lo, tsí injé yèè à rí, tsí gbɔ ña kpó#é, ká lo káa wí fú Yòhánà. Ká káa wí fúu ní: Báàyí#é, afòdzú ña wà rírā, tsí arɔ ña gbo wà rǔ, tsí adǔtèt† ña gbo dji ònyà míma ña, tsí adetì ña gbo wà gbǔrǔ, tsí òkú ña gbo sè wà dzí wá náyé, tsí adziyàkú ña gbo wà gbɔ ikò dídǔ† ti nára-òdáyé. ²³ Ó dji, bí ònyà-kǎ wà rí itsé-òwó-òñu ña, tsí òñu kò dzé òkúta-àkòsè fúu, ene nyèhè we éwo-ire.

Yèèsù wà wínyè ti nára-Yòhánà Awèfúne
(Màtéwò 11:7-19)

²⁴ Tsí omatsé-Yòhánà† ña sè bɔ wáa lo, tsí Yèèsù nyí, tsí wà wínyè ti nára-Yòhánà fú ene yèè kpèrì si ña#á. Ó ní: Kíbí à lo nǒdǎ ní àña kó lo káa rí Yòhánà#á fee, kí à káa rí? Belebele yèè aféfé wà fé, tsí ó wà mì#é nìi? ²⁵ Tsí kí à lo káa rí ñhèkèè ni? Ònyà-kǎ yèè wò àwù-olówó ña si#é nìi? Fee, ene yèè ña náa wò àwù-owó geregere ña, tsí wà tse injé-olówó ña gbo#é, à náa gbé ñlé-ólú ña ni.

²⁶ Báàyí#é fe, kí gìdì à lo káa rí nǒdǎ#á ñhèkèè ná? Agbáfì-òdáyé fì†-kǎ nìi? Èè! Bèè ni. Ó dji, òñu wà wí fú ña ní ene yèè à rí#é, ó láre agbáfì-òdáyé fì gìdì gbo.

²⁷ Òñu ní dzé adzíkò yèè à ti kɔ afɔ ti nára-è si ñhìwé-òdáyé†#é. Òdáyé ní:

“Màa be adzítse-mi tsúwádzú-èè wá,

tsí nákó lo káa tótse ònà-èè si fée.” †

²⁸ Ó dji, òñu wà wí fú ña ní ñhàlè yèè fee, ònyà-kǎ kpókɔ kò wà, tsí láre Yòhánà. Ó dji, nóyè-òdáyé†#é, ñhàtá-ene yèè ña òdáyé wà dzoyè si#é, ene yèè gìdì dzé tsígìdì náànjírì-ña#á, ó láre Yòhánà.

²⁹ Tsí ònyà ña kpó, agbalómbà ña gìdì gbo, à wà rǔtíg-bè-Yòhánà#á, tsí à rí ní òtítò-òdáyé wà nárù-è. Ñhè ní à dzé, tsí Yòhánà wà wèt fú ña#á. ³⁰ Ñhìwèrè nyèhè#é, oma-egbé-Fàrisì† ña òñu akòne nékpa-òdáyé† ña, àña, à kò dzé ní Yòhánà kó wè fú àña. Kíbí à tse bèè#é, à kò ètò yèè òdáyé tse si ti nára-ayé-ña#á ñhèè.

³¹ Tsí ó wà wí fú ña ró ní: Oma-isèè ña fee, ene yèè à dzò#é, òñu nákó díreé fú ña. ³² À wà kíbí maqé ña náa kpèrì si náàbòdmè bé#é ni. Òkǎ ña wà dúgbe fú enikèèdzì-ña ní: Àña fì fèrè, tsí à kò dzó bá àña! Tsí àña kǔrǔ-àrǔbéré ña gbo, tsí à kò sɔkú.

† Ìwé-Màlàkí 3:1 (Malachie 3:1)

³³ Ó dji fee, kíbí Yòhánà Awèfúne wá#á, kò wà dze dzídze-kà, tsí kò wà mɔ ɔtí líle gbo, tsí à wà fì ní: Edzòt-kà wà dɔkpɔ fúu. ³⁴ Tsí òɔɔ, ene yèè ònyà bí#é, òɔɔ wá, tsí òɔɔ wà dze, tsí wà mɔ, tsí à ní: Òɔɔ dzé adzèsè, tsí dzé àmòtíɔ gbo, tsí òɔɔ náa dídza agbalómbà òɔɔ òɔɔ olómírè yèè òɔɔ kà nyèwò-òdáyé#é. ³⁵ Ó dji, ká mà ní ene yèè òɔɔ wà tse sí òhà-ífèénò-òdáyé#é, à rí mà ní ífèénò-òdáyé ni òtító ni.

**Yèèsù lɔ ílè-Simóni, ɔma-egbé-Fàrisi-kà,
tsí ɔɔbèè-kà mú àdǎ kpá esè fúu**

³⁶ Náànyi-béè#é, ɔma-egbé-Fàrisi-kà wà, tsí à náa kpèè ní Simóni. Tsí ó dji nódzò-kà, tsí ó kpe Yèèsù ní kò wáa dzené ídɔ-òɔɔ. Tsí Yèèsù lɔ, tsí wà dzené.

³⁷ Tsí ɔɔbèè-kà gbo wá. ɔɔbèè#é, àlòwá ní ó dzé#é, tsí wà òhà#é si#é. Tsí kíbí ó gbó ní Yèèsù wà nòòkpi-dzídze sí òkpá#é-ɔma-egbé-Fàrisi#é si#é, òɔɔ gbo òɔɔ òhà-è, tsí wá. Kíbí ó bàa#á, ó bané àdǎ rúrù fírífírí nàg-bè-kà si, tsí agbè#é gbo gbowó. Òkúta-ìrò-kà ní à ò gbèè#é, tsí à náa kpe òkúta#á ní àlòbásítà.

³⁸ Kíbí ɔɔbèè#é tó#é, ó dɔro gbe Yèèsù, tsí ó wà sɔkú, tsí inyókú-è wà dzò dǎ òhà-esè-Yèèsù. Tsí ó kálè, tsí wà mú irò-èwo-è, tsí wà ò nɔ inyókú#é nésè-è#é. Tsí ó wà mú arù, tsí wà ò mɔ esè-è òɔɔ, àtòoríi kò nya àmúqǎ òrò-kà òhà. Tsí ó mú àdǎ rúrù fírífírí yèè ó bané wá#á, tsí ò kpá esè fúu.

³⁹ Òhàwèrè nyèhè#é, ɔma-egbé-Fàrisi#é wà tsèsèrè òhà-ara-è ní: Tsáyí! Ene yèè bé#é mà dzé agbáfì-òdáyé fìtì ídèhè#é, ó mà mà ònyà-ìrò mèè dzé ɔɔbèè yèè wà mɔwó kǎ#á. Ó mà mà ní àlòwá ní ó dzé#é.

⁴⁰ Tsí Yèèsù nyí, tsí wà fì fú Simóni ní: Òɔɔ né afì-kà, tsí òɔɔ kò fì fúu.

Tsí Simóni gbo dzòɔ fúu ní: Èè, Akóne, fìwá wá.

⁴¹ Tsí Yèèsù ní: Onùgbò-kà wà, tsí òwó fú ònyà mèèdzì. Ene àtsètsè#é, ó òwó òkpò ɔgɔrú lé òhàwó (500) fúu, tsí ó òwó maá lé nógòòdzì fú enikèèdzì-è.

⁴² Tsí òhàwèrè wáa tó, tsí ene nyèhè òɔɔ kò sǎ owó#é fúu, tsí à kò nyáa sǎ. Tsí onùgbò#é kò tsí arù. Ó mú owó#é tɔre fú òɔɔ.

Tsí Yèèsù nyí, tsí wà bere Simóni ní: Bààyí fee, náànjírì-àɔ mèèdzì#é, nǎé nákó dzáfì-onùgbò#é lárè?

⁴³ Tsí Simóni ní: Nódzú tònɔ#é, ene yèè dzené kpíkò#é ní nákó dzáfì-è lárè#é.

Tsí Yèèsù ní: Èè, béè ni.

⁴⁴ Tsí ó nyí, tsí wo ɔɔbèè#é, tsí wà wí fú Simóni ró ní: Òɔɔ sɔwò náàledzò, tsí kò gba òɔɔ rere. Kíbí òɔɔ wá#á, kò fú òɔɔ nómi, tsí òɔɔ kò ò tsǎ esè. Kó rí ɔɔbèè yèè bé. ɔɔbèè#é, òɔɔ ní tsǎ esè fú òɔɔ, òɔɔ inyókú-è#é, tsí ó ké irò-è gbo, tsí ò nɔwó#é. ⁴⁵ Èkèèdzì-è#é, kò fì òɔɔ gbo, tsí ɔɔbèè#é òɔɔ wà mɔ esè fú òɔɔ tònítóni.

⁴⁶ Èkèèdzì-è ró#é, kò mú àdǎ dǎ néwo fú òɔɔ, kíbí à náa tse#é. Tsí ɔɔbèè#é òɔɔ ké àdǎ rúrù fírífírí yèè fé lárè#é, tsí ò kpá esè fú òɔɔ.

⁴⁷ Ó dji, òɔɔ wà fì fúu ní fee, ɔɔbèè#é, àbi kpíkò yèè òɔɔ wà náa-è kpó#é, à mú òɔɔ tɔre fúu. Òhà ní àmúqǎ-è gbo kpò#é. Ó dji, ene yèè dzàbi odé, tsí à múu tɔre fúu#é, àmúqǎ-è kà kpò. ⁴⁸ Tsí ó nyí, tsí wà wí fú ɔɔbèè#é ní: À mú àbi-è òɔɔ tɔre fúu.

⁴⁹ Òhàwèrè, ene yèè wà bè òɔɔ, tsí wà dzené báa#á, à wà kpòkǎ#é ní: Nǎé dzé ene yèè bé#é, tsí ní òɔɔ wà mú àbi-ene tɔre fúne#é gidì ná?

⁵⁰ Tsí ó wà wí fú ɔɔbèè#é ró ní: Òdáyé gbàà là, òɔɔ yèè tse#é, ó né àkaralé sí òhà-òɔɔ. Ó dji, kó tó ílè ire fòò.

ɔɔbèè kǎɔ gbo wà tɔ náànyi-Yèèsù

8 Náànyi-béè#é, Yèèsù náa wà rǎ gbà òhà lákú òɔɔ òhà-òko òɔɔ, tsí náa wà dzíkò-òdáyé fúne, tsí wà dzíkò dídɔ ti náa-kíbí òdáyé nákó wáa dzoyè gbo gbà#á fú ònyà òɔɔ. ɔmatsé-è mààmèèdzì òɔɔ#á gbo wà báa si. ² Tsí ɔɔbèè kǎɔ gbo yèè ó bɔ, tsí lé edzòt sǎ náànyi-ìkùbò òɔɔ#é, àɔ gbo, à wà tɔ náànyi-è. Náànjírì-òɔ#á, òkǎ dzé Màríyàtì ti ilù-Màdǎlǎ. Edzò mèèdze ní ó lé sǎ náànyi-è#é. ³ À náa kpe òkǎ gbo ní Dzòwàná. ɔkò-è dzé ègbènáànyi-òlù Èròdìt, tsí à náa kpèè ní Súsà. Òkǎ gbo dzé Súsà, tsí ɔɔbèè kpíkò òmírè kǎɔ gbo wà báa, tsí àɔ gbo, à náa wà mɔwó gbè fú Yèèsù òɔɔ ɔmatsé-è òɔɔ. Òhà-ire tǎɔ ká-òɔ ní à náa ké, tsí wà ò mɔwó gbè fú òɔɔ#á.

Yèèsù mú àtsòko-kà, tsí ò kpòwe fú ònyà òɔɔ

(Màtéwò 13:1-5; Màkò 4:1-9)

⁴ Tsí ó dji nódzò-kà, tsí ònyà òɔɔ tsé kì, tsí wáa kpìdè òdì-Yèèsù. Ònyà òɔɔ ti òhà òɔɔ wérí wérí kpó, tsí wá ní. Kíbí à wá béè kpó#é, Yèèsù òɔɔ, tsí wà kpòwe-kà fú òɔɔ ní: ⁵ Àtsòko-kà òɔɔ, tsí lɔ nóko kò lɔ káa gbè dzídze. Kíbí ó tó#é, ó wà nyáa kǎ wérí nóko#é. Kíbí ó wà nyáa kǎ béè#é, ɔma kǎɔ káa dǎ nódzú-òhà, tsí ònyà òɔɔ rǎ òhà-è, tsí eye òɔɔ se òɔɔ dzé kpó. Òhàwèrè, nyèhè òɔɔ kò nyáa wù ró. ⁶ Tsí ɔma kǎɔ gbo káa dǎ òhà-òkúta, tsí à wù. Kíbí à wù tá#á, à kú, òɔɔ yèè tse#é, tútù kò wà bè fú òɔɔ. ⁷ ɔma kǎɔ gbo káa dǎ náànjírì-agúgú òɔɔ, tsí àɔ mèèdzì mèèdzì#é kpó, à dzò wù, tsí agúgú òɔɔ#á fà mú òɔɔ, tsí kpa òɔɔ. ⁸ Tsí ɔma kǎɔ gbo káa dǎ òhà-ire, tsí à wù, tsí dònùgbò, tsí òkpì kǎkǎ so ɔma ɔgɔrú.

Tsí Yèèsù tó wí ró ní: Ene yèè né etí-ìgbǎ#é kò màa ò tsojì.

Kí tse tsí Yèèsù kpòwe òɔɔ, tsí wà ò wínyè fú ònyà òɔɔ?

(Màtéwò 13:10-17; Màkò 4:10-12)

⁹ Tsí ɔmatsé-è òɔɔ wà bèrèè ní: Òkpì-òwe#é fàà?

¹⁰ Tsí ó wà fì fú òɔɔ ní: Òdáyé tsí òhà fú òɔɔ ní ká gbò afì-ìwò yèè òɔɔ wà#á ti náa-kíbí nákó dzoyè gbà#á. Ó dji, ene-àtìbò òɔɔ#á, ó wà wínyè fú òɔɔ nóowe nóowe, àt-sùgbèe "ká wà wòrǎ náàrimáa rí òhà-kǎ, tsí ká wà gbǎ#é náàrimáa gbò òkpì-afì-kà ni." †

Yèèsù wà nya òkpì-òwe yèè ó kpa ti náa-àtsòko-kà#á

(Màtéwò 13:18-23; Màkò 4:13-20)

¹¹ Bààyí#é, òkpì-òwe#é gidì ní dzé ní: Dzídze yèè àt-sòko#é káa gbè#é, òɔɔ ní dzé afì-òdáyé#é. ¹² Ene yèè òɔɔ dzé odzú-òhà òhà ɔma dzídze kǎɔ káa dzì#é ní dzé ene yèè òɔɔ wà gbò afì-òdáyé, tsí múu sí néwo, tsí Ètsùt wáa tó, tsí wáa nyáa òɔɔ néwo-òɔ ní ká màa gbàà

† Ìwè-Yèsáyà 6:9 (Esaie 6:9)

gbó#é. Injé yèè tse#é, bí à gbàá gbó, Ìdáyé náko gbà nà là.

¹³ Tsí ñlè-òkúta yèè òma dzídze ìrò kǎŋa gbo káà dǎ#á, òŋu ní dzé ene yèè ña gbó afɔ-Ìdáyé, tsí gbàá òŋu ayé títé#é. Ó dǐ, à kò tse tsí kó ta ogùgù mùlè rere. Ene nyèŋè ña#á, à nè àkaralé si ñntá-Ìdáyé fú iwèrè-kǎ gé, tsí kíbí àdǎwò wáa wá ñntá-ña#á, à kò nyáa gbódzú, à tòkpì nàànyì. ¹⁴ Tsí òma dzídze yèè ña gbo dǎ nágúgú#é, àŋa gbo ní dzé ene yèè ña gbó afɔ-Ìdáyé, tsí ìsèrè-injé-ayé ña lárè ñá, tsí à nàa dzáfɔ-owò òŋu dǐdǐ-ayé#é lárè#é. À wà kíbí òma dzídze yèè wù, tsí agúgú ña fà múu, tsí kpaá, tsí òma-è kà gbó láyé#é ni. ¹⁵ Tsí òma dzídze yèè ña káà dǎ ñlè-ire#é ní dzé ene yèè ña né ìlò-ire, tsí inó-ña má, tsí à gbó afɔ-Ìdáyé, tsí gbàá, tsí múu si ñnsèrè, tsí wà ñ tsitsé tse#é. À wà kíbí òma dzídze bé, tsí à wù, tsí so rere, injé yèè tse#é, à wà tsikpá.

È tsí éwo-ara-ñé néèkó yèè è wà gbà#á

(Mákò 4:21-25)

¹⁶ Yèèsù wà wí fú ña ró ní: À kà tó kandé gú, tsí mú injé dèe má nàmi tsí ká ñ bò nábé-àgbà. Kà kàa béè, à nàa ñ gú ñntá-kpènkpéle, tsí ònya òkǎlǎkǎ yèè wólé#é kó nyáa rírǎ ni. ¹⁷ Béè ké ní, injé òkǎlǎkǎ yèè wà ñndúkù si báàyí#é, à náko wáa nyáa fùdǎ si ñgbangba#á. Tsí injé òkǎlǎkǎ gbo yèè wà nóòkùkù si báàyí#é, à náko múu si ñmímá, tsí ònya ña náko màá á. ¹⁸ Ñbèé, è tsí éwo-ara-ñé ti nára-èkó yèè è wà gbà#á. Ó dǐ, ene yèè né#é, à náko fúu máa, tsí ene yèè kò né#é, odé tsígíqí yèè gíqí ò né#é, à náko gbàá nówó-è.

Ìnà-Yèèsù òŋu inàbí-Yèèsù ña wà wòò

(Màtéwò 12:46-50; Mákò 3:31-35)

¹⁹ Nàànyì-béè#é, inà-Yèèsù òŋu inàbí-è ña wà wo ká ríi. Ó dǐ kíbí à wáa tó#é, à kò rí idì, tsí ká lo ñdǐ-è, injé yèè tse#é, ònya ña kpò gbegbé. ²⁰ Tsí à wà dzé fúu ní: Ìnà-è òŋu inàbí-è ña wáa dóro si nóòde, tsí wà wo ní àŋa kó ríi.

²¹ Tsí ó wà dzòŋù fú àŋa kpó ní: Ìnà-òŋu òŋu inàbí-òŋu ña ní dzé ene yèè wà gbó afɔ-Ìdáyé, tsí wà ñ tsitsé tse#é.

Yèèsù dǎ awu lákú-kǎ dóro

(Màtéwò 8:23-27; Mákò 4:35-41)

²² Tsí ó dǐ nódzǎ-kǎ ró, tsí Yèèsù òŋu òmatsé-è ña ñde, tsí wò nókǎ-odzómì, tsí ó wà wí fú ña ní: Àŋa kó kadzá lo náàtàkè-èkéèdzì-odò tsítsédzú tēngèlèè#é. Tsí à lo.

²³ Kíbí à tu òkǎ-odzómì#é làkóò#é, Yèèsù sù nókǎ#é, tsí orū raa lo. Tsí awu lákú-kǎ kpé tsítse ñntá-omi#é gbòkǎ, tsí omi#é kpé kpíkpa, tsí wà dǎ nókǎ#é, tsí wà kǎà bà, tsí à bókò tsèrá. ²⁴ Tsí òmatsé-è ña sǎ timá-è, tsí wà dzíi, tsí wà dúgbe fúu ní: Akóne, Akóne! Àŋa bókò tsèrá.

Tsí ó dzí, tsí ñde, tsí gbǎdzú fefe bá awu#é òŋu omi#é ní: Ká tsíkó, tsí ká dǎ dóro!

Tsí awu#é gbo, omi#é gbo, à dǎ dóro kpó gbòkǎ, tsí idì kǐdì kpa kpó tǐyè tǐyè tǐyè.

²⁵ Tsí ó wà bèrè ñá ní: Kí tse tsí à kò né àkaralé si ñntá-òŋu ná?

Ó dǐ, injé yèè à rí ña#á, ó mù ñá, tsí odzo kpé ña tsítse, tsí à wà bere ara-ña ní: Bí ene yèè wà fàá ñnèé, tsí ó wà kǎrū awu òŋu omi gíqí gbo, tsí à wà mú éwo dzó fúu ná?

Edzò ña wà dǎkpò fú ònya-kǎ, tsí Yèèsù lé edzò ña#á sè nàànyì-è

(Màtéwò 8:28-34; Mákò 5:1-20)

²⁶ Nàànyì-béè#é, à dzì nòŋnà, tsí lo káà tó náàtàkè-èkéèdzì-odò#é. À tó ñlè-ene-Gérásà ña nòŋgǎgǎ-erè-Gàlilé. ²⁷ Kíbí à tó#é, títì Yèèsù kó ti si ñlè#é, ònya-kǎ wáa kpàdè-è. Ene nyèŋè#é dzé òma-ilú bè ni, tsí edzòt ña wà dǎkpò fúu. Tsí àwù nàmi ògódó gíqí kǎ ara-è báàyí, ó ti dzè. Nàa wà rè néèwò néèwò gé ni. Kà sù ñlè gbo ró. Ñfò-òkù ña gé ní nàa wà gbé#é.

²⁸ Tsí kíbí ó rí Yèèsù#é, ó dúgbe gbòkǎ, tsí káà kálè nábé-è, tsí wà wí fúu nóŋù líle ní: Yèèsù, òma bíbí-Ìdáyé Oléwo, kí ò wà wò fú mi ni? Ñ tsikalè fée, máa mú mi réré dè!

²⁹ Injé yèè tse tsí ó wí béè#é, Yèèsù hǎrǎ fú edzò#é ní kó sè nàànyì-è. Edzò#é nàa wà múu gírì kpeékpeé gé ni. Àtsùgbée kó máa fùdǎ lo#é, à nàa mú wòrò-irè, tsí ñ dè esè-è òŋu òwó-è ña. Tsí kíbí à nàa dèé béè gíqí gbo#é, nàa dzáa, tsí edzò#é nàa télèè fùdǎ ñnlú#é lo ñkòko.

³⁰ Ñbèé, Yèèsù bèrèè ní: Bí à nàa kpèé fàà? Tsí ó dzòŋù ní: Kpíkpo Gbèè.

Ìdèndè#é, edzò ña#á kpò, tsí wà dǎkpò fúu. ³¹ Tsí à wà tsikalè fú Yèèsù ní: Kó máa mú àŋa sǎ ñfò lákú yèè kò né ìkpàkù#é dè.

³² Nààsòkò nyèŋè#é, òhà ña kǎ ara-òkè-kǎ si bè, tsí wà dze. Tsí edzò ña#á tsikalè fú Yèèsù ní: Kó fú àŋa nòŋnà, tsí àŋa kó wò ñntá-òhà nyèŋè ña.

Tsí Yèèsù dzé. ³³ Gbòkǎ gé#é, edzò ña#á sè nàànyì-idza#á, tsí à sá wò ñntá-òhà ña#á. Tsí òhà ña#á yaré kpìrkpìrì ti ñntá-òkè yèè à wà si#é, tsí wáa lo káà bǎ sǎ nódó, tsí à kí ñnè kpó. ³⁴ Tsí kíbí arò-òhà ña#á rí injé yèè tse#é, à sá lo ñlè, tsí fǎ injé yèè à rí ña#á fú ònya ña nàànjírì-ilú#é. À túunkǎ-afɔ#é lo ñnlú tsékétséké yèè wà ñhyabè ña#á gbo. ³⁵ Tsí ònya ña fùdǎ, tsí yaré lo ní àŋa kó lo káà rí injé yèè tse#é. Tsí kíbí à tó ñdì-Yèèsù#é, à rí ene yèè edzò ña sè nàànyì-è#é, tsí ó dzokó si nábé-Yèèsù. Àwù ña ti wà nára-è si, tsí kò wà sùrú ró. Kíbí à ríi béè#é, ó nódzo fú ña. ³⁶ Tsí ene yèè ña rí kíbí injé ña#á lo gbà#á, à kpèrǎ ti nára-kíbí Yèèsù lé edzò ña sè nàànyì-ene nyèŋè#é fú ene yèè wá kǎànyì ña#á.

³⁷ Tsí ilú#é kpó wà fǎ fú Yèèsù ní: Kó ñde ñdì-àŋa.

Injé yèè tse#é, ó nódzo fú ña tó béè.

Tsí Yèèsù káà wò nókǎ-odzómì#é dzokó, tsí wà wo kó sè bǎ lo ríGàlilé. ³⁸ Tsí ene yèè edzò ña sè nàànyì-è#é wà tsikalè fúu ní: Òŋu kó lo báa.

Tsí Yèèsù kò, ³⁹ tsí wà wí fúu ní: Kó sè lo ñlè-è, tsí kó lo káà wí fú ònya ña ní Ìdáyé tse injé lákú-kǎ fú òŋu. Kó fǎ kpó fú ña.

Tsí kíbí ó sè lo#é, ó káà fǎ injé lákú yèè ña Yèèsù tse fúu kpó#é.

Yèèsù bɔ ɔɔɔɔɔɔ-kǎ, tsí dzí ɔɔma-onùgbó-ɔɔma-ìyúdà ɔɔ-
kǎ

gbo ti náànjírí-òkú ɔɔ wá náyé
(Màtéwò 9:18-26; Mákò 5:21-43)

⁴⁰ Níbèé, Yèèsù sɛ̀ b̀ ti náàtàkè-oqò#é wáa lo ńGàlilé. Kíbí ó tó#é, ònyà ɔɔ gbàà òɔ ayè títé, inyé yèé tse#é, à d́óro si kpó, tsí wà wo bíb̀wá-è. ⁴¹ Ǹh̀wèrè nyènyè#é, onùgbó-ilé-ikpàdqé-ɔɔma-ìyúdà ɔɔaɔ-kǎ wà bè, tsí dzé Yàwíró. Tsí òɔ gbo wáa tó, tsí kálè nábé-Yèèsù, tsí tsikalè fúu ní kó wá ńlé-òɔ, ⁴² tsí kó wáa gba ɔɔma-òɔ fú òɔ d́é. ɔɔma ɔɔɔɔɔɔ#é òkǎntso gé ní wà fúu#é, tsí ó né kíbí ɔɔq̄ máàméèdzì b́éé. Tsí ó wà r̄, tsí b̀kó kú.

Tsí Yèèsù ńde, tsí dzi ǹǹǹ-ilé-è làkòò. Tsí ilú#é kpó t̀ náànyì-è, tsí à r̄ si kpó kp̄nyì.

⁴³ Tsí ɔɔɔɔɔɔ-kǎ gbo wà náànjírí-ɔɔaɔ bè, tsí àmbara wà d̀ nára-è ɔɔq̄ máàméèdzì-è ńnéé, tsí kò wà d́ààtí fúu láyé. Ó lo ńd̀i-abɔne ɔɔaɔa títí ó ná owó-è gbo kpó, tsí abɔne-kǎ kpókpo kò nyáa b̀. ⁴⁴ Kíbí ó rí Yèèsù#é, ó timá-è ń̀kpàdqànyì-è, tsí m̀wó kǎ etí-àwù-è. Ǹnd̀i-bè gbòkǎ#á, àmbara#á d́a d́óro.

⁴⁵ Tsí Yèèsù wà bèrè ní: Nèé dzé ene yèé m̀wó kǎ òɔ#é?

Tsí ene kúnukú wà f̄ ní: Kò tsi òɔ ni, kò tsi òɔ ni.

Tsí Simóni Òkúta tsí ar̄, tsí wà f̄ fúu ní: ̀gá, ene yèé ɔɔaɔ wá wé-è si, tsí r̄ si kp̄nyì si tó b́éé#é ní. ⁴⁶ Tsí Yèèsù ní: ̀nyà-kǎ m̀wó kǎ òɔaɔ náa, inyé yèé tse#é, òɔaɔ mà ní ikpá-kǎ fúdqá nára-òɔ.

⁴⁷ Tsí ɔɔɔɔɔɔ#é rí ní òɔaɔ kàkó nyáa mú ara-òɔaɔ d́úkú ró, tsí ó nya ara-è fúdqá náànjírí-ònyà ɔɔaɔ ńwádzú-Yèèsù. Ó wà ɔɔaɔ kpó, tsí ó káa kálè nábé-Yèèsù. Tsí nódzú-ònyà ɔɔaɔ kpó#é, ó f̄ inyé yèé tse tsí ó m̀wó kǎ#á, òɔaɔa kíbí àr̄#é t̀u gbo gbòkǎ#á.

⁴⁸ Tsí Yèèsù f̄ fúu ní: ɔɔaɔ, àtsùgbée kíbí ó né àkaralé si ń̀tá-òɔaɔ#é ní ̀dqáyé b̀. Ó d̀i, kó tó ńlé ire f̀ò.

⁴⁹ Ǹh̀wèrè yèé Yèèsù wà w̄nyè#é, ònyà-kǎ ti ńlé-onùgbó-ilé-ikpàdqé-ɔɔma-ìyúdà ɔɔaɔ#á, tsí wáa wí fú onùgbó#é ní: ɔɔaɔ-è ti kú ná. Ó d̀i, kó máa d́kpɔ fú Ak̄ne ró.

⁵⁰ Tsí kíbí af̄#é dzi ńtí-Yèèsù#é, ó wí fú Yàwíró ní: Èdq̄ kó máa d́aa. Kó né àkaralé si ń̀tá-òɔaɔ gé, tsí ɔɔaɔ-è nákó gbé náàyè.

⁵¹ Tsí à s̄é dzi ǹǹǹ. Tsí kíbí à lo káa tó ńlé-Yàwíró#é, Yèèsù kò dzé ní ònyà-kǎ kó wólé#é lo bá òɔaɔ náànyì-Simóni Òkúta òɔaɔ Yòhánà òɔaɔ Yàkúbù má nára-boba-maqé#é òɔaɔ inà-è gbo.

⁵² Tsí ene-àt̄b̀ yèé wà bè si ɔɔaɔ#á, à wà ráàbo, tsí wà s̀kú kpó wòò. Tsí Yèèsù wà r̄ fú ɔɔaɔ ní: Ká mí ɔkú. Maqé#é kò kú, ó wà s̄r̄u ni.

⁵³ Kíbí ó wí b́éé#é, à dzi náar̄ fúu, inyé yèé tse#é, à mà ní maqé#é ti kú. ⁵⁴ Tsí kíbí à wólé#é lo#é, ó dzi ɔwó-è bané, tsí ó f̄ ní: ɔɔaɔ, ńde dza!

⁵⁵ Gbòkǎ#á, ó gbó ti ayé, tsí ńde. Tsí Yèèsù wí fú ɔɔaɔ ní: Ká wo dzídze fúu, tsí kó dze.

⁵⁶ Níbèé, ó mu boba-è òɔaɔ inà-è. Tsí ó f̄ fú ɔɔaɔ ní: Tsém! Ká máa f̄ fú ònyà-kǎ oo.

Yèèsù bɔ ɔɔmatsé-è máàméèdzì ɔɔaɔ#á lo ń̀lú ɔɔaɔ wé-
(Màtéwò 10:5-15; Mákò 6:6-13)

9 Ó d̀i nódzú-kǎ, tsí Yèèsù kpe ɔɔmatsé-è máàméèdzì ɔɔaɔ#á kp̄dqé, tsí ó fú ɔɔaɔ ńkpá òɔaɔ ètse ní ká wà ń lé edzòt̄ ir̄ òkǎl̄òkǎ kpó yèé ɔɔaɔ wà d́kpɔ fú ònyà ɔɔaɔ#á s̄é náànyì-ɔɔaɔ, tsí ká wà b̀ àr̄ ɔɔaɔ gbo. ² Tsí ó bè ɔɔaɔ ní ká lo káa b̀ àk̄r̄ ɔɔaɔ, tsí ká dzíkò ní: Ìwèrè sómá t̄, tsí ̀dqáyé kó wáa dzoyè.

³ Tsí ó wí fú ɔɔaɔ ní: B́i à làkòò, ká máa bané inyé-kǎ kpókpo. Ká máa bané òkpá, ká máa bané àkpò, ká máa bané dzídze òɔaɔ owó. ̀nyà-kǎ kó máa bané àwù méèdzì. ⁴ Ó d̀i, ńkpàtá òkǎl̄òkǎ yèé nákó gbà ɔɔaɔ náàledzò#é, ká máa ńde ńkpàtá#á títí fú ɔɔdzó-d̄in̄de-ɔɔaɔ ń̀lú#é. ⁵ Tsí b́i à tó ń̀lú-kǎ, tsí ònyà-kǎ kò gbà ɔɔaɔ, ká ńde bè, tsí ká gbákpá gbésè náf̄-ɔɔaɔ, àtsùgbée ene-ilú ɔɔaɔ#á ká mà ní ó tse dzó-àɔaɔ ká-ɔɔaɔ ńnéé.

⁶ Tsí ɔɔmatsé-Yèèsùt̄ ɔɔaɔ#á ńde, tsí wà r̄ ń̀lú ɔɔaɔ wé-
tsí wà dzíkò d̄iq̄ làkòò, tsí wà b̀ àk̄r̄ ɔɔaɔ gbo wé-
r̄.

Èródq̄ wà gbó idzàmà-Yèèsù, ó d̀i, kò d̄q̄ fúu
(Màtéwò 14:1-12; Mákò 6:14-29)

⁷ Náàsòkò nyènyè#é, Èródq̄t̄ dzé olú si nère-Gàlilé si. Tsí Yèèsù òɔaɔ ɔɔmatsé-è ɔɔaɔ gbo wà ńtsé si. Tsí Èródq̄ wà gbó idzàmà-inyé yèé à wà tse ɔɔaɔ#á kpó, tsí kò ma yèésì kó mú ńné. Inyé yèé tse#é, ònyà kǎa wà f̄ ní: Yèèsù#é ni Yòhánàt̄ Awéf̄une ni, tsí ó s̄é dzi ti náànjírí-òkú ɔɔaɔ wá náyé#é. ⁸ Tsí ònyà kǎa òɔaɔ wà wí ní: Èl̄iyàt̄, agbáf̄-̀dqáyé f̄t̄ yèé gbé wáa lo dzòò dzòò#é ní s̄é wá ró#é. Tsí olòmírè kǎa òɔaɔ wà f̄ ní: Agbáf̄-̀dqáyé f̄ ti dzòò dzòò ɔɔaɔ-kǎ ní s̄é dzi ti náànjírí-òkú ɔɔaɔ wá náyé#é.

⁹ Tsí Èródq̄ ní: ̀ɔɔaɔ ti f̄, tsí à d́ewo-Yòhánà wá fú òɔaɔ ná. Tsí nèé dzé ene yèé à wà w̄nyè ti nára-è b́éé#é ná? Tsí ó wà wo odzú-è kó kǎ Yèèsù#é òɔaɔ ká-è.

Yèèsù s̄é ònyà ègbèlèègbè-kǎ ńdzídze
(Màtéwò 14:13-21; Mákò 6:30-44; Yòhánà 6:1-14)

¹⁰ Adzítse-Yèèsùt̄ ɔɔaɔ s̄é b̀ wá, tsí wáa f̄ inyé yèé à tse ɔɔaɔ#á kpó fú Yèèsù. Tsí ó kpè ɔɔaɔ lo nákpàl̄à-kǎ, tsí òɔaɔ-ɔɔaɔ méèdzì s̄́ɔ́, à ńde, tsí lo nère-ilú-Bètsàyd̄á. ¹¹ Tsí ònyà-ègbèlèègbè yèé wà bè#é mà, tsí à tsé k̄, tsí ròò bá lo. Tsí kíbí à káa tó#é, Yèèsù kò lé ɔɔaɔ. Ó gbà ɔɔaɔ, tsí wà tsékò fú ɔɔaɔ ti nára-kíbí ̀dqáyé nákó wáa dzoyè gbà#á, tsí ó wà b̀ àk̄r̄ ɔɔaɔ gbo.

¹² Tsí ɔɔdzó#é d̄eká, tsí ɔɔmatsé-Yèèsùt̄ máàméèdzì ɔɔaɔ#á ńde, tsí s̄ timá-è, tsí wà f̄ fúu ní: Kó wí fú èrò#é ní ká b̀ lo, àtsùgbée ká nyáa lo ń̀lú-oko ɔɔaɔ òɔaɔ ń̀tá-oko yèé wà sómá bè ɔɔaɔ#á, tsí lo káa wo dzídze, tsí ká dze, tsí wo id̄is̄u gbo. Inyé yèé tse#é, ńbí yèé àɔa wà si#é kí taànù.

¹³ Tsí ó f̄ ní: Àɔa ká-ɔɔaɔ ká fú ɔɔaɔ ńdzídze.

Tsí à f̄ ní: Kp̄ó! Kp̄n̄ó méerú òɔaɔ edz̄a méèdzì gé ní wà fú àɔa#á. Ó wà wò ní àɔa kó lo káa ra dzídze wá fú ònyà ègbèlèègbè yèé ɔɔaɔ ni?

¹⁴ ɔɔk̄k̄ yèé ɔɔaɔ wà bè#é, à lo kíbí ònyà egbèrú lé négbàà egbàà ònà méèdzì (5000) bé. Tsí ó wí fú ɔɔmatsé-è ɔɔaɔ#á ní: Ká kpérì ònyà ɔɔaɔ dzókò tsùm tsùm lo kíbí imarù-ònyà maá lé nógòòdzì ń̀nd̀i kǎkǎ.

¹⁵ Tsí ɔmatsé-è ɲa dzé, tsí à tse tsí ònyà ɲa dzokó kpó bée lo.

¹⁶ Tsí ó òde, tsí ké kpónó méerú ònu edzā méedzi#é, tsí ké odzú fú igberì, tsí wúure fú ɔdáyé fú dzidze#é, tsí wà tsé ɲa, tsí wà ñ bɔwɔ-ɔmatsé-è ɲa ní ká ñ kpé fú èrò#é. ¹⁷ Tsí à dze, tsí yó kpó títí ó bò. Tsí ɔmatsé-è ɲa se àbùbò yèé bò ñlè ɲa#á, tsí ñ dā nágba máaméedzi, tsí à kǐ kpó.

Òkúta fɔ ene yèé Yèèsù dzé#é nódzú-ònyà kpó
(Màtéwò 16:13-20; Mákò 8:27-30)

¹⁸ Ó dī nódzú-kǎ ró, tsí Yèèsù lo nákpálà-kǎ, tsí wà wúure, tsí ɔmatsé-è ɲa gbo wà bè si. Tsí ó nyí, tsí wà bèrè ɲa ní: Afɔ mée èrò#é wà wí ti nára-ònu ná?

¹⁹ Tsí à wà dzòhù fúu ní: ɔnyà kǎna ní ó dzé Yòhánàt Awéfúne. ɔnyà kǎna gbo ní ó dzé Èlìyàt, agbáfɔ-ɔdáyé fɔt yèé gbé wáa lo dzò dzò#é. Tsí ònyà kùbò ɲa gbo wà fɔ ró ní agbáfɔ-ɔdáyé fɔ ti dzò dzò òmirè-kǎ ní ó dzé, tsí sè dzí ti náànjírí-òkú ɲa wá náyé#é.

²⁰ Tsí Yèèsù ní: Tsí nódzú tǎna ònu fe, nées ònu dzé? Tsí Òkúta tsí arū, tsí dzòhù fúu ní: ɔnu ní dzé Kírísítò Agbanelà yèé ɔdáyé tsǎ, tsí bè wá#á.

²¹ Tsí Yèèsù kò fú ɲa ní: Tsém! ɔkǎ-ɲa-kǎ kpókpó kó máa fɔ fú ònyà-kǎ oo. ²² Ó dī, ó wà ní ònu, Ene yèé ònyà bí#ét, ònu kó réré kpíkpò, tsí onùgbó-ilú ɲa ònu onùgbó-atseɔ-ɔdáyé ɲa má nára-akóne nékpa-ɔdáyé ɲa ká kɔ afɔ-ònu, tsí sɔ ònu fú ikú, tsí ká kpa ònu, tsí nódzú-èkéeta-è ònu náko sè dzí ti náànjírí-òkú ɲa wá náyé.

²³ Tsí ó wà wí fú ònyà kpó ní: Bí ònyà-kǎ wà wo kó tē náanyi-ònu, ene nyèhè kó máa nyíwo ara-è. Kó ké egi-ìdǎàgàlǎdzàt-è rù nódzú kódzú, tsí kó tē náanyi-ònu.

²⁴ Ó dī fee, ene yèé wà wò ní ònu kó gba ara-ònu là, ene nyèhè náko tsérá. Tsí ene yèé mú ikú-è tà náatsùgbé-ònu#é, ene nyèhè náko rí ɔlà. ²⁵ Bí ònyà-kǎ dīgírí títí injé-ayé gbanɲa ɲa#á kpó dzé tēè, tsí ònu ká-è tsérá nàmí ó nò fe, èrè mée wà ñnè fúu?

²⁶ Ó dī, bí ònyà-kǎ wà, tsí injé-ònu ònu afɔ-ònu ɲa gbo wà tsanó fúu, ònu, Ene yèé ònyà bí#é, nódzú yèé ònu náko ti nòrɔ wá#á, injé-ene nyèhè náko tsanó fú ònu gbo. Nódzú nyèhè#é, ònu náko wà ònu iyì-adzítse-òrɔt ɲa, tsí ònyà kpó náko rí iyì-Boba-ònu ònu iyì tònɲa ká-ònu gbo. ²⁷ ɔnu wà wí fú ɲa ní fee, ònyà kǎna wà náànjírí-ɲa bí#é, à kàkó kú tǎnà à náko rí kíbì ɔdáyé wà dzoyè gbà#á.

Ìwànwà-Yèèsù kparɔ nódzú-ɔmatsé-è ɲa
(Màtéwò 17:1-13; Mákò 9:2-13)

²⁸ Kíbì Yèèsù wí bée tǎ#á, ó dī nódzú-èkéedzɔ-è, tsí ó gbé Òkúta ònu Yòhánàt má nára-Yàkùbù gbo, tsí à lo ñntá-òkè-kǎ, tsí ká lo kàa wúure. ²⁹ Ñhwèrè yèé ó wà wúure#é, iwànwà-odzú-è kparɔ gbòkǎ, tsí èbò-ara-è gbo wà fú pémpém, tsí wà kɔ nyènyènyè. ³⁰ Gbòkǎ#á, ònyà méedzi kǎna doro gbèé si, tsí wà wínyè báa. Mòsèt ònu Èlìyàt ní. ³¹ Kíbì à mú ara-ɲa ɲa Yèèsù#é, iyì-ɔdáyé wà ñntá-ɲa si, tsí à wà wínyè báa ti nára-kíbì ó bókó lo ñYèrúsàlèmi, tsí kó kàa tse tsí ètò-ɔdáyé kó tse, tsí kó kú#é. ³² Ñhwèrè nyèhè#é, orū rá Òkúta ònu

enikéedzi-è ɲa lo si. Tsí à dzí, tsí odzú-ɲa má, tsí à rí ní iyì-ɔdáyé wà ñntá-Yèèsù si, tsí à rí ene méedzi yèé doro gbèé si ɲa#á gbo. ³³ Kíbì ene nyèhè ɲa#á bókó òde ñdò-è#é, Òkúta wà wí fúu ní: Akóne, ó sǎ héjú ní àwa gbo, àa wà ñbíbé si. Báàyí#é, àa kó kó awúré méeta fú ɲé. ɔkǎ náko dzé tēè, tsí ɔkǎ gbo náko dzé ti Mòsè, tsí èkéeta náko dzé ti Èlìyà.

Òkúta kò ma injé yèé ó wà wí#é, ó bɔ ti nárū-è fáyi gé ni.

³⁴ Ñhwèrè yèé ó wà wínyè bée#é, iri-kǎ dī, tsí bò ɲa málè kpó gbòkǎ. Kíbì iri#é wà dī bò ɲa làkòò bée#é, odzo tse ɔmatsé ɲa#á. ³⁵ Tsí onù-kǎ dǐ ti ñnɔ-iri#é, tsí wà fɔ fú ɲa ní: Ene yèé bée#é, ɔma bíbí-mi ni, ònu ní ñ tsǎ#á. È rētígbè-è.

³⁶ Kíbì onù#é dǐ tǎ#á, Yèèsù ònu ñikǎ gé ní ɔmatsé-è ɲa wà rí#é. Tsí injé yèé à rí#é, à tsikó kpírìkpírì, à kò wíi fú ònyà-kǎ kpókpó ti nódzú nyèhè títí wáa fú àsòkò yèé Yèèsù kò wà ñntalè#é bá ɲa ró#é.

Yèèsù lé edzò-kǎ sè náanyi-maqé-kǎ
(Màtéwò 17:14-21; Mákò 9:14-29)

³⁷ Tsí ó dī ñlè má-è, tsí Yèèsù ònu ɔmatsé-è méeta ɲa#á ti nòòkè#é wá, tsí ònyà ɲa tsé kì, tsí wáa lo kàa kpaqé-è. ³⁸ Náànjírí-ɲa#á, ònyà-kǎ wà dúgbe ní: Akóne, ñ tsikalè fée, rí ɔma-mi ɔnkèè yèé fú mi dé! ɔma ɔkǎntso gé ní ó dzé fú mi#é. ³⁹ Tsí edzòt-kǎ wà dǐkpɔ fúu. Bí injé#é wá fúu gé, náa girí. Tsí bí ó girí, náa múu dúgbe kùkù gbòkǎ, tsí náa wà mií kpó kpaɲkpaɲ, tsí arū-è gbo náa wà wó fútùfútù. Tsí ká kò dzò bée gé. Náa múu réré gidì héjú tǎnà kó kò dzò. ⁴⁰ Tsí ònu wáa tsikalè fú ɔmatsé-è ɲa ní ká lé edzò#é sè náanyi-è, tsí à kò nyáa tòòsù-è.

⁴¹ Tsí Yèèsù tsí arū, tsí ní: Ène, ɔma-isèè ɲa, ònyà-ìbàdì ɲa yèé è dzé si#é, è kè né àkaralé né! Ìwèrè méelò màa tse bá ɲé? Gbà méelò màa módzùgbó, tsí wà gba injé yèé è wà tse ɲa#á ná?

Tsí ó nyí, tsí wà wí fú boba-maqé#é ní: Kó gbé ɔma-è wá fú ònu.

⁴² Kíbì maqé#é sɔ bàa ñdò-è gé#é, edzò yèé wà dǐkpɔ fúu#é sè múu tsòlè ró, tsí múu nyílè kùkù, tsí wà mií kpó kpaɲkpaɲ. Ñbèè, Yèèsù gbàdzú fefe bá edzò#é ní: Kóyá! Kó sè náanyi-maqé#é!

Gbòkǎ#á, edzò#é sè náanyi-è, tsí ara-è tū dzù. Tsí ó gbèè ɔwɔ-boba-è. ⁴³ Tsí ó mù ɲa kpó, injé yèé tse#é, à rí ní ikpá-ɔdáyé lákú idèndè.

Yèèsù wà fɔ ró ní ònu náko kú,
tsí sè dzí ti náànjírí-òkú ɲa wá náyé
(Màtéwò 17:22-23; Mákò 9:30-32)

Ñbèè, injé yèé ɲa kpó Yèèsù wà tse#é wà mu ònyà ɲa. Ñhwèrè nyèhè#é, ó nyí, tsí wà wí fú ɔmatsé-è ɲa ní:

⁴⁴ ɔnu bókó wí afɔ-kǎ fú ɲa, ká múu si néwo si rere. À náko mú ònu, Ene yèé ònyà bí#ét, tsí à náko mú ònu ɔwɔ-ònyà ɲa, tsí à náko kpa ònu nòòkú.

⁴⁵ Ó dī, à kò wà gbò òkpi-afɔ#é. Ó wà kíbì injé-kǎ kpa isèré si fú ɲa ní ká máa rírǎ rí afɔ#é ni. Tsí à wà sá gbo, tsí à kò nyáa bèrè nòòkpi-è.

Nèé dzé ògá náànjírí-ɔmatsé-Yèésù ɲa?

(Màtéwò 18:1-5; Mákò 9:33-37)

⁴⁶ ɔmatsé-Yèésùt ɲa wà dzinya ara-ɲa, tsí ká ma ene yèé náko dzé ògá náànjírí-ɲa#á.

⁴⁷ Kíbí Yèésù ti ma iséré yèé wà néwo-ɲa#á, ó ké maqé tsígíqí-kà, tsí n doro nábé-è. ⁴⁸ Tsí ó ní: Bí iwɔ-kà, ò gba ɔma tsígíqí yèé bé náatsùgbé-èmi, èmi ká-mi ní ò gbà#á. Tsí iwɔ-kà yèé gbà mí#é, ò gba ene yèé bè mí wá#á gbo. Ó dji, ene yèé sɔ ara-è dji tsígíqí náànjírí-ɲé#é, ene nyèhè ní dzé ògá fú ɛɲe kpó#é.

Bí ònyà-kà kò wà kò ɲá, ene nyèhè dzé tiɲa si ni

(Mákò 9:38-41)

⁴⁹ Tsí Yòhánàt tsí arū, tsí wà wí fúu ní: Akóne, àɲa rí ònyà-kà, tsí ó wà lo ɛtse-è, tsí wà n lé edzòt ɲa sè náànyì-ònyà ɲa. Tsí àɲa kò fúu ní kó máa tse béè ró, iɲé yèé tse#é, kò wà tē náànyì-è bá àɲa.

⁵⁰ Tsí Yèésù wà wí fúu ní: Ká máa kò fúu. Ó dji, bí ònyà-kà kò wà kò ɲá, ene nyèhè dzé tiɲa si ni.

Ìlú-oko-kà nSàmàriyà kò gba Yèésù náaledzò

⁵¹ Ìwèrè wà sómá, tsí ɔqáyé kó ké Yèésù lo nòrɔ. Tsí ó dji nòdzò-kà, tsí ó tá nínó-Yèésù kpó ní òɲu kó lo nYèrúsàlèmi gé ni. ⁵² Tsí ó be ikò tsúwádzú lo. Ene yèé ó bè ɲa#á, à nɛ, tsí lo nhlú-oko-kà nSàmàriyà, tsí à lo káà bere idisò-ɲa si. ⁵³ Tsí ene-ilú ɲa#á kò. À kò wà wo ká gbà ɲá náaledzò, iɲé yèé tse#é, à wáa làkòò nYèrúsàlèmi ni.

⁵⁴ Kíbí Yòhánàt òɲu Yàkúbù méedzi gbó béè#é, à ní: ɔgá, ó dzɔdzú-èè ní ká bèrè, tsí iná kó ti nòrɔ, tsí kó wáa ra ɲá kpóò?

⁵⁵ Nbéè, ó nyí wò ɲá, tsí ó lé ɲa nóòkpi-afɔ#é ní kó kù nárū-ɲa. †

⁵⁶ Tsí à nɛ, tsí lo nhlú-òmirè.

Nèé dzò kó tē náànyì-Yèésù?

(Màtéwò 8:18-22)

⁵⁷ Yèésù òɲu ɔmatsé-è ɲa, à wà nòɲà si làkòò, tsí ònyà-kà wà wí fú Yèésù ní: Nnɛ òkàlɔkà kpó yèé náko lo#é, òɲu náko wà tē náànyì-è.

⁵⁸ Tsí Yèésù dzòɲù fúu ní: Kòlòkòlò ɲa né idisù, tsí eye ɲa gbo né ilé. Ó dji òɲu, Ene yèé ònyà bí#é†, òɲu kò né idì-ńbí òɲu kó mú éwo gbè#é.

⁵⁹ Tsí ó nyí, tsí wà wí fú olòmírè ní: Kó tē náànyì-òɲu. Tsí ene nyèhè dzòɲù ní: Òɲu tsikálè, kó fú òɲu nòɲà, tsí òɲu kó lo káà ri boba-òɲu tána.

⁶⁰ Tsí Yèésù wà fí fúu ní: Kó kò òkú ɲa dzò fú òkú ɲa, tsí ká ri ara-ɲa. Ó dji, òɲu, kó lo káà dzikò fú ònyà ɲa ní iwèrè sómá tá, tsí ɔqáyé kó dzoyè.

⁶¹ Tsí ònyà-kà gbo ní: ɔgá! Òɲu gbo, òɲu kó tē náànyì-è. Ó dji, kó fú òɲu nòɲà, tsí òɲu kó lo káà kárá tɔɲu ɲa tána.

† Náànyì-kíbí à fí nńbíé ní kó kù nárū-ɲa#á, iwé kàɲa tɔ mú afɔ-kà máa ró. Afɔ#é ní wà dzé ní: “Tsí ó wà fí ní: ɛɲe òɲu, è kè ma iséré yèé wà nínó-ɲé#é gíqí né! Ó dji fee, òɲu, Ene yèé ònyà bí#é, òɲu kò wà nńtalè bí, tsí òɲu kó wáa kpa ònyà ɲa nóòkú, òɲu wá, tsí òɲu kó wáa gbà ɲá là ni.”

⁶² Tsí Yèésù wà wí fúu ní: À kà wà tsáko làkòò, tsí wà nyí wo ànyì. Ó dji, iwɔ yèé wà tsáko, tsí wà nyí wo ànyì#é, ɔqáyé kàkò nyáa rí idì fée, tsí o tsitsé-oyè-è.

Yèésù be ɔmatsé méedzo dji nógóɔrè ntsé

10 Náànyì-béè#é, ɔlá-wa Yèésù wáa tsá ònyà méedzo dji nógóɔrè (72) †† òmirè kàɲa ró. Tsí ó bè ɲa méedzi méedzi, tsí à dzi nówádzú lo nhlú kàkà wérí nńbí òɲu ká-è bókò gbà ɲá#á. ² Tána ká lo#é, ó wí fú ɲa ní: Ònyà ɲa wà si kíbí dzídze náa dji nóko, tsí kpá si#é ni. Ó dji, akpaqí-è ɲa kò kpò. Nbéè, ká tsikalè fú ɔqáyé, olóko#é òɲu ká-è, tsí kó be akpaqí dzídze ɲa wá nóko#é, tsí ká wáa kpaqí-è.

³ Tsí ó ní: Ká nɛ, tsí ká dzi nòɲà. Ó dji, òɲu wà bè ɲá làkòò kíbí ɔma-àgùqà ɲa náànjírí-òkòòkò ɲa bé ni. ⁴ Ká máa bané owó, tsí ká máa bané arù gbo, ká máa bané kpákò-kà gbo má yèé à wò si#é, ká máa doro nòɲà gbo, tsí kí ònyà-kà. ⁵ Bí à wò nkpátá-kà, náatsètsè#é, ká kí ene-kpátá ɲa#á ní: Tútùúrò kó gbé bá ɲa. ⁶ Tsí bí ònyà-olí-tútùúrò-kà wà nkpátá#á, tútùúrò-ɲa náko wá nńtá-è idèhè. Bí kò wà béè ná, tútùúrò-ɲa náko sè kí fú àɲa ká-ɲa. ⁷ Bí à wò nkpátá-kà, ká gbé nńbè, tsí iɲé yèé à rí fú ɲa gé#é, ká dzeé, tsí mɔw, iɲé yèé tse#é, ene yèé tse#é ní náa dze#é. Ká máa wà tsí wérí. ⁸ Ó dji, bí à wò nhlú-kà, tsí à gbà ɲá, ká dze dzídze yèé à náko fú ɲa#á. ⁹ Ká bo àkòrɔ ɲa nńbè, tsí ká fí fú ene-ilú-ɲa#á ní: Àsòkò tó, tsí ɔqáyé kó dzoyè si nńtá-ɲa. ¹⁰ Tsí bí à wò nhlú-kà, tsí ene-ilú ɲa#á kò gbà ɲá, ká fúqá lo náàbòòmè-ɲa, tsí ká fí fú ɲa ní: ¹¹ Àɲa wà gbákpa gbésè náfɔ-ɲa. Ó dji, ká mà si ní àsòkò tó, tsí ɔqáyé kó dzoyè.

¹² Ó dji, òɲu wà wí fú ɲa ní fee: Nòdzò-edzò kpíkpe#é, edzò yèé ɔqáyé náko kpè bá ene-ilú bè ɲa#á náko le láre ti ene-ilú-Sòdòmì ɲa.

Yèésù wà ráàbo fú ilú yèé kò gbàà ɲa#á

(Màtéwò 11:20-24)

¹³ Tsí Yèésù fí ní: Ene-ilú-Kòràsì ɲa òɲu ene-ilú-Bèt-sàyiqa ɲa, àɲa òɲu, èrá rá ɲa! Iɲé yèé tse#é, òɲu tse iɲé-àwùsi ɲa nđi-ɲa, tsí à kò nyílò kpaqà. Ó má dzé ní nhlú-Tíre òɲu nhlú-Sidqni ní òɲu tse iɲé-àwùsi ɲa béè#é, ene-ilú ɲa#á má ti nyílò kpaqà lélèhèlè. À má mú àwù-òké wò, tsí dzokó nérú, tsí wà n nyà díre ní àɲa nyílò kpaqà. ¹⁴ Ó dji fee, nòdzò yèé ɔqáyé náko kpedzò fúne#é, igbè-ene-ilú-Tíre ɲa òɲu ti ene-ilú-Sidqni ɲa kàkò le tó tiɲa. ¹⁵ Tsí ene-ilú-Kàfànawú ɲa gbo fe, àɲa òɲu, à qédzú ɔqáyé náko ké àɲa lo nđp-ara-è nòrɔ ni? Kpéré! Náko tse tsí à náko lo títi nńlé-ikú ni.

¹⁶ Nbéè, Yèésù wà wí fú ɔmatsé-è ɲa ní: Bí ònyà-kà gba afɔ-ɲa, afɔ-òɲu ní ene nyèhè gbà#á. Tsí bí ònyà-kà kò ɲá, òɲu ní ene nyèhè kò#é, tsí ene yèé kò òɲu#é, ó kò ene yèé be òɲu wá#á.

Edzò ɲa wà mú éwo dzò fú ɔmatsé-Yèésù ɲa

¹⁷ Tsí ɔmatsé méedzo dji nógóɔrè (72) ɲa#á lo ntsé#é, tsí sè bò wà òɲu ayè tité. Tsí à wà fí ní: ɔgá! Edzòt yèé

†† Ìwé kàɲa òɲu fí ní: “ònyà maá lé nógóɔta (70)”.

na náa dǎkpɔ fú ònyà ña#á gidì gbo wà mú éwo dzó fú àña kíbí àña wà lo ètse-è, tsí wà ñ lé ña#á.

¹⁸ Tsí Yèésù wà rɔ fú ña ní: Òṅu rí Ètsùt, tsí ó tsubú ti nǒrǒ kíbí màrà náa bù bé#é ni. ¹⁹ Ó dǐ, ká rētígbè! Òṅu fú ña ñkpá ní ká nyáa mú Ètsù, òtè-ña, tsí ká gba ikpá-è kpó. À náko nyáa rē ñhntá-edzò ña òṅu èkéèkèrè ña, tsí inyé-ká kpókpo gbo kàkó nyáa tse ibàdǐ bá ña. ²⁰ Ó dǐ, kó máa dzé ní kíbí edzò ña wà mú éwo dzó fú ña gé#é ní náko tse tsí ayè kó wà té ña#á. Inyé yèè wà ní kó wà mú ayè té ña#á ní dzé ní éko-ña ti wà náàṅírí-ene yèè làkòò nǒrǒ ña#á.

Ayè wà té Yèésù (Màtéwò 11:25-27)

²¹ Náàsòkò nyèṅè gbòkà#á, Mímí-Ḷdáyét mú ayè té Yèésù kadzá, tsí ó wà fì ní: Ḷdáyé Boba! Olí-òrǒ òṅu olí-ìlè, ñ wà dǎkpé fée, inyé yèè tse#é, inyé yèè ò ñ dǐku olí-iféénó ña òṅu olí-ìrààmà ña#á, ò nyà ña dǐre fú maqé ña. ÈḶ, Boba! Bèè ní ò wò ní kó dzé#é ñhèé.

²² Tsí ó fì ró ní: Ḷdáyé Boba-òṅu mú inyé òkàlǒkà kpó bɔwǒ-òṅu. Tsí ònyà-ká kpókpo kò ma Ḷma bíbì-Ḷdáyé náànyì-Ḷdáyé Boba òṅu ká-è. Bèè ké ní ònyà-ká kpókpo gbo kò ma Ḷdáyé Boba náànyì-Ḷma bíbì-Ḷdáyé òṅu nìlká má nára-ene yèè ña Ḷma bíbì-è#é wò ní òṅu kó mú Boba-òṅu dǐre fú#é.

²³ Tsí ó nyí, tsí wà wīnyè fú ɔmatsé-è ña sǒṅú ní: À we éwo-ire títi ti nára-inyé yèè à wà rí ña#á. ²⁴ Ó dǐ, òṅu wà wí fú ña ní fee: Agbáfì-Ḷdáyé fìt kǐkpò òṅu olú kǐkpò gbé dzò dzò, tsí à wò ní àña má rí inyé yèè à wà rí báàyí#é, tsí à kò nyáa ríi. À wò ní àña má gbó inyé yèè à wà gbó#é, tsí à kò nyáa gbó.

Yèésù wà mú ene-Sàmàríyà-ká, tsí wà ñ sàlàbáro (Màtéwò 22:34-40; Mákò 12:28-34)

²⁵ Tsí akóne nékpa-Ḷdáyét-ká ñde ní òṅu kó sɔ fétsa-ká fú Yèésù, tsí ó wà bèrèè ní: Akóne, bí òṅu kó tse fàà, tsí òṅu kó rí àyè-àritá ná?

²⁶ Tsí Yèésù wà bèrèè ní: Kí à kɔ si ñhñwé-ekpa-Ḷdáyét? Tsí bí ó wà káá, bí náa gbó òkpi-è gbà fàà?

²⁷ Tsí akóne nékpa-Ḷdáyé#é wà dzóṅù fú ní ekpa#á ní dzé ní: "Nà né àmúqǎ fú Ḷlǒdzó Ḷdáyé-è inó tǎá, ànyì tǎá, nà né àmúqǎ fú títi àmúqǎ#é kó lara-èè wò dzálè, nà né àmúqǎ fú náàmí-èè gbo kpó, tsí nà né àmúqǎ fú ñhnsèrè-èè gbo kpó. Tsí nà né àmúqǎ fú enikéèdzì-èè kíbí nà né fú ara-èè#é." †

²⁸ Tsí Yèésù ní: Bèè ni. Kó tseé bèè, tsí kó rí àyè.

²⁹ Tsí akóne nékpa-Ḷdáyé#é wà wo kó nya anó nódzú, tsí ó sè wà bere Yèésù ró ní: Nèè dzé enikéèdzì-òṅu ná?

³⁰ Tsí Yèésù wà sàlàbáro-ká fú ní: Ó dǐ nódzú-ká, tsí ònyà-ká ti ñhñlú-Yèrúsàlèmi wá làkòò ñhñlú-Yèrìkò. Tsí kíbí ó wá làkòò#é, olè-ibàdǐ ña kpàqé-è nǒnà. Tsí à múu, tsí bǔ àwù-è, tsí tsole inyé-è ña kpó, tsí kpihǒrǒ-è títi ó wà náàfagbè si, tsí à sá kǒ dzò dzò lɔ.

³¹ Tsí atsebɔ-Ḷdáyét-ká gbo gbà nǒnà#á wá làkòò, tsí náàrimódzúlè gé#é, ó lɔ káà kereé, tsí ó nyí, tsí gbà nákpàlà-ká fúu. ³² Bèè ké ní àtsitsé-ilé-Ḷdáyét-ká gbo

wá làkòò, tsí káà kereé, tsí òṅu gbo gbà nákpàlà-ká-ònà#á wá lɔ#é.

³³ Tsí ene-ilú-Sàmàríyàt-ká gbo wá làkòò, tsí ó káà kere ene nyèṅè#é, tsí ó sù si, tsí inó-è nyóó títití. ³⁴ Tsí ó timá-è, tsí mú ɔtí òṅu àdǐ, tsí ñ dǎ nódzú-àkpà ña#á, tsí dǐ ña fúu. Tsí ó kée si ñhntá-kétékété-è, tsí kée lɔ ñhñdìsò-àledzò ña, tsí káà tódzú-è rere máa. ³⁵ Tsí ñlè má-è, kíbí ó bókó ñde#é, ó mú owó-itsé-ɔdzó méèdzì, tsí ñ fú ògá-idìsò#é, tsí wà wí fúu ní: Kó tódzú-àkǒrǒ#é fú òṅu dé. Ó dǐ, bí owó#é kò tó, kó mú máa, tsí bí òṅu sè bǔ wá làkòò, ni òṅu kó sǎá fúu.

³⁶ Báàyí#é, náàṅírí-àña méeta#á fee, nèè dzé enikéèdzì-è?

³⁷ Tsí akóne-nékpa-Ḷdáyé#é ní: Ene yèè rí ànyínó fúu#é ní dzé enikéèdzì-è#é.

Ñbèè, Yèésù wí fúu ní: Òṅu gbo kó lɔ, tsí kó wà tse bèè gé.

Màrítà òṅu Màríyà gba Yèésù náàledzò

³⁸ Tsí Yèésù òṅu ɔmatsé-è ña wà nǒnà si làkòò. Kíbí à làkòò#é, ó yà wò ñhñlú-ká. Tsí ɔnɔbèè-ká wà bè, tsí à náa kpèè ní Màrítà, tsí ó gbàà náàledzò. ³⁹ Ḷmàrà-Màrítà#á-ká wà, tsí à náa kpe òṅu gbo ní Màrìyàt. Tsí Màrìyà#á lɔ káà dzokó nábé-Ḷlá-wa si, tsí wà rētígbè-afì-è. ⁴⁰ Ó dǐ, odzú kpá Màrítà òṅu si ñhntá-itsé-ilé ña tsítse si tó bèè, tsí kó gba àledzò#é. Tsí ó sɔ timá Yèésù, tsí wà bèrèè ní: Ḷgá, kò rí kíbí ɔmàrà-òṅu kɔ òṅu nìlká dzò nódkpì-itsé ña#á si#é ni? Ó sǎ bèèè? Kàkó wí fúu ní kó wá tsítse ña#á bá òṅu?

⁴¹ Tsí Ḷlá-wa ní: Màrítà, Màrítà, isèrè-èè wà ñhntá-inyé kǐkpò, tsí ò wà dǎkpɔ fú ara-èè gidì gbegbé. ⁴² Inyé yèè kpádzú ña#á kò né òkpò, inyé òkǎntso gé ní kpádzú lárè#é. Tsí yèè kpádzú#é ní Màríyà ké báàyí#é. Kò wà ní ká gbàà nǒwò-è.

Yèésù wà tsèkó fúne ti nára-kíbí à náa wúùre gbà#á (Màtéwò 6:9-13; 7:7-11)

11 Ó dǐ nódzú-ká, tsí Yèésù ñde lɔ káà wúùre ñhñlú-ká. Kíbí ó wúùre tǎ#á, ɔmatsé-è-ká wà fì fúu ní: Ḷgá! Kó àwa gbo ñhñre wúwú kíbí Yòhánàt Awèfúne kó ɔmatsé-è ña#á.

² Tsí ó ñde, tsí wà wí fú ña ní: Bí à wà wúùre ni ká fì ní:

Boba, tse tsí ònyà kpó kó mà ní ò dzé Ḷdáyé, tsí ká wà né àrísá fée.

Wáa dzoyè si ñhntalè#é kpó.

³ Nà fú wa ñdzídze ìmarù-ɔdzó kàkà.

⁴ Mú àbi-wa ña tɔre fú wa, inyé yèè tse#é,

àwa gbo, àa náa ñ tɔre

fú ònyà kpó yèè ña tse kò sǎ nára-wa ña#á.

Nà tse tsí àdǎwò kó máa wá ñhntá-wa.

⁵ Tsí ó wà fì fú ña ró ní: Ká fì ní ònyà-ká wà náàṅírí-ña, tsí dǐdza-ká si. Tsí ó ñde nóoru ñhñààṅà, tsí lɔ káà kpèkù fú idza#á ní: Ídza-mi, fú mi ñdzídze odé dé! ⁶ Ó dǐ, idza-òṅu-ká sɔ òṅu náàledzò ñhnsèè, tsí òṅu kò né dzídze-ká kpókpo, tsí òṅu kó fúu.

⁷ Tsí ká fì gbo ní idza-è#é tsí arù, tsí wà fì fúu ní: Kó máa dǎkpɔ fú òṅu! Ó dǐ, òṅu ɔma-òṅu ña ti sù, tsí òṅu

† *Ìwé-Àkóro 6:5, Ìwé-Orò ña 19:18 (Deutéronome 6:5; Lévitique 19:18)*

ti kã èkù gbo ná. Òṅu kàkó nyáa òṅe, tsí wáa fúu òṅzídze#é.

⁸ Òṅu wà fí fú ṅa ní fee, bí ó dzé gidi ní ídza-è kàkó nyáa òṅe òṅi yèé ó dzé ídza-è#é, tsí wáa fúu òṅzídze#é fee, bí ó góro nákó òṅe, tsí wáa fúu òṅjé òkálòkà kpo yèé ó wà wò#é náàtsùgbée kíbí ó wà dójkpó fúu tó gbà#á.

⁹ Tsí èmi ò wà fí fú ṅe ní fee: È bere òṅáyé òṅjé yèé wà há ṅe#é, nákó fú ṅe òṅnè. È wo òṅjé yèé wà wù ṅe#é òṅdò-è, è nákó ríi. È kpèkù fúu, nákó tsíi fú ṅe. ¹⁰ Fee, ene yèé wà bèrè#é nákó gbà. Ene yèé wà wò#é nákó rí. Tsí òṅáyé nákó tsí èkù fú ene yèé wà kpèkù#é.

¹¹ Boba-oma-kã yèésí wà náàṅírí-ṅe, tsí bí oma-è bèrèè nédzã ni, nákó mú edzòt bawó-è ¹¹² nàmí bí ó bèrèè nénye-aqèe, ni nákó mú èkéèkèrè bawó-è ná? ¹³ Èṅe yèé dzé ònyà-ìbàdí ṅa#á, è náa máá, tsí mú òṅjé-ire ṅa fú oma-ṅe ṅa. Máàbàtò òṅáyé Boba òṅrõ. Bí ònyà-kã bèrèè òmímí-è, nákó fúu òṅnè.

Ònyà ṅa wà fí ní Yèésù wà lo ikpá-Ètsù

(Màtéwò 12:22-30; Mákò 3:22-30)

¹⁴ Edzòt-kã wà dójkpó fú ònyà-kã, tsí sáwó dji múnù. Tsí ó dji nódzò-kã, tsí Yèésù wà lée sè náànyì-ene nyèṅè. Kíbí edzò#é sá fùdá gé#é, múnù#é kpé ònyè wíwí gbòkã, tsí ó mu ònyà kpo. ¹⁵ Tsí ònyà kãṅa òṅu òṅe, tsí wà fí ní: Bèyèsèbùlù, òṅã-edzò ṅa ní fúu òkpá ní kó wà ò lé edzò ṅa sè náànyì-ònyà ṅa#á.

¹⁶ Tsí olómírè kãṅa gbo ní àṅa kó dá Yèésù wò, tsí à wà bèrèè ní kó tse ònyè-àwùsì-kã fú àṅa, tsí kó ò nyà díre ní òṅáyé ní bèé wá#á.

¹⁷ Ó dji, Yèésù ti ma isèrè yèé wà néwo ṅa#á si, tsí ó wà wí fú ṅa ní: Bí ilù-kã wà, tsí ene-ilù ṅa#á wà dzogu bá ara-ṅa, ilù#é náa fí. Tsí bí ònyà-kpáfe òkãntso kãṅa gbo wà dzà bá ara-ṅa gé, kpáfe#é náa fí. ¹⁸ Bí Ètsùt gbo wà dzogu bá ara-è fe, bí oyè-è nákó tse fáá, tsí gbé ró òṅkèé? Ìṅjé yèé tse#é, à wà wí ní Bèyèsèbùlù ní fú òṅu òkpá, tsí òṅu wà ò lé edzò yèé ṅa wà dójkpó fú ònyà ṅa#á sè náànyì-ṅa#á. ¹⁹ Tsí bí à wà fí ní òṅu gba ikpá òṅjé-Bèyèsèbùlù, tsí wà ò lé edzò ṅa sè náànyì-ònyà ṅa fee, oma tiṅà ṅa fe, òṅjé-è àṅa òṅu, à wà gba ikpá, tsí wà ò lé edzò ṅa sè náànyì-ònyà ṅa ní? Oma tàṅa kã-ṅa ṅa ní nákó kpédzò mú ṅa#á. ²⁰ Ó dji, bí ó dzé ní òṅu wà lé edzò ṅa sè náànyì-ònyà ṅa gbà òṅtá-ìkpá-òṅáyé#é fee, ká rí mà ní oyè-òṅáyé tó òṅjé-àṅa òṅnè.

²¹ Tsí ó wà wí fú ṅa ró ní: Bí olílè-kã wà, tsí ó dzé olí-àmí, tsí ó né òṅjé-ìdzògu ṅa kpo si, tsí wà ò ṅe ilé-è, olè-kã kpókpó kàkó nyáa tsolèè. ²² Ó dji, bí ònyà-kã wáa tó, tsí né àmí lárèè, ene nyèṅè nákó kpaá, tsí dzàdzàbò-è. Tsí òṅtá-òṅjé-ìdzògu yèé ṅa ó né àkaralé si gidi#é, ene nyèṅè nákó gbà ṅa nówó-è, tsí òṅjé yèé ene nyèṅè dzogu, tsí gbà ṅa kpo#é nákó kpé ṅa bá enikèèdzì-è ṅa.

²³ Nèè, ene yèé kò wà náànyì-òṅu#é, ene nyèṅè kò wà mú odzù-ire wo òṅu. Tsí ene yèé gbo kò wà kpe ònyà ṅa kpé rí bá òṅu#é, ó wà túunká ṅa ni.

† *Nnó-ìwé kãṅa, à náa mú afí yèé ṅa máa: "Boba-oma-kã yèésí wà náàṅírí-ṅe, tsí bí oma-è bèrèè òkpán, ni nákó mú òkúta fúu?"*

Edzò yèé sè náànyì-ònyà-kã#á nákó nyáa sè wá ró

(Màtéwò 12:43-45)

²⁴ Tsí Yèésù wà wí fú ṅa ró ní: Bí edzòt yèé wà dójkpó fú ònyà-kã#á sè náànyì-è, náa lo kàà wà nódzò si, tsí wà lo, tsí wà bò. Tsí náa wà wo òbí kó míra#á. Tsí bí kò rí, náa wà fí ònó-ara-è ní: Òṅu kó tédzú sè lo òlè-òṅu, òbí òṅu fùdá ti#é. ²⁵ Tsí náa sè lo kàà tó, tsí náa rí ní ilé-òṅu#é, à gbáa si bèrèbèrè, tsí to òṅjé yèé wà òṅnè ṅa#á si nówó nówó. ²⁶ Tsí náa sè lo, tsí lo kàà gbé edzò méedze òmírè kãṅa yèé yàábàdí láre òṅu ká-è#é má ara-è, tsí à náa wáa lo kàà gbé bè òṅkèé. Tsí òṅtá-è#é, ayé-ene-nyèṅè náa burú láre ti dzò.

²⁷ Kíbí Yèésù wí bèé tá#á, òṅbèè-kã wà náàṅírí-èrò#é, tsí ó dójgbe, tsí wà fí fúu ní: Òṅbèè yèé ké efù-èe, tsí fée nómó gbo#é, ó we éwo-ire.

²⁸ Tsí Yèésù wà dzòṅu fúu ní: Òò, ene yèé ṅa wà gbó afí-òṅáyé, tsí wà ò tsitsé tse ṅa#á, àṅa ní we éwo-ire#é.

Yèésù wà dzòṅu fú ene yèé wà bèrèè

ní kó tse ònyè-àwùsì-kã fú àṅa#á

(Màtéwò 12:38-42)

²⁹ Tsí ònyà ṅa wà dji òṅjé, tsí ká sómá-Yèésù, tsí ó òṅe, tsí fí fú ṅa ní: Àṅa oma-isèè ṅa, à yàábàdí góro. À wà wò ní òṅu kó tse ònyè-àwùsì-kã fú àṅa. Ó dji, à kàkó tse ònyè-àwùsì-kã kpókpó fú ṅa náànyì yèé Yónà agbáfí-òṅáyé fí tse fú ṅa#á. ³⁰ Ó dji, kíbí Yónà dzé ònyè-àwùsì-kã fú ene-ilù-Nínifí ṅa#á, bèé ké ní òṅu, Ene yèé ònyà bí#é t, òṅu gbo, òṅu nákó wáa dzé ònyè-àwùsì-kã fú oma-isèè ṅa#á.

³¹ Nódzò yèé òṅáyé nákó wáa kpédzò fú ònyà ṅa#á, olù òṅbèè ti ilù yèé wà ònyà-ìbù-ayé#é nákó òṅe doro òwádzù-oma-isèè ṅa, tsí wà bá ṅa fí, ònyè yèé tse#é, ó ti títi òkpàkùkpàkù-ayé#é, tsí wà òṅjé-ólù Sàlòmót, tsí wáa gba ifèénò. Tsí oláre Sàlòmó ní à wà rí òbíbé#é!

³² Nódzò yèé òṅáyé nákó wáa kpédzò fú ònyà ṅa#á, ene-ilù-Nínifí ṅa nákó òṅe doro òwádzù-oma-isèè ṅa, tsí dáàbi fú ṅa, ònyè yèé tse#é, kíbí Yónà dzíkò-òṅáyé fú ene-ilù-Nínifí ṅa#á, à nyílò kpaqà. Tsí oláre Yónà ní à wà rí òbíbé#é!

Bí odzù-èe wà rere si, ara-èe kpo náa wà òmímá si

(Màtéwò 5:15; 6:22-23)

³³ Tsí Yèésù wà wí fú ṅa ró ní: À ká tó kandé, tsí ò dükù [nàmí ká mú àwò dèe málè]. Ká káa bèé, à náa tó gú òṅtá-kpènkpéle, tsí ònyà òkálòkà kpo yèé wólé#é kó rírã ni. ³⁴ Ó dji, odzù wà kíbí kandé fú ara bé ni. Bí odzù-èe wà rere si, ara-èe gbo kpo náa wà òmímá si. Ó dji, bí ò wà rí odzù, ara-èe kpo náa kí nóokùkù. ³⁵ Náàtóoríi bèè#é, ó wà ní o tsó éwo-ara-èe rere, àtsùg-bée mímá yèé wà ònó-èe si#é kó máa dji òkùkù.

³⁶ Bí ó dzé ní ara-èe kpo wà òmímá si, tsí òṅjé-kã kpókpó kò wà nóokùkù#é, ara#á kpo náa wà òmímá si kíbí mímá-kandé náa wà má si òṅtá-ne bèè#é ni.

**Yèèsù wà dǎ̀abi fú ɔma-egbé-Fàrisì ɲa
òɲu akóne nékpa-Ḍǎ̀yáyé ɲa**
(Mátéwò 23:1-36; Mákò 12:38-40)

³⁷ Kíbì Yèèsù wínyè tǎ́#á, ɔma-egbé-Fàrisìt-kǎ kpèé ní kó wáa dzené ñd̀-òɲu. Tsí ó dzé, tsí lo nóðkpi-idze#é.

³⁸ Nìnwèrè yèè à kpé idze#é dzidze#é, Yèèsù òɲu kò wɔwɔ kíbì ó wà nórò gbà#á. Tsí ɔma-egbé-Fàrisì#é kí dzàmaa.

³⁹ Tsí ɔlá-wa wà wí fúu ní: Èɲe, ɔma-egbé-Fàrisì ɲa, bí è wà ñné. È náa we ànyì-kǎ́nyúkǎ́nyú ɲa òɲu ànyì-àwò ɲa, tsí kò inó-ɲa dzò. Ó dǎ, olè òɲu ònyà-olí-inó kíkǎ ɲa ní è dzé ñnó-ara-ɲé si#é. ⁴⁰ Éwo kò wà fú ɲé! Kò tsi ene yèè tse òde-ara-ònyà#á ké ní tse inó-è gbo#é#é? ⁴¹ È tédzú ké iné yèè wà náawò-ɲé ɲa#á, tsí ñ tsòyà fú adziyákú ɲa, tsí iné-kǎ kpókpó kákó nyáa mú ɲé gbèǎí ró.

⁴² Tsí ó wà wí fú ɲa ró ní: Èɲe ɔma-egbé-Fàrisì ɲa, èrá rá ɲé, iné yèè tse#é, è náa wà fú Ḍǎ̀yáyé nákpálà-èkéewá-iné rúrú ɲa. Tsí è náa gbàgbé òtító tsítse òɲu àmúdq̄ níné fú Ḍǎ̀yáyé. Iné yèè ɲa nyí ní si kpádzú ní ká wà tse#é. Ó dǎ, kò tsi ñ ní ká máa tse àtibò ɲa ni.

⁴³ Èɲe ɔma-egbé-Fàrisì ɲa, èrá rá ɲé, iné yèè tse#é, bí è lo ñlé-ikpàdqé-ɔma-Ìyúdq̄ ɲa†, è náa wà wo e dzokó ñwádzú. È náa wò gbo ní ònyà ɲa kó wà ɔlè kí ɲé náàbòzòmè ɲa. ⁴⁴ Èrá rá ɲé, iné yèè tse#é, è wà kíbì éri yèè ɲa à ká tse iné-kǎ kpókpó si ñntá-ɲa, tsí ká rí ɲa mà, tsí ònyà ɲa náa wà rē ñntá-ɲa náarimáa mà#á ni. Bèè ké ní inó-ɲé ɲa gbo gbèǎí si, tsí ònyà ɲa kò mà#á.

⁴⁵ Tsí akóne nékpa-Ḍǎ̀yáyé†-kǎ wà wí fúu ní: Akóne, kíbì ò wí bèè#é, ò wà bú àwa gbo ñné#é nò.

⁴⁶ Tsí ó ní: Èɲe, èɲe, akóne nékpa-Ḍǎ̀yáyé ɲa gbo, èrá rá ɲé, iné yèè tse#é, è náa dǎ èwò líle ɲa fú ònyà ɲa, tsí èwò ɲa#á náa dǎ arú wíwówo si ñntá-ɲa si, tsí à ká nyáa rúu. Tsí è ká tì fì ní àɲa kó mǔwǔ gbè fú ɲa gidì gbo.

⁴⁷ Èrá rá ɲé, iné yèè tse#é, gbágbóhgbàgbò-ɲé ɲa kpa agbáfɔ-Ḍǎ̀yáyé fɔ† ɲa wáa lo. Tsí báàyí#é, èɲe gbo, è ñde ró, tsí wà ma éri-ene yèè à wà kpa ɲa#á. ⁴⁸ Kíbì è wà tse bèè#é, ó wà nyà díre ní iné yèè gbágbóhgbàgbò-ɲé ɲa tse wáa lo#é, ó dzòdzú-ɲé ñné. À kpa agbáfɔ-Ḍǎ̀yáyé fɔ ɲa, tsí èɲe òɲu, è wà ma éri-ɲa ɲa. ⁴⁹ Àtsùgbée bèè ní Ḍǎ̀yáyé wínyè-kǎ òɲu ifèǎnó si#é. Ó ní: Òɲu nákó be agbáfɔ-Ḍǎ̀yáyé fɔ ɲa òɲu adzíkú ɲa wá fú ɲa, tsí à nákó kpa òkǎ ɲa nóðkú, tsí tsoró bá àtibò ɲa#á. ⁵⁰ Iné ɲa#á lo bèè, àtsùgbée ká bere èɲe ɔma-isèè ɲa ñné. Agbáfɔ-Ḍǎ̀yáyé fɔ yèè ɲa kpó à wà kpa nóðkú títí ti ñndòndq̄lè-ayé#é, ⁵¹ ti ñntá-Àbélit títí wáa tó ñntá-Sàkàriyà atsebɔ-Ḍǎ̀yáyé†, ene yèè à kpa nóðkú ñkpàtá-ilé-Ḍǎ̀yáyé† náàñjírì-ilé#é òɲu idzèbɔ#é, à nákó bèrè ɲé ñné. Èɲe, ñ wà wí fú ɲé ní fee, ikú-agbáfɔ-Ḍǎ̀yáyé fɔ yèè à kpa ɲa kpó#é wà nǔgǔrǔ-ɲé, tsí à nákó bere èɲe ɔma-isèè ɲa ñné.

⁵² Èɲe akóne nékpa-Ḍǎ̀yáyé ɲa, èrá rá ɲé, iné yèè tse#é, à ké kókórwò yèè à náa ñ tsí èkú-Ḍǎ̀yáyé míma#á fú ɲé, tsí è kò tsíi, tsí e wò ñné, tsí è wà dí ònà fú ene yèè ɲa wà wo ká wò ñné#é gbo.

⁵³⁻⁵⁴ Kíbì Yèèsù wí bèè tǎ́, tsí ñde bèè#é, akóne nékpa-Ḍǎ̀yáyé ɲa òɲu ɔma-egbé-Fàrisì ɲa bínó kadzá, tsí wà

kpɔdzú báa, tsí wà bèrèè náfɔ-àròkpà àròkpà ɲa, tsí wà ñ ɔw fétisa fúu, àtsùgbée ká gbó onù-ìbàdq̄-kǎ nárú-è gé, tsí ká ñ rù néwo.

Ká máa sá fú ònyà, ká sá fú Ḍǎ̀yáyé
(Mátéwò 10:26-33)

12 Nìnwèrè nyèɲè#é, ònyà yèè kpé rí wà bè si ɲa#á kò tsi ònyà-ɔma ni. À kpò títí wà kí rí ara-ɲa, tsí wà te ara-ɲa nésè. Tsí Yèèsù tsètsè wà wí fú ɔmatsé-è ɲa ní: Ká wà tsó éwo-ara-ɲa rere nára-òtsè-ɔma-egbé-Fàrisì† ɲa. À náa tse ore nódzú gé ni.

² Ó dǎ, iné òkǎlòkǎ yèè ònyà mú iné bò si#é, à nákó wáa tsí atɔw nódzú-è, tsí iné òkǎlòkǎ yèè wà ñndúkú si#é, ònyà kpó nákó wáa màá. ³ Ó dǎ, iné yèè è wà fì ñndòdq̄-ilé#é, ilè-è nákó wáa má, tsí èrò nákó gbówó kpó náàbòzòmè. Tsí bí è dǎkpá fú ònyà-kǎ ñnólè, à nákó wáa kpaɲgo-è fú ilú kpó.

⁴ Tsí ó wà wí fú ɲa ró ní: Ídzà-mi ɲa, òɲu wà wí fú ɲa ní fee, ká máa wà sá fú ònyà ɲa, ònyà gé ní à nákó nyáa kpa nóðkú#é, tsí náànyì-nyèɲè#é, à kákó nyáa tse iné-kǎ kpókpó lárè bèè ró. ⁵ Ó dǎ, ene yèè à nákó wà sá fú#é, òɲu nákó díreé fú ɲa. Ene nyèɲè#é, Ḍǎ̀yáyé ni. Òɲu gé ní bí ó kpane nóðkú tǎ́ ni, nákó nyáa kéne si ñná-àritá gbo#é. Èɲe, òɲu wà wí fú ɲa ní fee, Ḍǎ̀yáyé gé ní ó wà ní ká wà sá fú#é.

⁶ Egbèlò à náa ta ègǎ méerú ná? Kò tsi biyèè méèdzii? Tsí òkǎ-ɲa-kǎ kpókpó kò si wà, tsí Ḍǎ̀yáyé ká tédzú-è.

⁷ Tsí yèè ɲa#é, àɲa òɲu, irǔ-éwo-ɲa gidì#é, Ḍǎ̀yáyé ma méeló yèè ó dzé#é. Ó dǎ, ká máa sá fú iné-kǎ kpókpó, à fé fú Ḍǎ̀yáyé lárè ègǎ ɲa kpó.

⁸ Òɲu wà wí fú ɲa ní fee, bí ònyà-kǎ fì náawúdzò ní òɲu dzé tònɲu, òɲu, ene yèè ònyà bí#é†, òɲu gbo, òɲu nákó fì nódzú-adzítse-òrǔ† ɲa ñdǎ-Ḍǎ̀yáyé ní ene nyèɲè dzé tònɲu. ⁹ Ó dǎ, ene yèè nákó fì náawúdzò ní òɲu kò ma òɲu#é, òɲu gbo, òɲu nákó fì nódzú-adzítse-òrǔ ɲa ñdǎ-Ḍǎ̀yáyé ní òɲu kò màá. ¹⁰ Tsí ònyà òkǎlòkǎ yèè nákó wínyè nára-òɲu, ene yèè ònyà bí#é, Ḍǎ̀yáyé nákó ñ tɔre fúu. Ó dǎ, ene yèè nákó bú Mímí-Ḍǎ̀yáyé†#é, Ḍǎ̀yáyé kákó ñ tɔre fúu.

¹¹ Bí à gbé ɲa lo ñlé-ikpàdqé-ɔma-Ìyúdq̄ ɲa†, tsí ká kpèdzú fú ɲa nàmí bí à gbé ɲa lo ñdǎ-onùgbò-ilú ɲa òɲu ólú-ilú ɲa, ká máa dǎhǎnyù-kíbì à nákó tse gbà, tsí gba ara-ɲa dzòzò#é òɲu afɔ yèè à nákó fì#é. ¹² Ó dǎ, Mímí-Ḍǎ̀yáyé nákó kó ɲa, tsí à nákó ma afɔ yèè ká fì#é ñndǎ-bè gbòkǎ.

Ká máa wà wò ní iné kpíkpò kó dzé tiwa

¹³ Ònyà-kǎ wà náàñjírì-èrò#é, tsí ó wà wí fú Yèèsù ní: Akóne, kó fì fú ifó-òɲu ní fee, iné-ogú-àɲa#á, ó wà ní kó kpé tònɲu fú òɲu.

¹⁴ Tsí Yèèsù wà dzòɲù fúu ní: Ídzà yèè! Nèè mú òɲu dze ólú fú ɲa ní òɲu kó wà kpé ogú-ɲa ɲa fú ɲa?

¹⁵ Tsí ó nyí, tsí wà wí fú ɲa ní: Ká tsó éwo ara-ɲa rere! Odzú-ɲa kó máa bilà si ñntá-iné-kǎ kpókpó! Ó dǎ, kò tsi kpíkpò-iné yèè à náa né#é ní náa fúne náàyè#é.

¹⁶ Tsí ó wà kpòwe-kǎ fú ɲa ní: Olówó-kǎ wà, tsí ó tsoko, tsí dzidze-oko-è#é sǎ tó bèè, ¹⁷ tsí ó wà fì ñnó-ara-è ní: Bí òɲu kó tse fáa báàyí? Ìdq̄ kò wà fú òɲu, tsí

òṅṅ kó kpaḍí dzídze-òṅṅ ṅa si ró. ¹⁸ Tsí ó tsèsèrè, tsí ó ní: Òṅṅ rí inḡ yèè òṅṅ náko tse#é ná. Ó wà ní òṅṅ kó díwó àgú-òṅṅ ṅa, tsí tsí ṅa máa lárè béè, tsí òṅṅ kó kpaḍí dzídze-òṅṅ ṅa kpo òṅṅ inḡ-òṅṅ ṅa si òṅṅ. ¹⁹ Tsí òṅṅ náko wà nye ara-òṅṅ ní: Òṅṅ òṅṅ hénú! Òṅṅ né inḡ kpíkpo òṅṅ. Tsí náko gbé òṅṅ fú wá kpíkpo. Ó bɔ òṅṅ kó míra, tsí òṅṅ kó wà dze, tsí wà mɔ, tsí wà táyè òṅṅ gé ni.

²⁰ Ó òṅṅ, òṅṅ wà wí fú ní: Òṅṅ náko ní ó dzé#é! Nóoru yèè gidí#é, òṅṅ náko gba mími-òṅṅ nów-è, tsí ká rí káyí ní inḡ yèè ó kpaḍí si fú ara-è si ṅa#á fee, ti nèè náko dzé.

²¹ Tsí Yèésù ní: Béè ní ene yèè wà kpaḍí inḡ-owó ṅa si fú ara-è gé, tsí itsé-è kò né ényì nódzú-òṅṅ, òṅṅ-irɔ nyèṅè ní òṅṅ gbo dzé#é.

Ká máa wà dīhāṅṅ

(Màtéwò 6:25-33)

²² Tsí Yèésù wà wí fú matsé-è ṅa ní: Àṅa òṅṅ, ká máa wà dīhāṅṅ-ayé-ṅa, tsí wà rāābo ní: Kí àṅa náko dze báayí nāmí kí gidí àṅa náko wò? ²³ Ó òṅṅ, àyè kpádzú lárè dzídze, tsí ara gbo kpádzú lárè èbò-ara.

²⁴ Tsí ó ní: Ká rí tíoṅṅo ṅa gé! Àṅa òṅṅ, à kò wà tsoko, tsí ká kpaḍí dzídze ṅa si náàgú nāmí náaká gbo, tsí òṅṅ wà ná si wà sè ná. Tsí èṅe òṅṅ fe, è fé lárè eye ṅa nò. ²⁵ Nèè wà náàṅírí-ṅé, tsí náko nyáa wà dīhāṅṅ títí nyáa sɔ dzɔ-ikú-è ló nówádzú oḡé máa ná? Òṅṅ-ká kò wà. ²⁶ Kíbí è kò bókò nyáa tse inḡ oḡé tsígíqí nyèṅè gidí#é fee, kí tse tsí è wà dīhāṅṅ-inḡ-àtibò ṅa òṅṅ?

²⁷ Tsí ó wà wí fú ṅa ró ní: Ká rí ìbóbó ṅa gbo gé! À kò wà tsitsé, tsí à kò wà rā okù gbo, tsí à ná si tsáfénú si. Ó òṅṅ, òṅṅ wà fí fú ṅa ní fee, olú Sàlòmót gidí#é, kíbí ó rí owó tó gbà#á, kò wà wáwù-ká, tsí kó tsáfénú tó ìbóbó nyèṅè ṅa wòrí. ²⁸ Òṅṅ wà wà tódzú ìbóbó ṅa òṅṅ, tsí à tsáfénú si nómbe, tsí òṅṅ òṅṅ òṅṅ, à náko wáa tǎnǎ ṅa ṅa. Ó òṅṅ, kíbí ó wà tódzú ìbóbó ṅa gbà#á, inḡ náko ṅa nò! Àkaralé-ṅé kò lákú né! ²⁹ Kíbí ó dzé béè#é, èṅe òṅṅ, inḡ yèè è náko dze, tsí mɔ#é kó máa dzé isérè fú ṅé, tsí e wà tse, tsí e wà dīhāṅṅ gbo. ³⁰ Ene yèè kò ma òṅṅ ṅa náàdzàkáyé#é ní náa wà wo inḡ-irɔ nyèṅè ṅa#á. Ó òṅṅ, èṅe òṅṅ, òṅṅ Boba-ṅé gidí ti mà ní inḡ nyèṅè ṅa wà há ṅé. ³¹ Ká káa béè#é, è wò ní òṅṅ kó dzoyè si òṅṅ-ṅé, tsí náko mú inḡ-àtibò ṅa gbo, tsí òṅṅ máa fú ṅé.

³² Tsí ó wà wí fú ṅa ró ní: Òṅṅ-egbé-ṅé#é, è kò kpo. Ó òṅṅ, è máa sá! Inḡ yèè tse#é, ó òṅṅ òṅṅ-òṅṅ Boba-ṅé ní èṅe kó dzoyè bá òṅṅ, tsí ó dzɔdzú-è béè. ³³ Níbèè, è náa ta inḡ-ṅé ṅa, tsí e kó owó-è tsòyà fú adziyàkú ṅa. È kpaḍí inḡ-èfé-ṅé ṅa òṅṅ náàkpo-òṅṅ wà òṅṅ. Àkpo#é ká ya láyè, tsí olè ṅa ká nyáa sómá-è, tsí àmùlè ṅa gbo ká nyáa mɔ. ³⁴ Ó òṅṅ, òṅṅ inḡ-èfé-èṅe ṅa wà#á, odzú-èṅe ká nyà bè.

Ká wà nódzúfò si, tsí ká gba olilé

(Màtéwò 24:43-51)

³⁵ Tsí Yèésù wà wí fú ṅa ní: È kpaḍí ara-ṅé si, tsí e wà dīdzáyè gbo. ³⁶ Ó òṅṅ, ó wà ní e wà tse kíbí àtsitsé-ilé ṅa náa tse#é. Bí olilé-ṅa ló káa dze wáwù-aya níne òṅṅ-ídza-è

ṅa, à náa wà doro òṅṅ àbòwá-è, àtsùgbée bí ó tó, tsí kpékù gé ná, ní ká yáa tsí èkù fúu. ³⁷ Ó òṅṅ, àtsitsé yèè ṅa náko wáa bá nódzúfò béè#é, à we éwo-ire. N wà fí fú ṅé ní fee, olilé#é náko kparɔ wáwù-è, tsí náko gbé ṅa ló nòòkpì-ídze, tsí náko kpé dzídze wáwù-ṅa. ³⁸ Bí ó dzé òṅṅ-àṅṅ nāmí òṅṅ-àṅṅ gidí ní ó wá, tsí bá ṅa nódzúfò béè#é, à we éwo-ire.

³⁹ Ká mà si ní fee, bí ó dzé ní olilé-ká ma òṅṅ-è yèè olè náko wáa tsolèè#é, kàkò dzé ní olè#é kó wáwù-òṅṅ gidí. ⁴⁰ Àṅa gbo, ká kpaḍí si, inḡ yèè tse#é, òṅṅ, Ene yèè òṅṅ bí#é, òṅṅ náko wá òṅṅ-è yèè à kò módzúlè#é ni.

⁴¹ Tsí Òkúta wà bèrèè ní: Òṅṅ! Àwá matsé-èṅe ṅa ní ò wà kpòwe yèè fú#é nāmí òṅṅ kpo ní?

⁴² Tsí òṅṅ-wa ní: Ká fí ní àtsitsé-ká wà, tsí náa tse òtító, tsí ó né òṅṅ-àṅṅ, tsí òṅṅ-è kée si nárú-òṅṅ-kpáfe-è ṅa ní kó wà fú ṅa òṅṅ-è si òṅṅ-è. ⁴³ Àtsitsé nyèṅè#é, bí òṅṅ-àṅṅ wáa báa, tsí ó wà tsitsé#é si òṅṅ-è#é, ó we éwo-ire. ⁴⁴ Tsí òṅṅ wà wí fú ṅa ní fee, òṅṅ-àṅṅ náko mú àtsitsé nyèṅè#é, tsí òṅṅ si nárú-inḡ-è ṅa kpo, tsí kó wà rí òṅṅ.

⁴⁵ Ó òṅṅ, bí àtsitsé#é wà fí òṅṅ-ara-è ní òṅṅ-òṅṅ kò sè bàa kóyá, tsí ó kpé enikéèdzì-è ṅa kpíkpa, wáwù-è gbo, wáwù-è gbo, ó kpé àṅa kpo kpíkpa, tsí ó wà dze gé, tsí wà mɔ títí wà òṅṅ#é, ⁴⁶ òṅṅ-è#é náko wáa wá nódzú yèè kàkò mà si#é. Náàsòkò yèè kàkò módzúlè si gidí#é ní náko wá#á. Tsí náko kírí inḡ báa, tsí náko tse gbo, tsí náko dze èrè-òtító-àrimáa tse.

⁴⁷ Tsí bí àtsitsé-ká wà, tsí ma inḡ yèè òṅṅ-è wà wò ní kó tse#é, tsí kò tseé, tsí kò kpaḍí inḡ-ká kpo kpo gbo si#é, òṅṅ-è náko tsò náàtàmí kpíkpo lárè. ⁴⁸ Tsí bí ó dzé ní àtsitsé-ká òṅṅ wà, tsí kò ma inḡ yèè òṅṅ-è wà wò ní kó tse#é, tsí ó káa tse inḡ yèè kò sá#á, tsí ó bèrè ní ká fetí fúu, òṅṅ-è náko tsò náàtàmí oḡé gé ni. Ó òṅṅ, ene yèè à mú inḡ kpíkpo wáwù#é, inḡ kpíkpo kè ní à náko sè bèrè nów-è#é. Tsí ene yèè gbo à mú si nárú-inḡ kpíkpo#é, à náko bere òṅṅ gbo òṅṅ kpíkpo.

Yèésù wáa bàdzé àṅírí-òṅṅ ṅa

(Màtéwò 10:34-39)

⁴⁹ Tsí Yèésù ní: Iná ní òṅṅ kè wáa òṅṅ-àṅṅ-è#é. Ó òṅṅ, inḡ-ká kò le òṅṅ si lárè iná#á kó ti wà gbà ná. ⁵⁰ Ó òṅṅ, à bókò mú òṅṅ réré, tsí tsoró bá òṅṅ tó béè. Ó òṅṅ fee, odzú-òṅṅ kpá si ní òṅṅ-è yèè inḡ ṅa#á kó tse#é, kó yáa tó fú òṅṅ. ⁵¹ À òṅṅ òṅṅ wá òṅṅ-àṅṅ bí ní òṅṅ ṅa ká òṅṅ nì? Kpéré! Òṅṅ wà wí fú ṅa ní fee, òṅṅ wá ní òṅṅ kó wáa bàdzé àṅírí-òṅṅ ṅa ni. ⁵² Ó òṅṅ, ti nómbe#é, bí ó dzé ní òṅṅ méerú wà òṅṅ-àṅṅ-ká, òṅṅ méeta kàkò rí òṅṅ méèdzì nódzú, tsí òṅṅ méèdzì gbo kàkò rí òṅṅ méeta ṅa#á nódzú. ⁵³ Boba náko kó wáwù-è wáwù-è, tsí wáwù-è wáwù-è gbo kàkò kpe boba-è ní boba ró, tsí iná náko kó wáwù-è wáwù-è, tsí wáwù-è wáwù-è gbo kàkò kpe iná-è ní iná ró, tsí wáwù-è wáwù-è náko kó wáwù-è, tsí wáwù-è wáwù-è gbo kàkò kpe wáwù-è wáwù-è wáwù-è ní wáwù-è ró.

Ène ká-nyé, è rí inyé-ire mà, tsí e tsee
(Màtéwò 16:2-3)

⁵⁴ Tsí Yèèsù nyí, tsí wà wí fú èrò#é ní: Bí òdzò tsú si nówó-bùkúù, è náa fì gbòkà ní òdzò bòkò rò, tsí náa rò idèhè. ⁵⁵ Tsí bí cyé tã, è náa fì ní òruku bàa, tsí náa wá bée idèhè. ⁵⁶ Ìnyà-atsendzòdzú ña yèé è dzé si#é! Bí è ké odzú fú igbèrì, è náa ma iwèrè-òdzò òñu iwèrè-òruku nìkà. Tsí kí tse tsí inyé yèé wà tse báàyí ña#á, è kò wà rí àña òñu mà nìkà nìkà ná?

⁵⁷ Kí tse tsí ène ká-nyé, è kò wà rí inyé-ire mà, tsí e tsee ná? ⁵⁸ Ká fì ní iwò ìnyà-kà mèèdzi né afì, tsí ène nyèhè fàé làkòò ñlé-edzò. Bí è wà nònnà làkòò#é, ó wà ní o ògírí, tsí o mú ikálé fúu, tsí e fì si nòkà gbòkà, àtóorí kó máa gbéé lo fú àkpèdzò, tsí àkpèdzò#é kó múe bówó-sòdzà ña, tsí sòdzà ña kó múe lo kàà sé néèhà. ⁵⁹ Ó ò, ñ wà fì fée ní fee, bí ò kò sèhè yèé ò dzé#é kpó títi biyèè-kà gidi kó máa bò#é, à kàkò kòé dzò.

Bí ò kò nyílò kpaqà, nàa tsèrà

13 Náàsòkò nyèhè#é, ìnyà kàña wá ñdi-Yèèsù, tsí à wà wínyè ti nára-ene-awó-Gàlilé kàña fúu. À ní: Ène nyèhè ña#á, Kpilátòt kòmàdàà-ìlù#é kpa ña nóòkù ñhèwèrè yèé à wà tsebo fú Ìdáyé#é, tsí àmbara-ña gidi gbo dà ròma àmbara-ebò yèé à wà tse#é.

² Tsí Yèèsù wà dzòhù fú ña ní: Kíbi ène-awó-Gàlilé nyèhè ña réré tó bée#é, à dèdzú íbàdì-ña láre ti ène-Gàlilé-àtífbò ña#á nì? ³ Òò, kò tsi bée ní. Ó ò, òñu wà wí fú ña ní fee, bí à kò nyílò kpaqà, bée ké ní àña gbo, à náko tsèrà kpó#é.

⁴ Tsí ó wà fì fú ña ró ní: À ti gbó gbo ní ñhílu-Yèrúsàlèmi sómá-àdágùlé-Silòwá#á, ilé-ìsàñú gíga yèé wà bè#é, ó òfíwò kpa ìnyà mèèdzi ògú, tsí à tsèrà kpó nò. À dèdzú ìnyà mèèdzi ògú nyèhè ña#á gbo ní dzàbi-Ìdáyé láre ène-Yèrúsàlèmi ña kpó#é? ⁵ Òò, kò tsi bée ní. Ó ò, òñu wà wí fú ña ní fee, bí à kò nyílò kpaqà, bée ké ní àña gbo, à náko tsèrà kpó#é.

⁶ Tsí ó wà kpòwe-kà fú ña ní: Ìnyà-kà wà, tsí ó lé àkpè-kà nóko-è si. Tsí kíbi ó wá ní òñu kó wáa ko enyè#é, àkpè#é kò là si. ⁷ Tsí ó wà wí fú ène yèé ó gbà si nárù-oko#é ní: Kó rí gé! Ìdáyé méeta báàyí ní òñu wà wá ní òñu kó ko enyè nòkàkpè#é, tsí òñu kò wà rí#é. Ó ò, kò wá wú taánù. Ó wà gba idì rá gé ní.

⁸ Tsí ène nyèhè wà dzòhù fúu ní: Ìdáyé, kó kòò dzò fú òdì-kà ró káyí, tsí òñu kó solè nábé-è wérí, tsí kó ilé-kidi dà ròma-è. ⁹ Bóyá, náanyiwà#á, náko wáa là. Ó ò, bí kò là ná, kó wáa wú ñhèkè.

Yèèsù gba òkòbèè-kà dzò nówó-Ètsù nòdzò-ìmíra

¹⁰ Ó ò òdzò-ìmíra-kà, tsí Yèèsù wà ñlé-ìkpaqé-ama-Ìyúdà ña-kà si, tsí wà tsékó fú ìnyà ña. ¹¹ Tsí òkòbèè-kà gbo wà bè, tsí dzé àkòrì si. Inyé-kà wò ñhà-è si òdì mèèdzi ògú-è ñhè, tsí ó kàkò si títi kò nyáa wá sé òro ró.

¹² Kíbi Yèèsù rí òkòbèè#é, ó ñde, tsí wà wí fúu ní: Ìdáyé, Ìdáyé gbàé dzò nówó-àrò-èè.

¹³ Tsí ó mówó lé ñhà-è. Tsí ñhè-bè gbòkà#á, òkòbèè#é sé òro, tsí wà nyè Ìdáyé.

¹⁴ Onùgbò-ìlé-ìkpaqé-ama-Ìyúdà ña gbo wà bè. Kíbi ó rí ní Yèèsù bò òkòbèè#é nòdzò-ìmíra bée#é, inó bíi gbòkà. Tsí ó ñde, tsí wà wí fú ène yèé wà bè ña#á ní: Ìdáyé kàkà mééfà ní wà fú itsé tsítse#é. Bí ìnyà-kà wà wo kó bò ara-è, ni kó wá ñhò-òdzò nyèhè ña. Ìnyà-kà kpòkpò kó máa wáa bò ara-è nòdzò-ìmíra.

¹⁵ Tsí Yèèsù wà dzòhù fúu, tsí wà fì ní: Ìnyà-atsendzòdzú ña! Nèé tútú wà náàñírí-ña, tsí kà tú lalá-è nàmi kétékété-è nókù nòdzò-ìmíra, tsí gbéé lo nóòkù ní kò lo kàa mami ná? ¹⁶ Tsí òkòbèè yèé bée#é, òmalóma-Àbàrahàmit ní ó dzé#é. Òñu gbo wà náàñírí-ene yèé Ìdáyé tsà ña#á. Tsí Ètsùt dèé nókù si títi òdì mèèdzi ògú báyí ní. Kò sà ní ká túu dzò nòdzò-ìmíra?

¹⁷ Kíbi ó wínyè bée#é, ó ò òñu fú ène yèé wà nyáa kàdzú ña#á kpó. Ó ò, ène-àtífbò yèé wà bè ña#á, à wà náyè títi si kpó ti nára-inyé-àfèñyú yèé Yèèsù wà tse ña#á.

Yèèsù wà kpòwe ti nára-oyè-Ìdáyé

(Màtéwò 13:31-32, 34; Màkò 4:30-33)

¹⁸ Nèé, Yèèsù tó wà wí fú ña ró ní: Òñu kó ké kíbi Ìdáyé náa dzoyè gbà#á, tsí ñ sàwé inyé-kà fú ña. Òñu kó tse isàwé-kà fú ña, tsí ká ñ gbó òkpi-è. ¹⁹ À náko nyáa ñ sàwé-ama dzídze-kà bé. À náa kpèé ní mùtádi. Tsí ìnyà-kà kée, tsí lo kàa gbéé si nóko-è. Tsí ó wù, tsí ò egi, tsí eye ña wáa kólé si nákpá-è ña.

²⁰ Tsí ó wà wí fú ña ró ní: Kíbi Ìdáyé náa dzoyè gbà#á, òñu kó kpòwe-kà, tsí ñ òfíwò fú ña ró. ²¹ Ó wà kíbi òkòbèè-kà kée, tsí ñ kpo òkò-òkòbèè-àwò méeta títi ó ké kpó wùdzèè.

Arù-èkù-ìnyà-oyè-Ìdáyé kò tsédzú,

ó ò, ká ògírí, tsí ká wò ñhè

(Màtéwò 7:13-14, 21-23)

²² Nèwèrè nyèhè#é, Yèèsù wáa làkòò ñYèrúsàlèmi, tsí ó gbà ñhílu lálú ña òñu ñhílu-oko ña gbo tána kó káa tó, tsí náa wà tsékó fú ìnyà ña làkòò. ²³ Tsí ó ò òdzò-kà, tsí ìnyà-kà wà bèrèé ní: Ìdáyé! Ìnyà-ìmarù odé gé ní Ìdáyé náko gbà là#á?

Tsí ó wà wí fú ña ní: ²⁴ Èkù-kà wà, tsí arù-è kpamá. Ó ò, è ògírí, tsí e wò ñhè. Òñu wà fì fú ña ní fee, ìnyà kpíkpò náko wò ní àña kó wólé#é, tsí à kàkò nyáa wò ñhè. ²⁵ Ìwèrè-kà náko wá, tsí olílé#é náko ñde, tsí ká èkù-ìlé-è. Tsí ène òñu, è náko wà nóòde si, tsí è náko wà kpèkù fúu, tsí wà wí ní: Ìdáyé, tsí èkù fú wá dè! Tsí náko dzòhù fú ñe ní: Ène òñu, òñu kò ma ñbí è ti#é.

²⁶ Nèé, ène gbo, è náko sé wà wí fúu ní: Ó wá, tsí wáa tsékó fú ìnyà ña náàñírí-ìlú-àña nò. Tsí àña dze, tsí ma báa gbo nò. ²⁷ Tsí òñu gbo náko dzòhù fú ñe ní: Òñu kò mà ñbí è ti#é. Kóyá! Ène kó sò ñde ñdò-òñu bí. Ène òñu, ìnyà-atseébadi ña ní ène kpó è dzé#é. ²⁸ Nèwèrè nyèhè ní è náko rí gbàgbòhgbàgbò-ñe ña Àbàrahàmit òñu Ìsàkàt má nára-Yàkùbùt, tsí è náko rí agbáfì-Ìdáyé fìt ña gbo kpó, tsí à náko dzokó bá Ìdáyé si, ñbí ó wà dzoyè#é. Ó ò, ène òñu, è náko kí nóòde si. È kàkò rí ònà lo bè. Tsí è náko wà sòkú, tsí wà dzara kpàkpàkpa.

²⁹ Tsí ònyà ña náko ti nówò-òntsa ònu nówò-bùkúù, tsí à náko ti ñhnbú-ayé ònu òro-ayé gbo, tsí wáa dze ɔɔ́ ñbí Ɔɔ́ayé wà dzoyè#é. ³⁰ Ó ɔi, ene-iwá kãña náko ɔi ene-ànyì, tsí ene-ànyì kãña gbo náko ɔi ene-iwá.

Ñhìlú-Yèrúsàlèmi ní Yèèsù bòkò kú si#é

(Màtèwò 23:37-39)

³¹ Náàsòkò yèè Yèèsù wà wĩnyè làkòò#é, ɔma-egbé-Fàrisit kãña timá-è, tsí wà wí fúu ní: Kó ñde bí, tsí kó lo ñbòmírè. Ó ɔi, ólú Èròɔ́t wà wo ikú-è.

³² Tsí ó wà wí fú ña ní: Ká lo káa wí fú ònyà-ègìdǎ nyènyè ní nómbe ònu òla, ònu wà lé edzòt yèè ña wà ɔ́kɔpò fú ònyà ña#á sè náanyì-ña, tsí ònu wà bo àkòrò ña gbo, tsí nòtòtòla bé, ònu náko tsitsé-ònu tá. ³³ Ó ɔi, ó wà ní ònu kó rē òna-ònu nómbe ònu òla, ɔtòtòla gbo. Nàmí ñhìlú-òmírè-kǎ yèésì à kpa agbáfì-Ɔɔ́ayé fìt-kǎ wòrí, tsí kò tsi ñYèrúsàlèmi?

³⁴ Tsí ó wà wí fú ña ró ní: Óò! Ene-Yèrúsàlèmi ña! È náa kpa agbáfì-Ɔɔ́ayé fì ña nóokú, tsí è náa ta ene yèè ña Ɔɔ́ayé náa bè wá fú ñé#é nóokúta kpa. Ó ɔi, ñ wò ní n kpe ñé kpaɔí ñhnró-kíbì aɔ́èè náa kpe ɔma-è ña kpaɔí nábé-è, tsí mú iká bò ña bé#é ni. Tsí è si kò. ³⁵ È rí gé! Ɔɔ́ayé náko tsí kò ilé-ñé dzò fú ñé. Ó ɔi, ñ wà wí fú ñé ní è kàkò rí mi ró títi fú àsòkò yèè ène ká-ñé, è náko wà fì ní: Kùsèè fú ene yèè bàa nárũ-Ɔlòdzò#é.

Yèèsù bo àkòrò-kǎ nòdzò-ìmirá

14 Ó ɔi nòdzò-ìmirat-kǎ ró, tsí onùgbò-ɔma-egbé-Fàrisit-kǎ kpe Yèèsù ní kó wáa dzené ñdò-ònu. Tsí ó lo. Tsí ene yèè wà bè si ña#á, à tadzú máa si, tsí ká rí káyí ní náko tse ñé-kǎ sèè? ² Tsí àkòrò-kǎ gbo wà bè. Ara-è wú kpó, tsí ó ɔ́oro ñwádzú-è si. ³ Tsí Yèèsù ñde, tsí wà bere akóne nékpa-Ɔɔ́ayét ña ònu ɔma-egbé-Fàrisi ña#á ní: Ekpa-Ɔɔ́ayét fú ònà ní ká bo àkòrò nòdzò-ìmiráa nàmí kò fú ònà?

⁴ Tsí à kpa húwíi kpó. Tsí Yèèsù fa àkòrò#é wá nábé-è, tsí bɔɔ́, tsí wà wí fúu ní: Kó lo!

⁵ Tsí ó wà bèrè ña ní: Nèè wà náàñírì-ña, tsí bí ɔma-è nàmí lalá-è káa tsubú dzi ñkàga nòdzò-ìmirá, ni ene nyènyè kàkò nyáa gbòkǎ ná?

⁶ Nběé, à kò ma bí ká dzònyè lé ñhntá-è fúu gbà ró#é, tsí à tsikó.

Te ara-èè bɔlè, tsí Ɔɔ́ayé kó kée si ñhñi lákú

⁷ Tsí ene yèè ña à kpè wá nóokpi-dzídze#é, Yèèsù wà rí ña nékpa nékpa kíbì à wà dzokó#é. Tsí ó rí ní à wà wo ñdì-onùgbò ña, tsí ká dzokó. Tsí ó wà tsékó-kǎ fú ña ní:

⁸ Bí ònyà-kǎ kpèé ní iwò kó wáa dze dzídze-ɔɔ́ bá ònu, tsí ò káa tó, máa káa dzokó ñhñi-onùgbò ña. Bóyá à ti kpe ònyà-kǎ gbo yèè dzé ònyà wíwówo lárèè#é ní kó wá bè. Tsí bí ene nyènyè wáa tó#é, ⁹ ene yèè kpe ène méèdzi méèdzi#é náko wí fée ní: Iwò kó ñde fú ene nyènyè, tsí kó dzokó. Bí ó wí fée béè#é, náko tsanó fée ní ò ñde bè, tsí káa dzokó náanyì ñhñi yèè bò#é.

¹⁰ Ó ɔi, bí à kpèé nòɔ́ɔ́-dzídze-kǎ béè, nà lo káa dzokó náanyì. Bí ò tse béè, bí ene yèè kpèé wáa tó#é, náko wí

fée ní: Ídzà-mi, ñde bè wáa dzokó ñwádzú dza! Nběé, ene yèè iwò ña méèdzi kpó wà nóokpi-ìdze#é, àña kpó, à náko rí ní à bu irò si néwo fée. ¹¹ Ó ɔi, ònyà kpó yèè wà kè ara-è#é, Ɔɔ́ayé náko ɔ́éè bò, tsí ònyà kpó yèè wà te ara-è bɔlè#é, Ɔɔ́ayé náko kée si ñhñi lákú.

Máa tse ore ní ònyà ña kó tseé sǎ fú ònu

¹² Tsí Yèèsù nyí, tsí wà fì fú ene yèè kpèè#é ní: Bí ò wà wo o kpe ònyà ña ní ká wáa dze dzídze-òsǎ nàmí dzídze-alé ñdò-ònu, máa kpe ñdza-èè ña ònu ñnàbí-èè ña. Máa kpe ònyà-ara-èè ña ònu olówó yèè wà sómá-èè ña#á gìɔ́ gbo. Ñé yèè tse#é, àña gbo, à náko wáa kpèé, àtsùgbée ká sǎ ore yèè ò tse fú ña#á si ñhñi-è fée ní.

¹³ Ó ɔi, bí ò se dzídze-kǎ ní ònyà ña kó wáa dzeé bá ònu, nà tédzú kpe adziyàkú ña ònu aké ña. Tsí nà kpe arè ñhngbákú ña ònu afódzú ña gbo. ¹⁴ Bí ò tse béè, nàa we éwo-ire ñdì-Ɔɔ́ayé, ñé yèè tse#é, à kò bòkò nyáa tse iró-béè sǎ si ñhñi-è fée. Ɔɔ́ayé ní náko sǎ si ñhñi-è fée ñhñwèrè yèè náko wáa dzí atsòtítí ña ti náàñírì-òkú ña wá náyé#é.

Yèèsù mú ene yèè ña à kpè fú ɔɔ́-aya níné#é kpòwe

(Màtèwò 22:1-10)

¹⁵ Ònyà-kǎ wà náàñírì-ene yèè ña wà nóokpi-dzídze#é, tsí kíbì ó gbò afì nyènyè#é, ó ñde, tsí wà wí fú Yèèsù ní: Ene yèè náko dzené bá Ɔɔ́ayé ñhñwèrè yèè náko wáa dzoyè#é, ene nyènyè we éwo-ire hényú.

¹⁶ Tsí Yèèsù wà kpòwe-kǎ, tsí wà ñ dzònyè fúu ní: Ó ɔi nòdzò-kǎ, tsí ònyà-kǎ wà wo kó dze ɔɔ́ lákú-kǎ. Tsí ó kpe ònyà kpíkɔ́ wá ní ká wáa dze ɔɔ́#é bá ònu. ¹⁷ Kíbì iwèrè-dzídze#é tó#é, ó be arú-è lo ní kó lo káa kpe ene yèè ònu kárá si ña#á ní ká wá. Ó ɔi, ònu kpaɔí tá.

¹⁸ Tsí arú#é lo, tsí fì fú ña, tsí à wí fúu nékpa nékpa kpó ní àña kò bòkò nyáa ródzú, tsí wá. Ene-àtsètsè wà wí fúu ní: Ònu ra oko-kǎ, tsí ó kpádzú fú ònu gìɔ́ hényú ní ònu kó lo káa kpalèwòò. Ó ɔi, ònu tsikalè fúu, ònu kàkò nyáa wá.

¹⁹ Tsí olòmírè-kǎ gbo wà wí fúu ní: Ònu ra lalá-oko maá, tsí ònu làkòò káa ɔ́á ña wò káyí. Ó ɔi, ònu tsikalè fúu, ònu kàkò nyáa wá.

²⁰ Tsí olòmírè-kǎ gbo wà wí fúu ró ní: Nñsèè gé ní à gbé aya wá fú ònu náàbitò#é. Ó ɔi, ònu kàkò nyáa wá.

²¹ Tsí arú#é sè wáa dzíkò ña#á fú ògá-è béè. Tsí ògá-è bínó, tsí wí fúu ní: Kóyá fúu, kó ñde, tsí kó wò náàñírì-ìlú#é, tsí kó lo ñkpàtá ña ònu náàbòòmè ña, tsí kó gbé adziyàkú ña ònu aké ña má nára-afódzú ònu arè ñhngbákú ña wá. Kó gbé ña wá fú ònu ñbí ñhñsèè, tsí ká wáa dze ɔɔ́#é bá ònu.

²² Tsí arú#é lo. ²² Títí kó bo oɔ́é#é, ó sè wáa tó. Tsí ó wà wí fú ògá-è ní: Itsé yèè ó be ònu#é, ònu dzéè, tsí ñdì tó bò si ró.

²³ Tsí ògá-è#é wà wí fúu ró ní: Báàyí#é, kó fùdǎ ñnó-ìlú#é, tsí kó fa ònà ña lo. Kó fa ònà-oko ña gbo lo. Tsí ònyà òkǎlòkǎ yèè náko kpàɔ́ gé#é, kó tsikalè fúu, tsí gbéè wá, tsí ilé-ònu kó kǎ kpó. ²⁴ Ó ɔi, ònu wà wí fú ña ní fee, ene àtsètsè yèè ña à kpè, tsí à kò#é, arũ-òkǎ-ña kǎ kpókɔ́ kàkò kǎ dzídze-ònu.

**Táná o dji ɔmatsé-Yèèsù#é,
ó wà ní o kɔ inyé yèè ò né ɲa#á kpó dzɔ̀**
(Màtèwò 10:37-38)

²⁵ Náànyì-béè#é, Yèèsù wà nɔ̀nà làkòò, tsí ònyà kpi kpò wà tɛ náànyì-è. Tsí ó nyí, tsí wà wí fú ɲa ní: ²⁶ Bí ònyà-kà wá ñdì-ònyu, tsí inyé-ònyu kò kpádzú fúu láre bo-ba-è ònyu iná-è, tsí inyé-ònyu kò kpádzú fúu láre aya-è ònyu ɔma-è má nára-inàbí-è ɲa gbo, tsí bí inyé-ònyu kò kpádzú fúu láre àyè-tònyu ká-è gidi#é, kàkó nyáa dzé ɔmatsé-ònyu. ²⁷ Ó dji, bí ònyà-kà kò dzé, tsí ké egi-ìdààgàlàdzàt-è rù, tsí wà tɛ náànyì-ònyu, ene nyènyè kàkó nyáa dzé ɔmatsé-ònyu.

²⁸ Tsí ó wà wí fú ɲa ró ní: Nèé wà náànjírí-ɲa, tsí bí ene nyènyè wà wo kó malé-isánjú-kà ni kà dzokó, tsí sére owó yèè nákó lò, tsí ñ malé#é dzá kpó#é táná kó kpée si ñnè ná? ²⁹ Ná kó séréé, tsí rí ní owó yèè wà nówó-ònyu#é nákó tó, tsí ònyu kó maá dzáà? Bí kò tsi béè, bí ó kpilè ilé#é, tsí maá làkòò, tsí ilé#é kò nyáa kpārũ#é, ene yèè ɲa nákó ríi béè#é, à nákó wà ráàrĩ fúu, ³⁰ tsí wà fĩ ní: Kò tsi ene#é kpé ilé míma ni? Tsí kò nyáa maá kpārũ ródò?

³¹ Tsí ó wà wí fú ɲa ró ní: Námí olú yèésí gbo wà, tsí bí ó wà wo kó lɔ káà dzogu bá olú-òmírè-kà, ni kà tsètsè dzokó, tsí tsèsèrè rere ná? Bí ó dzé ní ònyà egbèrú eg-bèrú ònà maá (10.000) ní wà nówó-è#é, ná kò wà tsèsèrè ní fee, ònyu ná kò nyáa tóòsù-ene yèè gbé ònyà egbèrú egbèrú ònà ogú (20.000) bàa, tsí bòkó wáa dzogu bá ònyu#é yáa? Ná kò tsèsèrè béè nò. ³² Tsí bí ó rí mà ní ònyu kàkó nyáa tóòsù-è#é, tí tì ñhwerè yèè òtè-è#é kò tì sómá-è gidì si wóná#á, ná kò tì be ònyà ɲa ní ká lɔ káà fĩ fúu ní: Ònyu mú éwo dzó fúu. Afĩ tã.

³³ Kíbí ó dzé béè#é fee, ònyà-kà kpókpó náànjírí-ɲa kàkó nyáa dzé ɔmatsé-ònyu, bí ene nyènyè kò kɔ inyé-è ɲa kpó dzɔ̀.

³⁴ Tsí ó wà wí fú ɲa ró ní: Fee, ony inyé-ire-kà ni. Ó dji, bí ony kò né aq̄-è ró fee, kí à kó nyáa mú si ñnè, tsí kó d̄ró? ³⁵ Bí ó d̄a béè, à kàkó nyáa lóó ró. À kàkó nyáa ñ rí fú dzídze gbo. À náa kéé d̄anu gé ni. Ó dji, ene yèè né etí-igb̄r̄à kó máa ñ tsoq̄i.

**Yèèsù mú àgùd̄à-kà yèè yagbo#é, tsí ñ kpòwe fú ònyà
ɲa**
(Màtèwò 18:12-14)

15 Agbalómbà ɲa kpó ònyu olòmírè yèè ɲa kà nyèwò-òd̄áyé#é, à náa wà wá ñdì-Yèèsù, tsí wà r̄étigbè-af̄-è. ² Tsí ɔma-egbé-Fàrisit̄ ɲa ònyu ak̄ne nék-pa-òd̄áyét̄ ɲa náa wà kp̄k̄r̄r̄ ní: Idza#á dzé, tsí wà gba ònyà-ir̄ò nyènyè ɲa, tsí wà dzenyé bá ɲa gidì gbo náa.

³ Tsí Yèèsù wà kpòwe fú ɲa ní: ⁴ Ká fĩ ní ònyà-kà wà náànjírí-ɲa, tsí né àgùd̄à ɔgòrú, tsí òkà nò ñnè fúu. Ene nyènyè kàkó kò òkà d̄í nógòrú yèè b̄#é dzɔ̀ si ñh̄d̄i-dzídze-ɲa, tsí lɔ ñh̄wálè-òkà yèè n̄#é tí tì fú iwèrè yèè ná kò kàa rii#é? Ná kò wòò béè nò. ⁵ Tsí bí ó rii ñh̄kèè#é, ná kò d̄ró fúu, tsí ná kò kéé si nógòr̄r̄, ⁶ tsí ná kò sè b̄ wá ñilé. Bí ó tó ñilé#é, ná kò kpe ìdza-è ɲa ònyu enikèèdzì-è ɲa ní: Ká wáa táyè bá ònyu! Ó dji, àgùd̄à-ònyu yèè n̄#é, ònyu rii.

⁷ Tsí ònyu wà wí fú ɲa ní fee, bí adzàbi òkàntso nyílò kpaq̄a#á, béè ké ní à ná kò táyè ñdì-òd̄áyé nógòr̄r̄ náat-sùgbée tèè#é. À ná kò táyè nára-è láre ònyà-kà d̄í nógòrú yèè ɲa ní à ɲa dzé atsòtít̄, tsí kò bèrè ní à ɲa kó nyílò kpaq̄a ró#é.

⁸ Tsí ó wà wí fú ɲa ró ní: Ká fĩ ní ɔncbèè-kà gbo wà, tsí owó-eyo maá wà nówó-è, tsí òkà nò ñnè fúu. Ònyu gbo ná kò ñde, tsí kpée wíwò nò. Ná kò tó kandé, tsí gbá ilé-è kpó rere, tsí wòò nódzú-ìkpá tí tì rii. ⁹ Tsí bí ó rii ñh̄kèè#é, ná kò kpe òré-è ɲa ònyu enikèèdzì-è ɲa, tsí ná kò wí fú ɲa ní: Ká wáa táyè bá ònyu! Ó dji, owó-ònyu yèè n̄#é, ònyu rii.

¹⁰ Tsí Yèèsù wà wí fú ɲa ní: Ònyu wà wí fú ɲa ní fee, bí adzàbi òkàntso nyílò kpaq̄a#á, béè ké ní ayè náa tɛ adzítse-òr̄t̄ ɲa nógòr̄r̄ nára-ene nyènyè#é ñnèé.

ɔma-kà sè b̄ wá, tsí boba-è gbàà ònyu ayè tí tɛ

¹¹ Tsí ó wà kpòwe-kà fú ɲa ró ní: Ònyà-kà wà, tsí ó bí-ma ɔncbèè méèdzì. ¹² Tsí àbikàànyì-è ñde, tsí wà wí fúu ní: Boba, kpé ogú-wa fú wa, tsí o ké akpálà tɛmi fú mi gbòkà!

Tsí ó dzé, tsí kpé inyé ɲa#á ñh̄d̄i-méèdzì, tsí ké akpálà tɛ fúu. ¹³ Títì kó tse ɔdzó oq̄é#é, àbikàànyì#é wáa ñde, tsí ta inyé ɲa#á kpó, tsí kpaq̄i owó-è kpó, tsí lɔ ñh̄lú dzídze-kà. Kíbí ó tó ñbèè#é, ó káa ná owó-è#é nyafārĩ nyafārĩ náàrimáa tsèsèrè nára-è gidì. Tsí inyé yèè d̄é fúu gé#é ní náa wà tse#é. ¹⁴ Tsí kíbí ó ná owó-è#é tã kpó béè#é, ebi lákú-kà wáa kpé dzídza ñh̄lú#é, tsí inyé ɲa kpée híhã.

¹⁵ Tsí ó wáa ñde, tsí lɔ káa bá ònyà-ilú#é-kà, tsí ene nyènyè gbàà si ní kó wà d̄e òhà ɲa ñh̄tá-oko-kà fú ònyu. ¹⁶ Kíbí ó wà d̄e òhà ɲa#á, ebi náa wà kpaá tí tì náa wò ñ ònyu má dze dzídze-òhà ɲa#á gidì. Ó dji, ònyà-kà kpókpó kà fúu ñnè.

¹⁷ Kíbí inyé ɲa#á wà lɔ béè#é, ó lɔ ñh̄sèrè-ara-è, tsí ó rí ní àtsítse-boba-ònyu ɲa, à náa dzenyé tí tì dze b̄, táná ònyu wà bí si, tsí ebi-inó wà kpa ònyu tó béè? ¹⁸ Tsí ó wà fĩ ñh̄nó-ara-è ní: Ònyu kó tédzú ñde lɔ ñdì-boba-ònyu, tsí ònyu kó lɔ káa wí fúu ní: Boba, ñ dzàbi-òd̄áyé, tsí tse kò sã nára-iwo gbo. ¹⁹ Ñ kò dzo o kpé mí ní ɔma-èé ró. Nà gbà mí si náànjírí-àtsítse-è ɲa gé!

²⁰ Tsí ó ñde, tsí d̄zi nógòr̄r̄-ìd̄i-boba-è. Kíbí ó làkòò#é, boba-è tì rii nóòtèrè, tsí inó-è nyó, tsí ó ñde kpàtàkpàtà gé, tsí yáre lɔ káa kpàd̄é-è, tsí f̄r̄r̄ gbàrà.

²¹ Tsí ó tsí arũ, tsí wà wí fú boba-è ní: Boba, ñ dzàbi-òd̄áyé, tsí tse kò sã nára-iwo gbo, tsí ñ kò dzo o kpé mí ní ɔma-èé gbo ró.

²² Tsí boba-è wí fú àtsítse-è ɲa ní: Kóyá fú ɲa! Ká lɔ káa ké àwù yèè tsáfèjú làrè#é, tsí ká wáa ñ wò fúu, tsí ká mú kabòr̄ b̄ nówó-è, tsí ká mú kpàkò gbo b̄ fúu! ²³ Tsí ká ké lalá yèè ara-è k̄ d̄í d̄í si#é, tsí ká kpaá, tsí à ɲa kó ñ táyè fúu! ²⁴ Ó dji, ɔma-ònyu yèè à wà rí bí#é, ó wà kíbí ó kú lɔ, tsí sè d̄zi wá náyé#é bé ni. Ó nò lɔ, tsí ònyu tàrèè ni.

Tsí à kpé ayè tí tɛ#é si ñnè.

²⁵ Náàsòkò nyènyè#é, àtsèrèbì-è ònyu wà nóko si, tsí kíbí ó b̄ bàa, tsí sómá-ilé#é, ó wà gb̄ kíbí ònyà ɲa wà

kõrĩ, tsí wà dzó#é. ²⁶ Tsí ó kpe àtsítsé-boba-è ña-kã, tsí wà bèrèè ní: Kí tse tsí à wà dzó bèè ná?

²⁷ Tsí àtsítsé#é wà wí fúu ní: Ɔmànà-è ní sè bò wá#á, tsí kíbí boba-è ríi nára líle#é, ó ké lalá yèè ara-è kó díqídí si#é, tsí ñ kpa fúu.

²⁸ Kíbí ó gbó bèè#é, inó bíi títi ó kò ní òñu kàkó wò ñkpatá#á. Tsí boba-è gbó, tsí fùdá wá ñdò-è, tsí wáa tsikalè fúu ní kó wá ñlé. ²⁹ Tsí ó wà wí fú boba-è ní: Kó rí! Òñu wà tsítsé fúu báàyí ɔdǔ-è ti kpò, tsí òñu kò kò itsé gbo fúu wòrì. Tsí kò sì fú òñu nóma-abó-kã gidì gbo wòrì ní òñu kó ñ táyè bá ídza-òñu ña. ³⁰ Ó dji, yèè ɔma-è òñu wá#á, ɔma-è yèè ké injé-è ña, tsí káà ñ kpé fú àlòwá ña#á, òñu ní ó nyáa kpa lalá yèè ara-è kó díqídí si#é fú#é.

³¹ Tsí boba-è ní: Ɔma-mi, ò wà ñdò-mi si ññwèrè òkàlòkà kpó, tsí injé yèè ña kpó wá fú mi#é dzé tée ni nò. ³² Báàyí#é, ó wà ní ayè kó té wa, tsí àa kó dze ɔdǔ, injé yèè tse#é, ɔmànà-è yèè bè#é, ó wà kíbí ó kú l, tsí sè dízi wá bé. Ó nò, tsí ñ sè tàrèè ni.

Yèèsù ní ká dziná si fú owó lílò

16 Tsí Yèèsù wà wí fú ɔmatsé-è ña ró ní: Olówó-kã wà, tsí ó gba àtsítsé-kã si. Àtsítsé#é ní náa rí itá-injé-è ña#á. Tsí à wáa wí fú olówó#é ní: Bèè ní àtsítsé-è wà bàdzé owó-è#é.

² Tsí olówó#é kpèè, tsí wà bèrèè ní: Afì mée ña òñu wà gbó ti nára-è ññèè ná? Kíbí ó tsítsé ña#á gbà#á, kó sére-injé yèè bò ña#á fú òñu! Ó dji, kàkó nyáa rí itá-injé-òñu ña fú òñu ró.

³ Tsí àtsítsé#é l, ññsèrè, tsí ó ní: Bí òñu kó tse fáa báàyí, kíbí ògá-òñu bókó lé òñu ñtsé#é? Òñu kò né àmí, tsí òñu kó nyáa tsáko. Nákó tsanó fú òñu gbo ní òñu kó l, tsí wà bere injé nònnà wérí. ⁴ Tsí ó ní: Báàyí#é, òñu rí injé yèè òñu náko tse tsí bí itsé wáa bàdzé fú òñu, ni ònyà ña ká gba òñu si ñlé-ñá#á.

⁵ Tsí ó ñde, tsí kpe ene yèè ña dzenè nówó-ògá-è#é wá. Ó kpè ña wá kãkã. Tsí ó wà bere ene-àtsètsè ní: Eñè-egbèlò ó dze nówó-ògá-òñu?

⁶ Tsí ene nyèñè ní: Àdǔ-ìtsà ɔgòrú.

Tsí àtsítsé#é fì fúu ní: Kóyá, kó dzokó, tsí kó gba iwé-enjé#é, tsí kó kò si ññtà-è ní enjé-àdǔ-ìtsà maá lé nógòòdzì ní òñu dze#é!

⁷ Tsí ó wà bere olómírè-kã gbo ní: Eñè-egbèlò òñu gbo dze nówó-ògá-òñu?

Tsí òñu gbo ní: Eñè-bàfó kotokú ɔgòrú ní òñu dze nówó-è#é.

Tsí ó wí fú òñu gbo ní: Kó ké iwé-enjé#é, tsí kó kò si ññtà-è ní enjé-bàfó kotokú ɔgòrú ní òñu dze#é!

⁸ Kíbí ó dzé gidì ní àtsítsé#é kò tse òtít#é, ògá-è si nyèè ñdzídziná yèè ó tse ñbè#é. Ó dji, ene yèè ña náa wà wo injé-italè bí ña gé#é, àñ òñu, à náa dziná ñjé tsítse bá ara-ñà ña láre ene yèè ña wà wo injé-òdáyé ña#á.

⁹ Tsí Yèèsù ní: Èmi, ñ wà wí fú ñé ní fee, injé-owó ña náa rúne ni. Ó dji, è si ké ña, tsí ñ tse ore fú ònyà ña, àt-sùgbée e nyáa dídza bá ña. Tsí ññwèrè yèè injé-owó ña#á kò sí ró#é, ni ká gbà ñé si ññdìgbé-àritá. ¹⁰ Ó dji, ene yèè tse òtít ñjé tsígídí#é, náa tse òtít ñjé lákú

gbo, tsí ene yèè kò tse òtít ñjé tsígídí#é, kà tse òtít ñjé lákú gbo. ¹¹ Bí à ké injé-owó ti italè bí ña fú ñé, tsí è kè tse òtít ññè, nèè náko ké injé yèè fé idèndè#é fú ñé? ¹² Tsí bí è kè tse òtít ñjé yèè dzé ti olómírè#é, nèè náko ké injé yèè dzé ti ène ká-ñé#é, tsí ñ fú ñé?

¹³ Arú-kã kpókpó kàkó nyáa dzé arú fú ògá méèdzi náàrikàntso. Bí ó dzé bèè, arú#é náko dzáfì-ògá-è-kã, tsí tamá-è lárè. Kàkó mú èkéèdzì-è kpe injé-kã gidì. Nákó nyáa kãdzú si gé ni. Ó dji, ò kàkó nyáa dzé arú fú òdáyé, tsí dzé arú fú owó gbo náàrikàntso.

Yèèsù wà bá ɔma-egbé-Fàrisi ña fì

(Màtéwò 11:12-13; Mákò 5:31-32)

¹⁴ Ññwèrè nyèñè#é, ɔma-egbé-Fàrisit kãña gbo wà bè, tsí à wà gbó afì yèè Yèèsù wà fì#é kpó. Ɔma-egbé-Fàrisi ña#á, odzú-ñá náa gù si ññtà-owó tó bèè, tsí à wà rãrã fúu.

¹⁵ Tsí ó wà ró fú ña ní: Àñ òñu, à náa wà tse kíbí at-sòtít ña bé nódzú-ònyà ña. Ó dji, òdáyé òñu si ma injé yèè wà ñnó-ñá#á. Tsí injé yèè dzé injé-idèndè nódzú-ònyà ña#á, injé nyèñè#é náa tsiira nódzú-òdáyé òñu ni.

¹⁶ Tánà àsòkò kó tó, tsí Yòhànàt kó wá#á, iwé-ekpa-Mòssèt òñu iwé-agbáfì-òdáyé fìt ña ní wà si fú ònyà ña#á. Ó dji, ti títi ññwèrè yèè Yòhànà wá#á, à ti wà dzíkò fúne ní òdáyé wà dzoyè ná. Tsí ene kúnukú wà dígírí kùkù ní òñu kó wò ñbí òdáyé wà dzoyè#é ñkpá.

¹⁷ Bí ó dzé gidì ní igbèrì òñu ilè náko wáa nò ñde#é, injé tífírí-kã kpókpó gidì kàkó dí bò nékpa-òdáyé òñu.

¹⁸ Ònyà òkàlòkà yèè náko kò aya-è, tsí káà né aya òmírè#é, ene nyèñè gbaya ni. Tsí bí ònyà-kã gbo si né ɔnɔbèè yèè ɔkɔ-è kò#é, ene nyèñè gbaya ni.

Yèèsù kpòwe-kã ti nára-Làsàrò òñu olówó-kã

¹⁹ Tsí Yèèsù tó wà fì fú ña ró ní: Olówó-kã wà, tsí náa wà wo àwù-àféñú ña, tsí wà bo kenté si ññtà-è. Dzídze díqǔ ña ní náa dze nódzó kódzó#é. ²⁰ Tsí adziyàkú-kã gbo wà. À náa kpèè ní Làsàrò. Làsàrò#é, ara-è gbo dzé odzudzu kpó. Tsí à kée wáa si náànkpãnkù-olówó#é.

²¹ Tsí náa wùú ní òñu má nyáa tó ñdò-è, tsí dzídze yèè ña wà bù dà ñlè nábé-kpòrò-è#é, òñu má wà se ña dze. Yèè ɔ gidì#é, adzá ña gbo náa wáa lá odzú-odzudzu-è ña#á.

²² Tsí injé ña#á l, bèè, tsí adziyàkú#é wáa kú. Tsí adzít-sé-òrɔt ña wáa kée l, ñdì-òdáyé gbe gbágbòhgbàgbò-è Àbàràhámìt. Tsí olówó#é gbo wáa kú, tsí à ké òñu gbo káà rí. ²³ Kíbí olówó#é káà tó ñlé-ikú#é, ó dzi ññréré kpíkpò bè. Tsí ó wáa ké odzú l, ññgbèrì, tsí ó rí Àbàràhámì sãñú sãñú sãñú, tsí Làsàrò gbo wà néèkiyá-è si. ²⁴ Tsí ó tsí arũ, tsí dúgbe kpe Àbàràhámì ní: Boba! Rí ànyínó fú mi dè! Ó dji, kó be Làsàrò wá, tsí kó wáa mú arũ-ɔmalòwó-è-kã bò nómi, tsí ñ ta si nárú-òñu, tsí igè-òñu kó tó dè! Ó dji, òñu wà réré ñnà ñbè kpíkpò gbegbé.

²⁵ Tsí Àbàràhámì ní: Ɔma-mi! Ò kò tédzú ní ò ti dzayé kpíkpò kíbí ò wà náàyè si#é, tsí Làsàrò òñu tse òfò kpíkpò? Ó dji báàyí#é, à wà tu èdǔ fú Làsàrò ni. Ó dji, iwò òñu, ò dzi ññréré ññèè. ²⁶ Tsí yèè ɔ#é, òdáyé mú ifò lákú gbògòlò-kã yèè kò né ikpàkù#é dá àñírí-àwa-èè

méèdzì. Ìnè ní bí ònyà-kà wà ñdì-wa bí, tsí wà wo kó wà ñdì-ñé, kàkò nyáa wá#á. Tsí ònyà-kà gbo kàkò nyáa ti ñdì-ñé bè, tsí wá ñdì-tiwa gbo bí.

²⁷ Tsí olówó#é ní: Boba, bí ó dzé bée ná, òñu wà ñhàkálè fúu, kó be Làsàrò ló ñkpatá-boba-òñu dé. ²⁸ Ó bò ìnàbí-òñu ña méérú si bè. Ó dī, kó bée ló, tsí kó ló káà kárá-ña gbòkà, tsí ña gbo ká máa wáa wá ñhàkálè iréré yèè bé.

²⁹ Tsí Àbàràhàmi wà dzòñù fúu ní: Ìwé-Mòssè òñu iwé-agbáfì-òdáyé fìt ña ti wá si fú ña ná. Ó dī, ká rētìgbè-afì yèè wà ñhàkálè nyènyè ña#á.

³⁰ Tsí olówó#é ní: Òò, boba, nyènyè kò tó né. Ó dī, bí ònyà-kà ti náàñírí-òkú ña, tsí ló káà bá ña fee, à nákò nyílò kpaḍà.

³¹ Tsí Àbàràhàmi wà wí fúu ní: Bí à kò rētìgbè-afì yèè wà ñhàkálè-Mòssè òñu ñhàwé-agbáfì-òdáyé fì ña#á, bée ké ní bí ònyà-kà gidi gbo dzí ti náàñírí-òkú ña wá náyé#é, à kàkò rētìgbè-é#é.

Yèèsù wà tsèkò ña ñhàròró fú òmatsé-è ña

(Màtéwò 18:6-7; Màkò 9:42)

17 Ó dī nódzò-kà, tsí Yèèsù wà wí fú òmatsé-è ña ní: Bí à tsée wíríwírí maá, òkúta-àkòsè kàkò kò àrimáa wà láyé. Ná kó wà, tsí wà bá tsúsubú-ònyà ña wá gé ni. Ó dī, ene yèè ná kó dī òkúta-àkòsè fúne#é, ene nyènyè kú èrà. ² Bí à mú òlò lókú rigidi-kà, tsí ñ so nògòrò-ene nyènyè, tsí kée káà so nódò, ná kó sá fúu láre kó wá si, tsí dī òkúta-àkòsè fú òkà-madé nyènyè ña. ³ Ó dī, ká tsò éwo-ara-ña rere.

Bí ìnàbí-è-è-kà gbo tse ìbàdì nára-èè, nà báa fì, tsí kò fúu. Tsí bí ó gbóo fée, tsí nyílò kpaḍà, nà ñ tɔre fúu. ⁴ Tsí bí ó dzé gbà méedze ñhà-òdázò òkàntso gidi ní ó tse ìbàdì nára-èè#é, tsí àrikàkà yèè náa wà tseé#é, ni náa sè wáa tsikalè fée ní òñu kàkò tse bée ró, nà ñ tɔre fúu.

⁵ Tsí adzítse-Yèèsùt ña wà bere òlá-wa ní: Kó tse tsí àkaralé-ña kó wàlè máa.

⁶ Tsí òlá-wa fì fú ña ní: À má né àkaralé, tsí ó tó kíbì òma-ayóyó gidi bé gé, à má nyáa wí fú egi lókú yèè bé ní: Kó wú ñde bè, tsí kó ló káà dzi náahù. Tsí ó má tse bée ìdèndè.

⁷ Tsí ó ní: Òñu kó bèrè ña náfì-kà fòò. Bí ònyà-kà wà náàñírí-ña, tsí arú-kà wà nówò-è, tsí arú#é ló káà fáko nàmí ó ló káà ró erá ña fúu. Bí arú#é bò ti nóko bàa, tsí ó ríi fee, ná kó wí fúu gbòkà ní: Kóyá, kó wá nókpi-dzídze? Kàkò wí fúu bée né. ⁸ Kà kàa bée, ná kó wí fúu ní: Kó se dzídze fú òñu, tsí kó kparò àwù-è, tsí kó ké dzídze#é wá fú òñu, tsí òñu kó dze ni. Tsí bí òñu dze tá, ni òñu gbo kó wáa ké tée, tsí kó dze. ⁹ Kò bèrè ní kó tsòyà fú arú-è ní iné yèè òñu dá fúu ña#á, ni ó tse ña.

¹⁰ Ó dī, ña gbo, bée ké ní ó wá fú ña#á. Bí à tse iné kó yèè òdáyé ní ká tse ña#á, ká fì ní: Arú ná kó ní ña dzé#é, tsí iné yèè wà ní ña kó tse#é ní ña tse#é.

Yèèsù bò aḍòtè maá

¹¹ Náànyì-bée#é, Yèèsù làkòò ñYèrúsàlèmi, tsí ó gbà náàñírí-erè-Sàmàríyàt òñu erè-Gàlilè. ¹² Tsí kíbì ó wà wò ñhà-ìlú-kà làkòò#é, aḍòtèt maá kàña bókò

kpaḍé-è. Tsí à doro nóòtèrè si, ¹³ tsí wà dúgbe ti bè wá fúu ní: Yèèsù! Ògá! Rí ànyínó fú wa dé oòò!

¹⁴ Kíbì ó rí ña bée#é, ó wí fú ña ní: Ká ló káà mú ara-ña dīre fú atsebo-òdáyét ña ní àrò#é tá fú ña.

Tsí à ñde, tsí dzi nònnà. Kíbì à wà nònnà làkòò#é, à ló káà rí gbòkà ní ara-ña sè dī rere si ñhà-è kó.

¹⁵ Tsí ònyà-kà náàñírí-ña, kíbì ó rí ní àrò#é tu òñu#é, ó sè nyí gbòkà nésè nésè, tsí wà nye òdáyé dúgbe bàa ñdì-Yèèsù. ¹⁶ Kíbì ó tó ñdì-Yèèsù#é, ó kálè nábé-è gírìbà, tsí mú erí kálè fúu, tsí wà dókpe fúu. Ene nyènyè òñu kò dzé òma-ìyúḍà ña gidi. Ó ti nère-Sàmàríyà ni.

¹⁷ Tsí Yèèsù wà bèrè ní: Ìña maá#á kó fee, àrò#é tì ña kó nò, tsí ònyà méésá àtìbò ña#á fáa? ¹⁸ Ó dī, náàñírí-ña ni ònyà-kà kó kó kò nò nyáa tsèsèrè, ní òñu kó sè ànyì wáa dókpe fú òdáyé láre àledzò yèè? ¹⁹ Tsí ó wí fúu ní: Kó ñde, tsí kó ló. Ó dī, àrò#é tùu. † Iné yèè tse#é, ó né àkaralé si ñhà-òñu.

Òdázò yèè Yèèsù ná kó wáa dzoyè#é

(Màtéwò 24:23-28, 37-41)

²⁰ Náànyì-bée ró#é, òma-egbé-Fàrisit ña wà bere Yèèsù ní: Ìnhwèrè yèésì òdáyé ná kó wáa dzoyè ná?

Tsí ó dzòñù fú ña ní: Bí òdáyé wà dzoyè#é, à kàkò nyáa ríi òñu odzú. ²¹ À kàkò nyáa fì ní: Ká rí gé! òdáyé wà dzoyè ñbí nàmí ó wà dzoyè ñbè. Ó dī, òdáyé ti wà dzoyè-è náàñírí-ña ná.

²² Tsí ó nyí, tsí wà wí fú òmatsé-è ña ní: Òñu, Ene yèè ònyà bí#é, iwèrè-kà bàa, tsí òñu ná kó wá. Ó dī, tána òñu kó wá#á, ná kó wú ña ní ña má rí òdázò-kà náàñírí-òdázò yèè ña gé, tsí à kàkò nyáa ríi ró. ²³ Tsí à ná kó wà wí fú ña ní: Ká rí gé! Òñu wà ñbí nàmí òñu wà ñbè. Ó dī, bí à wà wí fú ña bée#é, ká máa ló bè. Ká máa yáre tē náànyì-ña gbo. ²⁴ Ó dī, nódzò yèè òñu, Ene yèè ònyà bí#é, òñu ná kó wá#á, nódzò nyènyè#é, ayé gbangba#á kó ná kó rí òñu náàrikàntso. Ná kó wà kíbì màa náa bù ñhàgbèrì, tsí náa má ti nákpàlà-kà wáa ló káà màa kpa nákpàlà-èkéèdzì#é ni. ²⁵ Ìnbèé, tána òñu kó wá#á, ó wà ní òñu kó réré kpi kpi, tsí òma-isèè ña ká kò òñu.

²⁶ Ó dī, òñu, Ene yèè ònyà bí#é, nódzò yèè òñu ná kó wá#á, òdázò nyènyè ná kó wà kíbì iwèrè-Nòwát gbo bé ni. ²⁷ Ìnhwèrè yèè Nòwá gbé#é, ònyà ña wà dze, tsí wà mɔ. À wà náya, tsí à wà mú òma gbo fú òkò títí fú òdázò yèè Nòwá ñde, tsí wò nókò-òdázòmi#é. Tsí òdázò làkú-kà rì títí omi kò italè#é kó rōgbōgbō, tsí ene yèè bò ñhàtalè ña#á tsèrá kó.

²⁸ Òdázò nyènyè#é ná kó wà kíbì òdázò-Lòtì gbo bé ké ni. Ìnhwèrè-Lòtì gbo#é, ònyà ña wà dze, tsí wà mɔ. À wà rà, tsí wà tà, tsí wà tsoko gbo, tsí wà malé gbo. À wà tse iné nyènyè ña kó náàrimáa nyí wo ànyì. ²⁹ Ó dī, nódzò yèè Lòtì ñde fùdà ñhàlú-Sòdòmi#é, òdázò-iná òñu òkúta-iná wà rò dā ñhàlú#é, tsí ilú#é ra kó. ³⁰ Ó dī, nódzò yèè òñu, Ene yèè ònyà bí#é, òñu ná kó nya ara-òñu ña#á, bée ké ní ònyà ña gbo ná kó wà tse#é ñhà.

³¹ Nódzò-òdázò nyènyè#é, ene yèè wà ñkpatá si#é kó máa wò ñhàlú ló, tsí kó káà ké arù-è ña. Tsí ene yèè gbo wà nóko si#é, òñu gbo kó máa bò wá ríle ró. ³² Ó dī, ká tédzú iné yèè bá aya-Lòtì kíbì à ñde ñhàlú#é wáa làkòò,

† À ná kó nyáa fì gbo ní: “òdáyé gbàà là.”

tsí ó nyíwo ànyì#é. ³³ Ó ò, ενε yèé nákó wò ní ònu kó qũ àyè-è#é, nákó tsérá. Tsí ενε yèé nákó mú ikú-è tà náatsùgbé-ònu#é, nákó rí òlá.

³⁴ Tsí ó ní: Ònu wà wí fú ònu ní fee, nóoru-òdzó nyèhè#é, bí ònyà méèdzì sù nání òkántso si, Ìdáyé nákó ké ònyà-kà ló, tsí kò enikéèdzì-è dzò. ³⁵ Bí ònu bèè méèdzì kpérí, tsí wà ló kà nóló, Ìdáyé nákó ké ònyà-kà ló, tsí kò enikéèdzì-è dzò. [³⁶ Bí ònyà méèdzì wà nóko si, Ìdáyé nákó ké ònyà-kà ló, tsí kò enikéèdzì-è dzò.]

³⁷ Níbèé, à wà bèrèé ní: Ìgá, híbisí inyé ònu#á nákó tse? Tsí ó wà dzòhù fú ònu ní: Níbí òkú-inyé-kà náa wà#á, híbè ní igú ònu gbo náa kpérí si#é.

Yèésù mú okpó-kà, tsí hí kpòwe ti nára-kíbí ó wà ní ká wúùre gbà#á

18 Náanyì-béè#é, Yèésù wà tse isàwé-kà, tsí wà ní díre fú ònu ní ó wà ní ká wà wúùre híwèrè kíwèrè, tsí ara kó máa kú ònu gbo. ² Ó wà fí fú ònu ní: Àkpèdzó-kà wà hílú-kà, tsí kà né àrísá fú Ìdáyé, tsí kà múne kpe inyé-kà gbo. ³ Tsí okpó ònu bèè-kà gbo wà hílú-ílú#é bè, tsí okpó#é náa wà ló hílú-àkpèdzó#é, tsí wà fí fú ní: Kó kpèdzó fú ònu, tsí kó gba ònu nówò-òtè-ònu dé.

⁴ Tsí àkpèdzó#é wà kò tífí wáa fú híwèrè-kà. Tsí híntàn-tá-è#é, ó wà fí hílú-ara-è ní: Ìdèhè#é, ònu kà né àrísá fú Ìdáyé, tsí ònu kà múne kpe inyé-kà gbo. ⁵ Ó ò, kíbí ó dzé ní okpó#é wà òkú fú ònu tó béè#é, ònu nákó kpèdzó#é ònu fú. Bí kò tsi béè, bí ó wà hílú si làkòò#é, afí-è nákó wáa sù ònu.

⁶ Tsí òlá-wa wà wí fú ònu ró ní: Àkpèdzó#é, atsòkúnù ní ó dzé#é tãná ó si wà fí béè#é. Ó ò, ká rētígbè afí-è káyí! ⁷ Bí ònu yèé dzé atsòkúnù#é wà fí béè#é, ti Ìdáyé ònu nákó yó. Ìdáyé nákó kpèdzó fú ené dzé tèè ònu, tsí à náa wà òkú kpe òsá-kà, ònu-kà#á, tsí afí-ònu nákó dzàre gbo gé ni. Nákó yára, tsí wáa mowó gbè fú ònu. ⁸ Ìdèhè#é, nákó yára dāare fú ònu. Ó ò ònu, ενε yèé ònyà bí#é†, bí ònu wá fee, ònu nákó nyáa rí ònyà híntalè#é, tsí kó né àkaralé-írò nyèhè si yáá?

Kò wà ní ká wà ké ara-ne

⁹ Náanyì-béè ró#é, Yèésù tó kpòwe-kà ró fú ενε yèé ònu náa wà ké ara-ònu ní ànu dzé ònyà-atsòtítí, tsí à náa nya enikéèdzì-ònu ònu kàdzú si#é. ¹⁰ Ó wà fí fú ònu ní: Ó ò ònu òkú-kà, tsí ònyà méèdzì-kà ló nógbà-ílú-Ìdáyé†, tsí ká ló káa wúùre. Ìdáyé-kà ni ònu-εgbé-Fàrísít ònu, tsí enikéèdzì-è ònu ni agbalómbà. ¹¹ Tsí ònu-εgbé-Fàrísít#é ònu, tsí sù ló híwádzú, tsí wà wúùre ní: Óò! Ìdáyé, ònu wà òkú fíé ní ònu kò wà kíbí ενε-àtíbbò ònu. Ònu kà gba inyé híkpá nówò-ne, ònu kà tsòkúnù-ne, ònu kà gba gbo. Ònu kò wà kíbí agbalómbà yèé bé gíqì. ¹² Nín-ònu-àdzà-kà#á, gbà méèdzì ní mà ònu arú#é, tsí ònu-ékéewá-èrè yèé mà dzé#é, mà mú ònu gbo fíé kpó.

¹³ Híwèrè nyèhè#é, agbalómbà#á ònu ló káa òkú nóòtèrè, tsí mú òdzú bōlè si. Kò tì wò ní ònu kó ké òdzú fú ígbèrì gíqì. Tsí ó mowó fí èqò, tsí wà fí ní: Óò! Ìdáyé, rí ànyínó fú mi dé! Ìdáyé-ìbàqì ní ònu dzé#é.

¹⁴ Tsí Yèésù ní: Ònu wà wí fú ònu ní fee, agbalómbà yèé bé#é nákó ló káa tó hílú-è, tsí wà rere bá Ìdáyé si. Ó ò, kákó wà béè fú enikéèdzì-è ònu. Ó ò, ònyà kpó yèé wà ké ara-è#é, Ìdáyé nákó dèè bō, tsí ònyà kpó yèé wà tē ara-è bōlè#é, Ìdáyé nákó kée si híhì lákú.

Yèésù wà tu kùsèè fú ònu tsígíqì ònu

(Màtéwò 19:13-15; Mákò 10:13-16)

¹⁵ Náanyì-béè#é, ònyà ònu wà ké ònu nówó ònu gíqì gbo wáa ló fú Yèésù ní kó mowó lé híntá-ònu, tsí tu kùsèè fú ònu. Ó ò, kíbí ònu-è ònu wà rí béè#é, à wà kò fú ònyà ònu ní ká máa ké ònu-ònu wá ró. ¹⁶ Tsí Yèésù fa maqé ònu#á tíma-ara-è, tsí wà fí ní: Ká kò ònu dzò, tsí ká wá híqò-ònu. Ká máa dī ònu fú ònu. Inyé yèé tse#é, ενε yèé ònu wà kíbí maqé ònu#á, ànu ní nákó gbé nóyè-Ìdáyé†#é. ¹⁷ Ó ò, ònu wà wí fú ònu ní fee, ενε yèé kò dzé ní Ìdáyé kó dzoyè si híntá-ònu kíbí ònu tsígíqì náa dzé, tsí gba inyé bé#é, Ìdáyé kákó gbàa si nóyè-è.

Ó le fú olówó ònu ní Ìdáyé kó dzoyè si híntá-ònu

(Màtéwò 19:16-30; Mákò 10:17-31)

¹⁸ Tsí ó ò òkú-kà, tsí onùgbò-ílú-kà wà bere Yèésù ní: Akóne ònyà-ire! Kí wà ní ònu kó tse, tsí rí àyè-àritá ná? Kó fí fú ònu.

¹⁹ Tsí Yèésù wà wí fú ònu ní: Kí tse tsí ó wà kpe ònu ní ònyà-ire? Ó ò, ònyà-kà kpókó kò wà, tsí dzé ònyà-ire. Ìdáyé ònu híkántso gé ni. ²⁰ Ó ò, ó ti ma ekpa-Ìdáyé† ná ò. Ekpa yèé wà fí ní: "Máa gbaya. Máa gbakò. Máa kpa ònyà nóokú. Máa tsolè. Máa tsòqòbò má ònyà-kà. Nà né àrísá fú boba-è ònu inà-è." †

²¹ Tsí onùgbò-ílú#é wà fí ní: Ònu ti wà rē si nékpa nyèhè ònu kpó tífí nómtso-ònu ni.

²² Kíbí Yèésù gbó béè#é, ó wà wí fú ònu ní: Ó ò inyé-kà fú ònu ró. Ó ò, kó ta inyé-è ònu kpó, tsí kó kpé owó-è fú adziyákú ònu. Níbèé, nákó kpaqì inyé-èfè ònu si fú ara-è nò. Tsí bí ó tse béè tã, ni kó wáa tē náanyì-ònu.

²³ Kíbí onùgbò-ílú#é gbó afí nyèhè#é, ara kúu kpó. Inyé yèé tse#é, olówó lákú-kà ní ó dzé#é.

²⁴ Tsí Yèésù rí mà ní ara kúu, tsí ó ní: Ó le fú olówó ònu híhì ní Ìdáyé kó wáa dzoyè si híntá-ònu. ²⁵ Atsí kó gbà hífò-abéré#é kò le tó olówó-kà kó wò ló nóyè-Ìdáyé†.

²⁶ Tsí ενε yèé ònu wà bè, tsí wà gbó afí-è ònu#á wà fí ní: Kpó dza! Bí ó dzé béè ní afí#é dzé#é, nèè gíqì nákó nyáa rí òlú híkèé?

²⁷ Tsí ó wà dzòhù fú ònu ní: Inyé yèé ònyà kákó nyáa tse#é, Ìdáyé ònu nákó nyáa tseé.

²⁸ Tsí Òkúta wà fí fú ònu ní: Kó rētígbè! Ànu ònu, inyé yèé ànu né ònu kpó#é, ànu kò ònu dzò, tsí wà tē náanyì-è.

²⁹ Tsí ó wà dzòhù fú ònu ní: Ònu wà wí fú ònu ní fee, bí ònyà-kà kò ilé ònu aya dzò, tsí kò ònu ònu inàbí dzò, tsí kò inà ònu boba gbo dzò náatsùgbé-Ìdáyé kó nyáa dzoyè si híntá-è#é, ³⁰ ενε nyèhè nákó rí inyé-òlárèbè híwèrè yèé àa wà si báayí#é, tsí náanyìwà#á, nákó wáa rí àyè-àritá gbo máa.

† Ìwé-Fúfúqá 20:12-16, Ìwé-Àkóro 5:16-20 (Exode 20:12-16; Deutéronome 5:16-20)

Yèèsù tó wà fì nóláànkéeta-è ní òṅṅù nákó kú,
tsí sèè dzí ti náàṅjírí-òkú ṅa wá náyé
(Màtèwò 20:17-19; Màkò 10:17-31)

³¹ Náànyì-béè#é, Yèèsù kpe ɔmatsé-è máàméèdzì ṅa#á, tsí à lɔ nákpálà-kǎ, tsí ó wà wí fú ṅa ní: Ká rētíg-bè! Ó dī, àṅa làkòò nYèrúsàlémì, tsí afò yèè agbáfò-ḶḶáyé fòt ṅa ti kɔ si ti nára-òṅṅù, Ène yèè òṅṅà bí#é†, ñbè ní afò ṅa#á kpó nákó tse#é. ³² Ó dī, à nákó mú òṅṅù bɔwó-ene yèè kò dzé ɔma-ìyúqà ṅa#á, tsí à nákó mú òṅṅù tse, tsí à nákó bú òṅṅù, tsí titò qàbo òṅṅù, ³³ tsí à nákó tɔ òṅṅù náàtàmì, tsí kpa òṅṅù nòòkú, tsí nòdzò-èkéeta-è, òṅṅù nákó sèè dzí ti náàṅjírí-òkú ṅa wá náyé. ³⁴ Kíbì Yèèsù wà wí béè#é, ɔmatsé-è ṅa kò tì wà gbò òkpì-è gīqì. Òkpì-afò#é kí ñhḶḶkù fú ṅa, kò yé ṅa.

Yèèsù tsí odzú fú afòdzú-kǎ
(Màtèwò 20:29-34; Màkò 10:46-52)

³⁵ Náànyìwà#á, Yèèsù wáa làkòò, tsí tó sómá-ilú-Yèrìkò. Kíbì ó sómá-ilú#é, afòdzú-kǎ dzokó si nètí-òṅṅà, tsí wà bere inyé. ³⁶ Tsí afòdzú#é wà gbò ìtsèntse-òṅṅà kpìkpò wáa làkòò hùnyà hùnyà, tsí ó wà bèrè ní: Kí wà tse ná?

³⁷ Tsí à wà fì fúu ní: Yèèsù ti Nàsàrétì ní wáa làkòò#é.

³⁸ Tsí ó dúgbe kùkù ní: Yèèsù! ɔmalóma-ḶḶáfìqì†! Kó rí ànyín fú òṅṅù dé ood.

³⁹ Tsí ene yèè dzí ñwádzú-Yèèsù làkòò ṅa#á wà gírì qíì ní kó famí igbe#é béè. Ó dī, àrìkèé yèè ó wà dúgbe#é máa gīqì#é ñnéè. Ó wà dúgbe ní: ɔmalóma-ḶḶáfìqì éèè! Kó rí ànyín fú òṅṅù dé ood!

⁴⁰ Tsí Yèèsù qóro, tsí fì ní: Ká gbéè wá fú òṅṅù!

Tsí à lɔ káa gbéè wá fúu. Kíbì afòdzú#é tó ñdò-è#é, ó wà bèrè ní: ⁴¹ Kí ó wà wò ní òṅṅù kó tse fúu báàyì?

Tsí afòdzú#é ní: ḶḶgá! Òṅṅù wà wò ní òṅṅù kó rírā ní.

⁴² Tsí Yèèsù fì fúu ní: Rírā! Ó dī, ḶḶáyé bɔwó, inyé yèè tse#é, ò né àkaralé si ñhḶḶ-è.

⁴³ ÑhḶḶ-bè gbòkǎ#á, odzú-è tsí kpó, tsí ó kpé ìrā rírì, tsí ó tē náànyì-Yèèsù lɔ, tsí wà dǎkpé fú ḶḶáyé làkòò. Náàsòkò nyèṅè#é, ene yèè wà bè ṅa, tsí rí inyé yèè tse ṅa#á, àṅa gbo, à kpé kpé dídá fú ḶḶáyé.

Yèèsù ɔ Sàkèè náàledzò

19 Náànyì-béè#é, Yèèsù wò ñhḶḶ-Yèrìkò, tsí la àṅjírì-ilú#é wáa làkòò. ² Tsí òṅṅà-kǎ wà bè, tsí à náa kpèé ní Sàkèè. Ó dzé ḶḶgá fú agbalómbà ṅa, tsí ó né owó gbo tó béè. ³ Kíbì ó gbò ní Yèèsù la àṅjírì-ilú#é bàa#á, òṅṅù gbo wà wo kó ríi, tsí kó máa. Ó dī, Sàkèè#é, òṅṅà lúkútú-kǎ ní ó dzé#é, tsí òṅṅà ṅa gbo kpò, tsí wà dǎ odzú fúu títì kò nyáa ríi. ⁴ Tsí ó ñde, tsí yáre lɔ ñwádzú-ṅa, tsí káa gu egi-òkpòtò lákú-kǎ, tsí kó ríi, inyé yèè tse#é, nábé-egi#é bè ní Yèèsù nákó gbà wáa lɔ#é.

⁵ Kíbì Yèèsù tó nábé-egi#é, ó ké odzú fú igbèrì, tsí ríi, tsí wà wí fúu ní: Sàkèè! Kó yára, tsí kó tì wá! Ó dī, ñdò-è ní ó wà ní òṅṅù kó sò nómbe#é.

⁶ Kóyá kóyá gé#é, ó yára, tsí tì, tsí káa gba Yèèsù náàledzò ñlé-è òṅṅù ayé títé.

⁷ Kíbì òṅṅà ṅa rí ní Yèèsù káa sò ñdò-è#é, à wà kpòkǎrǎ, tsí wà fì ní: Tsáyì dza! Idza#á ñde lɔ káa sò ñdì-òṅṅà-ìbàdǎ nyèṅè náa.

⁸ Náànyì-béè#é, Sàkèè òṅṅù ñde, tsí wà wí fú ḶḶgá-wa ní: ḶḶgá, rētíg-bè! Ñ bókó kpé inyé-mi ṅa ñhḶḶ méèdzì, tsí máa mú ìqì-kǎ, tsí ñ kpé fú adziyàkú ṅa. Tsí bí ñ dǎ òṅṅà-kǎ si ñné, tsí gba owó nówó-è, ti nómbe#é, máa sǎ owó-ìrò-béè òṅṅà méeré si ñhḶḶ-è fú ene nyèṅè.

⁹ Tsí Yèèsù wà fì fúu ní: Nómbe#é, ḶḶáyé wá ñkpátá yèè, tsí kó wáa gbàa là. Ó dī, Sàkèè gīqì gbo, ɔmalóma-Àbàràhàmì† ní. Òṅṅù gbo wà náàṅjírì-ene yèè ḶḶáyé tsǎ ṅa#á. ¹⁰ Ó dī òṅṅù, Ène yèè òṅṅà bí#é†, òṅṅù wá, tsí òṅṅù kó wáa wo ene yèè ò si ṅa#á, tsí òṅṅù kó gbà ṅa là ní.

Yèèsù wà mú olú-kǎ, tsí wà ñ kpòwe
(Màtèwò 25:14-30)

¹¹ Òṅṅà ṅa wà gbò afò nyèṅè làkòò, tsí Yèèsù sèè, tsí wà kpòwe-kǎ gbo máa fú ṅa. ÑhḶḶwèrè nyèṅè#é, ó sómá-Yèrúsàlémì, tsí òṅṅà ṅa dèdzú ḶḶáyé bókó kpé oyè dzídze-è si ñhḶḶ-ene gbòkǎ ní. Ñné ní ó wà kpòwe fú ṅa#á. ¹² Ó wà wí fú ṅa ní: Òṅṅà-kǎ wà, ɔma-ólú ní ó dzé#é, tsí ó wà wo kó dze olú. Tsí ó ñde, tsí wáa lɔ ñhḶḶ dzídze-kǎ. Ó lɔ bè, tsí ká fúu nòṅṅà ní kó wáa dze olú ñlé-ilú-è, tsí kó sèè bò wá. ¹³ Tsí tǎnà kó ñde#é, ó kpe àtsítse-è ṅa, àṅa maá ní ká wá. Tsí ó mú owó-siká eyo eyo maá, tsí ké eyo kǎkǎ †, tsí ñ bɔwó-ṅa ní ká wà ñ tsòwò tǎnà òṅṅù kó bò wá.

¹⁴ Bààyì#é, òṅṅà-ilú-è ṅa wà nyáa kǎdzú. Tsí kíbì ó lɔ#é, à rǎkò tē náànyì-è lɔ ñhḶḶ#é ní: Ká máa mú idza nyèṅè dze olú fú àṅa. Ó dī, àṅa kò wà wòò.

¹⁵ Kíbì ó dzé béè gīqì#é, à múu dze olú#é gé ní. Tsí ó sèè bò wá ñhḶḶ-è. Kíbì ó bò wá#á, ó rǎkò kpe àtsítse-è yèè ó kpé owó fú ṅa#á ní ká wá, tsí òṅṅù kó rí kíbì à lɔ owó ṅa#á gbà#á. ¹⁶ Tsí ene-àtsétsé wáa tó, tsí wà wí fúu ní: ḶḶgá, owó-siká eyo eyo òkǎntso yèè ó ñ fú òṅṅù#é, ó bí ìrò-béè òṅṅà maá si ñhḶḶ-è.

¹⁷ Tsí ḶḶgá-è ní: Ñbò tòò! Àtsítse-ire ní ó dzé#é. Ó dī, kíbì ó tse òtítò béè ñhé tsígíqì yèè òṅṅù ké fúu#é, òṅṅù nákó múu dze ḶḶgá si fú ilú maá.

¹⁸ Tsí enikéèdzì gbo wá, tsí wà fì fúu ní: ḶḶgá, owó-siká eyo eyo òkǎntso yèè ó ñ fú òṅṅù gbo#é, tòṅṅù gbo bí ìrò-béè òṅṅà méerú si ñhḶḶ-è.

¹⁹ Tsí ó wà wí fú òṅṅù gbo ní: Òṅṅù nákó múu dze ḶḶgá si fú ilú méerú.

²⁰ Tsí òṅṅà-kǎ gbo wá ró, tsí òṅṅù wà wí fúu ní: ḶḶgá! Owó-siká eyo eyo òkǎntso yèè ó ñ fú òṅṅù#é, òṅṅù ní. Ó dī, òṅṅù kée, tsí ñ dǎ nòdzá si. ²¹ Inyé yèè tse tsí òṅṅù tse béè#é, òṅṅà olí-àhǎrámáqì ní ó dzé#é, tsí òṅṅù wà sá fúu. Inyé yèè kò tsi tēè#é ní náa ké#é, tsí dzídze yèè kò gbè gbo#é ní náa kpáqì#é.

²² Tsí olú wà wí fúu ní: Àtsítse-ìbàdǎ ní ó dzé#é. Ó dī, onṅù yèè wà bó ti nárū tòṅṅù ká-è#é ní òṅṅù nákó ñ kpèdzò báa#á. Kíbì ó ti mà ní òṅṅù dzé olí-àhǎrámáqì, tsí inyé yèè kò tsi tòṅṅù#é ní òṅṅù náa ké#é, tsí dzídze yèè òṅṅù kò gbè gbo#é ní òṅṅù náa kpáqì#é fee, ²³ kí tse ñhḶḶ, tsí kò ké owó-òṅṅù káa ñ si ñdì-atsàrèè-owó ṅa

† Owó-imarū yèè à wà báfì ñbíbé#é kpó dé bá owó-itsé-otsù méeta.

fú ònu? Ó má kée si bè báàyí, ó má bí si òhntá-è, tsí kíbí ònu b̀ wá#á, ònu má l̀ káà gbàà ònu èrè-è ǹ.

²⁴ Tsí ó nyí, tsí wà wí fú ene yèè wà bè òhntá ní: Ká gba owó-eyo eyo-kã#á nówó-è, tsí ká ñ máa fú olí-eyo eyo maá#á.

²⁵ Tsí à ní: Ògá, ene nyèhè ònu ti né owó-eyo eyo maá si ná ǹ.

²⁶ Tsí ó ní: Ònu wà wí fú òhntá ní ene yèè né#é, à ná kó fúu máa. Ó òhntá, ene yèè kò né#é, oqé tsígíqí yèè gíqí wà fúu#é, à ná kó gbàà nówó-è. ²⁷ Ó òhntá báàyí#é, òhntá-ònu òhntá yèè wà wò ní ònu kó máa dze olú fú òhntá#á, ká mú òhntá wá fú ònu bí, tsí ká kpa òhntá nòòkú nòdzú t̀nu ká-ònu.

Yèèsù wò òhntá-Yèrúsàlèmi kíbí olú bé
(Màtèwò 21:1-11; Mákò 11:1-11; Yòhánà 12:12-19)

²⁸ Kíbí Yèèsù wí b̀éè tá#á, ó òhntá, tsí d̀zi òhntá fú èrò yèè wà t̀ náanyi-è#é, tsí à làkòò òhntá-Yèrúsàlèmi. ²⁹ Tsí à sómá-ilú-oko méèd̀zi kãna. À náa kpe òkã ní Bètífagé, tsí kpe èkèèd̀zi-è ní Bètànì. À wà nára-òkè yèè à náa kpe ní òkè-Òlífi#é. Tsí ó be òmatsé-è méèd̀zi, ³⁰ tsí f̀ f̀ ònu òhntá ní: Ká òhntá, tsí ká l̀ òhntá-oko yèè à wà rí òhntá-d̀zi-òhntá#á, tsí bí à t̀ òhntá#é, à ná kó rí kètékété-èdã-kã, tsí à soó si, tsí òhntá-kã kópó gbo kò d̀zi òhntá-è wòrì. Ká t̀nu, tsí ká fàà wá fú ònu. ³¹ Bí òhntá-kã bèrè òhntá ní: Kí tse tsí à wà t̀nu, ká wí fúu ní: Ògá ní wà wò kò l̀òò#é.

³² Tsí òmatsé méèd̀zi òhntá l̀. Tsí kíbí à l̀ káà t̀ò#é, à rí òhntá òhntá#á b̀éè kíbí Yèèsù f̀ f̀ fú òhntá#á. ³³ Tsí à káà t̀ kètékété#é. Kíbí à wà t̀nu#é, òkè-è òhntá wá t̀ò, tsí wà bèrè òhntá ní: Kí tse tsí à wà t̀nu?

³⁴ Tsí à dzòhntá fú òhntá ní: Ògá ní wà wò kò l̀òò#é.

³⁵ Tsí à fa erã#á wá l̀ fú Yèèsù. Kíbí à t̀ò#é, à b̀ òhntá-òhntá òhntá, tsí òhntá òhntá-è, tsí à mú Yèèsù dzokó òhntá-è, ³⁶ tsí à d̀zi nòòkú, tsí òhntá òhntá wà mú òhntá-òhntá òhntá te nòòkú.

³⁷ Tsí Yèèsù t̀ nòòkè-Òlífi bàa, tsí sómá-Yèrúsàlèmi, tsí òmatsé-è kópó kópó yèè wà t̀ náanyi-è bàa òhntá#á, à wà táyè kópó, tsí wà d̀gbe náanyi-è bàa. À wà nye òhntá náatsugbé-òhntá-òhntá yèè ó tse òhntá kópó, tsí à rí#é. ³⁸ À wà d̀gbe, tsí wà f̀ ní: Olú bàa ood! Òhntá kò tu kùsèè fúu! Kùsèè fú ene yèè bàa nárú-òhntá#é. Kùsèè fú olú. Tútùúr̀ wà nówó-òhntá si. Ká wà nye òhntá nòòkú. †

³⁹ Òhntá nyèhè#é, òhntá-egbé-Fàrisit kãna wà náanyi-òhntá, tsí à wà wí fúu ní: Akòne! F̀ fú t̀è òhntá ní ká máa d̀gbe b̀éè ró.

⁴⁰ Tsí Yèèsù ní: Ònu wà wí fú òhntá ní bí à tsíkò gíqí fee, òkúta òhntá ní ná kó wà tsí arũ, tsí wà d̀gbe làkòò gé#é.

Yèèsù wà rãbo fú ene-Yèrúsàlèmi òhntá

⁴¹ Kíbí Yèèsù t̀ òhntá-òhntá#é, tsí rí#é, ó d̀zi nòkú sí s̀ b̀òò, ⁴² tsí wà f̀ ní: Nómbe, ó má dzé ní ene-ilú òhntá#á gíqí gbo ma bí ká tse fàà, tsí rí t̀tùúr̀#é fee, ó má sã. Tsí à kò sì nyáa rí rí gíqí. ⁴³ Ó òhntá, òhntá-kã ná kó wá wá, tsí òhntá-òhntá ná kó wá dé òhntá, tsí sú wé-òhntá#é, tsí à ná kó òhntá wé-òhntá, tsí nyáa dzogu bá òhntá ná kópó òhntá. ⁴⁴ Tsí à ná kó f̀ ilú#é kópó, tsí kpa òhntá-è òhntá gbo kópó. À ná kó f̀ ilú òhntá#á kópó títí èlè-kã kópó kòkò

† È káà kã Ìwé-Orí òhntá 118:26 (Psaumes 118:26).

b̀. Bèè ní ná kó l̀ fú òhntá#á òhntá, òhntá yèè tse#é, òhntá yèè òhntá kó wá gbà òhntá#á t̀ò, tsí kò yè òhntá.

Yèèsù lé àtãd̀zà òhntá fùdã-òhntá-òhntá-òhntá
(Màtèwò 21:12-17; Mákò 11:15-19; Yòhánà 2:13-22)

⁴⁵ Tsí Yèèsù òhntá, tsí l̀ òhntá-òhntá-òhntá-òhntá, tsí kpe àtãd̀zà òhntá lílè fùdã, ⁴⁶ tsí wà wí fú òhntá ní: Òhntá f̀ si òhntá-è ní: "Ìlè-òhntá-òhntá, ilé-òhntá wúwú ni." †† Tsí òhntá òhntá, à kée, tsí òhntá tse òhntá-òhntá òhntá si.

⁴⁷ Òhntá nyèhè#é, Yèèsù náa wà tsékò fúne nòdzú kòdzú òhntá-òhntá-òhntá#é. Tsí onùgbò-atsebo-òhntá-òhntá òhntá akòne nékpa-òhntá-òhntá òhntá má nára-onùgbò-ilú òhntá gbo náa wà bè, tsí à náa wà d̀gbe-ká kpa Yèèsù nòòkú. ⁴⁸ Òhntá, à kò ma bí ká tse gbà, òhntá yèè tse#é, ene yèè wà be òhntá kópó#é náa tédzú kpa si kípí kípí, tsí wà r̀tígbe-è.

À bere Yèèsù ní ǹéè fúu òhntá-è?
(Màtèwò 21:23-27; Mákò 11:27-33)

20 Ó òhntá nòdzú-kã, tsí Yèèsù wà òhntá-òhntá-òhntá-òhntá si, tsí wà tsékò fú òhntá òhntá, tsí wà dzíkò d̀qíqí ti nára-òhntá-òhntá fú òhntá. Tsí onùgbò-atsebo-òhntá-òhntá òhntá akòne nékpa-òhntá-òhntá òhntá má nára-onùgbò-ilú òhntá gbo, à wá t̀ò, ² tsí wà bèrèè ní: Ìkpa m̀éè wà fúu, tsí ó wà òhntá òhntá nyèhè òhntá ná? Nèè t̀tú fúu òhntá-òhntá-è ná? Kó f̀ fú òhntá.

³ Tsí Yèèsù wà dzòhntá fú òhntá ní: Ònu bàkò bèrè òhntá ná f̀ òkãntso bé gé, tsí ká dzòhntá-è fú òhntá f̀ò. ⁴ Nèè be Yòhánà Awéfúne wá ní kó wá wè fú òhntá òhntá ná? Òhntá-òhntá òhntá òhntá ni?

⁵ Tsí à nyí, tsí wà òhntá fú ara-òhntá ní: Bí à náa f̀ yèè fàà? Bí òhntá dzé fúu báàyí ní òhntá-òhntá ni, ná kó bere òhntá ní, tsí ká tse tsí òhntá kò gba af̀-è gbó? ⁶ Tsí bí òhntá si f̀ gbo ní òhntá òhntá ni, òhntá kópó yèè wà bè#é ná kó ta òhntá nòòkúta kpa, òhntá yèè tse#é, à karalé ní Yòhánà ni ag-bá f̀-òhntá-òhntá f̀t ni. ⁷ Tsí à tédzú f̀ fú Yèèsù ní: À òhntá kò ma ene yèè bèè wá#á.

⁸ Tsí Yèèsù gbo ní: Ó sã! Ó òhntá, òhntá gbo, òhntá kàkò d̀fíre ene yèè fú òhntá òhntá, tsí òhntá wà òhntá tse òhntá òhntá fú òhntá.

Yèèsù mú àtsitè yíyáabàqí kãna kòwè
(Màtèwò 21:33-46; Mákò 12:1-12)

⁹ Yèèsù t̀ wà kòwè fú òhntá òhntá ró. Tsí ó ní: Olóko-kã wà, tsí ó tsoko-egi-òhntá si. Tsí ó mú oko#é, tsí òhntá fú òhntá kãna ní ká wà tseé, tsí wà fú òhntá ná kópó t̀nu wá, tsí òhntá ká-è òhntá l̀ òhntá. Ná kó kpe bè tãná kó b̀ò wá.

¹⁰ Kíbí òhntá òhntá#é, ó be arú-è-kã l̀ fú àtsitè òhntá#á ní ká fú òhntá ná kópó t̀nu wá. Ó òhntá, kíbí arú-è#é wá t̀ò#é, àtsitè òhntá#á kpaá, tsí lée l̀ òhntá ná kópó. ¹¹ Tsí olóko#é s̀è be arú-è-kã wá ró, tsí à kpa òhntá gbo, tsí tsoró báa, tsí à lè òhntá gbo l̀ òhntá ná kópó. ¹² Tsí olóko#é t̀ be arú-èkèeta wá, tsí à kpa òhntá gbo títí d̀kãkpa si nára-è, tsí à lée fùdã nòko#é.

¹³ Tsí olóko#é tsèsèrè, tsí ní: Bí òhntá kó tse fàà báàyí? Ònu kó tédzú be òhntá bíbì-òhntá, àrínòdzú-òhntá l̀ fú òhntá. Bóyá, à ná kó né àrísá fú òhntá.

†† Ìwé-Yèsáyà 56:7, Ìwé-Yèrèmiyà 7:11 (Esaie 56:7; Jérémie 7:11)

¹⁴ Tsi ó bèè lo. Kíbí o ma#á káà tó#é, ene na#á ríí, tsi à wà wí fú ara-ña ní: Èhèèè, o ma-olóko#é gidi ní. Ònu ní bàkó wáa dzogú-oko#é. Ó di, àna kó kpaá nóòkú gbòkà, tsi oko#é kó kí fú àna.

¹⁵ Tsi à múu, tsi faà fùdá nóko-egi-oti#é, tsi kpaá nóòkú.

Tsi Yèésù fi ní: Báàyí#é fe, à ma iné yèè olóko-egi-oti#é náko wáa tse fú àtsitsé na#áà? ¹⁶ Náko wáa mú ña, tsi kpa ña nóòkú kpó, tsi náko mú oko-egi-oti#é, tsi ñ baw-olòmírè ña.

Kíbí ñnya ña gbó afi nyèñè#é, à ní: Kpéré! Kàkó dzé bèè láyé!

¹⁷ Tsi Yèésù nyí, tsi wà wo odzú-ña kàkà, tsi wà wí fú ña ní: Bí kò tsi bèè fee, kí tse tsi à kpòwe-kà si ññwé-òdáyét ní:

“Òkúta yèè amalé ña ké so taánù#é,
ònu#é ní wáa kpádzú lárè, tsi gbé négo-ilé#é,
àtsùgbée ilé#é kó máa diwó#é?” †

¹⁸ Ó di, bí ñnya-kà tsubú dzi ñntá-òkúta#á, ene nyèñè náko tse kpó wíwírí, tsi bí òkúta#á si dzi ñntá-ñnya-kà, náko tse ene nyèñè má kpó kpènlèè.

¹⁹ Kíbí Yèésù wí bèè#é, akóne nékpa-òdáyét ña ònu onùgbó-atsebò-òdáyét ña, à wò ní ña kó múu. Iné yèè tse#é, à mà rere ní ña ní ó kpòwe nyèñè fú#é. Ó di, à si wà sá fú ene yèè ña kpéí si bèè#é.

À wà mú afi-owó-lómbà síisā, tsi wà ñ so òkpákù fú Yèésù

(Màtéwò 22:15-22; Mákò 12:13-17)

²⁰ Báàyí#é, à kpé Yèésù tsítsó, tsi à be ñnya ña lo ñdò-è ní ká lo káà so òkpákù fúu. Ene nyèñè ña náa tse kíbí à dzé atsòtító ña bé, tsi à náa wà bèrèé náfi àtóorí ká gbó onù-ibàdí-kà nárū-è gé, tsi ká múu lo fú kòmàdāā. Ònu ní nékpa, tsi kó nyáa kpedzò báa, tsi fi ní ká kpaá nóòkú#é.

²¹ Tsi ene nyèñè ña káà tó, tsi wà wí fú ní: Akóne, àna mà ní náa wà wínyè, tsi wà kóne nóòtító. Kà wo odzú-ene gbo. Tsi kíbí ká tse faà gbo, tsi dzodzú-òdáyé#é, náa wà díreé fúne ònu òtító. ²² Báàyí fee, ekpa-òdáyét wà fú ñnà ní ká sã owó-lómbà fú ògá-idzoba ñlè-Rómàt nàmí kò fú ñnà béè? Àna kó sãāā nàmí àna kó máa sãā?

²³ Tsi Yèésù rí o gbó yèè à wà dā#á mà, tsi ó wà wí fú ña ní: ²⁴ Ká ké owó-eyo-kà wá káyí!

Tsi à kée wá. Tsi ó wà bèrè ña ní: Éwo-nèè ònu éko-nèè wà ñntá-è?

Tsi à dzóñù fúu ní: Ti ògá-idzoba ni.

²⁵ Tsi Yèésù ní: Ó sà! Ó di, ká ké iné yèè dzé ti ògá-idzoba#á, tsi ñ fú ògá-idzoba, tsi yèè dzé ti òdáyé#é, ká ñ fú òdáyé.

²⁶ Tsi à kò rí ñnà-kà kpókpó, tsi ká nyáa múu nódzú-ñnya ña nóñù-afi yèè ña ó wà fi#é. Tsi kíbí náa dzóñù fú ña gbà#á, ó mù ña, tsi à tédzú tsikó.

**À wà mú afi-òkú ña kó sè dzi wá náyé,
tsi wà ñ so òkpákù fú Yèésù**
(Màtéwò 22:23-33; Mákò 12:18-27)

²⁷ Egbé-kà gbo wà, tsi à náa kpèé ní egbé-Sàdùkét ña. O ma-egbé ña ní náa wà fi ní òkú ña kàkò sè dzi wá náyé ró#é. Tsi ñnya kàña ñde náàñírí-ña, tsi sò timá-Yèésù, tsi wà bèrèé ní: ²⁸ Akóne, Mòssè ko ekpa-òdáyét si fú àna ní: Bí ñnya-kà wà, tsi ó náya, tsi kò bíma tãná ó kú, bí ene nyèñè né inàbí, ó wà ní inàbí-è-kà kó tsókpó-aya#á, tsi aya#á kó bíma fúu. Nibèè, o ma#á náko dzé ti òkú#é. ^{†29} Kíbí ó dzé bèè#é fee, ká fi ní inàbí méedze kàña wà, tsi ene-onùgbó#é náya, tsi kú náàrimáa bíma. ³⁰ Tsi o máná-è tsókpó-aya#á, tsi tèè gbo lo bèè. ³¹ Tsi ene-èkéeta gbo tsókpó-aya#á, tsi tèè gbo lo bèè ké. Tsi àna méedze#é kpó, à náya#á, tsi kú kòó dzò náàri bíma. ³² Tsi ñntántá-è#é, o gbèè#é gbo wáa kú. ³³ Báàyí fee, nódzó yèè òkú ña náko sè dzi wá náyé#é, ti nèè aya#á náko dzé náàñírí-ña, kíbí ó dzé ní àna méedze#é kpó, à náya#á wòrí#é?

³⁴ Tsi Yèésù wà dzóñù fú ña ní: Ònya-italè bí ña, à náa náya, tsi nóko gbo. ³⁵ Ó di, ene yèè ña dzó ní òdáyé kó sè dzi ti náàñírí-òkú ña wá náyé, tsi ká wáa gbé náyé yèè bàa náànyiwà#á, àna ònu, afi-ká náya ònu ká nóko kàkò tzedzò-ña ró. ³⁶ Tsi à kàkò kú láyé ró, iné yèè tse#é, à wà kíbí adzítse-òrót ña bé, tsi kíbí à sè dzi ti náàñírí-òkú ña wá náyé#é, à dzé o ma-òdáyé ña. ³⁷ Mòssèt gidi gbo ti wí wáa lo ní òkú ña náko sè dzi wá náyé. Ó ko si ññwé-òdáyét ní òdáyé mú ara-è ña ònu ñsuyè-kà yèè wà gbã bilàbilà#á. Tsi ó wínyè ti nára-òdáyé òlòdzó, tsi wà fi ní òdáyé ní dzé òdáyé-Àbàrahámit, tsi dzé òdáyé-Ìsákàt gbo, tsi dzé òdáyé-Yàkùbùt gbo#é.

³⁸ Tsi Yèésù fi máa ní: Ó di, òdáyé kò dzé òdáyé-òkú ña. òdáyé ñnya-àwáayè ña ní ó dzé#é. Òkpi-è ní dzé ní ñnya òkálòkà, ni ñnya-àwáayè nódzú-òdáyé ní.

³⁹ Tsi akóne nékpa-òdáyét kàña ní: Akóne, ò fíw rere héñu.

⁴⁰ Ó di, à wà sá, tsi à kò dórò-ká bèrèé náfi-kà kpókpó so ró.

Kírísító, o malóma-òdáfí dzé òlá-òdáfí gbo

(Màtéwò 22:41-46; Mákò 12:35-37)

⁴¹ Tsi Yèésù wà bèrè ña ní: Kí tse tsi à náa fi ní Kírísító Agbanèlà yèè òdáyé náko tsã, tsi bè wá#á ni o malóma-òdáfí ñi ó dzé#é ná? ⁴² Ó di, òdáfí ònu ká-è fi si ñnó-Ìwé-Orí ña ní:

“Òlòdzó wí fú òlá-mi ní:

Wáa dzokó náawóótá-mi,

⁴³ tsi n mú òtè-èe ña tsálè,
tsi o mú esè lé ñntá-ña.” ‡

⁴⁴ Nibèè, òdáfí wà kpe Kírísító ní òlá-ònu. Báàyí#é fe, kíbí Kírísító dzé òlá-è#é fe, náko nyáa dzé o malóma-è róò? È fíw káyí!

† Ìwé-Orí ña 118:22 (Psaumes 118:22)

†† È káà ká Ìwé-Ìkpinkpilè-ayé 38:8, Ìwé-Àkóro 25:5-6 (Genèse 38:8; Deutéronome 25:5-6). ‡ Ìwé-Orí ña 110:1 (Psaumes 110:1)

Yèèsù wà fì ní ká máa wére akóne nékpa-Ḍqáyé ña
(Màtéwò 23:1-12; Mákò 12:37-40)

⁴⁵ Ενε yèè wà bè ña#á wà rēṭígbè-Yèèsù, tsí ó wà wí fú ɔmatsé-è ña ní: ⁴⁶ Ká tsó éwo-ara-ña rere ti nára-akóne nékpa-Ḍqáyéṭ ña. Àña òñu, à náa wò àwù gúgù ña si, tsí wà rē wéí, tsí à náa wò gbo ní ònya ña kó wà ɔlè kí àña náàbòòmè ña. Bí à lo ílé-ìkpàdè-ɔma-Ìyúqà ñaṭ, à náa wo ká dzokó íwádzú, tsí nóòkpi-dzídze gbo, à náa wo ìqì-onùgbó. ⁴⁷ À náa gbó okpó ña gbo kpó ilé ilé, ònà ònà, tsí à náa wà wúüre kpíkpé gbo, tsí ká wà ní tsíkè ní àña dzé atsòtítí ña. Ñnè ní Ḍqáyé nákó fetí fú ña líle líle lárè#é.

Okpó-kà fú owó láre olówó ña
(Mákò 12:41-44)

21 Yèèsù wínyè fú ɔmatsé-è ña tǎ, tsí ó nyí, tsí wà rí kíbí olówó ña náa wá nógbà-ilé-Ḍqáyéṭ#é, tsí à náa wà fú owó qà ínnó-àqákà-owó#é. Ñbè ní à náa tsòyà qà ílé-Ḍqáyé#é. ² Tsí ó rí okpó-kà gbo. Okpó#é, adziyàkú ní ó dzé#é. Tsí òñu gbo mú bìyèè wíriwíri méèdzì, tsí wáa ñ qà ínnó-àqákà#á. ³ Tsí Yèèsù ní: Òñu wà wí fú ña ní fee, okpó yèè bé#é, adziyàkú-kà ni, tsí ó sì fú owó láre ene-àtìbò ña kpó. ⁴ Iné yèè tse#é, owó yèè kpèlè ñhntá-owó fú ene-àtìbò ña#á ní àña òñu, à ké, tsí wáa ñ tsòyà#á. Ó qì, okpó#é òñu, owó yèè wà nówó-è kpó ilé ilé, ònà ònà#á ní ó ké wáa fú#é.

Yèèsù wà fì ní ilé-Ḍqáyé nákó wáa fí kpó
(Màtéwò 24:1-2; Mákò 13:1-2)

⁵ Náànyì-béè#é, ònya kǎña gbo wà wínyè ti nára-ilé-Ḍqáyéṭ, tsí wà fì ní: Ilé#é qííri héñú. Òkúta-àfénú ña ní à ñ malé#é. Tsí ònya ña gbo ké iné ña wá, tsí ñ tsòyà fú Ḍqáyé, tsí à ké ña, tsí ñ tótse-ilé#é máa.

Tsí Yèèsù wà wí fú ña ní: ⁶ Ilé yèè à wà rí bé#é, iwèrè-kà bàa, tsí à nákó wáa fú kpó títi kàkò bò élè-kà gìqì bí ró.

⁷ Tsí à wà bèrèè ní: Akóne, ñhñwèrè yèésí iné ña#á nákó wáa tse ná? Tsí kí àña nákó rí, tsí nákó nya qííre fú àña ní àsòkò yèè iné ña#á kó tse#é tó?

Yèèsù wà fì iné yèè ña nákó wáa tse ñhntántá-ayé#é
(Màtéwò 24:3-14; Mákò 13:3-13)

⁸ Tsí Yèèsù wà fì fú ña ní: Ká tsó éwo-ara-ña rere. Ká máa dzé, tsí ká rú ña. Iné yèè tse#é, ònya kpíkpò nákó wáa wá, tsí ene kúnukú nákó wà fì ní òñu ní dzé Kírísítò Agbanèlè yèè Ḍqáyé tsà, tsí bè wá#á. Tsí à nákó wà fì gbo ró ní itántá-ayé#é tó. Ó qì, ká máa tè náànyì-ña. ⁹ Ó qì, bí à wà gbó idzàmà-ogu òñu kíbí idzà náa wo ilú ña#á, èqǎ kó máa qá ña. Iné yèè tse#é, ó wà ní iné nyèñè ña kó tse tsúwádzú. Ó qì, itántá-ayé#é kò sì tó wóná.

¹⁰ Tsí ó wà wí fú ña ró ní: Ilú ña nákó ñde, tsí wà dzà bá ara-ña, tsí idzoba ña gbo nákó ñde, tsí wà dzà bá ara-ña. ¹¹ Tsí ilé gbo nákó wà mì gígìgì, tsí àrǎ ña òñu ebi gbo nákó wáa wo ilú ña ñhñqì ñhñqì ña. Iné kǎña gbo nákó wà tse, tsí wà nódzo fúne, tsí à nákó wà rí iné-àwùsì lákú lákú ña ñhngbèrí. ¹² Ó qì, tǎná iné nyèñè ña

kó wá#á, à nákó mú ña, tsí tsoró bá ña, tsí à nákó mú ña, tsí gbé ña lo ílé-ìkpàdè-ɔma-Ìyúqà ñaṭ, tsí kpèdzó bá ña, tsí mú ña lo káà sé néèñà. À nákó mú ña lo ñqì-ólú ña òñu ñqì-kòmàqǎ ña náàtsùgbé-òñu. ¹³ Ñhñwèrè nyèñè#é, ònà-kǎ ní tsí fú ña béè#é, tsí à nákó wà nya àyídzá ti nára-òñu fú ña. ¹⁴ Ó qì, kó wà ñhñsèrè-ña si ní kó wà ní ká wà tsèsèrè-kíbí à nákó káà wínyè-arù-ña gbà fàà#á tsúwádzú. ¹⁵ Òñu ká-òñu gìqì, òñu nákó fú ña ñfèénó òñu náfì yèè à nákó wí, tsí òtè-ña ña kàkò nyáa dughbà-ña, tsí dzìnyà-ñá gbo#é.

¹⁶ Ó qì fee, boba-ña ña òñu inà-ña ña má nára-ònya-ara-ña ña gbo, ídza-ña ña gbo, àña kpó, à nákó mú ña fú, tsí fì ní ká kpa ònya kpíkpò náàñjírì-ña nóòkú.

¹⁷ Ònya kpó nákó nya ñá kǎdzú náàtsùgbé-òñu. ¹⁸ Ó qì, Ḍqáyé òñu nákó wà tséwé bò ñá, tsí irǎ-éwo-ña ɔma-kǎ kàkò nò. ¹⁹ Ó qì, bí à módzúgbó, à nákó nyáa gba ara-ña dzǎ.

Ìlú-Yèrúsàlémì nákó wáa fí
(Màtéwò 24:15-28; Mákò 13:14-23)

²⁰ Tsí Yèèsù wà wí fú ña ró ní: È nákó rí adzogu ña, tsí à nákó wéí ilú-Yèrúsàlémì si kpó nyàgǎ. Bí è rí béè#é, ni e mà ní àsòkò tó, tsí ilú#é kpó kó fí. ²¹ Tsí bí è rí béè ná, ene yèè ña wà nère-Yùdqéyà#á ká sá gu òkè ña lo. Tsí ene yèè ña wà ínnó-ilú#é si#é, ká sá fùqá. Tsí ene yèè ña nákó wà ñhntá-oko ña si#é, àña gbo ká máa sǎ bò wá ínnó-ilú#é ró. ²² Iné yèè tse#é, nódzò nyèñè ña ní Ḍqáyé nákó tse àtsesǎ, tsí iné ña nákó tse kíbí à ti kǎ si ñhñwé-Ḍqáyéṭ si#é. ²³ Ó qì, nódzò nyèñè ña#á, abefù ña òñu inà-olǎma tsígíqì ña, èrà rá ña! ɔdzò nyèñè ña#á nákó dzé ɔdzò-ara kúkú lákú-kǎ héñú nère#é, tsí Ḍqáyé nákó nya inó bíbí-è ña tǎè ña. ²⁴ Ònya kǎña nákó kí nǎrǔ-tàsú, tsí kú, tsí à nákó mú ene-àtìbò ña ñkpá lo ñhñlú-òmiré ña wéí wéí kpó. Tsí ilú-àledzò ña nákó dzogu bá ilú-Yèrúsàlémì, tsí dzàdzàbò-è, tsí wà gbéè ñkpá títi fú àsòkò-ìmarù yèè Ḍqáyé qá fú ña#á kó tó.

Yèèsù ní òñu, Ene yèè ònya bí#é, òñu nákó wá
(Màtéwò 24:29-31; Mákò 13:24-27)

²⁵ Tsí Yèèsù wà fì ró ní: Ñhñwèrè nyèñè#é, è nákó wà rí iné-àwùsì lákú lákú ña nódzùùrǎ òñu nóòtsùkpá, náàràwo ña gbo. Tsí ònya-italè ña nákó wà gbó it-sèntse-àhù kíbí ɔtsǎ-è ña nákó wà kpa tó gbà#á, tsí à kàkò ma bí ká tse fàà gìqì. Ísèrè nákó lárè ñá si. ²⁶ Tsí odzùùrǎ gbo, òtsùkpá gbo, àràwo ña gbo, àña kpó, à nákó mì kpó dzigidzìgì, tsí dzidzi lákú-kǎ nákó mú ònya ña, àtsùgbée iné yèè bókò bá ayé#é títi ònya kǎña nákó kú ikú-odzo gìqì.

²⁷ Ñhñwèrè nyèñè#é, à nákó rí òñu, Ene yèè ònya bí#éṭ, tsí òñu nákó tì bàa ínnó-irì. Òñu nákó wá òñu ikpá lákú-kǎ òñu iyì lákú-kǎ gbo. ²⁸ Ó qì, bí iné nyèñè ña kpé tsítse#é, ká tsíìkpàrè, tsí odzù-ña kó tù, iné yèè tse#é, iwèrè sǎmá, tsí Ḍqáyé kó gbà ña dzǎ.

Yèèsù ní èkó yèè egi-òrì ña wà tse fú ña#á, kó wà yé ña rere

(Màtéwò 24:32-35; Mákò 13:28-31)

²⁹ Tsí Yèèsù wà kpòwe-kà fú ña ní: Èkó yèè egi-òrì òñu egi-kóko-àtìbò ña wà tse fú ña#á, kó wà yé ña rere. ³⁰ Bí egi ña#á kpé rúrú, àña ká-ña náa ti mà ní iwèrè-òdzò ní sómá#á. ³¹ Bèè ké ní bí inyé nyèñè ña wà tse, tsí à wà rí#é, ká mà ní iwèrè sómá, tsí Ìdáyé kó dzoyè. ³² Òñu wà wí òtítí fú ña ní fee, òma-ìsèè ña kàkó kú tã kpó tãná inyé nyèñè ña#á kpó nákó tse. ³³ Ilè gbo, igbèrì gbo, àña kpó, à nákó wáa nò ñde. Ó ñi, afi tònju ña nákó wà si títi ló.

Yèèsù ní ká wà nódzúfò si

(Màtéwò 24:36-44; Mákò 13:32-37)

³⁴ Ó ñi, ká wà tsí éwo-ara-ña rere! Kó máa dzé ní afi ká wà dzèkù, tsí wà ñtí, tsí wà ñihànju gé ní kó gba isère-ña si#é. Bí ó dzé bèè, òdzó#é nákó wáa bá ña náàrimódzúlé. ³⁵ Ó ñi, òdzó nyèñè#é nákó wáa kere ònyà-italè ña ñhàkìlìdì kpó, kíbì eye náa kpa nòkpkáku náàrimódzúlé bé#é ni. ³⁶ Ó ñi, ká wà nódzúfò si, tsí ká wà wúure ñhàwèrè òkàlìsòkà, tsí ká wà bere Ìdáyé náàmí, àtsùgbée ká nyáa bó ñhó-inyé ña#á, tsí ñhàwèrè-èdzó kpìkpè gbo, ni ká máa deékoðò ñwádzú-òñu, Ène yèè ònyà bí#ét.

³⁷ Nódzú kódzú, Yèèsù náa wà ló ñlè-Ìdáyé, tsí káa tsékò fú ònyà ña, tsí nalé nalé, náa wà ló káa kí ñhà-òkè-Òlífít. ³⁸ Tsí náawúrò kàkà#á, ònyà ña náa tsé kì, tsí wà ló ñdò-è ñlè-Ìdáyé, tsí káa rētìgbè-afi-è ña.

À mú arū dè si ñhà-Yèèsù

(Màtéwò 26:1-5; Mákò 14:1-2; Yòhàna 11:45-53)

22 Ìdáj-Ìdáj-àrikét yèè à ná kpè ní òdáj-Àdájdzòt#é, ó sómá tã. ² Ñhàwèrè nyèñè#é, onùg-bó-atsebò-Ìdáyét ña òñu akóne nékpa-Ìdáyét ña wà tsèsère ní bí àña kó tse fáà, tsí àña kó nyáa mú Yèèsù, tsí ká sòw fú ikú, tsí ònyà ña ká máa mà. Inyé yèè tse#é, à wà sá ní ònyà ña kàkó dzé ní ká múu.

Yúdà ta Yèèsù kpòrò fú onùgbó-atsebò-Ìdáyé ña

(Màtéwò 26:14-16; Mákò 14:10-11)

³ Náàsòkò nyèñè#é, Yúdà, ene yèè à náa dákì ní Sikàriyóti#é, òñu gbo wà náàñírí-òmatsé-Yèèsùt mààméèdzì ña#á si. Tsí Ètsùt wò ñhà-è, ⁴ tsí ó ñde, tsí ló káa rí onùgbó-atsebò-Ìdáyét ña òñu àdèlè-ilé-Ìdáyét ña, tsí kíbì nákó tse gbà, tsí ta Yèèsù fú ña#á, ó fíw bá ña. ⁵ Kíbì ó fíw bá ña béè#é, ó dáj fú ña títi à talé fúu ní bí nákó nyáa tse bèè, àña nákó fúu nówó. ⁶ Tsí ó gbà si ñhà-è, tsí ó kpé iwèrè yèè nákó sã#á wíwò, tsí kó gbé ña ló, tsí ká káa múu ñhàdúkù, tsí ilú#é kpó kó máa mà.

Yèèsù wà díre ñbí à nákó gbé, tsí dze dzídze-òdáj-Àdájdzòt#é fú òmatsé-è ña

(Màtéwò 26:17-25; Mákò 14:12-21)

⁷ Ìdáj-Ìdáj-Ìdáj-àrikét#é wáa tó. Nódzú#é ké ní ó wà ní ká kpa òma-àgbòt ña fú Ìdáyé#é. ⁸ Tsí Yèèsù be Òkúta òñu Yòhàna ló ní ká ló káa kpa dídze-òdáj-Àdájdzòt#é si fú àña, tsí àña kó wáa dze. ⁹ Tsí à wà bèrèé ní: Ñbisí ó wà wò ní àña kó ló káa kpa dídze#é ni?

¹⁰ Tsí ó wà wí fú ña ní: Òñu kó sàwé ilé#é fú ña. Ó ñi, bí à wò ñhàlú#é fee, à nákó kpàdè òkàkè-è-kà, tsí nákó ru omi nóogé wáa làkòò. Ká tè náanyì-è, tsí ká wò ñlè yèè nákó wò#é, ¹¹ tsí ká wí fú olílè#é ní: Akóne ní ká bèrèé ní ñhàlè yèèsí òñu òmatsé-òñu ña, àña nákó gbé, tsí dze òdáj-Àdájdzòt#é ná? ¹² Tsí nákó díre inlè làkú-kà fú ña ñhà-ìsàñjú-kà, tsí inyé òkàlìsòkà kpó yèè kpádzú#é gbo ti wà ñhè. Ñbè ní à nákó kpa dídze#é si#é.

¹³ Tsí à ló, tsí rí inyé ña#á bèè kpó kíbì ó ti wíi fú ña#á, tsí à kpa dídze-òdáj-Àdájdzòt#é.

Yèèsù wà dze dzídze-ìkàñyì bá adzítse-è ña

(Màtéwò 26:26-29; Mákò 14:22-25; 1 Kòrinti ña 11:23-25)

¹⁴ Kíbì àsòkò-ká dzené tó#é, Yèèsù òñu adzítse-è ña ló nóòkpi-idze#é. ¹⁵ Tsí ó wà wí fú ña ní: Ìdáj-Àdájdzòt yèè bé òñu fee, ó wà wu òñu tó bèè ní òñu kó dzeé bá ña tãná òñu kó dzi ñhàréré. ¹⁶ Ó ñi, òñu wà wí fú ña ní fee, òñu kàkó tó dze dzídze-òdáj#é bá ña ró títi fú iwèrè yèè Ìdáyé nákó wáa dzoyè, tsí isère yèè wà ñhó-òdáj#é dzídze#é nákó tse.

¹⁷ Tsí ó ké òtí ñkòñjúkòñjú-kà, tsí dájkpé fú Ìdáyé, tsí wà wí fú ña ní: Ká gbà, tsí ká kpéè m. ¹⁸ Ó ñi, òñu wà wí fú ña ní fee, ti nómbé#é, òñu kàkó m òtí ró títi fú àsòkò yèè Ìdáyé nákó dzoyè#é.

¹⁹ Tsí ó ké kpòñ gbo bané, tsí dájkpé fú Ìdáyé. Tsí ó tséé, tsí ñ bawó-ña, tsí ní: Ara-òñu ni. Òñu bàkó kée, tsí ñ sãñbi si nárū-ña. [†] Ó ñi, ká gbà dze, tsí ká wà tseé bèè, tsí wà ñ tédzú-òñu.

²⁰ Kíbì à dzené tã#á, ó ké òtí gbo ñkòñjúkòñjú bèè ké ró, tsí ñ fú ña, tsí wà wí fú ña ní: Òtí yèè bé fee, imòlè titò yèè Ìdáyé wà tse bá ña#á ñhèé. Àmbara-òñu ni, àmbara-imòlè#é ni. Àmbara yèè òñu bàkó ñ dà ñlè, tsí ñ tsebò néwo-ña#á ñhèé.

²¹ Tsí ó ní: Ká rētìgbè! Ène yèè wà ta òñu#é, ó wà dzené bá òñu bí. ²² Ó ñi, òñu, Ène yèè ònyà bí#ét, òñu ké tònju làkòò kíbì à ti fíw si gbà#á. Ó ñi, ene yèè nákó ta òñu#é, ehée fúu.

²³ Tsí à nyí, tsí wà bere ara-ña ní: Nèè bòkó dá inyé nyèñè si náàñírí-àña?

Yèèsù wà wínyè ti nára-onùgbó dzídze fú òmatsé-è ña

²⁴ Náanyì-bèè#é, àràdzìnyà-kà gbo wáa wà náàñírí-òmatsé-Yèèsùt ña. À wà dzinya ara-ña ti nára-ene yèè nákó dzé onùgbó náàñírí-ña#á. ²⁵ Tsí Yèèsù wà wí fú ña ní: Ólú-ilú ña náa dzoyè si ñhà-ìlú-ña ña gbegbé, tsí

† Afi yèè à kó si ñgèrèki#é wà fíw ní: “Yèè bé ni ara-òñu yèè òñu ñ fú ña#á.”

ònyà-ìdzwba ña, à náa bèrè ní ká kpe àña ní olóore ña.
²⁶ Ó òjì, kó máa lo béé fú àña òñu. Kà kàa béé, ene yèé dzé ògá fú ña#á, kó sɔ ara-è òjì maqé tsígíqí, tsí ene yèé wà nárũ-ña#á gbo kó sɔ ara-è òjì adzítésé. ²⁷ Báàyí gídí fee, nèé dzé onùgbó ná? Ene yèé dzokó si, tsí wà dzené#é nà mí ene yèé ó wà bè òtsé#é ní? Ene yèé dzokó si, tsí wà dzené#é ní nò! Ó òjì, òñu fee, òñu wà nàñjírí-ña si kíbí adzítésé bé ní.

²⁸ Tsí àña òñu, ara kò kú ña nára-òñu, tsí à wà bá òñu si, òñwèrè yèé òfò ña wà òhntá-òñu#é. ²⁹ Tsí kíbí òdáyé Boba-òñu fú òñu òkpá ní òñu kó dzoyè bá òñu#é, òñu gbo, òñu fú ña òkpá ní ká dzoyè bá òñu. ³⁰ Tsí à náko dze, tsí ma bá òñu òñwèrè yèé òñu náko wà dzoyè#é, tsí à náko dzokó náantà-oyè kàkã, tsí wà kpedzò fú aro maàméèdзи-ɔma-Ìsaràyélit ña#á.

Yèésù fì ní Òkúta náko sè ní òñu kò ma òñu (Màtéwò 26:30-35; Mákò 14:26-31; Yòhánà 13:36-38)

³¹ Tsí Yèésù wà wí fú ña ró ní: Simóni, Simóni, rētígbè! Ètsùt bere ònà ní òñu kó dǎ ña wò, tsí gbò ná kíbí à náa gbo dzídze bé#é. ³² Ó òjì, òñu ti wúure fú òdáyé ní kó tse tsí àkaralé yèé ó né si òhntá-òñu#é kó máa dè bò. Bí ó sè wá òdò-òñu, kó dǎàmí le enikéèdзи-è ña gbo.

³³ Tsí Òkúta fì fú Yèésù ní: Ògá-mi! Bí ó dzé nèéñà gbo, òkú gbo, òñu dzé, òñu náko lo báa gé ní.

³⁴ Tsí Yèésù ní: Òkúta! Òñu wà wí fú ní àkiko kàkò ti kò nòmbé tǎnà náko ti sèèrǎ gbà méeta ní láyé òñu kò ti mà òñu.

³⁵ Tsí ó wà bèrè ná ní: Kíbí òñu bè ná lo dzò dzò, tsí òñu wí fú ña ní ká máa bané owó, ká máa bané arù òñu kpàkò#é fee, òjé-kǎ há ña#à?

Tsí à ní: Òò, òjé-kǎ kpókò kò há àña.

³⁶ Tsí ó wà wí fú ña ní: Báàyí#é, ene yèé nówó#é, kó múu bané, tsí ene yèé né arù#é, kó kée, tsí ene yèé kò né tàsù#é, òñu gbo kó mú àwù-è tà, tsí kó ò rǎa. ³⁷ Ó òjì, òñu wà wí fú ña ní fee, afɔ yèé à kò si òñwé-òdáyét ti nára-òñu#é, àsòkò tó, tsí kó tse. À kò si ní: “À náko mú òñu má ònyà-ìbàdǎ ña.” Ó òjì, afɔ yèé à kò si ti nára-òñu ña kpó#é, bòkò tse òdèndè.

³⁸ Tsí ɔmatsé-è ña ní: Ògá, tàsù méèdзи kǎña ní.

Tsí ó ní: Ó tó béé.

Yèésù lo kǎa wúure òhntá-òkè-Òlífi (Màtéwò 26:36-46; Mákò 14:32-42)

³⁹ Kíbí à dzené#é tǎ#á, Yèésù òdè, tsí fùdǎ òñu ɔmatsé-è ña, tsí à lo òhntá-òkè-Òlífi kíbí náa ti lo#é. ⁴⁰ Kíbí à tó òbè#é, ó wà wí fú ña ní: Ká wà wúure, àtsùgbée ká máa dzi náàdǎwò.

⁴¹ Tsí òñu kǎ-è sɔ òdè òdì-ña lo kǎa gbé nóòtèrè odé bé. Tsí ó lo kǎa kálé, tsí kpé ire wúwú fú òdáyé ní: ⁴² Boba-mi, bí ó dzé, òfò-ìrɔ yèé bàa#á, sɔ lo fú mi dé! Ó òjì, kó máa dzé awù tēmi ní nàa tse#é, kó dzé tiwò kǎ-è.

[⁴³ Tsí adzítésé-òrɔt-kǎ wá òdò-è, tsí wáa dǎàmí leé.]

⁴⁴ Kíbí òhǎñu láre èdǎ si fúu tó#é, ó dǎgírí, tsí wà wúure kùkù máa, tsí òógù yèé wà bɔ nára-è#é wà dzò dǎ òlè kíbí àmbara bé.]

⁴⁵ Kíbí ó wúure tǎ#á, ó sè wá òdì-ɔmatsé-è ña#á. Ara kú ña, tsí à sɔrũ lo si. ⁴⁶ Tsí ó wà wí fú ña ní: Kí tse tsí à

sɔrũ lo si béé? Ká òdè, tsí ká wúure, àtsùgbée ká máa dzi náàdǎwò!

À mú Yèésù

(Màtéwò 26:47-56; Mákò 14:43-52; Yòhánà 18:3-11)

⁴⁷ Òñu-Yèésù kò ti dzilè wóná, tsí ònyà kpíkò kǎña wáa tó. ɔmatsé-è yèé à náa kpé ní Yúdǎ#á ní dzi òwádzú fú ña bàa#á. Òñu gbo wà nàñjírí-ɔmatsé-Yèésù maàméèdзи ña#á. Kíbí à tó òdò-è#é, Yúdǎ lo kǎa kii, tsí fɔ. ⁴⁸ Tsí Yèésù wà bèrè ní: Ìwò, fífɔne ní òwò òñu nàa ò ta èmi, Ene yèé ònyà bí#é#é?

⁴⁹ Tsí ene yèé wà bá Yèésù ña#á rí kíbí òjé ña#á bòkò lo gbà#á, tsí à wà bèrè ní: Ògá, àa kó gú ña òtásùú?

⁵⁰ Tsí ònyà-kǎ nàñjírí-ene yèé wà bá Yèésù ña#á kpò tàsù-è fùdǎ, tsí ò tsá ònyà-kǎ nàñjírí-ña, tsí fá etí-àwóòtǎ-è òdè. Ene yèé à fá etí-è nyèñè#é, arù-ògǎ-at-sebo-òdáyé ña#á ní ó dzé#é.

⁵¹ Tsí Yèésù wà ró fú tēè ña ní: Ó tó béé, ká famí!

Tsí ó òdè, tsí mɔwò kǎ etí-arù#é gé, tsí bɔ si òhntǎ-è.

⁵²⁻⁵³ Ene yèé ña wá, tsí bòkò wáa mú Yèésù#é, onùgbò-atsebo-òdáyét ña òñu àdèlè-ìlè-òdáyé ña má nára-onùgbò-ìlú ña ni. Tsí Yèésù nyí, tsí wà wí fú ña ní: Nódzò kódzò òñu náa wà òlè-òdáyé bá ña si, tsí à kò si mɔwò kǎ òñu wòrì. Tsí ó òjì nóoru yèé bé, tsí à òjì gírìdzaà wáa tó, tàsù ña òñu òkpá ña nówò, kíbí à bòkò wáa mú olè-ìbàdǎ bé yí. Ó òjì, àsòkò-ña tó, àsòkò-Ètsùt olí-ìtsé-òkùkù ni.

⁵⁴ Tsí à múu, tsí gbéè lo, tsí kée lo kǎa ò wò òlè-ògǎ-at-sebo-òdáyé ña lo. Òñwèrè nyèñè#é, Òkúta òñu wà nànyì-ña si làkòò nàarimáa sómá ña.

Òkúta wà sè ní òñu kò ma Yèésù

(Màtéwò 26:69-75; Mákò 14:66-72; Yòhánà 18:15-18, 25-27)

⁵⁵ Tsí à féná-kǎ òkpàtá-ògǎ-atsebo-òdáyé ña#á, tsí ònyà kǎña dzokó nára-iná#á si. Tsí Òkúta gbo lo kǎa wà nàñjírí-ña si. ⁵⁶ Tsí ó kǎa dzokó bá ña nára-iná#á, tsí kíbí ó dzokó nára-iná#á si#é, èkídǎ-kǎ rii, èkídǎ#á náa tsíté òkpàtá#á ni. Tsí èkídǎ#á kpalewo odzú-è rere, tsí ní: Ene yèé gbo wà báa.

⁵⁷ Tsí Òkúta sè, tsí ní: Èkídǎ yèé! Èmi ò kò ti màa ti òhntǎ-kǎ wòrì fòò.

⁵⁸ Títí kó bɔ odé#é, ònyà-kǎ gbo rii, tsí ní: Ìwò gbo, ò wà nàñjírí-ña.

Tsí Òkúta ní: Kpéré! Ídzà yèé! Ò kò wà bá ña.

⁵⁹ Tsí ó tse aṅgo-kǎ nànyì-béè ró, tsí ònyà-kǎ gbo tamá-afɔ#é si, tsí dzèñu si ní: Ìdèndè#é, ene yèé bé gbo wà báa òkú. Ó òjì, ene-ɔwò-Gàlilé ña ní òñu gbo dzé#é.

⁶⁰ Tsí Òkúta ní: Ídzà yèé! Èmi ò kò ti mà afɔ-kǎ náfɔ yèé ò wà fì nyèñè#é oo.

Tsí òhntǎ-bè gbòkǎ#á, onù-è kò ti dzilè tǎnà àkiko kò.

⁶¹ Tsí Òlǎ-wa nyí, tsí wà wòò kokoko. Gbòkǎ gé#é, Òkúta tédzú kíbí Òlǎ-wa fì fúu ní: Àkiko kàkò kò nòmbé tǎnà náko sè gbà méeta ní òñu kò ma òñu#é.

⁶² Tsí ó òdè fùdǎ òkpàtá#á, tsí ó òjì àbámà fúu, tsí ó wà sɔkú hèhèhè.

À bú Yèèsù, tsí kpaá
(Màtéwò 26:67-68; Mákò 14:65)

⁶³ Nìnwèrè nyèhè#é, ene yèé wà òfè Yèèsù ña#á, à wà múu tsiwewé, tsí wà ráàrí fúu, tsí wà kpaá. ⁶⁴ Tsí à mú inyé-kà òfè odzú-è, tsí fì fúu ní: Ene yèé kpaá#á kó màá, tsí fì ká yí. ⁶⁵ Tsí à sè wà búu néèkpè kpíkpò máa làkòò.

À gbé Yèèsù ló fú egbé-àkpèdzó-oma-ìyúdà ña
(Màtéwò 26:59-66; Mákò 14:53-64)

⁶⁶ Tsí ilè má, tsí egbé-àkpèdzó-oma-ìyúdà ña#á kpàdè kpó. Onùgbó-atsebò-òdáyét ña òfè akóne nékpa-òdáyét ña, à ña gbo, à wà náàñírí-ña. Tsí à gbé Yèèsù ló ñdì-egbé-àkpèdzó-oma-ìyúdà ña#á ní à ña kó kpèdzó báa, ⁶⁷ tsí à ní: Bì ó dzé ní òfè ní dzé Kírísítò#é, ní kó fì ká fú ña.

Tsí ó wà dzòhù fú ña ní: Bì òfè fì ká gíqì, kàkò dzó òtít fú ña, ⁶⁸ tsí bì òfè bère ña ná fì-kà, à kàkò dzòhù-è gbo fú òfè. ⁶⁹ Ó òfè fee, ti nómbe#é, òfè, Ene yèé òfè bí#é#é, òfè nákò káà dzokò náàwòdà-òdáyé Olíkpa.

⁷⁰ Tsí à ña kpó, à ní: Ní ó dzé òfè bíbì-òdáyé ñnèè nò?

Tsí ó dzé fú ña ní: È! Nárù tà ña ká-ña ní ó bó ti#é.

⁷¹ Tsí à ní: Àyídzá-kà kó lárè bé ròò? Ó òfè, à ña ká-ña, à ña ti gbó afì#é nárù-è kpó ná.

À mú Yèèsù ló fú Kpilátò
(Màtéwò 27:1-2, 11-14; Mákò 15:1-5; Yòhàná 18:28-38)

23 Náànyì-béè#é, à ña kpó, à ñde, tsí gbé Yèèsù ló ñdì-Kpilátò, kòmàdǎǎ-ilú#é. ² Tsí à wà mú afì báa, tsí wà wí ní: À ña rí idza yèé, tsí ó wà bàdzé etí fú òfè-ìlú-à ña ña. Náa wà fì fú ña ní ká máa sã owó-lóm-bà fú òfè-idzoba ñlè-Rómà. Tsí ó wà fì gbo ní òfè dzé olú, olú yèé à náa kpe ní Kírísítò#é.

³ Tsí Kpilátò wà bèreè ní: Òfè ní dzé olú-oma-ìyúdà ña#á?

Tsí Yèèsù ní: Nárù tòn ña ká-è ní ó bó ti#é.

⁴ Tsí ó wí fú onùgbó-atsebò-òdáyét ña òfè èrò#é ní: Òfè kó rí òfè-kà ná fì-è#é, tsí òfè kó rí dǎabi fúu.

⁵ Kíbì ó wí béè#é, à dzèhù si, tsí wà le òfè si ñnè ní: Ó wà mú idzá si ñlú#é, tsí wà tsékò fú òfè ña wérí nère-Yùdáyà#á bí kpó. Ó òfè, tí tí nère-Gàlilé gíqì ní ó kpé si ñnè tǎná kó wáa tó ñYerúsàlémì bí#é.

⁶ Kíbì ó gbó béè#é, ó bère ña ní: Ene#é fee, ene-owó-Gàlilé ña nì?

⁷ Tsí kíbì ó gbó ní Yèèsù ní oma-Gàlilé ña ní#é, ó fì, tsí à gbéè ló fú Èróqì, olú-Gàlilé. Nìnwèrè nyèhè#é, òfè gbo wà ñYerúsàlémì si.

Èróqì wà bere Yèèsù ná fì

⁸ Kíbì Èróqì rí Yèèsù#é, ayè tée tó béè, inyé yèé tse#é, ó ti wà gbó idzámà-è, tsí ó wà wò ní òfè ká-òfè, òfè má rí bíbì#é, iwèrè-è ti dzè. Ó wà wò ní kó tse inyé-àwùsi-kà, tsí òfè kó rí. ⁹ Tsí ó bèreè ná fì kpíkpò. Ó òfè, Yèèsù kó dzòhù-kà kpókpó si ñnè-è fúu. ¹⁰ Onùgbó-atsebò-òdáyét ña òfè akóne nékpa-òdáyét ña gbo wà bè si, tsí à òfè rí kùkù, tsí wà mú afì ña bá Yèèsù gé ní.

¹¹ Tsí Èróqì òfè sòdzà-è ña wà búu, tsí wà múu tsiwewé, tsí à mú àwù-àféhù-kà, tsí ñ wò fúu, tsí à sè gbéè ló fú kòmàdǎǎ Kpilátò. ¹² Dzò dzò#é, Èróqì òfè Kpilátò, òfè ña ní à dzé si#é. Ó òfè, ti náa-òdzò nyèhè#é, à òfè bá ara-ña.

Kpilátò nya owó náa-Yèèsù ní ká kpaá nóòkú
(Màtéwò 27:15-26; Mákò 15:6-15; Yòhàná 18:38-19:15)

¹³ Náànyì-béè#é, Kpilátò kpe onùgbó-atsebò-òdáyét ña òfè onùgbó-ilú ña má náa-ilú#é kpó, tsí à kpàdè, ¹⁴ tsí ó wà wí fú ña ní: Béè ní à gbé idza yèé wáa bá òfè, tsí à wà fì ní ó wà bàdzé etí fú òfè-ìlú ña#á ñnèè. Báàyì#é, òfè bèreè ná fì nódzú-ña. Tsí afì yèé ña à mú báa kpó#é, kó ma òfè ñnè. Tèè nòkùnù ní. ¹⁵ Èróqì gbo kó rí inyé-òfè-kà náa-è. ñnè ní ó sè gbéè wá fú à ña#á. Ó òfè, idza yèé béè#é kó tse òfè-kà gbo, tsí kó bì ikú fúu. ¹⁶ Báàyì#é, òfè nákò fì, tsí sòdzà ña kó tsò náatàmì. Tsí náànyì-béè#é, òfè nákò kò dzò. [¹⁷ Nìnwèrè nyèhè#é, oma-ìyúdà ña, bí à bókò dze òfè-òdáyé kǎkǎ#á, kòmàdǎǎ-ilú#é náa nya òfè-ña-kà fùdǎ néhè.] ¹⁸⁻¹⁹ Náàsòkò nyèhè#é, òfè-kà wà néhè si, tsí à náa kpéè ní Bàràbá. Bàràbá#á ní òfè-kà yèé sò òfè ña ñlú#é ní ká nya idzoba#á kǎdzú#é ní. Tsí ó kpa òfè-kà gbo nóòkú. ñnè ní à múu si néhè si#é.

Tsí à ña kpó, à wà dǎgbe, tsí wà fì ní: Kó ké Yèèsù fú, tsí ká kpaá nóòkú, tsí kó kò Bàràbá dzò fú ña.

²⁰ Tsí Kpilátò wò ní òfè kó kò Yèèsù dzò, tsí ó sè wà wínyè fú èrò#é ró. ²¹ Tsí à ña kpó, à wà ñgbe si tsùu, tsí wà fì ní: Kó kǎ si ñnè-egi-idǎàgàlǎdzà, kó kǎ!

²² Tsí ó wà bère ña nólàankéeta ró ní: Òfè mǎé ó tse ná? Ó òfè, òfè kó rí òfè-kà náa-è, tsí kó bì ikú fúu. ñbèè, òfè nákò fì, tsí ká tsò náatàmì, tsí òfè kó kò dzò.

²³ Kíbì ó fì béè#é, à ríkèè gíqì à wà dǎgbe máa ró, tsí wà fì ní kó kǎ si ñnè-egi-idǎàgàlǎdzà#á ñnèè.

Tsí igbe#é lárèè, ²⁴ tsí ó tédzú dzé si ñnè-è ní òfè kó tse inyé yèé ilú#é wà wò#é fú ña. ²⁵ Tsí ene yèé à wà wò ní kó kò dzò#é, ene yèé sò òfè ña ní ká kò afì-idzoba, tsí kpane gbo#é, ó kò dzò fú ña. Tsí ó mú Yèèsù fú sòdzà-è ña ní ká kpa Yèèsù nóòkú kíbì òfè ña wà wò gbà#á.

À ká Yèèsù si ñnè-egi-idǎàgàlǎdzà
(Màtéwò 27:32-44; Mákò 15:21-32; Yòhàná 19:16-27)

²⁶ Náànyì-béè#é, à gbé Yèèsù làkòò, tsí ká ló ká kǎ si ñnè-egi-idǎàgàlǎdzà, tsí à kpàdè òfè-kà nòhà, tsí ó bò ti noko bàa. À náa kpéè ní Simónì. Oma-ilú-Sirénì ña ní ó dzé#é. Tsí à múu, tsí ké egi-idǎàgàlǎdzà#á fúu ní kó rùu tè náànyì-Yèèsù. ²⁷ Tsí ilú#é kpó gbo tè náànyì-è làkòò. Òfè ña gbo wà náàñírí-ña, tsí à wà sòkú, tsí wà ráàbo fúu. ²⁸ Tsí Yèèsù ný wò ña, tsí wà wí fú ña ní: Òfè-Yerúsàlémì ña, è máa sòkú-mi. È sò ti ara-ñe òfè ti oma-ñe ña. ²⁹ Ó òfè, iwèrè-kà bàa, tsí à nákò wáa fì ní: Àgbàrèbí ña, ene yèé ña kó fú oma nóm wòrì#é, à we èwo-ire. ³⁰ Nìnwèrè nyèhè#é, òfè ña nákò wò ní òfè ña kó òfè si ñnè-ña, tsí rí à ña. ³¹ Ó òfè, bí à wà tse bá egi tútù bé fee, yèesí ní ti egi gbígbe?

³² Tsí ònyà-ìbàdí mèédzi kǎna gbo wà, tsí à mú ña ní ká lo káa kpa ñá gbòkǎ má Yèésù. ³³ Tsí à gbé ña lo káa tó ñbí à náa kpè ní Korogbo-éwo#é, tsí à kǎ Yèésù si ñntá-egi-ìdǎàgàlàdzà#á, tsí kǎ ene mèédzi ña#á gbo si ñntá-egi-ìdǎàgàlàdzà kǎkǎ gbéé. À kǎ ònyà-kǎ si nákpàlà-àwóòtǎ-è, tsí kǎ ònyà-kǎ gbo si nákpàlà-àwóòsi-è. ³⁴ Kíbí à wà kǎ Yèésù#é, ó wà fì ní: Boba-mi, múu tɔre fú ña. À kò ma inyé yèé à wà tse#é ni.

Tsí sódzà ña wà wò ní àña kó kpé àwù-è ña náàñírí-ara-ña, tsí à qìbò-è, tsí ká ma yèé kúnukú náko ké#é. ³⁵ Tsí ilú#é kpó doro dzòò si bè, tsí wà wo inyé ña#á. Onùgbó-ɔma-Ìyúqà† ña gbo wà bè, tsí wà ráàrí fúu. À ní: Ó gba olómírí ña là nò. Bí ó dzé Kírísító idénhè Agbanelà yèé Ìdáyé tsǎ, tsí bè wá#á, ni kó gba ara-è gbo là káyíí?

³⁶ Sódzà ña gbo wà múu tsiwewé, tsí wà mú ɔtí kíkǎ fúu kíbí à kǎá si#é ní: Kó gbà mɔ. ³⁷ Ó dǎ, bí ó dzé olú-ɔma-Ìyúqà ña, òñu ká-è kó gba ara-è là.

³⁸ Kíbí à kǎ Yèésù si ñntá-egi-ìdǎàgàlàdzà#á, à kɔ si nókɔpǎ-kǎ ní: Ene yèé bé#é, olú-ɔma-Ìyúqà ña ni.

³⁹ Tsí ònyà-ìbàdí yèé à kǎ si ña#á-kǎ wà búu, tsí wà fì ní: Kò tsi òñu ní dzé Kírísító Agbanelà#áà? Kó gba ara-è là, tsí kó wáa gba àña gbo là.

⁴⁰ Kíbí ó wí béè#é, enikéèdzi-è wà ráàrà, tsí wà báa fì ní: Kàkó né àrísá fú Ìdáyéè? Etí fífà-írò òkǎntso ní àña kpó, àña wà gbà#á nò. ⁴¹ Ó dǎ, àña òñu, ó wà ní ká fetí-írò-béè fú àña. Ìbàdí yèé àña tse#é, èrè-è ní àña wà dze#é. Ó dǎ, idza yèé òñu kò tse ìbàdí-kǎ kpókópó né.

⁴² Tsí ó wà wí fú Yèésù ní: Ñnhwèrè yèé náko wáa dzoyè#é, ó dzàre dǎ, kó tédzú òñu gbo.

⁴³ Tsí Yèésù wà dzòñu fúu ní: Ìdénhè ni, òñu wà wí fúu ní fee, nómbe yèé gidi#é, náko lo káa gbé ñdǎ-Ìdáyé † bá òñu.

Yèésù kú

(Màtéwò 27:45-56; Mákò 15:33-41; Yòhàná 19:28-30)

⁴⁴ Ñnhwèrè-òsǎ gǎgǎ tódódóó#é, odzúúrò mí rírǎ ñlè-bè kpó nódzò nyèhè, tsí òkúkú lákú-kǎ kù kpìrim ñbè tífí fú odzúúrò-alé. Náàsòkò nyèhè#é, atso-ìbònà ††-ilè-Ìdáyé#é ya gbòkǎ gbàragbàra mèédzi wáa kǎlè.

⁴⁶ Tsí Yèésù dúgbe kúkú, tsí ní: Boba-mi, ñ mú àyè-mi bɔwǎ-è. †

Kíbí ó wí béè tá gé#é, mí mí-è dzilè. ⁴⁷ Kíbí ògǎ-sódzà-ene-Rómà† ña rí béè#é, ó wà nye Ìdáyé, tsí wà fì ní: Ìdénhè#é, ti ene yèé béè#é ni òkúnù ni oo.

⁴⁸ Tsí ene yèé ña kpó wà bè, tsí rí kíbí inyé ña#á lo gbà#á, ara kú ña kpó, tsí à wà mówó fí èdǎ, tsí wà nyí dzi nòñà-ilé. ⁴⁹ Tsí ònyà-ara-è ña kpó òñu ɔɔbèè yèé ña náa wà tè náanyi-è gbo#é wà bè si. ɔɔbèè ña#á ní tè náanyi-è ti tífí néré-Gàlilé wáa lo ñYèrusàlémi#é. Àña gbo, à doro si nóòtèrè, tsí wà rí inyé yèé wà tse ña#á.

À ri Yèésù

(Màtéwò 27:57-61; Mákò 15:42-47; Yòhàná 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Ñnhwèrè nyèhè#é, ònyà-kǎ wà, tsí à náa kpèé ní Yòséfù†. Ó ti ñhílu-ɔma-Ìyúqà† ña-kǎ. À náa kpe ilú#é ní Àrimàté. Atsòtítú-kǎ ni, tsí ó dzé ònyà-olóore gbo, tsí òñu gbo wà doro dǎ iwèrè yèé Ìdáyé náko wáa dzoyè#é. Náàsòkò nyèhè#é, òñu gbo wà náàñírí-egbé-àkpèdzò-ɔma-Ìyúqà ña†, tsí edzò yèé à kpè bá Yèésù#é, òñu kíbí à wà tse báa gbà#á, òñu kò gbà si ñntá-è. ⁵² Ñbèè, Yòséfù#é wáa ñdǎ, tsí lo ñdǎ-Kpilátò†, tsí káa wí fúu ní: Kó fú òñu nòñà, tsí òñu kó ké òkú-Yèésù lo káa rì.

Tsí Kpilátò dzé. ⁵³ Tsí ó lo káa ti òkú#é ñntá-egi-ìdǎàgàlàdzà†#á, tsí mú àlà wée, tsí kée lo káa rì ñfò-òkúta-kǎ. À dǎ òkúta#á si ñfò-òkú ni, tsí à kò rì ònyà-kǎ kpókópó ñnè wòrì.

⁵⁴ Nódzò nyèhè ní ɔma-Ìyúqà ña náa wà kpadí ɔdzò-ìmíra†-ña#á. Tsí ó dǎ ñnhwèrè-alé, tsí à bókó kpé ɔdzò-ìmíra#á si ñnè. ⁵⁵ Tsí ɔɔbèè yèé ña wà náanyi-Yèésù ti tífí néré-Gàlilé#é, àña gbo, à tè náanyi-Yòséfù lo. Tsí à rí ifò-òkúta#á, tsí à rí kíbí ó ké òkú-Yèésù#é, tsí ñ té ñnó-ifò#é gbà#á. ⁵⁶ Tsí à nyí sè lo ñlé, tsí à lo káa kpadí àdǎ rúrú fírfírfí ña ñnhwèrè si, tsí ká wáa ñ kpá fú òkú#é. Tsí à mí ñlé kpó nódzò-ìmíra#á kíbí ekpa-Ìdáyé† wà fíw gbà#á.

Yèésù dzí ti náàñírí-òkú ña wá náyé

(Màtéwò 28:1-8; Mákò 16:1-8; Yòhàná 20:1-10)

24 Tsí ó dǎ ñlè má-è, náawúrò kùtùkùtù, tsí ɔɔbèè ña#á ñdǎ, tsí ké àdǎ rúrú fírfírfí yèé à kpadí si ña#á, tsí à dzi nòñà-éri#é ní àña kó lo káa ñ kpá fú òkú-Yèésù#é.² Kíbí à tó ñbè#é, à rí ní òkúta lákú yèé à ñ dǎ arù-ifò#é si#é, kò wà ñhí-è ró. À rí si nákpàlà-kǎ si. ³ Kíbí à rí béè#é, à wò ñnó-ifò#é lo, tsí à kò rí òkú-Yèésù ɔlá-wa bè ró. ⁴ Tsí à kí dzǎmaa si, à kò ma isèrè mèé ká tse ró. Ñbè gbòkǎ gé#é, ònyà mèédzi kǎna wáa doro ñwádzú-ña, tsí àwù-ña wà kò nyènyènyè. ⁵ Tsí dzidzi mú ña, tsí à mú odzú bǎlè, tsí ene ña#á wà bèrè ña ní: Kí tse tsí à wà wo ònyà-àwáayè náàñírí-òkú ña ná? ⁶ Ó dǎ, kò wà ñbí ró. Ó sè dzí ti náàñírí-òkú ña wá náyé.

Tsí à wà bèrè ña ró ní: À kò tédzú afí yèé ó fì fú ña ñnhwèrè yèé ó wà néré-Gàlilé si#é nii? ⁷ Ó ti wí fú ña ní ó wà ní ká sò òñu, Ene yèé ònyà bí#é† fú ònyà-ìbàdí ña, tsí ká kǎ òñu si ñntá-egi-ìdǎàgàlàdzà† tífí òñu kó kú, tsí nódzò-èkéeta-è, òñu kó sè dzí ti náàñírí-òkú ña wá náyé.

⁸ Kíbí à wí fú ña béè#é, à tédzú afí-Yèésù#é gbòkǎ, ⁹ tsí à ñdǎ, tsí lo ñlé káa fò afí#é fú adzítse-Yèésù† máawòkǎ yèé bò si ña#á, tsí à fíw fú ene-àtibò ña gbo kpó. ¹⁰ Màriyà† ti ilú-Màqàlá òñu Dzòwánà má ñara-Màriyà ñnà-Yàkúbù òñu ɔɔbèè-àtibò yèé wà bá ña#á ní lo béè#é. Àña ní kpé rí kpó, tsí káa fò afí#é fú adzítse-Yèésù† ña#á. ¹¹ Kíbí adzítse ña#á gbó afí#é, à kò ñ kpe afí-kǎ kpókópó, tsí à kò karalé si ñntá-ña.

¹² Ó dǎ, Òkúta òñu ñdǎ nésè nésè, tsí yáre lo néri#é. Tsí kíbí ó tó#é, ó balè, tsí kpalewo inó-ifò#é rere, tsí òdzá yèé à ñ wé òkú#é gé ní ó rí#é. Tsí kíbí ó rí béè#é, ó kpa kpòlòó, tsí sè dzi nòñà-ilé.

† Òñu-afí yèé à gbà fì ñbíbé ní “índǎ-Ìdáyé”#é ní dzé Kpàràdísò ñgèrèkí#é. È káa kǎ Ìwé 2 Kòrinti ña 12:4 òñu afí yèé à ñ nya òkpi-è ñhàlè-odzú-iwé#é. †† Atso#é dá ilé-Ìdáyé#é mèédzi náàkpàtà òñu idqòò sí ni. ‡ Ìwé-Orí ña 31:6 (Psaumes 31:6)

Yèèsù mú ara-è ña ɔmatsé-è méèdzi kǎña nǒnà
(Mákò 16:12-13)

¹³ Nǒdzó nyènè ké#é, ònyà méèdzi kǎña náàñírí-atènàányi-Yèèsù ña#á ñde, tsí làkòò ñhùlú-kǎ. Á náa kpe ilú#é ní Èmàwú, tsí dzídzé-è òñu Yèrúsàlèmi gbo wà kíbí itsékòlò máàwǎkǎ bé gé ni. ¹⁴ Kíbí à làkòò#é, à wà kpèrǒ-ìñé yèé tse ña kpó#é. ¹⁵ Ñhùwèrè yèé à wà kpèrǒ#é làkòò béè#é, Yèèsù òñu ká-è lo kǎà bá ña, tsí rǎ bá ña làkòò. ¹⁶ À wà ríi, ó ñi, à kò nyáa màá. Ó wà kíbí ñé-kǎ sirí bo odzú-ña si bé ni. ¹⁷ Tsí Yèèsù wà bèrè ña ní: Afǐ mèé à wà fǐ làkòò ná?

Tsí à nyí dǒro, tsí bí ò rí ña, iwànwà-ña giđi tse ànyínó si góro. ¹⁸ Tsí ònyà-kǎ náàñírí-ña méèdzi#é, ene yèé à náa kpe ní Kèlèwókpa#á tsí arǔ, tsí wà dzǒñù fúu ní: Kpǒ dza! Òñu ñiikǎ gé ní dzǒné bǒ ñYèrúsàlèmi#é, tsí kò gbǒ ñé yèé ña wà tse nára-ɔdzó yèé ña#á.

¹⁹ Tsí Yèèsù wà bèrè ña ní: Kí ná?

Tsí à wà dzǒñù fúu ní: Ñé yèé ña bá Yèèsù ti Nàsàrétí#é ni. Ó ñi, agbáfǐ-ɔdáyé fǐt-kǎ ní ó dzé#é, tsí ó tse ñé-ìkpá lákú lákú ña, tsí ó fǐ afǐ ña gbo òñu ñkpá nǒdzú-ɔdáyé, tsí èrò gbǒ, èrò mà. ²⁰ Tsí onùgbó-atsebǒ-ɔdáyé-ña ña òñu onùgbó-ilú-ña ña, à múu ɔwǒ-àkpèdzó ña, tsí à dǎabi fúu, tsí sǒw fú ikú, tsí kǎá si ñhà-egi-ìdǎàgàlǎdzǎt. ²¹ Ó ñi, ña òñu, ña módzú si nǒnà si kpó ní òñu ní náko wáa gba ɔma-Ìsàràyélit ña dzǒ#é. Èkéèdzi#é, ó ñi ɔdzó méeta nǒmbé bàáyí ní ñé ña#á kpó tse béè#é. ²² Tsí yèé yǎ#é, ɔwǒbǎ kǎña yèé wà négbé-ña#á wáa wíinyè kǎña fú ña. Afǐ#é mú ña. Òñu ní wà dzé ní: Nǒmbé náawúrǒ#é, à ti dǎdzá lo néri#é, ²³ tsí à kò rí òkú-Yèèsù ró. Tsí à sǎ bǒ wá, tsí wáa rǒ fú ña ní: ɔdáyé ña adzítse-ìrǒt ña ñire fú ña, tsí adzítse ña#á rǒ fú ña ní Yèèsù ti dzí ti náàñírí-òkú ña wá náyè. ²⁴ Kíbí ɔwǒbǎ ña#á wí béè#é, enikéèdzi-ña kǎña ñde, tsí lo néri#é, tsí ña gbo, à rí ñé ña#á kíbí ɔwǒbǎ ña#á fǐt tǔtǔtǔ#é. Ó ñi, Yèèsù gé ní à kò rí béè#é.

²⁵ Tsí Yèèsù wà fǐ fú ña ní: Ònyà náko ña! Afǐ kpó yèé agbáfǐ-ɔdáyé fǐ ña ti fǐ si#é fee, kí tse tsí à kò yáa gbàá gbǒ ná? ²⁶ Ó ñi, ó wà ní Kírísítò Agbanelà#á kó réré béè tǎná ɔdáyé kó mú iyí ɔwǒ-è nǒ?

²⁷ Tsí Yèèsù nyàkpi-è fú ña ní à ti kǎ afǐ ti nára-òñu si ñhùwè-ɔdáyé#é kpó si. Tsí ó kpé òkpi-afǐ#é nyínya fú ña títi ti ñhùwè-Mǒsset wáa lo ñhà-iwé-agbáfǐ-ɔdáyé fǐ ña kpó.

²⁸ Ñhùwèrè yèé à wà nǒnà si làkòò#é, à kǎà tó sǒmá-ilú#é, tsí Yèèsù tse kíbí ené yèé fǐ ní ó làkòò ñwádzú bé ró yí. ²⁹ Tsí à wà tsikalé fúu ní: Kó kí ñdǐ-ña sǔ. Ó ñi, alélé lé, tsí òkùkù gbo bókó kù ná.

Tsí ó dzé, tsí lo kǎà gbé ñdǐ-ña. ³⁰ Tsí ó lo nòokpi-dzídze bá ña, tsí ó ké kpǒnǒ, tsí dǒkpé fú ɔdáyé, tsí bùu ɔwǒ-ña. ³¹ Kíbí ó bu kpǒnǒ#é ɔwǒ-ña gé#é, odzú-ña má kpó ñàà ñhù-è, tsí à ríi mà ní Yèèsù ni. Tsí gbòkǎ#á, ó nò nǒdzú-ña bè. ³² Tsí à nyí, tsí wà wí fú ara ña ní: Kíbí ó wà wíinyè fú ña bàa nǒnà, tsí wà nyàkpi-Ìwé-ɔdáyé fú ña#á, afǐ#é wà tǎ ña náyè.

³³ Tsí à ñde nésè nésè gbòkǎ, tsí sǎ wáa lo ñYèrúsàlèmi. Kíbí à tó ñYèrúsàlèmi#é, à rí adzítse máàwǎkǎ ña#á, tsí à kpèrǐ si òñu ene-àtǐbǒ ña gbo. ³⁴ Tsí à kò ti tsí arǔ tǎná à wà wí fú ña ní: ɔlǎ-ña ti dzí ti náàñírí-òkú ña wá náyè ñdèñdè, tsí mú ara-è ña Simóni.

³⁵ Tsí ña ká-ña gbo, à wà kpèrǒ#é fú ña ñhùkǎ ti nára-kíbí ñé ña#á lo fú ña gbà nǒnà#á, òñu kíbí à rí Yèèsù mà ñhùwèrè yèé ó bu kpǒnǒ ɔwǒ-ña#á.

Yèèsù mú ara-è ña ɔmatsé-è ña

(Màtéwò 28:16-20; Mákò 16:14-18; Yòhánà 20:19-23; Itsé 1:6-8)

³⁶ Ñhùwèrè yèé à wà wíinyè làkòò#é, Yèèsù òñu ká-è wáa bǒ náàñírí-ña, tsí wà wí fú ña ní: ɔdáyé kó fú ñé ñtǔtǔtǔ-è.

³⁷ Tsí èdǒ dǎ ña gbòkǎ, tsí ñrǎrǎ kpa ña málè kpó mérééméré. Á dǎdzú ña rí enǎrǒ-kǎ ni. ³⁸ Tsí Yèèsù wà bèrè ña ní: Kí tse tsí à kí nyéenyéé si, tsí à wà dzèrèbe béè ná? ³⁹ Ká rí ɔwǒ-òñu òñu esè-òñu ña káyí! Òñu ká-òñu giđi giđi ni. Ká mǒwǒ kǎ òñu káyí! Awǒ òñu erǎ ní bo ekǔkǔ-òñu ña si#é. Enǎrǒ-kǎ kǎ né béè né.

⁴⁰ Kíbí ó wí fú ña béè tǎ#á, ó mú ɔwǒ-è ña òñu esè-è ña, ñbí à mú ekikǎ-irǎ, tsí ñ kǎá#á, tsí ñ ña ña. ⁴¹ Tsí ayé té ña si, ó ñi, kò ti yáa yé ña wǒnà. Ó tsalá fú ña hénù. Kíbí Yèèsù rí béè#é, ó wà bèrè ña ní: Dzídze-kǎ kò wà fú ña, tsí òñu kó dzèè?

⁴² Tsí à ké àbùbù-edzǎ nyínya-kǎ fúu, ⁴³ tsí ó ñ dze nǒdzú-ña bè.

⁴⁴ Tsí ó sǎ wà wí fú ña ró ní: Ñhùwèrè yèé òñu wà náàñírí-ña si#é, òñu ti wí fú ña ní ñé yèé à kǎ si ti nára-òñu ñhùwè-ɔdáyé si ña#á, ó wà ní ñé ña#á kpó kó tse béè. Ó ñi, à ti kǎ ña si ñhùwè-ekpa-Mǒsset òñu agbáfǐ-ɔdáyé fǐt ña má nára-Ìwé-Orí ña gbo. Tsí ó wà ní ñé ña#á kpó kó tse.

⁴⁵ Tsí ó tsí atso nǒdzú-afǐ yèé ña wà ñhùwè-ɔdáyé#é, tsí tsí ñséré-ña gbo, tsí kó má fú ña. ⁴⁶ Tsí ó wà wí fú ña ní: À kǎ si ní ó wà ní Kírísítò Agbanelà#á kó réré kpíkpǒ, tsí kú, tsí ɔdzǒ-èkéeta-è ni kó sǎ dzí ti náàñírí-òkú ña wá náyè. ⁴⁷ Tsí ó wà gbo ní ká dzíkò-òñu fú ilú kpó ní ká nyíilò kpađà, tsí ɔdáyé kó mú àbi-ña ña, tsí ñ tǎre fú ña. À náko kpée ti ñhùlú-Yèrúsàlèmi títi wáa lo ñhùlú ña#á kpó náàdzàkáyé#é. ⁴⁸ ña ní rí ñdǐ-ñé ña#á, tsí à náko nyáa ña àyídza-òñu#é. ⁴⁹ Tsí bí òñu lo, àlé yèé Boba-òñu ta si fú ña#á, òñu ká-òñu, òñu náko sǎá fú ña. Ó ñi, ó wà ní ká dǒro si ñhùlú-ìlú#é títi fú iwèrè yèé ñkpá-ɔdáyé náko ti wáa wǒ ñhà-ña#á.

Yèèsù lo nǒrǒ

(Mákò 16:19-20; Itsé 1:9-11)

⁵⁰ Tsí Yèèsù wáa ñde, tsí gbé ɔmatsé-è ña fùdǎ ñhùlú-ìlú#é, tsí à lo sǒmá-ilú-Bètàni. Kíbí à tó ñbè#é, ó ké ɔwǒ lo ñhùgbèrǐ, tsí wà tu kùsèè fú ña. ⁵¹ Kíbí ó wà tu kùsèè fú ña#á, ó ñde ñdǐ-ña, tsí lo nǒrǒ. ⁵² Tsí ɔmatsé-è ña mú erǐ kǎlé fúu, tsí à sǎ nyí dzí nǒnà-Yèrúsàlèmi òñu ayé títe lákú-kǎ. ⁵³ Tsí nǒdzó kǒdzó#é, à náa wà ñlé-ɔdáyé si, tsí wà dǒkpé fú ɔdáyé gé ni.

Yòhánà

Ìwé-ikò díqǔ ti Yòhánà nyínyà díre

Yòhánà, ene yèé kò iwé yèé#é, ó wà náànjírí-omatsé-Yèésù máàméèdzì ña#á. Kò kò ékò-è si ñh#wé#é. Ó dji, ñhntàn-tá-ìwé-è#é, ó nya ara-è díre ní: “Omatsé-Yèésù, àrínódzú-è ní wà kò iwé#é”.

Ìwé-Ikò díqǔ ti Yòhánà yèé b#é, ó gbà ñíkà odé fú iwé-Ikò díqǔ ti ene-àtibò ña. Ñhkpinkpilè-ìwé-è#é, ó wà fì ní Yèésù dzé onù yèé wà b# fùdà nárū-Ḷdáyé#é, tsí ó dzé míamá yèé wà má ñdì-òkùkù#é gbo. Tsí ó kpèrò-ìyè-àwùsì yèé Yèésù tse ña#á òñu ékò yèé ó tse ña#á gbo. Ó fò kíbì Yèésù kú si ñhntá-egi-ìdààgàlādza gbà òñu kíbì ó s#è dzì ti náànjírí-òkù ña wá náyé gbà#á. Ó dji, ìyè yèé kpádzú fúu#é ní dzé ní ònyà kpó kó mà ní Yèésù ni Oma bíbí-Ḷdáyé ni. Tsí bí ònyà-kà né àkaralé si ñhntá-è, ni náko rí àyè gbà ñhntá-è.

Afò-Ḷdáyé wáa dji ònyà, tsí gbé ñhntalè bí

1 Títì ñhkpinkpilè-ìyè ña#á kpó, onù-kà wà. Onù#é wà bá Ḷdáyé si, tsí onù#é dzé Ḷdáyé. 2 Ó ti wà bá Ḷdáyé títì ñhkpinkpilè-ìyè ña#á kpó. 3 Ñhntá-è ní Ḷdáyé gbà, tsí dǎ ìyè òkàlòkà kpó#é. Ìyè-kà kpókpó kò b# yèé Ḷdáyé kò dǎ gbà ñhntá-è#é. 4 Òñu ní dzé oláàyè#é. Tsí àyè#é náa mú ònyà ña si ñmímá. 5 Mímá#á wà má ñdì-òkùkù, tsí òkùkù kò nyáa múu. †

6 Ònyà-kà wà. À náa kpèè ní Yòhánà†, tsí Ḷdáyé bèè wá. 7 Ó wá, tsí kó wáa nya àyídza ti nára-mímá#á, àt-sùgbée ònyà kpó kó gbó afò-è, tsí ká gbàà gbó. 8 Òñu ká-è kò dzé míamá#á. Ó wá, tsí kó wáa nya àyídza ti nára-mímá#á ni.

9 Onù#é, ó dzé míamá-òtít, tsí kíbì ó wà tó ñhntalè bí#é, ó wáa mú ònyà ña si ñmímá. 10 Ó ti wà náyé#é si. Ñhntá-è ní Ḷdáyé gbà, tsí dǎ ayé#é, tsí ònyà-italè bí ña kò si ríi mà. 11 Ó wá ñdì-tèè ña, tsí tèè ña kò gbàà. 12 Ó dji, ònyà kǎñà òñu gbàà. Kíbì ene nyèñè ña gbàà gbó#é, ó fú àñà kpó ñkpá ní ká dji oma-Ḷdáyé. 13 À kò dji oma-Ḷdáyé kíbì à náa dzé oma fú boba-ne ñhntalè bí#é nàmi kíbì náa wu ònyà, tsí náa bíma#á. Ó dji, Ḷdáyé òñu ká-è tse tsí à dzé oma-è ña ni.

14 Onù#é, ó dji ònyà, tsí ó wáa gbé bá wa, tsí àa rí iyì-è. Iyì-è#é, ó gbàà nówó-Boba-è kíbì ó dzé Oma bíbí-è òkǎntso#é ni. Náa tse ore-òfé fúne, tsí náa wà tse òtít gbo gé ni. 15 Yòhánà nya àyídza-è, tsí ó wí nódzú-ònyà kpó ní: Ene yèé, òñu ní òñu wà bá fì dzò dzò kíbì òñu fì ní: Ònyà-kà náko wáa wá náanyi-òñu, tsí ó tsúwádzu-òñu, ìyè yèé tse#é, ó ti wà tǎnà ká bí òñu#é, ene nyèñè ní.

16 Onù#é, olóore-òfé òkàlòkà ní ó dzé#é, tsí náa wà tse ore-òfé fú wa tèmá tèmá. 17 Ḷdáyé dǎ ekpa fú wa gbà ñhntá-Mòsèt. Ó dji, ó mú ore-òfé òñu òtít, tsí ñ ña wá gbà ñhntá-Yèésù Kírísítò. 18 Ḷdáyé#é, ònyà-kà kpókpó kò ríi wòrí. Ó dji, Oma bíbí-è òkǎntso#é, Ḷdáyé ní ó dzé#é. Tsí náa dzokó ñtā-Boba-è. Òñu ní mú Ḷdáyé, tsí ñ díre fú wa#á.

† À náko nyáa fì gbo ní: “Òkùkù kò nyáa gbàà.”

Yòhánà Awèfúne wà nya àyídza ti nára-Yèésù

(Màtéwò 3:1-12; Mákò 1:1-8; Lúkà 3:1-3)

19 Ó dji nódzú-kà, tsí onùgbó-oma-Ìyúqat ña yèé wà ñhntá-Yèrusalémi#é, à be atsebo-Ḷdáyé† ña òñu àtsítse-ìlè-Ḷdáyé† ña lo fú Yòhánà†, tsí ká lo káà bèrèé ní ònyà-ìrò mèè ó dzé. Afò yèé ó fì fú ña#á ní: 20 Ó wí fú ña gǎgǎ nódzú-ònyà kpó ní òñu kò dzé Kírísítò† Agbanelà yèé Ḷdáyé tsǎ, tsí bè wá#á.

21 Tsí à wà bèrèé ní: Nèé ó dzé ñhnté? Ó dzé Èlìyàà?

Tsí ó ní: Òò, òñu kò dzé Èlìyà†.

Tsí à s#è, tsí wà bèrèé ní: Òñu ní dzé agbáfò-Ḷdáyé fì† yèé àñà wà dóro wò#éè?

Tsí ó ní: Òò.

22 Tsí à tó s#è, tsí wà bèrèé ró ní: Nèé ó dzé ná? Ó dji, ó wà ní àñà kó káà wínyè-kà fú ene yèé ña be àñà wá#á. Ó dji, bí òñu ká-è wà wí ti nára-ara-è gbà fàà?

23 Tsí ó wà wí fú ña ní: Yèsáyà† agbáfò-Ḷdáyé fì, ó fì ní: “Onù-ònyà-kà wà dǎ nówó, tsí wà dúgbe ní: È r#è ònà-òlòdzú dǎ.” †† Ó dji, òñu ní ó wà bá fì#é.

24 Ene yèé à bè wá ña#á, à dzé oma-egbé-Fàrisit ña ni.

25 Tsí à s#è, tsí wà bèrèé ní: Bí kò dzé Kírísítò, tsí kò dzé Èlìyà gbo, tsí kò dzé agbáfò-Ḷdáyé fì yèé àñà wà dóro wò#é gbo fee, kí tse tsí ó wà wèt fú ònyà ña ñhnté?

26 Nèé, Yòhánà wà wí fú ña ní: Òñu, òñu wà wè fú ña òñu omi ni. Ó dji, ònyà-kà wà náanjírí-ñà, tsí à kò màà.

27 Ene nyèñè náko wáa wá náanyi-òñu, tsí òñu kò dzé òñu kó tú okù-kpákò-è gidì.

28 Ñhntè yèé à wà bèrèé b#é#é, Yòhánà wà ñhntá-Bètànì ni. Ìlù#é wà náanyi-òdò-Yòdǎni, ñbí Yòhánà náa wè fú ònyà ña#á.

29 Nìlè má-è, Yòhánà rí Yèésù†, tsí ó r#è bàà ñdò-è. Tsí ó ní: È rí gé! Oma-àgbò-Ḷdáyé† ñhnté. Òñu ní wà gba àbi-ònyà ña lo#é. 30 Ó dji, òñu ní òñu wà bá fì, tsí òñu fì ní: Ònyà-kà náko wáa wá náanyi-òñu, tsí ó tsúwádzu-òñu, ìyè yèé tse#é, ó ti wà tǎnà ká bí òñu#é. 31 Ó dji, dzò dzò#é, òñu gbo, òñu kò ma ònyà-ìrò mèè ó dzé. Ó dji,

†† Ìwé-Yèsáyà 40:3 (Esaie 40:3)

òṅṅ wá, tsí òṅṅ kó wáa wè fúne òṅṅ omi, àtsùgbée
oma-Ìsaràyéliṭ ṅa kó màà ní.

³² Tsí ó fí ró ní: Òṅṅ rí Mímí-ḶḶáyét, tsí ó tì tì nṵṵrṵ
wá ṅṅwànwà-àlúnkùkù bé, tsí wáa gbé báa. ³³ Òṅṅ kò
mà dzṵ ní òṅṅ ní. Ó dṵ, ḶḶáyé, ene yèè be òṅṅ wá ní
òṅṅ kó wáa wè fúne òṅṅ omi#é, ó wí fú òṅṅ ní: Nàa rí
Mímí-ḶḶáyé, tsí náko tì, tsí wáa wà ṅṅtá-ònyà-kà si. Ene
nyèṅè ní náko tse tsí Mímí-ḶḶáyé náko tì wò ṅṅtá-ònyà
ṅa#á. ³⁴ Ó dṵ, òṅṅ rí bée ìḶḶèḶḶè, tsí òṅṅ wà mṵwṵ kṵḶḶḶḶ
ní ene yèè bé#é, Oma bíbí-ḶḶáyé ní ó dzé#é.

Yèésù kpé omatsé-è ṅa tsítsà

³⁵ Níè má-è ró, Yòhánàṭ wà bè si, tsí omatsé-è méèdzi
gbo wà ṅḶḶ-è si. ³⁶ Níbèé, Yèésù rē wáa làkòò, tsí
Yòhánà wòò kokoko, tsí fí ní: È rí gé! Oma-àgbò-ḶḶáyé
ṅṅé.

³⁷ Kíbí ó wí bée#é, omatsé-è méèdzi ṅa#á gbó, tsí à
ṅḶḶ, tsí tē náànyì-Yèésù làkòò. ³⁸ Tsí Yèésù nyíwò, tsí ó
rí ní à wà tē náànyì-òṅṅ, tsí ó wà bèrè ṅá ní: Kí à wà
wò?

Tsí à ní: Rábì, ṅbìsì ò wà? (Òkṵ-Rábì ní dzé akóne#é.)

³⁹ Tsí Yèésù wí fú ṅa ní: Ká wá, tsí ká wáa rí ṅbí òṅṅ
wà#á.

Níbèé, à tē náànyì-è lo, tsí à rí ṅbí ó wà#á. Tsí à tse
àsòkò yèè bṵ fú dzṵ nyèṅè#é ṅḶḶ-è. Nódzúùrṵ-àlé bé ní
à lo ṅḶḶ-è#é.

⁴⁰ Náàṅrírì-àṅa méèdzi yèè gbó afṵ-Yòhánà nyèṅè, tsí
tē náànyì-Yèésù#é, àkà dzé ÀṅḶḶè. Omàna-Simóni
Òkúta ní ó dzé#é. ⁴¹ ÀṅḶḶè#é, ó tsḶḶtsḶḶ kàa rí ifó-è,
Simóni, tsí wà wí fúu ní: Àṅa rí Mèsíyàṭ, Agbanèlà yèè
ḶḶáyé tsà ní òṅṅ náko bē wá#á. (Òkṵ-Mèsíyà ní dzé
Kírísítò ṅḶḶèkì#é.)

⁴² Tsí ó gbé Simóni lo ṅḶḶ-Yèésù. Tsí Yèésù wo Simóni
títítí, tsí ó wà wí fúu ní: À náa kpèé ní Simóni, tsí ó dzé
oma-Yòhánà. Ó dṵ báayí, à náko wà kpèé ní Kéfásì.
(Òkṵ-Kéfásì ní dzé Òkúta#á.)

⁴³ Níè má-è, Yèésù ṅḶḶ ní òṅṅ kó lo nérè-Gàlilé. Tsí ó
làkòò, tsí ó kpàḶḶ Filíkpò, tsí ó wí fúu ní kó tē náànyì-
òṅṅ.

⁴⁴ Filíkpò#é, oma-ìlú-BètsàyìḶḶ ṅa ní. Ìlú-ÀṅḶḶè òṅṅ
Òkúta ké ṅṅé. ⁴⁵ Níbèé, Filíkpò, òṅṅ gbo, ó lo kàa rí
Nàtànàyéli, tsí wà wí fúu ní: Nṅwé-ekpa-ḶḶáyét#é, ó
tédzú kíbì Mṵsèt kṵ ìḶḶ tì nára-ònyà-kà#á? Tsí ag-
báfṵ-ḶḶáyé fṵṭ ṅa gbo wínyè tì nára-è nṵ. Ó dṵ, ene
nyèṅè#é, àṅa rí. À náa kpèé ní Yèésù, tsí ó dzé oma-
Yòséfṵṭ ṅṅlú-Nàsàrétì.

⁴⁶ Tsí Nàtànàyéli ní: Nṅlú-Nàsàrétì? InḶḶ-ire-kà náko
nyáa tì ṅṅlú-Nàsàrétì?

Tsí Filíkpò wí fúu ní òṅṅ ká-è kó wá, tsí kó wáa rí.

⁴⁷ Níbèé, à ṅḶḶ, tsí dzi nṵṵnà-ìḶḶ-Yèésù. Kíbì Yèésù rí
Nàtànàyéli, tsí ó bàa ṅḶḶ-è#é, ó wà fí tì nára-è ní: Ene
yèè bé#é, oma-Ìsaràyéliṭ ḶḶḶ ḶḶḶ ní. Ó dṵ, òtítì wà
nárū-è, kà rúne.

⁴⁸ Tsí Nàtànàyéli wà bèrèé ní: Bì ó tse fáà, tsí ma òṅṅ?

Tsí Yèésù wà wí fúu ní: Táná Filíkpò kó wáa kpèé#é,
òṅṅ tì ríi ṅṅwèrè yèè ó wà nábé-òrì#é si#é.

⁴⁹ Tsí Nàtànàyéli ní: Rábì, Oma bíbí-ḶḶáyé ní ò dzé#é,
ìwṵ ní dzé òlú-ìlú-Ìsaràyéliṭ#é.

⁵⁰ Tsí Yèésù wà wí fúu ní: Kíbì òṅṅ wí fúu ní òṅṅ ríi
nábé-òrì#é ní ó gba òṅṅ gbó#é nṵ? Ó dṵ, náko rí inḶḶ yèè
nákò làkú làrè bée ṅa ró#é.

⁵¹ Tsí ó ní: Òṅṅ wà wí fú ṅa ní fee, à náko rí, tsí òrṵ
nákò tsí, tsí adzìtsé-òrṵṭ ṅa náko wà gu ìgbèrì lo, tsí wà
tì nṵṵgbagba-éwo-òṅṅ, Ene yèè ònyà bí#éṭ.

Yèésù so omi dṵ ḶḶ

2 Ó dṵ nódzú-èkéeta-è, tsí à wà gbé ḶḶḶḶ-è-
nààbitṵ, tsí à wà dze ḶḶḶ. Nṅlú-Kánà ní à wà dze
ḶḶḶ#é. Ìlú#é wà nérè-Gàlilé. Níbèé, inà-Yèésù gbo lo
nṵḶḶ#é. ² Tsí à kpe Yèésù òṅṅ omatsé-è ṅa gbo ní ká
wáa dzé ḶḶḶ#é bá àṅa, tsí à lo. ³ Kíbì à wà nṵḶḶ#é si#é,
ḶḶḶ wáa tá ḶḶ ṅa. Tsí inà-Yèésù nyí, tsí wà wí fú Yèésù ní:
ḶḶḶ tá ḶḶ ene ṅa#á.

⁴ Tsí Yèésù kpe inà-è ní: Inà, kí tse tsí ò wà mú afṵ
nyèṅè sṵ mí? Ìwèrè-mi kò tó wònà.

⁵ Tsí inà-è wà wí fú àtsṵṭi ṅa ní: InḶḶ àkàlṵkà yèè náko
wí fú ṅa ní ká tse#é, ká tseé.

⁶ Níbì à wà dze ḶḶḶ#é, kòrò làkú làkú méèfà wà bè.
Òkúta ní à be, tsí soṵ dṵ kòrò bée#é. Oma-ÌyúḶḶṭ ṅa náa
kpṵmi ḶḶ ṅa, tsí wà tseé, tsí wà ní fú àfàrá ní. Kòrò
kàkà náko gbà kíbì àwò-òḶḶ méèdzi nàmí méeta bée.

⁷ Tsí Yèésù wí fú àtsṵṭi ṅa#á ní: Ká kpṵmi kṵ kòrò
ṅa#á.

Tsí à kpṵmi kṵ ṅa tétété. ⁸ Tsí ó wí fú ṅa ní: Báayí#é, ká
tseé oḶḶ, tsí ká ní lo fú ene yèè wà nárū-ḶḶḶ#é.

Tsí àṅa gbo, à tseé lo fú ene nyèṅè. ⁹ Kíbì ene yèè wà
nárū-ḶḶḶ#é tṵrì-è#é, kò dzé omi ró, ó dṵ ḶḶḶ. Kò ma ṅbí
ḶḶḶ#é tì#é. Ó dṵ, àtsṵṭi ṅa#á, àṅa òṅṅ, à ma ìḶḶ-è.
Gbòkà#á, ó ní ká kpe ḶḶḶḶḶ#á fú òṅṅ. ¹⁰ Tsí ḶḶḶḶḶ#á
wáa tó. Tsí ó wà wí fúu ní: Ònyà kpó náa tsḶḶtsḶḶ fú ònyà
ṅa nṵṵ rere táná ní, tsí ṅṅwèrè yèè ḶḶḶ wà ṅṵ ṅa
ṅṅkèé#é, náa kpṵ yèè kò sà#á fùḶḶ. Ó dṵ, òṅṅ, ó ké ḶḶḶ
yèè sà#á ḶḶḶ si, tsí wáa kée fùḶḶ ṅṅkàànyì?

¹¹ InḶḶ-àwùsi yèè Yèésù tsḶḶtsḶḶ tse kélékélé#é ṅṅé.

NKánà nérè-Gàlilé ní ó tse inḶḶ-àwùsi#é. InḶḶ-àwùsi
nyèṅè#é nya lílákú-è ḶḶṵ, tsí omatsé-è ṅa né àkaralé si
ṅṅtá-è.

¹² Náànyì-béé#é, Yèésù wáa lo ṅṅlú-Kàfànwú, tsí
inà-è òṅṅ omàna-è ṅa má nára-omatsé-è ṅa gbo, à lo
báa. Tsí à gbé bè fú dzṵ méelòle kàṅa gé ní.

Yèésù lé àtadzà ṅa fùḶḶ nógbà-ìlé-ḶḶáyé

(Màtèwò 21:12-17; Mákò 11:15-19; Lúkà 19:45-48)

¹³ Níbèé, ìwèrè sómá, tsí oma-ÌyúḶḶṭ ṅa kó dze ḶḶḶ-ṅa-
kà. ḶḶḶ#é, à náa kpèé ní ḶḶḶ-ÀḶḶdzṵṵṭ. Tsí Yèésù gbo lo
níYèrusalèmi fú ḶḶḶ#é. ¹⁴ Tsí ó lo nógbà-ìlé-ḶḶáyéṭ. Kíbì
ó tó#é, ó rí ònyà ṅa, tsí à wà ta lalá ṅa, tsí wà ta àḶḶḶḶ
ṅa, tsí wà ta àlúnkùkù ṅa gbo. Tsí ònyà kàṅa gbo dzokò
si nára-kpṵrṵ, tsí wà kparṵ owó. ¹⁵ Tsí Yèésù wo okù
kàṅa, tsí ṅṵ kíbì àtami bé, tsí ní lé ṅa fùḶḶ nógbà#á,
àḶḶḶḶ-ṅa gbo, lalá-ṅa gbo kpó. Akparṵ-owó ṅa gbo, ó
téle owó-ṅa ḶḶ ṅlè, tsí rí kpṵrṵ-ṅa ṅa gbo kpàlè. ¹⁶ Tsí ó
tó ṅḶḶ-òlì-àlúnkùkù ṅa gbo, tsí ó wí fú ṅa ní: Ká ké
àlúnkùkù-ṅa ṅḶḶ bí. Ó dṵ, ká máa mú ilé-Boba-òṅṅ, tsí
ní tse ilé-adzà.

17 Kíbí ó tse béè##é, ɔmatsé-è ɲa tédzú afɔ yèè à kɔ si n̄Nwé-Ɔdáyét#é. À kɔ si ní: "Àmúdq̄ yèè n̄ né fú ilé-èè##é, óò Ɔdáyé, náko d̄i iná, tsí dzó mi kpa." †

18 Kíbí ó lé ɲa tá#á, onùgbó-ɔma-Ìyúq̄à ɲa wà bèrèè ní: In̄é-àwùsi yèésí náko nyáa tse fú àɲa, tsí àɲa kó mà ní ònà wà fúu ní kó tse in̄é yèè ó tse##é?

19 Tsí Yèésù wà wí fú ɲa ní: Ká f̄i ilé-Ɔdáyé##é kpó, òɲu náko mú ɔdzó méeta, tsí n̄ maá si n̄h̄d̄i-è. ††

20 Tsí à wà wí fúu ní: Ɔdq̄ méefà lé nógóòdzi ní à mú, tsí n̄ malé##é, tsí òɲu wà f̄i ní òɲu náko mú ɔdzó méeta tsí n̄ maá si n̄h̄d̄i-èè?

21 Ilé-Ɔdáyé yèè Yèésù wà f̄i##é, ara tònɲu ká-è ni. 22 Náànyiwa, kíbí Yèésù kú tá, tsí dzi wá náyé##é, ɔmat-sé-è ɲa tédzú ní ó wílnyè-kà béè wáa lo. N̄bèé, à né àkaralé si n̄h̄tá-af̄i yèè à kɔ si n̄Nwé-Ɔdáyé##é, tsí né àkaralé si n̄h̄tá-af̄i-Yèésù ɲa gbo.

23 Kíbí Yèésù kí n̄Yèrúsàlèmi si fú ɔdq̄-Àqádɔzò##é, ó tse in̄é-àwùsi ɲa, tsí òɲyà kpíkɔpò rí, tsí né àkaralé si n̄h̄tá-è. 24 Ó d̄i, Yèésù òɲu kò mú ara-è ɔwɔ-ɲa. In̄é yèè tse##é, ó ma in̄é yèè à dzé##é rere. 25 Kà wò ní ká tú òkpi-òɲyà-kà kpókpó fú òɲu. Òɲu ká-è ma in̄é yèè wà n̄n̄-ene kúnukú kpó##é.

Yèésù wí fú Nìkòdémì ní Mímí-Ɔdáyé náa fúne náàyè tit̄

3 Náànyi-béè##é, òɲyà-kà wà, ɔma-egbé-Fàrisit̄ ɲa ní ó dzé##é. Tsí à náa kpèè ní Nìkòdémì, tsí ó dzé onùgbó-ɔma-Ìyúq̄à ɲa. 2 Tsí ó d̄i n̄dzó-kà nóoru, tsí ó lo n̄d̄i-Yèésù, tsí wà wí fúu ní: Akóne, àɲa mà ní Ɔdáyé ní béè wá ní kó wáa tsék̄ fú àɲa#á. In̄é yèè tse##é, òɲyà-kà kpókpó kàkó nyáa tse in̄é-àwùsi yèè ó wà tse ɲa#á bí Ɔdáyé kò wà náànyi-è.

3 Tsí Yèésù dzòɲù fúu ní: Òɲu wà wí òtít̄ fúu ní fee, bí à kò s̄è bí òɲyà-kà tit̄ ró, kàkó nyáa rí oyè-Ɔdáyét̄, tsí Ɔdáyé kó dzoyè si n̄h̄tá-è.

4 Tsí Nìkòdémì wà bèrèè ní: Ene yèè ti ɔonùgbó tá#á, bí à náko nyáa s̄è bíi tit̄ fáa ró? Náko nyáa s̄è wò n̄n̄-iná-è, tsí iná-è kó s̄è bíi nóláankéèdzi ròò?

5 Tsí Yèésù dzòɲù fúu ró ní: Òɲu wà wí òtít̄ fúu ní fee, bí òɲyà-kà wà, tsí Ɔdáyé kò wèt̄ fúu, tsí Mímí-Ɔdáyét̄ kó fúu náàyè tit̄, Ɔdáyé kàkó gbàa si nóyè-è. 6 Ó d̄i òɲyà, bí ó bíma, náa fú ɔma-è náàyè yèè wà fú òɲu ká-è##é gé ni. Ó d̄i Mímí-Ɔdáyé òɲu náa fúne náàyè tit̄, àyè yèè ti n̄d̄i-Ɔdáyé##é. 7 Ó d̄i, kó máa kí dzámaa ní òɲu wà wí fúu ní àɲa kpó, ó wà ní ká s̄è, tsí bí ɲa tit̄ ró.

8 Mímí-Ɔdáyé wà kíbí aféfé bé ni. Tsí aféfé náa fé n̄bí ó wùú##é ni. Tsí bí ó fé##é, náa gbó ìtsèntse-è gé ni. Ó kàkó ma n̄bí ó ti##é, tsí ò kàkó ma n̄bí ó làkòò##é gbo. Béè ní ó wà fú òɲyà kpó yèè Mímí-Ɔdáyé fú náàyè tit̄##é.

9 Kíbí Yèésù wí béè tá#á, Nìkòdémì wà bèrèè ní: Bí in̄é nyèɲè ɲa náko nyáa tse fáa tsí tse?

10 Tsí Yèésù wà wí fúu ní: Ó dzé akóne lákú-kà fú ɔma-Ìsaràyélit̄ ɲa, tsí kò nyáa gbó òkpi-in̄é yèè ɲa nyíl? 11 Ó d̄i, òɲu wà wí òtít̄ fúu ní fee, in̄é yèè àɲa mà rere##é, òɲu ní àɲa wà f̄i##é. Tsí in̄é yèè àɲa rí##é, òɲu ní àɲa wà wí##é. Tsí àɲa òɲu, à kò wà mú àyídzá-àɲa, tsí wà n̄ kpe

† Ìwé-Or̄i ɲa 69:10 (Psaumes 69:10) †† È káa kà Ìwé-Màtèwò 26:61; 27:40 òɲu Ìwé-Mákò 14:58; 15:29.

òtít̄. 12 Òɲu wà wílnyè ti nára-in̄é-italè bí ɲa fú ɲa, tsí à kò wà gbàa gbó. Bí òɲu wílnyè ti nára-in̄é-òr̄ ɲa fú ɲa fee, bí à náko tse fáa, tsí nyáa gbàa gbó? 13 Òɲyà-kà kpókpó kò lo n̄òr̄ wòrì, tsí kó ma in̄é yèè wà bé##é. Ó d̄i, òɲu Ene yèè òɲyà bí##é†, òɲu gé ní ti n̄òr̄ wá#á.

14 Dzòz dzòz##é, n̄h̄wèrè yèè ɔma-Ìsaràyéli ɲa wà n̄òdq̄ si##é, Mòsèt̄ mú ir̄, tsí n̄ ma edzò-kà, tsí d̄i si n̄òkpa, tsí kée lo n̄h̄gbèrì. Béè ké ní ó wà ní òɲu, Ene yèè òɲyà bí##é, ká ké òɲu lo n̄h̄gbèrì gbàa#á. 15 Ká ké òɲu lo n̄h̄gbèrì béè, tsí òɲyà òkàl̄òkà kpó yèè náko né àkaralé si n̄h̄tá-òɲu##é, kó rí àyè-àrit̄á.

16 Ɔdáyé né àmúdq̄ fú òɲyà-italè bí ɲa, títi ó mú ɔma bíbí-è òkàntso##é, tsí n̄ fú ɲa. Ó tse béè, tsí òɲyà òkàl̄òkà kpó yèè náko né àkaralé si n̄h̄tá-è##é, ká máa tsèrà, ká rí àyè-àrit̄á. 17 Ɔdáyé kò be ɔma-è wá fú òɲyà ɲa, tsí kó wáa d̄àabi fú ɲa. Ó béè wá fú ɲa, àtsùgbée kó gbà ɲa là gbà n̄h̄tá-è ni.

18 Bí òɲyà-kà né àkaralé si n̄h̄tá-è, Ɔdáyé kò wà d̄àabi fúu. Ó d̄i, ene yèè kò né àkaralé si n̄h̄tá-è##é, Ɔdáyé ti d̄àabi fúu. In̄é yèè tse##é, kò né àkaralé si n̄h̄tá-ɔma bíbí-è òkàntso##é. 19 Mímá wá n̄h̄talè bí, tsí òɲyà ɲa dzáf̄-òkùkù láre mímá, in̄é yèè tse##é, in̄é-ìbàd̄í gé ní à náa tse##é. N̄nè ní Ɔdáyé d̄àabi fú ɲa#á. 20 Òɲyà òkàl̄òkà kpó, bí náa tse ìbàd̄í, kà dzáf̄-mímá, tsí kà dzé kó sómá-è ḡi. In̄é yèè tse##é, náa wà sá ní ìbàd̄í yèè òɲu wà tse##é, kó máa kí n̄gbangba, tsí òɲyà kpó kó rii. 21 Ó d̄i, ene yèè wà tse òtít̄##é, òɲu náa mú ara-è si n̄mímá, tsí òɲyà ɲa kó rí tsèntse-è, tsí ká mà ní òɲu Ɔdáyé méèdzi wà tsitsé náadzó.

Yòhánà Awèfúne ní Yèésù láre òɲu

22 Náànyi-béè##é, Yèésù òɲu ɔmatsé-è ɲa n̄de, tsí lo n̄èrè-Yùdq̄yá. Tsí ó gbé bè bá ɲa fú àsòkò-kà, tsí wà wèt̄ fú òɲyà ɲa.

23 N̄h̄wèrè nyèɲè##é, Yòhánà gbo wà wè fú òɲyà ɲa n̄h̄lú-èn̄on̄i. Ìlú##é wà sómá-ìlú-Sàlímì. Ó lo bè, tsí òɲyà kpíkɔpò wá n̄d̄-è, tsí ó wà wè fú ɲa, in̄é yèè tse##é, omi wà bè kpíkɔpò. 24 Náàsòkò nyèɲè##é, à kò mú Yòhánà si n̄éɲà wóná.

25 N̄bèé, ó d̄i n̄dzó-kà, tsí ɔma-Ìyúq̄à ɲa-kà òɲu ɔmat-sé-Yòhánà kàɲa wà bè, tsí à wà tse àràdzinya ti nára-iwè##é. 26 Tsí à n̄de, tsí lo n̄d̄i-Yòhánà, tsí wà wí fúu ní: Akóne, n̄h̄wèrè yèè ó wà náatàkè-oqò-Yòd̄ani n̄wɔ-òndò##é, ene yèè gbé n̄d̄-è bè, tsí ó wílnyè ti nára-è fú àɲa#á fe, òɲu gbo wà wè fú òɲyà ɲa báayí, tsí òɲyà kpó wà lo n̄d̄-è.

27 Tsí Yòhánà wà wí fú ɲa ní: Bí Ɔdáyé kò fú òɲyà-kà n̄ɲé-kà, ene nyèɲè kàkó nyáa gbàa. 28 Àɲa ká-ɲa, à náko nyáa nya àyídzá-òɲu ní òɲu f̄i ní: Òɲu kò dzé Kírísitò Agbanèl̄a yèè Ɔdáyé tsà, tsí bè wá#á. Ó d̄i, Ɔdáyé be òɲu dzi n̄wádzú fúu ni. 29 Ti ɔkoláya ní dzé aya#á. Ídza-ɔkoláya òɲu, náa wà d̄oro d̄e wíwá-ídza-è, tsí náa wà r̄ét̄igbè-òɲu-è. Tsí bí ó gbó òɲu-è##é, ayè náa tée. Ó d̄i, béè ní tònɲu dzé##é. Báayí##é, ayè té òɲu dzálè n̄h̄kèé. 30 Ó d̄i, ó wà ní ene nyèɲè kó wà lo n̄wádzú, tsí òɲu, òɲu kó wà lo náanyi.

† Af̄i yèè ɲa Yèésù wà f̄i bé##é, ó wà wílnyè-ikú yèè náko kú si n̄h̄tá-egi-ìq̄àgàlàdzà#á òɲu kíbí náko s̄è lo n̄d̄i-Ɔdáyé##é ni.

³¹ Ene yèè ti nǎwǎ wá#á òṅu, ó wà néwo fú iné òkǎlǎkǎ kǎpó. Ó dji, ene yèè ti òlè#é, òṅu dzé ti òtalè bí, tsí náa wà wínyè-iné-òtalè bí òṅu gé ni. Ene yèè ti nǎwǎ#é òṅu, ó wà néwo fú iné òkǎlǎkǎ kǎpó. ³² Tsí iné yèè ó rí nǎmí ó gbó#é, òṅu ní náa fí#é, tsí ònyà òṅu kà si mú afí-è, tsí ò kpe iné-kǎ. ³³ Bí ònyà-kǎ gbà si òntá-afí-è#é, náa mǎwǎ kpèdǎ ní òdáyé wà wí òtító.

³⁴ Ene yèè òdáyé bè wá#á, náa fí afí-òdáyé. Iné yèè tse#é, òdáyé mú Mímí-è kǎpó fúu, kò bò. ³⁵ òdáyé Boba, ó né àmúdǎ fú òma-è, tsí ó mú iné òkǎlǎkǎ kǎpó bǎwǎ-è. ³⁶ Bí ònyà-kǎ né àkaralé si òntá-òma bíbí-òdáyé, ene nyèṅè nákó rí àyè-àritá. Ó dji, bí ònyà-kǎ wà, tsí kà tse si òntá-afí-òma bíbí-òdáyé#é, ene nyèṅè òṅu kàkó rí àyè-àritá, tsí òdáyé náa wà bíno fúu.

**Yèèsù kpàdè ɔɔbèè-Sàmàrìyà-kǎ,
tsí wínyè fúu ti nára-omi yèè náa fúne náàyè#é**

4 ¹⁻² Nǎbèè, ɔɔma-egbé-Fàrisít òṅu gbó ní Yèèsù wà gba ɔmatsé láre Yòhánà, tsí ó wà wèt fú òṅu. Ìdèndè#é, Yèèsù òṅu ká-è kò wà wèt fú ònyà-kǎ kǎpó. ɔmatsé-è òṅu ní wà wè fúne#é. Kíbí Yèèsù gbó afí nyèṅè#é, ³ ó òṅu néré-Yùdáyá bè, tsí sè lo néré-Gàlilé.

⁴ Bàáyí#é, ó wà ní kó gbà néré-Sàmàrìyà. ⁵ Nǎbèè, ó káà tó ònlú-Sàmàrìyà-kǎ. À náa kpe òlú#é ní Sùtsàrí, tsí ó wà sǎmá-ilè-Yòséfùt. Ilè#é, boba-è, Yàkúbùt ní ti fúu ònè wáa lo dzǎ dzǎ#é. ⁶ Kàga-kǎ wà òntalè#é bè, kàga-Yàkúbù ni. Tsí kíbí Yèèsù tó nètí-kàga#á, irè#é káa, tsí ó nyí dzókó nètí-kàga#á. Nòòsǎ gǎgǎ tódódóó ní ó tó bè#é.

⁷ Nǎwèrè nyèṅè#é, ɔɔbèè-Sàmàrìyà-kǎ gbo wá, tsí bókó wáa kǎpó òkàga#á. Tsí Yèèsù wà wí fúu ní: Òṅu tsikalè fúu, kó fú òṅu nómi, tsí òṅu kó mǎ. ⁸ (Náàsòkò nyèṅè#é, ɔmatsé-è òṅu lo náàṅírí-ilú#é, tsí ká káa ra dzídze.)

⁹ Tsí ɔɔbèè-Sàmàrìyà#á wà bere Yèèsù ní: Bí òṅu, ɔma-Ìyúdàt nákó wà bere òṅu, ɔma-Sàmàrìyà nómi fáà? (Ìdèndè#é, ɔma-Sàmàrìyà òṅu ɔma-Ìyúdà òṅu kà rí.)

¹⁰ Tsí Yèèsù wà wí fúu ní: Ó má tsi ó ma òyà-òfé yèè òdáyé náa tse fúne#é òṅu ònyà yèè òṅu dzé tǎná wà bèrèè nómi#é, ó má bere òṅu, tsí òṅu má fúu nómi yèè náa fúne náàyè#é.

¹¹ Tsí ɔɔbèè#é wà wí fúu ní: Ògá, ó dji, kò né iné yèè à náa ò kǎpó#é, tsí kàga#á gbo kǎn. Bí nákó nyáa tse fáà, tsí fú òṅu nómi yèè náa fúne náàyè#é? ¹² Gbágbòṅgbàgbò-àṅa Yàkúbù ní dǎ kàga yèè fú òṅu#á, tsí òṅu ká-è gbo mǎmi-è. Tsí ɔma-è òṅu erǎ-è òṅu gbo mǎ. Ó dji, ó wà rí ní òṅu láre Yàkúbù níi?

¹³ Tsí Yèèsù sè wà wí fúu ní: Ònyà òkǎlǎkǎ yèè nákó mǎmi nyèṅè#é, àṅgbè nákó sè gbèè ró. ¹⁴ Ó dji, bí òṅu, òṅu fú ònyà-kǎ nómi, tsí ó mǎ, àṅgbè kàkó gbèè láyè ró. Omi yèè òṅu nákó fúu#é nákó wà bǎ òn-è kíbí omi náa bǎ néwo-odò bè#é, tsí wà fúu náàyè-àritá.

¹⁵ Tsí ɔɔbèè#é ní: Ògá, kó fú òṅu nómi#é, tsí àṅgbè kó máa gbè òṅu, tsí òṅu kó wáa kǎpó bí ró.

¹⁶ Tsí Yèèsù wí fúu ní: Kó lo káa kpe ɔkò-è, tsí ká wá.

¹⁷ Tsí ó ní: Òṅu kò nǎkó.

Tsí Yèèsù wà wí fúu ní: Bí ó fí ní òṅu kò nǎkó#é, afí-è sǎ. ¹⁸ Iné yèè tse#é, ó ti nǎkó méerú wáa lo. Tsí òṅu ene yèè méedzi wà si bàáyí#é, onúkù-è ni. Ó dji, ó fí òtító fú òṅu ni.

¹⁹ Nǎbèè, ɔɔbèè#é wà wí fúu Yèèsù ní: Ògá, òṅu rí ní agbáfí-òdáyé fí#é ní ó dzé#é. ²⁰ Ó dji, gbágbòṅgbàgbò-àṅa náa sè òdáyé òntá-òkè yèè. Tsí àṅa, ɔma-Ìsàràyèlít òṅu, à náa fí ní òYèrúsàlèmi ní ó wà ní ká sèè#é. Afí-nèè dzàre ònèè?

²¹ Tsí Yèèsù wà wí fúu ní: Kó gba afí#é gbó. Ó dji, iwèrè-kǎ nákó wáa wá, tsí ònyà-kǎ kǎpó kàkó sè òdáyé Boba òntá-òkè yèè nǎmí òYèrúsàlèmi gbo ró.

²² Àṅa, ɔma-Sàmàrìyà òṅu, à kò ma iné yèè à wà sèè#é. Ó dji àṅa, ɔma-Ìyúdà òṅu, àṅa ma iné yèè àṅa wà sèè#é. Ìdèndè#é, gbà òntá-àṅa ní òdáyé nákó gbanè là#á.

²³ Nǎbèè, iwèrè-kǎ nákó wáa wá, ó ti tó gidí ná, tsí bí ònyà-kǎ wà wò ní òṅu kó sè òdáyé Boba òdèndè#é, Mímí-òdáyét nákó mǎwǎ gbè fúu, tsí nákó sèè nótító. Bèè ní òdáyé wà wò ní ká sè òṅu gbà#á, tsí ó wà wo ene yèè òṅu nákó sèè bèè#é. ²⁴ òdáyé, ó wà. Ó dji, kò né ara, tsí ká nyáa ríi. Nǎbèè, bí ònyà-kǎ wà wo kó sèè, ó wà ní Mímí-òdáyé kó mǎwǎ gbè fúu, tsí kó sèè nótító.

²⁵ Tsí ɔɔbèè#é wà wí fúu ní: Òṅu mà ní Mèsìyàt, ene yèè à náa kpè ní Kírísítò#é nákó wáa wá. Bí ó wá, nákó nya òkpí-iné òkǎlǎkǎ kǎpó fú òṅu.

²⁶ Tsí Yèèsù wà wí fúu ní: Òṅu yèè wà wínyè fúu#é, òṅu ní dzé Kírísítò#é.

²⁷ À wà ònyè#é si, tsí ɔmatsé-Yèèsùt òṅu wáa tó. Tsí kíbí à rí ní òṅu ɔɔbèè ní wà wínyè#é, ó mù ná. Tsí ònyà-kǎ kǎpó náàṅírí-òṅu kò si nyáa bèrèè ní: Kí ó wà wò òdji-ɔɔbèè#é nǎmí kí tse tsí ó wà wínyè báa.

²⁸ Nǎbèè, ɔɔbèè#é kò ògè-è dzǎ nètí-kàga#á, tsí sè lo rí, tsí wà wí fúu ònyà-ilú òṅu#á wé rí ní: ²⁹ Ká wáa rí gé! Òṅu rí ònyà-kǎ, tsí ó fí iné yèè òṅu tse wáa lo òṅu#á kǎpó fú òṅu. Ene nyèṅè kàkó dzé Kírísítò Agbanèlè#á bàáyí?

³⁰ Tsí ònyà òṅu fúdá òn-òlú#é kǎpó, tsí dzi nǎwǎ-òdji-Yèèsù.

³¹ Nǎwèrè nyèṅè#é, ɔmatsé-è òṅu wà tsikalè fúu ní kó dzeṅé, tsí à ní: Akóne, dzeṅé odé nǎ!

³² Tsí ó wà wí fúu òṅu ní: Ìdze-òmirè wà fú òṅu, tsí òṅu bókó dze, òdze yèè à kò mà#á ní.

³³ Tsí ɔmatsé òṅu#á wà bere ara-òṅu ní: Ònyà-kǎ kè dzídze-kǎ wá fúu?

³⁴ Tsí Yèèsù wà wí fúu òṅu ní: Dzídze-òṅu ní dzé ní òṅu kó tse awù-ene yèè be òṅu wá#á, tsí itsé yèè ó ò bǎwǎ-òṅu#é, òṅu kó tseé dzálè. ³⁵ Ó dji, àṅa ká-òṅu náa kǎpó ní: Ó bǎ òtsùkpá méerè, tsí òdze-òko òṅu kó gbè nǎ. Òṅu wà wí fúu òṅu ní fee, ká kè odzú lo ònṅbèrì, tsí ká rí oko òṅu#á rere. Ìdze-òko òṅu#á ti kpá, tsí gbè, tsí tó kpíkpadí ná. ³⁶ Tsí ene yèè wà kpadí òdze-òko#é, òṅu ti wà gbowó-tèè. Ó wà kpadí dzídze òṅu#á fú àyè-àritá, àtsùgbèè ene yèè gbè òdze#é, òṅu ene yèè wà kpadí-è#é, ká táyè má náadzó. ³⁷ À náa kǎpó-kǎ ní: Olòmírè náa gbè òdze, tsí olòmírè náa kpadí-è. ³⁸ Ó dji, òṅu bè ná lo ní ká káa kpadí òdze nóko. Oko#é, àṅa ká-òṅu, à kò réré nóòkpí-è gidí. Olòmírè òṅu réré, tsí tsitsé, tsí àṅa òṅu, à wà dzèrè-è.

³⁹ Kíbí ɔɔɔɔɔɔ#é káà fɔ́ ñh̄lú#é ní: Yèèsù fɔ́ injé yèè òɔɔ tse wáa lo ɔɔ#á kɔ́#é fú òɔɔ#é, ɔɔma-Sàmàríyà yèè wà ñh̄lú#é bè ɔɔ#á, kɔ́kɔ́-ɔɔ gba Yèèsù gbó. ⁴⁰ Nbèé, kíbí à tó ñɔ́i-Yèèsù#é, à tsikalè fúu ní kó gbé ñɔ́-àɔ. Tsí Yèèsù tse ɔɔɔ méèdzì ñɔ́i-ɔɔ. ⁴¹ Kíbí ó wà ñɔ́i-ɔɔ si#é, ó wínyè fú ɔɔ, tsí òɔyà kɔ́kɔ́ tó né àkaralé si ñh̄tá-è ró. ⁴² Tsí à wà wí fú ɔɔɔɔɔɔ#é ní: Kò tsi àtsùgbée afɔ́ yèè ó wí fú àɔ#á ní tse tsí àɔ né àkaralé si ñh̄tá-Yèèsù#é. Ó ɔ́i, òɔɔ ká-è wínyè, tsí àɔ ká-àɔ, àɔ gbo, tsí àɔ ma à ñɔ́ndè ní ó dzé Agbanèlà fú òɔyà kɔ́.

Yèèsù bɔ ɔɔma-ègbènàànyì-ólú-kǎ
(Màtéwò 8:5-13; Lúkà 7:1-10)

⁴³ Kíbí Yèèsù tse ɔɔɔ méèdzì bè tá#á, ó sè dzi nòɔnà-Gàlilé#é. ⁴⁴ Òɔ ká-è ti fɔ́ wáa lo ní: Agbáfɔ-òɔɔyè fɔ́t-kǎ kɔ́kɔ́ kà tó ñh̄lú tònɔ ká-è, tsí ká né àrisá fúu láyè. ⁴⁵ Ó ɔ́i, kíbí ó tó ñGàlilé#é, òɔyà ɔɔ gbaà rere tó bèé. Injé yèè tse#é, àɔ gbo, à lo ñYèrúsàlémì, tsí káà dze ɔɔɔ-Àdádɔɔt#é, tsí à rí injé yèè Yèèsù tse ɔɔ bè kɔ́#é. ⁴⁶ Tsí Yèèsù sè lo ñKánà nère-Gàlilé, ñbí ó sɔ omi ɔ́i ɔ́i#é. Nibèé, òɔyà-kǎ wà, tsí dzé ègbènàànyì-ólú. Tsí ɔɔma-è ɔɔkèè wà ñKàfànawú, tsí wà tsàkòrɔ, tsí bókó kú. ⁴⁷ Tsí kíbí ene#é gbó ní Yèèsù ti nère-Yùdèyà, tsí wà ñGàlilé#é, ó ròò lo, tsí káà tsikalè fúu ní kó wá, tsí kó wáa bɔ ɔɔma-òɔɔ fú òɔɔ. Ó ɔ́i, ó wà tsàkòrɔ, tsí bókó kú. ⁴⁸ Tsí Yèèsù ní: Àɔ, bí à kò rí injé-àwùsi ɔɔ ñh̄rònrò, à kàkò gbà gbó láyè.

⁴⁹ Tsí ene#é wà wí fúu ní: òɔgá, wá ñɔ́-mi tǎná ɔɔma-mi kó kú náa.

⁵⁰ Tsí Yèèsù wí fúu ní: Kó lo! Ó ɔ́i, ɔɔma-è kàkó kú ró. Nibèé, ene#é gba afɔ́ yèè Yèèsù fɔ́ fúu#é gbó, tsí ó dzi nòɔnà. ⁵¹ Kíbí ó dzi nòɔnà làkòò#é, àtsítsé-è ɔɔ róò bàà, tsí ó kɔ́dè ɔɔ. Tsí à wí fúu ní: Ara le ɔɔma-è.

⁵² Tsí ó wà bèrè ñá ní: Nñwèrè yèésí ara#á tùú?

Tsí à wí fúu ní: Nòɔnà kíbí odzúurò nyí kɔ́dè#á ní otútú#é gbàá#á.

⁵³ Nibèé, boba-maɔé#é tédzú ní náàsòkò nyèhè tútútú ní Yèèsù fɔ́ fú òɔɔ ní ɔɔma-òɔɔ kàkó kú ró#é. Tsí òɔɔ ká-è gbo, kɔ́tá-è gbo, àɔ gbo, à né àkaralé si ñh̄tá-Yèèsù.

⁵⁴ Injé-àwùsi-èkèèdzì yèè Yèèsù tse#é ñh̄èé. Kíbí ó bò ti nère-Yùdèyà wáa lo ñGàlilé#é ní ó tseé#é.

Yèèsù bɔ arɔ-kǎ nódzɔ-imíra,
tsí ó dza onùgbó-ɔɔma-Ìyúdà ɔɔ nára

5 Náànyì-bèé#é, ɔɔma-Ìyúdàt ɔɔ bókó dze ɔɔɔ-ɔɔ-kǎ, tsí Yèèsù ñɔ́e ñGàlilé, tsí sè lo ñYèrúsàlémì. ² Ìlú#é, à ma oɔi kòdzá-è kɔ́, tsí nya òɔnà ɔɔ si ñh̄è wé rí kɔ́, tsí à náa sé ɔɔ. Nibèé, Èkù-kǎ wà, tsí à náa kpèè ní Èkù-àgùdǎ. Sómá arù-Èkù#é, à ɔ́e àdágúlè-kǎ si bè, tsí à kó ifáfé mээрú wé rí-è. À náa kpe àdágúlè#é ñhèbérút ní Bètèsàdǎ. ³ Àkòrɔ ɔɔ náa káà sù ñh̄nó-ifáfé ɔɔ#á si. Àkòrɔ ɔɔ#á wà ñh̄rònrò, afɔ́dzú ɔɔ, arè ñh̄gbákú ɔɔ, arɔ ɔɔ gbo. [À náa lo káà sù si bè, tsí wà ɔ́oro wo omi#é ní kó wó. ⁴ Ìdèndè#é, ñh̄wèrè kǎɔ, adzítsé-òrɔt-kǎ náa tì wá náàdágúlè#é, tsí náa tse tsí omi#é náa wó. Bí omi#é wó bèé, àkòrɔ yèè nyáa tsètsè tó bè, tsí wò nómi#é, náa

ɔ́i abarakpá. Bí àrɔ#é wà nòɔkǎlòkǎ kɔ́o ɔ́i#é, náa ɔ́i abarakpá gé ni.]

⁵ Nibèé, àkòrɔ-kǎ gbo káà sù si bè. Ó wà rɔ́ báayí, ɔɔɔ méèdzì ɔ́i nógòdzì-è ñh̄èé. ⁶ Tsí Yèèsù tó bè, tsí ó ríi kíbí ó sù si#é, tsí ó mà ní ó wà tsàkòrɔ, ó ti dzè. Tsí ó wà bèrèé ní: Ó wà wò ní ara#á kó tùú?

⁷ Tsí àkòrɔ#é wà wí fúu ní: òɔgá, bí omi#é wà wó, òɔɔ kò né òɔyà-kǎ, tsí kó ké òɔɔ bò ñh̄è. Ó ɔ́i, títi òɔɔ kó réré tǎná tó ñbè#é, olòmírè náa ti tsúwádzú-òɔɔ, tsí náa wò ñh̄è bò fú òɔɔ.

⁸ Tsí Yèèsù wí fúu ní: Kó ñɔ́e, tsí kó ké aní-è, tsí kó rè.

⁹ Gbòkǎ#á, àrɔ#é tá fúu kɔ́o. Tsí ó ké aní-è, tsí kɔ́e rírè.

Nibèé, ɔɔɔ#é wà dzé ɔɔɔ-imíra. ¹⁰ Tsí onùgbó-ɔɔma-Ìyúdà ɔɔ kpe ene yèè à bɔ#é, tsí wà wí fúu ní: ɔɔɔ-òníbè ní ɔɔɔ-imíra ni. Ó ɔ́i, eɔpa-àɔnà kò fú ònà ní kó ké aní-è bané.

¹¹ Tsí òɔɔ gbo wà wí fúu ɔɔ ní: Ene yèè bɔ òɔɔ#é fɔ́ fú òɔɔ ní: Ké aní-è, tsí o rè.

¹² Tsí à wà bèrèé ní: Nèé dzé ene yèè wí fúu bèé#é?

¹³ Nibèé, kò ma ene yèè bɔɔ#é. Injé yèè tse#é, òɔyà kɔ́kɔ́ kǎɔ wà bè, tsí Yèèsù ti nyí gbà náàñírí-ɔɔ, tsí lo.

¹⁴ Náànyì-bèé#é, Yèèsù wáa múu, tsí ñ kɔ́dè ñlè-òɔɔyè, tsí wà wí fúu ní: Kó rí gé! Ó ɔ́i abarakpá ñh̄kèé. Ó ɔ́i, kó máa wà tse ìbàdǎ ró, tsí injé yèè lárè bèé#é kó wáa tseé.

¹⁵ Tsí àkòrɔ#é lo, tsí káà wí fúu onùgbó-ɔɔma-Ìyúdà ɔɔ ní Yèèsù ní bɔ òɔɔ#é.

¹⁶ Kíbí à gbó bèé#é, à ɔ́kɔ́ fú Yèèsù kɔ́kɔ́. Injé yèè tse#é, nódzɔ-imíra ní ó bɔɔ#é. ¹⁷ Tsí Yèèsù wà wí fúu ɔɔ ní: Boba-òɔɔ wà ñtsé si títi fú òní. Tsí òɔɔ gbo, òɔɔ wà ñtsé si làkòò.

¹⁸ Àtsùgbé-afɔ́ nyèhè#é, onùgbó-ɔɔma-Ìyúdà ɔɔ wà wo Yèèsù nódzúukpá máa ró, tsí ká kɔ́dè nòòkú. Kò tsi àtsùgbée kíbí ó dzèwò-ɔɔɔ-imíra#á gé#é ní tse tsí à wo ká kɔ́dè#á. Ó ɔ́i, kíbí ó tó mú òɔɔyè, tsí ñ kpe boba-è yèè bíi#é, tsí wà mú ara-è ɔ́e báa#á ní dzà ñá nára#á.

Yèèsù ní: Injé yèè òɔɔ wà fɔ́ ɔɔ kɔ́#é,
òɔɔ injé yèè òɔɔ wà tse ɔɔ kɔ́#é, à ti ñɔ́i-òɔɔyè Boba ni

¹⁹ Nibèé, Yèèsù wà dzòhù fú ɔɔ ní: Òɔɔ wí fúu ɔɔ ní fee, òɔɔ, ɔɔma bíbì-òɔɔyè, òɔɔ kàkò nyáa tse injé-kǎ kɔ́kɔ́ òɔ ká-òɔɔ. Ó ɔ́i, injé yèè Boba-òɔɔ náa tse, tsí òɔɔ náa rí#é gé ní, òɔɔ gbo, òɔɔ wà tse#é. Injé òkǎlòkǎ kɔ́o yèè Boba-òɔɔ náa tse#é, òɔɔ, ɔɔma bíbì-è, òɔɔ gbo, òɔɔ náa tseé. ²⁰ Boba-òɔɔ né àmúɔ́ fú òɔɔ yèè dzé ɔɔma bíbì-è#é, tsí injé òkǎlòkǎ kɔ́o yèè náa tse#é, ó ñ ɔ́ire fú òɔɔ. Ó ɔ́i, nákó ɔ́ire injé lákú lákú yèè lárè yèè ɔɔ ró#é fú òɔɔ, tsí òɔɔ nákó tseé, tsí nákó mú ñá.

²¹ Boba-òɔɔ náa dzí òkú ɔɔ, tsí fúu ɔɔ náayè. Bèé ké ní òɔɔ, ɔɔma bíbì-è, òɔɔ gbo, ene yèè ó wu òɔɔ#é, òɔɔ náa fúu náayè#é.

²² Èkéèdzì-è#é, Boba-òɔɔ kà kpedzú fú òɔyà-kǎ kɔ́kɔ́. Ó mú edzò òkǎlòkǎ kɔ́o, tsí ñ bɔwò-òɔɔ, ɔɔma bíbì-è, ²³ àtsùgbée òɔyà kɔ́o kó né àrisá fú òɔɔ kíbí à náa né fú Boba-òɔɔ gbo#é. Ó ɔ́i, ene yèè kò né àrisá fú òɔɔ, kò né fú Boba-òɔɔ, ene yèè be òɔɔ wá#á gbo

ínèè. ²⁴ Ó òjì, òjù wà wí òtítí fú ña ní fee, bí ònyà-kà gbó afò yèè òjù wà wí#é, tsí mú àkaralé-è si òntá-ene yèè be òjù wá#á, ene nyèhè né àyè-àritá. Ìdáyé kàkò kpedzú múu ró. Tsí ikú gbo kò nékpá si òntá-è ró, àyè wà fúu si.

²⁵ Òjù wà wí òtítí fú ña ní fee, àsòkò-kà nákó wáa wá, tsí ó ti tó gidì ná, tsí òkú ña nákó gbó ojú-òjù, Ìma bíbí-Ìdáyé. Tsí ene yèè nákó rētígbe-è rere ña#á, à nákó rí àyè. ²⁶ Òjì-Boba-òjù ní àyè náa ti#é, tsí ó tse tsí àyè#é kó tó ñdò-òjù gbo. ²⁷ Tsí kíbí òjù dzé Ene yèè ònyà bí#ét, ó fú òjù náámí ní òjù kó kpedzú fú ònyà ña. ²⁸ Ó òjì, òjù wà wí fú ña ní kó máa mú ñá. Àsòkò-kà nákó wáa wá, tsí ònyà kpó yèè kú l, tsí à rí#é, à nákó gbó ojú-òjù, ²⁹ tsí à nákó dzí fùdà. Òbèé, ene yèè tse ire wáa l ña#á, à nákó rí àyè. Tsí ene yèè tse íbàdì ña#á, à nákó kpedzú mú ña. ³⁰ Òjù, òjù kà nyáa tse inyé-kà kpókpo nów-ara-òjù. Ó òjì, Ìdáyé náa wí fú òjù, tsí òjù náa kpedzú fúne gbà òntá-afò-è. Tsí edzò-òtítí ní òjù náa kpè#é. Inyé yèè tse#é, òjù kò wà wo òjù kó tse awù tòjù ká-òjù. Awù-Ìdáyé, ene yèè be òjù wá#á, ní òjù wà wo òjù kó tse#é.

³¹ Bí òjù ñílkàntso, òjù nya àyídzá ti nára-ara-òjù ké#é, àyídzá#á kàkò dzò òtítí nódzú-ña. ³² Ó òjì, olí-àyídzá-òmirè wà fú òjù, Boba-òjù gidì ni, tsí òjù mà ní inyé yèè ó wí ti nára-òjù#é, òtítí ni. ³³ Àña ká-ña, à be ònyà ña l fú Yòhánà ní ká l káà bèrèè náfò ti nára-òjù, tsí Yòhánà fò òtítí-òjù fú ña. ³⁴ Òjù, òjù kò wà wo àyídzá-ònyà. Òjù wà tédzú ña náfò yèè Yòhánà fò#é, àtsùgbée ká né àkaralé, tsí ká rí òlà ni.

³⁵ Yòhánà#á, ó wà kíbí kandé bé, tsí wà gbà, tsí wà fú si ínè. Tsí àña òjù, ó wù ñá ní àña kó táyè ñmímá-è fú iwèrè-kà gé ni.

³⁶ Ó òjì, àyídzá yèè wà fú òjù#é, ó wówo láre-afò-Yòhánà. Òjù ní dzé inyé yèè Boba-òjù ní bów-òjù ní òjù kó tse tá#á. Ìdèndè#é, inyé yèè òjù wà tse ña#á wà wínyè ti nára-òjù, tsí wà nyà díre ní Boba-òjù ní be òjù wá#á. ³⁷ Tsí Boba-òjù, ene yèè be òjù wá#á, òjù ká-è gbo nya àyídzá ti nára-òjù. À kò gbó ojú-è wòrí, tsí à kò rí odzú-è gbo wòrí. ³⁸ Afò-è ña ká kí néwo fú ña. Inyé yèè tse#é, à kò ní àña kàkò gba ene yèè ó bè wá#á. ³⁹ À dèdzú àña nákó rí àyè ñhè yèè à kò si ñNwé-Ìdáyé#é. Tsí à náa wà tá inyé yèè wà ñNwé-Ìdáyé#é wò nékpa nékpa. Ìwé-Ìdáyét gidì ní si wà nya àyídzá ti nára-òjù#é, ⁴⁰ tsí à kò si wà wò ká wá ñdò-òjù, tsí ká wáa gba àyè-àritá.

⁴¹ Òjù, bí ònyà ña nye òjù namí à kò nye òjù#é, kò tzedzú òjù. ⁴² Ó òjì, tija kò dzé béè. Òjù ma ònyà-ìrò mèè à dzé#é. Òjù mà ní à kò né àmúdjì fú Ìdáyé.

⁴³ Òjù, òjù wá ñdì-ña nárù-Boba-òjù, tsí à kò gba òjù. Tsí bí olómírè-kà ñde nów-ara-è gé, tsí wá, à náa gbàá. ⁴⁴ Kò mu òjù ní à kò né àkaralé si òntá-òjù. Inyé yèè tse#é, à náa wà wò ní ònyà ña kó wà nye àña, tsí à kà wò ní àña kó dígírí, tsí wo nyínyè ñdì-Ìdáyé òkàntso yèè wá#á. ⁴⁵ Ká máa tsèsère ní òjù ní bòkó doro ñwádzú-Boba-òjù, tsí dábì fú ña#á. Mòsèt, ene yèè àña ká-ña mú àkaralé-ña si òntá-è#é, òjù ní bòkó dábì fú ña#á. ⁴⁶ Ó òjì, ó má tsi à gba Mòsè gbó#é, à má gba òjù gbo gbó. Inyé yèè tse#é, Mòsè kò inyé ti

nára-òjù si ñhèwé si. ⁴⁷ Tsí kíbí à kò nyáa gba afò yèè ó kò si ña#á gbó#é, bí à nákó nyáa tse fáà, tsí gba inyé yèè òjù wà fú fú ña#á gbó?

Yèèsù sè ònyà ègbèlèègbè-kà ñdzídze
(Màtéwò 14:13-21; Mákò 6:30-44; Lúkà 9:10-17)

6 Náanyi-bèè ró#é, Yèèsù wà nérè-Gàlilè si. Tsí ó ñde, tsí l náatàkè-èkéèdzì-oqò-Gàlilè#é. Oqò tsít-sédzú tēngèlèè-kà ní dzé oqò#é. Tsí à náa kpèè gbo ró ní oqò-Tibèriyà. ² Òbèé, ònyà kpíkpo kpéri, tsí wà tē náanyi-è. À wà tē náanyi-è béè, inyé yèè tse#é, à rí inyé-àwùsi yèè náa wà tse fú àkòrò ña#á. ³ Kíbí Yèèsù tó ñbè#é, ó gu òkè-kà l, tsí káà dzokó bè òjù òmatsé-è ña. ⁴ Òhèwèrè nyèhè#é, oqò-òma-Ìyúdàt ña-kà sómá. À náa kpèè ní oqò-Àdázòt.

⁵ Òbèé, Yèèsù tsí odzú, tsí ó rí ní ònyà ña tsé kì, tsí ro òjù bàa. Tsí ó wà bere Filíkpò ní: Òbìsí àña nákó nyáa rí idze rà fú ònyà-ègbèlèègbè yèè, tsí ká dze báàyí? ⁶ (Ó wà tē inó-Filíkpò wò, tsí kó rí afò yèè nákó fò#é ni. Òjù ká-è ti ma inyé yèè nákó tse#é.)

⁷ Tsí Filíkpò wà wí fúu ní: Owó-itsé-òdzú igboó (200) gidì kò kpayè, tsí ká nyáa ñ ra idze fú ònyà-òtò yèè ña, tsí ònyà kàkà kó nyáa rí oqò tsígídì gidì si nárù.

⁸ Òbèé, òmatsé-Yèèsùt òmirè-kà wà. À náa kpèè ní Àndèrè. Ìmànà-Sìmóni Òkúta ní ó dzé#é. Tsí ó wà wí fú Yèèsù ní: ⁹ Ìmòtsò-kà wà bí, tsí ó bané edzà mèèdzì òjù kpònsò-òridzì méerú. [†] Ó òjì, kí nyèhè nákó nyáa tse fú ònyà-òtò yèè ña nyí?

¹⁰ Tsí Yèèsù wí fú ña ní: Ká wí fú ònyà kpó ní ká dzokó. Òbí à wà si#é, kóko rú si fèdèdè si bè, tsí ene kúnukú wà dzokó fú ara-è gé ni. Ìnkèè ña l kíbí ònyà egbèrú lé négbàá egbàá ònà mèèdzì (5000) béè. ¹¹ Tsí Yèèsù ké kpònsò ña#á, tsí dǫkpé fú Ìdáyé, tsí kpèè kpíkpe fú àña yèè dzokó si ña#á. Ó kpé edzà gbo fú ña béè, tsí à dze kíbí ó wù ña gbà#á.

¹² Kíbí àña kpó, à yó tá#á, Yèèsù wí fú òmatsé-è ña ní: Ká se àbùbò yèè bò ña#á, tsí òkà kpókpo kó máa rá.

¹³ Tsí à ké agbà ña, tsí se àbùbò ña#á dà ñhè. Kíbí à seé tá kpò#é, ñnó-kpònsò-òridzì méerú yèè à dze#é, àbùbò yèè bò ña#á kǫ agbà máamèèdzì.

¹⁴ Kíbí ene yèè wà bè ña#á rí inyé-àwùsi yèè ó tse nyèhè#é, à ní: Àràdzinya-kà kpókpo kò wà. Ó òjì, kíbí à kò si ñNwé-Ìdáyét ní agbáfò-Ìdáyé fòt-kà nákó wá#á, ene#é ní idèndè.

¹⁵ Òbèé, Yèèsù mà ní à nákó wáa mú òjù ñkpá ñkpá, tsí káà ñ dze ólú. Tsí ó ñde náàñírí-ña, tsí l òntá-òkè-kà òjù ñílkà.

Yèèsù rē òntá-oqò
(Màtéwò 14:22-33; Mákò 6:45-52)

¹⁶ Kíbí alélé lé#é, òmatsé-è ña ti wá nétí-oqò#é. ¹⁷ Tsí òkò-òdzòmi-kà wà bè, tsí à wò ñhè, tsí dzi nònnà-òwò-Kàfànwáw náatàkè-ònnò. Òruru ti ru, tsí Yèèsù kò wáa bá ña wóná. ¹⁸ Kíbí à wà òntá-oqò#é làkòò#é, awu lákú-kà wáa kpé tsítse, tsí omi#é wà kpa. ¹⁹ Títí ká tu òkò#é l kíbí itsékòlò méerè namí méerú béè gé#é, à rí

[†] Òridzì#é, òma-dzídze ìrò-kà ni, tsí òma-è náa wà kíbí òma-ìmòrì bé.

Yèèsù, tsí ó rě òntá-òdò#é bàà, tsí wà sómá-òkò#é bàà. Gbòkà#á, òrèrè-kà kpa òjá málè. ²⁰ Tsí Yèèsù ní: Èmi ni, èdǒ kó máa dá òjé!

²¹ Ìbèé, ó wù òjá ní àṅa kó kée si nókò#é. Ó òj, kò kpé gé#é, à tó náatàkè-òbí à làkòò#é.

Yèèsù wà wí fú òjá ní òjé ní dzé dzídze yèé náa fúne náàyè#é

²² Kíbí ilè má#á, èrò#é kí náatàkè-èkèèdzi si òbí Yèèsù fú òjá òdzídze#é. Tsí à tédzú ní Yèèsù kò tẹ náanyi-òmatsé-è òjá òhùwèrè yèé à bókó wáa wò nókò-òdzó-mi#é. Tsí èkèèdzi-è gbo#é, òkò-òdzómi òkàntso gé ní wà bẹ òhùwèrè nyèṅè#é. Ti náa-béè#é, òmatsé-è òjá sǒjù gé ní ló#é, òjé ká-è kò ló bá òj. ²³ Títí kó bò odé#é, òkò-òdzómi-òmiré kàṅa ti òhùlú-Tìbèrìyà, tsí wáa tó. À wá sómá òbí Yèèsù òkpé fú òdáyé fú kpónó, tsí ò sě ònyà kpíkò#é. ²⁴ Kíbí ònyà òjá#á ní ní Yèèsù gbo, òmatsé-è òjá gbo, òkà-òjá-kà kpókò kò wà bẹ ró#é, à wò nókò òjá#á, tsí ló òkàfànwú, tsí ló kàà wò Yèèsù.

²⁵ Kíbí à tó òbè#é, à ríi, tsí à wà bèrèè ní: Akóne, òhùwèrè yèésí ò wá òbí?

²⁶ Tsí Yèèsù dzóṅù fú òjá ní: Òjé wà wí fú òjá ní fee, àt-sùgbée kíbí à dze kpónó títí yó#é ní tse tsí à wà wò òjé#é. Ó òj, kò tsi à gbó òkpì-òjé-àwùsì yèé òjé òjé tse#é, tsí à né àkaralé si òntá-òjé ni. ²⁷ Ó òj, ká máa wà tsitsé fú dzídze yèé náa bàdzé#é. Ká wà tsitsé fú dzídze yèé kà bàdzé láyé#é, dzídze yèé náa fúne náàyè-àritá#á. Dzídze-ìrò nyèṅè#é, òjé, Ène yèé ònyà bí#é†, òjé ní nákó fú òjé òntá#é. Òjé ní òdáyé Boba mówó tẹ#é.

²⁸ Tsí à sě, tsí wà bèrèè ní: Bí òjé nákó tse fáà, tsí nyáa tse òjé yèé náa dzódzú-òdáyé#é báàyí?

²⁹ Tsí Yèèsù wà wí fú òjé ní: Òjé yèé náa dzódzú-òdáyé#é ní dzé ní ká né àkaralé si òntá-ène yèé ó bẹ wá#á.

³⁰ Ìbèé, à ní: Kó tse òjé-àwùsì-kà fú òjé, tsí òjé kó rí, tsí òjé kó né àkaralé si òntá-è. Ó òj, kí ó bókó tse fú òjé báàyí? ³¹ Dzò dzò òhùwèrè yèé gbágbòṅgbàgbò-òjé òjé gbé nókò#á, à dze dzídze-ìrò-kà yèé à náa kpé ní mánà†#á. Ìnè ní à kò si òhùwè-òdáyé† ní: "Dzídze-kà ti nókò, tsí ó ò fú òjé ní ká dze." †

³² Tsí Yèèsù wà wí fú òjé ní: À dédzú Mòsès† ní fú òjé òdzídze yèé ti nókò#é nìi? Òjé wà wí òtítí fú òjé ní fee, Boba-òjé ní wá fú òjé òdzídze yèé ti nókò#é, dzídze-òtítí#é ni. ³³ Ó òj, ène yèé ti nókò, tsí wà fú ònyà òjé náàyè#é, òjé ní dzé dzídze yèé òdáyé wà fú òjé#á.

³⁴ Tsí à ní: Nókò kókò ni kó wà fú òjé òdzídze nyèṅè nò.

³⁵ Tsí Yèèsù wà wí fú òjé ní: Òjé ká-òjé ní dzé dzídze yèé náa fúne náàyè#é. Ó òj, bí ònyà-kà wá òdò-òjé, tsí né àkaralé si òntá-òjé, èbi kàkó kpaá láyé, tsí àṅgbé gbo kàkó gbéé láyé. ³⁶ Òjé ti wíi fú òjé wáa ló ní: À rí òjé, tsí à kò si né àkaralé si òntá-òjé. ³⁷ Ó òj, òdáyé Boba, ó tsá ònyà kàṅa si ní ká dzé tònjé. Tsí ònyà kpó yèé ó tsá si#é, à nákó wá òdò-òjé. Tsí bí ònyà-kà wá òdò-òjé#é, òjé kàkó kókò. ³⁸ Ó òj, òjé kò ti nókò wá ní òjé kó wáa tse awù tònjé ká-òjé. Òjé wá, tsí òjé kó

wáa tse awù-ène yèé è òjé wá#á ni. ³⁹ Tsí òjé yèé ène yèé è òjé wá#á wà wò#é ní dzé ní: Ònyà kpó yèé ó ò bókò-òjé#é, òkà kpókò náàṅírí-òjé kó máa nò nókò-òjé. Tsí nókò-òjé#é, ni òjé kó dzí òjé ti náàṅírí-òkú òjé wá náyé. ⁴⁰ Ó òj, awù-Boba-òjé ní dzé ní: Ònyà òkàlòkà kpó yèé nákó rí òjé, tsí né àkaralé si òntá-òjé#é, ká rí àyè-àritá, tsí nókò-òjé#é, òjé kó dzí òjé ti náàṅírí-òkú òjé wá náyé.

⁴¹ Kíbí ó ò ní òjé dzé dzídze yèé ti nókò#é, òma-ìyúdà† òjé wà kpókò† ti náa-è, ⁴² tsí à wà ò ní: Kò tsi Yèèsù, òma-Yòséfù† òntá-è? Àṅa ma bobà-è òjé òntá-è rere nò. Bí ó tse fáà, tsí ó wà ò ní òjé ti nókò?

⁴³ Tsí Yèèsù wà wí fú òjé ní: Ká mí òkò† kpíkpa.

⁴⁴ Ònyà-kà kpókò kàkó nyáa wá òdò-òjé, bí Boba-òjé, ène yèé è òjé wá#á kò gbéé. Tsí bí ó si fá ònyà-kà wá òdò-òjé#é, nókò-òjé#é, òjé nákó dzí ène nyèṅè ti náàṅírí-òkú òjé wá náyé. ⁴⁵ Ìnè-àgbáf-òdáyé ò† òjé#á, àgbáf-òdáyé ò-kà kò si òntá-è: "Òdáyé nákó tsékò fú ònyà kpó." †† Ó òj, ònyà kpó, bí ó rètìgbè-òdáyé Boba, tsí gba èkò-è òjé, náa wá òdò-òjé. ⁴⁶ Tsí kò tsi ònyà-kà kpókò rí òdáyé Boba wòrì ni. Òjé nìkà, òjé yèé ti òdò-òjé#é gé ní rí òdáyé Boba#á. ⁴⁷ Tsí òjé wá wí fú òjé ní fee, òtítí ni, bí ònyà-kà né àkaralé si òntá-òjé, nákó rí àyè-àritá. ⁴⁸ Ó òj, òjé ní dzé dzídze yèé náa fúne náàyè#é. ⁴⁹ Gbágbòṅgbàgbò-òjé dze mánà nókò, tsí mánà#á kò si nyáa òjé òntá-òkú fú òjé. ⁵⁰ Ó òj, òjé wá òjé dzídze yèé ti nókò#é fú òjé. Tsí bí ònyà-kà dzeé, kàkó kú ró. ⁵¹ Òjé ká-òjé ní dzé dzídze yèé ti nókò#é, dzídze yèé náa fúne náàyè#é. Bí ònyà-kà dze dzídze nyèṅè, nákó rí àyè-àritá. Dzídze#é ní dzé ara tònjé ká-òjé#é, tsí òjé nákó ò fú, tsí ònyà kpó kó rí àyè.

⁵² Kíbí òma-ìyúdà òjé#á gbó afò nyèṅè#é, à kpé àrè rírà náàṅírí-òjé-òjé, tsí wà ò ní: Bí ène yèé nákó nyáa tse fáà, tsí mú ara-è fú òjé ní òjé kó dze?

⁵³ Tsí Yèèsù wà wí fú òjé ní: Òjé wà wí òtítí fú òjé ní fee, òjé, Ène yèé ònyà bí#é, bí à kò dze erà-òjé-òjé, tsí mò àmbara-òjé, à kàkó rí àyè. ⁵⁴ Ó òj, bí ònyà-kà dze erà-òjé-òjé, tsí mò àmbara-òjé, ène nyèṅè nákó rí àyè-àritá, tsí nókò-òjé#é, òjé nákó dzí ti náàṅírí-òkú òjé wá náyé. ⁵⁵ Ó òj, ara-òjé, dzídze gìdì gìdì ní ó dzé#é, tsí àmbara-òjé gbo, ò† gìdì gìdì ni. ⁵⁶ Tsí bí ònyà-kà dze erà-òjé-òjé, tsí mò àmbara-òjé#é, òjé-è mèèdzi, àṅa tse òkàntso. ⁵⁷ Boba-òjé, Olààyè, òjé ní è òjé wá#á, tsí gbà òntá-è ní òjé né àyè#é. Ìbèé, èé ké ní bí ònyà-kà dze erà-òjé-òjé#é, nákó rí àyè gbà òntá-òjé#é. ⁵⁸ Dzídze yèé ti nókò#é òntá-è. Tsí kò wà kíbí yèé gbágbòṅgbàgbò-òjé dze nókò wáa ló#é. Àṅa òjé, à kú. Ó òj, bí ònyà-kà dze dzídze yèé òjé wá òjé fú òjé#á, kàkó kú láyé.

⁵⁹ Ìnèlú-Kàfànwú, òlè-ìkpàdè-òma-ìyúdà òjé† yèé wà bè#é, ní Yèèsù wà, tsí wà tsékò fú òjé, tsí wà wí afò yèé òjé fú òjé#á.

Atènáanyi-Yèèsù kàṅa sě náanyi-è

⁶⁰ Ònyà kpíkò náàṅírí-atènáanyi-è òjé, kíbí à gbó afò nyèṅè òjé#á, à ní: Èkò#é le héjú. Nèé nákó nyáa gbà si òntá-è?

† Ìwé-Orí òjé 78:24 (Psaumes 78:24)

†† Ìwé-Yèsàyà 54:13 (Esaie 54:13)

⁶¹ Ìnbèé, Yèésù ti mà òn-ara-è ní atènáànyì-ònu ña wà kpòkòfí ti nára-afò yèé ònu wà fì#é, tsí ó wà bèrè ña ní: Afò#é dǫkpo fú ña ni? ⁶² Tsí bí à rí ònu, Ène yèé ònyà bí#é, tsí ònu gu igbèrì lo òbí ònu wà dzò#é fee, bí à náko tsèsèrè fáà? ⁶³ Ó dǫ, Mímí-Ǫdáyét ní náa fúne náàyè#é. Ònyà ònu ká-è kò né àmí, tsí kó nyáa fú ara-è náàyè. Afò yèé ònu náa wí fú ña#á náa ti ñdǫ-Mímí-Ǫdáyé ni, tsí náa fúne náàyè. ⁶⁴ Ìdèndè#é, ònyà kǎña wà náànjírí-ña, tsí à kò né àkaralé si òntá-ònu. (Títí òntá-è ña#á, ònu ène yèé kò né àkaralé si òntá-è ña#á, ònu ène yèé náko wáa tàà#á.)

⁶⁵ Tsí ó wà wí fú ña ní: Àtsùgbée bèé ní ònu wí fú ña ní: Ònyà-kǎ kpòkpo kàkò nyáa wá ñdǫ-ònu, bí Ǫdáyé Boba kò tsí ònà fúu#é.

⁶⁶ Ti náàsòkò nyèhè#é, ònyà kpíkpo náànjírí-atènáànyì-è ña kò ní àña kàkò tē náànyì-è ró. ⁶⁷ Ìnbèé, Yèésù nyí, tsí wà bere omatsé-è mààmèèdzi ña#á ní: Àña ònu fe, à kò wà wo ká lo?

⁶⁸ Tsí Simóni Òkúta wà wí fúu ní: Ǫlá-wa, ñdǫ-nèé àña kó lo? Ó dǫ, afò yèé ña náa fúne náàyè-àritá#á wà nów-è. ⁶⁹ Ó dǫ, àña mú àkaralé-àña kpó si òntá-è, tsí àña mà ní ònu ní dzé Ène yèé Ǫdáyé tsǎ, tsí bè ti nǫrǫ wá#á.

⁷⁰ Tsí Yèésù wà wí fú ña ní: Kò tsi ònu ní tsǎ àña mààmèèdzi#é kpó#éè? Tsí ònyà-kǎ si wà náànjírí-ña, tsí dzé ti Ètsùt si.

⁷¹ Kíbí ó wà wí bèé#é, Yúdà òma-Simóni Sikàriyòti ní ó wà bá fì#é. Ònu gbo wà náànjírí-omatsé-è mààmèèdzi ña#á, tsí ònu ní náko si wáa ta Yèésù#é.

Yèésù lo káà dze Ǫdǫ-Awúré, tsí ó lo ñlé-Ǫdáyé, tsí wà tsèkò fú ònyà ña

7 Náànyì-bèé ró#é, Yèésù wà rē wérì néré-Gàlilé. Kò wà wo kó gbé néré-Yùdáyà. Iné yèé tse#é, onùgbó-òma-Ìyúdà ña wà wòó, tsí ká kpaá nóokú.

² Ìnbèé, Ǫdǫ-òma-Ìyúdà ña-kǎ sómá. À náa kpe Ǫdǫ#é ní Ǫdǫ-Awúré. ³ Tsí ònábí-Yèésù ña lo ñdǫ-è, tsí wà wí fúu ní: Kó ñde bí, tsí kó lo néré-Yùdáyà, tsí atènáànyì-è ña kó rí iné-àwùsi yèé ña ó wà tse#é. ⁴ Ó dǫ, bí ònyà-kǎ wà wo ká màá rere, kà tse iné-kǎ kpòkpo òndúkú. Tsí kíbí ó wà tse iné nyèhè ña#á, kó tseé nódzú-ònyà kpó. ⁵ (Ìnábí-è ña wà wí fúu bèé, iné yèé tse#é, àña ká-ña gidǫ, à kò né àkaralé si òntá-è.)

⁶ Tsí Yèésù wà wí fú ña ní: Ìwèrè tònju kò tó wóná. Ó dǫ, àña ònu, ìwèrè òkǎlòkǎ kpó dzé ìwèrè-ire fú ña. ⁷ À kò tse iné-kǎ, tsí ònyà ña kó wà nyà ña kǎdzú. Ònu, ònyà ña wà nya ònu kǎdzú, iné yèé tse#é, ònu náa yaá fú ña gǎgǎ ní iné yèé à wà tse#é, iné-ìbàdǫ ni. ⁸ Ó dǫ, ká lo nódzú#é òYèrúsàlèmi. Ònu, ònu kò làkòò, iné yèé tse#é, ìwèrè-ònu kò tó wóná.

⁹ Kíbí ó wí bèé tǎ#á, ó kí ñGàlilé#é si. ¹⁰ Tsí kíbí ònábí-è ña lo nódzú#é tǎ#á, ònu gbo wáa rò ña lo òndúkú. Kò tse tsí ká mà.

¹¹ Ìnbèé, òbí à wà, tsí wà dze Ǫdǫ#é, onùgbó-òma-Ìyúdà ña gbo wà bè, tsí à wà wo Yèésù. Tsí à wà fì ní: Nbisí ó wà ná?

¹² Ìnhwèrè nyèhè#é, ònyà ña wà dǫkpa fú ara-ña náànjírí-èrò#é, tsí wà wínyè ti nára-Yèésù. Ònyà kǎña

wà fì ní: Ònyà-ire ní ó dzé#é. Tsí olómírè ña gbo wà fì ní: Náa rúne gé ni.

¹³ Ònyà-kǎ kpòkpo náànjírí-ña kò nyáa wà wínyè-è gǎgǎ. Iné yèé tse#é, à wà sá fú onùgbó-òma-Ìyúdà ña.

¹⁴ Kíbí à wà nódzú#é si làkòò#é, Yèésù lo nógbà-ilé-Ǫdáyét, tsí wà tsèkò fú ònyà ña. ¹⁵ Onùgbó-òma-Ìyúdà ña yèé wà bè#é, kíbí à gbó èkò-è#é, ó mù ña, tsí à wà fì ní: Ène yèé kò gbé ñdǫ-akòne nékpa-Ǫdáyét-kǎ wòrì né. Bí ó tse fáà, tsí ma iné tó bèé?

¹⁶ Tsí Yèésù wà wí fú ña ní: Èkò yèé ònu wà tse fú ña#á, kò ti ònsèrè-ònu. Ó ti ñdǫ-ene yèé be ònu wá#á ni. ¹⁷ Ó dǫ, bí ó dé fú ònyà-kǎ ní ònu kó tse awù-Ǫdáyé, náko ma òtítò-èkò-ònu. Bí ó tsi ó ti ñdǫ-Ǫdáyé namí ònu wà wínyè-isèrè tònju ká-ònu ni náko mà. ¹⁸ Ène yèé náa mú isèrè tònju ká-è, tsí wà ñ wínyè#é, náa wo kó wà nye ara-è. Ó dǫ, bí ònyà-kǎ wà wo kó nye ène yèé bèé wá#á, ène nyèhè náa fò òtítò. À ká rí iné wèrèwèrè-kǎ kpòkpo nára-è. ¹⁹ Mòsè dǎ ekpa fú ña nò, tsí òkǎ-ña kǎ kpòkpo kò rē si ònè né. Bí kò tsi bèé#é, kí tse tsí à wà wo ká kpa ònu?

²⁰ Kíbí ó fì bèé#é, èrò#é wà wí fúu ní: Edzòt-kǎ wà dǫkpo fúu. Ó dǫ, nèé bòkò kpaá?

²¹ Tsí ó wà wí fú ña ní: Ònu tse iné-àwùsi làkú òkǎntso gé, tsí ó mu àña kpó. ²² Mòsè dǎ orò fú ña ní bí à bí-ma, Ǫdzò-èkèedzò-è, ká wà dǎkòt fúu. Ìdèndè#é, kò tsi Mòsè ní dǎa si#é. Gbágbòngbàgbò-ña ña yèé tsúwádzú-Mòsè#é ní dǎa si#é. Tsí bí Ǫdzò#é dzi nódzú-ìmíra#á, à náa si dǎkò#é. ²³ Bí à tse àtsùgbée ká máa dzàbi-ekpa-Mòsè, tsí wà dǎkò nódzú-ìmíra fee, kí tse tsí à wà bíno fú ònu yèé bɔne dzálè kpó nódzú-ìmíra#á? ²⁴ Ó dǫ, ká máa wà rí iné yèé ònyà wà tse gé#é, tsí wà kpédzò báa. Ká wà lo òn-è rere, tsí wà rí òtítò yèé wà ònè#é tǎná.

Yèésù#é fee, ònu ní dzé Kírísítò Agbanèlà yèé Ǫdáyé tsǎ, tsí bè wá#áà?

²⁵ Kíbí ó wí afò nyèhè#é, òma-Yèrúsàlèmi kǎña wà bere ara-ña ní: Kò tsi ène yèé à wà wò, tsí ká kpa#á ònèèè? ²⁶ Ká rí gé! Ó wà wínyè òngbanba, tsí à kò si nyáa bèrèé náfò-kǎ náa! Námí onùgbó-àña ña gbo gbà si òntá-è ní ònu ní dzé Kírísítò, ène yèé Ǫdáyé tsǎ, tsí bè wá#á ná? ²⁷ Kírísítò#é, bí ó wá, ònyà-kǎ kpòkpo kàkò ma òbí ó ti#é. Tsí àña si ma òbí ène yèé ònu ti#é nò.

²⁸ Ìnbèé, Yèésù tó wà nógbà-ilé-Ǫdáyét si ró, tsí wà tsèkò fú ña, tsí ó wà dúgbe kùkù fú ña ní: À ní àña ma ònu, tsí ma òbí ònu ti#é nò? Ó sǎ! Ó dǫ, kó yé ña ní kò tsi ònu ká-ònu ní be ara-ònu wá#á. Ène yèé be ònu wá#á, olí-òtítò ni, tsí à kò màá. ²⁹ Ó dǫ, ònu, ònu màá. Ìdǫ-è ní ònu ti#é, tsí ònu ní be ònu wá#á.

³⁰ Kíbí à gbó bèé#é, à wà wo ká múu, tsí ònyà-kǎ kò si nyáa mów kǎá. Iné yèé tse#é, ìwèrè-è kò tó wóná.

³¹ Náànjírí-èrò#é gidǫ#é, ònyà kpíkpo gbàá gbó. Tsí à wà fì ní: Bí Kírísítò wá, náko tse iné-àwùsi ña, tsí náko làkú làre yèé ña ène yèé tse#éè?

³² Ikpá yèé ònyà ña wà dǫ ti nára-Yèésù#é, ó dǫ igbe wérì títí òma-egbé-Fàrisit ña gbo gbó. Ìnbèé, onùgbó-atsebo-Ǫdáyét ña ònu òma-egbé-Fàrisi ña#á, à be àdèlè-ilé-Ǫdáyé ña lo ní ká káà múu wá. ³³ Tsí Yèésù wà

wí fú ña ní: Òñu nákó gbé bá ña fú àsòkò tsígíqí-kà ró, tsí òñu nákó sè lo ñdì-ene yèé be òñu wá#á. ³⁴ À nákó wo òñu, tsí à kàkò rí òñu. Tsí ñbí òñu nákó wà si#é, à kàkò nyáa lo bè.

³⁵ Ñbèé, onùgbó-ama-Ìyúdà ña wà bere ara-ña ní: Ñbisí ó làkòdò, tsí àña kàkò ríi? Bóyá, ó wà wo kó ñde ñdì-àña, tsí kó lo ñhílú-òmírè ña, ñhílú yèé ña ama-Ìyúdà ña túùnká lo si#é, tsí kó tsèkó fú ña, tsí tsèkó fú ene yèé kò dzé ama-Ìyúdà ña#á gbo. ³⁶ Bí kò tsi bèé#é, kíbí ó wà fí ní: “À nákó wo òñu, tsí à kàkò rí òñu”, òñu “ñbí òñu nákó wà si#é, àña kàkò nyáa lo bè#é”, òkpi-è faà?

³⁷ Nódzú#é, odzú-itántá-è náa kpádzú láre odzú-àtíbbò ña kpó. Ñbèé, kíbí odzú nyèhè tó#é, Yèésù ñde dóro ñwádzú-èrò#é, tsí wà wínyè dúgbe, atsùgbée ònyà kpó kó gbó. Tsí ó ní: Bí àngbè wà gbè ònyà-kà, ni kó wà ñdì-òñu, tsí kó wà ma mami. ³⁸ Ó dji, bí ònyà-kà gba òñu gbó, kíbí à kó wà ñwé-òdáyé#é, nákó lo fúu bée: “Omi nákó wà b́ ñn-è kíbí omi náa b́ néwo-odò bè#é, tsí omi#é nákó wà fúne náàyè.”

³⁹ Afí yèé Yèésù wà fí bèé#é, afí-Mími-òdáyé#é ní ó wà fí#é. Bí ònyà-kà gba Yèésù gbó#é, òdáyé nákó tse tsí Mími-è nákó ti wò ñntá-ene nyèhè. Ó dji, ñhwèrè nyèhè#é, òdáyé kò tse tsí Mími-è#é kó ti wò ñntá-ña wóná. Inyé yèé tse#é, Yèésù kò lo nórí ñdì-Boba-è wóná.

⁴⁰ Kíbí à gbó afí nyèhè#é, ònyà kàña wà fí ní: Ìdèndè#é, Agbáfí-òdáyé fí, ene yèé odzú-àña wà nòñà si fú ní nákó wá#á ní.

⁴¹ Tsí ònyà kàña gbo wà fí ní: Òò, Kírísítò ní.

Tsí olòmírè ña gidì wà dzìnyà, tsí wà fí ní: Kírísítò nákó nyáa ti ñGàliléè? ⁴² Ó dji, à kó si ñwé-òdáyé ní Kírísítò nákó dzé amalóma-ólú Ìdáfíqí, tsí nákó ti ñBètèlèhèmi, ilú-Ìdáfíqí òñu ká-è ni nò!

⁴³ Ñbèé, isèrè-ònyà ña kpé náatsùgbé-Yèésù. ⁴⁴ Tsí ònyà kàña wà wo ká múu. Ó dji, ònyà-kà kpókpó kò si nyáa mójwó káá.

⁴⁵ Ñbèé, àdèlè-ilé-òdáyé ña#á sè lo ñdì-onùgbó-at-sebo-òdáyé ña òñu ama-egbé-Fàrisì ña#á. Tsí à wà bèrè ña ní: Kí tse tsí à kò mú Yèésù wá?

⁴⁶ Tsí àdèlè ña#á wà wí fú ña ní: Àña kò rí ònyà-kà, tsí kó wínyè bèè wòrì.

⁴⁷ Tsí ama-egbé-Fàrisì ña#á wà bèrè ña ní: Àña gbo, à dzé, tsí Yèésù rú ña? ⁴⁸ Á rí onùgbó-ama-Ìyúdà ña-kà nàmí ama-egbé-Fàrisì-kà, tsí ó gbàá gbó wòrì? ⁴⁹ Ó dji, ònyà ègbèlèègbè nyèhè#é, à kò ma ekpa-òdáyé, tsí òdáyé ré fú ña, tsí ó má ña si.

⁵⁰ Ñbèé, ònyà-kà wà náàñí-ònyà-ama-Ìyúdà ña#á, tsí à náa kpèè ní Nìkòdémì. Òñu ní wáa lo káá rí Yèésù ñhwèrè-kà dzó dzó#é. Tsí ó ñde, tsí wà wí fú ña ní:

⁵¹ Ñn-ekpa-àña#á, kò wà ní àña kó djàabi fú ònyà-kà náàrimáa gbó afí-arú-è nàmí náàrì ma inyé yèé ó tse#é.

⁵² Tsí ene-àtíbbò ña wà bèrèè ní: Òñu gbo dzé ama-Gàlilé ña nìi? Ó dji, kó tã in-Ìwé-òdáyé wò rere. Ná kó rí ní agbáfí-òdáyé fí-kà kàkò nyáa ti ñGàlilé láyé.

Ɔncbèè-kà kàà tsolè sù ñdì-Ɔkɔ, tsí à múu,
tsí gbèè wá fú Yèésù

[⁵³ Ñbèé, ene kúnukú ñde, tsí dzi nòñà-ilé-è.

⁸ Tsí Yèésù òñu lo nòkè-Òlífí. ² Tsí ó dji ñlè má-è, náawúrò kùtùkùtù, tsí ó ñde, tsí sè lo nògbà-ilé-òdáyé#é. Tsí ònyà kpíkpò kpérì si, tsí ó dzokó, tsí wà tsèkó fú ña.

³ Ñbèé, akòne nékpa-òdáyé ña òñu ama-egbé-Fàrisìt ña gbo wá ñdì-è. Tsí à gbè Ɔncbèè-kà wá. Ɔncbèè#é, ó wà tsolè sù ñdì-Ɔkɔ, tsí à múu ní. À múu, tsí ñ dóro nódzú-èrò#é kpó, ⁴ tsí wà wí fú Yèésù ní: Akòne, Ɔncbèè yèé bè#é, àña ríi, tsí ó wà tsolè sù ñdì-Ɔkɔ. ⁵ Ó dji, ñwé-ekpa-òdáyé#é, Mòsèt fú àña nòñà ní àña kó wà ta Ɔncbèè-ìrò nyèhè nòkùta kpa. Ó dji, òñu fe, bí ó rí faà?

⁶ À wà sɔ Ɔkpákù fúu, tsí ká rí afí-kà yèé à nákó nyáa ñ kpedzò múu#é. Ñnè ní à wà bèrèè bèè#é. Ñbèé, Yèésù deékoqò, tsí mú amalówó, tsí wà ñ tó inyé kàña si ñlè.

⁷ Kíbí à sè, tsí wà bèrèè làkòdò#é, ó tsíkpàrè, tsí wà wí fú ña ní: Ene yèé wà náàñí-ña, tsí kò dzàbi wòrì gé#é, kò tsètsè ta Ɔncbèè#é nòkùta.

⁸ Kíbí ó wí bèè gé#é, ó sè deékoqò, tsí mú amalówó, tsí wà ñ tó inyé si ñlè ró. ⁹ Kíbí à gbó afí nyèhè#é, à kpé dínde òkàkà nékpa nékpa ti nònyàgbó, tsí à lo kpó títí ó wáa lo Ɔncbèè#é òñu ñíkàntso. ¹⁰ Ñbèé, Yèésù tsíkpàrè ró, tsí wà bere Ɔncbèè#é ní: Àña fe? Ònyà-kà kpókpó kò djàabi fúu?

Tsí Ɔncbèè#é ní: Òò, ògá-mi.

¹¹ Tsí Yèésù ní: Òñu gbo, òñu kàkò djàabi fúu. Kó lo. Ó dji, ti nódzú-òní, kó máa dzàbi-òdáyé ró.]

Yèésù ní òñu ní dzé olí-mímá#á

¹² Tsí ó sè, tsí wà wínyè fú ònyà ña ró. Tsí ó ní: Òñu ní dzé olí-mímá, tsí òñu náa fú ònyà ña#á. Ó dji, bí ònyà-kà tè náànyì-òñu, kàkò rè nòkùkù ró. Òñu nákó fúu ñmímá, tsí mímá#á nákó fúu náàyè.

¹³ Tsí ama-egbé-Fàrisìt ña wà wí fúu ní: Òñu ká-è ní wà nya àyídzá ti nára-ara-è#é. Ñbèé, àña kò gbà si ñntá-è.

¹⁴ Tsí Yèésù wà wí fú ña ní: Afí-ña sà. Ó dji òñu, òñu mà ní bí òñu wà nya àyídzá ti nára-ara-òñu gidì#é, òtítí ní òñu wà fí#é. Òñu, òñu ma ñbí òñu ti#é, tsí òñu ma ñbí òñu làkòdò#é gbo. Ó dji àña òñu, à kò ma ñbí òñu ti#é, tsí à kò ma ñbí òñu làkòdò#é gbo. ¹⁵ Isèrè-ònyà ní àña, à wà ñ kpedzò#é. Ó dji òñu, òñu kò wà kpedzò fú ònyà-kà kpókpó. ¹⁶ Tsí bí ó dzé ní òñu kó kpedzò fúne#é, edzò-òñu, edzò-òtítí ni. Inyé yèé tse#é, kò tsi òñu ñíkàntso ní náa kpedzò#é. Boba-òñu, ene yèé be òñu wá#á, òñu-è méèdzi ní náa dzó kpedzò#é. ¹⁷ Ñn-ekpa-ña fee, à kò kó si ní bí ònyà méèdzi wà nya àyídzá, tsí afí yèé à wà fí#é dzé òkàntso ná, ni òtítí nìi? ¹⁸ Ó dji òñu, òñu wà nya àyídzá ti nára-ara-òñu, tsí Boba-òñu yèé be òñu wá#á gbo wà nya àyídzá-òñu.

¹⁹ Tsí à wà bèrèè ní: Ñbisí bobà-è wá?

Tsí ó ní: À kò ma òñu ká-òñu, tsí à kò ma Boba-òñu gbo. Ó dji, ó má tsi à ma òñu ká-òñu#é, à má ma Boba-òñu gbo.

²⁰ Ñhwèrè yèé ó wà fí#é fú ña#á, ó wà nògbà-ilé-òdáyé si, tsí wà tsèkó fú ònyà ña. Ó wà gbe àdàkà-owó, ñbí à náa mú owó tsòyà fú òdáyé#é. Tsí ònyà-kà kpókpó kò múu, inyé yèé tse#é, iwèrè-è kò tó wóná.

Yèèsù ní ònyà-kǎ kàkó nyáa lɔ rí bí òṅu làkòdè#é

²¹ Nàànyì-béè ró#é, Yèèsù tó wà wí fú onùgbó-ɔma-Ìyúdàt̄ ṅa ní: Òṅu làkòd, tsí à nákó wo òṅu. Ó d̄i, à nákó kú òṅu àbi-ṅa ní, tsí Ɔ́dáyé nákó kpedz̄ b́á ṅa. Ní bí òṅu làkòdè#é, à kàkó nyáa lɔ bè.

²² Tsí onùgbó-ɔma-Ìyúdà ṅa#á wà bere ara-ṅa ní: Ó làkòd kàà kpa ara-è ní? Òṅu ní ó wà f̄ ní àṅa kàkó nyáa lɔ rí bí òṅu làkòdè#é n̄.

²³ Tsí Yèèsù wà wí fú ṅa ní: Àṅa òṅu, à ti rí lè bí ní. N̄s̄r̄ ní òṅu, òṅu ti#é. Àṅa òṅu, à dzé ti ayé#é bí ní. Òṅu, òṅu kò dzé ti ayé#é bí. ²⁴ Iné yèè tse tsí òṅu wà wí fú ṅa ní à nákó kú òṅu àbi-ṅa#á r̄nèè. Ìdèh̄dè#é, bí à kò gbà si r̄h̄tá-è ní òṅu dzé ene yèè òṅu wà f̄ ní òṅu dzé#é, à nákó kú òṅu àbi-ṅa ní.

²⁵ N̄bèè, à wà bèrèé ní: Nèè ó dzé r̄h̄kèè ní?

Tsí Yèèsù wà wí fú ṅa ní: Títí r̄h̄kp̄nk̄p̄lè ní òṅu ti wà d̄íre ene yèè òṅu dzé#é fú ṅa#á. ²⁶ Iné kp̄kp̄ wà nára-ṅa, tsí òṅu má wí, tsí r̄ kpedz̄ b́á ṅa gbo. Ó d̄i, òṅu kò wà wò b́èè. Ene yèè be òṅu wá#á, olí-òtít ní. Tsí iné yèè òṅu gbó r̄d̄-è#é, ik̄-è ní òṅu wà dzé fú ònyà ṅa#á.

²⁷ Kò yé ṅa ní ó wà w̄l̄nyè-Ɔ́dáyé Boba ní. ²⁸ Tsí ó wà wí fú ṅa ní: N̄dz̄ yèè à nákó ké òṅu, Ene yèè ònyà bí#é†, lɔ r̄h̄gbèr̄i#é, † n̄dz̄ nyèh̄è, à nákó mà ní òṅu dzé ene yèè òṅu wà f̄ ní òṅu dzé#é. À nákó mà ní òṅu kà tse iné-kǎ kpók̄p̄ òṅu isèrè t̄òṅu ká-òṅu. Tsí iné yèè Boba-òṅu kó òṅu gé#é ní òṅu náa wà f̄ ní ònyà ṅa#á.

²⁹ Ó d̄i Boba-òṅu, ene yèè be òṅu wá#á, ó wà bá òṅu si. Kò k̄ òṅu dz̄ò òṅu n̄l̄k̄ntso. Iné yèè tse#é, iné yèè náa dz̄dz̄ú-è gé#é ní òṅu náa tse#é.

³⁰ Kí bí Yèèsù w̄l̄nyèè b́èè#é, ònyà kp̄kp̄ gbàá gbó.

Yèèsù ní òtít̄ náa gbanè dz̄ò

³¹ N̄bèè, ó wà wí fú àṅa, ɔma-Ìyúdàt̄ yèè gbàá gbó ṅa#á ní: Bí à gba èk̄-òṅu, tsí wà tse si r̄h̄tá-è làkòd, à d̄i at̄n̄ànyì-òṅu ṅa ìdèh̄dè. ³² À nákó ma òtít̄, tsí òtít̄ nákó gbà ṅá dz̄ò.

³³ Tsí à wà wí fú ní: Ɔmal̄ma-Àbàràhàmit̄ ṅa ní àṅa dzé#é, tsí àṅa kò dzé arú-ònyà-kǎ wòrì. Kí tse tsí ó wà f̄ ní à nákó gba àṅa dz̄ò?

³⁴ Tsí Yèèsù ní: Òṅu wà wí òtít̄ fú ṅa ní fee, bí ònyà-kǎ dzàbi, ó d̄i arú fú àbi#é. ³⁵ Tsí arú kà gbé r̄d̄i-olówó-è títí lɔ, b́oyá náa wáa h̄dè. Ó d̄i, ɔma-olí-boba òṅu#é, r̄kp̄tá-boba-è ní náa gbé títí lɔ#é. ³⁶ N̄bèè, bí Ɔma bíbí-Ɔ́dáyé gbà ṅá dz̄ò#é, à nákó rí ayè ìdèh̄dè. ³⁷ Òṅu mà ní à dzé ɔmal̄ma-Àbàràhàmi ṅa. Tsí à si wà wo ká kpa òṅu n̄. Ó d̄i, iné yèè tse tsí à wà wo ká kpa òṅu#é, èk̄-òṅu kò rí ìd̄igbè r̄n̄-ṅa. ³⁸ Òṅu, iné yèè òṅu rí r̄d̄i-Boba-òṅu#é ní òṅu wà f̄#é. Tsí àṅa òṅu, iné yèè à kó r̄d̄i-boba-ṅa#á ní à wà tse#é.

³⁹ Tsí à ní: Boba-àṅa ní dzé Àbàràhàmi#é.

Tsí Yèèsù wà wí fú ṅa ní: À má dzé ɔma-Àbàràhàmi#é, à má wà tse iné dz̄ Àbàràhàmi. ⁴⁰ Òṅu wà wí òtít̄ fú ṅa, òtít̄ yèè òṅu gbó r̄d̄i-Ɔ́dáyé#é, tsí à wà wo ká kpa

òṅu. Láyé, Àbàràhàmi kò tse àr̄k̄p̄a nyèh̄è wòrì. ⁴¹ Ó d̄i, iné yèè boba-ṅa náa tse t̄t̄t̄t̄#é ní à wà tse#é.

Tsí à ní: Àṅa kò dzé ene yèè à kò ma boba fú#é. Boba òk̄ntso ní wà fú àṅa#á, tsí òṅu ní dzé Ɔ́dáyé#é.

⁴² Tsí Yèèsù wà wí fú ṅa ní: À má dzé Ɔma-Ɔ́dáyé ìdèh̄dè, à má né àmúq̄ fú òṅu. N̄d̄i-Ɔ́dáyé ní òṅu ti#é, tsí òṅu ní be òṅu wá#á. Òṅu kò wà r̄h̄sèrè t̄òṅu ká-òṅu. ⁴³ Kí tse tsí af̄-òṅu ṅa kà má fú ṅa ná? À kò t̄òs̄-ká nyáa gbó òkp̄i-iné yèè òṅu wà f̄ ní ònyà ṅa#á ní. ⁴⁴ Ó d̄i, Ètsù† ní dzé boba-ṅa#á. Tsí iné yèè Ètsù náa wò#é, òṅu ní àṅa gbo, à náa wò ní àṅa kó tse#é. Títí r̄h̄kp̄nk̄p̄lè#é, akpane ní Ètsù dzé#é. Kò tse iné-kǎ n̄òtít̄ wòrì, iné yèè tse#é, òtít̄ kò wà r̄d̄-è. Bí ó wà tsòd̄òbò#é, náa wà w̄l̄nyèè yèè d̄é bá òṅu ká-è#é gé ní. Olóòd̄òbò ní ó dzé#é. Òṅu ḡd̄i ní dzé boba-olóòd̄òbò ṅa#á. ⁴⁵ Ó d̄i òṅu, òṅu wà wí òtít̄. N̄nè ní à kò wà wo ká gba òṅu gbó#é. ⁴⁶ Nèè náàṅr̄i-ṅa nákó nyáa f̄ ní òṅu, Yèèsù, òṅu dzàbi-Ɔ́dáyé? Tsí bí òṅu wà wí òtít̄#é fee, kí tse tsí à kò wà wo ká gba af̄-òṅu ṅa gbó? ⁴⁷ Ene yèè dzé ti Ɔ́dáyé#é, náa r̄t̄igbè-af̄-Ɔ́dáyé. Ó d̄i àṅa òṅu, à kò dzé ti Ɔ́dáyé. N̄nè ní à kò wà r̄t̄igbè-òṅu#é.

⁴⁸ Tsí onùgbó-ɔma-Ìyúdà ṅa#á wà wí fú ní: Àṅa kò ti f̄ ní ɔma-Sàmàríyà† ṅa ní ó dzé#éè, tsí edz̄ò†-kǎ ní wà d̄́k̄p̄ fú#éè? Af̄-àṅa kò dzàre báayì?

⁴⁹ Tsí Yèèsù wà wí fú ṅa ní: Edz̄ò†-kǎ kò wà d̄́k̄p̄ fú òṅu. Òṅu wà nye Boba-òṅu ní, tsí àṅa òṅu, à kò ní àṅa kàkó nye òṅu. ⁵⁰ Òṅu ká-òṅu, òṅu kò wà wò ní ònyà ṅa kó nye òṅu. Ó d̄i, ònyà-kǎ wà, tsí wà wo kó nye òṅu. Ene nyèh̄è ní náa kpedz̄-òtít̄#é. ⁵¹ Ó d̄i, òṅu wà wí òtít̄ fú ṅa ní fee, bí ònyà-kǎ gba af̄-òṅu, tsí tse si r̄h̄tá-è, ene nyèh̄è kàkó kú láyé.

⁵² Kí bí ó wí b́èè#é, onùgbó-ɔma-Ìyúdà ṅa#á wà wí fú ní: Àr̄k̄kèè àṅa mà ní edz̄ò†-kǎ wà d̄́k̄p̄ fú ìdèh̄dè#é ní. Àbàràhàmi kú, agbáf̄-Ɔ́dáyé f̄† ṅa, à kú, tsí òṅu wà f̄ ní, bí ònyà-kǎ gba af̄-òṅu, tsí wà tse si r̄h̄tá-è, ní kàkó kú láyèè? ⁵³ Ó wà tsèsèrè ní òṅu lára boba-àṅa Àbàràhàmi ní? Àbàràhàmi#é kú, tsí agbáf̄-Ɔ́dáyé f̄ ṅa#á gbo kú. Bí ó wà rí ara-è faà yá?

⁵⁴ Tsí Yèèsù wà wí fú ṅa ní: Òṅu ká-òṅu, òṅu má wà nye ara-òṅu, kàà níyì. Ó d̄i, Boba-òṅu ní wà nye òṅu#é. Àṅa, à ní àṅa wà s̄èè, ⁵⁵ tsí à kò si màá. Òṅu, òṅu màá. Bí òṅu f̄ ní òṅu kò màá, òṅu nákó d̄i olóòd̄òbò kí bí àṅa gbo. Ó d̄i, òṅu màá, tsí òṅu náa tse si r̄h̄tá-af̄-è gbo. ⁵⁶ Boba-ṅa, Àbàràhàmi, ó d̄́ fú ní òṅu nákó rí wíwá-òṅu. Tsí ó rí ìdèh̄dè, tsí ayè t̄é.

⁵⁷ N̄bèè, onùgbó-ɔma-Ìyúdà ṅa#á wà bèrèé ní: Òṅu yèè kò né ɔq̄ maá lé nógòòdz̄i wòná#á, bí ó tse faà, tsí rí Àbàràhàmi?

⁵⁸ Tsí Yèèsù ní: Òṅu wà wí òtít̄ fú ṅa ní fee, t̄áná ká bí Àbàràhàmi#é, òṅu, òṅu ti wà.

⁵⁹ Kí bí à gbó af̄ nyèh̄è#é, à h̄dè, tsí se òkúta ṅa, tsí ká r̄ taá kpa. Tsí Yèèsù gbà r̄h̄d̄k̄k̄ náàṅr̄i-ònyà ṅa, tsí f̄údà nógbà-ilé-Ɔ́dáyé†#é, tsí lɔ.

Yèèsù tsí odz̄ú fú af̄dz̄ú yèè à bí wá b́èè#é

9 Nàànyì-béè#é, Yèèsù wáa làkòd, tsí ó rí af̄dz̄ú-kǎ n̄òn̄a. Af̄dz̄ú#é, b́èè ní à bí wá#á. ² N̄bèè, ɔmat-s̄è-è ṅa wà bèrèé ní: Ak̄ɔne, nèè dzàbi-Ɔ́dáyé t̄áná à bí

† È káà kǎ Yòhánà 3:14 òṅu af̄ yèè à r̄ n̄ya òkp̄i-è r̄h̄sàlè-odz̄ú-iwé#é.

afódzú#é wá bée? Afódzú#é òṅu ká-è nà mí boba-è ṅa ni?

³ Tsí Yèèsù wá wí fú ṅa ní: Kò tsi àtsùgbé-àbí tòṅu ká-è nà mí ti boba-è ṅa ní tse tsí à bíi wá bée#é. À bíi náfódzú, àtsùgbéé Ìdáyé kó gbà òhà-è, tsí nya ikpá-è díre fú ònyà ṅa ni. ⁴ Bí ilè má#á, ó wà ní àṅa kó tsitsé-Ìdáyé, ene yèé be òṅu wá#á. Ó òṅu, òruru bókó ru òhà#é yèé ònyà-ká kpókó kàkó nyáa tsitsé ró#é. ⁵ Tsí tíí fú iwèrè yèé òṅu wá náyé#é sí#é, òṅu ní dzé olí-mímá, tsí òṅu náa wá má fú ònyà ṅa kpó#é.

⁶ Kíbí ó wí bée tá#á, ó tití sí òhà, tsí òhà tse kpètèkpété, tsí òhà rá odzú fú afódzú#é, ⁷ tsí wí fú ní: Kó ló káa we odzú náàdágúlè-Silowá. (Òkpì-Silowá ní dzé à bée ló#é.)

Òbèé, afódzú#é ló káa we odzú-è náàdágúlè#é. Tsí kíbí ó sè bò wáa làkòò#é, ó wá rírā.

⁸ Tsí enikéèdì-è ṅa, òṅu ene yèé ṅa náa ríí, tsí náa wá bere iné#é, à wá fí ní: Kò tsi idza yèé ní náa dzokó sí, tsí wá bere ònyà ṅa òhà#é?

⁹ Tsí ònyà kàṅa ní: Èṣ, òṅu ni nò.

Tsí ònyà kàṅa ní: Òò, kò tsi òṅu ni, ene nyèṅè dzó ni.

Tsí òṅu ká-è ní: Èmi gidì gidì òhà.

¹⁰ Tsí à wá bèrè ní: Bí ó tse fáà, tsí odzú-è tsí?

¹¹ Tsí ó wá wí fú ṅa ní: Ene yèé à náa kpè ní Yèèsù#é, ó tití sí òhà, tsí òhà tse kpètèkpété, tsí òhà rá odzú-òṅu, tsí wí fú òṅu ní òṅu kó ló káa we odzú òhà-Silowá, tsí òṅu ló. Kíbí òṅu we odzú tá#á, òṅu tó òhà rírā.

¹² Tsí à wá bèrè ní: Níbíí ene nyèṅè wá?

Tsí ó ní: Òṅu kò mà.

Òma-egbé-Fàrisi ṅa wá wá ká ma bí afódzú#é tse fáà, tsí wá rírā#á

¹³ Níbèé, à gbé afódzú#é ló fú òma-egbé-Fàrisi kàṅa.

¹⁴ Nódzò-ìmírá ní Yèèsù tse kpètèkpété, tsí òhà tsí odzú fú#é. ¹⁵ Tsí òma-egbé-Fàrisi ṅa#á gbo wá bèrè ní: Bí ó tse fáà, tsí odzú-è tsí?

Tsí ó ní: Ó mú kpètèkpété rá odzú fú òṅu, tsí òṅu we odzú gé, tsí òṅu wá rírā.

¹⁶ Náàṅírí-òma-egbé-Fàrisi ṅa#á, ònyà kàṅa wá fí ní: Ene yèé tse iné nyèṅè#é, kò wá nyèwò-dzò-ìmírá. Kàkó nyáa ti òhà-Ìdáyé.

Tsí ene-olòmíré ṅa gbo wá fí ní: Adzàbí-ká kpókó kàkó nyáa tse iné-àwùsi nyèṅè.

Òbèé, arū-ṅa kò dé ró. ¹⁷ Tsí à tó sè, tsí wá bere afódzú#é ró ní: Ene yèé tsí odzú#é fú#é fee, bí òṅu wá rí ti nára-ene nyèṅè fáà?

Tsí ó wá wí fú ṅa ní: Òṅu mà ní agbáfí-Ìdáyé fí ní ó dzé#é.

¹⁸ Kíbí ó wí bée gidì#é, à kò wá wá ká karalé ní ó dzé afódzú wáa ló, tána kó wá rírā báàyí. Tsí à bekò ló káa kpe boba-è ṅa wá, tsí ká bèrè ṅá. ¹⁹ Tsí boba-è ṅa wáa tó, tsí à wá bèrè ṅá ní: Òma-ṅa ni? À bíi wá náfódzú òhà#é? Bí ó ló gbà, tána kó wá rírā báàyí?

²⁰ Tsí boba-è ṅa ní: Àṅa mà ní òma-àṅa ní ó dzé#é. Tsí àṅa bíi wá náfódzú. ²¹ Ó òṅu, àṅa kò ma bí ó ló gbà, tsí ó wá rírā. Àṅa kò ma ene yèé tsí odzú#é fú#é. Ká bere òṅu ká-è. Ó òhàgbó, tsí kó nyáa wínyè-ara-è.

²² À wá sá fú onùgbó-òma-Ìyúqà ṅa#á ni. Níbèé ní à wá wí bée#é. Ìdèṅè#é, onùgbó-òma-Ìyúqà ṅa#á ti mú

arū dé ní, bí ònyà-ká dzé ní Yèèsù ni Kírísitò Agbanelà yèé Ìdáyé tsá, tsí bè wá#á, à nákó lé ene nyèṅè òhà-ìkpàdè-òma-Ìyúqà ṅa#á. ²³ Níbèé ní boba-è ṅa wá fí ní: Kò dzé madé ró, ká bere òṅu ká-è#é.

²⁴ Níbèé, òma-egbé-Fàrisi ṅa#á sè, tsí kpe afódzú#é nóláànkéèdì ró, tsí wá wí fú ní: Kó wí òhà ní òdú-Ìdáyé. Ó òṅu àṅa òṅu, àṅa mà ní ene yèé bókó#é ni, adzàbí ni.

²⁵ Tsí ó wá wí fú ṅa ní: Òṅu kò mà, bí ó tsi adzàbí nà mí kò tsi adzàbí ni. Iné òkàntso gé ní òṅu mà#á. Òṅu mà ní òṅu dzé afódzú dzò, tsí báàyí#é, òṅu wá rírā.

²⁶ Tsí à wá bèrè ní: Kí ene nyèṅè tse fú#é? Bí ó tse fáà tíí odzú#é tsí?

²⁷ Tsí ó wá wí fú ṅa ní: Òṅu ti wí fú ṅa ná nò. Tsí à kò, tsí à kò rētígbè-òṅu nò. Kí tse tsí à wá wò ní òṅu kó sè fí fú ṅa ró? Àṅa gbo, à wá wá ká tē nànyì-èè?

²⁸ Kíbí ó fí bée#é, à kpée búbú. Tsí à ní: Òṅu ní wá tē nànyì-ene nyèṅè#é. Àṅa òṅu, àṅa wá tē nànyì-Mòsè ni. ²⁹ Àṅa mà ní Ìdáyé wínyè fú Mòsè. Ó òṅu, ene yèé òṅu, àṅa kò ma òhà ní ó tsi#é.

³⁰ Tsí afódzú#é wá fí fú ṅa ní: Níbí afí#é mune#é òhà nò! À kò ma òhà ní ó tsi#é, tsí ó sí tsí odzú fú òṅu. ³¹ Àṅa mà ní Ìdáyé ká rētígbè-adzàbí ṅa. Ó òṅu, bí ònyà-ká wá, tsí wá né àrísá fú Ìdáyé, tsí wá tse àwù-è#é, Ìdáyé náa rētígbè-è. ³² Tíí kíbí à dá ayé#é, à kò gbó ní ònyà-ká tsí odzú fú afódzú yèé à bí wá bée#é wòrì. ³³ Ó òṅu, ene#é káa ti òhà-Ìdáyé, káa nyáa tse iné-ká kpókó.

³⁴ Tsí à wí fú ní: Tíí kíbí à bí#é, adzàbí gé ní ó dzé sí#é, tsí ó ní òṅu bókó kó àṅa?

Tsí à léé fúqá.

³⁵ Níbèé, Yèèsù gbó ní à léé. Tsí ó wá wò tíí ó káa múu kpàdè. Tsí ó wá bèrè ní: Ó gba òṅu, Ene yèé ònyà bí#é gbó?

³⁶ Tsí afódzú#é ní: Ìdáyé, nèé dzé Ene yèé ònyà bí#é ná? Kó díreé fú òṅu, tsí òṅu kó gbàá gbó.

³⁷ Tsí Yèèsù wá wí fú ní: Ó ti ríí. Òṅu ní wá wínyè fúu báàyí gidì#é.

³⁸ Tsí afódzú#é ní: Ìlá-mi, ò gbàé gbó.

Tsí ó ló, tsí káa mú erí kàlè fúu.

³⁹ Tsí Yèèsù ní: Òṅu wá òhà#é bí, tsí òṅu kó wáa tse tsí obí kó ya náàṅírí-ònyà ṅa ni. Òṅu wá, tsí afódzú ṅa kó rírā, tsí ene yèé wá rírā ṅa#á, ká òṅu afódzú. Edzò yèé òṅu ké wá#á òhà.

⁴⁰ Òma-egbé-Fàrisi kàṅa gbo wá sómá-ṅa, tsí à gbó afí yèé Yèèsù fí nyèṅè#é, tsí à wá bèrè ní: Ó wá fí ní àṅa gbo, àṅa dzé afódzú ni?

⁴¹ Tsí Yèèsù wá wí fú ṅa ní: Ó má tsi à dzé afódzú, àbí káa wá nára-ṅa. Ó òṅu, kíbí à ní àṅa wá rírā#á, àbí-ṅa nákó kí nára-ṅa sí gé ni.

Yèèsù ní òṅu ní dzé aro-àgùdà rere#é

10 Tsí Yèèsù sè wá wí fú ṅa ní: Òṅu wá wí òhà ní fú ṅa ní fee, ká fí ní agbo-àgùdà-ká wá, tsí à ma odí wé-è. Tsí ònyà-ká wá, tsí kò nyáa gbà nárū-agbo#é, tsí ó káa gbà òhà#é, tsí gu àṅgírí tána wò nágbo#é. Bí ònyà-ká tse bée#é, olè fíléfílé ní ó dzé#é, olè-akpane ni. ² Ó òṅu, ene yèé gbà nárū-agbo#é tána wò òhà#é, òṅu ní dzé aro-àgùdà#á. ³ Òṅu ní adagbo náa

tsí èkù fú#é. Tsí àgùdǎ ònà náa gbó onù-è. Tsí náa kpe àgùdǎ-è ònà òkǎkǎ, kúnukú ònà ékò-è, tsí náa gbé ònà fùdǎ nágbo#é. ⁴ Bì ó gbé ònà fùdǎ kpó ònà ná, náa dzi ònà wádú fú ònà, tsí à náa tē náànyì-è, iné yèé tse#é, à ma onù-è. ⁵ Bì olòmírè wá, tsí wà kpè ònà, à kàkò tē náànyì-è láyè. À nákò sá kòó dzòó ni, iné yèé tse#é, à kò ma onù tēè.

⁶ Yèèsù tse isàwé nyèhè fú ònà, tsí ònyà-kǎ kpókpó náànjírì-ònà kò nyáa gbó òkpì-è. ⁷ Tsí ó tó wà wí fú ònà ró ní: Ònà wà wí òtító fú ònà ní fee, ònà ká-ònà ní dzé èkù-agbo-àgùdǎ ònà#á. ⁸ Ònyà kpíkpò tsúwádú-ònà wá. Ànà kpó, olè-ìbàdǎ ònà ní à dzé#é. Kíbì à wínyè fú àgùdǎ ònà#á, àgùdǎ ònà kò rētìgbè-ònà. ⁹ Ó dǎ ònà, ònà ní dzé èkù#é. Bì ònyà-kǎ gbà ònà-ònà tǎnà wò nógbà#á, nákò bǐ ònà. Ná kò nyáa wò ònà, tsí fùdǎ fú ara-è, tsí nákò rí idǎdze. ¹⁰ Olè ònà náa wá, àtsùgbéé kó wáa kpa, tsí tsolè, tsí bàdzé iné ònà gé ní. Ònà, ònà wá, tsí àgùdǎ ònà ká rí ayè, tsí àyè#é kó kǐ inó-ònà bǐ, tsí wà dǎnu.

¹¹ Ònà, ònà ní dzé aró-àgùdǎ rere#é. Tsí aró-àgùdǎ rere-kǎ náa mú ikú-è tǎ, tsí àgùdǎ-è ònà kó gbé nááyè ní. ¹² Bì ó gba ònyà-kǎ ní kó wà rí itá-àgùdǎ-è ònà, tsí ó wà sá owó fúu, ene nyèhè kò dzé aró-àgùdǎ idèhè. Àgùdǎ ònà#á kò dzé tēè. Nǐèé, bí òkòòkò bàa, tsí kó wáa mú ònà, náa sá kò ònà dzòó. Tsí bí òkòòkò fò si náànjírì-ònà, tsí mú òkǎ ná, àtíwò ònà náa túùnkǎ kpó. ¹³ Ene nyèhè náa sá kò àgùdǎ ònà#á dzòó bèé, iné yèé tse#é, ó wà tsitsé, tsí kó gbowó gé ní. Kò né isère-kǎ kpókpó si ònà-àgùdǎ ònà#á. ¹⁴⁻¹⁵ Ó dǎ ònà, ònà ní dzé aró-àgùdǎ rere#é. Kíbì Boba-ònà ma ònà, tsí ònà gbo, ònà ma Boba-ònà#é, bèé kè ní ònà ma àgùdǎ-ònà ònà, tsí àgùdǎ-ònà ònà gbo ma ònà#é. Tsí ònà dzé ní ònà kó mú ikú-ònà tǎ náàtsùgbé-ònà#á. ¹⁶ Ònà né àgùdǎ-òmírè ònà gbo, tsí à kò wà nágbo yèé. Ó wà ní ònà kó káa gbé ònà wá. Ànà gbo, à nákò gbó onù-ònà, tsí ònà nákò mú ànà kpó, tsí ònà si nágbo òkǎntso, tsí aró-àgùdǎ òkǎntso gbo gé ní nákò wà fú ònà#á. ¹⁷ Boba-ònà né àmúǎ fú ònà, iné yèé tse#é, ònà ká-ònà, ònà dzé ní ònà kó mú ikú-ònà tǎ, tsí ònà kó sèé dzí wá náyé ró. ¹⁸ Ònà ká-ònà ní dzé ní ònà kó kú#é. Bì ònà kò fú ònyà-kǎ nǐnà, à kàkò nyáa kpa ònà. Boba-ònà fú ònà nǐnà ní ònà kó mú ikú-ònà tǎ, tsí ó fú ònà nǐnà ní ònà kò sèé dzí wá náyé gbo.

¹⁹ Kíbì ó wí afí nyèhè ònà ró#é, ó tse tsí arū-onùgbó-ònà-ìyúdǎ ònà kò dè ró. ²⁰ Kpíkpò-ònà wà fí ní: Edzòt-kǎ ní wà dǎkpò fúu#é. Ó dǎ, ó wà súfú ní. Ká máa rētìgbè-è.

²¹ Tsí ene-òmírè ònà gbo náànjírì-ònà wà fí ní: Ene yèé edzò-kǎ wà dǎkpò fú#é kàkò nyáa wà wínyè bèè. Edzò yèé wà dǎkpò fú#é kàkò nyáa tsí odzú fú#é.

Ònà-ìyúdǎ ònà kò ní ònà kàkò gbà si ònà-è ní Yèèsù ònà Òdáyé dzé òkǎntso

²² Bàáyí#é, ònà-ìyúdǎ ònà lo ònà Yèrúsàlèmi, tsí ká káa dze dǎ-ònà-kǎ bè. Dǎ#é, à náa kpèé ní dǎ-ìdžèbò-Òdáyé titít. Àsòkò#é wà dzé iwèrè-òdžò ònà otútù.

²³ Nǐèé, Yèèsù lo nógbà-ìlè-Òdáyé†, tsí wà rē wérì-ìfáfè-Sàlòmót. ²⁴ Tsí onùgbó-ònà-ìyúdǎ ònà lo, tsí káa sú wérì-è, tsí wà bèrèé ní: Títí fú iwèrè mèlò ònà kó dǎro

dèè, tǎnà kó wí òtító fú ònà? Ó dǎ, bí ó tsi ònà ní dzé Kírísitò Agbanèlè yèé Òdáyé tsǎ, tsí bè wá#á, ní kó wí fú ònà gǎgǎ nò.

²⁵ Tsí Yèèsù wà wí fú ònà ní: Ònà ti wí fú ònà, tsí à kò gbàa gbó. Iné-àwùsi yèé ònà ònà náa fí ní ó dǎkpé-Bo-ba-ònà, tsí ònà wà tse#é wà ònà ònà dǎre nò. ²⁶ Tsí ònà, à kò nyáa gba ònà gbó. Iné yèé tse#é, à kò dzé àgùdǎ-ònà ònà ní. ²⁷ Àgùdǎ-ònà ònà náa gbó onù-ònà. Ònà ma ònà, tsí à náa tē náànyì-ònà, ²⁸ tsí ònà náa fú ònà nááyè-àritá. À kàkò tsèrǎ láyè, tsí ònyà-kǎ kpókpó gbo kàkò nyáa kpàkpàti ònà nówò-ònà. ²⁹ Boba-ònà ní kè ònà ònà-ònà#é. Tsí Boba-ònà lákú lǎre iné òkǎlǎkǎ kpó. Ònyà-kǎ kpókpó kàkò nyáa kpàkpàti ònà nówò-è. ³⁰ Òdáyé Boba gbo, ònà ká-ònà gbo, òkǎntso ní ònà dzé#é.

³¹ Kíbì onùgbó-ònà-ìyúdǎ ònà gbó afí nyèhè#é, à tó se òkúta ró, tsí ká ònà taá kpa.

³² Tsí Yèèsù wà wí fú ònà ní: Iné-ire yèé Boba-ònà ní ònà kó tse#é, ònà tse ònà kpíkpò nódzú-ònà. Bàáyí#é, àtsùgbé-iné-ire yèèsì à wà wo ká ta ònà nòkúta kpa fú ònà#é?

³³ Tsí à wà wí fú ònà ní: Kò tsi àtsùgbé-iné-ire yèé ó tse ònà#á ní tse tsí ònà wà wo ònà kó taá nòkúta kpa#á. Ó dǎ, kíbì ó wà wínyè, tsí wà ònà bú Òdáyé#é ní tse tsí ònà wà wo ònà kó kpa#á. Ònà yèé dzé ònyà#á má wà mú ara-è kpe Òdáyèè?

³⁴ Tsí Yèèsù wà wí fú ònà ní: Nǐhè-ekpa-Òdáyé†#é, ekpa yèé ònà ònà ká-ònà wà kpè ní tǎnà#á, à kò iné si bè ní Òdáyé wí fú ònà-ìsàràyélit ònà ní: "È wà kíbì Òdáyé bè."

³⁵ Bàáyí#é, ònà kpó, ònà má ní iné yèé Òdáyé fí#é, ònyà-kǎ kpókpó kàkò nyáa nòó. Bì ó dzé ní Òdáyé wínyè fú ònyà ònà, tsí fí fú ònà ní à wà kíbì Òdáyé bè fee, ³⁶ kí tse tsí ònà yèé Òdáyé Boba tsǎ, tsí bè wá ònà talè bí#é, ònà fí ní ònà dzé Ònà bíbì-Òdáyé, tsí à wà fí ní ònà wà bú Òdáyé? ³⁷ Bì ònà kò wà tse iné yèé Boba-ònà wà wò ní ònà kó tse#é, ní ká máa gba ònà gbó né. ³⁸ Ó dǎ, bí ó dzé ní ònà wà tseé ná, bí à kàkò gba ònà gbó gbo, ká gba iné-àwùsi yèé ònà wà tse ònà#á gbó nò. Nǐèé, ná kò yé ònà dzálè ní ònà Òdáyé mèèdzì, òkǎntso ní ònà dzé#é.

³⁹ Ti nára-afí nyèhè ró#é, à wà wo ká múu, tsí ó bǐ nówò-ònà.

⁴⁰ Nǐèé, ó ònà, tsí lo náatàkè-òdžò-Yòdǎni. Ó lo ònà Yòhánàt náa wè† fú ònyà ònà dzòó#é, tsí káa kí bè si.

⁴¹ Tsí ònyà kpíkpò náa wà lo ònà-è. Tsí à náa wà fí fú ara-ònà ní: Yòhánà kò tse iné-àwùsi-kǎ kpókpó wòrì. Ó dǎ, ó wínyè kpíkpò ti nára-idza yèé, tsí iné yèé ó fí ònà kpó#é dzé òtító.

⁴² Nǐèé, ene yèé náa lo ònà-è ònà#á, ònyà kpíkpò náànjírì-ònà náa gbàa gbó.

Làsàro kú, tsí Yèèsù dzí ti náànjírì-òkú ònà wá náyé

11 Náànyì-bèè#é, ònyà-kǎ wà, tsí à náa kpèé ní Làsàro, tsí ó wà tsàkòrò. Làsàro#é wà ònà-è Bètàni. Tsí idǎ-è ònà gbo wà ònà#é bè kè. À náa kpe òkǎ ní Màritá, tsí kpe enikéèdzì-è ní Màriyà†. ² Màriyà#á ní dzé ònà-è yèé mú àdǎ rúrù, tsí ònà kpá esè fú Òlǎ-wa, tsí mú irǐ-èwò-è, tsí ònà nòó#é. Tsí ònà-è gbo ní dzé

† Ìwè-Orí ònà 82:6 (Psaumes 82:6)

Làsàro yèé wà tsàkǎrǎ#é. ³ Níbèé, ìdà-è méèdzi ña#á rá ònyà-kǎ ní kó lo kàà dzé fú Yèèsù ní: Ìlá-wa, ìdza-è yèé fé fúu lárè#é wà tsàkǎrǎ.

⁴ Kíbì Yèèsù gbó ikǎ#é, ó ní: Àrǎ-Làsàro#é, kò tsi àrǎ-ikú ní. Ó wà tsàkǎrǎ, tsí kó ñ nye Ìdáyé ní. Tsí gbà òntá-àrǎ tèè ní ònyà ña náko rí ikpá-oma bíbí-Ìdáyé#é.

⁵ Màrítà ònu Màrìyà má nára-Làsàro, inàbí méeta nyèhè ña#á, Yèèsù náa né àmúqǎ fú ña tó bée. ⁶ Tsí kíbì ó gbó ní kò wà sǎ fú Làsàro#é, ó tǎ tse òdzó méèdzi ró ní ó wà#á ⁷ tǎná kó wáa wí fú òmatsé-è ña ní: Àña kó sè lo nère-Yùdqéyà.

⁸ Kíbì ó wí bée#é, òmatsé-è ña wà bèrèé ní: Akóne, nára-òdzó ña ní onùgbó-oma-Ìyúqàt ña wò ní àña kó taá nóokúta kpa bée#é, tsí ó wà wo kó sè lo bè róó?

⁹ Tsí Yèèsù wà wí fú ña ní: Àngo máàméèdzi ní wà ònǎ-òsǎ-kǎ#á nǎ. Bí ònyà-kǎ wà rè ònǎ#á, kǎkó kò esè, iné yèé tse#é, òdzó wà má, tsí ó wà rírǎ kérékére. ¹⁰ Ó dǎ, bí ònyà-kǎ wà rè nóoru#é, náko kò esè, iné yèé tse#é, òdzó kò wà má, tsí kó rírǎ kérékére.

¹¹ Kíbì ó wí bée tǎ#á, ó sè, tsí wà wí fú ña ní: Ìdza-àña, Làsàro sǎrǎ lo si, ònu náko lo kàà dzíi.

¹² Tsí òmatsé-è ña wà wí fúu ní: Ìlá-wa, bí ó dzé ní orǔ ní ó sǔ#é, ní àrǎ#é náko tǎ fúu ònèé nǎ.

¹³ Yèèsù wà dzíkò-ikú-Làsàro fú ña ònèé. Tsí àña ònu, à kò gbó òkpi-è bée, tsí à dèdzú kíbì à náa sǎrǎ lo bée#é gé ní. ¹⁴ Níbèé, Yèèsù yaá fú ña gǎgǎ ònèé ní: Làsàro kú. ¹⁵ Ó dǎ, àtóorí-ña#á, ó dǎ fú ònu ní ònu kò wà bè tǎná ó kú. Ikú-è#é náko tse tsí àña yèé dzé òmatsé-ònu ña#á, à náko né àkaralé si òntá-ònu rere ònèé. Bàayí#é, àña kó ònu, tsí àña kó lo òndò-è.

¹⁶ Òmatsé-è-kǎ wà, tsí à náa kpèé ní Tòmá. Èdziré ní ó dzé#é. Kíbì ó wí bée#é, Tòmá#á wí fú enikéèdzi-è ña ní: Àña gbo, àña kó lo kàà kú bá akóne-àña.

¹⁷ Níbèé, à ònu, tsí dǎ ònǎ-ìlú-Làsàro. Kíbì Yèèsù tó#é, ó gbó ní à rí Làsàro, ó tó òdzó méeré ná. ¹⁸ Ìlú-Bètání#é, dzídzè-è kò lárè òntá-ònu méeta fú òlú-Yèrúsàlémì, ¹⁹ tsí òma-Ìyúqà ña kpíkò wá, tsí ká wáa re Màrítà ònu Màrìyà kíbì òmànà-ña kú#é.

²⁰ Kíbì Màrítà gbó ní Yèèsù bàa#á, ó ònu, tsí fùqá lo kàà kpàqé-è. Tsí Màrìyà ònu dzokó si ònǎ si. ²¹ Tsí Màrítà tó òndò-è, tsí kpèé ní: Ìlá-wa, ó dǎ, ó má tsi ó wà bí#é, òmànà-ònu kàà kú. ²² Ònu mà ní bàayí#é, òwèrè kò lo wóná. Bí ó bere Ìdáyé ònèé òkǎlǎkǎ kó, náko fúu ònèé.

²³ Tsí Yèèsù wí fúu ní: Òmànà-è náko sè dzí ti náànjírí-òkú ña wá náyé.

²⁴ Tsí Màrítà gbo wí fúu ní: Ònu mà ní òndò-è-òntá#á, òndò-è yèé òkú ña kó náko sè dzí wá náyé#é, ònu gbo náko dzí wá.

²⁵ Tsí Yèèsù sè wà wí fúu ní: Ònu ní náa fúne náayè#é. Ònu ké ní náa dzí òkú ña gbo wá náyé#é. Ó dǎ, bí ònyà-kǎ gba ònu gbó, bí ene nyèhè kú gǎqǎ gbo, náko sè dzí ti náànjírí-òkú ña wá náyé. ²⁶ Tsí ònyà òkǎlǎkǎ kó yèé wà náayè si bàayí#é, bí ònyà-kǎ gba ònu gbó, ene nyèhè kò kú láyé. Ó gbàá gbó bée#é?

²⁷ Tsí Màrítà ní: Èè! Ó dǎ, ònu gbàá gbó ní ònu ní dzé Kírísítò, òma bíbí-Ìdáyé#é. Ònu ní dzé ene yèé Ìdáyé tsǎ ní ònu kó bè wá òntá-è bí#é.

²⁸ Kíbì ó wí bée tǎ#á, ó lo òlè òndò-è, Màrìyà, tsí kàà dǎkpá fúu ní: Akóne wá, tsí wà kpèé ní kó wá.

²⁹ Kíbì Màrìyà gbó bée#é, ó ònu gbàá, tsí dǎ ònǎ-òndò-è. ³⁰ Nìwèrè nyèhè#é, Yèèsù kò wò ònǎ-ìlú#é wóná. Ó wà ní ó wà si, tsí Màrítà kàà kpàqé-è#é ní.

³¹ Kíbì Màrìyà ònu gbàá bée#é, òma-Ìyúqà yèé wà ònǎ òndò-è, tsí wà rée ña#á, à dèdzú ó lǎkòò neri#é, tsí kó kàà sǎkú ní, tsí à tē náànyì-è.

³² Níbèé, Màrìyà kàà tó ní Yèèsù wà#á. Kíbì ó rí Yèèsù#é, ó kàà kálè nábe-è, tsí wà wí fúu ní: Ìlá-wa, ó má tsi ó wà bí#é, òmànà-ònu kàà kú.

³³ Kíbì Yèèsù rí ní ó wà sǎkú, tsí òma-Ìyúqà yèé tē náànyì-è ña gbo wà sǎkú báa#á, inó wóo tsùtsùtsù, ³⁴ tsí ó wà bèrè ña ní: Níbì sí rí sí?

Tsí à wí fúu ní: Ìlá-wa, ó dǎ, kó wá, tsí kó wáa rí.

³⁵ Tsí Yèèsù dǎ òkú. ³⁶ Kíbì òma-Ìyúqà ña#á ríi, tsí ó wà sǎkú#é, à ní: È rí gé! Ó né àmúqǎ fúu òndò-è.

³⁷ Tsí ònyà kǎña náànjírí-ña wà fǎ ní: Ó tsí òdzú fú afǎdzú nǎ! Tsí kò nyáa tse tsí Làsàro kó máa kúu?

³⁸ Tsí inó tǎ wó Yèèsù ró, tsí ó kàà tó neri#é. À dǎ ònǎ-òkúta, tsí rí Làsàro ònè ní. Tsí à mú òkúta lǎkú tsít-sédzú-kǎ, tsí ñ dǎ arǔ-è. ³⁹ Níbèé, Yèèsù wí fú ña ní ká rí òkúta#á ònu nárǔ-ifò#é.

Tsí Màrítà, òndò-òkú#é wà wí fúu ní: Ìlá-mi, náko ti wà rǔ ná. Ó dǎ, òdzó méeré bàayí ní à ti ríi#é.

⁴⁰ Tsí Yèèsù wà wí fúu ní: Ònu kò ti wí fúu ní fee, bí ó gba ònu gbó, náko rí lǎlǎkú-Ìdáyéè?

⁴¹ Níbèé, à rí òkúta#á ònu. Tsí Yèèsù ké òdzú lo ònǎ-òkúta, tsí ní: Ìdáyé Boba, ñ wà kǎ ní ò gbó ònè wúwú-mi.

⁴² Nì mà ní nà rǎtǎgbè-ònè wúwú-mi ònè òkǎlǎkǎ kó. Ó dǎ, ñ wà fǎ, àtsùgbée ene yèé wà òndò-mi bí ña#á ká né àkaralé ní òwò ní bè mí wá#á.

⁴³ Kíbì ó wúùre bée tǎ#á, ó dúgbè kǎkú ní: Làsàro, fùqá!

⁴⁴ Tsí òkú#é fùqá kíbì à tseé gbà tǎná ríi#é. À mú atso lǎkú-kǎ bò fúu kútúkútú, tsí mú òdzá ña, tsí ñ dǎ akpá-è ònu esè-ña. Tsí à mú òdzá-kǎ gbo, tsí ñ dǎ èngbǎ fúu. Níbèé, Yèèsù wí fú ene yèé wà bè ña#á ní: Ká tú iné ña#á nára-è, tsí ká kòò dzòò, tsí kó lo.

À mú arǔ dè si òntá-Yèèsù

(Màtéwò 26:1-5; Màkò 14:1-2; Lúkà 22:1-2)

⁴⁵ Níbèé, òma-Ìyúqàt kpíkò ro Màrìyàt lo neri#é, tsí rí iné yèé Yèèsù tse nyèhè#é. Tsí náànjírí-ña#á, ònyà kpíkò gbàá gbó. ⁴⁶ Tsí ònyà kǎña gbo ònu lo kàà rí òma-egbé-Fàrisìt ña, tsí wí iné yèé Yèèsù tse#é fú ña.

⁴⁷ Níbèé, onùgbó-atsebo-Ìdáyét ña ònu òma-egbé-Fàrisìt ña, à kpe egbé-àkpèdzó-òma-Ìyúqà ña dzokó, tsí wà wí fú ña ní: Ìdza#á wà tse iné-àwùsì ña kpíkò. Kí wà ní àña kó tse bàayí? ⁴⁸ Bí àña kòò dzòò, tsí ó wà ònè si lǎkòò#é, ònyà kó náko gbàá gbó. Tsí ene-Rómàt ña náko wáa fǎ òndò-è-àña, tsí fǎ òndò-è-àña gbo.

⁴⁹ Ònyà-kǎ wà náànjírí-ña, tsí à náa kpèé ní Kàyáfà. Ònu ní dzé òndò-è-àña òndò-è-àña òndò-è-àña. Tsí ó ònu, tsí wà wí fú ña ní: À kò wà gbó òkpi-iné-kǎ kókpò ní. ⁵⁰ Ó dǎ, kò yé ña ní ònyà òkǎntso kó kú fú ònyà kó, tsí òndò-è-àña ña kó kó máa ra#á, sǎ lárèè?

⁵¹ Afɔ nyɛnɛ#é, kò ti nh̄sɛrɛ tɔŋu ká-è. Kíbí ó dzé ògá-atsebɔ-ɔ́dáyé ɲa nódzɔ nyɛnɛ#é ní tse tsí ó wà gba afɔ-ɔ́dáyé fɔ fú ɲa#á. Tsí ó ní: “Ó wà ní Yèésù kó kú fú ɔma-Ìyúdà ɲa”. ⁵² Tsí kò tsi ɔma-Ìyúdà ɲa s̄ŋú ní ó wà ní Yèésù kó kú fú#é. Ó wà ní kó kú, tsí ɔ́dáyé kó kpɛrí ɔma-è ɲa yèè túùnká wɛrí#é, tsí ń tse òkántso.

⁵³ Ti nódzɔ yèè Kàyáfà wí afɔ nyɛnɛ fú ɲa#á, ó tá h̄nɔ-onùgbɔ-ɔma-Ìyúdà ɲa ní àɲa kó kpa Yèésù gé ni. ⁵⁴ Ti nára-béè#é, Yèésù gbo kò tɔ wà mú ara-è si ńgbangba nódzú-onùgbɔ-ɔma-Ìyúdà ɲa ró. Tsí ó ɲɛ lo ńh̄lú-ká. À náa kpe ilú#é ní Èfirámi, tsí ó wà nɛrè-ká sómá-òdà. Tsí ɔŋu ɔmatsé-è ɲa gbé bɛ si.

⁵⁵ Ɗbèé, iwèrè sómá, tsí ɔma-Ìyúdà ɲa kó dzé ɔdɔ-Àdádzɔt̄#é. Tsí ɔnyà kpíkɔpò wà ɲɛ ńh̄lú-è, tsí wà lo ńYèrusalémì, tsí kó káa gba àfàrá t̄nà ɔdɔ#é kó tó.

⁵⁶ Báàyí#é, à wà wo Yèésù. Tsí kíbí à wà nógbà-ilé-ɔ́dáyé si#é, à wà bere ara-ɲa ní: Ìsɛrè mèé ɲa wà tse báàyí? Nákó wà nódzɔ#é nàmi kàkó wá? ⁵⁷ Onùgbɔ-atsebɔ-ɔ́dáyé ɲa ɔŋu ɔma-egbé-Fàrisi ɲa ti wí fú ɔnyà ɲa ní: Bí ɔnyà-ká ma ńbí Yèésù wà#á ní kó wáa wí fú ɲa, tsí ká káa múu.

Màriyà dā àdɛ̀ dā nɛ̀sɛ̀ fú Yèésù

(Màtèwò 26:6-13; Màkò 14:3-9)

12 Kíbí ó bɔ ɔdɔzɔ mèéfà, tsí ɔma-Ìyúdàt̄ ɲa kó dze ɔdɔ-Àdádzɔt̄#é, Yèésù ɲɛ bɛ, tsí lo ńBètànì. Ìlú-Làsàrò, ɛnɛ yèè ó dzí ti náàŋírí-òkú ɲa wá náyé#é ni.

² Ɗbèé, à se dzídze fúu. Tsí ɔnyà ɲa kpɛrí si nára-kpɔr̄, tsí wà dzené báa, tsí Làsàrò gbo wà náàŋírí-ɲa. Màrità gbo wà bɛ, tsí wà kpɛ̀ dzídze fú ɔnyà ɲa.

³ Màriyàt̄ ɔmànà-Màrità gbo wà bɛ. Tsí ó lo káa ké àdɛ̀ rúrú firífirí-ká wá, tsí wáa dāá dā nɛ̀sɛ̀-Yèésù. Àdɛ̀#é k̄ àlàbò-lítà-ká, tsí ó gbowó gbo hénú. Egi-nàridò s̄ŋú ní à ń tseé#é. Tsí ó dāá dā nɛ̀sɛ̀-Yèésù kpó, tsí ó wà mú ir̄-éwo-è nɔ́. Ɗbèé, rúrú-àdɛ̀#é gba ilé#é kpó.

⁴ ɔmatsé-Yèésùt̄-ká wà, tsí à náa kpèè ní Yúdà Sikàriyòt̄. Ɔŋu ní wáa ta Yèésù#é. Kíbí ó rí bɛè#é, ó ní: ⁵ Àdɛ̀#é nákó nyáa gbowó tó ìmarū-owó-itsé-ɔdɔzɔ ɔgɔrú lé ńgboó (300) nò. Kí tse tsí à kò tàá, tsí ká mú owó-è fú adziyàkú ɲa báàyí?

⁶ Kò tsi ó wà rāābo fú olákèma ɲa ní tse tsí ó wà fɔ bɛè#é. Olè ní ɔŋu ká-è dzé#é. Ɔŋu ní náa bané àdákà-owó#é. Tsí bí à mú iné-ká si ńnè ná, náa kée dúkú fú ara-è.

⁷ Tsí Yèésù kò fúu ní: Kó kɔ́ dzɔ́, tsí kó míra. Ó dji, ó mú àdɛ̀#é dúkú si fú ɔdɔzɔ-riri-ɔŋu ni. ⁸ Adziyàkú ɲa ɔŋu, à wà bá ɲa si nódzɔ kódzɔ. Ó dji ɔŋu, ɔŋu kàkó wà bá ɲa si títi lo.

⁹ Ɗbèé#é, ɔnyà ègbèlèègbè-ká náàŋírí-ɔma-Ìyúdà ɲa gbó ní Yèésù wà ńBètànì si, tsí à wá ní ɲa kó wáa ríi. Kò tsi àtsùgbé-ɔŋu ńikà ní à wá#á. À wá, àtsùgbé ká wáa rí Làsàrò, ɛnɛ yèè Yèésù dzí ti náàŋírí-òkú ɲa wá náyé#é gbo. ¹⁰ Kíbí onùgbɔ-atsebɔ-ɔ́dáyét̄ ɲa gbó bɛè#é, à mú arū dé ní ɲa kó kpa Làsàrò gbo, ¹¹ iné yèè tse#é, àtsùgbé-è ní ɔma-Ìyúdà kpíkɔpò s̄ náànyì-ɲa, tsí wà tè náànyì-Yèésù#é.

Yèésù wò ńh̄lú-Yèrusalémì kíbí ólú bé

(Màtèwò 21:1-11; Màkò 11:1-11; Lúkà 19:28-40)

¹² Ó dji ńlè má-è, tsí ɔnyà ègbèlèègbè yèè wá nódzɔ-Àdádzɔt̄#é, à gbó ní Yèésù bàa ńYèrusalémì. ¹³ Ɗbèé, à ɲɛ, tsí káa dā òkpè ɲa bané, tsí lo ká káa kpàdɛ̀-è. Tsí à wà dūgbe ní: Ènyì! Kùsèè fú ɛnɛ yèè bàa nárū-ɔ́lɔdzɔ#é! Kùsèè fú ólú-ilú-Ìsàràyé!l̄!

¹⁴ Ɗbèé, Yèésù rí kétékété-ɛdā-ká, tsí ó dzí ɲh̄tá-è. Ó dzí ɲh̄tá-è bɛè ti nára-kíbí à ti kɔ́ si ńNwé-ɔ́dáyét̄#é. À kɔ si ní:

¹⁵ “ɔma-Siyónit̄ ɲa, ɛdɔ́ kó máa dā ɲé.

È rí! Ólú-ɲé bàa.

Ó dzí ńkétékété-ɛdā, tsí bàa.” †

¹⁶ ɔmatsé-è ɲa kò gbó òkpì-iné-ká kpókpo ńh̄dì-bè. Ó dji, náànyìwà, kíbí ó dzí ti náàŋírí-òkú ɲa, tsí lo nòr̄#é, ní à tédzú ní à ti kɔ iné nyɛnɛ ɲa si ńNwé-ɔ́dáyé ti nára-è, tsí ɔnyà ɲa gbo tseé kíbí Ìwé-ɔ́dáyét̄ fɔ́#é.

¹⁷ Báàyí#é, ɔnyà kpó yèè wà ńdì-Yèésù ńh̄wèrè yèè ó kpe Làsàrò fùdā ńh̄-éri, tsí dzí ti náàŋírí-òkú ɲa wá náyé#é, à wà kpèr̄-è fú ɔnyà ɲa. ¹⁸ Ɗnè ní ɔnyà kpíkɔpò lo káa kpàdɛ̀-è#é. Ìdèndè#é, ɔnyà ɲa gbó kíbí ó tse iné-àwùsì ɔto nyɛnɛ#é.

¹⁹ Ɗbèé, ɔma-egbé-Fàrisit̄ ɲa wà fɔ fú ara-ɲa ní: Àh̄h̄! È kè wà rí báàyí? È kàkó nyáa tse iné-ká kpókpo fúu né. Ɔnyà kpó wà tè náànyì-è.

Yèésù wà kpòwe fú ɲa ti nára-ikú-è

²⁰ ɔma-Gèrèkì kàɲa gbo wà náàŋírí-ɛnɛ yèè ɲa wá nódzɔ#é, tsí ká wáa s̄ ɔ́dáyé#é. ²¹ Ɗbèé, à lo káa rí Filíkpo, tsí wà wí fúu ní: Ɔgá, àɲa wà wo kó rí Yèésù. (Filíkpo#é, ɔma-Bètsàiyidā ɲa ni. Ìlú#é wà nɛrè-Gàlilè.)

²² Ɗbèé, ɔŋu gbo ɲɛ, tsí lo káa múu wí fú Àndɛ̀rè. Tsí àɲa mèèdzì#é, à lo ńdì-Yèésù, tsí káa múu wí fúu.

²³ Tsí Yèésù wà wí fú ɲa ní: Ìwèrè tó, tsí ɔnyà ɲa kó rí lílákú-ɔŋu, ɛnɛ yèè ɔnyà bí#ét̄. ²⁴ Ó dji, ɔŋu wà wí fú ɲa ní fee, bàfó ɔma òkántso, bí kò tsubú si ńlè, tsí dzirà#á, ká dji kpíkɔpò láyé. Ɔkántso#é gé ní náa dzé si#é. Ó dji, bí ó dzirà#á, náa lama kpíkɔpò. ²⁵ ɛnɛ yèè wà tsèsèrè si ńh̄tá-ayé-ara-è gé#é, ɛnɛ nyɛnɛ nákó tsèrá. Tsí ɛnɛ yèè kò wà mú ayé-è kpe iné-ká ńh̄talè bí#é, àyè wà fúu si báàyí, tsí nákó wà fúu si títi lo náàritá. ²⁶ Bí ɔnyà-ká wà wo kó dzíté fú ɔŋu, ɛnɛ nyɛnɛ kó tè náànyì-ɔŋu. Ɗbí ɔŋu nákó wà#á, ńbè ké ní adzíté-ɔŋu gbo nákó wà#á. Tsí bí ɔnyà-ká dzé adzíté-ɔŋu#é, Boba-ɔŋu nákó ké éwo-è lo ńh̄gbèrì. ²⁷ Báàyí#é, ɛdɔ́-ɔŋu kò dzokó si. Tsí bí ɔŋu kó fɔ fàá báàyí? Ɔŋu kó fɔ ní: Boba-mi, gbà mí nárū-iréré yèè bàa náàsòkò yèè#é? Ɔò. Ɔŋu kàkó nyáa fɔ bɛè. Àtsùgbé-iréré#é gidì ní ɔŋu wá ńh̄talè#é náàsòkò yèè#é. ²⁸ Ó dji, ɔ́dáyé Boba, kó mú lílákú-è díre ɔnyà ɲa.

Ɗbèé, ɔŋu-ká dɔ́ ti nòr̄, tsí wà fɔ ní: Ɗ ti mú lílákú-mi díre ná, tsí màa tɔ múu díre ró.

²⁹ Ɗbèé, ɔnyà kpíkɔpò yèè wà bɛè#é, à gbó kíbí ɔŋu#é dɔ́ gbà#á. Tsí à wà fɔ ní: Àyèrá ní ké bɛè#é. Tsí ɔnyà kàɲa ní: Adzíté-òr̄t̄-ká wínyè fú Yèésù ni.

† Ìwé-Sàkàriyà 9:9 (Zacharie 9:9)

³⁰ Tsi Yèésù wà wí fú ña ní: Kò tsi òñu ní onù#é wà wínyè fú#é. Ó ò, àña ní ó wà wínyè fú#é. ³¹ Ó ò báàyí ní iwèrè tó, tsi Ìdáyé kó kpedzò fú ònyà-ayé yèé ña#á. Báàyí ní iwèrè tó, tsi Ìdáyé kó lé Ètsùt, ólú-italè bí ñde#é. ³² Tsi òñu, ñhèwèrè yèé à náko ké òñu ñde ñh-talè#é, òñu náko gbé ònyà kpó lo ñdò-ara-òñu.

³³ Ó wà wí afò yèé bé fú ña, tsi wà ñ nya kíbí náko kú gbà#á díre ni.

³⁴ Ñbèé, ene yèé wà bè ña#á, à wà wí fúu ní: Ìwé-Ìdáyét wí fú àña ní Kírísitò náko gbé náyé bí títi lo náaritá ni. Kí tse tsi ó wà fò fú àña ní Ene yèé ònyà bí#é, à náko kéé ñde ñhtalè? Nèé dzé Ene yèé ònyà bí#é gidi ñhkéé ni?

³⁵ Tsi Yèésù wà wí fú ña ní: Mímá wà ñdi-ña si. Ó ò, ó wà fú àsòkò tsígídí-kà gé ni. Ñbèé, kíbí dzé wà má fú ña#á, ká rě, tsi òkùkù kó máa kù dí ña nòñà. Inyé yèé tse#é, ene yèé wà rě nòkùkù#é, kà ma ñbí ó làkò#é. ³⁶ Ó ò, ñhèwèrè yèé mímá wà ñdi-ña si#é, ká gbàá gbó, tsi ká ò òma-è ña.

Òma-Ìyúdà ña kò ní àña kàkò gba Yèésù gbó

Kíbí ó wí fú ña bèé tá#á, ó sá ñde ñdi-ña, tsi kàa dúkù ñhdi dzídze-kà odé. ³⁷ Kíbí ó dzé gidi ní Yèésù tse inyé-àwùsi kpikpò, tsi à rí#é, à kò gbàá gbó. ³⁸ Ó lo bèé, àt-sùgbée afò yèé Yèsáyàt agbáfò-Ìdáyé fòt ti fò wáa lo#é kó tse ni. Yèsáyà ní:

“Ìdídé, àa dzíkò-èe fú ña, tsi à kò gbàá gbó.

Ò tse inyé-àwùsi ña fú ña,
tsi à kò rí ikpá-èe ñhè.” †

³⁹ Inyé yèé tse tsi à kò nyáa gbàá gbó#é, Ìdáyé òñu ká-è gbà ñhtá-Yèsáyà#á ké, ⁴⁰ tsi ní:

“Ìdáyé sirí bo odzú-ña,
àtsùgbée ká máa wà rírã,
tsi ó tse tsi iféénó tá dí ña gbo,
àtsùgbée ká máa wà gbó òkpi-afò-è.
Ìdáyé tse bèé, àtóorii ká máa nyí lo ñdò-è,
tsi kó bo ñá.” ††

⁴¹ Yèsáyà fò bèé, inyé yèé tse#é, ó rí lílákù-Yèésù, tsi ó wà wíi ni.

⁴² Ñhtántá-è#é, ònyà kpikpò náàñírí-onùgbó-òma-Ìyúdàt ña gba Yèésù gbó. Ó ò, àtsùgbé-òma-egbé-Fàrisit ña#á, à kò nyáa fò gāgā. À wà sá ní ká máa lé àña ñlé-ìkpàdè-òma-Ìyúdàt ña. ⁴³ À náa wà wò ní ònyà ña kó nye àña láre Ìdáyé kó nyè ñá.

⁴⁴ Ñbèé, Yèésù wà wínyè dúgbe fú ña ní: Bí ònyà-kà gba òñu gbó#é, kò tsi òñu ñhiká ní ó gbà gbó#é. Ó gba ene yèé be òñu wá#á gbo gbó. ⁴⁵ Tsi bí ònyà-kà rí òñu#é, ó rí ene yèé be òñu wá#á gbo ñhèé. ⁴⁶ Òñu wá ñhtalè#é, tsi òñu dzé mímá, àtsùgbée bí ònyà-kà gba òñu gbó#é, kó máa gbé nòkùkù. ⁴⁷ Bí ònyà-kà gbó afò-òñu, tsi kò múu tsitsé tse#é, kò tsi òñu ní wà kpedzò múu#é. Ó ò, òñu kò wá ní òñu kó wáa kpedzò fú ònyà ña. Òñu wá ní òñu kó wáa gba ònyà ña là ni. ⁴⁸ Bí ònyà-kà mú òñu taànù, tsi kò ní òñu kàkò gba afò-òñu gbó, àkpèdzò-kà wà, tsi náko dāabi fúu. Àkpèdzò#é, afò-òñu ña ni, tsi náko dāabi fúu nòdzò-itántá#á. ⁴⁹ Inyé yèé

tse#é, inyé yèé òñu wà wí#é, kò ti ñhserè tòñu ká-òñu. Ó ti ñhserè-Boba-òñu, ene yèé be òñu wá#á ni. Tsi ó wí fú òñu ní òñu kó wíi fú ònyà ña. ⁵⁰ Tsi òñu mà ní inyé yèé Boba-òñu wà fò ní ká tse#é, náa fúne náayè-àritá. Ó ò, inyé yèé òñu wà fò#é, òñu wà fò kíbí Boba-òñu fò fú òñu gbà#á ni.

Yèésù we esè fú òmatsé-è ña, tsi ñ díre kíbí à náko wà tse fú ara-ña gbà#á

13 Ó bo ilè kó má, tsi ká dze dè-Àdádzòt. Tsi Yèésù ti mà ní iwèrè tó fú òñu ní òñu kó ñde ñhtalè yèé, tsi lo ñdi-Ìdáyé Boba. Ó né àmúdò fú atènaànyì-è ña ñhtalè bí, tsi ó né àmúdò fú ña gbo títi lo ñhtántá.

² Báayí#é, Yèésù òñu òmatsé-è ña wà dze dzídze-alé. Tsi Yúdà, òma-Simóni Sitàriyóti, òñu gbo wà náàñírí-ña. Tsi Ètsùt ti mú isèrè-ìbàdí si néwo fúu ní kó ta Yèésù. ³ Yèésù òñu ká-è mà ní Boba-òñu mú inyé òkálòkà kpó bawò-òñu. Ó mà gbo ní ñdi-Ìdáyé ní òñu ti#é, tsi ñdò-è ké ní òñu náko sè lo#é. ⁴ Tsi ó ñde nára-kpòrò#é, tsi bó àwù-ìgbèrì-è si nákpàlò-kà, tsi ké atso-kà, tsi ñ ró nèèrèdè. ⁵ Tsi ó tsomi si náàwò-kà, tsi kpé esè-òmatsé-è ña wíwè òkàkà, tsi mú atso#é, tsi wà ñ nò fú ña.

⁶ Ñbèé, ó tó ñhtá-Simóni Òkúta. Tsi òñu wà wí fú Yèésù ní: Ìlá-wa, kí yàá, o we esè fú mii? Láyé!

⁷ Tsi Yèésù wà wí fúu ní: Inyé yèé òñu wà tse#é, kàkò nyáa gbó òkpi-è báayí wóná. Ó ò, náko wáa gbó òkpi-è náànyiwà.

⁸ Tsi Òkúta ní: Láyé, láyé, kàkò we esè fú òñu.

Tsi Yèésù ní: Bí òñu kò wèé fúu#é, idí kò wà fúu ñdò-òñu.

⁹ Tsi Simóni Òkúta ní: Ìlá-wa, bí ó dzé bèé ná, ni kó tédzú we éwo òñu akpá ña kpó fú òñu. Kó máa we esè sñjú gé fú òñu.

¹⁰ Tsi Yèésù wí fúu ní: Ene yèé wè dzálè kpó#é, òñu ti má si, tsi kò bèrè ní kó wè ró. Ó bo kó tsā esè gé ni. Ó ò, àña òñu, à má si. Tsi kò si tsi àña kpó ní má#á.

¹¹ (Ìdèndè#é, Yèésù ti ma ene yèé bókò tàa#á. Ñhè ní ó wà fò ní: Kò tsi àña kpó ní má#á.)

¹² Kíbí ó we esè fú ña tá kpó#é, ó sè ké àwù-è wò, tsi kàa dzokò nára-kpòrò#é ró, tsi wà bèrè ña ní: À gbó òkpi-inyé yèé òñu tse fú ña ñhserè#é#é? ¹³ Ó ò, bí à bókò wínyè fú òñu#é, à náa kpe òñu ní Akóne nàmi Ìlá-wa. Bí à wà kpe òñu bèé#é, à fò rere. Akóne òñu Ìlá-ña ní òñu dzé#é. ¹⁴ Kíbí òñu yèé dzé Ìlá-ña, tsi dzé akóne gbo fú ña#á, òñu wà we esè fú ña#á, ó wà ní náàñírí-ara-ña, ká wà we esè fú ara-ña ña. ¹⁵ Òñu tse isàwé-kà fú ña, tsi ká rí, tsi àña gbo ká wà tse fú ara-ña ña kíbí òñu tse fú ña gbà#á ni. ¹⁶ Ó ò, òñu wà wí fú ña ní fee, arú-kà kpókpó kà láre olówó-è, tsi adzitsé-kà gbo kà tsonùgbó-ene yèé bèé#é láyé. ¹⁷ Báayí#é, à ma inyé yèé òñu tse#é. Ó ò, bí à múu tsitsé tse, à we éwo-ire.

¹⁸ Kò tsi ti nára-àña kpó ní òñu wà wínyè#é. Ene yèé òñu tsā ña#á, òñu ma inyé yèé ene kúnukú dzé#é. Ó ò, Ìwé-Ìdáyét ní: “Ene yèé wà mówò bò náàwò òkántò bá mi#é, ò òtè-mi.” † Ñbèé, ó kpádzú ní afò nyènyè kó tse idèndè. ¹⁹ Báayí#é, òñu wà wíi fú ña tsúwádzú tána kó

† Ìwé-Yèsáyà 53:1 (Esaie 53:1) †† Ìwé-Yèsáyà 6:9-10 (Esaie 6:9-10)

‡ Ìwé-Orí ña 41:10 (Psaumes 41:10)

wáa tse béè. Àtsùgbée ñhwerè yèe náko tse béè#é, ni ká karalé ní ònu dzé ene yèe ònu wà fì ní ònu dzé#é. ²⁰ Ó ònu, ònu wà wí òtítít fú ña ní fee, bí ònyà-kà gba ene yèe ònu bè#é, ene nyèhè gba ònu ká-ònu gbo ñhèé. Tsí bí ònyà-kà gba ònu#é, ó gba ene yèe be ònu wá#á gbo.

Yèèsù ònu ene yèe bòkò tàà#á

(Màtèwò 26:20-25; Mákò 14:17-21; Lúkà 22:21-23)

²¹ Kíbí Yèèsù wí béè tá#á, inó wóo tsùtsùtsù, tsí ó yaá fú ña gāgā ní: Ònu wà wí òtítít fú ña ní fee, ene yèe bàkò ta ònu#é, ó wà náànjírí-ña bí.

²² Kíbí ó wí béè#é, òmatsé-è ña wà wo ara-ña kokoko. À kò ma ene yèe ó wà bá fì#é. ²³ Òmatsé-è-kā, àrínódzú-è gidi gidi, dzokó gbèè si, ²⁴ tsí Simóni Òkúta tsédzú fú ní kó bere Yèèsù ní: Nèé dzé ene yèe ó wà bá fì#é ná?

²⁵ Ñbèé, òmatsé#é mú arū sómá-Yèèsù, tsí wà bèrèè ní: Olá-wa, nèé dzé ene nyèhè ná?

²⁶ Tsí Yèèsù wí fú ní: Ònu náko bu kpónó, tsí ñ kpá òbè. Ene yèe ònu náko mú kpónó#é fú#é, ene nyèhè ní dzé ene yèe ònu wà bá fì#é.

Ñbèé, Yèèsù bu kpónó, tsí ñ kpá òbè, tsí ñ fú Yúdà, òma-Simóni Sīkàriyóti. ²⁷ Kíbí Yúdà gba kpónó#é gé#é, Ètsùt wò ñhà-è gbòkà. Tsí Yèèsù wà wí fú ní: Iné yèe ó wà wo kó tse#é, kó tseé gbòkà.

²⁸ Ene yèe ña wà bè, tsí wà dzeñé báa nára-kpòr#é, ònyà-kà kpókpo náànjírí-ña kò ma kí tse tsí ó wà fì fú béè. ²⁹ Kíbí ó dzé ní Yúdà ní náa bané àdákà-owó#é, ònyà kàña dédzú Yèèsù wí fú ní kó ló káa ra iné yèe ña kpádzú fú òd#é nàmi kó ló káa kpé iné kàña fú olákemà ña ni. ³⁰ Ñbèé, Yúdà gba kpónó#é, tsí ñ dze gé, tsí fùdá gbòkà. Ñhwerè nyèhè#é, òruru ti ru.

Yèèsù ní òmatsé-ònu ña kàkò nyáa tè náànyì-ònu wóná

³¹ Kíbí Yúdà fùdá ló#é, Yèèsù wà wí fú ene-àtibò ña ní: Ònyà ña bòkò rí lílákú-ònu, Ene yèe ònyà bí#é#é ñhèkèé. Tsí gbà ñhà-ònu, Ene yèe ònyà bí#é, à náko rí lílákú-òdáyé gbo. ³² Bí ònu, Ene yèe ònyà bí#é, ònu mú lílákú-òdáyé díre fú ònyà ña, òdáyé ònu ká-è gbo náko mú lílákú-ònu díre fú ònyà ña. Ñhèkèé gidi gé ní náko tseé#é.

³³ Tsí ó ní: Òma-mi ña, ó ònu, ònu náko wà náànyì-ña si fú àsòkò tsígíqí-kà gé ni. Náànyì-béè#é, à náko wo ònu. Iné yèe ònu wí fú onùgbò-òma-Ìyúqàt ña wáa ló#é ní ònu wà wí fú àña gbo báàyí#é. À kàkò nyáa ló ñbí ònu làkòò#é. ³⁴ Ònu wà fì fú ña ní ká tse iné titì-kà. Iné#é ní dzé ní náànjírí-ara-ña#á, ene kúnukú kó né àmúqđ fú enikèèdzì-è. Kíbí ònu né àmúqđ fú ña gbà#á, ká né àmúqđ fú ara-ña ña béè. ³⁵ Ó ònu, bí à né àmúqđ fú ara-ña ña béè#é, ònyà kpó náko mà ní à dzé òmatsé-ònu ña.

Yèèsù fì ní Òkúta náko sé ní ònu kò ma ònu

(Màtèwò 26:30-35; Mákò 14:26-31; Lúkà 22:31-34; Yòhánà 13:36-38)

³⁶ Ñbèé, Simóni Òkúta wà bèrèè ní: Olá-wa, ñbisí ò làkòò?

Tsí Yèèsù wà wí fú ní: Ñbí ònu làkòò#é, kàkò nyáa tè náànyì-ònu wóná. Ó ònu, náko wáa tè náànyì-ònu náànyiwà.

³⁷ Tsí Òkúta sé wà bèrèè ní: Ògá-mi! Ó ònu, kí tse tsí ònu kàkò nyáa tè náànyì-è báàyí? Ònu kpadí si ní ònu kó mú ikú-ònu tà náàtsùgbé-è nò.

³⁸ Tsí Yèèsù dzòhù fú ní: Ó ní ònu kpadí si ní ònu kó mú ikú-ònu tà náàtsùgbé-ònu? Ònu wà wí òtítít fú ní fee, náko sé gbà méeta ní láyé ònu kò ti mà ònu táná àkiko kó ko.

Yèèsù ní ònu ní dzé ònà yèe ló ñdi-òdáyé Boba#á

14 Tsí Yèèsù nyí, tsí wà wí fú àña kpó ní: Èdž kó máa dā ña. Ká karalé si ñhà-òdáyé, tsí ká karalé si ñhà-ònu gbo. ² Kpáfe-Boba-ònu tsédzú, tsí ilé kpíkpo wà ñhè. Bí kò wà béè#é, ònu kàkò wà wí fú ña. Ó ònu, ònu làkòò, tsí ònu kó káa tótse idì ñbí à náko wáa gbé#é si fú ña. ³ Tsí bí ònu ló káa tótse idì#é si fú ña tá, ònu náko sé wá, tsí ònu náko gbé ña ló ñdi-ara-ònu. Ñbèé, ñbí ònu náko gbé#é, àña gbo, à náko gbé ñbè. ⁴ Ó ònu, à ma ònà yèe ló ñbí ònu làkòò#é.

⁵ Ñbèé, Tòmá wà wí fú ní: Olá-wa, àña kò ma ñbí ó làkòò#é né. Bí àña náko nyáa tse fàa, tsí ma ònà yèe ló bè#é.

⁶ Tsí Yèèsù wà wí fú ní: Ònà#á, ònu ká-ònu gidi ni. Tsí ònu dzé olí-òtítít, tsí dzé olí-àyè gbo. Ó ònu, ònyà-kà kpókpo, bí kò gbà ñhà-ònu táná, kàkò nyáa ló ñdi-Boba-ònu. ⁷ Tsí kíbí à ma ònu#é, à náko ma Boba-ònu gbo. Ó ònu, ti báàyí gidi#é, à màá, tsí à rii gbo.

⁸ Ñbèé, Filíkpò wà wí fú ní: Olá-wa, ó ònu, kó díre òdáyé Boba#á fú àña. Bí ó díreé fú àña gé ná, ó ti tó.

⁹ Tsí Yèèsù ní: Filíkpò! Ònu wà bá ña si báàyí, ó dzé, tsí kò ma ònu wóná? Bí ònyà-kà rí ònu, ó rí òdáyé Boba gbo ñhèé. Bé fàa, tsí ó wà fì ní ònu kó díre òdáyé Boba fú àña? ¹⁰ Kò né àkaralé ní ònu tse òkántso bá òdáyé Boba, tsí òdáyé Boba gbo tse òkántso bá ònu?

Tsí ó nyí, tsí wà wí fú ña ní: Afì yèe ña ònu wà wí fú ña#á, kò ti ñhèrè tònju ká-ònu. òdáyé Boba ní tse òkántso bá ònu, tsí wà tsitsé-è ña gbà ñhà-ònu#é.

¹¹ Kíbí ònu wà fì fú ña ní ònu tse òkántso bá òdáyé Boba, tsí òdáyé Boba gbo tse òkántso bá ònu#é, ká gbàá gbó. Ó ònu, bí à kàkò gba afì-ònu gbó gidi#é, ká gba ònu gbó, àtsùgbé-itsé yèe Boba-ònu wà tse gbà ñhà-ònu#é. ¹² Ó ònu, ònu wà wí òtítít fú ña ní fee, bí ònyà-kà gba ònu gbó, náko tse iné-àwùsi ña kíbí ònu gbo, ònu náa tse gbà#á. Náko tse láre ònu gidi ró. Iné yèe tse#é, ònu làkòò ñdi-Boba-ònu. ¹³ Tsí bí à kpe éko-ònu, tsí bere iné òkálìkà kpó, ònu náko tseé fú ña. Ònu náko tseé fú ña béè, àtsùgbéè ònyà ña kó rí lílákú-òdáyé Boba gbà ñhà-ònu yèe dzé òma-è#é. ¹⁴ Bí à kpe éko-ònu, tsí bere ònu ñhè-kà, ònu náko tseé fú ña.

Yèèsù wà tàlé fú òmatsé-è ña ní ònu náko be lègbè-kà wá fú ña

¹⁵ Tsí Yèèsù wà fì ró ní: Bí à né àmúqđ fú ònu, à náko wà tse si ñhà-iné yèe ònu wà fì fú ña ní ká tse#é. ¹⁶ Tsí ònu náko wí fú òdáyé Boba, tsí náko fú ña ñlègbè

òmírè-kǎ, tsí lègbè#é nákó wà náànyì-ḡa si tífí ló.
¹⁷ Lègbè#é, Mímí-ḶḶáyéḶḶ ni. Òḡu ké ní dzé olí-òtít#é.
 ḶḶnyà-ayé yèé ḡa kàkó nyáa gbàá, tsí kó wà náànyì-ḡa
 si. Inḡé yèé tse#é, à kò ríi, tsí à kò màá gbo. Ó ḡi àḡa
 òḡu, à màá. Nákó wà náànyì-ḡa si, tsí nákó wà òḡá-ḡa
 gbo si tífí ló. ¹⁸ Báàyí#é, òḡu kàkó kò ḡá dzòó kíbí ḡma-
 òkú ḡa bé. Òḡu nákó sḡé wá ḡḡi-ḡa. ¹⁹ Ó ḡi, ó bḡ odé, tsí
 ḶḶnyà-ayé yèé ḡa kàkó rí òḡu ró. Àḡa òḡu, à nákó rí òḡu.
 Òḡu, òḡu ní dzé olí-àyè#é. Tsí ti nára-béè#é, àḡa gbo, à
 nákó rí àyè.

²⁰ Tsí ó ní: Bí ḡdzó#é wáa tó#é, à nákó mà ní òḡu tse
 ìkǎntso bá ḶḶáyé Boba. Tsí à nákó mà gbo ní àḡa gbo,
 à tse ìkǎntso bá òḡu, tsí òḡu gbo, òḡu tse ìkǎntso bá
 ḡa. ²¹ Ó ḡi, bí ḶḶnyà-kǎ mú inḡé yèé òḡu wà fí fú ḡa ní ká
 tse#é, tsí ḡ si néwo si, tsí wà ḡ tsitsé tse, ene nyèḡè ní
 né àmúḡḶḶ fú òḡu#é. Tsí bí ḶḶnyà-kǎ né àmúḡḶḶ fú òḡu#é,
 Boba-òḡu gbo nákó né àmúḡḶḶ fú ene nyèḡè. Tsí òḡu ká-
 òḡu gbo, òḡu nákó né àmúḡḶḶ fú, tsí òḡu nákó ḡíre
 ara-òḡu fúu.

²² Kíbí ó wí béè#é, Yúḡà wà bèrèè ní: ḶḶlá-wa, kí tse tsí
 àḡa sḶḶḡú gé ní nákó mú ara-è ḡíre fú#é, tsí kàkó mú
 ara-è ḡíre fú ḶḶnyà-ayé yèé ḡa? (Yúḡà#á, kò tsi Yúḡà
 SikàriyòḶḶ ni.)

²³ Tsí Yèésù wá wí fúu ní: Bí ḶḶnyà-kǎ né àmúḡḶḶ fú
 òḡu#é, náa tse si òḡá-afḶ-òḡu ḡa. Níbèè, Boba-òḡu
 nákó né àmúḡḶḶ fú, tsí òḡu-è méèdzi, àḡa nákó wá
 ḡḡò-è, tsí kí ḡḡò-è. ²⁴ Ó ḡi, ene yèé kò né àmúḡḶḶ fú
 òḡu#é, ene nyèḡè kà tse si òḡá-afḶ-òḡu ḡa gbo. Tsí afḶ
 yèé òḡu náa wá wí fú ḡa#á, à kà ti ḡḡsèrè tḡḡu ká-òḡu.
 À náa ti ḡḡi-ḶḶáyé Boba, ene yèé be òḡu wá#á ni. ²⁵ AfḶ
 yèé ḡa#á, òḡu wá wí fú ḡa kíbí òḡu wá ḡḡi-ḡa si
 báàyí#é ni. ²⁶ Ó ḡi, bí òḡu kò wáa wá ḡḡi-ḡa ró#é,
 ḶḶáyé nákó be lègbè#é wá fú ḡa. Lègbè#é, Mímí-
 ḶḶáyé ni. Nákó wá òḡu ètse-òḡu, tsí nákó kó ḡa ḡḡé
 ìkǎlḶḶkǎ kḡó, tsí nákó tédzú ḡa ḡḡé yèé ḡa kḡó òḡu wí
 fú ḡa wáa ló#é.

²⁷ Báàyí#é, ká gbé ḡtútúúrò fòò. Tútúúrò yèé wá fú
 òḡu#é ní òḡu wá ḡ fú ḡa#á. Òḡu kò wá fú ḡa ḡné kíbí
 ḶḶnyà-ayé yèé ḡa náa fúu gbà#á. Ó ḡi, èḡḶ kó màa ḡá
 ḡa, tsí ká màa wá tsodzo gbo. ²⁸ À gbó kíbí òḡu fí ní
 òḡu làkòò, tsí òḡu nákó sḡé wá ḡḡi-ḡa ró#é nò. Kíbí à
 gbó ní òḡu làkòò ḡḡi-ḶḶáyé Boba#á, ó má tsi à né
 àmúḡḶḶ fú òḡu#é, ayè títé lákú-kǎ ní ó má dzé fú ḡa#á.
 Ó ḡi, ḶḶáyé Boba lákú lára òḡu. ²⁹ Òḡu wá wí afḶ yèé
 ḡa fú ḡa tsúwádzú tǎná kó wáa tse béè, àtsùgbée
 ḡḡwèrè yèé nákó wáa tse#é, ni ká né àkaralè si òḡá-
 òḡu ni. ³⁰ Òḡu kàkó nyáa wínyè kḡíkpò bá ḡa ró, inḡé
 yèé tse#é, ÈtsùḶ, olú-ìtalè bí bàa. Kò nékpá-kǎ si òḡá-
 òḡu. ³¹ Ó ḡi, òḡu wá tse inḡé yèé ḶḶáyé Boba wí fú òḡu
 ní òḡu kó tse#é ni, àtsùgbée ḶḶnyà-ayé yèé ḡa ká mà ní
 òḡu né àmúḡḶḶ fúu. Báàyí#é, àḡa kó ḡḡe, tsí àḡa kó ló.

**Yèésù wá wí fú ḡmatsé-è ḡa ní ká tamá-òḡu,
 tsí ká nyáa so rere**

15 Tsí Yèésù tó wá wínyè làkòò ró, tsí ó ní: Òḡu ní
 dzé egi-ḡtíḶ-òtít#é, ìkǎ kò wá ró. Tsí Boba-òḡu
 ní dzé olóko-egi-ḡtí#é. ² Bí akpá-kǎ tamá-òḡu, tsí kò wá
 so, Boba-òḡu náa rée ḡḡe. Tsí bí akpá kǎḡa wá, tsí àḡa

òḡu, à wá so#é, náa tsé wáwá yèé wá nára-ḡa#á ḡḡe,
 àtsùgbée ká so màa rere. ³ Ó ḡi, àḡa òḡu, èkó yèé òḡu
 tse fú ḡa#á, ó ti nya wáwá-ḡa ḡḡe nára-ḡa, tsí so ḡá ḡi
 mímá. ⁴ Ó ḡi, kíbí òḡu gbo, òḡu tse ìkǎntso bá ḡa si#é,
 àḡa gbo ká tse ìkǎntso bá òḡu si béè. Akpá-egi òḡu
 nílkǎ, bí kò tamá-egi#é òḡu ká-è#é, kàkó nyáa so fú
 ara-è. Béè ké ní àḡa gbo, bí à kò tse ìkǎntso bá òḡu#é,
 à kàkó nyáa so#é.

⁵ Òḡu ká-òḡu ní dzé egi-ḡtí#é, tsí àḡa òḡu, à dzé
 akpá-è ḡa. Bí ḶḶnyà-kǎ tse ìkǎntso bá òḡu, tsí òḡu gbo,
 òḡu tse ìkǎntso báa, ene nyèḡè náa so rere. Ó ḡi, bí
 òḡu kò wá náànyì-ḡa, à kàkó nyáa tse inḡé-kǎ
 kḡókḡó. ⁶ Bí ḶḶnyà-kǎ wá, tsí kò tse ìkǎntso bá òḡu, à
 nákó kée so taànù ló kíbí akpá-egi yèé à ré, tsí ó gbè#é.
 Akpá-egi yèé ḡa à ré, tsí à gbè ḡa#á, à náa se ḡá ḡá
 ḡná, tsí à náa dzoná ni. ⁷ Ó ḡi, bí à tse ìkǎntso bá òḡu,
 tsí afḶ-òḡu ḡa kí ḡḡsèrè si fú ḡa si, ká bere ḶḶáyé Boba
 ḡḡé ìkǎlḶḶkǎ yèé à wá wò#é gé, nákó tseé fú ḡa. ⁸ Bí à
 so rere, tsí à nyà ḡíre ní àḡa dzé ḡmatsé-òḡu ḡa ḡḡèḡḶ,
 à wá nya lílákú-Boba-òḡu, tsí wá ḡ ḡíre fú ḶḶnyà ḡa
 ḡḡé. ⁹ Òḡu né àmúḡḶḶ fú ḡa kíbí Boba-òḡu gbo né
 àmúḡḶḶ fú òḡu gbà#á. Ká gbé ḡḡ-àmúḡḶḶ-òḡu. ¹⁰ Bí à
 wá tse inḡé yèé òḡu wá fí fú ḡa ní ká tse#é, à nákó gbé
 ḡḡ-àmúḡḶḶ-òḡu. Ó ḡi, béè ké ní òḡu gbo, òḡu wá tse
 inḡé yèé Boba-òḡu wá fí fú òḡu#é, tsí òḡu wá ḡḡ-
 àmúḡḶḶ-è si#é. ¹¹ Òḡu wá wí afḶ yèé ḡa fú ḡa, àtsùgbée
 ayè títé yèé wá fú òḡu#é kó gbé bá àḡa gbo, tsí ayè kó
 té ḡa dzálè ni.

¹² Inḡé yèé òḡu wá fí fú ḡa#á ní dzé ní: NáàḡíḶ-ara-
 ḡa#á, ene kúnukú kó né àmúḡḶḶ fú enìkèèdzi-è kíbí òḡu
 gbo, òḡu né àmúḡḶḶ fú ḡa gbà#á. ¹³ ÀmúḡḶḶ-kǎ kḡókḡó
 kò wá, tsí lára ene yèé dzé ní òḡu kó mú ikú-ara-òḡu tà
 náàtsùgbé-ídza-òḡu ḡa#á. ¹⁴ Tsí àḡa òḡu, bí ó dzé ní à
 wá tse inḡé yèé òḡu wá fí fú ḡa ní ká tse#é, à dzé ídza-
 òḡu ḡa. ¹⁵ Òḡu kàkó kḡé ḡá ní ḡmatsé-òḡu ḡa ró, inḡé
 yèé tse#é, ḡmatsé ká ma isèrè yèé wá fú ḡḡá-è
 tútútú#é. Òḡu wá kḡé ḡá ní ídza-òḡu ḡa, inḡé yèé tse#é,
 inḡé ìkǎlḶḶkǎ kḡó yèé Boba-òḡu wí fú òḡu#é, òḡu nyáa
 ḡíre fú ḡa.

¹⁶ Kò tsi àḡa ní tsǎ òḡu#é. Òḡu ká-òḡu ní tsǎ ḡa#á.
 Òḡu tsǎ ḡá, tsí wá ḡátsé fú ḡa ní: Ká ló, tsí ká so rere,
 tsí èso-ḡa kó gbé tífí ló. Níbèè, bí à kḡe èkó-òḡu, tsí bere
 ḶḶáyé Boba ḡḡé-kǎ#á, nákó fú ḡa ḡḡé. ¹⁷ Ó ḡi, inḡé yèé
 òḡu wá fí fú ḡa ní ká tse#é ní dzé ní: NáàḡíḶ-ara-ḡa#á,
 ká né àmúḡḶḶ fú ara-ḡa ḡa.

**Yèésù ní ḶḶnyà-ayé yèé ḡa nákó nya ḡmatsé-òḡu ḡa
 kǎdzú**

¹⁸ Tsí kíbí ḶḶnyà-ayé yèé ḡa wá nyà ḡá kǎdzú#é, kó yé
 ḡa ní à ti nya òḡu kǎdzú tsúwádzú-ḡa. ¹⁹ Ó ḡi, ó má tsi
 à dzé ti ìtalè bí, ḶḶnyà-ayé yèé ḡa má né àmúḡḶḶ fú ḡa
 kíbí à né fú tḡḶ ḡa#á. Ó ḡi, òḡu tsǎ ḡá, tsí à wá nílkǎ fú
 ḶḶnyà-ayé yèé ḡa, tsí à kò dzé ti ìtalè bí ró. Nḡé ní à wá
 nyà ḡá kǎdzú#é. ²⁰ Ká tédzú afḶ yèé òḡu wí fú ḡa wáa
 ló#é. Òḡu fí fú ḡa ní fee, ḡmatsé-kǎ ká lára ḡḡá-è. Kíbí
 ḶḶnyà-ayé yèé ḡa tsoró bá òḡu gbà#á, à nákó tsoró bá
 àḡa gbo béè. Kíbí à kò mú afḶ-òḡu tsitsé tse#é, à kàkó
 mú afḶ tḡḶ ḡa gbo tsitsé tse. ²¹ À nákó tse àtsùgbé-òḡu,

tsí tse bá ña béè, injé yèè tse#é, à kò ma ene yèè be ònu wá#á.

²² Ó òjì, ó má tsí ònu kò wá, tsí wáa wínyè fú ònyà-ayé yèè ña tǎná à kò gbàá gb#é, afi-àbi-kǎ kǎa tsezdz-ña. Báàyí#é, à kàkò nyáa fí ní àña kò ma injé yèè dzé àbi#é ró. ²³ Bí ònyà-kǎ nya ònu kǎdzú, ó nya Boba-ònu gbo kǎdzú ñné. ²⁴ Ó má tsí ònu kò tse injé-àwùsi ña nòdzú-ña, injé-àwùsi yèè ònyà-kǎ kpókpó kò tse wòrí#é, afi-àbi-kǎ kǎa tsezdz-ña. Báàyí#é, à rí injé yèè ònu tse ña#á, tsí à nya ònu kǎdzú, tsí nya Boba-ònu gbo kǎdzú. ²⁵ Ó wà ní ká nya ònu kǎdzú béè, àtsùgbée afi yèè à kò si ñNwé-òdáyé†#é kó tse idéñdè. Ó òjì, à kò si ñNwé-òdáyé ní: “À nya mí kǎdzú rá gé ni.” †

²⁶ Ó òjì, ònu nákó be lègbè-kǎ wá fú ña. Ná kò ti ñdì-Boba-ònu, tsí wá ñdì-ña. Lègbè#é, Mímí-òdáyé† ní. Ònu ní dzé olí-òtít#é. Ònu nákó béè ti ñdì-òdáyé wá fú ña, tsí nákó wáa wínyè ti nára-ònu fú ña. ²⁷ Tsí kíbí ó dzé ní ti ñhkpìnkpiè-itsé-ònu ña ní à wà tè nàanyi-ònu#é, àña gbo, à ná kò wà wínyè ti nára-ònu fú ònyà ña.

16 Ònu wí afi yèè ña fú ña, àtsùgbée ara kó máa kú ña, tsí kó dzé ní à kò né àkaralé si ñhntá-ònu ró. ² À ná kò wáa lé ña ñlé-ikpàdqé-oma-ìyúdà ña†. Ká fí gidì#é, iwèrè-kǎ bàa, tsí à ná kò kpa ñá nòókú. Tsí ene yèè ña ná kò kpa ñá#á, ná kò dédzú bí àña wà kpa ñá béè, ni àña wà sè òdáyé ñné. ³ À ná kò tse béè, injé yèè tse#é, à kò ma òdáyé Boba, tsí à kò ma ònu ká-ònu gbo. ⁴ Ó òjì, ònu wà wí fú ña, àtsùgbée bí iwèrè#é wáa tó, tsí injé ña#á ló béè, ni ká tédzú ní ònu wí fú ña wáa ló.

Yèésù wà wínyè fú òmatsé-è ña, tsí wà dǐre kíbí lègbè#é ná kò mǎwǎ gbè fú ña gbà#á

Tsí Yèésù wà fí fú ña ró ní: Ñhkpìnkpiè yèè ònu wà tsékó fú ña#á, ònu kò wí fú ña, injé yèè tse#é, ònu wà ñdì-ña si ñhntà nyèñè.

⁵ Ó òjì, ònu làkòò ñdì-ene yèè be ònu wá#á. Tsí ònyà-kǎ kpókpó nààñírí-ña kò wà bere ònu ní: Ñbisí ò làkòò?

⁶ Ònu wí afi nyèñè ña fú ña gé, tsí inó-ara-ña tédzú wà nyó ña. ⁷ Báàyí#é, ònu wà wí òtít fú ña ní, bí ònu ló, ná kò sǎ fú ña lárè. Bí ònu kò ló#é, lègbè#é kàkò wá ró. Ó òjì, bí ònu ló#é, ònu ná kò béè wá fú ña. ⁸ Tsí bí ó wá#á, ná kò nyà dǐre fú ònyà-italè bí ña ní isèrè-ña kò má ti nára-àbi dzídze, tsí isèrè-ña gbo kò má ti nára-òtít-òdáyé tsítse ònu ti nára-kíbí òdáyé ná kò kpédzú fúne gbà#á. ⁹ Ná kò fí ní isèrè-ña kò má ti nára-àbi dzídze, injé yèè tse#é, à kò ní àña kàkò né àkaralé si ñhntá-ònu. ¹⁰ Isèrè-ña kò má ti nára-òtít-òdáyé tsítse, injé yèè tse#é, ònu làkòò ñdì-òdáyé Boba, tsí à kàkò rí ònu ró. ¹¹ Isèrè-ña kò má ti nára-edzú kpìkpè, injé yèè tse#é, òdáyé ti kpédzú mú Ètsù†, olú-italè bí#é ná.

¹² Injé kpìkpè wà, tsí ònu kó tó fí fú ña ró. Ó òjì, bí ònu fí fú ña, à kàkò nyáa tòòsù-è wóná. ¹³ Ó òjì, bí Mímí-òdáyé†, olí-òtít#é wá, ná kò gbé ña títí à ná kò ma òtít-òdáyé kpó. Kàkò wínyè fú ña ònu isèrè tònju ká-è. Afí kpó yèè ná kò gbó ñdì-òdáyé#é, ní ná kò wí fú ña#á.

† Ìwé-Orí ña 35:19; 69:5 (Psaumes 35:19; 69:5)

Tsí ná kò wí injé yèè ná kò wáa wá nàanyiwà#á gbo fú ña. ¹⁴ Ná kò dzíkò-afi-ònu ña gbo fú ña. Ñbèè, ná kò tse tsí ònyà ña ná kò rí iyì-ònu. ¹⁵ Ó òjì, injé òkǎlǎkǎ kpó yèè dzé ti òdáyé Boba#á, ó dzé tònju gbo. Ñnè ní ònu fí ní Mímí-òdáyé ná kò gba afi-ònu fí fú ña#á.

Yèésù yaá fú òmatsé-è ña gǎgǎ ní ònu sè làkòò ñdì-Boba-ònu

¹⁶ Tsí Yèésù wà fí fú ña ró ní: Ó bo odé ñhntà, tsí à kàkò rí ònu ró. Tsí bí ó bo odé ró#é, à ná kò sè rí ònu.

¹⁷ Kíbí ó wí béè#é, òmatsé-è kǎña wà bere ara-ña ní: Ó wà wí fú ña ní: Ó bo odé ñhntà, tsí à kàkò rí ònu, tsí bí ó bo odé ró#é, à ná kò sè rí ònu. Tsí ó tó wí fú ña ró ní: Injé yèè tse#é, ònu làkòò ñdì-òdáyé Boba. Afí mèè àña mà ní ó wà wí fú ña báàyí?

¹⁸ Tsí à sè, tsí wà bere ara-ña ní: Kí dzé “ó bo odé” yèè ó wà wí fú ña#á ná? Àña kò gbó òkpì-afi yèè ó wà fí#é.

¹⁹ Ñbèè, Yèésù mà ní à wà wo ká bere ònu nóòkpì-afi#é, tsí ó wà wí fú ña ní: Ònu wí fú ña ní: Ó bo odé ñhntà, tsí à kàkò rí ònu, tsí bí ó bo odé ró#é, à ná kò sè rí ònu. Ó òjì, òkpì-afi nyèñè ní à wà bere ara-ña#á?

²⁰ Ó òjì, ònu wà wí fú ña ní fee, à ná kò wà sǎkú hèhèhè. Ñhntà nyèñè#é, ònyà-ayé yèè ña ná kò wà ná yè títé si. Tsí àña ònu, ara ná kò kú ña si. Ó òjì, ara kúkú-ña ná kò wáa dǐ ayé títé fú ña. ²¹ Bí ònu bókó bíma#á, ara náa kúu si, injé yèè tse#é, ó mà ní ònu bókó réré. Ó òjì, bí ó bíma#á tǎ#á, náa gbàgbé iwèrè yèè ara kúu#é, injé yèè tse#é, ayé náa wà tée ní ònu gbo, ònu bíma si ñhntalè#é. ²² Béè ké ní àña gbo, ara kú ña si báàyí#é. Ó òjì, ònu ná kò sè wáa rí ña ró, tsí ayé ná kò té ña rere. Ònyà-kǎ kpókpó kò wà, tsí kó nyáa kú ayé títé nyèñè si nára fú ña. ²³ Bí òdzú#é tó, à kàkò bere òkpì-injé-kǎ kpókpó ñdì-ònu ró. Ònu wà wí òtít fú ña ní fee, bí à kpe ékò-ònu, tsí bere òdáyé Boba ñjé òkǎlǎkǎ kpó, ná kò fú ña ñné. ²⁴ Títí wáa fú báàyí#é, à kò kpe ékò-ònu, tsí bèrèè ñjé-kǎ kpókpó wóná. Ó òjì, ká bèrèè. Ná kò fú ña, tsí ayé kó té ña dzálè.

²⁵ Ònu kpòwe kpìkpè, tsí ñ wínyè yèè ña fú ña. Ó òjì, àsòkò-kǎ bàa, tsí ònu kàkò kpòwe, tsí ñ wínyè fú ña ró. Ònu ná kò wà wínyè ti nára-òdáyé Boba fú ña gǎgǎ ní.

²⁶ Nòdzú-òdzú nyèñè#é, à ná kò kpe ékò-ònu, tsí bere òdáyé Boba ñjé yèè à wà wò#é. Tsí kò bèrè ní ònu kó tsikalè fúu si nárú-ña. ²⁷ Ònu ká-è ti né àmúqǎ fú ña. Ó né àmúqǎ fú ña béè, injé yèè tse#é, àña gbo, à né àmúqǎ fú ònu, tsí à né àkaralé ní ñdì-è ní ònu ti#é.

²⁸ Idéñdè#é, ñdì-òdáyé Boba ní ònu ti#é, tsí ònu wá ñhntalè bí. Báàyí#é, ònu bókó ñde ñhntalè bí, tsí ònu kó sè ló ñdì-è.

²⁹ Kíbí ó wí afi nyèñè#é, òmatsé-è ña wà wí fúu ní: Èhèèè, ó wínyè gǎgǎ fú àña báàyí ñhntà. Kò wà kpòwe ña ró. ³⁰ Báàyí#é, àña mà ní ó ma injé òkǎlǎkǎ kpó. Tsí kò bèrè ní ká bèrèè náfi-kǎ tǎná ònu ká-è kó ma injé yèè à wà wò#é. Ñnè ní àña né àkaralé ní ó ti ñdì-òdáyé#é.

³¹ Tsí ó wà bèrè ña ní: À né àkaralé ñhntà? ³² Ó sà! Ó òjì, iwèrè-kǎ bàa, tsí ó ti tó gidì ná, tsí àña kpó, à ná kò túunká wérí, tsí ene kúnukú ná kò ló ñbí ó mà#á, tsí à

nákó kɔ òɲu nìkàntso dzɔ́. Ó dji, òɲu kà kí òɲu nìkàntso láyé. Ɔ́dáyé Boba náa wà náanyi-òɲu si. 33 Òɲu wà wí afɔ́ yèé ɲa fú ɲa, àtsùgbée ká tse òkàntso bá òɲu, tsí ká gbé òtútúúrò si ni. À náko réré òntalè bí. Ó dji, ká gbódzú. Òɲu, òɲu ti dzàdzàbò-ikpá yèé wà òntalè bí#é ná.

Yèésù wà wúùre fú ɔ́matsé-è ɲa òɲu atènáanyi-è ɲa kpó

17 Kíbi Yèésù wínyè fú ɲa bée tá#á, ó ké odzú fú igbèrí, tsí wà wúùre ní: Boba-mi, iwèrè tó. Nya iyi-ɔ́ma-èe díre fú ònyà ɲa. Tsí ɔ́ma-èe gbo kó nya iyi-tèe gbo díre fú ɲa. 2 Iḍèhḍè#é, ò fúu òkpá si òntà-ònyà kpó, àtòoríi ene yèé ò ò bɔwɔ́-è ɲa#á kó fú ɲa náayè-àritá. 3 Àyè-àritá#á ní dzé ní: Ká ma iwɔ, Ɔ́dáyé. Iwɔ nìkà ní wà, tsí dzé Ɔ́dáyé iḍèhḍè#é. Tsí ká ma Yèésù Kírísitò gbo, ene yèé ò bè wá#á.

4 Itsé yèé ò ò bɔwɔ́-mi#é, ò tsee tá, tsí ò ò nya iyi-èe díre fú ònyà ɲa òntalè bí. 5 Boba-mi, tǎná o dǎ ayé gbaɲgba#á, ò ti wà òdò-èe si, tsí ò fú mi òyi. Báàyí#é, fú mi òyi nyèhè ké.

6 Ò tsǎ ònyà kǎɲa náànjírí-ònyà-ayé yèé ɲa, tsí mú ɲa bɔwɔ́-mi. Ene nyèhè ɲa#á, ò tse tsí à màé. Tèe ní à dzé#é. Ò mú ɲa bɔwɔ́-mi, tsí à gba afɔ́-èe, tsí ò tsitsé tse. 7 À rí mà òhḗkè ní òhḗ kpó yèé ò fú mi#é, ti òdò-èe ni. 8 Ikò yèé ò ò bɔwɔ́-mi#é, ò dzéé fú ɲa, tsí à gbàá. À rí mà iḍèhḍè ní òdò-èe ní ò ti#é, tsí à gbàá gbó gbo ní iwɔ ní bè mí wá#á.

9 Báàyí#é, ò wà wúùre fée fú ɲa. Ò kò wà wúùre fú ònyà-ayé yèé ɲa. Ó dji, ene yèé ò mú bɔwɔ́-mi ɲa#á ní ò wà wúùre fú#é, òhḗ yèé tse#é, tèe ní à dzé#é. 10 Ònyà òkǎlòkǎ kpó yèé dzé tème#é, à dzé tème gbo. Tsí ònyà kpó yèé dzé tème#é, à dzé tème gbo. Tsí iyi-mi wà òntà-ɲa si. 11 Ó bɔ odé, tsí ò kàkò wà òntalè bí ró. Màa wá òdò-èe. Ó dji àɲa òɲu, à náko wà òntalè bí si. Níbèé, Boba Olí-mímá, ikpá yèé wà nékɔ-èe#é, ékɔ yèé ò fú mi#é, múu, tsí ò bò ɲá, àtsùgbée ká nyáa tse òkàntso bá ara-ɲa, kíbi èmi-èe méèdzi, àa tse òkàntso bá ara-wa si#é. 12 Nñwèrè yèé ò wà òdò-ɲa si#é, mà mú ikpá yèé wà nékɔ-èe#é, ékɔ yèé ò fú mi#é, tsí ò bò ɲá. Ò mɔwɔ́ bò ɲá, tsí òkǎ kpókpó náànjírí-ɲa kò ò, bí kò tsi yèé à náa kpè ní ɔ́ma-èrǎ#á. Ó lɔ bée, àtsùgbée òhḗ yèé à kɔ si ònḗ-Ɔ́dáyé#é kó tse ni.

13 Báàyí#é, ò bàa òdò-èe òhḗkè. Ó dji, kíbi ò wà òntalè bí si tǎná#á, ò wà wí afɔ́ yèé ɲa fú ɲa, àtsùgbée ayé títé yèé wà fú mi#é kó gbé nééḍḍ-ɲa, tsí ayé kó té ɲa dzálè.

14 Ò dzíkò-èe fú ɲa. Tsí kíbi à kò dzé ònyà-ayé yèé ɲa kíbi èmi gbo#é, ònyà-ayé yèé ɲa nyà ɲá kǎdzú. 15 Ò kò wà wúùre fée ní o ké ɲa òhḗ òntalè bí. Ó dji, nà tséwé bò ɲá, tsí ká bɔ nɔwɔ́-Ètsùt. 16 À kò dzé ti italè bí, kíbi èmi gbo ò kò dzé ti italè bí#é. 17 Nà tse tsí ká ma òtító, tsí òtító#é kó tse tsí ká wà nɔwɔ́ nɔwɔ́ si fée. Afɔ́-èe, òtító ni. 18 Kíbi ò bè mí wá òntalè bí#é, èmi gbo, ò wà bè ɲá lɔ òntalè#é. 19 Ò mú ara-mi bɔwɔ́-èe akpá akpá, esè esè, àtsùgbée àɲa gbo, ká ma òtító, tsí ká wà nɔwɔ́ nɔwɔ́ si fée.

20 Kò tsi àɲa sǔɲú ní ò wà wúùre fú#é. Bí à wà dzíkò-mi, ònyà kpó yèé náko rētígbè-ɲa, tsí náko gbà mí

gbó#é, ò wà wúùre fú àɲa gbo. 21 Ò wà wúùre ní o tse tsí àɲa kpó ká tse òkàntso. Óò Boba! Tse tsí ká tse òkàntso bá wa kíbi ò tse òkàntso bá mi, tsí èmi gbo ò tse òkàntso báe gbà#á. Ká tse òkàntso bá wa, tsí ònyà-ayé yèé ɲa ká gbàá gbó ní iwɔ ní bè mí wá#á. 22 Iyi yèé ò fú mi#é, ò fú àɲa gbo òhḗ, àtsùgbée ká tse òkàntso bá ara-ɲa kíbi èmi-èe méèdzi gbo, àa tse òkàntso si#é. 23 Ò tse òkàntso bá ɲa. Iwɔ gbo, ò tse òkàntso bá mi. Níbè ní à náko nyáa tse òkàntso dzálè, tsí ònyà-ayé yèé ɲa náko rí mà ní iwɔ ní bè mí wá#á, tsí iwɔ né àmúḍḍ fú ɲa kíbi ò né fú èmi ká-èmi gbo#é.

24 Boba-mi, ene yèé ò mú bɔwɔ́-mi ɲa#á, ò wà wò ní ká gbé bá mi òbí màa gbé#é, tsí ká rí iyi-mi. Iyi#é, tǎná o dǎ ayé gbaɲgba#á, ò né àmúḍḍ fú mi, tsí ò fú mi òhḗ. 25 Boba-mi, Olí-òtító, ònyà-ayé yèé ɲa kò màé. Ó dji, èmi òɲu, ò màé, tsí ene yèé ɲa gbo, ò ò bɔwɔ́-mi#é, àɲa gbo, à rí mà ní iwɔ ní bè mí wá#á. 26 Ò tse tsí à màé, tsí màa tse tsí à náko màé ró, àtsùgbée àmúḍḍ yèé ò né fú mi#é kó gbé òhḗ-ɲa, tsí èmi ká-èmi gbo, ò gbé òhḗ-ɲa.

À mú Yèésù

(Màtéwò 26:47-56; Mákò 14:43-52; Lúkà 22:47-53)

18 Kíbi Yèésù wúùre bée tá#á, ó òhḗ, tsí òɲu ɔ́matsé-è ɲa, à lɔ náàtàkè-ògbɔ́-Kèḍírǔ. À tsoko-egi kǎɲa si bè, tsí à wò nòko#é lɔ. 2 Yúḍà atane#é gbo ma ibè, òhḗ yèé tse#é, Yèésù náa lɔ bè kpeékpeé, tsí ká tse ikpàḍé òɲu ɔ́matsé-è ɲa. 3 Níbèé, Yúḍà#á gbé egbé-sòdzà-kǎ òɲu àḍèlè-ilé-Ɔ́dáyé kǎɲa, tsí à lɔ nòko#é. Àḍèlè-ilé-Ɔ́dáyé ɲa#á, onùgbó-atsebɔ-Ɔ́dáyét ɲa òɲu ɔ́ma-egbé-Fàrisit ɲa ní bè ɲá tè náanyi-è#é. Kíbi à làkòò#é, à bané kandé ɲa, tsí à tó òsumà ɲa bané, tsí bané òhḗ-idzògu ɲa gbo.

4 Yèésù òɲu ká-è ti ma kíbi òhḗ ɲa#á náko lɔ fúu gbà#á. Níbèé, ó rē sómá-ɲa, tsí wà bèrè ɲá ní: Nèé à wà wò?

5 Tsí à wí fúu ní: Àɲa wà wo Yèésù ti Nàsàrétí.

Tsí Yèésù wí fú ɲa ní: Òɲu ká-òɲu ní.

Yúḍà atane#é gbo dóro si náànjírí-ɲa. 6 Kíbi Yèésù wí fú ɲa ní: “Òɲu ká-òɲu ní”#é, à sò ti náanyi, tsí à tsubú kpó.

7 Kíbi à òhḗ dóro ró#é, Yèésù sē wà bèrè ɲá ró ní: Nèé à wà wò?

Tsí à ní: Yèésù ti Nàsàrétí.

8 Tsí Yèésù ní: Òɲu ti wí fú ɲa ní òɲu ká-òɲu ní ò. Ó dji, bí ó dzé ní òɲu ní à wà wò ná#á, ni ká kɔ ene-àtíbb ɲa dzò, tsí ká lɔ.

9 Ó wí fú ɲa bée, àtsùgbée afɔ́ yèé ó fɔ́ wáa lɔ#é kó tse iḍèhḍè. Ó fɔ́ wáa lɔ ní: “Boba-mi, ene yèé ò ò bɔwɔ́-mi ɲa#á, òkǎ kpókpó kò ò nɔwɔ́-mi.” Níbèé, ó wà ní afɔ́ nyèhè#é kó tse iḍèhḍè.

10 Nñwèrè nyèhè#é, Sìmóni Òkúta gbo wà bè, tsí tàsú-kǎ wà fúu. Níbèé, ó kɔ tàsú#é fùḍá, tsí ò tsá arú-ògǎ-atsebɔ-Ɔ́dáyé ɲa#á, tsí fá etí-àwòotǎ-è òhḗ. Arú#é, à náa kpèe ní Mákúsù. 11 Níbèé, Yèésù fɔ́ fú Òkúta ní: Kó sē tàsú-è bò náàkò. Ó dji, ó ḍédzú òfò yèé Boba-òɲu bòkò ò bɔwɔ́-òɲu#é, òɲu náko kò òhḗ?

À gbé Yèèsù ló fú Hánà

¹² Tsí sódzà ña#á òñu ògá-ña má nára-àdèlè-ilé-òdáyé ña#á, à kàà dzi Yèèsù, tsí múu, tsí dèé. ¹³ Tsí à tsètsè gbéé ló fú Hánà. Hánà#á wà dzé àna-Kàyáfà. Kàyáfà#á ní dzé ògá-atsebo-òdáyé ña#á nódz nyèñé#é. ¹⁴ Òñu ké ní fú onùgbó-òma-Ìyúqàt ña ñnséré ní: Ó sà fú ña lárè ní ònyà òkàntso kó kú fú ònyà kpó#é.

Òkúta wà sè ní òñu kò ma Yèèsù

(Màtéwò 26:69-70; Mákò 14:66-68; Lúkà 22:55-57)

¹⁵ Ìnhwèrè yèé à gbé Yèèsù làkòò#é, òmatsé-è-kà òñu Simóni Òkúta tē nàanyi-è. Òmatsé#é dzé ònyà míma fú ògá-atsebo-òdáyé ña#á. Ìnbèé, ó wò ñkpàtá-ògá-atsebo-òdáyé ña#á bá Yèèsù gbòkà. ¹⁶ Tsí Òkúta òñu doro si nòòde nárù-òna-kpàtá#á. Ìnbèé, òmatsé#é, ene yèé dzé ònyà míma fú ògá-atsebo-òdáyé ña#á, fùdà wá, tsí wáa wínyè fú òwòbèé yèé wà de arù-òna#á, tsí ó kò Òkúta dzò, tsí ó wò ñkpàtá#á.

¹⁷ Tsí òwòbèé yèé wà de arù-òna#á wà wí fú Òkúta ní: Òñu gbo dzé òmatsé-ene#é nò?

Tsí Òkúta ní: Òò, òñu kò dzé òmatsé-è.

¹⁸ Ìnhwèrè nyèñé#é, otútù wà tse, tsí àtsitsé-ògá-atsebo-òdáyé ña#á òñu àdèlè-ilé-òdáyé ña#á, à féná-enyé, tsí súwéri-è si, tsí wà yé. Tsí Òkúta gbo kàà wà nààñírí-ña si, tsí wà yéná bá ña.

¹⁹ Náàsòkò nyèñé#é, ògá-atsebo-òdáyé ña#á wà bere Yèèsù náfi ti nára-òmatsé-è ña òñu èkó yèé náa wà tse fú ònyà ña#á. ²⁰ Tsí Yèèsù dzòñu fúu ní: Òñu náa wà wínyè ñgbangba fú ònyà kpó ni. Tsí òñu náa wà tsèkò fú ònyà ña ñlé-ìkpàdè-òma-Ìyúqà ña òñu nógba-ilé-òdáyé, ñbí òma-Ìyúqàt ña kpó náa kpéri si#é ni. Òñu kò wínyè-kà kpókpó ñhàdúkù wòrí. ²¹ Kí tse tsí nákó wà bere òñu náfi nyèñé ña báayi? Ó dji, kó bere ene yèé ña náa rēitgbè-òñu ña#á náfi yèé òñu náa fi fú ña#á. Àña òñu, à ma afi yèé òñu fi#é.

²² Kíbí ó fi béé#é, ònyà-kà nààñírí-àdèlè-ilé-òdáyé ña#á ñde gé, tsí kpa ñgbèti fúu kpáyì, tsí wà bèrèé ní: Ògá-atsebo-òdáyé ña ní ó dzòñu fú béé#é?

²³ Tsí Yèèsù wà wí fúu ní: Bí òñu fi afi yèé kò sà#á, ní kó fi ñbí kò sà#á fú òñu nò. Tsí kíbí òñu kò wí afi-ìbàdqi-kà#á fee, kí tse tsí ó wà kpa òñu báayi?

²⁴ Ìnbèé, Hánà wí, tsí à gbéé ló fú Kàyáfà, ògá-atsebo-òdáyé ña#á. À mú okù dèé si, tsí gbéé ló bè ni.

Òkúta tó sè ró ní òñu kò ma Yèèsù

(Màtéwò 26:71-75; Mákò 14:69-72; Lúkà 22:58-62)

²⁵ Ìnhwèrè nyèñé#é, Simóni Òkúta òñu wà nòòkpi-iná si, tsí wà yéná fú ara-è. Tsí à wà bèrèé ní: Òñu gbo wà nààñírí-òmatsé-ene#é ña nò?

Tsí ó sè ní òñu kò tsi òmatsé-è.

²⁶ Àtsitsé-ògá-atsebo-òdáyé ña#á-kà gbo wà bè, tsí ó dzé ene-idza yèé Òkúta fá etí-è#é. Ìnbèé, òñu gbo wà bere Òkúta ní: Òñu kò ríi nóko-egi ña#á, tsí ó wà bá Yèèsù sii?

²⁷ Tsí Òkúta tó sè ró. Gbòkà gé#é, àkiko-kà kò.

À mú Yèèsù ló fú Kpilátò

(Màtéwò 27:1-2, 11-14; Mákò 15:1-5; Lúkà 23:1-5)

²⁸ Náawúrò kùtùkùtù#é, à ñde ñlé-Kàyáfà, tsí gbé Yèèsù ló ñdji-kòmàdqi-ìlú#é. Òma-Ìyúqàt ña kò wò ñlé-kòmàdqi-ìlú#é, ñyé yèé tse#é, à wà wo ká dze òdji-Àqádzòt-ña, tsí bí à wò ñlé-kòmàdqi-ìlú#é, à nákó gbééfi nódzú-òdáyé, tsí à kàkó nyáa dze dzídze-òdji#é ró.

²⁹ Kòmàdqi-ìlú#é, à náa kpèé ní Kpilátò. Ìnbèé, Kpilátò fùdà, tsí wáa kpàdè ña nòòde, tsí wà bèrè ña ní: Ìbàdqi mèé ó tse fú ña, tsí à wà mú afi báa ni?

³⁰ Tsí ña gbo, à dzòñu fúu ní: Bí kò tse ìbàdqi-kà#á, àña kàkó gbéé wá fúu.

³¹ Tsí Kpilátò ní: Àña ká-ña ká gbéé ló, tsí ká káa kpedz fúu kíbi ekpa-ña wii si gbà#á.

Tsí à ní: Ìdzoba-Rómàt kò fú ña nòna ní ña kó kpa ònyà-kà nòókù.

³² Yèèsù òñu ká-è ti díre ikú yèé nákó kú#é. Ìnbèé, ó wà ní ñyé ña#á kó ló béé, tsí kíbí ó fi#é, kó tse béé.

³³ Ìnbèé, Kpilátò sè wolé ló, tsí kpe Yèèsù ní kó wá. Tsí Yèèsù ló, tsí ó wà bèrèé ní: Òñu ní dzé olú-òma-Ìyúqà ña#á?

³⁴ Tsí Yèèsù wà bèrèé ní: Òñu ká-è ní wà tsèséré béé#é nàmi ònyà-kà wínyè-òñu fúu ní?

³⁵ Tsí Kpilátò wà bèrèé ní: Òñu gbo, òñu dzé òma-Ìyúqà ña? Ó dji, tē ña òñu onùgbó-atsebo-òdáyét ña ní múu wá fú òñu#é. Kí ó tse ní?

³⁶ Tsí Yèèsù wà wí fúu ní: Òñu kò wà dzoyè kíbi olú-italè bí ña. Ó dji, oyè dzídze-òñu má dzé ti ìtalè bí, àtsit-sé-òñu ña má dzà, tsí à kàa nyáa mú òñu òwò-onùgbó-òma-Ìyúqà ña ró. Ìdèndè#é, ikpá yèé òñu wà ñ dzoyè#é kò ti ñhàlè bí.

³⁷ Ìnbèé, Kpilátò wà bèrèé ní: Ó dzé olú ñnéé nò?

Tsí Yèèsù wí fúu ní: Òñu ká-è ní wà wí ní òñu dzé olú#é. À bí òñu, tsí òñu wà ñhàlè bí, àtsùgbéé òñu kó wáa nya àyídza ti nára-òtító ní. Ó dji, bí ònyà-kà dzé ti òtító, náa rēitgbè-ìnyé yèé òñu wà wí#é.

³⁸ Tsí Kpilátò ní: Kí dzé òtító?

Kpilátò nya òwò nára-Yèèsù ní ká kpaá nòókù

(Màtéwò 27:15-26; Mákò 15:6-15; Lúkà 23:13-25)

Kíbi Kpilátòt wí béé tá#á, ó fùdà wá ñdji-òma-Ìyúqàt ña#á, tsí wà wí fúu ña ní: Òñu kò rí ñyé yèé òñu kó nyáa ñ dāabi fúu#é. ³⁹ Ó dji, kíbi ó dzé ní òñu náa ti tsí ònyà-kà néèñà fú ña nódzú-Àqádzòt kàkà#á fee, à wà wò ní òñu kó kò olú-òma-Ìyúqà ña dzò fú ña?

⁴⁰ Kíbí ó fi fú ña béé#é, à wà dúgbe fúu ní: Láyé! Kò tsi òñu ní ña wà wò#é. Àña wà wo Bàràbá ni.

Bàràbá#á si wà négbé-kà, tsí egbé#é sò ònyà-ìlú-ña ní ká kò idzoba.

¹⁹ Ìnbèé, Kpilátòt fú sódzà ña nòna ní ká gbé Yèèsù ló, tsí ká káa tsò nàatami. ² Tsí sódzà ña#á gbéé ló, tsí mú akpá-egi-agúgú kàña, tsí ñ ñò òkúkù-kà kíbi òkúkù-ólú ña bé, tsí ñ dè fúu. Tsí à mú àwù kpíkpa-kà gbo, tsí ñ wò fúu. ³ Tsí à sómá-è, tsí wà kii ní: Ólú-òma-Ìyúqàt ña, kòkò! Kòkòkò títi! Tsí à wà kpa ñgbèti ña fúu.

⁴ Tsí Kpilátò sɛ̀ fùdà wá ró, tsí wà wí fú èrò#é ní: Ká rɛ̀tígbe! Òṅu náko gbéé wá fú ṅa nóòde bí, tsí ṅa ká-ṅa ká mà ní òṅu kò rí inyé-kà nára-è yèè òṅu kó n̄ dǎ̀bì fú#é.

⁵ N̄bèé, Yèèsù fùdà wá. Tsí ó dè òkúkú-agúgú#é si, tsí wà àwù kpikpa#á gbo si. Tsí Kpilátò wà wí fú èrò#é ní: Ká rí gé, ene#é ní!

⁶ Kíbì onùgbó-atsebo-Ḷdáyét ṅa òṅu àdèlé-ilé-Ḷdáyé ṅa#á rí Yèèsù gé#é, à wà dǔgbe ní: Kǎá si òn̄tá-egi-ìdǎ̀gàlǎdzà! Kǎá si òn̄tá-egi-ìdǎ̀gàlǎdzà!

Tsí Kpilátò wà wí fú ṅa ní: ṅa ká-ṅa ká wáa gbéé lo, tsí ká káa kǎá si òn̄tá-egi-ìdǎ̀gàlǎdzà#á. Ó dǐ òṅu, òṅu kò rí ṅhè yèè òṅu kó n̄ dǎ̀bì fú#é.

⁷ Tsí à ní: ṅa òṅu, ekpa-kǎ wá fú ṅa. Tsí inyé yèè ekpa#á wà fí#é, ó wà ní ká kpaá nóòkú. Inyé yèè tse#é, ó wà fí ní òṅu dzé ɔma bibí-Ḷdáyé.

⁸ Kíbì Kpilátò gbó afɔ nyèṅè#é, ó tó nódzò máa fúu ró. ⁹ Tsí ó sɛ̀ wǎlé lo ró, tsí wà bere Yèèsù ní: N̄bisí ó tí?

Tsí Yèèsù kò dzǎṅù-kǎ kpókpo fúu. ¹⁰ N̄bèé, Kpilátò wà wí fúu ní: Kò wà wo kó wínyè-kǎ fú òṅu? Kò mà ní òṅu nékpá, tsí òṅu kó nyáa gbàá dzǎṅ, tsí òṅu nékpá gbo, tsí òṅu kó nyáa kǎá si òn̄tá-egi-ìdǎ̀gàlǎdzà?

¹¹ Tsí Yèèsù wà wí fúu ní: Káá tsi Ḷdáyé ní fúu n̄kpá#á, káá nyáa nékpá-kǎ kpókpo si òn̄tá-òṅu. N̄nè ní, ene yèè mú òṅu bɔwó-è#é, àbì-è láre tɛ̀è#é.

¹² Ti náàsòkò nyèṅè#é, Kpilátò wà wo ifɛ̀n̄ó yèè náko tse, tsí n̄ gba Yèèsù dzǎṅ#é. Tsí ɔma-Ìyúdà ṅa wà ṅgbe si ní: Bí ó kò idza#á dzǎṅ, ni kò wà náanyi-Ḷgǎ-ìdzɔba n̄lè-Rómàt ró. Ó dǐ, ònyà òkǎl̄òkǎ yèè náa mú ara-è kpe olú#é, ó wà kò Ḷgǎ-ìdzɔba#á n̄nè.

¹³ Kíbì Kpilátò gbó afɔ nyèṅè#é, ó wí, tsí à gbé Yèèsù fùdà. Tsí Kpilátò lo káa dzokó náantǎ yèè náa dzokó, tsí kpedzǎ#é. Antǎ#á wà ṅh̄dì-kǎ, tsí à tɛ̀ bè nóòkúta, tsí à náa kpèè ní Ìdì-òkúta títé. À náa kpèè ṅhèbèrùt ní Gábàta. ¹⁴ Ó bɔ ilè kó má, tsí ká dze ɔd̄-Àdǎdzǎt ní à wà tse inyé ṅa#á. N̄h̄wèrè nyèṅè#é, òsǎ ti kpá. Tsí Kpilátò wà wí fú ṅa ní: Ólú-ṅa n̄nè!

¹⁵ Tsí à wà dǔgbe ró ní: È kpòkú-è! È kpòkú-è! È kǎá si òn̄tá-egi-ìdǎ̀gàlǎdzà!

Tsí Kpilátò wà bèrè ṅa ní: Òṅu kó kǎ olú-ṅa si òn̄tá-egi-ìdǎ̀gàlǎdzà?

Tsí onùgbó-atsebo-Ḷdáyé ṅa#á wà dzǎṅ fúu ní: ṅa kò né olú-kǎ kpókpo láre Ḷgǎ-ìdzɔba#á.

À kǎ Yèèsù si òn̄tá-egi-ìdǎ̀gàlǎdzà

(Màtèwò 27:32-44; Mákò 15:21-32; Lúkà 23:26-43)

¹⁶ N̄bèé, Kpilátòt mú Yèèsù bɔwó-ṅa ní ká káa kǎá si òn̄tá-egi-ìdǎ̀gàlǎdzà#á. Tsí à múu, tsí gbéé dzi nóòn̄a.

¹⁷ À gbéé fùdà n̄n̄-ìlú#é lo ṅh̄dì-kǎ. À náa kpe ibè ní Korogbo-éwo. Tsí à náa kpèè ṅhèbèrùt ní Gògòta. Kíbì à làkòò#é, Yèèsù òṅu ká-è ní ru egi yèè à làkòò káa kǎá si òn̄tá-è#é. ¹⁸ Kíbì à tó n̄Korogbo-éwo#é, sódzà ṅa kǎ Yèèsù si òn̄tá-egi-ìdǎ̀gàlǎdzà#á. Tsí à kǎ ònyà méèdzi kǎṅa gbo si òn̄tá-egi-ìdǎ̀gàlǎdzà kǎkǎ gbèè gbòkǎ. À kǎ òkǎ si nákpálà-àwóòtá-è, tsí kǎ òkǎ gbo si nákpálà-àwóòsì-è, tsí Yèèsù òṅu ká-è kí náṅṅírí-ṅa.

¹⁹ Kpilátò wí fú ṅa ní ká tse ɔkp̄-kǎ, tsí ká kò si òn̄tá-è ní: “Yèèsù ti Nàsàrétì, olú-ɔma-Ìyúdàt ṅa”, tsí ká n̄ kǎ si

òn̄tá-egi-ìdǎ̀gàlǎdzà-Yèèsù#é. ²⁰ N̄bí à kǎ Yèèsù si#é sómá-ìlú-Yèrúsàlèmi, tsí ɔma-Ìyúdà ṅa kpíkpo náa wáa kǎ inyé yèè à kò si n̄kp̄#é. À kò òn̄lú méeta ni. À kò ṅhèbèrù, tsí kò ṅl̄atini, ilú-ene-Rómàt ṅa, tsí kò ṅgèrèkì gbo.

²¹ N̄bèé, onùgbó-atsebo-Ḷdáyét ṅa#á, à wá ṅdì-Kpilátò, tsí wà wí fúu ní: Kó máa kò si n̄kp̄#é ní: Ólú-ɔma-Ìyúdà ṅa. Ó dǐ, kó kò si òn̄tá-è ní: Ene yèè ní òṅu dzé olú-ɔma-Ìyúdà ṅa.

²² Tsí Kpilátò kò ní: Inyé yèè òṅu kò#é, òṅu kò ni. Kò né ká n̄ò.

²³ Kíbì sódzà ṅa#á kǎ Yèèsù si òn̄tá-egi-ìdǎ̀gàlǎdzà#á tǎ#á, à kè inyé yèè ó wò ṅa#á, tsí kpéé ìdì méeré, tsí ene kúnukú kè ìdì kǎkǎ. Tsí à kè àwù gúgù-è gbo. Àwù#é, à ṅd̄ n̄òkǎntso wáa lo ni, à kò kòò. ²⁴ Tsí sódzà ṅa#á wí fú ara-ṅa ní: ṅa kó máa yà àwù#é. Ó dǐ, ṅa kò d̄bò-è, tsí ṅa kò ma ene yèè náko kí fú#é.

Inyé ṅa#á lo bèè, àtsùgbée afɔ yèè à kò si òn̄wé-Ḷdáyét#é kò tse ìdèh̄dè. À kò si òn̄wé-Ḷdáyé ní:

“À kpé àwù-mi ṅa náṅṅírí-ara-ṅa, tsí à d̄bò si òn̄tá-àwù-mi.” †

Inyé nyèṅè tútútú ní sódzà ṅa#á tse#é.

²⁵ ɔn̄bèé kǎṅa gbo d̄oro gbe Yèèsù si n̄bí à kǎá si#é. Òkǎ dzé inà-Yèèsù, tsí òkǎ gbo dzé inàbí-inà-Yèèsù, tsí òkǎ dzé M̄aríyàt aya-Kàlòkpá, tsí òkǎ gbo dzé M̄aríyàt ti ilú-Màdàlá. ²⁶ N̄bèé, Yèèsù rí inà-è, tsí ó rí ɔmatsé-è, àrínódzú-è, tsí ó d̄oro gbèè si. Tsí ó wí fú inà-è ní: Rí, ɔma-èè n̄nè!

²⁷ Tsí ó wí fú ɔmatsé-è#é gbo ní: Rí, inà-èè n̄nè!

Ti nódzǎ nyèṅè#é, ɔmatsé#é gbé inà-Yèèsù káa si ṅd̄-ara-è.

Yèèsù kú

(Màtèwò 27:45-56; Mákò 15:33-41; Lúkà 23:44-49)

²⁸ Náanyi-béè#é, kíbì Yèèsù mà ní itsé-òṅu tǎ#á, àtsùgbée inyé yèè à kò si òn̄wé-Ḷdáyét#é kò tse#é, ó ní: Àṅgbé wà gbé mí.

²⁹ Àmò-kǎ wà gbè ṅa si, tsí ɔtí kíkǎ k̄ṣ̄ si. Tsí à mú Ḷg-bògbó, tsí n̄ b̄ n̄tí#é, tsí n̄ kǎ n̄òkpa-kǎ, tsí náa sómá-arù-è ní kò kpèè m̄. Egi-òkpá#á, à náa kpèè ní h̄sòfùt. ³⁰ N̄bèé, Yèèsù kpe ɔtí#é m̄ gé, tsí ní: Afɔ tǎ.

Tsí ó d̄ékoqò gé, tsí mímí-è dzilè.

³¹ Kíbì ó dzé ní ó bɔ ilè kó má fú ɔdzǎ-imírat#á, tsí ɔdzǎ-imíra nyèṅè dzé ɔdzǎ lákú-kǎ fú ṅa#á, ɔma-Ìyúdàt ṅa kò wà wò ní ònyà-kǎ kó wà òn̄tá-egi-ìdǎ̀gàlǎdzàt si nódzǎ-ɔdzǎ nyèṅè. N̄bèé, à káa wí fú Kpilátòt ní kó f̄, tsí ká tsé esè-ene yèè ṅa à kǎ si négi-ìdǎ̀gàlǎdzà#á, àtsùgbée ká yáa kú kóyá, tsí ká nya òkú-ṅa ṅde òn̄tá-egi ṅa#á. ³² N̄bèé, sódzà ṅa#á wá, tsí à tsé esè-ene yèè à tsétsé kǎ gbe Yèèsù#é, tsí tsé ti enikèèdzi gbo. ³³ Kíbì à tó òn̄tá-Yèèsù#é, à rí ní ó t̄i kú si. N̄nè ní à kò tsé esè t̄èè ró#é. ³⁴ Ó dǐ, sódzà ṅa#á-kǎ mú òtsò, tsí n̄ gú igbǎ-Yèèsù, tsí àmbara òṅu omi fùdà gbòkǎ. ³⁵ (Ene yèè wà wí afɔ yèè fú ṅé#é, òṅu ká-è rí inyé ṅa#á òṅu odzú-è. Tsí àyídzá-è gbo#é, òtítí ní ó dzé#é. Òṅu ká-è mà ní inyé yèè òṅu wà fí#é ni òtítí ni, tsí ó wà nya àyídzá-è fú ṅé, àtsùgbée èṅe gbo, e gbàá gbó ni).

† Ìwé-Orí ṅa 22:19 (Psaumes 22:19)

³⁶ Ìdèhndè#é, injé ña#á lo béè, àtsùgbée injé yèè à ko si ñÑwé-ḶḶáyét#é kó tse. À ko si ñÑwé-ḶḶáyé ní: “À kàkò tsé ekúkū-è-kà kpókpo.” †

³⁷ Tsí ñhndì-kà ró ñnó-ìwé-ḶḶáyét#é ké, à tó ko si ró ní: “À náko rí ene yèè àña ká-ña, à gú nòtsò#é.” ††

À ri Yèèsù

(Màtéwò 27:57-61; Mákò 15:42-47; Lúkà 23:50-56)

³⁸ Náànyì-béè#é, ònyà-kà wà, tsí à náa kpèé ní Yòséfùt. Tsí ó dzé cma-ìlú-Àrimàté ña. Òñu gbo dzé atènaànyì-Yèèsù. Ó ñi, kò wii fú ònyà-kà kpókpo, injé yèè tse#é, ó wà sá onùgbó-cma-Ìyúqàt ña. Tsí ó lo kàà rí Kpilátòt ní kó fú òñu nòñà, tsí òñu kó kàà ké òkú-Yèèsù. Tsí Kpilátò dzé. Ñbèé, Yòséfù wáa lo kàà ké òkú-Yèèsù#é lo. ³⁹ Tsí Nikòdémì gbo wáa báa. Nikòdémì#é ní wáa lo kàà rí Yèèsù nóoru nòdzó-kà bé#é. Tsí òñu gbo lo bá Yòséfù. Ó bané àdḶḶ rúrù firífirí-kà, tsí ó wówo tó kilónjù cgbàwó. À náa kpe injé-kà ní míri, tsí òkà gbo dzé àlòwé. Injé méèdzi nyèhè ní à ñ rómá, tsí ñ tse àdḶḶ#é.

⁴⁰ Ñbèé, àña méèdzi#é, à ké òkú#é, tsí mú àdḶḶ rúrù firífirí#é qà nátsò-kà, tsí ñ wée kíbì cma-Ìyúqà ña náa tse fú òkú gbà tána rí#é.

⁴¹ Oko-kà wà sómá ñbí à kà Yèèsù si ñhntá-egi-ìdààgàlàdzàt#á, tsí à dḶḶ òkúta-kà bè titò si ñfò-òkú, tsí à kò ri ònyà-kà kpókpo ñnè wòrí. ⁴² Kíbì cdzó#é dzé cdzó yèè cma-Ìyúqà ña náa kpaqí fú cdzó-ìmírat#á, tsí à wà wo ká tse kóyá#á, à ké Yèèsù kàà ri ñfò#é, injé yèè tse#é, ifò#é sómá-ña.

Yèèsù dzí ti náànjírí-òkú ña wá náyé

(Màtéwò 28:1-10; Mákò 16:1-8; Lúkà 24:1-12)

20 Ó ñi nòdzóssè ñfèè-ìlèémá kíbì òkúkù tó kù si ró#é, tsí Màriyàt ti ilú-Màqàlá lo néri#é. Tsí ó rí ní à tsí òkúta yèè à ñ qí arū-ifò#é ñde. ² Ñbèé, ó yaré lo kàà rí Simóni Òkúta òñu cmatésé-Yèèsùt-kà, àrínòdzú-è, tsí wà wí fú ña ní: À ké òkú-ḶḶá-àña ñde ñfò#é, tsí àña kò ma ñbí à kée kàà si báayí#é.

³ Kíbì Òkúta òñu cmatésé-èkéèdzi#é gbó béè#é, à ñde, tsí lo néri#é. ⁴ Àña méèdzi#é kpó, à wà yaré, tsí cmatésé-èkéèdzi#é òñu yaré láre Òkúta, tsí tsúwádzú-è tó néri#é. ⁵ Kíbì ó tó#é, ó balè, tsí wà kpalewo inó-ifò#é, tsí ó rí ní òdzá yèè ña à ñ wé òkú#é wà si. Ñbèé, kò wò ñnó-ifò#é.

⁶ Tsí Simóni Òkúta gbo wáa tó, tsí òñu wò ñnó-ifò#é. Tsí ó rí ní òdzá yèè ña à ñ wé òkú#é wà si. ⁷ Tsí ó rí atso yèè à ñ ñi éwo gbo fúu#é. Atso nyèhè òñu kò wà má àtíbb ña. À kpa òñu qé, tsí múu si ñlkà. ⁸ Tsí cmatésé-èkéèdzi#é, ene yèè tsúwádzú tó néri#é, òñu gbo wò ñfò#é ñhkeké. Tsí ó rí injé ña#á béé, tsí ó gbàà gbó ní Yèèsù sè dzí ti náànjírí-òkú ña wá náyé ìdèhndè.

⁹ (Náàsòkò nyèhè#é, à kò gbó òkpi-injé yèè à ko si ñÑwé-ḶḶáyét#é wóná. À ko si ñÑwé-ḶḶáyé ní: Yèèsù náko sè dzí ti náànjírí-òkú ña wá náyé. Afí nyèhè kò yé ña dzò.)

¹⁰ Ñbèé, cmatésé-Yèèsù méèdzi ña#á sè lo rílé.

Yèèsù mú ara-è ña Màriyà ti ilú-Màqàlá

(Mákò 16:9-11)

¹¹ Tsí Màriyàt òñu qóro néri#é si, tsí wà còkú. Ó wà nòkú#é si, tsí balè, tsí wà kpalewo inó-ifò#é, ¹² tsí ó rí adzítésé-òròt méèdzi. À wò àwù fífú si kpó, tsí dzokó si ñbí à mú Yèèsù té tútútú#é. Òkà dzokó ñhgbèrí-éwo-è, tsí òkà gbo dzokó ñhnsàlè-esè-è.

¹³ Tsí adzítésé-òròt ña#á wà bèrèè ní: Ìdà-wa, kí tse tsí ò wà còkú?

Tsí ó dzòñu fú ña ní: À ké òkú-ḶḶá-òñu lo, tsí òñu kò ma ñbisí à kée si.

¹⁴ Kíbì ó fí fú ña béè#é, ó nyíwò, tsí ó rí Yèèsù, tsí ó qóro si, tsí kò mà ní òñu ni. ¹⁵ Tsí Yèèsù wà bèrèè ní: Ìdà-wa, kí tse tsí ò wà còkú? Nèè ò wà wò ná?

Ñbèé, Màriyà qédzú ene yèè wà nárū-oko#é ni. Tsí ó wà wí fúu ní: ḶḶá, bí ó tsi òñu ní ké òkú-ḶḶá-òñu lo#é, ni kó díre ñbí ó kée kàà si#é fú òñu, tsí òñu kó kàà kée.

¹⁶ Tsí Yèèsù kpèé ní: Màriyà!

Ñbèé, Màriyà nyíwò, tsí kpe Yèèsù ñhèbèrùt ní: Ràbòni. (Òkpi-è ní dzé Akóne#é.)

¹⁷ Tsí Yèèsù wí fúu ní: Kó máa dzi òñu bané, injé yèè tse#é, òñu kò lo nòrò ñdì-Boba-òñu wóná. Ó ñi, kó lo kàà wí fú tònju ña ní: Òñu làkòò nòrò ñdì-Boba-òñu. Òñu ké ní dzé Boba tija gbo#é. Òñu làkòò ñdì-ḶḶáyé-òñu. Òñu ké ní dzé ḶḶáyé tija gbo#é.

¹⁸ Ñbèé, Màriyà ti ilú-Màqàlá bò lo rílé, tsí lo kàà rí cmatésé-Yèèsùt ña#á, tsí wí fú ña ní: Òñu rí ḶḶá-àña.

Tsí injé yèè Yèèsù fí fúu ña#á, ó múu, tsí ñ wí fú ña.

Yèèsù nya ara-è díre cmatésé-è ña

(Màtéwò 28:16-20; Mákò 16:14-18; Lúkà 24:36-49)

¹⁹ Ó ñi nalé-cdzó nyèhè ké nòdzóssè#é, tsí cmatésé-Yèèsù ña#á kpéri si ñnólé-kà si. À wà sá onùgbó-cma-Ìyúqàt ña, tsí à kà èkù dí ara-ña si. Ñbèé, Yèèsù wá, tsí wáa qóro náànjírí-ña, tsí wà wí fú ña ní: ḶḶáyé kó fú ñé ñtútúúrò-è.

²⁰ Kíbì ó wí fú ña béè tá#á, ó mú còwò-è ña ñbí à mú ekikà-irē, tsí ñ kàá#á òñu igbà-è ñbí à gúu nòtsò#é, tsí ñ ña ña. Ñbèé, kíbì cmatésé ña#á rí ḶḶá-ña béè#é, ayè té ña gidi héhú.

²¹ Tsí Yèèsù tó sè wí fú ña ró ní: ḶḶáyé kó fú ñé ñtútúúrò-è. Ó ñi, kíbì ḶḶáyé Boba be òñu wá#á, òñu gbo, òñu wà bè ña.

²² Kíbì ó wí béè tá#á, ó féfú si ñhntá-ña, tsí wà wí fú ña ní: Mímì-ḶḶáyét kó tì wò ñhntá-ña. ²³ Ó ñi, bí à mú àbi-ònyà-kà tɔre fúu, ḶḶáyé gbo náko múu tɔre fúu. Bí à kò, tsí à kò mú àbi-ònyà-kà tɔre fúu#é, ḶḶáyé gbo kàkò múu tɔre fúu ene nyèhè.

²⁴ Ònyà-kà wà náànjírí-cmatésé máàméèdzi ña#á, tsí à náa kpèé ní Tòmá. Èdziré ní ó dzé#é. Ñhwwèrè yèè Yèèsù wá ñdì-ña#á, òñu kò wà bè ñhwwèrè nyèhè. ²⁵ Ñbèé, cmatésé-àtíbb ña#á lo kàà wí fúu ní: Àña rí ḶḶá-àña.

Tsí Tòmá#á wà wí fú ña ní: Bí òñu kò rí còwò-è ña, tsí ña ñbí à mú ekikà-irē, tsí ñ kàá#á, òñu kàkò gbàà gbó. Bí òñu kò mú cmaíwò-òñu bò ñfò-ekikà-irē ña#á, tsí mówò-òñu bò ñgbà-è, òñu kàkò gbàà gbó láyé ní ó dzí ti náànjírí-òkú ña wá náyé.

† Ìwé-Fúfúqá 12:46, Ìwé-Orí ña 34:21 (Exode 12:46; Psalms 34:21) †† Ìwé-Sàkàriyà 12:10 (Zacharie 12:10)

²⁶ Ɔdzó méedzo náanyi-béè ró#é, ɔmatsé-Yèèsù ña#á tó kpéí si ñncólé-kǎ si ró, tsí Tòmá#á gbo wà náànjírí-ña ñhéké. À tó kǎ èkù si ró. Tsí Yèèsù wá, tsí wáa doro náànjírí-ña, tsí wá wí fú ña ní: Ɔdáyé kó fú ñé ñtútúúrò-è. ²⁷ Tsí ó wá wí fú Tòmá ní: Kó na ɔmalówó-è wá bí, tsí kó rí ɔwó-òñu ña. Kó nawó, tsí kó rí bò ñgbǎ-òñu. Ó dǐ, kó né àkaralé. Kó máa wá dzèrèbe ró.

²⁸ Tsí Tòmá ní: Ɔlá-mi! Ɔdáyé-mi!

²⁹ Tsí Yèèsù wá wí fúu ní: Yèè ó rí òñu#é ní ó gba òñu gbó#é? Ó dǐ, ene yèè ña kò rí òñu, tsí à gba òñu gbó#é, à we éwo-ire.

³⁰ Ñbèé, Yèèsù tó tse inyé-àwùsi kpíkpò nódzú-ɔmatsé-è ña ró. Inyé-àwùsi ña#á, à kò kò ñá si ñhwe yèé. ³¹ Ó dǐ, à kò inyé yèè wá bí ña#á fú ñé, àtsùgbée e gbàgbó ní Yèèsù ni Kírísítò, Ɔma bíbì-Ɔdáyé ni. Tsí bí è né àkaralé si ñhà-è ñhéké, ni e rí àyè gbà ñhà-è.

Yèèsù nya ara-è díre fú ɔmatsé-è méedze nétíqò- Tìbèrìyà

21 Náanyi-béè ró#é, Yèèsù tó nya ara-è díre fú ɔmatsé-è ña ró. Ó nya ara-è díre fú ña nétíqò-Tìbèrìyà. Bí ó nya ara-è díre fú ña gbà fáà? ² Náàsokò nyèñé#é, Sìmóni Òkúta òñu Tòmá yèè dzé èdziré#é má nára-Nàtànàyéli yèè ti ñhí-lú-Kánà nérè-Gàlilé#é gbo, ɔma-Sèbèdè méèdzì ña#á gbo, ɔmatsé-Yèèsùt méèdzì òmirè kǎña gbo, à wá má náàdzó si. ³ Tsí Sìmóni Òkúta wá wí fú ña ní: Òñu làkòò kǎa mú edzǎ.

Tsí ene-àtìbò ña gbo ní: Àña nákó ló báa.

Ñbèé, à ñde, tsí wò nókò-odzómì-kǎ, tsí ló. À gbé bè nòoru#é títí à kò mú inyé-kǎ kpókpo. ⁴ Kíbì ilè má tá#á, Yèèsù wáa doro nétíqò#é si, tsí ɔmatsé-è ña kò ríi mà.

⁵ Tsí Yèèsù wá bèrè ña ní: Ɔmòtsó ña, è kè rí edzǎ?

Tsí à ní: Òò, àña kò rí inyé-kǎ.

⁶ Tsí ó wí fú ña ní: Ká dǎ ɔdǎ-ña si náawóotǎ-ɔkǎ-odzómì#é. Ó dǐ, à nákó mú edzǎ bè.

Ñbèé, à ɔwó si bè gé, tsí à kò nyáa fáa ró. Edzǎ ní kǎwó béè#é. ⁷ Ñbèé, ɔmatsé-Yèèsùt-kǎ, àrínódzú-è, wá wí fú Òkúta ní: Ɔlá-wa ni dza!

Kíbì Sìmóni Òkúta gbó ní Ɔlá-àña ni#é, ó fa díqì-àwù-è so, inyé yèè tse#é, kò wá ɔkǎ lárè béè ró, tsí ó fò si nó-mi#é, tsí ló ñdǎ-è. ⁸ Tsí ɔmatsé-àtìbò ña#á, à wá tu ɔkǎ-odzómì#é, tsí wá fa ɔdǎ#é bàa títí wáa tó. Ñhwe è nyèñé#é, à kò dzé òñu àtàkè. Àtàkè#é wá fú ña kíbì akpá ɔgòrú bé ni. ⁹ Kíbì à tó náatàkè, tsí à tì si ñlè#é, à rí iná-enyé-kǎ, tsí edzǎ wá ñhà-è si. Tsí kpónó kǎña gbo wá gbéè si.

¹⁰ Tsí Yèèsù wá wí fú ña ní: Ká mú edzǎ kǎña náànjírí-edzǎ yèè à mú#é wá.

¹¹ Ñbèé, Sìmóni Òkúta fò si nókò#é, tsí ɔdǎ yèè edzǎ kǎ si díqì#é, ó fáa ɔwó ñlè. Edzǎ lákú lákú méedze dí nógwɔdzó (153) ní wá ñhè#é. Tsí kíbì ó dzé gíqì ní

edzǎ#á kpò tó béè#é, ɔdǎ#é kò ya. ¹² Tsí Yèèsù wá wí fú ña ní: Ká wáa dzené.

Ɔnya-kǎ kpókpo náànjírí-ɔmatsé ña#á kò dǎrò-kò bèrèé ní nèé ó dzé ɔwó. À ti mà ní Ɔlá-àña ni. ¹³ Ñbèé, Yèèsù ló kǎa kè kpónó#é, tsí kpéé fú ña, tsí kpéé edzǎ#á gbo fú ña.

¹⁴ Ó dǐ oláànkéeta-è ní Yèèsù wá nya ara-è díre fú ɔmatsé-è ña kíbì ó dzí ti náànjírí-òkú ña wá náyè#é.

Yèèsù fa Òkúta tamá-ara-è rò

¹⁵ Kíbì à dzené tá#á, Yèèsù kpe Sìmóni Òkúta, tsí wá bèrèé ní: Sìmóni, ɔma-Yòhánà, ò né àmúqǎ fú mi láre ene-àtìbò ña?

Tsí Òkúta ní: Èé, Ɔlá-mi, ò mà ní ñ né àmúqǎ fée nò.

Tsí Yèèsù wí fúu ní: Kó ró àgùdǎ-òñu ña fú òñu rere.

¹⁶ Tsí ó tó kpèè nóláànkéèdzì-è ró, tsí wá bèrèé ní:

Sìmóni, ɔma-Yòhánà, ò né àmúqǎ fú mi?

Tsí Òkúta ní: Èé, Ɔlá-mi, ò mà ní ñ né àmúqǎ fée nò.

Tsí Yèèsù wí fúu ní: Kó ró àgùdǎ-òñu ña fú òñu rere.

¹⁷ Tsí Yèèsù tó sè kpèè nóláànkéeta ró, tsí wá bèrèé ní: Sìmóni, ɔma-Yòhánà, ò né àmúqǎ fú mi?

Ñbèé, Òkúta kí kpòlòó, inyé yèè tse#é, gbà méeta kpó ní Yèèsù wá bèrèé ní ó né àmúqǎ fú òñu#é? Tsí ó wá wí fú Yèèsù ní: Ɔlá-mi, ò ma inyé ɔkǎlǎkǎ kpó nò. Ò mà ní ñ né àmúqǎ fée nò.

Tsí Yèèsù wí fúu ní: Kó ró àgùdǎ-òñu ña fú òñu rere.

¹⁸ Ó dǐ, òñu wá wí òtítí fúu ní fee, ñhwe è yèè ó wá nómòtsó si#é, òñu ká-è náa mú díqì-è dǐ, tsí ló ñbí wúu#é. Ó dǐ, bí ó wáa gbó tá, nákó kè akpá ló ñhgebèrì, tsí olòmíè nákó mú díqì-è dǐ fúu, tsí fáa ló ñbí kò wá wo kó ló#é.

¹⁹ Ó wí afí yèé, tsí wá ñ nya ìrò-ikú yèé Òkúta bòkó wáa kú, tsí ñ nye Ɔdáyé#é díre ni. Kíbì ó wí béè tá#á, ó wí fú Òkúta ní: Kó tè náanyi-òñu.

²⁰ Kíbì à làkòò#é, Òkúta nyíwo ànyi, tsí ó rí ɔmatsé-Yèèsùt-kǎ, àrínódzú-è, ene yèè mú arú sómá-Yèèsù, tsí wá bèrèé ní: “Ɔlá-wa, nèé dzé ene yèè bòkó tàè ná#á?”

²¹ Kíbì Òkúta ríi#é, ó wá bere Yèèsù ní: Ɔlá-mi, ene yèè òñu fe, bí nákó wáa ló fú òñu gbà fáa?

²² Tsí Yèèsù wá wí fúu ní: Bí òñu wò ní kó wá náayè si títí òñu kó sè wá fee, yèésì tzedzò-è? Tèè ní dzé kó tè náanyi-òñu#é.

²³ Àtsùgbé-afí nyèñé#é, atènáanyi-Yèèsù ña gbó wérì kpó ní ɔmatsé-è nyèñé#é kàkó kú láyè. Nòòtítí#é, Yèèsù kò fí ní kàkó kú láyè. Ó ní: Bí òñu wò ní kó wá náayè si títí òñu kó sè wá fee, yèésì tzedzò-è?

²⁴ Ɔmatsé yèè à wá bá fí#é, òñu ní kpèrò-inyé ña#á, tsí kó si ñhwe gbo#é. Tsí àa mà ní afí-è ña, òtítí ní náa dzé#é. ²⁵ Yèèsù tse inyé kpíkpò òmirè láre yèè à kò si bí ña#á. Bí à ní ká kò ñá kpó nékpa nékpa si ñhwe, iwé yèè à nákó kò ña#á, ñhserè tèmi, à nákó kǎ ayé#é bò.

Itsé

Ìwé-Itsé-adzítse-Yèèsù ña nyínyà díre

Lúkà kò iwé méèdzi ñnó-Ìwé-Ìmòlè-Ìkàànyí#é. Náàtsètsè#é, ó kò iwé-ikò díqḍ. Èkéèdzi-è#é, ó kò iwé yèé bé gbo. Ñnó-iwé#é, ó tsètsè kò kíbí Yèèsù ñḍe ññtalè bí, tsí ló nòrḗ gbà#á. Tsí ó kò kíbí Yèèsù be Mímí-Ḍqáyé wá, tsí ó tì wò ññtá-atènáànyí-Yèèsù ña#á. Báàyí#é, Mímí-Ḍqáyé#é ní ó wà ñ gbé ña, tsí wà fú ña ñkpá ní ká wà dzíkò díqḍ náàrì tsodzo#é. Ìwé yèé bé wà nya òkpi-kíbí ikò díqḍ wà tó ññḍi ññḍi ña wérí náàñjírí-ḍma-Ìyúqà ña òḅu náàñjírí-ḍma-ilú-àtíḅò ña#á. Tsí ó fḗ kíbí egbé-Kírísítò àtsètsè ña kpilè gbà#á. Ìwé#é wà wínyè-itsé yèé Òkúta òḅu Kpólù tse#é lárè. Òkúta ní ló káà dzíkò díqḍ#é ti nára-Yèèsù ñḍi-ḍma-Ìyúqà ña#á, tsí Kpólù òḅu ló káà dzíkò#é ñḍi-ene yèé kò dzé ḍma-Ìyúqà ña#á.

Yèèsù tàlé-Mímí-Ḍqáyé fú adzítse-è ña

1 Tèyòfìlì, ñ wà kíe. Ñnó-iwé-mi àtsètsè#é, ñ kò èrḗ ti nára-ìḅé òkálòkà yèé Yèèsù tse ña#á kpó òḅu èkò yèé ña ó tse gbo kpó#é, ti ññkpìnkpilè ² títi wá fú nódzḗ yèé ó ñḍe ññtalè, tsí ló nòrḗ#é. Ó ti tsá ònya kàḅa si, tsí kpè ña ní adzítse-òḅu ña. Táná kó ló nòrḗ#é, gbà ññtá-ìkpá-Mímí-Ḍqáyé#é, ó díre ñḍe yèé à náko tse ña#á fú ña kpó. ³ Kíbí ó réré, tsí kú tá#á, ó mú ara-è ña ña nòḅḅà kpìkpò, tsí tse tsí àḅa kpó, à mà ìḍèḅḅè ní ó wà náàyè si. Ó mú ara-è ña ña títi fú ḍdzḗ ogóòdzì, tsí náa wà wínyè fú ña ti nára-kíbí Ḍqáyé bòkó wáa dzoyè gbà#á.

⁴ Tsí ó dḗ nódzḗ-kà, tsí Yèèsù wà ñḍi-ña si, tsí à dzḗ wà dzené. Tsí ó wà wí fú ña ní: Ká máa ñḍe ññlú-Yèrúsàlémì. Ó dḗ, ká wà bè si, tsí àlé yèé Ḍqáyé Boba-òḅu ta si fú ña, tsí òḅu ti fḗ fú ña wáa ló#é, kó sá àlé#é fú ña. ⁵ Yòhánàḥ wèḥ fú ònya ña nómi. Ó dḗ, kàkò dzè, tána Mímí-Ḍqáyé náko tì wò ññtá-ña, tsí gbé bá ña.

Yèèsù ló nòrḗ

⁶ Ñbèé, adzítse-Yèèsù ña kpérisi ñḍò-è, tsí à wà bèrèè ní: Ḍlá-wa! Ññwèrè nyèḅè ní ó bòkò sè mú ḍma-Ìsàràyélìḥ ña dzoyè#é?

⁷ Tsí Yèèsù dzḗḅḅ fú ña ní: Kò bèrè ní ká mà iwèrè yèé ñḍe nyèḅè ña náko wáa tse#é. Boba-òḅu òḅu ññkàntso ní ñékpá, tsí dḗ iwèrè#é òḅu ḍdzḗ nyèḅè ña#á. ⁸ Ó dḗ, Mímí-Ḍqáyéḥ náko tì wò ññtá-ña, tsí náko fú ña ñkpá. Ñbèé, à náko wà nya àyídzá-òḅu ññlú-Yèrúsàlémì, néré-Yùḍéyà gbo òḅu néré-Sàmàrìyàḥ títi ló ññlú ña náyè gbaḅba#á kpó.

⁹ Kíbí Yèèsù wínyè nyèḅè tá#á, ó ñḍe, tsí làkòò nòrḗ. Tsí adzítse-è ña wà wòò kíbí ó làkòò#é títiḥ ña káà bòò, tsí à kò ríi ró.

¹⁰ Ñbèé, à tadzḗ má ñḅèrì si, tsí wà wo ñyàḍi-ñbí ó ló#é kokoko. Gbòká gé#é, à rí ònya méèdzi-kà, tsí à wáa dḗro gbè ña. Ène nyèḅè ña#á wà àwù fúfú pílipí si. ¹¹ Tsí à wà wí fú adzítse-Yèèsù ña#á ní: Ḍma-Gàlìlè ña! Kí tse tsí à dḗro si, tsí wà wo ñḅèrì béè? Yèèsù yèé

à rí, tsí ó ló nòrḗ#é, ññrḗ-kíbí à ríi, tsí ó ló nòrḗ gbà#á, náko sè wá béè ké tútútú.

À tsá ònya-kà ní kó gba ñḍi-Yúqà

¹² Ññwèrè nyèḅè#é, adzítse-Yèèsù ña wà ññtá-òkè-kà si ni. À náa kpe òkè#é ní òkè-Òlíḥ. Ñbèé, à ñḍe bè, tsí bḗ wáa ló ñYèrúsàlémì. (Ìlú-Yèrúsàlémì#é kò dzè òḅu òkè#é méèdzi. Ó wà kíbí itsékòlò-kà bé gé ni.) ¹³ Kíbí à káà tó ñnó-ilú#é, à wò ñlé-ìsáñú-kà, ñbí à náa ti gbé#é. Èkò-ene yèé ña wà ññlú#é nódzḗ nyèḅè#é ní: Òkúta fòò, Yòhánàḥ gbo, Yàkúbù gbo, Àḅḍéḅ gbo, Filíkpò gbo, Tòmá gbo, Bàtòlòmèwò gbo, Màtéwò gbo, Yàkúbù ḍma-Àfáyò gbo, Sìmóni ḍma-egbé-Sèlḥti ña [†] má nára-Yúqà ḍma-Yàkúbù. ¹⁴ Àḅa kpó, à náa wà kpérisi má náàdzḗ, tsí wà wúḅre kùkùkù nódzḗ kódzḗ. Màrìyàḥ ñà-Yèèsù gbo, ñàbí-Yèèsù ña òḅu ḍḅḅè kàḅa gbo wà náàñjírí-ña.

¹⁵ Ó dḗ nódzḗ-kà, tsí ñàbí ña kpérisi si. Àḅa yèé kpérisi si bé kpó ña#á ló kíbí ḍḅḅḅ béè. Ñbèé, Òkúta ñḍe dḗro náàñjírí-ña, tsí ní: ¹⁶ Ñàbí-mi ña, ó wà ní afḗ yèé Mímí-Ḍqáyéḥ ti fḗ si ññwé-Ḍqáyéḥ#é kó tse. Dzḗḗ dzḗḗ#é, Mímí-Ḍqáyé ti wínyè ti nára-Yúqà gbà ññtá-ólú Ḍàḥḍḍḍ. Yúqà#á ní gbé ònya ña, tsí díre òḅḅ fú ña títi à mú Yèèsù#é. ¹⁷ Tsí ó sì gbè náàñjírí-àḅa, tsí Yèèsù tsá òḅu gbo ní kó tsítse-Ḍqáyé bá àḅa.

¹⁸ (Owó yèé à sá fúu ti nára-ìbàḍi yèé ó tse nyèḅè#é, ó kèe káà ñ ra ilè-kà. Ññḍi-bè#é, ó tsubú kpòrò, tsí ñnó-è dḗ náàñjírí, tsí èfḗ-è ña bḗ dḗ ñlé kpó. ¹⁹ Ñbèé, ène-Yèrúsàlémì ña kpó, à gbḗ ñḍe yèé tse Yúqà#á. Àtóoríi béè ní à sḗ ékò fú ilè#é ññlú-ña ní Hàkélédámá#á. Òkpi-è ní dzé ilè-àḅbara#á.)

²⁰ Tsí Òkúta tḗ wà wí fú ña ró ní: À kò si ññwé-Orí ña ní:

“Ìlé-è kó dḗ ñḅḅḅ.

Ònya-kà kpókpo kó máa gbé ññè ró.”

Tsí à tḗ kò si ró ní:

[†] Bì à wà kpe ònya-kà ní Sèlḥti#é, òkpi-è ní dzé ní ène-nyèḅè wà náḅbaḍa-ene yèé ña náa wà wo ká kò ní ène-Rómà ña ká máa dze ìdzba si ññtá-ḍma-Ìyúqà ña ró#é.

“Olòmírě kó gba ìḍi-itsé-è.” †
 21 Ó wà ní àṅa kó tsā ònyà-kǎ, tsí kó gba ìḍi-Yúḍà. Ène nyèṅè kó dzé ène yèé wà bá àṅa si òhṅwèrè kpo yèé Olá-àṅa Yèésù wà rě òhṅlú ṅa wérí#é. 22 Títí kíbí Yòhánà wèt fúu#é, títí wáa fú iwèrè yèé ó ṅde náàṅírí-àṅa, tsí ló nòṛṛ#é, ó wà ní ène nyèṅè kó ti wà náàṅírí-àṅa si. Àṅa kó tsāá, tsí kó wà nya àyídzá bá àṅa ní Yèésù dzí ti náàṅírí-òkú ṅa wá náyé.
 23 Nǐbèé, à ḍíre ònyà méèdzi ní ká tsā ònyà-kǎ náàṅírí-ṅa. À náa kpe ònyà-kǎ ní Yòséfùt, tsí kpeé gbo ní Bàràsábà, tsí à náa dáaki gbo ró ní Yúsítù. Enikéèdzi-è òṅu dzé Mátíyà. 24 Tsí ène yèé wà bè kpo ṅa#á wúüre, tsí wà fì ní: Olá-wa! Iwò ní ma inó-ònyà òkálòkǎ kpo#é. Náàṅírí-ònyà méèdzi ṅa#á, nà ḍíre ène yèé ò tsā#á fú wa, 25 tsí kó ḍi adzítse-èé, tsí kó gba ìḍi-itsé-Yúḍà#á, itsé yèé ó kò dzò, tsí ló òhṅḍigbé-è#é.
 26 Nǐbèé, à ḍibò, tsí ká ma ène yèé ḍḍáyé tsā náàṅírí-àṅa méèdzi#é. Tsí ìbò#é dzi òhṅtá-Mátíyà, tsí à múu má adzítse-Yèésù máawòkǎ ṅa#á.

Mímí-ḍḍáyé ti wò òhṅtá-atènáànyì-Yèésù ṅa

2 Ó ḍi nódzò-kǎ, tsí cma-Ìyúḍàt ṅa wà dze cḍḍ-kǎ. À náa kpe cḍḍ#é ní cḍḍ-Dzídze titṛt. Nǐbèé, atènáànyì-Yèésù ṅa kpérí má náàdzò, tsí wà òhṅlè-kǎ si.
 2 Gbòkǎ#á, igbe lákú-kǎ ti nòṛṛ. Igbe#é wà cḍḍ kíbí awu lákú-kǎ náa wà tse bé#é, tsí igbe#é gba ilé#é òbí à wà si#é kpo. 3 Tsí à wà rí iné kǎṅa, tsí iné ṅa#á dzò kíbí à náa tóná, tsí arū-è náa wà gbà tsóróó bé#é. Tsí iné ṅa#á kpé, tsí ḍi kpíkpo, tsí wà dzi òhṅtá-ònyà kǎkǎ kpo. 4 Gbòkǎ gé#é, Mímí-ḍḍáyé ti wò òhṅtá-ṅa kpo, tsí à kpé ilú-òmiré ṅa wíwí, ilú yèé ṅa Mímí-ḍḍáyé fú ṅa òkpá ní ká wí#é.
 5 Nǐbèé, cma-Ìyúḍà yèé ṅa náa né àrísá fú ḍḍáyé#é, tsí ti òhṅlú òhṅlú ṅa náyé gbaṅba#á kpo, tsí wáa kí òYèrúsàlémì si#é, 6 kíbí à gbó igbe-ònyà ṅa#á béè#é, àṅa kpo, à wá, tsí wáa kpérí, tsí ène kúnukú wà gbó ilú-è nárū-atènáànyì-Yèésù ṅa. Nǐbèé, àṅa kpo, ó mù ṅá, tsí à kò ma bí ká tse fáà ḡḡḡ. 7 Tsí ó mù ṅá si, tsí láre arū fú ṅa, tsí à wà fì ní: Ène yèé ṅa wà wínyè bé#é, ène-cwó-Gàlilé ṅa ni nò. 8 Bí à tse fáà títí wà wí ilú-ene-kúnukú fúu béé? 9 Náàṅírí-àṅa#á, ònyà kǎṅa ti òhṅlè-Kpárítí, tsí ònyà kǎṅa gbo ti néré-Mèḍíyà, tsí ònyà kǎṅa gbo ti òhṅlú-Èlámì, tsí ònyà kǎṅa gbo ti òhṅlè-Mèsòkpòtámì, tsí ònyà kǎṅa gbo ti néré-Yùḍéyà, tsí ònyà kǎṅa gbo ti òhṅlè-Kàkpàḍḍkì, tsí ònyà kǎṅa gbo ti néré-Kpòtì, tsí ònyà kǎṅa gbo ti òhṅlè-Àsíyà, 10 tsí ònyà kǎṅa gbo ti néré-Firìdzí, tsí ònyà kǎṅa gbo ti òhṅlè-Kpǎfìlì, tsí ònyà kǎṅa gbo ti òhṅlè-Èdzíkpitìt òṅu néré-Lìbì sómá-ilú-Sìrénì. Tsí ònyà kǎṅa gbo ti òhṅlú-Rómàt, 11 tsí ònyà kǎṅa gbo ti òhṅlè-Kèrétì òṅu òhṅlè-Àràbì. Tsí cma-Ìyúḍà ṅa òṅu ène yèé wà tsorò-cma-Ìyúḍà ṅa#á gbo wà náàṅírí-ṅa. Tsí àṅa kpo, àṅa wà gbó kíbí à wà wí ilú-kúnukú fúu, tsí wà wínyè ti nára-iné lákú lákú yèé ḍḍáyé tse ṅa kpo#é.
 12 Tsí ó mù ṅá si, tsí à kò ti ma ìsèrè yèésí ká tse ró. Tsí à wà bere ara-ṅa ní: Òkpì-iné yèé àṅa wà gbó bé ṅa#á fáà?

† Ìwé-Orí ṅa 69:26; 109:8 (Psaumes 69:26; 109:8)

13 Ó ḍi, ònyà kǎṅa wà mú atènáànyì-Yèésù ṅa tse, tsí wà fì ní: Ḍtí ní wà ṅó ṅa béè#é.

Òkúta wà dzíkò-ḍḍáyé fú ònyà ṅa

14 Nǐbèé, Òkúta ṅde ḍóro òṅu adzítse-Yèésùt máawòkǎ ṅa#á, tsí wà wínyè ḍúḡbe, tsí wà wí fú ònyà kpo yèé wà bè#é ní: Ène-erè-Yùḍéyà ṅa òṅu ène-Yèrúsàlémì ṅa gbo, àṅa kpo ká rētígbè rere, tsí ká gbó òkpì-iné yèé wà tse#é. 15 À ḍédzú cṛtí ní wà ṅó ṅa béè#é#é? Òò, kò tsi cṛtí ní. Níhýálè-àwùrò gé ní àṅa wà si báàyí#é. 16 Ó ḍi, iné yèé agbáfì-ḍḍáyé fìt Yòwèlì ti ní wáa ló#é ní wà tse nómbe, tsí à wà rí#é. Yòwèlì#é fì ní: 17 “ḍḍáyé ní: Nódzò-itántá ṅa#á, màa tse tsí Mímí-mi náko ti wò òhṅtá-ònyà kpo. Tsí cma-ṅé ṅa, cṛkǎḗḗ gbo, cṛkǎḗḗ gbo, àṅa kpo, à náko wà gba afì-ḍḍáyé fì, tsí màa tse tsí cṛmòtsó ṅa náko wà ródzú, tsí màa wínyè fú arúka ṅa gbo òhṅ-àlà ṅa. 18 Èḗ, òhṅ-cdzò nyèṅè ṅa#á, màa tse tsí Mímí-mi náko ti wò òhṅtá-àtsítse-mi ṅa, cṛkǎḗḗ gbo, cṛkǎḗḗ gbo, tsí à náko wà gba afì-ḍḍáyé fì.
 19 Tsí màa tse iné-àwùsì lákú lákú ṅa òhṅberì òṅu òhṅ-talè.
 Iné ṅa#á ní dzé àmbara òṅu iná má nára-òwùrò ḍúḍú kìnḍìḍì-kǎ#á.
 20 Odzùùrò náko kpòkùkù kpo kpìrim, tsí òtsùkpá gbo náko ḍi kpikpa hèè kíbí àmbara bé, tǎnà tsí cdzò-òlódzò kó tò, cdzò yèé lákú láre cdzò-àtìbò ṅa kpo#é.
 21 Nódzò-cdzò nyèṅè#é, ònyà kpo, bí ó kpe òlódzò ní kó wáa gbà òṅu là#á, náko gbàà là.” ††
 22 Tsí Òkúta tó wà wí fú ṅa ró ní: Cma-Ìsàràyélit ṅa, àṅa kpo ká rētígbè, tsí ká gbó iné yèé òṅu bókò fì fú ṅa#á. ḍḍáyé tsā ònyà-kǎ, tsí mówó tée. Ène nyèṅè ní dzé Yèésù ti Nàsàrétì#é. ḍḍáyé tse iné-ìkpá lákú lákú ṅa òṅu iné-àwùsì ṅa òhṅròṅrò gbà òhṅtá-è, tsí ká ò rí kíbí ó mówó tée gbà#á. Náàṅírí-ṅa ní ó tse iné nyèṅè ṅa kpo#é, tsí àṅa ká-ṅa, à mà béè. 23 Yèésù#é, ḍḍáyé ti mà ní à náko múu tà fú ṅa. Ó ti tse ètò ti nára-è béè si. Tsí à múu cṛwó-ònyà-ìbàḍí ṅa, tsí à kǎá si òhṅtá-egi-ìḍààgàlǎdzàt, tsí ó kú. 24 Tsí ḍḍáyé dzii ti náàṅírí-òkú ṅa wá náyé. Ó nyáá ṅde òhḍìḍḍ yèé wà òkú#é. Ó ḍi, ikú kò nékpá, tsí kó nyáa gbàá si. 25 Ḍàfìḍḍìt gbo wínyè ti nára-Yèésù#é wáa ló. Ó ní:
 “Mà wà rí Olá-mi, tsí náa wà òwádzú-mi si òhṅwèrè kíwèrè.
 Náa wà nówó-àwòotá-mi si, àtsùgbée èḍḍ kó kǎ mí.
 26 Àtsùgbée béè ní ayè té mi si, tsí iné yèé wà bó nárū-mi ṅa#á dzé ayè títé si kpo#é òhṅé.
 Bí ó dzé ḡḡḡ ní àmí tá ḍí mí#é, odzú-mi wà nòṅnà si fú iwò, òlódzò.
 27 Iné yèé tse#é, ò kàkò kò mí dzò òhṅlè-ìkú,

†† Ìwé-Yòwèlì 3:1-5 (Joël 3:1-5)

tsí ò kàkò wò gidi ní èmi yèè dzé t̄e akpá akpá, esè esè#é,

ni ara-mi kó dzirà si ñfò.

²⁸ Ó díre ònà yèè màa fà, tsí rí àyè#é fú mi.

Nà wà bá mi sí, tsí nà mú ayè té mi sí gé ni." †

²⁹ Tsí Òkúta t̄ wà wí fú ña ró ní: Ìnàbí-mi òma-Ìyúq̄at̄ ña, ó wà ní òñu kó wínyè ti nára-Đàfíq̄i gbágbòngbàg-bò-àña fú ña rere, tsí ká gbó. Đàfíq̄i#é ti kú, tsí à ríí wáa l, tsí éri-è wà ñq̄i-àña si títi wáa fú òní. ³⁰ Òñu ká-è, ag-báf̄-Đq̄áyé f̄ ní ó dzé#é, tsí ó mà ní Đq̄áyé talé fú òñu, tsí le òñu si ñné ní: "Ònyà-k̄à náàñjírí-òmal̄ma-òñu ña nákó wáa dzokó náant̄a-oyè-òñu." ††³¹ Đàfíq̄i ti rí inyé yèè ña nákó wáa tse náànyiwà#á, tsí ti wínyè ti nára-kíbí Kírísítò nákó s̄é dzí ti náàñjírí-òkú ña wá náyé#é.

Ñné ní ó f̄ ní:

"Đq̄áyé kò dzò-è ní kó kí ñlé-ikú,

tsí ara-è gbo kò dzirà si ñfò#é." †

³² Ó q̄i, Yèésù#é, Đq̄áyé dzíi ti náàñjírí-òkú ña wá náyé. Àña kpó, àña mà, tsí àña nákó nyáa nya àyidzá-è.

³³ Đq̄áyé ké Yèésù#é l nòr̄, tsí múu káa dzokó náàwòt̄á-è, tsí Đq̄áyé Boba-è fúu ñMímí-è, kíbí ó ti talé-è si#é. Tsí ó tse tsí Mímí-è ti wò ñnt̄a-àña. Ó q̄i, inyé yèè à wà rí, tsí wà gbó báàyí#é, Mímí-Đq̄áyé†#é ñné#é.

³⁴ Tsí Òkúta t̄ wà wí fú ña ró ní: Kò tsi Đàfíq̄i ní Đq̄áyé ké l nòr̄#é. Ó q̄i, Đàfíq̄i òñu ká-è gidi f̄ ní:

"Đlódz̄ wí fú Đlá-mi ní:

Wáa dzokó náàwòt̄á-mi,

³⁵ tsí n mú òt̄-è-è ña tsálè,

tsí ó mú esè lé ñnt̄a-ña." ††

³⁶ Báàyí#é, àña, òma-Ìsàràyéli ña kpó ká mà rere ní Yèésù yèè à k̄a si ñnt̄a-egi-ìd̄àgàl̄adzà#á, òñu ní dzé Kírísítò Agbanèl̄a yèè Đq̄áyé ts̄a, tsí bè wá, tsí ó dzé Đlá-ña#á.

³⁷ Ène yèè ña wà bè, tsí wà r̄t̄igbè#é, kíbí à gbó af̄ nyèñè ña#á, ó lara-ña wò gbòk̄á, tsí à wà bere Òkúta òñu adzít̄sé-Yèésù-àt̄ib̄ ña ní: Ìnàbí-wa ña, bí àa kó tse f̄aà báàyí?

³⁸ Tsí Òkúta dzòñu fú ña ní: Ká nyílò kpaq̄à, tsí àña kó f̄ ní ó òkp̄é-Yèésù Kírísítò, tsí wè† fú ña, tsí Đq̄áyé kó mú àbi-ña t̄re fú ña, tsí à nákó gba òyà-òfé-k̄a, òyà#á Mímí-Đq̄áyé ni. ³⁹ Ó q̄i, Đq̄áyé talé-è fú ña òñu òma-ña ña má nára-ene yèè wà ñh̄q̄i dzíd̄z̄è ña#á gbo. Đq̄áyé Đlódz̄ talé-è fú ònyà òk̄àl̄òk̄a yèè nákó wáa kpè#é.

⁴⁰ Ñbèè, Òkúta kp̄ér̄ kp̄ík̄p̄ò kp̄ík̄p̄ò fú ña, tsí ká rí mà ní òt̄ít̄ ní ó wà f̄#é. Tsí ó q̄àámí le ña, tsí wà wí fú ña ní: Ká ñde náàñjírí-ene yèè ña kò wà tse òt̄ít̄#é, tsí Đq̄áyé kó gbà ña là.

⁴¹ Tsí ònyà kp̄ík̄p̄ò gba af̄-Òkúta gbó, tsí à wìwè-Yèésù† fú ña. Nódz̄ nyèñè#é, ònyà kíbí egbèr̄ú lé n̄ég-bàà (3000) bèè wáa má at̄enàanyi-Yèésù ña.

Ìgbèngbé-at̄enàanyi-Yèésù ña

⁴² Ñbèè, at̄enàanyi-Yèésù ña náa q̄igírí, tsí wà kp̄erí nódz̄ kódz̄, tsí wà gbó èk̄-adzít̄sé-Yèésù ña, tsí wà tsobí bá ara-ña, tsí wà dzené má náadz̄, †† tsí wà

† Ìwè-Orí ña 16:8-11 (Psaumes 16:8-11) †† Ìwè-Orí ña 132:11 (Psaumes 132:11) † Ìwè-Orí ña 16:10 (Psaumes 16:10) †† Ìwè-Orí ña 110:1 (Psaumes 110:1) †† Dzíd̄ze yèè à wà báf̄ bí#é, kò tsi

wúure gbo. ⁴³ Tsí Đq̄áyé wà tse inyé-àwùsi lákú lákú ña gbà ñnt̄a-adzít̄sé-Yèésù ña. Tsí kúnukú náa wà né àrísá fú Đq̄áyé. ⁴⁴ Tsí agba Yèésù gbó ña#á kpó, à tse òk̄ant̄so, tsí à náa wà kp̄é inyé yèè wà fú ña#á fú ara-ña ña. ⁴⁵ À náa wà ta inyé-ire-ña ña, tsí wà kp̄é owó-è fú ara-ña ña kpó, tsí kúnukú náa gba ìmar̄u yèè ó wà ní kó gbà#á. ⁴⁶ Nódz̄ kódz̄#é, à náa káa kp̄erí nógbà-ilé-Đq̄áyé†, tsí wà s̄é Đq̄áyé, tsí à náa wà dzené ñq̄i-ara-ña ña gbo náyé títé òñu ñnó míma. ⁴⁷ À náa wà nye Đq̄áyé, tsí inyé-ña náa dzòdz̄-ònyà ña si títítí. Tsí Đlá-wa náa wà mú ene yèè ó wà gbà là ña#á, tsí wà ñ má ña nódz̄ kódz̄.

Òkúta òñu Yòhánà mèèdz̄i b̄o arc-k̄a

3 Ó q̄i nódz̄-k̄a, tsí Òkúta òñu Yòhánà làkòd̄ ñlé-Đq̄áyé ññwèrè-odz̄úur̄-alé bé. Ìwèrè nyèñè#é náa dzé ìwèrè-ire wúwú-k̄a fú òma-Ìyúq̄at̄ ña ni. ² Èk̄-ògbà-ilé-Đq̄áyé†#é-k̄a wà, tsí à náa kp̄èè ní Èk̄-Àféñú. Nára-èk̄#é, ònyà-k̄a náa gbé bè. Arc ní ó dzé#é. Esè-è ña kú kpó, tsí bèè ní à bii wá#á ñnéè. Nódz̄ kódz̄, à náa k̄éè wáa si bè, tsí kó wà bere owó nówó-ene yèè ña náa wáa l nógbà-ilé-Đq̄áyé#é. ³ Ñbèè, ó rí Òkúta òñu Yòhánà† gbo kíbí à bòkò wò l nógbà-ilé#é, tsí ó wà bèrè ña ní ká fú òñu nówó. ⁴ Tsí Òkúta òñu Yòhánà tadz̄ú máa si, tsí wà wò kokoko, tsí Òkúta wà wí fúu ní: Kó wo-àña rere!

⁵ Ñbèè, idza#á gbo tadz̄ú má ña si, tsí wà wò ña. Inyé yèè tse#é, ó módz̄ú si ní à bòkò fú òñu ñhé-k̄a ni. ⁶ Tsí Òkúta wà f̄ fúu ró ní: Owó-k̄a kp̄ók̄p̄ò kò wà nówó-òñu. Ó q̄i, inyé yèè wà fú òñu#é ní òñu bòkò ñ fúu#é. Nón̄-ètse yèè Yèésù Kírísítò ti Nàsàrétí ñ òwó-òñu#é, òñu wà wí fúu ní kó ñde kp̄àà, tsí kó r̄è.

⁷ Tsí Òkúta mú òwó-àwòt̄á-è b̄ò fúu ní kó ñde q̄oro. Gbòk̄á gé#é, esè-arc#é òñu èk̄ur̄sè-è ña q̄i rere, tsí le kpó. ⁸ Tsí ó ñde, tsí fò kéréñú, tsí wà r̄è. Tsí ó wò nógbà-ilé-Đq̄áyé#é l bá Òkúta òñu Yòhánà, tsí wà r̄è, tsí wà fòtalè, tsí wà nye Đq̄áyé làkòd̄. ⁹ Tsí ònyà kpó yèè wà bè#é wà rí kíbí arc#é wà r̄è, tsí wà nye Đq̄áyé#é. ¹⁰ Tsí à màà ní òñu ní náa dzokó nára-Èk̄-Àféñú#é, tsí wà bere inyé#é. Kíbí à rí ní ó wà r̄è bèè#é, ó nódzo fú ña tó bèè.

Òkúta wà dzíkò-Yèésù nógbà-ilé-Đq̄áyé

¹¹ Ñbèè, idza#á òñu dzi Òkúta òñu Yòhánà†#á bané si gé ni. Tsí ònyà kpó tédz̄ú sùré wáa bá ña, tsí ó mú ña si títítí. À kp̄erí si ñh̄f̄é-k̄a nógbà-ilé-Đq̄áyé†#é ni. À náa kpe ìf̄áf̄é#é ní ìf̄áf̄é-Sàlòmót̄. ¹² Kíbí Òkúta rí bèè#é, ó wà wí fú ña ní: Òma-Ìsàràyéli† ña, kí tse tsí ó wà mù ña tó bèè? Bè f̄aà, tsí odz̄-ña kí ñnt̄a-àña si tó bèè? À q̄édz̄ú ikp̄a t̄a ña ká-àña ní tse inyé lákú yèè#é? Nàmí kíbí ìg-bèngbé-àña dzòdz̄ú-Đq̄áyé gbà#á ní àña tse tsí idza#á wà r̄è#é? Òò! Kò tsi àña ni. ¹³ Đq̄áyé yèè Àbàràhàmít̄ òñu Ìsàk̄at̄ má nára-Yàkùbù† s̄é wáa l#é, Đq̄áyé yèè gbágbòngbàg-bò-àña ña s̄é wáa l#é, òñu ní nya lílákú-Yèésù àtsít̄sé-è, tsí ñ q̄ire#é. Yèésù#é ní àña ká-ña, à

dzíd̄ze yèè à náa dze nódz̄ kódz̄#é gé ni. Ó q̄i, à náa wà tsorò-dzíd̄ze-Đlá-wà gbo.

mú, tsí n̄ bɔwó-ònyà n̄a ní ká kpaá#á. Tsí kíbí à gbéè lɔ n̄d̄i-Kpilátò†#é, ó ní ònu kó kòò dzòò, tsí à n̄a ká-n̄a, à kò. ¹⁴ Yèésù#é, ònu ní dzé ti Ìd̄áyé akpá akpá, esè esè, tsí dzé atsòtítò gbo#é, à kò dzé ní Kpilátò kó kòò dzòò, tsí à bèrèè ní kó kɔ ene yèé dzé akpànyà nòòkú#é dzòò fú à n̄a. ¹⁵ Bèè ní à tse tsí kpa Oláàyè nòòkú#é n̄nèè. Ó d̄i, Ìd̄áyé dzii ti náànjírí-òkú n̄a wá náyé. À n̄a dzé olí-àyídzá-è n̄a. ¹⁶ À n̄a kpó, à wà rí idza arc#é, tsí à màá rere ní ònu ni n̄ò. Ikpá-Yèésù ní bɔò#é. In̄é yèé tse#é, à n̄a karalé si n̄ntá-è. Àkaralé yèé à n̄a né si n̄ntá-ékò-è#é ní tse tsí idza#á wà nábarakpá si, tsí à n̄a kpó, à wà rí#é.

¹⁷ Tsí Òkúta sè wà wí fú n̄a ró ní: In̄àbí-mi ɔma-Ìyúdà† n̄a, ònu mà ní in̄é-àrimà ní tse n̄á, tsí à n̄a gbo, onùgbó-ìlú-n̄a gbo, à dzó kpérí, tsí tse in̄é nyèhè bá Yèésù wáa lɔ#é. ¹⁸ Ó d̄i dzòò dzòò#é, Ìd̄áyé ònu ká-è ti f̄i gbà n̄ntá-agbáf̄i-è f̄i n̄a wáa lɔ ní bèè ní Kírísitò Agbanelà yèé ònu tsà, tsí bè wá#á nákó réré#é n̄nèè. Tsí in̄é yèé ó f̄i#é ní ó tse#é. ¹⁹ Báàyí#é, ká nyílò kpaq̄à, tsí ká wá n̄d̄i-Ìd̄áyé, tsí kó we àbi-n̄a n̄a n̄de fú n̄a. ²⁰ Bí à tse bèè, Ìlòdzó nákó fú n̄a n̄hwèrè-kà ní ká n̄ míra, tsí nákó be Kírísitò Agbanelà yèé ó ti tsà si#é wá fú n̄a. Ene#é Yèésù ni. ²¹ Ó wà ní kó gbé n̄òr̄ò si títí fú ìwèrè yèé Ìd̄áyé nákó tótse in̄é ìkàl̄òkà kpó si n̄nd̄i-è#é. Ìd̄áyé ti f̄i af̄i nyèhè n̄a wáa lɔ gbà n̄ntá-agbáf̄i-è f̄i n̄a. ²² Ó d̄i, M̄òsèt̄ gbo ti wí wáa lɔ ní: “Ìd̄áyé Ìlòdzó nákó tsà ònyà-kà náànjírí-ɔma-ìlú-à n̄a n̄a, tsí ene nyèhè nákó dzé agbáf̄i-Ìd̄áyé f̄i†, tsí nákó wà kíbí ònu ká-ònu bé. Tsí ó wà ní ká tse si n̄ntá-af̄i ìkàl̄òkà kpó yèé nákó wí fú n̄a#á. ²³ Bí ònyà-kà kò ní ònu kàkò tse si n̄ntá-af̄i-agbáf̄i-Ìd̄áyé f̄i#é, ene nyèhè kàkò gbé náànjírí-ɔma-Ìsàràyèlì n̄a ró. À nákó kpaá nòòkú.” †

²⁴ Agbáf̄i-Ìd̄áyé f̄i n̄a kpó ti wínyè ti nára-in̄é yèé nákó wáa tse n̄òdzó-òníbé n̄a#á. Sàmùwèlì agbáf̄i-Ìd̄áyé f̄i má nára-agbáf̄i-Ìd̄áyé f̄i yèé Ìd̄áyé kpè náànyì tèè n̄a kpó#é, à n̄a kpó, à ti wíi wáa lɔ. ²⁵ Ó d̄i, Ìd̄áyé talé-kà si gbà n̄ntá-agbáf̄i-è f̄i n̄a. Àlè#é, à n̄a ɔma-Ìsàràyèlì n̄a kpó ní ó taá fú#é. Tsí kíbí Ìd̄áyé tse ìmòlè bá gbágbónhgbàgbò-n̄a n̄a#á, à n̄a gbo, à wà n̄nè. Ó wí fú Àbàràhámì ní: “Gbà n̄ntá-ɔmal̄ɔma-è ní ònu nákó tu kùsèè fú ònyà-ìtalè n̄a kpó#é.” †† Tsí à n̄a kpó, à wà n̄n̄-àlé nyèhè yèé Ìd̄áyé ta, tsí n̄ tse ìmòlè bá Àbàràhámì#é. ²⁶ Ó d̄i, à n̄a ní Ìd̄áyé tsètsè r̄á àtsìtsé-è wá fú#é. Ìd̄áyé dzii wá náyé, tsí r̄á wá àtóorí kó tu kùsèè fú n̄a. Kùsèè#é ní dzé ní nákó tse tsí ene kúnukú nákó nyílò kpaq̄à, tsí kàkò tse íbàdí ró#é.

À wáa mú Òkúta ònu Yòhánà méèdzi lɔ n̄d̄i-egbé-àkpèdzó-ɔma-Ìyúdà n̄a

4 N̄bèè, Òkúta ònu Yòhánà† méèdzi wà wínyè fú ònyà yèé wà bè si n̄a#á làkòò gé, tsí atsebo-Ìd̄áyé† n̄a ònu ògá-àd̄elè-ìlè-Ìd̄áyé n̄a má nára-ɔma-egbé-Sàd̄úkét̄ n̄a gbo wáa tó gbòkà. ² Ó dzà n̄a nára kpíkpò ní Òkúta ònu Yòhánà méèdzi wà tsèkó fú ònyà n̄a ní Yèésù dzí ti náànjírí-òkú n̄a wá náyé, tsí wà n̄ d̄íre fú n̄a ní òkú n̄a gbo nákó sè dzí wá náyé. ³ Tsí à mú n̄a lɔ káa

† Ìwé-Àkóro 18:15, 18-19 (Deutéronome 18:15, 18-19) †† Ìwé-Ìkpinkpilè-ayé 22:18; 26:4 (Genèse 22:18; 26:4)

sé n̄èh̄n̄à fú ilè má. In̄é yèé tse#é, alélé ti lé. ⁴ Ó d̄i, ònyà kpíkpò náànjírí-ene yèé n̄a gbó èkò-n̄a#á gba Yèésù gbó. Tsí náànjírí-ene yèé n̄a gba Yèésù gbó n̄a kpó báàyí#é, ɔn̄kèè n̄a lɔ kíbí ònyà egbèrù lé négbàà egbàà ònà méèdzi (5000) bèè.

⁵ Tsí ilè má, tsí onùgbó-ìlú n̄a ònu onùgbó-atsebo-Ìd̄áyé n̄a má nára-akónè nékpa-Ìd̄áyé† n̄a gbo kpó káà kpaq̄é n̄Yerúsalémi. ⁶ À n̄a yèé kpaq̄é bè n̄a#á ní: Hánà ògá-atsebo-Ìd̄áyé n̄a†, Kàyáfà gbo, Yòhánà gbo, Àlèkisànd̄è gbo má nára-ònyà-aro-ògá-atsebo-Ìd̄áyé-àt̄ib̄ò n̄a gbo kpó. ⁷ N̄bèè, à gbé Òkúta ònu Yòhánà wáa d̄óro n̄wádzú-n̄a. Tsí onùgbó n̄a#á wà bèrè n̄a ní: N̄èè fú n̄a n̄kpá, tsí à n̄ bɔ arc#é? Nàmí nónyè-ètse-nèè gidi tútútú à bɔò ni?

⁸ Gbòkà#á, Mímí-Ìd̄áyé† ti wò n̄ntá-Òkúta, tsí ó wà wí fú n̄a ní: Onùgbó-ìlú n̄a ònu onùgbó-atsebo-Ìd̄áyé n̄a, ⁹ à n̄a tse ire fú àkòr̄ò-kà, tsí à wà kpedzò bá à n̄a ti nára-è n̄ómbé ní bí à n̄a tse fáà, tsí àr̄ò tá fúuù? ¹⁰ Ó d̄i, à n̄a onùgbó n̄a, ɔma-Ìsàràyèlì† n̄a gbo kpó, ká mà rere ní, bí idza#á wà nábarakpá si, tsí à wà rí#é, ikpá-Yèésù Kírísitò ti Nàsàrétì ni. Yèésù#é, à n̄a ká-n̄a, à káà si n̄ntá-egi-id̄ààgàl̄adzà†, tsí ó kú, tsí Ìd̄áyé dzii ti náànjírí-òkú n̄a wá náyé. ¹¹ À kɔ si n̄Nwé-Ìd̄áyé† ti nára-Yèésù#é ké ní:

“Òkúta yèé èn̄e amalé n̄a è ké ɔ taánù#é, ònu#é ní wáa kpaq̄dzú lárè, tsí gbé négo-ìlè#é, àtsùgbée ilè#é kó máa d̄íwó#é.” †

¹² Yèésù ònu n̄ìkàntso gé ní nákó nyáa gbanè là#á. Náyé gban̄gba#á kpó#é, Ìd̄áyé kò mú ònyà-kà fú ní kó gbanè là ró náànyì-ònu n̄ìkàntso#é gé.

¹³ N̄bèè, ó mu ɔma-egbé-àkpèdzó-ɔma-Ìyúdà n̄a† kpó kíbí à rí ní Òkúta ònu Yòhánà kèq̄q̄, tsí wínyè ònu àkaralé#é. À rí ní ònyà nákpo n̄a ní à dzé#é, tsí à kò ma iwé kpíkpò gbo. À rí mà gbo ní Òkúta ònu Yòhánà tè náànyì-Yèésù wáa lɔ. ¹⁴ Idza yèé à bɔ#é gbo d̄óro gbé n̄a si bè, tsí kíbí à wà rí#é, à kò tì ma in̄é yèé ká wí gidi#é ró. ¹⁵ N̄bèè, à wí fú n̄a ní ká fùd̄á t̄aná, tsí à n̄a ká-n̄a, à n̄a kó lɔ n̄h̄kpá. ¹⁶ Tsí à wà bere ara-n̄a ní: Bí à n̄a nákó tse fú idza n̄a#á fáà náà? Báàyí#é, idza n̄a#á ti tse in̄é-àwùsì lákú-kà nòdzú-ene-ìlú-Yerúsalémi n̄a kpó, tsí à n̄a kàkò s̄i nyáa s̄é ní òd̄òbò ni. ¹⁷ Ó d̄i, à n̄a kó kò fú n̄a, tsí af̄i#é kó máa t̄ùnká lɔ wérí máa ró. À n̄a kó d̄ódzo tse n̄a, tsí ká máa wínyè-Yèésù-kà kpókpó fú ònyà n̄a gidi ró.

¹⁸ N̄bèè, à sè kpè n̄a ró, tsí kò fú n̄a ní ònyà-kà kpókpó kó máa wínyè-kà nàmí tsèkó-kà nónyè-ètse-Yèésù#é ró. Ìd̄i-è d̄á.

¹⁹ N̄bèè, Òkúta ònu Yòhánà wà dzònyè fú n̄a ní: À n̄a ká-n̄a gidi ká lɔ n̄h̄sèrè-ara-n̄a, tsí ká mú yèé s̄à ní ká tse nòdzú-Ìd̄áyé#é fú n̄a. Ó s̄à ní à n̄a kó né àrísá fú n̄a nàmí à n̄a kó né àrísá fú Ìd̄áyé ni? Ká f̄i fú n̄a. ²⁰ Ó d̄i, in̄é yèé n̄a à n̄a rí, tsí gbó#é, kò né à n̄a kó nyáa tsikó-è.

²¹ N̄bèè, ɔma-egbé-àkpèdzó n̄a#á tó d̄ódzo tse n̄a ró, tsí à kò n̄a dzòò, tsí à lɔ. À kò rí ònà-kà kpókpó, tsí ká n̄ tsoró bá n̄a, in̄é yèé tse#é, ònyà kpó wà nye Ìd̄áyé fú

‡ Ìwé-Orí n̄a 118:22 (Psaumes 118:22)

inḡ yèè tse nyèḡè#é. ²² Idza yèè àrḡ tá fú bée, tsí ó dzé inḡ-àwùsi-kǎ#á, ó né lárè dḡḡ ogòdḡzì.

Atènáànyì-Yèésù ña wà wúùre ní Ìḡáyé kó mú èḡḡ kǎ àḡa

²³ Kíbì à kḡ Òkúta òḡu Yòhánà dzḡḡ#é, à lḡ kǎà bá enikèèdzì-ḡa ḡa, tsí à kpèrḡ-kíbì onùgbó-atsebḡ-Ìḡáyé ḡa òḡu onùgbó-ilú ḡa wí fú ḡa gbà kpó#é. ²⁴ Kíbì à gbḡ afḡ nyèḡè ḡa tá#á, àḡa kpó yèè wà bè#é, à mú arḡ dḡ, tsí à wà wúùre, tsí ní: Ìḡdzḡ, iwḡ ní tse igbèrì òḡu ilè, tsí tse àḡḡ òḡu inḡ òkǎlḡḡkǎ kpó yèè wà ḡnè ḡa#á.

²⁵ Iwḡ ní tse tsí Mímì-èè tì wò ḡnḡta-gbágbòḡḡbàgbò-wa Ìḡáfḡḡt àtsìtsé-èè, tsí ò wínyè gbà ḡnḡta-è wáa lḡ ní:

“Kí tse tsí ilú ḡa kpó bínḡ si tó bée,
tsí ònyà-ilú ḡa wà to ètò si ḡnḡta-Ìḡáyé bée?

Tsí ètò ḡa#á gbḡ si dzé akpotu kpó.

²⁶ Ólú-italè bí ḡa wà kpaḡí si fú ogu dzídze. Ìḡá-ilú ḡa wà kpérì ní àḡa kó dzà bá Ìḡdzḡ òḡu ólú yèè ó tsǎ#á.”†

²⁷ Afḡ#é, òtítḡ ní. Ólú Èròḡḡt gbḡ, òḡá Kpḡtíyù Kpilátòt gbḡ, ònyà-ilú-àledzò ḡa gbḡ má nára-ḡma-Ìsaràyèlìḡ ḡa gbḡ kpó, à kpérì ḡnḡ-ilú bí, tsí kḡ Yèésù àtsìtsé-èè yèè ò tsǎ#á. ²⁸ À kpérì bée, tsí tse inḡ yèè iwḡ ká-èè, ò tì wò si ní kó tse#é. Inḡ yèè à tse nyèḡè#é, ò tì tse ètò-è si òḡu ikpá-èè. ²⁹ Báàyí#é, Ìḡdzḡ, rí kíbì à wà dḡdzo tse wá gbà tó gé, tsí o fú àwa, àtsìtsé-èè ḡa ḡkpá, tsí àa kó nyáa kḡḡḡ, tsí dzíkò-èè fú ònyà ḡa òḡu àkaralé. ³⁰ Tsí o nya ikpá-èè ḡíre, tsí ká nyáa wà bḡ ònyà ḡa, tsí wà tse inḡ-àwùsi ḡa ḡnḡrḡnḡ nḡḡḡ-ètse-Yèésù àtsìtsé-èè yèè ò tsǎ#á.

³¹ Kíbì à wúùre tá#á, ḡbí à kpérì si, tsí wà wúùre#é mí kpó dzìḡdzìḡ. Tsí Mímì-Ìḡáyét tì wò ḡnḡta-ḡa kpó, tsí èḡḡ kǎ ḡa, tsí à wà fḡ afḡ-Ìḡáyé òḡu àkaralé.

Bí atènáànyì-Yèésù ña wà tse òkǎntso bá ara-ḡa gbà fáa?

³² Níbèè, atènáànyì-Yèésù ḡa kpó tse òkǎntso bá ara ḡa dzálè tíḡ náàḡírì-ḡa#á, ònyà-kǎ kpókpó ḡìḡì kò wà mú inḡ-ire-è ḡa kpe tì ara-è sḡḡú ró. Ó ḡì, inḡ ḡa#á náa gbé má náàdzḡ fú ḡa kpó ní. ³³ Tsí Ìḡáyé fú adzìtsé-Yèésùḡ ḡa ḡkpá lákú-kǎ, tsí à náa wà nya àyídzá fú ònyà ḡa wérì ní Yèésù dzí tì náàḡírì-òkú ḡa wá náyé. Tsí Ìḡáyé náa wà tu kùsèè kpíkpḡ kpíkpḡ fú ḡa kpó. ³⁴ Inḡ-kǎ kpókpó kǎ há ònyà-kǎ náàḡírì-ḡa. Ó ḡì, bí ilè wà fú ònyà-kǎ náàḡírì-ḡa nàmí ilé, náa tàá, tsí ké owó-è wá, ³⁵ tsí náa kée bḡwḡ-adzìtsé-Yèésù ḡa, tsí à náa kpḡḡ náàḡírì-ara-ḡa. Tsí ene yèè ḡa ó wà ní ká gbà#á, à náa gbḡ imarḡ yèè kpádzú fú ḡa#á.

³⁶ Níbèè, ònyà-kǎ wà náàḡírì-ḡa, tsí à náa kpèé ní Yòsèfùt. Adzìtsé-Yèésù ḡa náa ḡáakì ní Bànàbá. (Òkpì-Bànàbá#á ní dzé aḡáàmílene#é). Ó tì náro-Lèfít, tsí à bíi ḡlè-Sìkpírò. ³⁷ Níbèè, ilè-oko-kǎ wà fúu, tsí ó tàá, tsí ké owó-è wáa bḡwḡ-adzìtsé-Yèésù ḡa.

Ànànyà òḡu Sàfirà ḡá Mímì-Ìḡáyé wò

5 Ó ḡì, ònyà-kǎ gbḡ wà, tsí à náa kpèé ní Ànànyà, tsí à náa kpe aya-è gbḡ ní Sàfirà. Ilè-kǎ wà fú ḡa, tsí à mú arḡ dḡ, tsí ta ilè#é. ² Tsí Ànànyà kpḡ owó-ilè#é mèèdzì, tsí ké akpálà-kǎ, tsí ḡ tse tì ara-è. Tsí aya-è gbḡ mà ní bée ní ó tse#é ḡnèè. Tsí Ànànyà ké owó yèè bḡ#é wáa lḡ kǎà fú adzìtsé-Yèésùḡ ḡa. ³ Níbèè, Òkúta wà bere Ànànyà ní: Kí tse tsí ó kḡ isèrè-è dzḡḡ fú Ètsùt, tsí Ètsù rúu tíḡí ó rú Mímì-Ìḡáyét, tsí ké akpálà-kǎ-owó-ilè yèè ò tà#á, tsí ḡ tse tì ara-è bée? ⁴ Ó má tédzḡ kḡ ilè#é dzḡḡ náàrì tàá nò. Tsí kíbì ó sì tàá gbḡ tá báayí#é, owó-è má kí fúu, tsí ó má ḡ tse inḡ yèè wúù#é. Bí ó tse fáà, tsí tsèsèrè, tsí tse inḡ irḡ nyèḡè yá? Kò tsi ònyà ḡa ní ó rú#é. Ó ḡì, Ìḡáyé ní.

⁵ Kíbì Ànànyà gbḡ afḡ nyèḡè ḡa gé#é, ó tsubúlè gbòkǎ, tsí kú ḡnḡḡ-bè. Níbèè, ene yèè ḡa gbḡ ní bée ní inḡ ḡa#á lḡ gbà#á, dzidzi mú ḡa kpó. ⁶ Tsí ḡmòtsḡ ḡa wá, tsí mú atḡ wé òkú#é, tsí kée lḡ kǎà rì.

⁷ Ká fḡ ní ḡḡo méeta náànyì-bée#é, aya-è gbḡ wólè wáa tó náàrimáa ma inḡ yèè wà tse#é. ⁸ Tsí Òkúta wà bèrèè ní: Ìmarḡ-owó yèè bé ní òḡu ḡkḡ-è mèèdzì ta ilè-ḡa áa? Kó fḡ fú òḡu káyí.

Tsí ó ní: Èḡ, imarḡ-owó nyèḡè ní.

⁹ Tsí Òkúta sḡ wà ró fúu ní: Bí à tse fáà, tsí mú arḡ dḡ, tsí ḡá Mímì-Ìḡdzḡ wò bée? Kó rí gé! Ene yèè ḡa lḡ kǎà rì ḡkḡ-è#é ní tó náàḡkpǎnàkú#é. À nákó ké òḡu gbḡ lḡ ḡnḡḡḡ.

¹⁰ Gbòkǎ gé#é, ó tsubúlè si ḡwádzú-Òkúta, tsí kú. Tsí ḡmòtsḡ ḡa wólè, tsí rí ní ó kú, tsí à ké òḡu gbḡ lḡ kǎà rì gbe ḡkḡ-è. ¹¹ Tsí dzidzi lákú-kǎ mú ḡma-egbé-Kírísìtò ḡa kpó òḡu ene yèè ḡa kpó gbḡ inḡ yèè tse nyèḡè#é.

¹² Níbèè, adzìtsé-Yèésù ḡa wà tse inḡ-àwùsi kpíkpḡ kpíkpḡ náàḡírì-ònyà ḡa. Tsí atènáànyì-Yèésù ḡa náa wà kpérì má kpó náàdzḡ nḡgbà-ilè-Ìḡáyét nábé-ifáfé yèè à náa kpè ní ifáfé-Sàlòmḡt#é. ¹³ Tsí ònyà-kǎ kpókpó náàḡírì-ene-àtìbḡ ḡa kà tì ḡḡrḡ-è sḡ ní òḡu kó lḡ kǎà má ḡa. Ó ḡì, ònyà ḡa kpó náa wà wínyè-ire nára-ḡa. ¹⁴ Tsí ònyà ḡa wà kpḡ máa, tsí wáa gbḡ Yèésù gbḡ, ḡḡkḡḡḡ gbḡ, ḡḡkḡḡḡ gbḡ, tsí à waà má ḡa. ¹⁵ À náa tse inḡ-àwùsi ḡa ḡìḡì héḡú tíḡ ònyà ḡa náa ké àkḡrḡ ḡa si nánì òḡu ḡbànkàrá ḡa, tsí ḡ si nétì-òḡa ḡa lḡ àtòoríí bí Òkúta wáa lākòò ná, ní òdzimdzim-è gé kó kǎ òkǎ-ḡa-kǎ.

¹⁶ Ònyà kpíkpḡ gbḡ náa wà tì ḡnḡlú ḡnḡlú yèè ḡa wà sómá-Yèrúsàlémì#é, tsí wà ké àkḡrḡ ḡa wà òḡu ene yèè edzòt ḡa wà ḡḡkpḡ fú ḡa gbḡ#é, tsí àḡa kpó, àrḡ náa tá fú ḡa.

Onùgbó-ḡma-Ìyúḡà ḡa wà tsoró bá adzìtsé-Yèésù ḡa

¹⁷ Kíbì ó dzé ní adzìtsé-Yèésùḡ ḡa wà tse inḡ-àwùsi ḡa tó bée#é, òḡá-atsebḡ-Ìḡáyé ḡa òḡu ene yèè náa gbé báa ḡa#á má nára-ḡma-egbé-Sàḡùkét ḡa, àḡa kpó, à kpé owú-ḡa dzídze, tsí à wí, ¹⁸ tsí à kǎà mú adzìtsé-Yèésù ḡa lḡ kǎà sé néèḡà-ònyà-nákpo ḡa. ¹⁹ Tsí ó ḡì nóoru-è, tsí adzìtsé-òrḡt-kǎ wá, tsí wáa tsí èkḡ-ilè-èḡa#á, tsí gbḡ adzìtsé-Yèésù ḡa fùḡá nóòḡe, tsí wà ró

† Iwé-Orí 2:1-2 (Psaumes 2:1-2)

fú ña ní: ²⁰ Ká lo nógbà-ilé-ḶḶáyét, tsí ká káà dzíkò kpó ti nára-àyè titò yèè ḶḶáyé fú ña#á fú ònyà ña.

²¹ Ñbèé, adzítésé-Yèésù ña gbà si ñhntá-afí#é, tsí náàwúrò kùtùkùtù gè#é, à lo nógbà-ilé-ḶḶáyé, tsí wà tsèkò fú ònyà ña.

Ñhwwèrè nyèhè#é, ògá-atsebo-ḶḶáyé ña òñu ene yèè náa gbé báa ña#á kpe egbé-àkpèdzó-oma-Ìyúqà ñat kpó kpàdè. Tsí à bekò lo néèhà ní ká lo káà gbé adzítésé-Yèésù ña wá. ²² Kíbi àdèlè-ilé-ḶḶáyé yèè à bè lo ña#á káà tó#é, à kò rí adzítésé-Yèésù ña ñbí à mú ña si#é ró. Tsí à sè wáa lo káà wí fú ña ní: ²³ Kíbi àña lo káà tó néèhà#á, àña rí, tsí èkù ña#á sé si ñhñi-ña si rere kpó, tsí adè-èhà ña gbo wà ñhñi-ña ña lo si kpó. Ó ñi, kíbi àña tsí èkù#é, àña kò rí ònyà-kà kpókpó ñhñlè#é.

²⁴ Ñbèé, kíbi ògá-àdèlè-ilé-ḶḶáyé#é òñu onùgbó-atsebo-ḶḶáyét ña gbó bèè#é, ó mu àña kpó. Tsí à wà bere ara-ña ní: Bí ñé ña#á lo gbà fáà ñhñé?

²⁵ Tsí ònyà-kà wáa tó, tsí wà wí fú ña ní: Hàá! Ene yèè ña è mú sé néèhà#á, à wà nógbà-ilé-ḶḶáyé si, tsí wà tsèkò fú ònyà ña.

²⁶ Gbòkà#á, ògá-àdèlè-ilé-ḶḶáyé ña ñde òñu enikèèdzì-è ña, tsí à lo káà gbé adzítésé-Yèésù ña wá. À kò tse ñé-ìbàdì-kà kpókpó bá ña. Ìñé yèè tse#é, à wà sá ní ònyà ña kó máa ta àña nóókúta. ²⁷ Tsí à gbé ña wáa lo ñdi-egbé-àkpèdzó-oma-Ìyúqà ña, tsí ògá-atsebo-ḶḶáyé ñat#á wà bèrè ñá náfò, ²⁸ tsí wà wí fú ña ní: Àña kò fú ña ní ká máa wà ké èkò-idza nyèhè, tsí wà ñ tsèkò láyè láyè ró nò. Ó ñi, èkò-ña#á túunká ñhñ-ilú-Yèrúsàlèmi wé rí kpó, tsí à wà wo ká tse tsí àña kó dzèrè-ìkù-è ñhñé nò!

²⁹ Tsí Òkúta òñu adzítésé-Yèésù atíbò ña wà wí fú ña ní: Bí à né àrísá fú ḶḶáyé, ó sà láre ká né àrísá fú ònyà. ³⁰ Ó ñi, àña ká-ña, à mú Yèésù#é, tsí káà si ñhntá-egi-ìdààgàlàdza, tsí ó kú. Tsí ḶḶáyé yèè gbágbóngbàgbò-àña ña sè wáa lo#é dzí ti náàñírí-òkú ña wá náyé.

³¹ Òñu ní ḶḶáyé gbà si náàwòótá-è, tsí múu dze ògá òñu Agbanelà àtòoríi óma-Ìsàràyélít ña kpó ká nyílò kpaqà, tsí ḶḶáyé kó mú àbi-ña tɔre fú ña#á. ³² Mímí-ḶḶáyét gbo, àña gbo, àña mà, tsí àña náko nyáa nya àyídzá-è. Mímí-ḶḶáyé#é, ḶḶáyé tse tsí ó tì wò ñhntá-ene yèè ña wà tse si ñhntá-afí-è#é.

³³ Kíbi onùgbó-egbé-àkpèdzó-oma-Ìyúqà ña gbó afí nyèhè ña#á, inó bí ña gbòkà, tsí à wò ní àña má kpa adzítésé-Yèésù ña#á nóókú. ³⁴ Ó ñi, ònyà-kà wà náàñírí-ña bè, tsí dzé óma-egbé-Fàrísít ña. À náa kpèè ní Gàmàlèlì. Akóne nékpa-ḶḶáyét ní ó dzé#é, ònyà kpó náa bu ñdi si fúu. Ñbèé, ó ñde doro náàñírí-ña, tsí ní: Ká fú, tsí adzítésé-Yèésù ña ká fùdà lo, tsí àña kó lo ñhñkpa oqé tána.

³⁵ Kíbi à fùdà tá#á, ó wà wí fú ña ní: Óma-Ìsàràyélí ña, ká tsó éwo-ara-ña rere nára-ìñé yèè à wà wo ká tse bá idza ña#á. ³⁶ Ñhnyàsèè-kà ní ònyà-kà wá, tsí à náa kpèè ní Túdà#á. Tsí ó mú ara-è kpe ònyà lákú-kà títi ònyà kíbi ònyà iréwó (400) bée tè náànyì-è. Tsí à kpaá nóókú, tsí atènáànyì-è ña gbo túunká wé rí kpó, tsí à kò gbó idzámà-ña gidi ró. ³⁷ Náànyì-bèè#é, ene-òmirè-kà gbo wáa wá, tsí à náa kpe òñu gbo ní Yúqà ti Gàlilé. Ñhwwèrè nyèhè tútútú ní à wà kàne#é. Tsí ònyà kpíkpò tè

náànyì tèè gbo, tsí à kpa òñu gbo nóókú, tsí lé atènáànyì tèè ña gbo soko wé rí kpó. ³⁸ Báàyí#é, ká rētígbè, tsí ká gbó. Ká máa tse ñé-ìbàdì-kà kpókpó bá ene yèè ña gbo ró. Ká nya ówó nára-ña, tsí ká lo. Ìñé yèè tse#é, bí ó dzé ní ñé yèè à wà tse kpó ña#á, ní isèrè-ònyà ní wà gbé ña#á, kàkò dzè lárè bée tána arú-è náko kù. ³⁹ Ó ñi, bí ó sì dzé ní ñé yèè à wà tse ña#á, ní ñdi-ḶḶáyé ní ó wà ti#é, à kàkò nyáa kpa ña. Ètsùt kó máa tse ña, tsí ká kò afí-ḶḶáyé.

Ñbèé, àña kpó, à dzé si ñhntá-isèrè yèè Gàmàlèlì fú ña#á. ⁴⁰ Tsí à sè kpe adzítésé-Yèésù ña ní ká wólè wá, tsí à wólè#é lo káà bá ña ró. Tsí à fú, tsí à tsò ñá náatàmi. Tsí à kò fú ña ní àña kó máa tó gbó èkò-Yèésù#é nárú-ña láyè ró. Tsí à kò ñá dzò, tsí à lo.

⁴¹ Ñbèé, adzítésé-Yèésù ña#á fùdà ñdi-egbé-àkpèdzó-oma-Ìyúqà ña, tsí à wà tàyé ní àña gbo, à kò mú àña kpe ñé-kà, tsí àña dzò ní ká tsorò bá àña náatsùgbé-Yèésù. ⁴² Tsí nódzó kódzó#é, à náa wà gbé nógbà-ilé-ḶḶáyé, tsí wà lo ñdi-ònyà ña gbo. À ká kò àrimáa wà tsèkò fú ònyà ña, tsí wà dzíkò díqò-Yèésù fú ña ní òñu ní dzé Kírísitò Agbanelà yèè ḶḶáyé tsà#á.

À tsà ònyà méedze ní ká gbà fú adzítésé-Yèésù ña

6 Ñhwwèrè nyèhè#é, atènáànyì-Yèésù ña wà ñi kpíkpò máa. Náàñírí-ña#á, ònyà kàña wà, tsí à náa fò hèbèrù, tsí ònyà kàña gbo wà, tsí dzé óma-Ìyúqà ña ká, tsí à náa fò gèrèkì. Ñbèé, atènáànyì-Yèésù yèè ña náa fò gèrèkì#é kpé òkòrò kpíkpà fú óma-Hèbèrù ña, tsí wà fí ní: Nódzó kódzó, bí à wà kpé dzídze#é, okpó yèè ña wà náàñírí-àña#á ká rí dzídze#é gbà.

² Ñbèé, adzítésé-Yèésùt máàmèèdzì ña#á kpe atènáànyì-Yèésù ña kpé rí kpó, tsí wà ró fú ña ní: Kò sà ní idze kpíkpé kó kpá àña nódzú láre afí-ḶḶáyé fífí. ³ Ó ñi báàyí#é, àña ká-àña gidi ká tsà ònyà méedze náàñírí-ara-ña. Ene yèè à náko tsà ña#á, ká dzé ene yèè ña à wà nya àyídzá-ire nára-ña#á. Mímí-ḶḶáyét kó wà ñhntá-ña, tsí ká né ifèénó gbo. Tsí àña kó ké itsé-dzídze kpíkpé#é, tsí ñ bówó-ña. ⁴ Ñbèé, àña ká-àña, àña náko nyáa mú iwèrè-àña kpó, tsí wà ñ wúure, tsí wà dzíkò-ḶḶáyé fú ònyà ña.

⁵ Tsí àña kpó yèè kpé rí si bè#é, à gbà si ñhntá-afí#é. Náatsètsè#é, à tsà Sètèfàni. Sètèfàni#é né àkaralé tó bée, tsí Mímí-ḶḶáyé gbo wà ñhntá-è. Tsí à tsà Filíkpò gbo, tsí tsà Kpòròkòrì òñu Níkànrì gbo, tsí tsà Tímó òñu Kpàmèna má nára-Nikòlá gbo. Nikòlá#á, ñhñlú-Àntiyótsi ní ó ti#é. Asèhè ní ó dzé#é, tsí ó nyí, tsí wà tsorò-oma-Ìyúqà ña ní. ⁶ Ñbèé, à gbé ña wáa lo káà díre fú adzítésé-Yèésù ña, tsí à mówó lé ñhntá-ña, tsí wúure fú àña kpó.

⁷ Ñbèé, afí-ḶḶáyé wà tó ñhñi ñhñi ña wé rí làkòò. Tsí ñYèrúsàlèmi#é, atènáànyì-Yèésù ña wà ñi kpíkpò máa làkòò, tsí atsebo-ḶḶáyét kpíkpò ña gbo wà gba afí#é gbó, tsí wà né àkaralé si ñhntá-Yèésù Olá-wa.

Onùgbó-ɔma-Ìyúdà ɲa mú Sètèfàni, tsí ká kpedzó báa

⁸ Nàànyi-bèè#é, Ɖǎyè tu kùsèè fú Sètèfàni, tsí ikpá-Ɖǎyè gbo wà òntá-è, tsí ó wà tse inǝ-àwùsi lákú lákú ɲa nàànjírí-ɔma-Ìyúdà ɲa.

⁹ Níbèé, ilé-ikpàdǎ-ɔma-Ìyúdà ɲat-kà wà, tsí à nàa kpèè ní ilé-ikpàdǎ-arú yèè à kò dzò ɲa á. Ene yèè ɲa nàa kpàdǎ nílé#é, à dzé ɔma-Ìyúdà ɲa, tsí à ti néré-Siréni òɲu òhùlù-Àlèkìsǎndǎ. Ɖnyà kǎɲa gbo wà bè ké, tsí ti nílé-Silíki òɲu nílé-Àsýà. Tsí ó dǎ nódzò-kǎ, tsí àɲa kpó, à òɲe, tsí wà tse àràdzinyà-kǎ bá Sètèfàni. ¹⁰ Ó dǎ, Mímí-Ɖǎyét wà òntá-Sètèfàni si, tsí fúu òféénó gbo tó bèè. Tsí à kò nyáa ɸugbǎ-è náfí fí. ¹¹ Kíbí à kò nyáa ɸugbǎ-è#é, à káa mú owó ki arú fú ɲnyà kǎɲa ní ká tsòdòbò ní: Àɲa gbó, tsí Sètèfàni wà wínyè-ìbàdǎ nára-Mòsè òɲu Ɖǎyè.

¹² Níbèé, à káa mú arú dé bá ɲnyà kpó, onùgbó-ilú ɲa gbo má nára-akóne nékpa-Ɖǎyét ɲa gbo kpó. Tsí kóya kóya gé#é, à káa mú Sètèfàni, tsí gbèè lo òhùlù-egbé-àkpèdzò-ɔma-Ìyúdà ɲat. ¹³ À gbé ene yèè à mú owó ki arú fú ɲa#á gbo tǎ nàanyi. Kíbí à káa tó#é, ene nyèɲè ɲa wà fí ní: Nódzò kódzò#é, Sètèfàni ká mí inyè-ìbàdǎ wíwí nára-ilé-Ɖǎyét òɲu ekpa yèè Mòsè gbà òdǎ-Ɖǎyè#é. ¹⁴ Ó dǎ, àɲa gbó títí ó wà fí gǎdǎ ní Yèésù ti Nàsàrèti náko fí ilé-Ɖǎyè kpó, tsí nyí oró yèè Mòsè kò si, tsí àɲa wà tse ɲa#á gbo kpaɸà kpó.

¹⁵ Tsí ene yèè dzokó si òhùlù-èdzò ɲa#á kpó tadzú má Sètèfàni si, tsí à rí ní àtèdzú-è wà kò nyènyènyè kíbí àtèdzú-adzíté-òrǎ-kǎ bé.

Sètèfàni wà nya òkpi-afɔ fú onùgbó-àkpèdzò-ɔma-Ìyúdà ɲa

7 Níbèé, ɲgǎ-atsebo-Ɖǎyè ɲat tsí arú, tsí wà bere Sètèfàni ní: Afɔ yèè à wà fí nára-è ɲa#á fee, òtítò namí òdòbò ní?

² Tsí Sètèfàni gbo dzòɲù fú ɲa ní: Boba-mi ɲa, inàbí-mi ɲa, èɲe kpó è rǎtǎgbè, tsí e gbó. Dzò dzò#é, gbágbòhngbàgbò-àɲa Àbàràhàmi wà nílé-Mèsòkpòtami si tǎnà kó wáa gbé òhùlù-Hàrà. Níhwerè nyèɲè#é, Ɖǎyè Olí-iyí mú ara-è ɲáa, ³ tsí wí fúu ní: “Kó tsí òhùlù#é nàànjírí tǎè ɲa, tsí kó lo òhùlù-òmirè-kǎ yèè òɲu náko ɸire fúu#é.” ⁴ Níbèé, Àbàràhàmi òɲe nílé-ene-Kàlǎdǎ ɲa, tsí wáa lo káa gbé òhùlù-Hàrà. Kíbí boba-è kú#é, Ɖǎyè wí fúu ní kó òɲe bè ró, tsí kó wáa gbé òhùlù níbí àɲa wà si nómbe báayí#é. ⁵ Ɖǎyè kò fúu òhùlù-kǎ kpókpó ní kó dzé tǎè. Kò ti fúu òhùlù-kǎ gǎdǎ, tsí kó tsédzú tó àtèsè bé. Ó dǎ, ó tǎlé fúu ní ilú#é kpó náko wáa dǎ tǎè, tsí ɔmalóma-è ɲa náko wáa gba ilú#é gbé, tsí náko dǎ tǎna bí ó kú tǎ. Níhwerè nyèɲè#é, Àbàràhàmi kò bíma-kǎ kpókpó gǎdǎ si, tǎnà Ɖǎyè si wí fúu bèè. ¹⁶ Tsí ó tǎ wí fúu ró ní: “Nódzò-kǎ, ɔmalóma-è ɲa náko lo káa gbé òhùlù-àledzò-kǎ. À náko gbé bè títí wáa dǎ arú, tsí ɔlá-ɲa náko tsoró bá ɲa títí fú ɸǎ iréwó (400).” ¹⁷ Ó dǎ, òɲu náko kpedzó bá ɲnyà-ilú yèè ɲa náko mú ɲa tse arú bèè#é. Tsí

† Ìwé-Ìkpinkpilè-ayé 12:1 (Genèse 12:1) †† È káa kǎ Ìwé-Ìkpinkpilè-ayé 12:7; 17:8 (Genèse 12:7; 17:8). ‡ Ìwé-Fúfúdǎ 3:12 (Exode 3:12)

nàanyiwà#á, à náko wáa òɲe òhùlù#é, tsí wáa sǎ òɲu níbí àɲa wà si yí.” ††

⁸ Níbèé, Ɖǎyè tse òhùlù bá Àbàràhàmi. Tsí òsèdzè-òhùlù#é ní dzé okó dǎdǎt#á. Nnè ní Àbàràhàmi òɲe, tsí bí Ìsàkàt, tsí dǎkó fúu nódzò-èkéedzò-è#é. Bèè ké ní Ìsàkà gbo òɲe, tsí dǎkó fú Yàkúbùt#é, tsí Yàkúbù gbo òɲe, tsí dǎ fú gbágbòhngbàgbò-àɲa mààméedzi ɲa#á òhùlù.

⁹ Nàanyi-bèè ró#é, gbágbòhngbàgbò-àɲa ɲa dzowú-ɔmàna-ɲa Yòséfùt, tsí à tǎa, tsí à rǎa lo nílé-Èdzíkítí. Ó dǎ, Ɖǎyè wà nàanyi-è tó bèè, ¹⁰ tsí nyáa òɲe òhùlù-òfò-è ɲa kpó, tsí fúu òféénó gbo títí inǝ-è dzòdzú-Fàrǎt, olú-Èdzíkítí. Tsí Fàrǎt múu dze ɲgǎ-ilé-Èdzíkítí#é kpó, tsí múu dze arítá-kpàtá-è gbo kpó.

¹¹ Níbèé, ebi wáa kpé dzídza nílé-Èdzíkítí#é òɲu nílé-Kànàɲa gbo kpó, tsí ɲnyà ɲa kpó wà òhùlù-è lákú-kǎ si. Gbágbòhngbàgbò-àɲa ɲa kò ma inǝ yèè ká dze#é gǎdǎ ró. ¹² Tsí Yàkúbù gbó ní idze wà néÈdzíkítí si, tsí ó rǎ gbágbòhngbàgbò-àɲa ɲa lo bè, tsí ká káa ra dzídze wá. À lo bè àrikǎ, ¹³ tsí kíbí à sǎ lo nóláànkéedzi-è#é, Yòséfù mú ara-è ɸire fú inàbí-è ɲa. Níbè ní Fàrǎt ma ɲnyà-ilú yèè Yòséfù gbo dzé#é.

¹⁴ Níbèé, Yòséfù rǎkò wáa lo ní ká káa gbé boba-òɲu Yàkúbù wà òɲu ɲnyà-kpáfe-è ɲa kpó. Àɲa kpó, à wà dzé ɲnyà méerú dǎ nógòrè (75). ¹⁵ Tsí Yàkúbù òɲe, tsí lo káa gbé néÈdzíkítí òɲu tǎè ɲa kpó. Níbè ní ó kú#é. Níbè ké ní gbágbòhngbàgbò-àɲa ɲa gbo kú#é. ¹⁶ Tsí à wáa ké òkú-ɲa ɲa wáa rí òhùlù-Sikémi néri-Àbàràhàmi. Àbàràhàmi ra èrì#é nówó-ɔma-Hàmòrì ɲa ni.

¹⁷ Kíbí iwèrè wáa tó, tsí Ɖǎyè kó sǎ àlé yèè ó ta si fú Àbàràhàmi wáa lo#é, ɔma-Ìsàràyélít ɲa ti dǎ kpíkpò máa néÈdzíkítí. ¹⁸ Tsí olú-òmirè-kǎ wáa kpé oyè dzídze si òhùlù-ilú#é. Òɲu kò ma afɔ-kǎ kpókpó ti nára-Yòséfù. ¹⁹ Ólú#é rú tǎna ɲa, tsí tsoró bá ɲa. Oró#é ní dzé ní ó dzèɲù bá ɲa ní bí à bíma títí-kǎ ní ká nyawó nára-è, tsí kó kú. ²⁰ Níhwerè nyèɲè ké ní à bí Mòsè gbo#é. Ɖmòt-sò-è kò wà, tsí ó ɸírí fú Ɖǎyè gbo tó bèè. À sǎé fú òt-sùkpá méeta òdǎ-boba-è. ²¹ Nàanyi-òt-sùkpá méeta#á, à nyawó nára-è, tsí ɔma-Fàrǎt ɔmòbèè-kǎ káa tǎrèè, tsí gbàa si òdǎ-ara-è, tsí sǎé kíbí ɔma tòɲu ká-è bé. ²² Tsí Mòsè gba èkó òɲu òrǎàmà kpó nówó-ene-Èdzíkítí ɲa. Níbèé, ikpá lákú-kǎ wà náfí-è ɲa òɲu òhùlù tsítse-è ɲa.

²³ Kíbí Mòsè né ɸǎ ogòdòdzì#é, ó tsèsèrè ní òɲu kó lo káa rí inàbí-òɲu ɲa, ɔma-Ìsàràyélí ɲa. ²⁴ Kíbí ó lo#é, ó rí ɔma-Èdzíkítí-kǎ, tsí ó wà tsoró bá ɔma-Ìsàràyélí-kǎ. Níbèé, ó wò ní òɲu kó dzà gbé fú ɔma-Ìsàràyélí#é, tsí ó kpa ɔma-Èdzíkítí#é nóokú. ²⁵ Ó dǎdǎ bí òɲu tse bèè ná, ni ɔma-Ìsàràyélí ɲa náko mà ní Ɖǎyè bòkò tse tsí òɲu kó gbà ɲa dzò ni. Ó dǎ, à kò ti gbó òkpi-è fúu.

²⁶ Nílé má-è, tsí ɔma-Ìsàràyélí ɲa méedzi wà dzà, tsí Mòsè lo káa bá ɲa. Níbèé, ó wò ní òɲu kó làdzà fú ɲa, tsí afɔ kó tǎ. Tsí ó ní: Ìdza-mi ɲa! Inàbí ɲa ní è dzé#é nò! Kí tse tsí è wà tsoró bá ara-ɲé ɲa bèè?

²⁷ Níbèé, ene yèè wà tsoró bá enikéedzi-è#é téle Mòsè lo nákpàlǎ-kǎ, tsí wà bèrèè ní: Yèésí tsédzò-è òhùlù? Nèè múu dze ɲgǎ si nárú-àɲa ní kó wáa kpedzó fú àɲa? ²⁸ Ó

†† Ìwé-Ìkpinkpilè-ayé 15:13-14 (Genèse 15:13-14) †† È káa kǎ Ìwé-Fúfúdǎ 1:18 (Exode 1:18).

dj, ó wà wo kó kpa ònu nóòkú kíbí ó kpa òma-Èdzíkípítì nyèhè nóná#á nìí?

²⁹ Kíbí Mòssè gbó afí nyèhè ña gé#é, ó sá ló ñlè-òmirè-kà, tsí káà gbé bè. À náa kpe ilè#é ní Madiyáni. Ó gbé bè, tsí bíma òkè#é méèdzì.

³⁰ Ɔdǔ ogóòdzì náànyì-bé#é, Mòssè wà nòdǔ si sómá-òkè-kà. À náa kpe òkè#é ní òkè-Sinàyí, tsí adzít-sé-òrǔ-kà mú ara-è ñáá náànjírí-sùyè-kà. Sùyè#é wà gbà bilàbilà, tsí adzít-sé-òrǔ#é wà náànjírí-è si. ³¹ Kíbí Mòssè ríi bé#é, ó múú. Tsí ó sómá-injé#é, tsí kó rí òtít-è rere. Gbòkà gé#é, ó gbó onù-Ɔlódzú, tsí ó wà wí fúu ní: ³² Èmi ní dzé Ɔdáyé yèè gbágbòhgbàgbò-èè ña sè wáa ló dzò dzò#é. Èmi ní dzé Ɔdáyé yèè gbágbòhgbàgbò-èè Àbàràhámí ònu Ísákà má nára-Yàkúbù sè wáa ló#é.

Gbòkà#á, èdǔ dǎ Mòssè, tsí ó wà ñá kpo kpa kpa kpa, tsí kò dǔòr-è sò ró ní ònu kó wo òtít-injé#é ró. ³³ Tsí Ɔlódzú wí fúu ní: Kó bǔ kpákò-è ña ñde nésè. Ó dj, idì ñbí ó doro si#é, idì-Ɔdáyé ní. ³⁴ Tsí Ɔlódzú tǔ wí fúu ró ní: Ìdèndè#é, ònu rí kíbí à wà tsoró bá òma-ònu ña ñlè-Èdzíkípítì gbà#á. Tsí ònu wà gbó igbe-ña ñnó-ìréré yèè à wà si#é. Nnè ní ònu wá, tsí bókó wáa gbà ñá dzò#é. Bààyí#é, kó ñde, tsí kó sè dzi nònnà-ilè-Èdzíkípítì. Ó dj, ònu, Ɔlódzú ní wà bé#é. †

³⁵ Níbèé, Sètèfàni wà fí fú ña ró ní: Mòssè yèè òma-Ìsàràyéli ña kò wáa ló, tsí bèrèè ní: Nèé múu dze ògǎ ní kó wáa kpedzú fú àna#á? Mòssè#é ké ní Ɔdáyé bè wá#á. Gbà ñhntá-adzít-sé-òrǔ yèè ó rí ñnó-sùyè#é, Ɔdáyé tsáá, tsí múu dze ògǎ, tsí ní kó gbà ñá dzò.

³⁶ Ìdèndè#é, Mòssè tse injé-àwùsi lákú lákú ña ñlè-Èdzíkípítì, tsí gbé òma-Ìsàràyéli ña fùdǎ. Kíbí à tó nódò tsítsédzú tènghèlèè yèè à náa kpè ní Àhũ Krikpa gbo#é, ó tse injé-àwùsi ña. Béé ké ní ó tse injé-àwùsi ña kíbí à gbé nòdǔ fú Ɔdǔ ogóòdzì#é. ³⁷ Mòssè#é ké ní wí fú òma-Ìsàràyéli ña wáa ló ní: Ɔdáyé náko tsá ònyà-kà náànjírí-òma-ilú-àña ña, tsí ene nyèhè náko dzé agbáfí-Ɔdáyé fí†, tsí náko wà kíbí ònu ká-ònu bé#é. ††

³⁸ Èkéèdzì-è#é, ñhèwèrè yèè òma-Ìsàràyéli ña náa kpèrí má nòdǔ wáa ló#é, Mòssè ké ní náa doro náànjírí-gbágbòhgbàgbò-àña ònu adzít-sé-òrǔ yèè náa wà wínyè fúu ñhntá-òkè-Sinàyí#é. Ònu ní náa wà gba afí yèè ña náa fúne náàyè#é ti ñdì-Ɔdáyé, tsí wà ñ fí fú ña títí ó wáa tó ñdì-àña gbo nómbe#é.

³⁹ Tsí Sètèfàni tǔ wí fú ña ró ní: Gbágbòhgbàgbò-àña ña kò, tsí à kò rétígbè-è. Gidì#é, à télèè si nákpálà-kà, tsí wà wò ní àña kó sè ló néÈdzíkípítì#é. ⁴⁰ Tsí à wí fú Àrǔnìt ní: Kó tse injé kǎña fú àña, tsí injé ña#á ká gbe ñwádzú fú àña, tsí wà gbé àña làkòò. Ó dj, Mòssè, idza nyèhè yèè gbé àña fùdǎ néÈdzíkípítì#é, àña kò ma bí ó dǎ fáa. ‡

⁴¹ Ñhèwèrè nyèhè#é, à tse injé#é, tsí ó né iwànwà-òma-lalá tsígídí-kà bé, tsí à tsebo fúu. À dze Ɔdǔ, tsí táyè fú injé yèè àña ká-ña mú Ɔwó-ña, tsí ñ tse#é. ⁴² Níbèé, Ɔdáyé nyí ànyì kǎ ñá, tsí dzò ña fú àràwo ña sí#é. Ó ló

béé ti nára-kíbí agbáfí-Ɔdáyé fí ña kó si ñhèwè-ña#á. Ñnó-ìwè#é, Ɔdáyé wí fú ña ní:

“Òma-Ìsàràyéli ña, è wà nòdǔ si títí fú Ɔdǔ ogóòdzì, tsí è náa ké erǎ ña ònu injé-òmirè ña, tsí ñ tsebo. Kíbí è wà tse bé#é, è dèdzú èmi ní è wà tsebo fú#éè? ⁴³ Òò, kò tsi èmi ni.

Ó dj, è wà ké injé Mòlòki ònu ilé-è kpo rù wérí, tsí è wà ru injé Rèfàni gbo yèè wà kíbí àràwo bé#é. È tse injé nyèhè ña, tsí wà sè ñá. Àtsùgbée béé ní màa tse tsí à náko wáa mú ñé ñkpá ló títí ñwádzú-ilú-Bàbilónì†#é.” ††

⁴⁴ Tsí Sètèfàni tǔ wà wí fú ña ró ní: Ñhèwèrè yèè gbágbòhgbàgbò-àña ña gbé nòdǔ wáa ló#é, à tse ilé-kà fú Ɔdáyé, tsí injé kǎña wà ñnó-lé#é, tsí à náa wà nyà dǐre ní Ɔdáyé wà náànyì-ña si. Ɔdáyé dǐrèé fú Mòssè kíbí náko tseé gbà#á kpo, tsí ó tseé ñhèwèrè kíbí Ɔdáyé dǐrèé fúu gbà#á. ⁴⁵ Náànyìwà#á, òma-gbágbòhgbàgbò-àña ña gbo wáa gba ilé#é. Ilé#é gbé náànjírí-àña gbo béé títí fú iwèrè yèè Yòsúwà† gbé ña, tsí à wáa gba ilé ñbí Ɔdáyé lé ònyà ña ñde fú ña ní ká gbé#é. Ó gbé títí fú iwèrè yèè Ìdèndè#é gbo wáa dze olú#é. ⁴⁶ Níbèé, injé-Ìdèndè dzòdzú-Ɔdáyé, tsí Ìdèndè bere ònà ní ònu náko malé-kà fú Ɔdáyé yèè Yàkúbù sè wáa ló#é. ⁴⁷ Ó dj, òma-è Sàlòmó† ní wáa malé#é fú Ɔdáyé#é. ⁴⁸ Ó dj, Ɔdáyé Oléwo ká gbé ñnó-ilé yèè ònyà ña náa ma#á. Agbáfí-Ɔdáyé fí†-kà ti fí si ní:

⁴⁹ “Ɔlódzú ní: Òrǔ ní dzé àntà-oyè-mi#é, tsí italè ònu dze àntà ñbí mà mú esè lé#é. Ilé-ìrò mèé è náko nyáa ma fú mi ní n wáa gbé ñhè? Níbisi è náko nyáa rí títí kó tó idìgbé fú mi?

⁵⁰ Ɔwó tème ká-mi gidì ní tse injé ña#á kpo si#é nò.” ††

⁵¹ Níbèé, Sètèfàni wà wí fú òma-egbé-àkpèdzú-òma-Ìyúdà ña ní: Èdǔ kǎ ñé gbegbé. Èdǔ kǎ ñé nára-Ɔdáyé góro. Ònyà yèè ña ká gbóòrǎ fú Ɔdáyé#é ní è dzé#é. Kíbí gbágbòhgbàgbò-ñé ña gbo gbé gbà wáa ló dzò dzò#é, béé ké ní ènjé gbo, è wà kò ní ènjé kàkò gbó onù-Mímí-Ɔdáyé†#é ñhèé. ⁵² Agbáfí-Ɔdáyé fí yèésí ña bò, tsí gbágbòhgbàgbò-ñé ña kò tsoró bá? Ònyà kǎña náànjírí-ña dzíkò ti nára-wíwá-ene yèè dzé atsòtít gidì#é, tsí à mú ña, tsí kpa ñá nóòkú. Àtsòtít#é ní ènjé ká-ñé gbo, è mú tà, tsí è kpa nóòkú nómbe#é. ⁵³ Ènjé yèè gba ekpa-Ɔdáyé† gbà ñhntá-adzít-sé-òrǔ#é, è kò rè si nékpa#á gidì.

À ta Sètèfàni nóòkúta kpa nóòkú

⁵⁴ Kíbí ònyà-egbé-àkpèdzú-òma-Ìyúdà ña† gbó afí nyèhè ña#á, inó bí ña gbòkǎ, tsí à gbàràdzú, tsí wà rí enyí kàkàrà kàkàrà náàtsùgbé-Sètèfàni. ⁵⁵ Kíbí Mímí-Ɔdáyé† wà ñhntá-Sètèfàni si#é, ó ké odzú fú igberí, tsí odzú-è ta òrǔ si. Gbòkǎ#á, ó rí mímá-Ɔlódzú, tsí rí Yèésù gbo, tsí ó doro si náàwòtá-Ɔdáyé. ⁵⁶ Tsí Sètèfàni ní: È rí gé! Ñ rí òrǔ, tsí ó tsí dzò si, tsí ñ rí Yèésù, Ène yèè ònyà bí#é†, tsí ó doro si náàwòtá-Ɔdáyé.

⁵⁷ Níbèé, ene yèè wà bè kpo ña, tsí gbó afí-è#é, à dúgbe kùkù, tsí mú Ɔwó dètí ní àña kó màa gbó injé yèè ó wà fí fú àña#á, tsí àña kpo, à kpèrí bòò gbòkǎ, ⁵⁸ tsí

† È káà kǎ Ìwé-Fúfúdá 2:14-3:10 (Exode 2:14-3:10). †† È káà kǎ Ìwé-Àkóro 18:15 (Deutéronome 18:15). ‡ È káà kǎ Ìwé-Fúfúdá 32:1, 23 (Exode 32:1, 23).

†† Ìwé-Àmòsi 5:25-27 (Amos 5:25-27) †† Ìwé-Yèsàya 66:1-2 (Esaie 66:1-2)

lée fùdà náànjírí-ilú#é, tsí kpée títa nóòkúta, tsí ká kpaá. Ene ña#á b́ wàw-otútù-ña ña kpó si ñdì-idza-kà ní kó wà dèé fú àña. À náa kpe idza#á ní Sólù.

⁵⁹ Ññwèrè yèé à wà ta Sètèfàni nóòkúta#á, ó wà wúùre, tsí wà fì ní: Yèésù Olá-mi, gba mími-mi.

⁶⁰ Tsí ó kálè, tsí dúgbe kùkù ní: Olá-mi, máa wo ìbàdì yèé à wà tse#é. Ó dī, ñ tɔre fú ña.

Kíbí ó wí bée tá gé#é, mími-è dzilè.

8 Sólù gbo, kíbí ó rí ní à kpaá nóòkú#é, ó gbà si ñntá-è.

À tsoró bá òma-egbé-Kírísítò ña

Ti nódzó nyèñè#é, à kpé oró tsítse bá òma-egbé-Kírísítò-Yèrúsàlèmi ña. Tsí atènaànyi-Yèésù ña túùnká kpó. À lo néré-Yùdèyà òñu néré-Sàmàriyà†. Adzítse-Yèésù† ña gé ní kí ñYèrúsàlèmi#é si#é. ² Ònya kàña gbo wà bè, tsí à náa né àrísá fú Òdáyé, tsí à ké òkú-Sètèfàni kàà rì. À ráàbo, tsí sòkù-è gbo kùkù tó bée.

³ Ñbèé, Sólù òñu wà négbé-Kírísítò#é fífí si làkòò gé ni. Náa wà wò ñkpatá kàkà, tsí wà mú atènaànyi-Yèésù ña, òwòkèè gbo, òwòkèè gbo, tsí wà ñ si néènà.

Filíkpò kàà dzíkò-Yèésù ñSàmàriyà

⁴ Tsí ene yèé kpàkpa túùnká ña#á náa wà rè ñhùlú ñhùlú ña wérí, tsí wà dzíkò dídì ti nára-Yèésù fú ònya ña.

⁵ Filíkpò gbo wà náànjírí-ña, tsí ó ñde, tsí lo ñhùlú-kà néré-Sàmàriyà, tsí wà dzíkò-Kírísítò fú ene bè ña.

⁶ Ññwèrè yèé ó wà dzíkò#é, ó wà tse iné-àwùsi ña gbo. Ñbèé, kíbí à wà gbó afò#é, tsí wà rí iné-àwùsi ña#á gbo#é, àña kpó, à rètígbè-è rere. ⁷ Ìdèndè#é, edzò† ña wà dúgbe kùkù, tsí wà sè náànyi-ònya ña kpíkpò kpíkpò. Bèé gbo ké ní àrò tá fú arò kpíkpò òñu arè ñng-bákú kpíkpò gbo#é ñnèé. ⁸ Ññwèrè nyèñè#é, ayè títè wà ñhùlú#é gidi héjú.

⁹ Ñbèé, ònya-kà ti wà si ñhùlú#é bè. À náa kpèé ní Simóni. Itsé-ogù ní náa tse#é, tsí náa mú ara-è kpe ònya làkú-kà. Tsí iné-ogù-è tsítse ña náa mu ene-Sàmàriyà ña kpó. ¹⁰ Ilú#é kpó, madé gbo, onùgbó gbo, náa bu idì si fúu títí à náa wà fì ní: Ene yèé bé#é dzé Òdáyé Olíkpá ni. Ikpá yèé à náa kpè ní ikpá làkú#é ñnèé.

¹¹ À náa bu idì si fúu bée, iné yèé tse#é, iné-ogù-è tsítse ña wà mù ñá, ó dzé. ¹² Ó dī, kíbí Filíkpò wá dzíkò-Yèésù Kírísítò òñu kíbí Òdáyé nákó wá dzoyè gbà#á fú ña#á, à gba afò-è gbó. Tsí Filíkpò wíwè-Yèésù† fú àña kpó, òwòkèè gbo, òwòkèè gbo. ¹³ Simóni òñu ká-è gidi gbo gba afò#é gbó, tsí à wíwè-Yèésù fúu. Kíbí à wè fúu tá#á, kà ti ñde nára-Filíkpò ró. Náa mùu si gé ni kíbí ó wà rí iné-àwùsi yèé Filíkpò wà tse, tsí wà ñ nya ikpá-Òdáyé díre#é.

¹⁴ Ññwèrè nyèñè#é, adzítse-Yèésù yèé ña wà ñYèrúsàlèmi si#é gbó ní ene-Sàmàriyà ña gba afò-Òdáyé gbó. Tsí à be Òkúta òñu Yòhánà† lo fú ña. ¹⁵ Kíbí Òkúta òñu Yòhánà kàà tó ñhùlú#é, à wúùre fú atènaànyi-Yèésù titì ña#á ní Mími-Òdáyé† kó ti wò ñntá-ña, ¹⁶ iné yèé tse#é, Mími-Òdáyé kò ti wò ñntá-ònya-kà kpókpó náànjírí-ña wóná. À fì ní ó d̀kpé-Yèésù

Olá-ña, tsí wè fú ña wáa lo gé ni. ¹⁷ Ñbèé, à mówó lé ñntá-ña, tsí Mími-Òdáyé ti wò ñntá-ña.

¹⁸ Ññwèrè nyèñè#é, Simóni gbo rí kíbí Mími-Òdáyé ti wò ñntá-ña ññwèrè yèé adzítse-Yèésù ña mówó lé ñntá-ña#á. Tsí ó wí fú Òkúta òñu Yòhánà ní: Òñu bókó fú ña nówó, ¹⁹ tsí ká mú ikpá ìrò-nyèñè bówó-òñu gbo. Tsí bí òñu mówó lé ñntá-ònya-kà ná, ni Mími-Òdáyé kó wò ñntá-è.

²⁰ Tsí Òkúta wà fì fúu ní: Kíbí ó dèdzú ní òñu nákó nyáa lo owó, tsí ñ ra ikpá yèé Òdáyé náa fúne nòwó#é, kó tsèrà òñu owó-è méèdzi. ²¹ Ó dī, afò-kà kpókpò kò tsedzò-è bí, iné yèé tse#é, isèrè-è kò má nódzú-Òdáyé.

²² Kó mú isèrè-ìbàdì-è taànù, tsí kó wúùre fú Òdáyé. Bóyá nákó nyáa mú isèrè-ìbàdì#é tɔre fúu. ²³ Ó dī, òñu rí ní inò-è kà si, tsí ìbàdì tsítse-è dī okù, tsí dèé si.

²⁴ Tsí Simóni wí fú ña ní: Àña ká-ña gidì ká wúùre fú Òdáyé fú òñu, tsí iné yèé à fì ña kpó#é, òkà-è kpókpò kó máa tse òñu.

²⁵ Kíbí adzítse-Yèésù méèdzi ña#á nya àyídzá ti nára-Yèésù, tsí dzíkò-è gbo tá#á, à ñde, tsí sè b̀ wáa lo ñYèrúsàlèmi. Tsí kíbí à wà nòwó làkòò#é, à gbà ñhùlú kpíkpò néré-Sàmàriyà, tsí wà dzíkò-dídì#é fú ònya ña.

Filíkpò dzíkò dídì fú ene-Ètiyókpi-kà

²⁶ Náànyi-bèé#é, adzítse-òrò†-kà kpe Filíkpò, tsí wà wí fúu ní: Kó ñde, tsí kó lo nówó-ìbú-ayé#é bé. Kó gbà nòwó-dzò dzò yèé ti ñYèrúsàlèmi, tsí lo ñhùlú-Gàsá#á.

²⁷ Gbòkà#á, Filíkpò ñde, tsí dzi nòwó. Tsí kíbí ó làkòò#é, ó kàà bá ònya-kà. Ene nyèñè ni ògá làkú-kà ni. Ñlè-Ètiyókpi ní ó ti#é. Àtsítse-idzoba làkú-kà ní ó dzé#é. † Òñu ní náa rí itá-iné-owó ña kpó fú òwòkèè-kà yèé dzé ólú ñlè-Ètiyókpi#é. À náa kpe ólú#é ní Kàndqàkà. †† Ene#é wá, tsí wáa sè Òdáyé ñYèrúsàlèmi ni. ²⁸ Tsí ó sè b̀ wáa làkòò, tsí dzokó si nókò-atsí-è. Kíbí ó wáa làkòò#é, ó wà kà iwé-agbáfò-Òdáyé fò†-kà. À náa kpe agbáfò-Òdáyé fò#é ní Yèsáyà†. ²⁹ Tsí Mími-Òdáyé wà fì fú Filíkpò ní: Kó rè lo, tsí kó s̀ timá òkò#é.

³⁰ Gbòkà#á, ó sùré lo kàà bá òkò#é. Tsí ó wà gbó kíbí ògá#á wà kà iwé-Yèsáyà agbáfò-Òdáyé fò#é. Tsí ó wà bèrèé ní: Iné yèé ó wà kà#á, ó wà gbó òkpi-è báayì?

³¹ Tsí ògá#á nyí, tsí wà wí fúu ní: Bí ònya-kà kò wà nyàkpi-è fú òñu, bí òñu nákó tse fàà, tsí nyáa gbó òkpi-è ná?

Tsí ó kpe Filíkpò ní kó gu òkò#é wá dzokó gbe òñu.

³² Ñbèé, idì yèé ó wà kà ññwé-Òdáyé†#é wà fì ní: “Ó wà kíbí àgùdà-kà yèé à náa mú lo kàà kpa#á.

Ó wà kíbí òma-àgbò† yèé kà ti dúgbe bí à wà fá ìrò-è#é.

Bèé ké ní òñu gbo tsikó gbà#á.

³³ À kò múu kpe iné-kà títí, tsí à kpodzú-afò-è dèlè.

Nèé nákó nyáa wínyè ti nára-òmalóma-è ña?

Iné yèé tse#é, à kpa ayé-è ra ñntalè bí.” ‡

† Ñgèrèkí#é, òkpi-ékò#é ní wà dzé ònya-abiya#á. Ó dī, òkpi-afò yèé à wà wo ká fì ñbíbé gidì#é ní wà dzé àtsítse-idzoba làkú-kà ní ó dzé#é. †† Ìnà-ólú òkàlòkà kpó yèé náa dzokó náàntà-oyè ñlè-Ètiyókpi#é, à náa kpèé ní Kàndqàkà, tsí náa wà gbé ilú#é. ‡ Ìwé-Yèsáyà 53:7-8 (Esaie 53:7-8)

³⁴ Tsí ògá#á wí fú Filíkpò ní: Òṅu tsikalè fúu. Ó òṅu, nèè agbáfò-Ḍqáyé fì#é wà báfì ná? Òṅu ká-è ní ó wà báfì#é nà mí olòmírè-kǎ ní?

³⁵ Tsí Filíkpò gba afò nárū-è, tsí gbà òhntá-injé yèè à kò si òhñwè#é, ó dzíkò-Yèèsù fúu. ³⁶ Kíbí à làkòò nǒṅnà#á, à kàà tó nódò-kǎ. Tsí ògá#á ní: Omi ní nò! Ó òṅu, kó wiwè-Yèèsù fú òṅu gbòkǎ nà mí injé-kǎ bò ró nìi?

[³⁷ Tsí Filíkpò wà wí fúu ní: Bí ó gba Yèèsù gbó akpá akpá, esè esè, òṅu nákó nyáa wè fúu.

Tsí ó ní: Òṅu dzé ní Yèèsù Kírísitò ni Ǫma bíbí-Ḍqáyé ni.]

³⁸ Gbòkǎ#á, ògá#á ní: Ká dǎ ɔkǒ#é dǎro.

Tsí àṅa mèèdzi mèèdzi#é ti dzi nómi#é, tsí Filíkpò wiwè-Yèèsù fúu. ³⁹ Kíbí à fùdǎ nómi#é tǎ#á, Mímí-Ḍqáyé kè Filíkpò òṅu òṅu-è, tsí kò ríi ró. Tsí ó nyí, tsí sèè dzi nǒṅnà òṅu ayè títé. ⁴⁰ Tsí Filíkpò òṅu, ó kàà bó òhñlú-Àsǒtí. Ó òṅu bè, tsí lo òhñlú-Àsǒtí. Kíbí ó làkòò#é, náa wà dzíkò-Yèèsù òhñlú kǎkǎ yèè náa gbà òṅu kpó#é.

Sólù nyílò kpaqà, tsí gba Yèèsù gbó

9 Òhñwèrè nyènjé#é, Sólù òṅu, ó múgírí si kùkù gé ní òṅu kó wà tsoró bá atènáànyì-Ǫlá-wa òṅu títí wà sù òṅu fú ikú. Nǐbèè, ó lo òṅu-Ḍgǎ-atsebo-Ḍqáyé òṅu òhñlú-Yèèsù, ² tsí kàà tsikalè fúu ní kó fú òṅu òhñwè kǎṅa, tsí òṅu kó kè òṅu lo òṅu-onùgbò-ilé-ìkpàdè-Ǫma-Ìyúqà òṅu òhñlú-Ḍàmási. Ìwè nyènjé òṅu#á ní nákó tse tsí à nákó fúu nǒṅnà, tsí bí ó rí ɔkǎkǎ gbo, ɔkǎkǎ gbo, tsí ó wà tè náànyì-Yèèsù gé ná, ni kó múu, tsí dèè, tsí sèè gbèè wà òhñlú-Yèèsù#é.

³ Nǐbèè, ó òṅu, tsí dzi nǒṅnà-Ḍàmási#é. Kíbí ó làkòò, tsí tó sómá-ilú#é gé#é, iná-kǎ ti nǒṅrǒ, tsí má wèrí-è kpó gbòkǎ. ⁴ Kíbí iná#á má wèrí-è bèè#é, ó tsubúlè, tsí ó wà gbó òṅu-kǎ, tsí òṅu#é wà ró fúu ní: Sólù! Sólù! Kí tse tsí ó wà tsoró bá mi bèè ná?

Tsí Sólù wà bèrèè ní: Ḍgǎ, iwǎ ní dzé nèè ná?

⁵ Tsí òṅu#é dzé fúu ní: Òṅu ní dzé Yèèsù, ene yèè ó wà tsoró bá#á. ⁶ Ó òṅu, kó òṅu, tsí kó lo òhñlú#é. Bí ó tó òhñlú, à nákó òṅu injé yèè ó wà ní kó tse#é fúu.

⁷ Kíbí ene yèè làkòò báa òṅu#á rí bèè#é, ó nódzo fú òṅu, tsí à dǎro si kpó dzǎmaa náàrimáa nyáa wíinyè-kǎ kpókó. À wà gbó òṅu#é, tsí à kò si wà rí Ǫlá-è. ⁸ Tsí Sólù òṅu òṅu. Tsí kíbí kó tsí odzú gé#é, kò nyáa rírǎ ró. Tsí à fa òkpá-ɔwǒ-è, tsí gbèè lo òhñlú-Ḍàmási#é. ⁹ Ó gbé bèè títí fú ɔdzo mèeta, náàri rírǎ, náàri dze, náàri mǎ.

¹⁰ Nǐbèè, atènáànyì-Yèèsù-kǎ wà òhñlú-Ḍàmási#é bè. À náa kpèè ní Ànànyà. Òhñwèrè nyènjé#é, Ǫlá-wa Yèèsù mú ara-è òṅu, kíbí ene yèè fì ní à náa wà làlà bè#é, tsí wà kpèè ní: Ànànyà!

Tsí Ànànyà gbo dzǒṅu fúu ní: Ǫlá-mi, èmi ní.

¹¹ Tsí Ǫlá-wa wí fúu ní: Kó òṅu, tsí kó lo nǒṅnà-kǎ bè. À náa kpe òhñlú#á ní òhñlú gǎgǎ. Bí ó tó òhñlú-Yúqà, kó bèrènyè-òṅu-kǎ bè. À náa kpèè ní Sólù, tsí ó ti òhñlú-Tàrisi. Òhñwèrè nyènjé tútútú#é, Sólù#é wà òhñlú wúwú sí, ¹² tsí ó rí injé-ànyàṅà-kǎ. Òhñlú-ànyàṅà#á, ó rí òṅu-kǎ, tsí à náa kpèè ní Ànànyà. Ó rí ní ene#é wò wà òṅu-òṅu, tsí mǎwǎ lé òhntá-òṅu ní odzú-òṅu kó tsí.

¹³ Tsí Ànànyà nyí, tsí wà wí fúu ní: Ǫlá-mi, òṅu gbó afò kpíkò ti nára-ene nyènjé. Ó òṅu, òṅu kpíkò wíinyè fú

òṅu ti nára-òro yèè náa tse bá ene yèè dzé tèè òṅu òhñlú-Yèèsù#é. ¹⁴ Ó òṅu, ó wà bí òṅu ikpá-kǎ ni. Ikpá#á ní dzé ní onùgbò-atsebo-Ḍqáyé òṅu fúu nǒṅnà ní kó mú ene yèè wà tè náànyì-è òhñlú òṅu gbo#é, tsí kó dè òṅu.

¹⁵ Nǐbèè, Ǫlá-wa ró fúu ní: Kó lo! Ó òṅu, ene#é, òṅu-kǎ, tsí òṅu tsǎá si ni. Òṅu tsǎá, tsí kó mú injé yèè òṅu dzé#é òṅu fú òṅu òṅu. Ná kó òṅu òṅu òṅu-ìlú-àledzò òṅu, tsí òṅu òṅu òṅu òṅu òṅu-Ìsàràyéìlì òṅu gbo. ¹⁶ Ó òṅu, òṅu ká-òṅu nákó mú òṅu yèè òṅu òṅu nákó bá kpàdè náàtsùgbé-òṅu#é òṅu fúu.

¹⁷ Kíbí Ǫlá-wa wíinyè fúu tǎ#á, Ànànyà òṅu, tsí lo kàà tó òhñlú#é. Tsí ó mǎwǎ lé òhntá-Sólù, tsí wí fúu ní: Ìnàbí-mi Sólù, Yèèsù Ǫlá-wa, ene yèè mú ara-è òṅu fèè nǒṅnà kíbí ò bǎa#á, òṅu ní bè mí wǎ#á. Ó bè mí wǎ, tsí ó sèè rírǎ ró, tsí Mímí-Ḍqáyé gbo kó ti wà òhntá-èè.

¹⁸ Nǐbèè, òṅu kǎṅa tsubú ti nódzo-Sólù dzi òṅu. Injé òṅu#á wà kíbí kpènkpèrè bè. Tsí odzú-è tsí, tsí ó wà rírǎ. Nǐbèè, ó òṅu, tsí à wiwè-Yèèsù fúu. ¹⁹ Tsí ó dzenjé, tsí ara sèè leé wà òṅu-è òhñkèè.

Tsí Sólù gbé bá atènáànyì-Yèèsù òṅu òhñlú#é bè. Ó gbé bè fú ɔdzo mèelò le kǎṅa. ²⁰ Ti òhñlú#é bè gbòkǎ ní ó kpé afò-Ḍqáyé fìfì fú òṅu òṅu#á. Náa lo òhñlú-ìkpàdè-Ǫma-Ìyúqà òṅu òhñlú, tsí wà dzíkò fú òṅu. Náa wà fìfì nódzítí ní Yèèsù dzé Ǫma bíbí-Ḍqáyé. ²¹ Tsí òṅu kpó yèè wà rètígbè-è#é, ó láre arú fú òṅu, tsí à wà fìfì ní: Kò tsi ene#é nìi? Òṅu ní náa tsoró bá ene-Yèèsù#é yèè òṅu wà tè náànyì-Yèèsù#é nò. Tsí kò tsi ó wà bí, tsí kó wáa mú òṅu, tsí dè òṅu lo fú onùgbò-atsebo-Ḍqáyé òṅu nìi?

²² Nǐbèè, kíbí Sólù wà dzíkò fú òṅu#á, afò-è òṅu tó wà le máa ró. Ó wíinyè fú Ǫma-Ìyúqà òṅu yèè wà òhñlú-Ḍàmási si#é, tsí wà nyà òṅu fú òṅu ní Yèèsù ní dzé Kírísitò Agbanèlà yèè Ḍqáyé tsǎ, tsí bè wǎ#á. Kíbí ó wí fú òṅu bèè#é, ó òṅu fú òṅu títí à kò ma injé yèè ká wí fúu#é ró.

²³ Náànyìwǎ#á, Ǫma-Ìyúqà òṅu wáa mú arú dè kpó, ní àṅa kó tse tsí ká kpa Sólù nódzú, ²⁴ tsí afò#é dzi nètí-è. Ti nára-ɔdzo nyènjé#é, nódzǎ gbo, nódzú gbo, à náa wà tsó arú-ɔgbà-ilú#é náàtsùgbéè ká ríi kpa. ²⁵ Nǐbèè, ó òṅu nódzú-ɔdzo-kǎ, tsí atènáànyì-Sólù òṅu kèè si òhñlú-àgbǎ-kǎ, tsí mú okù so agbǎ#á, tsí tìi gbà wáa lo náànyì-òṅu-ilú#é.

²⁶ Tsí Sólù òṅu, tsí lo òhñlú-Yèèsù. Kíbí ó tó bèè#é, ó wà wò ní òṅu kó mú ara-òṅu tamá-atènáànyì-Yèèsù òṅu. Ó òṅu, àṅa kpó, à wà ríi sá. À wà sá, injé yèè tse#é, à kò né àkaralé ní ó wáa òṅu atènáànyì-Yèèsù òṅu. ²⁷ Nǐbèè, Bànbà wá, tsí gbèè lo òṅu-àdzté-Yèèsù òṅu. Tsí ó kpèrò kíbí injé òṅu#á lo fú Sólù gbà#á fú òṅu kpó. Ó fò kíbí ó làkòò nǒṅnà, tsí rí Ǫlá-wa, tsí ó wíinyè fúu gbo#é. Tsí ó fò kíbí òhñlú-Ḍàmási, Sólù gbòdzú tó, tsí wíinyè fú òṅu òṅu-ètse-Yèèsù#é.

²⁸ Ti òhñwèrè nyènjé#é, Sólù náa wà bá àdzté-Yèèsù òṅu si. Tsí òṅu òṅu mèèdzi náa dzó wà lo, tsí wà bò náànyì-Yèèsù#é. Tsí náa gbòdzú, tsí wà wíinyè fú òṅu òṅu-ètse-Ǫlá-wa. ²⁹ Náa wíinyè fú Ǫma-Ìyúqà kǎṅa yèè wà fò gèrèki#é, tsí náa wà tse àràdzìnyà bá òṅu gbo. Tsí àṅa òṅu, à náa wà wo ká kpaá nódzú. ³⁰ Kíbí inàbí òṅu gbó bèè#é, à gbèè tó òhñlú-Ḍàmási ní kó lo òhñlú-Ḍàmási.

³¹ Nǐbèè, egbè-Kírísitò kpó yèè wà nère-Yúqéyà gbo, yèè wà nère-Gàlilé gbo, òṅu yèè wà nère-Sàmàryàt

gbo#é wà ntútùúrò si. Àkaralé-ja wà ònùgbó, tsí à náa wà né àrísá fú Ìdáyé ònò-itsèntse-ja. Mímí-Ìdáyé wà dǎámí le jí, tsí òma-egbé-Kírísító ò wà dǐ kpíkò máa.

Òkúta bɔ arɔ-kǎ

³² Níbèé, Òkúta òde, tsí gbà òntá-atènáànyì-Yèésù ja néré-Yùdèyà. Ó rē ònlú kǎkǎ wérí, tsí nódzò-kǎ, ó kǎà tó ònlú-Lídà, òdǐ-ene yèé dzé ti Ìdáyé bè ja#á. ³³ Nònlú#é, ó kǎà rí ònyà-kǎ, tsí à náa kpèé ní Ènéyà. Arɔ ní ó dzé#é. Ó sù si nání, tsí kò nyáa wà òde òlè bááyí ɔdǐ méedzò ní. ³⁴ Tsí Òkúta kpèé ní: Ènéyà! Yèésù Kírísító bɔé. Nde, tsí o kpaǒí aní-èe.

Tsí ó sì òde dǒro gbòkǎ. ³⁵ Níbèé, kíbí ene-Lídà ja òju ene-erè-Sàronì ja kpó rí ní Ènéyà sè dǐ abarakpá#á, à nyílò kpaǒà, tsí gba ɔlá-wa gbó.

Òkúta dzí òkú-Tàbità wá náyé

³⁶ Níbèé, ilú-kǎ sómá-Lídà, tsí à náa kpèé ní Yáfà. ɔnɔbèè-kǎ wà náanjírí-atènáànyì-Yèésù ja bè, tsí à náa kpèé ní Tàbità. (Òkpì-ékò#é ní dzé àgbǎrǐ#é. Òju ké ní dzé Ìdókásí ògèrèkǐt gbo#é). Náa tse ore héjú, tsí náa mǔwó gbé fú adziyákú ja gbo tó béè. ³⁷ Náa-ɔdzò nyèhè#é, Tàbità#á tsàkǒrǒ, tsí kú. Kíbí à wè fú òkú-è tǎ#á, à kǎà múu té ònò-ilé-isǎnjú-kǎ òngbèrì. ³⁸ Tsí atènáànyì-Yèésù yèé wà bè ja#á gbó ní Òkúta wà òlídà si. Kíbí Lídà kò dzé lǎrè béè#é, à rá ònyà méedzi lɔ òdǐ-Òkúta, tsí à kǎà tsikálè fúu ní kó wá òdǐ-àja nésè nésè. ³⁹ Tsí Òkúta òde, tsí lɔ bá ja gbòkǎ. Kíbí ó kǎà tó#é, à gbèè lɔ òlè-isǎnjú#é. Okpó kǎja gbo wà bè, tsí àja kpó, à wà ɔkú bàràà, tsí à ké àwù yèé Ìdókásí kò sí ja ònòròrò kíbí ó wà náayè si#é, tsí ò díre fúu. ⁴⁰ Tsí Òkúta wí fú ja ní ká fùdǎ kpó. Tsí ó kálè, tsí wùure, tsí nyí lɔ òdǐ-òkú#é, tsí ní: Tàbità! Nde!

Tsí ó tsí odzú, tsí kíbí ó rí Òkúta gé#é, ó òde dzokó gbòkǎ. ⁴¹ Níbèé ní Òkúta mǔwó bɔ fúu, tsí kée dǒro#é, tsí ó kpe okpó ja òju atènáànyì-Yèésù-àtíbbò ja, tsí múu díre fú ja, tsí à rí ní ó wà náayè si. ⁴² Níbèé, à tse tsí afɔ#é fí sí ònlú#é kpó. Kíbí à gbó béè#é, ònyà kpíkò gba ɔlá-wa gbó ònlú#é. ⁴³ Tsí Òkúta gbé ònlú-Yáfà#á bè tífí fú àsòkò-kǎ. Ó kǎà sò òdǐ-akírí-awò-kǎ. À náa kpèé ní Simóni.

Adzítse-òrɔ-kǎ wá òdǐ-Kònéli

10 Níbèé, ònyà-kǎ wà ònlú-Kèsàré. À náa kpèé ní Kònéli. Ìdǎ-kǎ ní ó dzé fú egbé-sòdzà kǎja#á. Egbe#é wà náanjírí-egbé-lákú-kǎ yèé à náa kpèé ní egbé-Ìtálí#é. ² Ene#é náa né àrísá fú Ìdáyé, tsí náa sèè gbo òju ònyà-kpàtá-è ja kpó. Náa tse ore fú adziyákú-òma-Ìyúdàt ja tó béè, tsí náa wà wùure fú Ìdáyé gbo nódzò kódzò.

³ Ó dǐ nódzò-kǎ, ònwèrè-odzúúrǒ-alé bé, tsí Ìdáyé nya adzítse-òrɔt-kǎ díre fú Kònéli, tsí ó ríi rere. Adzítse-òrɔ#é wò òntá-è, tsí kpèé ní: Kònéli!

⁴ Gbòkǎ#á, dzidzi múu, tsí ó tadzú máa si kùkù, tsí wà bèrèé ní: Ìdǎ, kí tse?

Tsí adzítse-òrɔ#é wà wí fúu ní: Ìre wúwú-è ja òju ore tsítse-è ja tó òdǐ-Ìdáyé. Ìdáyé kò gbàgbé iné yèé ó wà tse ja#á. ⁵ Ó dǐ bááyí#é, kó bekò lɔ òYáfà, tsí ká kǎà kpe ònyà-kǎ bè wá fúu. À náa kpe ene nyèhè ní Simóni. Òju ní à náa dǎkì ní Òkúta#á. ⁶ Ó wà òlè-ìnyíkǎ-è Simóni akírí-awò. Ilé-è wà nétí-àhù.

⁷ Kíbí adzítse-òrɔ#é lɔ tǎ#á, Kònéli kpe àtsítse-ilé-è méedzi, tsí kpe sòdzà-kǎ gbo yèé wà òdǐ-è#é. Sòdzà#á náa né àrísá fú Ìdáyé. ⁸ Tsí ó fɔ bí iné ja#á lɔ gbà#á fú ja kpó, tsí bè jí lɔ òYáfà.

Mímí-Ìdáyé wá dzíkò fú Òkúta

⁹ Níbèé, ó dǐ òlè má-è, tsí à wà nònnà-Yáfà làkòò, tsí tó sómá-ilú#é. Tsí Òkúta gu italé lɔ òbí à náa kpa aféfé#é, tsí kó kǎà wùure. Nònwèrè nyèhè#é, òsá ti kpá. ¹⁰ Níbèé, ebi kpèe kpíkpa, tsí ó wà wo kó dzeré. Náàsòkò yèé à wà se dzídze fúu#é, iné-kǎ tse fúu kíbí ó wà rí odzú bé. ¹¹ Tsí ó rí, tsí òrɔ tsí si. Tsí iné-kǎ ti nòrɔ bàà òlè. Iné#é tsédzú kíbí atɔ bé, tsí à dzi égo-è méeré méeré ja#á bané si kpó. ¹² Tsí erǎ ja ònòròrò wà ònò-atɔ#é. Erǎ-òlèsè méeré ja, erǎ-afǎnlè ja òju eye-kóko ja wà ònè. ¹³ Tsí ó gbó òju-kǎ, tsí ó wá wí fúu ní: Òkúta! Nde, tsí o kpa ònò-erǎ ja#á, tsí o dze.

¹⁴ Tsí Òkúta dzòju fúu ní: Láyé, Ìdǎ! Ó dǐ, òju kò dze iné-èwò-kǎ namí iné kò má-kǎ wòrì né.

¹⁵ Tsí ó tó gbó òju#é nólàankèedzi-è ró, tsí ó wà wí fúu ní: Kó máa rí iné yèé Ìdáyé ɔ dǐ mímá#á ní kò má.

¹⁶ Iné#é tse fúu béè gbà méeta. Tsí atɔ#é sè lɔ nòrɔ gbòkǎ.

¹⁷ Níbèé, Òkúta wà tsèsère, tsí wà bere ara-è ní òkpì-iné yèé òju rí#é fàà bááyí? Nònwèrè nyèhè#é, ene yèé Kònéli rá wá ja#á ti bèrènyè-ilé-Simóni, tsí à ma òbí ó wà#á. Tsí à wáa tó, tsí dǒro si nárù-ɔgbà-ilé#é. ¹⁸ Tsí à wà bèrènyè lɔ nógbà#á ní: Kò tsi òbí ní Simóni yèé à náa dǎkì ní Òkúta#á wà#áà?

¹⁹ Kíbí Òkúta wà ònserè tsítse si òntá-iné yèé ó rí#é, Mímí-Ìdáyét wà wí fúu ní: Ìnyà-méeta kǎja wà bèrènyè-è. ²⁰ Ó dǐ, kó òde, tsí kó tì wá òdǐ-ja gbòkǎ. Bí ó wá ná ni kó mú, tsí kó tē náànyì-ja lɔ náarimáa dzìnyà. Iné yèé tse#é, òju ká-òju ní nē jí wá#á.

²¹ Níbèé, ó tì wá òdǐ-ja, tsí wà wí fúu ja ní: Òju ní dzé ene yèé à wà wò#é. Ó dǐ, kí tse tsí à wá òdǐ-òju?

²² Tsí ene ja#á dzòju fúu ní: Kònéli, ene yèé dzé ògá-kǎ fú egbé-sòdzà ja#á ní be àja wá#á. Ó dǐ, ònyà-at-sòtít ní ó dzé#é, tsí náa né àrísá fú Ìdáyé gbo. ɔma-Ìyúdà ja kpó náa nya àyídzá-ìlò-ire ti nára-è. Bááyí#é, adzítse-òrɔt-kǎ wá òdǐ-è, tsí wí fúu ní kó rá ònyà wá fú Òkúta, tsí kó wá òdǐ-è, tsí àja kó gbó afɔ-arù-è.

²³ Níbèé, Òkúta gbé ja wólé, tsí gbà jí náaledzò nòoru nyèhè.

Òkúta lɔ òdǐ-Kònéli, tsí dzíkò-Yèésù fú òju tēè ja

Níbèé, kíbí ilé má#á, Òkúta dzi nònnà bá ja. Tsí inàbí kǎja gbo négbé-Kírísító-Yáfà gbé ja lɔ. ²⁴ ɔdzò-èkèedzi-è#é, à kǎà tó òKèsàré. Nònwèrè nyèhè#é, Kònéli kpe ònyà-è ja òju ídza-è gǐdǐ gǐdǐ ja kpó kpérí si, tsí wà dǒro wò jí. ²⁵ Kíbí Òkúta tó#é, Kònéli yárá kǎà

kpàdè-è, tsí kálè, tsí mú erí kálè fúu. ²⁶ Tsí Òkúta mówó b̀̀ fúu, tsí wà kée ñde, tsí ní: Kó ñde! Ó ñi, òñu gbo, ònya kè ní òñu dzé#é.

²⁷ Tsí Òkúta kpé ìnyè wíwí báa títí à dzó káa wólé-è. Kíbí ó tó ñncólé#é, ó káa bá ònya kpíkpò̀ b̀̀, tsí à kperí sí. ²⁸ Tsí ó ní: À mà rere ní orò-cma-Ìyúdà̀̀ ña kò dzé ní cma-Ìyúdà̀̀-kà kó sómá-àledzò-kà ñamí kó wólé-è gidi gbo ǹ̀. Ó ñi, òñu, Ìdáyé yaá fú òñu gāgā ní òñu kó máa rí ònya-kà kpókpò̀ ní kò má ñamí kò dzó ní ká gbé báa. ²⁹ Iné yèé tse tsí à kpe òñu, tsí òñu kò dzanù tãná òñu wá#á ñné. Ó ñi báàyí#é, ká fò iné yèé tse tsí à be ikò wá fú òñu#é, tsí òñu kó gbó.

³⁰ Tsí Kònéli ní: Ó ñi ñndzéeré ní, ññwèrè-odzùur̀̀-àlé bé ké, tsí òñu wà ñncólé-òñu sí, tsí wà wúùre. Gbòkà gé#é, ònya-kà wáa d̀̀oro ñwádzú-òñu. Àwù-è wà kò nyènyènyè. ³¹ Tsí ó kpe òñu ní: Kònéli! Tsí ó ní: Ìdáyé gbó ìre wúwú-òñu, tsí kò gbàgbé ore Ìkálòkà yèé òñu wà tse fú adziyàkù ña#á. ³² Ó ñi, òñu kò be ònya ña lo ñYáfà, tsí ká káa kpe Simóni yèé à náa d̀̀aki ní Òkúta#á wá. Ó ñi, ó wà ñlé-ìnyíká-è Simóni akírí-awo, tsí ilé-è wà nètí-àhù. ³³ Ññdì-bè ní òñu be ikò wá fúu nésè nésè#é. Ó tseé rere, tsí ó wá ìdèndè. Ó ñi báàyí#é, àña kpó, àña wà nódzú-Ìdáyé, tsí àña kó rētìgbè-af̀̀ yèé Ìlòdzó ní kó wáa f̀̀ fú òña#á.

³⁴ Ñbèé, Òkúta tsí arù, tsí ní: Nòdítí#é, òñu mà ñnkèé ní Ìdáyé kà d̀̀á ònya-kà kpókpò̀ dzò. ³⁵ Kà kàa béè, bí ònya-ìlú Ìkálòkà kpó wà né àrísá fúu, tsí wà tse òtít-è gbo#é, iné-è náa dzòdzú-è. ³⁶ Ó ñi, àña ká-ña, à mà kpó ní Ìdáyé be ikò t̀̀òñu ká-è wá fú cma-Ìsàràyélit ña ǹ̀. Ó be ikò d̀̀íq̃, ikò-tútùur̀̀ gbà ñntá-Yèésù Kírísitò. Òñu ní dzé Ìlá-ònya kpó#é. ³⁷ Ó ñi, à mà gbo kpó kíbí iné ña#á wáa lo gbà ññwèrè yèé Yòhánat̀̀ dzíkò-Ìdáyé, tsí wèt̀̀ fú ònya ña#á ǹ̀. Iné ña#á tsètsè kpée ti nère-Galilé, tsí náa wérí nère-Yùdèyà gbo kpó. ³⁸ Tsí à mà gbo kíbí Ìdáyé be Mímí-è òñu ikpá-è wáa wò ñntá-Yèésù ti Nàsàrèti gbà#á ǹ̀. Tsí kíbí Ìdáyé wà náanyi-è tó#é ní náa wà r̀̀ ñnlú ña wérí, tsí wà tse ore, tsí wà b̀̀ ònya kpó yèé kí nówó-Ètsùt̀̀ si#é.

³⁹ Ó ñi, àña, àña dzé olí-àyídzá-iné Ìkálòkà yèé ó tse ñYèrúsàlèmi òñu ñlé-cma-Ìyúdà̀̀ ña#á. Yèésù#é, òñu ní à mú, tsí káá sí ñntá-egi-ìd̀̀àgàl̀̀dzàt̀̀, tsí ó kú#é.

⁴⁰ Kíbí ó kú tá#á, nódzú-èkèeta-è, Ìdáyé sè dzii wá náyè. Ó fúu ñkpá ní kó mú ara-è ña ònya ña. ⁴¹ Kò tsi ilú kpó ní rii#é. Àña yèé Ìdáyé ti tsá sí ní àña kó dzé olí-àyídzá-è ña#á gé ní rii#é. Kíbí ó dzí ñde náàñírí-òkú ña tá#á, àña dze, tsí mo báa. ⁴² Tsí náanyi-béè#é, ó be àña ní àña kó dzíkò fú cma-Ìyúdà̀̀ ña kpó. Tsí àña kó nya àyídzá fú ña ní òñu ní dzé ene yèé Ìdáyé tsá sí, tsí kó wáa kpedzò fú ònya kpó, ene yèé wà náayè sí ña#á òñu ene yèé ti kú lo ña gbo kpó#é. ⁴³ Tsí òñu ní agbáf̀̀-Ìdáyé f̀̀t̀̀ ña kpó ti wínyè ti nára-è wáa lo#é. À f̀̀ ní bí ònya Ìkálòkà kpó né àkaralé sí ñntá-è, Ìdáyé nákó mú ìbàd̀̀í-è ña t̀̀re fúu gbà ñntá-ìkpá yèé wà nékò-Yèésù#é.

Mímí-Ìdáyé ti wò ñntá-Kònéli òñu t̀̀è ña

⁴⁴ Kíbí Òkúta wà ñnyè wíwí làkòò gé#é, Mímí-Ìdáyé ti wò ñntá-àña kpó yèé wà rētìgbè-af̀̀-è ña#á. ⁴⁵ Ñbèé, olí-Yèésù yèé dzé cma-Ìyúdà̀̀ ña, tsí t̀̀ náanyi-Òkúta

wá#á, kíbí à rí ní Mímí-Ìdáyé ti wò ñntá-ene yèé kò dzé cma-Ìyúdà̀̀ ña yèé gba Yèésù gbó#é, ó mù ña.

⁴⁶ Ìdèndè#é, à wà gbó kíbí ene nyènyè ña wà wí ilú-òmiré kãña, tsí wà nye lílákú-Ìdáyé#é. Tsí Òkúta ní: ⁴⁷ Kíbí Mímí-Ìdáyé ti wò ñntá-ene yèé ña gbo bé kíbí ó ti wò ñntá-àña gbo gbà#á fee, àña nákó nyáa kò ní ká máa wìwè-Yèésùt̀̀ fú ñaà?

⁴⁸ Tsí ó fú ònà ní ká f̀̀ ní ó d̀̀kpé-Yèésù Kírísitò, tsí wè fú ña. Náanyi-béè#é, à tsikalè fúu ní kó gbe ñd̀̀-àña fú dzó méelólé kãña.

Òkúta wà kpèr̀̀- kíbí iné ña#á lo gbà ñKèsàrè#é fú cma-egbé-Kírísitò-Yèrúsàlèmi ña

11 Ñbèé, adzítse-Yèésùt̀̀ ña òñu ñnàbí kãña yèé wà nère-Yùdèyà#á, à gbó ní ene yèé ña kò dzé cma-Ìyúdà̀̀ ña gbo#é gba af̀̀-Ìdáyé gbó. ² Kíbí Òkúta sè b̀̀ wáa lo ñYèrúsàlèmi#é, atènáanyi-Yèésù ña yèé ña dzé cma-Ìyúdà̀̀ ña#á báa f̀̀, tsí tse àràdzìnyà báa, ³ tsí wà f̀̀ fúu ní: Kí tse tsí ó káa wólé-kòd̀̀akó ña, títí dzeré bá ña?

⁴ Ñbèé, Òkúta kpé kíbí iné ña#á lo gbà#á fíf̀̀ fú ña nékpa nékpa kpó. ⁵ Ó ní: Òñu ní wà ñnlú-Yáfà sí yí, tsí ó ñi nódzú-kà, tsí òñu wà wúùre. Tsí iné-kà tse fú òñu kíbí à náa rí odzú bé#é. Tsí òñu rí iné-kà, tsí ó ti nòr̀̀r̀̀ bàa ñd̀̀-òñu. Iné#é tsédzú kíbí atso bé, tsí à dzi égo-è méeré méeré ña#á bané sí kpó. ⁶ Tsí òñu wo òtít-ínó-atso#é, tsí òñu rí erã ña ñnr̀̀r̀̀r̀̀. Erã-olí-esè méeré ña gbo, erã-ìgbé ña gbo, erã-afàñlè ña gbo, òñu eye ña gbo, òñu rí ña ñné. ⁷ Tsí òñu gbó onù-kà, tsí ó wà f̀̀ fú òñu ní: Òkúta! Ñde, tsí o kpa ñnó-erã ña#á, tsí o dze. ⁸ Tsí òñu dzòñu fúu ní: Láyé! Ìgá! Ó ñi, iné-èwò-kà ñamí iné kò má-kà kò wò nárù-òñu wòrì né. ⁹ Tsí òñu t̀̀ gbó onù#é ti nòr̀̀r̀̀ nóláànkèèdzì-è ró ní: Òñu kó máa rí iné yèé Ìdáyé so ñi mímá#á ní kò má.

¹⁰ Iné#é tse fú òñu béè gbà méeta. Tsí iné ña#á kpó sè lo nòr̀̀r̀̀. ¹¹ Náàsòkò nyènyè gbo ké ní ònya méeta kãña wáa tó nárù-ilé ñbí àña wá#á. ÑKèsàrè ní à b̀̀ ña ti wá fú òñu#é. ¹² Tsí Mímí-Ìdáyét̀̀ wí fú òñu ní òñu kó lo bá ene nyènyè ña náari dzìnyà. Ó ñi, ñnàbí-àña méefà yèé òñu gbé wá bí ña#á gbo t̀̀ náanyi-òñu lo ñKèsàrè#é, tsí àña kpó, àña dzó wólé-idza#á lo. ¹³ Tsí idza#á kpèr̀̀-iné ña#á lo fú àña kpó ní béè ní òñu rí adzítse-òr̀̀t̀̀-kà ñncólé-òñu, tsí ó f̀̀ fú òñu ní: Òñu kó rá ònya-kà lo ñYáfà, tsí kó káa gbé Simóni yèé à náa d̀̀aki ní Òkúta#á wá fú òñu#é. ¹⁴ Bí ene nyènyè wá ná, nákó fò af̀̀ kãña fú òñu. Ó ñi, af̀̀ ña#á ní nákó tse tsí òñu gbo, ònya-kpàtá-òñu ña gbo, àña nákó rí òlà#á.

¹⁵ Ñbèé, kíbí ó kpèr̀̀ nyènyè ña tá#á, òñu kpé af̀̀ fíf̀̀ làkòò gé, tsí Mímí-Ìdáyé ti wò ñntá-ña gbòkà. Ó ti wò ñntá-ña kíbí ó wò ñntá-àña gbo náatsètsè ké#é ní.

¹⁶ Ñbè ní òñu tédzú-af̀̀ yèé Ìlá-àña Yèésù f̀̀ ní: Yòhánat̀̀ wèt̀̀ fú ònya ña òñu omi. Ó ñi, àña òñu, Mímí-Ìdáyé nákó ti wò ñntá-àña, tsí nákó gbé bá àña#á. ¹⁷ Ó ñi, ñnr̀̀- kíbí Ìdáyé tse fú àña náatsètsè yèé àña gba Yèésù Kírísitò Ìlá-àña gbó#é, béè ké ní ó tse fú ene nyènyè ña gbo#é. Hàá! Kí òñu dzé, tsí òñu kó d̀̀ ònà fú Ìdáyé?

¹⁸ Kíbí à gbó aḿ nyèḽè ña#á, à kò àràdzìnyà dzò, tsí wà nye Ɔdáyé ní: Ìdèḽḽè ní! Ó dī, Ɔdáyé fú ene yèè kò dzé ɔma-ìyúḽà ña#á gbo nòḽnà ní ká nyílò kpaḽà, tsí ká rí àyè-àritá idèḽḽè.

Enε-Àntiyòtsi ña gbó ikò-Yèésù, tsí à nyílò kpaḽà

¹⁹ Kíbí à kpa Sètèfàní nóòkú wáa ló tá#á, tsí tsoró bá atènáànyi-Yèésù ña gbo#é, ó tse tsí atènáànyi-Yèésù ña kpaḽà tuùnká ló wérí wérí. Ɔnya kàḽa ló títí néré-Fènisì. Ɔnya kàḽa gbo ló ñlè-Sìkpíró, tsí Ɔnya kàḽa gbo ló ñhílú-Àntiyòtsi, tsí wà dzìkò-Ɔdáyé làkòò. Ɔma-ìyúḽà ña sḽḽú gé ní à náa wà dzìkò#é fú#é. ²⁰ Ñbèé, atènáànyi-Yèésù kàḽa wà náàḽíří-ña, tsí dzé ene-Sìkpíró òḽu ene-ilú-Sìréni ña. Tsí à ñḽe, tsí ló náÀntiyòtsi. Àḽa òḽu, à nyí, tsí ló ñḽi-ene yèè ña kò dzé ɔma-ìyúḽà ña#á, tsí wà dzìkò dīḽ-Ƴèésù Ɔlá-wa fú ña. ²¹ Ɔlòdzó mówó gbè fú ña, tsí Ɔnya kpíkḽò nyílò kpaḽà, tsí gba Yèésù gbó.

²² Aḿ yèè à wà fī yí#é, èsì-è ti bá, tsí ɔma-egbé-Kírísítò-Yèrúsàlèmi ña gbo gbó, tsí à rá Bànába wáa ló fú ene-Àntiyòtsi ña#á. ²³ Kíbí ó káà tó bè, tsí rí ní Ɔdáyé tu kùsèè fú ña#á, ó dḽ fúu tó bèè. Tsí ó dāámí le àḽa kpó ní ká mú ara-ña kpó ɔwó-Ɔlá-wa, tsí ká máa sè náànyi-è ró. ²⁴ Bànába#á náa tsònya tó bèè, tsí Mímí-Ɔdáyét gbo wà ñhà-è, tsí ó né àkaralé gbo. Ñbèé, Ɔnya kpíkḽò wáa gba Ɔlá-wa gbó.

²⁵ Náànyi-béè#é, Bànába ñḽe, tsí ló ñhílú-Tàrisì, tsí kó káà wo Sólù. ²⁶ Kíbí ó rí#é, òḽu-è mèèdzì dzó wáa ló náÀntiyòtsi. À gbé ñhílú#é bè, tsí dzó tsítsé négbé-Kírísítò#é fú ɔḽ-kà. À tsèkò fú Ɔnya kpíkḽò. Ñhílú-Àntiyòtsi#é ní à tsètsè kpe atènáànyi-Yèésù ña ní olí-Kírísítò ña#á.

²⁷ Ñhèwèrè nyèḽè#é, agbáfì-Ɔdáyé fìt kàḽa ñḽe ñYèrúsàlèmi, tsí ló náÀntiyòtsi. ²⁸ Ɔnya-kà wà náàḽíří-ña, à náa kpèè ní Àgábù. Tsí Mímí-Ɔdáyé wīnyè fúu, tsí ó gbàà fī ní ebi lákú-kà nákó wáa dzà náyé gbaḽba#á kpó. Ìdèḽḽè#é, ebi#é wáa dzà bèè náàsòkò yèè Kòlòdīyù dzé ògá-idzoba ñlè-Rómàt si#é. ²⁹ Ñbèé, atènáànyi-Yèésù ña tse ètò ní ene-kúnukú kó fú ñḽe-kà wá, imarū yèè nákó nyáa rí#é, tsí ká ñ mówó gbè fú ɔma-egbé-Kírísítò yèè ña wà néré-Yùdèyà#á. ³⁰ Tsí à kpaḽi ñḽe ña#á bèè, tsí kée fú Bànába òḽu Sólù mèèdzì, tsí à gbàà ló fú onùgbó-egbé-Kírísítò-ilú#é ña.

Ólú Èróḽi kpa Yàkúbù nóòkú, tsí mú Òkúta, tsí ní si nèèḽà

12 Ñhèwèrè nyèḽè#é, ólú Èróḽit mú ɔma-egbé-Kírísítò kàḽa, tsí wà tsoró bá ña. ² Ó fī, tsí à mú tàsù, tsí ñ dèwo-Yàkúbù ifó-Yòhàḽà. ³ Tsí kíbí ó rí ní ó dzòdzú-ɔma-ìyúḽà ña béè#é, ó fī, tsí à mú Òkúta gbo ró. Náàsòkò-ɔḽ-Àḽádzòḽt, ñhèwèrè yèè à náa dze kpḽḽ-àriké#é ní ó múu#é. ⁴ Tsí à mú Òkúta si nèèḽà. Tsí sòdzà egbé mèerē wà dèé. Sòdzà mèerē mèerē ní wà négbé kàkà#á. Èróḽi wà wò ní bí à dze ɔḽ-Àḽádzòḽ#é tá ná, ní òḽu kó faà si náawùdzò, tsí ká kpedzò fúu. ⁵ Kíbí, Òkúta wà nèèḽà#á si#é, ɔma-egbé-Kírísítò ña, àḽa òḽu, à wà wúure fú Ɔdáyé fúu kùkùkù.

⁶ Ñbèé, kíbí ó bò ilè kó má, tsí ólú kó faà si náawùdzò#é, nóoru-è#é, Òkúta sḽrū ló náàḽíří-sòdzà mèèdzì si. À mú wòrò mèèdzì soó si, tsí sòdzà kàḽa gbo wà dè arū-òná#á. ⁷ Gbòkà gé#é, adzítésé-òrḽt-kà bó, tsí inolé#é má kpó. Tsí adzítésé-òrḽ#é mówó kpa èkìyà-Òkúta, tsí dzii, tsí wí fúu ní: Kóyá, kó ñḽe!

Ñhḽi-bè gbòkà#á, wòrò yèè à ñ soó si ña#á dzà nówó-è ɔ ñlè. ⁸ Tsí adzítésé-òrḽ#é wí fúu ní: Kó ké dīḽi-è dī, tsí kó mú kpàkò-è gbo bò.

Tsí ó tse ñḽe ña#á bèè. Tsí adzítésé-òrḽ#é wí fúu ró ní: Kó ké àwù-otútù-è wò si ñhà-è, tsí kó wá ká ló.

⁹ Tsí ó tē náànyi-è, tsí fùḽá nèèḽà#á. Ñhèwèrè nyèḽè#é, kò ti mà ní ñḽe yèè adzítésé-òrḽ#é wà tse fú òḽu#é ní òtítò ní. Ó dèdzú òḽu wà làlálá ní. ¹⁰ À fùḽá làkòò, tsí kò ñḽi-aḽe-òná àtsètsè ña dzò, tsí kò ñḽi-èkèèdzì gbo dzò, tsí káà tó nárū-èkù-irē lákú#é. Èkù#é ní à náa tsí, tsí bó si náàḽíří-ilú#é. Kíbí à tó bè#é, èkù-irē#é òḽu ká-è si tsí gé, tsí à fùḽá. À fùḽá, tsí rē sò si nòḽnà-kà bé, tsí adzítésé-òrḽ#é nò dī Òkúta gbòkà. ¹¹ Ñbèé, odzú-Òkúta má wà ñhèkè. Tsí ó ní: Bààyí#é, òḽu rí mà ní Ɔlòdzó be adzítésé-è wá fú òḽu idèḽḽè. Ó dī, ó bèè wá, tsí ó wáa gba òḽu nówó-Èróḽi, tsí gba òḽu nárū-ìbàḽi yèè ɔma-ìyúḽà ña wà wo ká tse bá òḽu#é.

¹² Kíbí ó gbó òkpì-ñḽe ña#á tá#á, ó nyí, tsí dzi nòḽnà-ilé-Màriyàt, inà-Yòhàḽàt yèè à náa kpè ní Màkò#é. Ñlè#é, Ɔnya kpíkḽò kpèrì si bè, tsí wà ñhère wúwú si. ¹³ Tsí ó káà tó nárū-ɔgbà-ilé#é, tsí wà kpa èkù-è. Tsí èkìḽá-kà wá. Àtsítésé-kpàtá#á ní, tsí à náa kpèè ní Ròḽé. Ó wá, tsí kó wáa ma ene yèè wà kpa èkù#é. ¹⁴ Tsí èkìḽá#á ma onù-Òkúta. Kíbí ó gbó onù-è bèè#é, ayè tée títì kò ti nyáa tsí èkù#é ró. Ó tédzú yáre sè ló ñnólé, tsí káà fī ní: Òkúta ní wà náànyi-èkù#é si#é.

¹⁵ Tsí à wà wí fúu ní: Éwo kò wà fée!

Tsí ó ní: Òò, òtítò ní òḽu wà fī#é.

Tsí à ní: Bí ó dzé bèè ná ni ɔlḽr-è ni. †

¹⁶ Ñhèwèrè nyèḽè#é, Òkúta wà nèèkù#é kpíkpa si. Ñbèé, à wáa mú èkù#é, tsí ñ tsí. Kíbí à rí Òkúta#á, ó nódzò fú ña. ¹⁷ Tsí Òkúta tsòwó fú ña ní ká tsikó. Tsí ó fò kíbí Ɔlòdzó nyáa fùḽá nèèḽà gbà#á fú ña kpó. Tsí ó ní: Ká ló káà fḽ fú Yàkúbù òḽu inàbí-àḽa yèè bò ña#á.

Tsí ó fùḽá, tsí ló káà gbé ñbòmířé.

¹⁸ Kíbí ilè wáa má#á, ó dī èḽḽ dīḽá fú sòdzà aḽe-èḽa ña#á. Tsí à ní: Ètsúwééè! Nbisì Òkúta gbà nówó-àḽa bààyí?

¹⁹ Ñbèé, Èróḽi ní ká wòò wérí, tsí à wòò títì à kò ríi. Tsí kíbí à kò ríi#é, ó kpe aḽe-èḽa ña#á, tsí bèrè ñá ñhè. Tsí ó ní ká kpa ñá nóòkú.

Náànyi-béè#é, Èróḽi ñḽe néré-Yùdèyà, tsí ló káà gbé ñhílú-Kèsàré.

Ólú Èróḽi kú

²⁰ Bààyí#é, Èróḽit né àfàdzà bá ene-Tíre òḽu ene-Sìḽḽi ña. Tsí ene-ilú ña#á mú arū dè, tsí tsā Ɔnya kàḽa ní ká ló káà rí odzú-è fú aḽ#é. Tsí à káà rí arítà-kpàtá-è.

† Ñhèwèrè nyèḽè#é, ɔma-ìyúḽà ña náa tsèsèré ní adzítésé-òrḽ-kà náa wà fú Ɔnya kàkà kpó, tsí náa wà dèé. À náa tsèsèré gbo ní adzítésé-òrḽ#é nákó nyáa dzo ene yèè ó wà dè#é tútútú. Òḽu ní à kpè ñbíbé ní ɔlḽr#é.

À náa kpèé ní Bálàsítì. Kíbí Bálàsítì dǎàmí le ñá ñ̀nkèé#é, à lo ñ̀dì-ólú#é ní àṅa kó tse òkàntso báa. Iné yèé tse#é, ñ̀lè-Èróqì#é ní à náa wáa ra dzídze#é. ²¹ Tsi ɔdzɔ yèé à dǎ si ní ká kpàdè#é, ɔdzɔ#é tó. Tsi Èróqì mú àwù-ólú-è ña wò, tsi káà dzokó náàntǎ-oyè-è si. Tsi ó tsi arũ, tsi wĩnyè kpìkpò fú ene ña#á nódzú-ònyà ña.

²² Kíbí ònyà ña ríí, tsi gbó kíbí ó wà wĩnyè gbo gbà#á, à wà dǔgbe, tsi wà fì ní: Kò tsi ònyà ní wà wĩnyè#é né! Ó wà kíbí Ɔdáyé òṅu ká-è ní!

²³ Tsi ñ̀dì-bè gbòkǎ#á, adzítse-òrɔ́t-kǎ sɔ Èróqì dǐ àkòrɔ́. Iné yèé tse#é, kò bu idì si fú Ɔdáyé. Tsi ekpìkpà kǎṅa dzeé kpa nóòkú.

²⁴ Ñbèé, èsì-afɔ-Ɔdáyé òṅu wà bà máa làkòò ró gé ni, tsi atènáànyì-Yèésù ña wà dǐ kpìkpò máa ró. ²⁵ Ñbèé, Sólù òṅu Bànàbá, àṅa òṅu, à tsítse-ña tǎ ñ̀Yèrúsàlémì, itsé yèé à bè ñá wá ní ká wáa tse#é, tsi sè bò lo. Kíbí à làkòò#é, à gbé Yòhánàt yèé à náa kpè ní Mákò#é tè náànyì.

À tsǎ Bànàbá òṅu Sólù, tsi bè ñá lo ñ̀tsé-Ɔdáyé

13 Ñbèé, ònyà kǎṅa wà náàṅírí-ɔma-egbé-Kírísítò-Àntiyótsi ña, tsi dzé agbáfɔ-Ɔdáyé fɔt ña, tsi ònyà kǎṅa gbo wà, tsi dzé akóne náfɔ-Ɔdáyé ña. À náa kpe ònyà-kǎ ní Sólù, tsi kpe ònyà-kǎ gbo ní Bànàbá, tsi kpe ònyà-kǎ gbo ró ní Simèyónì. Òṅu ní náa dǎkí ní Đúqú#é. À náa kpe ònyà-kǎ gbo ró ní Lùkíyù. Ó ti ñ̀lú-Sírénì. À náa kpe ònyà-kǎ gbo ró ní Mánàyé. Mánàyé#é ní à sè má òṅu kòmàdǎǎ Èróqìt náàtilèndè ña#á. ² Tsi ó dǐ nódzɔ-kǎ, tsi à wà nárũ dǐqì si, tsi wà wúùre. Ñbèé, Mímí-Ɔdáyét wà wĩnyè fú ña ní: Ñ kpe Bànàbá òṅu Sólù méedzi ní ká tsítse-kǎ fú mi. È nyà ñá si ñ̀lǎ, tsi ká tsítse#é.

³ Kíbí à dǐ arũ, tsi wúùre tǎ#á, à mú ɔwó lé ñ̀ntá-Bànàbá òṅu Sólù, tsi wúùre fú ña, tsi à bè ñá lo, tsi à dzi nóònà.

Bànàbá òṅu Sólù méedzi lo ñ̀lè-Sikpíró

⁴ Tsi kíbí Mímí-Ɔdáyét be Bànàbá òṅu Sólù ñ̀tsé bèé#é, à lo ñ̀lú-Sèlúki, tsi à káà wò nókò-odzòmi bè. Tsi à ñ̀de, tsi lo ñ̀lè-òmirè-kǎ gbo. Ilè#é, omi wé-è kòdzá, tsi à náa kpèé ní Sikpíró. ⁵ Tsi à káà tó ñ̀lú-kǎ bè, à náa kpèé ní Sàlámínì. Kíbí à tó ñ̀bè#é, à náa wà lo ñ̀lè-ìkpàdè-ɔma-Ìyúqà ñat yèé wà bè ña#á, tsi wà dzíkò-Ɔdáyé fú ña. À gbé Yòhánàt Mákò gbo tè náànyì, tsi ó wà mówó gbè fú ña.

⁶ Tsi à rè wé-è ñ̀lè-àṅírí-omi#é kòdzá kpó títí à káà tó ñ̀lú-Kpàfó. Tsi ɔma-Ìyúqàt-kǎ wà ñ̀lú#é bè. À náa kpèé ní Bàyèésù. Itsé-ogù ní náa tse#é, tsi náa wà tsiké ní òṅu wà gba afɔ-Ɔdáyé fɔ. ⁷ Ñbèé, ònyà-òmirè-kǎ gbo wà, tsi dzé kòmàdǎǎ-ilè#é, tsi à náa kpèé ní Sègíyù Kpólù. Ònyà-olí-irǎámà-kǎ ni. Ñkpáfe-è ní atsogù#é wà#á. Tsi kòmàdǎǎ#á kpe Bànàbá òṅu Sólù wà ñ̀dɔ-ara-è. Iné yèé tse#é, ó wà wúù ní òṅu kó gbó afɔ-Ɔdáyé. ⁸ Tsi atsogù#é òṅu, ó wà kɔ afɔ-Bànàbá òṅu Sólù gé ni. Kò wà wò gǐqì ní kòmàdǎǎ#á kó gba afɔ-Ɔdáyé gbó. Ñgèrèkì#é, à náa kpe atsogù#é ní Èlímà. ⁹ Ñbèé, Mímí-Ɔdáyé ti wò ñ̀ntá-Sólù. Sólù#é ké ní à náa

kpè ní Kpólù#é. Tsi odzú-è ta Èlímà#á si, tsi ó wà wòò kokoko, ¹⁰ tsi ó wà wí fúú ní: Ɔma-Ètsùt, ònyà-arúne, adínesi, òtè-iné-ire òkǎlòkǎ kpó! Ekpa sísé-Ɔlòdzɔ#é ní ò bókò tǎ#é? Ó kàkó mí iné yèé ò wà tse#é? ¹¹ Rí gé! Ɔlòdzɔ bókò kpaé, tsi odzú-è nákó fú, tsi ò kàkó rírá fú iwèrè-kǎ.

Gbòkǎ gé#é, odzú-Èlímà dǐ fitiì, tsi òkùkù kù dǐí. Tsi ó wà nyí wé-è ara-è, tsi wà wo ònyà-kǎ ní kó wáa gbé òṅu. ¹² Tsi kíbí kòmàdǎǎ#á rí iné yèé tse bèé#é, ó gba afɔ#é gbó, tsi èkó yèé ó gbó ti nára-Ɔlá-wa gbo#é, ó múú tó bèé.

Kpólù òṅu Bànàbá lo ñ̀lú-Àntiyótsi yèé wà néré-Kpìsídí#é

¹³ Náànyì-bèé#é, Kpólù òṅu enikèedzi-è ña wò nókò-odzòmi ñ̀lú-Kpàfó, tsi dzi nóònà-ilú-Kpègé ñ̀lè-Kpǎfìlì. Ñbè ní Yòhánàt Mákò òṅu kò ñá dzɔ, tsi sè bò wáa lo ñ̀Yèrúsàlémì#é. ¹⁴ Ó dǐ, Kpólù òṅu Bànàbá tó ñ̀de ñ̀lú-Kpègé#é bè ró, tsi lo náÀntiyótsi yèé wà néré-Kpìsídí#é. Kíbí à tó ñ̀bè#é, ó dǐ nódzɔ-ìmirat, tsi à lo ñ̀lè-ìkpàdè-ɔma-Ìyúqà ñat, tsi à káà dzokó. ¹⁵ Ñbèé, ònyà-kǎ kǎ iwé-ekpa-Ɔdáyét ña òṅu iwé-agbáfɔ-Ɔdáyé fɔt ña. Kíbí ene nyèṅè kǎ ñá tǎ#á, onùgbò-ilè-ìkpàdè-ɔma-Ìyúqà ña#á wà wí fú Kpólù òṅu Bànàbá ní: Ìnàbí-wa ɔma-Ìyúqà ña, bí afɔ-kǎ wà fú ñé, tsi e ñ dǎàmí le idì-id-zokó#é báàyí, ònà wà fú ñé.

¹⁶ Ñbèé, Kpólù ñ̀de dóro, tsi tsɔwó fú ña ní òṅu bókò wĩnyè. Tsi ó wà wí fú ña ní: Ɔma-Ìsàràyélit ña òṅu èṅe kpó yèé náa né àrísá fú Ɔdáyé#é, è rētígbè, tsi e gbó onù-mi. ¹⁷ Ɔdáyé yèé ɔma-Ìsàràyéli ña kpó wà sè#é, òṅu ní tsǎ gbágbòṅgbàgbò-wa ña, tsi ó tse tsi à dǐ kpìkpò ñ̀hwèrè yèé à dzé àledzò si ñ̀lè-Èdzíkpitití#é. Náànyì-bèé#é, ó wáa tsi ña ñ̀de ñ̀lú#é gbà ñ̀ntá-ìkpá-ɔwó-è. ¹⁸ Tsi ó sè ñá nóòdǎ títí fú ɔqǎ ogòòdzì. ¹⁹ Ó kpa ònyà-ilú-ìrònrò méedze ñ̀de ñ̀lè-Kànàṅá, tsi kpé ilè#é, tsi ñ bɔwó-gbágbòṅgbàgbò-wa ña ní kó dzé ilè-ña. ²⁰ Ñnó-iné yèé ña kpó#é, iwèrè-è lo kíbí ɔqǎ maá lé nógòòdzì lé ñ̀rèwó (450) bèé. Tsi ó wáa tsǎ ònyà kǎṅa nékpa nékpa ní ká wà gbé gbágbòṅgbàgbò-wa ña. À náa kpè ene nyèṅè ña ní àkpèdzɔ ña. Tsi à wà gbé ña bèé títí wáa fú iwèrè-Sàmùwéli agbáfɔ-Ɔdáyé fɔ. ²¹ Náànyì-bèé ró#é, gbágbòṅgbàgbò-wa ña bèrè ní ònyà-kǎ kó dze olú fú àṅa, tsi Ɔdáyé tsǎ Sólù ɔma-Kísí fú ña. Sólù#é, náro-Bèdzáménit ní ó ti#é. Tsi ó dzoyè si ñ̀ntá-ña títí fú ɔqǎ ogòòdzì. ²² Ó dǐ, Ɔdáyé wáa kò ní Sólù kó máa dzé olú fú ña ró. Tsi ó tsǎ olú-òmirè-kǎ fú ña, tsi à náa kpèé ní Đáfíqìt. Tsi Ɔdáyé nya àyídzá ti nára-è ní:

“Ñ rí ònyà-kǎ, tsi ó dzɔdzú-mi. Đáfíqì ɔma-Yèsé ni, tsi iné kpó yèé dzé awù-mi#é, nákó tseé.” †

²³ Tsi kíbí Ɔdáyé ti talè-è si#é, ó mówó te ònyà-kǎ náàṅírí-ɔmalɔma-Đáfíqì ña ní kó dzé Agbanelà fú ɔma-Ìsàràyéli ña kpó. Ɔmalɔma-Đáfíqì#é, Yèésù ni. ²⁴ Tǎná Yèésù#é kó wá#á, Yòhánàt ti wí afɔ-Ɔdáyé fú ɔma-Ìsàràyéli ña kpó ní ká nyílò kpaqà, tsi òṅu kó wèt fú ña. ²⁵ Ñbèé, iwèrè yèé Yòhánà kó tsítse-è#é tǎ#á tó, tsi ó wà bèrè ñá ní: Nèé à dèdzú òṅu dzé ni ná? Ene yèé Ɔdáyé talè ní òṅu nákó bè wá#áà? Òò! Kò tsi òṅu ni. Ó

† Iwé-Orí ña 89:21 (Psaumes 89:21)

dj, ene nyèhè náko wáa wá náanyi-ònu, tsí ònu kò dzo ònu kó tú okù-kpákò-è gidj.

²⁶ Tsí Kpólù wá wí fú ña ró ní: Ìnàbí-mi òmalóma-Àbàràhàmit ña ònu èye yèè ña wá né àrisá fú Ìdáyé#é, ikò-àlè yèè Ìdáyé bè wá#á, àwa kpó ní ó bèé wá fú#é.

²⁷ Ìnyà-ilù-Yèrusalèmi ña ònu ògá-ña kò rí Yèèsù mà ní ònu ní dzé Agbansèlè#á. Ó dj, agbáfì-Ìdáyé fì ña ti fìw si, tsí à si wá ká iwé-afì#é nódzò-ìmíra kàkà náàrimáa gbó òkpì-è. Tsí kíbì à dǎabi fú Yèèsù#é, afì yèè agbáfì-Ìdáyé fì ña fì si#é tse. ²⁸ Yèèsù kò tse injé-ìbàdí-kǎ kpókpó, tsí ká rí, tsí ká ñ dǎabi fúu, tsí kpaá nóókú. Tǎnǎ, à si bèrè ní Kpilátòt kó tsónù, tsí ká kpaá nóókú.

²⁹ À tse injé ña#á kpó tútútú kíbì à ti kòw si kpó ñNwé-Ìdáyét ti nára-Yèèsù ní náko ló gbà#á. Tsí à nyàá ñhntá-egi-idǎagàlǎdzǎt, tsí kée ló kǎa rì. ³⁰ Ó dj, Ìdáyé ònu, ó dzí ti náànjírì-òkú ña wá náyé. ³¹ Kíbì ó dzí wá náyé#é, ó mú ara-è ña ònyà ña ñhntse-òdzò kpíkpò. Ene yèè ña tse náanyi-è ti néré-Gállilè títi wáa ló ñYèrusalèmi#é ní ó mú ara-è ña bèé#é. Àña ní wá nya àyídzá-è fú òma-Ìsàràyèlì ña báàyí#é. ³² Tsí ikò dídǎ#é ní dzé ní Ìdáyé ti tàlé-kǎ si fú gbágbòhngbàgbò-wa ña dzò dzò, ³³ tsí àlè yèè ó ta fú ña#á, ó sǎǎ fú àwa òmalóma-ña ña kíbì ó dzí Yèèsù ti náànjírì-òkú ña wá náyé#é. Bèè ní à kòw si ñNwé-Orí ña, nórí-èkéèdzì-è#é. À ní:

“Òma-mi ní ò dzé#é, nómbe#é, ñ wá fì ní: Ì dzé boba-èe.” †

³⁴ Ti nára-kíbì Ìdáyé dzí Yèèsù ti náànjírì-òkú ña wá náyé, tsí kàkò dzirǎ si ñfò láyé#é, ó fì ñhnté-è si ní: “Àlé-kùsèè yèè ñ ta si fú Dǎfídǎ#é, màa sǎǎ fú ñé, Kùsèè-òtító ni, kùsèè-tèmi ká-mi ni.” ††

³⁵ Tsí à kò si nórí-òmírè-kǎ gbo ró ní: “Ò kàkò kò mí dzò, èmi yèè dzé tée akpá akpá, esè esè#é, tsí n dzirǎ si ñfò.” ‡

³⁶ Dǎfídǎ#é tsitsé-awù-Ìdáyé ñhnté yèè ó gbé#é, tsí ó wáa tsàrisí, tsí à rí gbe éri-gbágbòhngbàgbò-è ña, tsí ó dzirǎ si ñfò-è. ³⁷ Ó dj, ene yèè Ìdáyé dzí ti náànjírì-òkú ña wá náyé#é, ònu kò dzirǎ si ñfò-è.

³⁸⁻³⁹ Tsí Kpólù tó wá wí fú ña ró ní: Ìnàbí-mi ña, kó yé ñé ní gbà ñhntá-Yèèsù#é ní àa wá dzíkò fú ñé, tsí wá fì fú ñé ní Ìdáyé náko mú ìbàdí-ñé tǎre fú ñé#é. Ìnyà kpó, bí à né àkaralé si ñhntá-Yèèsù#é, Ìdáyé náko mú àbi-ña kpó tǎre fú ña. Ekpa-Mòsèt ònu kò nékpá, tsí kó nyáa gbà ñé dzòw nów-àbi-kǎ kpókpó. ⁴⁰ Ó dj, è tsó éwo-ara-ñé ña rere, àtsùgbée afì yèè agbáfì-Ìdáyé fì ña fì si#é kó ma wáa tse si ñhntá-ñé. À kò si ñhnté-kǎ ní:

⁴¹ “Èye ònyà-amúnetse ña, è rí gè! È kí dzǎmaa, tsí e nò ñde ñhntalè#é. Injé yèè tse#é, ñ bòkò tse injé-àwùsì-kǎ náàsòkò-ñé. Tsí bí à kpèrò-è fú ñé gidj#é, è kàkò gbàa gbó.” ††

⁴² Ìnbèè, onù-Kpólù dzilè bè. Tsí ònu Bànàbá méèdzì fùdǎ ñnolè#é. Kíbì à wá fùdǎ#á, ene yèè ña gbó afì#é wá fì fú ña ní ká sè wáa fò afì#é fú ña ró nódzò-ìmíra-èkéèdzì-è.

⁴³ Náanyi-kíbì à tse ikpàdè#é tǎ#á, òma-Ìyúdǎ kpíkpò má nára-ene yèè wá tsorò-òma-Ìyúdǎ ña gbo, tsí wá sè Ìdáyé bè#é, à tse náanyi-Kpólù ònu Bànàbá làkòò. Tsí Kpólù ònu Bànàbá wá wíinyè bá ña, tsí wá dǎami le ña, tsí wá fì fú ña ní ká wá náanyi-Ìdáyé si làkòò gé, tsí ká né àkaralé si ñhntá-ore-òfé-è.

⁴⁴ Ìnbèè, ó dj nódzò-ìmíra-èkéèdzì-è, tsí ònyà kpó ñhntá-Àntiyótsi#é, à wáa kpéri, tsí wá wo ká gbó afì-Ìdáyé.

⁴⁵ Tsí kíbì òma-Ìyúdǎ ña rí ní ònyà ña kpò tó gbà#á, à kpé owù dzídze kò ti sǎ, tsí à wá nyí odzú-afì yèè Kpólù wá fì#é dèlè, tsí wá búu. ⁴⁶ Tsí Kpólù ònu Bànàbá mú èdǎ kǎ ara-ña, tsí wí fú ña ní: Àña òma-Ìyúdǎ ña ní ó wá ní ká dzíkò-Ìdáyé fú náàtsètsè#é. Ó dj, kíbì à kò ní ña kàkò gbàa gbó, tsí wá ñ nyà díre ní àyè-àritǎ kò kpádzú fú ña#á, àña náko ñde ñdì-ña, tsí nyí ló ñdì-ene yèè kò dzé òma-Ìyúdǎ ña#á. ⁴⁷ Ó dj, Ìdáyé wíinyè fú ña, tsí fì fú ña ní ña kó tsitsé-kǎ fú ònu. Ó ní:

“Ì kpèè, tsí o wá kíbì kǎndé bé, tsí o nya míma-è díre fú ilù ña kpó, tsí ònyà ña kpó náàdzàkáyé#é ká rí òlè.” ††

⁴⁸ Ìnbèè, kíbì ene yèè kò dzé òma-Ìyúdǎ ña#á gbó afì#é, ó té ña náyé tó bèè, tsí à wá nye Ìdáyé fú afì yèè à gbó#é. Tsí ene yèè ña Ìdáyé ti mów tse si ní à kó rí àyè-àritǎ#á, àña kpó, à gba afì#é gbó.

⁴⁹ Ìnbèè, èsi-afì-Ìdáyé ònu wá bà néré#é kpó làkòò gé ni. ⁵⁰ Ó dj, ñhntá#é bè#é, ònbèè kǎña wá bè, tsí dzé ònbèè-gbadzùma ña, tsí ña gbo, à wá sè Ìdáyé. Tsí òma-Ìyúdǎ ña ñde, tsí gbé ònbèè nyèhè ña, má nára-onùgbò-ilù#é ña gbo tse náanyi. Tsí à gírì, tsí tsoró bá Kpólù ònu Bànàbá, tsí lé ña ñde ñhntá-ilè-ña. ⁵¹ Ìnbèè, Kpólù ònu Bànàbá méèdzì gbákpá gbésè ní: Kpáwoo, àña kò si náfì-ña ró. Tsí à ñde ñhntá#é bè, tsí wáa ló ñhntá-Ìkóni. ⁵² Ó dj, náÀntiyótsi#é bè#é, atenáanyi-Yèèsù ña#á wá náyé títé si, tsí Mímí-Ìdáyé† gbo wá ñhntá-ña si gé ni.

Kpólù ònu Bànàbá wá dzíkò-Ìdáyé ñhntá-Ìkóni

14 Ìnbèè, kíbì Kpólù ònu Bànàbá tó ñhntá-Ìkóni#é, à tse kíbì à tse náÀntiyótsi gbo#é. À ló ñlé-ìkpàdè-òma-Ìyúdǎ ña†, tsí wá dzíkò-Ìdáyé fú ña. À fìw títi ònyà kpíkpò kpíkpò náànjírì-òma-Ìyúdǎ† ña ònu ene yèè kò dzé òma-Ìyúdǎ ña#á gbo gba Yèèsù gbó.² Ó dj, òma-Ìyúdǎ kǎña kò gba afì#é gbó. Tsí à ñde, tsí gbé ene yèè kò dzé òma-Ìyúdǎ kǎña#á gbo tse náanyi, tsí à wá tsèsèrè-ìbàdí nára-ìnbàbí ña. ³ Ti nára-bèè#é, Kpólù ònu Bànàbá gbé ñhntá#é bè kpíkpé. Tsí à mú àkaralé-ña kpó si ñhntá-Ìlǎ-wa, tsí à mú èdǎ kǎ ara-ña, tsí wá wíinyè fú ònyà ña. À náa wá fì ní Yèèsù ní dzé olóore-òfé#é. Tsí Ìlǎ-wa gbo wá gbà ñhntá-ña, tsí wá tse injé-àwùsì làkú làkú ña, tsí wá ñ nyà díre ní afì-òtító ní à wá fì#é.

⁴ Ìnbèè, ònyà-ilù ña#á kpé igbarà méèdzì. Ìnyà kǎña ní ña wá náanyi-òma-Ìyúdǎ ña, tsí ene-àtíbb ña gbo ní náanyi-adzítse-Yèèsù† ña#á ní ña wá#á. ⁵ Tsí òma-Ìyúdǎ ña ònu ene yèè kò dzé òma-Ìyúdǎ ña#á má nára-ògá-ña ña gbo, à ñde kpó nyàgǎà ní ña kó tsoró bá Kpólù ònu Bànàbá, tsí ta ña nóókúta kpa. ⁶ Ó dj, kíbì Kpólù ònu Bànàbá gbó ní à bòkò tse bá ña bèè#é, à sá

† Ìwé-Orí ña 2:7 (Psaumes 2:7) †† Ìwé-Yèsáyá 55:3 (Esaie 55:3) ‡ Ìwé-Orí ña 16:10 (Psaumes 16:10) †† Ìwé-Hàbàkúki 1:5 (Habacuc 1:5)

‡† Ìwé-Yèsáyá 49:6 (Esaie 49:6)

lo ñhú kãña ñlè-Likàyóni. À lo ñhú-Lùsitèrà, tsí lo ñhú-Ðèrèbè ònu erè-iyabè ña kpó. ⁷ Kíbí à tó ñbè ña gbo#é, à wà dzíkò díqǎ#é fú ñnya ña làkòò ró gé ni.

Kpólù ònu Bànàbá wà dzíkò-Ḑqáyé ñhú-Lùsitèrà ònu ñhú-Ðèrèbè

⁸ Ñbèé, ñya-kà wà ñhú-Lùsitèrà#á bè, tsí dzé arc. Esè-è ña kú kpó, tsí bée ní à bí wá#á ñnèé. Kò rē gǐqǐ wòrí. ⁹ Tsí ó qǐ nódzò-kà, tsí Kpólù wà wínyè, tsí arc#é gbo wà bè, tsí wà gbó afǎ#é. Tsí Kpólù tazú máa si, tsí wà wòò kokoko. Ó mà ní arc#é gba afǎ#é gbó, tsí àrǎ#é nákò tùú. ¹⁰ Tsí ó ké fúu wáà ní: Nde kpáà, tsí o sē qóro!

Gbòkǎ#á, arc#é fò ñde kéréjú, tsí kpé rírē. ¹¹ Kíbí èrò#é kpó rí inyé yèé Kpólù tse bée#é, à wà dúgbe kúkú ñhú yèé à náa wí ñlè-Likàyóni#é bè#é, tsí wà fí ní: Kpó dza! Inye ña ní so ara-ña qǐ ñnya, tsí ti ñng-bèrì wá ñqǐ-àña#á.

¹² Ñlè-bè#é, inye kãña wà bè, tsí à náa kpe òkǎ ní Ðiyò, tsí kpe òkǎ gbo ní Hèrimésì. Ñbèé, à mú Bànàbá kpe Ðiyò, tsí mú Kpólù ònu kpe Hèrimésì. À kpe Kpólù bée, inyé yèé tse#é, ònu ní wà wínyè#é. ¹³ Ilé-inye Ðiyò#é wà nárū-ilú#é gbòkǎ ni. Tsí balíne#é káà fa lalá-akò kãña fùqǎ ñwádzú-èkù-ilé#é. Lalá ña#á, à mú òdzá-kà, tsí mú ìbòbó ña so nára-è, tsí ní so fú ña, tsí ká nyáa ñ tsebò. Tsí balíne#é ònu ñnya yèé ña wà bè#é wà wò ní àña kó kpa erǎ ña#á tsebò fú adzítse-Yèésùt ña#á.

¹⁴ Tsí kíbí Kpólù ònu Bànàbá gbó ní bée ní à bókó tse#é, à fa àwù-ara-ña ña ya gbòkǎ, tsí ñ nyà díre ní àña kò gbà si ñntá-è. Tsí kóyá kóyá gé#é, à wò náànjírì-èrò#é, tsí wà dúgbe kúkú fú ña ní: ¹⁵ Òò! Kí à bókó tse ñnèé? Ñnya-italè bí ña kíbí àña gbo ké ní àña dzé#é nò. Tsí àña wá, tsí wà dzíkò díqǎ ti nára-Ḑqáyé fú ña ní ká kò inye-akpotu nyèñe ña dzò, tsí ká nyí wá ñqǐ-Ḑqáyé Oláàye ñhèké. Ònu ní tse igbèrì, tsí tse ilè, tsí tse àhū ònu inyé òkǎlǎkǎ kpó yèé wá#á. ¹⁶ Dzò dzò#é, Ḑqáyé kò ilú ña kpó dzò, tsí kúnukú wà tse yèé wú#é. ¹⁷ Ó qǐ, ó mú ara-è díre fú ñnya ña. Ó ñ díre fú ña ní olóore ní ònu dzé#é. Tsí náa tse tsí òdzò náa rò si ñhèwèrè, tsí dzídze ña náa sǎ. Ìdèñdè ni! Náa fú ña ñdzídze kpíkò kpíkò gbo, tsí náa tse tsí à náa wà náye títé si.

¹⁸ Bée ní Kpólù ònu Bànàbá le oñu si náfǎ#é kúkúkú#é. Ó qǐ, ó le fú ña héjú ní ká qǎ ña qóro fú ebo yèé à bókó tse#é.

¹⁹ Ñbèé, òma-Ìyúqǎ kãña ti náÀntiyótsi-erè-Kpisiqǐ, tsí ti ñhú-Ìkóni gbo, tsí wá ñhú#é. Tsí à wáa nyí iséré fú èrò#é, tsí àña kpó, à ñde, tsí wà ta Kpólù nóòkúta. Kíbí à taá nóòkúta bée#é, à qédzú ó kú ni, tsí à wò fùqǎ náànjírì-ilú#é káà so ñhèqǐ-kǎ. ²⁰ Ó qǐ, atènaanyi-Yèésù kãña wáa sú wérì-è, tsí ó ñde, tsí sē wò ilú#é lo. Ñlè má-è gé#é, ònu Bànàbá méèdzi dzi nòñna-ilú-Ðèrèbè.

²¹ Kíbí à tó ñhú#é, à dzíkò díqǎ ti nára-Yèésù fú ñnya ña, tsí à tse títé ñnya kpíkò wà tē náanyi-Yèésù. Náanyi-bée#é, à ñde bè, tsí sē gbà ñhú-Lùsitèrà, tsí gbà ñhú-Ìkóni, tsí gbà ñhú-Àntiyótsi gbo. ²² Tsí à náa

† Náànjírì-inye-ene-Gèréki ña#á, Ðiyò ní dzé ògǎ-inye ña#á, tsí Hèrimésì ònu dzé agbǎfǐ fí fú ña.

wà qáàmí le atènaanyi-Yèésù ña, tsí wà fǐ fú ña ní: Ká gbódzú, tsí wà náanyi-Yèésù si làkòò gé, ká máa sē. Ó qǐ, àña nákò bá òfò kpíkò kpàqé nòñna tǎnà Ḑqáyé kó wáa dzoyè si ñntá-àña.

²³ Tsí à náa tsǎ onùgbó ña si nárū-òma-egbé-Kírísitò ña ñhú kǎkǎ. Tsí à náa qǐ arū, tsí wúure fú onùgbó ña#á, tsí mú ña bówó-Yèésù Olá-wa, ene yèé à mú àkaralé-ña kpó si ñntá-è#é.

²⁴ Ñbèé, Kpólù ònu Bànàbá tó ñde ró, tsí gbà néré-Kpisiqǐ, tsí káà bó ñlè-Kpǎfíli. ²⁵ Tsí à lo ñhú-Kpègé. Kíbí à tó ñbè gbo#é, à dzíkò-Ḑqáyé fú ñnya ña. Náanyi-bée ró#é, à ñde bè gbo, tsí lo ñhú-Átali. ²⁶ Tsí à sē ñde bè gbo ró, tsí wò nókò-odzòmi, tsí sē lo káà bó náÀntiyótsi-ilé-Sirí. NáÀntiyótsi nyèñe#é bè ní à ti mú ña bówó-Ḑqáyé ní kó tse ore-ǎfé fú ña#á. À tse bée, àtsùgbée ká tsítse yèé ña kpó à tse tá báàyí#é ni.

²⁷ Tsí kíbí à tó bè#é, à kpe òma-egbé-Kírísitò ña kpó kpérì, tsí à kpèrò-inyé kpó yèé Ḑqáyé tse gbà ñntá-ña#á fú ña. À fò kíbí Ḑqáyé tsí èkù fú ene yèé kò dzé òma-Ìyúqǎ ña#á gbo ní àña gbo ká gba Yèésù gbó#é. ²⁸ Tsí à gbé bè náànjírì-atènaanyi-Yèésù ña#á kpíkò fú iwèrè méelóle kãña.

Onùgbó-egbé-Kírísitò ña kpàqé si ñYèrusalèmi

15 Ñbèé, ñnya kãña ti néré-Yùqéyà, tsí wá náÀntiyótsi#é bè. À wá, tsí wáa tsékò-kǎ fú ñnábì ña. Néèkò#é, à fí fú ña ní: Ó wà ní à kó dákòt fú ña kíbí eka-Mòssèt fí ní ká tsee gbà#á. Bí kò tsi bée, Ḑqáyé kákò nyáa gbà ñá là.

² Ó qǐ, Kpólù ònu Bànàbá kò gbà si ñntá-èkò#é, tsí ó qǐ àràdzinya fú ña, tsí à dzinya-ara-ña tó bée. Ñbèé, à tsèsèrè ní Kpólù ònu Bànàbá má nára-ñnya kãña gbo ñhú#é bè ká lo ñYèrusalèmi, tsí ká lo káà bere adzítse-Yèésùt ña ònu onùgbó-egbé-Kírísitò ña náfǎ#é.

³ Ñbèé, òma-egbé-Kírísitò-Àntiyótsi ña mówó gbé fú ña, tsí fú ña ñhé ña fú ñnà rírē#é. Tsí à ñde, tsí gbà néré-Fènisì, tsí bó néré-Sàmariyàt. Kíbí à làkòò#é, à náa wà kpèrò-kíbí ene yèé kò dzé òma-Ìyúqǎ ña#á gbo nyí, tsí gba Yèésù gbó si báàyí#é. Tsí ó qǐ ayè títé si fú ñnábì ña kpó. ⁴ Tsí à lo káà tó ñYèrusalèmi. Kíbí à tó#é, adzítse-Yèésù ña ònu onùgbó-egbé-Kírísitò ña má nára-òma-egbé-Kírísitò ña, à gbà ñá náaledzò tó bée. Tsí àña gbo yèé à bè lo#é, à kpèrò-inyé kpó yèé Ḑqáyé tse gbà ñntá-ña#á fú ña. ⁵ Ó qǐ, òma-egbé-Fàrisit kãña gbo gba Yèésù gbó, tsí wà náànjírì-ña bè. À ñde, tsí wà fí ní: Ó wà ní ká dákò fú ene yèé kò dzé òma-Ìyúqǎ ña#á, tsí ká qǎ èwò kpó yèé wà nékpa-Mòssè#é fú ña, tsí ká wà tse si ñntá-è.

⁶ Ñbèé, adzítse-Yèésù ña ònu onùgbó-egbé-Kírísitò ña kpàqé, tsí ká wo ñnà nára-afǎ#é, tsí ma òkǎ ñnè. ⁷ Tsí afǎ#é qǐ àràdzinya fú àña gbo, tsí à wà taá, tsí wà gbàá náànjírì-ara-ña. Tsí Òkúta ñde qóro, tsí ní: Ìnábì-mi ña! Àña kpó, à mà rere ní Ḑqáyé tsǎ ònu náànjírì-ña ó ti dzé odé báàyí ní ònu kó dzíkò díqǎ#é fú ene yèé kò dzé òma-Ìyúqǎ ña#á, tsí àña gbo ká gba Yèésù gbó nò. ⁸ Tsí Ḑqáyé, ene yèé ma iséré yèé wà ñnò-ñnya ña#á, tse tsí Mímí-è ti wò ñntá-ña kíbí ó ti wò ñntá-àña gbo tútútú#é. Bée ní ó nyà díre ní ònu gbà ñá#á. ⁹ Ó qǐ, kíbí

à gba Yèèsù gbó#é, ó wε inó fú ña, tsí à má kpó. Ñnè ní ó wà nyà díre ní òñu kò mú iyàtò-kǎ kpókó si náàñírí-àña-ña méèdzì#é. ¹⁰ Kíbí ó dzé bée#é, kí tse tsí à wà dǎ Ìdáyé wò báàyí? À wà mú arù lákú-kǎ tē ñá má ñnèé nò. Gbágbóñgbàgbò-àña ña rùú kù, tsí àña gbo, àña rùú kù. Tsí kí tse ñnhkèé? ¹¹ Kà kàa bée, àña òñu, àña karalé ní Ìlá-wa Yèèsù tse ore-òfé fú àña, tsí tse tsí Ìdáyé gba àña òma-Ìyúdà ña là. Bée ké tútútú ní ó tse fú ene yèé kò dzé òma-Ìyúdà ña#á gbo, tsí gbà ñá là#á.

¹² Ñbèé, kíbí Òkúta wínyè tǎ#á, ìdì-ìdzokó#é kpó kpa wííí. Tsí Bànbàbà òñu Kpólù wà wínyè fú ña. À wínyè ti nára-ìñé-àwùsì lákú lákú yèé ña Ìdáyé tse gbà ñntá-ña náàñírí-ene yèé kò dzé òma-Ìyúdà ña#á, tsí àña kpó, à wà rētígbè-ña. ¹³ Tsí kíbí à wínyè tǎ#á, Yàkúbù † gbo wà bē, tsí ó ñde, tsí ní: Ìnàbí-mi ña, è rētígbè, tsí e gbó.

¹⁴ Simónì Òkúta nya òkpì-afí ló fú àña ñnshèé, tsí fò kíbí Ìdáyé òñu ká-è ti bané ilú yèé ña kò dzé ti òma-Ìyúdà ña náatsètsè gbà#á. Tsí ó tsǎ ònya kǎña náàñírí-ña ní ká dǐ tònju. ¹⁵ Ó dǐ, afí-Simónì#é wà dè bá afí yèé ag-báfí-Ìdáyé fí† ña ti fí si#é. À kò si ní:

¹⁶ “Ìdǎdzǎ ní: Ìwèrè-kǎ bàa, tsí màa sè wá, tsí sè wáa malé-Đàfídít.

Ilé#é ti dǐwó si.

Ó dǐ, màa tǎtse ikpofò#é, tsí sè malé#é si ñnh-dì-è.

¹⁷ Màa tse bée, tsí ònya-àtíbbò yèé ña wà náyé#é kpó#é ká nyí,

tsí wà wo Ìdǎdzǎ.

Èè! Ìnya-ilú kpó yèé ña ñ kpè ní ká dǐ tēmi#é,

à náko nyí bée.

Afí-Ìdǎdzǎ ñnèé.

¹⁸ Ó tse tsí ònya ña ti ma ñé nyèñè si dzòò dzòò ìwèrè-è ti dzé.” ††

¹⁹ Tsí Yàkúbù tó wà wí fú ña ró ní: Ñnshèrè tònju#é, ene yèé kò dzé òma-Ìyúdà ña, tsí à gba Yèèsù gbó#é, kò wà ní àña kó dǎ òfò-kǎ kpókó bawó-ña ró. ²⁰ Ó dǐ, ñé yèé àña kó tse gé#é ní dzé ní àña kó kò iwé ló fú ña, tsí dǎ èwò kǎña fú ña. Èwò ña#á ní dzé ní erǎ yèé à ñ tsebo fú ñé ña#á, arū-ña kó màa kǎá láyé ró. Ó dǐ, erǎ-ìrò nyèñè ña kò má nódzú-Ìdáyé. Èkéèdzì-è#é, ká wà nyèwò yèé ña wà náya òñu nókò níné#é. Èkéèdzì-è ró#é, bí à kpa erǎ-kǎ, tsí àmbara kí ñnó-è, tsí kò dǎ ñlè, ká màa dze erǎ-ìrò nyèñè gbo. Tsí ká màa dze àmbara gbo. ²¹ Ó dǐ, tífí ñnhwèrè-gbágbóñgbàgbò-àña ña#á, ònya ña náa wà tsèkò ti nára-ekpa-Mòsè fúne ñnlú kǎkǎ. À náa wà kǎá ñlè-ìkpàdè-òma-Ìyúdà ña† nódzú-ìmírat kǎkǎ kpó.

À kò iwé-kǎ ló fú atènaànyì-Yèèsù yèé ña kò dzé òma-Ìyúdà,
tsí wà náÀntiyótsi#é

²² Ñbèé, ó sǎ fú adzítse-Yèèsù† ña òñu onùgbó-egbé-Kírísítò ña má nára-òma-egbé-Kírísítò ña gbo kpó ní àña kó tsǎ ònya kǎña náàñírí-àña, tsí bē ñá tē náanyi-Kpólù òñu Bànbàbà ló náÀntiyótsi#é. Tsí à tsǎ ònya méèdzì-kǎ. À náa kpe ònya-kǎ ní Yúdà, tsí kpèè gbo ró ní Bàràsàbà, tsí à náa kpe enikéèdzì-è òñu ní Silási.

† Yàkúbù yèé bée#é dzé onùgbó-egbé-òma-egbé-Kírísítò ña ñYèrùsàlémì. Ó dzé òmàna-Yèèsù gbo. †† Ìwé-Àmósi 9:11-12 (Amos 9:11-12), Ìwé-Yèsàya 45:21 (Esaie 45:21)

Idza méèdzì yèé ña#á, ònya-gbadzùmà ña ní à dzé náàñírí-atènaànyì-Yèèsù ña#á. ²³ Ñbèé, afí yèé ña à kò si ñnhwé yèé à ké bawó-ña#á ní:

Àwa ñnàbí-ñé adzítse-Yèèsù ña òñu onùgbó-egbé-Kírísítò ña, àa wà tse iwé yèé fú èñe ñnàbí yèé ña kò dzé òma-Ìyúdà ña, tsí wà náÀntiyótsi òñu ñlè-Sírì òñu ñlè-Silíki#é, tsí wà ñ kí ñé. ²⁴ Àa gbó ní bée ní ònya kǎña náàñírí-wa wà ñdì-ñé bē, tsí wáa fò afí kǎña fú ñé, tsí ñ rómá isèrè-ñé ña, tsí mú ihǎñù gbo si néesdǐ fú ñé#é. Ó dǐ, kò tsí àwa ní bē ñá ñtsé-ìrò nyèñè#é. ²⁵ Náàtóorí bée#é, àwa kpó, àa dzó ké isèrè òkǎntso ní àa kó tsǎ ònya kǎña, tsí bē ñá wá fú ñé. À náko tē náanyi-àrínódzú-wa ña Bànbàbà òñu Kpólù méèdzì wá ñdì-ñé.

²⁶ Idza méèdzì nyèñè ña#á ní mú ikú-ña tǎ fú itsé-Yèèsù Kírísítò Ìlá-wa#á. ²⁷ Ó dǐ, Yúdà òñu Silási méèdzì ní àa bē#é. Bí à tó ñdì-ñé, à náko fò afí kpó yèé àa wí si ñnhwé#é tútútú fú ñé. ²⁸ Nóótítú#é, ó dzòdzú-Mímí-Ìdáyé†, tsí dzòdzú-àwa gbo kpó ní àa kàkò mú arù-kǎ kpókó tē ñé má ró, bí kò tsi èwò kǎña yèé kpádzú láré gé#é. ²⁹ Èwò yèé kpádzú láré ña#á ní: È kàkò dze erǎ yèé à ñ tsebo#é ró. Bí à kpa erǎ-kǎ gbo, tsí àmbara kí ñnó-è, tsí kò dǎ ñlè, è màa dze. È màa dze àmbara gbo. Tsí è náa wà nya èwò yèé ña wà náya òñu nókò níné#é gbo. Bí è nya èwò yèé ña kpó gé ná, ire ní è wà tse bée#é. Ara kó le èñe kpó.

³⁰ Ñbèé, à tsòñù fú ene yèé ña à bē làkóò#é, tsí à dzi nòñnà, tsí ló náÀntiyótsi#é. Kíbí à kǎá tó#é, à kpe atènaànyì-Yèèsù yèé ña wà bē#é kpérí, tsí à ké iwé#é bawó-ña. ³¹ Kíbí à kǎá tǎ#á, ó tē àña kpó náyè, tsí afí#é dǎàmí le ñá gbo tó bée. ³² Ó dǐ, Yúdà òñu Silási méèdzì, agbáfí-Ìdáyé fí† ña ní à dzé#é. Tsí à wínyè kpíkò kpíkò fú ñnàbí ña#á, tsí ñ dǎàmí le ñá, tsí tse tsí àkaralé-ña gbo kó wǎlè. ³³ Tsí à gbé bē fú dzó méelólè kǎña. Kíbí à bòkò sè bò wáa ló#é, ñnàbí ña tu ètse fú ña, tsí ní ká rē esè-ire fòò. Tsí à sè bò wáa ló ñdì-ene yèé ña bē ña#á. [³⁴ Ó dǐ, Silási òñu kí bē.] ³⁵ Tsí Kpólù òñu Bànbàbà, àña, à kí náÀntiyótsi#é bē. Tsí à náa má ònya kǎña, tsí à náa dzó wà tsèkò-afí-Ìdáyé fú ònya ña, tsí wà dzíkò dǐdǐ ti nára-Yèèsù Ìlá-wa gbo fúne.

Kpólù òñu Bànbàbà méèdzì gbèya

³⁶ Náànyì-bée#é, ó dǐ nódzú-kǎ, tsí Kpólù wà wí fú Bànbàbà ní: Àña kó ñde, tsí àña kó sè gbà ñnlú kǎkǎ ñbí àña ló dzòò dzòò ña, tsí ti dzíkò dǐdǐ ti nára-Yèèsù Ìlá-wa fú ònya ña#á, tsí àña kó kǎá kpalewo ñnàbí yèé wà bē ña#á, tsí àña kó rí káyí ní fee, bí ñé ña#á wà ló gbà fáa fú ña.

³⁷ Ñbèé, Bànbàbà wò ní Yòhánà† yèé à náa kpè ní Mákò#é kó ló bá àña, ³⁸ tsí Kpólù ní: Òñu kò. Ó dǐ, idza yèé ti sè náanyi-àña tífí ñlè-Kpǎfíli, tsí kò ló ñtsé#é bá àña gidí#é, kò wà ní kó ló bá àña ró.

³⁹ Afí yèé à fí yí, ó dǐ fà, tsí ñ fà fú ña tífí kúnukú gbèya. Tsí Bànbàbà gbé Mákò tē náanyi, tsí à kǎá wò nókò-odzómi, tsí fodzú fú wò-ilè-Sikpírò. ⁴⁰ Tsí Kpólù gbo tsǎ Silási, tsí gbéè tē náanyi, tsí ñnàbí ña múu bawó-Ìdǎdzǎ ní kó tse ore-òfé fúu. Tsí ó ñde ló. ⁴¹ Tsí ó gbà ló ñlè-Sírì òñu ñlè-Silíki, tsí náa wà dǎàmí le òma-egbé-Kírísítò ña làkóò.

Kpólù gbé Tìmòté tè nàanyi

16 Nàanyi-béè r#é, Kpólù sè lo ònlù-Èrèbè, tsí òndè bè, tsí lo ònlù-Lùsitérà gbo. Ònlùsitérà#á bè#é, atènáanyi-Yèèsù-kà wà bè, tsí à nàa kpèé ní Tìmòté. Ìnà-è ni òma-Ìyúqàt òma ni, tsí òndu gbo gba Yèèsù gbó. Ó dji, boba-è òndu kò dzé òma-Ìyúqà òma. ² Tsí ònàbí yèé òma wà ònlù-Lùsitérà òndu Ìkòni#é, à nàa nya àyídzá-è. ³ Ònbèé, Kpólù wò ní òndu kó gbéé tè nàanyi, tsí ó fì, tsí à dákót fúu. À dákó fúu nààtsùgbéé kó máa dákòpò fú òma-Ìyúqà òma yèé wà nérè-iyabè kpó òma#á ni. Ìnjé yèé tse#é, àna kpó, à mà ní boba-è kò tsi òma-Ìyúqà òma ni. ⁴ Ònbèé, Kpólù òndu enikéèdzì-è òma nàa wà gbà ònlù kàkà làkòò. Tsí òsèrè yèé adzítse-Yèèsùt òma òndu onùgbó-egbé-Kírísítò òma yèé wà òYerúsalém#é kè ní ká tse báàyí#é, à nàa wà fíw fú ònàbí òma làkòò, tsí à nàa wà fíw fú òma ní ká múgírí, tsí ká wà tse si òntá-è. ⁵ Ònbèé, àkaralé-òma-egbé-Kírísítò òma wà wòlè máa, tsí òndzò kódzò#é, atènáanyi-Yèèsù òma gbo nàa wà dji kpíkòpò máa.

Mímí-Òdáyé wà nyà díre fú Kpólù ní kó lo ònlù-
Màkèdóniyà

⁶ Tsí Kpólù òndu enikéèdzì-è òma gbà nérè-Firidzi, tsí bó nérè-Gàlátì, ònjé yèé tse#é, Mímí-Òdáyé kò fú òma ní ká máa dzíkò-Òdáyé ònlù-Àsìyà. ⁷ Tsí à gbà lo sómá-ilè-Misìyà, tsí wò ní àna kó lo ònlù-Bitiniyà. Ó dji, Mímí-Yèèsù tó kò fú òma ró ní ká máa lo bè gbo. ⁸ Tsí à sè gbà ònlù-Misìyà, tsí wáa lo ònlù-Tòràsì. ⁹ Ònlù#é bè#é, Kpólù rí ònjé-ànyà-à-kà nóoru. Ònò-ànyà-à#á, ó rí ene-ilè-Màkèdóniyà òma-kà, tsí ó doro si, tsí wà wí fúu ní: Ò tsikálè fée, wá òndi-àwa ene-Màkèdóniyà òma gbo, tsí ó wáa gbà fú wa dè.

¹⁰ Gbòkà#á, àa gbó òkpi-è ní Òdáyé wà kpè wá ní àa kó lo òndi-ene-Màkèdóniyà òma, tsí káa dzíkò díqò#é fú òma. Tsí àa wò ní àa kó lo òndi-òma nésè nésè.

Lídji gba Yèèsù gbó ònlù-Filíkpò

¹¹ Tsí àa wò ònkò-òdzómi, tsí òndè òTòràsì, tsí gbà gāgā lo ònlù-Sàmòtèràkì. Ònlè má-è, àa sè òndè bè, tsí wò ònkò-òdzómi ró, tsí lo ònlù-Nèyàkpòlì. ¹² Tsí àa tì si bè, tsí òndè lo káa tó ònlù-Filíkpò. Tsí àa gbé bè fú òndzò méelóle-kà. Ìlù-Filíkpò#é, ene-Rómàt òma ní wáa gbé ònè#é, tsí ó dzé ònlù-erè-àtsètsè ònlù-Màkèdóniyà.

¹³ Tsí ó dji òndzò-ìmírat, tsí àa fùdà nàànjírí-ilù#é, tsí lo nétíqò-kà. Àa lo bè ònjé yèé tse#é, àa tsèsèrè ní ònbè ní òma-Ìyúqàt òma nàa dzò kpé, tsí wúure#é. Ònòbèé kàna kpé si bè. Tsí àa dzókò nàànjírí-òma, tsí àa wínyè bá òma. ¹⁴ Nàànjírí-ònòbèé òma#á, òkà wà, tsí à nàa kpèé ní Lídji. Ó tì ònlù-Tiyàtìrè, tsí dzé atatsò-ìrò-kà. Atsò òma#á nàa kpá kíbì omi-osù bè, tsí à nàa gbowó gbo héjú. Tsí òndu gbo wà sè Òdáyé. Ònbèé, ó wà rètígbè-wa. Tsí Òlawa tsí òsèrè-è, tsí kó gbó afò yèé Kpólù wà fíw#é rere.

¹⁵ Tsí àa wíwè-Yèèsùt fúu má òndu ònyà-kpáfe-è òma kpó. Nàanyi-béè#é, ó wà wí fú wa ní: Kíbì àa mà òdèhèdè báàyí ní òndu gbo, òndu né àkaralé si òntá-Yèèsù Òlawa#á, àwa kó wá ká lo, tsí àa kó káa sò òndi-òndu.

Tsí ó lo òndu si náfò#é ní àa kó gbà si òntá-è fú òndu.

À mú Kpólù òndu Silási si nèèngà

¹⁶ Tsí ó dji òndzò-òmirè-kà, tsí àa sè làkòò ònbì à nàa wúure#é ró. Tsí àa kpàdè èkìqà-kà. Èkìqà#á, arú ní ó dzé#é, tsí ó wà rí odzú. Ìnjé yèé la odzú fúu#é nàa wà múu lo awo fúne. Tsí ònté-awo bíwò#é nàa wà fa owó kpíkòpò kpíkòpò wá fú olówó-è òma. ¹⁷ Ònbèé, arú#é nàa wà tè nàanyi-àwa Kpólù méèdzì, tsí wà dúgbè nàanyi-wa, tsí wà fì ní: Hàá, hàá, hàá, è rí gé owó! Ène òma#á, àtsit-sé-Òdáyé Oléwo ní à dzé#é. À wáa dzíkò fú ònjé tì nàra-kíbì à nàa rí òlò gbà fàà#á ni.

¹⁸ Tsí ó wà tse bèé títi fú òndzò kpíkòpò òma. Òntàntá-è#é, ó wáa dza Kpólù nàra tó bèé. Tsí ó nyí, tsí wà fì fú edzòt yèé la odzú fú èkìqà#á ní: Kóyá fée! Òndu-ètse-Yèèsù Kírísítò, ò wà wí fée ní sè nàanyi-è!

Tsí òndi-bè gbòkà#á, edzò#é sè nàanyi-è.

¹⁹ Olówó-è òma, kíbì à rí ní ònjé yèé nàa fa owó wá fú òma, tsí à fa ànyitè si#é, arú-è kú#é, à fa owó tse Kpólù òndu Silási, tsí à fà òma lo nààbòòmè-ilù#é òndzò-àkpèdzò-ilù#é òma. ²⁰ Tsí à gbé òma lo òndi-àkpèdzò òma#á, tsí wà wí fú òma ní: Ká rí òma-Ìyúqàt yèé òma gé. À wá, tsí bókò wáa bàdzé ònlù#é fú òma. ²¹ Ó dji, à wáa kóne ní ká tsorò-ìrò-òmirè-kà. Tsí àna, ene-Rómàt òma#á, ònà-kà kò wà fú òma ní òma kó dzé títi wà tsorò-ìrò nyènyè òma.

²² Tsí èrò#é kpó kpé, tsí bínò si fú Kpólù òndu Silási méèdzì. Tsí àkpèdzò òma#á fì, tsí à fa àwù òndè nàra-òma, tsí à ní ká kpa òma. ²³ Tsí à kpa òma rere tó bèé, tsí à mú òma lo káa sé, tsí fì fú aqè-èngà#á ní kó wà dè òma rere. ²⁴ Kíbì aqè-èngà#á gbó bèé#é, ó mú òma lo káa si títi ònò-ilè-kà sàjú sàjú nèèngà#á. Tsí ó mú èngà si nésè fú òma, àtsùgbéé ká máa sá.

²⁵ Tsí ó dji ònòwèrè-ònààngà-ògú méèdze, tsí Kpólù òndu Silási wà wúure, tsí wà kòrì, tsí wà ò nyè Òdáyé. Tsí abèngà-àtìbò òma gbo wà gbó òndu-òma. ²⁶ Gbòkà gé#é, ònlè mì kùkù gígìgì, tsí mì òkpi-ilè-èngà#á gbo kpó, tsí èkù-è òma tsí dzò kpó gbòkà, tsí wòrò yèé òma gbo à ò so abèngà òma#á si#é dzá so ònlè kpó. ²⁷ Tsí aqè-èngà#á gbo dzì gbòkà gbìrì, tsí rí ní èkù òma tsí dzò si kpó. Ònbèé, ó dèdzú abèngà òma#á sá lo ni, tsí ó kpò tàsù-è gbòkà, tsí wà wo kó kpa ara-è nóòkù. ²⁸ Ó dji, Kpólù ríi, tsí dúgbè kùkù-kà lo fúu ní: Máa tse òndi bá ara-èè dza! Àwa kpó, àa wà bí si ònòwò ònòwò.

²⁹ Tsí aqè-èngà#á bèrè ní ká fú òndu òkandé-kà káyí, tsí kóyá kóyá gé#é, ó wò lo títi ònòlè ònbì Kpólù òndu Silási méèdzì wà#á. Ó wà òma kpó kpàkpàkpà, tsí ó lo káa kálè nábè-òma. ³⁰ Tsí ó gbé òma fùdà, tsí wà bèrè òma ní: Ògá-mi òma! Bí èmi gbo màa tse fàà, tsí rí òlò báàyí?

³¹ Tsí Kpólù òndu Silási wà dzòndu fúu ní: Mú àkaralé-èè kpó si òntá-Yèèsù Òlawa-wa, tsí Òdáyé kó gbàè là, iwò ònyà-kpáfe-èè òma kpó.

³² Tsí à dzíkò-Òdáyé fú òndu ònyà-kpáfe-è òma kpó. ³³ Tsí nóoru#é òndi-bè gbòkà#á, aqè-èngà#á gbé Kpólù òndu Silási lo, tsí ònbì à gba àkpà#á, ó tée fú òma kpó. Tsí à wíwè-Yèèsùt fú òndu ònyà-kpáfe-è òma. ³⁴ Tsí ó gbé òma lo ònlè òndu ká-è, tsí káa fú òma òndzìdze, tsí à dze. Tsí kíbì ó né àkaralé si òntá-Òdáyé báàyí#é, òndu ònyà-kpáfe-è òma kpó, à wà náyè títi si gé ni.

³⁵ Níbèé, ó òfi òlè má-è, tsí àkpedzò-ìlú ò#á be sòdzà kàña wáa lo fú aqè-ènjà#á ní kó kò ene ò#á dzò. ³⁶ Tsí ònu gbo òde lo káà dzíkò#é fú ò ní: Àkpedzò ò be kò wá fú ònu òhnsèé ní ònu kò kò ò#á dzò fò. Ó òfi báàyí#é, ká òde, tsí ká bò lo fú ara-ò.

³⁷ Ó òfi, Kpólù kò, tsí wà wí fú sòdzà ò#á ní: Ònà-è fáà! À kò kpedzò-afò#é gidi gbo tãná à mú àña, tsí tsò àña nòkpa náawùdzò. À kà tse bée fú ene-Rómà ò, tsí ene-Rómà ò ní àña sì dzé#é! Tsí à mú àña lo káà sé néènjà gbo. Tsí báàyí#é, à wà wo ká kò àña dzò òhñkùkù? Òò! Kò tsí afò-béé ni. Àña ká-ò gidi ká wá, tsí ká wáa kò àña dzò.

³⁸ Tsí sòdzà ò#á sè gba afò yèé ò Kpólù wí#é lo káà fí fú àkpedzò ò#á. Kíbi à gbó ní ene-Rómà ò ní à dzé#é, èdǝ dǝ ò, ³⁹ tsí à wá, tsí ní ká múu tɔre fú àña. Tsí à tsí ò néènjà#á, tsí tsikálè fú ò ní ká òde òhñkùkù, tsí ká bò lo. ⁴⁰ Tsí kíbi Kpólù ònu Silási fùdǝ néènjà#á, à lo òdi-Lidi. Tsí à káà kpàdè bá inàbí ò be, tsí dǝámí le ò. Náanyi-béé#é, à òde, tsí bò lo.

Kpólù ònu Silási méèdzi wà dzíkò-Òdǝyè òhñlú-Tèsàlònikì

17 Níbèé, à gbà òhñlú-Àmfikpòli, tsí bó òhñlú-Àkpòlòniyà, tsí lo káà tò òhñlú-Tèsàlònikì. NìTèsàlònikì#é, ilé-ìkpàdè-òma-Ìyúdǝ ò#á wà be. ² Tsí kíbi Kpólù náa ti tseé gbà#á, náa wà lo òlè-ìkpàdè#é. Tsí òhñ-òdzò-ìmírat méeta#á, náa wà lo be, tsí wà wínyè bá ò gbà òhñtá-Ìwé-Òdǝyét. ³ Náa wà nya òkpi-è fú ò, tsí wà ò nya dǝre fú ò ní ó wà ní Kírísitò Agbanelà yèé Òdǝyè tsǝ, tsí be wá#á, kó réré, tsí kú, tsí kó sè dzí ti náànjírí-òkú ò wá náyé. Tsí ó wà wí fú ò ní: Yèésù, ene yèé ònu wà dzíkò-è fú ò#á, ònu ní dzé Kírísitò Agbanelà yèé Òdǝyè tsǝ, tsí be wá#á.

⁴ Níbèé, òma-Ìyúdǝt kàña gba afò-è gbó, tsí à wáa má ònu Silási méèdzi. Ònya kàña gbo wà be, tsí dzé ene yèé kò dzé òma-Ìyúdǝ ò#á, tsí à wà sè Òdǝyè. Ònya kpíkpò kpíkpò náànjírí tǝña gbo wáa má ò, má nára-ònya kpíkpò náànjírí-òkòbèè-gbadzùmà ò.

⁵ Ó òfi, òma-Ìyúdǝ-àtibò ò kpé owú-ò dzídze, tsí à òde, tsí káà kpe ògè-itá-ònà kàña kpéri. Tsí à wáa kpéri èrò#é, tsí à tse tsí ilú#é wà rò kpó gòrògòrògò wéri. Tsí à òde kpó, tsí lo òlè-Yàsòni. À lo be káà wo Kpólù ònu Silási, tsí ká mú ò lo nòdzú-ilú#é kpó ni. ⁶ Kíbi à tò òbè#é, à kò rí ò. Tsí à mú Yàsòni ònu ká-è, tsí mú inàbí kàña gbo máa, tsí à fà ò wáa lo òdi-ògǝ-ilú#é ò. Tsí à wà dǝgbe, tsí wà fí fú ògǝ-ilú ò#á ní: Ká rí idza yèé ò gé! Ó òfi, àña ní wà nyí Isère-ònya ò kpó òhñtalè#é, tsí à wáa tò òdi-àña gbo báàyí. ⁷ Tsí kíbi à tò bí#é, Yàsòni nyáa gbà ò náaledzò. Ó òfi, àña kpó, à wà kò ekpa yèé ò ògǝ-idzoba òlè-Rómàt dǝ sí#é, tsí wà fí ní olú-òmirè-kǝ wà, tsí à náa kpèé ní Yèésù.

⁸ Kíbi èrò#é ònu ògǝ-ilú ò gbó afò yèé ò#á, ó dǝkpò fú ò tò béè. ⁹ Tsí ògǝ-ilú ò#á dǝ owó lákú-kǝ fú Yàsòni ònu atènáanyi-Yèésù-àtibò ò ní ká ò dǝro nárú-afò#é. Tsí à ò fú tǝná ká kò ò#á dzò.

Kpólù ònu Silási méèdzi wà dzíkò-Òdǝyè òhñlú-Bèré

¹⁰ Níbèé, nóoru-òdzò nyènjè gbòkǝ#á, inàbí ò kpaqí fú Kpólù ònu Silási ní ká lo. Tsí à òde be, tsí lo òhñlú-Bèré. Tsí kíbi à tò òhñlú#é gé#é, à lo òlè-ìkpàdè-òma-Ìyúdǝ ò#á yèé wà be#é. ¹¹ Ó òfi, ilò-òma-Ìyúdǝt-ilú-Bèré ò sǝ láre-ti ene-ilú-Tèsàlònikì ò, tsí à dzé ní ká kò ò náfò gbo. Tsí à gba afò yèé Kpólù ò wà fí fú ò#á ònu ara yíyá. Tsí nòdzò kódzò#é, à náa wà kè Ìwé-Òdǝyét, tsí wà tǝá wò, tsí wà ò dǝ bá afò yèé ò Kpólù wà wí#é, tsí ká rí ní afò ò#á dzé òkǝntso béè idènjèè? ¹² Níbèé, òma-Ìyúdǝ ò kpíkpò gba afò#é gbó. Tsí ònya kpíkpò náànjírí-ene yèé kò dzé òma-Ìyúdǝ ò#á, òkòbèè-gbadzùmà kàña ònu òkòkèè kàña gbo, à gba afò#é gbó.

¹³ Ó òfi, kíbi òma-Ìyúdǝ-ilú-Tèsàlònikì ò gbó ní Kpólù tò wà dzíkò-Òdǝyè fú ene-Bèré ò ró#é, à wá, tsí wáa dǝfí si náànjírí-ene-Bèré ò gbo, tsí ilú#é wà rò kpó.

¹⁴ Gbòkǝ gé#é, inàbí ò ní Kpólù kó lo. Tsí à gbèè lo nówò-àhù. Ó òfi, Silási ònu Tímòtè méèdzi kí òhñlú-Bèré#é be. ¹⁵ Tsí ene yèé wà sè Kpólù nòznà ò#á gbèè lo títi òhñlú-Àtèni. Kíbi à bókò sè bò wáa lo#é, Kpólù be ò#á òtse ní ká dzé fú Silási ònu Tímòtè ní ká yára wáa bá ònu.

Kpólù wà dzíkò-Òdǝyè òhñlú-Àtèni

¹⁶ Níbèé, Kpólù wà dǝro dǝ Silási ònu Tímòtè òhñlú-Àtèni#é be. Tsí kíbi ó wà be sí#é, ó rí ní òne ò kpò náànjírí-ilú#é héjú. Kíbi Kpólù rí béè#é, ó dǝkpò fúu tò béè. ¹⁷ Tsí náa wà lo òlè-ìkpàdè-òma-Ìyúdǝ ò#á, tsí wà wínyè bá ò ti nára-afò-Òdǝyè, tsí wà wí bá ene yèé kò dzé òma-Ìyúdǝ ò#á gbo, tsí wà sè Òdǝyè#é. Náa wà lo náàbòòmè-ilú#é gbo nòdzò kódzò, tsí bí ó bá ònya òkǝlòkǝ gé ná, náa wínyè báa ti nára-afò#é.

¹⁸ Nìhñlú#é be#é, egbé-akòne kàña wà òhñròrò, tsí dzé egbé-akòne òfèénò ò. À náa kpe òkǝ ní egbé-Sètòyíki ò, tsí kpe òmirè-kǝ gbo ní egbé-Èkpikúri ò. Tsí akòne yèé ò kpó náa wà tse àràdzinya bá Kpólù. Níbèé, ònya kàña náa wà fí ní: Nèé gbo ni yàrobí yèé ná! Òkpi-afò yèé ó wà fí ò#á fáa ná?

Tsí olòmírè kàña gbo wà fí ní: È gbó! Ó wà kíbi ó wà wínyè ti nára-òne-òmirè kàña ni dza.

À wà wí béè, ònjé yèé tse#é, Kpólù wà dzíkò dǝdǝ ti nára-Yèésù ònu kíbi òkú ò nákò dzí wá náyé#é.

¹⁹ Níbèé, à gbè Kpólù lo òdi-egbé-onùgbó-ilú#é ò, † tsí wà wí fúu ní: Àña wà wo kó nya òkpi-èkò titò yèé ó wà kòne#é fú àña òhñkèè. ²⁰ Ònjé yèé tse#é, afò-ìrò yèé ò àña kò gbó wòrí#é ní ó wà wí fú ò#á. Kó nya òkpi-è fú àña òhñkèè, tsí àña kó gbó.

²¹ Ká fí gidi#é, ene-Àtèni ò ònu àledzò ò kpó yèé wà òhñlú#é, afò yèé náa dǝi gbó fú ò#á, afò titò ò sǝnjé gé ni. Tsí à kà tse ònjé-kǝ kpókpó náanyi-ká wà fí, tsí wà gbó afò-ìrò nyènjè ò.

²² Níbèé, Kpólù òde dǝro náànjírí-egbé-onùgbó-ilú ò#á, tsí wà fí fú ò ní: Ene-Àtèni ò, ònu rí ní òhñ-ònjé kpó yèé ò wà tse#é, à wà sè òne kpíkpò héjú. ²³ Ó òfi, kíbi ònu wà gbà náànjírí-ilú#é, ònu wà rí idè-òne-ò#á ò,

† À náa kpe egbé-onùgbó-ilú ò#á ní Àrèwòkpàgò.

tsí òṅu kàà tó òṅṅi-kǎ, tsí òṅu rí, tsí à kò si òṅṅá-idzèbò-kǎ ní: "Ìdzèbò yèé#é, ti iṅe-kǎ yèé àa kò mà#á ní." Báàyí#é, iṅe yèé à wà sě náàrimáa màa#á, òṅu ní òṅu wà òṅu fú òṅu#á.

²⁴ Iṅe#é, Ǫdáyé ní dǎ ayé gbaṅgba#á kpó òṅu iṅé òkǎlǎkǎ kpó yèé wà#á. Òṅu ké ní wà dzoyè si òṅṅá-ìgbèrí òṅu ilè#é. Tsí ilé-iṅe yèé ònyà òṅu ma si#é, kà gbé òṅṅ. ²⁵ Tsí iṅé-kǎ kpókpó gbo kò wà há Ǫdáyé, tsí ònyà-kǎ kó fúu. Kà kàa bée, òṅu ní náa wà fú ònyà òṅu kpó néesèfú, tsí à wà mí, tsí wà náayè si, tsí náa fúne òṅṅé òkǎlǎkǎ gbo kpó#é. ²⁶ Tsí gbà òṅṅá-ònyà òkǎntso#é, ó dǎ ònyà òṅu si òṅṅlù òṅu kpó ní ká gbé òṅṅá-ilè#é. Tsí ó dǎ odzúbara si náàṅjírí-ilù òṅu gbo kpó òbí ònyà òṅu wà#á, tsí dǎ iwèrè òṅu gbo òṅṅòṅṅ fú òṅu. ²⁷ Ó tse iṅé yèé òṅu kpó si, àtsùgbée ònyà òṅu kó wà wòó ní. Tsí bóyá#á, bí ònyà òṅu wà bódzi wé rí làkòò#é, à náko wáa ríi. Ó dǎ, nóòtítí#é, idǐ-Ǫdáyé òṅu idǐ-àṅa méedzi kò dzè. ²⁸ Ìdèṅdè#é, òṅu ní fú àṅa náayè, tsí àṅa wà si, tsí kúnukú wà lo, tsí wà bò#é. Afí#é ké ní ònyà-kǎ náàṅjírí-akpèlè-òṅu òṅu-kǎ gbo fí#é. Ó ní: "Àwa gbo, òṅu-è òṅu bíbí ní àa dzé#é."

²⁹ Tsí kíbí àṅa dzé òṅu-è òṅu bíbí báàyí#é, kò wà ní àṅa kó dédzú iwànwà-Ǫdáyé wà kíbí dzogidzònyà yèé òṅu à mú síká, irè-èfé nàmí òkúta, tsí ò tse si#é. Iṅé nyèṅè òṅu kpó#é, ònyà òṅu ní wà tsèsèrè, tsí wà tse òṅu bée#é.

³⁰ Òṅṅwèrè yèé ònyà òṅu wà náàrimà si#é, Ǫdáyé náa fodzú dǐí si. Ó dǎ báàyí#é, ó wà fí fú ònyà-ilù òṅu kpó ní ká nyílò kpaḍá. ³¹ Iṅé yèé tse#é, Ǫdáyé dǎ dzó-kǎ si, tsí nódzó nyèṅè#é, náko kpedzú fú ònyà òṅu kpó náyè#é òṅu òtítí. Ó ti tsǎ ònyà-kǎ gbo si, tsí gbà òṅṅá-ene nyèṅè#é ní náko kpedzú#é. Tsí kó ònyà òṅu ní idèṅdè òṅu náko tseé#é, ó dǎ ene#é ti náàṅjírí-òkú òṅu wà náyè.

³² Kíbí ene yèé wà bè òṅu#á gbó ní Kpólù wà wínyè ti náa-dzídzi wà náyé-òkú òṅu gé#é, ònyà kǎṅa wà múu tse, tsí ene-òmirè kǎṅa gbo wà fí ní: Ó sǎ! Àṅa náko sě wáa gbó afí#é nárū-è nódzó-òmirè-kǎ ró. ³³ Afí#é kí òṅṅá-bée, tsí Kpólù òṅu òṅṅi-òṅu. ³⁴ Ó dǎ, ònyà kǎṅa tē náànyì-Kpólù, tsí gba Yèèsù gbó. Tsí náàṅjírí-òṅu#á, ònyà-kǎ dzé ònyà-egbé-onùgbó-ilù#é òṅu, tsí à náa kpèè ní Ìdènisì. Ǫṅṅbèè-kǎ gbo wà náàṅjírí-òṅu, tsí à náa kpe òṅu gbo ní Ìdèmarìsì má náa-òlòmírè kǎṅa gbo.

Kpólù wà dzíkò-Ǫdáyé òṅṅlù-Kòrinti

18 Náànyì-bée ró#é, Kpólù wáa òṅu òṅṅlù-Àtèni#é, tsí lo òṅṅlù-Kòrinti. ² Òṅṅlù-Kòrinti#é, òṅu-ìyúdàt òṅu-kǎ wà bè, tsí à náa kpèè ní Àkílà. Tsí nère-Kpòti ní à bíi#é. À náa kpe aya-è gbo ní Kpísilà. Ó dǎ, olù Kòlòdǐyù òṅṅá-idzòba-ilè-Rómàt dǎ ekpa-kǎ si ní òṅu-ìyúdà òṅu kpó ká òṅu òṅṅlù-Rómà òṅṅlù-Ìtálì. Náàtsùgbée bée ní òṅu aya-è méedzi òṅu òṅṅlù-Ìtálì, tsí wáa wà òṅṅlù-Kòrinti si báàyí#é. Òbèè, Kpólù lo kàa sò òṅṅi-òṅu. ³ Itsé-ìrò òkǎntso ní à náa dzó tse#é, itsé-ká mú awò-erā òṅu tse awúré ní. Àtsùgbée bée#é, Kpólù tédzú kí òṅṅi-òṅu, tsí à dzó wà tsit-sé#é má náadzò. ⁴ Tsí nódzó-imírat kǎkǎ#á, Kpólù náa wà lo òṅṅlù-ìkpaḍé-òṅu-ìyúdà òṅu. Tsí à náa mú afí òṅṅwò-è, tsí náa wà wínyè bá òṅu-ìyúdà òṅu òṅu ene yèé

kò dzé òṅu-ìyúdà òṅu#á, tsí náa wà le òṅu si òṅṅá-è kùkùkù ní ká gba afí#é ní òtítí ní.

⁵ Tsí kíbí Silási òṅu Tímòté méedzi ti òṅṅlù-Màkèdóniyà, tsí wáa bá Kpólù#é, ó tédzú ké iwèrè-è kpó, tsí wà ò dzíkò-Ǫdáyé fúne. Náa wà ònyà ayídza fú òṅu-ìyúdà òṅu ní Kírísitò Agbanelà yèé Ǫdáyé tsǎ, tsí bè wá#á ní dzé Yèèsù#é. ⁶ Ó dǎ, òṅu-ìyúdà òṅu#á ní àṅa kàkò rí Kpólù nódzú, tsí à wà búu. Tsí Kpólù gbo gbá àwù-è, tsí wà ònyà òṅu fú òṅu ní: Kpéré, òṅu kò sí náfí-òṅu ró. Bí à tsèrà, afí-ara tǎṅa ká-òṅu ní. Ó dǎ, òṅu, òṅu gbákpá gbésè náfí-òṅu. Òṅu wà òṅu òṅṅi-òṅu gbo òṅṅé, tsí òṅu náko nyí lo òṅṅi-ene yèé kò dzé òṅu-ìyúdà òṅu#á.

⁷ Tsí ó òṅu òṅṅi-òṅu bè, tsí lo òṅṅi-òlòmírè-kǎ. À náa kpe ene nyèṅè ní Títíyò Yúsítù. Ene#é náa né àrísá fú Ǫdáyé, tsí ilé-è wà sómá-ilé-ìkpaḍé-òṅu-ìyúdà òṅu#á bè ké gé ní. ⁸ Òbèè, Kírísíkò onùgbó-ilé-ìkpaḍé-òṅu-ìyúdà òṅu#á gba Ǫlá-wa Yèèsù gbó òṅu ònyà-kpáfe-è òṅu kpó. Tsí ònyà kpíkpò náàṅjírí-ene-Kòrinti òṅu yèé gbó afí yèé òṅu Kpólù wí#é, àṅa gbo, à gba afí#é gbó, tsí à wíwè-Yèèsùt fú òṅu.

⁹ Tsí ó dǎ òṅu-òṅu-òṅu-kǎ, tsí Ǫlá-wa mú ara-è òṅu Kpólù, tsí wà wí fú ní: Èdǐ kó máa dǎe dza! Múgírí, tsí wà fò afí#é làkòò kùkù gé. Máa tsíkò-è gídǐ. ¹⁰ Iṅé yèé tse#é, ò wà náànyì-è si. Tsí òwò-ònyà-kǎ kàkò kǎé, tsí tsoró báe. Ó dǎ, ònyà kpíkpò wà òṅṅlù-bí, tsí dzé tēmi si.

¹¹ Òbèè, Kpólù gbé òṅṅlù-Kòrinti#é bè títí fú dzó-kǎ òṅu òtsùkpá méefa. Tsí náa wà tsékò-afí-Ǫdáyé fú ònyà òṅu.

¹² Tsí ó wáa dǎ òṅṅwèrè yèé Gálíyò dzé kòmàdǎà nère-Àkáyà si#é, tsí òṅu-ìyúdà òṅu mú arū dǎ kpó ní àṅa kàkò rí Kpólù nódzú, tsí à káa múu, tsí faá wáa lo òṅṅi-egbé-àkpèdzó òṅu, ¹³ tsí wà fí fú òṅu ní: Idza yèé bée#é wà tsékò fú ònyà òṅu, tsí wà bàdzé òṅu ní ká sě Ǫdáyé òṅṅlù-òlòmírè-kǎ yèé gbà òṅṅlù-fékúfékú fú ekpa yèé à dǎ si#é.

¹⁴ Kíbí Kpólù bókò dzòṅu si náfí#é fú òṅu gé#é, kòmàdǎà Gálíyò òṅu ká-è gbaḍfí nárū-è, tsí wà wí fú òṅu ní: Óò! Òṅu-ìyúdà òṅu! Ká rētígbè-òṅu! Ó má dzé afí-ìbàdǐ tsítse òkǎlǎkǎ báàyí ní à ké wá#á, òṅu má ma òkǎ fí náfí#é fú òṅu nò. ¹⁵ Ó dǎ, yèé ó dzé ní à wà ráàrà ti náa-èkò òṅu ékò-ònyà òṅu má náa-ekpa tǎṅa ká-òṅu sǐṅú gé#é, ká sě lo káa wo idǐ-è. Òṅu, òṅu kò dzé àkpèdzó fú afí kò dzó afí nyèṅè òṅu.

¹⁶ Tsí Gálíyò fí, tsí à lé òṅu fúdǎ òṅṅi-egbé-àkpèdzó òṅu#á. ¹⁷ Tsí ene yèé wà bè òṅu kpó#é, à tédzú mú Sòtèni onùgbó-ilé-ìkpaḍé-òṅu-ìyúdà òṅu#á, tsí kpaá nódzú-egbé-àkpèdzó òṅu#á bè ké. Ó dǎ, Gálíyò òṅu kò tì òṅu kpe afí-kǎ gídǐ.

Kpólù dǎ òṅṅlù-ìlù-Àntiyótsi

¹⁸ Náànyì-bée#é, Kpólù tó gbé kpíkpé òṅṅlù-Kòrinti#é bè ró. Tsí náànyìwà#á, ó wáa òṅu òṅṅi-inàbí òṅu, tsí gbé Kpísilà òṅu Àkílà tē náànyì, tsí à dǎ òṅṅlù-ìlù-Sírí. Dzò dzò#é, Kpólù ti ta àlé-kǎ fú Ǫdáyé si. Tsí kíbí à tó òṅṅlù-Kèkèrèyà#á, ó fá éwo-è òkòró kpó náàtsùgbé-àlé#é. Tsí àa wò òkò-òdzómi, ¹⁹ tsí lo káa tó òṅṅlù-Èfèsì, tsí ó kò enikèedzi-è òṅu dzò, tsí òṅu ká-è lo òṅṅlù-ìkpaḍé-òṅu-ìyúdà òṅu, tsí wà wínyè bá òṅu. ²⁰ Tsí òṅu-ìyúdà òṅu#á wà wí fú Kpólù ní kó máa yáa òṅu òṅṅi-òṅu. Ó dǎ, Kpólù kò dzé fú òṅu, ²¹ tsí kíbí ó bókò òṅu òṅṅi-òṅu#á, ó wà wí fú

na ní: Bí Ǹdáyé dzé, ònu náko wáa sè wá ró, tsí wáa rí na.

Tsí ó káà wò nókò-odzómi, tsí òde ònlú-Èfésì#é bè, 22 tsí lo ònlú-Kèsàré, tsí tó òde bè gbo ró, tsí gbà lo òYèrúsàlèmi, tsí káà kí òma-egbé-Kírísitò na bè. Tsí náànyì-béè ró#é, ó tó òde bè gbo, tsí sè wáa lo náÀn-tiyòtsì-ilè-Sìrí. 23 Tsí ó gbé bè fú iwèrè-kǎ, tsí ó wáa òde bè gbo, tsí náa wà gbà ònlú kǎkǎ nékpa nékpa néré-Gálàti ònu erè-Firidzi, tsí wà dǎàmí le atènáànyì-Yèésù na àtóorí àkaralé-na kó wǎlè rere.

Àkílà ònu Kpìsílà mèedzi kpàdé bá Àkpòlòsì

24 Níbèé, òma-Ìyúdàt-kǎ gbo wà, tsí à náa kpèé ní Àkpòlòsì. Nìlú-Àlèkísàndè ní à bí#é. Ó ma afò, tsí ma Ìwé-Ǹdáyét gbo tó béè. Tsí ònu gbo wáa tó ònlú-Èfésì#é. 25 À ti tsèkò kpìkpò fúu ti nára-òná-Yèésù Olá-wa, tsí ara-è náa gboná náfi fífò tò béè, títi bí ó wà dzíkò dídí ti nára-Yèésù#é, òtítò yèè wà ònè tútútú#é gé ní náa wà fì#é. Ó dji, afò-iwè yèè Yòhánàt wèt fú ònya na#á sǎnú gé ní ó mà#á. Kò ma afò-kǎ lǎrè béè ró. 26 Tsí ó lo ònlé-ìkpàdé-òma-Ìyúdà na, tsí mú èdǔ kǎ ara-è, tsí káà kpé afò fífò fú ònya na. Níbèé, kíbì Kpìsílà ònu Àkílà rētìgbè-è#é, à rí ní inǎ kǎna bo odé fúu. Tsí à gbèè lo òdara-na, tsí à káà nya òkpì-kíbì à náa fa òná-Ǹdáyé gbà tútútú#é máa fúu ró.

27 Níbèé, Àkpòlòsì#é wáa tsèsèré ní ònu kó lo néré-Àkáyà. Tsí inàbí na dzé fúu, tsí à ko Ìwé-kǎ fúu ní kó ò ní fú atènáànyì-Yèésù yèè na wà ònlú òbí ó lǎkòdò#é. À ko si ònò-iwé#é ní bí ó tó òdara-na, ni ká gbàá náaledzò rere.

Tsí kíbì ó káà tó òbè#é, ene yèè na gba Yèésù gbó gbà òntá-ore-òfé-Ǹdáyé#é, ó gbà fú na ònòna kpìkpò gidì héjú. 28 Ó dji, òndzú-ònya kpó#é, Àkpòlòsì náa wà wínyè, tsí wà le onù si ònè kùkù fú òma-Ìyúdà na títi à kò nyáa djugbà-è náfi#é gidì. Náa wà ké Ìwé-Ǹdáyét, tsí wà ò nya díre fú na ní Kírísitò Agbanelà yèè Ǹdáyé tsǎ, tsí bè wá#á, Yèésù ní.

Kpólù gbé ònlú-Èfésì fú iwèrè-kǎ

19 Níbèé, ònwèrè yèè Àkpòlòsì wà ònlú-Kòrìnti si#é, Kpólù gbo òde, tsí gbà ònòna-òkè yèè na wà néré-ilè-Àsíyà#á, tsí wáa tó ònlú-Èfésì. Kíbì ó tó òbè#é, ó rí atènáànyì-Yèésù kǎna, 2 tsí ó wà bèrè ná ní: Mímì-Ǹdáyét kò ti wò òntá-na ònwèrè yèè à gba Yèésù gbó#éè?

Tsí àna gbo, à ní: Oò! Àna kò ti gbó, tsí ká wínyè-Mímì-Ǹdáyé fú àna wòrí.

3 Tsí Kpólù wà bèrè ná ró ní: Tsí iwè yèésì à wèt fú na?

Tsí à dzònú fú Kpólù ní: À wìwè ti Yòhánàt fú àna.

4 Tsí Kpólù gbo sè wà nya òkpì-è fú na ró ní: Ìdèndè ní! Ó dji, Yòhánà ònu, ó wè fú ene yèè na wò ní àna kó nyílò kpaqà#á. Tsí náa wà fí fú òma-Ìsàràyèlìt na kpó ní ká né àkaralé si òntá-ene yèè bàa náànyì tònun#é. Ó dji, ene#é, Yèésù ní.

5 Tsí kíbì à gbó afò nyèhè na tá gé#é, à fí ní ó dǎkpé-Yèésù Olá-wa, tsí wè fú na. 6 Tsí Kpólù mówó lé òntá-na, tsí Mímì-Ǹdáyé ti wò òntá-na òndì-bè gbòkǎ. Tsí à wà

wí ilú-òmirè na, tsí wà gba afò-Ǹdáyé gbo fì. 7 Àna kpó, à wà kíbì ònya máàmèedzi bé ní.

8 Níbèé, Kpólù náa wà lo ònlé-ìkpàdé-òma-Ìyúdà na, tsí náa mú èdǔ kǎ ara-è, tsí wà wínyè fú ònya na. Náa wà wínyè-kíbì Ǹdáyé bókò wáa dzoyè gbà#á gbo fú na, tsí náa wà le onù si ònè kùkù náatsùgbée ká gba afò#é gbó. Tsí ó wà lo òdara-na béè títi fú òtsùkpá méeta. 9 Ó dji, òma-Ìyúdàt kǎna kèdǔ, tsí kò ní àna kàkò gba afò#é gbó. À náa wà wínyè-ìbàdí na nára-èkò kpó yèè ó wà tse ti nára-Yèésù#é òndzú-ònya na. Kíbì à wà tse béè#é, Kpólù fùdá náànjírì-na, tsí gbè atènáànyì-Yèésù na tē náànyì. Níbèé, ilé-èkò-kǎ wà, tsí dzé ti Tírànò. Tsí Kpólù náa wà lo ònlé-èkò#é, tsí òndzú kòdzú#é, náa wà tsèkò fú ònya na bè nìkǎ. 10 Ó wà tse béè títi fú dǔ mèedzi. Tsí gbà òntá-béè#é, ònya yèè na wà ònlé-Àsíyà kpó#é, ene yèè dzé òma-Ìyúdà gbo, ene yèè kò dzé òma-Ìyúdà gbo, àna kpó, à gbó afò ti nára-Olá-wa.

11 Níbèé, Ǹdáyé fú Kpólù òkpá, tsí náa wà tse inǎ-àwùsì lákú lákú na gbo tó béè, 12 títi à náa ké òdzá kǎna ònu àwù-itsé kǎna gbo wá, tsí bí à mú na kǎ ara-Kpólù#é, à náa ké na lo káà lé òntá-àkòrò na, tsí àrò-na náa tù ná, tsí ene yèè na edzòt na wà dǎkpò fú#é, odzú-na gbo náa tù kpó.

13 Ó dji, òma-Ìyúdà kǎna gbo wà ònlú#é bè, tsí à náa wà lo òndì òndì na wé rí ní àna wà lé edzò na sè náànyì-ònya na. Tsí àna gbo, à wáa wò ní àna kó lo ètse-Yèésù, tsí wà ò lé edzò na sè náànyì-ene yèè na à wà dǎkpò fú#é. Tsí à náa wà fí ní: Nónù-ètse-Yèésù, ene yèè Kpólù wà dzíkò-è wé rí#é, àa wà wí fèe ní kóyá! Sè náànyì-è!

14 Nìlú#é, inàbí mèedze kǎna ní náa wà tsitsé-ìrò nyèhè#é. À náa kpe boba-na ní Sèkéfà. Òma-Ìyúdà na ní, tsí ó dzé onùgbò-atsebo-Ǹdáyét na. 15 Níbèé, edzò yèè wà dǎkpò fú ene nyèhè#é wà dzònú fú inàbí mèedze na#á ní: Yèésù? Nì màa rere. Kpólù gbo, ò ma ene yèè ònu gbo dzé#é. Tsí èhè fe, nè è dzé ná?

16 Tsí ene yèè edzò#é wà dǎkpò fú#é fò si òntá-idza na#á, tsí àmì-è lǎre tija, tsí ó kpa ná rere tó béè títi fa àwù ya nára-na, tsí dǎàkpà si nára-na, tsí à sá fùdá ònlé#é nèèwò nèèwò.

17 Tsí ene-Èfésì na kpó, ene yèè dzé òma-Ìyúdà gbo, ene yèè kò dzé òma-Ìyúdà gbo, àna kpó, à gbó inǎ yèè tse idza na#á béè#é. Tsí dzidzi lákú-kǎ mú na kpó, tsí à wà nye Yèésù Olá-wa tó béè. 18 Náànjírì-ene yèè gba Yèésù gbó na#á, ònya kpìkpò náa wá, tsí wà wí inǎ-àròkpà yèè na à wà tse#é gǎgǎ òndzú-ònya kpó. 19 Tsí náànjírì-ene yèè na náa tsogù#é, ònya kpìkpò ké Ìwé-na wá, tsí à kpaqí na si òndì òkǎntso màlèè, tsí à tǎná gú na kpó. Inǎ yèè à ko si ònwé na#á náa díre bí à náa tsogù gbà#á. Tsí à sére owó-ìwé na#á kpó, tsí ó dzé owó-ìrè-èfé, eyo egbèrú egbèrú òna maá lé nógòodzi (50.000). 20 Béè ní èsì-afò-Olá-wa wà bà máa lǎkòdò wé rí ònu ikpá lákú-è#é ònèé.

21 Náànyì-kíbì inǎ nyèhè na tse wáa lo tá#á, Kpólù wáa tsèsèré ní ònu má gbà ònlé-Màkèdóniyà, tsí bó néré-Àkáyà, tsí ònu má káà ò lo ònlú-Yèrúsàlèmi ònkèé. Tsí ó ní: Bí ònu lo òYèrúsàlèmi tá, ó wà ní ònu kó wáa lo ònlú-Rómàt gbo.

²² Tsí ó rá ònyà méèdzì-kǎ náànjírí-ene yèè náa tse lèg-bè-è ña#á, Tímòtè òṅu Èràsítò, ní ká ló ñlè-Màkèdóniyà, tsí à ló. Ó dī, òṅu ká-è kí ñlè-Àsíyà#á bè fú iwèrè-kǎ oḍé.

Ìlú-Èfésì wà rò kpó náàtsùgbé-olí-Yèèsù ña

²³ Ñhùwèrè nyèṅè#é, ònà-Yèèsù Olá-wa yèè ònyà ña wà fà#á dī afṛ lákú-kǎ si gīdī hénjù ñhùlú-Èfésì#é. ²⁴ Ñhùlú#é, ònyà-kǎ wà bè, tsí dzé atserētí, tsí à náa kpèé ní Ìmètírù. Tsí ilé-ṅe abo-kǎ gbo wà bè, tsí à náa kpe ṅe#é ní Àtèmísi. Nběè, Ìmètírù#é náa wà yó irè-èfè, tsí wà ñ tse ilé-ṅe tsígíqí tsígíqí ña ñhùwàwà-ilé-Àtèmísi#é tútútú, tsí náa wà tàá fúne. Tsí gbà ñhà-itsé nyèṅè#é, kò tsi owó-aréma ní náa wà sǎ fú àtsìtsé-è ña#á.

²⁵ Tsí ó dī nódzò-kǎ, tsí Ìmètírù#é kpe àtsìtsé-è ña òṅu ene yèè wà tsìtsé-irò nyèṅè ña kpó#é kpérí, tsí wà fṛ fú ña ní: Tèmi ña! Àṅa rá ní. Àṅa kpó, à mà ní itsé nyèṅè#é ní àṅa wà tse, tsí ayé-àṅa tǔ si kpó#é nò. ²⁶ Tsí à si wà rí, tsí wà gbó ṅé yèè wà tse báàyí gbo#é. Kpólù, idza nyèṅè#é, wà kóne, tsí wà fṛ ní ṅe yèè ònyà ña tse#é, ní kò tsi ṅe gīdī gīdī ní. Tsí ó le ṅu si náfṛ#é títí ònyà kpíkṛò kpíkṛò kparò isèrè, tsí wà tè náànyì-è. Tsí kò si dzé ñhùlú-Èfésì bí sǔjù gé ní ó wà tse bèè#é, afṛ#é bṛḍé kó gba ilè-Àsíyà#á kpó kòdzá. ²⁷ Báàyí#é, òṅu wà rí ní ṅé-ìbàdǐ-kǎ bókó tse. Itsé-àṅa#á kàkó gbadzé ró. Tsí yèè yó#é, ilé-ṅe lákú Àtèmísi#é gbo kàkó gba fíníkí nódzú-ònyà ña ró. Ká rí káyí, ṅe yèè ékò-è wà fí, tsí ònyà yèè ña wà ñlè-Àsíyà kpó#é wà sè, tsí ònyà ña gbo kpó náyé gbaṅgba#á wà sè#é, lílákú-è nákó nyàbò nò.

²⁸ Tsí kíbí ene yèè wà bè ña#á gbó afṛ nyèṅè ña gé#é, ó dzà ña nára. Tsí à kpé igbe dǐqá, tsí wà fṛ ní: Àtèmísi ní lákú#é ood! ṅe-ene-Èfésì ña ní tó bèè#é.

²⁹ Gbòkǎ#á, ilú#é wà rò wérí kpó gòrògòrògòrò. Tsí ònyà ña ñḍe kpó nyàgǎǎ, tsí làkòò ñhṛṛ-ìkpérí lákú-kǎ. Tsí à ló káà mú ene-Màkèdóniyà méèdzì-kǎ gbo yèè ña dzé enikéèdzì-Kpólù#é, Gàyù òṅu Àrísítàkò, tsí fà ña ló ñhṛṛ-ìkpérí#é. ³⁰ Tsí Kpólù gbo wò ní òṅu má ló náànjírí-ònyà yèè kpérí si ña#á. Ó dī, atènáànyì-Yèèsù ña kò fúu. ³¹ Àtsìtsé-idzòba lákú kǎṅa gbo ñlè-Àsíyà#á dzé ñdza-è, tsí wà ñhùlú#é bè. Àṅa gbo, à bekò wáa ló fúu ní àṅa tsikalè fúu ní esè-è kó máa tè ñhṛṛ-ìkpérí#é bè.

³² Ñhùwèrè nyèṅè#é, ìdī-ìkpérí#é dī òmírè si kpó. Tsí ònyà kǎṅa wà dúgbe-irò-kǎ, tsí olòmírè ña gbo wà dúgbe-irò-òmírè. Ó dī, ònyà kpíkṛò gīdī kò tì ma ṅé yèè báa wá, tsí ònyà kpó wáa kpérí si bèè#é. ³³ Tsí òma-Ìyúqàt ña tèle ònyà-kǎ si ñwádzú-afṛ#é. À náa kpe ene#é ní Àlèkísàndè. Tsí à nya òkpì-ṅé yèè wà tse#é fúu, tsí ó tsowó fú èrò#é ní afṛ-kǎ wà fú òṅu, tsí òṅu bókó fṛ, tsí ñ gbè fú tòṅu ña. ³⁴ Ó dī, à rí mà ní òma-Ìyúqà ña ní ó dzé#é, tsí à tó bu igbe ta ró, tsí wà fṛ ní: Àtèmísi ní lákú#é ood! ṅe-ene-Èfésì ña ní tó bèè#é. Tsí à dúgbe#é bèè tsùu títítí fú iwèrè-àngo méèdzì.

³⁵ Tsí ñhàntǎ-è#é, akòwé-ilú#é dá igbe#é doro, tsí ó wà wí fú ña ní: Ene-Èfésì ña, òṅu ní fòò, nèè tútútú bṛ ñhàlè, tsí kò mà ní ene-ilú-Èfésì ña wà ḍe ilé-ṅe lákú Àtèmísi#é, tsí wà ḍe iwànwà-è gbo yèè tì òrṛ dzi wá#á ná? ³⁶ Nèè kó nyáa fṛ ní òḍòbò ní? Tsí bí ó dzé bèè, ó wà ní inò-ṅa kó tǔ nò. Tsí tǎná ká wà dá ṅé-kǎ gbo si#é, isèrè kó wà tó ña rere. ³⁷ Ká rí káyí! Ene yèè ña à ní àṅa

fà wá bí ña báàyí#é, à kò tsole ṅé-kǎ ñlè-ṅe#é, tsí à kò si wí afṛ-ìbàdǐ-kǎ gbo nára-è. ³⁸ Bí ó tsi Ìmètírù òṅu enikéèdzì-è yèè ña dzó wà tsìtsé òkǎntso#é wà wo ká kpe ònyà-kǎ nédzò, òdzò-èdzò kpíkṛè ña wà si, tsí kòmadǎǎ ña gbo wà si nò. Nběè ní ó wà ní ká kè afṛ-ṅa ña ló#é. ³⁹ Tsí bí afṛ-òmírè kǎṅa gbo wà fú ña, ká wáa fṛ ñhṛṛ-ìkpàḍé-èdzò-ilú#é. Bèè ní ó wà ní ká tse#é ñhèè. ⁴⁰ Ó dī, bí àṅa kò máa tse, à nákó bá àṅa fṛ ní àṅa ní wà dá afṛ si#é oo. ṅé yèè tse#é, bí à ní àṅa kó fṛ ṅé yèè bá ìkpérí yèè#é wá báàyí#é, àṅa kàkó nyáa wíi.

Tsí ṅu-akòwé#é dzilè bè, tsí ó lé ña ní kúnukú kó ló ñlè, tsí àṅa kpó, à gbèya.

Kpólù ló ñlè-Màkèdóniyà òṅu ñlè-Gèrèkì

20 Nběè, ñhùwèrè yèè ilú#é wáa tǔ kpó dzùu#é, Kpólù kpe atènáànyì-Yèèsù ña kpérí, tsí dǎàmí le ña. Tsí ó ní òṅu bókó ló, tsí ó ñḍe, tsí ló ñlè-Màkèdóniyà. ² Tsí ó rè wérí erè-iyabè ña, tsí dǎàmí le atènáànyì-Yèèsù ña ṅé kpíkṛò. Tsí ó wáa ñḍe bè, tsí ló ñlè-Gèrèkì, ³ tsí ó gbè bè gbo fú òtsùkpá méeta. Tsí kíbí ó bókó wò nókò-òdzómi ló ñlè-Sirí#é, ó gbó ní òma-Ìyúqàt ña mú arū ḍé kpó ní àṅa kó tsoró bá òṅu. Nběè, ó kparò isèrè, tsí ó ní òṅu kó tédzú sè gbà ló ñlè-Màkèdóniyà fú ara-òṅu. ⁴ Ó dī, ònyà kǎṅa tè náànyì-Kpólù ló. À náa kpe ònyà-kǎ ní Sòkpàtá òma-Kpírò ñhùlú-Bèrè, tsí kpe ònyà-kǎ gbo ní Àrísítàkò, tsí kpe ònyà-kǎ gbo ró ní Sèkónḍò ñhùlú-Tèsàlònikì, tsí ònyà-kǎ gbo dzé Gàyù ñhùlú-Ḍèrèbè, tsí ònyà-kǎ gbo dzé Tímòtè. Tsí ònyà-kǎ gbo dzé Tùtsikósi, tsí ònyà-kǎ gbo dzé Tírófí. Àṅa méèdzì#é gbo tì ñlè-Àsíyà. ⁵ Nběè, àṅa kpó, à tsúwádzú-wa ló, tsí wà doro ḍé wá ñhùlú-Tòràsi. ⁶ Ó dī, àwa òṅu#é, kíbí à dze òḍṛ-Kpónò àrikét tǎ#á, àa wò nókò-òdzómi tì ñhùlú-Filíkṛò, tsí nódzò-èkéerú-è#é, àa ló káà bá ña ñhùlú-Tòràsi#é, tsí àa dzó tse adzà-kǎ ñhùlú#é bè.

⁷ Nběè, ó dī náalé-òdzòsè, tsí àa kpérí ní àa kó dzó dze dzídze-Olá-wà, tsí Kpólù wà wínyè bá ìdī-idzokó#é. Tsí kíbí ó bṛ ilè kó má gé, tsí kó bṛ ló#é, ó wà wínyè làkòò títí ṅààṅa ña. ⁸ Ñlè-isǎnjú-kǎ ní àa kpàḍé si#é, tsí à tó kǎndé kpíkṛò si ñhṛṛ#é. ⁹ Nběè, òmòtsò-kǎ gbo wà bè, tsí à náa kpèé ní Yútútsi, tsí ó dzokó nárū-òdzúábó si. Tsí kíbí Kpólù wà wínyè kpíkṛè tó bèè#é, idza#á sṛrū ló kédéḍé. Tsí kíbí ó wà nórū#é si gba#á, kò nyáa ḍū ara-è ró, tsí ó tsubú tì bè ñhà-ísǎnjú-èkéeta ñbí à wà si#é wá ñlè gbim. Tsí à wá ní ká wáa kèe, tsí ó tì kú si. ¹⁰ Tsí Kpólù tì wá, tsí balè si ñhà-è, tsí fṛ, tsí tsíi féléé, tsí wà wí fú ña ní: Èḍṛ kó máa dá ña, ó wà náàyè si.

¹¹ Nběè, Kpólù sè gu ilé#é ló, tsí ó kè kpónò, tsí bùú, tsí dze. Tsí ó tó wínyè fú ña bèè ró títí fú ilè má. Tsí ó ñḍe ñdī-ṅa, tsí bṛ ló. ¹² Ó dī, idza òmòtsò#é òṅu sè dzi wá náàyè si ñhṛṛ-è, tsí à gbèè wáa ló ñlè, tsí èḍṛ-àṅa kpó dzilè ñhèè.

Kpólù wà wínyè fú onùgbó-egbé-Kírísítò ña ñhùlú-Èfésì

¹³ Náànyì-bèè#é, àwa òṅu, àa wò nókò-òdzómi, tsí dzi ñwádzú ló ñhùlú-Àsò. Kpólù tì fṛ fú wá ní àa kó kpàḍé òṅu bè, ṅé yèè tse#é, ó wò ní òṅu kó gba ònà-ìlè

14 Tsí kíbí ó wáa bá wa ñhílú-Ásò#é, ó wò nókò-odzómi bá wa bè, tsí àa lo káà dóro ñhílú-Mitilèni. 15 Tsí àa ñde bè gbo, tsí ñlè má-è#é, àa káà tó sómá-ilú-Tsiyò. Tsí nódzò-èkéèdzi-è#é, àa káà tó ñhílú-Sámò. Tsí ó qí nódzò-èkéeta-è, tsí àa lo káà tó ñhílú-Milèti. 16 Àa lo bè, tsí gbà nákpálà-kà-ilú-Èfési, inyé yèè tse#é, Kpólù kò wò ní ònu kó yà lo bè. Kò wò ní ònu kó kpé ñlè-Àsiyà, tsí iwèrè kó wáa lo fú ònu. Ó qí, inyé yèè ó wà lé#é gé ní dzé ní kó yáa, tsí bóyá ní kó tó ñhílú-Yèrúsàlèmi, tsí yáa bá dǔf-Dzída titǔ† yèè à bókò dze#é.

17 Ñbèé, kíbí àa wà rɔ esè ñhílú-Milèti#é, Kpólù be ònyà-kà lo ñhílú-Èfési#é ní kó lo káà kpe onùgbó-egbé-Kírísítò-ibè ña wá fú ònu. 18 Tsí ó káà kpè ñá, tsí kíbí à wáa tó ñdò-è#é, ó wà wí fú ña ní: Títí nódzò yèè ònu kó wá náàñírí-ña ñlè-Àsiyà#á, à ma kíbí ònu gbé gbà ñhèwèrè ìmarù yèè ònu tse ñdì-ña kpó#é. 19 Ònu tsitsé fú Olá-wa ònu iròlè ònu inyókù nódzú. Tsí kíbí cma-Ìyúdà† ña náa wà mú arù dé kpó ní àna kó kpa ònu nòókù#é, ònu náa wà réré kpíkpò. 20 Tsí à mà gbo ní inyé kpó yèè náko mówó gbè fú ña#á, ònu dzíkò-è fú ña. Ònu kò dɔbo nára-inyé-kà kpókpó fú ña. Ñnò-ilé ña gbo, nódzú-ònyà ña gbo, ònu náa wà tsékó fú ña. 21 Ònu náa wà le onù si náfì#é fú cma-Ìyúdà ña gbo ònu ene yèè kò dzé cma-Ìyúdà ña#á gbo ní ká nyilò kpaqà, tsí ká wá ñdì-Òdáyé, tsí ká gba Yèésù Kírísítò Olá-wa gbó.

22 Báyí#é, Mímí-Òdáyé† mú ònu ñkpá ní ònu kó lo ñYèrúsàlèmi, tsí ònu wà nònnà-è si làkòò. Tsí ònu kò si ma inyé yèè bókò káà tse ònu bè#é. 23 Ó qí, inyé yèè ònu mà gé#é ní dzé ní ñhílú kàkà kpó ñbí ònu náa tó#é, Mímí-Òdáyé náa wà kárá ònu ní à náko mú ònu si nèèñà, tsí ònu náko wáa bá ìréré kpíkpò kpaqè. 24 Ó qí, ònu ti mú ikú-ònu tà ná. Ònu wà wò ní ònu kó rē ònà-ònu tá, tsí ònu kó tse itsé yèè Yèésù Olá-wa ñ cɔwó-ònu#é dzálè. Ó dǎtsé fú ònu ní ònu kó dzíkò dídǔ-kà fúne ní Òdáyé náa tse ore-òfé fúne. Tsí bí ònu náko nyáa tseé dzálè#é, inyé-kà kpókpó kàkò kpádzú fú ònu ró.

25 Dzòò dzòò#é, ònu náa wà gbà ñntà-ña kpó, tsí wà dzíkò fú ña ní Òdáyé bókò wáa dzoye si ñntà-ña. Ó qí báyí#é, ònu mà ní òkà-ña-kà kpókpò kàkò rí ònu láyé ró. 26 Àtsùgbée béè ní ònu wà le ònu si ñnè kùkùkù fú ña nómbe ní bí ònyà-kà mú ara-è tsèrá, ó tse afì-olá-è ònu ká-è. Kò ti ñdò-ònu, 27 inyé yèè tse#é, ònu kò dɔbo nára-inyé-kà kpókpó fú ña. Kà kàa béè, ètò yèè Òdáyé tse si kpó#é, ònu dzíkò-è fú ña. 28 Ó qí, ká tsó éwo-ara-ña rere nára-àna ká-ña ònu nára-agbo-Òdáyé yèè wà bè#é. Ó qí, Mímí-Òdáyé mú agbo#é cɔwó-ña ní ká wà rí ità-è. Agbo-Òdáyé#é wà kíbí agbo-àgùdǎ bé ni, tsí à dzé aró-agbo#é fúu. Tsí kíbí aró-àgùdǎ-kà náa tódzú àgùdǎ-è ña rere#é, àna gbo ká wà tódzú agbo-Òdáyé#é béè. Agbo#é, Òdáyé tse tsí kó dzé tònju ká-è gbà ñntà-àmbara Cma bíbí-è yèè dǎ ñlè#é. 29 Tsí ònu mà gbo ní bí ònu wáa ñde ñdì-ña tá, ònyà kàna náko wáa wá náàñírí-ña. À náko wáa fú agbo-Òdáyé#é. Ene nyèñe ña náa tse kíbí òkòòkò ña náa wáa fú agbo-àgùdǎ ña bé#é ni. 30 Tsí náàñírí-àna ká-ña gidì#é, ònyà kàna gbo náko ñde, tsí wà fɔ afì-òdòbò ña náàtsùgbé-atènáànyì-Yèésù ña kó nyí, tsí wà tē náànyì-ña làkòò. 31 Ó qí, ká

wà dǎdzáyè, tsí ká wà tédzú gbo ní osá-kà, òru-kà títí fú dǔf méeta#á, ònu náa wà fú ònyà kàkà ñfèénò títí inyókù náa wà nódzú-ònu si náàtsùgbé-ña.

32 Báyí#é, ònu wà mú ña cɔwó-Òdáyé, tsí wà bèrè ní afì-ore-òfé-è tsitse kó kí ñnsèrè si fú ña. Afì#é nékpá, tsí náko tse tsí àkaralé yèè à né si ñntà-Òdáyé#é náko wòlè, tsí tse tsí à náko dzogù-inyé-ire ña gbo yèè Òdáyé kpaqì si fú ene yèè ña kpó dzé tēè#é. 33 Ó qí, odzú-ònu kò si kí ñntà-owó nàmi siká nàmi inyé-èbò-ara-ònyà-kà kpókpó gbo. 34 Tsí àna ká-ña gidì, à mà ní cɔwó tònju ká-ònu ní ònu ñ tsitsé, tsí ñ bané ara-ònu, tsí ñ bané enikèèdzi-ònu ña gbo#é. 35 Ó qí, ñnò-inyé kpó yèè ònu náa tse#é, ònu náa wà nyà dǎre fú ña ní ó wà ní ká wà tsitsé kùkù náàtóoríi ká nyáa wà mówó gbè fú ene yèè kò nékpá ña#á. Tsí àna kó wà tédzú afì yèè Yèésù Olá-wa ònu ká-è gbo ti fì si#é. Ó ní: Bí ònyà-kà náa wà tsòyà fúne#é, náa gba kùsèè láre ene yèè náa wà gba inyé nówó-ne làkòò gé#é.

36 Ñbèé, onù-Kpólù dzilè bè, tsí ó ñde kálè bá ña kpó, tsí wúure fú Òdáyé. 37 Tsí àna kpó, à fì nókù, tsí wà fì Kpólù, tsí wà mówó bɔ. 38 Tsí inyé yèè kpara fú ña lárè#é ní dzé ní Kpólù wí fú ña ní à kàkò rí ònu láyé ró. Tsí à sē Kpólù nònnà títí ó káà wò nókò-odzómi.

Kpólù làkòò ñYèrúsàlèmi

21 Náànyì-béè#é, àa ñde ñdì-onùgbó-egbé-Kírísítò-ene-Èfési ña, tsí káà wò nókò-odzómi, tsí gbà gāgā lo ñhílú-Kísi. Ñlè má-è, àa ñde bè, tsí káà tó ñlè-Ròqó, tsí àa ñde bè gbo, tsí lo káà tó ñhílú-Kpátára. 2 Kíbí àa tó ñbè#é, àa rí cǔkò-odzómi òmírìè-kà, tsí ó làkòò nère-Fènisì ñlè-Sìrì, tsí àa wò ñnè, tsí dzi nònnà ró. 3 Tsí àa làkòò, tsí káà mú ilè-Sìkpìrò wò ñwádzú-wa bé, tsí àa kòò dzòò náawòòsi-wa, tsí káà bó ñlè-Sìrì. Tsí àa lo káà tó ñhílú-Tíre, tsí àa tì. Tsí cǔkò-odzómi#é ti arù ña si bè. 4 Ñhílú-Tíre#é, atènáànyì-Yèésù kàna wà bè, tsí àa rí ña, tsí àa tse adzà-kà ñdì-ña bè. Tsí kíbí Mímí-Òdáyé† wà ñntà-ña si#é, à wà fì fú Kpólù ní kó máa lo ñhílú-Yèrúsàlèmi ró. 5 Tsí kíbí adzà nyèñe tá wáa lo#é, àa ñde ní àa kó dzi nònnà, tsí àna gbo, à ñde kpó, aya gbo, cma gbo, tsí sē wá nònnà fùdǎ náàñírí-ilú#é. Tsí àa tó nètí-àhū, tsí àa kálè bè, tsí wúure fú Òdáyé. 6 Tsí àa mú ònà kpé bè, tsí àa wò nókò-odzómi, tsí dzi nònnà, tsí àna gbo, à sē bò lo ñlè.

7 Ñbèé, àa ti ñhílú-Tíre nókò-odzómi, tsí káà tó ñhílú-Tòlèmási. Kíbí àa tó ñhílú#é, àa lo káà kí ñnàbí yèè ña wà bè#é, tsí tse cǔdzò-kà ñdì-ña. 8 Ñlè má-è, àa ñde bè, tsí lo káà tó ñhílú-Kèsàré. Kíbí àa tó ñbè#é, àa lo ñlè-Filìkpò, tsí sò ñdò-è. Filìkpò#é dzé adzíkò dídǔ fúne wérisi, tsí ó wà náàñírí-ònyà méedze yèè ña à tsǎ dzòò dzòò ñYèrúsàlèmi#é. 9 Cma-è cɔwó#é méerè kàna gbo wà, tsí à kò ma cɔk, tsí àna méerè méerè#é kpó dzé agbáfì-Òdáyé fì† ña. 10 Tsí kíbí àa wà bè si ó ti tse cǔdzò méelóle kàna#á, agbáfì-Òdáyé fì†-kà gbo ti nère-Yùdèyà. À náa kpèè ní Ágábù. 11 Tsí ó wá ñdì-wa, tsí gba dídì-Kpólù, tsí ñ de esè ònu cɔwó tònju ká-è ña, tsí ní: Mímí-Òdáyé wà wínyè-kà. Ká rētígbè, tsí ká gbó. Ó qí, ene yèè dzé olí-dídì#é, kíbí ònu de ara-ònu gbà#á, béè tútútú ní cma-

† È káà ká Ìwé-Itsé 6:3-6.

Ìyúqàt̄ ña náko qe ene nyèhè ñhílú-Yèrusàlèmi, tsí à náko múu bɔwɔ-ònyà-ilú-àledzò ña#á.

¹² Kíbí àa gbó bɛɛ#é, àwa gbo, ìnàbí yèè ña gbo wà ñhílú-Kèsàré bɛ#é, àa tsikalè fú Kpólù títítí ní kó máa lo ñhílú-Yèrusàlèmi#é ró. ¹³ Tsí Kpólù gbo gboñù fú wa, tsí ní: Kíbí àa wà sɔkú bɛɛ#é, àa bókó mú ara kú òñu ñhèè nò. Ó d̄i òñu, òñu dzé ní ká qe òñu, tsí gid̄i#é, òñu kó kàà kú ñYèrusàlèmi náatsùgbé-Yèésù Olá-òñu.

¹⁴ Tsí àa kò tì nyáa kparɔ isèrè-è gid̄i. Ñbèé, àa kò le òñu si ñhèè ró, tsí àa tédzú f̄i ní: Olódzò kó tse awù-è.

¹⁵ Ñbèé, náanyi-ɔdzò méelóle kãña ró#é, àa kpadí, tsí ñde dzi nòñnà-ilú-Yèrusàlèmi. ¹⁶ Tsí atènáanyi-Yèésù kãña ñhílú-Kèsàré#é bɛ tɛ náanyi-wa, tsí gbé wa lo ñd̄i-Nàsòni, tsí àa lo kàà sò ñd̄i-è. Ene-ilè-Sikpíró ña ni, tsí òñu gbo ti wà tɛ náanyi-Yèésù iwèrè-è dzé.

Kpólù kpàqé bá Yàkúbù òñu onùgbó-egbé-Kírísitò ña

¹⁷ Ñbèé, kíbí àa kàà tó ñYèrusàlèmi#é, ìnàbí yèè wà bɛ ña#á gbà wá náyè títé. ¹⁸ Ñlè má-è#é, àwa Kpólù méedzi dzò lo ñd̄i-Yàkúbù. Tsí onùgbó-egbé-Kírísitò ña gbo kpàqé si bɛ kpó. ¹⁹ Tsí Kpólù mú okū bɔwɔ-ña, tsí kpèrɔ nékpa nékpa fú ña ti nára-ìñé kpó yèè Ìdáyé tse gbà ñhà-è náàñírí-ene yèè kò dzé ɔma-Ìyúqà ña#á.

²⁰ Tsí kíbí à gbó bɛɛ#é, à nye Ìdáyé, tsí wà f̄i fúu ní: Ìnàbí-wa, af̄i-kà wà. Kó rí kíbí ònyà-ègbèlèègbè-kà náàñírí-ɔma-Ìyúqà ña nyí, tsí né àkaralé si ñhà-ɔlá-wa, tsí àña kpó à bané ekpa-Mòsèt̄ nówó méedzi si#é káyí. ²¹ Ó d̄i, kó gbó ñé yèè ònyà ña wà f̄i fú ña ti nára-è#é. À ní: Ó wà kó ɔma-Ìyúqà yèè ña wà ñhílú-àledzò ña wérí#é ní ká máa r̄é si nékpa-Mòsè ró. Ó d̄i, ká máa dákót̄ fú ɔma-ña ña ró, tsí ká máa tsorò-ɔma-Ìyúqà ña gbo ró.

²² Tsí à wà f̄i fúu ró ní: Bí àña kó tse fáà báàyí? Ó d̄i, à kàkò ko àrimáa mà ní ó wá náàñírí-ilú#é si. ²³ Báàyí#é, àña bókó fúu ñf̄één-kà, tsí kó tse si ñhà-è. Ònyà méer̄è kãña wà náàñírí-àña, tsí à talé-kà fú Ìdáyé si.

²⁴ If̄één#é ní wà dzé ní kó tɛ náanyi-ña, tsí ká dzò lo kàà gba àf̄ará, tsí kó sã owó-ebɔ ña si nárú-ña, tsí ká wáa fá éwo-ña ñkòóró ñhèè. Ñbèé, ònyà kpó náko mà ní af̄i yèè ña à wà f̄i ti nára-è#é ni, òdòbò ni. Tsí à náko rí mà ní òñu ká-è gid̄i gbo wà r̄é si nékpa-Mòsè. ²⁵ Ó d̄i, ti nára-ene yèè ña kò dzé ɔma-Ìyúqà ña, tsí àña gbo, à né àkaralé si ñhà-ɔlá-wa#á, àña ko iwé, tsí f̄i isèrè yèè àña ké#é si ñhè lo fú ña. Ìsèrè#é ní dzé ní: Ká máa dze er̄a yèè à ñ tsebo#é ró. Èkéèdzì-è#é, bí à kpa er̄a-kà, tsí àmbara kí ñhò-è, tsí kò d̄a ñlè, ká máa dzeé. Ká máa dze àmbara gbo. Tsí ká wà nya èwò yèè ña wà náya òñu nòko ñiné#é gbo.

²⁶ Tsí Kpólù dzé, tsí gbé ònyà méer̄è ña#á, tsí ó d̄i ñlè má-è, tsí ó gba àf̄ará#á bá ña. Tsí ó lo ñlè-Ìdáyé, tsí kó kàà d̄ire ɔdzò yèè orò-àf̄ará#á náko kò fú ònyà méer̄è ña#á, tsí ká tsebo fú kúnukú ñhèè#é.

À mú Kpólù kíbí ó wà ñlè-Ìdáyé si#é

²⁷ ɔdzò méedze ní orò-àf̄ará#á náa gbà t̄áná kó t̄á#á. Ñbèé, ó bɔ oqé, tsí ɔdzò méedze#é kó kò gé, tsí Kpólù lo ñlè-Ìdáyé, tsí ɔma-Ìyúqàt̄ kãña yèè ti ñlè-Àsíyá#á rí

bè, tsí à sò èrò#é kpó, tsí à ñde nyàgãã, tsí ɔwɔ-ña t̄éé.

²⁸ Tsí à wà dúgbe, tsí wà f̄i ní: ɔma-Ìsàràyélit̄ ña, è múu bá wa qé ooò! Idza#á ñhèé, òñu ní náa wà tsèkó fú ònyà ña kpó ñh̄d̄i ñh̄d̄i ña, tsí èkó#é bàkó f̄i ilú#é òñu ilé-Ìdáyé#é, tsí ekpa-Mòsèt̄#é gbo, à kàkò tse si ñhà-è ró. Tsí yèè yɔ#é, ó gbé ene yèè kò dzé ɔma-Ìyúqà ña#á gid̄i gbo wò ñh̄lè-Ìdáyé#é. Ó gbèèr̄í id̄igbé-Ìdáyé#é ñhèè nò.

²⁹ À f̄i bɛé, ñé yèè tse#é, à rí Kpólù òñu àledzò-kà ñhílú-ña bɛ. Àledzò#é, Tírófi ti ilú-Èf̄èsì ni, tsí kò dzé ɔma-Ìyúqà ña. Tsí à d̄édzú ní bóyá Kpólù gbé òñu gbo wólé-Ìdáyé#é ni. ³⁰ Af̄i yèè à wà f̄i yí, ilú#é wà rò wérí kpó, tsí ònyà ña tsé kí, tsí wà b̄i ti nòòt̄á nòòsì, tsí wáa tó. Tsí à mú Kpólù, tsí f̄aá f̄udá ñkpatá-ilé-Ìdáyé#é, tsí gbòkã gé#é, à sé èkū ña. ³¹ Tsí ɔma-Ìyúqà ña wà wò ní àña kó kpa Kpólù nòòkú. Ó d̄i, sòdzà-ene-Rómàt̄ ña wà ñhílú#é bɛ, tsí ògã-ña gbó ní bɛé ní ilú-Yèrusàlèmi#é wà rò wérí kpó#é. ³² Kíbí ó gbó bɛɛ#é, kóyá kóyá gé#é, ó gbé ògã-sòdzà kãña òñu sòdzà kãña gbo, tsí à sùré wáa lo ñd̄i-èrò#é. Tsí kíbí ònyà ña rí ògã#á òñu sòdzà ña bɛ#é, à mí Kpólù kpíkpa. ³³ Ñbèé, ògã#á timá Kpólù, tsí ní ká múu, tsí ká mú wòrò méedzi soó. Tsí ó wà bèrènyè ní: Nèé dzé ene#é, tsí kí ó tse?

³⁴ Tsí náàñírí-ene yèè ña kpérí si bɛ#é, ònyà kãña wà dúgbe ir̄ò-kà, tsí olòmír̄è ña gbo wà dúgbe ir̄ò-òmír̄è. Tsí kíbí igbe#é wà gbà tó#é, ògã-sòdzà ña#á kò nyáa ma òkã náf̄i#é tútútú gid̄i. Tsí ó ní ká tédzú gbé Kpólù lo kàà si nádzo-sòdzà ña. ³⁵ Kíbí à gbèè l̄àkòò, tsí kàà tó ñd̄i-àtègù ñbí à náa gù wólé#é, èrò#é wà tse líle tó bɛé, tsí ó wà ní sòdzà ña kó kée bané ni. ³⁶ Tsí ònyà kpó tɛ náanyi-è l̄àkòò, tsí wà dúgbe ní: Ká kpòkú-è!

Kpólù wà f̄i af̄i-arù-è

³⁷ Ñbèé, kíbí à bókó gbé Kpólù wò nádzo-sòdzà ña#á, ó wà wí fú ògã-sòdzà ña#á ní: Òñu tsikalè, kó fú òñu nòñnà, tsí òñu kó wíinyè-kà qé.

Tsí ògã#á wà dzòñu fúu ní: Hàá! Nà f̄i gèrèkii? ³⁸ Òñu d̄édzú idza-kà yèè ti néEdzíkpití ñh̄yàsèè-kà bɛ#é ni nò. Idza yèè d̄á af̄i si, tsí gbé ònyà kò gbòr̄r̄à egbàa egbàa ònà méedzi (4000) kãña lo nòd̄j̄á#á. Òñu d̄édzú òñu ni.

³⁹ Tsí Kpólù ní: Òò, kò tsi òñu ni. ɔma-Ìyúqàt̄ ña ní òñu dzé#é, tsí òñu ti ñhílú-Tàrisì ñlè-Silíkì. Ìlú l̄ákú-kà ni. Òñu tsikalè, kó fú òñu nòñnà, tsí òñu kó wíinyè-kà fú ònyà ña.

⁴⁰ Tsí ògã-sòdzà ña#á fúu nòñnà, tsí Kpólù ñde d̄óro ñhà-àtègù ña#á, tsí tsɔwɔ fú èrò#é, tsí à tsikó kpó wííí. Tsí Kpólù kpé ilú-ɔma-Ìyúqà ña f̄if̄i, tsí wà wíinyè fú ña.

22 Tsí ó ní: Boba-mi ña, ìnàbí-mi ña, òñu tsikalè, ká r̄ét̄igbè, tsí ká gbó af̄i-arù-òñu.

² Kíbí Kpólù wà wíinyè fú ña ñhílú t̄àña ká-ña#á, à tó tsikó kpírkpírí máa ró. Tsí ó wà f̄i fú ña ró ní: ³ Òñu, ɔma-Ìyúqàt̄ bíbí ní òñu gbo, òñu dzé#é. Tsí à bí òñu ñhílú-Tàrisì ñlè-Silíkì, tsí à s̄é òñu ñhílú-Yèrusàlèmi#é bí. Tsí Gàmàlèlì dzé akóne-òñu. Tsí ó kó òñu nékpa yèè gbágbòhgbágbò-àña ña f̄a dzò dzò#é tútútú. Ó d̄i òñu gbo, òñu d̄i fú Ìdáyé tó bɛé wáa lo kíbí àña gbo, à wà tseé gbà nòmbè#é.

⁴ Tsí òṅu tse bá ene yèè ṅa wà fa Ìnà-Yèésù Ìlá-wa#á títí sọ ṅa fú ikú. Ɔnɔkɛɛ gbo, Ɔnɔbɛɛ gbo, òṅu náa dè ṅá, tsí mú ṅa lo kàà sé néesà. ⁵ Ó dī, ògá-atsebo-òḍáyé ṅa† òṅu ɔma-egbé-onùgbó-ɔma-Ìyúqà ṅa kpró náko nyáa nya àyídzá ti nára-òṅu ní òtító ní òṅu wà fì#é. Tsí ṅdī-ṅa ní òṅu gba iwé kàṅa yèè à náa ṅ bere ònà#á, tsí òṅu kó lo ṅdī-ɔma-Ìyúqà yèè ṅa wà ṅṅlú-Ḍàmási#é. Òṅu làkòò ṅbè, tsí òṅu kó kàà mú atènáànyi-Yèésù yèè ṅa wà bè#é, tsí dè ṅá, tsí ké ṅa wá ṅYèrúsàlémì, tsí ká tsorò bá ṅa ni.

⁶ ṅbèé, òṅu dzi nòṅnà làkòò, tsí tó sómá-ìlú-Ḍàmási#é. ṅṅwèrè-òsá gāgā#á gbòká#á, iná-kà ti nòṅrɔ, tsí má wérí-òṅu kpró, ⁷ tsí òṅu tsubúlè, tsí òṅu gbó oṅù-kà, tsí oṅù#é wà kpe òṅu ní: Sólù! Sólù! Kí tse tsí ò wà tsorò bá mi bèè ná?

⁸ Tsí òṅu gbo, òṅu wà dzóṅù ní: Ògá-mi! Nèè ni ná? Tsí oṅù#é sèè wà fì fú òṅu ní: Òṅu ní dzé Yèésù ti Nàsàrètì, ene yèè ó wà tsorò bá#á.

⁹ Tsí ene yèè ṅa wà bè bá òṅu#é rí iná#á. Ó dī, à kò gbó oṅù-ene yèè wà wīnyè fú òṅu#é. ¹⁰ Tsí òṅu sèè wà bèrè ró ní: Ìlá-mi! Kí òṅu náko tse ná?

Tsí Ìlá-òṅu gbo wà dzóṅù fú òṅu ní: Òṅu kó ṅde, tsí òṅu kó lo ṅṅlú-Ḍàmási#é. Bí òṅu tó bè, iné kpró yèè wà ní òṅu kó tse#é, à náko fì fú òṅu.

¹¹ Kíbì iná#á má gbà tó#é, ó fì odzú-òṅu, tsí ene yèè tè náànyi-òṅu làkòò ṅa#á fa òkprá-ɔwó-òṅu, tsí gbè òṅu lo ṅṅlú-Ḍàmási#é ni.

¹² ṅbèé, ònyà-kà wà ṅṅlú#é bè, tsí à náa kpèè ní Ànànyà. Náa né àrísá fú Òḍáyé, tsí náa wà rē si nékpa-Mòsèt gbo. Tsí ɔma-Ìyúqà yèè ṅa kpró wà ṅṅlú-Ḍàmási#é náa nya àyídzá-ire ti nára-è. ¹³ ṅbèé, Ànànyà#á wá ṅdì-òṅu, tsí wáa doro sómá-òṅu, tsí wà fì fú òṅu ní: Sólù Inàbí-mi, odzú-èè kó tsí, tsí o rírà.

Tsí ṅṅdī-bè gbòká#á, odzú-òṅu tsí, tsí òṅu wà rí Ànànyà#á rere. ¹⁴ Tsí ó wà wí fú òṅu ró ní: Òḍáyé yèè gbágbòṅgbàgbò-àṅa ṅa sèè wáa lo#é ti tsá òṅu Sólù si náatsùgbé-òṅu kó ma awù-è. Ó tsá òṅu, tsí òṅu kó rí Yèésù, ene yèè dzé atsòtító#é, tsí òṅu kó gbó oṅù tòṅu ká-è gīdī gīdī. ¹⁵ Ó dī, òṅu náko wà nya àyídzá-Yèésù#é nódzú-ònyà kpró, àyídzá-iné kpró yèè òṅu rí, tsí gbó#é.

¹⁶ Ó dī, kí òṅu wà doro dè báàyí ró? Òṅu kó ṅde, tsí òṅu kó wà kpe Yèésù Ìlá-wa ní kó mowó gbè fú òṅu dè, tsí ká wìwè-Yèésù† fú òṅu, tsí Òḍáyé kó gba òṅu nówó-àbi-òṅu ṅa.

¹⁷ ṅbèé, òṅu sèè bọ wáa lo ṅYèrúsàlémì. Tsí ó dī nódzú-kà, tsí òṅu wà ṅnɔlè-òḍáyé si, tsí wà wùre. Tsí iné-kà tse fú òṅu kíbì à náa rí odzú bè#é. ¹⁸ Tsí òṅu rí Ìlá-wa, tsí ó wà fì fú òṅu ní: Kóyá féè! ṅde ṅṅlú-Yèrúsàlémì bí nésè nésè. Ó dī, bí ò wà nya àyídzá ti nára-mi ṅṅlú#é bí, ònyà ṅa kàkó gbà si ṅṅtá-è.

¹⁹ Tsí òṅu wà dzóṅù fúu ní: Ìlá-mi, ònyà ṅa mà ní òṅu náa lo ṅlè-ìkpràdè-ɔma-Ìyúqà ṅa† kàkà dzò dzò, tsí bí òṅu rí ònyà-kà, tsí ó né àkaralé si ṅṅtá-è gé ná, òṅu náa múu wáa lo kàà sé néesà, tsí à náa tsò náatàmi gbo tó bèè. ²⁰ Tsí ṅṅwèrè yèè à mú Sètèfàni, anyàyídzá-Yèésù#é, tsí kpaá nóòkú#é fe, òṅu wà bè nódzú nyèṅè, tsí òṅu gbo, òṅu gbà si ṅṅtá-è, tsí wà dè awù-ene yèè kpaá ṅa#á.

²¹ Tsí Ìlá-wa sèè wà wí fú òṅu ró ní: Òṅu kó ṅde. Ó dī, òṅu bókó be òṅu lo ṅṅdī dzídžè-kà, ṅdī-ene yèè kò dzé ɔma-Ìyúqà ṅa#á.

Kpólù wà wīnyè bá ògá-sòdzà ṅa

²² ṅbèé, ɔma-Ìyúqà† ṅa rētígbè-Kpólù títí wáa fú ṅbí ó wí afì nyèṅè#é. Tsí afì#é kí ṅṅtá-bèè, tsí à wà dūgbe, tsí wà fì ní: Ká kpòkú-è! Ònyà-iró yèè, kò wà ní kó gbé ṅṅtálè#é!

²³ Tsí à wà ko kírdíqí kírdíqí, tsí wà bó awù-ṅa ṅa, tsí wà gbà ṅá, tsí wà sú kàrùwà lo ṅṅbèrì tùù. ²⁴ Tsí ògá-sòdzà ṅa#á fì ní ká fa Kpólù wò nádzò-sòdzà ṅa#á, tsí ká tsò náatàmi rere kó tóo, náatsùgbée kó nyáa fì iné yèè gīdī tse tútútú, tsí ɔma-Ìyúqà ṅa wà dūgbe bọò tó bèè#é. ²⁵ Tsí à faà lo, tsí dèè, tsí bókó kpée tsítsò náatàmi#é gé, tsí Kpólù wà fì fú ògá-egbé-sòdzà ṅa yèè wà bè#é ní: Ìnà mèè wà fú ṅa ní ká tse bèè? Bí ònyà-kà dzé ene-Rómà† ṅa, à náa kpedzò fúu tǎná ká tsò náatàmi ni nò.

²⁶ Kíbì ògá#á gbó bèè#é, ó yára lo kàà tsetí fú ògá-è ní: Haa! Ó ma iné yèè ó bókó dǎ si#éè? Idza#á, ene-Rómà ṅa ní ó dzé#é fòò.

²⁷ Tsí ògá#á gbo ṅde gbòkà, tsí wáa lo ṅdī-Kpólù, tsí wà bèrèè ní: Kó wí òtító fú òṅu ní fee, ene-Rómà ṅa ní ó dzé ìdèṅdè#éè?

Tsí Kpólù ní: Èè, ìdèṅdè ni.

²⁸ Tsí ògá#á sèè wà wí fú Kpólù ró ní: Òṅu, kò tsi owó-aréma ní òṅu sǎ tǎná òṅu kó dī ene-Rómà ṅa#á oo.

Tsí Kpólù gbo sèè wà dzóṅù fúu ní: Tsí òṅu fe, náam-bara-ene-Rómà ṅa ní òṅu ti#é.

²⁹ ṅṅdī-bè gbòkà#á, ene yèè ṅa bókó tso Kpólù náatàmi náatsùgbée kó wīnyè#é, à tòkpi náànyi kpró. Tsí kíbì ògá-sòdzà ṅa#á gbo mà báàyí ní Kpólù dzé ene-Rómà ṅa#á, èdǎ wà dǎa, iné yèè tse#é, òṅu ní fì, tsí à dèè ṅwòrò si#é.

À gbé Kpólù lo ṅdī-egbé-àkpedzò-ɔma-Ìyúqà ṅa

³⁰ Tsí ó dī ṅlè má-è, tsí ògá-sòdzà ṅa#á tsèsèrè ní iné gīdī tse tútútú, tsí ɔma-Ìyúqà† ṅa wà mú afì bá Kpólù#é, òṅu náko màá kponu gé ni. ṅbèé, ó fì, tsí à tú wòrò ṅa nára-Kpólù, tsí ó kpe onùgbó-atsebo-òḍáyét ṅa òṅu egbé-àkpedzò-ɔma-Ìyúqà ṅa† ní ká kpìdè, tsí wo ònà nára-afì#é. Tsí à kpìdè#é bèè, tsí à gbé Kpólù wáa doro nódzú-ṅa.

23 Tsí Kpólù tadzú má ɔma-egbé-àkpedzò-ɔma-Ìyúqà ṅa†#á, tsí ó tsí arū, tsí ní: Inàbí-mi ṅa, kíbì òṅu gbé nódzú-òḍáyé gbà títí wáa fú ònì#é, sídzó sídzó-kà kò wà néesdǎ-òṅu.

² ṅbèé, ògá-atsebo-òḍáyé ṅa† gbo wà bè. À náa kpèè ní Ànànyà. Tsí ó wí fú ene yèè wà bè ṅa#á ní ká kpa arū fú Kpólù. ³ Tsí Kpólù wà fì fúu ní: Iwò, ònyà-at-senzòdzú yèè ò dzé#é, Òḍáyé náko kpaé. Ò dzokó si, tsí ní òṅu wà kpedzò bá òṅu ṅṅrò-kíbì à kò si nékpa-òḍáyé#é. Ó dī, ekpa-òḍáyét kò fúu nòṅnà ní kó kpa òṅu.

⁴ Tsí ene yèè wà bè ña#á wà bere Kpólù ní: Ó nyáa néesèḍḍ, tsí wà bú ene yèè Ḍḍáyé mú dze ògá fú atsebo ña#áà?

⁵ Tsí Kpólù gbo wà dzónù fú ña ní: Ówu! Ìnàbí-mi ña, òṅu kò mà ní ògá-atsebo-Ḍḍáyé ña ní ó dzé#é. Ó òḍi, à kò si ñíwé-Ḍḍáyét ní: "Máa wínyè-ìbàdí nára-ene yèè dzé ògá-ilú-èé#é." †

⁶ Nbéé, Kpólù mà ní cma-egbé-àkpèdzó-cma-Ìyúqà ña#á, ni egbé méèdzì ní à dzé#é. Ḍnyà kàṅa dzé cma-egbé-Sàḍùkét ña, tsí Ḍnyà kàṅa gbo dzé cma-egbé-Fàrisì ña. Náàtsùgbée béé#é, ó bu igbe ta náàṅírí-ña, tsí wà fì ní: Ìnàbí-mi ña, cma-egbé-Fàrisì ña ní òṅu dzé#é, tsí boba-òṅu gbo dzé cma-egbé-Fàrisì ña ké. Ó òḍi, odzù-òṅu wà nòṅnà si ní òkú ña náko sè dzí wá náyé ró. Náàtóoríi béé ní à wà kpedzò bá òṅu#é.

⁷ Kíbi ó wí béé#é, afì#é òḍi àrà fú cma-egbé-Fàrisì ña òṅu cma-egbé-Sàḍùké ña, tsí èrò#é kpé méèdzì.

⁸ Ìḍéṅḍé#é, cma-egbé-Sàḍùké ña náa fì ní òkú ña kàkò sè dzí wá náyé ró, tsí à náa fì gbo ní adzítse-òrṣṣ ña kò wà, ñṅe òṅu edzòt ña gbo kò wà. Ó òḍi, cma-egbé-Fàrisì ña òṅu, àṅa náa fì ní òkú ña náko sè dzí wá náyé ró, adzítse-òrṣṣ ña wà, ñṅe òṅu edzò ña gbo wà. ⁹ Tsí afì#é òḍi igbe wòò fú ña kpó. Akóne nékpa-Ḍḍáyét kàṅa gbo wà bè, tsí dzé cma-egbé-Fàrisì ña. Tsí àṅa gbo, à ñḍe, tsí tse àràdzìnyà kùkùkù, tsí wà fì ní: Idza#á kò tse ñṅé-kà kpókpó, tsí àṅa kó ñ báa fì né. Ó òḍi, bóyá báàyí#é, adzítse-òrṣṣ-kà nàmí ñṅé-kà ní wínyè fúu#é, Ḍnyà-kà màà?

¹⁰ Nbéé, àràdzìnyà#á tó wà òḍi líle máa ró, tsí èḍḍé qá ògá-sòdzà ña#á, tsí ó wà sá ní ká máa fa Kpólù ya. Tsí ó tédzú fì fú egbé-sòdzà ña ní ká tì lo ñlé-edzò#é, tsí ká kàà fa Kpólù fùqá náàṅírí-ña, tsí gbéè lo kàà si nádzo.

¹¹ Tsí ó òḍi nóoru-cdzò nyèṅè ké, tsí Yèésù Ḍlá-wa mú ara-è ña Kpólù, tsí wà wí fúu ní: Ó kú odzùgbó! Ó òḍi, ó nya àyídzá ti nára-òṅu fú ene-Yèrusàlèmi ña bí ná. Báàyí#é, ó wà ní kó lo ñḍi-ene-ilú-Rómàt ña, tsí kó kàà nya àyídzá ti nára-òṅu fú ene-bè ña gbo.

Cma-Ìyúqà kàṅa wà wò ní àṅa kó kpa Kpólù nóòkú

¹² Nbéé, ó òḍi ñlé má-è, tsí cma-Ìyúqàt kàṅa mú arū qé si ñhntá-Kpólù kpó. Tsí ó tá ñnó-ña si, tsí à ta Ḍḍáyé si ñhntá-è ní àṅa kàkò dze, àṅa kàkò mɔ, tána àṅa náko kpaá nóòkú. ¹³ Ene yèè ña mú arū qé béé#é, à láre Ḍnyà ogóòdzì béé. ¹⁴ Tsí à ñḍe, tsí lo kàà bá onùgbó-atsebo-Ḍḍáyét ña òṅu onùgbó-ilú ña, tsí wà fì fú ña ní: Ó le àṅa si, tsí ó tá ñnó-àṅa gbo si títi àṅa ta Ḍḍáyé si ñhntá-è ní àṅa kàkò dze, àṅa kàkò mɔ, tána àṅa náko kpa Kpólù nóòkú#é ñnéé. ¹⁵ Ó òḍi, ñṅé yèè à náko tse báàyí#é ní dzé ní àṅa gbo, cma-egbé-àkpèdzò ña#á gbo, ká dzó bekò lo fú ògá-sòdzà ña#á ní ká gbé Kpólù wá fú àṅa ró. Tsí à náko fì fúu kíbi ene yèè fì ní à bókò sè wo ònà nára-afì#é rere ró bé. Ó òḍi, àṅa ti kpaqí si kpó ní àṅa náko kpaá nóòkú tána ká gbéè tó ñḍi-ña.

¹⁶ Nbéé, cmaá kpe Kpólù ñnyiné-kà gbó òkpákù yèè à sɔ sí fú Kpólù#é, tsí ó lo nádzo-sòdzà ña#á, tsí wò lo ñbí ó wà#á, tsí kàà tsetí-afì#é fúu kpó. ¹⁷ Tsí Kpólù gbo kpe ògá-sòdzà ña-kà, tsí wà wí fúu ní: Òṅu tsikalè fúu, kó

gbé maqé#é lo ñḍi-ògá-è fú òṅu qé. Ó òḍi, afì-kà ní ó bókò wáa wí fúu#é.

¹⁸ Tsí ògá#á gbé maqé#é lo ñḍi-ògá-è, tsí wà wí fúu ní: Kpólù abèṅà#á kpe òṅu, tsí fì ní òṅu kó gbé maqé#é wá ñḍò-è. Ó òḍi, ó bókò wáa wí afì-kà fúu ni.

¹⁹ Tsí ògá#á gbo gba maqé#é, tsí fa òkpá-cwò-è, tsí gbéè lo nákpàl-kà, tsí wà bèrèè ní: Afì mèé ó bókò wáa wí fú òṅu ni?

²⁰ Tsí maqé#é wà dzónù fúu ní: Béé ní cma-Ìyúqà ña mú arū qé si, tsí ní àṅa bókò wáa bere ònà ñḍò-è ní kó fì, tsí ká gbé Kpólù wá ñḍi-egbé-àkpèdzò ña nòḍa#á. Ó òḍi, à náko fì ní àṅa bókò sè wo ònà nára-afì#é rere máa ró. ²¹ Kó máa dzé fú ña. ñṅé yèè tse#é, Ḍnyà láre Ḍnyà ogóòdzì béé ní sɔ òkpákù si fú Kpólù#é. Ó tá ñnó-ña si títi à ta Ḍḍáyé si ñhntá-è ní àṅa kàkò dze, àṅa kàkò mɔ, tána àṅa náko kpaá nóòkú. Ó òḍi báàyí#é, òṅu gé ní à wà wò ní kó tsónù fú ña#á.

²² Nbéé, ògá#á kàrà maqé#é ní: Kó máa wí afì#é fú Ḍnyà-kà kpókpó ní béé ní ó wáa tsetí-afì#é fú òṅu#é fòò. Ó òḍi, kó lo.

²³ Tsí ògá-sòdzà ña#á kpe ògá-egbé-sòdzà méèdzì kàṅa, tsí wà wí fú ña ní: Kóyá fú ña, ká kpaqí sòdzà-abané-ñṅé-idzògu ña igboó (200), tsí ká kpaqí sòdzà yèè náa gu atsi ña#á gbo maá lé nógóḍta (70) má nára-sòdzà-olí-òtsò ña gbo igboó (200). Tsí bí òruru ru gé ná, àṅa kpó ká kpaqí si, tsí ká dzì nòṅnà-ilú-Kèsàré. ²⁴ Tsí ká kpaqí atsi kàṅa gbo, tsí ká ñ ké Kpólù lo nów nów fú kòmàqáà Fèlìsi.

²⁵ Tsí ògá#á kò iwé fú ña ní ká ñ lo fú kòmàqáà#á. Ñnó-iwé#é, ó fì si ñnè ní: ²⁶ "Èmi, Kòlòḍjyù Lùsiyà ní wà tse iwé yèè fú iwò cba-ire Fèlìsi yèè dzé kòmàqáà#á, tsí wà ñ kíe#é. ²⁷ Béé ní cma-Ìyúqà ña mú idza-kà, tsí ñ fì ní ká gbéè wá fèe#é. À wà wo ká kpaá nóòkú. Tsí kíbi ñ wáa gbó ní ene-Rómàt ña ní idza#á dzé#é, èmi egbé-sòdzà ña-kà lo kàà gbàá dzòò nów-ña. ²⁸ Nbéé, ñ wò ní n ma ñṅé yèè gíqì tse tútútú, tsí cma-Ìyúqà ña wà mú afì báa#á. Tsí ñ gbéè lo ñḍi-egbé-àkpèdzò-cma-Ìyúqà ña#á ní ká wo ònà nára-afì#é. ²⁹ Tsí ñ rí mà ní à wà mú afì bá idza#á ti nára-afì-ekpa tàṅa ká-ña ni. Ó òḍi, kò tse ñṅé-kà kpókpó, tsí ká sɔw fú ikú nàmí ká múu sé néèṅà. ³⁰ Báàyí#é, à wáa tsetí fú mi ní cma-Ìyúqà ña#á sɔ òkpákù-kà, tsí wà wo ká ñ kpaá nóòkú kàrà. Ñnè ní ñ fì, tsí à gbé idza#á wá ñḍò-èe nésè nésè#é. Tsí ñ wí fú ene yèè ña mú afì báa si#é ní ká wáa fɔ afì yèè wà náàṅírí-àṅa-è méèdzì#é ñḍò-èe."

³¹ Nbéé, sòdzà ña#á tse si nóṅù-afì yèè ña à wí fú ña#á, tsí nóoru nyèṅè#é, à gbé Kpólù lo títi ñhntá-Àntìkpàtírì. ³² Ñlè má-è#é, sòdzà yèè ña wà rè nésè#é, à sè bò wáa lo nádzo-ña. Tsí sòdzà yèè ña náa gu atsi#é, à gbé Kpólù, tsí dzì nòṅnà, ³³ tsí à kàà tó ñhntá-Kèsàré, tsí mú iwé#é cɔwò-kòmàqáà, tsí mú Kpólù gbo qíre fúu.

³⁴ Tsí kòmàqáà#á gbo ká iwé#é, tsí wà bere Kpólù ní: Ñlè-ilú yèésì ó ti ni?

Tsí ó dzónù fúu ní: Òṅu ti ñlé-Silìkì.

³⁵ Tsí ó wà wí fú Kpólù ní: Bí ene yèè ña mú afì báa si#é wá, òṅu náko gbó oṅù-arū-è.

Tsí ó fú ònà ní ká gbé Kpólù lo kàà si ñlé-Èròqìt, tsí wà qèè bè.

† Ìwé-Fúfùqá 22:27 (Exode 22:27)

Ɔma-Ìyúdà ɲa wà bá Kpólù fì fú kòmàdǎǎ Fèlìsì

24 Ɗbèé, ó dǐ nódzǎ-èkéérú-è, tsí Ànàniyà ìgǎ-at-sebǎ-Ɔdáyé ɲat òɲu onùgbó-ilú#é kǎɲa lǎ ònù-
Kèsàré. Tsí à gbé aḍufúne òlé-èdzǎ-kǎ tē nàànyì, tsí kó kǎà wíɲnyè nárū-ɲa. À nǎa kpèé ní Tètùlù. Tsí à lǎ òdǐ-
kòmàdǎǎ Fèlìsì, tsí kǎà mú afì yèé wà nààɲírí-àɲa Kpólù#é fì fúu. ² Tsí à kpe Kpólù wá, tsí Tètùlù kpée bíbáfì fú kòmàdǎǎ#á ní: Ɔba-ire Fèlìsì, kíbì ó wà rí itá-
ilú#é rere#é, ó tse tsí ànyíkpaḍà wá ònùlú#é. Tsí nàat-sùgbé-è òɲu inyé nyèɲè ɲa ní àɲa wà òtútùrò si fèè#é. ³ Àɲa wà dǎkpé fúu ní ó kú itǎdzú títítí. ⁴ Ó dǐ, òɲu kàkò bàdzé iwèrè kpíkḗ fúu. Nààtóoríi bèè#é, ó dzàadé kó rētígbè-àɲa fú iwèrè-kǎ oḍé gé. ⁵ Tsí òɲu kó máa fì, tsí kó gbǎ? Àɲa rí ní Kpólù, idza#á, òɲa fǎlúfǎlú ní ó dzé#é. Tsí ɔma-Ìyúdàt yèé ɲa wà ònùlú ònùlú ɲa náyé gbaɲgba#á, ó wà tse tsí àɲírí-ɲa wà rò kpó. Ó dǐ, ògǎ-
kǎ ní ó dzé ònù-arú-egbé ti Nàsàréti#é. ⁶ Tsí kíbì ó tse gbà#á, ó wò gǐdì ní òɲu má gbéèrì ilé-Ɔdáyét#é. Ɗbèé, ɔwǎ-àɲa tē. [Tsí àɲa wò ní àɲa kó kpedzǎ fúu kíbì ó wà nòrò-àɲa gbà#á. ⁷ Ó dǐ, Lùsiyà ògǎ-sǎdzà ɲa wà òɲu ikpá líle-kǎ, tsí wáa gbàà nǎwǎ-àɲa, ⁸ tsí wí fú àɲa ní ene yèé ɲa mú afì báa si#é, ká lǎ òdǐ-kòmàdǎǎ òɲu ká-è. Ɗnèé ní àɲa wá#á.] Ó dǐ, bí òɲu ká-è bere idza#á náfì, nákó gbǎ òtítǎ-inyé yèé tse tsí àɲa wà mú afì báa#á nárū-è.

⁹ Ɗbèé, ɔma-Ìyúdà yèé wà bè ɲa#á gbo gbà si ònùlú-afì yèé Tètùlù fì#é, tsí à ní: Ìḍèndè ni, afì#é tútútú gé ní ó wí lǎ#é.

Kpólù wà fǎ afì-arū-è

¹⁰ Tsí kòmàdǎǎ#á tɔwǎ fú Kpólù ní kó wíɲnyè. Tsí Kpólù gbo wà dzǎɲù fúu ní: Ó kú onù. Ó dǐ, òɲu mà ní ó wà kpedzǎ fú òɲa ɲa ònùlú-àɲa#á báàyí#é, ɔḍǎ-è ti lǎ. Tsí kíbì òɲu bókó fǎ afì-arū-òɲu#é, òɲu àkaralé ní òɲu bókó wí#é. ¹¹ Ó dǐ, kòmàdǎǎ òɲu ká-è gbo nákó nyáa mà báàyí ní kó láre ɔdzǎ máàméèdzi wóná ní òɲu lǎ ònùlú#é ní òɲu kó kǎà sè Ɔdáyé#é. ¹² Tsí à kò si rí òɲu, tsí òɲu kó wà tse àràdzinyà bá òɲa-kǎ òlé-Ɔdáyé. Tsí à kò rí òɲu òlé-ikpàḍé-ɔma-Ìyúdà ɲat òɲu nààɲírí-ilú#é gbo ònùlú-kǎ kpókḗ, tsí òɲu kó wà tse inyé-kǎ, tsí wà ònùlú kèrì èrò#é ní ká tse inyé kò sǎ-kǎ gbo. ¹³ Tsí afì yèé ɲa ene ɲa#á ké, tsí ònùlú bá òɲu si báàyí#é fee, kí à kó nyáa mǎwǎ tē ònùlú, tsí ònùlú ní òtítǎ ní ó dzé#é ná? ¹⁴ Ó dǐ, inyé yèé òɲu mà, tsí òɲu kó fì fúu#é gé ní dzé ní òɲu wà sè Ɔdáyé yèé gbágbòɲgbàgbò-òɲu ɲa sè wáa lǎ#é. Òɲu wà sèé gbà nǎwǎ-àɲa ni. Ònà#á ní àɲa ɔma-Ìyúdàt ɲa wà kpè ní arú-egbé#é. Ó dǐ, inyé yèé ɲa kpó à kǎ si ònùlú-ekpa-Mǎsèt òɲu agbáfì-Ɔdáyé fìt ɲa#á, òɲu gbà ɲa gbǎ. ¹⁵ Tsí òɲu módzú si nǎwǎ si fú inyé-kǎ, tsí ene yèé ɲa wà bá òɲu fì gbo#é, àɲa gbo, à módzú si nǎwǎ si bèé ké. Inyé#é ní wà dzé ní ene yèé kú lǎ ɲa#á, atsòtítǎ gbo, òɲa-ìbàḍí gbo, àɲa kpó, Ɔdáyé nákó sè dzí ɲa wá náyé. ¹⁶ Nààtsùgbée bèè#é, òɲu gbo, òɲu wà múgírì ònùlú-òkǎlǎkǎ ní bí òɲu wà nódzú-Ɔdáyé òɲu nódzú-òɲa ɲa si, ni sídzó sídzó-kǎ kó máa wà nèèḍ-òɲu gbo.

¹⁷ Ɗbèé, òɲu ònùlú ònùlú#é ní ònùlú#é, ɔḍǎ-è ti dzé. Tsí òɲu ké owó, tsí sè bǎ wá ní òɲu kó wáa mǎwǎ gbè fú òɲa-ilú-òɲu ɲa, tsí òɲu kó tsebǎ fú Ɔdáyé gbo. ¹⁸ Inyé yèé ɲa òɲu wà tse#é ònùlú. Tsí à mú òɲu rí ònùlú-Ɔdáyé#é. Ó dǐ, òɲu ti tsorò-àfàrá tǎ. Èrò-kǎ kpókḗ kò wèrì-òɲu si bè, tsí òɲa ɲa kò wà tse inyé kòdzǎkòdzǎ-kǎ gbo. ¹⁹ Ó dǐ, ká fì gǐdì#é, ɔma-Ìyúdà kǎɲa ti ònùlú-Àsiyà, tsí wà bè nódzǎ nyèɲè. Àɲa gǐdì ní má wà bí nódzú-òɲu ká-è, tsí mú afì bá òɲu bí à rí inyé kò sǎ-kǎ ti ònùlú-òɲu#é. ²⁰ Ó dǐ, kíbì ene nyèɲè ɲa#á kò wà bí#é, ká kpe ɔma-Ìyúdà yèé ɲa wà ònùlú#é, tsí ká bèrè ɲa ní: Kíbì à gbé òɲu lǎ nódzú-àkpèdzǎ ɲa#á fee, ònùlú yèé#é à gbǎ ní òɲu tse ni? Ká fì káyí. ²¹ Bí kò tsi afì ònùlú yèé òɲu ònùlú dǎro, tsí dǎgbe, tsí wà fì ní: Òɲu gbà gbǎ ní Ɔdáyé nákó sè dzí òkú ɲa wá náyé#é. Nààtsùgbée bèé ní à wà kpedzǎ bá òɲu#é.

²² Ɗbèé, kòmàdǎǎ Fèlìsì sǎ edzǎ#é si nódzǎ-òmirè. Òɲu ká-è gbo ti ma inyé kpíkḗ ti nára-ònà-àlǎ-wa. Tsí ó wà fì fú ɲa ní: Ògǎ Lùsiyà nákó wá tǎnà òɲu kó nyáa wo ònà nára-afì#é, tsí kpedzǎ-è fú ɲa ní.

²³ Tsí ó tsòɲù fú ògǎ-sǎdzà ɲa#á-kǎ ní: Kó gbé Kpólù lǎ kǎà si nèèɲà, tsí kó wà dèé. Ó dǐ, kó fúu náyé oḍé, tsí kó fúu nǎwǎ gbo, tsí òɲa-è ɲa kó wà wá ònùlú-è, tsí wà dzítsé ɲa fúu.

Kpólù wà wíɲnyè bá Fèlìsì òɲu aya-è

²⁴ Nàànyì-bèè#é, Fèlìsì òɲu aya-è gbo wáa tó. À nǎa kpe aya#á ní Ònùlú. Ɔma-Ìyúdàt ɲa ní ó dzé#é. Tsí Fèlìsì fì, tsí à kpe Kpólù wá fúu, tsí ó wà gbǎ afì ti nára-kíbì à nǎa né àkaralé sí ònùlú-Yèésù Kírísítò gbà#á nárū-è. ²⁵ Tsí Kpólù wíɲnyè fúu ti nára-òtítǎ tsítse òɲu kíbì ó wà ní ká wà mú ara-ne#é, tsí wí fúu gbo ní ɔdzǎ-kǎ bàa, tsí Ɔdáyé nákó wáa kpedzǎ fú òɲa ɲa náyé gbaɲgba#á kpó. Ɗbèé, èḍǎ kpé Fèlìsì dǐḍá, tsí ó wà wí fú Kpólù ní: Afì#é sǎ bèé, àɲa kó ònùlú gbè bè tǎnà. Tsí bí òɲu rí ayé nódzǎ-òmirè-kǎ ró, òɲu nákó fì, tsí ká kpèé fú òɲu.

²⁶ Nǎa módzú si gbo ní Kpólù nákó fú òɲu nǎwǎ. Nààtsùgbée bèé ní nǎa wà bekò kpeékpeé ní kó wá, tsí àɲa kó wíɲnyè#é.

²⁷ Ɗbèé, ɔḍǎ méèdzi wáa lǎ, tsí òɲa-kǎ wáa kparǎ idì-Fèlìsì. À nǎa kpe ene nyèɲè ní Kpòkíyù Fésítù. Ó dǐ, Fèlìsì wà wo kó tse dzǎdzǎ-ɔma-Ìyúdà ɲa, tsí ó kǎ Kpólù dzǎwǎ nèèɲà#á si.

Kpólù wà bèrè ní ká gbé òɲu lǎ òdǐ-ògǎ-idzǎba-ilè-Rómà

25 Ɗbèé, kíbì à mú kòmàdǎǎ Fésítù dzokó nààntà-oyè#é, nódzǎ-èkéeta-è, ó ònùlú ònùlú#é, tsí wáa lǎ ònùlú#é. ² Tsí kíbì ó tó ònùlú#é, onùgbó-atsebǎ-Ɔdáyét ɲa òɲu onùgbó-ɔma-Ìyúdàt ɲa gbo wáa lǎ ònùlú-è, tsí kǎà mú afì yèé wà nààɲírí-àɲa Kpólù méèdzi#é fì fúu. Tsí à le onùlú si náfì#é, ³ tsí wà wí fúu ní: Kó wòò fì fú àɲa dè, tsí kó fì, tsí ká sè gbé Kpólù wá ònùlú#é.

À wà fì bèé, inyé yèé tse#é, à ti mú arū dè si ònùlú-Kpólù si kpó ní bí àɲa gbéè bàa nǎwǎ gé ná, àɲa nákó kpaá nòókú. ⁴ Tsí kòmàdǎǎ Fésítù gbo wà dzǎɲù fú ɲa

ni: Kpólù wà néesà si ñKèsàré. Ó dji, ònu ká-ònu gidì gbo, ònu kàkó kpé tǎná ònu nákó sè bò lo. ⁵ Ó dji, ene yèé ña náa tòòsù-afì náàñírí-ña#á ká tē náànyì-ònu, tsí bí idza#á tse inyé kò sǎ-kǎ ná, ni ká wáa fǔú.

⁶ Tsí Fésítù gbé ñYèrúsàlémì#é bē, tsí tse ɔdzó méedzɔ namì ɔdzó maá bēé gé, tsí sè bò lo ñKèsàré#é. Tsí ñlè má-è, ó lo náànkàbà, tsí káà dzokó náàntǎ-è. Tsí ó fǔ, tsí à kpe Kpólù wá fúú. ⁷ Títì Kpólù kó tó#é, ɔma-Ìyúdà yèé ña ti ñYèrúsàlémì wá#á, à sù wérì-è kpó. Tsí à mú afì-ìbàdǐ lákú lákú ña, tsí tòò ru Kpólù ní ònyà-ìrǔ yèé ó dzé#é ñnéé. Ó dji, à kò si nyáa mǔwǔ tē inyé-kǎ, tsí ká ñ nyà díre ní òtítì ní à wá fǔ#é. ⁸ Tsí Kpólù gbo bókó fǔ afì-arǔ-è, tsí ó ní: Ònu kò tse inyé-ìbàdǐ-kǎ nára-ekpa-ɔma-Ìyúdà ña. Ònu kò tse inyé-ìbàdǐ-kǎ nára-ilè-ɔdáyét gbo. Bēé ké ní ònu kò tse inyé-ìbàdǐ-kǎ nára-ògǎ-idzɔba ñlè-Rómà† gbo#é.

⁹ Nbèé, Fésítù wá wo kó tse dzɔdzɔ-ɔma-Ìyúdà ña, tsí ó wá bere Kpólù ní: Ó wò ní ká sè gbéé lo ñYèrúsàlémì, tsí ká káà kpedz#é fúú bē nódzú tònu ká-ònu?

¹⁰ Tsí Kpólù gbo dzɔnù fúú ní: Ñlè-ɛdzɔ-idzɔba ñlè-Rómà ní ònu wá si#é. Nbè ní ó wá ní ká kpedz fú ònu#é. Ó dji, ònu kò tse inyé-ìbàdǐ-kǎ kpókpó nára-ɔma-Ìyúdà ña, tsí kòmàdǎà ònu ká-è gidì gbo mà bēé nò.

¹¹ Nágbaɔa-kǎ#á, bí ó dzé ní ònu tse inyé-ìbàdǐ-kǎ, tsí ó bèrè ní ká kpa ònu nóòkú, ònu kò wá kɔ ikú. Nágbaɔa-èkéèdzì#é, bí afì yèé ña à mú, tsí ñ bá ònu si#é kò néwo#é, ònà kò wá fú ònyà-kǎ kpókpó, tsí kó mú ònu bɔwǔ-ña. Ó dji, ògǎ-idzɔba ñlè-Rómà ònu ká-è kó kpedz#é fú ònu.

¹² Nbèé, Fésítù lo ñhkpá oɔé ònu afúfèé-è ña, tsí ó sè wá wí fú Kpólù ní: Ó wò ní ògǎ-idzɔba ñlè-Rómà kó kpedz#é fú ònu nò. Ìdèndè ni, à nákó gbéé lo fúú.

Kpólù wá fǔ afì-arǔ-è nódzú-ólú Àgíkpa

¹³ Náànyì-béé#é, ólú Àgíkpa ònu ɔmàná-è Bènikè † gbo wáa tó ñKèsàré#é, tsí ká wáa kpalewo kòmàdǎà Fésítù. ¹⁴ Tsí à tse ɔdzó méelóle kǎña ñhùlú#é bē. Nbèé, Fésítù mú afì-Kpólù#é, tsí wá ñ sù ólú Àgíkpa ní: Bēé ní idza-kǎ wá bí, tsí kòmàdǎà Félisi kǔ dzɔó néesà si títì ònu wáa báa#á. ¹⁵ Ó dji, kíbì ònu lo ñYèrúsàlémì#é, onùgbó-atsebo-ɔdáyét ña ònu onùgbó-ɔma-Ìyúdà ña gbo wá ñdǔ-ònu, tsí wáa mú afì yèé wá náàñírí-àña idza#á méèdzì#é fǔ fú ònu, tsí bèrè ní ònu kó dǎabi fúú. ¹⁶ Tsí ònu dzɔnù fú ña ní: Ekpa-kǎ kò wá fú ene-Rómà† ña ní ká tse bēé. Ó dji, ene yèé à wá mú afì bá#á náa kpàdè bá ene yèé ña mú afì báa#á, tsí à náa nyà si nódzú fú ara-ña ní. À náa tse bēé náàtsùgbé-ene yèé à mú afì bá#á, kó nyáa fǔ afì-arǔ-è ti nára-afì#é. Bí à náa tse tǎná ká dǎabi fúne#é ñnéé. ¹⁷ Nbèé, ɔma-Ìyúdà ña#á wá ñdǔ-ònu, tsí ñlè má-è nésè nésè gé#é, ònu gbo, ònu lo ñlè-ɛdzɔ, tsí káà dzokó, tsí ònu fǔ, tsí à gbé idza#á wá. ¹⁸ Tsí ene yèé ña mú afì báa si#é, àña gbo, à ñde dǔro, tsí wínyè. Ònu dǔdzú à nákó fǔ ní Kpólù tse inyé-ìbàdǐ lákú kǎña ni. Ó dji, à kò fǔ bēé gidì. ¹⁹ À wá tse àrǎdzìnyà báa ti nára-kíbì à náa sè ɔdáyé gbà#á ònu ti nára-ònyà-kǎ yèé à náa kpè ní Yèésù#é gé ni. Yèésù#é ti kú, tsí Kpólù ònu wá fǔ ní ó wá nááyè si. ²⁰ Ti nára-

† ɔmàná-è Bènikè#é, ɔnɔbèé ni.

béé#é, ònu kò ma iséré mèé ònu kó mú bané náfǔ#é gidì. Nbèé, ònu fǔ fú Kpólù ní bí ó dzé ná, ni ká sè gbéé lo ñYèrúsàlémì, tsí ká lo káà kpedz#é fúú bē. ²¹ Ó dji, Kpólù kò dzé. Tsí ó ní: Nbí afì#é dǎ#á, ká wá de ònu títì ògǎ lákú-ilè-Rómà ònu ká-è kó kpedz#é fú ònu.

Nbèé, ònu gbo, ònu fǔ ní ká múu si néesà, tsí wá dèé bē títì fú iwèrè yèé ònu nákó fǔ, tsí ká gbéé lo fú ògǎ-idzɔba#á.

²² Nbèé, ólú Àgíkpa wá fǔ fú kòmàdǎà Fésítù ní: Ònu ká-ònu gidì gbo, ònu wá wo ònu kó gbó onù nǎrǔ-idza#á.

Tsí Fésítù gbo wá dzɔnù fúú ní: Kó máa tsí arǔ, nǔɔla nákó gbó onù-è.

²³ Tsí ó dji ñlè má-è, tsí ólú Àgíkpa ònu ɔmàná-è Bènikè wáa tó ònu iyì lákú-kǎ. Tsí à wò náànkàbà-kòmàdǎà, àña onùgbó-ɔdzà ña má nára-onùgbó-ilú ña gbo. Tsí Fésítù fú ònà ní ká lo káà gbé Kpólù wá, tsí à gbéé wá.

²⁴ Tsí Fésítù ní: Ólú Àgíkpa ònu ònyà kpó yèé wá bá àña si#é, ká rí, idza#á ñnéé. Ó dji, ɔma-Ìyúdà ña kpó wáa rí ònu ti nára-è ñYèrúsàlémì, tsí wá ñdǔ-ònu ñbíbé gbo, tsí wá dǔgbe ní kò wá ní kó wá nááyè si ñhàlè#é ró.

²⁵ Ó dji, ònu rí ní kò tse inyé-ìbàdǐ-kǎ, tsí kó bèrè ní ká sǔw fú ikú. Nbèé, ònu ká-è bèrè ní ògǎ-idzɔba ònu ká-è kó kpedz#é fú ònu. Tsí ònu tsésère ní ònu kó fǔ, tsí ká gbéé lo. ²⁶ Ó dji, inyé yèé gidì tútútú ònu kó kɔ si ñhwe ti nára-idza#á lo fú ɔba lákú#é, ònu kò màá. Náàtsùgbéé bēé ní ònu gbéé wá nódzú-ña#á, tsí yèé kpǎdzú#é, nódzú-ólú Àgíkpa, tsí bí ó bèrèé náfǔ tǎ, ni ònu kó ma inyé yèé ònu kó kɔ si ñhwe#é. ²⁷ Ó dji, ñhserè-ònu#é, ká gbé abèna-kǎ làkòò ñlè-Rómà náàrímáa nyáa fǔ òkpi-inyé yèé ó tse, tsí à mú afì báa si#é, kò néwo.

Kpólù wá fǔ afì-arǔ-ara-è nódzú-ólú Àgíkpa

26 Nbèé, ólú Àgíkpa wá fǔ fú Kpólù ní: Ònu mú onù bɔwǔ-è. Kó wínyè, tsí kó fǔ afì-arǔ-ara-è ñhkéé.

Tsí Kpólù gbo tsɔwǔ fú ña, tsí kó fǔ afì-arǔ-ara-è. Tsí ó ní: ² Ólú Àgíkpa, nómbe#é, ònu we éwo-ire ní ònu bókó fǔ afì-arǔ-ara-ònu nódzú-è ti nára-afì yèé ña kpó ɔma-Ìyúdà† ña ñ bá ònu si#é. ³ Inyé yèé tse#é, ó ma orò-ɔma-Ìyúdà ña rere, tsí ma àrǎdzìnyà yèé ña gbo à wá tse#é rere. Náàtsùgbéé bēé#é, ònu wá fǔ fúú ní kó fèdǔ tǔ, tsí kó gbó onù-ònu.

⁴ Ó dji, ɔma-Ìyúdà ña kpó, à ma kíbì ònu gbé gbà#á. À ma igbèngbé-ònu ñhweèrè yèé ònu ñde nómɔtsǔ-ònu náàñírí-ene-ilú-ònu ña ti náàsòkò nyènyè wáa fú òní ñYèrúsàlémì#é. ⁵ À ti ma ònu ó dzé, tsí bí ó wù ñá, à nákó nyáa nya àyídzá-ònu ti nára-kíbì ònu gbé gbà négbé-Fàrisit#é. ɔma-egbé ña#á, à náa múgírì ní àña kó rē si nékpa-ɔdáyé láre ene yèé ña kpó wá sè ɔdáyé#é. ⁶ Ó dji báàyì#é, à wá kpedz bá ònu, inyé yèé tse#é, ònu módzú si nǔnà si ní ɔdáyé nákó sǎ àlè yèé ó ta si fú gbágbòngbàgbò-àña ña#á. ⁷ Tsí ònyà-aro mààméèdzì yèé dzé ɔmalǔma-Yàkùbùt ña#á, àña gbo, à módzú si nǔnà si bēé ké ní ɔdáyé nákó sǎ àlè#é. Tsí náàtsùgbéé bēé#é, òsǎ-kǎ, òru-kǎ#á, odzú náa kpá ña si kùkù, tsí à náa wá sè ɔdáyé làkòò gé ni.

Tsí Kpólù tǔ wá wí fúú ró ní: Ólú Àgíkpa, odzú tònu gbo wá nǔnà si fú àlè#é. Náàtóoríi bēé ní ɔma-Ìyúdà

na wà mú afi bá ònu#é. ⁸ Àṅa cma-Ìyúqà na, kí tse tsí à wà dzèrèbe ní Ɖqáyé kàkó nyáa dzí òkú na wá náyé ná? Nákó nyáa tse béè nò. ⁹ Ó dji, ònu ká-ònu gbo, ònu tsèsèrè ní ònu kó gba ònà òkàlìkà kpo, tsí ònu kó nya Yèésù ti Nàsàrèti#é kãdzú. ¹⁰ Injé-ìrò nyènyè ní ònu náa tse nYèrúsàlèmi#é. Onùgbó-atsebo-Ɖqáyét na náa fú ònu nònnà, tsí ònu náa mú ene yèè na dzé ti Ɖqáyé#é lo kàà sé néèṅà. Tsí bí à dǎàbi kpa ná, tsí sò na fú ikú#é, ònu gbo, ònu náa gbà si ònà-è. ¹¹ Tsí ònu náa wà lo òlè-ìkpàdè-cma-Ìyúqà na kàkà kpeékpeé, tsí wà tsoró bá na. Tsí ònu náa mú na òkpá ní ká wínyè-ìbàdí na nára-Yèésù. Tsí kíbí ònu wà gbà ònwerè nyènyè#é, ònu gboró si tó béè títi ònu náa rò ná bá lo ònlù-òmírè na gidji gbo, tsí kàà tsoró bá na.

¹² Ti nára-béè#é, ó dji nódzò-kà, tsí ònu làkòdò ònlù-Ḍàmási. Onùgbó-atsebo-Ɖqáyé na fú ònu nònnà, tsí be ònu làkòdò bè ní ònu kó lo kàà mú atènaanyi-Yèésù yèè wà bè na#á wá. ¹³ Nòwèrè-òsá gāgā#á, ònu làkòdò nònnà-ilú#é, tsí ònu rí iná-kà. Iná#á ti nòrò, tsí ó má láre odzúurò bè, tsí ó má wèrí ònu enikèèdzì-ònu yèè na làkòdò bá ònu#é. ¹⁴ Tsí àṅa tsubúlè kpo, tsí ònu gbó onù-kà, tsí onù#é wà wínyè fú ònu ònlù-cma-Ìyúqà na ní: Sólù! Sólù! Kí tse tsí ò wà tsoró bá mi béè ná? Nákó le fèè héjú ní o máa gbà si ònà-awù-mi.

¹⁵ Tsí ònu gbo, ònu wà bèrèè ní: Ɖgá, nèè ni ná? Tsí Ɖlá-wa gbo wà dzòṅù fú ònu ní: Èmi ní dzé Yèésù ene yèè ò wà tsoró bá#á. ¹⁶ Báàyí#é, òde doro. Ó dji, injé yèè tse tsí ò mú ara-mi naè#é ní wà dzé ní ò tsàè, tsí o dji adzítse-mi, tsí o wà nya àyídzá fú ònyà na ti nára-kíbí ò rí mi gbà nómbe#é. Injé kàṅa gbo wà, tsí màa wáa ò díre fèè naanyiwà. Nàa wà wínyè ti nára-injé nyènyè na gbo fú na. ¹⁷ Ó dji, ò béè làkòdò náàṅírì-cma-Ìyúqà na ònu ene yèè kò dzé cma-Ìyúqà na#á. Tsí màa gbàè dzò nów-ṅa. ¹⁸ Nò béè làkòdò, tsí o kàà tsí odzú fú na, tsí o nya ná òde nòkùkù òbí à wà si#é, tsí o fà ná wá òmímá. Tsí kíbí Ètsùt dzoyè si ònà-ṅa si#é, o gbà ná nów-è wá fú Ɖqáyé, tsí kó dzoyè si ònà-ṅa. Tsí bí à né àkaralè si ònà-mi, Ɖqáyé nákó mú àbi-ṅa tɔre fú na, tsí àṅa gbo, à nákó dzogù-Ɖqáyé bá ene yèè na dzé tèè#é.

¹⁹ Tsí Kpólù tó wà wí fúu ró ní: Ólú Àgíkpa, injé yèè ti nòrò, tsí Yèésù nyaá díre fú ònu béè#é, ònu tse si ònà-è idèndè ni. ²⁰ Ó dji, ònu dzíkò-Ɖqáyé fú ene-Ḍàmási na náatsètsè, tsí ònu dzíkò#é fú ene-Yèrúsàlèmi na ònu ene yèè na wà nère-Yùdèyà#á kòdzá kpo. Tsí ònu dzíkò#é fú ene yèè na kò dzé cma-Ìyúqà na#á gbo, tsí ònu náa wà fí fú na kpo ní ká nyílò kpaqà, tsí ká nyí wá òdji-Ɖqáyé, tsí ká wà nyaá díre òtsé-cwò-ṅa na ònu ònrè-èsè-ṅa na. ²¹ Náatsùgbée béè ní cma-Ìyúqà na wáa mú ònu kíbí ònu wà òkpàtá-ilé-Ɖqáyét si#é, tsí wò ní ká kpa ònu nòkùkù#é. ²² Ó dji, títi wáa fú ònì#é, Ɖqáyé wà naanyi-ònu si gé ni. Kò kò ònu dzò. Tsí ònu tó wà náàyè si, tsí wà nya àyídzá fú ònyà kpo, maqé gbo, onùgbó gbo, àṅa kpo, ònu wà fí fú na. Mòsèt ònu agbáfì-Ɖqáyé fìt na ti fò injé yèè na bòkò wáa tse#é si, tsí afi yèè na ònu wà fí fúne#é, ó dé bá afi-ṅa#á kpo. Ònu kò wínyè-ìrò-òmírè-kà kpo kpo. ²³ Ó dji, à ní: Ó wà ní Mèsiyàt Agbanèlè yèè Ɖqáyé tsà, tsí bè wá#á kò réré, tsí kú. Tsí nákó dzé ònyà àtsètsè yèè nákó dzí ti

nààṅírì-òkú na wá náyé#é. Nákó kú, tsí dzí wá náyé béè, àtòorí kó ké mímá wá fú cma-Ìyúqà na ònu ònyà-ilú-àledzò na gbo. ²⁴ Béè ní Kpólù wà fò afi-arù-ara-è làkòdò#é ònèè. Tsí kòmàdǎǎ Fésítù bu igbe ta gé, tsí ní: Kpólù, éwo wà bàdzé fèè! Ìwé mímá-èè bàdzé éwo fèè báàyí!

²⁵ Tsí Kpólù gbo dzòṅù fúu ní: Òò! Ɖba-ire Fésítù, éwo ònu kò wà bàdzé. Afì-òtít ònu isèrè mímá ní ònu wà fí#é. ²⁶ Ó dji, ólú ònu ká-è gidji ti ma afi ti nára-injé yèè na ònu fí#é. Náatsùgbée béè ní ònu mú èdǎ ká ara-ònu, tsí wà wínyè nódzú-è#é. Tsí ònu mà nòtít ní ó ma afi ti nára-injé na#á kpo. Injé yèè tse#é, kò tsi òndi-ìdúkù-kà ní injé na#á tse#é.

²⁷ Tsí Kpólù tó wà fí fúu ró ní: Ólú Àgíkpa, afi yèè na agbáfì-Ɖqáyé fí na ti fí si#é fe, ó gbà ná gbó nò. Èè, ònu mà idèndè béè ní ó gbà ná gbó.

²⁸ Tsí ólú Àgíkpa gbo wà dzòṅù fú Kpólù ní: Kpó dza! Ó bo odé, tsí kíbí ó wà wínyè gbà ònserè-è#é, kó tse tsí ònu gbo, ònu kó dji olí-Yèésù gé ni.

²⁹ Tsí Kpólù ní: Bí ó bo odé gboo, bí iwèrè-è nákó dzé gboo, ònu wà wúure fú Ɖqáyé ní ólú gbo, ene yèè wà gbó onù-ònu na gbo nómbe#é, àṅa kpo, ká wà kíbí ònu Kpólù ònu wà si#é. Ó dji, ká máa so àṅa ònu òwòrò kíbí ònu.

³⁰ Nòbèè, ólú gbo, kòmàdǎǎ gbo, Bènikè gbo má nára-ene yèè na dzokó bè#é, àṅa kpo, à òde, ³¹ tsí fùdǎ lo ònkpá, tsí wà fí fú ara-ṅa ní: Idza#á kò tse injé-kà, tsí kó bèrè ní ká sòw fú ikú nàmi ká múu sé néèṅà né.

³² Tsí ólú Àgíkpa wà fí fú Fésítù ní: Bí kò tsi idza#á ònu ká-è ní bèrè ní ká gbè ònu lo òndi-ògá-idzoba, tsí kó kpedzò#é fú ònu#é, à má tsí néèṅà#á nò.

À gbé Kpólù làkòdò ònlù-Rómà

27 Nòbèè, Fésítù wáa ké isèrè ní àa kó wò nókò-odzò-mi, tsí ká lo òlè-Ìtáli. Tsí à mú Kpólù ònu abèṅa-òmírè kàṅa gbo, tsí òn còwò-ògá-egbé-sòdzà na-kà ní kó gbé na lo. À náa kpe ògá#á ní Yùlìyù, tsí ó wà náàṅírì-egbé-sòdzà yèè na wà tsítse fú ògá-idzoba-ilé-Rómàt#á ni. ² Tsí àa rí còkò-odzòmi-kà. Ó ti ònlù-Àqàmítì, tsí wáa làkòdò nów-ìdǎsò-còkò-odzòmi yèè na wà òlè-Àsìyà#á. Tsí àa wò ònè, tsí dzí nònnà. Àrìsitàkò yèè ti ònlù-Tèsalòníkì òlè-Màkèdònìyà#á, ònu gbo wà bá wa nókò-odzòmi#é. ³ Kíbí ó dji òlè má-è#é, àa kàà tó ònlù-Sidǎnì, tsí àa doro bè. Tsí Yùlìyù nyónò-Kpólù, tsí ó fúu nònnà, tsí ó lo kàà rí idza-è yèè wà bè na#á, tsí ká mówò gbè fúu odé. ⁴ Náanyi-béè#é, àa òde bè, tsí sèè dzí nònnà. Ó dji, awu nyí, tsí wà tse kpaqé wa. Náatsùgbée béè#é, àa gbà nétì-àhù#é nára-ilé-Sìkpíro òbí awu kò wà tse kpìkpò#é. ⁵ Tsí àa gbà náàṅírì-àhù#é lo sómá-ilé-Silíkì ònu Kpáfìlì, tsí kàà tó ònlù-Mírà nère-Lùkìyà. ⁶ Kíbí àa tó bè#é, ògá-sòdzà na#á rí còkò-odzòmi-òmírè-kà. Ó ti ònlù-Àlèkìsàndè, tsí wáa làkòdò nów-ilé-Ìtáli. Tsí ó fí, tsí àa wò ònè, tsí sèè dzí nònnà ró.

⁷ Nòbèè, iré-còkò-odzòmi#é nya bò, tsí dji kpèlèè kpèlèè fú dzò mèelòlè kàṅa, tsí àa tse ikparà kpìkpò tánà àa kó nyáa kàà tó sómá-ilú-Kìnidí. Kíbí àa tó sómá bè#é, awu kò dzé fú wa gidji ní àa kó gbà lo nówò bè, tsí àa tédzú gbà nára-gègèlè-etì-àhù ti erè-Sàlòmònè, tsí ò

gbà nára-ilè-Kèrèti níbí awu kò wà tse kpíkpò#é. ⁸ Tsí àa tó tse ikparà kpíkpò béè ró tǎná àa kó nyáa gbà nétí-àhū#é, tsí lo kǎà tó òndi-kǎ yèè à náa kpe ní Ìdìsò-òkò Áfèjú#é. Ó sómá-ilù-Làséyà.

⁹ Báàyí#é, iwèrè kpíkpò lo dí wa, tsí ònà rírè-wa#á gbo kò wà bí ire fú wa. Ó dji, ɔɔ́-ɔɔ́-àrū díqì ti wáa lo, tsí iwèrè-òdzò-awu sómá. Níbèé, Kpólù wà kǎrà ò, ¹⁰ tsí wà fí fú ò: Idza ò, ònu wà rí iné-kǎ. Bí ó dzé ní àna kò wà nǒnà rírè#é làkòò si#é, kàkó wáa bí ire fú àna. Ó dji, ɔkò-òdzómi#é ònu arù yèè ò kpó ó rù#é náko tsèrà, tsí kò tsi iné nyènyè ò sǎjúú gé ni, àna ká-àna gíqì gbo, bí àna kò máa tse, àna náko kí ònè.

¹¹ Níbèé, ɔgá-ɔkò#é ònu olí-ɔkò#é gbo fú ifèénú-òmirè. Tsí ɔgá-sòdzà òna#á gbò afí tija láre afí-Kpólù. ¹² Ó dji, ìdìsò-ɔkò-òdzómi#é kò dzé ìdì rere-kǎ, tsí ká nyáa gbé bè ònwèrè-òdzò-awu. Náàtsùgbée béè#é, ònyà kpíkpò náànjírí-òna wò ní àna kò dzi nǒnà, tsí bóyá ni àna kò tó òndìsò-ɔkò-òdzómi-Fòníki òlè-Kèrèti, tsí àna kò gbé bè ònwèrè-òdzò-awu#é. Ìdìsò#é wà ònbú-ayé nǒwó-bùkúú ònu òro-ayé nǒwó-bùkúú ké.

Awu lákú-kǎ wà tse òntá-àhū, tsí bókó ɔa ɔkò-òdzómi#é dé

¹³ Níbèé, aféfé-kǎ kpé fifé ti nǒwó-ìbú-ayé#é bé, tsí à dédzú ní àna náko nyáa tse si òntá-ètò yèè àna tse#é ni. Tsí à nya àdádóro-ɔkò#é òde, tsí à dzi nǒnà. À gbà nétí-àhū#é nára-ilè-Kèrèti, tsí làkòò. ¹⁴ Ó dji, títi kó bo ode gé#é, awu lákú-kǎ kpé tsítse kùkù ti òntá-òkè òna bé gbàgbàgbà. À náa kpe awu#é ní awu ti òro-ayé nǒwó-òntsà. ¹⁵ Tsí awu#é ké ɔkò-òdzómi#é làkòò òwádzú, tsí kò dzé ní kó nyí lo nǒwó-òmirè ró. Tsí àa tédzú tsíko, tsí awu#é ké wa làkòò ònkèé gé ni. ¹⁶ Tsí àa gbà nára-ilè tsígíqì-kǎ níbí awu kò wà tse kpíkpò#é. À náa kpe ilè#é ní Káwúqà. Ó dji, ɔkò-òdzómi tsígíqì-kǎ wà náànyì-ɔkò lákú#é, tsí àa tó tse ikparà kpíkpò béè ró tǎná àa kó nyáa tóòsù-è, ¹⁷ tsí àa kée òde nómi, tsí ò si òntá-ɔkò-òdzómi lákú#é. Tsí náànyì-béè#é, àtòkò òna mú okù, tsí dji ɔkò-òdzómi lákú#é kpányí ní kó máa fí. Tsí à mú àdádóro-ìrò-òmirè-kǎ gbo si nómi. Iné yèè tse#é, à wà sá ní àna kò máa kǎà kí ònnyarí-inó-àhū yèè òna wà nétíko-àhū-erè-Lìbì#é. † Tsí awu#é ké òna làkòò kíbí ó wúú gbà#á. ¹⁸ Nìlè má-è, kíbí awu#é tó le si ró#é, tsí wà ké wa làkòò kùkùkù#é, à kó arù òna dà nómi, náàtsùgbé-ɔkò#é kó féfé. ¹⁹ Tsí ó dji nǒdzó-èkèeta-è, tsí à mú ɔwò tàna ká-òna, tsí ò se iné-itsé-ɔkò òna#á gbo dà nómi. ²⁰ Tsí àa gbé béè gba ɔdzó kpíkpò náàrì rí odzúùrò ònu àràwo òna ró. Tsí awu#é gbo le si, tsí wà tse kùkùkù làkòò béè ké. Níbèé, odzú-àwa kpó òna ònkèé ní àa kàkó nyáa bó ònè ró.

²¹ ɔdzó kpíkpò gbo ti wáa lo, tsí àa kò dze iné-kǎ kpókó. Níbèé, Kpólù òde doro náànjírí-òna, tsí wà fí fú òna ní: Idza ò, à rí báàyí nò. À má ti gbò afí-ònu#é, àna kǎà òde òlè-Kèrèti. Tsí iné òna kǎà bàdzé, tsí arù òna gbo kǎà rá fú àna. ²² Ó dji báàyí#é, ònu wà fí fú òna ní: Ká gbódzú. ɔnyà-kǎ kpókó náànjírí-òna kàkó kí ònè, ɔkò-òdzómi#é sǎjúú gé ní náko rá#á. ²³ Ó dji, nóoru#é, ɔdáyé yèè ònu dzé tèè, tsí ònu wà sè#é, ó be adzítse-

òròt-kǎ wá fú ònu. ²⁴ Tsí adzítse-òrò#é wà fí fú ònu ní: Kpólù, èdǎ kó máa dǎe. Ó wà ní o lo òndi-ògǎ-ìdzoba òlè-Rómà, tsí kó kpédzò féé. Tsí kíbí ɔdáyé wà wo ire féé#é, ó ti tse tsí ene yèè òna kpó wà nókò#é báe#é náko bó ònè, tsí èya kàkó ya òna.

²⁵ Tsí Kpólù wà fí fú òna ró ní: Idza ò, ká gbódzú. Ó dji, ònu né àkaralé si òntá-ɔdáyé ní afí yèè ó fí fú ònu#é náko tse òdèndè ni. ²⁶ Ó dji, kíbí iné òna#á wà lo gbà#á, ó wà ní àna kò kǎà kí nára-ilè-kǎ.

²⁷ Níbèé, ó dji ɔdzó máàmèerè-è báàyí ní awu lákú#é wà tse bá wa làkòò òntá-àhū-Mèdìtèranè#é. Tsí ó dji ònwèrè-òna#á, tsí àtòkò òna#á wà tsèséré ní àa sómá-ilè-kǎ. ²⁸ Tsí à ké okù-kǎ. Okù#é, à dji iné wíwówo-kǎ si nárù-è. ɔnu ní à náa ò kpurá àhū, tsí ká rí nínò-è#é. Tsí à kpùràá, tsí à rí ɔwò ogú. Tsí à sò lo ode, tsí kpùràá ró, tsí à rí ɔwò méedogú. ²⁹ Níbèé, à wà sá ní ɔkò#é kó máa kǎà gú òkúta òna, tsí fí. Náàtsùgbée béè#é, à mú àdádóro méerè si nómi náànyì-ɔkò#é, tsí doro si, tsí wà wò ní ilè kó yáa má fú àna ònkèé.

³⁰ Tsí àtòkò òna#á wà wo ká sá fùqá lo. Ònè ní à ké ɔkò-òdzómi tsígíqì#é si òntá-omi, tsí wà tse kíbí ene yèè fí ní à bókó lo kǎà mú àdádóro kǎna gbo si òwádzú-ɔkò lákú#é bé#é.

³¹ Tsí Kpólù wà wí fú sòdzà òna#á ònu ɔgá-òna ní: Bí ene òna#á kò gbé ònó-ɔkò#é, è kàkó nyáa rí ɔlè fòò.

³² Kíbí sòdzà òna#á gbò béè#é, à ré okù-ɔkò tsígíqì#é, tsí à kò dzò òntá-omi#é, tsí ó lo.

³³ Tsí kíbí à doro si ní ilè kó má#á, Kpólù wà dǎàmí le àna kpó ní ká wo iné-kǎ dze, tsí ó wà wí fú òna ní: Ó dji ɔdzó máàmèerè-è nómbe ní àna wà si náàrì dze iné-kǎ kpókó#é. ³⁴ Ó dji, ká dzené ònkèé dé, tsí àmí kó kò òna, tsí ká nyáa bó ònè. Ó dji, irò-éwo-òna ɔma-kǎ gíqì kàkò nò.

³⁵ Kíbí Kpólù wí fú òna béè tá#á, ó ké kpónó, tsí bere èt-se-ɔdáyé si òntá-è nódzú-òna kpó, tsí ó bùú, tsí kpée dzídze. ³⁶ Níbèé, ara yá ene-àtìbò òna gbo kpó, tsí àna gbo, à dzené. ³⁷ Ó dji, àwa ònyà òmarù yèè wà nókò#é, àa dzé ònyà méerè dji nógòrè lé òngboó (276). ³⁸ Tsí kíbí àna kpó, à dzené, tsí yó tá#á, à mú arù-dzídze yèè bò òna#á dà nómi náàtóorí ɔkò#é kó féfé.

³⁹ Níbèé, ilè má, tsí odzú-àtòkò òna#á rè, tsí à kò ma ònyabisí à wà si#é. Ó dji, à rí akpá-àhū-kǎ ònu ònyarí-etí-àhū. Tsí à tsèséré ní bóyá ni àna kò tu ɔkò#é lo kǎà gbè bè. ⁴⁰ Tsí à ré okù-àdádóro òna#á, tsí kò òna dzò nómi, tsí tú okù-òkpá yèè náa nyí ɔkò#é gbo òde gbòkǎ. Tsí à mú atso-kǎ so òwádzú-ɔkò#é náàtsùgbé-awu kó nyáa télèé, tsí à dzi nǒnà làkòò nǒwó-etilè-ònyarí-etí-àhū#é. ⁴¹ Ó dji, ɔkò#é kǎà kí ònnyarí-inó-omi#é, tsí iwádzú-è rí lo ònó-ònyarí#é, tsí kò né kó nyáa sò ró. Tsí kíbí ɔtsǎ-omi òna#á gbo wà kpa tó gbà#á, à wà fí ànyì-ɔkò#é gé ni.

⁴² Tsí sòdzà òna wà wò ní àna kó kpa abèna yèè òna wà nókò#é nóòkú náàtóorí ká máa weqò, tsí sá lo. ⁴³ Ó dji, ɔgá-òna kò wà wò ní Kpólù kó kú, tsí ó kò fú òna ní ká máa tse béè. Tsí ó tsònú fú ene yèè máa weqò òna#á ní ká tsètsè bó si nómi, tsí fùqá lo náàtàkè, ⁴⁴ tsí ene-àtìbò òna gbo ká dzi òntá-egi òna nàmi òntá-fífó-ɔkò#é òna, tsí ká fùqá. Béè ní àna kpó, à tse tsí fùqá dzá náàtàkè

† À náa kpe erè#é gbo ró ní Sírìti.

nówó nówó, tsí òya kò ya ònyà-kǎ kpókpó náànjírí-ña#á ònèé.

Kpólù gbé òlè-Mèlità gba òtsùkpá méeta

28 Òbèé, kíbí àa b́ ònè, tsí fùdǎ bèé tǎ#á, à fì fú wa ní òlè-kǎ ní àa wà si#é, tsí omi wé-è kòdzá, tsí à náa kpe ilè#é ní Mèlità. ² Ó dǐ, ene-ilú òya#á tówó gbà wà rere hénjù. Òhèwèrè nyèhè#é, òdzò kpé rírò, tsí otútù gbo wà tse, tsí à féná lákú-kǎ b́ gí, tsí gba àwa kpó si náa-iná#á, tsí àa wà yé. ³ Tsí Kpólù gbo ló kǎà kó wàwá-egi gbígbè kǎña, tsí bókó wáa ò dǎ ònà#á. Ó dǐ, kpamále-kǎ wà ònó-wàwá òya#á, tsí kíbí iná#á kù bókó gé#é, ó fùdǎ, tsí tsákíí nówó náàrimáa nya arū náa-è. ⁴ Tsí kíbí ene-ilú òya#á rí ní edzò#é dǐ wáwá-Kpólù bané si bèè#é, à wà fì náànjírí-ara-ña ní: Ònyà dzídze-kǎ kpókpó kò sí ònè, idza#á, kpane kpane nóókú ní ó dzé#é. À kò rí òyè tsítse-ayé gbanjba#á báàyí géè? Ó tsikpá, tsí fùdǎ náahū#é tǎ. Ó dǐ, òdǎyé Olí-òtít kò dzé ní kó gbé náàyè ró.

⁵ Tsí Kpólù ònyà si gbǎ edzò#é si ònà fú ara-è, tsí kò wà gbó dǐdǐ-kǎ kpókpó gǐdǐ. ⁶ Tsí à módzú si ní nákó wú nàmí nákó tsubúlè, tsí kú gbókǎ ní. Tsí à dǎro si bèé títí ó kpé, tsí à rí ní òyè-ìbàdǐ-kǎ kpókpó kò tseé. Tsí à tédzú kparò isèrè, tsí wà fì òhèkèé ní: Kpó dza, kò tsi ònyà nákpòtu ní, òyè-kǎ ní.

⁷ Òbèé, òdǐ-ìlè-kǎ wà sómá bè, tsí dzé ti onùgbó-ìlè-Mèlità#á, tsí à náa kpe onùgbó#é ní Kpòbilíyù. Ó gbà wà náaledzò rere, tsí rí itá-wa títí fú wáwá méeta. ⁸ Ó dǐ, boba-onùgbó#é wà tsàkòrǎ. Ara-è gboná si, tsí ó wà tsu ikùlè-odzudzu gbo. Tsí Kpólù ló òdǐ-è, tsí kǎà wúure fúu, tsí mú wáwá lé òhè-è, tsí àrǎ#é tùu. ⁹ Òbèé, àkòrǎ-àtíbò yèé òya wà òlè-Mèlità#á bè#é, à náa wà wá òdǐ-Kpólù, tsí náa wà wúure fú òya, tsí àrǎ náa tù òya. ¹⁰ Tsí à náa wà né àrísá fú wa tó bèé. Tsí kíbí àa bókó wáa òyè, tsí sè dǐ ònà#á, à fú wa òyè yèé òya wà ní àa kó ò rǎ ònà#á.

Kpólù ònyà enikèedzi-è òya òyè òlè-Mèlità, tsí dǐ ònà-ìlú-Rómà

¹¹ Òbèé, àa tse òtsùkpá méeta òMèlità#á bè, tsí àa sè òyè, tsí wà òkò-òdzómi-kǎ, tsí dǐ ònà. òkò-òdzómi#é ti òhè-Àlèkísàndè, tsí à tse dzògǐdzònyà-òyè-Èdzírè si náa-è. Ònyà gbo kí òlè#é si òhèwèrè-òdzò-awu#é ní. ¹² Tsí àa lákò, tsí kǎà tó òhè-Siràkúsi, tsí àa dǎro bè, tsí tse wáwá méeta, ¹³ tsí àa sè òyè bè gbo, tsí gbà nètí-àhū#é, tsí kǎà tó òhè-Règíyò. Tsí ó dǐ òlè má-è, tsí aféfé-kǎ kpé fífé. Ó fé ti nówó-ìbú-ayé#é b́. Àa òyè bè, tsí ònó-òdzó méèdzi gé#é, àa kǎà tó òhè-Kpòtiyóli. ¹⁴ Kíbí àa tó bè#é, àa rí inàbí kǎña, tsí à fì fú wa ní àa kó tse adzà-kǎ òdǐ-àña. Ó dǐ, b́ òyè òya#á ló gbà, tsí àa kǎà tó òhè-Rómà#á ònèé. ¹⁵ Tsí inàbí yèé òya wà òRómà#á gbó òdzà-wa ní bèé ní àa bàa#á. Tsí à wáa kpàdè wa títí òhè-Adzà-Àkpíyù ònyà òhè-yèé à náa kpé ní òdǐ-Àledzò Méeta#á. Kíbí Kpólù rí òya bèè#é, ó dǐkpé fú òdǎyé, tsí ó sè dǎàmí le ara-è.

¹⁶ Òbèé, àa kǎà tó òhè-Rómà, tsí à fú Kpólù ònà ní kó gbé òlè-kǎ òhè fú ara-è. Ó dǐ, sódzà-kǎ wà dèé.

Kpólù wà wínyè fú wáwá-Ìyúdǎ yèé òya wà òhè-Rómà#á

¹⁷ Tsí ó dǐ òdzò-èkèeta-è, tsí Kpólù bekò kpe onùgbó-wáwá-Ìyúdǎ òya yèé wà òRómà#á bè#é ní ká wá òdǐ-ònyà. Tsí à wá, tsí wáa kpàdè òdǐ-è, tsí ó wà wí fú òya ní: Ònàbí-mi wáwá-Ìyúdǎ òya, ònyà kò tse òyè-ìbàdǐ-kǎ kpókpó náa-wáwá-Ìsàràyéli òya nàmí náa-òrò-gbàgbògbàgbò-àña òya. Ó dǐ, à si mú ònyà si nèèña òyè-Ìsàràyéli, tsí wáa ké ònyà wáwá-ene-Rómà òya. ¹⁸ Tsí ene-Rómà òya bere ònyà náfì ti náa-afò#é, tsí à wò ní ká kò ònyà dzò, òyè yèé tse#é, à kò rí òyè-ìbàdǐ-kǎ kpókpó náa-ònyà, tsí kó bèrè ní ká ò dǎabi kpa ònyà nóókú. ¹⁹ Ó dǐ, kíbí wáwá-Ìyúdǎ òya kò dzé ní ká kò ònyà dzò#é, ònyà tédzú sò afò#é ló òdǐ-ògǎ-idzòba ní kó fì fú ònyà. Ó dǐ, kíbí ònyà si tse bèè#é, kò tsi ònyà wà wò ònyà kó mú afò bá ònyà-ìlú-ònyà òya ní. ²⁰ Náàtóoríi bèé ní ònyà kpé òya ní ká wá, tsí àña kó dzó bané afò#é. Ó dǐ, àña gbo, à ma òyè yèé wáwá-Ìsàràyéli òya módzú si ònà si fú#é. Náàtsùgbée bèé ní ònyà sò wòrò-èña si#é.

²¹ Òbèé, wáwá-Ìyúdǎ òya#á wà dzònyà fú Kpólù ní: Àña kò gba òwé-kǎ kpókpó ti òdǐ-ene-erè-Yùdèyà òya, tsí kó wínyè-kǎ ti náa-è. Tsí ònàbí-àña-kǎ gbo kò gba ikò-kǎ ti bè wá fú àña nàmí kó wáa wínyè-ìbàdǐ-kǎ ti náa-è fú àña. ²² Ó dǐ, àña wà wò ní b́ afò-kǎ wà òhè-è-è, ní kó fì fú àña, tsí àña kó gbó. Òyè yèé tse#é, àña mà ní ònyà òya nya odzú kǎ egbé yèé ó wà#á òhè-òkǎlòkǎ kpó si gé ní.

²³ Òbèé, wáwá-Ìyúdǎ òya#á dǎ dzò-òmírè-kǎ fúu ní àña kó sè wáa kpàdè. Tsí dzò#é tó, tsí à sè wá òdǐ-è. Ó dǐ, à wá kpàdè lǎre ti àtsètsè. Ti náawòrò ló fú alé#é, Kpólù bané afò#é bá òya. Ó nya àyídzá fú òya ti náa-kíbí òdǎyé bókó wáa dzoyé gbà#á. Tsí náa wà le ònyà si òhè-è fú òya kùkùkù ti náa-Yèésù. Ó dǐ, náa wà ké òwé-ekpa-Mòssèt ònyà òwé-agbáfò-òdǎyé fì òya, tsí wà ò nya dǐre fú òya ní ká gba afò#é gbó ní òtít ní. ²⁴ Tsí ònyà kǎña gba afò#é gbó. Ó dǐ, ene-àtíbò òya kò ní àña kàkò gbà gbó.

²⁵ Òbèé, à wà wò ká òyè, tsí náànjírí-ara-ña#á, isèrè-òya kò tse òkǎntso si gé ní. Tsí Kpólù mú afò òkǎntso yèé bò nówó-è#é máa fú òya, tsí ní: Mímí-òdǎyé wínyè-kǎ fú gbàgbògbàgbò-òya òya wáa ló gbà òhè-àg-báfò-òdǎyé fì Yèsáyàf. Afò#é, òtít ní.

²⁶ Ó ní: “Ló òdǐ-wáwá-Ìsàràyéli òya, tsí ó fì fú òya ní: È nákó mú etí-òyè òya gbòrǎ rere tó bèé. Ó dǐ, afò kàkò yé òyè.

Tsí è nákó mú odzú-òyè òya gbo wòrǎ rere tó bèé.

Ó dǐ, è kàkò rí òyè-kǎ kpókpó mà.

²⁷ Òyè yèé tse#é, ifèénó tǎ dǐ wáwá-Ìsàràyéli òya, àtóoríi ká máa wà gbó òkpi-afò-òdǎyé.

Tsí à dǐ etí, àtsùgbée ká máa wà rǎtígbè-è.

Tsí à dǐ odzú, àtsùgbée ká máa wà rírǎ.

À tse bèé, àtsùgbée ká máa nyí ló òdǐ-è, tsí kó b́ òya.” †

²⁸ Tsí Kpólù wà wí fú òya ró ní: Ká mà rere ní òdǎyé ké ikò dǐdǐ ti náa-kíbí náa gbanè là#á ló fú ene yèé kò dzé wáwá-Ìyúdǎ òya#á. Tsí àña ònyà, à nákò rǎtígbè-è.

† Òwé-Yèsáyà 6:9-10 (Esaie 6:9-10)

[²⁹ Tsí onù-Kpólù dzilè bè, tsí ɔma-Ìyúdà ɲa dzi nóònà-ilé, tsí wà náàrádzìnyà náànjírí-ara-ɲa kũkũ làkòò si ñh̀kèé.]

³⁰ Kpólù gbé ñlé yèé ó gbà, tsí wà sã owó ñh̀tá-è nyèh̀è#é tíí fú ɔḍ̣̣ méèdzi. Tsí ene yèé ɲa kpó náa wá

h̀ḍ̣̣-è#é, náa gbà ɲá, tsí wĩnyè fú ɲa. ³¹ Ó ḍi, náa wà dzíkò fúne ti nára-kíbí Ìḍáyé bòkó wáa dzoyè gbà#á, tsí náa wà tsèkó fúne ti nára-Yèésù Kírísító ɔlá-wa gbo. Kíbí náa wà wĩnyè béè#é, náa mú èḍ̣̣ kã ara-è, tsí ih̀é-kã kpókpó kà ḍí ònà fúu g̀ḍi.

Rómà ña

Ìwé fú ene-Rómà ña nyínyà díre

Kpólù ní kò iwé yèé bé fú olí-Yèésù yèé ña wà ñhílú-Rómà#á. Ìlú-Rómà ní dzé ilú yèé lákú lárè kpó ñlè-Rómà#á, tsí ñbè ní ògá-idzɔba-ilè-Rómà wà#á. Ññwèrè yèé Kpólù tse iwé yèé bé#é, ó wà ñhílú-òmiré si, tsí wà kpadí, tsí kó rē ònà-kǎ ni. Tsí ó wò ní òñu kó yà lɔ kǎá rí egbé-Kírísítò yèé wà ñhílú-Rómà#á. Kíbí ó rí ní òñu kàkó nyáa yà gbà lɔ ñbè#é, ó tse iwé yèé bé, tsí ñ nya òkpi-ètò yèé Ɔdáyé tse ní òñu kó ñ gba ònyà ña là#á fú ña lɔ nékpa nékpa. Ñnó-iwé#é, ó wà nyà díre ní ònyà òkǎlǎkǎ kpó, ɔma-Ìyúqà ña gbo, ene yèé kò dzé ɔma-Ìyúqà ña#á gbo, àña kpó à dzàbi-Ɔdáyé. Náàtsùgbée béè#é, Ɔdáyé tse ètò-kǎ, tsí kó ñ gba ña là. Tsí ètò#é ní wà dzé ní ká gbàá gbó ní Yèésù kú si ñhntá-egi-idzáàgàlǎdzà, tsí sē dzí ti náàñírí-òkú ña wà náyé. Bí olí-Yèésù-kǎ gbàá gbó béè, àbi niì, ekpa-Mòssè niì, ikú niì, à kò nékpa si ñhntá-è ró. Náànyi-béè#é, Kpólù wínyè ti nára-ɔma-Ìyúqà yèé ña kò, tsí à kò gba Yèésù gbó#é, (ó wà kpè ña ní ɔma-Ìsàràyéli ña,) tsí ó wà fí ní àña gbo, à wà néètò yèé Ɔdáyé tse#é. Tsí ó tsèkò fú ña gbo ti nára-kíbí olí-Yèésù ña nákó gbé gbà nòƆdáyé sí#é.

1 Èmi Kpólù, àtsitsé-Yèésùt Kírísítòt ní wà tse iwé yèé bé fú ñé#é. Ɔdáyé tsǎ mí ní èmi kó dzé adzítse-Yèésùt, tsí nyà mí si ñikǎ gbo náàtsùgbée n wà dzíkò díqǎ fúne.

² Ikò#é, Ɔdáyé ti tàlè-è si iwèrè-è ti dzè. Ó gbà ñhntá-agbáfɔ-Ɔdáyé fɔt ña, tsí tàlè#é, tsí à kò si ñhntá-Ɔdáyét si. ³ Ikò#é wà wínyè ti nára-ɔma bíbí-Ɔdáyé Yèésù Kírísítò Ɔlǎ-wa. Ó wáa qí ònyà. Náro-ólú Ìfídít ní à bí#é. Tsí ó kú. ⁴ Ó qí, Ɔdáyé dzí ti náàñírí-òkú ña wà náyé, tsí ó dzé ɔma bíbí-è òñu ikpá lákú-kǎ. Tsí ikpá-Mímí-Ɔdáyét wà ñhntá-è si. Ɔdáyé tse béè, tsí ó má fúne rere ní ó dzé ɔma bíbí-è. ⁵ Gbà ñhntá-Yèésù Kírísítò#é, Ɔdáyé tse ore-òfé fú mí ní èmi kó qí adzítse-Yèésù náàtsùgbé-ònyà-ilú ña kpó ká gbàá gbó, tsí wà tse si ñhntá-afɔ-è ña, tsí wà nyèé gbo. ⁶ Ó qí, èñe gbo, è wà náàñírí-ñ. È wà náàñírí-ene yèé ña Ɔdáyé tsǎ ní ká dzé ti Yèésù Kírísítò#é. ⁷ Ñbèè, ñ wà kí èñe yèé wà ñhílú-Rómàt, tsí Ɔdáyé né àmúqǎ fú, tsí kpè ní èñe kó dzé tònɔ akpá akpá, esè esè#é. Ɔdáyé Boba-wa òñu Yèésù Kírísítò Ɔlǎ-wa méèdzi ká tse ore-òfé fú ñé, tsí ká fú ñé ñtútùúrò gbo.

Kpólù wà wo kó lɔ kǎá kpàlèwo olí-Yèésù ña ñhílú-Rómà

⁸ Náàtsètsè#é, ñ wà gbà ñhntá-Yèésù Kírísítò, tsí wà qǎkpé fú Ɔdáyé-mi fú èñe kpó. Iné yèé tse#é, kíbí è gba Yèésù Kírísítò gbó sí#é, ó wà fí ñhntá ñhntá ña wé rí kpó. ⁹ Ɔdáyé mà ní afɔ-òtít ní ñ wà fí#é. Ñ wà dzíkò ti nára-ɔma bíbí-è fúne, tsí ñ wà sèè gbo inó tǎá, ànyi tǎá. ¹⁰ Ó mà ní bí èmi wà wúùre fú òñu, mà wà tédzú ñé ñhntá-òkú, tsí mà wà fí ní bí Ɔdáyé dzé, nákó fú mí nòñnà nódzú-kǎ, tsí màa wáa kpàlèwò ñé ñhntá. ¹¹ Ñ wà fí béè, iné yèé tse#é, àmi-ñé kò ti wà kpa mí bò. Òñu ní tse tsí ñ wà wo n wá ñqí-ñé, tsí Mímí-Ɔdáyé kó gbà ñhntá-mi, tsí n wáa bere kùsè-Ɔdáyé fú ñé, tsí àkaralé-ñé kó wàlè rere#é. ¹² Námí ká fí gíqí#é, èmi gbo, èñe

gbo, àkaralé yèé àa né si ñhntá-Yèésù Kírísítò#é, àa kó dzó wà ñ qáàmí le ara-wa ña.

¹³ Ìnàbí-mi ña, ñ wà wò ní e mà ní mà ti wà tse ètò ní n wá ñqí-ñé, tsí wáa kpàlèwò ñé. Ó qí, ñ ká rí ayè gé ni. Ñ módzú si ní ñ má wá, tsí wáa tsitsé náàñírí-ñé, tsí it-sè#é kó né èrè fú mí. Béè ní mà tseé náàñírí-òlòmíré yèé kò dzé ɔma-Ìyúqà ña gbo#é. ¹⁴ Ó qí, ñ dzenè-ikò díqǎ dzídzé fúne nówò-ònyà ña si kpó. Ène yèé mádzú ña#á òñu ene yèé kò mádzú ña#á, amàwé ña òñu ene yèé kò ma iwé ña#á gbo, ñ dzenè si nówò-ñá si kpó. ¹⁵ Náàtsùgbée béè ní ó le mí si tó béè ní n wáa dzíkò díqǎ fú èñe gbo#é, èñe yèé wà ñhílú-Rómàt#á.

Ikò díqǎ ti nára-Yèésù#é, ikpá wà ñnè

¹⁶ Fee! Ká dzíkò díqǎ ti nára-Yèésù fúne ká tsánó fú èmi òñu. Ikò díqǎ#é, ikpá-Ɔdáyé wà ñnè, tsí kó gba ònyà kpó yèé nákó gba Yèésù gbó#é là. Ó wà béè fú ɔma-Ìyúqàt ña náàtsètsè, tsí èkéèdzí-è#é, ó wà béè fú ene yèé kò dzé ɔma-Ìyúqà ña#á gbo. ¹⁷ Ó qí, ikò díqǎ#é wà nya kíbí Ɔdáyé náa gbane nònyà-atsòtít nódzú-ara-è#é díre fúne. Tsí ònà-kǎ kpókpó gbo kò wà náànyi-ká gba Yèésù Kírísítò gbó tǎná Ɔdáyé kó gbane béè. À ti kò si ñhntá-Ɔdáyét ní: "Ène yèé gba Ɔdáyé gbó#é, Ɔdáyé náa gbàá nònyà-atsòtít nódzú-ara-è, tsí ene nyèñè nákó rí àyè." †

Ònyà kpó dzé adzàbi nódzú-Ɔdáyé

¹⁸ Ɔdáyé wà nya inó bíbí-è díre ti nòñr. Inó bí si tó béè fú àbi òkǎlǎkǎ kpó yèé ònyà ña wà dze#é, òñu iné-ìbàqí òkǎlǎkǎ kpó yèé ña à wà tse#é. Kíbí à wà tse ìbàqí béè#é, ó wà qí ònà fúne, tsí ònyà ña kò ma òtít ró. ¹⁹ Inó bí Ɔdáyé si béè, iné yèé tse#é, iné yèé ònyà nákó nyáa mà ti nára-Ɔdáyé#é kò qúkú fú ònyà-kǎ kpókpó. Ɔdáyé nyàa díre fúne. ²⁰ Kíbí Ɔdáyé wà gbà#á,

† Ìwé-Hàbàkúki 2:4 (Habacuc 2:4)

ònyà-kà kò ríi wòrí. Ó òjì, kíbí ó dǎ ayé gbanḡba#á títí wáa fú nómbe#é, inḡ yèè ó dǎ ña kpó#é wà nya kíbí ó wà gbà#á díre fúne. Ǫdáyé nékpá, tsí ikpá-è kò né ikpákū, tsí òḡu nílǵántso gbo gé ní dzé Ǫdáyé#é. Kíbí ó dzé béè#é, ònyà ña kàkó nyáa mú dǎngǎ-kǎ kpókpó, tsí n dǎa ní àḡa kò màá. ²¹ Ó òjì, à ma Ǫdáyé#é tǎná à kò si wà nyèé, tsí wà dǵkpé fúu kíbí ó dzo ní ká wà tseé fúu#é. Kà kàa béè, iféénó-ḡa kò má si ró, tsí isérè-ḡa gbo yèè kò wà tsitsé ró#é kí nóòkùkù si kpó kpirim.

²² Tsí à dédzú àḡa né iféénó-kǎ si ñnéé ni. Ó òjì, éwo kò wà fú ḡa. ²³ Ǫdáyé olí-iyi, ene yèè kà kú láyé#é ní à má wà sè#é. Ó òjì, à kò, tsí dzi ñḡe ḡa sí#é. À tse inḡ ḡa#á, tsí ikùbò ḡa né iwànwà-ònyà, ene yèè sí dzé inḡ tútù#é, tsí òkǎ ḡa wà kíbí eye ḡa, tsí òkǎ ḡa gbo wà kíbí erā-olí-esé méerē ḡa, tsí òkǎ ḡa gbo wà kíbí erā-afāñlè ḡa.

²⁴ Náàtsùgbée kíbí à wà tse béè#é, Ǫdáyé nya ɔwó nára-ḡa, tsí kúnukú wà tse yèè wúu#é. Tsí à wà tse inḡ yèè kò dǵírí fú odzú, tsí kò dǵí gbó fú etí ḡa#á bá ara-ḡa ḡa. ²⁵ À kò ní àḡa kàkó gba afñ-òtítí ti nára-Ǫdáyé, tsí à dzé, tsí gba afñ-òdòbò òḡu. Ñné ní à wà sē inḡ yèè Ǫdáyé dǎ si ḡa#á, tsí à kò ní àḡa kàkó sē Ǫdáyé òḡu ká-è#é. Ǫdáyé#é ní si wà ní ká wà nyè òsǎ-kǎ, òru-kǎ#á. Ètse.

²⁶ Náàtsùgbée kíbí à wà tse béè#é, Ǫdáyé nya ɔwó nára-ḡa, tsí à kà nyáa mú ara-ḡa, tsí kúnukú náa wà tse inḡ yèè kò dzo ní ònyà kó tse ḡa#á. Tsí ɔwòbèè ḡa wà ñde, tsí wà sù bá ɔwòbèè ḡa náàri né anó nódzú. À sé ɔwó-ayé#é ñnéé. ²⁷ Béè ké ní ɔwòbèè ḡa gbo kò ɔwòbèè ḡa dzó, tsí wà sù bá ɔwòbèè ḡa#á. Ó òjì, ɔwòbèè òḡu ɔwòbèè ní wà ní ká ma èwò-ara-ḡa#á. Tsí àḡa òḡu, awù-ɔwòbèè kó sù bá ɔwòbèè gé ní náa wà ḡó ḡa#á. Kíbí à wà tse inḡ yèè kò dzo ní ònyà kó tse nyèḡe ḡa#á, tsí à sé ɔwó-ayé#é si béè#é, Ǫdáyé ti kpedzò bá ḡa dzi ñḡdì-è bí ná.

²⁸ Kíbí à kò ní àḡa kàkó ma Ǫdáyé#é, Ǫdáyé gbo nya ɔwó nára-ḡa, tsí isérè-ḡa kò wà n ti ònyà si ró, tsí à wà tse inḡ wérewère ḡa. ²⁹ Tsí à dǵi ònyà-àrimáa tse òtítí ḡa, tsí dǵi ònyà-ìbàdǵi si, tsí odzú-ḡa náa kí ñntá-inḡ-ne si, tsí à kǎnó gbo si. À náa wà dzowú-ne gbo, tsí à náa wà kpa ònyà nóòkú gbo, tsí à náa wà ráàrà gbo, tsí à náa wà dǎbàrá gbo, tsí à náa wà tsoró bǎne gbo. À dǵi olí-arū yíyá ḡa si, ³⁰ tsí à náa wà kpe éko-ne gbo, tsí à dǵi òtè-Ǫdáyé, tsí arū-ḡa náa wà gbó náfò gbo, tsí à náa wà tse kérékére gbo, tsí wà rí ara-ḡa kadzǎ. Ǫnà yèè ká gbà, tsí tse ìbàdǵi#é gé ní à náa wà wò#é. À kà rētígbè-boba-ḡa ḡa òḡu inà-ḡa ḡa gbo. ³¹ Tsí à kà né irāāmà gbo, tsí à kà nyáa né àkaralé si ñntá-ḡa gbo, tsí à kà dzáfò-ne gbo, tsí à kà rí ànyínó fúne gbo. ³² À mà si rere ní Ǫdáyé fò si ní òḡu nákó kpedzò bá ene yèè wà lillò-irò-béè ḡa#á. À mà si ní ikú ní nákó kpa ḡa#á. Tsí à kò si wà lò béè sǵḡú gé. Yèè ɔwò#é, à wà gbà si ñntá-è fú ene yèè wà lò béè ḡa gbo#é.

Ǫdáyé kà kpedzò-òkúnù bǎne

2 Ñ ní fòò, iwò òḡu, ò wà kpedzò bá ene nyèḡe ḡa, tsí wà dǎabi fú náa? Báayí#é, ò sǎ dzálè kpó nódzú-Ǫdáyé ñnéé nò! Kí iwò òḡu ò dzé gǵdì ná? Ò kò mà ní kíbí ò wà kpedzò bǎne, tsí wà dǎabi fúne#é, ara-

èe gǵdì ní ò wà dǎabi fú béè#é? Inḡ yèè tse#é, ìbàdǵi yèè ene yèè ò wà kpedzò bá ḡa#á wà tse#é, òḡu ké ní iwò gbo ò wà tse#é fe. ² Àwa kpó àa mà ní ene yèè wà tse inḡ-itserú-béè ḡa#á, Ǫdáyé náa kpedzò bá ḡa si nékpa-òtítí. ³ Tsí iwò, ò wà kpedzò bǎne, tsí wà dǎabi fúne.

Ìbàdǵi yèè ene yèè ò wà kpedzò bá ḡa#á wà tse#é, òḡu ké ní iwò gbo ò si wà tse#é. Enè-mi, kíbí ò wà tse béè#é fe, ò wà tse isérè ní òḡu nákó nyáa bó nédzò kpíkpe-Ǫdáyé ni? Láyé! Ò kàkó nyáa bó ñné. ⁴ Ǫdáyé fee, olóore ní ó dzé#é. Náa né àtési, tsí náa fèdǵi tù gbo. Kíbí Ǫdáyé wà béè#é fe, ò kò wà n kpe inḡ-kǎ kpókpó? Ó wà ní kó yéè ní kíbí Ǫdáyé dzé olóore#é, àtsùgbée o dzé, tsí o nyílò kpaḡa ni. ⁵ Tsí iwò òḡu, èdǵi kǎé si tó béè, tsí ò kò wà wò ní òḡu kó nyílò kpaḡa. Kíbí ò wà tse béè#é, ò wà bèrè fú ara-èe, tsí wà fa inò-bíbí-Ǫdáyé wà ñntá-ara-èe nódzò yèè bàa#á ñné. Ǫdzò nyèḡe#é, ɔdzò-inò bíbí-Ǫdáyé ni, tsí nákó kpedzò bǎne si nékpa-òtítí, ⁶ tsí nákó sǎ enḡé fú ene kúnukú ti nára-inḡ yèè ó tse#é.

⁷ Tsí ene yèè ḡa náa wà gbódzú, tsí wà tse ire, tsí wà ní Ǫdáyé kó tse tsí àḡa kó né iyi, tsí kó wà nye àḡa, tsí àyè-àḡa kó máa ra láyé#é, Ǫdáyé nákó fú ene nyèḡe ḡa náayè-àritá. ⁸ Ó òjì, ene yèè ḡa náa wà wo ti ara-ḡa sǵḡú gé, tsí à kà wò ní àḡa kó wà fa ekpa-òtítí, tsí ìbàdǵi tsítse gé ní náa wà ñnsérè si fú ḡa si#é, ene nyèḡe ḡa òḡu, Ǫdáyé nákó nya inó bíbí-è díre fú ḡa, tsí nákó kpedzò bá ḡa, tsí dǎabi kpa ḡa. ⁹ È! Ǫnyà òkǎlòkǎ kpó yèè náa tse ìbàdǵi#é, àtsubi òḡu iréré lǎkú-kǎ nákó báa. Ná kó bá ɔma-Ìyúḡàt ḡa náàtsètsè, tsí bá ene yèè kò dzé ɔma-Ìyúḡà ḡa#á gbo. ¹⁰ Ó òjì, ene yèè wà tse ire ḡa#á, Ǫdáyé nákó mú iyi-è ɔwò-ḡa, tsí nákó nyè ḡa, tsí tse tsí à nákó gbé ñtútùúrò si. ɔma-Ìyúḡà ḡa ní nákó tsètsè tseé fúu#é, tsí nákó tseé fú ene yèè kò dzé ɔma-Ìyúḡà ḡa#á gbo. ¹¹ Ó òjì fee, èmi ñ dzé bé, èmi mà tse bé, nyèḡe òḡu kò wà ñdì-Ǫdáyé.

¹² Afñ-kǎ gbo wà. Òḡu ní wà dzé ní ene yèè ḡa kpó kò dzé ɔma-Ìyúḡà ḡa#á, tsí à kò gba ekpa-Mòssè, tsí à náa wà dzàbi-Ǫdáyé#é, à nákó tsèrà kpó. Kíbí ó dzé gǵdì ní à kò gba ekpa#á gǵdì#é, à nákó tsèrà kpó gé ni. Tsí ene yèè ḡa gbo kpó ma ekpa-Mòssè, tsí à wà dzàbi-Ǫdáyé#é, Ǫdáyé nákó gbà ñntá-ekpa#á, tsí kpedzò bá ḡa. ¹³ Inḡ yèè tse#é, ene yèè ḡa náa wà rētígbè-inḡ yèè ekpa-Ǫdáyé#é wà fò#é sǵḡú gé#é, Ǫdáyé kàkó nyáa gbà ḡa nònyà-atsòtítí nódzú-ara-è. Ó òjì, ene yèè ḡa náa wà rētígbè-inḡ yèè ekpa#á wà fò#é, tsí wà rē si ñné#é, àḡa ní Ǫdáyé náa gbà nònyà-atsòtítí nódzú-ara-è#é.

¹⁴ Ó òjì, ene yèè kò dzé ɔma-Ìyúḡà ḡa#á, àḡa òḡu, à kò ma afñ-kǎ ti nára-ekpa-Mòssè. Ó òjì, ñḡwèrè kǎḡa#á, ònyà kǎḡa náa wà tse si ñntá-inḡ yèè ekpa#á wà fò#é náàrimà. Kíbí à wà tse béè náàrima afñ-kǎ ti nára-ekpa#á, à wà nyà díre ní àḡa ká-àḡa gǵdì ní dzé ekpa fú ara-àḡa#á. ¹⁵ À wà nyà díre gbo ní Ǫdáyé kò ekpa-è#é si ñnsérè si fú àḡa, tsí àḡa ká-ḡa, à màá si béè. Tsí ñḡwèrè kǎḡa, isérè tǎḡa ká-ḡa náa wà bá ḡa fò ní à tse ìbàdǵi, tsí ñḡwèrè kǎḡa gbo#é, isérè-ḡa náa wà fò fú ḡa ní à tse ire. ¹⁶ Afñ yèè ḡa ñ wà fò ñbíbé#é, ònà-è nákó wáa má fúne rere nódzò yèè Ǫdáyé nákó gbà ñntá-Yèèsù Kírísítò, tsí kpedzò bá ònyà ḡa#á. Ná kó kpedzò bá ḡa ti nára-inḡ òkǎlòkǎ kpó yèè à wà tse ñḡdúkù gǵdì

gbo#é. Afɔ#é ní mà wà fɔ ñkò díqɔ̄ yèè ñ wà dzé fúne#é.

Kpólù wà fɔ afɔ-ɔma-Ìyúdà ña òñu ekpa-Mɔ̀sè

¹⁷ Bóyá báàyí#é, iwɔ, ò wà kpe ara-èe ní òñu dzé ɔma-Ìyúdà, tsí nà mú àkaralé-èe si ñh̄tá-ekpa-Mɔ̀sè si. Tsí nà wà mú Ɔ́dáyé nya akpá ní iwɔ gidì ní dzé ɔlá-è#é.

¹⁸ Tsí nà wà fɔ ní òñu ma awù-Ɔ́dáyé. Tsí èkò yèè òñu gbà ti ñnó-ekpa-Mɔ̀sè#é m̀wɔ gbè fú òñu, tsí òñu ma ire n̄ik̄á fú íbàdí. ¹⁹ Tsí ò karalé si ní iwɔ ní dzé afàkpá fú afɔdzú ña#á, tsí dzé kandé fú ene yèè ña gbo wà nóòkùkù si#é. ²⁰ Tsí ò karalé si ní òñu dzé adíre ònà fú ene yèè ña kò ma in̄é-k̄á kpókópó#é, tsí dzé akóne fú ene yèè ña gbo kò ɔonùgbó wóná#á. Tsí ò karalé si ní kíbí òñu gba ekpa-Mɔ̀sè#é, ó tse tsí òñu ma in̄é òk̄áìs̄k̄á kpó, tsí ma òtít-Ɔ́dáyé gbo. ²¹ Ìwɔ#é ní n̄áa si wà tsèkò fú ònyà ña#á n̄. Kí tse tsí ò kò wà tsèkò fú ara-èe òñu ná? Nà wà tsèkò fú ònyà ña ní ká máa tsolè. Bí ó dzé bée fe, kí tse tsí iwɔ ká-èe ò wà tsolè? ²² Tsí nà wà tsèkò fú ònyà ña gbo ní ká máa gbaya. Bí ó dzé bée fe, kí tse tsí iwɔ ká-èe ò wà gbaya. Ó ní òñu wà nya in̄e ña gbo k̄adzú, tsí kí tse tsí ò wà tsolè ílè-in̄e ña#á? ²³ Tsí nà wà mú ekpa-Mɔ̀sè gbo nya akpá ní òñu màá tó bée, tsí ò kà si r̄e si nékpa#á. Kíbí ò wà tse bée#é, ó tse tsí ònyà ña wà w̄inyè-íbadí nára-Ɔ́dáyé. ²⁴ Ó d̄i, à kɔ si ñNwé-Ɔ́dáyé ní: “Ene-ìlú-àledzò ña, à wà gbèèr̄í ékɔ-Ɔ́dáyé náatsùgbé-in̄e yèè è wà tse#é.” †

²⁵ Afɔ-k̄á gbo wà ró. Òñu ní wà dzé ní: Bí ò wà r̄e si nékpa-Mɔ̀sè#é, kíbí à d̄ákó f̄e#é, † èrè wà ñnè f̄e. Ó d̄i, bí ò kò wà r̄e si nékpa#á, okó díq̄át kò né èrè-k̄á kpókópó f̄e. ²⁶ Ká fɔ gbo ní ònyà-k̄á kò dzé ɔma-Ìyúdà, tsí kò d̄ákó gbo, tsí ó si wà r̄e si nékpa-Ɔ́dáyé#é. Bí ò sérè ní Ɔ́dáyé nákó wà rí ene nyèñe gbà fàà? Ná kò wà r̄i kíbí ene yèè à d̄ákó fú#é bé ni n̄. ²⁷ Ene yèè b̄e#é, lo-lo-okó díq̄á kò wà nára t̄èè òñu, tsí ó si wà r̄e si nékpa-Ɔ́dáyé#é. Tsí iwɔ òñu fe, Ɔ́dáyé kɔ ekpa-è ña si ñh̄wé f̄e, tsí okó díq̄á gbo d̄i orò ñlè si f̄e, tsí ò wà tse, tsí ò kò si wà r̄e si nékpa#á. Ene yèè à kò d̄ákó fú#é ná kò tse tsí edzò ná kò múe. ²⁸ Fee! À kà dzé ékɔ gé. Ene yèè dzé ɔma-Ìyúdà gidì gidì#é kò tsi ene yèè dzé ékɔ#é ná kpotu gé#é ni. Tsí okó díq̄á gidì gidì gbo#é, kò tsi lolo-okó yèè wà nára-è#é ní wà nyà díre ní ò d̄ákó id̄ènd̄è#é. ²⁹ Ó d̄i, ene yèè dzé ɔma-Ìyúdà gidì gidì#é fee, n̄áa wà nyàà díre ti ñnó-ara-è kpó ní òñu dzé ɔma-Ìyúdà id̄ènd̄è ni. Tsí okó díq̄át yèè gbo dzé gidì gidì#é ní dzé ír̄ó yèè Mímí-Ɔ́dáyé ní n̄áa tse ñnó-ne#é. Kò tsi ekpa yèè à kɔ si ñh̄wé#é ní n̄áa tseé#é. Ɔ́nyà-ír̄ó yèè b̄e#é, Ɔ́dáyé ní n̄áa wà nyèè#é, ònyà kà nyèè.

3 Kíbí in̄e ña#á wà b̄e#é fee, kí gidì wà n̄óma-Ìyúdà dzídze ná? Tsí okó díq̄át gbo kíbí ó wà nóró-ɔma-Ìyúdà ña#á fe, èrè mèè wà ñnè? ² Màa fɔ ní èrè kpikpò wà ñnè gidì héñjù ni. Náats̄ts̄è#é, ɔma-Ìyúdà ña ní Ɔ́dáyé mú afɔ-è ña, tsí ñ b̄wɔ#é. ³ Ó d̄i, ònyà k̄a ña n̄àñjírí-ñá#á, àkaralé kò wà ñh̄tá-ñá. Tsí kíbí

† Ìwé-Yèsáyà 52:5 (Esaie 52:5) †† Ɔ́dáyé òñu Àbàràhàmi má nára-ɔmal̄ma-Àbàràhàmi ña tse im̄lè bá ara-ñá. Ɔmal̄ma ña#á k̄a ña ní à wà kpè ní ɔma-Ìyúdà ña#á. Tsí isèdzè-im̄lè#é ní wà dzé lo-lo-okó díq̄á#á. Ñb̄eè, bí ɔma-Ìyúdà-k̄á kò d̄ákó#é, kà dzé ti Ɔ́dáyé.

àkaralé kò wà ñh̄tá-ñá b̄e#é fee, òñu ní ná kò tse tsí àkaralé k̄ákó wà ñh̄tá-Ɔ́dáyé òñu#é? ⁴ Láyé! Kò tsi b̄eè ni. Bí ònyà ña kpó dzé olí-òdòbò gidì#é, Ɔ́dáyé òñu, òtít gé ní n̄áa wà wí#é. Kà tsòdòbò láyé. À kɔ si ñNwé-Ɔ́dáyé ní: “Ɔ́dáyé, bí ò wà w̄inyè, ònyà kpó n̄áa mà ní òtít gé ní ò wà wí#é. Tsí bí à wà kpedzò b̄e gidì#é, ò kà kí nédzò láyé. T̄eè gé ní n̄áa dzàre#é.” †

⁵ Bóyá ònyà k̄a ña ná kò wà fɔ ní òkùnù-wa ña tsítse ní n̄áa tse tsí à n̄áa rí mà ní Ɔ́dáyé dzé atsòtít#é. Bí ó dzé b̄eè fe, bí àa ná kò nya òkpi-è fàà? Ni kíbí Ɔ́dáyé n̄áa bínó, tsí fetí fú wa#á, ó wà tsòkùnù bá wa ñnèè n̄. (Afɔ yèè ña ñ wà fɔ ñbíbè#é òñu#é, ó dzé on̄u-afɔ gé, tsí ñ wà fɔ ni.) ⁶ Ó d̄i, láyé! Kò tsi b̄eè ni. Ɔ́dáyé kà tsòkùnù. Ó má dzé ní ó wà tsòkùnù#é, k̄ákó nyàa kpedzò fú ònyà ña n̄áyé gban̄gba#á. ⁷ Ɔ́nyà òñu fee, ó ti yà nóòdòbò tsítse ni. Báàyí#é, màa nyàa fɔ ní òdòbò yèè ñ wà tse#é ní wà m̀wɔ gbè fúne, tsí à n̄áa rí mà ní Ɔ́dáyé òñu àkaralé wà ñh̄tá-è, tsí à n̄áa wà nyèè#é. Bí ó dzé b̄eè fe, kí tse tsí à wà kpedzò bá mi ní èmi dzé adzàbi? ⁸ Ɔ́nyà k̄a ña gbo wà kpe ékɔ-wa, tsí wà fɔ ní àa wà wí fú ònyà ña ní ká wà tse íbàdí, tsí kó wà fa ire wà. Ene yèè wà fɔ b̄eè ña#á, Ɔ́dáyé ná kò kpedzò bá ña, tsí d̄àabi fú ña dzi ñh̄dì-è.

Ɔ́nyà-k̄á kpókópó kò dzé atsòtít nódzú-Ɔ́dáyé

⁹ Báàyí#é fe, kí àwa ɔma-Ìyúdà ña àa ñ l̄áre ene yèè kò dzé ɔma-Ìyúdà ña#á nódzú-Ɔ́dáyé ná? Àa kò l̄áre ña ñh̄é-k̄á kpókópó né. Ñ ti nya òkpi-è wáa lo ní ɔma-Ìyúdà ña òñu ene yèè kò dzé ɔma-Ìyúdà ña#á gbo, à ña kpó, à kí n̄wɔ-ìkpá-íbadí tsítse si. ¹⁰ Ó d̄i, à ti k̄wɔ si ñNwé-Ɔ́dáyé ní:

“Ɔ́nyà-k̄á kpókópó kò wà, tsí dzé atsòtít nódzú-Ɔ́dáyé. Ɔ́nyà òk̄antso gidì kò wà, tsí dzé atsòtít. ††

¹¹ Ɔ́nyà-k̄á kò wà,

tsí wà gbò òkpi-in̄e yèè s̄à ní ká tse#é-k̄á kpókópó. Ɔ́nyà-k̄á kpókópó kò wà wo ònà yèè à n̄áa gbà, tsí rí Ɔ́dáyé#é gidì.

¹² Ɔ́nyà òk̄áìs̄k̄á kpó, à kɔ ònà-Ɔ́dáyé dzò, tsí yagbo. Ɔ́nyà-k̄á kò wà, tsí wà tse in̄e-ire.

Ɔ́nyà òk̄antso gidì kò wà, tsí wà tse in̄e-ire. ††

¹³ Kíbí èrì n̄áa tsí dzò si, tsí tse si gbà#á, b̄eè ní afɔ-ar̄u-ñá ña wà#á.

Tsí òdòbò tsítse gé ní n̄áa dzé t̄iña si#é. †††

Tsí afɔ yèè n̄áa wà fùdà n̄ar̄ú fú ña#á, n̄áa wà kíbí oró-dzàkpàtà bé. †††

¹⁴ À kà w̄inyè-k̄á kpókópó, tsí kó máa dzé afɔ-èrè òñu afɔ-in̄ó kíkà.

B̄eè ní à yà#á. §

¹⁵ Èsè-ñá n̄áa yá ñrè ní ká kpa ònyà nóòkú gé ni.

¹⁶ Ñh̄dì òk̄áìs̄k̄á kpó ñbí à n̄áa gbà#á,

t̄iña gé ní dzé ní ká wà bàdzé in̄e fúne, tsí wà múne réré#é.

¹⁷ Kíbí à n̄áa tse gbà, tsí díq̄ò n̄áa gbé n̄àñjírí-ònyà ña#á,

† Ìwé-Orí ña 51:6 (Psaumes 51:6) †† Ìwé-Àlàyé 7:20 (Eclésiaste 7:20) †† Ìwé-Orí ña 14:1-3 (Psaumes 14:1-3) ††† Ìwé-Orí ña 5:10 (Psaumes 5:10) ††† Ìwé-Orí ña 140:4 (Psaumes 140:4) § Ìwé-Orí ña 14:1-3 (Psaumes 10:7)

à kò màá. †

¹⁸ À wà gé ni. À kà né àrísá-kà kpókpó fú Ìdáyé." ††

¹⁹ Bée ní à ti kó si ñÑwé-Ìdáyé#é. Tsi àa mà ní ñjé kpó yèé à kó si nékpa-Ìdáyé#é, à kó si fú ene yèé ña ekpa#á nékpa si ñntá-ña si#é ni. Ìjé ña#á wà bée, àt-sùgbée ònyà-kà kpókpó kó màa fí fúdá ti nárũ-ara-è ní òñu kò mà táńà òñu wà tse, tsi kó má fúne rere gbo ní ònyà ña náyè gbangba#á kpó#é, Ìdáyé nákó kpedzò bá ña dzi ññqì-è. ²⁰ Òñu ní tse tsi bí Ìdáyé gba ònyà-kà nònyà-atsòtít nódzú-ara-è#é, kò tsi náatsùgbée kíbí ene nyèñè rē si nékpa-Mòsè†#é ni. Ó ñi, ekpa#á òñu náa tse tsi ònyà ña kó wà rí mà ní àña wà dzàbi gé ni.

Bí Ìdáyé náa gbane nònyà-atsòtít nódzú-ara-è gbà fáà?

²¹ Ó ñi bááyí#é, kíbí Ìdáyé náa gbane nònyà-atsòtít nódzú-ara-è gbà#á, ó nyàá díre fúne. Afí yèé bé#é kò tse dzò-ekpa-Mòsè nònyà-kà kpókpó. Ekpa-Mòsè#é òñu ká-è gíqì òñu ñjé yèé agbáfí-Ìdáyé fí† ña gbo kó si#é ti nya àyídzá-è si béé. ²² Òñu ní dzé ní ònyà òkàlòkà kpó yèé mú àkaralé-è si ñntá-Yèésù Kírísítò#é, Ìdáyé náa gbàá nònyà-atsòtít nódzú-ara-è, àtsùgbée kíbí ó gba Yèésù Kírísítò gbó#é ni. Èmi ní dzé bé#é kò wà ñqì-Ìdáyé òñu. ²³ Ònyà òkàlòkà kpó dzàbi-Ìdáyé, tsi iyì-è ñde ñntá-ña. ²⁴ Ó ñi, Ìdáyé tse ore-òfé fúne náari bere ñjé-kà kpókpó nówò-ònyà-kà, tsi ó gbane nònyà-atsòtít nódzú-ara-è gbà ñntá-Yèésù Kírísítò, ene yèé wà gbane nówò-àbi dzídze#é. ²⁵ Ìdáyé ti mówò te Yèésù Kírísítò#é si ní kó gbà ñntá-ikú-è, tsi tunó fú òñu ti nára-adzàbi ña bí à gbàá gbó. Kíbí Ìdáyé tse béé#é, ó wà nyà díre ní dzò dzò#é, kà tsòkúnù ññwèrè yèé ònyà ña wà náabi dzídze si#é. Ó fodzú qíí si, ²⁶ ñjé yèé tse#é, ó né àtèsi ññwèrè nyèñè. Ìdáyé tse béé, tsi wà ñ nyà díre ní bááyí gbo#é, òñu kà tsòkúnù. Ó ñi, òñu náa tse òtít, tsi òñu náa gba ene yèé gba Yèésù gbó#é nònyà-atsòtít nódzú-ara-òñu.

²⁷ Kíbí ó dzé béé#é fee, ònà-kà wà fú ònyà-kà, tsi kó wà ñ nya akpá róò? Kpéré! Ònà-kà kpókpó kò wà ró, ñjé yèé tse#é, kò tsi afí-ká wà rē si nékpa-Mòsè ró ni. Ó ñi, ñjé yèé kpádzú bááyí#é ní dzé ká né àkaralé si ñntá-Yèésù Kírísítò#é. ²⁸ Àa rí mà ní bí ònyà-kà né àkaralé si ñntá-Yèésù Kírísítò#é, Ìdáyé náa gbàá nònyà-atsòtít nódzú-ara-è. Kò tsi afí-ene nyèñè kó wà rē si nékpa-Mòsè ni. ²⁹ Ìdáyé#é fe, òma-Ìyúqà† ña sñjú gé ní ó dzé Ìdáyé fú#éè? Ó dzé Ìdáyé fú ene yèé kò dzé òma-Ìyúqà ña#á gbo nò. Ìdèñdè ni, ó dzé Ìdáyé fú ene yèé kò dzé òma-Ìyúqà ña#á gbo, ³⁰ ñjé yèé tse#é, Ìdáyé òkàntso gé ní wà#á. Bí òma-Ìyúqà ña né àkaralé si ñntá-Yèésù Kírísítò, Ìdáyé#é ní nákó gbà ña nònyà-atsòtít nódzú-ara-è#é. Béé ké ní bí ene yèé kò dzé òma-Ìyúqà ña#á gbo né àkaralé si ñntá-Yèésù Kírísítò#é, nákó gba àña gbo nònyà-atsòtít nódzú-ara-è#é.

³¹ Kíbí ó dzé béé#é, àa kò wà fí ní àkaralé yèé àa né si ñntá-Yèésù Kírísítò#é tse tsi ekpa-Mòsè òñu kò dzé ñjé-kà kpókpó ró. Láyé! Kò tsi béé ni. Kà kàa béé, àa wà nyà díre ní òñu gbo dzé ñjé kpàtàkii-kà ni.

Àbàràhàmi gba Ìdáyé gbó

4 Àbàràhàmit fe, kò tsi gbágbòngbàgbò-àwa òma-Ìyúqà† ña ní ó dzé#éè? Ká tse isèrè nára-è káyí. Bí ñjé ña#á lo fúu fáà ni? ² Ó má dzé àtsùgbée ñjé yèé ña Àbàràhàmi tse#é ní tse tsi Ìdáyé gbàá nònyà-atsòtít nódzú-ara-è#é, ó má rí ònà-kà, tsi wà ñ nya akpá. Ó ñi, ònà-kà kpókpó kò wà fúu, tsi kó ñ nya akpá nódzú-Ìdáyé. ³ À kó si ñÑwé-Ìdáyé† ti nára-è ní: "Àbàràhàmi gba Ìdáyé gbó, tsi náatsùgbée béé#é, Ìdáyé gbàá nònyà-atsòtít nódzú-ara-è." ⁴ Àa mà ní bí ònyà-kà tsitsé, tsi à sã owó-itsé#é fúu#é, kò tsi ñjé-òfé ní ó gbà béé#é. Owó yèé wà ní kó gbà fú itsé#é ní à sã fúu#é. ⁵ Ó ñi, bí ònyà-kà òñu kò tsitsé-kà kpókpó, tsi ó mú àkaralé-è si ñntá-Ìdáyé, ene yèé nákó nyàa gba adzàbi nònyà-atsòtít nódzú-ara-è#é, kíbí ó tse béé#é, Ìdáyé nákó gbàá nònyà-atsòtít nódzú-ara-è, ñjé yèé tse#é, ó mú àkaralé-è si ñntá-è. ⁶ Đàfìqì† gbo wínyè-ìrò-béè-kà si. Ó wínyè ti nára-ene yèé ña we éwo-ire#é, ene yèé ña Ìdáyé kà tse àtsùgbé-itsé yèé à tse ña#á, táńà náa gbà ña nònyà-atsòtít nódzú-ara-è#é. ⁷ Ó ní: "Ène yèé ña Ìdáyé nò àbi-ña ñde, tsi kò wà rí ìbàqì-kà kpókpó nára-ña ró#é, à we éwo-ire." ⁸ "Ène yèé Ìdáyé kò wà tó àbi-è ña si fúu ró#é, ó we éwo-ire." ††

⁹ Bí ó dzé béé fe, nē dzé ene yèé we éwo-ire#é ññkēé ni? Ène yèé ña dákót kíbí ó wà nórò-òma-Ìyúqà ña#á gé ní we éwo-ire#éè? Kpéré! Ène yèé kò dákó ña#á gbo we éwo-ire. Àa fí wáa lo ññsēè ní Ìdáyé gba Àbàràhàmi nònyà-atsòtít nódzú-ara-è, ñjé yèé tse#é, Àbàràhàmi gbàá gbó. ¹⁰ Tsi ññwèrè yèé Ìdáyé gbàá béé#é fe, táńà kó dákó nàmi náanyiwà kíbí ó wáa dákó#é ni? Táńà kó dákó ni nò. ¹¹ Ó ñi, ó wáa dákó náanyiwà, tsi lolo-okó qíqát#á ní wà dzé isèdzè yèé wà nyà díre ní Ìdáyé gbàá nònyà-atsòtít nódzú-ara-è#é, ñjé yèé tse#é, ó gbàá gbó ññwèrè yèé kò dákó#é ni. Nbéé, Àbàràhàmi dzé gbágbòngbàgbò-ònyà òkàlòkà kpó yèé gba Ìdáyé gbó, tsi kò dákó#é. Kíbí à gba Ìdáyé gbó#é, Ìdáyé gbà ña nònyà-atsòtít nódzú-ara-è. ¹² Béé ké ní ó dzé gbágbòngbàgbò-ene yèé dákó ña gbo kpó#é. Tsi kò tsi ñ ti yèé ene nyèñè ña dákó sñjú gé#é ni. Ó ñi, à ké òwò-gbágbòngbàgbò-wa Àbàràhàmi#é gbo nò Ìdáyé gbígbágbò-è ññwèrè yèé kò dákó wóna#á.

Ìdáyé tàlé fú Àbàràhàmi

¹³ Ìdáyé tàlé fú Àbàràhàmit òñu òmalòma-è ña ní òñu nákó mú ayé gbangba#á kpó, tsi ñ òwò-ña. Kò tsi náatsùgbée kíbí Àbàràhàmi rē si nékpa-Ìdáyé#é ní tse tsi Ìdáyé tàlé fúu béé#é. Ó ñi, kíbí ó gba Ìdáyé gbó, tsi Ìdáyé gbàá nònyà-atsòtít nódzú-ara-è#é ní tse#é.

¹⁴ Bí ó dzé ní ene yèé ña wà rē si nékpa-Mòsè†#é, àña gé ní wà gba ñjé-ire yèé ña Ìdáyé tàlé si#é, ni ene yèé ña mú àkaralé si ñntá-Ìdáyé#é, àkaralé-ña dzé ñjé rírá ññè. Tsi àlé yèé Ìdáyé ta si gbo#é kò nééfé-kà kpókpó ró. ¹⁵ Fee, ekpa-Mòsè òñu náa fa inó bíbí-Ìdáyé wá

† Ìwé-Yèsáya 59:7-8 (Esaie 59:7-8), Ìwé-Òwe ña 1:16 (Proverbes 1:16) †† Ìwé-Orí ña 36:2 (Psaumes 36:2)

‡ Ìwé-Ìkpinkpilè-ayé 15:6 (Genèse 15:6) †† Ìwé-Orí ña 32:1-2 (Psaumes 32:1-2)

ñntá-ne gé ni. Ó ñi, ñbí à kò dǎ ekpa-kǎ kpókpó si#é, ñnyà-kǎ gbo kà lò sé ekpa.

¹⁶ Náatsùgbée béé#é, ene yèé ña mú àkaralé-ña si ñntá-ḶḶáyé#é, àña ní nǎa gba àlè yèé ḶḶáyé ta si#é. Àlè#é, ore-ḶḶfé ní ó dzé#é, tsí ene yèé ña gbo kpó dzé ɔmalɔma-Àbàràhámí ññbimbí ññrèn-rè-è#é, àlè#é dzé tǎña gbo. Kò dzé ti ene yèé ña wà rē si nékpa-Mòssè sǎñjù#é gé. Ó ñi, ó dzé ti ene yèé ña gbo kpó gba ḶḶáyé gbó#é. Àbàràhámí#é dzé gbágbòhgbàgbò-àwa kpó ni. ¹⁷ À kɔ afɔ si ññwé-ḶḶáyé† ti nára-è ní: “Ñ sɔé ñi gbágbòhgbàgbò fú ilú kpíkɔ kpíkɔ.” † Àbàràhámí dzé gbágbòhgbàgbò-àwa kpó nódzú-ḶḶáyé, ene yèé ó gbà gbó#é. ḶḶáyé#é ní nǎa sɔ ñnyà kúkú ñi ñnyà-àwáayè#é. Òñu ké ní nǎa fɔ, tsí ñjé yèé kò wà wòrì#é nǎa wá gbòkǎ#á. ¹⁸ Àbàràhámí#é, ññwèrè yèé ñnyà-kǎ kpókpó kò módzú si ró ní ḶḶáyé nǎkó nyáa tse ñjé yèé ó fɔ si#é, òñu módzú si nǔnǎ si fúu gé ni. Ó mú àkaralé-è si ñntá-ḶḶáyé si, tsí ó ñi gbágbòhgbàgbò fú ilú kpíkɔ kpíkɔ. Bé ní ḶḶáyé fɔ fúu#é. Ó ní: “Mǎa tse tsí ɔmalɔma-èe ña nǎkó kpò bé gbèè.” ††¹⁹ Àbàràhámí ti né kíbí ɔḶḶ ɔḶḶɔrú (100) béè. Tsí ó wà rí ní ogbó ti ñe ara-òñu kpó, tsí Sàràt aya-òñu gbo kí nǎagbàrèbí. Kíbí ó rí béè gɔḶḶ#é, àkaralé-è kò ti mì dzígí. ²⁰ Kò dzèrèbe-kǎ kpókpó ñnǔ-ara-è ti nára-àlè#é. Kà kǎa béè, ó mú àkaralé-è si ñntá-ḶḶáyé, tsí àmí kòó si, tsí nǎa wà nyèé. ²¹ Ó tǎ ñnǔ-è si kpó ní àlè yèé ḶḶáyé ta si fú òñu#é, ó nékpa, tsí kó nyáa sǎǎ fúu òñu. ²² Náatsùgbée béè ní ḶḶáyé gbàá nǔnǎ-atsòtít nódzú-ara-è#é. ²³ Kíbí à kɔ si ññwé-ḶḶáyé si ní: “ḶḶáyé gbàá nǔnǎ-atsòtít nódzú-ara-è#é”, ‡ kò tsi ti nára-Àbàràhámí sǎñjù gé ní à kɔ si#é. ²⁴ Ó ñi, àwa gbo, àa wà ñnè. Kíbí ó tseé fú Àbàràhámí#é, ó gba àwa gbo nǔnǎ-atsòtít nódzú-ara-è, ñjé yèé tse#é, àa mú àkaralé si ñntá-ḶḶáyé, ene yèé dzí ɔlá-wa Yèésù ti nǎàñjírí-òkú ña wá náyé#é. ²⁵ Yèésù#é ní ḶḶáyé múu ɔwǎw-òñyà ña, tsí ó kú àtsùgbé-àbi-wa ña#á. Ó ñi, ó dzí ti nǎàñjírí-òkú ña wá náyé, tsí kó ñ gba wá nǔnǎ-atsòtít nódzú-ara-è.

Bí ḶḶáyé gbà wá nǔnǎ-atsòtít nódzú-ara-è, èrè wà ñnè

5 Báayí#é, ḶḶáyé gbà wá nǔnǎ-atsòtít nódzú-ara-è, ñjé yèé tse#é, àa mú àkaralé-wa si ñntá-è. Kíbí ó dzé béè#é, àwa-è mèèdzì, àa wà ḶḶ náatsùgbé-ñjé yèé Yèésù Kírísítò ɔlá-wa tse#é. ² Ó tse tsí ñnǎ tsí, tsí ḶḶáyé tse ore-ḶḶfé-è fú wa, ñjé yèé tse#é, àa né àkaralé si ñntá-è. Nóre-ḶḶfé#é ní àa dzokó rígrígrí si báayí#é. Tsí àa wá náyé títè si, ñjé yèé tse#é, àa módzú si nǔnǎ si fú ḶḶáyé ní nǎkó mú iyì-è ɔwǎw-àwa gbo. ³ Tsí kò tsi ñjé nyèñè sǎñjù gé ní nǎa wá mú ayè té wa#á. Bí ó dzé gɔḶḶ ní àa wà ññréré gbo si#é, ayè nǎa wá té wa, ñjé yèé tse#é, àa mà ní ñréré#é nǎa mǎwǎ gbè fú wa, tsí àa nǎa gbódzú si. ⁴ Tsí kíbí àa nǎa gbódzú si béè#é, nǎa tse tsí àkaralé-wa gbo nǎa ta ogùgù mùlè kpǎñu. Tsí bí àkaralé-wa ta ogùgù mùlè béè, òñu gbo nǎa tse tsí odzú-wa nǎa wá nǔnǎ si fú ḶḶáyé gé ni. ⁵ Tsí kíbí odzú-wa gbo nǎa wá nǔnǎ si fúu béè#é, kà dzé ñjé rírǎ

† Ìwé-Ìkpìnkpilè-ayé 17:5 (Genèse 17:5) †† Ìwé-Ìkpìnkpilè-ayé 15:5 (Genèse 15:5) ‡ Ìwé-Ìkpìnkpilè-ayé 15:6 (Genèse 15:6)

láyé, ñjé yèé tse#é, ḶḶáyé ñyà díre ní òñu né àmúḶḶ fú wa tó béè. Ó tse béè gbà ñntá-Mímí-è yèé wá ñntá-wa si#é ni.

⁶ DzòḶḶ dzòḶḶ#é, ikpá-kǎ kpókpó kò wá nǎwǎ-wa. Ó ñi, ññwèrè yèé ḶḶáyé dǎ si tútútú#é ní Yèésù Kírísítò wáa kú si nǎrú-àwa adzàbi ña#á. ⁷ Ó le hénú ní ñnyà-kǎ kó dzé, tsí kú si nǎrú-òñyà-atsòtít-kǎ. Bóyá ñnyà-kǎ òñu wá, tsí nǎkó nyáa gbódzú, tsí kú si nǎrú-òñyà-kǎ yèé nǎa tsònyà#á. ⁸ Ó ñi fee, è rí kíbí ḶḶáyé nya àmúḶḶ-è, tsí ñ díre fú wa#á gé. ÀmúḶḶ-è#é ní dzé ní Kírísítò kú si nǎrú-wa ññwèrè yèé àa dzé adzàbi ña si#é. ⁹ Kíbí Kírísítò mú ara-è tsebo si nǎrú-wa, tsí ó tse tsí ḶḶáyé gbà wá nǔnǎ-atsòtít nódzú-ara-è#é, àa né àkaralé ní nǎkó wáa gbà wá nǎwǎ-inó bíbí-ḶḶáyé gbo kponu gé ni. ¹⁰ DzòḶḶ dzòḶḶ gbo#é, àa dzé ɔtè-ḶḶáyé si. Ó ñi, ḶḶáyé gbà ñntá-ikú-ɔma bíbí-è, tsí wáa tótse àñjírí-àwa-è mèèdzì. Kíbí ó tótse àñjírí-àwa-è mèèdzì béè#é, àa né àkaralé ní nǎkó wáa gbà wá là gbo kponu gé ni. ñjé yèé tse#é, ɔma bíbí-è#é wá náyè si. ¹¹ Tsí kò tǎ bè fòò. Yèé tēé ró#é ní dzé ní ḶḶáyé tse tsí àa wá táyè gbà ñntá-Yèésù Kírísítò ɔlá-wa. ñjé yèé tse#é, Yèésù Kírísítò#é ní tótse àñjírí-àwa-ḶḶáyé mèèdzì báayí, tsí àa ḶḶ si#é.

Kírísítò yà ñìkǎ fú ÁḶḶmí

¹² Ònyà òkǎntso dzàbi-ḶḶáyé, tsí àbi dzídze wò náyé gbangba#á kpó. Ene#é, ÁḶḶmí† ni. Tsí náatsùgbé-àbi yèé ó dze béè#é, ó fa ikú wá ñntá-òñyà ña. Tsí ikú#é wá kpa ònyà òkǎlòkǎ kpó náyé#é, ñjé yèé tse#é, ònyà kpó dzàbi-ḶḶáyé. ¹³ Fee, àbi dzídze ti wá náyé#é si tǎnǎ ḶḶáyé kó wáa mú ekpa-è, tsí ñ ɔwǎw-Mòssè†. Ñbí ekpa-kǎ kpókpó kò wá#á, à kǎkó nyáa fɔ ní ñnyà-kǎ lò sé ekpa, tsí dzàbi. ¹⁴ Ó ñi, ti ññwèrè yèé ÁḶḶmí gbé#é títí wáa tó ññwèrè yèé Mòssè gbo gbé#é, ikú òñu wá kpa ònyà ña gé ni. Ó kpa ene yèé ña gɔḶḶ gbo kò dzàbi kíbí ÁḶḶmí, ene yèé tsètsè dzàbi#é. ÁḶḶmí#é dzɔ ene yèé nǎkó wáa wá nǎanyiwǎ#á ññrú-kǎ.

¹⁵ Ó ñi, àbi yèé ÁḶḶmí dze#é fee, kò né ká ñ dé bá ñjé-ḶḶfé yèé ḶḶáyé wá fúne#é nǔnǎ-kǎ kpókpó. Àa mà ní ònyà ègbèlèègbè kú náatsùgbé-àbi yèé ònyà òkǎntso dze#é. Ó ñi, ore-ḶḶfé yèé ḶḶáyé wá tse fúne#é lǎrè sǎñjù sǎñjù. Tsí ñjé-ḶḶfé yèé gbo ó wá fú ònyà ègbèlèègbè gbà ñntá-òñyà òkǎntso, ene yèé dzé Yèésù Kírísítò#é, òñu gbo tó lǎrè ró. ¹⁶ Tsí ñjé-ḶḶfé yèé ḶḶáyé wá fúne#é, ñjé yèé nǎa bí#é gbà ñìkǎ fú ñjé yèé àbi dzídze-ònyà òkǎntso bí#é. Ònyà òkǎntso dzàbi, tsí ó bá edzǎ kpíkɔ-ḶḶáyé wá ñntá-ònyà kpó. À dzàbi-ḶḶáyé kpíkɔ. Ó ñi, ḶḶáyé òñu, ɔyà yèé ó tse fú ònyà ña#á ní dzé ní ó gbà ñá dzòḶḶ nǎrú-edzǎ kpíkɔ#é. ¹⁷ Àtsùgbé-àbi yèé ònyà òkǎntso dze#é, ikú wá kpa ònyà kpó. Ó ñi, ònyà òkǎntso ní sɔ dzàbi#é. Ó ñi, ñjé yèé àa wá gbà ti ñḶḶ-Yèésù Kírísítò òñu ñìkǎntso sǎñjù#é lǎrè. ḶḶáyé wá tse ore-ḶḶfé kpíkɔ fú wa tó béè, tsí wá gbà wá nǔnǎ-atsòtít nódzú-ara-è gbo. Yèé lǎrè ró#é ní wá dzé ní ònyà òkǎlòkǎ kpó yèé ña ó wá fú ñjé-ḶḶfé yèé#é, à nǎkó gbé náyè-àritǎ, tsí dzoyè gbo àtsùgbé-Yèésù Kírísítò òñu ñìkǎntso.

¹⁸ Ñbèé, kíbí ó dzé ní ònyà òkàntso dzàbi, tsí àbi-òñu nìkàntso#é fa edzò kpíkpe-òdáyé wá ñhntá-ònyà kpó#é, ñhnró-kà bée ké ní itsé-òtít yèé ònyà òkàntso gbo tse#é, ó gba ònyà kpó dzòó nárú-edzò kpíkpe-òdáyé, tsí tse tsí à wà náàyè si#é. ¹⁹ Dzòó dzòó#é, ònyà òkàntso kò rētíg-bè-òdáyé, tsí ó tse tsí ònyà ègbèlèégbè dī adzàbi. Ñhnró-kà bée ké ní ònyà òkàntso gbo rētíg-bè-òdáyé, tsí ó tse tsí òdáyé náko gba ònyà ègbèlèégbè nònyà-atsòtít nódzú-ara-è#é.

²⁰ Ká fī giqì#é, òdáyé mú ekpa-è bɔwó-Mòsè, tsí ekpa#á tse tsí àbi dzídze kpò máa ni. Ó dī, ñbí àbi dzídze kpò#é, ore-òfé-òdáyé gbo tó kpò lárè sǎñjù sǎñjù ró.

²¹ Ñbèé, kíbí ònyà ña kàkó nyáa ko àrimáa dzàbi, tsí ó bá ikú wá fú ña#á, bée ké ní òdáyé tse ore-òfé-è gbo fúne òñu ikpá, àtsùgbée kó gbane nònyà-atsòtít nódzú-ara-è, tsí kó gbà ñhntá-Yèésù Kírísítò Olá-wa, tsí fú wà náàyè-àritá#á.

Yèésù Kírísítò tse òkàntso bá wa, tsí àa wà náàyè báa si

6 Bí ó dzé bée fe, bí àa kó fī fáà ñhntá-è? Àa kó wà náabi dzídze si, tsí ore-òfé-òdáyé kó wà kpò máa fú waà? ² Láyé! Kò tsi bée ni. Àa ti kú ñhnró-kà ti nára-àbi dzídze, tsí kí tse tsí àa kó tó wà ñbàdī tsítse si làkòò ró? ³ È gbàgbé ni? È kè mà ní kíbí à wìwè-Yèésù† fú wa#á, ni àa tse òkàntso bá Yèésù Kírísítò si, tsí àa kú báa gbo ñhnró-kà bée ñhntá-è? ⁴ Ñhntà-è yèé à wìwè-Yèésù fú wa#á, àa kú bá Kírísítò, tsí à rì wá gbo báa ñhnró-kà ni. Òdáyé Boba-wa tse bée, àtsùgbée àa kó gbé náyé titò ñhnró-kíbí ó dzí Kírísítò ti náàñírí-òkú ña wá náyé#é òñu ikpá lákú#é ni. ⁵ Kíbí ó dzé ní àa tse òkàntso báa dzálé kpò ñhnró-kíbí ó kú gbà#á, bée ké ní àa náko wáa tse òkàntso gbo báa ñhnró-kíbí òdáyé dzii ti náàñírí-òkú ña wá náyé#é.

⁶ Àa kó gbó òkpì-afī#é rere. Òñu ní wà dzé ní ònyà-ìrò yèé àa dzé dzòó dzòó#é, àa káà si ñhntá-egi-ìdààgàlādza† bá Kírísítò, àtsùgbée kíbí ònyà yà ñbàdī tsítse tó#é, kó máa nékpá ró, tsí àa kó máa dzé arú fú ñbàdī tsítse gbo ró. ⁷ Ñ wà fī bée, ñjé yèé tse#é, bí ònyà-kà kú#é, ene nyèñè bó nówó-ìbàdī tsítse ñhntá-è. ⁸ Ó dī, kíbí ó dzé ní àa tse òkàntso bá Kírísítò ñhnró-kíbí ó kú gbà#á, àa né àkaralé ní àa náko gbé náàyè gbo báa. ⁹ Àa mà si ní òdáyé dzí Kírísítò ti náàñírí-òkú ña wá náyé, tsí kàkó tó kú láyé ró. Ikú kò nékpá si ñhntá-è ró. ¹⁰ Kíbí ó kú#é, ó kú àrikàntso gé ni, àtsùgbé-àbi-wa ña, tsí kàkó kú láyé ró. Tsí báàyí#é, ó wà náàyè si, tsí àyè#é tse tsí òdáyé wà gba nyínyè. ¹¹ Bée ké ní ó wà fú èñe gbo#é. Ó wà ní e wà rí ara-ñjé ní è kú ti nára-ìbàdī tsítse, tsí e wà náàyè si, tsí àyè#é kó tse tsí òdáyé kó wà gba nyínyè, ñjé yèé tse#é, Yèésù Kírísítò tse òkàntso bá ñjé si.

¹² Kíbí ó dzé bée#é, èñe yèé bàkó wáa kú#é, è máa dzé, tsí ñbàdī tsítse kó nékpá si ñhntá-ñjé ró. È máa dzé, tsí awù-kíbí ònyà yà gbà#á gbo kó gba isèrè si fú ñjé ró. ¹³ È máa dzé fú akpá-ñjé nàmí esè-ñjé nàmí ìdī-kà-ara-ñjé-kà kpókpó, tsí kó dī ñjé-itsé, tsí e wà ló ñá, tsí wà ñ tse ñbàdī. Kà kàa bée, kíbí ene yèé fī ní ene yèé ña à dzí ti náàñírí-òkú ña wá náyé#é bée#é, è mú ara-ñjé ña bɔwó-òdáyé bée, tsí kó dī ñjé-itsé, tsí e wà ñ tse òtít. ¹⁴ Ñbèé,

awù-ìbàdī tsítse kàkó nékpá si ñhntá-ñjé ró, ñjé yèé tse#é, kò tsi ekpa-Mòsè† ní wà gbé ñjé báàyí#é. Ñhntà-ore-òfé-òdáyé ní àa wà si#é.

Arú-òdáyé ní àa dzé#é

¹⁵ Òkpì-afī yèé ñ fī ñhntá-è#é fáà? Kò tsi ní kíbí ó dzé ní ekpa-Mòsè kò wà gbé wa ró, tsí ñhntà-ore-òfé-òdáyé ní àa wà si#é, ni àa rí ayé tá, tsí àa kó wà ñbàdī tsítse si ni. Láyé! Kò tsi bée ni. ¹⁶ È mà rere ní bí è mú ara-ñjé bɔwó-ònyà-kà ní àa kó wà dzítse fúu, tsí wà gbòlú fúu, ni è dī arú fú ene nyèñè ñhntá-è. Bí ó dzé ní ñbàdī tsítse ní nékpá si ñhntá-ñjé si#é, è dī arú-è ñhntá-è. Tsí ñbàdī#é náko bí ikú fú ñjé. Ó dī, bí è gba òdáyé kíbí olówó-ñjé, tsí wà gbòlú fúu#é, náko tse tsí è náko wà tse òtít. ¹⁷ Òkpé kókpé ni ti òdáyé ni. Dzòó dzòó#é, è dzé arú fú ñbàdī tsítse si. Ó dī báàyí#é, è nyílò kpaḍà, tsí è dzé, tsí gba èkó-òtít yèé à tse fú ñjé#é, tsí wà tse si ñhntá-è inó táá, ànyì táá. ¹⁸ Fee, è kè dzé arú fú ñbàdī tsítse si ró. Òdáyé gbà ñjé dzòó nówó-è, tsí è dī arú fú òtít tsítse. ¹⁹ Òñu-afī ní ó dzé, tsí ñ fī#é, ñjé yèé tse#é, afī kà yáa yé ñjé. Dzòó dzòó#é, è mú ara-ñjé tse arú si fú ñbàdī tsítse òñu ilò wérewè ña, tsí è náa wà tse ñjé yèé ña kò dīirí fú odzú, tsí kò dī gbó fú etí#é. Bée ní è wà dzòó dzòó#é. Báàyí gbo fee, è ko ara-ñjé dzòó, tsí e dī arú fú òtít tsítse, tsí ñgbèngbé-ñjé kó wà nyà dīre ní è wà nówó nówó si fú òdáyé.

²⁰ Ñhntà-è yèé è dzé arú fú ñbàdī tsítse si#é, afī-ká tse òtít-òdáyé-kà kpókpó kò ti tse dzé-ñjé. ²¹ Tsí ilò wérewè yèé è ló wáa lo ñhntà-è nyèñè ña gbo#é fe, èrè mèè è rí ñhntá-è? Òñu ní kóko dī anó si fú ñjé nómbe si báàyí#é. ñjé nyèñè ña#á, ikú ní náa táàrà-è#é. ²² Ó dī báàyí òñu#é, òdáyé gbà ñjé nówó-ìbàdī tsítse#é, tsí è dī arú, tsí wà dzítse fúu. Tsí èrè yèé wà ñhntá-è, tsí è wà gbà#á ní dzé ní è mú ara-ñjé bɔwó-è akpá akpá, esè esè, tsí ñhntà-è-è#é, náko tse tsí è náko gbé náàyè-àritá. ²³ Èrè-ìbàdī tsítse ní dzé ikú#é. Ó dī, òdáyé òñu wà fúne ñjé-òfé-kà. ñjé#é ní dzé àyè-àritá yèé ó wà gbà ñhntá-Yèésù Kírísítò Olá-wa, tsí wà fú wa#á.

Kpólú wà ké aya níné òñu òkò níné, tsí wà ñ tse ìsàwé fúne

7 Ìnàbí-mi ña, èñe ní ñ wà wínyè fú#é. È ma ekpa-òdáyé† rere, tsí è mà gbo ní ene yèé wà náàyè si#é gé ní ekpa#á náa nékpá si ñhntá-è si#é. ² Ká fī ní òkòbèè-kà òkò si. Ekpa yèé wà ti nára-aya níné òñu òkò níné#é, ekpa#á so òkòbèè#é òñu òkò-è méedzi si ñhntà-è yèé òkò#é wà náàyè si#é. Ó dī, bí òkò#é kú, ekpa#á kò so òkòbèè#é si ró. ³ Ti nára-bée#é, bí ó dzé ní òkò#é wà náàyè si, tsí òkòbèè#é ñjé, tsí lo káa dī aya-olómírè#é, ó gbòkò ñhntá-è. Ó dī, bí òkò#é kú, ekpa#á kò so òkòbèè#é si ró. Tsí bí ó dzé ní ó lo káa né olómírè giqì#é, kàkó dzé ní ó gbòkò ró ñhntá-è.

⁴ Ìnàbí-mi ña nónkèè nónkèè, bée ké ní ó wà fú èñe gbo#é. Afī-ká rè si nékpá-Mòsè†-kà kpókpó kò tse dzé-ñjé ró, ñjé yèé tse#é, è tse òkàntso bá Yèésù Kírísítò si kíbí ó kú si ñhntá-egi-ìdààgàlādza†#á. Báàyí#é, ti olómírè ní è dzé si#é. Ene#é ní òdáyé dzí ti náàñírí-òkú

ña wá náyé#é. Iné ña#á lo béè, àtsùgbée àa kó nyáa wá tse iné yèé náa dzɔdzú-Ḷqáyé#é ni. ⁵ Dzɔ́ dzɔ́#é, ilò wérewèrè yèé ña wá ti ñqí-kíbí àa yà gbà#á nékpá si ñntá-wa si. Tsí ekpa-Ḷqáyé náa wá mú awù-ìbàqí tsítse gbo máa fú wa ró. Tsí ilò nyèñè ña kpó#é, ñkú ní à fà wá làkòò#é. ⁶ Ñh̀wèrè nyèñè#é, ekpa-MḶssè nékpá si ñntá-wa si. Ó qí bààyí#é, Ḷqáyé gbà wá dzɔ́ nḶwó-ekpa#á, iné yèé tse#é, ó wá kíbí àa kú si ñh̀rḶ-kǎ bé ti nára-è. Tsí àa náko nyáa wá dzítse fú Ḷqáyé gbà ñntá-Ḷnà titḶ yèé ó wá díre fúne#é. Ḷnà titḶ#é ní dzé ní Mímí-Ḷqáyé† náa wá mḶwó gbè fú wa#á. Ḷnà yèé àa kò dzɔ́#é ní dzé Ḷnà ti ekpa-MḶssè#é.

Ekpa-MḶssè kà gbanɛ dzɔ́ nḶwó-àbi dzídze

⁷ Bí ó dzé béè fe, bí àa kó fḶ fàà ñh̀kèé? Àa kó fḶ ní ekpa-MḶssè†#é náa sḶne si náabi dzídze ni? Láyé! Kò tsi béè ni. Ekpa#á ní tse tsí ñ ma iné yèé dzé àbi#é nḶ. Ekpa#á wá fḶ ní: “Odzú-èe kó máa kí ñntá-iné-Ḷnyà-kǎ kpókpó.” † Kàa fḶ béè fe, bí ñ má tse fàà, tsí màá? ⁸ Kíbí ekpa#á fḶ béè#é, awù-ìbàqí tsítse rí Ḷnà-kǎ ñh̀sèrè-mi, tsí tse tsí odzú-mi náa kí ñntá-iné ḶkǎlḶkǎ kpó si. Ó qí, bí ekpa#á kò fḶ ní ká máa tse iné-kǎ, awù-ìbàqí tsítse gbo kà sḶ wa ní ká tseé. ⁹ Dzɔ́ dzɔ́#é, ñh̀wèrè yèé ekpa-Ḷqáyé† kò wá#á, ñ wá si fú ara-mi gé ni. Ó qí, kíbí Ḷqáyé qá èwḶ-è si#é, awù-ìbàqí tsítse wḶ ñh̀sèrè-mi, ¹⁰ tsí ó wá kíbí ñ kú si ñh̀rḶ-kǎ bé. ÈwḶ#é, Ḷqáyé qáa si, àtsùgbée kó fúne náayè ni. Ó qí, tḶmi kò lo béè. Ikú ní èwḶ#é tédzú fà wá fú èmi òñu#é. ¹¹ Kíbí ó lo béè#é, ìbàqí tsítse gbà ñntá-èwḶ#é, tsí rí Ḷnà-kǎ nára-mi, tsí rú mi, tsí fà mí lo ñkú, àtsùgbé-àbi-Ḷqáyé yèé ñ dzé#é. ¹² Fee, ekpa-Ḷqáyé#é sǎ dzálè kpó, tsí èwḶ kǎkǎ yèé wá nékpa#á gbo#é sǎ dzálè, tsí òkúnù kò wá ñnè, tsí ó dzé iné-ire gbo. ¹³ Bí ó dzé béè ná, ni iné-ire tédzú fa ikú wá fú mi ñh̀né nḶ. Láyé! Kò tsi béè ni. Ìbàqí tsítse#é ní gba iné-ire tse ti ara-è, tsí fa ikú wá fú mi#é. Kíbí ó lo béè#é, èwḶ#é tse tsí à ma kíbí àbi dzídze wá gbà#á, tsí tse tsí ká mà ní àbi dzídze né oró tó béè. Kò tsi iné-ire ni.

Ìdzà-ìrḶ-kǎ wá ñnḶ-Ḷnyà

¹⁴ Àa mà ní ekpa-Ḷqáyé†#é, títi ñqí-Mímí-Ḷqáyé† ní ó ti#é. Ó qí, èmi òñu, kíbí Ḷnyà yà gbà#á, béè gé ní ñ wá#á, tsí ñ qí arú fú ìbàqí tsítse si. ¹⁵ Iné yèé mà wá tse#é, ñ kà gbḶ òkpi-è gidì. Iné-ire yèé mà wḶ ní n tse#é, ñ kà tseé. Kà kàa béè, iné yèé mà nyà kǎdzú#é, òñu ní mà qá, tsí wá tse#é. ¹⁶ Kíbí ó dzé ní iné yèé ñ kà wḶ ní n tse#é ní mà tse#é, ñ rí mà ní ekpa-Ḷqáyé#é dzé iné-ire ñh̀né. ¹⁷ Ñbèè, iné-ìbàqí yèé ñ wá tse#é, kò tsi èmi ká-mi ní wá tse#é. Ìbàqí tsítse gidì wá náambara-mi si, tsí òñu ní wá sḶ mi, tsí ñ wá tse béè#é. ¹⁸ Ìqèñqè#é, ñ mà ní iné-ire-kǎ kpókpó kò wá náambara-mi. Kíbí Ḷnyà yà gbà#á, béè gé ní ñ wá#á. Iné-ire tsítse náa kpá mi nḶdzú si tó béè. Ó qí, ñ kà si nyáa tseé láyé. ¹⁹ Iné-ire yèé mà wḶ ní n wá tse#é, ñ kà tseé. Ó qí, iné-ìbàqí yèé ñ kà wḶ ní n tse#é, òñu ní mà

kóko wá tse#é. ²⁰ Kíbí ó dzé ní iné yèé ñ kà wḶ ní n tse#é ní mà tse#é, ó wá nyà díre ní kò tsi èmi ká-mi ní wá tse iné#é. Ìbàqí tsítse yèé wá náambara-mi si#é, ní wá sḶ mi, tsí ñ wá tse béè#é.

²¹ Ñbèè, ñ wá rí iné-kǎ ñnḶ-ara-mi. Iné#é ní wá dzé ní bí ñ wḶ ní n tse iné-ire gé ná, ìbàqí gé ní mà tse#é.

²² Ekpa-Ḷqáyé náa dzɔdzú-mi si tó béè ñnḶ-ara-mi. ²³ Ó qí, ñ wá rí ní ikpá-òmirè-kǎ wá ñnḶ-ara-mi si, tsí ikpá#á náa wá dzà bá ìsèrè-ire tsítse yèé mà wá tse#é. Tsí ikpá#á tse tsí ñ kí nḶwó-ìbàqí tsítse si. ²⁴ Òò! È rí kíbí iné-mi tse ànyínó si tó gé! Kíbí ñ yà gbà#á fà mí làkòò ñkú gé ni. Nèé màa rí, tsí kó gbà mí nḶnà yèé bé ná? ²⁵ Èè! Ḷkpé kḶkpé ni ti Ḷqáyé ni. Òñu ní gbà ñntá-Yèèsù Kírísitò Ḷlá-wa, tsí gbà mí nḶnà-ìrḶ nyèñè#é.

Ñbèè, Ḷnyà-ìrḶ yèé ñ dzé#é ní wá dzé ní ñh̀sèrè-mi#é, mà wá rḶ si nékpa-Ḷqáyé. Ó qí, kíbí ñ yà gbà#á, ó tse tsí ñ qí arú si fú ìbàqí tsítse.

Mímí-Ḷqáyé wá tsítse náyé-olí-Yèèsù

8 Ñbèè, Ḷqáyé kàkò kpédzú, tsí qáabi fú ene yèé ña Yèèsù Kírísitò tse Ḷkǎntso bá si#é ró. ² Iné yèé tse#é, ikpá-kǎ wá nḶwó-Mímí-Ḷqáyé†, tsí Ḷnyà kǎkǎ yèé Yèèsù Kírísitò tse Ḷkǎntso bá si#é, ikpá#á náa wá fúu náayè. Ikpá-Mímí-Ḷqáyé#é gbà wá dzɔ́ nḶwó-ìkpa-ìbàqí tsítse òñu ikú. ³ Ekpa-MḶssè† kà nyáa tse iné-ìrḶ nyèñè, iné yèé tse#é, awù-kíbí Ḷnyà yà gbà#á kò né àmí, tsí kó fúu ñkpá. Ó qí, Ḷqáyé òñu tseé. Òñu ní wá dzé ní ó be Ḷma bíbí-è wá nḶnyà kíbí à bí Ḷnyà kpó yèé dzé adzàbi#é bé, tsí kó wáa tḶtse afḶ-àbi dzídze gbà ñntá-ebḶ yèé Ḷma bíbí-è mú ara-è tse#é. Kíbí ó tse béè#é, ó nyà díre ní òñu nya àbi dzídze kǎdzú. ⁴ Ḷqáyé tse béè fú wa, àtsùgbée àa kó nyáa tse òtítḶ yèé ña ekpa-MḶssè wá fḶ ní ká tse#é ni. Àwa ní dzé ene yèé ña awù-kíbí Ḷnyà yà gbà#á kò wá gbḶ ró#é. Ó qí, Mímí-Ḷqáyé ní wá gbḶ wa bààyí#é.

⁵ Ene yèé ña náa kḶ ara-ña dzɔ́ fú awù-kíbí Ḷnyà yà gbà#á, tsí náa wá gbḶ ña#á, awù-kíbí Ḷnyà yà gbà#á gé ní náa gba ìsèrè-ña si#é. Ó qí, ene yèé ña náa kḶ ara-ña dzɔ́ fú Mímí-Ḷqáyé, tsí náa wá gbḶ ña#á, awù-Mímí-Ḷqáyé gé ní náa gba ìsèrè tiña gbo si#é. ⁶ Awù-kíbí Ḷnyà yà gbà#á kó gba ìsèrè si fúne#é, ikú ní náa bí#é. Ó qí, awù-Mímí-Ḷqáyé kó gba ìsèrè si fúne#é, náa fúne náayè, tsí fúne ñtútúúrḶ gbo. ⁷ Ó qí, ene yèé ña náa kḶ ara-ña dzɔ́ fú awù-kíbí Ḷnyà yà gbà#á, tsí náa wá gbḶ ña#á, à dzé Ḷtè-Ḷqáyé. À kà dzé, tsí ká rḶ si nékpa-Ḷqáyé. À kàkò ti nyáa rḶ si nékpa#á gidì. ⁸ Ene yèé wá, tsí awù-kíbí Ḷnyà yà gbà#á gé ní náa gba ìsèrè si fúu#é, iné-è kàkò nyáa dzɔdzú-Ḷqáyé.

⁹ Ó qí, èñe òñu, awù-kíbí Ḷnyà yà gbà#á kò wá gbḶ ñé ró. Mímí-Ḷqáyé ní wá gbḶ ñé#é, iné yèé tse#é, ó wá ñntá-ñé si bààyí. Bí Mímí-Kírísitò kò wá ñntá-Ḷnyà-kǎ#á, ene nyèñè kò dzé ti Kírísitò. ¹⁰ Bí Kírísitò tse Ḷkǎntso bá ñé si fee, kíbí ó dzé gidì ní ara-ñé dzé iné kúkú náatsùgbé-àbi dzídze#é, Mímí-Ḷqáyé wá fú ñé náayè, iné yèé tse#é, Ḷqáyé gbà ñé nḶnyà-atsòtítḶ nḶdzú-ara-è. ¹¹ Ḷqáyé dzí Yèèsù ti náañírí-òkú ña wá náyé. Bí Mímí-Ḷqáyé#é wá ñntá-èñe gbo si, Ḷqáyé yèé dzí Yèèsù Kírísitò ti náañírí-òkú ña wá náyé#é, náko tse

† Ìwé-Fúfúqá 20:17, Ìwé-Àkóro 5:21 (Exode 20:17; Deutéronome 5:21)

tsí ara-ñé yèé dzé iné kúkú#é, nákó gbé náàyè gbà ñntá-Mímí-Ḑqáyé yèé wà ñntá-ñé si#é.

¹² Ìnàbí-mi ña, ó wà kíbí ene yèé fì ní àa dzenè-iró-kà si bé ni. Eñè#é, àa kò dzéé nówó-awù-kíbí ònyà yà gbà#á, tsí kó tse tsí àa kó tó kó ara-wa dzóó fúu, tsí kó wà gbé wa ró. ¹³ Bí ó dzé ní è kó ara-ñé dzóó fú awù-kíbí ònyà yà gbà#á, tsí ó wà gbé ñé, è nákó kú. Ó ñi, bí è gbà ñntá-Mímí-Ḑqáyé, tsí kpa ilò-ká wo ti ara-ne sñjú gé nòókú#é, è nákó gbé náàyè.

¹⁴ Ó ñi, ene yèé ña kpo Mímí-Ḑqáyé wà ñntá-ña si, tsí wà gbé ña#á, àña ní dzé oma-Ḑqáyé#é. ¹⁵ Ḑqáyé tse tsí Mímí-è wà ñntá-ñé si. Mímí#é kò wà so ñé ñi arú, tsí odzo kó tó wà tse ñé ró. Kà kàa béè, ó tse tsí è ñi oma-Ḑqáyé, tsí náa fú wa nònnà, tsí àa náa nyáa wà dúbge, tsí wà kpèè ní: Boba. ¹⁶ Tsí Mímí-Ḑqáyé#é ònyà ká-è giqì náa wà fì fú wa ñnó-ara-wa ní àa dzé oma-Ḑqáyé.

¹⁷ Kíbí ó dzé ní àa dzé oma-Ḑqáyé#é, ònà wà fú àwa gbo, tsí iné-ire yèé ña Ḑqáyé talè si fú ene yèé dzé tèè ña#á, kó tawó tiwa gbo. Iné-ire nyèñè ña#á nákó tawó-àwa Kírísitò méèdzì. Tsí kíbí àwa gbo, àa wà réré bá Kírísitò#é, àa nákó gba iyì-Ḑqáyé gbo báa.

Ḑqáyé nákó mú iyì-è bawó-wa

¹⁸ Nódzú tèmi ònyà fee, bí à ní ká mú ìréré yèé ña àa wà si nómbe báàyí#é, tsí ñ dé bá iyì-Ḑqáyé yèé ó bòkó wáa fú wa náanyiwà#á, ìréré ña#á kò ti kpankéè-è nònnà-kà kpókpó. ¹⁹ Iné òkálòkà kpo yèé Ḑqáyé dá si náàdzákáyé#é, à doro si, tsí wà wo odzú-è. À wà wo ká rí odzú yèé Ḑqáyé nákó nya oma-è ña ñíre#é. Odzú#é kò ti yáa wà tó fú ña giqì. ²⁰ Ó ñi, iné òkálòkà kpo yèé Ḑqáyé dá si náàdzákáyé#é, à kí nówó-ikpá-kà si, tsí ñi iné-akpotu. Tsí kò si ti nówó-iné ña#á àña ká-ña gbo fòò. Ḑqáyé ònyà ká-è ní wò béè#é. Ó ñi, odzú-ña wà nònnà si fú Ḑqáyé ní odzú-kà bàa, ²¹ tsí nákó wáa gba àña dzóó nówó-ikpá yèé ña tse tsí àña wà bàdzé làkòò gé#é. Tsí àña gbo, àña nákó gba iyì-Ḑqáyé bá oma-è ña. ²² Tsí àa mà rere ní ti ñnkpinkpilè títi wáa fú nómbe báàyí#é, iné òkálòkà kpo yèé Ḑqáyé dá#á, à mú enyí kà si, tsí wà gbó díqḑ tsèè kíbí díqḑ-oma bíbí bé. ²³ Tsí kò si tsi iné yèé ña Ḑqáyé dá si náàdzákáyé#é sñjú gé ní mú enyí kà si, tsí wà gbó díqḑ béè#é. Àwa yèé ña gbo Mímí-Ḑqáyé† wà ñntá-wa si kíbí iné-àtsètsè yèé àa gbà náànjíri-iné-ire-Ḑqáyé ña#á, àwa gbo, àa mú enyí kà si, tsí wà gbó díqḑ-ara-wa tsèè béè. Àa doro si, tsí wà wo odzú-Ḑqáyé ní nákó wáa nyà ñíre dzalè kpo ní àa dzé oma-è ña, tsí nákó wáa gbà wá dzóó dzalè gbo kpo. ²⁴ Ḑqáyé gbà wá là, tsí odzú-wa wà nònnà si ní nákó gbà wá dzóó dzalè kpo. Ó ñi, iné yèé odzú ti kà ná#á, à kà módzú si nònnà si fú iné nyèñè ró. Bí iné yèé odzú-èè wà nònnà si fú#é ti tawó-èè ná, odzú-èè náa nyà nònnà fú iné nyèñè. ²⁵ Ó ñi, iné yèé odzú tiwa kò kà wòrì#é ní àa módzú si nònnà si fú#é. Náàtsùgbée béè ní àa doro si, tsí fèḑḑ tì si, tsí wà wo odzú-Ḑqáyé#é.

²⁶ Nònnà-iró-béè-kà ké ní Mímí-Ḑqáyé gbo náa wà mowó gbè fú wa#á. Náa mowó gbè fú àwa yèé ña àmí-kà kò wà nówó-wa làrè béè ñnó-Ḑqáyé síè#é. Ó ñi, bí àa wà wúure fú Ḑqáyé, àa kà ma iné yèé ká fì giqì#é. Nbéè, Mímí-Ḑqáyé#é ònyà ká-è náa wáa gba afi-wa ña

nònyù-iró-kà yèé ònyà kàkó nyáa fì, tsí gbó òkpi-è#é, tsí ñ wúure fú Ḑqáyé si nárū-wa. ²⁷ Tsí Ḑqáyé ònyà minó-ònyà òkálòkà kpo, tsí ó ma iné yèé Mímí-è náa wò ní ònyà kó bèrè#é gbo. Mímí-Ḑqáyé#é ní náa wà wúure fú Ḑqáyé si nárū-ene yèé ña dzé ti Ḑqáyé#é. Náa wà wúure fú ñnró-kíbí Ḑqáyé ònyà ká-è náa wò gbà#á ni.

²⁸ Tsí àa mà ní iné òkálòkà kpo yèé Ḑqáyé náa tse#é, náa tseé, tsí kó dzé iné-ire fú ene yèé ña náa né àmúḑḑ fúu#é ni. † Ó ti tsá ene nyèñè ña si tsúwádzú kíbí ó wà néèto-è si gbà#á. ²⁹ Ó ñi, ene yèé ña ó ti tsá si tsúwádzú béè#é, ó ti fì si ti nára-ña gbo si tsúwádzú ní ònyà nákó tse tsí à nákó wà kíbí oma bíbí tonyà ká-ònyà bé. Ònyà nákó tse béè, àtsùgbée oma bíbí tonyà ká-ònyà#é kó wáa dzé àtsèrèbí yèé gba iwádzú fú omànàà ègbèlèègbè#é. ³⁰ Tsí ene yèé ña ó fì si ti nára-ña si tsúwádzú béè#é, ó kpè ña ní ká dzé tonyà, tsí ene yèé ña gbo ó kpè béè#é, ó gbà ña nònnà-atsòtító nódzú-ara-è. Tsí ene yèé ña gbo ó gbà nònnà-atsòtító nódzú-ara-è béè#é, ó mú iyì-è bawó-ña.

Iné-kà kpókpó kàkó nyáa dí ònà fú àmúḑḑ-Ḑqáyé

³¹ Afí mèè àa kó fì ti nára-iné yèé ña nyí kpo ní? Bí Ḑqáyé wà náanyì-wa si fee, nèè nákó nyáa kò wá ná? Ònyà-kà kò wà. ³² Ḑqáyé má nyáa kò ní oma bíbí tonyà ká-ònyà kó máa réré. Ó ñi, kò tse béè. Kà kàa béè, ó kéè, tsí ñ bawó-ònyà ña, tsí ó kú si nárū-àwa kpo. Tsí kíbí ó tse béè#é, nákó mú iné òkálòkà gbo kpo, tsí ñ máa fú wa kponu gé ní ó dzé#é. ³³ Ñ ní fòò, nèè wà, tsí kó nyáa mú afí bá ene yèé ña Ḑqáyé tsá, tsí à dzé tèè si#é ná? Olà-è kò wà. Ḑqáyé ní dzé ene yèé náa gbane nònnà-at-sòtító nódzú-ara-è#é. ³⁴ Nèè nákó nyáa kpèdzó mú wa, tsí dáabi fú wa ñnkèè? Yèèsù Kírísitò kú si nárū-wa, tsí yèé tèè ró#é, Ḑqáyé dzii ti náànjíri-òkú ña wá náyé, tsí ó wà nòótá-Ḑqáyé#é si, tsí wà wúure fúu fú wa. Yèési bò. ³⁵ Kí giqì tútú wà, tsí kó nyáa ya wá ñilkà nára-àmúḑḑ yèé Yèèsù Kírísitò nyà ñíre fú wa#á ná? Ìréréè nàmi odzo-ayé? Oró tsítse baneè nàmi ebi-inó kó kpane? Ìyà dzidzèè nàmi àtsubi-kà kó bane? Ká gúne ñtàsú kpaà nàmi kí? Láyé! Iné-kà kò wà. ³⁶ À ti kó si ñnówé-Ḑqáyé† si ní:

“Oladzò, àtsùgbée kíbí àa wà tè náanyì-èè#é,

iné-àtsubi yèé kó bí ikú fú wa#á gé

ní náa wà bá wa nódzò kódzò#é.

Àa dà kíbí àgùḑḑ yèé ña à mú làkòò,

tsí ká lo káa kpa ña béè#é ni.” ††

³⁷ Ó ñi, ñnó-iné yèé ña kpo náa bá wa béè#é fee, Yèèsù Kírísitò, ene yèé né àmúḑḑ fú wa#á, náa tse tsí àa náa dzàdzàbó dzalè kpo kpànyu. ³⁸ Èè! Ñ mà rere si ñnó-ara-mi si ní iné-kà kpókpó kò wà, tsí kó nyáa ya wá ñilkà nára-àmúḑḑ-Ḑqáyé. Kí nákó nyáa dzé iné nyèñè? Àyèè nàmi ikú? Ikpá-ìbàdí ñaà nàmi adzítse-òrò† ña? Iné yèé ña wà si báàyí#éè nàmi yèé ña bòkó wáa wá náanyiwà#á? ³⁹ Ikpá yèé ña wà nònnà#éè nàmi yèé ña wà ñntalè bí#é? Iné òkálòkà kpo yèé ña Ḑqáyé dá#á, òkà kpókpó kò wà náànjíri-ña, tsí kó nyáa ya wá ñilkà

† *Ìwé kàña ònyà fì ní: “Àa mà ní ene yèé ña náa né àmúḑḑ fú Ḑqáyé#é, iné òkálòkà kpo yèé Ḑqáyé náa tse#é, náa tse tsí kó wáa dí iné-ire fú ña.” †† *Ìwé-Orí ña 44:23 (Psaumes 44:23)**

nára-àmúdq̄ yèè Ɔ́dáyé gbà ñh̄tá-Yèésù Kírísítò Ɔ́lá-wa, tsí nyà d̄íre fú wa#á láyé.

Ɔ́ma-Ìyúdà ña#á, Ɔ́dáyé ní tsà ña#á

9 Af̄ò yèè ña ñ wà f̄#é, òtítí ni, ñjé yèè tse#é, Yèésù Kírísítò tse òk̄antso bá mi si. Ñ kò wà tsòdq̄bò. In̄ò mi mà si ní af̄ò-òtítí ní ñ wà f̄#é, ñjé yèè tse#é, Mímí-Ɔ́dáyét̄ gbo wà f̄j̄ fú mi. ² Ti nára-kíbí ònyà-ilú-mi ña wà si gbà#á fee, ñ kí kpòlòó si, tsí ó wà dq̄ mí fú ña tó bée. ³ Bí ó dzé ḡdq̄ ní Ɔ́dáyé kó ré fú èmi ká-mi, tsí àñjírí-èmi-Yèésù Kírísítò mèédzì kó bàdzé, àtsùgbée kó gba ñnàbí-mi yèè ña àa dz̄ò ti náambara òk̄antso#é là, ñ dzé. ⁴ Àña ní dzé Ɔ́ma-Ìsàràyélit̄ ña#á. Ɔ́dáyé tsà ña ní ká dzé Ɔ́ma-òñu ña, tsí ó nya iyì-è d̄íre fú ña. Ó tse ìm̀lè ña gbo bá ña, tsí d̄á ekpa-M̀òs̄sèt̄ gbo b̄w̄w̄-ña. Kíbí à náko s̄éé gbà#á, ó d̄íreé fú ña, tsí tàlé ña gbo fú ña. ⁵ Ó tsà gbágbòhgbàgbò-ña ña gbo, tsí náambara-gbágbòhgbàgbò nyèñè ña#á ní à ti#é. Náambara-gbágbòhgbàgbò ña#á ké ní Kírísítò Agbanelà yèè Ɔ́dáyé tsà, tsí bè wá#á gbo ti#é. Ɔ́dáyé ní ó dzé#é, tsí ó kpàtà lé ñh̄tá-ñjé òk̄àl̀òk̄à kpó. Ká wà nyèé títi lo náàritá. Ètse!

⁶ Kíbí ó wà bée#é fee, àlé yèè Ɔ́dáyé ta si#é kò wà ñh̄dq̄-è ródò? Òò, ó wà ñh̄dq̄-è, ñjé yèè tse#é, kò tsi ònyà kpó yèè ti náambara-Ìsàràyélit̄ ^{††} gé#é ní dzé Ɔ́ma-ilú-Ìsàràyélit̄ ti Ɔ́dáyé ḡdq̄ ḡdq̄#é. ⁷ Àbàràhámìt̄ gba Ɔ́malóma k̄ipk̄p̄. Ó d̄i, kò tsi àña kpó ní dzé Ɔ́malóma-è ña ḡdq̄ ḡdq̄#é. À kò si ñÑwé-Ɔ́dáyét̄ si ní Ɔ́dáyé f̄j̄ fú Àbàràhámì ní: “Ène yèè náko dzé Ɔ́malóma-è ña ḡdq̄ ḡdq̄#é, náambara-Ìsákà ní à náko ti#é.” ^{†††} Òkpì-af̄ò yèè ñ wà f̄#é ní wà dzé ní Ɔ́malóma yèè ña Àbàràhámì gbà bé gé#é, kò tsi àña ní dzé Ɔ́ma-Ɔ́dáyé#é. Ó d̄i, ene yèè ña à bí si nékpa-àlé yèè Ɔ́dáyé ta si#é, àña ní à wà kpè ní Ɔ́malóma ḡdq̄ ḡdq̄ ña#á. ⁹ On̄ù-af̄ò-k̄à ní Ɔ́dáyé ñ tàlé#é. Ó ní: “N̄ódq̄ yèè bàa#á, náàsòkò yèè bé t̄t̄t̄t̄#é, màa s̄é wá ñdq̄-è, tsí Sàràt̄ náko bíma ɔ́n̄k̄èè-k̄à bané si.” ^{††}

¹⁰ Bée ké ní af̄ò ti Rèbékà gbo lo#é. Ó bí èdziré ɔ́n̄k̄èè ña kpó fú gbágbòhgbàgbò-wa Ìsákà. ¹¹⁻¹³ Kò ti bí Ɔ́ma ña#á wòná títi ká ma ire tsítse nàmí ìbàdq̄ tsítse t̄nà Ɔ́dáyé ti f̄j̄ fú ní: “Èdziré yèè ò b̀òkò bí#é, Ɔ́mànàá náko gbonùgbò n̄w̄w̄-ìf̄ó.” À kò si ñÑwé-Ɔ́dáyé ní: “Ñ tsà Yàkùbù. Ó d̄i, Èsawút̄ òñu, ñ k̀ò.” ^{††} ñjé ña#á lo bée, àtsùgbée ètò-Ɔ́dáyé kó tse ni. Ɔ́dáyé òñu ká-è ní náa tse ètò t̄nà kó tsàne#é. Kà ti ñdq̄-ñjé yèè ene nyèñè tse#é. Kíbí náa d̄é fú Ɔ́dáyé gbà#á ní náa tsàne#é.

¹⁴ Báàyí fe, bí àa kó f̄j̄ fà ñh̄kèé? Ɔ́dáyé wà tse òkùnù? Láyé! Kò tsi bée ni. ¹⁵ Ɔ́dáyé f̄j̄ fú M̀òs̄sè gbo ní:

“Màa rí ànyínó fú ene yèè ó wù mí ní n rí ànyínó fú#é, tsí ene yèè ó wù mí gbo#é ní in̄-è náko nyó mi#é.” ^{†††}

¹⁶ Ñbèé, Ɔ́dáyé kó rí ànyínó fúne#é, kà ti náwù-ònyà-k̄à kpókpó nàmí kó ti ñdq̄-kíbí ònyà náa múgírí tó gbà#á. Ñdq̄-Ɔ́dáyé, ene yèè náa rí ànyínó fúne#é gé ní náa ti#é. ¹⁷ À kò si ñÑwé-Ɔ́dáyé ní Ɔ́dáyé f̄j̄ fú olú Fár̄òt̄ ní: “Ñ múe dze olú ñh̄lú-Èdzík̄p̄it̄, àtsùgbée n gbà ñh̄tá-è, tsí ñ nya ikpá-mi d̄íre, tsí ék̄o-mi kó wà fi wérí ayé gbangba#á kpó gé ni.” ^{††††} Ñbèé, ó má fúne rere ní Ɔ́dáyé náa rí ànyínó fú ene yèè náa wùú ní kó rí ànyínó fú#é, tsí ene yèè gbo náa wùú ní kó mú èdq̄ k̄à#á, náa mú èdq̄ k̄àá.

Ɔ́dáyé náa bínó fúne, tsí náa rí ànyínó gbo fúne

¹⁹ Bóyá iw̄o-k̄à nàa wà f̄j̄ ní: Bí ñjé ña#á wà bée fe, kí tse tsí bí ònyà tse ìbàdq̄, ni Ɔ́dáyé náa t̄ wà báa f̄j̄ ró ná? Nèè t̄t̄t̄ wà, tsí kó nyáa kò ñjé yèè Ɔ́dáyé náa wò ñ òñu kó tse#é?

²⁰ Iw̄o ònyà, kí ò dzé títi o wà bá Ɔ́dáyé f̄j̄ ná? ñjé yèè ònyà-k̄à ké amà, tsí ñ ma#á náko nyáa bá ene yèè maá#á f̄j̄ ní: Kí tse tsí ó ma òñu, tsí òñu wà bée? Láyé! ²¹ Amàkòkò fee, ònà wà fúu, tsí kó ké amà yèè ó gú si#é, tsí ñ ma ñjé yèè d̄é fúu#é. Náko nyáa ké amà#á, tsí ñ ma ìkòkò-àféñú-k̄à, tsí ñ si ñìk̄à si, tsí wà nyáa lo. Tsí náko nyáa ké amà òk̄antso#é ké, tsí ñ ma ìkòkò-òmir̄è yèè náko ñ si ñlè, tsí wà lo#é.

²² Ɔ́dáyé wò ní òñu kó nya in̄ bíbí-òñu òñu ikpá-òñu d̄íre fúne. Ó d̄i, ene yèè ña in̄ bíbí-è má ti wá ñh̄tá-ña, tsí à má tsèrà#á, ó gbòdzú si, tsí f̄dq̄ t̄ si gbo tó bée.

²³ Ɔ́dáyé wò gbo ní òñu kó nya kíbí iyì-òñu lákú tó gbà#á d̄íre fú ene yèè ña òñu náa rí ànyínó fú#é. Ène nyèñè ña#á, ó ti tse ètò si fú ña si ní òñu náko mú iyì-òñu#é b̄w̄w̄-ña. ²⁴ Tsí ene yèè ña ó wà báf̄#é, àwa ni. Ó kpe àwa gbo ní ká dzé t̄ñu. Kò tsi náàñjírí-Ɔ́ma-Ìyúdàt̄ ña s̄ñj̄ gé ní ó kpené ní ká dzé t̄ñu#é. Ó kpené náàñjírí-ene yèè kò dzé Ɔ́ma-Ìyúdà ña#á gbo ní ká dzé t̄ñu. ²⁵ Ó ti f̄j̄ si bée ñÑwé-Hòsèyà ní:

“Ònyà-ilú yèè ña kò dzé t̄m̄i dz̄ò dz̄ò#é, báàyí#é, màa kpè ña ní ònyà-ilú-mi ña. Tsí ene yèè ña ñ kò né àmúdq̄ fú dz̄ò dz̄ò#é, báàyí#é, màa kpè ña ní ilú-àrínòdzú-mi.”

²⁶ Tsí ó f̄j̄ gbo ní:

“Ñbí ñ f̄j̄ fú ña dz̄ò dz̄ò ḡdq̄ ní è kè dzé ònyà-ilú-mi ña#á, ñbè t̄t̄t̄t̄ ní à náko kpè ña ní Ɔ́ma-Ɔ́dáyé Olààyè ña#á.” [§]

²⁷ Yèsáyàt̄ agbáf̄-Ɔ́dáyé f̄j̄t̄ gbo bu igbe ta ti nára-Ɔ́ma-Ìsàràyélit̄ ña ní:

“Bí ó dzé ní Ɔ́ma-Ìsàràyélit̄ ña kò títi kíbí ñyarī n̄tí-àh̄ ḡdq̄ bé#é, ònyà-ìmarū oq̄é-k̄à gé ní Ɔ́dáyé náko gbà là náàñjírí-ña#á.

²⁸ Ó d̄i fee, Ɔ́lòdz̄ó náko yáa tse tsí af̄ò-è náko tse dzálè kpó si ñh̄talè bí.” ^{§†}

²⁹ Yèsáyà#á ké ti f̄j̄ si wá lo ní:

“Kàa tsi Ɔ́lòdz̄ó Olí-ayé gbangba#á d̄á ònyà k̄àña dz̄ò náàñjírí-Ɔ́malóma-Ìsàràyélit̄ ña, àa má tsèrà kpó kíbí ene-ilú-Sòdq̄mì ña bé ni.

† Ññwé k̄àña òñu f̄j̄ ní: “Ɔ́dáyé kpàtà lé ñh̄tá-ñjé òk̄àl̀òk̄à kpó. Ká wà nyèé títi lo náàritá. Ètse!” ^{††} Ìsàràyélit̄ ní dzé ék̄o yèè Ɔ́dáyé s̄o fú Yàkùbù#é. ^{†††} Ìwé-Ìkpinkpilè-ayé 21:12 (Genèse 21:12) ^{††††} Ìwé-Ìkpinkpilè-ayé 18:10, 14 (Genèse 18:10, 14) ^{†††††} Ìwé-Ìkpinkpilè-ayé 25:23 (Genèse 25:23), Ìwé-Màlàkì 1:2-3 (Malachie 1:2-3) ^{††††††} Ìwé-Fúfùdq̄ 33:19 (Exode 33:19)

††† Ìwé-Fúfùdq̄ 9:16 (Exode 9:16) § Ìwé-Hòsèyà 2:1, 25 (Osée 2:1, 25) §† Ìwé-Yèsáyà 10:22-23 (Esaie 10:22-23)

Àa má ra kpó butúbutú kíbí ene-ilú-Gòmórà ña." †

**Ikò díqǐ ti nára-Yèèsù Kírísítò#é,
ó tzedz-oma-Ìsàràyéli ña gbo**

³⁰ Bí ó dzé bée fe, bí àa kó fǐ fàà ònkèè? Òñu ní wà dzé ní ene yèè kò dzé oma-Ìyúqà ña#á, àña òñu, à kò wo ònà yèè ká fà, tsí Ìqǐyè kó gbà ña nònyà-atsòtít nódzú-ara-è#é. Tsí Ìqǐyè si gbà ña nònyà-atsòtít nódzú-ara-è, inyé yèè tse#é, à gbàá gbó. ³¹ Ó qǐ, oma-ilú-Ìsàràyéli ña òñu#é, à wò ní àña kó múgírí, tsí wà rè si nékpa-Mòssèt, tsí Ìqǐyè kó gba àña nònyà-atsòtít nódzú-ara-è. Ó qǐ, à kǔú, à kò nyáa tseé dzálè. ³² Kí tse tsí à kǔú ná? À kò mú afǐ-ká gba Ìqǐyè gbó kpe inyé-kà, tsí à qédzú itsé yèè ña àña wà tse#é ní náko tse tsí Ìqǐyè náko gba àña nònyà-atsòtít nódzú-ara-è#é ni. Ìnbèé, à kò nòókúta-àkòsè. ³³ À ti kòw si ñíNwé-Ìqǐyè si ní:

"Rí gé! Ì mú òkúta-àkòsè-kà si nòókè-Siyónit.

Òkúta#á náko mú ònyà ña tsubú.

Ó qǐ, bí ònyà-kà mú àkaralé-è si ñntá-è, kàkò qánó mú ene nyèñè láyé." ††

10 Ìnàbí-mi ña, ñ wà wo inyé-kà, tsí ó kpá mi nódzú si tó bée, tsí ñ wà wúùre, tsí wà tsikalé fú Ìqǐyè. Inyé#é ní wà dzé ní fee, Ìqǐyè kó gba oma-Ìsàràyéli ña là náa. ² Maa nyáa nya àyídzá-ña ní ara-ña náa gboná si nòqǐyè sísè tó bée. Ó qǐ, kíbí à náko tse fàà, tsí màá#á, à kò wà tseé bée. ³ Oma-Ìsàràyéli ña fee, à kò gbó òkpi-kíbí Ìqǐyè náa gbane nònyà-atsòtít nódzú-ara-è gbà#á. À wò ní àña kó mú àmí-ara-ña tseé, tsí Ìqǐyè kó gba àña bée. Ìnbèé, à kò ònà ti Ìqǐyè, ònà nyèñè ní à má fà tána Ìqǐyè kó gbà ña nònyà-atsòtít nódzú-ara-è#é. ⁴ Ì wà fǐ bée, inyé yèè tse#é, Kírísítò wá, tsí ñbí ekpa-Mòssèt kò nyáa tsitsé tó#é, òñu tseé káa tó bè. Ó tse bée, àtsùgbée ònyà òkàlòkà kpó yèè náko né àkaralé si ñntá-è#é, Ìqǐyè kó gba ene nyèñè nònyà-atsòtít nódzú-ara-è.

⁵ Mòssè kò afǐ-kà si ti nára-kíbí Ìqǐyè náa gbà ñntá-ekpa-è, tsí gbane nònyà-atsòtít nódzú-ara-è#é. Ó ní: "Bí ònyà-kà wà tse si ñntá-inyé kpó yèè à kò si nékpa-Ìqǐyè#é, ekpa#á náko fú ene nyèñè náàyé." ⁶ Ó qǐ, ti nára-ká gba Ìqǐyè gbó, tsí kó gbane nònyà-atsòtít nódzú-ara-è òñu#é, à fǐ ní: "Máa wà fǐ ñnó-ara-èè ní nées gǐqǐ tútú náko nyáa lo títí nòrǐ," tsí kó kàa ti Kírísítò, ene yèè Ìqǐyè tsà#á wá ñlé ná? ⁷ Námí o wà fǐ ní: "Nées gǐqǐ tútú náko nyáa ti dzi lo títí ñlé-ikú", tsí kó lo kàa fa Kírísítò, ene yèè Ìqǐyè tsà#á ti náànǐrǐ-òkú ña fúqǐ ti bè wá náyé#é ná? ⁸ Kà kàa bée, à fǐ ní: "Afǐ yèè ò wà wò#é, ó wà sómá-èè si. Ó wà nárú-iwo ká-èè si, tsí wà ñnó-èè gbo si." †† Afǐ#é ní dzé afǐ-ká né àkaralé si ñntá-Kírísítò#é. Ikò-è ní àa wà dzé fúne#é. ⁹ Ó qǐ, bí ò tsí arú, tsí fǐ ní Yèèsù dzé Olá-òñu, tsí ò gbàá gbó ñnó-èè ní Ìqǐyè dzíi ti náànǐrǐ-òkú ña wá náyé#é, Ìqǐyè náko gbàè là. ¹⁰ Ì fǐ bée, inyé yèè tse#é, ñnó-ara-ñe ní à náa gbàá gbó, tsí Ìqǐyè náa gbane nònyà-atsòtít nódzú-ara-è#é. À náa tsí arú gbo, tsí fǐ, tsí Ìqǐyè náa gbane

† Ìwé-Yèsáyà 1:9 (Esaie 1:9) †† Ìwé-Yèsáyà 28:16; 8:14 (Esaie 28:16; 8:14) ‡ Ìwé-Orò ña 18:5 (Lévítique 18:5) †† Ìwé-Àkóro 30:12-14 (Deutéronome 3:12-14)

là ni. ¹¹ À ti kòw si ñíNwé-Ìqǐyè si ní: "Ònyà òkàlòkà kpó yèè náko mú àkaralé-è si ñntá-è#é, kàkò qánó mú ene nyèñè láyé." ¹² Ó qǐ, ti nára-ká gba Ìqǐyè gbó#é, iyàtò-kà kpókpó kò wà ñnè fú oma-Ìyúqà òñu ene yèè kò dzé oma-Ìyúqà#á nódzú-Ìqǐyè. Oma-Ìyúqà ña#á gbo, ene yèè kò dzé oma-Ìyúqà ña#á gbo, àña kpó, Olá òkàntso ní à wà kpè#é. Òñu#é ké ní náa tse ore fú ònyà òkàlòkà kpó yèè náa kpèè ní kó wáa mówó gbè fú òñu#é. ¹³ À ti kòw si ñíNwé-Ìqǐyè si ní: "Ònyà kpó, bí ó kpe Oládzú ní kó wáa gba òñu là, náko gbàà là." †††

¹⁴ Bàáyí fe, bí ònyà ña náko nyáa kpe Olá-wa ní kó wáa gba àña là gbà fàà, kíbí à kò né àkaralé si ñntá-è#é? Tsí bí à náko nyáa né àkaralé gbo si ñntá-è gbà fàà, kíbí à kò gbó ikò-kà ti nára-è wòrì#é? Bí à náko si nyáa gbó ikò-kà gbo ti nára-è gbà fàà, bí ònyà ña kò lo káa dzíkò#é fú ña? ¹⁵ Tsí bí ònyà ña gbo náko nyáa lo káa dzíkò#é gbà fàà, bí Ìqǐyè kò bè ña ñtsé ní ká lo? À ti kòw si ñíNwé-Ìqǐyè si ní: "È rí kíbí adzíkò díqǐ ña bàa gé! Ó qǐrǐ héñú." ¹⁶ Ó qǐ, kò tsi ònyà kpó yèè gbó ikò díqǐ#é ní gbàá gbó#é. Yèsáyà† agbáfǐ-Ìqǐyè fǐ† gbo ti wínyè-kà si bée ní: "Oládzú, àa dzíkò-èè fú ña, tsí à kò gbàá gbó." ¹⁷ Ìnbèé, ikò#é ní à náa wà rētígbè, tsí gbó, tsí à náa gbàá gbó#é. Tsí ikò yèè à náa gbó#é, ikò ti nára-Kírísítò ni.

¹⁸ Ì bere afǐ-kà fòò. Oma-Ìsàràyéli ña#á fee, à kò rētígbè-ikò#é, tsí gbó? À gbó nò. Inyé yèè tse#é, à kò si ñíNwé-Ìqǐyè si ní:

"Ònyà ña ñde, tsí lo káa dzíkò díqǐ fúne wérí náyé gbangba#á kpó.

Tsí ikò yèè à wà dzé fúne#é tó ñnqǐ òkàlòkà náyé#é kpó." ††

¹⁹ Ó sà. Ì bere afǐ-kà ró fòò. Oma-Ìsàràyéli ña kò gbó òkpi-ikò yèè à dzé fú ña#á nii? À gbó òkpi-è nò. Ìqǐyè gbà ñntá-Mòssè, tsí ti wínyè-kà si náatsètsè ní:

"Maa tse tsí èñe yèè dzé tèmi ña#á, è náko dzowú-ònyà yèè ña kò dzé ilú òkàntso gǐqǐ#é. Àña yèè kò né ifèñó-kà kpókpó#é, màa tse tsí è náko bínó si fú ña." †††

²⁰ Yèsáyà agbáfǐ-Ìqǐyè fǐ gbo gbódzú, tsí wínyè-kà si ní Ìqǐyè fǐ ní:

"Ène yèè ña kò wà wò mí gǐqǐ#é, àña ní rí mi#é.

Tsí ñ mú ara-mi díre fú ene yèè ña kò ti wúùre fú mi, tsí bèrè mí inyé-kà#á." ††

²¹ Ó qǐ, ti nára-oma-Ìsàràyéli ña òñu#é, Yèsáyà tó fǐ si ró ní Ìqǐyè ní:

"Bí ilè má gé ná, mà tówó si fú oma-Ìsàràyéli ña ní ká sè wá ñqǐ-mi.

Ó qǐ, à kò si, tsí qǐ oma kò gbóòrà ña, tsí èqǐ náa ká si gé ni." †††

Ìqǐyè kò kò oma-Ìsàràyéli ña

11 Ì bòkó tó bere afǐ-kà ró. Kíbí inyé ña#á wà bée#é fee, ó wà dzé ní Ìqǐyè kò oma-Ìsàràyéli ña

‡† Ìwé-Yèsáyà 28:16 (Esaie 28:16) ††† Ìwé-Yòwéli 3:5 (Joél 3:5) ††† Ìwé-Yèsáyà 52:7 (Esaie 52:7) § Ìwé-Yèsáyà 53:1 (Esaie 53:1) §† Ìwé-Orí ña 19:5 (Psaumes 19:5) §†† Ìwé-Àkóro 32:21 (Deutéronome 32:21) §† Ìwé-Yèsáyà 65:1 (Esaie 65:1) §†† Ìwé-Yèsáyà 65:2 (Esaie 65:2)

ñnèèè? Láyé! Kò kò ñá. Ñ fñ bée, ñjé yèè tse#é, cma-ilú-Ìsàràyéli bíbí ké ní èmi gbo, ñ dzé#é, tsí ñ dzé cmalóma-Àbàràhàmit, tsí ñ ti náro-Bèdzàménit. ² Ìdáyé kò kò ñá. Ó ti tsá ñá si tsúwádzú ní ká dzé tònju. È kè tédzú afñ yèè à kò si ññwé-Ìdáyét ti nára-Éllyàt agbáfñ-Ìdáyé fñt#é nìi? À ní Éllyà wà bá cma-Ìsàràyéli ña fñ fú Ìdáyé ní: ³ “Ìlódzú, rí kíbí à kpa agbáfñ-èè fñ ña nóókú, tsí fñ ìdzèbò-èè ña gbo gé. Èmi ñìkàntso gé ní bò si báàyí#é. Tsí à wà wo ká kpa èmi gbo nóókú.” ⁴ Ó ñjé, è gbó kíbí Ìdáyé dzòhù fúu gbà#á nò. Ó ní: “Ɔnókèè egbèrú egbèrú ònà méedze (7000) ní bò si, tsí dzé tème si#é. Àña òñu, à kò kálè, tsí sè Bààli.” ⁵ Bèè ké ní ó wà si ññwèrè yèè àa wà si báàyí gbo#é. Ìnyà ìmarū-kà tó bò si náàñjírí-cma-Ìsàràyéli ña si ró, tsí Ìdáyé gbà ñhntá-ore-òfè-è, tsí tsá ñá si. ⁶ Kíbí ó dzé ní Ìdáyé gbà ñhntá-ore-òfè-è, tsí tsá ñá#á, ó wà nyà díre ní Ìdáyé kò tse àt-sùgbé-ñjé yèè à tse ña#á táná ó tsá ñá. Ó ñjé, ó má dzé bée ní ó dzé#é, ni kò tsi afñ-ore-òfè-Ìdáyé ró ñnèè.

⁷ Òkpì-afñ yèè ñ wà fñ#é fáà? Òñu ní wà dzé ní fee, ñjé yèè cma-ilú-Ìsàràyéli ña wà wò#é, à kò ríi. Ó ñjé, Ìnyà ìmarū-kà yèè Ìdáyé tsá náàñjírí-ña si#é, àña òñu, à ríi. Ène-àtibò ña#á, Ìdáyé tse tsí èdǒ kà ñá si gé ni. ⁸ À ti kòw si ññwé-Ìdáyé si ní:

“Títí wáa fú nómbe báàyí#é,
Ìdáyé tse tsí ifèénó tǎ dí ña kpó.
Odzú wà fú ña. Ó ñjé, à kò wà rírà.
Etí gbo wà fú ña. Ó ñjé, à kò wà gbǒǒrà.” †

⁹ Èàfídít gbo ti wínyè-kà si bée ní:
“Dzídze-òdǒ yèè ña à náa wà dzé#é kó ñjé fétsa,
tsí ré kpa ñá, tsí ñjé iwúrè, tsí mú ña.
Dzídze#é kó ñjé òkúta-àkòsè gbo, tsí mú ña tsubú,
tsí Ìdáyé kó fetí fú ña dzi ñhntá-è.
¹⁰ Ìdáyé kó sirí bo odzú-ña, tsí ká máa nyáa rírà ró.
Kó tse tsí ìréré gbo kó bá ña, tsí tó ña si ññwèrè
òkǎlòkǎ.” ††

¹¹ N tó bere afñ-kà ró. Kíbí cma-Ìsàràyéli ña kò esè#é fee, à kò esè, tsí tsubú, tsí ká máa ñde ró nìi? Láyé! Kò tsi bée ni. Ó ñjé, kíbí à dzàbi-Ìdáyé#é ní tse tsí ònà tsí, tsí Ìdáyé gba ène yèè kò dzé cma-Ìsàràyéli ña#á là, àt-sùgbée kó ñjé owú dzídze fú cma-Ìsàràyéli ña ñhntá-è#é. ¹² Cma-Ìsàràyéli ña#á dzàbi-Ìdáyé, tsí ó fa kùsèè wá fú ayé gbanjba#á. À kí ñnè, tsí ó fa kùsèè wá fú ène yèè kò dzé cma-Ìsàràyéli ña#á. Bí à dǎawó nyí sè wá ñjé-Ìdáyé ñhntá-è#é, náko tu kùsèè kpíkpò kpíkpò fú Ìnyà kpó lárè ró.

Ìdáyé wáa gba ène yèè kò dzé cma-Ìsàràyéli ña#á gbo là

¹³ Báàyí#é, ène yèè kò dzé cma-Ìsàràyéli ña#á, è rētígbè. Adzítse-Yèésùt ní ñ dzé#é, tsí ène ní Ìdáyé bè mí ñtsé fú#é. Ñbèè, ayè wà té mi tó bée fú itsé yèè Ìdáyé dá fú mi#é. ¹⁴ Ñ wà tsítse#é làkòò, tsí ñ módzú si ní náko tse tsí ène yèè ña àa dzó ti náàmbara òkàntso#é, ká dzowú, tsí Ìdáyé kó gba Ìnyà kǎña là náàñjírí-ña. ¹⁵ Ó ñjé fee, ññwèrè yèè Ìdáyé ké ña so

† Ìwé 1 Ólú ña 19:10 (1 Rois 19:10) †† Ìwé 1 Ólú ña 19:18 (1 Rois 19:18) † Ìwé-Àkóro 29:3 (Deutéronome 29:3) †† Ìwé-Orí ña 69:23-24 (Psaumes 69:23-24)

nákpàlà-kà si#é, ní ó tótse àñjírí-òñu Ìnyà ña náyé gbanjba#á. Tsí bí ó dǎawó sè wáa gbà ña#á, náko wà kíbí à náa dzíne ti náàñjírí-òkú ña wá náyé#é bé ni. ¹⁶ Ó ñjé, bí èkèlè-àtsètsè-dzídze-kà dzé ti Ìdáyé#é, dzídze#é kpó, dzé tée ké ni. Bí ogùgù-egi-kà gbo dzé ti Ìdáyé#é, akpá-è ña gbo dzé tée ké ni.

¹⁷ Cma-Ìsàràyéli ña#á, à wà kíbí egi-òlífít-ilé bé, tsí à ré akpá-è kǎña ñde. Ó ñjé, iwò òñu, ò wà kíbí akpá-egi-òlífí-kóko, tsí à rée ñde, tsí wáa ñ tamá si ñhntá-òlífí-ilé yèè ña à ré ñde#é. Báàyí#é, iwò gbo, ò wà gba omi-egi-òlífí-ilé#é ti ñjé-ogùgù-è ña. ¹⁸ Kíbí ó dzé bée#é, máa mú akpá-egi-òlífí-ilé yèè à ré ñde ña#á, tsí wà ñ kpe kí ña ñnèè. Kó yée si ní fee, iwò òñu, ò dzé akpá-egi#é gé ni. Kò tsi iwò ní dzé ogùgù-è, tsí gbàá dǎoro si#é. Kà kàa bée, ogùgù#é ní gbàè dǎoro si#é.

¹⁹ Bóyá nàa wà fñ ní: Ìdáyé ré akpá-egi-òlífí-ilé ña#á ñde, àt-sùgbée kó mú òñu yèè dzé akpá-egi-òlífí-kóko#é, tsí ñ tamá si ñhntá-ña ni. ²⁰ Bí ò fñ bée, ò kò fñ sé. Cma-Ìsàràyéli yèè ña dzé akpá-egi-òlífí-ilé#é, Ìdáyé ré ña ñde náàt-sùgbée kíbí à kò né àkaralé si ñhntá-Yèésù Kírísítò#é. Ó ñjé iwò òñu, ò dzokó si rigírígí, àt-sùgbé-àkaralé yèè ò né si ñhntá-è#é ni. Kíbí ó dzé bée#é, máa tse tsí ara-ne kíkè kó wò ñhntá-è-è. Kà kàa bée, rí Ìdáyé sá. ²¹ Ñ fñ bée, ñjé yèè tse#é, cma-Ìsàràyéli ña, àña yèè gídí dzé akpá-egi-òlífí-ilé#é, Ìdáyé kò rí ànyínó fú ña. Iwò gbo tsó éwo-ara-èè, bí kò tsi bée, Ìdáyé kàkò rí ànyínó fée. ²² Rí gé! Ìdáyé fee, abinó tútù ní ó dzé#é. Ó ñjé, náa si tseé si ñnè fúne gbo tó bée. Ó tseé si ñnè fú ène yèè ña kò esè, tsí tsubú#é, tsí ó dzé abinó tútù fú iwò òñu. Ó ñjé, ó wà ní o tse tsí kó dzé abinó tútù#é si fée làkòò làkòò gé. Bí kò tsi bée, náko ré iwò gbo ñde kíbí akpá-egi-òlífí-ilé#é bé ni. ²³ Ó ñjé, bí ó dzé ní cma-Ìsàràyéli ña#á gbo wáa nyí, tsí mú àkaralé-ña si ñhntá-Yèésù Kírísítò nódzò-kà, Ìdáyé nékpá, tsí náko nyáa sè sè ñá si ñhntá-ña ña. ²⁴ Iwò òñu, ò dzé akpá yèè Ìdáyé ré ñde nára-egi-kóko#é, tsí wáa ñ tamá-egi-ilé#é ni. Kò tsi bée ní náa si ló#é. Ó ñjé, cma-Ìsàràyéli ña òñu, àña gídí ní dzé akpá-egi-ilé#é. Ìdáyé kó ké àña gbo sè wáa tamá si ñhntá-ña ña#á, kò tì le fúu gídí.

Ìdáyé náko gba cma-Ìsàràyéli ña là

²⁵ Ìnàbí-mi ña, ñ wò ní n nya ètò yèè Ìdáyé tse dúkù si#é díre fú ñjé, àt-sùgbée e máa wà fñ ní Ìnyà-kà kò màá tó àña. Ètò#é ní wà dzé ní Ìnyà kǎña náàñjírí-cma-Ìsàràyéli ña#á, èdǒ kà ñá si, tsí à kò ní àña kàkò né àkaralé si ñhntá-Yèésù Kírísítò. À náko wà bée si títí wáa fú iwèrè-òdǎ-kà. Ññwèrè nyèñè#é, Ìnyà ìmarū yèè Ìdáyé tsá si náàñjírí-ène yèè kò dzé cma-Ìsàràyéli ña#á, à náko tó. ²⁶ Ñbèè, Ìdáyé náko gba ilú-Ìsàràyéli#é kpó là. À ti kòw si ññwé-Ìdáyé si ní:

“Ène yèè bókó wáa gbà ñá dzǒ#é,
ñhntá-Yèrúsàlémì †† ní náko ti, tsí wá#á.
Náko wáa nya ñ tó fú ara-mi yèè wà fú
cmalóma-Yàkúbùt ña#á ñde.

²⁷ Tsí náko dzé ìmòlè náàñjírí-èmi-ña méedzi
ññwèrè yèè màa we àbi-ña ña ñde kpó#é.” †††

†† Siyóní ní à kò si ñbíbé#é. Siyóní#é ní dzé òkè-kà ñbí à ma ilé-Ìdáyé si ñYèrúsàlémì#é. ††† Ìwé-Yèsáyá 59:20-21 (Esaie 59:20-21)

²⁸ Ó ñi, kíbí ñma-Ìsàràyèlì ña kò ní ña kàkó gba ikò díqǎ ti nára-Yèésù Kírísítò gbó#é, à ñi òtè-Òdáyé. Ó lo bée, àtsùgbée èñe yèé kò dzé ñma-Ìsàràyèlì ña#á, Òdáyé kó gbà ñé là ni. Ó ñi, ti nára-kíbí Òdáyé ti tsá ña si òñu#é, à dzé àrínòdzú-è ña si, àtsùgbé-àlé yèé ña ó ti ta si fú gbágbòhgbàgbò-ña ña#á. ²⁹ Fee, bí Òdáyé fée ñjé-kǎ, ó fée ni. Kà sè gbàá ró. Bí ó kpèé ní iwò kó dzé tònju gbo, ó kpèé ni. Kò né ní bé ní ró. ³⁰ Dzò dzò#é, èñe yèé kò dzé ñma-Ìsàràyèlì ña#á, è kè rētìgbè-Òdáyé. Ó ñi báàyí#é, Òdáyé rí ànyínó fú ñé, ñjé yèé tse#é, ñma-Ìsàràyèlì ña kò gbòǎ fú. ³¹ Bée ké ní ó lo fú ñma-Ìsàràyèlì ña gbo#é. Báàyí#é, àña gbo, à kò gbòǎ fú Òdáyé, tsí ó tse tsí Òdáyé rí ànyínó fú èñe òñu. Ó ñi, ó lo bée fú ña gbo, àtsùgbée Òdáyé kó rí ànyínó fú ña bée ké ni. ³² Ó ñi, Òdáyé tse tsí ònyà ña kpó wà kíbí abèña ña si bé, ñjé yèé tse#é, à kò ní ña kàkó rētìgbè-è. Ó si lo bée, àtsùgbée kó rí ànyínó fú ña kpó ni.

Ká nye Òdáyé

³³ Èxi! Òdáyé lákú idèndè. Ifèén-è gbo, ñjé míma-è gbo, à kpò tó bée. ñjé yèé náa dé fúu, tsí náa tse#é, nèé tútú nákó nyáa gbó òkpì-è? Ètò-è yèé náa tse ña#á, ònyà-kǎ kpókpó kà màá. ³⁴ À ti kwó si ñÑwé-Òdáyé si ní: “Nèé wà, tsí kó nyáa ma isèrè-Òlódzú?”

Nèé nákó nyáa fì ní òñu tó bée títi kó nyáa fúu ñfèén? Òlá-è kò wà.” †

³⁵ “Námí nèé tsètsè fú Òdáyé ñjé-kǎ wòrí, tsí kó ñi èñe, tsí Òdáyé kó wáa sǎá si ñhñ-è fúu ni?” ††

³⁶ ñjé yèé tse#é, òñu ní dá ñjé òkǎlòkǎ kpó#é. Òñu ké ní gba ñjé òkǎlòkǎ gbo kpó qóro si#é. Tsí ñjé ña#á gbo kpó#é, òñu ké ní à wà si fú#é. Ká wà nyèé títi lo náàritá. Ètse!

Ìgbèngbé-olí-Yèésù ña n'Òdáyé síse

12 Ìnàbí-mi ña, Òdáyé rí ànyínó fú wa tó bée gbà n'òñà ña ñhñòrò. Kíbí ó dzé bée#é, ñ wà qáámí le ñé ní e mú ara-ñé ña b'wò-è, tsí kó dzé ebo yèé è wà mú ara-ñé náàyè náàyè, tsí wà ñ tse fúu#é. Ebo#é nákó dzé tée dzálè kpó, tsí nákó dzòdzú-è gbo. Bí è tse bée, nákó dzé Òdáyé ní è wà sè nòdítú#é. ² È máa ké ilò-ònyà-ayé yèé ña. Kà kàa bée, è k' ara-ñé dzò fú Òdáyé, tsí kó t' tse isèrè-ñé, tsí kó ñi tití, tsí itsèntse-ñé ña kó kpàrò kpó. Ñbèé, è nákó nyáa wà rí awù-Òdáyé mà. È nákó ma ñjé yèé dzé ñjé-ire#é òñu ñjé yèé náa dzòdzú-è#é má nára-ñé yèé sǎ dzálè kpó#é.

³ Òdáyé tse ore-òfé-è fú mi. Ti nára-bée#é, ñ wà wò ní èñe kpó, ònyà-kǎ kpókpó kó máa wà rí ara-è kadzá. Kà kàa bée, isèrè-ñé ña tsítse kó wà dé bá ti ònyà. Ó ñi, kíbí à náa kpurá ñjé fúne bé#é, bée ní Òdáyé fú kúnukú òñu tée ñkpá ti nára-ká né àkaralé si ñhñà-Yèésù Kírísítò#é. ⁴ Àwa kpó, ara òkǎntso ní wà fú wa#á. Ó ñi, ara#á kpé ñhñi ñhñi, tsí idì kǎkǎ yèé ña wà nára#á, kúnukú náa wà tsítse-è ñhñò tée. ⁵ Bée ké ní ó wà fú àwa olí-Yèésù ña gbo#é. Àa kpò gbèè. Ó ñi, kíbí Kírísítò tse òkǎntso bá wa si#é, àwa kpó, àa wà kíbí ònyà òkǎntso bé, tsí àa wò má ara-wa ña si kíbí idì kǎkǎ-ara

gbo náa wò má si#é ni. ⁶ Ó ñi, Òdáyé fú wa ñkpá ña ñhñòrò ní ká ñ tsítse ñhñmarù-ore-òfé yèé ó fú kúnukú#é. Ñbèé, bí ó fú ònyà-kǎ ní kó dzé agbáfò-Òdáyé f'f', èñe nyèñè kó tsítse#é òñu àkaralé ñmarù yèé wà fúu#é. ⁷ Bí ó fú ònyà-kǎ gbo ní kó wà tsítse-ìrò-kǎ, èñe nyèñè gbo kó wà ñtsé-è tsítse si. Bí ó fú ònyà-kǎ gbo ní kó dzé akóne, òñu gbo kó múgírí bá itsé-akóne#é. ⁸ Bí ó fú ònyà-kǎ gbo ní kó wà qáámí lené, òñu gbo kó múgírí bá itsé#é. Bí ó fú ònyà-kǎ gbo ní kó wà tse ore fúne, òñu gbo kó múgírí, tsí wà tseé náàrimáa nyí wò. Bí ó fú ònyà-kǎ gbo ní kó dzé onùgbó-egbé, ara kó wà yá èñe nyèñè gbo ñtsé#é tsítse. Bí ó fú ònyà-kǎ gbo ní kó wà m'wó gbè fú olákemà ña, òñu gbo kó wà tseé òñu ayé títi.

⁹ Ó ñi, ñhñò-kíbí è nákó wà né àmúqǎ fúne gbà#á, kó máa dzé ñhñyè ñhñyè. È nya ñjé-ìbàdí tsítse òkǎlòkǎ kpó kǎdzú. Ó ñi, è náa tamá-ñjé-ire òkǎlòkǎ kpó òñu tsítse si làkòó gé. ¹⁰ È náa wà né àmúqǎ fú ara-ñé ña gbo kíbí ñnàbí ña náa né àmúqǎ fú ara-ñe gbà#á. È náa wà tsúwádzú, tsí wà bu idì si fú ara-ñe ña gbo. ¹¹ Ñhñò-itsé yèé è wà tse fú Òlá-wa#á, è máa tsògè. Kà kàa bée, è múgírí, tsí ara-ñé kó gboná si ñtsé#é tsítse. ¹² Ayé gbo kó wà té ñé nára-kíbí è módzú si n'òñà si fú Òdáyé si#é. Bí ñkparà-kǎ gbo wà ñhñà-ñé, è náa gbódzú, tsí e t'wó gbàá. È náa wà ñhñe wúwú gbo si fú Òdáyé ñhñwèrè òkǎlòkǎ. ¹³ Bí ñjé-kǎ gbo wà há èñe yèé ña dzé ti Òdáyé#é, è náa wà m'wó gbè fú ña. È máa dzé ñhñi-àledzò gbo gbígbà.

¹⁴ Bí ònyà ña wà tsoró bá ñé, èñe òñu, è náa bere kùsèè-Òdáyé fú ña. Kà kàa e ré fú ña#á, è náa bere kùsèè-Òdáyé fú ña. ¹⁵ Bí ònyà-kǎ wà náyè títi si, èñe gbo, è náa wà táyè báa. Bí ònyà-kǎ gbo wà s'okú, èñe gbo, è náa s'okú báa. ¹⁶ Ñ ní fòò ñ ní èxi kó wà náàñjírí-èñe kpó. Kó máa wà nódzú-ñé ní itsé kǎña tsítse kò dzo ñé. Kà kàa bée, è dzé, tsí e wà tsítse òkǎlòkǎ. Tsí kó máa wà nódzú-ñé gbo kíbí èñe yèé fì ní ònyà-kǎ kò màá tó ñé.

¹⁷ È máa tse ñbàdí si ñhñi-ìbàdí. Kà kàa bée, ire tsítse kó kpá ñé nódzú si nódzú-ònyà kpó. ¹⁸ Kíbí nákó bèrè ní e tse gbà gé#é, è tsíkpa òkǎlòkǎ kpó, tsí e wà qǎ bá ònyà kpó. ¹⁹ Àrínòdzú-mi ña, èñe ká-ñé è máa wò ní ña kó wà tse àtsesá. Kà kàa bée, è k' Òdáyé dzò, tsí òñu ká-è kó wà nya inó bíbí-è díre fúne. À ti kwó si ñÑwé-Òdáyé† si ní: “Èmi ní náa tse àtsesá fúne#é. Èmi ní náa sǎ èñe fú kúnukú òñu tée fú ñjé yèé ó tse#é. Èmi, Òlódzú ní f'f'f'.” †²⁰ Ó ñi, à ti kwó si ní:

“Bí ebi wà kpa òtè-èè, iwò òñu náa fúu ñdzidze, tsí kó dze.

Bí àngbè wà gbèè, ná fúu nómi, tsí kó m.

Bí ò wà tse fúu bée#é, ó wà kíbí iyená kèwùù

ní ò wà kó qà néwo-è#é.” ††

²¹ Mú ire tsítse, tsí ñ dzàdzàb'ò-ìbàdí yèé à tse báe#é.

Ká wà bale éwo fú ònyà-idzoba ña

13 Ó wà ní ònyà òkǎlòkǎ kpó kó wà bale éwo fú ònyà-idzoba ña. ñjé yèé tse#é, onùgbó-ilú ña

† Ìwé-Yèsáyà 40:13 (Esaie 40:13) †† Ìwé-Yóbù 41:3 (Job 41:3)

‡ Ìwé-Àkóro 32:35 (Deuteronomie 32:35) †† Ìwé-Òwe ña 25:21-22 (Proverbes 25:21-22)

kpó#é, Ìdáyé ní fú ña néètse ní ká ñ gbé ilú#é. Tsí onùgbó-ilú yèè ña wà si kpó#é, Ìdáyé ní mú ña dze onùgbó#é. ² Ti nára-béè#é, bí ònyà-kà kò ní ònu kàkò bale éwo fú onùgbó-ilú ña#á, ene nyèhè wà kò ètò yèè Ìdáyé tse si#é ònèé. Tsí ene yèè nàkó kò béè ña#á, à wà bere etí fifà fú ara-ña, tsí à nàkó dǎabi fú ña. ³ Ó dji, ene yèè dzé ònyà-idzoba ña, tsí wà gbé wa ña#á, bí ò wà tse ire, ò kà sá fú ña. Ó dji, bí ó dzé ní íbàdí ní ò wà tse#é ní nàa wà sá fú ña#á. Bí iwò-kà ò si wà wò ní ònu kó máa wà sá fú onùgbó-ilú ña#á ná, ni wà tse ire, tsí à nàkó si wà nyèé. ⁴ Inyé yèè tse#é, Ìdáyé ní onùgbó-ilú ña#á wà tsitsé fú#é, àtsùgbée o wà tse ire#é. Ó dji, bí ó dzé ní íbàdí ní ò wà tse#é, ó wà ní èdǎ kó ti wà dǎe si. Inyé yèè tse#é, à nékpá ìdèhè ní ká wà fetí fúne. Itsé-Ìdáyé ní à wà tse béè#é, àtsùgbée ká nya inó bíbí-Ìdáyé díre fú ene yèè ña wà tse íbàdí#é. ⁵ Ti nára-béè#é, ó kpádzú ní ká bale éwo fú onùgbó-ilú ña. Kó máa dzé náàtsùgbé-Ìdáyé kó máa nya inó bíbí-è díre fú ñé gé ní nàkó tse tsí è nàkó wà bale éwo fú ña#á. Ó dji, è tse béè, inyé yèè tse#é, inó-ñé gbo mà si ní inyé yèè sǎ ní ká tse#é ònèé.

⁶ Náàtsùgbée béè ké ní è wà sǎ owó-lómbà gbo#é. Ìnyà-idzoba ña#á, itsé-iró yèè à wà tse béè#é, Ìdáyé ní ñ bawó-ña ní ká wà tse rere#é. ⁷ Níbèé, inyé yèè dzo ní ká ñ fú ònyà-kà gé#é, è ñ fú ene nyèhè. Bí ó wà ní e sǎ owó-lómbà-iró-kà kpókpó fú ònyà-kà gé, è sǎá fúu. Bí ònyà-kà gbo dzo ní e né àrísá fúu, è né àrísá fúu. Bí ònyà-kà gbo dzo ní e wà bu ìdǎ si fúu, è bùú si fúu.

Àa kó wà né àmúǎ fú ara-wa ña

⁸ È máa dzenè-inyé-kà kpókpó nówó-ònyà-kà. Èhè yèè è nàkó dze gé#é ní dzé ní è nàkó wà né àmúǎ fú ara-ñé ña#á. Inyé yèè tse#é, bí ònyà-kà wà né àmúǎ fú enikéèdзи-è ña, ene nyèhè wà rǎ si nékpa-Ìdáyé dzálè kpó ònèé. ⁹ Ó dji, èwò yèè ña Ìdáyé dǎ si nékpa-è#é wà fǎ ní: "Máa gbaya. Máa kpa ònyà nóòkú. Máa tsolè. Inyé-enikéèdзи-èè kó máa kí nódzú féé." [†] Fee, èwò yèè ña kpó ònu èwò òkǎlǎkǎ kpó#é, à kpérí ña si ònó-onù-afǎ òkǎntso ni. Onù-afǎ#é ní wà dzé ní: "Ó wà ní o né àmúǎ fú enikéèdзи-èè kíbí nà né fú ara-èè#é." ^{††10} Bí ònyà-kà nàa wà né àmúǎ fúne, kà tse íbàdí bá enikéèdзи-è. Tsí ene yèè wà né àmúǎ fúne#é, ene nyèhè wà rǎ si nékpa-Ìdáyé#é dzálè kpó ònèé.

¹¹ Ó wà ní e wà tse inyé yèè ña kpó, inyé yèè tse#é, è ma iwèrè yèè àa wà si#é. Iwèrè#é, iwèrè-e dzí nóru yèè è sǎ si#é ni. Inyé yèè tse#é, òdzó yèè Ìdáyé bòkó wáa gbà wá là dzálè kpó#é, òdzó#é ti kpéké wa si báayí láre dzó dzó ònèèrè yèè àa gba Yèésù Kírísító gbó#é.

¹² Óru ònu ti tǎ làkòó ñ tǎè, tsí ilè bòkó má. Níbèé, àa kò kò inyé-íbàdí yèè ña à nàa tse nóòkùkù#é dzó, tsí ká ké inyé-idzogu yèè ña à nàa ñ dzogu nóòsǎ gǎgǎ#á, tsí ñ kó. ¹³ Ó dji, ilò-wa ña kó wà má kíbí ilè nàa má, tsí ìdǎ kǎdǎ gbo nàa má si kpó#é. Àa kó máa wà dzékù nàmi ká wà mǎtí ñó gbo. Àa kó máa wà tse àlòwá gbo. Àa kó máa dzé alilò wérewèrè ña nàari né anó nódzú gbo. Àa kó máa wà ráǎrà nàmi ká wà dzowú-ne gbo. ¹⁴ Kà kàa béè, è ké Yèésù Kírísító Olá-wa, tsí e ñ tse àwù wò. Tsí

[†] *Ìwé-Fúfùdǎ 20:13-17 (Exode 20:13-17)* ^{††} *Ìwé-Orò ña 19:18 (Lévítique 19:18)*

kíbí ònyà yà gbà#á gbo kó máa gba isèrè-ñé si, tsí e tó wà tse awù-è ña ró.

È máa wà kpedzò báné gé

14 Báayí#é, bí àkaralé-ònyà-kà kò ta ogùgù múlè rere fee, è nàa tówó gba ònu gbo. È máa wà kpedzò báa ti nára-kíbí ònu nàa módzú kpurǎ inyé ña gbà#á. ² Bóyá ònyà-kà ònu wà karalé ní ònà wà fú ònu, tsí ònu kó nyáa dze inyé òkǎlǎkǎ kpó. Ó dji, olòmírè yèè àkaralé tǎè ònu kò wǎlè rere#é, erǎ dzé èwò fúu. ³ Níbèé, ene yèè wà karalé ní ònà wà fú ònu, tsí ònu kó nyáa dze inyé òkǎlǎkǎ kpó#é, kó máa wà rí ene yèè kà dze inyé ikùbò ña#á ní ònu kò dzé inyé-kà. Tsí ene yèè kà dze inyé ikùbò ña gbo#é, ònu gbo kó máa wà kpedzò bá ene yèè nàa dzé inyé òkǎlǎkǎ kpó#é. Inyé yèè tse#é, Ìdáyé gba ene nyèhè gbo. ⁴ Ní fòò, iwò yèè wà kpedzò bá àtsitsé-olòmírè#é fee, kí iwò ònu ò dzé ná? Bí àtsitsé#é wà tsitsé-è rere gbo, bí kò wà tseé rere gbo, yèésí tsedzò-èè? Afǎ nyèhè afǎ-ògá tònu ká-è ni. Tsí nàkó si tsitsé#é rere gbo gé ní ó dzé#é. Inyé yèè tse#é, Olá-wa nékpá, tsí kó nyáa tse tsí àkaralé-è kó máa kí nòznà.

⁵ Ìnyà kǎña gbo wà, tsí à nàa tsèsèrè ní òdzó kǎña wà, tsí kpádzú láre òdzó-àtibò ña nódzú-Ìdáyé. Tsí olòmírè kǎña gbo nàa tsèsèrè ní òdzó ña#á kpó#é, òkǎ kò kpádzú láre èkéèdзи-è nódzú-Ìdáyé. Níbèé, ó wà ní kúnukú kó karalé si ònà-inyé yèè ó wà sérè ònó-ara-è#é. ⁶ Ó dji, ene yèè wà tse isèrè ní òdzó kǎña kpádzú láre òdzó-àtibò ña#á, àtsùgbée kó ñ nye Olá-wa ní ó wà tsèsèrè béè#é. Ène yèè gbo wà fǎ ní ònà wà fú ònu, tsí ònu kó nyáa dze inyé òkǎlǎkǎ kpó#é, àtsùgbée ònu gbo kó ñ nye Olá-wa ké ni. Inyé yèè tse#é, nàa dǎkpé fú Ìdáyé fú dzídze#é. Ène yèè gbo kà si dze inyé ikùbò ña#á, àtsùgbée ònu gbo kó ñ nye Olá-wa#á ké ni. Inyé yèè tse#é, ònu gbo nàa dǎkpé fú Ìdáyé fú dzídze#é.

⁷ Fee, bí ònyà-kà wà náayè si, kò wà fú ara-è gé. Tsí bí ònyà-kà gbo si kú#é, ònu gbo kò kú fú ara-è gé. ⁸ Bí àa wà náayè si, àa wà si fú Olá-wa ni. Bí àa kú gbo, àa kú fú Olá-wa#á ké ni. Àa wà náayè si, àa kúu, ti Olá-wa#á gé ní àa dzé si#é. ⁹ Náàtsùgbée béè ní Kírísító kú, tsí ó dzí ti náànǎrǎ-òkú ña wá náayè#é, tsí kó dzé Olá-ònyà-àwáayè ña ònu òkú ña#á. ¹⁰ Kíbí ó dzé béè#é fe, kí tse tsí iwò ònu ò wà kpedzò bá enikéèdзи-èè ònèèé? Tsí iwò gbo fe, kí tse tsí ò kò wà mú enikéèdзи-èè kpe inyé-kà kpókpó? Àwa kpó, Ìdáyé bòkó wáa kpè wá nédzò nódzó-kà. ¹¹ À ti kǎ si ñNwé-Ìdáyét si béè ní: "Èmi, Oládzó Oláayè, ñ wà fǎ." ¹² Ìnyà òkǎlǎkǎ kpó nàkó wáa kálè nábé-mi, tsí ña kpó, à nàkó tsí arǎ, tsí wà nyè mí." [†]

¹² Níbèé, ònyà kpó bòkó wáa dzé àbò fú Ìdáyé, kúnukú ònu tǎè, ti nára-inyé yèè ònu ká-è tse#é.

Máa mú enikéèdзи-èè dzàbi-Ìdáyé

¹³ Kíbí ó dzé béè#é, kò wà ní àa kó wà kpedzò, tsí wà dǎabi fú ara-wa ña ró. Kà kàa béè, inyé yèè àa kó tse#é ní dzé ní ilò-wa ña kó máa dzé òkúta-àkòsè fú

[†] *Ìwé-Yèsáyà 45:23 (Esaie 45:23)*

enikéèd̀zi-wa ña, tsí mú ña dzàbi-ḶḶáyé. ¹⁴ Yèèsù ḶḶá-wa tse tsí ó tá ñnó-mi si kpó, tsí ñ mà si ní inyé-kà kpókpó kò wà, tsí dzé èwò. Ó ñi, bí ñnyà-kà si wà tsèsèrè ní inyé-kà dzé èwò fú òñu#é, inyé#é dzé èwò fú ene nyèñè òñu ká-è ñnèé. ¹⁵ Ó ñi, bí ó dzé ní dzídze yèè iwò-kà nàa dzé#é ní náko tse tsí isèrè-enikéèd̀zi-èè náko rómá si#é, ni ò kò né àmúqḶḶ fúu ró ñnèé. Enikéèd̀zi-èè nyèñè#é, Kírísítò tse àtsùgbé-tèè gbo, tsí kú ni. Maa tse tsí sḶḶ si néèrá náàtsùgbé-dzídze yèè iwò nàa dzé#é. ¹⁶ Kó maa dzé ní inyé yèè dzé inyé-ire fú ñé#é, kó waa tse tsí ñnyà ña ká rí ñnà, tsí wà ñ báne fḶḶ. ¹⁷ Ó ñi, afḶḶ-oyè-ḶḶáyét òñu#é, kò tsi afḶḶ-inyé yèè à nàa dzé#é ní nàmí inyé yèè à kà dzé#é ní. Kò tsi afḶḶ-inyé yèè à nàa mḶḶ#é gbo ní nàmí inyé yèè à kà mḶḶ#é gbo ní. Kà kàa béè, afḶḶ-ká wà tse òtítḶḶ-ḶḶáyé, tsí àa kó wà qḶḶ bá ñnyà ña, tsí Mímí-ḶḶáyét gbo kó tse tsí àa kó wà náye títé si ni. ¹⁸ Bí ñnyà-kà wà tsitsé fú Kírísítò, tsí wà tse inyé-irḶḶ yèè ña nyí#é, inyé-ene nyèñè nàa dzdzú-ḶḶáyé, tsí ñnyà ña gbo nàa wà bu ñi si fúu.

¹⁹ Kíbí ó dzé béè#é, àa kó múgírí, tsí ká wà tse inyé yèè ña náko mḶḶwḶ gbè fú wa, tsí àa kó wà qḶḶ, tsí àa kó wà qáàmí le ara-wa ña, tsí àkaralé-wa ña gbo kó wà ta ogùgù mùlè maa#á. ²⁰ Ó ñi, maa bàdzé itsé-ḶḶáyé náàtsùgbé-dzídze. NòòtítḶḶ#é, inyé-kà kpókpó kò dzé èwò nódzú-ḶḶáyé ní ká maa dzé. Ó ñi, bí ó dzé ní dzídze yèè iwò-kà nàa dzé#é ní náko sḶḶ ñnyà-kà si náàbi-ḶḶáyé#é, ni ò tse íbàqḶḶ ñnèé. ²¹ Inyé yèè dzé inyé-ire#é ní wà dzé ní fee, maa tse inyé-kà kpókpó, tsí kó sḶḶ enikéèd̀zi-èè si náàbi-ḶḶáyé. Bí ó dzé náfḶḶ-erá dzídze nìl nàmí òtí mímó nìl nàmí inyé òkàlḶḶkà kpókpó gḶḶ gḶḶ, maa tseé, tsí kó sḶḶ enikéèd̀zi-èè si náàbi-ḶḶáyé. ²² Ti nára-inyé yèè ña nyí kpó#é, bí iwò-kà ò karalé ní à náko tseé gbà ñnḶḶ-kà gé ná, kó kí náàñírí-iwò-ḶḶáyé méèd̀zi sḶḶñú gé. Bí ñnyà-kà wà tse inyé-kà, tsí kò wà dzèrèbe ñnḶḶ-ara-è ní ó sà nàmí kò sà#á, ene nyèñè we éwo-ire. ²³ Ó ñi, ene yèè wà dzèrèbe nára-dzídze yèè ó wà dzé#é, ó kí nédzó. Inyé yèè tse#é, ene nyèñè kò mú àkaralé tse itèlè fú inyé yèè ó tse#é. Tsí inyé òkàlḶḶkà kpó yèè ñnyà nàa tse, tsí kà dzé òñu àkaralé#é, ó dzé àbi nódzú-ḶḶáyé.

Àa kó dzé, tsí wà gba ara-wa ña

15 Fee, àwa yèè ña àkaralé-wa ta ogùgù mùlè kpó kpāñu#é, àa kó wà gbódzú, tsí wà gba ene yèè ña àkaralé-ña kò ta ogùgù mùlè rere#é. Kò wà ní àa kó wà tse inyé yèè ña nàa dzdzú-àwa ká-wa sḶḶñú#é gé. ² Náàñírí-àwa kpó#é, ó wà ní kúnukú kó wà tse inyé yèè náko dzdzú-enikéèd̀zi-èè#é, tsí kó wà mḶḶwḶ gbè fúu nḶḶnà-ire#é. Ǹbèé, àkaralé-è náko wà wòlè rere maa. ³ Ǹ fḶḶ béè, inyé yèè tse#é, Kírísítò kò wò ní òñu kó tse inyé yèè dzdzú-òñu ká-è#é. Ti nára-béè#é, à ti kò afḶḶ-kà ti nára-è si ññwé-ḶḶáyét si ní: “ḶḶáyé, èkpè yèè ñnyà ña wà búe#é, ó kpéte èmi gbo.” ¹⁴ Ó ñi, inyé òkàlḶḶkà kpó yèè à ti kò si dzḶḶ dzḶḶ ññwé-ḶḶáyé#é, à kò ñá si, àtsùgbéè àa kó kó inyé ñnḶḶ-è ni. AfḶḶ ña#á nàa tse tsí àa nàa gbódzú si, tsí nàa wà qáàmí le wá gbo, tsí odzú-wa gbo nàa wà nḶḶnà si fú ḶḶáyé.

⁵ ḶḶáyé, ene yèè nàa tse tsí ñnyà nàa nyáa gbódzú si, tsí nàa wà qáàmí leé gbo#é, kó tse tsí isèrè-ñé ña kó wà tse òkàntso, tsí e kḶḶ wḶḶ-Yèèsù Kírísítò ñnḶḶ-kíbí ó gbé gbà#á. ⁶ Bí è wà tse béè, náko tse tsí isèrè-ñé ña náko tse òkàntso, tsí arḶḶ-ñé gbo náko qé, tsí è náko wà ñ nye ḶḶáyé, ene yèè dzé Boba-Yèèsù Kírísítò ḶḶá-wa#á.

⁷ È nàa wà gba ara-ñé ña rere ñnḶḶ-kíbí Kírísítò gbo gbà ñé gbà#á. Òñu ní náko tse tsí ñnyà ña náko wà nye ḶḶáyé#é. ⁸ Ó ñi, ñ wà fḶḶ fú ñé ní fee, Kírísítò wáa ñi àtsitsé fú àwa òma-Ìyúqàt ña, tsí ó tse tsí ḶḶáyé sà àlè yèè ña ó ta si fú gbágbòñgbàgbò-wa ña#á. Ǹbèé, ó wà nyà ñíre ní àkaralé wà ñntá-ḶḶáyé. ⁹ Ó tse gbo, tsí ene yèè kò dzé òma-Ìyúqà ña#á gbo ká wà nye ḶḶáyé, inyé yèè tse#é, nàa rí ànyínó fú ña. À ti kḶḶ si ññwé-ḶḶáyé si ní:

“Náàtsùgbéè béè ní màa wà nyèé náàñírí-ñnyà-ilú-àledzò ña#á.

Maa kḶḶ, tsí wà ñ nyèé.” ††

¹⁰ À kò si ññwé-ḶḶáyé#é ró ní:

“Èñe, ñnyà-ilú-àledzò ña, ayè kó wà té ñé bá ilú yèè ḶḶáyé tsà ní kó dzé tònḶḶ#é.” †

¹¹ À tḶḶ kò si ññwé-ḶḶáyé#é ró ní:

“Èñe, ñnyà-ilú-àledzò ña kpó, è nye ḶḶdzò.

Ñnyà-ilú òkàlḶḶkà kpó kó wà kḶḶ, tsí wà nyèé.” ††

¹² Yèsáyàt gbo wḶḶnyè-kà si ní:

“ḶḶmalḶma-Yèsé-kà bòkó wáa wá,

tsí òmalḶma#á náko ñde,

tsí wà dzoyè si ñntá-ñnyà-ilú-àledzò ña.

Tsí à náko mú àkaralé-ña si ñntá-è si.” ††

¹³ ḶḶáyé, ene yèè nàa tse tsí ñnyà nàa módzú si nḶḶnà si fúu#é, kó tse tsí ayè kó wà té ñé dzálè, tsí e wà qḶḶ gbo àtsùgbé-àkaralé yèè è né si ñntá-è si#é. Ǹbèé, ikpá-Mímí-è náko tse tsí odzú-ñé kó wà nḶḶnà si fúu làkòò làkòò gé.

Kpólù dzé adzítse-Yèèsù fú ene yèè kò dzé òma-Ìyúqà ña#á

¹⁴ Ìnàbí-mi ña, èmi òñu, ó tá ñnḶḶ-mi si kpó, tsí ñ mà rere ní isèrè-ká tse inyé-ire wà fú ñé tó béè. Tsí è ma inyé kpíkpò gbo, tsí è náko nyáa wà fú ara-ñé ña gbo ñfèénó. ¹⁵ Ó ñi, ññqḶḶ kàña ññwé yèè ñ wà kò fú ñé#é, ñ le oñu si ñntá-èkḶḶ ikùbò ña tó béè. Ǹ tse béè, tsí n sḶḶ tédzú èkḶḶ yèè è ti gbà wáa lḶ ña#á fú ñé ró ni. Ǹ kḶḶ fú ñé béè, àtsùgbé-ore-òfé yèè ḶḶáyé tse fú mi ¹⁶ ní èmi kó ñi àtsitsé-Yèèsù Kírísítò, tsí n wà tsitsé náàñírí-ene yèè kò dzé òma-Ìyúqà ña#á ni. Kíbí nàa tsá atsebḶḶ-è gbà#á, béè ní ó tsá mí#é, ní n wà dzíkḶ dḶḶqḶḶ yèè wà ti ñqḶḶ-è#é fúne, àtsùgbéè ene yèè kò dzé òma-Ìyúqà ña#á ká dzdzú-è kíbí ebo yèè à tse fúu#é bé, tsí Mímí-è tse tsí ebo#é wà nḶḶwḶ nḶḶwḶ si fúu.

¹⁷ Ǹbèé, kíbí ó dzé ní Yèèsù Kírísítò tse òkàntso bá mi si#é, màa nyáa wà ñ nya akpá fú itsé yèè ñ wà tse fú ḶḶáyé#é. ¹⁸ Tsí bí ó bèrè ní n wḶḶnyè-kà báayí#é, ñnyè-it-sé yèè Kírísítò gbà ñntá-mi, tsí tse#é gé ní màa wí#é. Ó gbà ñntá-mi, tsí tse tsí ene yèè kò dzé òma-Ìyúqà ña#á

†† Ìwé 2 Sàmúwélì 22:50, Ìwé-Orí ña 18:50 (2 Samuel 22:50; Psalms 18:50) † Ìwé-Àkóro 32:43 (Deutéronome 32:43) †† Ìwé-Orí ña 117:1 (Psalms 117:1) †† Ìwé-Yèsáyá 11:10 (Esaie 11:10)

† Ìwé-Orí ña 69:10 (Psalms 69:10)

wà rētígbè-ḶḶáyé. Gbà ñh̄tá-af̄-mi ña fíf̄ òḡu itsé-mi ña tsítse ní ó tsee#é. ¹⁹ Ó gbà ñh̄tá-mi, tsí tse in̄é-àwùsi lákú lákú ña gbo. Ñ nyáa tse in̄é nyèḡè ña kpó òḡu ikpá-Mímí-ḶḶáyét ni. Ñbèé, ti ñh̄lú-Yèrúsàlémì títí wáa ló káa kpa nère-Ìlirí#é, ñ dzíkò díḶḶ ti nára-Kírísitò tá kpó fú ònyà ña. ²⁰ Ñbí ònyà ña kò gbó af̄-ká kpókpó ti nára-Yèésù Kírísitò wòrí#é, ñbè ña ní náa le mí si, tsí mà ló káa dzíkò díḶḶ fúne#é. Mà tse béé, àtsùgbée kó máa dzé ní olòmírè-ká ti kpilè ilé si, tsí èmi ñ ló káa kpé èlè míma si ñh̄tá-è. ²¹ Ó ḶḶ fee, à ti kó si ñh̄wé-ḶḶáyé si béè ní:

“Ène yèé ña à kò dzíkò-ká kpókpó ti nára-è fú wòrí#é, à náko rí òtítò-è, tsí ene yèé ña gbo kò gbó af̄-ká kpókpó ti nára-è wòrí#é, àḡa gbo, à náko gbó òkpì-ikò#é.” †

Kpólù wà tse ètò ní òḡu kó ló ñh̄lú-Rómà

²² Ñ tòò ní n wá ḶḶ-ḡé. Ó ḶḶ, in̄é yèé ña nyí kpó ní tse tsí ñ kò nyáa wá tònìtóni#é. ²³ Ó ḶḶ báayí#é, ñ tsitsé-mi tá nère nyèḡè ña. Tsí ñ ti wò léléñlèlè gbo ní n wáa rí ḡé. Àmì-ḡé kò ti wá kpa mí bò. ²⁴ Ñ módzú si nòḡnà si ní ñh̄wèrè yèé màa wáa làkòò ñlè-Sèkpaníyà#á, ni n yá ḶḶ-ḡé, tsí e mówó gbè fú mi gbo, tsí n nyáa ló bè ñh̄kèé. Ó ḶḶ, màa gbé ḶḶ-ḡé, tsí kpa àmì-ḡé fú iwèrè-ká oḶḶ táná n ló.

²⁵ Báayí#é, ñ bókó ló ñh̄lú-Yèrúsàlémì táná, tsí n káa mówó gbè fú ene yèé ña dzé ti Kírísitò ñh̄lú#é bè#é.

²⁶ In̄é yèé tse#é, olí-Yèésù yèé ña wá ñlè-Màkèdóniyà òḡu erè-Àkáyà#á, ó ḶḶ fú ña, tsí à ké owó-ḡa ña, tsí ñ tsyà ní ká kéé ló káa mówó gbè fú olákè mà yèé ña wá náḡḶ-ene yèé ña dzé ti Kírísitò ñYèrúsàlémì#é. ²⁷ Ó ḶḶ fú ña, tsí à tsyà#á ni. Ó ḶḶ, nóḶḶ#é, ó wá kíbí en̄é-irò-ká ní à wá sá béé#é. In̄é yèé tse#é, àḡa òḡu, à kò dzé ḶḶ-Ìyúdà ña, tsí à si gba in̄é-ire yèé ña Mímí-ḶḶáyét náa fúne#é ti ḶḶ-olí-Yèésù yèé ña dzé ḶḶ-Ìyúdà#á. Kíbí ó ló béé#é, ó wá ní àḡa gbo ká kpé in̄é-ire ti italé bí ña bá ña, tsí kó mówó gbè fú ña. ²⁸ Ñbèé, bí ñ rirè yèé ña nyí tá, tsí ñ ké syà yèé ña à tse#é kpó, tsí ló káa ñ fú ña#á, bí ñ wáa làkòò ñlè-Sèkpaníyà#á, màa yá ḶḶ-ḡé ñh̄lú-Rómà† ñh̄kèé. ²⁹ Tsí ñ mà si ní bí ñ wáa tó ḶḶ-ḡé, Kírísitò náko tse àtsùgbée kíbí ñ wáa rí ḡé#é, tsí tu kùsèè kpíkò kpíkò fú èmi-ḡé méèdzi.

³⁰ In̄abí-mi ña, àa dzé ti Yèésù Kírísitò ḶḶ-wa si, tsí Mímí-ḶḶáyé gbo tse tsí àa wá né àmúḶḶ fú ara-wa ña. Náatsùgbée béé#é, ñ wá wò ní e múḡḶ, tsí wùre kùkù bá mi dé. ³¹ È wùre, àtsùgbée ḶḶáyé kó gbà mí nówó-ene yèé ña kò ní àḡa kàkó gba Yèésù Kírísitò gbó, tsí wá nère-YùḶyà si#é. È wùre, àtsùgbée syà yèé ñ ké làkòò fú ene yèé ña dzé ti ḶḶáyé ñYèrúsàlémì#é, àḡa gbo, ká tówó gbàa. ³² Ñbèé, bí ḶḶáyé dzé, màa wá ḶḶ-ḡé òḡu ayé títé, tsí màa wá míra gbo oḶḶ ḶḶ-ḡé.

³³ ḶḶáyé olí-tútùúrò kó wá náanyì-ḡe kpó si. Ètse!

† Ìwé-Yèsàya 52:15 (Esaie 52:15)

Kpólù wà kí olí-Yèésù kàḡa ñh̄lú-Rómà

¹⁶ Báayí#é, ñ wò ní n wīnyè ti nára-ìḶá-wa Fèbé fú ḡé. Àtsitsé-egbé-Kírísitò ní ó dzé négbé-Kírísitò yèé wá ñh̄lú-Kèkèrèyà#á. ² Bí ó wáa tó ḶḶ-ḡé, ñ tsikalé, è náa gbàa rere, in̄é yèé tse#é, ó tse òkàntso bá ḶḶ-wa si. È náa gbàa kíbí ó wá ní ene yèé ña dzé ti ḶḶáyé#é ká gbanè gbàa#á. Ñh̄wèrè òkàlòkà kpó yèé náko bèrè ní e mówó gbè fúu gé#é, è náa wá mówó gbè fúu. Òḡu ká-è mówó gbè fú ònyà kpíkò, tsí ó mówó gbè fú èmi ká-mi ḡḶḶ gbo.

³ È náa kí Kpìsilà òḡu ḶḶ-è Àkìlà fú mi. Àdzòrè-mi ña ni. Èmi-ḡa méèdzi ní náa dzó tsitsé-Yèésù Kírísitò#é. ⁴ À mú ikú-ḡa tà náatsùgbé-èmi n gbé náayè. Ó ḶḶ, kò tsí èmi ñikàntso sḶḶḶ gé ní wá ḶḶkpé fú ña#á. Egbé-Kírísitò yèé ña kpó wá náḡḶ-ene yèé kò dzé ḶḶ-Ìyúdà ña#á gbo wá ḶḶkpé fú ña. ⁵ È náa kí egbé-Kírísitò yèé náa kpàḶḶ ñlè-ḡa#á gbo fú mi.

È náa kí Èkpanéti àrínódzú-mi gbo fú mi. Òḡu ní tsètsè gba Kírísitò gbó ñlè-Àsìyà#á.

⁶ È náa kí Màrìyà gbo fú mi. Òḡu gbo múḡḶ, tsí tsitsé fú ḡé tó béè.

⁷ È náa kí ÀḶḶḶ òḡu Yùnìyà gbo fú mi. Ènè-mi ña ni. Àḡa gbo, à gbé néḡḶ bá mi. À dzé adzìtsé-Yèésù† ña, tsí à náa bu ḶḶ si fú ña tó béè. Ó ḶḶ, à ti gba Kírísitò gbó bò fú mi.

⁸ È náa kí Àkpìlato gbo fú mi. Àrínódzú-mi ní òḡu gbo dzé#é, tsí àa dzó tse òkàntso bá ḶḶ-wa si.

⁹ È náa kí Òbànò gbo fú mi. Àwa-è méèdzi gbo, àa náa dzó tsitsé-Kírísitò.

Ñ kò gbàgbé Sitàkì àrínódzú-mi gbo.

¹⁰ È náa kí Àkpèlési gbo fú mi. Kíbí ó né àkaralé si ñh̄tá-Kírísitò tó gbàa#á, ó nyáa ḶḶ fúne.

È náa kí ene-ilé-Àrìsitòbò ña gbo fú mi.

¹¹ È náa kí ÈròḶḶ òḡu gbo fú mi. Òḡu gbo dzé enè-mi ña. È náa kí ene yèé ña dzé ti ḶḶ-wa, tsí wá ñlè-Nàkìsi gbo#é fú mi.

¹² È náa kí ìḶá-wa ña Tèrífèna òḡu Tèrífòsà gbo fú mi. Àḡa gbo, à múḡḶ, tsí tsitsé-ḶḶ-wa.

Ñ kò gbàgbé ìḶá-wa KpèsìḶà àrínódzú-mi gbo. Òḡu gbo múḡḶ, tsí tsitsé-ḶḶ-wa tó béè.

¹³ È náa kí Rùfú gbo fú mi. ḶḶ-wa tsá òḡu gbo. Ñ kò gbàgbé ìnà-è gbo. Ñ má dzé ḶḶ-è ḡḶḶ, káa wá gbà mí rere tó béè.

¹⁴ È náa kí Àsikìti gbo, tsí e kí Fèlèḡóni gbo, tsí e kí Hèrìmèsi gbo, tsí e kí Kpàtèròbà gbo, tsí e kí Hèrìmási gbo, má nára-ìnàbí olí-Yèésù yèé ña gbo náa wáa kpàḶḶ ḶḶ-ḡa#á fú mi.

¹⁵ È náa kí Filòlòḡò gbo, tsí e kí ìḶá-wa Yùlìyà gbo, tsí e kí Nèrèyà òḡu ìḶá-è gbo, tsí e kí Òlímìkpa gbo òḡu ene yèé ña kpó dzé ti ḶḶáyé, tsí à náa wáa kpàḶḶ ḶḶ-ḡa gbo#é fú mi.

¹⁶ È náa kí ara-ḡé ña nókù-àmúḶḶ nékpa nékpa kpó. Egbé-Kírísitò ña kpó wá kí ḡé oòò.

Kpólù wà fú ña ñíféénó ìtántá ña

¹⁷ Ìnàbí-mi ña, báàyí#é, ñ wà fí fú ñé ní fee, e tsó éwo-ara-ñé ña rere nára-ene yèé ña wà tse tsí è kè wà dṣ́ ró, tsí à wà mú ònyà ña ñc ònà-ḶḶáyé gbo#é. À wà tse béè, ñé yèé tse#é, à kò wà gbà sí ñhntá-èkò yèé ña è gbà#á. È nya ara-ñé ñíikà nára-ña. ¹⁸ Ó dṣ́, ene yèé wà tse béè ña#á, kò tsi itsé-Kírísítò ḶḶá-wa ní à wà tse#é. Inó-ara tàña ká-ña ní à wà tsitsé fú#é. Arũ-ña dṣ́ náfṣ́ dṣ́rè, tsí à náa ké afṣ́ ña#á, tsí wà ñ rú ene yèé ña kò ma ñé-kà lárè béè#é. ¹⁹ Èñe òñu fee, ñhnró-kíbí è wà gbṣṣṣ́rà fú ḶḶá-wa tó gbà#á, kò dṣ́ku ònyà-kà kpókpó. Tsí ó tse tsí ayé wà té mi nára-ñé. Ó dṣ́, ñ wà wò ní iféénó kó wà tó ñé ti nára-ñé yèé dzé ñé-ire nódzú-ḶḶáyé#é, tsí inó-ñé gbo kó má si, ti nára-ñé yèé dzé ñé-ìbàdṣ́í nódzú-è#é. ²⁰ ḶḶáyé olí-tútùúrò bòkó wáa ra ikpá-Ètsùtṣ́ kpó gúdúgúdú, tsí sṣ́ si nábé-ñé, tsí è nákó mú esè kíííí málè. ḶḶzṣ́#é ti féré si ná.

Yèésù ḶḶá-wa kó tse ore-òfé fú ñé.

²¹ Tímòté gbo wà kí ñé fòò. Àdzórè-mi ñtsé-Yèésù Kírísítò ké ní òñu gbo dzé#é.

Lùkíyù òñu Yàsónì má nára-Sòsìkpátà gbo wà kí ñé. Àña gbo, à dzé ene-mi ña.

²² Èmi, Tètíyò akòwé-Kpólù ní kò ìwé yèé bé#é. Èmi gbo, ñ wà kí ñé, ñé yèé tse#é, ḶḶá-wa mú wa tse òkàntso si.

²³ Gàyù olílé-mi òñu egbé-Kírísítò yèé náa kpàdṣ́ ñílé-è#é gbo kpó wà kí ñé.

Èràsítò abané àdákà-owó-ilú#é òñu ñnàbí-wa Kòwátò gbo wà kí ñé.

[²⁴ Yèésù Kírísítò ḶḶá-wa kó tse ore-òfé-è fú ñé. Ètse!]

Ká nye ḶḶáyé

²⁵ Kùsèè fú ḶḶáyé. Ó nékpá, tsí kó nyáa gbà ñhntá-ikò dṣ́dṣ́ yèé ñ dzé fú ñé ti nára-Yèésù Kírísítò#é, tsí tse tsí àkaralé-ñé kó ta ogùgù múlè kpāñu. Ó gbà ñhntá-ikò dṣ́dṣ́#é, tsí nya ètò-è dṣ́re fúne. Ètò#é, ó ti tseé dṣ́kù si lélèñlèlè. ²⁶ Ó dṣ́ báàyí#é, ó tsi atso nódzú-è, tsí àa wà dzíkò-ñé kpó yèé agbáfṣ́-ḶḶáyé fṣ́ ña ti kò si ti nára-è kíbí ḶḶáyé fṣ́ ní ká tseé#é fúne. ḶḶáyé, ene yèé wà si tííí ló náàritá#á ní ònyà-ilú ña kpó nákó gbṣ́, tsí à nákó gba Kírísítò gbṣ́, tsí wà tse si ñhntá-afṣ́-è ña kpó.

²⁷ ḶḶáyé#é, àa kó wà nyèé. Òñu ñíikàntso ní né iféénó yèé kpàtà lé ñhntá-iféénó òkàlṣ́òkà kpó#é. È fú ká gbà ñhntá-Yèésù Kírísítò, tsí wà nyèé tííí ló náàritá. Ètse!

1 Kòrìntì ña

Ìwé-àtsètsè fú ene-Kòrìntì ña nyínyà#dìre

Ìlú-kà wà néré-Àkáyà, tsí à náa kpe ilú#é ní Kòrìntì. (Nómbé báàyí#é, erè#é wà ñlè-Gèrèkì.) Tsí Kpólù lo ñhílú#é ñhùwèrè yèé ó wà rē ònà oláànkéèdzì#é, tsí ó gbé bē tíí fú ɔdǫ-kā òṅu òtsùkpá méeḡà. Ñhùwèrè yèé ó gbé bē nyèṅè#é ní ó dǫ egbé-Kírísítò-kā si bē#é. Náàṅírí-ɔma-egbé-Kírísítò ña#á, ònyà kpíkṑò wà, tsí à kò dzé ɔma-Ìyúḡà ña. Ñhùwèrè yèé Kpólù wà tse ìwé yèé bē#é, ó ṅḡe ñKòrìntì, tsí káà wà ñhílú-Efési si ni.

Ìṅé méeḡzì ní tse tsí Kpólù tse ìwé yèé bē#é. Náàtsètsè#é, ó gbó afṑ-ìbàḡí ña nára-egbé-Kírísítò yèé wà ñKòrìntì#é. Ó gbó ní ɔma-egbé#é ña kpé egbé#é si, tsí à wà náàrà si, tsí ònyà kǎṅa gbo tse wérewèrè. Tsí yèé tēé#é, ɔma-egbé#é ña tse ìwé-kā wá fúu, tsí bèrèè náḡí ña ti nára-afṑ ña ñhṑṅṑ. Nèé, ñnó-ìwé yèé bē#é, ó wà wò ní òṅu kó kɔ ilò-ìbàḡí-ña#á fú ña, tsí òṅu kó dzṑṅù afṑ-ña gbo fú ña, tsí tsékó-ire gbo fú ña, tsí ká nyáa gbé ñṅg-bèngbé-olí-Yèésù.

1 Èmi, Kpólù òṅu ñàbí-wa Sòténì, àwa ní wà tse ìwé yèé bē fú ṅé#é. Adzítésè-Yèésùḡ Kírísítò ní ñ dzé#é, ñṅé yèé tse#é, ó dzɔdzú-ḡḡáyé, tsí ó tsà mí ni. ² Àa dzú wà kí ṅḡe, ɔma-egbé-ḡḡáyé yèé ña wà ñhílú-Kòrìntì#é. ḡḡáyé gbà ñhṑ-Àyèésùḡ Kírísítò, tsí tsà ṅé ní ṅḡe kó dzé tòṅu akpá akpá, esè esè. Bèé ké ní ó tsà ene yèé ña gbo kpó gba Yèésù Kírísítò gbó ñhḡì òkǎlṑkǎ kpó#é ñhṑ. Yèésù Kírísítò#é, ó dzé ḡlá-ña, tsí dzé ḡlá tiwa gbo. ³ ḡḡáyé Boba-wa òṅu Yèésù Kírísítò ḡlá-wa méeḡzì ká tse ore-ḡḡé fú ṅé, tsí ká fú ṅé ñtútùùrò gbo.

Kpólù wà dǫkpé fú ḡḡáyé fú ikpá-ḡḡé yèé ña ó fú ña ñhṑṅṑ#é

⁴ Fee, ñ ká kɔ àrímáa dǫkpé fú ḡḡáyé-mi ñhùwèrè òkǎlṑkǎ fú ṅé. Mà wà dǫkpé fúu náàtsùgbé-ore-ḡḡé yèé ó gbà ñhṑ-Àyèésù Kírísítò, tsí tse fú ṅé#é. ⁵ Ñ fṑ bēé, ñṅé yèé tse#é, kíbì Yèésù Kírísítò tse òkǎntso bá ṅé si#é, ḡḡáyé tu ikpá-ḡḡé òkǎlṑkǎ kpó bò ṅé si bùràà. Ó dṑ, ó tse tsí è nyáa wà wínyè, tsí wà ma ñṅé òkǎlṑkǎ gbo kpó òṅu ikpá-è. ⁶ Àa nya àyìdzá-òtítí nára-Kírísítò fú ṅé, tsí ó gba àntà dzokó ñnó-ṅé kpó kpāṅu si. ⁷ Ñhṑ ní ḡḡáyé fú ṅé ñkpá-ḡḡé ña tíí òkǎ kpókpó kò wà há ṅé ḡìḡì#é. Ó fú ṅé ñkpá-ḡḡé ña#á bēé ñhùwèrè yèé è wà si báàyí#é, ñhùwèrè yèé odzú-ṅé wà nṑṅnà si fú Yèésù Kírísítò ḡlá-wa ní nákó wáa nya ara-è ùre fúne#é. ⁸ ḡḡáyé nákó tse tsí è nákó dzokó si rìḡìḡì tíí lo ñhṑntá, tsí nṑdzó yèé Yèésù Kírísítò ḡlá-wa nákó wá#á, à kàkó rí ìbàḡí-kā kpókpó fṑ nára-ṅé. ⁹ ḡḡáyé, ene yèé kpè ṅé ní ṅḡe kó dzé tòṅu#é, àkaralé wà ñhṑ-è. Ó kpè ṅé, àtsùgbéè ṅḡe ɔma bíbì-è Yèésù Kírísítò ḡlá-wa méeḡzì, e wà dǫ ni.

ɔma-egbé-Kírísítò ña ñhílú-Kòrìntì kò tse òkǎntso si ró

¹⁰ Ìnàbí-mi ña, ñ wà gbà ñhṑ-Àyèésù Kírísítò ḡlá-wa, tsí wà fṑ fú ṅé ní arū-ṅé kó wà dḡ. È máa kpé egbé#é. Ó dṑ, ìsèrè-ṅé ña kó wà dzé òkǎntso, tsí e wà tse òkǎntso gbo bí è wò ní e tse ñṅé-kā. ¹¹ Ñ wà fṑ bēé, ñṅé yèé

tse#é, ene-kpáfe-ìḡá-wa Kòlòwé ña fṑ fú mi ní àrà-kā wà náàṅírí-ṅé si. ¹² Àrà#á ní wà dzé ní, ònyà kǎṅa wà náàṅírí-ṅé, tsí wà fṑ ní náànyì-Kpólù ní àṅa wà#á. Tsí olòmírè ña gbo náa wà fṑ ní náànyì-Àkpòlòsì ní àṅa wà#á. Tsí ònyà kǎṅa gbo náa wà fṑ ró ní náànyì-Òkúta † ní àṅa wà#á. Tsí ònyà kǎṅa gbo náa tó wà fṑ ró ní náànyì-Kírísítò ní àṅa gbo, àṅa wà#á. ¹³ Kí wà dzé bēé ná? È dḡdzú à nákó nyáa kpé Kírísítò#é si négbé négbé bēé nàmí bē fáà? Kpólù ní à ká si ñhṑ-egi-ìḡáàḡalàdzàḡ fú ṅé#é? Nàmí ó dǫkpé-Kpólù ní à fṑ tǎná ká wìwè-Yèésùḡ fú ṅé#é? ¹⁴ ḡḡáyé kútsé ní ñ kò wìwè-Yèésù fú òkǎ-ṅé-kā kpókpó náànyì-Kírísítò òṅu ḡàyú. ¹⁵ Ñbèé, ònyà-kā kpókpó kàkó nyáa fṑ ní: À fṑ ní ó dǫkpé-èmi Kpólù tǎná à wìwè-Yèésù fú òṅu. ¹⁶ Èhèèè, ñ wà tédzú ñ wìwè-Yèésù fú ene-kpáfe-Sètèfàṅa ña gbo. Ó dṑ, ene-àtíḡ ña òṅu, ñ kò ma bí ó tsi ñ tó wìwè-Yèésù fú ònyà-kā ró. ¹⁷ Fee, kò tsi náàtsùgbéè n wáa wìwè-Yèésù fúne gé ní Kírísítò bē mí wá#á. Ó bē mí wá, àtsùgbéè n wáa dzíkò dḡḡ fúne ni. Tsí ikṑ#é, bí ñ wà dzéè fúne, kò wà ní n wà lo ifèénó-ònyà, tsí ñ dḡ arū fúne. Tsí bí ó dzé bēé ní ñ wà dzíkò#é, ni ñ wà nya ikpá yèé wà ñnó-ìkú yèé Kírísítò kú si ñhṑ-egi-ìḡáàḡalàdzà#á bò ñhṑ.

Ifèénó-ḡḡáyé gbà ñhílú fú ifèénó-ònyà ña

¹⁸ Ìdèṅdè#é, ene yèé làkòò néèrà ña#á, à wà fṑ ní ikò yèé àa wà dzé ti nára-ìkú yèé Kírísítò kú si ñhṑ-egi-ìḡáàḡalàdzàḡ#á, ó dzé afṑ-éwo kò sí fúne. Ó dṑ, àwa yèé ḡḡáyé wà gbà là ña#á, afṑ-ìkpá-ḡḡáyé ní ó dzé si fú àwa òṅu#é. ¹⁹ Ìṅé yèé tse#é, ḡḡáyé fṑ si ñhṑ-è si ní: “Òṅu nákó tse tsí ifèénó-olí-ifèénó ña nákó ra kpó, tsí òṅu nákó gba iráámà gbo nṑwó-olí-iráámà ña, tsí ɔṅá dṑ ònyà-akpotu.” ^{††20} Bí ó dzé bēé ní ó dzé#é fe, kí wà nṑwó-olí-ifèénó ña, tsí ká fṑ ró? Tsí akṑne nékpa-ḡḡáyét ña gbo fe, kí àṅa gbo, à nákó nyáa fṑ ró ni? Tsí ɔma-ìsèè yèé ña ma afṑ#é gbo fe, kí àṅa gbo, à nákó nyáa fṑ

† Ene yèé à wà kpè ní Òkúta ñbíbé#é, òṅu ké ní à náa kpè ní Kéfási ñhílú-ɔma-Ìyúḡà ña#á. †† Ìwé-Yèsáyà 29:14 (Esaie 29:14)

ró? Ɔ́dáyé nyà díre ní ifèénó-ònyà-ayé yèè ña dzé injé-akpotu. ²¹ Nóòtítú#é, Ɔ́dáyé gbà ñhntá-ifèénó-è, tsí tse tsí à kàkó nyáa lo ifèénó-ònyà, tsí ñ maá. Kíbí ó dzé bée#é, Ɔ́dáyé gbà ñhntá-ikò yèè àa wà dzé fúne, tsí ó dzo injé-akpotu nódzú-ònyà ña#á, tsí ñ gba ene yèè gbàá gbó ña#á là. ²² Ɔma-Ìyúqà† ña náa wò ní Ɔ́dáyé kó tse injé-àwùsi ña, tsí ñ nya ikpá-è díre. Tsí ene yèè kò dzé Ɔma-Ìyúqà ña#á gbo náa wò ní àña kó lo ifèénó-àña, tsí ñ ma Ɔ́dáyé. ²³ Ó dji, àwa òñu, àa wà dzíkò fúne ní Kírísitò, ene yèè Ɔ́dáyé tsà, tsí bè wá#á, à kàá si ñhntá-egi-ìqáàgàlàdzà. Ikò#é dji òkúta-àkòsè fú Ɔma-Ìyúqà ña, tsí dzé injé-akpotu nódzú-ene yèè kò dzé Ɔma-Ìyúqà ña#á gbo. ²⁴ Ó dji, nódzú-ene yèè Ɔ́dáyé kpè ní ká dzé tònju ña#á, Ɔma-Ìyúqà ña gbo, ene yèè kò dzé Ɔma-Ìyúqà ña#á gbo, nódzú-àña kpó#é, Kírísitò ní dzé ikpá òñu ifèénó-Ɔ́dáyé#é. ²⁵ Injé yèè tse#é, injé yèè Ɔ́dáyé tse, tsí ó dzé injé-akpotu nódzú-ònyà ña#á, injé nyènjè dzé injé-ifèénó làre ifèénó-ònyà sánjú sánjú. Bée ké ní injé yèè Ɔ́dáyé tse, tsí kò né àmí nódzú-ònyà ña#á, injé nyènjè gbo nékpá làre ikpá-ònyà sánjú sánjú#é.

²⁶ Inàbí-mi ña, èñe ká-ñé è wo kíbí è wà gbà táná Ɔ́dáyé kpè ñé ní èñe kó dzé tònju#é káyí. Ene yèè ña dzé olí-ifèénó ñhntá-kíbí ònyà-ayé yèè ña náa módzú kpùràá gbà#á, à kò nódkpò náàñírí-ñé. Ene yèè ikpá wà nówó-ñá#á gbo má nára-ònyà lákú kèrètsè kèrètsè ña gbo, à kò nódkpò náàñírí-ñé. ²⁷ Kà kàa bée, ene yèè kà ti dzo injé-kà kpókpó nódzú-ònyà-italè bí ña#á, àña ní Ɔ́dáyé tsà, tsí ñ dǎnó mú ene yèè ña ní àña dzé olí-ifèénó#é. Tsí ó tsà ene yèè ikpá-kà kpókpó kò sí nówó-ñá#á gbo, tsí ñ dǎnó mú ene yèè ña ní àña dzé olí-ikpá#á. ²⁸ Ɔ́dáyé tsà ene yèè ña à kà ti ñ kpe injé-kà, tsí à kà rí si nódnà-kà kpókpó ña#á gbo, tsí tse tsí ene yèè ña ní àña dzé ònyà gìdì gìdì nódzú-ònyà-italè bí ña#á, à dji injé-akpotu. ²⁹ Ɔ́dáyé tse bée, àtsùgbée ònyà-kà kpókpó kó máa wà tse kérékére nódzú-è ni. ³⁰ Ó dji èñe òñu, Ɔ́dáyé tse tsí Yèèsù Kírísitò tse òkǎntso bá ñé si. Yèèsù Kírísitò#é ní dzé ifèénó-Ɔ́dáyé fú wa#á. Ɔ́dáyé gbà ñhntá-è, tsí gbà wá nódnà-atsòtítú nódzú-ara-è, tsí àa dzé tèè si akpá akpá, esè esè. Gbà ñhntá-è ké ní ó gbà wá dzòò nówó-Èt-sùt#é. ³¹ Níbèè, àa kó tse kíbí à ti kò si ñhntá-Ɔ́dáyé† si#é. À kò si ní: “Bí ònyà-kà wà wo kó mú injé-kà nya akpá#á, ene nyènjè kó mú injé yèè Ɔ́lòdzó wà tse#é, tsí ñ nya akpá.” †

Ikpá-Ɔ́dáyé ní Kpólù wà ñ dzíkò-Yèèsù Kírísitò#é

2 Inàbí-mi ña, ñhntá-è yèè èmi gbo ñ wá ñdì-ñé, tsí wáa dzíkò ti nára-ètò yèè Ɔ́dáyé tse dúkù si dzòò dzòò#é fú ñé#é, †† ñ kò dǎ arū fú ñé, tsí wílnyè ñfèénó-ònyà. ² Injé yèè tse#é, ñhntá-è yèè ñ wá ñdì-ñé#é, ó tǎ ñnó-mi kpó ní ñ kàkó wílnyè-kà kpókpó náànyì-afò-Yèèsù Kírísitò òñu ikú yèè ó kú si ñhntá-egi-ìqáàgàlàdzà†#á. ³ Tsí kíbí ñ wà ñdì-ñé si#é, àmí-kà kpókpó kò wà nówó-mi, tsí odzo gbo náa wà tse mí, tsí mà wà ña kpó kpàkpàkpà. ⁴ Tsí bí ñ wà dzíkò#é fú ñé#é, ñ kà fǎ ñ ti arū dǎdǎ nàmí ñfèénó ti ònyà-ayé yèè ña. Ikpá-Mímí-Ɔ́dáyé† ní náa wà nya injé yèè mà fǎ ña#á

† Ìwé-Yèrèmiyá 9:22-23 (Jérémie 9:22-23) †† Ñhntá-òmírí-è ña#á, à kò si ní: “Tsí wáa dzíkò-Ɔ́dáyé fú ñé#é.”

díre ní òtítú ní ñ wà fǎ#é. ⁵ Ñ tse bée, àtsùgbée e máa wà karalé si ñhntá-ifèénó-ònyà. Ó dji, e wà karalé si ñhntá-ikpá-Ɔ́dáyé.

Kpólù wà nya òkpì-ifèénó-Ɔ́dáyé fúne

⁶ Fee, ifèénó-kà wà, tsí ikò-ifèénó nyènjè ní àa wà dzé fú ene yèè ña àkaralé-ña ti dònùgbó nò Ɔ́dáyé sí#é#é. Ifèénó nyènjè#é kò ti ñdì-ònyà-ayé yèè ña. Kò ti ñdì-ene yèè ña dzé olí-ikpá ñhntalè bí#é gbo. Olí-ikpá nyènjè ña bókó wáa tsèrà kpó. ⁷ Àwa òñu, ifèénó-Ɔ́dáyé yèè ó ti tse dúkù si#é ní àa wà dzé fúne#é. Ó ti tsifèénó#é dúkù si títí ñhntá-ònyà-ayé#é ni. Títí ñhntá-è nyènjè#é, ó ti tsúwádzú tseé si bée fú wa, tsí kó dzé ònà-kà yèè náko gbà, tsí wáa mú iyì-è bówó-wa#á ni. ⁸ Ene yèè ña dzé olí-ikpá ñhntalè bí#é-kà kpókpó kò gbó òkpì-ifèénó-Ɔ́dáyé#é. À má gbó òkpì-è, à kàa kà Ɔ́lò-wa, ene yèè dzé olí-iyì#é si ñhntá-egi-ìqáàgàlàdzà†. ⁹ Tsí ñhntá-bée ní à ti kò si ñhntá-Ɔ́dáyé† si ní:

“Injé-kà wà, tsí odzú-ònyà kò kàá wòrí.

Etí-ònyà kò gbó gbo wòrí.

Ònyà kò ti tsèsèrè ti nára-è gìdì gbo wòrí.

Injé#é ní Ɔ́dáyé wà kpá† si fú ene yèè ña náa né àmúqǎ fú#é.” †

¹⁰ Àwa òñu, Ɔ́dáyé sì nyáa díre fú wa. Ó gbà ñhntá-Mímí-è, tsí nyáa díre fú wa ni. Mímí-Ɔ́dáyé#é náa ma injé-òkǎlòkǎ kpó. Ó ma kíbí Ɔ́dáyé nòkò tó gbà#á gìdì gbo. ¹¹ Fee, nèè wà, tsí kó nyáa minó-ònyà? Ɔ́nyà òñu ká-è gé ní náa minó-ara-è#é. Bée ké ní ònyà-kà gbo kò wà, tsí kó nyáa minó-Ɔ́dáyé#é ñnéè. Mímí-Ɔ́dáyé gbo gé ní náa minó-Ɔ́dáyé#é. ¹² Àwa òñu, kò tsi injé yèè wà gbé ònyà-italè bí ña#á ní ti wò ñhntá-wa#á. Mímí-Ɔ́dáyé òñu ká-è gìdì gìdì ní ti wò ñhntá-wa#á. Ó ti wò ñhntá-wa bée, àtsùgbée àa kó nyáa ma injé-ire yèè ó fú wa ña#á ni. ¹³ Tsí bí àa wà wílnyè ti nára-injé-ire nyènjè ña#á, àa kà lo ifèénó-ònyà, ifèénó yèè ònyà òñu ká-è náa ñ tsékó fúne fú ara-è gé#é. Àa náa wà fǎ ñhntá-kíbí Mímí-Ɔ́dáyé òñu ká-è náa wà kó wa gbà#á ni. Níbèè, Mímí-Ɔ́dáyé#é náa wà ñhntá-wa si, tsí àa náa wà fǎ, tsí wà nya òkpì-è nóñu yèè Mímí-Ɔ́dáyé#é òñu ká-è náa fú wa ña#á ni.

¹⁴ Ó dji fee, bí Mímí-Ɔ́dáyé kò wà ñhntá-ònyà-kà, ene nyènjè kà gba injé yèè ña náa ti ñdì-Mímí-Ɔ́dáyé#é. Injé yèè tse#é, nódzú tèè òñu, injé nyènjè ña ni injé-akpotu ni. Kà nyáa gbó òkpì-è gìdì gbo. Mímí-Ɔ́dáyé òñu ñhntá-è#é. gé ní náa mǎwó gbè fúne, tsí à náa nyáa gbó òkpì-è#é.

¹⁵ Ó dji, bí ònyà-kà wà, tsí Mímí-Ɔ́dáyé wà ñhntá-è si#é, ene nyènjè náko nyáa gbó òkpì-injé òkǎlòkǎ kpó. Ó dji, bí ònyà-kà wà, tsí Mímí-Ɔ́dáyé kò wà ñhntá-è, kàkó nyáa gbó òkpì-ene yèè Mímí-Ɔ́dáyé wà ñhntá-è#é. ¹⁶ Injé yèè tse#é, à kò si ñhntá-Ɔ́dáyé si ní:

“Nèè wà, tsí kó nyáa ma ìsèrè-Ɔ́lòdzó?

Ònyà-kà kò wà gbo, tsí kó nyáa fú ñfèénó.” ††

Ó dji, àwa òñu fee, àa náa tsèsèrè kíbí Kírísitò náa tsèsèrè gbà#á ni.

† Ìwé-Yèsáyá 64:3 (Esaie 64:3) †† Ìwé-Yèsáyá 40:13 (Esaie 40:13)

Kpólù wà nya òkpi-itsé-adzítse-Yèésù ña

3 Ìnàbí-mi ña, ñ kò nyáa wínyè fú ñé ñnró-kíbí à náa wínyè fú ene yèè ña Mímí-ḶḶáyét wà gbé#é. Ñ wínyè fú ñé ñnró-kíbí à náa wínyè fú ñnyà-ayé yèè ña#á gé ni. Ñ wí fú ñé ñnró-kíbí à náa wínyè fú ene yèè kò ñnyà-ayé ñ Kírísítò sí#é ña#á. Ɔma nówó ña ní è dzé#é. ² Afɔ yèè ñ fɔ fú ñé#é wà kíbí omi-ɔmú ní ñ fú ñé, tsí è mɔ#é. Kò tsi dzídze ñnyà ká-è ní ñ fú ñé, tsí è dzé#é. Iné yèè tse#é, è kè tòdsù-e dze dzídze ñnyà ká-è wóná. Tsí bááyí gɔdì gbo#é, è kè tòdsù-e nyáa dzeé gé ní ó dzé#é. ³ Iné yèè tse#é, kíbí ñnyà yà gbà#á, ñngbèngbé-iró-béè ní è tɔ wà si ró#é. È wà dzowú-ara-ñé ña, tsí wà ráãrà gbo. Kíbí è wà tse béè#é, ó wà nyà díre ní kíbí ñnyà yà gbà#á, ñngbèngbé-è ní è tɔ wà si ró#é. Kíbí ñnyà-ayé yèè ña náa gbé gbà#á, béè ní è wà gbé#é. ⁴ Ñnyà kãña wà náàñírí-ñé, tsí wà fɔ ní: Náànyi-Kpólù ní àña wà#á. Tsí ñnyà kãña gbo wà fɔ ní: Náànyi-Àkpòlòsì ní àña ñnyà, àña wà#á. Ññwèrè yèè è wà wí béè gé#é, ó wà nyà díre ní ñngbèngbé-ñé wà kíbí ti ñnyà-ayé yèè ña ñnèé. ⁵ Ñ ní fòò, kí Àkpòlòsì dzé? Tsí èmi, Kpólù gbo fe, kí ñ dzé? Àtsítse-ḶḶáyé ña gé ní àa dzé#é nò. Tsí gbà ñntá-wa ní è gba Ɔlá-wa gbó#é. Tsí itsé yèè ó dá ɔwó-wa#á, kúnukú tse tèè ñnró-kíbí ó díreé fúu ní kó tseé gbà#á ni. ⁶ Ó dji, itsé yèè àa tse#é wà kíbí ene yèè fɔ ní ñ gbé ɔma-dzídze, tsí Àkpòlòsì ñnyà wáa tsomi fɔ#é bé. Ó dji, ḶḶáyé ní tse tsí ó wù, tsí ó wà ñnyà-ayé#é. ⁷ Ñbèé, ene yèè gbé dzídze#é gbo, ene yèè tsomi fɔ#é gbo, à kò dzé ñé-kà kpókpó. Ó dji, ḶḶáyé, ene yèè tse tsí dzídze#é wù, tsí wà ñnyà-ayé#é, ñnyà ní kpádzú#é. ⁸ Ó dji, ene yèè gbé ɔma-dzídze#é ñnyà ene yèè tsomi fɔ#é, ñnyà ñkãntso ní àña kpó, à dzé#é. Tsí ḶḶáyé náko sã owó fú kúnukú ñnyà tèè fú itsé yèè ó tse#é. ⁹ Iné yèè tse#é, àa dzé wà tsítse#é má náadzó bá ḶḶáyé ni. Tsí ène ñnyà, è wà kíbí oko-ḶḶáyé bé. Tsí è wà kíbí ilé-è gbo. ¹⁰ Tsí ore-ɔfé imarú yèè ḶḶáyé fú mi#é, ñ ñ tsítse, tsí kpilè ilé#é si. Ñ kpilè ilé#é kíbí amalé olí-ifèénó-kã bé ni. Tsí olómírè wá, tsí wáa kpé élè míma si ñntá-è làkòò. Ó dji, ñnyà ñkãlòkã kpó yèè wà tsítse#é làkòò#é, kúnukú kó wà tsó ewo-ara-è rere ñnró-kíbí ó wà malé#é gbà#á. ¹¹ Iné yèè tse#é, ñnyà-kã kpókpó kàkó nyáa kpilè ilé òmírè ró náànyi yèè wà si#é. Yèésù Kírísítò ñnyà ñnikãntso gé ní dzé òkpi-ilé#é. ¹² Ó dji fee, àtsítse kãña wà, tsí à náko lo iné rere ña, tsí ñ malé#é. À náko lo síkà ñnyà iré-èfé má nára-òkúta-èfé ña gbo, tsí ñ malé#é. Tsí àtsítse kãña gbo wà#á, iné yèè kà kpé tána bàdzé ña#á ní àña ñnyà, à náko lò#é. À náko lo egi ñnyà bele má nára-igá gbo, tsí ñ malé#é. ¹³ Ó dji, itsé yèè kúnukú tse#é náko kí ñngbanjba, tsí nódzò-èdzó kpíkpe-ḶḶáyé#é, ñnyà kpó náko ríi. Nódzò nyèñè#é, iná-kã náko wà, tsí itsé-kúnukú náko gbà ñnè, tsí iná#á náko tse tsí èfé yèè itsé-kúnukú né#é, náko nyáa díre fúne. ¹⁴ Tsí itsé yèè kúnukú náko tse#é, bí iná kú ti ñnyà-kã, tsí kò dzoná ná, ene nyèñè náko gba èrè-itsé-è. ¹⁵ Ó dji, bí itsé-ñnyà-kã gbà ñnà#á, tsí tèè dzoná ná, ene nyèñè ñnyà sɔ èkpà, tsí mówó kó abu-è ñnèé. ḶḶáyé náko gbàà là ñnyà yá. Ó dji, náko wà kíbí à náa bɔ nárú-iná, tsí à kà kí ñnè bé#é ni.

¹⁶ Fee, ilé-ḶḶáyét ní è dzé#é, tsí Mímí-ḶḶáyé gbo wà ñnró-ñé si. È kè mà béè ni? ¹⁷ Bí ñnyà-kã fɔ ilé-ḶḶáyé, ḶḶáyé gbo náko tse tsí ene nyèñè náko tsérá. Iné yèè tse#é, ilé-ḶḶáyé#é dzé ñnyà ká-è kpó akpá akpá, esé esé ni. Tsí ène ní dzé ilé-ḶḶáyé#é.

¹⁸ Ñnyà-kã kpókpó kó máa wà rú ara-è. Bí ñnyà-kã wà náàñírí-ñé, tsí wà rí ara-è ní ñnyà dzé olí-ifèénó ñnró-kíbí ñnyà-ayé yèè ña náa módzú kpúrãã gbà#á, ene nyèñè kó dá kíbí ewo kò wà fúu bé, àtsùgbée kó nyáa dji olí-ifèénó ñnyà-ayé. ¹⁹ Ñ fɔ béè, iné yèè tse#é, ifèénó ti ñnyà-ayé yèè ña dzé ñnyà-ewo kò sí fúne nódzú-ḶḶáyé. Ó dji, à ti kɔ si ñNwé-ḶḶáyét si ní: “Ɔgbɔ yèè olí-ifèénó ña náa dá#á, ñbè ní ḶḶáyé náa gbà, tsí mú àña ká-ñnà#á.” ²⁰ À tɔ kɔ si ñNwé-ḶḶáyé#é si ró ní: “Ɔlòdzó ma isère yèè ña wà newo fú olí-ifèénó ña#á. Ó mà ní isère-ñnyà dzé ñnyà-akpotu.” ²¹ Ñbèé, kò wà ní ñnyà-kã kpókpó kó wà tè náànyi-ñnyà-kã, tsí wà ñ nya akpá. Iné yèè tse#é, iné-ñkãlòkã kpó#é, tiné ní à dzé si#é. ²² Kpólù#é gbo, Àkpòlòsì#é gbo, Okúta#á gbo, iné yèè wà ñntalè bí ña#á gbo, àyè gbo, ikú gbo, iné yèè ña wà si bááyí#é gbo, iné yèè ña bàkó wáa wà náànyi-wà#á gbo, àña kpó#é, tiné ní à dzé si#é. ²³ Tsí ène ñnyà, è dzé ti Kírísítò, tsí Kírísítò gbo dzé ti ḶḶáyé.

Adzítse-Kírísítò ña ní àa dzé#é

4 Kíbí ó dzé béè#é, ñnyà ña kó wà rí wa ní àtsítse-Kírísítò ña ní àa dzé#é, tsí ḶḶáyé dá itsé-kã ɔwó-wa. Itsé#é ní wà dzé ní ó ti tse ètò-kã dúkú si dzòò dzòò, tsí ó ní àa kó wà dzíkò-è fúne. ² Ó dji, kíbí ó wà béè#é, iné-kã wà, tsí kpádzú fú ene yèè ña à mú si nárú-itsé-kã#á. ñnyà ní wà dzé ní fee, itsé yèè kúnukú wà tse#é, kúnukú kó tseé, tsí ñngá-è kó karalè si ñntá-è. ³ Ó dji, ñ tème ñnyà fee, è náko nyáa kpédzò bá mi, tsí àkpédzò-italè bí ña gbo náko nyáa kpédzò bá mi. Kò tsi iné yèè kpádzú fú mi#é ñnèé. Tsí èmi ká-mi, ñ kò wà kpédzò-kã gbo bá ara-mi. ⁴ Ó dji, èdž-mi dzokó si. Kò tsi ñ wà fɔ ní iné ñkãlòkã kpó yèè ñ tse#é, ni ñ kò tòtsi wòrì ní ó dzé#é. Ó dji, itsé yèè ñ tse#é, bí ñ tseé ire gbo, bí ñ kò tseé ire gbo, Ɔlá-wa ní wà kpédzò fú mi#é. ⁵ Ñbèé, kò wà ní e kpédzò-iné-kã kpókpó tsúwádzú-iwèrè yèè Ɔlá-wa náko wá#á. Ɔlá-wa#á ní bàkó wáa tsí atso nódzú-iné ñkãlòkã kpó yèè wà nòòkúkú si#é nódzò yèè náko wá#á. Tsí náko nya isère yèè dúkú si ñnró-ñnyà ña#á gbo si ñngbanjba. Nódzò nyèñè#é, kúnukú náko gba ényii ñdji-ḶḶáyé ti nára-iné yèè ó tse#é.

⁶ Ìnàbí-mi ña, afɔ yèè ñ fɔ wáa lo ña#á fee, ñ wà ñ tse isawé ti nára-èmi Àkpòlòsì méèdzì, tsí kó mówó gbè fú ñé ni. È rí wa tse, tsí e kóné ti ñnró-è, àtsùgbée e nyáa gbɔ òkpi-isawé yèè fɔ ní: “È máa wà tsèsère kádzá iné yèè à ti kɔ si ñNwé-ḶḶáyét#é.” Ñ wà wò gbo ní ñkã-ñé-kã kó máa wà ké ara-è. Ó dji, ññwèrè yèè è nya ara-ñé si náànyi-ñnyà-kã, tsí wà rí ní ene nyèñè nyòò láre ene-àtibò ña#á, è wà ké ara-ñé ñnèé. ⁷ Ñ ní fòò, néé fée nɔ̀nà, tsí ò wà tsèsère ní ñnyà láre ene-àtibò ña, tsí ñnyà náko nyáa kpédzò bá ña ná? Kí wà nówó tèè, tsí kò tsi ḶḶáyé ní fée ñnè#é? Tsí bí ó dzé ní ḶḶáyé ní fée ñné

òkàlòkà kpó#é fe, kí tse tsí ò wà ké ara-èe béè kíbí ene yèè fì ní kò tsi iné fúfú, tsí ò gbàá ni ná?

⁸ Báàyí#é, è rí ayé tǎ, tsí iné òkàlòkà kpó tsò ñé kù si, kò tsi béè? Tsí è ti qí olú gbo si kpó, tsí àwa òñu, àa kò dzé iné-kà ró. Ó má dzòdzú-mi ní e dzé olú#é béè idéñdè, àtsùgbée àwa gbo, àa kó dze olú#é bá ñé.

⁹ Ñhserè-tèmi òñu fee, àwa yèè dzé adzítésé-Yèésùt ña#á, Ìdáyé mú wa si ñhñi-káànyi káànyi fú ònya kpó ni. Ó qí, àa wà kíbí ene yèè ña à kpedzò fú, tsí dǎabi fú ña ní ká kpa ña nóókú náawùdzo bé#é ni. Iné yèè tse#é, ó wà kíbí àa qí olí-àwògbǎ si fú ayé gbanjba#á kpó, adzítésé-òrǎt ña gbo, ònya ña gbo, à doro si kpó dzòò, tsí wà wò wá ñhñéé gé ni. ¹⁰ Tsí ònya ña wà rí wa ní ewo kò sí fú wa náatsùgbée kíbí àa dzé adzítésé-Kírísítò ña#á. Ó qí ñe òñu, ñe ní dzé olí-iféénó si tó béè#é, iné yèè tse#é, Kírísítò tse òkǎntso bá ñé si, kò tsi béè? Tsí à wà rí wa ní àa kò le nóìdáyé sí#é. Ó qí, ñe òñu, è le tó béè. Tsí ònya ña náa wà bu idí si fú ñé. Ó qí, àwa òñu, àa kò ti dzo iné-kà kpókpó nódzú-ònya-kà.

¹¹ Títí wáa fú báàyí#é, ebi ñhñ, àngbè nóìgòrò ní àa wà si#é. Àwù kà dzo àwù nára-wa, tsí à náa wà tse íbàdǎ wà gbo. Tsí àa náa wà tsí wérí gbo gé náari né idigbé.

¹² Tsí àa náa múgírí si kùkù, tsí wà tsítésé nów-ara tàwa ká-wa. Ìnya ña náa wà bú wa, tsí àwa òñu, àa náa bere kùsè-Ìdáyé fú ña. À náa tsoró bá wa bé tsèè, tsí àa náa gbòdzú, tsí tów gbàá. ¹³ Ìnya ña náa wà wínyè-íbadǎ nára-wa, tsí àwa òñu, àa náa mú onù-abo, tsí wà ñ dǎámí le ñá. Àa dǎ kíbí guguré bé, tsí qí iné gbígbeírí kpótókpótó yèè ayé gbanjba#á kpó gbǎ etí-è si#é. Béè ní à wà rí wa títí wáa fú báàyí#é.

¹⁴ Ó qí, iné yèè ñ wà kò fú ñé bé#é, ñ kò wà kó, tsí n ñ dǎnó mú ñé. Ó qí, ñ wà kó, tsí n ñ kǎrá ñe yèè dzé òma-àrínòdzú-mi ña#á ni. ¹⁵ Tsí bí ó dzé ní agbéne yèè ña wà gbé ñé nóndà-Kírísítò#é kpò gbèè gidí fee, boba òkǎntso gé ní wà fú ñé#é, kò tó mèèdzí. Tsí èmi ní qí boba-ñé#é, iné yèè tse#é, èmi ní tsètsè wáa dzíkò dídǎ fú ñé ti nára-Yèésù Kírísítò kélékélé, tsí è gbàá gbó#é.

¹⁶ Ñbèè, è dzàre dǎ, ñhñ-kíbí ilò-mi wà, tsí è wà rí#é, ñe gbo, è náa ké ilò-mi béè. ¹⁷ Náatsùgbée béè ní ñ be Tímòtè wá fú ñé#é. Tímòtè#é dzé òma-àrínòdzú-mi, tsí ñ karalé si ñhñ-è. Náa tsítésé-Ìlá-wa gbo. Ñbèè, bí ó wá, ñhñ-kíbí ñ wà tè náanyi-Yèésù Kírísítò Ìlá-wa gbà#á, náko tédzú ñé ñhñ kpó. Tsí èkò yèè mà tse fúne négbé-Kírísítò ña gbo wérí kpó#é, náko fìs fú ñé.

¹⁸ Ìnya kǎña òñu wà náàñírí-ñé, tsí à wà ké ara-ña, tsí wà tsèsèrè kíbí ene yèè fì ní ñ kàkò tó sè wá ñdì-ñé bé ró yí. ¹⁹ Ó qí, bí Ìlòdzú dzé, màa sè wá ñdì-ñé nára-òdzú. Tsí bí ñ wá#á, afì yèè ene yèè wà ké ara-ña nyèñe ña#á wà fì#é, màa màá. Tsí kò tsi ñ ti afì fífì gé ni, ikpá yèè wà nów-ña gbo#é, màa màá. ²⁰ Ñ fì béè, iné yèè tse#é, afì-oyè-Ìdáyét òñu, kò tsi afì-ká dǎ arù fìs gé ni. Ó qí, afì-ikpá-Ìdáyé ni. ²¹ Báàyí#é fe, bí è wà wò ní n wá ñdì-ñé gbà fáa? Ñ bané kòtsǎ wáa? Nàmí è wà wò ní n wá náamúqǎ òñu inó tútù? Yèésí sǎ fú ñé lárè ni?

Ìnya-kà ilò wérewèrè négbé-Kírísítò ñKòrìnti, tsí Kpólù wà bá egbé#é fì

⁵ Afì-kà gbo wà, tsí ònya kpó wà fì afì#é ní béè ní ilò wérewèrè-kà wà náàñírí-ñé si#é. Tsí kíbí ilò#é tsíira tó gbà#á, ene yèè ña wà, tsí à kò ma Ìdáyé gidí gbo#é, àña gbo, àa kà gbà si ñhñ-ìlò-ìrò-nyèñe. Òñu ní wà dzé ní ònya-kà mú aya-boba-è tse aya si. ² Iné-ìrò-nyèñe wà náàñírí-ñé si tǎná, tsí è wà ké ara-ñé ní àña ní màá tó béè#é? Tsáyí! Kà kàa e wà ké ara-ñé#é, è má wà nókú si ni nò. È má nya ene yèè ilò-ìrò-nyèñe#é fùdǎ négbé#é ni. ³ Èmi ká-mi, ñ kò wà ñdì-ñé bé. Ó qí, isèrè-mi wà bé si. Tsí kíbí isèrè-mi wà bé si#é, ñ ti kpedzò nóñu-ètse-Yèésù Ìlá-wa, tsí dǎabi fú ene yèè ilò-ìrò-nyèñe#é ná kíbí ene yèè fì ní ñ wà náàñírí-ñé bé bé. ⁴ Ó qí, è kpe ara-ñé kpàdǎ, tsí ñbí è náko kpàdǎ si#é, isèrè tèmi gbo náko wà bé si, tsí ikpá-Yèésù Ìlá-wa gbo náko wà ñhñ-ñé si, ⁵ tsí e nya ene yèè ilò-ìrò-nyèñe#é fùdǎ négbé#é, tsí e ñ bów-Ètsùt. † Ñbèè, ñhñ-kíbí ene nyèñe yà gbà#á, náko tsèrá, àtsùgbée àyè yèè wà ñhñ-è#é kò rí òlò nódzú yèè Ìlá-wa náko wá#á.

⁶ Kíbí è wà ké ara-ñé to#é, kò sǎ né. È kè mà ní òtsè oqé tsígídí-kà gé ní à náa ñ ro àkàmi-òkà-kpónó, tsí náa ké kpó wùdzèè#é? ⁷ Ene yèè dzàbi-ìrò nyèñe#é wà kíbí òtsè hóhó bé ni. È nyáa ñde náàñírí-ñé, tsí e qí àkàmi titǎ yèè à kò mú òtsè rò#é. Ó qí fee, kíbí è gba Kírísítò gbó#é, è ti má si kpó, iné yèè tse#é, Kírísítò#é ní wà kíbí òma-àgbòt yèè à ñ tsebo fú Ìdáyé fú wa nóqǎ-Àqádzòt#é. ⁸ Ñbèè, bí àa wà dze dǎ-Àqádzòt#é, àa kò wà dze òñu kpónó yèè òtsè kò wà ñhñ#é. Òkpi-è ní wà dzé ní fee, àa kò wà ilò-ire, tsí wà tse òtító gbo. Àa kò máa dze dǎ#é òñu kpónó yèè òtsè wà ñhñ#é. Bí àa dze béè, ó wà kíbí àa wà ilò wérewèrè òkàlòkà kpó ñhñé.

⁹ Ó qí, ñhñwé-òmirè-kà yèè ñ ti kò wá fú ñé#é, ñ fì si ñhñ fú ñé ní kò wà ní e wà dǎhà-ene yèè wà tse wérewèrè ña#á. ¹⁰ Afì yèè ñ fì nyèñe#é, kò tsi afì-ònya kpó yèè wà tse wérewèrè ñhñalè bí ña#á nàmí ene yèè ña náa wà dǎne si, tsí à náa wà gba iné nów-ne ñkpá ña#á ní ñ wà fì#é. Kò tsi afì-ene yèè wà sè ñe ña#á gbo ní ñ wà fì#é. Ó má dzé béè ní ñ wà fì ní e tse#é, náko bèrè ní e máa gbé náyè#é ró ñhñé nò. ¹¹ Ó qí, òkpi-afì yèè ñ fì nyèñe#é ní wà dzé ní fee, e máa dǎhà-ònya-kà yèè wà fì ní òñu wà tè náanyi-Kírísítò tǎ, tsí tó wà ñwérewèrè tsítse si ró, nàmí ó tó wà dǎne gbo si ró#é. Ene nyèñe tó wà ñe ña sí#è gbo si ró niì, ó tó dzé abúne gbo si ró niì, ó tó dzé àmòtínó gbo si ró niì, nàmí ó tó dzé agba iné nów-ne ñkpá gbo si ró niì, è máa dǎhà-è. Kò wà gidí ní ònya-ìrò nyèñe kò tó wà dzeñé bá ñé ró.

¹²⁻¹³ Ñ fì béè, iné yèè tse#é, afì-kà kò tsedzò-èmi-ene yèè kò wà négbé-Kírísítò ña#á mèèdzí, tsí n wà kpedzò bá ña né. Ìdáyé ní náko kpedzò bá ña#á. Ó qí ñe òñu, ó wà ní e kpedzò bá ene yèè wà négbé-Kírísítò ña#á nò. À kò si ñhñwé-Ìdáyét si ní: "Ène yèè dzé ònya-íbadǎ si ñhñ-egbé#é fee, è nyáa fùdǎ." ††

† Bí òma-Ìyúqà ña fì ní ká mú ònya-kà bów-Ètsù#é, òkpi-è ní dzé ní è ene nyèñe fùdǎ náàñírí-ene yèè ña dzé ti Ìdáyé#é ñhñé.

Olí-Yèèsù ña wà kpe ara-ña nédzú

6 Afɔ-kà gbo wà. Òñu ní wà dzé ní èñe olí-Yèèsù ña, bí àrà-kà wá náàñírí-ñé#é, è náa nyáa gbódzú, tsí lo kàa kpe ara-ñé nédzú ñdì-àkpèdzú yèé ña kò ma Ìdáyé#é. Ñdì-ene yèé ña dzé ti Ìdáyé#é ní ó wà ní e lo kàa kpe ara-ñé, tsí ká fɔ́ fú ñé#é nò. ² Nàmí è kè mà ní ene yèé dzé ti Ìdáyé ña#á, à bókó wáa dji àkpèdzú, tsí à náko kpèdzú fú ene yèé kò dzé ti Ìdáyé ña náyé gbanj-ba#áa? Tsí kíbí ó dzé ní è bókó wáa kpèdzú fú ayé gbanjba#á fe, è tóòsù-e nyáa kpèdzú-afɔ́ wíríwírí yèé wà náàñírí-ñé ña#á nò. ³ Àa bókó wáa kpèdzú fú adzít-sé-òrɔ́t ña, yèésí ni ti afɔ́-italè bí ña. È kè mà béeè? ⁴ È mà si bée táná, tsí bí afɔ́-írɔ́-bée kàña wá náàñírí-ñé gé ná, è náa kóo lo kàa bá àkpèdzú yèé ña egbé-Kírísítò#é kò ti wà rí si nònzà-kà kpókpo gidi#é. ⁵ Ó dji, èmi ñ wà fɔ́ fú ñé oo, anó tɛñe ká-ñé ni. Ni ñnya-kà kpókpo kò wà náàñírí-ñé, tsí dzé olí-ifèénó, tsí kó ko afɔ́ fú ñnya méèdzi náàñírí-ñé. ⁶ Tsí kà kàa bée, ìnàbí-kà náa ñde, tsí lo kàa kpe ìnàbí enikéèdzi-è ké nédzú ñdì-ene yèé kò gba Ìdáyé gbó ña#á. Afɔ́ gbo kpò! ⁷ Ó dji, kíbí è ti wà kpe ara-ñé ña nédzú ñdì-àkpèdzú ña#á, ó wà nyáa díre ní ilò yèé wà ní olí-Yèèsù ña kó lò#é, è kùú ñnéé. È má dzò, tsí ñnya ña kó wà tse inyé-òkúnù bá ñé, kàa sà lárèè? È má dzò ña, tsí ká wáa tsole inyé-ñé ña gbo lo, òñu gbo kàa sà lárèè? ⁸ Kà kàa bée, èñe ní wà tsòkúnù, tsí wà tsole gbo#é. Tsí ìnàbí-ñé olí-Yèèsù yèé ña wà négbé-Kírísítò#é ké ní è wà tse bá bée#é.

⁹ Nàmí è kè mà ní ene yèé wà tse ìbàdí ña#á, idì-kà kpókpo kàkó wáa wà fú ña nóyè-Ìdáyéè? È máa wà rú ara-ñé, inyé yèé tse#é, atsítsekítse ña gbo, asɛñe ña gbo, agbaya òñu agbàko ña gbo, ɔkɔkɛɛ yèé náa wà sù bá ɔkɔkɛɛ ña#á gbo, ¹⁰ atsolè ña gbo, ene yèé inyé kpó náa kí nódzú si fú ña#á gbo, àmòtínó ña gbo, akpe éko-ñe ña gbo, atsole-inyé-ñe ñkpa ña gbo, ñnya-írɔ́ nyèñe ña kpó#é, idì-kà kpókpo kàkó wáa wà fú ña nóyè-Ìdáyét. ¹¹ Dzò dzò#é, bée ké ní ñnya kàña náàñírí-ñé gbo gbé gbà wáa lo#é ñnéé. Ó dji, Ìdáyé we àbi ñde nára-ñé, tsí éérí kò wà nára-ñé ró. Tsí ó tse tsí è dji tɛè akpá akpá, esè esè. Tsí ó gbà ñé nònzà-atsòtító gbo nódzú-ara-è. Ñntà-Yèèsù Kírísítò Ìlá-wa òñu Mímí-Ìdáyét ní ó gba, tsí tse inyé nyèñe ña kpó#é.

Olí-Yèèsù, ilé-Mímí-Ìdáyé ní ó dzé#é

¹² È náa wà fɔ́ ní: “Ònà wà fú àña, tsí àña kó tse inyé yèé dé fú àña#á.” Ó wà bée. Ó dji, kò tsi inyé kpó ní sà, tsí ñnya kó tse#é. È wà fɔ́ ní: “Ònà wà fú àña, tsí àña kó tse inyé yèé dé fú àña#á.” Ó dji, èmi ñ kàkó ko ara-mi dzò fú inyé kòdzòkòdzò-kà kpókpo, tsí kó nékpá si ñntà-mi. ¹³ Tsí è náa wà fɔ́ gbo ní: “Dzídze wà fú inó, tsí inó gbo wà fú dzídze ni.” Ó wà bée. Ó dji, dzídze#é gbo, in-ó#é gbo, Ìdáyé náko wáa ra ña kpó. Fee, ara yèé Ìdáyé tse fú ñnya#á, kò tseé ní ñnya kó ní si náàlòwá tsítse. Kà kàa bée, ó tse ara#á ní kó dzé ti Ìlá-wa ni. Ìlá-wa#á ní wà rí itá-ara#á. ¹⁴ Ìdáyé dí Ìlá-wa ti

nààñírí-òkú ña wá náyé, tsí náko dzí àwa gbo ti náàñírí-òkú ña wá náyé òñu ikpá-è.

¹⁵ Ó wà ní e tédzú ní kíbí è dji òkàntso bá Kírísítò si#é, ara-ñé gbo dji òkàntso báa si. Kíbí ó dzé bée#é fe, màa nyáa ké ara-mi yèé dji òkàntso bá Kírísítò si#é, tsí lo kàa ñ sù bá àlòwá-kà yáa? Láyé! ¹⁶ Nàmí è kè mà ní bí ñnya-kà lo kàa sù bá àlòwá-kà, ni ene nyèñe òñu àlòwá#á méèdzi dji òkàntso nii? Inyé yèé tse#é, à ko si ññwé-Ìdáyét si ní: “Ññwèrè nyèñe#é, à kò dzé ñnya méèdzi ró. Ñnya òkàntso ní à dzé#é.” ¹⁷ Ó dji fee, bí ñnya-kà dji òkàntso bá Ìlá-wa, Ìlá-wa òñu ene nyèñe méèdzi náa dji òkàntso akpá akpá, esè esè.

¹⁸ È tsikpá, tsí e sá fú wérewèrè tsítse. Inyé yèé tse#é, ìbàdí-òmírè òkàlòkà kpó yèé ñnya náa tse#é, kà gbéérí ara-ene nyèñe. Ó dji, ene yèé wà tse wérewèrè#é, ara-tòñu ká-è yèé ó ké, tsí ñ tse inyé nyèñe#é, ara#á ní ó wà tse ìbàdí bá#á. ¹⁹ È mà si ní è wà kíbí ilé bé, tsí Mímí-Ìdáyét gbé ñnó-è si ni nò. Tsí Ìdáyé ní tse Mímí-è ti wà ñntà-ñé si#é. Ñbéé, è kè wà nówó-ara-ñé si ró. ²⁰ Ìdáyé ké owó geregere, tsí ñ rà ñé ní èñe kó dzé tònù ni. Kíbí ó dzé bée#é, inyé òkàlòkà kpó yèé è wà mú ara-ñé, tsí wà ñ tse#é, inyé#é kó wà nye Ìdáyé.

Kpólù wà dzòñu-afɔ́-aya òñu ɔko níné fú ña

⁷ Bàayí#é, ñ bókó dzòñu fú ñé ti nára-ìwé yèé è tse wà fú mi#é. Fee, ɔkɔkɛɛ kó gbé náàrì né aya#á, inyé-ire ni. ² Ó dji, ɔkɔkɛɛ kó né aya fú ara-è, àtsùgbée kó máa tse àlòwá. Tsí ɔkɔkɛɛ gbo kó né ɔko fú ara-è, àtsùgbée òñu gbo kó máa tse àlòwá. ³ Tsí ó wà gbo ní ɔko kó wà tse inyé yèé wo odzú-è#é, òñu ní dzé ní kó wà sù bá aya-è#é. Tsí aya gbo kó wà tse inyé yèé wo odzú-è#é, òñu ní dzé ní òñu gbo kó wà sù ñdì-ɔko-è#é. ⁴ Ara-aya kò dzé tònù ñiikà sɔñú gé. Ó dji, ó dzé ti ɔko-è si ni. Tsí ara-ɔko gbo, kò dzé tònù ñiikà sɔñú gé. Ó dzé ti aya-è gbo si ni. ⁵ Ñnya-kà kó máa tá enikéèdzi-è ní òñu kàkó fúu nára-òñu. Ó dji, bí ó dzé ní è wò ní àña kó ké iwèrè ìmarū-kà, tsí àña kó ñ wúure ná, èñe méèdzi méèdzi#é kpó, è náko nyáa kpaá, tsí làá ní àña kàkó wà sù bá ara-àña. Bí iwèrè nyèñe tá, è náa kpé súsù. Bí kò tsi bée, bóyá è kàkó nyáa mú ara-ñé si làkòò làkòò, tsí Ètsùt náko wáa dǎ ñé wò. ⁶ Ó dji, afɔ́ yèé ñ wà fɔ́#é, ñ wà fú ñé nònzà ti nára-inyé yèé è náko tse#é ni. Kò tsi ekpa ní ó dzé, tsí ñ wà dá fú ñé#é. ⁷ Fee, ñ wò ní ñnya kpó má gbé kíbí èmi ká-mi ñ gbé si#é. Ó dji, Ìdáyé si fúne ñkpa ña ññròñrò kúnukú òñu tɛè. Ó fú ñnya kàña ní ká gbé náakpá. Ó dji, kò fú ñnya kpó ní kó gbé bée.

⁸ Ñ wà fɔ́ fú ɔkɔkɛɛ yèé kò né aya si ña#á òñu ɔkɔkɛɛ yèé ña dzé okpó si#é ní fee, bí à gbé kíbí èmi gbo ñ gbé si#é, náko sà fú ña. ⁹ Ó dji, bí ó dzé ní à kàkó nyáa mú ara-ña si làkòò làkòò#é, kúnukú kó né aya, tsí kúnukú kó né ɔko. Inyé yèé tse#é, bí à tse bée, náko sà fú ña láre ká gbé bée si, tsí kó wà wù ña fúlùfúlù ní àña kó sù bá ɔkɔkɛɛ nàmí àña kó sù ñdì-ɔko.

¹⁰ Ene yèé dzé ɔkoláya òñu ayalòko si ña#á, ñ wà dá ekpa-kà fú àña gbo. Ó dji, ekpa#á kò ti ñdò-mi, ñdì-Ìlá-wa ní ó ti#é. Ó ní: Aya kó máa ko ɔko. ¹¹ Ó dji, bí ó si wáa dzé ní ó ko ɔko#é, kó kí bée náàrì né ɔko ró nàmí kó sè

†† Ìwé-Àkóro 17:7 (Deutéronome 17:7)

† Ìwé-Ìkpinkpilè-ayé 2:24 (Genèse 2:24)

wáa tótse ànjírí-òñu ɔkɔ#é, tsí ká sě né ara-ña. Tsí ɔkɔ gbo kó máa kɔ aya.

¹² Ñ wà wo n wīnyè-kǎ gbo fú ene yèé ña né aya si nāmí à né ɔkɔ si, tsí aya-ña#á nāmí ɔkɔ-ña#á kò gba Yèésù gbó wòná#á. Èmi ní wà wí afɔ yèé bé#é, kò tsi ɔlǎ-wa ni. Òñu ní wà dzé ní fee, bí ó dzé ní inàbí olí-Yèésù-kǎ wà, tsí aya-è kò gba Yèésù gbó wòná, tsí aya#á gbà si ñh̄tá-è fúu ní òñu ná kó gbé náànkpānākū-è si#é, ɔkɔ#é kó máa kɔ. ¹³ Tsí bí ó dzé ní inàbí olí-Yèésù-kǎ gbo wà, tsí ɔkɔ tēè gbo kò gba Yèésù gbó wòná, tsí ɔkɔ#é gbo gbà si ñh̄tá-è ní aya#á kó wà náànkpānākū-òñu si#é, kò wà ní aya#á gbo kó kɔ ɔkɔ#é. ¹⁴ Ñ fɔ béè, in̄é yèé tse#é, ɔkɔ yèé kò gba Yèésù gbó#é sómá-ɔdáyé si náàtsùgbée kíbí ó tse ìkǎntso bá aya-è si#é. Tsí aya yèé gbo kò gba Yèésù gbó#é, òñu gbo sómá-ɔdáyé si náàtsùgbée kíbí òñu gbo tse ìkǎntso bá ɔkɔ-è si#é. Bí kò tsi béè, à má fɔ ní ɔma-ña ña kò dzé ti ɔdáyé. Ó d̄i, à sómá-ɔdáyé si bááyí. ¹⁵ Tsí bí ó s̄i dzé ní ɔkɔ nāmí aya yèé kò gba Yèésù gbó#é wò ní òñu kó kɔ olí-Yèésù#é ná, ònà wà fúu. Bí ó wáa lɔ béè, okù-kǎ kò so olí-Yèésù ña#á si ní ñbè gé ní à ná kó gbé si#é. In̄é yèé tse#é, ɔdáyé kpè ñé ní ñe kó gbé ñtútúúrò ni. ¹⁶ Ìwɔ aya yèé dzé olí-Yèésù#é, bóyá ɔdáyé ná kó nyáa tse àtsùgbée tēè, tsí gba ɔkɔ-èè là bááyí ò kò mà? Tsí ìwɔ ɔkɔ yèé gbo dzé olí-Yèésù#é fe, bóyá ɔdáyé ná kó nyáa tse àtsùgbée-tēè gbo, tsí gba aya-èè là bááyí ìwɔ gbo ò kò mà né.

¹⁷ Ñh̄wèrè yèé ɔdáyé kpè wá ní àa kó dzé tònju#é, ɔlǎ-wa ti kpé ñh̄rɔ-kíbí kúnukú ná kó gbé gbà#á, tsí ñ bɔwɔ-è. Ñbèè, kúnukú kó gbé béè. Afɔ yèé bé#é dzé afɔ-kǎ, tsí èkɔ-è ní mà wà tse fúne négbé-Kírísitò ña gbo kpó#é. ¹⁸ Bí ònyà-kǎ wà, tsí à ti dǎkót fúu tǎná ɔdáyé kó kpèé ní kó dzé tònju, ó wà ní ene nyèh̄è kó kí béè. Bí ònyà-kǎ gbo wà, tsí kò dǎkót tǎná ɔdáyé kpèé ní kó dzé tònju#é, kò wà ní ene nyèh̄è gbo kó dǎkót ró. ¹⁹ À dǎkót fèèè? À kò dǎkót fèèè? Kò tsi òñu ní kpádzú#é. In̄é yèé kpádzú#é gé ní dzé ní ká tse si nòñù-ɔdáyé#é.

²⁰ Ñh̄rɔ-kíbí kúnukú ti wà si tǎná ɔdáyé kó kpèé ní kó dzé tònju#é, kúnukú kó gbé béè. ²¹ Bí ó dzé ní arú ní ò dzé si tǎná ɔdáyé kpèé ní ìwɔ kó dzé tònju#é, máa tsí arū. Ó d̄i, bí ó wáa dzé ní ònà-kǎ tsí fèè, tsí olówó-èè kòè dzɔ, tsí ò kí nówó-ara-èè ná, nà tse tsí kó né èrè fèè.

²² Ó d̄i, bí arú-kǎ wà, tsí ɔlǎ-wa kpèé ní kó dzé tònju#é, ene nyèh̄è kò dzé arú si nódzú-ɔlǎ-wa ró. Tsí bí ònyà-kǎ wà, tsí ene nyèh̄è òñu kò dzé arú, tsí Kírísitò ɔlǎ-wa kpèé ní kó dzé tònju#é, ene nyèh̄è òñu d̄i arú fú Kírísitò ni. ²³ Owó geregere ní ɔdáyé ké, tsí ñ rà ñé ní ñe kó dzé tònju#é. Kíbí ó dzé béè#é, è máa d̄i arú fú ònyà ña.

²⁴ Ìnàbí-mi ña, ñh̄rɔ-kíbí è ti wà si ñh̄wèrè yèé ɔdáyé kpè ñé ní ñe kó dzé tònju#é, è gbé béè si nódzú-ɔdáyé.

Kpólù wà wīnyè fú ene yèé kò né aya si ña#á òñu ene yèé kò né ɔkɔ si ña#á

²⁵ Ñ bókó wīnyè-kǎ fú ene yèé kò né aya si ña#á òñu ene yèé kò né ɔkɔ si ña#á gbo. ɔlǎ-wa kò dǎ ekpa-kǎ si ti nára-afɔ yèé bé gbo bé, tsí ñ ñ bɔwɔ-ñé. Ó d̄i, kíbí ó rí ànyínó fú mi, tsí à ná kó nyáa karalé si ñh̄tá-mi#é, màa fú ñé ñfèè-è-kǎ.

²⁶ Ti nára-béè#é, ñ tēmi òñu, ònyà kó gbé béè náàrì né aya nāmí náàrì né ɔkɔ#é, in̄é-ire ni. Ñ fɔ béè, àtsùgbé-òfò yèé wà si bááyí#é ni. ²⁷ Ñbèè, bí ò né aya si ná, máa wò ní òñu kó kɔ. Tsí bí ò kò si né aya gbo si, máa wò ní òñu kó né. ²⁸ Ó d̄i, bí ò né aya, ò kò dzàbi-ɔdáyé. Tsí bí èkídǎ-kǎ gbo né ɔkɔ#é, òñu gbo kò dzàbi-ɔdáyé. Ó d̄i fee, òfò kpíkò ná kó wá ná yé-ɔkɔlǎya ña òñu ayalɔkɔ ña. Èmi òñu, ñ wà wò ní e bɔ nówó-òfò-irɔ-béè ña gé ni.

²⁹ Ìnàbí-mi ña, ñwèrè yèé bò#é kò kpò si ró. Ñbèè, ñh̄rɔ-ìwèrè yèé bò si#é, ene yèé né aya si ña#á, ó wà ní ká gbé kíbí ene yèé fɔ ní à kò né aya si bé, ³⁰ tsí ene yèé wà ɔkú ña gbo#é, àña gbo ká gbé kíbí ene yèé fɔ ní à kò wà ɔkú bé. Tsí ene yèé wà dǎagbàarí ña gbo#é, àña gbo ká gbé kíbí ene yèé fɔ ní in̄é-àrí-kǎ kpókò kò wà tse ñá bé. Tsí àràdzà ña gbo, àña gbo ká gbé kíbí ene yèé fɔ ní adzà yèé à wà rǎ#á kò dzé tija bé, ³¹ tsí ene yèé ña gbo náa wà lo in̄é-ayé yèé ña nyí#é, àña gbo ká gbé kíbí ene yèé fɔ ní à kò wà lo in̄é ña#á bé. In̄é yèé tse#é fee, ayé ñbí àa wà si bááyí#é kà kó wà si títi lɔ, ná kó wáa tǎ.

³² Tsí ñ kò wà wò ní isèrè kó lárè ñé si. Ene yèé kò né aya si#é, itsé-ɔlǎ-wa tsítse náa kpǎá nódzú si, tsí bí kó tse fàà, tsí kó dzɔdzú-è#é gé ní náa wà wò#é. ³³ Ó d̄i, ene yèé né aya si#é òñu, in̄é-ayé yèé ña tsítse ní náa kpǎá nódzú si#é, tsí bí kó tse fàà, tsí kó dzɔdzú-aya-è#é ní òñu gbo náa wà wò#é, ³⁴ tsí isèrè-è gbo náa kpé méèdzi si. Bí ɔkɔbèè-kǎ wà nāmí èkídǎ-kǎ gbo wà, tsí kò né ɔkɔ si#é, itsé-ɔlǎ-wa tsítse ní náa kpǎá nódzú si#é, tsí náa wò ní òñu kó dzé tēè kpó akpá akpá, esè esè. Ó d̄i, ɔkɔbèè yèé né ɔkɔ si#é, in̄é-ayé yèé ña tsítse ní náa kpá òñu gbo nódzú si#é, tsí bí òñu gbo kó tse fàà, tsí kó dzɔdzú ɔkɔ-è#é ní náa wà wò#é. ³⁵ Ñ wà fɔ afɔ yèé bé, àtsùgbée kó dzé ire fú ñe ká-ñé ni. Kò tsi ní ñ wà fɔ béè, tsí wà ñ mú ñé ñkpá ní béè gé ní ó wà ní e tse#é. Kà kàa béè, ñ wà wò ní e wà tse in̄é yèé sǎ#á, tsí e mú ara-ñé bò ñtsé-ɔlǎ-wa dzálè kpó, tsí e tamá-è si kpátíláa ni.

³⁶ Ká fɔ ní ònyà-kǎ wà d̄i gbàñà-èkídǎ-kǎ. Tsí ene nyèh̄è rí ní bí òñu kò yáa gbèè náabitò, ni íbàd̄i ní òñu wà tse nára-è#é, tsí ó rí gbo ní òñu kà kó nyáa mú ara-òñu si ró, tsí ó wà tsèsèrè gbo ní ó wà ní òñu kó nées#é, ene nyèh̄è kó tse in̄é yèé sǎ ní kó tse#é. Ó d̄i, kó nées kíbí à náa né aya ḡi d̄i ḡi d̄i#é. Bí ó tse béè, kò dzàbi-ɔdáyé.

³⁷ Ó d̄i, bí ó d̄é fú ɔkɔkèè#é òñu ká-è, tsí kò dzé ní ònyà-kǎ ní sɔ si ñh̄è#é, tsí bí ó tǎ ñh̄rɔ-è gbo kpó ní òñu kà kó né èkídǎ#á, tsí òñu ká-è gbo ní wò ní òñu kó máa ma èwò-ìgbàñà-òñu#é, bí à kò né ara-ña, ó tseè ire ni.

³⁸ Ñbèè, bí ònyà-kǎ d̄i gbàñà-èkídǎ-kǎ, tsí nées#é, ene nyèh̄è tseè ire. Ó d̄i, bí ònyà-kǎ gbo kò nées#é, ene nyèh̄è gbo tó tseè ire lárè ró.

³⁹ Bí ɔkɔbèè-kǎ né ɔkɔ si, ekpa yèé wà nára-aya níné#é òñu ɔkɔ níné#é so òñu ɔkɔ-è méèdzi si ñh̄wèrè yèé ɔkɔ#é wà náayè si#é. Ó d̄i, bí ɔkɔ#é wáa tsàrisi#é, ekpa#á kò so ɔkɔbèè#é si ró. Ñbèè, ònà wà fúu, tsí ene yèé wúu ni kó né. Ó d̄i, ó wà ní ene yèé ná kó nées#é kó dzé olí-Yèésù. ⁴⁰ Ó d̄i, ñ tēmi òñu fee, bí ó kí béè náàrì né ɔkɔ ró#é, ná kó we éwo-ire ḡi d̄i héñú ni. Tsí èmi gbo ñ karalé si ní Mímí-ɔdáyét wà ñh̄tá-mi si.

Kpólù wà fì af̄-erā-ebɔ ña

8 Báyí#é, ñ wò ní n f̄ af̄-erā-ebɔ ña gbo fú ñé ñh̄kèé. Iḡèḡè#é, kíbì è wà f̄wó#é, àwa kpó, àa ma inḡ òkàlòkà ti nára-inḡ ña. Ó d̄i fee, ñ màá t̄á, náa tse tsí à náa ké ara-ne. Ó d̄i, àmúḡḡ òḡu náa t̄tse egbè, tsí egbè náa dzokó si rigírìgì ní. ² Bí ònyà-kà wà tsèséré ní òḡu ma inḡ-kà, ene nyèḡè kò ma inḡ kíbì ó wà ní kó màá tó#é wóná. ³ Ó d̄i, bí ònyà-kà né àmúḡḡ fú ḡḡáyé, ḡḡáyé náa ma ene nyèḡè.

⁴ Kíbì ó dzé bée#é fe, ònà wà fúne ní ká dze erā-ebɔ namí ká máa dzeé? Àwa kpó, àa mà ní inḡ ña kò dzé inḡ-kà kpókpó náyé gbaḡgba#á. Ó d̄i, ḡḡáyé òkàntso gé ní wà#á. ⁵ È, ònyà kàḡa wà f̄ ní inḡ ña wà, tsí wà ñh̄talè bí, tsí wà ñh̄gbèrí gbo. Ní t̄iḡa òḡu#é, ó wà bée, tsí inḡ kpò fú ña, tsí ikpá yèé à wà kpè ní olá ña gbo#é kpò. ⁶ Ó d̄i, ñ t̄awa òḡu#é, ḡḡáyé òkàntso gé ní wà#á. Ó dzé Boba-wa, tsí ó d̄á inḡ òkàlòkà kpó, tsí bí àa wà náayè si#é, òḡu ní à wà si fú#é. Tsí Yèésù Kírísitò òḡu ñh̄kàntso gbo gé ní dzé olá-wa#á. ḡḡáyé gbà ñh̄tá-è, tsí d̄á inḡ òkàlòkà kpó, tsí gbà ñh̄tá-è ké ní àwa gbo, àa wà náayè si#é.

⁷ Ó d̄i, ti nára-inḡ ña#á, kò tsi atènaànyì-Kírísitò ña kpó ní ma inḡ nyèḡè#é. Ònyà kàḡa wà, tsí ó ti d̄i t̄iḡa si tífí wáa fú òní, tsí à náa wà tsèséré ní inḡ síḡè wà. Tsí ñh̄wèrè yèé à wà dze erā-ebɔ#é, à náa t̄ wà tsèséré ní inḡ ña#á ní àḡa t̄ wà s̄è bée ró#é. Èḡḡ-ḡa kò gbó, tsí isère-ḡa náa wà f̄ fú ña ní bí à dze erā-ebɔ#é bée#é, à d̄i ònyà gbígbèḡḡ nódzú-ḡḡáyé ñh̄nè. ⁸ Kò tsi dzídze ní náa mú wa sómá-ḡḡáyé#é. Bí àa dzeé gbo, bí àa kò dzeé gbo, inḡ-kà kpókpó kò wà nyà b̄ fú wa, tsí inḡ-kà kpókpó gbo kò wà máa fú wa.

⁹ Ó d̄i, bí ònà wà fú ñé ní e tse inḡ-kà, è tsó éwo-ara-ḡé ña nára-è. È máa tse tsí inḡ nyèḡè kó wáa d̄i òkúta-àkòsè fú ene yèé ña èḡḡ-ḡa kò gbó wóná#á. ¹⁰ Nákó nyáa dzé ní olí-Yèésù-kà wà, tsí èḡḡ t̄èè kò gbó, tsí ó wà tsèséré gbo ní kò s̄á ní ká dze erā-ebɔ. Báyí#é, ó wáa mú iwò-kà, tsí ñ rí ñlé-inḡ, tsí ò wà dzenḡ. Tsí iwò yèé wà dzenḡ bée#é, kíbì iwò òḡu ò màá tó#é, ò wà f̄ ní òḡu kò wà tse íbàḡí. Ó d̄i, mà si ní kíbì ene nyèḡè ríe bée#é, ò wà sów ní òḡu gbo kó l̄ káa dze erā-ebɔ ñh̄nè. Ó wà d̄áamí leé ní kó tse inḡ yèé kò s̄á ñh̄sèrè t̄èè ní kó tse#é ní. ¹¹ Tsí náatsùgbée kíbì iwò òḡu ò ní òḡu màá tó#é, ene yèé èḡḡ t̄èè kò gbó#é nákó tsèrá. Ene nyèḡè#é, inàbí-èè ní ó sì dzé#é, tsí Kírísitò tse àtsùgbée t̄èè gbo, tsí kú ní. ¹² Kíbì è wà tse íbàḡí bá inàbí-ḡé ña bée, tsí wà só ña ní ká tse inḡ yèé isère t̄iḡa wà f̄ fú ña ní kò s̄á#á, è wà dzàbi-Kírísitò ñh̄nè. ¹³ Náatsùgbée bée#é, bí ó dzé ní inḡ yèé màa dze#é nákó nyáa só inàbí-mi-kà, tsí kó dzàbi-ḡḡáyé#é, èmi òḡu, ñ kàkó t̄ dze erā láyè ró, àtsùgbée n máa tse tsí n wáa só inàbí-mi, tsí kó dzàbi-ḡḡáyé.

Kpólù wà f̄ inḡ yèé ña ònà wà fúu ní kó tse#é

9 Fee, ònà wà fú mi, tsí èmi gbo n tse inḡ òkàlòkà yèé d̄é fú mi#é n̄. Nàmí kò tsi adzítésé-Yèésù† ní ñ dzé#é? Tsí Yèésù Kírísitò olá-wa#á fe, odzú-tèmi gbo

káá n̄. Tsí kò tsi èḡe gbo ní dzé èrè-itsé yèé ñ tse fú olá-wa#á? ² Bí ònyà kàḡa wà, tsí à kò ní èmi kò dzé adzítésé-Yèésù#é, èḡe òḡu, ó wà ní e gbà mí ní èmi dzé adzítésé-Yèésù n̄. Inḡ yèé tse#é, kíbì Yèésù tse òkàntso bá ñé si#é, ó wà kíbì e d̄i isèdzè-kà bé, tsí ó wà nyà d̄iḡe ní ñ dzé adzítésé-Yèésù idèḡè.

³ Ene yèé wà kpedzò bá mi ña#á, ká r̄t̄igbè, tsí n f̄ af̄-arū-mi, tsí ká gbó. ⁴ Ká gbó ní ònà wà fú wa, tsí àwa gbo, àa kó wà dze, tsí wà m̄ fú itsé yèé àa wà tse#é. ⁵ Ó má dzé ní àa né aya#á, ònà wà fú wa, tsí àwa gbo, àa kó wà gbé aya-wa ña t̄è náànyì n̄. Bèè ní adzítésé-Yèésù àt̄ib̄ ña òḡu inàbí-olá-wa ña gbo má nára-Òkúta gbo náa tse#é. ⁶ Nàmí èmi Bànbá méèdzì s̄ḡú gé ní wà ní àa kó wà tse t̄áná àa kó wà dze#é? ⁷ Sòdzà yèésí wà, tsí owó-àkpò-ara-tòḡu ká-è ní náa l̄ò, tsí wà ñ tsit-sé-è#é ná? Tsí n̄èè gbo wà, tsí bí ó lé egi síso ní kà dze èso-egi#é ní? Ònyà-kà gbo kà dzé aró-erā náàrì m̄ àm̄-erā ña#á né?

⁸ Kò tsi ñh̄ró-kíbì ònyà náa módzú kpurā inḡ gbà#á ḡé ní ñ wà f̄#é. À f̄wó si ñh̄wé-ḡḡáyé† gbo si bée n̄. ⁹ À kòw si ñh̄wé-ekpa-Mòsè† si ní: “Bí lalá wà tsit-sé f̄é, máa mú okù d̄i arū-è.” † Fee, isère-lalá ña#á gé ní ḡḡáyé wà tse#é? ¹⁰ Àwa ní ó f̄ af̄ nyèḡè si fú#é n̄. Àwa ní à kò af̄ nyèḡè ña si fú ñh̄wé-ekpa-Mòsè#é, àtsùgbée bí ònyà-kà wà t̄tse oko, odzú-ene nyèḡè kó wà n̄òḡnà si ní inḡ-kà nákó f̄udá ñh̄nè fú òḡu gé ní. Tsí ene yèé wà kpaḡí idze-oko gbo#é, odzú t̄èè gbo kó wà n̄òḡnà si ní òḡu gbo, òḡu nákó rí tòḡu gbà ñh̄nè. ¹¹ Àa tsit-sé náàḡírì-ḡé, tsí è gba inḡ-ire yèé ña Mímí-ḡḡáyé† náa fúne#é. Bí àwa gbo, àa gba inḡ-kà nów-ḡé#é, àa kò tsòkúnù né. ¹² Bí è náa dzòw ònyà kàḡa, tsí à náa gba inḡ-iró-bée ña nów-ḡé#é fee, àwa ḡiḡi ní má dzé olá-è lárè#é. Ó d̄i, àa kò bere ònyà-kà kpókpó ní kó fú wa ñh̄ḡé-kà. Kà kàa bée, àa dzé, tsí gba inḡ òkàlòkà kpó rù, àtsùgbée inḡ-kà kó máa wáa d̄i ònà fú ikò d̄iḡḡ yèé àa wà dzé ti nára-Kírísitò#é.

¹³ È mà rere ní ene yèé ña wà tsit-sé ñlé-ḡḡáyé#é, ñbí à náa rí, tsí dze#é ní dzé ñh̄ḡé yèé ònyà ña náa ké wá ñlé-ḡḡáyé#é n̄. Tsí atsebo ña gbo#é, akpálá t̄iḡa gbo wà, tsí àḡa gbo, à náa gbà ñh̄nó-inḡ yèé à náa ké si ñh̄ndzèbo#é n̄. ¹⁴ Bèè ké ní olá-wa gbo f̄ si ní ene yèé ña wà dzíkò d̄iḡḡ fúne#é, ñnó-itsé nyèḡè tsítse ní àḡa gbo à nákó wà rí, tsí wà dze#é. ¹⁵ Ó d̄i, èmi òḡu ñ kò bere inḡ-kà kpókpó nów-ònyà-kà. Tsí iwé yèé ñ wà tse fú ñé báyí#é, kò tsi náatsùgbée n gba inḡ-kà nów-ḡé ní. Kà kàa bée, bí ñ kú, ó s̄á fú mi lárè. Tsí inḡ yèé ñ wà ñ nya akpá#á, ònyà-kà kó máa gbàá nów-mi. ¹⁶ Ònà kò wà fú mi ní n wà mú ikò d̄iḡḡ yèé ñ wà dzé fúne#é, tsí wà ñ nya akpá. ḡḡáyé ní d̄á itsé-è b̄wó-mi#é, tsí ó wà ní n tseé. Tsí bí ñ kò dzíkò d̄iḡḡ#é fúne#é, èrá rá mi ní. ¹⁷ Ó má dzé ní itsé#é, ni èmi ká-mi gé ní ó d̄é fú, tsí ñ wà tse#é, odzú-mi má wà n̄òḡnà si ní à nákó s̄á owó-kà fú mi. Ó d̄i, kíbì ó dzé ní ḡḡáyé ní d̄áa b̄wó-mi#é, ñ wà tseé gé ní. ¹⁸ Kíbì ó dzé bée#é fe, owó yèésí à wà s̄á fú mi ñh̄kèé ní? Òḡu ní wà dzé ní n wà dzíkò d̄iḡḡ fúne

† Ìwé-Àkóro 25:4 (Deutéronome 25:4) †† È kàa ká Ìwé-Màtèwò 10:10 òḡu Ìwé-Lùkà 10:7.

nóǎfé#é. Ñ kà bere ònyà-kǎ ní kó fú mi ñhé yèé dzɔ ní ene yèé wà dzíkò díqǎ fúne#é kó gbà#á.

¹⁹ Nów-ara-mi ní ñ wà si#é, tsí ònyà-kǎ kpókpo kàkò nyáa mú mi ñkpá ní èmi kó tse iné-kǎ. Ó dji, ñ sɔ ara-mi dji arú fú ònyà kpó, àtsùgbée n fa ònyà kpíkpo, tsí ká gba Kírísító gbó. ²⁰ Ó dji, bí ñ wà náàñírí-ɔma-Ìyúdàt ña si, mà dji ɔma-Ìyúdà, àtsùgbée n fa ɔma-Ìyúdà kǎña, tsí ká gba Kírísító gbó. Bí ñ wà náàñírí-ene yèé wà rě si nékpa-Mòssè ña#á gbo, èmi gbo mà dji arě si nékpa-Mòssè, àtsùgbée n fa àña gbo, tsí ká gba Kírísító gbó. Mà tse béè tǎnà kò si kpádzú fú èmi òñu ní n tó wà rě si nékpa#á ró. ²¹ Bí ñ wà náàñírí-ene yèé kò dzé ɔma-Ìyúdà ña gbo, tsí à kò wà rě si nékpa-Mòssè#é, mà sɔ ara-mi dǎ kíbí àña gbo, àtsùgbée n fa àña gbo, tsí ká gba Kírísító gbó. Kò tsi òkpi-é ní dzé ní ñ kò wà rě si nékpa-Ìyúdà yèé#é. Iné yèé tse#é, ñ wà rě si nékpa-Kírísító. ²² Bí ñ wà náàñírí-ene yèé à òkaralé tija gbo kò wà lè si ñntá-Kírísító rere#é, mà sɔ ara-mi dǎ kíbí ene yèé fɔ ní òkaralé tème gbo kò wà lè si ñntá-Kírísító rere bé, àtsùgbée n wà mǔwò gbè fú àña gbo, tsí ká né òkaralé si. Náàñírí-ònyà kpó yèé mà wà si#é, mà múgírí, tsí tse ara-mi kíbí àña gbo, àtsùgbée kó dzé gé ní Ìdáyé kó gba ònyà kǎña là. ²³ Tsi iné yèé ña nyí kpó mà tse#é, mà tseé, àtsùgbée ikò díqǎ#é kó wà fi máa àtòoríi èmi gbo n rí èrè yèé wà ñnè#é gbà.

²⁴ È kè mà ní nóttara ñbí ònyà ña náa yáré, tsí ká ma ene yèé náa yáré lárè#é, bí à wà yáré#é, ene yèé yáré lárè#é òñu ñikǎntso gé ní náa gba òyà#áà? Iré kó yá nésè fú èñe gbo, tsí èñe gbo e gba òyà. ²⁵ Tsi ònyà òkǎlòkǎ kpó yèé náa wò ní òñu kó wà dɔgbà-ne ñhé-írò-béè ña tsítse#é, náa múgírí, tsí wà nya èwò. Náa tse béè, àtsùgbée kó gba òyà-kǎ ni. Òyà nyèñè#é kà si gba iwèrè-kǎ kpókpo. Ó dji, àwa òñu, òyà yèé àa bókò gbà#á nákó wà si tífí lɔ náàritǎ. ²⁶ Èmi gbo ñ wà yáré#é. Ó dji, ñ kò wà yáré gé. Odzú-mi ta iné-kǎ si ni. Tsi kíbí akpàkǎ-kǎ náa wà kpàkǎ, tsí ká gú sé#é, béè ní èmi gbo ñ wà dzidzà#á. Ñ ká gú sé. ²⁷ Kà kàa béè, mà mú ara-mi si kùkù, tsí mà gba à mí nów-kíbí ñ yà gbà#á. Mà tse béè, àtsùgbée kó máa dzé ní èmi yèé dzíkò díqǎ fú ònyà ña tǎ#á, Ìdáyé kó wáa kò mí ñntàn-tǎ-è.

Kpólú wà mú kíbí ɔma-Ìsaràyéli ña gbé gbà ññwèrè-Mòssè#é tse isàwé

10 Ìnàbí-mi ña, ñ wà wò ní e tédzú iné yèé bá gbágbòngbàgbò-wa ña wáa lɔ ññwèrè-Mòssèt#é. Ññwèrè nyèñè#é, iri-kǎ náa wà ñntá-ña si, tsí iri#é náa wà tséwé bò ñá. Tsi kíbí à bàa#á, à gbà náahū lákú tɛngèlèè yèé à náa kpè ní Àhū Kpikpa#á, ¹² tsí kíbí àña kpó à tse òkǎntso bá Mòssè si#é, à gbà ñntá-iri#é òñu àhū#é, tsí wiwè-Yèésùt ññrò-kǎ, ³ tsí dzidze-írò òkǎntso gbo ní àña kpó à gbà, tsí dze#é. Dzidze#é ti ñdji-Ìdáyé ni. ⁴ Tsi omi òkǎntso gbo ké ní à mǔ#é, tsí omi#é gbo ti ñdji-Ìdáyé ni. Iné yèé tse#é, omi#é náa wà bɔ ti ñnó-òkúta-írò-kǎ, tsí òkúta#á gbo ti ñdji-Ìdáyé ni. Tsi Ìdáyé tse tsí òkúta#á náa wà tɛ

† È nákó nyáa rí afɔ yèé bé ña ññwè-Fúfúqǎ 13:21-22; 14:22-29 (Exode 13:21-22; 14:22-29).

náanyi-ña wéri. Òkúta#á ní dzé Kírísító#é. ⁵ Ó dji, iné-ònyà kpíkpo kpíkpo náàñírí-ña kò dzɔdzú-Ìdáyé. Náat-sùgbée béè ní à kú télè bilebile lɔ nóǎqǎ#á.

⁶ Ñbèè, iné yèé tse ña wáa lɔ béè kpó ña#á kó àwa gbo si ni, àtsùgbée àwa gbo, àa kó máa né awù-ibàdí tsítse kíbí àña òñu à né awù-ibàdí tsítse#é. ⁷ È máa sɛ iné kíbí ònyà kǎña náàñírí-ña ti sɛ iné wáa lɔ#é. À kɔɔ si ññwè-Ìdáyét si ní: “ɔma-Ìsaràyéliit ña wà nóǎqǎ si búrǎa, tsí wà dze, tsí wà mɔ, tsí à ñde, tsí dzi ñdzó.” ^{††} Àa kó máa mú ara-wa bò náalòwá tsítse gbo kíbí ònyà kǎña náàñírí-ña ti tseé wáa lɔ#é. Kíbí à tse béè#é, ònyà egbèrú egbèrú ònà méeta lé nógú (23.000) ní kú nódzúúrò-ɔdzú òkǎntso#é. ^{†††} Àa kó máa tse gbo, tsí kó dzé ní àa wà dǎ Kírísító wò kíbí ònyà kǎña náàñírí-ña gbo ti tseé wáa lɔ#é. Kíbí àña gbo à tse béè#é, edzò ña ní bu àña gbo kpa nóòkú kpó#é. ^{††††} È máa wà kpòkòrò fú Ìdáyé gbo kíbí ònyà kǎña náàñírí-ña gbo ti tseé wáa lɔ#é. Kíbí àña gbo à tse béè#é, Ìdáyé be adzítse-òròt-kǎ, tsí ó wáa ra ñá kpó butúbutú. ¹¹ Iné yèé ña kpó bá ene nyèñè ña béè#é, à kɔɔ si, àtsùgbée kó kó wa si, tsí kó wà kǎrá wa gbo si ni. Ññwèrè yèé àa wà si báayí#é, itǎntǎ-ayé#é ti tó tǎ.

¹² Kíbí ó dzé béè#é, ene yèé wà rí ara-è ní òñu doro gǎgǎ si nódzú-Ìdáyé#é, ene nyèñè kó tsú éwo-ara-è, àtsùgbée kó máa wáa tsubúlè nóǎqǎ yèé sísè. ¹³ Bí àdǎwò ña wà ñntá-ñé#é, kó yé ñé ní àdǎwò imarú yèé wà ní kó wà ñntá-ònyà gé#é ní wà ñntá-ñé#é. Àkaralé wà ñntá-Ìdáyé, tsí kàkó tsí ònà, tsí àdǎwò yèé lárè à mí-ñé#é kó wà ñntá-ñé. Kà kàa béè, ññwèrè yèé àdǎwò nákó wà ñntá-ñé#é, nákó fú ñé náàmí, tsí è nákó nyáa le èqǎ gbèè, tsí nákó díre ònà yèé è nákó gbà, tsí bɔ ñnè#é gbo fú ñé.

Kpólú wà fɔ fú ña ní ká máa sɛ iné ró

¹⁴ Àrínódzú-mi ña, kíbí iné ña#á wà béè#é fee, è kpò esè ñhe sísè. ¹⁵ Ñ wà wíinyè fú ñé kíbí à náa wíinyè fú ene yèé dzinà ña#á ni. Èñe ká-ñé gidì è tsèsèrè nára-iné yèé ñ wà fɔ#é káyí ní fee, ó sǎ nàmí kò sǎ? ¹⁶ Kǎñjúkǎñjú-kǎ wà, tsí à náa dǎkpé fú Ìdáyé fúu. Kíbí àa náa mú kǎñjúkǎñjú#é, tsí wà ñ mɔtí ññwèrè yèé àa náa wà dze dzidze-Ìlǎ-wa#á, àa náa dzó gba èrè yèé wà ñnó-àm-bara-Kírísító#é ni. Tsi kíbí àa náa kpé kpónó gbo, tsí dze#é, àa náa dzó gba èrè yèé wà nérǎ-ara-Kírísító gbo#é ni. ¹⁷ Kpónó òkǎntso gé ní wà#á. Tsi àwa kpó#é, àa dzé òkǎntso, iné yèé tse#é, kpónó òkǎntso#é ní àa wà dze#é. ¹⁸ È rí ɔma-Ìsaràyéliit ña gbo káyí. Kíbí àña gbo à náa dze erǎ-ebɔ yèé à tse fú Ìdáyé#é, à náa dzó gba èrè yèé wà nébɔ yèé à tse si ñndzèbɔ-Ìdáyé#é ni. ¹⁹ Afɔ yèé ñ wà fɔ bé ña#á, kò tsi ní ñ wà wo n fɔ ní erǎ-ebɔ#é nàmí iné dzé iné-kǎ gidì ni. ²⁰ Láyé kò tsi béè ni. Ó dji, ñ wà wo n fɔ fú ñé ní fee, ebɔ yèé olíñe ña náa tse#é, edzòt ña ní à náa tseé fú#é. Kò tsi Ìdáyé ni. Ñ kò wà wò ní e tse òkǎntso bá edzò ña si. ²¹ È kàkó nyáa wà

†† Ìwé-Fúfúqǎ 32:6 (Exode 32:6). Nóòkpi-iné-kǎ yèé ɔma-Ìsaràyéli ña mú ɔw-ara tǎña ká-ña tse#é ní à náa tse iné yèé ña kpó#é. Ó dji, itǎntǎ-idzò#é, àlòwá tsítse ní náa dzé#é. † À nákó nyáa rí afɔ yèé bé ña ññwè-Ìrè nóǎqǎ 25:1-9 (Nombres 25:1-9). †† À nákó nyáa rí afɔ yèé bé ña ññwè-Ìrè nóǎqǎ 21:5-6 (Nombres 21:5-6).

mú kǎjǎkǎjǎkǎ-ɔlá-wa, tsí wà ñ mǎtí tá, tsí tǎ lo káà mú kǎjǎkǎjǎkǎ-edzò ña gbo, tsí wà ñ mǎtí ró. Tsí è kàkó nyáa wà dzené ñdǎ-ɔlá-wa gbo tá, tsí tǎ lo káà dzené ñdǎ-edzò ña gbo ró. ²² Áa wà wo ká tse tsí ɔlǎdzǎ kó nya inǎ bíbǎ-è ñdǎ fú wa ni? Námí è ñdǎdzǎ àa le láréè ni?

²³ È náa wà fǎ ní: “Ònà wà fúne, tsí ká tse iné yèè ñé fúne#é.” Ó dǎ, kò tsi iné kǎpó ní sǎ ní ká tse#é. È wà fǎ ní: “Ònà wà fúne, tsí ká tse iné yèè ñé fúne#é.” Ó dǎ, kò tsi iné kǎpó ní náa mú egbé-Kírísítò lo ñwǎdzǎ#é. ²⁴ Fee, è máa wà wo ti ara-ñé ña sǎjǎ gé. È wà wo ti enikéèdzǎ-ñé ña gbo. ²⁵ Iné ñkǎlǎkǎ kǎpó yèè à wà tà nǎdzǎ#á, è rà, tsí è dze nǎàri bere afǎ-kǎ, àtsùgbé èdǎ-ñé kó dzokó si. ²⁶ Iné yèè tse#é, à kǎ si ññwé-ɔdǎyé si ní: “Ti ɔlǎdzǎ ní dzé ilé#é kǎpó ñu iné ñkǎlǎkǎ kǎpó yèè wà ñntǎ-è#é.” †

²⁷ Ká fǎ ní ñnyà-kǎ kò gba Yèésù Kírísítò gbǎ, tsí ene nyèñé kpéè ní iwo kó wáa dzené ñdǎ-òñu. Tsí ò dzé fúu ní ñu nákó wá. Bǎ ò lo#é, dzídze ñkǎlǎkǎ kǎpó yèè à nákó fée#é, nà dzeé nǎàri bere afǎ-kǎ, àtsùgbé èdǎ-èè kó dzokó si. ²⁸ Ó dǎ, bí ñnyà-kǎ fǎ fée ní erǎ#á, ni erǎ-ebǎ ní ó dzé#é, máa dzeé, àtsùgbé ene yèè fǎ bée#é ñu iséré-ine yèè sǎ ní ká tse#é. ²⁹ Tsí afǎ-iséré-ine yèè sǎ ní ká tse#é, kò tsi iséré iné ní ñ wà fǎ#é. Ó dǎ, iséré ti ene yèè fǎ fú ñé bée#é ní ñ wà fǎ#é.

Èmi ñ wà nǎwǎ-ara-mi si. Kò dzǎdzǎ-mi ní ñnyà-kǎ kó kè iséré tèè yèè gbà ñkǎ#á, tsí wáa ñ kpédzǎ bá mi. ³⁰ Bí ó dzé ní mà ñkǎpé fú ɔdǎyé fú dzídze yèè mà dze#é fee, kí tse tsí à nákó wà kpe ékǎ-mi ti nára-dzídze yèè mà ñkǎpé fú ɔdǎyé fú#é ní? ³¹ Ñbèè, bí è wà dze gbo, bí è wà mǎ gbo námí iné ñkǎlǎkǎ kǎpó yèè è nákó wà tse gé#é, kó wà mú nyínyè fú ɔdǎyé. ³² È máa tse tsi ñgbèngbé-ñé kó wáa dǎ òkúta-àkòsè fú ɔma-Ìyúdǎt ña ñu ene yèè kò dzé ɔma-Ìyúdǎ ña#á mà nára-egbé-ɔdǎyé#é gbo. ³³ È gbé kǎbǎ èmi gbo mà gbé gbà#á. Mà múgǎri si ní n wà tse iné yèè sǎ#á fú ñnyà kǎpó ñné ñkǎlǎkǎ. Ñ kà wo ire ti ara-mi gé. Ó dǎ, mà wo ire ti ñnyà ègbèlèègbè, àtsùgbé ɔdǎyé kó gbà ñà là ni.

11 Ó dǎ, è náa rǎ mi tse ññrǎ-kǎbǎ èmi gbo ñ wà rǎ Kírísítò tse#é.

Bǎ olí-Yèésù ña kpéri si, bí ó wà ní kǎkǎ ña ñu kǎkǎ ña ká gbé gbà fǎà?

² Ñ wà nyè ñé fú kǎbǎ è tǎ wà tédzǎ-mi si ró#é. Ñ wà nyè ñé ní èkó yèè ña à tse fú mi, tsí èmi gbo ñ ñ tse fú ñé#é, è wà ñ tsítsé tse. ³ Ó dǎ, ñ wà wò ní e mà ní fee, Kírísítò ní kpeéwo fú kǎkǎ#é, tsí kǎkǎ gbo kpeéwo fú kǎkǎ, tsí ɔdǎyé gbo kpeéwo fú Kírísítò. ⁴ Bí kǎkǎ-kǎ wà wúre námí ó wà gbǎ afǎ-ɔdǎyé fǎ fúne, tsí ó mú iné-kǎ, tsí ñ bo éwo si#é, Kírísítò, ene yèè dzé oléwo fúu#é ní ó wà mú dze anǎ bée#é. ⁵ Tsí bí kǎkǎ-kǎ gbo wà wúre námí ñu gbo wà gbǎ afǎ-ɔdǎyé fǎ fúne, tsí kò mú iné-kǎ, tsí ñ bo éwo si#é, kǎkǎ, ene yèè dzé oléwo fúu#é ní ñu gbo wà mú dze anǎ#é. Tsí nákó wà kǎbǎ ene yèè fǎ ní à wǎ kòró fúu si bé ni. ⁶ Bí

† *Ìwè-Orí ña 24:1 (Psaumes 24:1) †† À nákó nyáa gbǎ òkpǎ-kǎkǎ yèè bé gbo ní: “Ñdǎ-Kírísítò ní àyè-kǎkǎ wà ti#é, tsí ññrǎ-kǎkǎ gbo ní kǎkǎ fúdá ti#é, tsí Kírísítò gbo ti ñdǎ-ɔdǎyé.”*

kǎkǎ-kǎ kò si mú iné-kǎ bo éwo ná, ni kó fá irǎ-è bǎ. Bí ó kó si dzé anǎ fú kǎkǎ#é ní kó fá irǎ-è bǎ námí kó wǎ kòró#é, ni kó mú iné-kǎ bo éwo. ⁷ Ó dǎ, kò wà ní kǎkǎ ñu kó mú iné-kǎ bo éwo. Iné yèè tse#é, ɔdǎyé dá kǎkǎ, tsí ó kè iwàn-wà-ɔdǎyé ñu ká-è, tsí iyǎ-ɔdǎyé gbo wà ñntǎ-è si. Tsí iyǎ-kǎkǎ gbo wà ñntǎ-kǎkǎ si. ⁸ Ó dǎ, kò tsi ññrǎ-kǎkǎ ní ɔdǎyé dá kǎkǎ ti#é. Kà kàa bée, ññrǎ-kǎkǎ ní ɔdǎyé dá kǎkǎ ñu ti#é. ⁹ Tsí ɔdǎyé kò dá kǎkǎ fú kǎkǎ. Ó dǎ, kǎkǎ ní ɔdǎyé dá fú kǎkǎ#é. ¹⁰ Kǎbǎ ó dzé bée#é, ó wà ní kǎkǎ kó wà mú iné-kǎ bo éwo náàtsùgbé-adzǎtsé-òrǎ ña. Bí kǎkǎ wà tse bée#é, à nákó rǎ ní ñà wà fúu, tsí kó wúre, tsí wà gbǎ afǎ-ɔdǎyé gbo fǎ. ¹¹ Tsí nódzǎ-ɔlǎdzǎ ñu#é, kǎkǎ kàkó nyáa gbé, tsí kǎkǎ kó máa wà gbé. Tsí kǎkǎ gbo kàkó nyáa gbé, tsí kǎkǎ kó máa wà gbé. ¹² Fee, ññrǎ-kǎkǎ ní ɔdǎyé dá kǎkǎ ti#é. Ó dǎ, kǎkǎ ní náa si bí kǎkǎ#é, tsí ña mèèdzǎ mèèdzǎ#é mà nára-ine ñkǎlǎkǎ kǎpó#é, ñdǎ-ɔdǎyé ní à ti#é.

¹³ Ène ká-ñé gǎdǎ è sérèè káyí. Ó sǎ ní kǎkǎ kó wà wúre fú ɔdǎyé nǎàri mú iné-kǎ bo éwo? ¹⁴ Tsí kǎbǎ iné ña#á ti wà náyè gbanjba#á si gbà#á, nákó dzé anǎ fú kǎkǎ gbo ní irǎ gúgú kó wà néwo-è si nǎ. ¹⁵ Ó dǎ kǎkǎ ñu#é, iyǎ-kǎ ní ó dzé fúu ní irǎ gúgú kó wà néwo-è#é. Iné yèè tse#é, ɔdǎyé ní tse irǎ-irǎ-bée si néwo fúu, tsí kó bo éwo si fúu#é. ¹⁶ Bí ñnyà-kǎ wà wo kó dzǎnyà ti nára-afǎ yèè bée#é, àwa, àa kà tse iné-òmirè nǎnyǎ-nyèñé. Tsí egbé-ɔdǎyé ña gbo kǎpó#é, ña gbo, à kà tse iné-òmirè.

Egbé-Kírísítò ñKòrìnti kò wà dze dzídze-ɔlá-wa kǎbǎ ó wà ní kó dzé gbà#á

¹⁷ Afǎ yèè ñ bókó fǎ fú ñé báayǎ#é, ñ kò bókó nyè ñé. Òñu ní wà dzé ní kǎbǎ è náa wà kpéri#é, ñkpéri-ñé ña#á, kà kàa kó wà tse ire fú ñé#é, ó wà bàdzé iné nára-ñé. ¹⁸ Náàtsètsè#é, ñ gbǎ ní bí è kpéri, tsí bókó sè ɔdǎyé#é, è náa kpé egbé#é. Tsí ñ karalé ní iné yèè ñ gbǎ kǎpó#é, akpǎlǎ-kǎ dzé òtít. ¹⁹ Tsí ó si wà gbo ní egbé#é kó kpé, àtsùgbé ká nyáa dá ene yèè ña wà tè nǎnyǎ-ɔlá-wa gǎdǎ gǎdǎ#é mà. ²⁰ Ñbèè, ññwèrè yèè è náa kàa kpéri si bée#é, kò tsi dzídze-ɔlá-wa ní è náa dze#é. ²¹ Iné yèè tse#é, kúnukú náa kè dzídze tònju ká-è gé, tsí kpé dzídze nǎwǎ yǎyá. Tsí ebi náa wà kpa ñnyà kǎñ. Tsí olómírè ña ñu náa si wà mǎtí títí náa wà ñjǎ ña. ²² Kúnukú né kpáfe si, tsí kó nyáa dze, tsí mǎ bè nǎ. Námí egbé-ɔdǎyé ní è wà wo e ñ kpe kí ña ññèè#éè? Tsí ene yèè iné-kǎ kò sí nǎwǎ tinja gbo#é fe, è wà dǎnó mú ña gbo ññèè nǎ. Bí è wò ní n wǎnyè fú ñé fǎà? Ñ wà nyè ñéè? Láyé! Ñ kàkó nyè ñé fú afǎ yèè ñu.

²³ Ó dǎ, èkǎ-kǎ wà, tsí ɔlá-wa tse fú mi, tsí èmi gbo ñ tseé fú ñé. Òñu ní wà dzé ní nórú-dzǎ yèè à ta Yèésù Kírísítò ɔlá-wa#á, ó kè kpǎn bané, ²⁴ tsí ñkǎpé fú ɔdǎyé, tsí ó tséè, tsí wà fǎ fú ña ní: Ara-òñu ni. Òñu bàkó kée, tsí ñ sǎbǎ si nárǎ-ñ. ²⁵ Ó dǎ, ká gba dze, tsí ká wà tseé bée, tsí wà ñ tédzǎ-òñu. ²⁶ Kǎbǎ à dzené tǎ#á, ó kè ɔtǎ gbo ñkǎjǎkǎ bée kè ró, tsí ñ fú ña, tsí wà wǎ

‡ Afǎ yèè à kǎ si ñgèrèkǎ#é wà fǎ ní: Yèè bé ni ara-òñu yèè ñu ní ña#á.

fú ña ní: Ɔtí yèé bé fee, imòlè titò yèé Ɔdáyé wà tse bá ña#á ñnèé. Àmbara-òñu ni, àmbara-imòlè#é ni. Ká gbà mɔ, tsí àrikàkà yèé à náko wà tsee béé, tsí wà mɔw gé#é, ká wà ñ tédzú-òñu. ²⁶ Injé yèé tse#é, àrikàkà yèé à náko wà dze kpónó#é béé, tsí wà mɔtí#é gbo béé#é, à wà dzíkò-ikú-Ɔlá-wa títí kàà fú nódzú yèé náko wá#á ñnèé. †

²⁷ Ñbèé, bí ònyà-kà dze kpónó nàmí ó mɔtí-Ɔlá-wa#á nòzòná kòdzókòdzò-kà, ene nyèhè dzàbi-ara òñu àmbara-Ɔlá-wa ni. ²⁸ Ó dji, kúnukú kó kpa inó-ara-è wò nára-kíbí ó wà gbé gbà#á. Bí ó kpa inó-ara-è wò béé tá ná, kó dze kpónó#é, tsí mɔtí#é gbo. ²⁹ Injé yèé tse#é, bí ònyà-kà dzeé, tsí mɔw náàri bu ìdì si fú ara-Ɔlá-wa#á, ene nyèhè wà dzeé, tsí wà mɔw si nòzòná yèé Ɔdáyé náko kpedzú múu, tsí djàabi fúu#é ni. ³⁰ Náàtsùgbée béé ní ònyà kpikpò náànjírí-ñé dji àkòrò si, tsí ara kò le ñá si ró#é. Náàtsùgbée béé ké ní ònyà kàña gbo kú#é. ³¹ Àa má wà kpa inó-ara-wa wò nára-kíbí àa wà gbé gbà#á, Ɔlá-wa kàà kpedzú mú wa. ³² Ó dji, Ɔlá-wa òñu náa fetí fú wa, tsí tsò wà ñkòtsá, àtsùgbée kó máa kpedzú mú wa, tsí djàabi fú wa má ònyà-ayé yèé ña ni.

³³ Ìnàbí-mi ña, kíbí ó dzé béé#é, bí è kpéri, tsí è wà wo e dze dzídze-Ɔlá-wa#á, è náa dóro òñu ara-ñé ña. ³⁴ Bí ebi wà kpa ònyà-kà, ene nyèhè kó dzené ñlè. Ñbèé, è kàkò kpéri, tsí Ɔdáyé kó kpedzú mú ñé ró. Ó dji, ti nára-afò yèèlèé ña#á òñu, bí ñ wá, àa náko fì ñá.

Ɔdáyé mú injé òkálòkà kpo bɔw-egbé-Kírísító

12 Ìnàbí-mi ña, màa dzòhù fú ñé ti nára-injé yèé ña Mímí-Ɔdáyét náa fúne#é gbo. Ñ kò wò ní injé nyèhè ña kó kí náàri mà fú ñé. ² È mà ní dzò dzò ñhèwèrè yèé è kè ma Ɔdáyé#é, à ké ñé lo nóokpi-ñe ña. Injé ña#á kà si wíinyè. Ikpá kò si wà nów-ñé gbo, tsí e nyáa kò. ³ Ti nára-béé#é, ñ wà fì fú ñé, tsí e mà ní bí Mímí-Ɔdáyé wà ñntá-ònyà-kà si, tsí wà gbéé#é, ene nyèhè kàkò nyáa fì láyé ní: Èhéé fú Yèésù. Tsí bí Mímí-Ɔdáyé kò wà ñntá-ònyà-kà gbo si, tsí wà gbéé#é, òñu gbo kàkò nyáa fì ní: Yèésù ni Ɔlá-òñu.

⁴ Àa gba ikpá-òfé ña ñhèrò. Ó dji, Mímí-Ɔdáyé#é, ene yèé fú wa ñkpá-òfé ña#á, òkàntso gé ní wà#á. ⁵ Itsé ña gbo wà ñhèrò. Ó dji, Ɔlá-wa, ene yèé àa wà tsitsé#é fú#é, òkàntso gbo gé ní wà#á. ⁶ Kíbí à náa tsitsé ña#á gbo gbà#á, ó wà ñhèrò. Ó dji, Ɔdáyé, ene yèé náa fú wa náamí, tsí àa náa tsitsé ña#á, òkàntso gbo gé ní wà#á. Tsí òñu ní náa tse injé òkálòkà kpo ñnó-ònyà kpo#é. ⁷ Ɔdáyé náa tse tsí à náa rí ní Mímí-è náa wà tsitsé ñnó-kúnukú, tsí náa tse béé, àtsùgbée kó dzé ire fú ònyà kpo ni. ⁸ Ònyà-kà òñu, Mímí-Ɔdáyé náa fúu ní kó wà wíinyè òñu ifèé. Tsí olómírè gbo, Mímí-Ɔdáyé#é ké náa fú òñu gbo, tsí injé yèé wà ní ká mà#á, náa nyáa fì. ⁹ Tsí olómírè gbo#é, Mímí-Ɔdáyé#é náa fú òñu gbo, tsí náa né àkaralé kpàtàkii-kà si ñntá-Ɔdáyé. Tsí olómírè gbo#é, náa fú òñu gbo ní kó wà bɔ àkòrò ña. Mímí-Ɔdáyé òkàntso#é ké ní náa fúne béé#é. ¹⁰ Náa fú olómírè gbo, tsí òñu gbo náa wà tse injé-àwùsi ña. Tsí náa fú olómírè gbo, tsí òñu gbo náa wà gbó afò-Ɔdáyé fì fúne. Tsí náa fú olómírè gbo, tsí òñu gbo náa

dáa mà ní injé yèé à wà fì#é wà ti ñdì-Ɔdáyé nàmí ó wà ti ñbómírè ni. Tsí náa fú olómírè gbo, tsí òñu gbo náa wà wí ilú-òmirè ña. Tsí náa fú olómírè gbo, tsí òñu gbo náa wà gbó ilú-òmirè ña#á fì fúne. ¹¹ Tsí injé yèé ña nyí kpo#é, Mímí-Ɔdáyé òkàntso#é ké ní náa kpe ña fúne kúnukú òñu tèè ñhèrò-kíbí ó wùu gbà#á.

Egbé-Kírísító wà kíbí ara-ònyà ni

¹² Ara-ònyà fee, injé òkàntso ni, tsí ìdì ña wà nára#á lo si ñhèrò. Ìdì ña#á si kpo. Ó dji, ara#á, injé òkàntso ni. Béé ké ní Kírísító gbo wà#á. ¹³ Ó dji, ɔma-lyúqat gbo, ene yèé kò dzé ɔma-lyúqat gbo, arú gbo, ene yèé wà nów-ara-è gbo, àwa kpo#é, à wìwè-Yèésùt fú wa, tsí àa dji ònyà òkàntso gbà ñntá-Mímí-Ɔdáyét òkàntso#é, tsí ó wà kíbí gbà ñntá-Mímí-Ɔdáyé#é, àwa kpo, àa gba omi-éwo-odò òkàntso, tsí mɔ bé ni.

¹⁴ Ó dji fee, kò tsi ìdì òkàntso gé ní wà nára-ònyà#á. Ìdì ña wà nára#á ñhèrò. ¹⁵ Esè kó fì bááyí ní òñu kò wà nára-ònyà. Injé yèé tse#é, òñu kò dzé ɔwó. Náko nyáa wí béé. Ó dji, ìdì-kà-ara#á gé ní ó si dzé si#é. ¹⁶ Tsí etí gbo kó fì ní òñu kò wà nára-ònyà. Injé yèé tse#é, òñu kò dzé odzú. Òñu gbo náko nyáa wí béé. Ó dji, ìdì-kà-ara#á gé ní òñu gbo si dzé si#é. ¹⁷ Ara-ònyà má dzé odzú gé fe, bí à má tse fáà, tsí wà gbówà? Tsí ara#á má dzé etí gbo gé fe, bí à má tse fáà, tsí wà gbómó? ¹⁸ Ó dji, Ɔdáyé mú ìdì kàkà, tsí ñ tó si nára#á si kíbí ó wùu gbà#á ni. ¹⁹ Tsí ó má dzé ní ìdì òkàntso gé ní ara-ònyà dzé#é, kàkò tó dzé ara-ònyà ró né. ²⁰ Ñbèé, ìdì ña wà nára#á ñhèrò. Ó dji, ara#á òñu, òkàntso gé ni.

²¹ Odzú kàkò nyáa fì fú ɔwó ní injé-kà kò tzedzò-òñu-è méedzi. Tsí éwo gbo kàkò nyáa fì fú esè ní injé-kà kò tzedzò-òñu-è méedzi. ²² Kà kàa béé, ìdì kàña wà nára-ònyà, tsí àa náa tsèsère ní à kò né àmí tó ìdì-àtibò ña. Ó dji, àña gbo, à si kpádzú. ²³ Tsí ìdì kàña gbo wà nára#á, à kà mú ña kpe injé-kà tó ìdì-àtibò ña. Ó dji, àa náa si wà tódzú-ña tó béé. Tsí ìdì kàña gbo wà, tsí àa náa rí ibè ña ní kò wà ní ká kí nóòde, tsí àa náa múgírí, tsí wà mú injé bò ñá. ²⁴ Ìdì-ara yèé ña wà, tsí à náa kí nóòde si#é, kò bèrè ní ká mú injé bo àña béé. Ó dji, Ɔdáyé tse ara-ònyà, tsí ìdì yèé à kò wà ñ kpe injé-kà ña#á, ó bu ìdì si fú ña lárè. ²⁵ Ó tse béé, àtsùgbée ara-ònyà kó máa kpe ñikà ñikà ni. Kà kàa béé, ìdì-ara ña#á ká wà tódzú-ara-ña ña. ²⁶ Tsí bí ó dzé ní ìdì-kà-ara#á wà ñhèrè si#é, ìdì-àtibò ña náa wà gbó dídí fúu. Tsí bí ó dzé gbo ní ìdì-kà-ara#á wà gba nyínyè#é, ìdì-àtibò ña gbo kpo náa wà táyè báa.

²⁷ Èñe ní dzé ara-Kírísító#é, tsí ònyà kàkà náànjírí-ñé dzé ìdì kàkà-ara#á. ²⁸ Ñbèé, Ɔdáyé mú ònyà kàña si ñwádzú fú egbé-Kírísító#é si. Náàtsètsè#é, ó mú adzít-sé-Yèésùt ña si. Èkéedzi-è#é, ó mú agbáfò-Ɔdáyé fìt ña tè ñá. Èkéeta-è#é, ó mú akòne ña gbo tè ñá. Náanyi-tiña#á, ene yèé ña náa tse injé-àwùsi ña#á gbo wà. Tsí ene yèé ña náa bɔ àkòrò ña#á gbo wà. Tsí ene yèé ña náa mɔw gbé fúne ña#á gbo wà. Tsí ene yèé ña náa gbé egbé-Kírísító ña#á gbo wà. Tsí ene yèé ña náa wí ilú-òmirè ña#á gbo wà. ²⁹ Fee, àña kpo ní dzé adzít-sé-Yèésù#é? Nàmí àña kpo ní dzé agbáfò-Ɔdáyé fì#é? Kò tsi àña kpo ní dzé akòne#é gbo né? Tsí kò tsi àña kpo

† Ìwè-Màtèwò 26:26-29, Ìwè-Màkò 14:22-25, Ìwè-Lùkà 22:14-20

gbo ní dzé ene yèé náa tse inyé-àwùsi ña#á né? ³⁰ Kò tsi àña kpó gbo ní dzé ene yèé náa bɔ àkǎrǎ ña#á né? Kò tsi àña kpó gbo ní dzé ene yèé náa wí ilú-òmirě ña#á né? Kò tsi àña kpó gbo ní náa gbó ilú-òmirě ña#á fì fúne#é né? ³¹ È múgírí, tsí e wò ní Ɔdáyé kó fú ñé ñkpá-ǎfé yèé ña kpádzú tó béè#é.

Ó dji báàyí#é, màa dji ònà-kà yèé sà láre àtìbò ña#á fú ñé.

Kpólù wà wínyè ti nára-àmúǎ

13 Màa nyáa wà wí ilú-ònyà ña, tsí wà wí ilú-adzít-sé-ǎrǎ ña gbo. Ó dji, bí ó dzé ní ñ kà né àmúǎ fúne, ñ wà kíbí à náa wà kpa ango nàmi à náa wà mú inyé kpa àwò-aqáàqí, tsí náa wà dǎ kúkú béè#é gé ni. ² Màa nyáa wà gbó afi-Ɔdáyé fì, tsí ma ètò òkǎlǎkǎ kpó yèé Ɔdáyé tse dǎkú si#é, tsí ma inyé òkǎlǎkǎ gbo kpó. Màa nyáa né àkaralé kpàtàkì-kà gbo si ñntá-Ɔdáyé tífi bí ñ wínyè, ni kó tse tsí òkè ña kó wà sɔ. Ó dji, bí ó dzé ní ñ kà né àmúǎ fúne, ñ dzé inyé-akpotu ni. ³ Màa nyáa kpé inyé-mi ña kpó bɔwó-olákemà ña. Màa nyáa mú ara-mi gbo fú, tsí n ñ nya akpá. † Ó dji, bí ó dzé ní ñ kà né àmúǎ fúne, èrè-kà kpókpó kò wà ñnè fú mi. ⁴ Ene yèé náa né àmúǎ fúne#é, náa né àtési, tsí náa tsònyà gbo. Kà dzowú-ne gbo. Kà fɔ afi lákú lákú gbo. Kà ké ara-è gbo. ⁵ Ene yèé náa né àmúǎ fúne#é, kà dǎnó múne gbo. Kà wo ti ara-è sǎñú gbo gé. Kà bínó gbo. Kà mú afi-ne si ñnó gbo. ⁶ Ene yèé náa né àmúǎ fúne#é, bí ó rí, tsí à wà tse íbàqí, ayè kà tée gbo. Ó dji, bí ó rí, tsí à wà tse òtít, ayè náa tée. ⁷ Ene yèé náa né àmúǎ fúne#é, náa tóòsù-kó mú inyé òkǎlǎkǎ kpó tɔre. Àkaralé-è kà nyà ñntá-ne gbo láyé. Náa módzú si nòñnà si fúne ñné kpó gbo si gé ni. Bí ó dzé nòkǎlǎkǎ gidi#é, náa gbódzú gbo si gé ni.

⁸ Àmúǎ òñu kò né ikpákú. Afí yèé agbáfí-Ɔdáyé fì ña náa gbó fì#é gbo, ká wí ilú-òmirě ña gbo, afí yèé ña àa mà ti nára-Ɔdáyé#é gbo, àña kpó, arū-ña bókó wáa kú nódzò-kà. ⁹ Inyé yèé tse#é, inyé kpíkpò bò, tsí àa kò mà. Tsí afí yèé agbáfí-Ɔdáyé fì ña gbo wà gbó fì fú wà ña#á bò. ¹⁰ Ó dji, iwèrè-kà bàa, tsí inyé òkǎlǎkǎ kpó náko sà dzálè. Ññwèrè nyènyè#é, inyé yèé kò sà dzálè si ña#á kàkò wà ró. ¹¹ Náàsòkò yèé ñ dzé maqé tsígíqí si#é, afí yèé mà fì ña#á náa dzé afi-maqé, tsí isèrè yèé mà tse ña#á gbo náa dzé isèrè-maqé. Ó dji, kíbí ñ donùgbó#é, ñ kɔ arū-inyé-maqé tsítse dzò. ¹² Nòmbé#é, àa kò wà rírǎ dzálè kérékére wóná. Ó wà kíbí à náa ké awò, tsí wà rí ònyà-kà firifiri ñnè, tsí kà má#á bé ni. Ó dji, náànyiwà yèé bàa#á fee, màa ma Ɔdáyé dzálè kpó kérékére ññrò-kíbí òñu ká-è gbo mà mí#é. ¹³ Báàyí#é, inyé méeta kǎña wà si, tsí àña ní dzé àkaralé òñu ká módzú si nòñnà si má nára-àmúǎ#é. Ó dji, náànjí-àña méeta#á, àmúǎ ní kpàtà lé ñntá-àtìbò ña#á.

Bí è kpérí si, è náa tse inyé, tsí kó né èrè fú ònyà kpó

14 È múgírí, tsí e wà né àmúǎ fúne. Àngbè-inyé yèé ña Mímí-Ɔdáyé fì gbo náa fúne#é kó wà gbé ñé

† *Iwé kǎña òñu fì ní: "Màa nyáa dzé, tsí ké ara-mi gbo fú ní ká dzoná-è."*

kpíkpò, tsí àngbè ti e wà gbó afi-Ɔdáyé fì fúne kó wà gbé ñé lárè. ² Bí ònyà-kà wà wí ilú-òmirě#é, kò wà wí fú ònyà ña. Ɔdáyé ní ó wà wí fú#é. Inyé yèé tse#é, ònyà-kà kpókpó kò wà gbó òkpì-inyé yèé ó wà fì ña#á. Mímí-Ɔdáyé ní wà mówó gbè fúu, tsí ó wà wínyè ti nára-inyé yèé ña òkpì-ña ña gbígbó dǎkú si#é. ³ Ó dji, ene yèé wà gbó afi-Ɔdáyé fì fúne#é òñu náa tse tsí àkaralé-ònyà ña náa ta ogùgù mùlè máa. Tsí náa wà dǎàmí lene, tsí wà tunó fúne gbo. ⁴ Ene yèé wà wí ilú-òmirě#é, àkaralé tònju ká-è gé ní náa ta ogùgù mùlè máa#á. Ó dji, ene yèé wà gbó afi-Ɔdáyé fì fúne#é òñu náa tse tsí àkaralé-ònyà ña négbé-Kírísítò#é náa ta ogùgù mùlè kpó kpāñu. ⁵ Ñ wà wò ní èñe kpó e wà wí ilú-òmirě ña. Ó dji, inyé yèé ñ wà wò fú ñé lárè#é ní dzé ní e wà gbó afi-Ɔdáyé fì fúne#é. Ká gbó afi-Ɔdáyé fì fúne, ó né èrè láre ká wà wí ilú-òmirě. Ni ó dji, bí ó dzé ní ònyà-kà wà gbó ilú-òmirě#é fì fúne, tsí kó tse tsí àkaralé-ònyà ña négbé-Kírísítò#é kó ta ogùgù mùlè máa géqé ni.

⁶ Ñnàbí-mi ña, ká fì ní ñ wá ñdì-ñé báàyí, tsí ñ wà wí ilú-òmirě fú ñé. Bí ñ tse béè fe, ñ wà tse inyé-kà, tsí kó né èrè fú ñé ñnè#é? Táná kó dzé ní inyé yèé ñ tse#é né èrè fú ñé#é, ó wà ní Ɔdáyé kó nya inyé-kà ña ñé nàmi kó tse tsí e ma inyé-kà, nàmi ká gbó afi-è fì fú ñé nàmi e gba èkò-kà ti ñdì-è ni. ⁷ Béè ké ní bí àa ké isàwé-inyé-idzó ña, fèrè nàmi aqurù#é, àa náko rí ní bí onù-ña kò wà dǎ dzi ñndì-ña ña rere#é, à kàkò nyáa ma idzó-iró yèé à wà dzó#é. ⁸ Bí àa ké ikpè gbo#é, bí à fǎ, tsí ó dǎ onù-iró-kà#á, ó wà dzikò fú olí-òkpá ña ní ká ñde, tsí ká kpé ogu dzidze ñnè. Ó dji, bí ikpè#é wà dǎ, tsí onù yèé ó wà fì#é kò má#á, nèé náko kpaqí fú ogu dzidze? ⁹ Béè ké ní ó wà fú èñe gbo#é. Bí è wà wí ilú-òmirě, tsí ònyà-kà kpókpó kò wà gbó ilú#é fe, bí à náko tse fáa, tsí ma inyé yèé è wà fì#é ni? È wà wínyè-akpotu ñnè è nò. ¹⁰ Ilú kpíkpò wà náye gbañgba#á, tsí à náa fì. Tsí ilú kǎkǎ yèé ònyà ña wà fì kpó#é, à né òkpì. ¹¹ Ó dji, bí ñ kò wà gbó ilú yèé à wà fì fú mi#é, ñ dji àledzò fú ene yèé wà fì ilú#é fú mi#é, tsí ene nyènyè gbo dji àledzò fú mi ñnè. ¹² Béè ké ní ó wà fú èñe gbo#é. Ññrò-kíbí ó wà wù ñé tó ní Mímí-Ɔdáyé kó fú ñé ñkpá-ǎfé-è ña#á, è múgírí, tsí e wò ña. Ó dji, è wò ní yèé ña náko tse tsí àkaralé-ònyà ña négbé-Kírísítò#é kó ta ogùgù mùlè#é kó tɔwó-ñé. ¹³ Náàtsùgbée béè#é, bí ònyà-kà wà wí ilú-òmirě#é, ó wà ní ene nyènyè kó wúùre, tsí bere Ɔdáyé ní kó tse tsí òñu kó nyáa wà gbó ilú#é fì.

¹⁴ Bí ó dzé ní ñ wà wúùre, tsí wà wí ilú-òmirě báàyí#é, Mímí-Ɔdáyé ní wà wúùre ñnó-mi#é. Ó dji, isèrè tèmí òñu kò wà tsítse-kà ró. ¹⁵ Bí ó dzé béè fe, bí màa tse fáa ñnè#é? Màa tse tsí Mímí-Ɔdáyé kó wà mówó gbè fú mi, tsí n wà wúùre ti ñnó-mi fú Ɔdáyé, tsí màa wà lo isèrè-mi gbo, tsí wà ñ wúùre fúu. Mímí-Ɔdáyé náko mówó gbè fú mi, tsí màa wà kǎrǎ gbo ti ñnó-mi fú Ɔdáyé, tsí màa wà lo isèrè-mi gbo, tsí wà ñ kǎrǎ fúu. ¹⁶ Ká fì báàyí ní ò wà wúùre, tsí wà ñ dǎkpé fú Ɔdáyé, tsí ilú yèé Mímí-Ɔdáyé mú si nárú féè#é gé ní ò wà ñ dǎkpé#é, tsí ònyà-kà wà bè, tsí wà rétígbè-è. Bí ene nyènyè kò gbó òkpì-inyé yèé ò wà wí#é fee, bí náko nyáa tse fáa, tsí fì ní ètse fú dǎkpé yèé ò wà dǎ fú Ɔdáyé#é ni? ¹⁷ Ñ tée òñu, ò wà dǎkpé fú Ɔdáyé rere ñnè. Ó dji, inyé yèé ò tse

nyèhè#é kò mǎwǎ gbè fúu, tsí àkaralé-è kó wǎlè nǒnà-kǎ kpókpó. ¹⁸ Ñ wà dǎkpé fú Ìdáyé ní èmi ñ wà wí ilú-òmirè ña láre ène kpó. ¹⁹ Ó dǎ, bí ó dzé ní ñ wà náànjírí-ìnbàbí ña si négbé-Kírísítò-kǎ#á, mà wo n wínyè nòhù-afí méerú, tsí ñyà kpó kó gbó òkpì-è, tsí kó dzé èkó fú ene-àtìbò ña gbo. Bí ñ tse béè#é, náa sǎ fú mi láre n wà wínyè tsùu dǎ ñlè gé, tsí kó dzé ní ñhù-òmirè ní ñ wà fí#é.

²⁰ Ìnbàbí-mi ña, è máa wà tsèséré kíbí maqé ña ró. Kíbí ma nǎwǎ kà ma inyé-kǎ ti nára-ìbàdí tsítse#é fee, ène gbo, è wà béè. Ó dǎ, ti nára-iséré tsítse ònu, iséré-onùg-bò kó wà nǎwǎ-ñé. ²¹ À kǎ si ñhùwé-Ìdáyé#é si ní:

“Màa gbà ñhà-ñyà yèè ña wà wí ilú-òmirè ña#á ònu afí yèè ñyà-àledzò ña wà fí#é, tsí ñ wínyè fú ma-Ìsàràyèlìt ña, tsí à kàkò si rētìgbè-mi.” †

²² Ó dǎ, ilú-òmirè wíwí#é fee, inyé nyínyà díre-kǎ ní ó dzé fú ene yèè ña kò gba Yèèsù Kírísítò gbó#é. Kò dzé inyé nyínyà díre-kǎ fú ene yèè gba Yèèsù Kírísítò gbó ña#á ònu. Ó dǎ, bí ñyà-kǎ ònu wà gbó afí-Ìdáyé fí fúne#é, nyèhè ònu dzé inyé nyínyà díre-kǎ fú ene yèè ña gba Yèèsù Kírísítò gbó#é. Kò dzé inyé nyínyà díre-kǎ fú ene yèè kò gba Yèèsù Kírísítò gbó ña#á ònu. ²³ Ká fí ní ene yèè ña kpó wà négbé-Kírísítò#é, à kpé#é si, tsí ña kpó à wà wí ilú-òmirè ña. Tsí ñyà kǎ ña yèè kò wà gbó ilú yèè è wà fí#é nàmi ene yèè ña kò gba Yèèsù Kírísítò gbó#é kǎ ña wò náànjírí-ña. À nákó fí fú ña ní à wà súrú nò.

²⁴ Ó dǎ, bí ó si dzé ní ña kpó, à wà gbó afí-Ìdáyé fí fúne, tsí ñyà-ìrú-béè-kǎ wò náànjírí-ña#á, afí yèè ña nákó wà gbó#é, nákó tse tsí nákó rí mà ní ònu dzàbì-Ìdáyé, tsí Ìdáyé bókò kpédzò bá ònu. ²⁵ Tsí iséré yèè ña ene nyèhè ñ dǎkú si ñnó si#é, Ìdáyé nákó tsí atso nódzú-ña. Tsí nákó kálè, tsí mú erí kálè fú Ìdáyé, tsí sèè, tsí fí ní: Ìdèhè ñi, Ìdáyé wà náànjírí-ña si.

**Ñhùwèrè yèè olí-Yèèsù ña nákó kpé#é si négbé-Kírísítò#é,
inyé ña kó wà lo nékpa nékpa**

²⁶ Ìnbàbí-mi ña, bí àa kó tse fáà ñhèkèè ni? Fee, ñhùwèrè yèè è náa kpé#é si, tsí wà sè Ìdáyé#é, ñyà-kǎ nákó nyáa wà kǎrì, tsí ñyà-kǎ gbo nákó nyáa wà kóne náfí-Ìdáyé, tsí Ìdáyé nákó nyáa ña inyé-kǎ díre fú ñyà-kǎ gbo, tsí ñyà-kǎ gbo nákó nyáa wà wí ilú-òmirè-kǎ, tsí ñyà-kǎ gbo nákó nyáa wà gbó ilú yèè ene nyèhè wà wí#é fí fúne. Ó dǎ, bí è wà tse inyé yèè ña kpó#é, ká tse tsí àkaralé-ñyà ña kó wà ta ogùgù mùlè máa négbé-Kírísítò#é. ²⁷ Tsí bí ó dzé ní à wà wí ilú-òmirè#é, ene yèè ña nákó wà wí ilú#é, ká máa láre ñyà méèdzì nàmi méeta. Ká wà wíi nékpa nékpa. Tsí ñyà-kǎ gbo kó wà, tsí wà gbó ilú#é fí fúne. ²⁸ Tsí bí ñyà-kǎ kò wà, tsí kó gbó ilú#é fí fúne ná, ó wà ní ene nyèhè kó tsikó. Ó dǎ, kó wà wíi ñnó-ara-è fú Ìdáyé. ²⁹ Tsí ene yèè ña gbo nákó wà gbó afí-Ìdáyé fí fúne#é, ká máa láre ñyà méèdzì nàmi méeta. Tsí ene-àtìbò ña ká wà kpa afí ña#á wò ní fee, afí ña#á ti ñdǎ-Ìdáyé idèhèhè? ³⁰ Ó dǎ, bí ó dzé ní Ìdáyé ña inyé-kǎ díre fú ñyà-kǎ gbo#é, ó wà ní ene yèè wà gbó afí-Ìdáyé fí fúne#é kó mú tèè

† Ìwè-Yèsàya 28:11-12 (Esaia 28:11-12)

gbè bè. ³¹ Fee, ène kpó, è nákó nyáa gbó afí-Ìdáyé fí fúne, tsí bí ñyà-kǎ fí tǎ, ni enikéèdzì kó fí tèè, àtsùg-bée ñyà kpó kó gba èkó ti ñnó-è, tsí kó dáami lené gbo. ³² Ene yèè dzé agbáfí-Ìdáyé fí#é nákó nyáa mú ara-è ñhùwèrè yèè ó wà gbó afí#é fí#é. ³³ Inyé yèè tse#é, Ìdáyé wà wò ní àa kó wà tse inyé ña nékpa nékpa ni. Tsí ó wà wò gbo ní àa kó gbé ñtùtùúrò si. Béè ní inyé ña#á wà lo si négbé-Kírísítò ña kpó#é ñhèè.

³⁴ Bí è kpé#é si négbé-Kírísítò, ó wà ní ònu ène ña gbo kó wà tsikó. Inyé yèè tse#é, à kò fú ña nǒnà ní ká wà wínyè. Ó dǎ, kíbí à kǎ si nékpa-ma-Ìyúqàt ña#á, ó wà ní ká wà tse ara-ña bǎlè fúne. ³⁵ Bí à wà wò ní ká ña òkpì-inyé-kǎ fú ña, ká bere òku-ña ña ñlè, tsí ká ña òkpì-è fú ña. Inyé yèè tse#é, ká kpé#é si négbé-Kírísítò, tsí ònu ène kó gba afí, tsí wà wínyè#é, ká lo béè.

³⁶ Fee, è dèdzú ñdǎ-ñé ní afí-Ìdáyé wà ti#éè? Nàmi è dèdzú ène sǎhù gè ní wà gba afí#é ni? ³⁷ Bí ñyà-kǎ wà tsèséré ní ònu dzé agbáfí-Ìdáyé fí nàmi Mími-Ìdáyé wà ñhà-ònu si tó béè#é, ene nyèhè kó rí mà ní inyé yèè ñ wà kó fú ñé ña béè#é ti ñdǎ-Ìlǎ-wa ni. ³⁸ Bí ñyà-kǎ kò ríi mà béè, Ìdáyé gbo kàkó rí ene nyèhè mà. ³⁹ Ìnbàbí-mi ña, kíbí ó dzé béè#é fee, è wà gbó afí-Ìdáyé fí fúne kó wà wù ñé kpíkò láre. Tsí è máa dí ñà fú ñyà ña ní ká máa wí ilú-òmirè ña gbo. ⁴⁰ Ó dǎ, inyé òkǎlòkǎ kpó yèè è nákó wà tse#é, è tseé si ñdǎ-è, tsí kó wà lo nékpa nékpa gbo.

Kírísítò dzí ti náànjírí-òkú ña wá náyé

15 Ìnbàbí-mi ña, ñ wà wo n tédzú afí-kǎ fú ñé rere. Ònu ní dzé ikò díqǎ yèè ñ wáa dzé fú ñé, tsí è gbàá, tsí báa bané gbo si kǎkǎ#é. ² Ikò díqǎ#é wà gbà ñé là bí ó dzé ní kíbí ñ dzé fú ñé#é, ni è gbàá gbó si béè. Bí kò si dzé béè ná, àkaralé-ñé dzé inyé-akpotu ñhèè.

³ Èkó yèè kpádzú, tsí à tse fú èmi ká-mi#é, ñ tsèkó#é fú ñé. Èkó#é ní wà dzé ní: Kírísítò kú náatsùgbé-àbi-wa ña. Béè ní à ti kǎ si ñhùwé-Ìdáyé#é si#é ñhèè. ⁴ Tsí kíbí ó kú#é, à ríi, tsí ó dǎ nódzò-èkéeta-è, tsí ó dzí ti náànjírí-òkú ña wá náyé. Béè ké ní à ti kǎ si ñhùwé-Ìdáyé si#é ñhèè. ⁵ Tsí kíbí ó dzí ti náànjírí-òkú ña gbo wá náyé#é, ó mú ara-è ña Òkúta, tsí mú ara-è ña adzítse-è máàméèdzì ña#á gbo. ⁶ Náanyi-béè#é, ó tó mú ara-è ña atènáanyi-è ña gbo. À lo kíbí ñyà wǎgǎrú lé ñrèwó (500) béè, tsí ó mú ara-è ña náàrikàntso. Ñyà kpíkò náànjírí-ña wà náayè si ró. Ó dǎ, ñyà kǎ ònu ti tsàrisí. ⁷ Náanyi-béè ró#é, ó mú ara-è ña Yákùbù gbo, tsí ó mú ara-è ña adzítse-è ña gbo kpó.

⁸ Tsí kíbí ó mú ara-è ña ña kpó béè tǎ#á, ó wáa mú ara-è ña èmi gbo ñhàntǎ-è. Èmi#é ní kóko wà kíbí ma-àbíkogbó bé náànjírí-ña#á. ⁹ Ñ dzé adzítse-Yèèsù. Ó dǎ, ñ kò tó adzítse-Yèèsù àtìbò ña. Èkò-adzítse-Yèèsù#é gidì kò dzò mí. Inyé yèè tse#é, ñ tsoró bá ñyà ña négbé-Ìdáyé. ¹⁰ Ó dǎ, bí ñ dzé inyé-kǎ si nómbe#é, ore-òfé-Ìdáyé ní tse tsí ñ dzé inyé nyèhè si#é. Tsí ore-òfé yèè Ìdáyé tse fú mi#é, kò dzé inyé-akpotu. Kà kàa béè, ñ múgírí, tsí tsítse láre adzítse-Yèèsù àtìbò ña. Ó dǎ, kò tsi èmi ní tsítse#é. Ore-òfé yèè Ìdáyé tse fú mi#é ní tse tsí ñ nyáa tse béè#é. ¹¹ Ñbéè, bí ó dzé èmi gbo, bí ó dzé

adzítsé-Yèésù àtínbò ña gbo, ikò yèè àa wà dzé#é, òñu#é òñu#é. Tsí òñu ní è gbà gbó#é.

¹² Àa wà dzíkò fúne ní Ɔdáyé dzí Kírísítò ti náàñírí-òkú ña wá náyé. Bí ó lɔ faà, tsí ònya kàña náàñírí-ñé wà fì ní òkú ña kàkó dzí wá náyé ní? ¹³ Bí ó dzé ní òkú ña kàkó dzí wá náyé ná, ni Kírísítò gbo kò dzí ti náàñírí-òkú ña wá náyé òñu#é. ¹⁴ Tsí bí Kírísítò kò dzí ti náàñírí-òkú ña wá náyé#é, ikò yèè àa wà dzé fúne#é dzé inyé-akpotu, tsí kíbí òñu gbo, è gbàá gbó#é, ó dzé inyé-akpotu ní. ¹⁵ Tsí bí ó dzé béè ní ó dzé#é, ni àa nya àyídzá-òqòbò ti nára-Ɔdáyé gbo òñu#é. Bí òkú ña kàkó dzí wá náyé#é, ni Ɔdáyé gbo kò dzí Kírísítò ti náàñírí-òkú ña wá náyé#é. Ó dji, àa si wà nya àyídzá fúne ní Ɔdáyé dzí Kírísítò ti náàñírí-òkú ña wá náyé#é. ¹⁶ Bí ó dzé ní òkú ña kàkó dzí wá náyé#é fee, Kírísítò gbo kò dzí ti náàñírí-òkú ña wá náyé#é òñu#é. ¹⁷ Tsí bí ó dzé ní Kírísítò kò dzí ti náàñírí-òkú ña wá náyé#é, kíbí è gbàá gbó si#é, ó dzé inyé-akpotu ní. Tsí àbi-Ɔdáyé yèè è dze ña gbo#é, Ɔdáyé kò ñ tɔre fú ñé. ¹⁸ Tsí òkpi-è gbo ní wà dzé ní ene yèè gba Kírísítò gbó, tsí kú lɔ si ña#á, à tsèrà òñu#é. ¹⁹ Bí ó dzé ní kíbí àa módzú si nòñà si fú Kírísítò si#é, ni fú ayé yèè bé gé ní ó wà si fú#é, inyé-wa tse ànyínó láre ti ònya òkálòkà kpo.

²⁰ Ó dji, nódtít fee, Ɔdáyé dzí Kírísítò ti náàñírí-òkú ña wá náyé. Òñu ní dzé ònya àtsètsè yèè dzí béè ti náàñírí-òkú ña wá náyé kíbí dzídze àtsètsè yèè à náa ñ rò fú Ɔdáyé#é. ²¹ Ònya-kà ní bá ikú wá, tsí ikú wà kpane#é. Ká dzí ti náàñírí-òkú ña wá náyé gbo#é, ònya-òmiré-kà gbo ní báa wá, tsí à wà dzí ti náàñírí-òkú ña wá náyé#é. ²² Ònya ña kpo wá kú, inyé yèè tse#é, à dji òkàntso bá Àqàmít. Béè ké ní ònya ña kpo yèè Kírísítò náko tse òkàntso bá#á, Ɔdáyé náko fú ña náàyè#é òñu#é. ²³ Ó dji, Ɔdáyé wá fúne náàyè nékpa nékpa ní. Náàtsètsè#é, Ɔdáyé dzí Kírísítò ti náàñírí-òkú ña wá náyé. Èkéèdzì-è#é, òñwèrè yèè Kírísítò#é náko wá#á, náko dzí ene yèè dzé tèè ña#á gbo ti náàñírí-òkú ña wá náyé. ²⁴ Náànyì-béè#é, òñwèrè yèè ayé#é náko tá#á, Kírísítò náko ra ikpá-ibàqí òkálòkà kpo yèè wá#á, tsí náko mú oyé dzídze-è, tsí ñ bɔwó-Ɔdáyé boba-è. ²⁵ Ó dji, ó wà ní Kírísítò#é kó wà dzoyè títi Ɔdáyé kó mú òtè-è ña tsálè, tsí kó mú esè lé òntá-ña. ²⁶ Tsí òtè yèè náko ra káànyì#é ní dzé ikú#é. ²⁷ À kɔ si òñwé-Ɔdáyé si ní: “Ɔdáyé mú inyé òkálòkà kpo, tsí ñ bɔwó-è.” †† Kíbí à fì ní inyé òkálòkà kpo#é, ó wà ní ká gbó òkpi-è ní Ɔdáyé òñu kò wà òñu. Ɔdáyé ní mú inyé òkálòkà kpo, tsí ñ bɔwó-Kírísítò#é. ²⁸ Òñwèrè yèè Ɔdáyé náko mú inyé òkálòkà kpo bɔwó-Kírísítò Ɔma bíbì-è béè#é, ɔma#á gbo náko tɛ ara-è bɔlè fú Ɔdáyé, ene yèè mú inyé òkálòkà kpo bɔwó-è#é, àtsùgbée Ɔdáyé kó wà dzoyè si òntá-inyé òkálòkà kpo òñu-òkálòkà kpo.

²⁹ Bí ó dzé ní afì yèè ñ wà fì ña#á kò dzé òtít fee, kí tse tsí ònya kàña òñu náa wà wìwè-Yèésùt si nárū-òkú ña ní? † Bí òkú ña kàkó dzí wá náyé#é, ni kíbí à wà wìwè-Yèésùt si nárū-òkú ña#á, à wà tse inyé-akpotu òñu#é

ò. ³⁰ Tsí àwa ká-wa gidì fe, kí tse tsí àa kɔ ara-wa dzò si fú àtsubi nódzó kódzó ní? ³¹ Ìnàbí-mi ña, nódzó kódzó#é, mà mú ikú-mi tà si gé ni. Ìdèndè#é, òñrò-kíbí ñ wà mú ñé nya akpá#á, ñ wà fì ní òtít ní. Yèésù Kírísítò Ɔlá-wa ní tse tsí ñ wà mú ñé nya akpá#á. ³² Ìdzà yèè ñ dzà tútútú òñlù-Èfésì#é, náa fì ní erā-kóko ña ní ñ dzà bá#á ni. Tsí bí ó dzé ní òñsèrè-ònya ní ñ ñ dzídza nyèñè#é, èrè mèè wà òñu fú mi? Tsí bí ó dzé gbo ní òkú ña kàkó dzí wá náyé#é fe, àa kó tédzú wà tse kíbí òwe yèè à kpa si òñwé-Ɔdáyé#é ò. À ní: “Àa kó wà dze, tsí wà mɔ, inyé yèè tse#é, òla, àa náko kú.” ††† È máa rú ara-ñé. “Ɔhá kòhá díqá fee, náa bàdzé ilò-ire.” †††† È sè wá nòñya. È mú òbàqí tsítse, tsí e ñ té. Inyé yèè tse#é, ònya kàña náàñírí-ñé kò ma Ɔdáyé. Ñ tó wà fì ní ró ní anò tɛñe ká-ñé ni.

Bí òkú ña dzí wá náyé fee, bí à náko wà gbà faà?

³⁵ Ó dji, ònya-kà náko nyáa bèrè ní bí òkú ña náko dzí wá náyé#é gbà faà? Tsí bí à dzí wá fe, bí ara-ña náko wà gbà faà? ³⁶ Rí ònya-éwo kò sí fú yèè gé! Ñ dèdzú ná mú ɔma-dzídze ɔma òkàntso gbè, tsí tǎná kó wù, tsí la ewé#é, ɔma-dzídze yèè ò gbè#é wà ní kó dzirà ni ne. ³⁷ Tsí ɔma-dzídze yèè ò gbè#é, bí ó dzé ɔma-bàfó nàmí ɔma-dzídze-òmiré-kà#á, kà dzɔ yèè bókó wáa wù, tsí la ewé#é. ³⁸ Tsí Ɔdáyé náa mú ara-ìró yèè wù#é, tsí ñ bo ɔma-dzídze#é. Tsí ɔma-dzídze òkálòkà kpo né ara tònju ká-è.

³⁹ Tsí ara-inyé-àwáayè ña kpo#é, à wà òñrò-òñu si ní. Ara-ònya ña dzé ara-ìró-kà, tsí ara-erā ña gbo dzé ara-ìró-kà. Ara-eye ña gbo dzé ara-ìró-kà, tsí ara-edzā ña gbo dzé ara-ìró-kà. ⁴⁰ Tsí ara ña gbo wà òñgberí, tsí ara ña gbo wà òñtalè bí. Tsí ara yèè wà òñgberí ña#á, àfèñú-ña gbà òñkà fú àfèñú ti òtalè bí ña. ⁴¹ Àfèñú-òdzúurɔ wà òñrò-kà, tsí àfèñú-òtsùkpá gbo wà òñrò-kà. Àfèñú-àràwo ña gbo wà òñrò-kà, tsí àfèñú-àràwo-kà náa gbà òñkà fú àfèñú-àràwo-òmiré.

⁴² Béè ké ní náko lɔ fú òkú ña gbo òñwèrè yèè à náko dzí wá náyé#é òñu#é. Ara-ònya dzé inyé kúkú kíbí ɔma-dzídze yèè à ñ gbè, tsí náa dzirà béè#é ni. Ó dji, ara-ònya yèè ña Ɔdáyé náko dzí ti náàñírí-òkú ña wá náyé#é, à kàkó dzirà láyé. ⁴³ Bí à mú ara, tsí ñ gbè#é, kà dzé inyé-kà kpo#é, tsí kà né àmí gbo. Ó dji, bí Ɔdáyé dzii ti náàñírí-òkú ña wá náyé#é, náko né iyì, tsí nékpa gbo. ⁴⁴ Ara yèè à náa ñ gbè#é, ó dzé ara kíbí ara-ònya kpo gé ni. Ó dji, ara yèè Ɔdáyé náa dzí ti náàñírí-òkú ña wá náyé#é, Mímí-Ɔdáyé† náa fúu náayè. Tsí bí ó dzé ní ara-ìró yèè wà kíbí ara-ònya kpo#é wá#á, ara yèè Mímí-Ɔdáyé náa fú náayè#é gbo wà. ⁴⁵ Ó dji, à kɔ si òñwé-Ɔdáyé si ní: “Àqàmít, ònya àtsètsè yèè Ɔdáyé qá#á, ó dji ònya-àwáayè.” ††† Tsí Àqàmí, ònya òkálòkà#é òñu, àyè-Mímí-Ɔdáyé wà nówó-è si, tsí ó wà fúne. ⁴⁶ Ene yèè tsètsè wá#á, kò tsi ene yèè àyè-Mímí-Ɔdáyé wà nówó-è si#é ni. Ó dji, ene yèè dzé ònya-òtalè bí#é ní tsètsè wá#á. Tsí náànyì-béè#é, ene yèè àyè-Mímí-Ɔdáyé wà nówó-è si#é, òñu gbo wá. ⁴⁷ Ònya àtsètsè#é, ilè ní Ɔdáyé ké, tsí ñ

† À náko nyáa rí afì yèè bé ña òñwé-Orí ña 110:1 (Psaumes 110:1). †† Ìwé-Orí ña 8:7 (Psaumes 8:7) †† Afì-ká wìwè-Yèésùt si nárū-òkú ña yèè bé#é, òkpi-è kò má rere, tsí egbè-Kírísítò gbo kà tse inyé-ìró-béè.

†† Ìwé-Yèsàya 22:13 (Esaie 22:13) †† Afì yèè bé#é dzé onj-afì-kà yèè àmùrò-ene-Gèrèki ña-kà náa ñ kà si nórí#é ni. À náa kpèè ní Mènanqèrè. ††† Ìwé-Ìkpinkpilè-ayé 2:7 (Genèse 2:7)

maá#á. Tsí ó wà fú ilè si ni. Ó òjì, ònyà-èkèèdzì#é òñu, nòrò ní ó ti#é. ⁴⁸ Tsí ene yèè ña kpo Ìdáyé mú ilè má#á, à wà kíbì ònyà àtsètsè yèè ó mú ilè ma#á. Bèè ké ní ene yèè ña gbo kpo dzé ti òrò si#é, àña gbo, à wà kíbì ene yèè ti nòrò#é ònèè. ⁴⁹ Báàyí#é, àa ké iwànwà-Ádàmì, ene yèè Ìdáyé mú ilè, tsí n ma#á. Bèè ké ní náànyiwà yèè bàa#á, àa náko ké iwànwà-Kírísìtò, ene yèè ti nòrò gbo#é ònèè.

⁵⁰ Ìnàbí-mi ña, ò wà fìw fú ñé ní fee, inyé yèè dzé ara, tsí dzé ti italè bí#é kàkò nyáa wò lo òbí Ìdáyé wà dzoyè#é. Tsí inyé yèè dzé inyé dzídzirà#á gbo kàkò nyáa dzé inyé yèè kàkò dzirà#á láyé. ⁵¹ È fú, tsí n nya inyé-kà yèè Ìdáyé n dúkù si#é òfíre fú ñé. Inyé#é ní wà dzé ní fee, kò tsi àwa kpo ní bòkò kú#é. Ó òjì, Ìdáyé náko kparc iwànwà-àwa kpo. ⁵² Afì yèè ò wà fìw bè#é, náko dzé kíbì à nàa kpadzù tsím bè gé#é ni. Nñwèrè nyèñè ò ikpè-Ìdáyé náko òfì ní wòdzò-itàntá#á tó#é. Ó òjì, ikpè#é náko òfì bèè òfèhò, tsí òkù ña náko dzì wá náyé, tsí ká gba ara yèè kàkò dzirà láyé#é. Tsí àwa òñu, Ìdáyé náko kparc iwànwà-wa. ⁵³ Ó òjì fee, inyé yèè dzé inyé dzídzirà#á wà ní kò kparò, tsí kò òjì inyé yèè kàkò dzirà láyé#é, tsí inyé yèè dzé inyé kúkù#é gbo kò kparò, tsí kò gbé náàyè si tífì lo náàritá. ⁵⁴ Tsí nñwèrè yèè inyé ña#á náko lo bèè, tsí inyé yèè dzé inyé dzídzirà#á náko kparò, tsí òjì inyé yèè kàkò dzirà láyé#é, tsí inyé yèè dzé inyé kúkù gbo#é náko kparò, tsí kò gbé náàyè si tífì lo náàritá#á, náko lo kíbì à ti kò si nñwè-Ìdáyé si gbà#á. À kò si ní: "Ikú òñu, ó dèrèdè mulè. Ìdáyé dzàdzàbò-è." ¹⁵⁵ À tó kò si nñwè-Ìdáyé si ró ní:

"Ikú! Àdzàbò yèè ò dzé#é fàà?" ††

Oró yèè ò né, tsí nàa n kpane#é gbo fàà?" ††

⁵⁶ Oró yèè wà nówò-ikú, tsí nàa n kpane#é ní dzé àbì#é. Tsí àbì#é, ekpa-Mòsèt ní wà fú òñu gbo ñkpa#á. ⁵⁷ Ó òjì, òkpé kòkpé ni ti Ìdáyé ni, inyé yèè tse#é, ó gbà òntà-Yèèsù Kírísìtò Ìlá-wa, tsí tse tsí àa dzàdzàbò-ikú òñu àbì gbo.

⁵⁸ Ìnàbí ña, àrínódzù-mi ña, kíbì inyé ña#á wà bèè#é fee, è kpara gírì, tsí e dzokò rìgírìgì si náàrì mì dzìgì. È mú àmí-ñé kpo, tsí e wà n tsitsé-Ìlá-wa làkòò làkòò gé. È tse bèè, inyé yèè tse#é, kíbì è múgírì si, tsí wà tsitsé-Ìlá-wa#á, kàkò dzé inyé-akpotu fú ñé láyé.

Kpólù wà fì afì-òyà yèè à náko tse lo fú olí-Yèèsù ña nYèrúsàlèmi#é

16 Báàyí#é, òyà-owó yèè ò kperí fú ñé ní èñe kò tse, tsí ká kperí-è lo fú ene yèè ña dzé ti Ìdáyé nYèrúsàlèmi#é fee, ò òfíre kíbì egbé-Kírísìtò yèè ña wà nère-Gàlàtì#é náko tseé gbà#á fú ña. Èñe gbo, è fa ekpa-ña. ² Nòdzòsè kàkà#á, owó yèè kúnukú rí#é, kò wà nya ìmarù-kà ònè si nìikà si òfì-ara-è si. Nòbèè, kàkò bèrè ní e òfìro si, tsí wà wò ní n wá tãná e kperí owó ña#á. ³ Nñwèrè nyèñè#é, è náko ti tsã ònyà kãña si, tsí bí ò wáa tó òfì-ñé ná, màa tse iwé-kà, tsí iwé#é náko ña àyídzá ní à bè ña làkòò ni. Tsí à náko ké òyà yèè è

† Ìwé-Yèsáyà 25:8 (Esaie 25:8) †† Ìwé-Hòsèyà 13:14 (Osée 13:14)

tse#é lo fú olí-Yèèsù ña nYèrúsàlèmi. ⁴ Tsí bí ó si bèrè ní èmi gbo n lo ná, èmi-ña méèdzì, àa kò dzò lo.

Kpólù wà fì afì-ètò-è ña

⁵ Màa gbà òlè-Màkèdóniyà tãná n wáa tó òfì-ñé. Èè, òbè ní màa gbà#á. ⁶ Bí ò wá, màa gbé òfì-ñé fú iwèrè-òfè-kà, tsí bóyá gíqì#é, màa gbé tífì iwèrè-òdzò-awu náko wá lo. Nòbèè, è náko nyáa mówò gbé fú mi, tsí òbí ò wá làkòò#é, n nyáa rē ònà#á kàa tó bè. ⁷ Inyé yèè tse#é, ò kò wò ní kò dzé ní n tó ò kò sò gé, tsí n sè nyí kpaqà. Ó òjì, bí Ìlá-wa dzé, màa wáa gbé òfì-ñé fú iwèrè-òfè-kà. ⁸ Màa gbé òhìlú-Èfèsì òbíbé si tífì fú wòdzò-Dzídze titò†. ⁹ Inyé yèè tse#é, ònà-kà tsí si fú mi òbíbé tó bèè fú itsé yèè ò wà tse#é. Ó òjì, òtè yèè wà nyà mí kãdzù ña#á si dèrè.

¹⁰ Bí Tímòté wáa tó òfì-ñé#é, è nàa gbàá rere, àtsùg-bée kò máa kí sídzò sídzò. Ó wà tsitsé-Ìlá-wa kíbì èmi gbo ò wà tse#é ni. ¹¹ Ònyà-kà kpo kpo kò máa múu kpe kí ña ònèè. È nàa mówò gbé fúu, tsí kò rē ònà sè bò wá òfì-mi òtútùùrò. Ò wà òfìro dèè òñu enikèèdzì-è ña.

¹² Ìnàbí-wa Àkpòlòsì òñu#é, ò dǎàmí lée kípò ní kò wá òfì-ñé òñu ònàbí-àtìbò ña. Ó òjì, kò wùú ní kò wá bààyí. Bí ó rí ayè gé ná, náko wá.

Kpólù wà dǎàmí le ña, tsí wà kí ña nókù-itàntá ña gbo

¹³ Ó òjì, è nàa gbé nódzùfò si, tsí àkaralé-ñé gbo kò ta ogùgù mùlè kpo kpañu si. È nàa wà tse ako gbo, tsí e le gbòjùgbòjù nòdáyé sítsè gbo si. ¹⁴ Tsí inyé òkálòkà kpo yèè è náko wà tse#é, è tseé òñu àmúqò.

¹⁵ Ìnàbí-mi ña, ò wà bere inyé-kà ti òfì-ñé ró. È ma Sètèfàná † òñu ene-kpáfe-è ña méèdzì nò. Àña ní tsètsè gba Kírísìtò gbò kélékélé nère-Àkáyà, tsí mú ara-ña bò òfìtsé fú ene yèè ña dzé ti Ìdáyé gbo#é. ¹⁶ Ò wà wò ní e te ara-ñé bòlè fú ònyà-ìrò-nyèñè ña òñu ònyà kpo yèè wà múgírì, tsí wà tsitsé bá ña gbo#é. ¹⁷ Ó té mi náyé gbo ní Sètèfàná òñu Fòtùnátù má nára-Akayikú gbo, à wá, tsí wáa kpalèwò mí. Inyé yèè tse#é, à kparc arù-ñé òfì-mi. ¹⁸ Ó òjì, kíbì à wá bèè#é, à mú inò-mi tó òfì-kíbì à mú inò tiné gbo tó#é. Ònyà-ìrò nyèñè ña#á, ó wà ní e wà bu òfì si fú ña.

¹⁹ Ene yèè wà négbé-Kírísìtò ña òlè-Àsìyà#á wà kí ñé. Àkìlà òñu aya-è Kpìsìlà méèdzì gbo má nára-egbé-Kírísìtò yèè nàa kpaqé òlè-ña#á gbo, à wà gbà òntà-Ìlá-wa, tsí wà kí ñé tó bèè. ²⁰ Ìnàbí ña, olí-Yèèsù yèè ña gbo wà bí kpo#é wà kí ñé. È nàa kí ara-ñé ña nókù-àmúqò nékpa nékpa kpo. ²¹ Èmi, Kpólù, ò wà kí ñé kpo. Okù yèè bè#é, èmi ká-mi Kpólù ní mú wò-ara-mi, tsí n kò#é. ²² Bí ònyà-kà kò né àmúqò fú Ìlá-wa, èhée fú ene nyèñè. Ìlá-wa bàa! †²³ Yèèsù Ìlá-wa kò tse ore-òfé fú ñé. ²⁴ Fee, ò né àmúqò fú èñe kpo yèè Yèèsù Kírísìtò tse òkàntso bá si#é.

† È kàa kã Ìwé-àtsètsè fú ene-Kòrìntì ña 1:16. †† "Ìlá-wa bàa" yèè à fì si òbíbé#é, Kpólù kò òhìlú-oma-Ìyùqà ña ní: "Màrànatà."

2 Kòrìntì ña

Ìwé-èkéèd̀zi fú ενε-Kòrìnti ña#á nyínyà d̀íre

Ñnhwèrè yèè Kpólù tse ìwé-àtsètsè ló fú egbé-Kírísítò yèè wà ñh̀lù-Kòrìnti#é, ó wà ñh̀lù-Èfésì si ni. Ó tse ètò si ní òñu nákó ló káà kpalewo egbé#é gbà méèd̀zi. Ó d̀i náànyiwà#á, ó wáa kparó isèrè#é, tsí ó ní òñu nákó ló káà kpalewò ñá àrikàntso gé ni. Kíbì ó f̀ bée gé#é, òtè-è yèè ña wà négbé#é wà f̀ ní à kàkó nyáa né àkaralé si ñh̀tá-è. Ó d̀i, owó yèè àña fú, tsí à kpadí ní ká ñ ló fú adziyàkú yèè ña wà négbé-Kírísítò ti Yèrúsàlémì#é, Kpólù bàkó ñ b́ náàkpò-ara-è ni. Náàtsùgbée bée#é, Kpólù nyá húù ló ñKòrìnti, tsí b̀. Tsí lílò yèè ó ló bée#é, idì-è tè. Kíbì Kpólù b̀ ló káà tó ñh̀lù-Èfésì#é, ó tse ìwé-kà ló fú olí-Yèésù-Kòrìnti ña. Tsí Títò ní ó ké iwé#é fú, tsí ó ñ ló fú ña#á. Ìwé nyèñè#é, àa kò ríi ñÑwé-òd̀áyé#é. Náànyiwà#á, Títò wáa b̀ wá, tsí dzíkò-ire ña ti nára-olí-Yèésù-Kòrìnti ña fú Kpólù. Tsí Kpólù tse ìwé yèè bé ñh̀kèé ló fú ña.

Ñnó-iwé yèè bée#é, ti néwo-kà títi ló néwo méedze#é, Kpólù nya òkpi-ìñé yèè tse tsí ò kparó ètò-è#é. Ó f̀ ñé yèè tse gbo, tsí ó wà wínyè nòñu-ako fú ενε-Kòrìnti ña#á. Tsí kíbì ikò-ire yèè ó gb̀ ti nára-ñá#á mú ayè téé tó gbà#á, ó f̀ òñu gbo. Ti néwo méedzo ló néwo méésá#á, ó wà d̀ámí le ñá ní ká tsòyà#á tá, tsí ká ñ ló fú egbé-Kírísítò ti Yèrúsàlémì#é t́aná òñu kó wá ñdì-ñá. Ti néwo maá títi ló néwo máàméeta#á, ó wà d̀ù fú itsé-è ní adzítse-Yèésù òtít ní òñu dzé#é, tsí iréré-òñu ña wà nyáa d̀íre. Tsí ó wà kárá ña gbo si ní òñu bàa ñdì-ñá. Ó d̀i, ká wà kpadí si.

1 Èmi, Kpólù òñu inàbí-wa Timòté, àwa ní wà tse ìwé yèè bé fú ñé#é. Adzítse-Yèésùt Kírísítò ní ñ dzé#é, ñé yèè tse#é, ó dzòdzú-òd̀áyé, tsí ó tsà mí ni. Àa dzó wà kí èñe, òma-egbé-òd̀áyé yèè ña wà ñh̀lù-Kòrìnti#é òñu ενε yèè ña kpó dzé ti òd̀áyé, tsí wà nère-Àkáyà#á kpó#é. ² òd̀áyé Boba-wa òñu Yèésùt Kírísítòt Òlá-wa méèd̀zi ká tse ore-òfè fú ñé, tsí ká fú ñé ñtútùùrò gbo.

òd̀áyé náa d̀ámí le ενε yèè wà ñh̀réré si#é

³ Kùsèè fú òd̀áyé, ενε yèè dzé Boba-Yèésù Kírísítò Òlá-wa gbo#é. Ó dzé Boba yèè náa rí ànyínó fúne#é, tsí dzé òd̀áyé yèè náa d̀ámí le wá ñnó-ìñé òkàlòkà gbo kpó#é. ⁴ Òñu ní náa d̀ámí le wá ñnó-iréré-wa ña kpó#é. Náa tse bée, àtsùgbée àwa gbo, àa kó nyáa d̀ámí le ενε yèè ña gbo wà ñh̀réré ña si ñh̀rò-òfè#é. Bì ònyà-kà wà réré, àa nákó nyáa d̀ámí leé ñh̀rò-kíbì òd̀áyé náa d̀ámí le àwa gbo gbà#á. ⁵ Ó d̀i fee, ñh̀rò-kíbì àwa gbo, àa wà réré náàtsùgbé-Kírísítò tó gbà#á, bée ké ní òd̀áyé gbo wà gbà ñh̀tá-è, tsí wà d̀ámí le wá tó#é ñh̀nè. ⁶ Bì ó dzé ní àa wà réré#é, àtsùgbée àa kó nyáa d̀ámí le ñé, tsí e rí òlá gbo ni. Tsí bí òd̀áyé wà d̀ámí le wá#á, àtsùgbée àa kó nyáa d̀ámí le èñe gbo ni. Tsí àmí yèè àa nákó d̀á le ñé#é nákó tse tsí èñe gbo è nákó gbòdzú si kányi si, tsí wà ñh̀réré ña#á si ñh̀rò-kíbì àwa gbo àa wà ñña si#é. ⁷ Ñbèè, àa né àkaralé si ñh̀tá-ñé si, ñé yèè tse#é, àa mà si ní kíbì ó dzé ní è wà réré kíbì àwa gbo#é, òd̀áyé wà d̀ámí le ñé ñh̀rò-kíbì ó wà d̀ámí le àwa gbo#é ni. ⁸ Fee, inàbí-mi ña, iréré yèè àa réré ñlè-Asiyà#á, àa kàkó kò àrimáa f̀ fú ñé. Iréré#é kpa wá nárù méré-méré, ó láre ògòrò fú wa títi ayé#é gidì sù wa kpó. ⁹ Èè, àa dzé ñnó-àwa ká-wa ní ikú d̀i ikú-wa ni. Ó d̀i, ñé ña#á ló bée, àtsùgbée àa kó máa

karalé si ñh̀tá-àwa ká-wa, àa kó karalé si ñh̀tá-òd̀áyé, ενε yèè náa dzí òkú ña wá náyé#é ni. ¹⁰ Òñu ní kpò wá ñde nárù-ìrò-ikú yèè bée#é. Tsí òñu ké ní nákó kpò wá ñde nárù-è ró#é. Èè, àa módzú si nòñà si fúu ní nákó wá kpò wá ñde nárù-è bée làkòò làkòò gé ni. ¹¹ Tsí èñe ká-ñé gbo è nákó wá m̀wó gbè fú wa gbà ñh̀tá-ire wúwú. Bì è wà tse bée, òd̀áyé nákó gba ñre yèè ònyà kpíkpò wá wú fú wa#á, tsí nákó tse ore fú wa, tsí ònyà kpíkpò gbo nákó d̀ákpé fúu fú wa.

Kpólù ś òdzò-òná yèè ó bàkó ló#é ló

¹² Nótító#é, ñé yèè àa wà ñ nya akpá#á ní wá dzé ní àa mà si ñnó-ara-wa rere ní kíbì àa gbé náyé#é gbà#á, tsí yèè yó#é, kíbì àa gbé bá ñé#é, àa f̀ òtít, tsí àa kò mú ñé-kà d̀úku ònyà-kà gbo. Tsí ñdì-òd̀áyé ní ñé nyèñè ti é. Ore-òfè-òd̀áyé ní àa ñ gbé ara-wa#á, kò tsi ifèé-ònyà ni. ¹³⁻¹⁴ Fee, ñé yèè ña àa f̀ si ñh̀wé yèè àa tse wá fú ñé ña#á, kò tsi ànyì-af̀ ni. ñé yèè è náa kà ñnó-iwé ña#á, tsí gb̀ òkpi-è#é, òñu#é gé ñh̀nè. ñé-kà wà, tsí è wà gb̀ òkpi-è odé báàyí gé ni. Ó d̀i, ñ karalé ní è nákó wáa gb̀ òkpi-è dzálè kpó. Tsí ñé#é ní wá dzé ní nòdzó yèè Yèésù Òlá-wa nákó wá#á, è nákó nyáa mú wa, tsí ñ nya akpá kíbì àwa gbo, àa nákó nyáa mú ñé, tsí ñ nya akpá#á.

¹⁵ Ñ ti karalé si bée. Ñh̀nè ní ñ wà wò ní n gbà ñdì-ñé náàtsètsè#é, àtsùgbée n mú ayè té ñé gbà méèd̀zi.

¹⁶ Fee, ñ tse ètò#é si ní bí ñ wá làkòò ñlè-Màkèd̀óniyà, ni n yà gbà ñdì-ñé. Tsí bí ñ sè kpadà ni n yà gbà ñdì-ñé ró, tsí e m̀wó gbè fú mi, tsí n ló nère-Yùdèyà ñh̀kèé.

¹⁷ Tsí bí ñ f̀ bée, tsí ñ kò nyáa wá bée ró fe, ni ñ tse ñé-madé ñh̀nèè? Nàmí è d̀édzú ètò-mi yèè mà tse ña#á, isèrè ti ònyà ní màa ñ tse ñá, tsi èmi ñlèkàntso#é bí ñ f̀ ní èè tá, ni n f̀ ní òò ròò? ¹⁸ Kíbì ó dzé ní òd̀áyé kà

tsòdòbò#é, èmi gbo ò kà tsòdòbò. Iné yèè àa fò fú ñé#é kò dzé ɛɛ tá, tsí dzé òò ró. ¹⁹ Iné yèè tse#é, Yèèsù Kírísítò ɔma bíbí-ḶḶáyé yèè Silási òṅu Tímòté má nára-èmi ká-èmi gbo, àa dzíkò ti nára-è fú ñé#é, Yèèsù#é kò tsi ɛɛ òṅu òò ni. ɛɛ gé ní ó dzé#é. ²⁰ Fee, ñntá-è ní ḶḶáyé náa gbà, tsí sã àlé òkãlòkã yèè ó ta#á. Nèè, ñntá-Yèèsù Kírísítò ní àa náa gbà, tsí fò ní ètse, tsí ñ nye ḶḶáyé#é. ²¹ Ó dji, ḶḶáyé òṅu ká-è ní wà dǎàmí le àwa-ñé mèédzi ñnó-kíbi Kírísítò tse òkãntso bá wa si#é. ḶḶáyé#é kè ní tsã wá, ²² tsí dǎsèdzè-wa gbo#é. Ó mú Mímí-è gbo, tsí ñ si ñnó-wa. Tsí Mímí-è#é ní dzé akpàlà-àtsètsè-ìñé-ire yèè ña ó kpađí si fú wa#á.

²³ Èmi òṅu, ḶḶáyé wà rí mi. Ó ma inó-mi. Ñ kò wò ní n kã odzudzu fú ñé, ñnè ní ñ kò sè gbà wá ñKòrìnti ró#é. ²⁴ Tsí kò tsi ní àa wà mú ñé ñkpá ní iné yèè bé ní ó wà ní e gbà gbó#é ni, iné yèè tse#é, àkaralé-ñé ta ogùgù mùlè si kpāṅu. Ó dji fee, àa wà ñtsé tsítse si fú ñé, àt-sùgbée ayè kó wà té ñé.

2 Nèè#é, ñ lo ñnsèrè, tsí ñ fò ní ñ kàkò sè gbà wá ñđi-ñé ró, tsí n wáa mú ara kú ñé nólàankèédzi-è. ² Fee, bí ó dzé ní ñ mú ara kú ñé, nèè nákò mú ayè té mi ró ná, tsí kò tsi èñe#é kè? ³ Iné yèè tse tsí ñ fò bée si ñnèwé yèè ñ tse wá fú ñé nyèñé#é ní dzé ní ñ kò wà wò ní n wáa tó ñđi-ñé tá, tsí ene yèè ña gidí má mú ayè té mi#é, ká wáa mú ara kú mi. Ñ karalé si ñntá-ñé ní bí ayè wà té mi, náa dzé ayè títé fú èñe gbo kpó. ⁴ Ñnèwèrè yèè ñ tse iwé nyèñé wá fú ñé#é, ñ wà gbó díqđ tó bée, onṅ-èqđ-mi bàkò ká, tsí inyókú gbo wà lo nódzú-mi bàràà ni. Ó dji fee, ñ kò tse iwé#é, tsí n ñ mú ara kú ñé. Kà kàa bée, ñ tseé wá fú ñé, tsí kíbí ñ né àmúqđ fú ñé tó gbà#á, e ríi mà ni.

Ène yèè tse ìbàđí#é, è ñ tɔre fúu

⁵ Bí ònyà-kã bá ara kúkú wá#á, kò tsi èmi ní ó mú ara kú#é. Èñe kpó ni. Námí bí ó góró#é, tsí kó máa dzé ní ñ sègú si ñnè#é, ó mú ara kú ònyà kpíkpò náàñírí-ñé ni. ⁶ Tsí ñrò-ònyà nyèñé#é, etí yèè ònyà kpíkpò náàñírí-ñé fà fúu#é, ó sã bée. ⁷ Ñnè ní bàáyí#é, kà kàa e fetí fúu ró#é, è ñ tɔre fúu, tsí e dǎàmí leé, àtsùgbée ara kó máa kúu kadzá. ⁸ Nèè, ñ wà dǎàmí le ñé ní e nyà díre fúu ní è né àmúqđ fúu idèñdè. ⁹ Táná n tse iwé nyèñé wá fú ñé#é, ñ né ñsèrè-kã gbo. ḶḶáyé ní wà dzé ní ñ wà wò ní n tse àdǎwò-kã fú ñé, tsí n rí káyí ní fee, è wà gbóólú fú mi rereè. ¹⁰ Bí ònyà-kã tse kò sã, tsí è ñ tɔre fúu, èmi gbo ñ ñ tɔre fú ene nyèñé. Tsí bí ó dzé ní ñ mú ìbàđí-kã, tsí ñ tɔre fúne#é, àtsùgbée tiné ni ñntsođzú-Kírísítò, tsí ñ ti ñ tɔre fú ene nyèñé gbo ná. ¹¹ Ñ tse bée, àtsùgbée àa kó máa dzé fú Ètsù†, tsí kó rú wa, iné yèè tse#é, kò dzé ní àwa ká-wa àa kò ma iné yèè wà ñnsèrè si fúu#é.

Kpólú wà dǎhñṅù ñhílú-Tòràsi

¹² Ñ lo ñhílú-Tòràsi, tsí n káa dzíkò díqđ ti nára-Kírísítò. Tsí kíbí ñ lo káa tó#é, ñ rí ní ɔlá-wa ti tsí ònà si fú mi fú itsé#é tsítse. ¹³ Ó dji, ñ wà ñhñṅù díqđ si, iné yèè tse#é, ñ kò rí inábí-mi Títò bè. Nèè, ñ kãrã ene-ìlú-Tòràsi ña, tsí ñ ñde bè, tsí dzi nòñnà-ìlè-Màkèdóniyà.

Àdzàbò wà ñđi-Kírísítò

¹⁴ Ó dji, ɔkpé kókpé ni ti ḶḶáyé ni. Nódzú kódzú náa wà gbé wa tè náanyi-Kírísítò wèwèwè, àtsùgbé-àdzàbò yèè Kírísítò dze#é. Náa lò wá gbo, tsí ñ tse tsí èsi-Kírísítò kò bà ñnrò-kíbi àdǎ rúrú fírífírí náa gba idíkíđi si kpó bé#é ni. ¹⁵ Fee, àa wà kíbí àdǎ rúrú fírífírí-kã bé ni, tsí rúrú-wa#á wà dzíkò-Kírísítò, tsí wà nye ḶḶáyé. Ène yèè ḶḶáyé wà gbà là ña#á wà gbó rúrú-wa, ene yèè ña wà nòñnà-èrà làkòò si#é gbo wà gbó rúrú-wa. ¹⁶ Ène yèè ña wà nòñnà-èrà làkòò si#é, rúrú-ìkú yèè náa fa ikú wá#á ní à wà gbó#é. Ó dji, ene yèè ña wà nòñnà-àyè làkòò si#é, rúrú-àyè yèè náa fúne náayè#é ní à wà gbó#é. Tsí nèè nákò nyáa tòòsù-ìrò-itsé nyèñé? ¹⁷ Nòdítú#é, àa kò wà mú afò-ḶḶáyé, tsí wà ñ wo owó kíbí ònyà kpíkpò wà tseé#é. Àwa òṅu, àa wà dzíkò díqđ#é òṅu òtító. Tsí ḶḶáyé ní bè wá#á, tsí àa wà dzíkò#é ñntsođzú tònṅu ká-è, tsí Kírísítò tse òkãntso bá wa gbo si.

Kpólú dzé àtsítse-Kírísítò fú Ìmòlè-ìkãñnyì

3 Bàáyí#é fee, è dèdzú àwa ká-wa ní sè be ara-wa wá#á ró nii? Námí ó bèrè ní àa kò gba iwé-àyídzá wá fú ñé? Námí ó bèrè ní e fú wa ñnè ni? ɛɛ, ó bèrè ní ònyà kãṅa òṅu ká bané-è. Ó dji, kò tsi àwa ni. ² Fee, èñe ní dzé iwé-àyídzá-wa#á. Iwé#é, à kò si ñnó-wa si, tsí ònyà kpó nákò nyáa màá, tsí nyáa kãá gbo. ³ ɛɛ, ó nya díre gāgā ní è dzé iwé-kã yèè Kírísítò òṅu ká-è tse bɔwó-wa ní àa kò ñ tsítse-wa#á. Iwé#é, kò tsi omi-kã yèè à náa lò, tsí ñ kò iné#é ní à lò, tsí ñ tseé#é. Mímí-ḶḶáyé Olàayè ni. Tsí kò si tsi ñntá-òkúta kpénlè kpénlè ña gbo ní à kò afò ña#á si#é. Ñnó-ònyà ni, ñnó-ñé ña ni. †

⁴ Àa karalé nyèñé òṅu si ñntá-ḶḶáyé gbà ñntá-Kírísítò. ⁵ Ó dji fee, kò tsi ní àa wà fò ní àwa ká-wa ní wà tsítse òtò yèè bé nówó-ara-wa#á. ḶḶáyé ní wà tse tsí àa nyáa wà tse iné yèè àa wà tse ña#á. ⁶ ḶḶáyé ní tse gbo, tsí àa nyáa dzé àtsítse-ìmòlè títú#é. Ìmòlè#é, kò ti ñnó-ekpa yèè à kò si#é. Nđi-Mímí-ḶḶáyé ní ó tì#é. Iné yèè tse#é, ekpa yèè à kò si#é náa kpane. Ó dji, Mímí-ḶḶáyé† òṅu náa fúne náayè.

⁷ ḶḶáyé kò ekpa-è si ñntá-òkúta kpénlè kpénlè ña, tsí kpe Mòssè†, tsí fò fúu ní kò dzé àtsítse-ekpa#á. Tsí ekpa nyèñé#é wà fa ikú wá fú ònyà ña. Náasòkò yèè ḶḶáyé tse bée#é, ó nya iyì-è díre kpó yòdòdò. Tsí àtèdzú-Mòssè wà kò màràrà títú ɔma-Ìsàràyèlì† ña kò nyáa módzú taá, tsí wò kòkòkò náatsùgbé-iyi#é. Tsí iyì#é náa si wáa kú dí ña. †† Tsí bí ekpa-ḶḶáyé† yèè itsé-è ní dzé ní kò fa ikú wá fúne#é wá òṅu iyì lákú nyèñé fe, ⁸ iyì-itsé-Mímí-ḶḶáyé òṅu kò dji ebɔɔ? ⁹ Nòdítú#é, bí ó dzé ní itsé yèè náa fa àbi díqđ fú ònyà ña wá#á, ó wá òṅu iyì#é, ni itsé yèè náa tse tsí ònyà ña náa dji ònyà-at-sòtítú nódzú-ḶḶáyé òṅu#é, iyì tèè kò né fífò ró ñnèè.

† ḶḶáyé kò ekpa-è si ñntá-òkúta kpénlè kpénlè mèédzi, tsí ñ bɔwó-Mòssè. È káa kã Iwé-Fúfúqá 24:12 (Exode 24:12). †† Bí Mòssè wà wínyè bá ḶḶáyé, àtèdzú-è náa wà kò màràrà, tsí náa fò afò yèè ḶḶáyé fò fúu#é fú ɔma-Ìsàràyèlì ña. Tsí bí ó wínyè fú ña tá gé, náa mú atso-kã bo odzú, tsí atso#é náa dí iyì#é. È káa kã Iwé-Fúfúqá 34:29-35 (Exode 34:29-35).

¹⁰ Bí à mú iyì ti dzòò dzòò, tsí ñ dé bá iyì ti báàyí#é, à náko nyáa fì ní iyì ti dzòò dzòò#é kò tì yòdòdò, injé yèé tse#é, iyì ti báàyí kò tì né ká ñ sàwé. ¹¹ Fee, arū-ìmlè ti dzòò dzòò náko wáa kù. Ó ò, ti báàyí òñu wà si làkòò làkòò. Tsí bí injé yèé arū-è náko wáa kù#é wá òñu iyì#é, iyì ti injé yèé wà si làkòò làkòò òñu#é kò né fífí ró ñnè. ¹² Ñbèé, ñhnró-kíbí àa módzú si nònnà si tó gbà#á, èdǔ kò tì wà dǎ wa gidì dǎwò, tsí àa wà ñkò díqǔ#é dzídzé si. ¹³ Áwa òñu, àa kò dzé Mòssè. Mòssè mú atso-kǎ, tsí ñ bo odzú, àtsùgbée òma-Ìsaráyèlì ña kó máa módzú ta injé yèé arū-è náko wáa kù#é. ¹⁴ Ó ò, isèrè-ña kò tsí si gé ni. Tsí títi wáa fú odzú-ònbé#é, bí à wà kǎ Ìwé-Ìmlè-Àtsètsè#é, náa wà kíbí atso-kǎ bo odzú-ña si gé ni. Atso#é kò nyà ñde, injé yèé tse#é, ene yèé Kírísító tse òkǎntso bá#á gé ní náa nyà ñde nódzú fú#é. ¹⁵ Èé, nómbe gidì ró#é, bí ó dzé ní à wà kǎ ekpa-Mòssè ña#á, isèrè-ña kà tsí si gé ni. Ó wà kíbí atso-kǎ bo isèrè-ña si bé yí. ¹⁶ Ó ò, bí ònyà-kǎ nyí wá ñdì-òlódzú gé ní atso#é náa nyà ñde nódzú fú#é. ¹⁷ Tsí òlódzú yèé à kóko wà bá fì bí#é, Mímí-òdǎyé ni, tsí ñbí Mímí-òdǎyé wà#á, ñbè ní ayè wà#á. ¹⁸ Atso nyà ñde nódzú fú àwa kpó, tsí àa wà wo iyì-òlódzú kokoko kíbí à náa rí injé nàwò#é. òlódzú, ene yèé dzé Mímí-òdǎyé#é, ó tse tsí àa kpàò, tsí wà kíbí òñu ká-è wà gbà tútútú#é bé, tsí iyì-è yèé wà ñntá-wa si#é wà lákú máa làkòò làkòò.

Injé-èfé-kǎ wà náawò-amà ña si

4 òdǎyé rí ànyínú fú wa, tsí mú itsé yèé bé, tsí ñ bówó-wa ni. Ñnè ní ara kò wà kú wa gidì#é. ² Áwa òñu, àa kò tse aréma-injé-ìdúkù ña òñu injé-anò ña tsítse. Àa kò wà rirè-òdòbò, tsí àa kò wà tsomi tǎ afì-òdǎyé gbo. Kà kàa béé, àa wà tsí atso nódzú-òtítú#é ni. Àa wà tse béé, tsí ònyà kpó kó mà ñnó-ara-è ní àa dzò ní ká karalé si ñntá-wa nódzú-òdǎyé. ³ Ó ò, bí ó dzé ní in-ò-ikò díqǔ yèé àa wà dzé#é kò tǎ má si ró#é, ni ene yèé ña wà nònnà-èrá làkòò si#é ní kò má fú#é. ⁴ Ètsùt, ikpá-ìbàdí yèé dzé olú-ayé yèé bé#é, ó kpa isèrè-ene yèé ña kò gba òdǎyé gbó#é. Ó tse béé, àtsùgbée ká máa rí mímá#á. Mímá#á, ikò díqǔ#é wà nyáa kǎ làkòò, tsí wà nya iyì-Kírísító gbo díre. Bí ó rí Kírísító gé ni ò wà rí kíbí òdǎyé wà gbà#á ñnè. ⁵ Fee, kò tsi ikò-àwa ká-wa ní àa wà dzé#é. Ikò yèé àa wà dzé#é ní dzé ní Yèésù Kírísító ní dzé òlá-ònyà kpó#é. Ó ò, àa náa wà fì ní àwa ká-wa òñu àa dzé àtsítse-ñé ña náatsùgbé-Yèésù. ⁶ òdǎyé fì ní: "Mímá kó bó ti ñnó-òkùkù!" ^{††} Tsí òñu#é ké ní tse tsí mímá-è tsí isèrè fú wa#á, àtsùgbée bí àa wà rí àtèdzú-Kírísító, ni àa kó rí iyì-è yèé wà yòdòdò kpó#é mà.

⁷ Ó ò, àa gba injé-èfé yèé bé dǎ náawò-amà ña, àtsùgbée ònyà ña ká rí mà rere ní ikpá yèé bé yèé kpàtà lé ñntá-ìkpá òkǎlòkǎ kpó#é, ó ti ñdì-òdǎyé ni, kò ti ñdì-wa. ⁸ Ìréré ña ñhnrònró náa tú bò wá. Ó ò, à kà si kpa wá. Ñhnrè kǎña àa náa lǎ kǎa kǎ. Ó ò, odzú-wa ká si nyà. ⁹ Á náa tsoró bá wa. Ó ò, òdǎyé òñu kà kò wà dzòò. Á náa mú wa tsálè. Ó ò, à kà si nyáa kpa wá nóokú. ¹⁰ Ilè kǎkǎ yèé wà má#á, àa náa wà gbó díqǔ-ara-wa títi ní àa kó kú kíbí Yèésù gbo bé, àtsùgbée

† È kǎa kǎ Ìwé-Fúfúqǎ 34:34 (Exode 34:34). †† Ìwé-Ìkpinkpilè-aye 3:1 (Genèse 3:1)

ònyà ña ká rí àyè-Yèésù náa-wa. ¹¹ Fee, àwa yèé wà náayé si ña#á, à mú wa bówó-ikú nódzú kódzú si gé ni, náatsùgbée kíbí àa wà tē náanyi-Kírísító#é. Ó wà lǎ fú wa béé, àtsùgbée ònyà ña kó rí àyè-Yèésù náa-wa, ara-wa yèé dzé injé kúkú#é. ¹² Ñbèé, àa dzé ní àa kó le èdǔ gbe ikú, àtsùgbée èñe òñu e nyáa rí àyè.

¹³ Á kò si ñÑwé-òdǎyé† ní: "Ñ né àkaralé si ñntá-òdǎyé, ñnè ní ñ wíinyè#é." [‡] Áwa gbo, nékpa-àkaralé nyènyè#é ké ní àa wà làkòò si#é. Áwa gbo, àa né àkaralé, ñnè ní àa wà wíinyè#é. ¹⁴ Fee, àa mà si ní òdǎyé yèé dzí Yèésù òlá-wa ti náànírí-òkú ña wá náyé#é náko dzí àwa gbo ti náànírí-òkú ña wá náyé#é, injé yèé tse#é, Yèésù tse òkǎntso bá wa si. Tsí náko gbé àwa-ñé méèdzí lǎ kǎa dǎro ñwádzú-è. ¹⁵ Injé yèé tse#é, àtsùgbée kó sǎ fú ñé ní iréré ña#á bá wa#á. Ñbèé, ore-òfé-òdǎyé#é wà tó ñdì-ònyà kpíkpo máa, tsí ó tse tsí ònyà ña wà kpò máa tó béé, tsí wà dǎkpé fúu gidì héñú, tsí wà nyèé gbo.

Àa kó mú àkaralé, tsí wà ñ gbé ara-wa

¹⁶ Ñnè ní ara kò tì wà kú wa#á. Bí ó dzé gidì ní ó wà ká ara-wa làkòò oqé, oqé oo, àyè yèé wà ñnó-wa#á òñu wà dǎ titǎ ñlè kǎkǎ yèé wà má#á. ¹⁷ Fee, à náko nyáa fì ní iréré yèé àa wà réré nómbe báàyí#é, à kò ti lákú, arū-ña gbo náko wáa mǎ. Áa náko nyáa fì béé, bí ó dzé ní àa mú iréré ña#á, tsí ñ dé bá iyì yèé à wà kpàdí si fú wa#á. Iyì#é, iyì-àritá ni, tsí ó wà kpàtàkù, tsí lákú gbo tó béé. ¹⁸ Tsí àa kò módzú ta injé yèé ònyà náko nyáa rí òñu odzú#é si. Injé yèé ònyà kàkó nyáa rí òñu odzú#é ní àa módzú ta si#é. Injé yèé tse#é, injé yèé ònyà náko nyáa rí òñu odzú#é kà wà si làkòò làkòò. Ó ò, injé yèé ònyà kàkó nyáa rí òñu odzú#é òñu wà si làkòò làkòò.

5 Ara-wa wà kíbí awúré bé, tsí àa wà ñnè ñntalè bí si ni. Á náko wáa gbóo ñde nódzú-kǎ. Ó ò, fee, àa mà si ní òdǎyé tǎtse òdǎyé-kǎ si fú wa si. Ìdǎyé#é, ilé-kǎ ni. Kò tsi ònyà ní mú bówó-ara-è, tsí ñ tseé#é. Ó wà nònró si ni, tsí ó wà gbo si títi lǎ náaritá. ² Ó ò, nómbe báàyí#é, àa mú enyí kǎ si ni, injé yèé tse#é, àa né awú lákú-kǎ si. Òñu ní wà dzé ní àa wà wò ní àa kó ké ilé-wa yèé wà nònró si#é, tsí ñ wò kíbí à náa wò awú bé#é si ñntá-yèé bé. ³ Àtsùgbée kó dzé gé ní à rí ní àa wò awú si, tsí àa kò wà néewò. ⁴ Kíbí ó dzé ní àa tǎ wà nàwúré-italè#é bí si ró#é, ó wò wá si, tsí àa wà náalàáró sísa si. Ó ò, kò tsi òkpì-è ní si dzé ní àa wà wò ní àa kó bó ara ti òlè bí ñde kíbí à náa bó awú ñde bé#é ni. Òò, kò tsi béé ni. Kà kàa béé, àa wà wò ní àa kó ké ara ti òrǎ#é, tsí ñ wò, àtsùgbée injé yèé náa kú#é, àyè-àritá kó bòò kpó búttúbúttú. ⁵ Tsí òdǎyé òñu ká-è ní kpàdí fú wa si fú kpíkparò nyènyè#é. Òñu ká-è ké ní tse tsí Mímí-è ti wò ñntá-wa#á. Mímí-è#é, akpála-àtsètsè-injé-ire yèé ña ó kpàdí si fú wa#á ni.

⁶ Ñbèé, àa módzú gbó si tó béé si ni. Áa mà si ní bí ó dzé ní ara-wa wà kíbí ilé bé, tsí àa wà ñnè si#é, àa wà ñdì dzídzé fú ñbí-òlá-wa wà#á ni. ⁷ Fee, àkaralé ní àa wà ñ gbé ara-wa#á, kò tsi injé yèé àa wà rí òñu odzú#é ni. ⁸ Èé, àa módzú gbó si tó béé ni. Áa kó kpò fúqǎ ñnó-

‡ Ìwé-Orí ña 116:10 (Psaumes 116:10)

ara ti ìtalè bí, tsí ñde lo káà kí ñdì-Ìlá-wa#á, ó sã fú wa lárè. ⁹ Ñnè ní náa le wá si gé ní àa kó tse tsí ñjé-wa kó dzi ñntá-è fúu#é. Àa wà ñnó-ara#á si niì, àa kpò fùdá ñnè niì, àa kó tse tsí ñjé-wa kó dzi ñntá-è fúu. ¹⁰ Fee, òdz-à kà bàa, tsí ó wà ní àwa kpó, àa kó lo káà dóro ñwádzú-Kírísitò, tsí kó kpedzó fú wa. Nákò lo bée, àt-sùgbée kúnukú kó gba èrè-ñjé yèé ó tse náàsòkò yèé ó gbé ñntalè bí#é. Bí iwò-kã, ò tse ire, nàa gba èrè-è, bí iwò-kã gbo, ò tse ìbàdí, nàa gba èrè-è.

Ɔqáyé gbà ñntá-Kírísitò, tsí tótse ànjírí-àwa-è méèdzi

¹¹ Ñbèé, ká rí Ìlá-wa sá#á, àa ma ñjé yèé ó dzé#é. Ñnè ní àa náa wà tse tsí ñnyà ña kó máa wà dzèrèbe ró#é. Ɔqáyé ma inó-wa, tsí ñ karalé ní ñjé gbo è ma inó-wa, tsí ó wà ñnó-ñjé si bè. ¹² Kò tsi ní àwa ká-wa ní sè wà be ara-wa wá ñdì-ñjé ró#é. Kà kàa bée, àa wà wò ní e gbà nònnà yèé bé, tsí e mú wa, tsí ñ nya akpá, àtsùgbée e nyáa rí afi yèé è náko nyáa ñ dzòñù fú ñnyà kàña#á ni. Ène nyèñe ña#á, ñnyà ña kó rí ña nódzú bé gé ní à náa ñ nya akpá#á. Kò tsi ñjé yèé wà ñnó-ñjé#á ni. ¹³ Fee, bí ó dzé ní éwo kò sí fú àwa òñu oo, àtsùgbé-Ɔqáyé ni. Bí àa si wà rere gbo oo, àtsùgbée kó sã fú ñjé ni. ¹⁴ Àwa òñu, àa rí mà ní ñnyà òkãntso kú si nárũ-ñnyà kpó, tsí ñnyà kpó wà kíbí ó kú si bé yí. Àwa yèé ña rí mà bée#é, àmúqđ-Kírísitò#é náa wà télè wá gé ni. ¹⁵ Kírísitò kú si nárũ-ñnyà kpó, àtsùgbée bí ñnyà-kã wà náàyè si#é, kó máa wà fú ara-è ró. Kó wà si fú ène yèé kú si nárũ-è, tsí dzí ti náànjírí-òkú ña wá náyè#é ni. ¹⁶ Bààyí#é, àa kò wà módzú yèé ñnyà-ayé yèé ña náa ñ wonè#é, tsí wà ñ wo ñnyà-kã ró. Bí ó dzé gidi ní dzò dzò#é, àa módzú yèé ñnyà-ayé yèé ña náa ñ wonè#é, tsí ñ wo Kírísitò#é, bààyí òñu#é, àa kò wà módzú-irò nyèñe, tsí wà ñ wò ró. ¹⁷ Tsí bí Kírísitò tse òkãntso bá ñnyà-kã gbo#é, ène nyèñe di ñnyà tití. Ìnjé-dzò dzò ña wá lo, ñjé tití ní wá bààyí#é. ¹⁸ Tsí ñjé nyèñe kpó náa ti ñdì-Ɔqáyé ni. Ó gbà ñntá-Kírísitò, tsí tótse ànjírí-àwa-è méèdzi, tsí ó mú itsé-kã gbo bawó-wa. Itsé#é ní wà dzé ní àa kó gbé ène-àtibò ña wá ñdì-òñu, tsí òñu kó tótse ànjírí-òñu-ña méèdzi. ¹⁹ Nóòtití#é, Ɔqáyé gbà ñntá-Kírísitò, tsí wà tótse ànjírí-òñu ayé gbanjba#á méèdzi. Ó tse bée náàri tó àbi yèé ña ñnyà ña dzé#é si fú ña si. Tsí ó mú itsé bawó-wa ní àa kó dzíkò fú ène-àtibò ña ní òñu tótse ànjírí-òñu ñnyà-ayé yèé ña méèdzi. ²⁰ Ñbèé, Kírísitò mú wa, tsí ñ kparò arũ-ara-è ni. Ɔqáyé òñu ká-è ní wà gbà ñntá-wa, tsí wà kpe ñnyà ña#á. Ó di, àa wà mú Kírísitò, tsí wà ñ tsikalè fú ña ní ká dzé, tsí Ɔqáyé kó tótse ànjírí-òñu-ña méèdzi. ²¹ Kírísitò kò dzàbi-kã kpókpó. Ó di, Ɔqáyé mú àbi-wa ña, tsí ñ rù ñntá-è, àtsùgbée kó gbà ñntá-è, tsí gbà wá nònnà-atsòtití nódzú-ara-è.

6 Àa wà tsitsé fú Ɔqáyé ni. Ñbèé, àa wà fí fú ñjé ní kó máa dzé ní è gba ore-òfé-Ɔqáyé#é rá gé oo.

² Fee, Ɔqáyé fí si ññwé-è ní:

“Àsòkò rere#é tó, tsí ñ gba ìre wúwú-èe fée.

Ɔdzó yèé n gbàè là#á tó, tsí ñ gbà fée.” †

È rí gé! Àsòkò rere#é ní àa wà si bààyí#é. Ɔdzó-òlã#á ní tó si bààyí#é.

³ Àa kò wà wò ní ñnyà-kã kó furu itsé-wa. Ñnè ní àa wà tsikpá ní àa kó máa dzé òkúta-àkòsè nònnà-kã kpókpó fú ñnyà-kã#á. ⁴ Kà kàa bée, àa náa tsikpá, tsí nyà ñjé ñjé òkãlòkã kpó yèé àa náa tse#é ní àa dzé àtsitsé-Ɔqáyé ña. Bí ñréré bá wa niì, àa wà kpotsèéré ni nàmí odzo-ayé gbanjba#á wà tse wá niì, àa náa gbódzú si kãnyì si. ⁵ À kpa wá, tsí mú wa si néèñà gbo. À sò ñnyà ña, tsí à ñde kpó nyàgãá ní àña kò wá, tsí àa tsitsé líle líle ña gbo, tsí ó ká wa kpó. Àa kà rí odzú sòrũ, tsí ebi-inó gbo náa kpa wá. ⁶ Ó di, àa náa nyà ñjé ní àa dzé àtsitsé-Ɔqáyé ña ni. Àa náa lìlò míma, tsí àa náa lo ñjé míma gbo, tsí àa náa né àtèsi gbo. Àa náa tsònyà gbo, tsí Mímí-Ɔqáyé† gbo náa wà náanyi-wa si. Àa kà né àmúqđ-ìmiyè fúne. ⁷ Àa náa dzíkò-òtití#é gbo, tsí wà tse ñjé òkãlòkã gbo gbà ñntá-ìkpá-Ɔqáyé. Àa náa wà lo òtití tsítse gbo kíbí ñjé-ìdzògò bé, tsí wà ñ dzá, tsí wà ñ tséwé bo ara-wa gbo. ⁸ Àa náa bu irò si né-wò fú wa, tsí dǎnó mú wa gbo. Àa náa fí ìbàdí nára-wa, tsí fí ire gbo nára-wa. Àa náa módzú-olòòdòbò gbo wò wá. Ó di, òtití ní àa náa si fí#é. ⁹ Àa náa tse gbo kíbí à kò mà wá bé yí. Ó di, à si mà wá rere. Àa náa fí gbo ní àa wà nònnà-ìlè-ìkú si. Ó di, è rí gé, àa si wà náàyè si. Àa náa tsoró bá wa gbo. Ó di, à kà si kpa wá nóòkú. ¹⁰ Àa náa tse gbo ní ara kó kú wa. Ó di, ayè náa si wà té wa làkòdò gé ni. Àa náa dzò adziyàkú ña gbo nódzú-ñnyà ña si. Ó di, àwa#á ní si wà sò ñnyà kpíkpò di olówò#é. Àa náa dèdzú ñjé-kã kò wà nówó-wa gbo ni. Ó di, ñjé ña#á kpó si wà nówó-wa si.

È dzé ilé-Ɔqáyé Olààyè ni

¹¹ Fee, ñnàbí-wa ña ñKòrìnti, àa wà wínyè fú ñjé gāgā, tsí àa tsí inó gbo kpó fú ñjé. ¹² Àwa òñu, àa kò di inó fú ñjé. Èñe ní di inó fú wa#á. ¹³ Ñbèé, àa wà wínyè fú ñjé kíbí boba náa wínyè fú òma bé#é ni. Kíbí àa wà tse fú ñjé gbà#á, èñe gbo è tse fú wa bée. È tsí inó fú wa kpó.

¹⁴ Èñe-ene yèé kò gba Kírísitò gbó ña#á méèdzi kó máa dǎñhá. Ñ ní fòò, òtití tsítse òñu ìbàdí gbo náko nyáa gbé má náadzò? Nàmí òsá òñu òru méèdzi gbo náa kpàdè? ¹⁵ Fee, afi-Kírísitò òñu ti Ètsù† méèdzi náko nyáa dèè? Nàmí kí náko nyáa wà náànjírí-ene yèé gba Kírísitò gbó#é òñu ène yèé kò gbàa gbó#é méèdzi?

¹⁶ Tsí ilé-Ɔqáyé† òñu ñjé ña gbo méèdzi náko nyáa dze kpàdèè? Fee, àwa ní dzé ilé-Ɔqáyé Olààyè#é. Ɔqáyé ti fí si ññwé-è ní:

“Màa gbé náànjírí-ña si, tsí wà lo, tsí wà bò.

Màa dzé Ɔqáyé-ña, tsí àña òñu, àa náko dzé tème.” ††

¹⁷ Ñnè ní Ìlódzò fí si ññwé-è ró ní:

“È kpò fùdá náànjírí-ña, tsí e nya ara-ñjé si ñlìkã.

È máa mówó kã ñjé yèé náko mú ñjé dzàbi-mi#é,

tsí èmi òñu màa tówó méèdzi gbà ñjé.” †

¹⁸ Ìlódzò Olíkpá tó fí ró ní: “Màa dze boba fú ñjé, tsí è náko dzé òma-mi ònkèè ña òñu òma-mi ònkèè ña.” ††

7 Àrínòdzú-mi ña, àlé ña#á ní Ɔqáyé ta si fú wa yí.

Ti nára-bée#é, ñjé òkãlòkã kpó yèé náko gbéèrì

†† Ìwé-Orò ña 26:12, Ìwé-Èsèkiyéli 37:27 (Lévitique 26:12; Ezékiel 37:27) † Ìwé-Yèsaya 52:11, Ìwé-Èsèkiyéli 20:34 (Esaie 52:11; Ezékiel 20:34) †† Ìwé 2 Sàmùwéli 7:14, Ìwé-Èsèkiyéli 43:6 (2 Samuel 7:14; Ezékiel 43:6)

wa#á, àa kó máa tseé. Àa kó wà né àrísá fú Ìdáyé, àa kó tsikpá, tsí àa kó mú ara-wa gbo, tsí n bɔwó-è akpá akpá, esè esè.

² È tsí inó fú wa. Ní ní fòò, àa tse íbàdí nára-ònyà-kǎǎ? Námí àa mú inyé-kǎ, tsí n kǐ arū fú ònyà-kǎ? Àa tse ònyà-kǎ gbo dzeè? ³ Tsí bí n wà fì bée#é, kò tsi ní n wà kpedzò bá ñé ni. Inyé yèé tse#é, n ti fìwá wáa lɔ ní nkú gbo, nɔlǎ gbo, àa né àmúqǔ lákú-kǎ si fú ñé. ⁴ Fee, n né àkaralé lákú-kǎ si nntá-ñé, tsí n wà mú ñé, tsí wà n nya akpá gbo gidi tó bée ni. Nnɔ-iréré yèé ña àa wà si#é, ara kò ti wà kú mi gidi bé dǎwò, kǎ kǎa bée, ayè wà té mi kadzá ni.

Enε-Kòrìnti ña kpaɗa ilò, tsí ayè wà té Kpólù

⁵ Nòótít#é, kíbí àa wò nílè-Màkèdóniyá#á bée#é, àa kò ti míra gidi bé. Kǎ kǎa bée, iréré ña nhró-ní bá wa#á. Ìdza gbé náàñírí-àwa-ònyà kǎñ, tsí asá gbo wà néèqǔ-wa si. ⁶ Ó dǐ, Ìdáyé yèé náa dǎàmí le ene yèé ara kú si ña#á, ó dǎàmí le wá gbà nntá-wíwá-Títò. ⁷ Tsí kò tsi wíwá-è sǎñú gé ní dǎàmí le wá#á. Kíbí è dǎàmí le òñu kǎ-è gbo gbà#á, àa gbó, tsí nyèñè gbo dǎàmí le wá. Ó fì fú wa ní àmi-mi kò ti wà kpa ñé bò, tsí è wà náanyínò gbo si tó bée. Ó fì fú wa gbo ró ní è wà tsikpá gidi héñú ní èñe kó dza náanyì-mi. Nnè ní ayè lákú-kǎ tó wà té mi máa ró báàyí#é.

⁸ Fee, bí ó dzé gidi ní iwé yèé n tse wá fú ñé nyèñè#é, ó mú ara kú ñé#é, kò dǐ àbámà fú èmi òñu. Ní ní iwé#é mú ara kú ñé fú iwèrè oqé-kǎ gé ni. Tsí bí n dǔ àbámà gidi#é, ⁹ nómbe báàyí#é, ayè wà té mi. Tsí kò si tsi ara yèé kú ñé#é ní wà mú ayè té mi#é. Ó dǐ, ayè wà té mi, inyé yèé tse#é, ara yèé kú ñé#é tse tsí è nyílò kpaɗa. Nòótít#é, ara yèé kú ñé#é, ó dzé inyé-ire-kǎ nódzú-Ìdáyé, tsí ó tse tsí àa kò tse íbàdí-kǎ kpókpo bá ñé. ¹⁰ Fee, ara yèé náa kúne, tsí náa ti nǐ-Ìdáyé#é náa tse tsí à náa nyílò kpaɗa, tsí rí clà, tsí à kǎ dǔ àbámà. Ó dǐ, ara yèé náa kúne, tsí náa ti nǐ-ayé gbañgba#á náa fa ikú wá fúne. ¹¹ Fee, è rí gé! Ara yèé kú ñé nyèñè, tsí dzé inyé-ire nódzú-Ìdáyé#é, èñe kǎ-ñé è rí inyé yèé ó tse fú ñé ña#á gé. Báàyí#é, è wà mú òkǎ nhró-inyé ña#á tó bée, tsí è wà dza gbé fú ara-ñé gbo héñú. È wà nyà díre gbo ní inyé yèé à tse#é kò ti dǔ fú ñé gidi, tsí asá gbo wà néèqǔ-ñé tó bée. Àmi-mi gbo wà kpa ñé kpíkpo, tsí è dz-iná gbo si tó bée. È wà dǐgírí gbo ní kǎ fetí fú ene yèé tse íbàdí#é. È gbà nónà òkǎlòkǎ gbo kpó, tsí nyà díre ní ti nára-afì nyèñè#é, tiné ni òkúnù ni.

¹² Nnbèé, bí ó dzé ní n tse iwé nyèñè wá fú ñé#é, kò tsi àtsùgbé-ene yèé tse íbàdí#é námí ene yèé à tse íbàdí nára-è#é ni. N tseé wá fú ñé, àtsùgbée kíbí ara wà yá ñé nára-wa gbà#á, è rírǎ ríi nntsozú-Ìdáyé ni. ¹³ Nnè ní kíbí è tse gbà#á, ó dzé inyé-kǎ yèé dǎàmí le wá#á.

Èè, ó dǎàmí le wá. Ó dǐ, kíbí àa rí Títò, tsí ayè wà tée tó#é, ayè lákú-kǎ gbo té wa máa ró. Ayè wà té Títò, inyé yèé tse#é, èñe kpó è tse tsí èqǔ-è dzilè. ¹⁴ N mú ñé, tsí n nya akpá oqé fú Títò. Tsí è kè si dǎnó mú mi. Otító gé ní àa náa wà fì fú ñé#é, tsí akpá yèé àa mú ñé, tsí n nyà fú Títò#é, òñu gbo dzé otító. ¹⁵ Èñe kpó è dzé, tsí gbòlù fúu, tsí è gbàá gbo náaledzò òñu àrísá lákú kpàtàkii-kǎ. Nnbèé, bí ó dzé ní ó wà tédzú-è gé#é, kǎ ti ma bí kó

dzé afì-ñé tó gbà gidi ró#é. ¹⁶ Ayè lákú-kǎ wà té mi, inyé yèé tse#é, màa nyàa né àkaralé lákú-kǎ si nntá-ñé ñé òkǎlòkǎ kpó.

À wà tsòyà ní kǎ n mǔwǔ gbé fú olí-Yèésù ña nYèrúsàlémí

⁸ Inàbí-mi ña, Ìdáyé nya ore-òfè-è díre nhró-kǎ nég-bé-Kírísitò yèé ña wà nílè-Màkèdóniyá#á, tsí àa wà wò ní àa kó fìwá fú èñe gbo, tsí e mà. ² Fee, cma-egbé ña#á, à gbà nhró-iréré ña tó bée, tsí iréré ña#á dzé àdǎwò-kǎ fú ña. Ó dǐ, ayè-kǎ si té ña kadzá títí à tsòyà-òtòlòtò-kǎ wá. Ò kàkó ti mà ní à wà dzìyà tó bée. ³ N fì otító fú ñé ní fee, cǔwǔ yèé òkúté né#é, òñu ní náa n nya cǔkǎ#á. Màa fì gidi ní à fú láre kíbí à má fú#é. Fee, àña kǎ-ña, à nǐge gé, tsí ⁴ tsikalè fú wa tó bée. À ní àa kó nyónò-àña dǐ, tsí àña gbo, àña kó fú inyé-kǎ si nhró-inyé yèé àa bàkó n mǔwǔ gbé fú ene yèé ña dzé ti Ìdáyé nYèrúsàlémí#é. ⁵ Inyé yèé àa kò módzú lé ní à náko nyàa tse#é, òñu ní à tse#é. À tsètsè mú ara-ña, tsí n bɔwó-clá-wa tǎná, tsí à wáa mú ara-ña, tsí n bɔwó-àwa gbo nhró-kíbí Ìdáyé wà wò ní kǎ tseé gbà#á. ⁶ Títò ní tse tsí è kpé òyà#á tsítse si nne#é. Nnè ní àa tsikalè fúu ní kó wá nǐ-ñé, tsí kó wáa mǔwǔ gbé fú ñé, tsí e tseé dza#á. ⁷ Inyé òkǎlòkǎ kpó tsò ñé kú si. Àkaralé òñu afì míma, inyé míma gbo má nára-ara-ne kó gboná ñé kpó. Tsí è wà né àmúqǔ gbo fúne nhró-kíbí àwa gbo, àa wà né àmúqǔ fú ñé#é. † Inyé nyèñè ña kpó dzo nǔwǔ-ñé. Nnbèé, àa wà wò ní e nyà díre nhró-òyà yèé bé tsítse ní è náa tse inyé òkǎlòkǎ kpó rere héñú.

⁸ Bí n wà fì bée#é, kò tsi ní n wà fì ní ó wà ní e tseé ni. Ó dǐ, n wà mú kíbí ara-ene-àtibò ña náa gboná ñé gbà#á, tsí n kǎ, tsí n rí káyí ní fee, àmúqǔ-ñé dzé àmúqǔ-òtító? ⁹ Fee, è rí mà ní Yèésù Kírísitò Clá-wa náa tsònyà nò? Cǔwǔ wà fúu tó bée. Ó dǐ, ó tse àtsùgbée tiné, tsí so ara-è dǐ olíyà. Ó tse bée, àtsùgbée kó gbà nntá-iyà-è, tsí kó tse tsí èñe òñu e nǔwǔ.

¹⁰ Nnbèé, èmi n né afì-kǎ, tsí n fì si náfì#é. Òñu ní wà dzé ní inyé yèé è kpé tsítse neètsí#é, è tseé lákòò. Inyé yèé sǎ ní e tse#é nneé. Èñe ní dzé ene yèé ña tsètsè tsòyà nyèñè#é. Tsí èñe#é ké ní tsètsè n dǎ si gbo#é.

¹¹ Báàyí#é, è tseé, tsí kó dza nhró-kíbí ó wù néèqǔ-ñé tó gbà, tsí è n dǎ si#é, è ké inyé yèé wà nǔwǔ-ñé#é, tsí e n tseé, tsí kó dza. ¹² Fee, bí ó wù néèqǔ-iwǔ-kǎ, tsí ò tsòyà, Ìdáyé náa gba inyé yèé ò fú#é, inyé yèé tse#é, inyé yèé wà nǔwǔ-èè#é ní Ìdáyé náa módzú wò#é, kǎ módzú wo inyé yèé kò wà nǔwǔ-èè#é. ¹³ Kò tsi ní n wà wò ní n so ñé dǐ olíyà, tsí n n mǔwǔ gbé fú ene-àtibò ña ni. Ó dǐ fee, n wà wò ní èñe ene-àtibò ña méèdzi, è dzó dǐ. ¹⁴ Nómbe báàyí#é, inyé ña tsò ñé kú si, tsí è náko nyàa mǔwǔ gbé fú ene yèé inyé-kǎ kò sí nǔwǔ fú ña#á. Nnbèé, bí kò wáa wà nǔwǔ tēñe gbo nǔcla, tsí inyé ña tso àña gbo kú si#é, à náko nyàa mǔwǔ gbé fú ñé. Bée ní náko lɔ gbà tǎná èñe kpó, è náko nyàa dǐ ¹⁵ nhró-kíbí à kɔ afì-kǎ si nNwé-Ìdáyé†#é. À kɔ si ní: “Ène yèé seé kpíkpo#é, kǎ tsò kú. Tsí ene yèé gbo seé oqé#é, kǎ hǎa.” ††

† Iwé kǎñ òñu fì ní: “Tsí àa wà né àmúqǔ gbo fúne nhró-kíbí èñe gbo, è wà né àmúqǔ fú wa#á.” †† Iwé-Fúfùdǎ 16:18 (Exode 16:18)

À tsã ònyà kàña ní ká rí itá-òyà yèè à tse#é rere

¹⁶ Ɔkpé kókpé ni ti Ɔdáyé ni. Ó tse tsí Títò náa dára yá ñé kíbí àwa gbo bé. ¹⁷ Áwa òñu, àa fí fúu ní kó wá ñdì-ñé, tsí ó dzé. Ó dī, ó ti wá ñnsérè-è si bée, tsí ara lákú-kà yáa, tsí ó ñde gé gbàrà, tsí fí ní òñu ná kó wá ñdì-ñé.

¹⁸ Ó dī, àa bée bàa ñdì-ñé òñu inàbí-wa-kà ni. Inàbí-wa#á, egbé-Kírísítò ña#á kpó wá nyéè náàtsùgbé-kíbí ó wá tsitsé-ikò dīdī#é tó gbà#á. ¹⁹ Tsí yèè tée ró#é ní dzé ní egbé-Kírísítò ña#á tsãá ní kó tē náànyì-wa, tsí àa kó ké òyà#á ló ñYerúsàlémì. Àa wá ñtsé-òyà#á tsítse si, àtsùgbée Ɔlódzò òñu ká-è kó gba nyínyè, tsí àa kó nyà dīre gbo ní àa wá wò ní àa kó mów gbè fú ña.

²⁰ Tsí kíbí ó dzé ní àa bàkó dzó fa ònà#á ni#é, ná kó tse tsí à kàkó nyáa bá wa fí ti nára-òyà-òtòlòtò yèè à ñ bów-wa ní àa kó rí itá-è#é. ²¹ Fee, náa le wá si gé ní àa kó tse ire ni, tsí kò si tsi nódzú-Ɔlódzò òñu ñikà gé, nódzú-ònyà ña gbo.

²² Àa be inàbí-wa-kà gbo tē náànyì-Títò òñu enikèèdzì-è. Inàbí-wa#á, àa tse àdǎwò fúu gba nòònà kpíkò, tsí àa rí ní ara-è náa gboná ñé kpíkò. Ó dī báàyí gīdī#é, ara-è tó gboná máa lárè bée ró, ñé yèè tse#é, ó né àkaralé lákú-kà si ñntá-ñé. ²³ Títò òñu#é, àdzòrè-mi ni, tsí àa dzó wá ñtsé gbo si fú ñé. Ó dī, ene-àtíbò yèè ña tē náànyì-è#é, egbé-Kírísítò ña ní bē ñá#á, tsí à wá tse tsí Kírísítò kó gba nyínyè ni. ²⁴ Ñbèé, è náa nyà dīre fú ña nódzú-egbé-Kírísítò ña ní è né àmúqǎ fú ña idèhè, tsí bí àwa gbo, àa wá mú ñé nya akpá#á, ni afi-wa dzàre.

È tsòyà inó tǎá, ànyì tǎá

9 Fee, ti nára-afi-ká mów gbè fú ene yèè ña dzé ti Ɔdáyé, tsí wá ñYerúsàlémì#é, kò kpádzú ní n wínyè kpíkò fú ñé ró. ² Fee, ñ mà ní è wá wò gīdī hénú ní e mów gbè fú ña, tsí ñ mú ñé, tsí ñ nya akpá fú ene-ilè-Màkèdóniyà ña. Ñ fí fú ña ní olí-Yèésù-erè-Akáyà ña ti kpađí si títí neètsí. Kíbí ara-ñé gboná náfí#é gbà#á, ó tse tsí ònyà kpíkò wá wò ní òñu kó fú ñé-kà. ³ Ó dī, ñ be inàbí yèè ña nyí bàa fú ñé, àtsùgbée nyínyè yèè àa nyè ñé ti nára-afi nyèñé#é kó máa dzé ñé akpotu. Ñ wá wò gbo ní kíbí ñ fí#é, e kpađí si bée. ⁴ Bí kò tsi bée, bí èmi ene-Màkèdóniyà kàña wáa tó ñdì-ñé, tsí ó káà dzé ní è kè kpađí si#é, àkaralé yèè àa né si ñntá-ñé#é ná kó dī anó fú wa. Tsí anó tiné òñu gīdī kàkò né fífí ró.

⁵ Ñbèé, ñ rí ní ó kpádzú ní n tsikalè fú inàbí-wa yèè ña nyí ní ká tsúwádzú-mi wá ñdì-ñé. Ká wá bée, àtsùgbée òyà yèè ña èñe ká-ñé è tàlé si ní àña ná kó tse#é ká wá, tsí wáa kpađí ña si ñdì-òwó si. Bí à kpađí òyà ña#á si bée tǎná àa wáa tó ñdì-ñé#é, ná kó nyà dīre ní è tsòyà#á òñu inó-tútù ni, ònyà-kà kò mú ñé ñkpá ní èñe kó tseé.

⁶ Ó dī, kó yé ñé si ní: Ìwo yèè tsoko, tsí gbé dzídze oqé#é, dzídze oqé gbo ní nàa rí#é. Ìwo yèè gbo tsoko, tsí gbé dzídze kpíkò#é, nàa rí dzídze kpíkò. ⁷ Ñbèé, kúnukú kó fú ñé ñnró-kíbí ó qé néèdǎ-è gbà#á. Ònyà-kà kó máa fú tǎ, tsí qǎ àbámà nàmí kó máa dzé ní à múu ñkpá. Ɔdáyé náa né àmúqǎ fú ene yèè náa fú ñé

òñu ayé títé#é ni. ⁸ Tsí ó nékpá, tsí kó nyáa tu kùsèè òkǎlòkǎ kpó bò ñé buraà. Ná kó tse bée, àtsùgbée ñé òkǎlòkǎ kpó yèè wá nów-ñé#é kó tó ñé si ñnhwèrè òkǎlòkǎ, tsí kó tó bò si fú ñé, tsí e nyáa ñ tse ore gbo kpíkò. ⁹ Ñbèé, à kò si ñNwé-Ɔdáyé† ti nára-atsore ní: “Ó fú adziyákú ñé náàrì nyí wò,

ore tsítse-è kò né títá láyé.” †

¹⁰ “Ɔdáyé ní náa fú àtsòko ñndze yèè náa gbè#é, tsí náa fú ñdzídze yèè náa dze#é gbo.” †† Ñbèé, ná kó so ñé yèè wá nów-ñé ña#á dī kpíkò, àtsùgbée e nyáa wá tse ore kpíkò máa. ¹¹ Ná kó tse tsí ówó ná kó wá fú ñé si náàsòkò òkǎlòkǎ kpó, àtsùgbée e nyáa wá nóre tsítse si làkòò làkòò. Tsí bí è wá tse bée, ònyà kpíkò ná kó wá dǎkpé fú Ɔdáyé náàtóorí òyà yèè ña àa ná kó wá gbà ló fú ña#á. ¹² Ñé yèè tse#é, itsé yèè è wá tse yèè bé#é, ó wá tse tsí ñé yèè wá há ene yèè dzé ti Ɔdáyé ña#á, ó bàkó tów-ñá. Ó dī, ó wá tse gbo tsí ònyà kpíkò wá dǎkpé fú Ɔdáyé tó bée. ¹³ Itsé yèè bé ná kó nya ñrò-ònyà yèè è dzé#é dīre, tsí ná kó tse gbo tsí ònyà kpíkò ná kó wá nye Ɔdáyé náàtóorí kíbí è gba ikò dīdī-Kírísítò#é gbó, tsí wá tse si ñntá-è#é. À ná kó wá nyèè gbo náàtóorí kíbí è dzé, tsí kpé ñé-ñé ña bá ña, tsí kpé ña bá ene-àtíbò ña gbo òñu inó tútù#é. ¹⁴ Tsí à ná kó wá wúure gbo fú Ɔdáyé fú ñé, tsí wá ñ nyà dīre ní àña dzé afi-ñé tó bée. À ná kó wá wúure, ñé yèè tse#é, Ɔdáyé tu ore-òfé-è bò ñé si buraà si. ¹⁵ Kùsèè fú Ɔdáyé, ñé yèè tse#é, ñé yèè náa fúne#é, náa lárè arū fúne.

Kpólù wá dū fú itsé-è

10 Èmi, Kpólù, èmi yèè bí ñ wá ñdì-ñé, tsí odzú tse méerè ni mà dī múnù, tsí bí ñ kò wá ñdì-ñé ná ni mà wá gbó, tsí wá ya fú ñé#é, èmi#é ní bàkó fò afi yèè fú ñé#é. Èmi ká-èmi, ñ wá mú ònyà tútù yèè Kírísítò dzé fú ara-è gé#é òñu ore tsítse-è, tsí wá ñ tsikalè fú ñé ní: ² È máa tse mí, tsí n wáa tó ñdì-ñé, tsí n waà wínyè, tsí wá gbó, tsí wá ya fú ñé. Ene yèè ña dzokó si, tsí wá fí ní awù-kíbí ònyà yá gbà#á ní àa wá ñ gbé ara-wa#á, ñ lérí-è si ní màa wá wínyè, tsí wá gbó, tsí wá ya fú ña. Bée ní ñ bàkó tse fú ña#á ñné. ³ Idèhè ni, ònyà ní àa dzé é. Ó dī, àa kò wá dzogu ñnró-kíbí ònyà náa dzogu gbà#á. ⁴ Ñé-idzògu yèè ña àa wá ñ dzogu#é, à gbà ñikà fú yèè ònyà ña náa lò ñntalè bí#é. Ɔdáyé ní náa fú wa ñné#é, tsí ñbí-òtè-Ɔdáyé ña dúkú si#é, àa ná kó nyáa lò ñá, tsí ñ fíw málè mééméré. Àa wá kù arū-òqòbò ña tsítse, ⁵ tsí ñrò-ara-ne kíké òkǎlòkǎ kpó yèè náa dī ònà fú ònyà ní kó máa gba Ɔdáyé gbó#é, àa wá kù-arū òñu gbo. Ìserè-ònyà ña wá kíbí òtè-wa ña bé, tsí àa wá mú ña si néèñà, tsí wá tse tsí ká gbóllú fú Kírísítò. ⁶ Tsí bí ó dzé ní è nyáa gbóllú fú Kírísítò dzálè kpó#é, àwa òñu, àa kpađí si, tsí àa kó fetí fú ònyà kpó yèè kàkò tse bée#é.

⁷ Fee, è máa kpodzú-afi dèlè. Bí ònyà-kà mà néèdǎ-ara-è ní òñu dzé ti Kírísítò#é, ene nyèñé kó ló ñnsérè-ara-è rere, tsí kó mà ní kíbí òñu dzé ti Kírísítò#é, bée ké ní àwa gbo, àa dzé ti Kírísítò#é. ⁸ Ɔlá-wa mú ikpá bów-wa. Ikpá#á, ó ní àa kó ñ mú egbé-ñé ló ñwádzú ni. Kò

† Ìwé-Orí ña 112:9 (Psaumes 112:9) †† Ìwé-Yèsáyà 55:10 (Esaie 55:10)

fú wa hñè ní àa kó n fí egbé-ñé. Ó dji, bí ó sì ló káà dzé gidì ní n wà mú ikpá#á, tsí wà n nya akpá odé oo, nyèhè òñu kàkò nyáa dzé anó, tsí mú mi wóná. ⁹ N kò wà wò ní n mú ara-mi tse kíbì ene yèé fí ní n wà wò ní n kè iwé-mi ña, tsí n dódzo tse ñé bé yí. ¹⁰ Inyé yèé tse#é, ònyà ña dzokó si, tsí wà fí ní fòò: Afí yèé Kpólù wà fí si hñwè-è ña#á, afí ña#á náa le héñú, tsí onù yèé náa n fí dzé gbo#é dzé onù-akò. Ó dji, bí ó dzé ní òñu ká-è wá#á, kà né àmí-ká, tsí afí yèé náa fí ña gbo#é kà né éwo. ¹¹ Ó dji fee, ene yèé wà fí béè#é, ene nyèhè kó mà si rere ní afí yèé àa fí si hñwè-wa ña náàsòkò yèé àa kò wà hñi-ñé#é, bí àa wáa tó hñi-ñé gbo, inyé#é kè ní àa bàkò tse#é.

¹² Àa kàkò tì nyáa gbó èdǒ, tsí fí ní àwa-ònyà kàña, àa dzé dè nàmí àa kó mú ara-wa, tsí n dǐdǐ-ña. Ene nyèhè ña#á, àña ká-ña ní be ara-ña#á. Àña ká-ña kè à dzé àwò, tsí à wà n kpurá ara-ña, tsí à wà mú ara-ña gbo, tsí wà n dè bá ara tãña ká-ña kè ró. Fee, à dzé àdǎlè héñú! ¹³ Ó dji, àwa òñu, àa kàkò mú inyé-ká nya akpá títí tǎrà ló hñi-ká. Odzú-ńbí òdǎyé bù fú wa ní àa kó tsitsé gbà ló#é, hñè ní àa nákò mú inyé-ká, tsí n nya akpá#á. Nnè ní àa wá títí hñi-èñe gbo#é. ¹⁴ Fee, àa kò kadzá aradzúbara-wa ló hñi-ká. Ó má dzé ní odzú ńbí òdǎyé bù fú wa ní àa kó tsitsé gbà ló#é kò wá títí hñi-ñé báàyí, à má fí ní àa kadzá aradzúbara-wa. Ó dji, àa si wá títí hñi-ñé bé pèè, tsí wáa dzíkò dǐdǐ-Kírísítò#é fú ñé. ¹⁵ Nbèè, àa kò wà mú itsé yèé olómírè ña tse si#é, tsí wà n nya akpá, àa kò wà tǎrà ló hñi-ká. Ó dji, àa módzú si nòñà si ní àkaralé-ñé nákò donùgbó, tsí itsé yèé àa wà tse hñi-ñé#é kó lákú máa lárè béè ró. Tsí odzú ńbí òdǎyé bù fú wa ní àa kó tsitsé gbà ló#é, àa kò wà bè si gé. ¹⁶ Tsí àa kó dzíkò dǐdǐ#é gbà ló néré yèé ña wà kadzá ñé ló bè#é. Ó dji, itsé yèé olómírè ña tse si gbà ló nódzú ńbí à bù si fú ña#á, àa kàkò mú nyèhè òñu, tsí n nya akpá. ¹⁷ À kò si n hñwè-òdǎyé tì ní: “Bí ònyà-ká wà wo kó mú inyé-ká nya akpá#á, ene nyèhè kó mú inyé yèé òlódzò wà tse#é, tsí n nya akpá.” ¹⁸ Inyé yèé tse#é, kò tsi ene yèé náa rí ara-è#é ní inyé-è náa dzi hñtá-è fú òdǎyé#é. Ene yèé òlá-wa náa fí afí-è ire#é ni.

Kpólù ní atsiké-adzítse-Yèésù ña, à kò lárè òñu hñé-ká

11 Àà! Ó má dzé ní è nákò nyáa gbódzú, tsí n súrú odé fee, ó má sǎ. Ó dji, è nákò si gbódzú gé ní ó dzé#é. ² Inyé yèé tse#é, n wà dzowú nóòkpi-ñé, tsí iró-owú dzídze nyèhè#é, ó ti hñi-òdǎyé ni. Fee, è wà kíbì èkídǎ yèé kò ma ɔkɔ, tsí wà nów nów si bé#é ni, tsí n mú ñé, tsí n fú ɔkɔ òkǎntso. ɔkɔ#é, Kírísítò ni. ³ Ó dji, n wà sá ní hñr-ó-kíbì edzò yèé à náa kpè ní Ètsùt#é, ó dá ɔgbó, tsí n rú Àyèwà#á, ònyà-ká kó máa wáa bàdzé etí fú èñe gbo, tsí e wáa kò ní àña kàkò tè náanyi-Kírísítò òñu òtít, tsí in-ó-ñé gbo kó máa má ró. ⁴ N wà fí béè, inyé yèé tse#é, àa dzíkò ti nára-Yèésù fú ñé tǎ, tsí bí ó dzé ní ònyà-ká wá, tsí wáa dzíkò ti nára-Yèésù-òmirè fú ñé#é, è náa nyáa gbódzú, tsí gba ikò-è. È gba Mímí-òdǎyé tì òñu ikò dǐdǐ yèé àa dzé fú ñé#é gbo tǎ, tsí è nyáa gbódzú ró, tsí gba mímí òmirè-ká òñu ikò dǐdǐ òmirè-ká gbo ró.

⁵ Ó dji èmi òñu, n mà ní adzítse-Yèésù t lákú-ñé nyèhè ña#á, à kò lárè mí hñé-ká kpókpó. ⁶ Bóyá, n kò ma afí tó hñi-è. Ó dji, ká fí ní n ti òdǎyé mímá òñu, n tó òkè. Tsí àa nyáa dǐre fú ñé hñé òkǎlòkǎ kpó òñu nòñà òkǎlòkǎ gbo kpó.

⁷ Kíbì n wáa dzíkò dǐdǐ-òdǎyé fú ñé#é, n kò gba inyé-ká nów-ñé. Kíbì n tse béè#é, n te ara-mi bolè ni, àtsùgbée èñe òñu, e gba nyínyè. Bí n tse béè ni mà dǒñnú? ⁸ N kò egbé-Kírísítò òmirè ña dze, tsí n tsitsé fú ñé ni, inyé yèé tse#é, àña ní wà sǎ owó fú mi hñwèrè nyèhè#é. ⁹ Nñwèrè yèé n gbé hñi-ñé#é, inyé ña náa há mi. Ó dji, n kò si dzé arù, tsí kpa ònyà-ká, inyé yèé tse#é, inábì-wa ña yèé ti hñè-Màkèdóniyà wá#á, à fú mi hñé òkǎlòkǎ kpó yèé kò wà fú mi#é. N kò wò ní n dzé arù, tsí kpa ònyà-ká kpókpó, tsí n kàkò dzé arù, tsí kpa ñé nódzú-ká gbo. ¹⁰ Nòtít-òdǎyé yèé wà hñ-ó mi si#é, n wà fí òñu yá. Afí nyèhè yèé n wà n nya akpá#á, n kò rí ene yèé nákò nyáa kùú si nárú fú mi néré-Àkáyà#á bè kpó#é. ¹¹ Tsí kí tse tsí n kò ní n kàkò dzé arù, tsí kpa ñé? Inyé yèé tse#é, n kò né àmú dǐ fú ñé nàmí? Fee, òdǎyé mà ní èmi òñu, n né àmú dǐ fú ñé.

¹² Ó dji, inyé yèé n wà tse#é, òñu gé ní màa wà tsítse si làkò#é, àtsùgbée ònyà nyèhè ña kó máa nyáa dá dǎngá-ká kpókpó. À wà wo ká rí ònà-ká, tsí ká wà n nya akpá, tsí wà fí ní àña wà tsitsé#é hñr-ó-kíbì àwa gbo, àa wà tse#é ni. ¹³ Ònyà nyèhè ña#á, atsiké-adzítse-Yèésù ña ní à dzé#é. Òtít òkǎntso bé kò wà hñtse yèé à wà tse#é. À sò ara-ña dji adzítse-Yèésù Kírísítò ña si ni. ¹⁴ Tsi inyé nyèhè òñu kò wà ní kó mune. Ètsù òñu ká-è fe, kò sò ara-è dji adzítse-òrɔt yèé wà má yòdòdò-è#é? ¹⁵ Nbèè, bí àtsítse-è ña gbo sò ara-ña dji àtsítse yèé ña wà tse òtít#é, kò wà ní kó mù wá. Ó dji, hñr-ó-kíbì à tsítse#é gbà#á, béè kè ní itántá-ayé-ña gbo nákò wáa ló gbà#á hñèè.

Kpólù wà kpèr-ó-iréré-è ña

¹⁶ N tó wà fí ró ní ònyà-ká kpókpó kó máa kpè mí ní asúrú. Nàmí bí è si wà kpè mí ní asúrú ná oo, ni è tów gbà mí kíbì asúrú bé, àtsùgbée èmi gbo, n nyáa mú inyé-ká, tsí n nya akpá odé. ¹⁷ Inyé yèé n wà fí#é, kò tsi kíbì òlódzò wò ní n fí gbà#á ní n wà fí#é. N wà wínyè kíbì n wà súrú bé yí ni, inyé yèé tse#é, inyé yèé màa n nya akpá#á ti tów-mi ná. ¹⁸ Kíbì ó dzé ní ònyà kpíkpò wà mú isèrè ti ònyà, tsí wà n nya akpá ná#á, èmi gbo, màa mú inyé-ká, tsí n nya akpá hñèè. ¹⁹ Kpò dza! Olí-ifèénó ña, èñe gbo, è nyáa gbódzú, tsí wà tów gba asúrú ña? ²⁰ À wà gu éwo-ñé tsu, tsí wà mɔ ñé fefefe, tsí wà kó ñé dze gbo, tsí è nyáa tsikó si náari wínyè-ká. À kò tì wà kpè ñé ní ònyà gidì gbo, tsí à kpa igbètí gbo fú ñé kpáyì, tsí è nyáa tsikó si náari-wínyè-ká gidì. ²¹ Ó wà tsanó fú mi fí fí ní ó wà kíbì àa tù gbegbé bé yí.

Ó dji, bí ònyà-ká nyáa gbódzú, tsí wà mú inyé-ká nya akpá#á, èmi gbo, màa nyáa gbódzú, tsí tse béè. N wà fí béè kíbì ene yèé fí ní n wà súrú bé yí. ²² Bí ene nyèhè ña#á wà fí ní àña dzé ɔma-Hèbèrù ña, èmi gbo, n dzé ɔma-Hèbèrù ña. Bí à wà fí ní àña dzé ɔma-Ìsaràyélit ña bíbì, èmi gbo, n dzé ɔma-Ìsaràyélit ña bíbì. Bí à si wà fí

† Iwè-Yèrèmiyà 9:22-23 (Jérémie 9:22-23)

gbo ní àña dzé ɔmalóma-Àbàràhàmit ña, èmi gbo, ñ dzé ɔmalóma-Àbàràhàmit. ²³ Bí à dzé àtsìtsé-Kírísítò ña, èmi òñu, ñ dzé àtsìtsé-Kírísítò làrè ñá. Fee, ñ sùrú si tǎ kpó, tsí wà fǔwò ni. Injé yèé tse#é, bí ó dzé ñ ti itsé, ñ tsit-sé làrè ñá sǎñú sǎñú. Bí ó dzé ñ ti ká gbé néesà, ñ gbé néesà kpeékpeé làrè ñá. Bí ó sì dzé ñ ti ká gba kpíkpa gbo, à kpa mí kpíkpa làrè ñá. Ikú sé mi kpíkpa. ²⁴ ɔma-Ìyúqàt ña, à tsò mí náàtami bé ené, méèdzi, méeta títi lo nǔkǎ dǐ nógòodzi gbà méerú kpó. ²⁵ Tsí gbà méeta kpó ní àkpèdzò-ìlú ña gbo fǔ, tsí à kpa mí#é. Àrikǎ gbo, ònya ña ta mí nóòkúta ní ká ta mí kpa nóòkú. Tsí ɔkǒ-odzómi gbo qà mí dǐ gbà méeta kpó. Tsí ñ gbé ñnó-omi gbo bé gba ɔdzò-kǎ gbuqu kpó. ²⁶ Mà rě ònà kpeékpeé, tsí ñnó-ònà-mi rírè#é, ñ kpàdǐ àtsubi ña ñhǎrǎrǎ. Àhũ òñu odò ña, à bo odǐ ká mú mi. Olè ña gbo náa qà ònà fú mi. Àtsubi ña bá mi náàñírí-ìlú ña òñu ñkòkò ña gbo. Tsí ñnàbí-mi ña, ɔma-Ìyúqà ña, ene yèé kò dzé ɔma-Ìyúqà ña#á gbo má nára-ene yèé ña náa fǔ ní àña gbo, àña dzé olí-Yèésù ña#á gbo, à wà nógùgù-mi dǐdǐ si gé ni. ²⁷ Ñ tsit-sé líle líle ña, tsí ñ tse ìkparà ña gbo. Ñ ká rí odzú bé kpeékpeé gbo, tsí sǎrú, tsí ñ ká rí dzídze gbo bé kpeékpeé, tsí dze. Ebi-inó náa kpa mí, tsí àngbǐ gbo náa gbǐ mí. Otútù gbo náa wà kpa mí, tsí ñ ká rí àwù yèé màa wò#é. ²⁸ Màa dǐro bè bée. Ó dǐ, afǔ-egbé-Kírísítò ña#á kpó dzé isèrè, tsí wà kpa mí nǔdzò kǔdzò. ²⁹ Bí à mí tǎ dǐ ònya-kǎ#á, náa tse tsí à mí náa tǎ dǐ èmi gbo. Bí à só ònya-kǎ si náàbí, náa dǐ mí fú ene nyèyè tó bée.

³⁰ Bí ó bèrè ní ká mú injé-kǎ, tsí ñ nya akpá báàyí, à mí yèé kò wà nǔwó-mi#é ní màa ñ nya akpá#á. ³¹ ɔdǎyé, Boba-Yèésù ɔlá-wa, ó mà ní ñ kò wà tsòdòbò. Kùsèè fúu títi lo náàritá. ³² Ñhǎwèrè yèé ñ gbé ñhǎlú-Đàmási#é, olú Àrètà nya ògǎ-ìdzòba-kǎ wáa si nárú-ìlú#é bè. Ìlú#é, à ma odǐ wérí-è kpó. Tsí ògǎ-ìdzòba#á nya ònya kǎña si ní ká wà dǐ arú-ònà ña#á, àtsùgbée ká mú mi. ³³ Ó dǐ, tiwa ña ké mi si nágbǎ, tsí mú okù soó, tsí ké mi gbà nódzúábò-kǎ, tsí tì mí gbà bè wà ñlè nára-odǐ#é. Bée ñ í lo gbà tǎná, tsí n bó nǔwó-è lo#é ñnèè.

Kírísítò nya injé ña, tsí ñ ña Kpólù

12 Ká wà mú injé-kǎ, tsí ñ nya akpá#á, èrè-kǎ kò wà ñnè. Ó dǐ, màa dǐ wínyè ti nára-injé kǎña òñu yá. Injé ña#á, ɔlá-wa ní nya ñá, tsí ñ ña mí#é, tsí ó mú òkǎ ña gbo, tsí ñ dǐre fú mi. ² Ñ ma ònya-kǎ, olí-Yèésù ni, † tsí ɔdǎyé kée lo títi ñkpàkùkpàkù-òrǔ, tsí ó bò wá báàyí ɔdǐ mààméeré ní. Ó lo nǔnyà bée#é, kò lo nǔnyà bée#é, ñ kò mà. Ó dǐ, ɔdǎyé òñu mà. ³⁴ Nóòtítǔ#é, ɔdǎyé kée lo ñdǐ-ara-è. ‡ Ó dǐ, ó lo nǔnyà bée#é, kò lo nǔnyà bée#é, ñ kò mà. Ó dǐ, ɔdǎyé òñu mà. Tsí kíbí ó káà tó ñbè#é, ó gbó afǔ kǎña. Afǔ ña#á, onù yèé ká ñ fǔ ña#á kò wà, tsí ònà kò wà fú ònya-kǎ gbo, tsí kó fǔ ñá. ⁵ Màa mú ɔmòt-sǔ#é òñu, tsí ñ nya akpá. Ó dǐ, ñ kàkò mú ara-mi, tsí ñ

† *Ekpa-ɔma-Ìyúqà ña kò fú ònà ní ká tsone náàtami làre gbà ogòodzi.* †† *Ònya yèé Kpólù wà kperí bí#é, Kpólù òñu ká-è ni.* ‡ *Onù-afǔ yèé à gbà fǔ ñbíé ní "ñdǐ-ara-è"#é ní dzé Kpàràdǐsò ñgèrèkì#é. Tsí òkpi-è ní dzé ñdǐ-kǎ yèé ònya náko nyáa lo káà gbé, tsí míra, tsí èdǐ-è náko dzilè gbo#é. Ññwé-ɔdǎyé#é, ñbí ɔdǎyé wà#á gé ní à náa kpè ní Kpàràdǐsò#é. À wínyè ti nára-onù-afǔ yèé bée#é ññwé-Lúká 23:43 òñu ññwé-Ànyàña 2:7 gbo.*

nya akpá. Ni ó dǐ à mí yèé kò wà nǔwó-mi#é ni. ⁶ Ñ má wò ní n nye ara-mi, káà sì dzé gbo ní ñ wà sùrú, injé yèé tse#é, otítǔ ní ñ má fǔ#é fe. Ó dǐ, ñ kò ní ñ kàkò nye ara-mi, injé yèé tse#é, ñ wà sá ní ònya-kǎ kó máa wàà bu ìdǐ si fú mi làre injé yèé ñ wà tse, tsí ó wà rí#é òñu injé yèé ñ wà fǔ, tsí ó wà gbó#é.

⁷ Injé yèé ɔlá-wa ké, tsí ñ ña mí ña#á, à làre arú fú mi títi ñ kàkò nyáa ñ sàwé injé-kǎ. Tsí kò wà wò ní n wà ké ara-mi gbegbé, tsí ó dzé, tsí à mú injé si nára fú mi. Injé#é wà kíbí agúgú bé, tsí Ètsùt bèè wá ní kó wáa wà nára si fú mi, tsí kó wà kpa mí kérékéé. ⁸ Ó dǐ, gbà méeta kpó ní ñ sì wúure fú ɔlá-wa ní kó gbà mí dzòzò nǔwó-ìréré#é. ⁹ Tsí ó dzòzò fú mi ní: Ore-òfè yèé òñu tse fú mi#é ti tó, injé yèé tse#é, ñbí à mí káà tǎ dǐ mi#é ní òñu náa nya ikpá-òñu, tsí ñ dǐre dzálè kpó#é. Ñbèè, ñ wà fǔwò ní n mú à mí yèé kò wà nǔwó-mi#é, tsí ñ nya akpá#á, ó sǎ fú mi làrè, àtsùgbée ikpá-Kírísítò kó tséwé bò mí si. ¹⁰ Ñnè ní bí à mí kò wà nǔwó-mi gbo, bí à wà bú mi gbo, bí à wà tsoró bá mi gbo, bí ñ wà kpotsèéré gbo, bí odzo-ayé wà tse mí gbo, bí injé nyèyè ña kpó wà bá mi náàtsùgbée kíbí ñ gba Kírísítò gbó#é, ayè títé gé ní náa dzé si fú mi#é. È kè rí géè, náàsòkò yèé à mí tǎ dǐ mi#é, àrikéè yèé gǐdǐ à mí náa kò mí si#é ñnèè.

Kpólù wà dǐhǎñù ti nára-olí-Yèésù-ìlú-Kòrìnti ña

¹¹ Èè, ñ wà wínyè kíbí ene yèé fǔ ní ñ wà sùrú bé! Tsí èyè ní sì só mi si ñnè#é. Fee, èyè gǐdǐ ní má dzà náànyì-mi#é, injé yèé tse#é, bí ó dzé gǐdǐ ní ñ kò dzé injé-kǎ#á, adzít-sé-Yèésùt lákú-ñé ña#á kò làrè mí ñjé-kǎ kpókpo gǐdǐ bé dǎwò. ¹² Ñhǎwèrè yèé ñ gbé ñdǐ-ñé#é, ñ tse injé kǎña òñu àtési kpàtàkì-kǎ. Ñ tse injé-àwùsi ña, tsí tse injé-ìkpá ikpá ña gbo ñhǎrǎrǎ. Tsí injé nyèyè ña kpó wà nya dǐre ní adzít-sé-Yèésù-òtítǔ-kǎ ní ñ dzé#é. ¹³ Ñ ní fòò, kí gǐdǐ dzé injé yèé ñ tse fú egbé-Kírísítò-àtìbò ña làrè, tsí ñ kò tse fú ñé náànyì-kíbí ñ kò dzé arù, tsí kpa ñé#é? Àà, ó qà kíbí ñ tsòkúnù ñnèè. Ó dǐ, è ñ tǔre fú mi!

¹⁴ È rí gé! Ñ kpadǐ si, tsí n wá ñdǐ-ñé nólàànkéeta-è, tsí ñ kàkò sì dzé arù, tsí kpa ñé. Kò tsi injé yèé wà nǔwó-ñé ña#á ní ñ wà wò#é. Èyè ká-ñé ní ñ wà wò#é. Fee, kò tsi ɔma ní náko tse si fú bobà òñu ñnà#á. Boba òñu ñnà ní náko tse si fú ɔma#á. ¹⁵ Èmi òñu, ñ dzé inó tǎá, ànyì tǎá ní èmi ká-èmi gbo, injé yèé wà nǔwó-mi ña#á gbo, màa lo àña kpó nóòkpi tinjé. Tsí bí ñ dzáfǔ-ñé tó bèè fe, èyè òñu, è náko dzáfǔ-mi odǐ gé ni?

¹⁶ Ó sǎ! È dzé ní ñ kò dzé arù, tsí kpa ñé nò? Ó dǐ, ònya kǎña òñu náko sì fǔ ní èmi né ɔgbǔ ñnó, tsí bu ɔdòbò so gé, tsí àña bó dzi ñnè bé gé dzúlúm. ¹⁷ Ñ ní fòò, náàñírí-ene yèé ñ bè wá ña#á fee, ñhǎntà-nèè ñ gbà, tsí tǎ ñé dze? ¹⁸ Ñ tsikalé fú Títò ní kó wá ñdǐ-ñé ni, tsí ñ be ñnàbí-wa#á gbo tǎ náànyì-è. Báàyí#é fe, Títò wáa tǎ ñé dzeè? Fee, isèrè òkǎntso ní èmi-è méèdzi àa né tǎná tse bèè#é, tsí ekpa òkǎntso gbo ké ní èmi-è méèdzi àa fà#á. Nàmí ñ tsààà?

¹⁹ Ó ti dǐ dzídze báàyí ní è náa wà dǐdzú ní àa wà tótse ara-wa ñdǐ-ñé ni#é. Ó dǐ, ñhǎrǎ-kíbí Kírísítò wà wò gbà#á òñu ñhǎtsodzú-ɔdǎyé ní àwa òñu, àa wà wínyè#é. Fee, àrínódzú-mi ña, injé yèé àa wà fǔ kpó#é, àtsùgbée àkaralé-ñé kó ta ogùgù múlè kpǎñu ni.

²⁰ Fee, asá-kà wà néesù-mi si. Òñu ní wà dzé ní màa wáa tó ñdì-ñé tã, tsí kíbì ò wà wò ní e wà gbà#á, ò kàkò rí ñé béè. Tsí kíbì èñe gbo è nákò wà wò ní n wà gbà#á, è kàkò rí mi béè. Kó máa wáa dzé ní è wà ráãrà, tsí wà dzowú-ara-ñé ña gbo, tsí wà bínó-ara-ñé ña gbo. Kó máa wáa dzé gbo ní è wà ñu igbã-ara-ñé ña gbo, tsí wà kpe ékò-ara-ñé ña, tsí wà náfò húnúhúnú ña gbo si. Kó máa wáa dzé gbo ró ní è wà ké ara-ñé, tsí wà náàfàdzà gbo si. ²¹ Tsí ò tó wà sá gbo ró ní n máa wáa tó ñdì-ñé tã, tsí òdáyé yèè ò wà sè#é kó tó wáa dǎnó mú mi nódzú-ñé ró, tsí n wáa sòkú gbo fú ònyà kpíkpò kǎña. Ène nyèñè ña#á, à dzàbi wáa lo, tsí ilò wérewèrè yèè à lo òñu àlòwá yèè à tse náàrì né anó nódzú#é, à kò, tsí à kò kòò dzòò.

Kpólù wà fú olí-Yèésù-ilú-Kòríntì ña ñfèénò-itǎntǎ ña

13 Ó dǐ oláànkéeta-è ní ò bàkò wá ñdì-ñé#é. Tsí kíbì à kòò si ñwé-òdáyé† gbà#á, à ní: "Bí à sérì ònyà-kǎ#á, ó wà ní ònyà méèdzì méeta kó nyà si nódzú fú ène nyèñè ní òtítí ni tǎná." ¹² Kíbì ò wá ñdì-ñé nóláànkéèdzì-è#é, ò ti kǎrá ène yèè dzàbi wáa lo ña#á òñu ène-àtíò ña gbo si ní nódzú yèè màa wá ñdì-ñé ró#é, ò kàkò ti ñ tu ònyà-kǎ kpókpó. Tsí nómbé yèè ò kò wà ñdì-ñé gbo si báàyí#é, ò tó wà fòò fú ñé ró, tsí e mà si béè. ³ Ñ fò béè, ñé yèè tse#é, odzú-ñé wà si gé ní àña kó rí ñé-kǎ yèè nákò nyà díre ní Kírísító wà gbà ñhà-mi, tsí wà wínyè òdèndè#é. Kírísító#é, à mí kò tǎ dǐi ñé yèè ó tse fú ñé ña#á. Kà kàa béè, ó wà nya ikpá-è díre náàñí-ñé ni. ⁴ Nóòtító#é, ñhèwèrè yèè à kǎá si ñhà-egi-òdáyé†#á, kò lo à mí-è. Ó dǐ, ikpá-òdáyé tse tsí ó wà náàyè si. Tsí kíbì ó tse òkǎntso bá wa si#é, à mí kò wà fú àwa gbo. Ó dǐ, ikpá-òdáyé nákò tse tsí àa nákò gbé náàyè báa, tsí à nákò nyàà díre fú ñé.

† Ìwé-Àkóro 19:15 (Deutéronome 19:15)

⁵ È kpa inó-ara-ñé wò, tsí e rí ká yí ní fee, igbèngbé-àña fa ekpa-ñé yèè àña gbà gbó#é si làkòò yáà? Fee, è tse àdǎwò fú ara-ñé, tsí è rí mà ní Yèésù Kírísító wà náàñí-ñé si nò? Ni ó dǐ è tse àdǎwò fú ara-ñé, tsí è kè dzàdzàbò géde ni. ⁶ Ó dǐ, ò karalé ní è nákò rí mà ní àwa òñu, àa tse àdǎwò fú ara-wa, tsí àa dzàdzàbò. ⁷ Àa wà wúùre fú òdáyé ní e máa tse íbàdí-kǎ kpókpó. Tsí bí àa wà wúùre béè#é, kò tsi ní àa wà wò ní àa kó nyà díre ní àwa òñu, àa tse àdǎwò fú ara-wa, tsí àa dzàdzàbò ni. Kà kàa béè, àa wà wò ní e wà tse ire ni. Bí ó lo kǎà dzé gǐdì ní àa tse àdǎwò fú ara-wa, tsí àa kò dzàdzàbò oo, àa wà wò ní e wà tse ire. ⁸ Fee, àa kò nékpá-kǎ kpókpó, tsí àa kó nyàa ñ dǐ ònà fú òtítí-ikò dǐdǐ#é. ñé yèè àa nákò nyàa tse gé#é ní dzé ní àa kó dǐ fúu#é. ⁹ Bí ó dzé ní à mí kò wà fú wa, tsí ó wà fú èñe òñu, ayè títé gé ní náa dzé si fú wa#á. Fee, àa náa wà wúùre gbo ní e sè si nóònà sí#é#é ni. ¹⁰ Ñnè ní kíbì ó dzé ní ò kò wà ñdì-ñé si báàyí#é, ò wà tse iwé yèè bé wá fú ñé, àtsùgbéé bí ò wáa wá ñdì-ñé, ni n máa lo ètse yèè òlá-wa fú mi#é, tsí ñ dzára fú ñé. Ètse#é, òlá-wa fú mi ñnè ní èmi kó lòò, tsí ñ mǎwǎ gbè fú ñé, tsí egbé-ñé kó lo ñwádzú ni. Kò fú mi ñnè ní èmi kó ñ fǎ.

Okü-itǎntǎ ña

¹¹ Ìnàbí-mi ña, báàyí#é, ayè kó wà té ñé. È tsikpá, tsí e sè si nóònà sí#é#é gbo. È náa wà dǎàmí le ara-ñé ña gbo, tsí arü-ñé gbo kó dé. È náa dǐ bá ara-ñé ña gbo. Bí è tse béè, òdáyé, ène yèè dzé olí-àmúqǐ, tsí dzé olí-tútùúrò gbo#é nákò wà náànyì-ñé si. ¹² È náa kí ara-ñé ña nékpa nékpa kpó nókù-àmúqǐ. Ène yèè ña kpó dzé ti òdáyé#é wà kí ñé. ¹³ Yèésù Kírísító òlá-wa kó tse ore-òfè fú èñe kpó. òdáyé gbo kó wà né àmúqǐ fú èñe kpó. Tsí Mímí-òdáyé† gbo kó tse tsí èñe kpó e wà tsobí.

Gàlátì ña

Ìwé fú ene-Gàlátì ña nyínyà díre

Kpólù wà kò iwé yèé bé fú egbé-Kírísítò yèé ña wà néré-Gàlátì ñlè-Àsíyà#á. (Nómbé báàyí#é, à náa kpe erè#é ní Tùríkì). Òṅṅ ká-è ní dzíkò díqǎ fú ònyà ña bè#é, tsí ene yèé dzé cma-Ìyúqà gbo, ene yèé kò dzé cma-Ìyúqà gbo, à gba Yèésù Kírísítò gbó, tsí qì olí-Yèésù ña.

Ñbèé, cma-Ìyúqà kǎṅa wáa wò náàṅírí-egbé-Kírísítò yèé ña wà néré-bè#é, tsí waà tsékó-òqòbò fú ña. À náa wà le oṅṅ si ñnè kùkù, tsí wà fì ní ó wà ní olí-Yèésù yèé ña kò dzé cma-Ìyúqà ña#á ká wà tse si ñntá-ekpa-Mòssè, tsí wà tsorò-cma-Ìyúqà ña gbo. Tsí yèé kpádzú#é, ó wà ní ká wà dákó kíbì ó wà nórò-cma-Ìyúqà ña#á, tsí Ɔqáyé kó gbà ñá nònyà-atsòtítò nódzú-ara-è.

Náàtsùgbée béè ní Kpólù kò iwé yèé bé fú ña, tsí wà ñ nyà díre fú ña ní ene yèé né àkaralé si ñntá-Yèésù Kírísítò gé#é ní Ɔqáyé náa gbà nònyà-atsòtítò nódzú-ara-è#é. Ó qì, kò tsi afì-ká múgírí, tsí wà tse si ñntá-ekpa-Mòssè òṅṅ orò-cma-Ìyúqà ña ni. Afì-ká kò ara-ña dzò fú Mímí-Ɔqáyé, tsí kó wà gbé ña ni.

1 ¹⁻² Èmi, Kpólù adzítésé-Yèésù† òṅṅ inàbí-wa yèé ña kpó wà ñqǎ-mi bí#é, àwa ní wà tse iwé yèé bé fú egbé-Kírísítò yèé ña wà néré-Gàlátì#é, àa wà kí èṅe kpó. Itsé-adzítésé-Yèésù#é, kò tsi ònyà ní múu bawó-mi#é, tsí kò tsi gbà ñntá-ònyà-kǎ kpókpó gbo ni. Ó qì, Yèésù† Kírísítò† òṅṅ Ɔqáyé Boba, ene yèé dzíi ti náàṅírí-òkú ña wá náyé#é, àṅa ní mú itsé#é bawó-mi#é.

³ Ɔqáyé Boba-wa òṅṅ Yèésù Kírísítò Ɔlá-wa méèdzi ká tse ore-òfé fú ñé, tsí ká fú ñé ñtútùurò gbo. ⁴ Yèésù Kírísítò#é ní mú ara-è sǎǎbi si nárū-wa#á. Ó tse béè, àtòoríi kó gbà wá dzò nówó-ikpá-ayé-ìbàqǎ yèé àa wà si báàyí#é ni. Béè ní Ɔqáyé Boba-wa wò gbà#á. ⁵ Ká wà nyèé títi lo náàritá. Ètse.

Ikò díqǎ-Yèésù#é, irò òkǎntso gé ní wà#á

⁶ Ó mù mí héjú ní kò gba iwèrè-kǎ, tsí è wà nyí sè náànyì-Ɔqáyé, ene yèé kpè ñé ní èṅe kó gba ore-òfé-Kírísítò#é, tsí è wà gba ikò díqǎ òmírè gbó. ⁷ Ká fì gǎqǎ#é, ikò díqǎ òmírè-kǎ kpókpó kò wà. Ònyà kǎṅa gé ní wà, tsí wà fì afì kǎṅa, tsí wà ñ rómá iséré fú ñé#é. À wà wo ká nyí odzú-ikò díqǎ-Kírísítò#é qélè ni. ⁸ Ó qì, kíbì ñ wà fì yí, bí ònyà-kǎ wáa dzíkò díqǎ òmírè-kǎ fú ñé, bí ó dzé àwa gǎqǎ gbo nàmí adzítésé-òrǎ†-kǎ gǎqǎ ti ñṅgbèrì, bí ó wáa dzíkò díqǎ òmírè-kǎ fú ñé, tsí ó gbà ñilkǎ fú yèé àa wáa dzé fú ñé#é, èhéé fú ene nyèṅè. ⁹ Kíbì àa ti fì yí fú ñé wáa lo#é, ñ wà fì yí fú ñé nómbé ró ní: Bí ònyà-kǎ wà dzíkò díqǎ òmírè-kǎ fú ñé, tsí ó gbà ñilkǎ fú yèé àa wáa dzé fú ñé, tsí è gbàá#á, èhéé fúu.

¹⁰ Kíbì ñ wà fì béè#é, kò tsi ní ñ wà wo n dzòdzú-ònyà ña ni né. Ɔqáyé ní ñ wà wo n dzòdzú#é. Tsí ñ kò si wà wo n mú ara-mi tse ònyà-ire nódzú-ònyà ña gbo né. Ó má dzé béè ní ñ wà wo n tse#é, ñ káa nyáa dzé àtsítésé-Kírísítò.

Ɔqáyé tsǎ Kpólù ní kó dzé adzítésé-òṅṅ

¹¹ Inàbí ña, ñ wà wò ní kó yé ñé ní ikò díqǎ yèé ñ wáa dzé fú ñé#é, kò ti ñqǎ-ònyà ña. ¹² Ó qì èmi òṅṅ, kò tsi ònyà-kǎ ní múu bawó-mi#é, tsí ñ kò gba èkó-è ti ñqǎ-ònyà-kǎ kpókpó gbo. Ó qì, Yèésù Kírísítò òṅṅ ká-è ní nyáa díre fú mi#é.

¹³ È ma kíbì ñ gbé gbà dzò dzò ñṅwèrè yèé ñ wà tsorò-cma-Ìyúqà† ña#á. Mà múgírí si kùkù, tsí wà tsoró bá egbé-Kírísítò ña, tsí mà wò ní ká ra kpó múnúmúnú. ¹⁴ Ñṅwèrè nyèṅè#é, ñ ká dzé ñṅqǎ-orò-cma-Ìyúqà ña gǎqǎ. Mà tseé láre ɔdzògbà-mi cma-Ìyúqà ña. Ara-mi náa gboná si ñnè, tsí mà wà qu orò-gbágbòṅgbàgbò-mi ña tó béè.

¹⁵ Ó qì, Ɔqáyé ti tsǎ mí si títi ñnó-inà-mi ni. Tsí ó kpè mí ní n dzé tèè si gbà ñntá-ore-òfé-è. ¹⁶ Tsí ó qì nódzú-kǎ, tsí ó dzòdzú-è, tsí ó nya Yèésù Ɔma bíbí-è ña mí. Ó tse béè, àtsùgbée n lo káa dzíkò-è fú ene yèé kò dzé cma-Ìyúqà ña#á ni. Kíbì ñé ña#á lo béè#é, ñ kò gba ifèénó ti ñqǎ-ònyà-kǎ kpókpó, ¹⁷ tsí ñ kò si lo ñYèrusalémi ñqǎ-adzítésé-Yèésù† ña#á gbo. À ti dzé adzítésé-Yèésù bò fú mi. Ó qì, gbòkǎ gé#é, ñ ñqǎ, tsí lo ñlè-Àrábì, tsí ñ sè bò wáa lo ñṅlú-Ɔmási.

¹⁸ Ɔqǎ méeta náànyì-béè#é, ñ lo ñYèrusalémi, tsí káa rí Òkúta. † Tsí ñ gbé bè, tsí tse ɔdzò méedógú ñqǎ-è.

¹⁹ Ñṅwèrè nyèṅè#é, odzú-mi kò kǎ adzítésé-Yèésù òmírè-kǎ kpókpó ró náànyì-Yàkúbù inàbí-Yèésù Ɔlá-wa. ²⁰ Afì yèé ña ñ wà kò si ñṅwé fú ñé béè#é, ñ wà fì yí nódzú-Ɔqáyé ní ñ kò wà tsòqòbò. Afì-òtítò ni.

²¹ Náànyì-béè ró#é, ñ lo ñlè-Sírì òṅṅ ñlè-Silíkì.

²² Ñṅwèrè nyèṅè#é, cma-egbé-Kírísítò yèé ña wà néré-Yùqéyá ña#á, àṅa gbo, à kò rí mi wòrì. ²³ Ó qì, ñé yèé à náa wà gbó ti nára-mi#é gé ní dzé ní: Idza yèé náa wà tsoró bá àṅa dzò dzò#é fe, báàyí#é, ó wà dzíkò díqǎ

† Ene yèé à wà kpè ní Òkúta ñbíbé#é, òṅṅ ké ní à náa kpè ní Kèfási ñṅlú-cma-Ìyúqà ña#á.

fúne, ikò yèè àa gbà gbó, tsí òñu ká-è wò ní òñu kó bàdzé dzó dzó#é. ²⁴ Tsí kíbì olí-Yèèsù ña náa wà gbó béè#é, à náa wà nye Ìdáyé fú inyé yèè ña ó tse fú mi#é.

Kpólù kpàdè bá adzítse-Yèèsù ña ñYèrúsàlèmi

2 Ìdáyé máàméeré náànyì-béè ró#é, èmi Bànàbà méèdzi àa wáa ló ñYèrúsàlèmi. Tsí ñ gbé Títò gbo tē náànyì. ² Ñ ló bè, inyé yèè tse#é, Ìdáyé nyàà ña mí ní èmi kó ló bè ni. Kíbì ñ ló#é, ñ dzokó bá ene yèè ña dzé ònyà-gbadzùmà ña#á ñfíkà, tsí ikò dídí yèè ñ wà dzé fúne nère-ene yèè kò dzé òma-Ìyúqà ña#á, ñ nya òkpi-ikò dídí yèè ñ wà dzé#é fú ña. Ó dī, ñ wà sá ní itsé yèè ñ wà tse báàyí#é òñu yèè ñ ti tse wáa ló gbo#é, kó máa wáa dzé itsé-akpotu. ³ Títò enikéèdzi-mi yèè dzé òma-Gèrèki ña gidi#é, à kò dzèñù báa ní kó dákót kíbì ó wà nóro-òma-Ìyúqà ña#á. ⁴ Ó dī, ene yèè ña wà mú ara-ña kpe inàbí-wa olí-Yèèsù ña#á òñu, à si wò béè. À tsolè wò náànyì-wa, tsí waà tsó wa wò nára-kíbì Yèèsù Kírísítò gbà wá dzó òwó-ekpa-Mòssèt, tsí ó wà gbé wa gbo#é. À wà wo ká tse tsí àa kó sè dī arú ekpa-Mòssèt#é ró ni. ⁵ Ó dī, àtsùgbée ikò-òtít ti nára-Yèèsù kó wà si fú ñe#é, àa kò ti fú ene ña#á nònnà gidi fírífírí.

⁶ Ñbèé, à wà rí ònyà kàña ní à dzé ònyà-gbadzùmà ña, tsí bí à si dzé ònyà lákú nódzú-ònyà ña#á, kò tsi inyé yèè à dzé wáa ló#é ní kpádzú fú èmi#é, inyé yèè tse#é, èmi ñ dzé bé, mà tse bé, Ìdáyé òñu kò ma nyèñè. Ònyà-gbadzùmà ña#á, à kò si mú ifèén-ò-kà kpókó má itsé#é fú mi. ⁷ Kà kàa béè, à rí mà ní Ìdáyé mú itsé-kà òwó-Òkúta ní kó wà dzíkò dídí fú òma-Ìyúqà ña. Béè ké ní à rí mà ní Ìdáyé mú itsé-kà òwó-èmi gbo ní èmi kó wà dzíkò dídí fú ene yèè kò dzé òma-Ìyúqà ña#á. ⁸ Ó dī, Ìdáyé ní fú Òkúta ñkpá ní kó dī adzítse-Yèèsù fú òma-Ìyúqà ña#á, tsí ó fú èmi gbo ñkpá ní èmi kó dī adzítse-Yèèsù fú ene yèè kò dzé òma-Ìyúqà ña#á. ⁹ Tsí Yàkúbù òñu Òkúta má nára-Yòhánà, àña ní wà kíbì kpàkàlà, tsí gba egbé-Kírísítò#é doro si#é, à rí mà ní Ìdáyé tse ore-òfé fú mi, tsí mú itsé#é òwó-mi, tsí à ta òwó bò fú èmi Bànàbà méèdzi, tsí wà ñ nyà díre ní àña gbà si ñntá-è. Ó dī, Ìdáyé be àwa òñu làkòò ñdī-ene yèè kò dzé òma-Ìyúqà ña#á, tsí ó be àña gbo làkòò ñdī-òma-Ìyúqà ña. ¹⁰ Tsí inyé yèè à wò ní àa kó tse#é gé ní wà dzé ní: Àa kó wà tédzú olákè mà yèè ña wà négbé-Kírísítò ñYèrúsàlèmi#é, tsí àa kó wà mowó gbè fú ña. Tsí mà si tseé gbo béè òwó òwó.

Kpólù wà bá Òkúta fì

¹¹ Ñbèé, ó wáa dī ñnhwèrè-kà, tsí Òkúta wáa tó ñnlú-Àntiyótsi ti ilè-Sirí. Kíbì ó wá bé#é, ó lilo kòdzòkòdzò-kà, tsí ñ kó fú gāgā nódzú-ònyà kpó. ¹² Afò#é ní wà dzé ní ònyà kàña ti ñdī-Yàkúbù, tsí wá ñnlú#é bè. Táná ene nyèñè ña ká wáa tó#é, Òkúta òñu inàbí-wa olí-Yèèsù yèè ña kò dzé òma-Ìyúqà ña#á, à dzó wà dzeré. Ó dī, kíbì ene ña#á wáa tó#é, Òkúta nya òwó ñdzídze#é, tsí nya ara-è si ñfíkà. Ó tse béè, inyé yèè tse#é, ó wà sá fú atènáànyì-Yèèsù yèè ña wà fì ní ká tó wà tsorò-òma-Ìyúqà ña ró#é ni. ¹³ Kíbì ó tsiyè béè#é, ene yèè ña gbo wà bè, tsí dzé òma-Ìyúqà ña#á, àña gbo, à tsiyè béè ké

títí à sò Bànàbà gidi gbo si ñnhè. ¹⁴ Ó dī, kíbì ñ rí béè#é, ñ rí mà ní ilò yèè à ló#é, kò dé bá ikò-òtít ti Yèèsù Kírísítò. Ñbèé, ñ wí fú Òkúta nódzú-ònyà kpó ní: Ìwo, òma-Ìyúqà ní ò dzé#é, tsí itsentse-èe si wà kíbì ene yèè kò dzé òma-Ìyúqà#á. Kí tse tsí ò wà wo o mú ene yèè kò dzé òma-Ìyúqà ña#á ñkpá báàyí ní ká wà tsorò-òma-Ìyúqà ña ni? Kò sá né.

¹⁵ Ó dī àwa òñu, òma-Ìyúqà ña bíbí ní àa dzé#é. Àa kò tsi ònyà-ilú-àledzò ña yèè kò wà rē si nékpa-Ìdáyé#é. ¹⁶ Tsí àa mà ní kò tsi ene yèè wà rē si nékpa-Mòssèt#é ní Ìdáyé náa gbà nònnà-atsòtít nódzú-ara-è#é. Ó dī, ene yèè mú àkaralé-è si ñntá-Yèèsù Kírísítò#é gé ní náa gbà nònnà-atsòtít nódzú-ara-è#é. Náatsùgbée béè#é, àwa gbo, àa mú àkaralé-wa si ñntá-Yèèsù Kírísítò, tsí Ìdáyé kó gbà wá nònnà-atsòtít nódzú-ara-è. Tsí ó gbà wá béè ti nára-kíbì àa mú àkaralé-wa si ñntá-Yèèsù Kírísítò#é ni. Kò tsi àtsùgbée kíbì àa rē si nékpa-Mòssèt#é ní tse#é. Inyé yèè tse#é, Ìdáyé kàkò nyàa gba ònyà-kà kpókó nònnà-atsòtít nódzú-ara-è náatsùgbée kíbì ó wà rē si nékpa-Mòssèt#é. ¹⁷ Báàyí#é, kíbì àa mú àkaralé-wa si ñntá-Yèèsù Kírísítò, tsí Ìdáyé kó gbà wá nònnà-atsòtít nódzú-ara-è#é, à wà rí àwa gbo kíbì ene yèè ña wà dzàbi-Ìdáyé#é. Tsí kíbì à wà rí wa béè#é, ó wà nyà díre ní Kírísítò wà sone ní ká wà dzàbi-Ìdáyé ñnhè ò. Láyé! Kírísítò kà tse béè!

¹⁸ Ó dī, ekpa-Mòssèt yèè ñ kò dzó#é, bí ñ tó wà mú àkaralé si ñntá-è ró#é, ó wà nyà díre ní ñ wà dzàbi fú ara tēmi ká-mi ñnhè. ¹⁹ Inyé yèè tse#é, ñ rí ní ekpa-Mòssèt kà sone dī ònyà-atsòtít nódzú-Ìdáyé. Kíbì ñ rí béè#é, ó wà kíbì à kpa mí nókú báa ñnhè-kà ñnhè, tsí ekpa#á kò nékpa si ñntá-mi ró. Inyé ña#á ló béè, àtsùgbée ñ wà náàyè si nódzú-Ìdáyé. Ó dī, ñnhwèrè yèè à ká Yèèsù Kírísítò si ñntá-egi-ìdàagàlàdzà, tsí kpaá nókú#é, ó wà kíbì à kpa èmi gbo nókú báa ñnhè-kà ñnhè. ²⁰ Tsí kíbì ñ wà náàyè si#é, kò tsi èmi ká-mi ní wà gbé ara-mi ró#é. Ó dī, Kírísítò ní wà ñnhè-mi si, tsí wà gbé mi#é. Báàyí#é, ñ wà náàyè si ñntalè bí. Ó dī, àyè#é ti ñdī-kíbì ñ mú àkaralé-mi si ñntá-òma bíbí-Ìdáyé#é ni. Òma bíbí-Ìdáyé#é, ó né àmúqò fú mi, tsí ó mú ara-è tsebo néwo-mi. ²¹ Ñbèé, ñ kò wà mú ore-òfé-Ìdáyé taànù. Ó dī, bí ekpa-Mòssèt nákò nyàa tse tsí Ìdáyé kó gbane nònnà-atsòtít nódzú-ara-è#é, à wà fì ní ikú-Kírísítò dzé inyé-akpotu ñnhè.

Ká rē si nékpa-Mòssèt nàmi ká né àkaralé si ñntá-Yèèsù?

3 Èñe ene-Gàlátì ña, éwo kò wà fú ñé! Nèé gidi tútútú nyí isère-ñé kpaqà tó béè ná? Nódzú tēñe ká-ñé ña ní àa nya Yèèsù Kírísítò díre fú ñé kíbì à káá si ñntá-egi-ìdàagàlàdzà, tsí ó kú#é ò. Kí tse tsí inyé ña#á wà ló béè? ² Báàyí#é, ñ bókò bèrè ñé náfò-kà. Ñnhwèrè yèè Mímí-Ìdáyét ti wò ñntá-ñé#é fee, àtsùgbée kíbì è rē si nékpa-Mòssèt#é ní tse tsí ó ti wò ñntá-ñé#é nàmi àtsùgbée kíbì è gba ikò dídí#é gbó ní tse#é? ³ Éwo kò wà fú ñé ni ò. Mímí-Ìdáyé mowó gbè fú ñé, tsí è dī olí-Yèèsù ña si. Béè ní è kpée si ñnhè#é. Tsí báàyí#é, è wà wo e mú àmi tēñe ká-ñé ña, tsí ñ tseé ló kàa dzàa? ⁴ Bí è wà tse béè#é, ñréré yèè ña wà ñntá-ñé wáa ló#é dzé inyé-akpotu kpó ni. Ó dī, ñ módzú si ní kò tsi inyé-akpotu ní.

⁵ Ñbèé, Ɔdáyé tse tsí Mímí-è wà bá ñé si, tsí wà tse iné-àwùsi ña náàñírí-ñé nò. Ñ wà bèrè ñé ní fee, Ɔdáyé tse béè náàtsùgbée kíbí è wà rě si nékpa-Mòssè#é nàmi kíbí è gba ikò dídǫ#é gbó ní tse tsí ó tse béè#é?

⁶ È tsèsèrè ti nára-Àbàràhàmit káyí. À kò si ñÑwé-Ɔdáyét ní: “Àbàràhàmi gba Ɔdáyé gbó, tsí náàtsùgbée béè#é, Ɔdáyé gbàà nònyà-atsòtít nódzú-ara-è.”

¹⁷ Ñbèé, ó wà ní kó yé ñé rere ní: Ene yèè ña né àkaralé si ñntá-Ɔdáyé#é, àña ní dzé cmalóma-Àbàràhàmi ña gidí gidí#é. ⁸ Ìwé-Ɔdáyét wà nyà díre fú wa ní dzò dzò#é, Ɔdáyé ti tse ètò-kǎ si ní iwèrè-kǎ náko wáa wá, tsí ene yèè kò dzé cma-Ìyúqà ña#á náko mú àkaralé-ña si ñntá-Ɔdáyé, tsí bí à tse béè, Ɔdáyé náko gbà ña nònyà-atsòtít nódzú-ara-è. Náàtsùgbée béè#é, Ɔdáyé dzíkò dídǫ fú Àbàràhàmi ní: “Ɔdáyé náko tu kùsèè fú nyà-ilú ña kpó gbà ñntá-èè.” ¹⁹ Ñbèé, Àbàràhàmi né àkaralé si ñntá-Ɔdáyé, tsí Ɔdáyé tu kùsèè fúu. Ene yèè ña gbo né àkaralé béè#é, àña gbo, à wà ñnó-kùsèè-Àbàràhàmi#é.

¹⁰ Ó dǫ, ene yèè ña náa wà tsèsèrè ní bí àña wà rě si nékpa-Mòssè#é, ni Ɔdáyé náko gba àña nònyà-atsòtít#é, èrè-Ɔdáyé náko má ña, iné yèè tse#é, à kò si ñÑwé-Ɔdáyé ní: “Bí ñnyà-kǎ kò wà tse si ñntá-iwé-ekpa-Mòssè#é dzálè kpó títí kó máa bɔ òkǎ kpókpó#é, èrè-Ɔdáyé náko máa.” ¹¹ Kíbí ó dzé béè#é, inó-è má fúne rere ní ñnyà òkǎlòkǎ kpó, bí ó wà rě si nékpa-Mòssè#é, kàkò nyáa dzé ñnyà-atsòtít nódzú-Ɔdáyé, iné yèè tse#é, à kò si ññwé#é ró ní: “Ene yèè gba Ɔdáyé gbó#é, Ɔdáyé náa gbàà nònyà-atsòtít nódzú-ara-è, tsí ene nyèhè náko rí àyè.” ¹² Ó dǫ, iyàtò wà náàñírí-ekpa-Mòssè òñu àkaralé. Ekpa-Mòssè òñu#é, afɔ-ká rě si nékpa ni, afɔ-àkaralé kò wà ñnè. Kà kàa béè, à kò afɔ-òmírè-kǎ si ñÑwé-Ɔdáyé#é ró ní: “Bí ñnyà-kǎ wà tse si ñntá-iné kpó yèè à kò si nékpa-Mòssè#é, ekpa#á náko fú ene nyèhè náayè.” #

¹³ Ó dǫ, Ɔdáyé be Kírísitò wá, tsí ó wáa gbà wá dzò nárù-èrè yèè wà nékpa-Mòssè#é, èrè yèè má má wa kíbí àa kò rě si nékpa#á kpó#é. Tsí Kírísitò gbàà tse ti ara-è. Ñ wà fɔ béè, iné yèè tse#é, à kò si ñÑwé-Ɔdáyé ní: “Ɔnyà òkǎlòkǎ kpó, bí à kǎá si ñntá-egi#é, Ɔdáyé ré fúu ñnèè.” ¹⁴ Béè ní Yèèsù Kírísitò tse#é, àtsùgbée ene yèè kò dzé cma-Ìyúqà ña#á ká tse òkǎntso báa, tsí ká gba kùsèè#é, kùsèè yèè Ɔdáyé tàlè-è fú Àbàràhàmi#é. Èkéèdzi#é, Kírísitò tse béè, àtsùgbée Mímí-Ɔdáyé kó ti wò ñntá-wa, àwa yèè ña né àkaralé si ñntá-Yèèsù Kírísitò#é ni. Béè ní Ɔdáyé tàlè-è si#é.

Ekpa-Mòssè kàkò nyáa kparɔ àlè yèè Ɔdáyé ta si#é

¹⁵ Ìnàbí-mi ña, ñ bókò tse isàwé-kǎ fú ñé ti nára-kíbí iné ña wà gbà náyé#é. Òñu ní wà dzé ní: Bí ñnyà-kǎ mɔlè dí iné-kǎ, tsí mówó tée si kpó#é, ñnyà-kǎ kpókpó kò wà, tsí kó nyáa nyí iné#é kpaqà. Tsí ñnyà-kǎ kpókpó kàkò nyáa mú isèrè-kǎ gbo máa. ¹⁶ Ñbèé, Ɔdáyé tàlè fú Àbàràhàmit, tsí tàlè fú cmalóma-è-kǎ gbo. Ó dǫ, à kò kò

† Ìwé-Ìkpinkpilè-ayé 15:6 (Genèse 15:6) †† Ìwé-Ìkpinkpilè-ayé 12:3 (Genèse 12:3) ‡ Ìwé-Àkóro 27:26 (Deutéronome 27:26) †† Ìwé-Hàbàkúki 2:4 (Habacuc 2:4) ‡† Ìwé-Orò ña 18:5 (Lévitique 18:5) ††† Ìwé-Àkóro 21:23 (Deutéronome 21:23)

si ñÑwé-Ɔdáyé#é ní Ɔdáyé tàlè fú cmalóma-è ña. Ó má dzé béè ní à kò si#é, ó má nyà díre ní ñnyà kpíkpò ní Ɔdáyé wà tàlè#é fú#é. Ó dǫ, à kò si ññwé#é ní: “Ɔdáyé tàlè fú cmalóma-èè.” ¹⁷ Kíbí ó dzé béè#é, cmalóma òkǎntso ní à wà báfɔ#é, tsí cmalóma#á, Kírísitò ni. ¹⁷ Òkpì-afɔ yèè ñ wà wo n fɔ#é ní wà dzé ní: Àlè yèè Ɔdáyé ta si fú Àbàràhàmi#é, ekpa-Mòssè kàkò nyáa nyáa bɔ. Ó dǫ, Ɔdáyé tse imòlè-kǎ bá Àbàràhàmi, tsí mówó tée si kpó. Tsí ó tse cǫǫ cǫgbàwó lé ñrèwó (430) wáa lɔ tǎná kó wáa mú ekpa-è bɔwó-Mòssè náanyiwà. Kíbí ó dzé béè#é, ekpa-Mòssè#é kàkò nyáa nɔ imòlè#é ñde. ¹⁸ Ó dǫ, kò tsi kíbí à náa rě si nékpa-Mòssè#é ní náa tse tsí à náa módzú si ní ká gba iné yèè ña Ɔdáyé náa fú tée ña#á. Bí ó dzé béè, ni iné ña#á kò ti ñnó-àlè yèè Ɔdáyé ta si#é ñnèè. Àbàràhàmi fe, Ɔdáyé gbà ñntá-àlè yèè Ɔdáyé ta si#é, tsí fúu ñhè ña#á ni.

¹⁹ Bàayí#é, kíbí Ɔdáyé fú Àbàràhàmi ñhè ña#á béè#é, kí tse tsí ó wáa mú ekpa-è bɔwó-wa náanyiwà? Kíbí àa wà dzàbi tó gbà#á ní tse tsí ó tse béè#é. Tsí ó wà ní kó wà béè si títí cmalóma-Àbàràhàmi#é kó wáa tó, cmalóma yèè Ɔdáyé tàlè si fúu#é. Ó dǫ, Ɔdáyé mú ekpa#á bɔwó-Mòssè gbà ñntá-adzítse-òrɔt kǎña, tsí Mòssè dzé ene yèè doro si náàñírí-adzítse-òrɔ ña#á òñu ñnyà ña, tsí ó wà mú ekpa#á bɔwó-ñnyà ña ñhèkèè. ²⁰ Bí ó dzé ní ñnyà-kǎ náa doro náàñírí-ñnyà-kǎ òñu olòmírè-kǎ, tsí wà gba afɔ fɔ fú ña#á, kò tsi afɔ-ñnyà òkǎntso ni. Ó dǫ, Ɔdáyé òñu, òkǎntso gé ní wà#á, òkǎ kò wà ró.

²¹ Bàayí#é, ekpa-Ɔdáyé#é fe, ó wà kpa àlè yèè ña Ɔdáyé ta si#é taánù ní ó dzé#é? Láyé! Kò wà kpa ña taánù. Ó dǫ, ó má dzé ní ekpa-kǎ wà, tsí ekpa#á náko nyáa tse tsí ñnyà ña kó rí àyè#é, ñnyà ña má dǫ ñnyà-atsòtít nódzú-Ɔdáyé gbà ñntá-ekpa#á nò. ²² Ó dǫ, Ìwé-Ɔdáyét wà fɔ ní ikpá-kǎ wà, tsí náa sòne si ñbàdí tsítse. Ikpá#á, ó wà kíbí ó mú ñnyà-ayé gbanɔgba#á kpó si néèhà si bé. Ó lɔ béè, àtsùgbée Ɔdáyé kó sǎ àlè#é fú ene yèè ña gba Yèèsù Kírísitò gbó#é ni, iné yèè tse#é, à né àkaralé si ñntá-è.

²³ Ñbèé, iwèrè-kǎ wà, tsí ká né àkaralé si ñntá-Yèèsù Kírísitò. Tǎná iwèrè nyèhè kó wáa tó#é, ekpa-Mòssè#é tse wá si bé kíbí ene yèè fɔ ní à náa wà ñene néèhà bé#é ni. Tsí ó tse wá si béè títí fú iwèrè yèè Ɔdáyé kó nyà díre fúne ní ká né àkaralé si ñntá-Yèèsù Kírísitò#é kó tó. ²⁴ Ó dǫ, ekpa-Mòssè#é wà kíbí agbéne bé, tsí ó wà gbé wa béè títí wáa fú iwèrè yèè Kírísitò wáa tó#é. Tsí ó lɔ béè, àtsùgbée bí àa né àkaralé si ñntá-Kírísitò#é, Ɔdáyé kó gbà wá nònyà-atsòtít nódzú-ara-è.

²⁵ Bàayí#é, iwèrè yèè ñ wà báfɔ#é, iwèrè-ká né àkaralé si ñntá-Kírísitò#é, iwèrè#é tó. Ó dǫ, agbéne#é kò wà gbé wa ró.

²⁶ Ìdèndè ni. Kíbí è né àkaralé si ñntá-Yèèsù Kírísitò#é, ènɛ kpó, è dzé cma-Ɔdáyé gbà ñntá-Yèèsù Kírísitò#é. ²⁷ Ó dǫ, kíbí à wìwè-Yèèsù† fú ñé#é, è tse òkǎntso bá Kírísitò si, tsí ñntàntse-ñé ña#á, è mú Kírísitò wò si kíbí àwù bé. ²⁸ Ti nára-béè#é, iyàtò-kǎ kpókpó kò wà ró. Iyàtò kò wà náàñírí-cma-Ìyúqà† òñu ene yèè kò dzé cma-Ìyúqà#á ró. Iyàtò kò wà náàñírí-arù òñu ene yèè wà nówó-ara-è si#é gbo ró. Tsí iyàtò kò wà

††† Ìwé-Ìkpinkpilè-ayé 12:7 (Genèse 12:7)

naàñjírí-ṅwɔkɛ̃ṅ ḡṅu ɔwɔkɔbɛ̃ṅ gbo ró. Ó dji, èṅe kpó, è dzé ònyà òkãntso bá Yèésù Kírísítò si ni. ²⁹ Tsí kíbí è dzé ti Yèésù Kírísítò si#é, è dzé ɔmalóma-Àbàràhàmi ña. Tsí àlé-injé-ire yèè ña Ìḡáyé ta si#é dji tinjé.

4 Ó dji, afɔ yèè ñ wà fɔ#é ní wà dzé ní fee, bí ònyà-kǎ wà, tsí ḡṅu ní náko wáa dzogú-injé-boba-è ña#á, tsí ó dzé maqé si, tsí kò dǎgbà wóná#á, ene nyèṅè kò gbà ñîlkǎ fú arú. ḡṅu ní si dzé olí-injé ña#á kpó si#é. Ó dji, injé-kǎ kpókpó kò wà nówò-è. ² Á náa tsǎ ònyà kǎñja si, tsí ká wà nárũ-è, tsí ká wà ríí, tsí wà rí itá-injé-è ña gbo. Á náa wà tse bée títi wáa fú iwèrè-kǎ, iwèrè yèè boba-è náa dǎ si#é. ³ Bée ké ní náa lɔ fú áwa ɔma-Ìyúqàt ña gbo dzɔɔ#é. Áa náa wà kíbí maqé si bé ni. Áa kà nékpá-kǎ kpókpó, tsí áa náa dzé arú fú ikpá yèè ña wà ñntalè bí#é. ⁴ Ó dji, Ìḡáyé dǎ iwèrè-kǎ si, tsí kíbí iwèrè#é wáa tó#é, Ìḡáyé be ɔma-è wá fú wa. ɔma-Ìḡáyé#é, ɔwɔkɛ̃ṅ ní bí#é, tsí ó te ara-è ɔlè, tsí rɛ si nékpa-Mòssèt. ⁵ Ìḡáyé be ɔma-è#é wá, àtsùgbée kó wáa gbà wá dzɔɔ, áwa yèè ña ekpa-Mòssèt nékpá si ñntá-wa si#é. Ó tse bée, tsí Ìḡáyé kó gbà wá kíbí ɔma-è ña ni.

⁶ Ìḡèndè#é, è dzé ɔma-Ìḡáyé. ḡṅu ní dzé ní Ìḡáyé be Mímí-ɔma bíbí-è wá, tsí kó wáa gbé ñnɔ-wa si#é. Tsí Mímí-ɔma-è#é náa wà wínyè ñnɔ-wa, tsí wà kpe Ìḡáyé ní: Boba. ⁷ Kíbí ó dzé bée#é, ò kò dzé arú ró. Ó dji, ɔma-Ìḡáyé ní ò dzé#é. Tsí kíbí ò dzé ɔma-è#é, ònà wà fú iwɔ gbo, tsí ó dzogú-injé-ire yèè ña Ìḡáyé tàlé si fú ɔma-è ña#á.

Kpólú wà dǐhǎṅù fú ene-Gàlāti ña

⁸ Dzɔɔ dzɔɔ#é, è kè ma Ìḡáyé, tsí injé ña nékpá si ñntá-ṅé si, injé yèè ña kò si dzé injé-kǎ kpókpó#é. ⁹ Ó dji báàyí#é, è ma Ìḡáyé, tsí yèè lárè#é, Ìḡáyé ní mà ṅé#é. Kí tse tsí è wà nyí sɛ̃, tsí è wà wo e sɛ̃ káa dji arú fú ikpá yèè ña wà ñntalè bí#é ró ná? Ikpá yèè ña kò néèfé, tsí à kò dzé ikpá líle gbo#é. Kò sǎ né. ¹⁰ Dzɔɔ kǎñja ḡṅu otsù kǎñja wà, tsí iwèrè kǎñja ḡṅu ɔq̃ kǎñja gbo wà, tsí è náa wà nya èwò fú ña. ¹¹ Kíbí è wà tse gbà#á, ñ wà dǐhǎṅù fú ṅé góro. Ñ wà dǐhǎṅù ní kíbí ñ múgírí, tsí tsítsé fú ṅé tó bée#é, kó máa dzé itsé-akpotu ní ñ tse#é. ¹² Ìnábí-mi ña, ñ tsikalé fú ṅé, e náa wà kíbí èmi gbo ñ wà si gbà#á. Ó dji, kíbí ñ wà ñdì-ṅé si dzɔɔ dzɔɔ#é, ñ wà kíbí èṅe gbo, è wà#á ni. Ñhwèrè nyèṅè#é, è kò tse injé-ìbàdq̃-kǎ kpókpó nára-mi. ¹³ Ó dji, injé yèè báadq̃-è, tsí ñ wáa dzíkò dǐq̃ fú ṅé náatsètsè kélékélé#é, è tédzú-è si. È tédzú ní àr̃ yèè ñ wà r̃#é ní tse#é nò. ¹⁴ Tsí kíbí àr̃#é wà ñntá-mi si gbà#á, ó dji àdq̃awò fú ṅé, tsí ñ má sú ṅé, tsí è má nyáa kò mí gbo. Kà kàa bée, è tówó gbà mí náaledzò. Tsí kíbí è tówó gbà mí gbà#á, ó wà kíbí è gba adzítsé-òr̃t-kǎ nàmi Yèésù Kírísítò ḡṅu ká-è náaledzò bé ni. ¹⁵ Ñhwèrè nyèṅè#é, è náa wà náyé títé si héṅú nò. Ñ wà fɔɔ fú ṅé ní ó má dzé ní ònà wà fú ṅé, è má nya odzú-ṅé ña gǐdì, tsí ñ fú mi. Tsí báàyí#é fe, bí ó dzé? ¹⁶ Kíbí ñ wà wí otító fú ṅé#é, ñ tédzú dji òtè-ṅé ñh̃kèé!

¹⁷ Ìnyà kǎñja gbo wà, tsí à múgírí si, tsí wà tamá-ṅé mámamá. Ó dji, à kò wà wo ire fú ṅé. Á wà wo ká nyà

† Kpólú wà wínyè ti nára-ɔq̃-ìr̃òr̃ yèè ña ɔma-Ìyúqà ña náa dzé#é ni.

ṅé ñîlkǎ nára-mi, tsí èṅe gbo, e múgírí, tsí tamá-ñja si mámamá bée ké gé ni. ¹⁸ Tsí ó si dzé injé-ire ní ká múgírí, tsí tamáne si mámamá, tsí wà ñ tse ore fúne. Ká wà tse bée ñhwèrè òkǎlòkǎ kpó. Kó máa dzé ní ñhwèrè yèè ñ wà náañjírí-ṅé si gé#é ní è náko wà tse bée#é. ¹⁹ ɔma-mi ña, ñ tó wà gbó dǐq̃ fú ṅé ró gé ni. Ñ wà gbó dǐq̃ fú ṅé kíbí ɔwɔkɛ̃ṅ-kǎ náa bòkò bíma bée#é ni. Náko wà fú mi bée si títi ìlò-ṅé ña kó nyà dǐre ní Kírísítò wà tsítsé náañjírí-ṅé ñdèndè. ²⁰ Áhiyàà! Ó má dzé ní ñdì-ṅé ní ñ wà si báàyí#é fee, ó má sǎ. Ñbée, ñ má ma kíbí ñ má nyí ḡṅù, tsí wínyè fú ṅé gbà#á. Afɔ-ṅé dji ñhǎṅù dǐq̃ si néèdq̃-mi si góro.

Kpólú wà mú Hágà ḡṅu Sarà tse isàwé

²¹ Ñ ní fòò, èṅe yèè wà wò ní ekpa-Mòssèt kó nékpá si ñntá-ṅé#é fee, è kò wà rɛtǐgbè-injé yèè ña à kò si ñhwé-ekpa#á ni? È dzɔṅù fú mi káyí. ²² Á kò si ñhwé#é ní Àbàràhàmit bíma ɔwɔkɛ̃ṅ méèdzi. Aya-è Hágà yèè dzé arú#é bí òkǎ, tsí aya-è Saràt yèè kò dzé arú#é, ḡṅu gbo bí òkǎ. ²³ Tsí ɔma yèè aya arú#é bí#é, à bí kíbí náa wu ònyà, tsí náa bíma#á gé ni. Ó dji, ɔma yèè aya-è yèè kò dzé arú#é ḡṅu bí#é, à bí ḡṅu ti náalé yèè Ìḡáyé ta si tútútú#é ni. ²⁴ Èró yèè bée#é, òkpi-è ɔwɔkɛ̃ṅ, tsí náko nyáa dzé isàwé-kǎ. Aya-Àbàràhàmi méèdzi ña#á, à wà kíbí ìm̀lè-Ìḡáyé ìr̃ méèdzi bé ni. Òkǎ wà dzé Hágà, ene yèè wà dzé isàwé-òkè yèè à náa kpè ní Sìnyàyí#é, tsí ɔma-inò tèè ña dzé arú#é. ²⁵ Hágà#á ní wà dzé isàwé-òkè-Sìnyàyí yèè wà ñlè-Àrábí#é. Tsí ó wà dzé isàwé-ìlù-Yèrúsàlèmi yèè wà ñntalè bí si báàyí#é, †† tsí ìlù#é dzé arú si má nára-ɔma-ìlù#é ña gbo#é. ²⁶ Ó dji, ìlù-Yèrúsàlèmi yèè wà nòr̃r̃#é ḡṅu kò dzé arú. ḡṅu ní dzé ñnà tiwa#á. ²⁷ Ó dji, à kò si ñhwé-Ìḡáyé ní:

“Ìwɔ ɔwɔkɛ̃ṅ yèè dzé àgbàrèbí#é,
ayé kó wà tée.

Ìwɔ yèè kò gbó dǐq̃-ɔma bíbí wòrí#é,
nà dǐgbe-ayé títé.

Injé yèè tse#é, aya yèè ɔkɔ-è kòɔ#é,

ɔma tèè ña náko kpò láre ti aya yèè dzé olí ɔkɔ si#é.” †

²⁸ Èṅe ñnábí-mi ña, kíbí Ìḡáyé tàlé, tsí à bí Ìsákàt#á, bée ké ní Ìḡáyé tàlé, tsí à bí èṅe gbo ti nàwù-è#é. ²⁹ Afɔ-kǎ gbo wà. Dzɔɔ dzɔɔ#é, ɔma-Àbàràhàmi yèè à bí kíbí náa wu ònyà, tsí náa bíma#á, ḡṅu náa wà tsoró bá ɔma yèè à bí ti nàwù-Mímí-Ìḡáyét#é. Tsí bée ké tútútú ní ó tó wà báàyí gbo si#é. ³⁰ Kíbí ó dzé bée gǐdì#é, à kò si ñhwé-Ìḡáyé ní: “Lé aya yèè dzé arú#é ḡṅu ɔma-è méèdzi, tsí ká lɔ, injé yèè tse#é, ɔma tèè kàkò dzogú-injé-kǎ kpókpó bá ɔma ti aya yèè kò dzé arú#é.” ††

³¹ Ìnábí-mi ña, ñnè ní áwa ḡṅu, áa kò tsi ɔma ti aya yèè dzé arú#é. ɔma ti aya yèè kò dzé arú#é ní áa dzé#é.

†† Yèrúsàlèmi yèè à wà báfɔ bí#é, kò tsi ìlù#é ḡṅu ká-è ní à wà fɔ#é. Á wà ñ dǐ bá ɔma-Ìyúqà ña ḡṅu kíbí à náa múgírí, tsí wà rɛ si nékpa-Mòssèt#é ni. † Ìwé-Yèsáya 54:1 (Esaie 54:1) †† Ìwé-Ìkpinkpìlè-ayé 21:10 (Genèse 21:10)

Kírísítò gbà wá dzɔ́, tsí àa rí ayè

5 Kírísítò gbà wá dzɔ́ náatsùgbée àa kó rí ayè idèhndè ni. Ǹbèè, è náa wà ǹwɔ́ ǹwɔ́ si. È máa dzé, tsí e sè d̀i arú ró, tsí ká mú èhà si nésè fú hé.

2 Èmi, Kpólù, ñ wà f̀ɔ́ fú hé ní: Bí ó dzé ní è dzé, tsí à d̀ákót fú hé kíbí ó wà nórò-ɔma-Ìyúq̀at ña#á, iné yèè Kírísítò tse#é, èrè-kà kpókpó kò wà ñnè fú hé. 3 Ǹ sè wà f̀ɔ́ ró ní ñyà òkàl̀òkà kpókpó, bí ó dzé, tsí à d̀ákó fúu, ó wà ní ene nyèhè kò r̀è si nékpa-M̀ɔ̀sèt dzálè títí kó máa bɔ òkà kpókpó g̀d̀i. 4 Èhè yèè ña wà wò ní e r̀è si nékpa-M̀ɔ̀sèt, tsí Ɔ́qáyé kó gbà hé ǹɔ̀nyà-atsòtít nódzú-ara-è#é, kíbí è wà wò b̀èè#é, ó tse tsí Kírísítò kò tse òkàntso bá hé si ró. Tsí ore-òfé-Ɔ́qáyé gbo kò wà bá hé si ró. 5 Ó d̀i, àwa òhɔ, àa né àkaralé si ñh̀tá-Kírísítò, tsí módzú si ǹɔ̀nà si ní Ɔ́qáyé náko gbà wá ǹɔ̀nyà-at-sòtít nódzú-ara-è. Mímí-Ɔ́qáyét ní tse tsí odzú-wa wà ǹɔ̀nà si b̀èè#é. 6 Tsí kíbí Yèèsù Kírísítò tse òkàntso bá wa si#é, iné yèè kpádzú#é, kò tsi af̀-ká d̀ákó nàmi ká máa d̀ákó ni. Iné yèè kpádzú#é ní wà dzé ní àa kó né àkaralé si ñh̀tá-Kírísítò, tsí àkaralé-wa#á kó tse tsí àa kó wà né àmúq̀ɔ́ fúne#é.

7 È wà fa ònà#á làkòò rere dzɔ́ ǹ. Nèè wáa d̀i ònà fú hé ní èhè kó máa gba òtít, tsí ñ tsítse tse ró ná? 8 Iné yèè ña à wà f̀ɔ́ fú hé, tsí wà ñ bàdzé etí fú hé#é, iné nyèhè ña kò ti ñd̀i-Ɔ́qáyé, ene yèè wà kpè hé ní èhè kó wáa gba òtít#é. 9 Onùgbó ña náa f̀ɔ́ af̀-ka ní: Ɔ̀tsè odé tsígíqí gé ní à náa ñ ròmá àkàmi-ɔ̀kà-kp̀ón, tsí náa ké kpó wùdzèè#é. 10 Ó d̀i èmi òhɔ, Ɔ̀lá-wa tse tsí ñ né àkaralé si ñh̀tá-ñé si ní è kàkò tsèsèrè-kà, tsí kó gbà ñìkà fú t̀emi. Ó d̀i, ene yèè wà mú Ìsèrè-ñé ña ròmá#á, Ɔ́qáyé náko kpedzú báa. Bí ene nyèhè wà ǹɔ̀kàl̀òkà kpókpó g̀d̀i, Ɔ́qáyé náko kpedzú báa, tsí d̀áabi fúu kponu ni.

11 Ìnàbí-mi ña, èmi òhɔ, ñ kò wà dzíkò fúne ró ní ká wà d̀ákó. Ó má dzé ní ñ wà dzíkò fúne b̀èè, ònyà ña kàa wà tsoró bá mi ró, tsí ikò yèè ñ wà dzé fúne gbo ti náa-kíbí à ká Kírísítò si ñh̀tá-egi-ìd̀áagàl̀adzàt, tsí ó kú#é, ikò#é gbo kàa wà d̀ɔ̀kpɔ́ fú ña ró. 12 Tsí ñ wà wò ní ene yèè ña wà bàdzé etí fú hé#é, ká wà tseé lárè b̀èè ró. Bí ó d̀é fú ña g̀d̀i, ká f̀ɔ́, tsí ká ya ña gbo.

È fú Mímí-Ɔ́qáyé ǹɔ̀nà, tsí kó wà gbé hé

13 Ìnàbí-mi ña, kíbí Ɔ́qáyé kpè hé#é, ó kpè hé, àtsùg-bée e rí ayè ni. Ó d̀i, kíbí ó kpè hé ní èhè kó rí ayè#é, kó máa dzi ñkilíkilí fú hé, tsí e wà tse si ñh̀tá-awù-kíbí è yà gbà#á. Kà kàa b̀èè, ó wà ní e wà né àmúq̀ɔ́ fú ara-ñé ña, tsí kó tse tsí e wà dzítse fúne náaǹjírí-ara-ñé ña náari nyíwò. 14 Ǹ wà wí b̀èè, iné yèè tse#é, ekpa-Ɔ́qáyét#é kpó, à kpé-è si ñǹ-òh̀-af̀ òkàntso. Onù-af̀#é ní wà dzé ní: “Ó wà ní o né àmúq̀ɔ́ fú enikéèdzì-èè kíbí nà né fú ara-è#é.” 15 Ó d̀i, kíbí è wà l̀l̀ò kíbí erá-kóko ña, tsí è wà tse h̀ãnyì h̀ãnyì fú ara-ñé ña#á, ó wà ní e tsó éwo-ara-ñé. Bí kò tsi b̀èè, è náko mú ara-ñé ña tsèrà.

† Ìwé-Orò ña 19:18 (Lévítique 19:18)

16 Ǹ b̀òkò wínyè-kà fú hé ró. Òhɔ ní wà dzé ní: È kò ara-ñé dzɔ́ fú Mímí-Ɔ́qáyét, tsí kó wà gbé hé. Bí è tse b̀èè, è kàkò wà tse si ñh̀tá-awù-kíbí è yà gbà#á ró g̀d̀i. 17 Ó d̀i, kíbí ònyà yà gbà#á, awù-è ña kà gbé àdzó bá awù-Mímí-Ɔ́qáyé. Tsí awù-Mímí-Ɔ́qáyé gbó kà gbé àdzó bá awù-kíbí ònyà yà gbà#á. Ó d̀i, àhà méèdzi méèdzi#é, à náa wà dzà títí è kàkò nyáa tse awù t̀ehè ká-ñé. 18 Ó d̀i, bí Mímí-Ɔ́qáyé wà ñh̀tá-ñé si, tsí wà gbé hé#é, ekpa-M̀ɔ̀sèt kò nékpa si ñh̀tá-ñé ró.

19 Kíbí ònyà yà gbà#á, è máa rere ǹ. Náa s̀one, tsí à náa wà tse àl̀owá, tsí wà l̀l̀ò wérewère ña gbo, tsí à náa wà tse b̀èè náari né anó nódzú, 20 tsí à náa wà s̀è iné gbo, tsí wà tsogù gbo, tsí wà nyane kãdzú gbo, tsí wà ráãrà gbo. Tsí à náa wà dzowù-ñe gbo, tsí wà bínó gbo gé, tsí wà d̀ugbã-ñe gbo. Tsí à náa kpé si négbé ñìkà ñìkà gbo, 21 tsí odzú-ñe náa kí ñh̀tá-iné-ñe gbo si, tsí à náa wà m̀tí ñj gbo, tsí wà dzèkù ñhè òkàl̀òkà gbo, tsí wà tse iné-à̀r̀kpà-òmiré ña gbo. Ǹ tó wà kárá hé ró kíbí ñ ti f̀ɔ́ fú hé wáa l̀bè#é ní: Ene yèè wà l̀l̀ò-ìr̀-èè ña#á, id̀i kàkò wáa wà fú ña ǹoyè-Ɔ́qáyét.

22 Ó d̀i, bí Mímí-Ɔ́qáyé wà ñh̀tá-ònyà-kà si, tsí wà gbéè, náa nyáa d̀ire ñh̀gbèngbé-è. Náa tse tsí ene nyèhè náa wà né àmúq̀ɔ́ fúne, tsí náa wà náyè títé gbo si, tsí náa wà ñtútúúrd gbo si, tsí náa wà né àtési gbo, tsí náa wà tse ore fúne gbo, tsí náa wà tsònyà gbo, tsí ònyà ña náa né àkaralé si ñh̀tá-è gbo, 23 tsí il̀-è gbo kà le, tsí náa wà mú ara-è gbo. Ekpa-kà kò wà, tsí kò iné yèè ña nyí-kà kpókpó ní kò sà.

24 Ó d̀i, ene yèè ña dzé ti Yèèsù Kírísítò#é, ó wà kíbí à kpa awù-kíbí à yà gbà#á nóokú si bé ni. À kò wà dzé, tsí awù-kíbí à yà gbà#á kó wà gbé ña si ñbàqí tsítse ró. 25 Kíbí Mímí-Ɔ́qáyé wà ñh̀tá-wa si, tsí tse tsí àa wà náayè si#é, ó wà ní àa kó dzé, tsí kó wà gbé wa gbo. 26 Àa kó máa wà mú ara-wa d̀ire nódzú-ònyà ña kíbí àa dzé iné-kà, tsí àa kó máa wà d̀áfi si náaǹjírí-ara-wa ña, tsí iné yèè enikéèdzì-wa ña gbo dzé#é, kó máa wà kí nódzú fú wa.

6 Ìnàbí-mi ña, bí ó dzé ní ònyà-kà dzàbi, èhè yèè Mímí-Ɔ́qáyét wà ñh̀tá-ñé si, tsí wà gbé hé#é, è náa m̀wɔ́ gbè fú ene nyèhè ñǹ tútù, tsí kó sè wá ǹɔ̀nà gãgã. Ó d̀i, ñ wà wí fú hé ní bí iwɔ-kà, ò wà m̀wɔ́ gbè fúne b̀èè, ó wà ní o tsó éwo-ara-èè, àtsùgbée iwɔ gbo o máa b́ dzi náàd̀q̀wò, tsí o dzàbi-Ɔ́qáyé. 2 Ó wà ní e wà m̀wɔ́ gbè fú ara-ñé ña gbo bí ìkparà-kà wà ñh̀tá-ònyà-kà si. Bí è wà tse b̀èè, è wà tse si ñh̀tá-iné yèè ña Kírísítò d̀á si fúne ní ká wà tse#é dzálè ñnèè. 3 Ó d̀i, bí ònyà-kà wà rí ara-è ní òhɔ dzé iné-kà tãná kò si dzé iné-kà kpókpó#é, ene nyèhè wà rú ara-è ni. 4 Ó wà ní kúnukú kó wà kpa il̀-ara-è wò. Tsí bí ò kpaá wò b̀èè, tsí ò rí ní il̀-èè sà, èd̀è-èè kó dzokó si ti náa-il̀ tìwɔ ká-èè s̀ñjù gé. Ó d̀i, kó máa dzé ní ò wà mú il̀-èè, tsí wà ñ d̀é bá ti olòmíré-kà. 5 Ǹ wà f̀ɔ́ b̀èè, iné yèè tse#é, iné yèè wà wo odzú-kúnukú#é wà fú kúnukú si ni. 6 Ó d̀i, bí ònyà-kà wà gba èkò ti náa-af̀-Ɔ́qáyé ñd̀i-ònyà-kà, ene nyèhè kó wà kpé iné-è ña bá ene yèè wà tsèkò#é fúu#é.

7 È máa rú ara-ñé gba ònà-òmiré. À kà mú Ɔ́qáyé tse. Ó d̀i, iné yèè ònyà náa gbé#é, òhɔ ní náa wù#é. 8 Bí ònyà-kà wà gbé iné yèè náa ti náwù-kíbí ó yà gbà#á,

nákó wáa wù, tsí bí ikú fúu. Ó òjì, bí ònyà-kǎ wà gbě ìjé yèé náa ti náwù-Mímí-Ìdáyé#é, nákó wáa wù, tsí bí àyè-àritá fúu. ⁹ Níbèé, ore tsítse kó máa ká wa. Ó òjì, bí àa wà ònyè tsítse si làkòò, tsí ara kò kú wa#á, iwèrè-kǎ nákó wáa wá, tsí ore tsítse yèé àa gbě si#é nákó wù, tsí àa nákó rí tiwa ònyè gé ni.

¹⁰ Báàyí#é, bí ònà-kǎ tsí fú wa ní àa kó tse ore fúne gé ná, àa kó wà tseé làkòò. Tsí yèé yó#é, àa kó wà tse ore#é fú inàbí olí-Yèésù ña.

Kpólù tó wà kǎrá ña si ró

¹¹ Odzú-ñé kó tó iwé#é, tsí e rí kíbí ò kó fú ñé gbà#á. Dma kíkǎ lákú ña ní ò ò kó báàyí#é. ¹² Ó òjì, ònyà kǎña wà, tsí à wà wo ká mú ara-ña tse ònyà-ire nódzú-ònyà kpó. Àña ní wà le oñù si ònyè kǎkǎ ní èñe kó dákót#é. À wà tse béè gé, àtsùgbée ká máa tsoró bá ña ni, ìjé yèé tse#é, bí à dzíkò nóòtítí ti nára-kíbí à kǎ Kírísítò si ònyà-egi-ìdáyé#é, tsí ó kú#é, à nákó tsoró bá ña. ¹³ Tsí

ene yèé ña wà le oñù si ònyè kǎkǎ ní ká dákó fúne#é, àña ká-ña gidì, à kò wà rě si nékpa-Mòsèt#é. Ó òjì, à wà wò ní e dákó, tsí àña ònyà ká wà ò nya akpá ònyè gé ni. ¹⁴ Ó òjì, èmi ònyà, ò kò wà wò láyé ní n mú ìjé-kǎ kpókpó nya akpá náanyì-kíbí à kǎ Yèésù Kírísítò Ìlá-wa si ònyà-egi-ìdáyé#é, tsí ó kú#é. Tsí gbà ònyà-ìkú-Kírísítò#é, ìjé-italè bí ña dǎ kíbí ìjé kúkú bé nódzú-mi, tsí èmi gbo, ò dǎ kíbí ònyà kúkú bé nódzú-ìjé-italè bí ña. ¹⁵ Tsí bí ònyà-kǎ dákó nàmi kò dákó, kò tsi nyèñe ní kpádzú#é. Ìjé yèé kpádzú gé#é ní wà dzé ní Ìdáyé kó tse wá nónyà tit#é. ¹⁶ Tsí ene yèé ña kpó nákó rě si ònyà-ònyà yèé#é ònyà ene yèé ña dzé ti Ìdáyé#é, tútùúrò-Ìdáyé kó gbé bá ña, tsí Ìdáyé kó rí ànyínó fú ña.

¹⁷ Báàyí#é, ònyà-kǎ kpókpó kó máa dǎ ìkparà-kǎ fú mi ró, ìjé yèé tse#é, àkpa yèé ña ò gbà náatsùgbé-Yèésù Ìlá-mi#é, èsè-ña ña wà nára-mi si. ¹⁸ Inàbí-wa ña, Yèésù Kírísítò Ìlá-wa kó tse ore-òfé fú ñé. Ètse.

Ēfésì ña

Ìwé fú ene-Ēfésì ña nyínyà díre

Kpólù, adzítse-Yèèsù Kírísítò, ó tse ìwé yèé bé lɔ fú egbé-Kírísítò yèé wà ñhílú-Ēfésì#é òñu egbé-àtígbò yèé ña wà néré-bè#é. Ó dī, ñh̀wèrè yèé ó tse ìwé yèé bé#é, ó wà nées̀nà si ni.

Ñnó-ìwé#é, Kpólù nya òkpi-ètò yèé Ɔdáyé tse dúkù si dzɔ́ dzɔ́, tsí ó wáa nyaá díre báàyí#é gbo fú ña. Ètò#é ní dzé ní inyé yèé wà ñhtalè bí gbo, yèé wà nòrɔ́ gbo, àña kpó, Ɔdáyé náko mú ña, tsí ñ tse òkántso, tsí ñ bɔwó-ònyà-kántso. Ene#é, Kírísítò ni.

Náàñírí-ɔma-egbé-Kírísítò nyèñè ña#á, ònyà kàña dzé ɔma-Ìyúdà ña. Ó dī, ònyà kàña òñu kò dzé ɔma-Ìyúdà ña. Tsí Kpólù wà f̀ ní Ɔdáyé díwó odī yèé dá àñírí-ña si#é. Ó gbà ñhtá-Kírísítò, tsí mú àña kpó, tsí ñ tse òkántso. Náànyì-béè#é, ó fú ña ñfèénó ti nára-kíbì à náko wà d̄ gbà#á òñu kíbì à náko dzogu gbo bá Ètsù gbà#á.

1 Èmi Kpólù, adzítse-Yèèsùt Kírísítò ní ñ dzé#é, inyé yèé tse#é, ó dzɔdzú-Ɔdáyé, tsí ó tsà mí ni. Tsí ñ wà tse ìwé yèé bé fú èñe yèé dzé ti Ɔdáyé akpá akpá, esè esè ñhílú-Ēfésì si#é. È tó né àkaralé si ñhtá-Yèèsùt Kírísítòt si ró. Ñ wà kí èñe kpó. ² Ɔdáyé Boba-wa òñu Yèèsù Kírísítò Ɔlá-wa méèdzi ká tse ore-òfé fú ñé, tsí ká fú ñé ñtútùúrò gbò.

Kpólù wà nye Ɔdáyé

³ Kùsèè fú Ɔdáyé ene yèé dzé Boba-Yèèsù Kírísítò Ɔlá-wa#á. Ó tu kùsèè fú àwa yèé ña, àwa Kírísítò méèdzi, àa dī òkántso si#é. Ó ké inyé-ire òkálòkà kpó, tsí ñ fú wa. Inyé-ire ña#á, ñdī-Mímí-Ɔdáyét ní à náa ti wá#á. À kò wà ñhtalè bí. ⁴ Fee, Ɔdáyé ti tsà wá, tsí mú Kírísítò tse òkántso bá wa si tãná kó dá ayé gbangba#á. Ó tse béè, àtsùgbée bí ó wà rí wa, ni àbi-wa ña kó máa b̀ si ró, ká wè ñde kpó bérébéré si. Ɔdáyé né àmúd̄ fú wa, ⁵ tsí ti tse ètò si ní òñu náko gbà ñhtá-Yèèsù Kírísítò, tsí tse tsí àa kó dī ɔma-òñu ña. Inyé yèé d̄ fú ní kó tse#é ñnéè. ⁶ Ǹbèè, ayé gbangba#á kó rí lílákú-è, tsí kó wà nyèè, inyé yèé tse#é, ore-òfé-è lákú héjú. Tsí ó gbà ñhtá-ɔma àrínódzú-è, tsí tse ore-òfé fú wa òñu inó tútù.

⁷ Àwa Kírísítò méèdzi, àa dī òkántso, tsí kíbì ó mú ara-è tseɔ#é, ó gbà wá dzɔ́, tsí Ɔdáyé mú àbi-wa ña, tsí ñ tɔre fú wa, inyé yèé tse#é, ore yèé Ɔdáyé wà wò fú wa#á kpò tó béè. ⁸ Ó tu ore-è b̀ wá si kpó b̀ràà si. Ó fú wa ñfèénó òkálòkà kpó òñu ñrààmà òkálòkà gbo kpó. ⁹ Òñu ní wà dzé ní ó ké ètò-è, tsí ñ díre fú wa. Ètò#é, ó ñ dúkù si dzɔ́ dzɔ́ ni. Ó dī báàyí#é, ó dzɔdzú-è, tsí ó kée, tsí ñ díre fú wa. Tsí ó ti tse ètò#é tã ñnó-ara-è si kpó ní ¹⁰ bí àsòkò#é tó#é, òñu náko tse tsí ètò#é náko tse. Ètò#é ní dzé ní inyé yèé wà ñhtalè bí gbo, yèé wà ñhngberí gbo, àña kpó, náko mú ña, tsí ñ tse òkántso, tsí ké ònyà-kà, tsí ñ dze olú fú ña. Ene#é, Kírísítò ni.

¹¹ Ɔdáyé gbà ñhtá-kíbì àa dī òkántso bá Kírísítò si#é, tsí ɔ wá dī tèè. Ó ti tse béè si ñh̀rò-kíbì ó ti ñ si neètò-è si gbà#á. Inyé òkálòkà kpó yèé náa tse#é, náa tseé kíbì

ó ti f̀ si gbà#á òñu kíbì ó wò gbà#á ni, ¹² àtóorí ayé gbangba#á kó rí lílákú-è, tsí kó wà nyèè náatsùgbé-wa, àwa yèé ña módzú si nònnà si fú Kírísítò#é. ¹³ Tsí èñe gbo, kíbì è gb̀ ikò-òtítò#é, ikò díq̄ yèé fú ñé nòlà#á, kíbì è gb̀, tsí mú àkaralé-ñé, tsí ñ si ñhtá-Kírísítò#é, Ɔdáyé d̄sèdzè-ñé. Tsí inyé yèé ó ñ d̄sèdzè-ñé#é ní dzé Mímí-è yèé ó tàlé si#é. ¹⁴ Mímí-è#é, akpála-àtsètsè-inyé-ire yèé ña kpó ó kpaq̄ si fú wa#á ni. Náàsòkò yèé náko gba ene yèé dzé tèè ña dzɔ́ dzálè#é ní inyé-ire ña#á náko tɔwó-wa#á. Ǹbèè, ayé gbangba#á kó rí lílákú-è, tsí kó wà nyèè.

Kpólù wà wúure fú ene-Ēfésì ña

¹⁵⁻¹⁶ Àtsùgbé-inyé nyèñè ña kpó ní èmi òñu mà wà wúure fú Ɔdáyé fú ñé#é. Ñ gb̀ ní è né àkaralé si ñhtá-Yèèsù Ɔlá-wa, tsí ñ gb̀ gbo ní è né àmúd̄ fú ene yèé ña kpó dzé ti Ɔdáyé#é. Tsí ti nòdzɔ nyèñè#é, ñh̀wèrè kíwèrè, bí ñ wà wúure fú Ɔdáyé, ñ ká mí ɔkpé díq̄ fú fú ñé. ¹⁷ Mà wà wúure fú Ɔdáyé-Yèèsù Kírísítò Ɔlá-wa, Boba Olí-iyì ní kó gbà ñhtá-Mímí-è, tsí fú ñé ñfèénó, tsí nya ara-è gbo ña ñé, tsí e màá rere. ¹⁸ Mà wà wúure fú ní kó tse tsí isèrè-ñé kó tsí. Kíbì ó kpè ñé ní èñe kó dzé tòn#é, ó tse tsí è módzú si nònnà si fú inyé-ire ña ní à náko tɔwó-ñé. Ǹbèè, mà wà wúure ní e ma kíbì inyé-ire ña#á lákú tó gbà#á. Tsí e mà gbo ní inyé-ire yèé ña ó tàlé si ní òñu náko fú ene yèé dzé tòn#é ña#á, à d̄irí, tsí kpò gbo tó béè. ¹⁹ Tsí mà tó wà wúure fú gbo ró ní e ma ikpá-è. Ikpá-è lákú, tsí ó kpàtà lé ñhtá-inyé òkálòkà kpó. Tsí náa wà m̀wó gbè fú àwa yèé né àkaralé si ñhtá-Ɔdáyé ña#á. Ikpá lákú nyèñè#é ké ²⁰ ní Ɔdáyé lò ñh̀wèrè yèé ó d̄zì Kírísítò ti náàñírí-òkú ña wá náyè#é òñu ñh̀wèrè yèé ó kée, tsí ñ dzokò náawòotá-ara-è nòrɔ́#é. ²¹ Nòrɔ́ ñbí Kírísítò dzokò si#é, ó wà dzoyè òñu ikpá lákú-kà. Tsí ikpá#á kpàtà lé ñhtá-ikpá-inyé òkálòkà kpó yèé wà#á. Tsí ékɔ-è gbo kpàtà lé ñhtá-ékɔ-ólú òkálòkà kpó. Nòmbé nì, òla nì, béè gé ní ó wà si#é. ²² Tsí Ɔdáyé mú inyé òkálòkà gbo kpó, tsí ñ bɔwó-è. Ó wà nárū-inyé òkálòkà kpó, tsí Ɔdáyé kée ní kó dzé olí-

éwo fú egbé-è. ²³ Kírísítò dzé olí-éwo fú egbé-è ñnró-kíbí éwo gbo dzé olí-ñya#á. Ñdò-è ní àyè wà ti kpó, tsí wà wá fú ene yèè dzé tèè ña#á. Òñu ní náa fú inyé ðkàlìðkà kpó náayè ñnqì-ðkàlìðkà kpó#é.

Òdáyé dzí wa ti náàñjírí-òkú ña wá náyé bá Kírísítò

2 Dzóó dzóó#é, èñe òñu, è kú nóòro si nódzú-Òdáyé ni. Inyé yèè tse#é, è kà gbòlú fúu, tsí è náa wà dzàbi-è gbo. ² Náàsòkò nyèhè#é, è náa wà lilò-íbadí nyèhè ña kíbí ñya-ayé yèè ña. Tsí Ètsút yèè dzé olú-ikpá-òkùkù yèè ña wà ñngbèrì#é, è náa wà gbòlú fú òñu gbo. Òñu ní wà ñtsé si báayí ñnó-ene yèè ña kò ní àña kàkó gbòlú fú Òdáyé#é. ³ Dzóó dzóó#é, àwa kpó, àa náa lilò kíbí àña gbo ni. Àa náa wà tse si ñntá-awù-kíbí àa yà gbà#á kpó, tsí inyé yèè ara-wa bèrè#é ní àa náa tse#é, inyé yèè wà ñnsérè fú wa#á ní àa náa tse#é. Tsí ó wà ní Òdáyé má fetí fú àwa gbo kíbí nákó fetí fú ene-àtibò ña#á.

⁴ Ó dji, Òdáyé náa rí ànyínó fúne tó bée, tsí ó né àmúqð lákú-kà gbo fú wa. Tsí náatsùgbée bée#é, ⁵ ñhèwèrè yèè àa kú nóòro si nódzú-è náatsùgbé-àbi-wa ña#á, ó tse tsí àa sè wá náayè bá Kírísítò ró. Fee, bí ó dzé ní Òdáyé gbà ñé là si nómbé báayí, ni ó tse ore-ðfé fú ñé ni.

⁶ Ñnó-kíbí Yèèsù Kírísítò tse ðkàntso bá wa si#é, Òdáyé dzí wa ti náàñjírí-òkú ña wá náyé báa, tsí mú wa, tsí ñ dzoyè gbo báa si nòrò. ⁷ Òdáyé tse inyé yèè ña nyí kpó, àtsùgbée náanyiwà-ðla, ni kó wáa nya ore-ðfé-è yèè náa tse fúne#é, tsí ñ díre fú ayé gbañgba#á kpó. Ore-ðfé-è lákú hénú, kò ti lákú bò. Ó lákú títi inyé-kà kò wà, tsí ká nyáa ñ sawé. Àa nákó ríi mà gbà ñntá-iró-ore yèè ó tse fú wa gbà ñntá-Yèèsù Kírísítò#é. ⁸ Nòòtító#é fee, bí ó dzé ní Òdáyé gbà ñé là si nómbé báayí, ni ó tse ore-ðfé fú ñé ni. Ó tseé fú ñé bée, inyé yèè tse#é, è né àkar-alé si ñntá-Yèèsù Kírísítò ni. Ó dji, kò tsi ní è tsitsé-kà ni. Òyà ní Òdáyé tse fú ñé#é. ⁹ Fee, kò ti ñqì-itsé yèè è náa tse ña#á. Nbèè, kò wà ní ñya-kà kó wà nye ara-è.

¹⁰ Nòòtító#é, kíbí àa wà gbà si báayí nómbé#é, nówó-Òdáyé ní ó ti#é. Kíbí àwa Yèèsù Kírísítò méèdzi, àa dji ðkàntso si#é, ó tse tsí Òdáyé dá wa, àtsùgbée àa kó wà tse ire. Òñu ká-è ti kpadí ña si tsúwádzú, àtsùgbée àa kó nyáa tse ña.

Òdáyé gbà ñntá-Kírísítò, tsí mú àwa kpó, tsí ñ tse ðkàntso

¹¹ Nbèè, è tédzú ñya-iró yèè è dzé wáa lo dzóó dzóó#é rere. È kè dzé òma-Ìyúqà bíbí, tsí òma-Ìyúqà ña náa wà ñ ní èñe kò dákó kíbí ó wà nóòro-àña gbà#á. Odzú nyèhè ní à náa wà ñ wò ñé#é. Tsí àña ká-ña gidi à náa wà ñ ní àña ní dzé olí-Òdáyé#é, inyé yèè tse#é, àña dákó kíbí ó wà nóòro gbà#á. Tsí okó díqát#á fee, kò tsi ara gé ní à náa dá fúne#é? ¹² È náa tédzú rere ní náàsòkò nyèhè#é, è wà ñnqì dzídzè si fú Kírísítò, ene yèè Òdáyé tsà#á. Tsí òna gbo kò wà ní ká kà ñé si náàñjírí-òma-Ìsàràyèllit ña, ene yèè dzé ti Òdáyé ña#á. Ñhèwèrè yèè Òdáyé tse imòlè ña bá ña, tsí talé-kà gbo fú ña#á, è kè wà náàñjírí-ña. Odzú-ñé kò wà nóòro si ní inyé-kà ti ñqì-Òdáyé bàa fú ñé. È wà náyé#é si gé ni. È kè ma Òdáyé

gbo. ¹³ Dzóó dzóó#é, è wà ñnqì dzídzè si fú Òdáyé. Ó dji báayí#é, kíbí èñe Yèèsù Kírísítò méèdzi, è dji ðkàntso si#é, Òdáyé fà ñé timá-ara-è. Ó tse bée gbà ñntá-ebò yèè Kírísítò mú ara-è tse#é ni.

¹⁴ Nòòtító#é, Kírísítò ní tse tsí àa wà dð, tsí idzà kò wà náàñjírí-wa ró#é. Òma-Ìyúqà ña òñu ene yèè kò dzé òma-Ìyúqà ña#á, à nya ara-ña kádzú. Tsí idzà yèè wà náàñjírí-ña#á wà kíbí oqì-kà, tsí dá àñjírí-ña si. Tsí Kírísítò mú ara-è, tsí ñ tsebo, tsí ó gbà ñntá-ebò-è#é, tsí díwó oqì#é dñu kpó bùqùqù, tsí mú àña méèdzi#é, tsí ñ tse ðkàntso. ¹⁵ Ekpa-Òma-Ìyúqà ña dá èwò kpìkpò si, tsí dá inyé kpìkpò gbo si ní ká wà tse. Ó dji, Kírísítò òñu tse tsí kò wà ní ká rè si nékpa#á òñu inyé yèè ekpa#á wà ñ ní ká tse ña#á ró. Ó tse bée, àtsùgbée kó mú òma-Ìyúqà ña òñu ene yèè kò dzé òma-Ìyúqà ña#á, tsí ñ tse ðkàntso bá ara-è, tsí ká dji ñya ðkàntso, tsí dji ñya titò gbo. Bée ní ó tse gbà, tsí à wà dð, tsí idzà kò wà náàñjírí-ña ró#é. ¹⁶ Kírísítò mú àña méèdzi méèdzi#é, tsí ñ tse ðkàntso, tsí tótse àñjírí-àña Òdáyé méèdzi gbà ñntá-ikú yèè ó kú si ñntá-egi-ìdàgàlàdzàt#á. Kíbí ó tse bée#é, ó kù arù-idzà yèè wà náàñjírí-ña#á. ¹⁷ Tsí ó wáa dzíkò ní èñe yèè ña wà ñnqì dzídzè si fú Òdáyé#é òñu àwa yèè ña gbo wà sómá-è#é, idzà kò wà náàñjírí-àwa-Òdáyé méèdzi ró. ¹⁸ Nòòtító#é, náatsùgbé-Kírísítò#é, àwa méèdzi méèdzi#é kpó òna wà fú wa ní àa kó gbà ñntá-Mímí-è ðkàntso#é, tsí lo ñqì-Òdáyé Boba-wa.

¹⁹ Nbèè, èñe yèè kò dzé òma-Ìyúqà ña#á, è kè dzé àledzò nàmí ñya-ibòmíré ña ró gidi dñwò. Kà kàa bée, báayí#é, èñe gbo, è dzé òma-ilú ðkàntso ña bá ene yèè dzé ti Òdáyé ña#á ni, tsí è dzé òma-kpáfe-Òdáyé ña gbo. ²⁰ È wà kíbí òkúta ña bé, tsí Òdáyé kè ñé, tsí ñ malé-kà. Tsí adzítse-Yèèsùt ña òñu agbáf-Òdáyé fít ña ní dzé òkpi-ilé#é. Tsí Yèèsù Kírísítò òñu dzé òkúta yèè wà négo-ilé#é ña, tsí gbàa doro si#é. ²¹ Kíbí èlè-ilé#é ña tamá-è si#é, ó tse tsí ilé#é òñu ká-è kpó wò má si rere. Tsí ilé#é wà ga bàa, tsí kó wáa dji ilé-Òdáyét ñbí Òlódzò òñu ká-è wà á. ²² Tsí kíbí èñe Kírísítò méèdzi, è dji ðkàntso si#é, ó tse tsí ó kè èñe gbo, tsí ñ má ene-àtibò yèè dzé tèè ña#á, àtsùgbée èñe kpó, e dji ilé yèè Òdáyé nákó gbà ñntá-Mímí-è, tsí gbé ñnè#é.

Òdáyé dá itsé fú Kpólù ní kó tse náàñjírí-ene yèè kò dzé òma-Ìyúqà ña#á

3 Èmi Kpólù, à mú mi si néèña si, náatsùgbé-itsé yèè Yèèsù Kírísítò dá fú mi ní èmi kó tse fú èñe yèè kò dzé òma-Ìyúqà ña#á. ² Ñ karalé ní èñe kpó, è gbó ní Òdáyé tse ore-ðfé fú mi ní èmi kó tsitsé fú ñé nò. ³ Fee, Òdáyé nya ètò-kà, tsí ñ ña mí. Ètò#é, ó tseé, tsí ñ dúkù si ni. Tsí ñ ti tsá itá-è oqé wáa lo fú ñé ñnèè. ⁴ Tsí bí è kàà rere, è nákó rí mà rere ní ñ gbó òkpi-ètò yèè ó tse si ti nára-Kírísítò, ene yèè Òdáyé tsà, tsí bè wá#á. ⁵ Dzóó dzóó#é, Òdáyé kò nya ètò yèè ó tse dúkù si#é, tsí ñ díre fú ñya ña. Ó dji báayí#é, ó gbà ñntá-Mímí-è, tsí nyáa ña ene yèè ña ó tsà ní ká dzé adzítse-Yèèsùt òñu agbáf-Òdáyé fít ña#á. ⁶ Tsí ètò yèè ó tse, tsí ñ dúkù si#é ní wà dzé ní kíbí ene yèè kò dzé òma-Ìyúqà ña#á, àña Yèèsù Kírísítò méèdzi, à dji ðkàntso si#é, inyé-ire yèè ña

ó kpadí si fú ene yèè dzé tèè ña#á náko tów-àña cma-ìyúdàt ña méèdzi. Tsí àña cma-ìyúdà ña méèdzi, à wà kíbì ònyà òkàntso gbo bé. Tsí àlé yèè gbo ó ta si fú ene yèè dzé tèè ña#á, àlé#é dzé ti ene yèè kò dzé cma-ìyúdà ña#á gbo. Inyé yèè ikò díqǎ#é wà fì#é ñnèé. ⁷ Ikò díqǎ#é dzídzé fú ònyà ña ní dzé itsé yèè Ìdáyé dá fú mi#é. Tsí itsé yèè ó dá fú mi#é, ó tse ore-òfé fú mi ní èmi kó tsee ni. Tsí ikpá-è wà tsitsé nára-mi. ⁸ Náàñírí-ene yèè dzé ti Ìdáyé ña kpó#é, èmi ní dzé tsígídí lárè kpó fú ña#á. Ó dji, èmi#é ní Ìdáyé si bu irō si nēwo fú#é. Ó ní èmi kó dzíkò díqǎ fú ene yèè kò dzé cma-ìyúdà ña#á ti nára-kíbì Kírísítò lákú tó gbà#á. Kírísítò lákú títi ònyà-kà kpókpó kàkò nyáa gbó òkpi-lílákú-è tá láyé. ⁹ Ìdáyé bè mí ní kíbì ètò yèè òñu tse dúkú si#é náko wáa lo gbà nékpa nékpa títi lo káà dzálè#é, èmi kó nyáa si ñgbangba, tsí ònyà kpó kó màá. Ìdáyé yèè dá inyé òkálòkà kpó#é, ó dúku ètò#é si ñnó-ara-è títi ñhkpinkpilè-ayé#é ni. ¹⁰ Ó tse béè, àtsùgbée báayí#é, kó gbà ñhntá-egbé-Yèésù Kírísítò, tsí nyà díre fú ikpá òkálòkà kpó yèè wà ñhgbèrí#é ní ifèén-òñu kpò. ¹¹ Béè ní ó ti tse ètò#é gbà si lélèñlè#é ñnèé. Tsí ñhntá-Yèésù Kírísítò Olá-wa ní ó gbà, tsí kpilè ètò#é. ¹² Tsí kíbì àwa Yèésù Kírísítò méèdzi, àa dji òkàntso si#é, tsí né àkaralé gbo si ñhntá-è#é, àa náko nyáa gbódzú, tsí s' timá-Ìdáyé fú ara-wa òñu àkaralé. ¹³ Ñbèé, ñ wà wo n fù fú ñé ní bí è wà gbó ní ñ wà réré kpíkpò náatsùgbé-ñé#é, ara kó màá ti kú ñé gidì. Kà kàa béè, iréré-mi kó wà ké éwo-ñé lo ñhgbèrí.

Kpólù tó wà wúure fú ene-Ēfésì ña ró

¹⁴ Àtsùgbée béè#é, mà wà kálè, tsí wà wúure fú Ìdáyé Boba-wa fú ñé. ¹⁵ Òñu ní dá aro òkálòkà kpó#é, yèè wà nòwō gbo, yèè wà ñhntalè bí gbo, àña kpó, òñu ní wà, tsí à wà#á. ¹⁶ Ó né iyi lákú kpàtàkii-kà. Ñbèé, ñ wà wúure fúu ní Mímí-è kó dáàmí le ñé, tsí èdǎ-ñé kó gbó kpó kpāñu. ¹⁷ Tsí ñ wà wúure gbo ní Kírísítò kó wólè dzokó ñnó-ñé, àtsùgbé-àkaralé yèè è né si ñhntá-è#é. Ñ wà wò gbo ní àmúqǎ-ñé kó ta ogùgù múlè kpó kpāñu, kó màá ti mì dzígí gidì. ¹⁸ Ñbèé, èñe gbo, ene-àtibò yèè ña dzé ti Ìdáyé#é gbo, èñe kpó, è náko nyáa gbó òkpi-kíbì Kírísítò né àmúqǎ fú wa tó gbà#á. Àmúqǎ#é kpò títi kò né isawé. ¹⁹ Nòòtító#é, àmúqǎ yèè Kírísítò né fú wa#á, ònyà-kà kpókpó kàkò nyáa màá tá kpó láyé. Ó dji, ñ wà wúure ní èñe òñu e màá, àtsùgbée kíbì Ìdáyé wà gbà#á kó gbé ñnó-ñé béè kpó. ²⁰ Ìdáyé nékpa tó béè. Tsí inyé yèè ña kpó àa náa bèrèè#é òñu inyé yèè ña kpó náa wà ñhnsère fú wa#á náko nyáa tse òlárèbèé fú wa sǎñú sǎñú. Náa tse ña fú wa gbà ñhntá-ikpá-è yèè wà tsitsé nára-wa#á ni. ²¹ Kùsèè fú Ìdáyé ñnó-egbé-Yèésù Kírísítò yèè òñu Kírísítò méèdzi dji òkàntso si#é. Kùsèè fúu títi lo náàritá. Ètse.

Olí-Yèésù ña wà kíbì ònyà òkàntso bé ni

4 Ñbèé, èmi yèè wà néèñà si náatsùgbé-itsé yèè ñ wà tse fú Olá-wa#á, ñ wà ñhntalè fú ñé ní ilò-ñé ña kó wà nyà díre ní Ìdáyé kpè ñé ní èñe kó dzé tònju. ² È náa wà te ara-ñé bolè kpó, tsí e wà né àtèsi gbo. È màa

wà tse ikparà. Ó dji, bí inàbí-kà wà nòkà gidì oo, è náa gbódzú, tsí e tów gbàá òñu àmúqǎ. ³ Mímí-Ìdáyét mú ñé tse òkàntso si. Náatsùgbée béè, è náa tsikpá òkálòkà kpó, tsí e dǎ si, tsí e bané òkàntso tsitse#é gbo si. ⁴ Àwa kpó, àa wà kíbì ònyà òkàntso bé ni, tsí Mímí-Ìdáyé òkàntso#é gbo ní ti wà ñhntá-àwa kpó#é. Inyé-ire òkàntso ña#á ní àwa kpó, àa módzú si nòwō si fú#é, tsí náatsùgbée béè ní Ìdáyé kpè wá#á. ⁵ Olá-wa#á, òkàntso ní wà#á. Èkó òkàntso gbo ní àwa kpó, àa gbà gbó#é, tsí iwé-Yèésù òkàntso gbo ní wà#á. ⁶ Ìdáyé òkàntso gbo ní wà#á, tsí ó dzé Boba fú àwa kpó. Ó wà dzoyè si ñhntá-àwa kpó, tsí náa wà gbà ñhntá-àwa kpó gbo, tsí wà tsitsé-è, tsí ó wólè dzokó ñnó-àwa kpó gbo si.

⁷ Ó dji, Kírísítò fú àwa kpó ñkpá-òfé, kúnukú òñu tèè, ní ká ñ tsitsé fú òñu. Ñhntá-kíbì ó fì ní òñu náko kpè ikpá#á fúne gba#á, béè ní ó fú wa ñnè#é. ⁸ Inyé yèè tse tsí à kó si ññwé-Ìdáyét ní:

“Kíbì ó làkòò ñhgbèrí#é,
ó ké òtè-è yèè ó mú ña#á lo.
Tsí ó tsyà ña fú ònyà ña#á.” †

⁹ Tsí kíbì à kó si ní ó lo ñhgbèrí#é fee, òkpi-è fàà? Bí ó dzé ní ó lo ñhgbèrí#é, àa kó gbó òkpi-è ní ó tsètsè tì lo ñnó-ilè sǎñú sǎñú táná. ¹⁰ Tsí ene yèè tì lo ñnó-ilè#é, òñu#é ké ní lo ñhgbèrí sǎñú sǎñú gbo#é. Ó tse béè, àtsùgbée kó wà dzoyè ñhntá-àwa kpó náyè gbangba#á.

¹¹ Òñu ní tsyà fú ònyà kǎña#á. Ó tsyà fú ònyà kǎña ní ká dzé adzítse-è ña, tsí ònyà kǎña gbo dzé agbáf-Ìdáyé fìt ña, tsí ònyà kǎña gbo dzé adzíkò díqǎ fúne wérí ña, tsí ònyà kǎña gbo dzé aró-agbo-Ìdáyé òñu akóne ña. ¹² Ó tse béè, àtsùgbée ká nyáa tse tsí ene yèè dzé ti Ìdáyé ña#á kpó, ká nyáa tsitsé yèè ó dá fú ña#á, tsí àkaralé-cma-egbé-è ña kó ta ogùgù múlè kpāñu. Cma-egbé-è ña wà fúu kíbì ara-è bé.

¹³ Bí inyé ña#á wà lo béè, àwa kpó, àa náko wáa tse òkàntso. Àa náko tse òkàntso ñhntá-kíbì àa né àkaralé si ñhntá-Kírísítò gbà#á, òñu ñhntá-kíbì àa ma Cma bíbì-Ìdáyé#é gbà#á. Tsí àa náko òñu gbo. Ó dji, àa náko òñu gbo dzálè, tsí wà kíbì Kírísítò ñhntá-kà bé tútútú. ¹⁴ Ñbèé, àa kàkò dzé maqé ró. Àa kàkò wà kíbì òkǎ-òdzómi yèè omi náa wà ké, tsí awu gbo náa wà tèle wérí#é. Èkó-òqòbò ña kàkò nyáa ro isère má fú wa, tsí wà tèle wá wérí gbo ró. Arúne ña gbo kàkò nyáa wà dǎgbǎ, tsí wà ñ rú wa ró. ¹⁵ Kà kàa béè, àa náko wà fò òtít, tsí wà né àmúqǎ gbo fúne. Ñbèé, àa náko wáa òñu gbo ñnó-ine òkálòkà kpó, tsí wà kíbì ene yèè dzé oléwo fú wa#á. Ene#é, Kírísítò ni. ¹⁶ Ó mú àwa kpó, tsí ñ tse òkàntso, tsí àa wò má rere si ñhntá-kíbì isikéké ña gbo náa mú idì kídì-ara-ne, tsí ñ tse òkàntso, tsí à náa wò má rere si#é. Bí idì kídì-ara-èe wà tsitsé yèè wo odzú-è#é dzi ñhntá-è, iwá ká-èe kpó ná òñu gbo, tsí àmi gbo náa kòé. Béè ké ní ó dzé fú egbé-Kírísítò gbo#é. Bí cma-egbé-è ña wà né àmúqǎ fú ara-ña, tsí kúnukú wà tsitsé yèè wo odzú-è#é gbo dzi ñhntá-è#é, egbé#é kpó náko òñu gbo rere gbà ñhntá-ikpá-è.

† *Iwé-Orí-ña 68:19 (Psaumes 68:19)*

Àa kó lilò titṣ

¹⁷ Níbèé, màa fṣ, tsí màa tṣ fṣ fú ñé òṅu ikpá yèé Ḑlá-wa fú mi#é ró ní fee, è máa wà lilò kíbì ene yèé ña kò ma Ḑqáyé#é ró. Ìsèrè-ña, isèrè-akpotu ni. ¹⁸ Ìsèrè-ña kò tsí, tsí àyè yèé Ḑqáyé náa fúnε#é kò tṣw-ña gbo. Injé yèé tse#é, à kò ma injé-kà kpókpó, tsí èqṣ gbo kà ñá. ¹⁹ Adzá lá odzú-ña. Wérewèrè náa gba isèrè-ña si gé ni, tsí à náa wà ñh̄tsekĩtse ðkàlṣṣkà kpó gbo tsítse si. À náa wà wò giḍi ní ña má tse olàrèbèé.

²⁰ Ó dji, èṅe òṅu, kò tsi èkó yèé à tse fú ñé ti nára-Kírísitò#é ñh̄é. ²¹ N̄ karalé ní à wĩnyè ti nára-è fú ñé rere, tsí à kó ñé nódtítṣ yèé wà ñnó-ikò dṣṣ-ÿésù#é gbo rere. ²² À tsèkó fú ñé ní ilò yèé ña è náa lò dzṣ dzṣ#é, e kò ñá dzṣ. Ìrṣ-ṣnyà yèé è dzé dzṣ dzṣ#é ní náa sṣ ñé, tsí è náa wà lilò nyèṅè ña#á, tsí awù yèé è náa né ña#á, à rú ñé, tsí fà ñé lṣ nèérá gbo. ²³ Ó wà ní e kò ara-ñé dzṣ fú Ḑqáyé, tsí kó kparc isèrè-ñé ti títi ñnó-ñé. ²⁴ Ó wà ní e dji ṣnyà titṣ. Ḑnyà titṣ#é, Ḑqáyé q̄aa ñh̄wànwà tòṅu ká-è ni. Ìlò-è dzé ilò-òtítṣ òṅu ilò míma yèé òtítṣ-Ḑqáyé náa múne lò#é ni.

²⁵ Kíbì ó dzé bèé#é, è kò òḍòbò tsítse dzṣ. Kúnukú kó wà fṣ òtítṣ fú enikéèdzì-è. Injé yèé tse#é, àwa kpó, àa wà kíbì akpá òṅu esè nára-ṣnyà ðkàntso bé ni. ²⁶ Bí è bínó, è náa tsṣ éwo-ara-ñé, tsí e máa tse ìbàqí, odzùrṣ kó máa mù si ñh̄tá-inó bíbí-ñé. ²⁷ È máa dzé fú Ètsùt, tsí kó tí rí kàl̄anfuru-kà giḍi nára-ñé. ²⁸ Ene yèé wà tsole, kó mí olè tsítse. Kà kàa kó tsole, kó fá òḍḡ ta, tsí kó wà fa ñnà-òtítṣ, tsí òṅu ká-è kó wà rí dze nṣw-ara-è, àt-sùgbée kó nyáa rí yèé náko ñ mṣw gbè fú adziyàkú ña#á. ²⁹ È máa wà fṣ afṣ-ìbàqí ña fùqá nárū-ara-ñé ña ró. Kà kàa bèé, è náa wà fṣ afṣ yèé ña náko dzi ñh̄jì-è fú ṣnyà ña rere#é, àtsùgbée bí à wà gbṣ, ni kó né èrè fú ña. ³⁰ È máa wà mú ara kú Mímí-Ḑqáyét. Injé yèé tse#é, Ḑqáyé tse tsí Mímí-è ti wò ñh̄tá-ñé, tsí ó ñ q̄isèdzè-ñé ní èṅe kó dzé tòṅu títi fú dzṣ yèé náko wáa gbà ñé dzṣ dzálè#é. ³¹ È máa dzé ṣnyà kíkòrò. Inó kó máa wà sṣ ñé tsùu ró, è máa wà bínó gbo ró. È máa wà r̄ārā gbo ró, tsí è máa wà búne gbo ró. È máa ti tse injé-inó-kíkā-kà kpókpó giḍi ró. Fee, è q̄lè, tsí e mú ilò nyèṅè ña kpó, tsí e ñ rí. ³² È náa wà tsṣnyà, tsí e wà gbṣ dṣṣ fú ara-ñé ña gbo. Bí ṣnyà-kà te enikéèdzì-è nésè, ene nyèṅè kó ñ tṣre fúu kíbì Ḑqáyé gbo tse àtsùgbé-Kírísitò, tsí mú àbi-ñé ña, tsí ñ tṣre fú ñé#é.

Àa kó wà lilò yèé ó wà ní Ḑma-Ḑqáyé ña kó lò#é

5 Ḑma-àrinódzú ña ní è dzé fú Ḑqáyé#é. Níbèé, è tsikpá, tsí e ké ṣw-è, ² tsí e wà lilò òṅu àmúḍṣ kíbì Kírísitò gbo tse#é. Ó né àmúḍṣ fú wa, tsí ó dzé, tsí kú si nárū-wa. Injé yèé ó tse nyèṅè#é, ó wà kíbì ebo òṅu ÷yà tsítse fú Ḑqáyé bé. Tsí ó dzṣdzú-Ḑqáyé. ³ Ti Ḑqáyé ní è dzé#é. Níbèé, è lilò yèé dzṣ ñé#é. È máa wà sṣ ñh̄jì-ṣkò namí e wà sṣ bá ṣṣbèé, tsí e wà tse àlòwá. È máa wà tse wérewèrè ñrṣ-kà kpókpó gbo. È máa dṣ ṣnyà-kà kpókpó si. Kò wà giḍi ní ká gbṣ ìdzāmà-ìrṣ-ilò nyèṅè ña-kà kpókpó nára-ṣnyà-kà náàṅírí-ñé. ⁴ Kò sà ní e wà fṣ afṣ tsítisiira ña namí afṣ yèé kò né éwo ña#á fùqá nárū-

ara-ñé ña. Kò sà gbo ní e wà tse aréma-afṣ-ṣma bíbàdzé ña fífṣ. Kà kàa bèé, afṣ-arū-ñé ña kó wà dzé ṣkpé dṣṣ fú Ḑqáyé. ⁵ Fee, kó yé èṅe kpó si rere ní ene yèé wà sṣ bá ṣṣbèé namí ene yèé wà sṣ ñh̄jì-ṣkò, tsí wà tse àlòwá gbo#é, atsewérewèrè gbo, ene yèé wà dṣne si gbo, ìḍi kò wà fú ðkā-ña ña-kà kpókpó ñbí Kírísitò òṅu Ḑqáyé méèdzi wà dzoyè#é. Ó dji, ṣnyà-ìrṣ yèé ña#á, à náa kò Ḑqáyé dzṣ, tsí wà sṣ injé yèé à né si ña#á ni.

⁶ Ḑnyà-kà kpókpó kó máa mú afṣ-akpotu ña, tsí ñ fu-ru odzú fú ñé. Ene yèé ña náa wà tse injé-ìrṣ nyèṅè ña#á, à kò wà gbṣlú fú Ḑqáyé. Ñnè ní Ḑqáyé náa wà bínó, tsí náko fetí fú ña#á. ⁷ Kíbì ó dzé bèé#é, è máa qá ḥá-ña q̄āwò. ⁸ Fee, dzṣ dzṣ#é, è wà nóòkùkù-ayé gbaṅgba#á si ni. Ó dji báàyí#é, è dji ðkàntso bá Ḑlá-wa si, tsí è wà ñmímá si ñh̄kèé. Níbèé, ó wà ní e wà lilò kíbì ene yèé ña wà ñmímá#á. ⁹ N̄ wà fṣ bèé, injé yèé tse#é, bí ṣnyà-kà wà ñmímá si#é, ilò ðkàlṣṣkà kpó yèé náa wà lò#é náa sà. Náa tsṣnyà, tsí náa tse òtítṣ gbo. Kà ñne. ¹⁰ È tsikpá, tsí e rírā rí injé yèé náa dzṣdzú-Ḑlá-wa#á. ¹¹ È máa mú ara-ñé, tsí ñ bṣ ñh̄jì-ògbòòrò ña tsítse. Injé nyèṅè ña tsítse#é, injé-òkùkù ni. Kà kàa e wà tse ña#á, è túuḍi-ña. ¹² È náa tse bèé, injé yèé tse#é, injé yèé ene nyèṅè ña náa wà tse ñh̄dúkù#é, náa tsanṣ fífṣ fú arū. ¹³ Bí è túuḍi-ña kíbì à wà gbà tútútú#é, à náko rí ña kpó ñà. ¹⁴ Fee, injé yèé míma nyà dṣre#é dji míma ni. Injé yèé tse tsí à fṣ si ní:

“Ìwo yèé sṣrū si#é, dzi,
tsí o ñḡe ti náàṅírí-òkú ña,
tsí Kírísitò náko tse tsí míma-è náko má si ñh̄tá-èε#é.”

¹⁵ È tsṣ éwo-ara-ñé ña rere ti nára-kíbì è wà lò gbà#á. Fee, è máa wà lilò kíbì ṣnyà lahururu ña. È lilò kíbì ene yèé né ifèénó ña#á bé. ¹⁶ Bí Ḑqáyé tseé, tsí è rí ní ñnà-kà tsí fú ñé gé, è máa tse tsí kó lṣ ñé, injé yèé tse#é, náyé yèé àa wà si báàyí#é, ayé#é bàdzé. ¹⁷ Níbèé, è máa wà si gé náari né ifèénó. Kà kàa bèé, è tsikpá, tsí e ma awù-Ḑlá-wa. ¹⁸ È máa mṣ ṣtí ṅṣ. Ḑtí míma ṅṣ náa múne tse tsítisiira. Ó dji, è kò ara-ñé dzṣ fú Mímí-Ḑqáyét, tsí kó wà ṅṣ ñé. ¹⁹ Tsí afṣ yèé è náko wà fṣ fú ara-ñé ña#á náko dzé orí, tsí è náko wà kṣ, tsí wà ñ nyé Ḑlá-wa. Nóòtítṣ#é, Mímí-Ḑqáyé náko kó ñé nórí ðkàlṣṣkà kpó, tsí è náko wà kṣ fú Ḑlá-wa inó t̄āā, ànyì t̄āā. ²⁰ N̄h̄wèrè ðkàlṣṣkà kpó, è náa wà dṣkpé fú Ḑqáyé Boba-wa fú injé ðkàlṣṣkà kpó. È náa wà tse bèé, náatsùgbé-injé yèé ÿésù Kírísitò Ḑlá-wa tse fú wa#á.

Bí ṣkò òṅu aya náko gbé gbà fàà?

²¹ Kúnukú kó bale éwo fú enikéèdzì-è náàtóoríi àrisá yèé è wà né fú Kírísitò#é.

²² Ḑṣṣbèé ña, è bale éwo fú ṣkò-ñé ña kíbì è náa tse fú Ḑlá-wa#á. ²³ È tse bèé, injé yèé tse#é, ṣkò ní dzé oléwo fú aya#á. Bèé ké ní Kírísitò gbo dzé oléwo fú egbé-è#é. Tsí egbé-è wà fúu kíbì ara-è bé, tsí òṅu dzé Agbanelà fúu. ²⁴ Níbèé, kíbì egbé-è náa bale éwo fúu gbà#á, ṣṣbèé ña gbo ká bale éwo fú ṣkò-ñà ña bèé ñnó-injé ðkàlṣṣkà kpó.

²⁵ Ó dji, ṣṣkèé, iwo gbo, né àmúḍṣ fú aya-èε. Kúnukú kó né àmúḍṣ fú aya-è ñh̄rṣ-kíbì Kírísitò né àmúḍṣ fú egbé-è gbà, tsí dzé, tsí gba ikú-è kú#é. ²⁶ Ó tse bèé, àtsùg-

bée kó sɔ egbé-è dī ti Ɔ́dáyé. Ó wè fúu òṅu omi, tsí ó gbà ñntá-af̄-è gbo, tsí sɔ́ dī mímá. ²⁷ Injé yèé tse#é, ó wò ní òṅu kó gbé egbé-òṅu, tsí wáa ñ d́oro nódzú t̀ṅu ká-òṅu, tsí kó wè má si kpó yòdòdò, èérí-kà kpókpó kó máa ti wà nára-è g̀dì, ìdì-kà-ara-è b́é kó máa ti kóti namí kó bàdzé-è. Ká kàa b́éè, àbi-è ña kó wè ñde kpó, tsí kó sã dzalè gbo. ²⁸ Ǹbèè, ó wà ní ɔ̀nkèè ña kó né àmúq̄́ fú aya-ṅà ña kíbí à náa né àmúq̄́ fú àṅa ká-ṅa#á. Ene yèé wà né àmúq̄́ fú aya-è#é, kó mà si ní òṅu ká-òṅu ní òṅu wà né àmúq̄́ fú#é. ²⁹ Fee, ònyà-kà náa nya ara t̀ṅu ká-è ká odzúu? Láyé! Ká kàa b́éè, àa náa wà s̄ ara-wa, tsí wà t̀dzú-ara-wa ni. B́éè ké ní Kírísítò gbo wà tse fú egbé-è#é, ³⁰ injé yèé tse#é, ó dzé ara, tsí àwa òṅu, àa dzé akpá-è òṅu esè-è ña. ³¹ À kɔ si ñNwé-Ɔ́dáyé† ní:

“Ǹnè ní ɔ̀nkèè náko ñde ñdì-boba-è òṅu ìnà-è, tsí káa tamá-aya-è#é, tsí àṅa méèdzi méèdzi#é, à náko dī ònyà òkàntso#é.”

³² Òtítú lákú-kà ní d́úkú si ñnó-af̄ yèé b́é#é. Tsí ñ̀nséré t̀emi òṅu#é, ñ rí ní ó kpa lɔ nára-Kírísítò òṅu egbé-è méèdzi ni. ³³ Ó dī, af̄#é, ó wo odzú-èṅe gbo. Fee, ó wà ní ɔ̀nkèè òkàlòkà kpó kó né àmúq̄́ fú aya-è kíbí náa né àmúq̄́ fú ara-è#é. Tsí ɔ̀nkèè òkàlòkà gbo kpó kó né àrísá fú ɔ̀kɔ-è.

Bí ɔma òṅu ìnà má nára-boba, à náko gbé gbà fáà?

6 ɔma ña, è gb̄r̄à fú ìnà-ṅé ña òṅu boba-ṅé ña kíbí Ɔ́lá-wa náa wà wòò gbà#á. Injé yèé tse#é, injé yèé dzé òtítú#é ñnèè. ² Náàṅírí-injé yèé Ɔ́dáyé f̄ si ñnó-ekpa-è ní ká tse ña#á, yèé ó ts̄ts̄ talé má nára-è#é ní. Ó f̄ ní: “Né àrísá fú boba-è òṅu ìnà-èè méèdzi.” ^{††} Tsí àlé#é ní dzé ní: “Náko sã f́é, tsí nàa t́ gbo ñntalè#é.” [‡] ⁴ Ó dī, ìnà-ɔma ña òṅu boba-ɔma ña, èṅe gbo, è máa wà dzára fú ɔma-ṅé ña. Ká kàa b́éè, è náa wà s̄ ṅá, tsí wà kó ña gbo. È náa wà bá ña gbo f̄ bí ó dzé ní à lò sé. Ó dī, è náa tse injé yèé ña nyí kpó ñnó-kíbí Ɔ́lá-wa náa wà wòò gbà#á.

Bí arú ña òṅu olówó-ṅà ña náko gbé gbà fáà?

⁵ Arú ña, è gb̄lú fú olówó-ṅé ña yèé wà ñntalè bí#é òṅu àrísá lákú-kà. Kíbí è wà gb̄lú fú Kírísítò gbà#á, è náa wà gb̄lú fú olówó-ṅé ña gbo b́éè ìnó t̄áá, ànyi t̄áá. ⁶ Tsí kó máa dzé nódzú-ṅa gé. Ene yèé ña náa wà wo ká gba nyínyè ñdì-ònyà ña gé#é ní náa wà tse b́éè#é. Ó dī, èṅe òṅu, è tse awù-Ɔ́dáyé ìnó t̄áá, ànyi t̄áá, injé yèé tse#é, arú-Kírísítò ña ní è dzé#é. ⁷ Ara kó yá ṅé ñtsé tsítse kíbí Ɔ́lá-wa ní è wà tseé fú#é b́é, kò tsi ònyà ña gé ní è wà tsitsé fú#é. ⁸ Ó dī, è ti mà si ní ene yèé dzé arú gbo, ene yèé wà nówó-ara-è gbo, bí ònyà-kà tse ore-kà gé, Ɔ́lá-wa náko bù k̄́ fúu. ⁹ Ó dī, olówó-arú ña, èṅe gbo, è náa wà tse b́éè ké fú arú-ṅé ña. È máa wà d́odzo tse ṅá. È náa wà tédzú ní

† Ìwé-Ìkpinkpilè-ayé 2:24 (Genèse 2:24) †† Ìwé-Fufùdà 20:12 (Exode 20:12) ‡ Ìwé-Àkóro 5:16 (Deutéronome 5:16)

èṅe ká-ṅé gbo, arú ña gbo, èṅe kpó, è né olówó-kà, tsí ó wà nówó si. Tsí èmi ñ dzé b́é, èmi mà tse b́é, nyèṅè òṅu kò wà ñd̄-è.

Bí àa náko dzogu bá Ètsù gbà fáà?

¹⁰ Báàyí#é, è wo àmí-ṅé ti ñdì-Ɔ́lá-wa, injé yèé tse#é, àmí-ṅé náa ti ñdì-ìkpá-è lákú#é ni. ¹¹ È ké injé-idzògu kpó yèé Ɔ́dáyé fú ṅé#é, tsí e ñ kó. Ǹbèè, è náko nyáa le èq̄́ gbe ɔgb̄ yèé ña Ètsù† náko d́á#á. ¹² Injé yèé tse#é, kò tsi ònyà ní àa wà dzogu bá#á. Ikpá-ìbàd̄ ña ni. À wà ñṅbèrí, tsí wà dzoyè si ñntalè yèé kí nòd̀k̀k̀ si#é. Àṅa kpó ní àa wà dzogu bá#á. ¹³ Àtsùgbée b́éè, è ké injé-idzògu kpó yèé Ɔ́dáyé fú ṅé#é, tsí e ñ kó, àtòoríi nódzú yèé ìkparà ña náko wá#á, ni e nyáa gbódzú, tsí dza òtè-ṅé. Tsí bí è dzàà b́éè títi lɔ ñntàntá, ni e nyáa d́oro rìgìrìgì si ró.

¹⁴ Ǹbèè, è d́oro rìgìrìgì si gé. È ké òtítú, tsí ñ dī èrèd̄é kíbí d́d̄i b́é. Tsí e ké òtítú tsítse, tsí ñ wò kíbí àwù-ir̄é b́é, tsí kó bo èq̄́-ṅé si. ¹⁵ Kíbí à náa bɔ kpákò si nésè si kírí#é, èṅe gbo, e ké ìkò d́d̄i, ìkò-tútúúr̄#é, tsí e ñ b̀, tsí kó tse tsí e kpaq̄ si rere. ¹⁶ Tsí yèé t̄éè ró#é, è né àkaralé si ñntá-Yèésù Kírísítò. Àkaralé-ṅé kó wà kíbí ìbòdzú b́é, tsí kó kpa ìnà-ɔfà kpó yèé Ètsù wà ta ṅé ña#á. ¹⁷ È ké ɔlà yèé Ɔ́dáyé fú ṅé#é gbo, tsí e ñ tse òkúkú-ir̄é, tsí e ñ d̄é si. È lo af̄-Ɔ́dáyé kíbí tàsú b́é. Tàsú yèé Mímí-Ɔ́dáyé† fú ṅé#é ñnèè. ¹⁸ Náàsòkò òkàlòkà kpó#é, è náa wà wúùre ñnó-kíbí Mímí-Ɔ́dáyé#é wà gbé ṅé gbà#á. Tsí bí è wà wúùre, è náa wà tsikalè fú Ɔ́dáyé ní kó ḿwó gbè fú ṅé ṅé òkàlòkà kpó. È náa wà nódzúfò si gé, tsí è náa wà d̄ìgìrì, tsí e wà ñṅre wúwú gbo si gé fú Ɔ́dáyé fú ene yèé dzé t̄èè ña kpó#é. ¹⁹ È náa wà wúùre fú Ɔ́dáyé fú èmi gbo, àtsùgbée bí ñ tsí arū gé, ni Ɔ́dáyé òṅu ká-è kó wà nyà si nárū fú mi, tsí ìkò yèé ó ñ d́úkú si títi wáa fú ɔdzú-òníbè#é, n nyáa nyáa f̄ fú ònyà ña náari rí odzú-ònyà-kà sá. Ìkò#é, Ɔ́dáyé d́úkú si títi wáa fú ɔdzú-òníbè. ²⁰ Tsí àtsùgbée n wáa dzíkò#é ní Yèésù Kírísítò mú mi, tsí ñ kparɔ arū-è#é. Òṅu ní tse tsí ñ wà néèṅà si nómbe#é. Ó dī, è wúùre ní n nyáa dzíkò#é d̄i ñṅd̄i-è rere náari rí odzú-ònyà-kà sá.

Okū-itàntá ña

²¹ Tùtsikósi náko f̄ òkàlòkà kpó fú ṅé, àtsùgbée èṅe gbo, e ma injé yèé ñ wà tse#é òṅu kíbí injé ña#á wà lɔ fú mi gbà bí#é. Tùtsikósi#é, ìnàbí-wa òṅu àrínódzú-wa ni. Ó wà ḿwó gbè fú wa gbo ñtsé-Ɔ́lá-wa#á òṅu òtítú. ²² Àtsùgbée e gb̄ ìdzàmà-wa ní ñ b́éè wá ñdì-ṅé#é. Náko d́àmí le ṅé gbo. ²³ Ɔ́dáyé Boba-wa òṅu Yèésù Kírísítò Ɔ́lá-wa ká fú èṅe yèé dzé ìnàbí-wa ña#á ñtútúúr̄. Ká tse tsí e né àmúq̄́ fú ara-ṅé ña, tsí e né àkaralé si ñntá-Kírísítò gbo. ²⁴ Ɔ́dáyé kó tse ore-òfé fú ene yèé ña kpó né àmúq̄́ yèé kò né ìkpàkù#é fú Yèésù Kírísítò Ɔ́lá-wa#á.

Filíkpò ña

Ìwé fú ene-Filíkpò ña nyínyà díre

Filíkpò dzé ilú-kà ñlè-Màkèdóniyà. Ñhwwèrè yèè Kpólù lɔ kàà dzíkò-Yèèsù wérí fú ònyà ña nólàànkéèdzi-è#é, ó dzíkò#é fú cɔma-ilú-Filíkpò ña gbo títi dá egbé-Kírísítò-kà si bè.

Náànyi-béè#é, ɔdʒ lɔ ɔdʒ ñ bò, tsí à tse àtsùgbé-itsé yèè Kpólù wà tse fú ɔlá-wa#á, tsí múu sé. Ó wà néèñà#á si, tsí olí-Yèèsù ña ñFilíkpò wò ní àña kó mówó gbè fúu, tsí à be Èkpàfòditi ní kó gba òyà-kà lɔ fúu.

Ñbèé, Kpólù gbo wà tse ìwé yèè bé fú ña, tsí wà ñ dʒkpé fú ña, tsí wà ñ dʒámí le ñá gbo ní ká bané ikò dʒíqʒ#é nówó méèdzi si kùkù. Ká máa dzé, tsí atsèkò-òdòbò ña ká mú ña nò. Ó wà dʒámí le ñá gbo ní ká wà rí igbèngbé tònju ká-òñu tse, tsí ká wà náye tité si nódzɔ kódzɔ.

1 Èmi, Kpólù òñu Tímòté méèdzi, àtsíté-Yèèsù Kírísítò ña ní àa dzé#é, tsí àa wà tse ìwé yèè bé fú èñe yèè dzé ti ɔdʒáyé akpá akpá, esè esè si, tsí dzé ti Yèèsù† Kírísítò† gbo si, tsí wà ñhílú-Filíkpò#é. Àa wà tse ìwé#é fú onùgbó-egbé-Kírísítò ña òñu àtsíté-egbé-Kírísítò ña gbo. Àa wà kí èñe kpó. ² ɔdʒáyé Boba-wa òñu Yèèsù Kírísítò ɔlá-wa méèdzi ká tse ore-òfé fú ñé, tsí ká fú ñé ñtútùrò gbo.

Kpólù wà wúùre fú cɔma-egbé-Kírísítò yèè ña wà ñFilíkpò#é

³ Ñhwwèrè kpó yèè afò-ñé náa wá ñhnséré fú mi#é, mà wà dʒkpé fú ɔdʒáyé-mi. ⁴ Náàsòkò òkàlòkà yèè mà wúùre fúu fú èñe kpó#é, mà wà tsee òñu ayè tité ni. ⁵ Mà wà wúùre fú ñé béè, ñé yèè tse#é, ti nódzɔ-àtsètsè yèè è gba Yèèsù gbó títi wáa fú òní#é, àa dzɔ wà dzíkò dʒíqʒ ti nára-Yèèsù fúne. ⁶ Ñ karalé si ní ɔdʒáyé yèè kpilè-itsé-òtítò-kà náàñírí-ñé#é, náko wà tsee làkòò títi náko kàà dzálè nódzɔ yèè Yèèsù Kírísítò náko wá#á.

⁷ Kíbí è dzé àrínódzú-mi ña#á, ó sà béè tútútú ní afò-ñé kó kí ñhnséré si fú mi. Bí ó dzé báàyí yèè ñ wà néèñà si#é gbo, bí ó si dzé ñhwwèrè yèè ñ wà dʒ fú ikò dʒíqʒ#é, tsí wà nyà díre ní òtítò ni#é gbo, è náa wà mówó gbè fú mi ñtsé yèè ɔdʒáyé ñ tse ore-òfé fú mi#é. ⁸ ɔdʒáyé mà ní ñ né àmúqʒ lákú-kà fú èñe kpó ñhnró-kíbí Yèèsù Kírísítò gbo né àmúqʒ fú ñé#é.

⁹ Bí ñ wà wúùre fú ɔdʒáyé fú ñé, mà wà bèrèè ní kó tse tsí e ma kíbí kúnukú náko né àmúqʒ fú enikéèdzi-è máa ró#é òñu bí e tse fáà, tsí tse si ñhntá-è rere#é. ¹⁰ Mà wà wúùre béè, tsí e nyáa wà rí ñé yèè ña sà lárè#é mà, tsí ilò-ñé kó máa gbèèrí, tsí ká máa bá ñé fɔ gbo nódzɔ yèè Kírísítò náko wá#á, ¹¹ tsí Yèèsù Kírísítò#é kó mówó gbè fú ñé gbo, tsí e wà tse ore òkàlòkà kpó fúne. Bí è wà tse béè, ònyà ña náko rí iyì-ɔdʒáyé, tsí wà nyéé gbo.

Kpólù wà néèñà si, tsí itsé-ikò dʒíqʒ#é kò si dá doro

¹² Ìnàbí-mi ña, ñ wà wò ní e mà ní ñé yèè bá mi si#é kò dá itsé-ikò dʒíqʒ#é doro. Kà kàa béè, ó tse tsí ñ wà dzéé fú ònyà kpíkpò máa ró. ¹³ Sódzà ña kpó yèè wà dɛ

ilé-ólú ñbíbé#é òñu ene-àtibò ña gbo kpó, à mà ní ñ wà néèñà si, ñé yèè tse#é, ñ wà tsíté-Kírísítò. ¹⁴ Tsí kpíkpò-olí-Yèèsù ña gbo wà gbódzú lárè dzɔ. À rí kíbí ɔlá-wa wà mówó gbè fú mi gbà néèñà#á, tsí à wà karalé si ñhntá-è máa ró ní náko mówó gbè fú ña gbo. Tsí à mú èdʒ kà ara-ña, tsí à wà dzíkò-ɔdʒáyé fúne náari tsodzo.

¹⁵⁻¹⁶ ɔnyà kàña wà dzíkò-Kírísítò fúne òñu iséré-ire, ñé yèè tse#é, à né àmúqʒ fú mi. À mà ní ɔdʒáyé ké mi si ñbí, tsí n wà dʒ fú ikò dʒíqʒ#é. Ó dʒ, ònyà kàña òñu wà dzíkò-Kírísítò#é, ñé yèè tse#é, à wà dzowú-mi, tsí à wà dʒgbà-mi gbo. ¹⁷ À wà wò ní àña kó gbonùgbó nówó-mi. À wà tsèséré#é néèrè méèdzi. Kíbí ñ wà néèñà si#é, à wà tsèséré ní àña kó tse tsí ñréré kó má ñréré fú mi. ¹⁸ Kò si tse ñé-kà. Bí ó dzé ní à wà dzíkò-Kírísítò#é néèrè méèdzi gbo, bí ó dzé ní à wà dzéè òñu iséré míma gbo, ñé yèè kpádzú#é ní dzé ní ònyà ña wà dzíkò-Kírísítò#é. Àtsùgbée béè ní ayè wà té mi#é. Ayè náko tó wà té mi ró, ¹⁹ ñé yèè tse#é, kíbí è wà wúùre fú ɔdʒáyé fú mi, tsí Mímí-Yèèsù Kírísítò gbo wà mówó gbè fú mi#é, ñ mà ní ñé nyèñe ña kpó náko dʒ ire fú mi. ²⁰ Ñ módzú si nòñà si, tsí ñ karalé gbo ní ñ kàko dzanó. Kà kàa béè, ñ wà wo n wà kèdʒ, tsí màa wà nya iyì-Kírísítò díre fúne, kíbí ñ ti wà tsee bàa á. Ñhnró-kíbí màa gbé náye#é gbà#á ñil, ñ wà wò ní ñé tsítse-mi ña kpó kó wà nya iyì-Kírísítò díre fúne.

²¹ Ñ tème òñu, àyè-mi kpó wà nówó-Kírísítò, tsí bí ñ kú gbo, màa rí èrè ñnè. ²² Ó dʒ, bí ñ si wà náàyè si, itsé-mi ña náko né èrè. Ñ kò ma yèésí màa ké. ²³ Ó le fú mi hényú ní n tsá òkà náàñírí-ñé méèdzi ña#á. Ñ wà wò ní n ñde ñhntalè bí, tsí n lɔ kàa gbé bá Kírísítò. Nyèñe náko sà fú mi lárè. ²⁴ Ó dʒ, ó si kpádzú tó béè ní n wà ñhntalè si náàtsùgbée n wà mówó gbè fú ñé. ²⁵ Kíbí ñ gbà si ñhntá-béè#é, ñ mà ní màa gbé náàyè, tsí màa wáa gbé ñdɔ-ñé, tsí e gba Kírísítò gbó lárè béè, tsí ayè kó wà té ñé. ²⁶ Ìdèhndè#é, ñhwwèrè yèè màa sè wá ñdɔ-ñé#é, è náko wà mú Yèèsù Kírísítò nya akpá máa ró náàtsùgbé-ñé yèè ó tse fú mi#é.

Kpólù wà dǎàmí le ɔma-egbé-Kírísító yèé ña wà ñFilíkpò#é

²⁷ Iné yèé kpádzú lárè#é ní dzé ní igbèngbé-ñé kó dé bá kíbí ikò dǐdǐ ti Kírísító wà kó olí-Yèésù ña ní ká gbé gbà#á. È tse bée, àtsùgbée bí ñ wá ñdɔ-ñé, tsí ñ rí ñé nàmí bí ñ kó wá, tsí ñ wà gbó idzámà-ñé, ni n mà ní isèrè-ñé ña dzé ìkǎntso si, tsí è dǒro rìgírìgí nódzú-ìtè-ñé ña gbo si, tsí è tse ìkǎntso, tsí dzó wà dzà bá ña, tsí àkaralé yèé è né si ñntá-ikò dǐdǐ#é kó máa mi dzígí. ²⁸ Tsí ñ mà gbo ró ní láyé, ìtè-ñé ña kò wà módzú dǒdzo fú ñé. Bí ó dzé bée, náko wà nyà dǐre fú ña ní à lǎkòd nèèrá, tsí wà nyà dǐre fú ñe òñu ní è náko rí ɔlǎ. Dǎyáé ní náa wà tse iné nyèñè ña#á. ²⁹ Ó dǐ, ó tse ore-òfé fú ñé ní e gba Kírísító gbó, tsí yèé ɔ#é, ó tse ore-òfé fú ñé gbo ní e réré, iné yèé tse#é, è dzé ti Kírísító. ³⁰ Ìréré#é wà nyà dǐre ní è wà dzà bá ìtè-ikò dǐdǐ ti Kírísító ña. Ìdzà#á ké ní ñ dzà bá ña wáa lɔ, tsí è rí#é. Tsí òñu#é ké ní è wà gbó ní ñ wà dzà bá ña báàyí ró#é.

2 Ñbèé, ñe Kírísító méèdzi, è dǐ ìkǎntso si, tsí ó wà dǎàmí le ñé nò? Tsí àmúdq̄-è gbo náa wà dǎàmí le ñé nò? Mímí-Dǎyáét gbo tse tsí è náa wà tsobí bá ara-ñé ña nò? È náa wà rí ànyínú fú ara-ñé ña, tsí wà gbó dǐdǐ gbo fú ara-ñé ña nò? ² Kíbí ó dzé bée#é, igbèngbé-ñé kó tse tsí ayè kó wà té mi dzálè. Ìsèrè-ñé ña kó tse ìkǎntso si, tsí e né àmúdq̄ ìrò ìkǎntso gbo fú ara-ñé ña, tsí e máa kpé egbé#é gbo. ³ È máa tse iné-kǎ kpókpó òñu isèrè-e ñ dɔgbà-ne nàmí òñu isèrè-ká rí ní ñe ní dzé bée#é nákpotu gé. Kà kàa bée, è náa wà te ara-ñé bɔlè, tsí e wà rí ene-àtibò ña ní à lárè ñé. ⁴ Tsí e máa wà wo ti ara-ñé gé. Ó dǐ, e wà wo ti ene-àtibò ña gbo.

⁵ È ìlò ñnró-kíbí Yèésù Kírísító lò gbà wáa lɔ é. ⁶ Kírísító òñu#é, ìlò-è òñu ìlò-Dǎyáé méèdzi dzé ìkǎntso si, tsí òñu Dǎyáé méèdzi dé bá ara-ñá ñé ìkǎlìkǎ kpó. Ó dǐ, kò sɪ le òñu ní òñu Dǎyáé méèdzi àña dé. ⁷ Kà kàa bée, ó kò idǐ-è dzó nákpàlǎ-kǎ. À bíi nònyà, tsí ó dzé ní òñu kó gba idǐ-arú. Ññwèrè yèé ó wáa dǐ ònyà#á, ⁸ ó te ara-è bɔlè.

Ó gbǎrà fú Dǎyáé tídí dzé ní òñu kó kú. Ikú-è#é, à kǎá si ñntá-egi-idǎgàlǎdzà† ni. [†] ⁹ Àtsùgbée bée#é, Dǎyáé mú idǐ yèé kpeéwo#é bɔwó-è,

tsí fúu néko yèé kpeéwo fú éko ìkǎlìkǎ kpó#é. ¹⁰ Ó tse bée, àtsùgbée iné-àyè ña kpó, yèé ña wà nòrɔ gbo, yèé ña wà ñntalè gbo òñu ñnó-ìlè gbo, bí à wà gbó éko-Yèésù ná, ni ká wà kálè, tsí wà sèé, ¹¹ tsí àña kpó ká wà fɔ ní Yèésù Kírísító dzé ɔlǎdzó, tsí wà ñ nya iyì-Dǎyáé Boba dǐre.

¹² Ñbèé, àrínódzú-mi ña, ó wà ní e wà gbǎrà fú Dǎyáé lǎkòd kíbí è ti wà tseé dzó dzó ññwèrè yèé ñ wà ñdǐ-ñé si#é, tsí ó wà ní e wà gbǎrà fúu lárè bée ró náanyi-mi ñnkéé. È né àrísá fú Dǎyáé, tsí e wà ñá kpó kpàkpà, tsí iné yèé ña náko nyà dǐre ní Dǎyáé wà

† Ká kú si ñntá-egi-idǎgàlǎdzà#á, ikú-anó ní ó dzé#é. Iné yèé tse#é, fǎlǎfǎlǎ ña ní à náa kpa bée#é.

gbà ñé là#á, è wà tse ñá dzálè. ¹³ Ó dǐ, òñu ní wà tsitsé náàñírí-ñé#é. Ó wà tse tsí è náa wà wò ní àña kó wà tse iné yèé náa dzódzú-è ña#á, tsí náa wà tse gbo, tsí è náa wà tse ñá.

¹⁴ È tse iné kpó náari kpòkǎrǎ, náari dzinya, ¹⁵ tsí ìlò-ñé gbo kó má, tsí ònyà ña gbo kó máa bá ñé fɔ. ɔma-ìsèé ña náa wà tse ìbàdǐ-ìrò-ìkǎlìkǎ kpó. Ó dǐ, è náko dzé ɔma-Dǎyáé ña, tsí ìbàdǐ-kǎ kpókpó kó máa gbèéí ìlò-ñé. Tsí è náko dzé kǎndé fú ɔma-ìsèé ña si.

¹⁶ Ìdèndè#é, è bané ikò yèé náa fúne náàyè#é si, tsí wà dzéé fú ene-àtibò ña. Bí è wà tse bée, nódzú yèé Yèésù Kírísító náko wá#á, màa nyàa nye ara-mi ní itsé yèé ñ dǐgírí tó bée, tsí tse kpó#é, kò dzé iné rírá.

¹⁷ Kíbí è gba Kírísító gbó, tsí àyè-ñé ña kpó dzé ti Dǎyáé si#é, è wà kíbí ebo yèé à náa tse fú Dǎyáé#é bé. Tsí bí à kpa mí nóokú, àmbara-mi náko dǎ má ebo tiné kíbí ɔtí yèé à náa ñ dǎ má ebo#é. Bí ó dzé gidí ní à kpa mí nóokú bée, ayè náko té mi, tsí màa táyè bá ñe gbo kpó. ¹⁸ Ñe gbo, ayè kó té ñé ñnró-bée ké, tsí e táyè bá èmi gbo.

Kpólù tse ètò ti nára-Timòté òñu Èkpàfòdǐti

¹⁹ Ñ karalé ní Yèésù ɔlǎ-wa náko mǔwó gbè fú mi, tsí màa yára be Timòté wá fú ñé. Tsí bí ó bò ti ñdɔ-ñé wá ná, ni n gbó ikò-ñé ña, tsí kó dǎàmí le èmi gbo. ²⁰ Ònyà-kǎ kpókpó kò wà ñdɔ-mi bí náanyi-è, tsí wà tsèsèrè-ñé bá mi, tsí wà mú afɔ-ñé tsitsé tse nódtít. ²¹ Ene-àtibò ña kpó wà wo ti ara-ñá gé ni, à kò wà wo ti Yèésù Kírísító. ²² Ó dǐ, Timòté òñu, ó ti nyàa dǐre ní òñu dzé ònyà òtít. Tsí è mà gbo ní omi kà la àñírí-èmi-è méèdzi kíbí boba òñu ɔma bé, tsí àa náa dzó tsitsé, tsí ñ dzíkò dǐdǐ fúne.

²³ Ñbèé, bí ñ ma kíbí iné ña#á náko wáa lɔ fú mi gbà#á, ñ wà tsèsèrè ní màa bée wá fú ñé. ²⁴ Tsí ñ karalé ní ɔlǎ-wa náko tse, tsí èmi gbo màa wá ñdɔ-ñé nára-ɔdzó.

²⁵ Ñ tèmí òñu, ó kpádzú ní n sè be Èkpàfòdǐti wá fú ñé. Ó dzé inàbí-mi, tsí àa dzó wà tsitsé, tsí dzó wà dǐ fú ikò dǐdǐ#é gbo. È bée wá fú mi ní kó wáa mǔwó gbè fú mi ñnó-iné yèé wà há mi ña#á. ²⁶ Ñ rí ní ó kpádzú ní n sè bée wá fú ñé, iné yèé tse#é, àmi-ñé wà kpaá tó bée. Tsí ó wà dǐhǎñù gbo, iné yèé tse#é, è gbó ní ó tsàkǎrǎ. ²⁷ Ìdèndè#é, ó rǎ, tsí ó bɔ odé ó má kú. Ó dǐ, Dǎyáé rí ànyínú fúu, tsí kò rí ànyínú fú òñu ñikǎntso gé, ó rí ànyínú fú èmi gbo. Ó tse bée, àtsùgbée ara kó máa kú mi máa ró.

²⁸ Ñbèé, ñ yára bée bàa fú ñé, àtsùgbée bí è ríi ró, ni ayè kó té ñé, tsí ihǎñù yèé wà néédǐ-mi si#é kó nyà bò. ²⁹ È gbàa òñu ayè títé lǎkú-kǎ ñnró-kíbí olí-Yèésù ña náa gba inàbí ña#á. È mú idǐ-onùgbó fúu òñu ònyà kpó yèé wà tsitsé kíbí òñu#é. ³⁰ Ó dǐ, ó tsitsé-Kírísító tídí ó bɔ odé tsé ó má kú. Ó mú ikú-è tà, tsí wáa kparɔ arū-ñé ñdɔ-mi, tsí wà mǔwó gbè fú mi.

Kpólù wà fì fú ɔma-egbé-Kírísítò ña ní Filíkpò ní ká máa rētígbè-èkó-òdòbò ña, ó dī, ká rí òñu tse

3 Ìnàbí-mi ña, báàyí#é, ayè kó wà té ñé ní èñe Olá-wa méèd̀zi, è dī ìkàntso si! Afì yèè ò ti fì fú ñé wáa l#é, kò sù mi ní ò tó wà fì afì ìkàntso#é fú ñé ró, tsí afì#é náko tséwé bò ñé. ² È tsó éwo-ara-ñé ña rere nára-ònyà-ìbàdì ña. È tsó éwo-ara-ñé nára-adzá nyèñè ña. À náa wà bàdzé ara fúne. À wà le onù si òntá-è fú ñé ní e dákó, àtsùgbée Ìdáyé kó gbà ñé là. ³ À ní àña ní dzé olí-okó dídát#á. Ó dī, nóótít#é, àwa ní dzé olá-è#é. Mímí-Ìdáyét wà mówó gbè fú àwa-òñu, tsí àa wà sè Ìdáyé, tsí àa wà mú inyé yèè Yèésù Kírísítò tse fú wa#á, tsí wà ní nya akpá. Àa kò karalé si òntá-inyé yèè ña àa tse náamí-ara-wa#á. ⁴ Àa kò karalé si òntá-inyé nyèñè ña. Ó dī fee, inyé nyèñè ña má bàkó nyáa tse tsí ònyà kó rí olá#á, ò má nyáa karalé si òntá-ñgbo. Tsí bí ònyà-kà wà fì ní ònà wà fú òñu ní òñu kó karalé si òntá-inyé yèè ña òñu tse náamí-ara-òñu#é, ò mà ní ònà wà fú mi lárèè. ⁵ Kíbì à bí mi#é, à dákó fú mi nódzó-èkèedzò-è. Ò dzé ɔma-Ìsàràyèlìt, tsí náàñírí-ɔma-Ìsàràyèlì ña#á, ò dzé ɔmalóma-Bèdzámènit. ɔma-Hèbèrù bíbí gbo ní ò dzé#é. Tsí ò dzé ɔma-egbé-Fàrisìt ña gbo dzòò dzòò, tsí mà wà rē si nékpa-Mòsèt nékpa nékpa. ⁶ Mà bané orò-ɔma-Ìyúqàt ña nówó méèd̀zi, tsí ó tse tsí mà wà tsoró bá ɔma-egbé-Kírísítò ña. Tsí ti nára-ekpa-Mòsè#é, ònyà-kà kpókpó kàkó nyáa bá mi fì ní ò dzèwò-kà wòrí. ⁷ D̀zòò dzòò#é, ò dèdzú ní ò wà dze èrè-kà ònó-inyé nyèñè ña ni. Ó dī báàyí#é, náatsùgbé-Kírísítò#é, ò rí ní èñe ní ò dze wáa l#é. ⁸ Nóótít#é, ò rí ní inyé nyèñè ña kpó dzé èñe fú mi. Inyé yèè tse#é, ò dzá òntá-inyé-kà yèè sà lárè#é. Inyé#é ní dzé ní ò ma Yèésù Kírísítò Olá-mi. Tsí àtsùgbée n màá#á, ò kò inyé-mi ña dzòò kpó, tsí inyé ña#á wà fú mi kíbì gugurè bé, inyé yèè tse#é, à kò wà mówó gbè fú mi ní n tamá-Kírísítò, ⁹ tsí dī ìkàntso báa dzalè. Ìdáyé kò tse àtsùgbée kíbì ò wà rē si nékpa-è ña#á, tsí gbà mí nònyà-atsòtít nódzú-ara-è. Ó dī, ó tse àtsùgbée kíbì ò gba Kírísítò gbó#é ni. Òtít-ìrò nyèñè#é, náa ti òdì-Ìdáyé ni, Ìdáyé náa tseé, tsí ònyà ìkàlòkà yèè karalé si òntá-Kírísítò#é ní náa gbà béè#é. ¹⁰ Ò kò wà wo inyé-kà kpókpó náanyi-n ma Kírísítò máa rere, tsí n rí inyé tsítse-ìkpá yèè dzí ti náàñírí-òkú ña wá náyé#é náyé-èmi gbo. Tsí ò wà wò gbo ní n dzé ní n réré kíbì ó réré gbà#á. Tsí ònró-kíbì Kírísítò kú#é, béè ní ò wò ní n wà kú nódzó kódzó#é. ¹¹ Tsí béè ní ò módzú si nòñà si fú Ìdáyé ní náko wáa dzí èmi gbo ti náàñírí-òkú ña wá náyé#é ònèè.

¹² Ò kò wà fì ní ò ti tsá ekpa#á dzá ná, tsí ò kò wà fì gbo ní ò ti sà dzalè ná. Ó dī, ò wà dīgírí, tsí wà ló òwádzú òkpá òkpá, tsí n gba òyà-kà ònró-kíbì Yèésù Kírísítò ti gbà mí, àtsùgbée n dzé tèè#é. ¹³ Kpéré fòò ònàbí-mi ña, ò kò wà tse isère ní òyà#á ti tów-mi ná. Ó dī, inyé ìkàntso yèè mà tse#é ní dzé ní mà gbàgbé inyé yèè ti wáa ló ña#á, tsí mà wà lé inyé yèè bàa náanyiwà-òlá ña#á bá. ¹⁴ Mà tsìkpá ní n tsá ekpa#á dzá, àtsùgbée òyà yèè wà nárù-ekpa#á kó tów-mi. Òyà#á, Ìdáyé nòñrò wà kpè mí ní èmi kó gbà òntá-Yèésù Kírísítò, tsí gbàá. ¹⁵ Òbèè, àwa kpó yèè dònùgbò nòÌdáyé síèè#é, ó

wà ní àa kó dzó wà tse isère béè. Tsí bí ònyà-kà náàñírí-ñé si wà tse isère-òmirè-kà ná, Ìdáyé náko nya òkpì-è, tsí inó-è náko má fú ñé. ¹⁶ Inyé yèè kpádzú#é ní dzé ní ònà yèè Ìdáyé tó si fú wa ní àa kó fà#á, ká faá làkòò.

¹⁷ Ìnàbí-mi ña, èñe kpó, è kè ɔwó-mi. Àa díre kíbì à náa rē gbà#á fú ñé. Ó dī, è módzú ta ène yèè wà rē béè ña#á, tsí èñe gbo e rē béè ké. ¹⁸ Ó dī, mà ti fì fú ñé kpeékpéé, tsí ò tó wà fì fú ñé báàyí ró òñu inyókú nódzú ní fee, ònyà kpíkpò wà, tsí ògbèngbé-ñgbo wà bàdzé èkó ti nára-kíbì Yèésù Kírísítò kú si òntá-egi-ìdàagalàdzàt#á. ¹⁹ Ìtántá-è ní dzé ká tsèrà#á. Inyé yèè tse#é, inó-ñgbo ní dzé Ìdáyé-ñgbo#á, tsí inyé yèè má tsanó fú ña#á ní à wà mú nya akpá#á, tsí isère-ñgbo náa wà òntá-inyé-italè bí ña gé ni. ²⁰ Ó dī, àwa òñu, àa dzé ti Ìdáyé nòñrò, tsí náa wà dzoyè si òntá-wa. Tsí Yèésù Kírísítò Olá-wa kó ti bè wáa gbà wà là, kò ti wà yá fú wa gidì. ²¹ Òñu ní nékpá si òntá-ayé#é kpó#é, tsí gbà òntá-ìkpá nyèñè#é náko ɔ ara-wa yèè kò nékpá-kà kpókpó, tsí náko nyáa kú gbo#é dī ara-òmirè-kà kíbì tònju ká-è. Ara#á náko dīrì, tsí kàkó kú gbo ró.

4 Òbèè, àrinódzú-mi ña, àmi-ñé wà kpa mí tó béè, tsí náatsùgbé-ñé#é, ayè wà té mi, tsí mà wà mú ñé nya akpá gbo. Ó dī, ònàbí-mi ña, è bané Olá-wa síèè nówó méèd̀zi béè làkòò làkòò gé.

Kpólù wà fú ifèén-ò-ìtántá ña

² Ò wà tsikalè fú Èwòdíyà òñu Sùntúke méèd̀zi ní kíbì àña Olá-wa méèd̀zi, à dī ìkàntso si#é, ó wà ní ká gbó òkpì-afì fú ara-ñgbo. ³ Tsí iwo yèè dzé àdzòrè-mi nóótít gbo#é, ò wà wò ní o mówó gbè fú idá-wa yèè ña nyí, tsí ká d̄. Fee, à dū fú ikò díd̄#é bá mi. Béè ké ní Kèlè má gbo òñu ène-àtìbò yèè tsítse bá mi ña#á, àña kpó, à dū fú ikò díd̄#é ònèè, tsí à kò èkò-ñgbo si òhñwé-àyè-àritá. ⁴ Tsí kíbì èñe Olá-wa méèd̀zi, è dī ìkàntso si#é, ayè kó wà té ñé òhñwèrè kíwèrè. Ò tó wà fì fú ñé ró ní ayè kó wà té ñé. ⁵ Ònyà kpó kó rí mà ní è dzé ònyà kàña fú ara-ñé gé ni. Wíwá-Òlá-wa sómá fòò. ⁶ È máa wà dīhànù-inyé-kà kpókpó. Kà kàa béè, bí ó wà nòkàlòkà, è náa wà wúre fú Ìdáyé, tsí wà tsikalè gbo fúu, tsí wà bèrèè òhñé yèè wà há ñé#é, tsí wà d̄kpé gbo fúu. ⁷ Tsí è wà òtútúúrò yèè náa ti òdì-Ìdáyé#é si. Ònyà-kà kpókpó kàkó nyáa gbó òkpì-tútúúrò#é. Tsí kíbì èñe Yèésù Kírísítò méèd̀zi, è dī ìkàntso si#é, tútúúrò#é náko ɔgbà wérí ñé kpó.

⁸ Ìnàbí-mi ña, báàyí#é, ò wà wo n fò inyé yèè ña è náko wà tse isère-ñgbo#á fú ñé, tsí e gbó. Bí inyé-kà wà, tsí dzé òtít, tsí òkà gbo wà, tsí wówo, tsí òkà gbo wà ró, tsí dzé rere nódzú-Ìdáyé òñu nódzú-ònyà ña#á, è náa wà tsèsèrè ló òntá-ñgbo. Bí inyé-kà wà, tsí dzé inyé mímá, tsí òkà gbo wà, tsí dzòdzú, tsí òkà gbo wà ró, tsí ònyà kpó náa fì ti nára-è ní ó sà#á, è náa wà tsèsèrè ló òntá-àña gbo. Bí ó dzé ore wà ònó-inyé-kà gbo, tsí inyé-kà gbo wà, tsí dzò ní ká nyèè#é, è náa wà tsèsèrè ló òntá-àña gbo. ⁹ Èkó yèè ò tse fú ñé#é òñu orò yèè ò dā fú ñé#é má nára-inyé yèè è rí, tsí gbó òd̄-mi#é, èñe gbo è ò tsítse tse, tsí Ìdáyé olí-tútúúrò náko wà náanyi-ñé si.

¹⁰ È tédzú mi àrikàntso ró, tsí ayè wà té mi tó béè, tsí ò wà d̄kpé-è fú Olá-wa. Ò mà ní è wà tédzú mi làkòò.

Ó dji, è kò rí ònà, tsí e ñ nyàá díre fú mi ni. ¹¹ Kò tsi inyé-kà wà há mi ní tse tsí ñ wà wĩnyè bée#é. Ó dji, èmi òñu, ñ ti ñ kó ara-mi si. Inyé yèè wà nówó-mi#é náa tó mi, tsí náa dǝ fú mi gbo. ¹² Bí inyé-kà kpókpó kò wà fú mi, kíbí màa gbé gbà#á, ñ màá, tsí bí ó sì dzé gbo ní inyé ña tsò mí kǝ, kíbí màa gbé gbà#á, ñ màá. Tsí ñhǝ òkǝlǝkǝ òñu náàsòkò òkǝlǝkǝ, ñ màá tse tsí kó dǝ fú mi. Bí ó dzé ní ñ dze yó niì, ñ wà nébi niì, bí ó dzé ní inyé-kà kpókpó kò wà fú mi niì, inyé ña tsò mí kǝ si niì, mà màá gbé, tsí kó dǝ fú mi. ¹³ Kírísítò wà fú mi ñkpá, tsí ó tse tsí mà nyáa le èdǝ gbe inyé òkǝlǝkǝ kpó. ¹⁴ Ó dji, è sì tse rere kíbí è mówó gbè fú mi ñhǝwèrè yèè ñ wà réré#é.

¹⁵ Dzǝǝ dzǝǝ#é, ñ wá ñdǝ-ñé, tsí ñ kpé ikò dǝdǝ dzídze fú èñe gbo, tsí ñ ñde kò ñé dzǝǝ ñlè-Màkèdóniyà#á bè, tsí lo. Tsí èñe, ene-ilú-Filíkpò ña, è mà ní egbé-Kírísítò-kà kò wà ró, tsí wà tsobí bá mi náanyì-egbé-ñé. È wà fú mi wá, tsí wà gbà gbo ti ñdǝ-mi. ¹⁶ Tsí ñhǝwèrè yèè ñ wà ñTèsalòníkì gǝdǝ si, tsí inyé ña wà há mi#é, è ti wà tsǝyà ña wá fú mi, tsí kò tsi aǝ àrikǝntso ni. ¹⁷ Kò tsi ní ñ wà

wò ní e mówó gbè fú mi ni. Ó dji, ñ wà wò ní òdáyé kó mú èrè, tsí ñ kpa èrè si fú ñé ni. ¹⁸ Báàyí#é, inyé-kà kò wà há mi ró. Ñ né tíí ó tsò mí kǝ. òyà yèè è ñ fú Èkpàfòdítì ní kó gbà wá fú mi#é tó nówó-mi, tsí ó tse tsí ñ né inyé yèè náko nyáa há mi ña#á kpó. òyà#á, ó wà kíbí à tsebo fú òdáyé bé, tsí dzoná-è, tsí ó rǝ fǝfǝfǝ fúu. Ebo#é dzǝdzú-è, tsí ó gbàá. ¹⁹ òdáyé-mi, inyé ña kpó dzǝ nówó-è. Tsí iyì-è lákú tíí náko gbà ñhǝtá-Yèèsù Kírísítò, tsí fú ñé ñhǝ òkǝlǝkǝ kpó yèè wà há ñé#é. ²⁰ òkpé kókpe ni òkpé-òdáyé Boba-wa tíí lo náàritá. Ètse.

Kpólù wà kí okū-itǝntǝ ña

²¹ Ène yèè ña dzé ti òdáyé, tsí dji òkǝntso bá Yèèsù Kírísítò si#é, è kí ña fú mi. Ìnàbí yèè wà bí bá mi ña#á wà kí ñé. ²² Ène yèè ña kpó dzé ti òdáyé#é wà kí ñé. Akí-okū ña#á gǝdǝ ní dzé ene yèè ña wà tsitsé ñ kpáfe-ògǝ-ìdzǝba ñlè-Rómàt#á. ²³ Yèèsù Kírísítò òlá-wa kó tse ore-òfé fú ñé.

Kòlòsì ña

Ìwé fú ene-Kòlòsì ña nyínyà díre

Kòlòsì dzé ilú lákú-kǎ néré-Àsíyà. (Nómbé báàyí#é, à wà kpe erè#é ní Tùríkì.) Kpólù kò dzoné lo ñhù#é bè wòrì. Ó dji, Èkpàfirásì àdzórě-è ní dzé ònyà-àtsětsě yèé dzíkò-Yèésù fú ònyà ña bè#é.

Náanyiwà#á, Kpólù wáa wà néèñà si, tsí ó gbó ní à wà tsékò-òdòbò ña négbé-Kírísítò ti Kòlòsì#é. Atsékò-òdòbò ña#á fí fú ña ní ó wà ní ká tsorò kǎña tǎná ká rí ɔlà. Ñnè ní Kpólù ko iwé yèé bé lo fú ña#á, tsí wà fí fú ña ní òñu kò gbà si ñhà-ékò-òdòbò nyèñè ña. Ó wà tédzú-è fú ña ní Ɔdáyé tse tsí Kírísítò gba iwádzú ñnó-ìñé Ɔkǎlǎkǎ kpó, tsí mú ikpá Ɔkǎlǎkǎ kpó gbo bɔwɔ-è ñhàlè bí. Tsí ó wà tédzú-è fú ña gbo ní tǎná ònyà-kǎ kó rí ɔlà#á, ó wà ní ene nyèñè kó mú ara-è bɔwɔ-Yèésù Kírísítò dzálè, ìñé-òmírě-kǎ tsitse kò wà. Tsí kíbì ó dzé ní àña Kírísítò méèdzi, à tse Ɔkǎntso si báàyí#é, kíbì ó wà ní ká gbé gbà#á, Kpólù wà tédzú-è fú ña.

1 ¹² Èmi, Kpólù òñu ìnàbí-wa Tímòté, àwa ní wà tse iwé yèé bé fú èñe yèé dzé ti Ɔdáyé akpá akpá, esè esè si, tsí dzé ti Yèésùt Kírísítòt gbo si, tsí wà ñhù-Kòlòsì si#é. È dzé ìnàbí-wa ña, ìñé yèé tse#é, è tǎ né àkaralé si ñhà-Kírísítò si ró. Àa dzó wà kí èñe kpó. Adzítse-Yèésùt Kírísítò ní ñ dzé#é. Ìñé yèé tse#é, ó dzɔdzú-Ɔdáyé, tsí ó tsǎ mí ni. Ɔdáyé Boba-wa kó tse ore-òfè fú ñé, tsí kó fú ñé ñtútùúrò gbo.

Kpólù wà dǎkpé fú Ɔdáyé

³ Ñhùwèrè kíwèrè, bí àa wà wúùre fú Ɔdáyé Boba-Yèésù Kírísítò Ɔlá-wa fú ñé, àa náa wà dǎkpé fú fú ñé. ⁴ Ìñé yèé tse#é, àa gbó ní è né àkaralé si ñhà-Yèésù Kírísítò si, tsí è né àmúdqǎ gbo fú ene yèé dzé ti Ɔdáyé ña#á kpó. ⁵ È wà tse béè, ìñé yèé tse#é, è wà dǎro de ìñé yèé Ɔdáyé kpadí si fú ñé nǎrǎ#é. È gbó ìñé nyèñè ñhùwèrè yèé à wáa dzíkò-òtít, ikò dídǎ-Yèésù fú ñé#é ni. ⁶ Ikò dídǎ#é, à dzéé wérì náàdzákáyé#é kpó, tsí ó tse tsí ene yèé né àkaralé si ñhà-Kírísítò ña#á, wà dji kpíkpo máa, tsí à wà tse ore fúne gbo. Béè#é ké ní à dzéé fú èñe gbo#é. Kíbì è gbó, tsí è rí mà ní Ɔdáyé náa tse ore-òfè fúne ìdèndè#é, ó tse tsí ònyà kpíkpo náàñírì-ñé né àkaralé si ñhà-Kírísítò, tsí è wà tse ore fúne gbo. ⁷ Èkpàfirásì ní tsékò nyèñè fú ñé#é. Èkpàfirásì#é, àrínódzú-wa ni, tsí ó wà tsítse-Kírísítò bá wa, tsí náa wà tsítse-Kírísítò ñdì-ñé gbo òñu òtít. ⁸ Kíbì Mímì-Ɔdáyé† tse tsí è wà né àmúdqǎ fú ene yèé ña dzé ti Ɔdáyé#é, òñu ní fí fú wa#á.

⁹ Kíbì àa gbó béè#é, ti nǎdzó nyèñè#é, àwa gbo, àa kò mí ìre wúwú fú Ɔdáyé fú ñé. Àa náa wà bèrèè ní Mímì-è kó fú ñé ñfèénò òñu ìràámà Ɔkǎlǎkǎ kpó, tsí e ma awù-è rere dzálè. ¹⁰ Ɔdáyé kó tse fú ñé béè, tsí ìgbèngbé-ñé kó wà kíbì ìgbèngbé-ene yèé dzé tèè ña#á. Ìgbèngbé-ñé kó wà béè, tsí ìñé-ñé kó dzɔdzú-è ñónà Ɔkǎlǎkǎ kpó, tsí e màá máa, tsí e tse ore Ɔkǎlǎkǎ gbo kpó. ¹¹ Ɔdáyé kó mú ikpá lákú kpàtàkiki-è kpó, tsí kó ñ dǎámì le ñé rere, tsí e gbódzú, tsí e fèdqǎ tù gbo ñnó-ìñé kpó yèé è wà tse#é. ¹² È náa dǎkpé fú Ɔdáyé Boba-wa

òñu ayè títé. Ó tse tsí è nǎkó nyáa gba ìñé-ire yèé ña ó kpadí si nǎrǎ si fú ene yèé dzé tèè ña#á.

Kírísítò láre ìñé Ɔkǎlǎkǎ kpó

¹³ Ɔdáyé gbà wá dzó nǎwó-Ètsùt olí-òkùkù, tsí kò nékpá si ñhà-wa ró, tsí ó ké wa lo kǎa si ñbí Ɔma àrínódzú-è wà dzoyè#é. ¹⁴ Ɔma#á sè gbà wá rà, tsí Ɔdáyé mú àbi-wa ña, tsí ñ tǎre fú wa. ¹⁵ Ònyà-kǎ kpókpo kàkò nyáa rí Ɔdáyé. Ó dji, bí àa rí Ɔma bíbí-è gé, àa kó mà ní àa wà rí Ɔdáyé. Ó láre ìñé Ɔkǎlǎkǎ kpó yèé Ɔdáyé dǎ#á. ¹⁶ Ìñé yèé tse#é, ñhà-è ní Ɔdáyé gbà, tsí dǎ ìñé Ɔkǎlǎkǎ kpó#é. Ìñé yèé wà ñhàlè bí, tsí ònyà nǎkó nyáa rí òñu odzú#é, ìñé yèé wà nǎrǎ, tsí ònyà kàkò nyáa rí òñu odzú#é, adzítse-òrǎt gbo, ikpá Ɔkǎlǎkǎ kpó yèé wà ñhùgbèrì#é gbo, àña kpó, ñhà-è ní Ɔdáyé gbà, tsí dǎ ña#á. Ó tse béè, àtsùgbée ayé#é kpó kó rí lílákú-Ɔma bíbí-è. ¹⁷ Ɔma#á ti wà si bò fú ìñé Ɔkǎlǎkǎ kpó. Tsí Ɔdáyé gbà ñhà-è gbo, tsí gba ìñé Ɔkǎlǎkǎ kpó dǎro ñhà-è si. ¹⁸ Kíbì éwo ní dzé olí-ònyà#á, béè ké ní Kírísítò gbo dzé olí-éwo fú egbé-è#é ñhèè. Òñu ní tsětsě rí àyè titò#é. Ó tsětsě dzí ti náàñírì-òkú ña wá náyè#é. Ó tse béè, àtsùgbée kó gba iwádzú ñnó-ìñé Ɔkǎlǎkǎ kpó. ¹⁹ Ó dzɔdzú-Ɔdáyé ní òñu ká-òñu kpó, akpá akpá, esè esè, òñu kó gbé ñnó-Ɔma bíbí-òñu. ²⁰ Tsí ó dzɔdzú-è gbo ró ní kó gbà ñhà-è, tsí tótse àñírì-òñu ká-è òñu ìñé Ɔkǎlǎkǎ kpó. Yèé wà ñhàlè bí gbo, yèé wà ñhùgbèrì gbo, àña kpó, ñhà-è ní ó gbà, tsí tótse àñírì-òñu ká-è òñu ña méèdzi#é. Ɔma-è kú si ñhà-egi-ìdǎàgàlǎdzàt, tsí àmbara-è dǎ ñlè, tsí ó tse tsí idzà kò wà náàñírì-Ɔdáyé òñu ìñé-kǎ kpókpo ró. À wà dqǎ ñhèkèè.

²¹ Tsí èñe gbo fe, dzó dzó#é, è náa wà tse isèrè-ìbàdqí ña, tsí è náa wà lílò-ìbàdqí ña gbo. Ìñé nyèñè ña kpó wà nyà díre ní è dzé Ɔtè-Ɔdáyé, tsí ñnó-ayé-ñé kpó#é, ó wà kíbì è wà ñhà dzídzè sǎñú sǎñú si fúu bé. ²² Ó dji báàyí#é, Ɔma bíbí-è wá ñónnyà ñhàlè bí, tsí kú. Tsí gbà ñhà-ìkú-è#é, Ɔdáyé tótse àñírì-èñe-è méèdzi. Ó tse béè, àtsùgbée nǎdzó yèé à nǎkó gbé ñé lo kǎa dǎro nǎdzú-è#é, àbi-ñé ña kó máa bò si ró, tsí inó-ñé ña gbo

kó má kpó, tsí ká má bá ñé fì gbo. ²³ Ó ñi, ó wà ní e né àkaralé si ñhntá-è si làkòò, tsí àkaralé-ñé kó máa ti mi dzigí gidì. Kíbì à wáa dzìkò dídì-Ìyèsù Kírísítò fú ñé#é, ñé yèè è gbó#é, ó wà ní e módzú si nòònà si fú òñu gbo làkòò làkòò. Ikò dídì yèè bé#é, à dzéé fú ònya kpó ñhntalé#é. Tsí èmi, Kpólù, èmi gbo, ñ wáa ñi ene yèè wà dzìkò dídì#é fú ònya ña#á.

Òdáyé dá itsé fú Kpólù ní kó tse fú òma-egbé-Kírísítò ña

²⁴ Báàyí#é, ayè wà té mi ní ñ wà réré náàtsùgbé-ñé. Ìdèhndè#é, ñ wà réré bá Kírísítò náàtsùgbé-egbé-è. Egbé-è#é, ó wà fúu kíbì ara tònju ká-è bé. Tsí ñréré-mi ña kpa k'ì ñréré yèè b'ì si ña#á, tsí ká tó si ñhndì-è. ²⁵ Òdáyé tsá mí ní èmi kó tsitsé, àtsùgbé-ene yèè né àkaralé si ñhntá-Kírísítò ña#á. Itsé yèè ó dá òwó-mi#é ní dzé ní èmi kó dzìkò-òñu rere dzálè fú ñé#é. ²⁶ Ikò#é dzé ètò-kà yèè ó tse si#é. Tsí ètò#é, ó dúkù ti títi ñhnpìnkpìlè-ìñé ña#á kpó ni. Ònya-kà k'òkpó kò màa wòrí. Ó ñi báàyí#é, ó díreé kpó fú ene yèè dzé tèè ña#á. ²⁷ Ó wò ní òñu kó díre òkpì-ètò yèè òñu ñ dúkù si#é fú ña ni. Òkpì-ètò#é ní dzé ní Òdáyé nákó tse ñé lákù kpàtàkì-kà fú ene yèè kò dzé òma-Ìyúdà ña#á, tsí nákó mu ònya kpó. Ó ñi, ètò#é òñu ká-è ní dzé ní Kírísítò wólè dzokó ñnó-ñé, tsí ó tse tsí è karalé si ní iyì-Òdáyé#é nákó dzé tēñe gbo. ²⁸ Ikò-Kírísítò#é ní àwa òñu, àa wà dzé fú ònya òkàl'òkà kpó#é. Àa náa wà fì fú ònya kpó ní ká ts'ò éwo-ara ña rere, tsí àa náa wà tsékò gbo òñu ifèén'ò òkàl'òkà kpó fú ònya kpó. Àa wà tse béè, àtsùgbéé nódz'ò yèè à nákó gbé ònya ña lo káa d'òro nódz'ò-Òdáyé#é, Kírísítò kó tse òkàntso bá ònya kpó si, tsí àkaralé-ña gbo kó ti ònùgbó si. ²⁹ Náàtsùgbéé béè#é, ñ wà ñtsé si kùkù. Kírísítò fú mi náàmí, tsí àmí#é náa wà tsitsé nára-mi òñu ikpá, tsí mà nyáa d'igírí, tsí wà tsitsé.

2 Ó ñi èñe òñu, ñ wà wò ní e rí mà ní ñ wà dzà gbé fú èñe òñu òma-egbé-Kírísítò yèè ña wà ñhnlù-Làwòdìsé#é tó béè. Tsí ene yèè ña kpó wà néré bè, tsí à kò rí mi wòrí, tsí à kò mà mí gbo#é, ñ wà dzà gbé fú àña gbo. ² Ñ wà dzà béè, tsí kó dáàmí le ñé, tsí àmúq'ò yèè è né fú ara-ñé ña#á, kó mú ñé tse òkàntso. Ñ wà wò gbo ní ifèén'ò kó tó ñé rere, tsí b'ò, tsí e gbó òkpì-ètò yèè Òdáyé tse d'úkù si#é gbo. Ètò#é, Kírísítò ni.

³ N'wó-è òñu ñhíkà gé ní k'ók'òr'ò-ìlè-ifèén'ò òkàl'òkà òñu ñé míma òkàl'òkà kpó wà#á. ⁴ Ñ wà fì béè, àtsùgbéé ònya-kà kó máa wáa d'ò arù fú ñé, tsí rú ñé. ⁵ Kíbì ó dzé gidì ní ñ kò wà bá ñé gbo si#é, ñsèrè-mi òñu kpó kí ñhntá-ñé si. Ayè gbo wà té mi, ñé yèè tse#é, ñ rí ní ñé ña#á wà lo rere n'wó n'wó ñdì-ñé, tsí àkaralé yèè è né si ñhntá-Kírísítò#é, è bané-è si n'wó méedzi.

⁶ N'béè, kíbì ó dzé ní à tsékò ti nára-Ìyèsù Kírísítò Ìlá-wa fú ñé ná#á, è gbé náyé#é kíbì ene yèè ña ó tse òkàntso bá si#é. ⁷ Àkaralé-ñé kó ta ogùgù mùlè, tsí kó wà ònùgbó máa, tsí wà lera gbo máa. Àkaralé-ñé kó wà béè kíbì à tsékò#é fú ñé gbà#á. È náa wà d'òkpé gbo fú Òdáyé títí.

⁸ Ó ñi, è ts'ò éwo-ara-ñé ña rere. Ònya-kà kó máa s'ò ñé ñi arù-è òñu ifèén'ò-ònya yèè à wà k'òne#é. Èk'ò-akpotu-kà ní dzé èk'ò#é, tsí à náa wà ñ rúne gbo. Tsí à kà f'ò af'ò-

kà náanyi-af'ò-ìkpá yèè ña wà ñhntalè bí#é. Tsí èk'ò nyèhè#é, béè ní à ti wà tseé fú ònya ña bàa ti títi dz'ò dz'ò, títi ó wáa tó ñhntá-àña gbo#é. Èk'ò-ìr'ò nyèhè òñu ti Kírísítò, à kò fa ekpa òkàntso gidì d'áwò. ⁹ Ó ñi, Òdáyé òñu ká-è kpó, akpá akpá, esè esè, ñnó-Kírísítò ní ó wà#á. ¹⁰ Tsí kíbì ó tse òkàntso bá ñé si#é, àyè-è t'wó-ñé dzálè kpó. Òñu ní kpàtà lé ñhntá-ìkpá òkàl'òkà kpó#é.

¹¹ Kíbì ó tse òkàntso bá ñé si gbo#é, ó tse ñé-kà fú ñé. Ñé#é wà kíbì à náa d'ák'òt' fúne#é bé. Ó ñi, kò si dzé ní ó d'ák'ò fú ñé ñdèhndè ni f'òò. Kíbì è yà gbà#á ní ó ré ñde#é. Ó rée, tsí nyáa ñde kpó bérébéré. Béè ní Kírísítò náa d'ák'ò fúne#é ñnéè. ¹² Tsí ñh'wèrè yèè à wìwè-Ìyèsùt' fú ñé gbo#é, ó wà kíbì è kú, tsí Òdáyé rì ñé bá Kírísítò bé. Tsí kíbì à ké ñé ñde d'òro#é, ó wà kíbì ó dzí ñé ti náàñírí-òkù ña wà náyé#é bá Kírísítò bé. Ó tse béè, ñé yèè tse#é, è né àkaralé ní ó nékpá, tsí dzí Kírísítò ti náàñírí-òkù ña wà náyé#é. ¹³ Dz'ò dz'ò#é, è kú n'òro si nódz'ò-Òdáyé. Ñé yèè tse#é, kíbì è yà gbà#á s'ò ñé, tsí è dzàbì-è. È kè wà náàñírí-ene yèè ña dzé ñm'òlè-è gbà ñhntá-okó d'íd'át'á. Ó ñi báàyí#é, kíbì ó dzé gidì ní è wà béè gbo#é, Òdáyé tse tsí è wà náàyè si ró bá Kírísítò, tsí ó mú àbì-wa ña gbo, tsí ñ t're fú wa. ¹⁴ Kíbì ó mú àbì-wa ña, tsí ñ t're fú wa béè#é, ó wà kíbì ká f'ò ní ó ké iwé yèè à t'ò àbì-wa ña si ñné#é, iwé yèè à má ké, tsí ñ d'áàbì fú wá#á, ó wà kíbì ó k'ée, tsí yaá, tsí k'ée s'ò taànù lo bé. Ó tse béè, náàs'òkò yèè à kà Kírísítò si ñhntá-egi-ìd'agàl'adzàt', tsí ó kú#é ni. Ó ñi báàyí#é, à kàk'ò nyáa lo iwé#é, tsí ñ d'áàbì fú wá ró. ¹⁵ Òdáyé gbà ñhntá-ìkù-Kírísítò ñhntá-egi-ìd'agàl'adzà, tsí dzàdzàb'ò-ìkpá-ìbàd'ì yèè ña wà ñhntalè bí#é, tsí d'án'ò mú ña náaw'òdzo, tsí gba ikpá n'wó-ña kpó.

¹⁶ N'béè, è máa dzé fú ònya-kà ní kó d'áàbì fú ñé ti nára-ìñé yèè è náa dze#é òñu t'í-ìr'ò yèè è náa m'ò#é. Tsí kíbì è náa dze d'ò ña gbà, bí òtsùkpá lé#é òñu kíbì è náa tse gbà nódz'ò-ìm'íra#á, ká máa d'áàbì-è fú ñé.

¹⁷ Ñé nyèhè ña kpó#é, af'èf'è-ìñé yèè bàa ña#á ni. Ó ñi, ñé-òt'ít'ò#é, Kírísítò ni. ¹⁸ Tsí è máa dzé gbo ní ònya-kà kó d'áàbì fú ñé, ñé yèè tse#é, è kè wà tsìyè ní è wà t'e ara-ñé b'òlè, tsí è kè wà s'è adz'ít'sé-òr'òt' ña gbo kíbì à wà wò ní èñe má tse#é. Ène nyèhè ña#á, ñé yèè à náa rí nódz'ò-àl'à-ña#á, náa kpádz'ò fú ña l'aré. Ìsèrè-ña, ñsèrè-ònya ni. Tsí ó tse tsí à náa wà ké ara-ña nákpòtu béè gé ni. ¹⁹ À kò tse òkàntso bá Kírísítò si ró. Kírísítò ní dzé olí-éwo#é. Tsí kíbì éwo ní náa s'è ara kpó òñu ñsìk'èk'è-è ña#á, béè ké ní Kírísítò gbo náa s'è ene yèè ña kpó né àkaralé si ñhntá-è#é, tsí náa mú ña, tsí ñ tse òkàntso gbo, àtsùgbéé àkaralé-ña kó wà ònùgbó kíbì Òdáyé wà wòò gbà#á.

È kú bá Kírísítò, tsí dzàdzàb'ò gbo báa

²⁰ Kíbì è kú bá Kírísítò#é, ikpá yèè ña wà ñhntalè bí#é kò nékpá si ñhntá-ñé ró. Tsí kíbì è mà béè#é fe, kí tse tsí è wà l'ìlò kíbì ene yèè ña dzé ti ñtalè bí#é ná? Kí tse tsí è dzé, tsí ònya ña wáa dá èwò ña fú ñé ní: ²¹ È máa bané yèè, arù-ñé kó máa ká yèè, w'ò-ñé kó máa ká yèè? ²² Èwò nyèhè ña kpó#é, ònya ña ní dá ña wá, tsí wà tsék'ò-è fúne#é. Tsí ñé ká dze, tsí kó t'á òñu ñé ká tse, tsí kó t'á ña ní èwò ña#á wà bá f'ò#é. ²³ Ìdèhndè ni, ònya

ña náa dèdzú ifèénò-kà wà ñnó-èwò ña#á ni, iné yèe tse#é, èwò ña#á fú ña nònnà ní ká sè Ìdáyé kíbí ó wù ñá gbà#á, tsí wà dáamí le ñá gbo ní ká wà tsiyè ní àña wà te ara-àña bɔlè, tsí ká wà mú ara-ña gbo títi ká dzi ñnréré. Kíbí ó dzé gidì gbo ní ñnya ña wà tsésère bèè#é, èwò ña#á kò tì né èfé-kà kpókpó gidì dǎwò. À náa wà sò ñnya ña gé ní ká wà tse iné yèe wà wù ña ña#á, tsí ara-ña kò tù ni.

3 Báàyí#é, kíbí Ìdáyé dzí ñé ti náàñírí-òkú ña wà náyè#é bá Kírísító#é, odzú-ñé kó ta iné yèe ña wà nòrɔ si#é. Kírísító wà bè si, tsí dzokó si náawòtá-Ìdáyé. ² Ísèrè-ñé kó wà ñntá-iné yèe ña wà nòrɔ#é, kó máa wà ñntá-iné-italè bí ña. ³ Ó dji, è wà kíbí òkú ña bé. Nbéè, afɔ-iné-italè bí ña kò tzedzò-ñé ró. Ìdáyé fú ñé náayè titɔ, tsí Kírísító tse ìkántso bá àyè#é si. Tsí àña meèdzi meèdzi#é kpó, àyè titɔ-ñé#é gbo, Kírísító gbo, àña kpó, à tse ìkántso bá Ìdáyé si. À dúkú si ñbí odzú-ñya kàkò nyáa rírā tó#é. ⁴ Ó dji, odzú-kà baa, tsí Kírísító, àyè-ñé, náko wà nódzú-ñya kpó. Nódzú nyèñè#é, èñe gbo, è náko wà baa, tsí kíbí náko né iyi gbà#á, èñe gbo, è náko né iyi béè.

Àa kó lilò titɔ

⁵ Náatsùgbée bèè#é, ilò-ñya-italè bí ña yèe wà nówó-ñé, tsí è wà lò#é, è dǐ ilè, tsí e mú ña rì. Ìnya-italè bí ña, à náa wà wò gé ní àña kó tse íbàdí. Ká sù ñdì-ɔkò namí ká sù bá ɔɔbèè náa le ñá si gé ni, tsí à náa wà tse àlòwá, tsí wà lilò wérewère ña. Iné kpó náa kí nódzú fú ña títi à náa kò Ìdáyé dzɔ, tsí wà sè iné yèe à né si ña#á. Ó wà ní e dǐ ilè, tsí e mú awù-írɔ nyèñè ña, tsí ñ rì. ⁶ Ìnya ña wà tse iné-írɔ nyèñè ña. Nnè ní Ìdáyé náa wà bínó#é. [Tsí ene yèe ña kò wà gbɔ̀lú fúu#é, náko fetí fú ña]. ⁷ Dzɔ̀ dzɔ̀#é, èñe gbo è gbé bèè wáa lo, tsí è tse iné-íbàdí nyèñè ña kpó.

⁸ Ó dji báàyí#é, èñe òñu, è náa mí iné-íbàdí nyèñè ña tsítse. È máa wà bínó ró, è máa wà h́rɔ́ fúne gbo ró. È máa kánó gbo ró, è máa wà bàdzéne gbo ró, è máa wà fɔ afɔ-tsítisíra ña gbo fùdá nárū-ara-ñé ña ró. ⁹ È máa wà rú ara-ñé ña gbo ró. Iné yèe tse#é, kíbí è yà gba#á òñu iné yèe è náa tse dzɔ̀ dzɔ̀ ña#á, è ti bó ña ñde ná, tsí ké ña sɔ nákpàlà-kà kíbí à náa bó àwù gbígbó ñde bèè#é. ¹⁰ Tsí è ké ilò titɔ-òmírè-kà, tsí ñ wò kíbí à náa ké àwù titɔ, tsí ñ wò bèè#é. Tsí kíbí è tse bèè#é, è dji ñya titɔ, tsí Ìdáyé wà nyí ɔwó kpaqà nára-ñya titɔ#é odé odé làkòò, tsí kó wáa ké iwànwà tònju ká-è. Tsí kíbí ñya titɔ#é wà nyí kpaqà odé odé làkòò bèè#é, è náko wáa ma Ìdáyé dzálè kpó rere. ¹¹ Báàyí#é, kíbí Ìdáyé fú ñé ñlò titɔ-òmírè#é, iyàtò yèe ña wà náàñírí-ñé#é, à kò kpádzú ró. Ène yèe bé dzé ɔma-Ìyúqàt, ène yèe bé dzé ɔma-ilú-òmírè, ène yèe bé dákót kíbí ó wà nóró gbà#á, ène yèe bé kò dákó kíbí ó wà nóró gbà#á, ène yèe bé dzé àledzò, ène yèe bé kò mádzú, ène yèe bé dzé arú, ène yèe bé wà nówó-ara-è, iyàtò nyèñè ña kò kpádzú ró. Ó dji, iné yèe kpádzú#é, Kírísító òñu ñlìkántso gé ni. Òñu ní wà ñnó-ene yèe ña kpó né àkaralé si ñntá-è#é.

¹² Nbéè, Ìdáyé né àmúqɔ́ fú ñé, tsí ó tsá ñé ní èñe kó dzé tònju. Tsí kíbí ó dzé bèè#é, ó wà ní e wà rí ànyínó fúne, tsí wà tse ore fúne. Ó wà ní e wà te ara-ñé bɔlè, tsí

wà bu idì si fú ara-ñé ña, tsí wà né àtèsi gbo. ¹³ Tsí bí inábí-kà wà nòkà gidì oo, ó wà ní e gbódzú, tsí e tówó gbàà. Bí ó bèrè gidì ní ñya-kà kó bá enikèèdzi-è fì#é, ène nyèñè kó ñ tɔre fúu. Kíbí Ìlá-wa gbo ñ tɔre fú ñé, tsí kò bá ñé fì#é, èñe gbo è náa ñ tɔre fú ara-ñé ña béè. ¹⁴ Tsí iné yèe kpádzú lárè kpó#é ní dzé e né àmúqɔ́ fú ara-ñé ña#á. Iné yèe tse#é, àmúqɔ́ ní náko tse tsí è náko nyáa tse ìkántso rere dzálè#é.

¹⁵ È dzé, tsí tútúúrò yèe Kírísító fú ñé#é kó gba àntà dzokó néèqɔ́-ñé, tsí wà gbè ñé. Ó dji, Ìdáyé kpè ñé wáa kpíqé, tsí e wà kíbí ñya ìkántso bé, tsí e wà ñtútúúrò-è si. È náa wà dǎkpé gbo fú Ìdáyé. ¹⁶ Tsí ikò dǎqɔ́-Kírísító yèe àa dzé fú ñé#é, è náa wà tsikpá, tsí e wà tǎá wò títi e wáa máa títi lo ñhñónónón-è. Bí è tse bèè, è náko nyáa mú ifèénó, tsí wà ñ tsékó fú ara-ñé ña, tsí wà ñ bá ara-ñé ña gbo fì. Tsí è náko wà kǔrɔ ña gbo inó tǎá, ànyi tǎá, tsí wà ñ dǎkpé fú Ìdáyé. Nóótítɔ#é, è náko wà kǔrɔ-Ìwé-Ìdáyét ña, tsí Mímí-Ìdáyét gbo náko kó ñé nórí ìkǎlɔ̀kǎ kpó, tsí è náko wà kǔ fú Ìdáyé. ¹⁷ Tsí iné ìkǎlɔ̀kǎ kpó yèe è wà tse#é, inyè-arū-ñé nii, irè-esè-ñé nii, bí è wà tse iné-kà gé, è náa wà tseé kíbí ène yèe dzé ti Yèésú Ìlá-wa#á bé. È náa wà gbà ñntá-è, tsí wà dǎkpé fú Ìdáyé Boba.

Ìgbèngbé-wa ñlè òñu ñtsé

¹⁸ ɔɔbèè ña, è bale éwo fú ɔkò-ñé ña. Bèè ní è náko wà tse#é, iné yèe tse#é, è tse ìkántso bá Ìlá-wa si. ¹⁹ Ó dji ɔɔkèè ña, èñe gbo, kúnukú kó né àmúqɔ́ fú aya-è. È máa wà dǐ mímí fú ña.

²⁰ ɔma ña, è gbɔ̀rɔ́ fú inà-ñé ña òñu boba-ñé ña nònnà ìkǎlɔ̀kǎ kpó. Iné yèe tse#é, bí è wà tse bèè náa wà dzɔ̀dzú-Ìdáyé, tsí è tse ìkántso gbo bá Ìlá-wa si. ²¹ Ó dji, inà-ɔma ña òñu boba-ɔma ña, èñe gbo, è máa wà dzára fú ɔma-ñé ña. Bí è wà dzára fú ña, ara náko wáa kú ña.

²² Arú ña, è gbɔ̀lú fú olówó-ñé ña yèe wà ñntalè bí#é. È náa gbɔ̀lú fú ña nònnà ìkǎlɔ̀kǎ kpó. Tsí kó máa dzé nódzú-ña gé. Ène yèe ña náa wà wo ká gba nyínyè ñdì-ñya ña gé#é ní náa tse bèè#é. Ó dji èñe òñu, è náa wà gbɔ̀lú fú olówó-ñé ña inó tǎá, ànyi tǎá, àtsùgbé-àrisá yèe è né fú Ìlá-wa#á. ²³ Iné ìkǎlɔ̀kǎ kpó yèe è náko tse#é, è náa tseé inó tǎá, ànyi tǎá kíbí Ìlá-wa ní è wà tseé fú#é bé, kò tsí ñya ña gé ní è wà tsítse fú#é. ²⁴ Ó dji, kíbí è mà si ní Ìlá-wa bàkó wáa bù kǔ́ fú ñé#é, è náa wà tse bèè. Àbùkǔ yèe ó bàkó wáa tse fú ñé#é, iné-ire yèe ó tàlè si fú ène yèe dzé tèè ña#á ni. Kírísító ní dzé olówó-ñé gidì gidì#é, tsí òñu ní è wà tsítse fú#é. ²⁵ Ène yèe tse íbàdí-kà Ìdáyé náko fetí fúu. Èmi ñ dzé bé, mà tse bé, Ìdáyé òñu kò ma nyèñè.

4 Ó dji, olówó-arú ña, èñe gbo, è náa wà tse iné yèe dzé òtítò nódzú-Ìdáyé#é fú arú-ñé ña. È máa wà dǐ ña si. Ó dji èñe gbo, è né olówó-kà, tsí ó wà nòrɔ si.

Kpólú wà fú ene-Kòlòsì ña ñfèénó kǎña

² È dǐgírí, tsí e wà ñnre wúwú si gé. Tsí bí è wà wúùre, è náa wà nódzúfò si, tsí è náa wà dǎkpé gbo fú Ìdáyé.

³ Náàsòkò yèe è wà wúùre#é, è náa wà wúùre fú

Ḑqáyé fú àwa gbo gbòkǎ. È náa wà wúùre ní Ḑqáyé kó fú wa nǒnà, tsí àa kó dzíkò-Kírísítò fú ònyà ña. Ikò#é, afǎ-kǎ ni, tsí Ḑqáyé ñ dúkù si dzòó dzòó si. Tsí ikò nyèhè yèè ñ dzé fú ònyà ña#á ní tse tsí ñ wà néèhà si nóm-bé#é. ⁴ Ó dǐ, è wúùre fú Ḑqáyé, tsí n nyáa dzíkò#é, tsí inó-è kó má rere kíbí ó wà ní n dzéè gbà#á.

⁵ Bí è wà náàñírí-ene yèè kò dzé olí-Yèésù ña#á, è náa mú ifèénó, tsí wà ñ gbé ara-ñé. Bí Ḑqáyé tseé, tsí è rí ní ònà-kǎ tsí fú ñé gé, è náa tse, tsí ká ma Kírísítò. ⁶ Bí è wà wílnyè fú ña, afǎ ña#á kó wà dǎ, tsí dǐi gbó fú etí fú ña. Bí è wà tse béè, kíbí ó wà ní e dzòhù fú kúnukú gbà#á, è nákó màá.

Okū-itǎntǎ ña

⁷ Kíbí ñé ña#á wà lo fú mi gbà bí#é, Tùtsìkòsì nákó fǒó kpó fú ñé. Tùtsìkòsì#é, inàbí-wa òñu àrínódzú-wa ni. Àa dzó wà tsítsé-Ḑlá-wa ni, tsí ó wà mówó gbè fú wa ñtsé#é òñu òtítí. ⁸ Àtsùgbée e gbó ìdzǎmà-wa ní ñ bée wá ñdǐ-ñé#é. Ná kó qáamí le ñé gbo. ⁹ Ó dǐ, òñu Ḑnyàqǎ † méèdzí ní ñ bè wá#á. Ḑnyàqǎ#é, òma-ilú-ñé ni. Tsí ó dzé inàbí-wa òñu àrínódzú-wa, tsí àkaralé wà ñhà-è. Kíbí ñé ña#á wà lo fú wa gbà bí#é, à ná kó fǒó fú ñé.

¹⁰ Àrísítákò wà kí ñé. Òñu gbo wà néèhà bá mi si. Mákò òmà-à-Bànbàbá, òñu gbo wà kí ñé. [Kíbí è ná kó tse fúu gbà#á, à ti fǒó fú ñé ná. Bí ó wáa tó ñdǐ-ñé, è

† Ngèrèki#é, éko-è dzé Ḑnèsími. Tsí òkpi-Ḑnèsími#é ní dzé Ḑnyàqǎ#é.

gbàá náaledzò rere]. ¹¹ Yèésù yèè à náa qáki ní Yúsítù#é gbo wà kí ñé. Náàñírí-òma-Ìyúqà† yèè ña wáa dǐ olí-Yèésù#é, àñ méeeta nyèhè gé ní wà tsítsé bá mi#é, àtsùgbée Ḑqáyé kó dzoyè si ñhà-ònyà ña. Àñ méeeta#á, à qáamí le mí.

¹² Èkpàfirásí gbo wà kí ñé. Òma-ilú-ñé ni, tsí ó dzé àtsítsé-Yèésù Kírísítò. Tsí ó dǐgírí ñhè wúwú fú Ḑqáyé si fú ñé làkòò si gé ni. Náa wà wúùre ní àkaralé-ñé kó máa tì mì dzígí gǐdǐ, tsí e ònùgbó nḐqáyé síssè, tsí e dzé ní àñ ná kó tse si ñhà-awù-Ḑqáyé gbo kpó. ¹³ Ñ wà ñ bée, ñé yèè tse#é, Èkpàfirásí wà ñtsé tsítse si fú ñé si tó bée. Ó wà ñtsé tsítse si fú olí-Yèésù ti Làwòqísé ña òñu ti ilú-Yèràkpòlòsì ña gbo. Ñ ti nyèhè òñu, màa nyáa nya àyǐdzá-è. ¹⁴ Lúkà, àrínódzú-mi yèè dzé abone#é, òñu Ìmási, àñ gbo, à wà kí ñé.

¹⁵ È náa kí inàbí-wa ña yèè wà ñhàlú-Làwòqísé#é fú mi. Tsí è náa kí Nùmèfà òñu olí-Yèésù yèè ña náa kpàqé ñlé-è#é gbo fú mi. ¹⁶ È náa kǎ ìwé#é, tsí ònyà kpó kó gbó. Tsí bí è kǎá tǎ, è náa kée lo fú òma-egbé-Kírísítò yèè ña wà ñLàwòqísé#é, tsí àñ gbo ká kǎá fú ara-ñ. Ó dǐ, ene-Làwòqísé ña gbo ná kó kè yèè à gbà#á wá fú ñé. È náa kǎ òñu gbo, tsí ònyà kpó kó gbó. ¹⁷ Tsí è náa ñ fú fú Àkíkpò ní itsé yèè Ḑlá-wa qá fúu#é, kó wo ñdǐ-è rere, tsí kó tseé dzálè.

¹⁸ Èmi, Kpólù, ñ wà kí ñé kpó. Okū yèè bé#é, èmi ká-èmi, Kpólù ní mówó-ara-mi, tsí ñ kǎ#é. Ó dǐ, è náa wà tédzú ní ñ wà néèhà si. Ḑqáyé kó tse ore-òfé fú èñe kpó.

1 Tèsàlòníkì ña

Ìwé-àtsètsè fú ene-Tèsàlòníkì ña nyínyà díre

Tèsàlòníkì dzé ilú lákú-kà ñlè-Màkèdóniyà. Ñhwerè yèé Kpólù wà rē ònà nólàankèèdzì-è#é, ó yà bè. Silási òñu Timòté gbo ló báa. Tsí à dǎ egbé-Kírísítò-kǎ si bè. Kpíkǎ-oma-egbé ña#á kò dzé oma-Ìyúdǎ ña. Oma-Ìyúdǎ kǎñgbo gbo wà ñhílú#é bè, tsí à kǎ afǎ-Kpólù. À kpérí ònyà ña, tsí kó ña ní kǎ wà bàdzé ñé ña wérí ñhílú#é. Tsí à wà wo Kpólù ña, tsí kǎ kpa ñá, tsí à kò rí ña. Tsí Kpólù òñu tēè ña tédzú sǎ ló ñbòmírē ró.

Náanyi-béé#é, Timòté wáa bá Kpólù òñu Silási méèdzì ñhílú-Kòrìntì, tsí fǎ afǎ-olí-Yèèsù-ilú-Tèsàlòníkì ña fú ña. Ñbè ní à kǎ iwé yèé bé ló fú oma-egbé ña#á.

Kíbí Kpólù rí ní à né àkaralé si ñhntá-Yèèsù si ró, tsí à né àmúqǎ fú ònyà ña gbò#é, ó dǎkpé fú Ìdǎyá fú ña. Tsí ó tédzú kíbí à gbé ñdì-ñgbo wáa ló gbà#á, òñu kíbí à wà fú ña gbà#á gbo fú ña. Ó rí ní ònyà kǎñgbo kò ma òtítí ti nára-wíwá-Ìlá-wa Yèèsù, tsí ó tsékó ti nára-è fú àñgbo.

1 Èmi, Kpólù òñu Silási má nára-Timòté, àwa ní wà tse iwé yèé bé fú egbé-Kírísítò yèé wà ñhílú-Tèsàlòníkì#é. È dzé ti Ìdǎyá Boba-wa, tsí dzé ti Yèèsùt Kírísítòt Ìlá-wa gbo. Àa wà kí èñe kpó. Ìdǎyá kó tse ore-òfè fú ñé, tsí kó fú ñé ñtútúúrò gbo.

Kpólù ña wà dǎkpé fú Ìdǎyá ní ene-Tèsàlòníkì ña gba Yèèsù gbó

^{2,3} Bí àa wà wúure fú Ìdǎyá Boba-wa#á, àa náa wà dǎkpé fú fú èñe kpó gé ni. Àa náa wà mú afǎ-ñé si nódzú fúu. Bí àa dǎro si nódzú-è béé#é, àa náa wà tédzú kíbí è wà tsitsé-Ìdǎyá gbà#á. Itsé#é, è náa tseé, ñé yèé tse#é, è gba Yèèsù gbó, tsí è né àmúqǎ fúne gbo. Àa náa wà tédzú kíbí odzú-ñé gbo kà nyà nǎnà fú Yèèsù Kírísítò Ìlá-wa láyé#é.

⁴ Ìnàbí-wa ña, àrínódzú-Ìdǎyá ña, àa mà ní Ìdǎyá tsǎ ñé ní èñe kó dzé tònú. ⁵ Ó dǎ, kíbí àa wà ñdǎ-ñé, tsí àa dzíkò dǎqǎ-Yèèsù fú ñé#é, kò tsi náfǎ fǎfǎ gé ni. Mímí-Ìdǎyá fú wa ñkpá ní kǎ fǎfǎ fú ñé ni, tsí àa né àkaralé gbo ní è nǎkó gbàa gbó. Ñhwerè yèé àa gbé ñdì-ñé#é, è rí igbèngbé-wa. È mà ní ñé yèé àa tse ña kpó#é, àtòoríi ire tiné ni.

⁶ Ñbèé, èñe gbo, è rí wa tse, tsí wà rí Ìlá-wa gbo tse. Kíbí è gba afǎ-è gbó#é, à tsoró bá ñé tó béè. Tsí kíbí è wà ñhnréré gǎdǎ si#é, Mímí-Ìdǎyá si wà fú ñé náyè títé. ⁷ Ñnè ní è dǎ ònyà-kǎ rí tse fú olí-Yèèsù ña kpó yèé wà ñlè-Màkèdóniyà òñu néré-Àkáyà#á.

⁸ Tsí kò tsi ene-ibè ña sǎñjǎ gé ní gbó ikò-Ìlá-wa gbà ñhntá-ñé#é. Èsi-è ti bà wérí kpó, tsí ònyà kpó gbó kíbí è gba Ìdǎyá gbó#é. Kò bèrè ní àa kó sè wíi ró. ⁹ Àñgbo kǎ-ñgbo gǎdǎ, à wáa kpèrǎ-è fú wa. Kíbí àa wà ñdì-ñé, tsí è gbà wà rere#é òñu kíbí è kǎ ñé ña dzǎ, tsí nyí, tsí kpé Ìdǎyá sisè#é, à wí fú wa. Ìdǎyá Oláayè, òkǎntso gé ní wà#á, òkǎ kò wà ró. Tsí è nyí, tsí wà sèé. ¹⁰ Tsí è wà dǎro dǎ Yèèsù Oma bíbí-Ìdǎyá ní kó ti nǎrǎ wá. Òñu ní Ìdǎyá dzí ti náañjírí-òkú ña wà náyè#é. Tsí nódzú-edzǎ

kpíkǎ#é, òñu ké ní bókó wáa gbà wà nǎwǎ-inó bíbí-Ìdǎyá#é.

Ìgbèngbé-Kpólù ña ñhílú-Tèsàlòníkì

2 Ìnàbí-wa ña, èñe kǎ-ñé, è ti mà ní kíbí àa wà ñdì-ñé#é, kò tsi itsé nǎkpo ní àa wáa tse#é. ² Tǎná kǎ tó ñdì-ñé#é, è mà ní àa gbé ñhílú-Filíkpò. Tsí kíbí àa wà bè si#é, à mú wa réré, tsí ló wà ñhílókíilò gbo. È ti gbó nǎ? Kíbí ó dzé gǎdǎ ní àa réré béé#é, àa si wá ñdì-ñé. Tsí kíbí àa tó ñdì-ñé#é, ònyà kpíkǎ kò wà dzé fú wa gǎdǎ dǎwò ní àa kó dzíkò-Ìdǎyá fú ñé. Ó dǎ, Ìdǎyá mú èdǎ kǎ wà ní àa kó dzéé.

³ Tsí kíbí àa náa wà wínyè fúne#é, òtítí ní àa náa wà wí#é, àa kà tsáa. Àa náa wà wínyè fúne òñu inó mímá ni. Tsí àa kà wà wò ní àa kó rúne gbo. ⁴ Kà kàa béè, àa náa wà wínyè, tsí àa kó dzǎdzǎ-Ìdǎyá ni. Ìdǎyá òñu tse àdǎwò fú wa, tsí kó rí ní àkaralé wà ñhntá-wa? Tsí kíbí ó rí béé#é, ó mú ikò-Yèèsù bǎwǎ-wa ní àa kó dzéé fúne wérí. Ñbèé, àa kò wà wínyè, tsí àa kó dzǎdzǎ-ònyà. Ìdǎyá ní àa wà wò ní àa kó dzǎdzǎ#é. Òñu ní náa kpa inó-wa wò, tsí kó ma isère-wa#á.

⁵ Kíbí àa tó ñdì-ñé#é, è mà ní àa kò dǎ arǎ fú ñé wòrì, tsí è mà gbo ní àa kò dǎnǎ, tsí ñ wínyè fú ñé, tsí kǎ dzèrè ñhntá-ñé. Ìdǎyá òñu kǎ-è mà. ⁶ Tsí àa kò wò ní èñe gbo, ene-àtílbò ña gbo, e wà nyè wá. ⁷ Kíbí ó dzé gǎdǎ ní àa dzé adzítse-Kírísítò ña#á, ñhwerè yèé àa gbé ñdì-ñé#é, àa má nyáa kpètse fú ñé nò. Ó dǎ, àa tédzú gbé bá ñé òñu èdǎ tútù. Kíbí ñnà-olǎma-kǎ náa wà fú oma-è nǎmǎ, tsí náa wà bané-è gbà#á, béè ní àa wà fú ñé#é. ⁸ Àa né àmúqǎ fú ñé títí ó wú wá gǎdǎ ní àa kó mú ara-wa kpó akpá akpá, esè esè má ikò-Ìdǎyá#é fú ñé. Ó dǎ, è dǎ àrínódzú-wa gǎdǎ ni.

⁹ Ìnàbí-wa ña, è kò tédzú kíbí àa tsitsé gba#á òñu awò yèé wà ñnè#éé? Àa tsitsé nòosǎ gbo, nòoru gbo, àtòoríi àa kó máa dzé arǎ, tsí kpa ònyà-kǎ. Àa náa wà tsitsé béè, tsí wà dzíkò-Ìdǎyá fú ñé gbo. ¹⁰ Èñe gbo, Ìdǎyá gbo, è nǎkó nyáa nya àyídzá-kíbí àa gbé náañjírí-

ñé gbà#á. Èñe olí-Yèèsù ña, àa gbé náàñírí-ñé kíbí ó dzó ní ònyà kó gbé gbà#á. Àa kò tse íbàdí-kǎ bá ñé, tsí ònyà-kǎ gbo kó nyáa dǎàbí fú wa. ¹¹ Tsí è ma kíbí àa wà fú kúnukú gbà#á gbo. Àa tse fú ñé kíbí boba náa tse fú òma-è gbà#á ni. ¹² Àa náa wà dǎàmí le ñé, tsí àa náa wà wí fú ñé gbo rere ní ìgbèngbé-ñé kó máa mú Ìdǎyè dzanzó. Òñu ní wà kpè ñé, tsí e rí lílákú-oyè-è#é.

¹³ Nóláànkèèdzì ró#é, àa náa wà dǎkpé fú Ìdǎyè náàrimáa mí, injé yèè tse#é, kíbí àa dzíkò-Ìdǎyè fú ñé#é, è kò gbàá kíbí afí-arū-ònyà. È gbàá kíbí afí yèè ti ñdì-Ìdǎyè#é ni. Ìdèhndè#é, afí#é ti ñdì-Ìdǎyè, tsí ó wà tsitsè ñhnsèrè-èñe olí-Yèèsù ña.

¹⁴ Inàbí-wa ña, injé yèè ña wà tse ñdì-ñé báàyí#é, à ti tse wáa lo ñdì-egbé-Kírísítò yèè ña wà néré-Yùdáyà#á, tsí tse Ìkǎntso bá Yèèsù Kírísítò si, tsí wà sè Ìdǎyè#é. Kíbí ene tinjé ña wà mú ñé réré#é, bée ké ní òma-Ìyúdà† ña gbo wà mú egbé-Kírísítò ña gbo réré bè#é. ¹⁵ Dzò dzò#é, òma-Ìyúdà ña, à kpa agbáfí-Ìdǎyè fí† ña nòókú, tsí à wáa kpa Yèèsù Ìlǎ-wa gbo. Tsí báàyí gbo ró#é, à nyí kǎ wá, tsí wà lé wa, tsí wà lò wá ñhòkílò. À wà tse bée, tsí Ìdǎyè bínó fú ña, tsí à dǎ òtè-ònyà kpó.

¹⁶ À náa wà dí ònà fú wa ní àa kó máa dzíkò-Ìdǎyè fú ene-àtíbbò ña, ene yèè kò dzé òma-Ìyúdà ña#á. Àa má nyáa dzíkò#é fú ña#á, Ìdǎyè má gbà ñá là. Íbàdí-ìkǎnyì yèè à wà tse nyèhndè#é, òñu ní mú èkèlè-kǎ yó#é. Ó dǎ báàyí#é, Ìdǎyè nya inó bíbí-è ña ñá ñhndè.

Àmi-ene-Tèsàlòníkì ña wà kpa Kpólù ña,
tsí à wà wo ká rí ña

¹⁷ Inàbí-wa ña, kíbí àa ñde ñdì-ñé náàrimódzúlè#é, kò kpé gé, tsí àmi-ñé kpé wa kpíkpa. Ìsèrè-wa kpó kí ñdì-ñé si gé ni. Ó dǎ, àwa ká-wa gé ní kò wà ñdì-ñé#é. Àmi-ñé wà kpa wá títí àa dǎgírí ní àa kó sè wáa rí ñé ró.

¹⁸ Kíbí àa wà wò ní àa kó wá ñdì-ñé ró#é, èmi, Kpólù ñ rē ònà-è lǎre gbà ogú, tsí Ètsù† náa wà dí ònà fú wa gé ni.

¹⁹ Nòòtító#é, nèé àa módzú si nòònà si fú ná? Nèé wà mú ayè té wa gbo ná? Èñe ni. Ñhndèrè yèè Yèèsù Ìlǎ-wa nákó wá#á, nèé nákó tse tsí àa nákó nyáa dóro ñwádzú-è, tsí nye ara-wa, tsí gba èrè-wa gbo ni ná? Èñe ké ni. ²⁰ Ìdèhndè#é, èñe ní módzú-wa má#á, tsí tse tsí ayè gbo wà té wa#á.

3 Níbí ó wáa tó#é, àa rí ní àa kàkó nyáa dóro ró. Tsí àa fí ní àwa méèdzì kó tédzú kí ñhndù-Àténì, ² tsí àa be Timòté òñu wá fú ñé. Inàbí-wa ní ó dzé#é. Tsí àa náa dzó tsitsé-Ìdǎyè, tsí wà dzíkò-Yèèsù Kírísítò fú ònyà ña. Níbèé, àa bée wá fú ñé, tsí kó wáa dǎàmí le ñé, tsí àkaralé-ñé kó ta ogùgù mùlè kpó kpāñu, ³ tsí ìréré yèè wà ñhndà-ñé gbo#é kó máa tse tsí ònyà-kǎ kpókpó kó nyí sè náànyì-Yèèsù.

È ti mà ní àbèrèwá-wa ní dzé ònyà ña kó tsoró bá wa bée#é. ⁴ Nààsòkò yèè àa wà ñdì-ñé gidì si#é, àa ti wí fú ñé ní ònyà ña bòkò mú wa réré. Tsí è rí ní injé ña#á wáa lo bée idèhndè.

⁵ Níbèé, kíbí ñ kàkó nyáa dóro lǎrè bée ró#é, ñ be Timòté wá fú ñé, tsí kó wáa rí ní è tó gba Yèèsù gbó si ròd? Ó dǎ, ñ wà sá ní Ètsù† kó máa dǎ ñé wò, tsí e bó

dzi ñhndè, tsí itsé yèè àa wáa tse ñdì-ñé#é, kó dzé itsé rírá.

⁶ Báàyí#é, Timòté wá ñdì-ñé, tsí bò wá, tsí wáa dzíkò-ire ti nára-ñé fú wa. Ó wí fú wa ní: Èñe né àkaralé si ñhndà-Yèèsù Kírísítò, tsí èñe wà né àmúdq̄ fúne gbo. Tsí ó wí fú wa ró ní: Àmi-wa wà kpa ñé, tsí è wà wò ní è má rí wa kíbí àwa gbo, àa wà wò gbà ní àa má rí ñé#é.

⁷ Inàbí-wa ña, kíbí àa gbó afí nyèhndè ti nára-ñé#é, ó dǎàmí le wá máa. Àa réré gbegbé, tsí kíbí àa gbó ní è gba Yèèsù gbó si ró#é, ó dǎàmí le wá máa héñú. ⁸ Kíbí ó dzé ní èñe Ìlǎ-wa méèdzì, è tse Ìkǎntso si, tsí è wà nòònà-è gbo si, tsí è kò sée#é, èdq̄-wa nákó tū ñhndè.

⁹ Àa kò né òkpé yèè àa kó nyáa dǎ fú Ìdǎyè fú ñé#é. È mú wa táyè ñwádzú-è tó bée. ¹⁰ Nòòsá gbo, nóoru gbo, àa náa wà tsikalè fúu kùkù ní kó fú wa nòònà, tsí ká nyáa wáa rí odzú-ñé, tsí ká tsèkò-injé yèè ña bò, tsí e né àkaralé si ñhndà-Yèèsù dzálè#é fú ñé.

¹¹ Níbèé, Ìdǎyè boba-wa òñu ká-è òñu Yèèsù Ìlǎ-wa ká tsí ònà fú wa, tsí àa kó nyáa wá ñdì-ñé. ¹² Tsí Ìlǎ-wa kó tse tsí àmúdq̄-ñé kó wà kpò máa nódzú kódzú, tsí e né àmúdq̄ fú ara-ñé ña òñu ene-àtíbbò ña gbo, kíbí àwa gbo, àa né àmúdq̄ fú ñé tó#é. ¹³ Kó tse bée, tsí e nyáa kèdq̄, tsí e dóro si rigírígí, àtòoríi e nyáa dóro ñwádzú-Ìdǎyè boba-wa nódzú yèè Yèèsù Ìlǎ-wa nákó sè wá òñu tèè ña#á. È nákó nyáa dóro ñwádzú-è, tsí ònyà-kǎ kpókpó kàkó nyáa rí íbàdí-kǎ fí nára-ñé, injé yèè tse#é, è dzé ti Ìdǎyè akpá akpá, esè esè.

Bí olí-Yèèsù kó wà rē gbà, tsí kó dzódzú-Ìdǎyè#é

4 Èkéèdzì-è#é, inàbí-wa ña, kíbí è nákó wà rē gbà, tsí e dzódzú-Ìdǎyè#é, àa ti wíi fú ñé. Tsí àa wà mú Yèèsù Ìlǎ-wa tsikalè fú ñé ní èñe kó tse si ñhndà-è. Àa mà ní è ti wà rē bée ná, tsí àa wà fí fú ñé ní èñe kó tó tseé lǎrè bée ró.

² È ti ma èkó yèè àa tse fú ñé#é, èkó ti Yèèsù Ìlǎ-wa#á. ³ Ó dǎ, awù-Ìdǎyè ní dzé ní ìgbèngbé-ñé kó nyà dǎre ní èñe wà nówó nówó si fú òñu#é. Ìwò òkóláya, aya-è òñu ñhndà kó tóe. Tsí Ìwò ayalòkò gbo, òkò-è òñu ñhndà kó tóe. Tsí Ìwò yèè wà náàkpá si#é, ò kàa sù Ìwò ònyà-kǎ kpókpó.

⁴ Ène kúnukú kó ma kíbí kó mú ara-è gbà#á. Kíbí è nákó wà lo ara-ñé gbà#á, kó sǎ nódzú-Ìdǎyè, tsí sǎ nódzú-ònyà ña gbo. ¹⁵ È máa dzé, tsí awù-òkòbèè nàmí awù-òkòkèè kó nékpa si ñhndà-ñé. Ène yèè ña ká mú Ìdǎyè kpe injé-kǎ#á, ní náa tse bée#é.

⁶ Ti nára-òkòbèè#é, máa dǎ enikèèdzì-èè si, tsí gbaya-è. Àa ti tè ñé nésè si ní Ìlǎ-wa nákó wáa fetí fú ene yèè wà tse bée ña#á. ⁷ Ó dǎ, Ìdǎyè kò kpè wá ní àa kó wáa lílò wérewèrè ña. Ó kpè wá ní àa kó wà nówó nówó si fú òñu ni. ⁸ Níbèé, bí ò kò gba èkó yèè, kò tsi ònyà ní ò kò#é. Ìdǎyè, ene yèè fée ñMímí-è#é ní ò kò#é.

⁹ Báàyí#é, ti nára-obí tsítse gbo#é, kò bèrè ní ká kò iwé si ñhndà-è fú ñé ró. Ìdǎyè òñu ká-è ti kó ñé ní èñe kó né àmúdq̄ fú ara-ñé ña. ¹⁰ Tsí è ti wà tsobí#é bá inàbí olí-Yèèsù ña kpó ñlè-Màkèdq̄oniya ná. Níbèé, inàbí-wa

† À nákó nyáa gbó òkpí-kíkǎ#á gbo ní: “Kúnukú kó máa kíbí nákó wà lò ti nára-kíbí à náa né aya gbà#á, tsí ilò#é kó dzé ilò mímá, tsí dzódzú-Ìdǎyè gbo.”

ña, àa sě wà dǎàmí le ñé ní ɛɛ kó tsee lárè bée ró. ¹¹ È múgírí, tsí e wà dǎ. È máa tarū bǎ náfì-olí-afì-kǎ gbo. Tsí è náa dze dzídze-itsé-ɔwó-ara-ñé ña. Bée ní àa ti kó ñé wáa lǎ#é. ¹² Bí è wà tse bée#é, ene yée kò gba Yèésù gbó ña#á náko wà né àrísá fú ñé. Tsí iné-kǎ kpókpó gbo kàkó há ñé.

Yèésù bàa

¹³ Ìnàbí-wa ña, àa kò wà wò ní e kí nóòkùkù si fú afì-olí-Yèésù yée kú lǎ ña#á, tsí e wà náànyínó si kíbí ene yée ña kò módzú si nǎnà si fú Yèésù#é. ¹⁴ Kíbí ó dzé ní àwa, olí-Yèésù ña, àa karalé ní Yèésù kú, tsí sě dzí ti náàñírí-òkú ña wá náyé#é, àa karalé gbo si ní ene yée gba Yèésù gbó ña, tsí ti kú lǎ ña#á, Ìdáyé náko dzí àwa gbo wá náyé#é báa.

¹⁵ Ó dǎ báàyí#é, afì yée àa bókó fì fú ñé#é, afì-ɔlá-wa ni. Afì#é ní dzé ní nǎdzó yée náko wá#á, àwa olí-Yèésù yée wà náàyè si ña#á, àa kàkó tsúwádzú ene yée ti kú lǎ ña#á láyé. ¹⁶ Nǎdzó-ɔdzó nyèñè#é, èèbù-kǎ náko kpa lélélé, tsí ògá-adzítse-òrǎ-kǎ náko tsóñù, tsí ikpè-Ìdáyé gbo náko dǎ. Gbòkǎ#á, ɔlá-wa òñu ká-è náko bǎ ti nǎrǎ, tsí olí-Yèésù yée ti kú lǎ ña#á, à náko dzí wá náyé náàtsètsè. ¹⁷ Tsí àwa yée gbo náko wà náàyè si ña#á, òñu ene yée ti kú lǎ ña#á, Ìdáyé náko kpérí wa kpó náàrikǎntso, tsí mú wa gbà ñnǎ-irì lǎ káa kpàdè-è náàtáforífo. Ti náàsòkò nyèñè#é, àa náko wà ñdǎ-ɔlá-wa si títi lǎ. ¹⁸ Ìbèé, è náa mú afì yée ña, tsí e wà ñ dǎàmí le ara-ñé ña.

5 Ìnàbí-wa ña, ti nára-ɔdzó-ɔlá-wa#á, kíbí iné ña#á náko lǎ gbà#á, kò bèrè ní ká tse iwé ti nára-è fú ñé ró. ² Ó dǎ, è ti mà ní ɔdzó#é náko wà kíbí ɔdzó yée à kà módzú lé si, tsí olè náa wáa tsolene nóoru bée#é ni.

³ Náàsòkò yée ònyà ña náko wà fì ní: Àwa wà ñtútùúrò si báàyí, tsí ìbàdǎ-kǎ kpókpó kàkó nyáa bá àwa ró#é, náàsòkò nyèñè ní à náko tsèrá gbòkǎ#á. Kíbí ɔnɔbèè náa bókó bíma, tsí inó náa kpée tsítse gbòkǎ#á, bée ní ɔdzó-ɔdzó nyèñè náko dè ña, tsí à kàkó nyáa bǎ ñnè#é.

⁴ Ó dǎ ɛɛ, ìnàbí-wa ña, è kò wà nóòkùkù-ayé#é si, tsí ɔdzó#é kó wáa bá ñé náàrì módzú lé kíbí olè bé. ⁵ ɛɛ kpó, è wà ñmímá, tsí ɔma-òsǎ ña ní è dzé#é. Àa kò wà nóòkùkù si ró. ⁶ Kíbí ó dzé bée#é, kò wà ní àa kó wà sǎrǎ gbàgbé kíbí ene-àtíbbò ña. Kà kàa bée, ó wà ní àa kó wà dǎidzáyè, tsí wà mú ara-wa ni. ⁷ Nóoru ní ònyà ña náa sù#é, tsí nóoru gbo ní à náa mǎtí ñó#é.

⁸ Ó dǎ àwa òñu, ɔma-òsǎ ña ní àa dzé#é, tsí ó wà ní àa kó wà mú ara-wa. Àkaralé-wa kó wà ñntá-Ìdáyé si, tsí àa kó wà né àmúdǎ fúne gbo, tsí iné yée ña tsítse ká wà kíbí àwù-irè bé, tsí àa kó ñ wò si, tsí ká bo èdǎ-wa gbo

si. Àa kó módzú si nǎnà si fú Yèésù ní náko gbà wá là, tsí òñu gbo kó dzé òkúkú-irè, tsí àa kó múu, tsí ñ dè si. ⁹ Ó dǎ, kíbí Ìdáyé kpè wá ní àa kó dzé tònju#é, kò tsí náàtsùgbée kó nya inó bíbí-è díre fú wa ni. Kà kàa bée, náàtsùgbée kó gbà ñntá-Yèésù Kírísítò ɔlá-wa, tsí gbà wá là ni. ¹⁰ Òñu ní kú fú wa, àtsùgbée nǎdzó yée náko wá#á, bí àa wà náàyè si gbo, bí àa ti kú gbo, àwa kpó, àa kó gbé náàyè báa#á. ¹¹ Ìbèé, è náa dǎàmí le ara-ñé ña, kíbí è ti wà tsee#é.

Ó wà ní olí-Yèésù ña kó né àmúdǎ fú ònyà kpó

¹² Ìnàbí-wa ña, àa wà fì fú ñé ní ɛɛ kó wà né àrísá fú ene yée wà tsítse-Ìdáyé ñdǎ-ñé ña#á. Àwa ní wà gbé ñé si nǎnà-ɔlá-wa, tsí wà tsèkó fú ñé gbo#é. ¹³ È wà bu ñdǎ si fú ña kpíkò, tsí e wà né àmúdǎ fú ña gbo, àtsùgbé-itsé yée à wà tse#é. Tsí e wà dǎ bá ara-ñé ña gbo.

¹⁴ Ìnàbí-wa ña, àa wà fì fú ñé gbo ró ní e wà bá ògè ña gbo fì, tsí e wà dǎàmí le odzo ña gbo, tsí e wà mǎwó gbè fú ene yée ara kú si ña#á gbo, tsí e wà né àtèsi gbo fú ònyà kpó. ¹⁵ È máa dzé ní ònyà-kǎ kpókpó náàñírí-ñé kó wà tse àtsesǎ. Kà kàa bée, è náa múgírí fú ore tsítse náàñírí-ara-ñé òñu fú ònyà kpó gbo.

¹⁶ Ìnàwèrè-òkǎlǎkǎ, ayè kó wà té ñé. ¹⁷ Tsí è náa wà wúure náàrimáa mí. ¹⁸ Bí ó dzé nǎnà-ìbàdǎ gbo nàmí nǎnà-ire gbo, è náa wà dǎkpé fú Ìdáyé. Iné yée ña Ìdáyé wà wò ní ɛɛ kó wà gbà ñntá-Yèésù Kírísítò, tsí wà tse#é ñnè.

¹⁹ È máa dǎ ònà fú Mímí-Ìdáyét. ²⁰ Bí ònyà-kǎ wà gbó afì-Ìdáyé fì fú ñé, è máa ñ kpe kí ña ñnè. ²¹ È náa wà kpa afì ña#á wò, tsí è náa tsǎ yée dzé ire ña#á ñnè, tsí e mú ña tsítse tse. ²² È sě náànyì-ìbàdǎ òkǎlǎkǎ tsítse.

Kpólù wà kí ña, tsí wà tu ètse gbo fú ña

²³ Ìdáyé olí-tútùúrò, òñu ká-è kó tse tsí e má kpó, tsí e dzé tée akpá akpá, esè esè. Tsí kó wà mǎwó bǎ ñé kpó, ìsèrè-ñé gbo, àyè yée wà ñnǎ-ñé#é gbo, ara-ñé gbo, tsí kó tse tsí e wà nǎwó nǎwó si títi fú ɔdzó yée Yèésù Kírísítò ɔlá-wa náko wá#á. ²⁴ Ìdáyé òñu, àkaralé wà ñntá-è. Tsí òñu ní kpè ñé#é, tsí náko tse iné ña#á kpó si ñdǎ-è.

²⁵ Ìnàbí-wa ña, è náa wúure fú Ìdáyé fú àwa gbo. ²⁶ Tsí è náa kí olí-Yèésù ña kpó. È náa kí ña nókù-àamúdǎ fú wa.

²⁷ Ìnà wà fì fú ñé nóñù-ètse-ɔlá-wa ní e kǎ iwé yée fú ìnàbí-wa ña kpó. ²⁸ Yèésù Kírísítò ɔlá-wa kó tse ore-òfé fú ñé.

2 Tèsàlòníkì ña

Ìwé-èkéèdzì fú ενε-Tèsàlòníkì ña nyínyà díre

Ñhkpìnkpilè-ìwé yèé bé#é, à fì ní ònyà méeta ní wà tse iwé#é. Ó dji, Kpólù ní dzé oléwo#é. Náanyì-kíbì ó tse iwé-àtsètsè wá fú ενε-Tèsàlòníkì ña#á tã#á, ó gbó idzãmà-ña ní ònyà ña wà fì ní Yèésù ti sè wá ná. Tsí ònyà kãña gbo wà fì ní wíwá-Yèésù sómá. Kò bèrè ní ká tsitsé ró. Kíbì ó gbó béé#é, ó tse iwé yèé bé fú ña, tsí kó ñ nya afì nyèhè ña ñde néwo fú ña, tsí díre èkó-ire fú ña. Ó ní ká máa dzé, tsí ònyà-kã kpókpó kó rú ña ní Yèésù ti sè wá ná. Kíbì inyé ña#á ná kó ló gbà tãná Yèésù kó wá#á, ó díreé fú ña nékpa nékpa. Tsí ενε yèé ña wà tsògbòòró, tsí wà tsògè#é, ká tsitsé ñnó tútù, tsí ká rí, tsí dze nówó-ara-ña.

1 Èmi, Kpólù òñu Silási má nára-Timòté, àwa ní wà tse iwé yèé bé fú egbé-Kírísító yèé wà ñhñlù-Tèsàlòníkì#é. È dzé ti Ìdáyé Boba-wa, tsí dzé ti Yèésù† Kírísító† Olá-wa gbo. Àa wà kí ñé kpó. ² Ìdáyé Boba-wa òñu Yèésù Kírísító Olá-wa méèdzì ká tse ore-òfé fú ñé, tsí ká fú ñé ñtùtùúrò gbo.

Kpólù ña wà dǫkpé fú Ìdáyé ní ενε-Tèsàlòníkì ña wà dònùgbò ñnó-àkaralé yèé à né si ñhntá-Yèésù#é

³ Ìnàbí-wa ña, bí àa wà wúùre fú Ìdáyé#é, ó dzó ní àa kó wà dǫkpé fúu fú ñé. Ó dzé inyé-ire ní àa kó dǫkpé fúu béè, inyé yèé tse#é, àkaralé yèé è né si ñhntá-Yèésù#é, ó wà ta ogùgù mùlè máa, tsí àmúqǫ yèé ενε kúnukú né fú enikéèdzì-è gbo#é, òñu gbo wà kpò máa. ⁴ Kíbì ó dzé béé#é, bí àwa gbo, àa ló négbé-Ìdáyé ña, tsí ká káa wínyè fú ònyà ña#á, àa náa wà mú ñé nya akpá. Àa náa wà wí fú ña ní bí ònyà ña gìdì wà tsoró bá ñé, tsí wà mú ñé réré#é, èñe náa gbódzú, tsí né àkaralé si ñhntá-Yèésù si ró gé ni.

⁵ Kíbì è wà ñhnréré si béè, tsí è gbódzú ñnè si#é, ó nya díre ní Ìdáyé kà kpedzú-òkúnù. Nbéè, ná kó fì ní èñe dzó ní òñu kó gbà ñé si ñbí òñu wà dzoyè#é. Ó ti wà dzoyè si ñhntá-ñé gìdì ná. Ñhè ní ònyà ña wà mú ñé réré#é. ⁶ Tsí kíbì ó dzé ní Ìdáyé òñu kà kpedzú-òkúnù#é, ná kó wáa mú ñré má ñré fú ενε yèé wà tse bá ñé ña#á. ⁷ Tsí èñe yèé ña wà ñhnréré si báàyí#é, ná kó wáa tse tsí èdǫ-ñé ná kó dzilè, tsí ná kó tse tsí èdǫ tiwa gbo ná kó dzilè.

Inyé nyèhè ña#á ná kó wáa tse nódzú yèé Yèésù ná kó ti nódzú wá nódzú-ònyà kpó#é ni. Ñhnréré nyèhè#é, ná kó wá òñu adzitsé-òrǫ† ña, olíkpá ña. ⁸ Ñná gbígbà lílilì ní ná kó wà, tsí wá#á. Tsí ενε yèé ña kà mú Ìdáyé kpe inyé-kã, tsí à kà gba ikò dídǫ† ti nára-Yèésù Olá-wa gbo gbó, tsí ká ñ tsitsé tse#é, ná kó wáa sã èñé fú ònyà-ìrǫ-béè ña. ⁹ Èñé#é ní dzé ní à ná kó ló ñhnréré-àritá#á. À ná kó kí ñhndì dzídzè fú Olá-wa, tsí à kà kó nyaá rí mí má-è òñu ikpá-è gìdì gbo láyé.

¹⁰ Nódzú-òdzú nyèhè#é, ònyà ña ná kó ríi, tsí à ná kó kí dzàmaa. Tsí à ná kó wà nyèé, àtsùgbé-inyé tsítse-è ña, inyé yèé ó tse fú ενε yèé ña dzé tèè, tsí gbàá gbó#é. Tsí

èñe òñu, è ná kó wà náàñírí-ενε nyèhè ña, inyé yèé tse#é, afì yèé àa wáa fì fú ñé#é, è gbàá gbó.

¹¹ Àtsùgbéè béè ní àa náa wà wúùre fú Ìdáyé fú ñé#é, tsí àa náa wà bèrèè ní kó rí ñgbèngbé-ñé, tsí kó fì ní è dzó ní òñu kó kpè ñé ní tònju ña. Tsí inyé-ire yèé è wà wò ní e tse#é, kó fú ñé ñkpá, tsí e nyaá tseé. Tsí kó fú ñé ñkpá gbo, tsí itsé yèé è wà tse kíbì è gba Yèésù gbó#é, kó dzé itsé gbuđu. ¹² Àa náa wà wúùre béè, tsí ká wà nye Yèésù Olá-wa náàtsùgbé-ñé. Tsí òñu gbo kó wà nyè ñé. Kíbì ó dzé ní Ìdáyé òñu Yèésù Kírísító Olá-wa náa tse ore-òfé fú ñé#é, à ná kó tse inyé ña#á kpó fú ñé ñdèhè.

Ònyà-kã kpókpó kó máa rú ñé ti nára-wíwá-Yèésù

2 Ìnàbí-wa ña, ti nára-wíwá-Yèésù Kírísító Olá-wa òñu kíbì Ìdáyé ná kó kpé rí wa kpó báa#á, àa wà fì fú ñé ní, ² bí è gbó ní ó ti wá#á, isèrè-ñé kó máa lò, tsí èdǫ gbo kó máa dá ñé. Bí ó dzé ní ònyà-kã gbó afì-Ìdáyé fì fú ñé gìdì béè nà mí à wà wínyè gé, tsí è gbó nà mí ká fì ró ní à fì fú ñé ní àa tse iwé wá, tsí àa fì si ñnó-è ní Olá-wa ti wá ná, bí à rú ñé béé#é, è máa gbàá gbó.

³ È máa dzé gìdì ní ònyà-kã kó rú ñé ñhnré-kã kpókpó. Ó dji, tãná Olá-wa kó wá#á, ònyà ña ná kó kò ní àña kà kó gbóólù fú Ìdáyé. Ònyà-kã wà, tsí ó nya ekpa-Ìdáyé† kãdzú. Ène nyèhè ná kó mú ara-è díre. Ònyà-at-seébàdí ní ó dzé#é, tsí ná kó ló néèrá. ⁴ Tsí ná kó kò inyé ña sí sè, tsí kò Ìdáyé sí sè gbo. Inyé òkãlòkã yèé ònyà náa sè gé#é, ná kó kò ñá kpó. Ná kó wò ní òñu kó kpeéwo fú inyé nyèhè ña kpó, tsí ná kó ló káa wólé-Ìdáyé dzokó, tsí wà fì ní òñu ní dzé Ìdáyé#é.

⁵ È gbàgbé ní mà ti wà wíi fú ñé ñhnréré yèé ñ wà ñdì-ñé si#éè? ⁶ Báàyí#é, inyé-kã ní wà dí ònà fú ònyà-at-seébàdí#é ní kó máa mú ara-è ña#á. Inyé#é, è ti màà. Tsí àsòkò-è ná kó tó tãná kó mú ara-è ña. ⁷ Ó dji, ikpá-ìbàdí ti wà si, tsí wà tsitsé ñhndúkù, àtsùgbéè ònyà ña kó máa rè si nékpa-Ìdáyé. Tsí ná kó wà tsitsé ñhndúkù si béè tí fú àsòkò yèé ενε yèé dí ònà si fúu#é ná kó nya òwó nára-è#é.

⁸ Tsí bí à nya ɔwó nára-è ñh̄kèé, ñnya-atseébàdí#é náko mú ara-è ña nódzú-ñnya kpó. Tsí Yèésù náko kpaá nóokú náféfé-arū-è. Kíbí Yèésù náko wà gbà, tsí wá#á, díqírí-è gídí s̄ñjú náko raá múnúmúnú. ⁹ Kíbí ñnya-atseébàdí#é náko wá#á, Ètsù† ní náko wà tsitsé gbà ñh̄tá-è#é. Ètsù náko fúu ñkpá lákú-kà, tsí kó wà ñ tse ñjé-àwùsì òkàl̄s̄kà, tsí wà ñ rú ñnya ña ní ikpá-Ḷqáyé ni. ¹⁰ Tsí náko gbà nòñnà òkàl̄s̄kà, tsí ñ rú ñnya ña l̄ nòñnà-ìbàdí. Ene nyèñè ña#á, à làkòò néérá. Náko nyáa rú ña béè, ñjé yèé tse#é, à kò gba òtító#é, tsí ñ tsitsé tse. Á má gba òtító#é, Ḷqáyé má gbà ña là. ¹¹ Tsí kíbí à kò gbàá gbó#é, Ḷqáyé òñu ká-è náko be ikpá-kà wá fú ña. Tsí ikpá#á náko rú ña, tsí à náko tē nàanyi-òqòbò-Ètsù. ¹² Náko tseé béè, àtsùgbée kó ñ kpedz̄, tsí qáabi fú ñnya kpó yèé kò gba òtító#é, tsí náa dzozdzu-ña si gé ní ká wà s̄wó-ayé#é.

Kpólù ña wà tédzú-ña ní Ḷqáyé ts̄á ña ní òñu kó gbà ña là ni

¹³ Ìnàbí-wa ña, èñe yèé Yèésù Kírísító Ḷlá-wa né àmúq̄s̄ fú#é, ó dzó ní àa kó wà q̄kpé fú Ḷqáyé fú ñe nódzó kódzó. Ó q̄, ó ts̄á ñe ní òñu kó gbà ñe là náats̄t̄-s̄, tsí e wà kíbí dzídze àts̄t̄s̄ yèé à náko ñ rò fúu#é. Mímí-è gbà ñe fúu, tsí e gba òtító gbo gbó. Béè ní ó tse, tsí gbà ñe là#á. ¹⁴ Ó gbà ñh̄tá-ikò díq̄s̄ yèé àa wáa dzé fú ñe#é, tsí kpé ñe, tsí iyì-Yèésù Kírísító Ḷlá-wa gbo kó wà ñh̄tá-ñe si, tsí kó ñ gbà ñe là.

¹⁵ Ñbèé, inàbí-wa ña, èkó yèé àa tse fú ñe#é, yèé arū-wa f̄ ña#á gbo, yèé àa kò si ñh̄wè ña#á gbo, è náa ñ si néwo si, tsí e dzokó si rigírígí, tsí e máa mì dzígí.

¹⁶⁻¹⁷ Ḷqáyé Boba-wa, òñu ní né àmúq̄s̄ fú wa#á, tsí gbà ñh̄tá-ore-òfé-è#é, ó qáamí le wá títi kò né ikpákū, tsí ó tse tsí odzú-wa gbo wà nòñnà si. Ñbèé, àa wà wúure fúu, tsí wà wúure fú Yèésù Kírísító Ḷlá-wa òñu ká-è ní ká mú èq̄s̄ kà ñe, tsí ká qáamí le ñe, tsí itsé yèé è wà tse ña gbo kpó#é òñu af̄ yèé è wà f̄ ña gbo kpó#é, kó dzé ire.

Kpólù ní ene-Tèsàlòníkì ña ká wúure fú ña gbo

3 Ìnàbí-wa ña, báayi#é, èñe gbo è wúure fú wa. Tsí e bere Ḷqáyé ní kó tse tsí ikò-Ḷlá-wa yèé àa wà dzé#é, kó tó ñh̄d̄ik̄id̄i wérí kpó, tsí ñnya ña gbo kó gbàá gbó, tsí mú díq̄s̄ fúu kíbí èñe gbo è gbàá tó#é. ² È náa wúure fú Ḷqáyé ró ní kó gbà wá dzó n̄wó-ñnya-àrkpà òñu ñnya-ìbàdí ña. ñjé yèé tse#é, kò tsi ñnya

kpó ní náa dzé ní ña kó gba ikò-Yèésù gbó#é. ³ Ó q̄, Ḷlá-wa òñu, àkaralé wà ñh̄tá-è, tsí náko qáamí le ñe, tsí náko wà m̄wó bò ñe, tsí gbà ñe n̄wó-Ètsù†. ⁴ Gbà ñh̄tá-Ḷlá-wa#á, àa né àkaralé si ñh̄tá-ñe, tsí àa mà ní ñjé yèé àa wà f̄ fú ñe#é, è wà tseé, tsí è náko s̄é wà ñnè si làkòò ró. ⁵ Báayi#é, Ḷlá-wa kó fa isère-ñe si n̄ñnà-ire, tsí e mà ní Ḷqáyé né àmúq̄s̄ fú ñe, tsí e nyáa gbódzú gbo, kíbí Kírísító gbo gbódzú wáa l̄#é.

Kpólù ní ká máa sómá-olí-Yèésù yèé ña wà tsògbòrò wérí#é

⁶ Ìnàbí-wa ña, àa wà wí fú ñe nóñu-ètse-Yèésù Kírísító Ḷlá-wa ní olí-Yèésù k̄k̄k̄ yèé wà tsòḡ#é, è máa sómá-è. Kò wà tse si ñh̄tá-èkó yèé àa tse fú ñe#é. ⁷ Èñe ká-ñe è mà rere ní ó wà ní e k̄é ɔwó-wa n̄. Kíbí àa wà ñq̄-ñe si#é, àa kò tsòḡ né. ⁸ Àa kò kò ara-wa dzó ní ñnya-kà kó fú wa ñdzídze n̄wé. Kà kàa béè, àa réré, tsí tsitsé ni. Àa náa wà tsitsé nóosá gbo, nóoru gbo, àtsùgbée àa kó máa dzé arū, tsí kpa ñnya-kà nàañírí-ñe. ⁹ Bí àa tsitsé béè#é, kò tsi ñnà kò wà fú wa ní àa kó bèrè ñe ní e m̄wó gbè fú wa ni. Ó q̄, àtsùgbée àa kó díre kíbí ó wà ní e gbé gbà#á fú ñe ni.

¹⁰ Ñh̄wèrè yèé àa wà ñq̄-ñe gídí si#é, àa yaá fú ñe ḡḡá ní ene yèé kò wà wo kó tsitsé#é, kó máa dzené gbo. ¹¹ Àa wà wí af̄ yèé ña fú ñe, ñjé yèé tse#é, àa gbó ní ñnya k̄ñña nàañírí-ñe wà tsòḡ. À kà tsitsé, à náa wà tsògbòrò gé ni. ¹² Nóñu-ètse-Yèésù Kírísító Ḷlá-wa#á, àa wà f̄ fú ene nyèñè ña ní ká tsitsé òñu in̄ tútù, tsí ká rí dzídze dze n̄wó-ara t̄ña ká-ña.

¹³ Ìnàbí-wa ña, èñe òñu, ore tsítse kó máa ká ñe.

¹⁴ Èkó yèé àa tse si ñh̄n̄-ìwé yèé#é, bí ñnya-kà kò r̄t̄iḡ-bè-è, tsí ó wà tse òmír̄, è módzú tsó ene nyèñè rere, tsí e nyáa si ñik̄, tsí kó tsanó fúu. ¹⁵ Ó q̄, è máa r̄i kíbí òtè-ñe ní ó dzé#é. È náa w̄inyè si nétí fúu kíbí inàbí-ñe bé.

Kpólù wà tu kùsèè fú ña

¹⁶ Ḷlá-wa, Olí-tútùúrò òñu ká-è kó fú ñe ñtútùúrò n̄g-baqa òkàl̄s̄kà kpó, ñh̄wèrè òkàl̄s̄kà kpó. Ḷlá-wa kó wà nàanyi-èñe kpó si.

¹⁷ Èmi Kpólù, èmi ká-mi ní wà kò ékò-mi#é, tsí ñ wà kí ñe kpó. Béè ní mà kò ékò-mi si ñh̄wé òkàl̄s̄kà, àtsùgbée e mà ní èmi ní wà tseé#é. ¹⁸ Yèésù Kírísító Ḷlá-wa kó tse ore-òfé fú ñe, tsí kó wà nàanyi-èñe kpó si.

1 Timòté

Ìwé-àtsètsè fú Timòté nyínyà díre

Timòté ti ñhílú-Lùsitèrà nérè-Gàlátì ni. Ìnà-è ní dzé cma-ìyúqà ña, tsí dzé olí-Yèésù gbo#é. Ó dji, boba-è ni cma-Gèréki ña ni, tsí asēñe ní ó dzé#é. Kíbí Kpólù làkòò kó káà dzíkò-Yèésù nólàànkéèdзи-è#é ní ó kpàdqé-Timòté ñhílú-Lùsitèrà#á. Onùgbó-egbé-Kírísítò ña nya àyídzá-Timòté fúu, tsí ó tsàá ní kó tsitsé-Ḷdqáyé bá òñu. Tsí à làkòò nónà, tsí gba ñhílú-Èfési. Kíbí à tó bē#é, à rí ní inyé kãña kò wà lɔ rere négbé-Kírísítò#é. Àtsùgbée bē#é, Kpólù kɔ́ dzɔ́ si ñhílú#é bè ní kó wà gbē egbē#é, tsí ñbè ní ó wà si, tsí Kpólù tse iwé yèé bé lɔ fúu#é. Ñnó-iwé#é, isèrè yèé kpádzú làrè fú Kpólù#é ní dzé ní Timòté kó kò fú atsékó-òdqòbò ña ní ká máa tsékó-òdqòbò ró. Náànyi-bē#é, ó fɔ kíbí ó wà ní cma-egbé-Kírísítò ña kó wà wúure fú Ḷdqáyé gbà#á òñu kíbí onùgbó-egbé-Kírísítò ña kó gbé gbà#á. Tsí ó fɔ kíbí igbèngbé tònɔ ká-è gbo ná kó gbé gbà#á.

1 Èmi, Kpólù adzítse-Yèésùt Kírísítò ní wà tse iwé yèé bé fú iwɔ Timòté#é. Ḷdqáyé Agbanèlè-wa òñu Yèésùt Kírísítòt, ene yèé àa módzú si nónà si fú#é, àña ní mú itsé-adzítse#é bɔwó-mi#é. ² Ìwɔ Timòté, ñ wà kíe. Ò wà fú mi kíbí cma-mi bíbí bé, inyé yèé tse#é, ñ wínyè fée, tsí ò gba Yèésù gbó. Ḷdqáyé Boba-wa òñu Yèésù Kírísítò Ìlá-wa méèdzì ká rí ànyínó fée, tsí ká tse ore-Ḷfé gbo fée, tsí ká fée ñtútúúrò gbo.

Timòté kó kò fú ene yèé wà tsékó-òdqòbò ña#á

³ Kíbí ñ wí fée ñhùwèrè yèé ñ làkòò ñlè-Màkèdqóniyà#á ní o gbé ñhílú-Èfési#é, nà gbé bè si. Ḷnya kãña wà bè, tsí wà tsékó-òdqòbò fú ñnya ña, èkó yèé kò dé bá ti Yèésù#é. Ó dji, nà kɔ́ fú ña, ⁴ tsí nà wí fú ña ní ká sē náànyi-èrɔ-òdqòbò ña òñu àràdzìnyà ti nára-ékɔ-gbágbòngbàgbò ña gbo. Afɔ nyèñe ña náa wà múne dzìnyà nóogbòórò gé ni. À ká mú ètò-Ḷdqáyé lɔ ñwádzú. Ètò#é, ó wà ní ká gba Ḷdqáyé gbó tãná ká màá.

⁵ Ñ wà wí afɔ yèé fée, àtòorí e né àmúdq̄ fúne. Sídzo sídzo-kã kó máa wà néèdq̄-ñé, tsí isèrè-ñé gbo kó wà ñhntá-Ḷdqáyé òñu ñikãntso, tsí e né àkaralé si ñhntá-Yèésù gbo inó tãá, ànyi tãá. Àmúdq̄#é kó wà ti ñnó-inyé nyèñe ña. ⁶ Ó dji, ñnya kãña kɔ ñnà nyèñe dzɔ́, tsí nò gbà nónà-òmirè, ñnà-afɔ-ògbòórò ña, ⁷ tsí à wà wò ní àña kó dzé akóne nékpa-Ḷdqáyét ña. Tsí afɔ yèé à náa wà le onù si ñhè, tsí wà fɔ fúne#é, àña ká-ña, à ká ti wà gbó òkpì-è gidi gbo.

⁸ Fee, ekpa-Ḷdqáyét#é, àa mà ní ó sã. Ó dji, ó wà bèrè ní ká lòò si nónà-ire. ⁹ Tsí ká mà gbo ní Ḷdqáyé kò dqá ekpa fú atsòtítò ña. Ene yèé ña nya ekpa#á kãdzú, tsí à kò wà rē si ñhè#é ní ó dqá ekpa fú#é. Adzàbi ña, ene yèé ña ká rí Ḷdqáyé sá#á, àña ní ó dqá ekpa#á fú#é. Ene yèé ña wà si fú inyé-ayé ña gé, tsí à kò wà sē Ḷdqáyé#é, ó dqá ekpa#á fú ña. Ene yèé ña náa kpa boba-ña nàmí ñnà-ña nóókú#é òñu akpane nóókú ñkãlɔkã, ó dqá ekpa#á fú àña gbo. ¹⁰ Ḷnya-àlòwá ña gbo, cɔkɔkē yèé náa wà sù bá cɔkɔkē ña#á òñu cɔkɔkē yèé náa wà sù bá cɔkɔkē ña gbo, ó dqá ekpa#á fú àña gbo. Atsole-ñnya tà ña

gbo, atsòdqòbò ña òñu ñnya ñkãlɔkã yèé náa wà tse inyé yèé kò dé bá èkó-òtítò#é gbo, ó dqá ekpa#á fú àña gbo. Àtsùgbé-ñnya-irɔ nyèñe ña#á ní Ḷdqáyé dqá ekpa#á wá#á. ¹¹ Èkó-òtítò#é, ó dé bá ikò dqíq̄-Ḷdqáyé, tsí ó ñ bɔwó-mi ní èmi kó kpéé fú ñnya ña. Ikò#é wà díre iyì-Ḷdqáyé, Ḷdqáyé olí-kùsèè ñkãlɔkã.

Ḷdqáyé rí ànyínó fú Kpólù

¹² Ñ wà dqákpé fú Yèésù Kírísítò Ìlá-wa. Òñu ní fú mi ñkpa ní n ñ tsitsé yèé ó dqá fú mi#é. Tsí ñ wà dqákpé fúu ró ní ó né àkaralé si ñhntá-mi, tsí ó tsà mí ní n dzé adzítse-è. ¹³ Dzɔ́ dzɔ́#é, mà gbē#é èkɔ-Ḷdqáyé, tsí mà tsoró bá olí-Yèésù ña, tsí mà bú ña gbo. Ñhùwèrè nyèñe#é, ñ kò gba Yèésù gbó, tsí ñ kò ma inyé yèé ñ wà tse#é gbo. Ñnè ní Ḷdqáyé rí ànyínó fú mi#é. ¹⁴ Ìdqèndè, Yèésù Kírísítò Ìlá-wa tse ore-Ḷfé fú mi kpiq̄pò héñú. Ó tse tsí ñ né àkaralé si ñhntá-è, tsí ó tse tsí ñ wà né àmúdq̄ gbo fúne kíbí ó tse ñkãntso bá mi si#é.

¹⁵ Yèésù Kírísítò wá ñhntalé bí, tsí kó wáa gba adzàbi ña là ni. Afɔ nyèñe#é, àkaralé wà ñnè, tsí ó dzɔ́ ní ñnya kpó kó gbàá gbó. Tsí náàñjírì-adzàbi ña kpó#é, èmi ní dzé adzàbi làre#é. ¹⁶ Àtsùgbée bēé gidi ní Ḷdqáyé rí ànyínó fú mi#é. Ó tse bēé, tsí Yèésù Kírísítò kó nya kíbí náa né àtèsi tó#é díre fú ñnya ña. Tsí èmi yèé dzé adzàbi làre#é, kíbí Ḷdqáyé gbà mí là#á, ñ dji ñnya ká rí tse fú ñnya kpó, fú ene yèé ña ná kó wáa gba Yèésù gbó, tsí rí àyè-àritá#á.

¹⁷ Ḷdqáyé, iwɔ ní wà dzoyè títi lɔ náàritá#á. Ìwɔ ní dzé Ḷdqáyé ñkãntso, tsí ò ká kú láyé, tsí odzú gbo ká ríe#é. Ñ wà kíe, tsí ñ wà wúure ní ñnya kpó kó sē, tsí ñnya kpó kó wà nyèé títi lɔ náàritá. Ètse.

¹⁸ Timòté, cma-mi, ñ bòkó mú èkó-kã bɔwó-èe. Dzɔ́ dzɔ́#é, agbáfɔ-Ḷdqáyé fɔt-kã fɔ afɔ-kã ti nára-èe, tsí èkó#é dé bá afɔ#é. Nbéé, nà tsáki afɔ ña#á bané si kùkù, tsí ó ñ dzogu rere. ¹⁹ Tsí ó mú àkaralé-èe gbo si ñhntá-Yèésù rere, tsí èdq̄-èe gbo kó dzokó si. Ó dji, ñnya kãña kò ní àña kàkó rētígbè-inyé yèé èdq̄-ña wà wí fú ña#á, tsí ó tse tsí àkaralé yèé à né si ñhntá-Yèésù#é rā

kpó. ²⁰ Hùménì òṅṅu Àlèkísàndè gbo wà náàṅírí-ene nyèṅè ña#á, tsí ñ mú ña ɔwɔ-Ètsù†, † tsí ká mà ní à kà gbèèrí ékɔ-ḶḶáyé.

Kpólù wà fɔ afɔ-ìre wúwú òṅṅu ìgbèngbé-olí-Yèèsù ña

2 Náàtsètsè#é, ñ wà bèrè ní e wúùre fú ḶḶáyé, tsí ñ kíí, tsí ñ nyèé, tsí ñ tsikálè fúu gbo. È náa wúùre bèè fú ònyà kpó. ² È náa wúùre fú ólú ña gbo òṅṅu ònyà kpó yèé wà kpètse fúne#é gbo, tsí àa kó nyáa gbé ñtútúùrò náyé#é, tsí ìgbèngbé-wa gbo kó dzɔdzú-ḶḶáyé, tsí kó dzɔdzú-ònyà gbo. ³ Bí àa wà wúùre bèè#é, náa sà nódzú-ḶḶáyé Agbanèlà, tsí náa dzɔdzú-è gbo.

⁴ Ó wà wo kó gba ònyà kpó là, tsí ká ma òtítɔ gbo kpó.

⁵ ḶḶáyé ìkàntso gé ní wà#á, ìkà kò wà ró. Tsí ònyà ìkàntso gbo gé ní wà, tsí ɔ́oro náàṅírí-ḶḶáyé òṅṅu ònyà ña, tsí wà mú ìkálè-ònyà ña ɔwɔ-ḶḶáyé#é. ḶḶáyé#á, Yèèsù Kírísítò ní. ⁶ Òṅṅu ní mú ara-è sààbi si nárū-ònyà kpó#é. Náàsòkò yèé dzi ñh̀ḶḶ-è tútútú#é, ní ó tse#é, tsí kó nyà ɔ́ire ní ḶḶáyé wà wo kó gba ònyà kpó là.

⁷ Àtóoríi bèè ní ḶḶáyé tsà mí ní n dzé adzítse-Yèèsù†, tsí ó bè mí ní n wà dzíkò ɔ́íq̄ wérí fú ene yèé kò dzé ɔma-ìyúq̄ ña#á. Tsí n wà tsèkò fú ña, tsí ká ma òtítɔ ti nára-ká né àkaralé si ñh̀ta-Yèèsù gbo. Òtítɔ ní ñ wà fɔ#é, ñ kò wà tsòdòbò.

⁸ Ñbèé, ñh̀ḶḶ-ìkàlìsòkà ñbí ɔwɔkèè ña wà#á, ñ wà wò ní ká wà wúùre, tsí wà ké ɔwɔ lɔ ñh̀gbèrì, tsí isèrè-ña gbo kó má si. Ká máa wà wúùre òṅṅu inó bíbí, tsí ká máa mú àfàdzà gbo si ñh̀è.

⁹ Ñ wà wò gbo ró ní ɔwɔkèè ña ká wà wo iné yèé dzo ní ká wò#é. Ká wà tsèsèrè rere tána, tsí ká máa wà wo iné yèé náko gú odzú fú ònyà ña#á. Ó ɔ́i, èlè ɔ́íq̄-ña kó máa dzé irɔ́ tsítse ñh̀ròrò òṅṅu iné-siká ña síso má nára-ìkèkè síso òṅṅu àwù gbígbowò ña gbo wíwò. ¹⁰ Kà kàa bèè, èlè ɔ́íq̄-ña kó dzé ore tsítse fúne. Òṅṅu ní q̄é bá ɔwɔkèè yèé ña fɔ ní àña wà sá fú ḶḶáyé#é.

¹¹ Ó wà ní ɔwɔkèè ña ká wà dzokó túrúú tána wà gba èkò yèé à wà tse fú ña#á, tsí ká wà rētígbè-akòne rere. ¹² Ñ kò fú ɔwɔkèè nòṅṅa ní kó dzé akòne négbé-Kírísítò nàmí kó gu itá-ɔwɔkèè. Kà kàa bèè, náko dzokó túrúú si ní.

¹³ Ñ wà wí bèè, iné yèé tse#é, Áqàmì† ní ḶḶáyé tsètsè tse#é, tsí ó tse Àyèwà, tsí ñ tēé. ¹⁴ Tsí èkéèdzi-è gbo#é, kò tsí Áqàmì ní Ètsù† rú#é. Àyèwà ɔwɔkèè#é ní ó rú, tsí ó dzàbi-ḶḶáyé#é. Ñnè ní ñ wà tsèkò nyèṅè ña fú ɔwɔkèè ña#á. ¹⁵ Tsí kíbí ó dzé gíq̄ ní Àyèwà dzàbi-ḶḶáyé bèè#é, ḶḶáyé náko nyáa gba ɔwɔkèè là. ɔwɔkèè náko nyáa bí-ma, tsí bí ó né àmúq̄ fú ònyà ña, tsí gba Yèèsù gbo gbó, tsí ìgbèngbé-è nyà ɔ́ire ní ó dzé ti ḶḶáyé, ḶḶáyé náko gbàá là.

Kpólù wà fɔ afɔ-ìlò-onùgbó-egbé-Kírísítò ña òṅṅu àtsítse-egbé-Kírísítò ña

3 Afɔ yèé ñ bòkò fɔ fèe#é, àkaralé wà ñh̀è. Bí ònyà-kà wà wò ní òṅṅu kó dzé onùgbó-egbé-Kírísítò#é, it-sé-ire ní ó wà wo kó tse#é.

† È káa ká Ìwé 1 Kòrìnti ña 3:14 òṅṅu afɔ yèé à ñ nya òkpi-è ñh̀sàlè-odzú-ìwé#é.

² Kíbí ó dzé itsé-ire ní ó dzé#é, ó wà ní onùgbó-egbé-Kírísítò#é, ònyà-kà kpókpó kó máa nyáa dzinya-ìlò-è. Kó né aya ìkàntso gbo, tsí aya#á kó tóo. Kó wà mú ara-è gbo rere, tsí kó wà tse iné-ònyà gbo. Ñh̀é ìkàlìsòkà kpó#é, ó wà ní kó wà gbè ara-è gbo rere. Tsí kó wà gba àledzò gbo rere, tsí kó nyáa tsèkò fúne gbo. ³ Kó máa dzé àmòtíṅṅ gbo. Kó máa dzé ene yèé náa tse àh̀rámáq̄#é gbo. Kà kàa bèè, kó dzé ònyà tútú-kà fú ara-è gé, tsí odzú-è gbo kó máa gú si ñh̀ta-owó.

⁴ Kó wà gbè kpàtá tònṅu ká-è rere. Tsí ɔma-è ña ká wà gbòṛṛà fúu, tsí ká máa wà tse iné kòdzòkòdzò. ⁵ Ó ɔ́i, ene yèé kò nyáa wà gbè kpàtá tònṅu ká-è#é, kàkò nyáa gbè egbé-ḶḶáyé gbo.

⁶ Ó bèrè gbo ró ní onùgbó-egbé-Kírísítò#é kó máa dzé ene yèé gba Yèèsù Kírísítò gbó, tsí kò dzé wóna#á. Bí ó dzé ene yèé gba Yèèsù Kírísítò gbó titɔ#é, náko wà ké ara-è, tsí ḶḶáyé náko kpèdzɔ múu kíbí Ètsù† gbo tse, tsí ó kpèdzɔ múu#é. ⁷ Ó wà ní ene yèé kò wà négbé-Kírísítò ña gbo#é, àña gbo, ká rí ní ìlò-è ɔ́irí, tsí ká wà né àrísá fúu. Ó ɔ́i, bí ìlò-è kò wà bèè#é, ònyà ña náko fɔ afɔ-ìbàq̄ nára-è, tsí Ètsù náko ɔ́ fétsa múu.

⁸ Àtsítse-egbé-Kírísítò ña gbo ká máa wà tse iné kòdzòkòdzò. Afɔ gbo kó gāgā nárū fú ña. Ká máa wà mɔtí gbègbé. Tsí owó ríri gbo kó máa dzé awù-ña, tsí ká wà ɔ́i ònyà ña sí. ⁹ Èkò-òtítɔ#é wà, tsí ḶḶáyé tsí atso nódzú-è fú wa kíbí àa gba Yèèsù gbó#é. Ñbèé, ó wà ní àtsítse-egbé-Kírísítò ña#á ká ban-è rere, tsí sídzò sídzò-kà kó máa wà néèq̄-ña. ¹⁰ Ká tse àq̄wò fú ña tána, tsí bí à kò rí ìbàq̄-kà fɔ nára-ña ná, à náko nyáa dzé àtsítse-egbé-Kírísítò ña ñh̀kèé.

¹¹ ɔwɔkèè yèé ña dzé àtsítse-egbé-Kírísítò#é, àña gbo ká máa wà tse iné kòdzòkòdzò. Ká máa dzé ònyà-abàdzéne ña gbo. Ká dzé ɔwɔkèè yèé náa nyáa bané ara-ña rere#é. Tsí ònyà ña ká né àkaralé si ñh̀ta-ña ñh̀é ìkàlìsòkà kpó.

¹² Àtsítse-egbé-Kírísítò ña#á, ká né aya ìkàntso, tsí aya-kúnukú kó tóo. Tsí ká dzé ene yèé ña náa gbè ɔma-ña ña òṅṅu kpàtá-ña ña rere#é. ¹³ Ó ɔ́i, àtsítse-egbé-Kírísítò ña yèé wà tsítse-ña rere#é, à náa ɔ́i ònyà yèé ña à wà bu ìq̄ si fú#é. Tsí bí à wà wínyè ti nára-Yèèsù Kírísítò òṅṅu kíbí ó wà ní ká gbàá gbó gbà#á, à náa wíi òṅṅu èq̄ kíkà, tsí àkaralé gbo náa wà ñh̀è.

¹⁴ Ñ wà tse ìwé yèé fèe, tsí ñ módzú si ní èmi ká-èmi gíq̄ màa wáa ríe nára-ɔdzò. ¹⁵ Ó ɔ́i, bí ñ kò nyáa wá kóyá, ìwé yèé náko mɔwɔ gbè fèe, tsí nàa ma bí ó wà ní ká gbè gbà náàṅírí-ɔma-ḶḶáyé ña#á. Àña ní dzé egbé-ḶḶáyé Oláàyè#é, tsí dzé ìtèlè yèé gba òtítɔ ti nára-Yèèsù#é ɔ́oro si#é.

¹⁶ Ìq̄èndè#é, èkò ti nára-Yèèsù#é, ḶḶáyé nyáa ɔ́ire fú wa, tsí ó dzé iné lákú kpàtá-kà ni. Òṅṅu ní wà dzé ní fee, Yèèsù, ó wà ñh̀talé bí, tsí à rí ní ònyà ni. Mímí-ḶḶáyé† nyáa ɔ́ire ní ó dzé ònyà-atsòtítɔ. Adzítse-òrɔ ña gbo rí iyì-è. À dzíkò-è wérí ìlú ña kpó, tsí ònyà ña gbo gbàá gbó náyé gbangba#á. Tsí ḶḶáyé kée lɔ nòrɔ, tsí iyì-ḶḶáyé wà ñh̀ta-è si.

Kpólù wà wí fú Tìmòté ní kó múgírí tsitsé,
tsí kó dzɔdzú-Ḑqáyé

4 Níbèé, Mímí-Ḑqáyét wí gāgā ní: Nódzú-ikāānyi
na#a, ònyà kàṅa náko kɔ àkaralé yèè à né si òntá-
Yèèsù#é dzɔ́, tsí káà tē nàānyi-edzòt na. Edzò na#a
nákó rú na, tsí tsèk-òqòbò na fú na. ² À náko wà
wínyè fú na gbà òntá-ònyà na. À náko dzé ònyà-at-
sendzɔdzú na, tsí wà tsòqòbò gbo. Ó wà kíbí Ètsùt mú
ɔgá gbígboná bu lolo si ònséré-na si bé ni. ³ À náa kò fú
ònyà na ní ká máa náya nàmi ká máa nókɔ. Tsí à náa dā
èwò gbo fú na ní ká máa dze dzídze-ìrɔ kàṅa òṅu erā-ìrɔ
kàṅa. Tsí dzídze nyèṅè na#a, Ḑqáyé ní si dā na#a. Tsí
olí-Yèèsù na, àṅa yèè ma òtít#é, à náko nyáa gbàà, tsí
wúure fú Ḑqáyé, tsí dǔkpé fúu, tsí dzeé.

⁴ Ó dī, injé òkálòkà kpó yèè Ḑqáyé dā#a dzé injé-ire, tsí
òkà kpókpó kò né ká n taánù. Ó wà ní ká gbàà, tsí
dǔkpé fú Ḑqáyé fúu ni. ⁵ Dzídze òkálòkà sã ní ká dze,
injé yèè tse#é, ire wúwú òṅu afi yèè Ḑqáyé fi si#é náa
sɔ́ dī injé-ire nódzú-Ḑqáyé.

⁶ Bì ò tsèkó yèè na nyí kpó fú inàbí-wa na, nàa dzé àt-
sitsé-ire ti Yèèsù Kírísító. Bì ò wà tse bée, nàa wà tã afi-
Yèèsù wò rere, tsí nàa wà tã in-èk-òtít#é gbo wò,
èkó yèè ò ti gbà#a. Bì ò tse bée#é, nàa wà donùgbó
òntè làkòd.

⁷ Ó dī, máa wà rētígbè-èrɔ-òqòbò na, èrɔ yèè onùgbó
na náa wà kpa#a. À kò dē bá òtít-Ḑqáyé. Múgírí, tsí o
wà tse injé yèè náa dzɔdzú-Ḑqáyé#é. ⁸ Bì ò múgírí tsitsé,
tsí ara-èè là#é, èrè oqé tsígíqí wà òntè. Ó dī, bí ò múgírí,
tsí dzɔdzú-Ḑqáyé#é, èrè yèè kò né títá#a ní wà òntè#é.
Èrè#é ní dzé ní nàa rí àyè òntalè bí, tsí rí àyè-àritá gbo.
⁹ Afí yèè ò wà fi fée#é, àkaralé wà òntè, tsí ó dzo ní ònyà
kpó kó gbàà gbó. ¹⁰ Àtsùgbé-afí#é ní àa dīgírí si kùkù,
tsí wà tsitsé#é. Injé yèè tse#é, àa módzú-wa si nòṅnà si
fú Ḑqáyé Olààyè. Òṅu ní dzé Agbanèlā fú ònyà kpó#é,
tsí ene yèè na gbàà gbó#é, náko gbà òntè là.

¹¹ Injé yèè wà ní o wí fú na ní ká tse, tsí o wà tsèkó-è
gbo fú na#a òntè.

¹² Máa dzé gíqí, tsí ònyà-kà kpókpó kó múe kpe kí na
òntè n ti yèè ò kò dzé onùgbó#é. Kà kàa bée, nà dzé
ònyà-ká rí tse fú olí-Yèèsù na òntè-arū-èè òṅu òntè-
bèngbé-èè. Nà né àmúqš fúne, tsí nà né àkaralé gbo si
òntè-Yèèsù, tsí injé tsítse-èè na kpó kó dzé injé mímá. Tsí
o dzé ònyà-ká rí tse fú na. ¹³ Táná n wá#a, nà dīgírí, tsí
wà ká afi-Ḑqáyé fú ònyà na, tsí nà tsèkó fú na, tsí nà
dāamí le ná gbo ní ká gbàà gbó.

¹⁴ Dzɔ́ dzɔ́#é, agbáfí-Ḑqáyé fí#-kà wínyè, tsí onùg-
bó-egbé-Kírísító na mówó lé òntè-èè, tsí Ḑqáyé fée
òkpá-òfé-kà. Ikpá#a, nà múu, tsí n tsitsé. †

¹⁵ Injé yèè ò fi fée na#a, nà mú na tsitsé. Tsí nà mú
isère-èè òṅu àmí-èè kpó, tsí n si òntè, tsí ònyà kpó kó rí
ní ò wà lo òwádzú. ¹⁶ Nà tódzú-ìlò-èè òṅu èkó yèè ò wà
tse fú ònyà na#a rere. Nà gbódzú si ró, tsí wà tse injé
na#a kpó. Tsí Ḑqáyé náko gbàè là, tsí náko gba ene yèè
wà rētígbè-èè na#a gbo là.

Kpólù wà fí kíbí Tìmòté náko gbé bá ònyà na òntè-òntè
négbé-Kírísító#é gbà#a

5 Fee, bí arúkà-kà tse injé-kà, tsí kò sã, máa mú onù
lile wínyè fúu. Nà wínyè fúu kíbí boba-èè bé. Tsí
nà rí ɔmòtsú na gbo kíbí ɔmà-èè ɔnòkèè na bé.
² ɔnòkèè yèè donùgbó na#a gbo, nà wà tse fú àṅa gbo
kíbí à dzé in-èè na bé. Tsí èkíqā na gbo#é, nà rí àṅa
gbo kíbí ɔmà-èè ɔnòkèè na bé. Ó dī, máa wà né isère
gbígbèérí gíqí nára-na.

³ Okpó yèè na wà, tsí à kò né ònyà-kà kpókpó#é, nà
mówó gbé fú na, tsí o né àrísá fú na. ⁴ Ó dī, bí okpó-kà
wà, tsí ó né ɔma nàmi ɔmalóma#a, ó wà ní ene nyèṅè
kó bané-è. Ó wà ní ká ma kíbí à náko wà tse injé yèè wo
odzú-na#a fú aro-na na táná, tsí injé yèè boba-na na
òṅu gbágbó-na na tse fú na wáa lo#é, ká sã fú na. Bì à
wà tse bée#é, náa dzɔdzú-Ḑqáyé héṅú.

⁵ Bì okpó-kà wà, tsí kò né ònyà-kà kpókpó, tsí kó
mówó gbé fúu, náa módzú si nòṅnà si fú Ḑqáyé gé ni.
Tsí òsã-kà, òru-kà#a, náa wà wúure fúu, tsí wà bèrèé ni
kó mówó gbé fú òṅu. ⁶ Tsí bí okpó-kà wà, tsí ó ké ara-è
si náyè dzídze gé#é, okpó nyèṅè òṅu ti kú si nòro si
ni. ⁷ Injé nyèṅè na#a, ó wà ní o fí fú okpó na, tsí ònyà-
kà kpókpó kó máa nyáa dzinya igbèngbé-na. ⁸ Bì okpó-
kà wà náro-ònyà-kà, tsí ene nyèṅè kò wà bané-è rere#é,
tsí yèè ɔ#é, bí ó dzé ní okpó#é dzé ònyà-aro tòṅu
ká-è#é, ene nyèṅè kó mà ní òṅu kɔ Yèèsù òntè. Tsí kó
yèè gbo ní asēṅe gíqí wà tse ore lare òṅu.

⁹ Ó dī, bí à bókó kɔ èk-òkpó na nékpa nékpa si òntè,
okpó yèè ɔqš-è lare ɔgɔta#a ní ó wà ní ká kɔ#é. Tsí kó
dzé ene yèè nókò òkántso wòrì gbo gé#é. ¹⁰ Tsí ònyà na
gbo kó màa ní náa tse ore fúne. Tsí kó dzé ene yèè sē
ɔma rere gbo wáa lo#é, tsí náa gba àledzò gbo rere, tsí
náa tsitsé-arú fú ene yèè na dzé ti Ḑqáyé#é gbo. Ene
nyèṅè kó dzé ene yèè bé bí ònyà-kà wà òntè si, ni náa
mówó gbé fúu#é. Tsí náa wà tse ore òkálòkà kpó.

¹¹ Ó dī, bí okpó kàṅa wà, tsí à wà néekíqā si ró#é,
máa kɔ èk-na si òntè#é, injé yèè tse#é, bí awú tãna
ká-na kpádzú fú na lare, tsí à kò wà nówó nówó si fú
Kírísító ró#é, à náa wò ní àṅa kó sē nókɔ. ¹² Tsí ònyà na
náa kpédzò mú na ní òkántso tsítse yèè wà nàāñírí-àṅa
Kírísító méèdzi dzɔ́ dzɔ́#é, à kɔ́ dzɔ́, tsí wà tse
òmirè. ¹³ Èkéèdzì-è ró#é, à náa dī ɔgē, tsí à náa wà lo
òkpátá-ònyà na wérì gé ni. Tsí yèè lare gíqí#é ní dzé ní,
afi yèè kò nòokpi na#a ní à náa wà fi#é, tsí à náa wà
tarū bò náfi-olí-afi na gé ni. Tsí injé yèè kò dzo ní ká fi
na gbo#é ní à náa wà fi#é.

¹⁴ Àtsùgbée bée#é, èmi ò wò ní bí okpó-kà wà
néekíqā si ró#é, kó sē nókɔ, tsí kó bima, tsí kó wà bané
kpátá-è rere. Níbèé, òtè-wa-kà kpókpó kàkó nyáa rí òntè,
tsí kó bú wa. ¹⁵ Ìdèndè#é, okpó kàṅa ti kɔ òntè sí#é
dzɔ́, tsí wà tē nàānyi-Ètsùt. ¹⁶ Ó dī, bí olí-Yèèsù ɔnòkèè-
kà wà, tsí okpó-kà wà náro-è#é, ó wà ní kó wà bané
okpó#é rere, tsí kó máa dzé arú fú egbé-Kírísító#é.
Níbèé, egbé-Kírísító#é náko nyáa mówó gbé fú okpó yèè
na wà, tsí à kò né ònyà-kà kpókpó, tsí kó bané-na#a.

¹⁷ Tsí onùgbó-egbé-Kírísító na òṅu#é, bí ònyà kàṅa wà
nàāñírí-na, tsí à wà gbé egbé#é rere, tsí yèè kpádzú

† Dzɔ́ dzɔ́#é, bí à mówó lé òntè-ònyà-kà, tsí wúure fúu#é, ó wà
nyà qíre ní Ḑqáyé tsã ene nyèṅè ní kó tsitsé-kà fú òṅu òntè.

lárè#é, bí à wà fɔ afɔ-Ḑqáyé fú ònyà ña, tsí wà tsékò fú ña gbo#é, o dzɔ ní ɔma-egbé#é ña ká wà né àrísá fú ña, tsí ká fú ña ñjé yèè à nákó wà dze#é gbo. ¹⁸ Ñnè ní à kɔ si ññwé-Ḑqáyé† ní: “Bí lalá wà tsitsé fée, máa mú okù dji arũ-è#é.” † Tsí à kɔ si ró ní: “Bí ònyà-kǎ tsitsé fée, kó gba owó-è.” ††

¹⁹ Bí ònyà-kǎ wáa sérí onùgbó-egbé-kǎ fée, máa gbà si ñhntá-è gbòkǎ. Nà dzɔ, tsí ònyà méèdzi méeta ká nyà si nódzú fúu tǎná. ²⁰ Tsí bí ó dzé ní onùgbó-egbé#é dzàbi idèhndè#é, nà gbèè lɔ náawùdzɔ nódzú-egbé#é kpó, tsí nà wí ñjé yèè ó tse#é fú ña, tsí ene yèè bɔ ña#á gbo ká rí si.

²¹ Nódzú-Ḑqáyé òñu nódzú-Yèésù Kírísítò má nára-adzítse-òrɔ† ña gbo, ñ wà wí fée, tsí wà le onù si ñnè ní o tse si ñhntá-èkò ña#á kpó. Máa wà gbè fú ònyà-kǎ kpókpó. Nà wà tse ñjé ña#á kpó díqé díqé.

²² Tǎná o mǔwǔ lé ñhntá-ònyà-kǎ, tsí kó tsitsé-Ḑqáyé#é, nà tsèsère rere. Máa tara. Tsí bí ònyà-kǎ wà dzàbi, máa dzé, tsí kó fǎé si ñnè. Nà dzé ònyà mí má si gé.

²³ Máa wà mɔ omi sǔñjù ró. Kíbí ó dzé ní inǔ náa dǔkpɔ fée, tsí nà tsàkòrɔ kpeékpeé gbo#é, nà wà mǔtí odé odé.

²⁴ Adzàbi kǎña, tǎná ká tó ñjé-àkpèdzú#é, àbi#é náa ti tsúwádzú fú ña, tsí ònyà kpó náa ríi. Ó dji, àbi ti ònyà ikùbò ña#á, náanyiwà ní à náa wáa ríi#é. ²⁵ Bèè ké ní ore yèè ònyà náa tse fúne gbo#é, ònyà kpó náa ríi#é. Bí ore tsítse-kǎ wà ñhndúkù gidì si bàayi#é, iwèrè-kǎ nákó wáa wá, tsí ònyà kpó nákó ríi gé ni.

6 Bí olí-Yèésù-kǎ wà, tsí ó tó dzé arú si ró, ó wà ní kó wà né àrísá fú olówó-è ñjé òkǎlǔkǎ kpó. Bí kò wà né àrísá fú olówó-è#é, ònyà ña nákó wà gbèèrí ékɔ-Ḑqáyé, tsí wà gbèèrí ékò yèè àa wà tse fúne gbo#é. ² Tsí bí arú-kǎ wà, tsí olówó-è dzé olí-Yèésù, kó máa rí ní ña dzé ñàbí ñYèésù gbígbàgbó gé, tsí kó wà módzú díi. Kǎ kàa bée, ó wà ní kó wà tsitsé fúu rere lárè, ñjé yèè tse#é, ene yèè ó wà tsitsé fú#é, olí-Yèésù ni, tsí òñu ká-è né àmúqǔ fúu.

Kpólù wà wínyè-èrè-òtít

Ñjé yèè wà ní o tsékò-è fú ña, tsí dǎámí le ñá ní ká tse#é, òñu ní dzé ní: ³ Bí ònyà-kǎ wà, tsí wà tsékò-òmirè fú ònyà ña, tsí kò dzé ní òñu kó kó ña náfɔ-ire ti Yèésù Kírísítò ɔlá-wa#á, tsí kò dzé gbo ní òñu kó kó ña kíbí ká gbé gbà, tsí ká dzɔdzú-Ḑqáyé#é, ⁴ bí ònyà-kǎ wà tse bée#é, náa wà ké ara-è gbegbé, tsí ká ma ñjé-kǎ kpókpó gbo ró. Ene nyèhndè ti dji àkòrɔ si ñhnsère. Náa wò ní òñu kó wà ráàrà gé, tsí wà tǎ afɔ ña wò, tsí wà tse àràdzìnyà gbo. Ìgbèngbé-ene nyèhndè ña#á náa fa owú dzídze òñu àfàdzà wà náàñjírí-ɔma-egbé-Kírísítò ña. À náa wà fíɔ kífí nára-ara-ña. Tsí à náa módzú si ñhntá-enikèèdzì-ña ña ní ña ní tse ñjé yèè kò sǎ#á. ⁵ Tsí kíbí ó dzé ní ñsère-ña kú kpó, tsí à kò ma òtít ró#é, à náa wà dzìnyà làkòò náàrimáa mí gé ni. Tsí à náa dèdzú Ḑqáyé sísè dzé ñjé-èrè wíwò-kǎ, tsí ña kó ñ dji olówó ni.

⁶ Idèhndè#é, bí ó dzé olí-Yèésù, tsí ñjé yèè wà nówó-èe ti tóe, tsí dǔ fée gbo#é, èrè làkú-kǎ wà ñnè fée. ⁷ Áa wá náyé#é nówó nákpo, tsí àa nákó sè lɔ gbo nówó nákpo ké. ⁸ Ñbèè, bí dzídze òñu àwù ña wà nówó-wa#á, kó tó wa, tsí kó dǔ fú wa gbo.

⁹ Ene yèè ña náa wò ní ña kó dji olówó#é, Ètsùt náa sɔ fétsa fú ña, tsí à náa dzi ñnè. Gbà ñhntá-awù-ñjé kpíkpò ní ó dǎ ña wò, tsí à kǎ tsèsère tǎná, tsí à náa tɛ náanyi-ñjé bíbàdzé ña#á. Tsí awù#é náa fà ña kǎa dzi nèérá, tsí à náa tsèrá kpó bítúbútú. ¹⁰ Idèhndè#é, odzú gúgú si ñhntá-owó ní dzé ogùgù-ñjé-ìbàdí òkǎlǔkǎ#á. Odzú-ònyà kǎña gù si ñhntá-owó, tsí à kò ònà sísè#é dzɔ, tsí à kò gba Yèésù gbó ró. Tsí ñréré-ña dji agúgú, tsí wà gú onù-èdǔ-ña.

Timòtè kó tse si ñhntá-èkò-Kpólù ña kpó

¹¹ Ó dji iwɔ òñu, ó dzé ti Ḑqáyé. Ñbèè, nà sá fú ñjé nyèhndè ña kpó. Nà múgírí, tsí o tse òtít, tsí o wà tse ñjé yèè náa dzɔdzú-Ḑqáyé#é. Nà múgírí, tsí o né àkaralé si ñhntá-Yèésù, tsí o né àmúqǔ fúne, tsí o gbódzú ñjé òkǎlǔkǎ, tsí o dzé ònyà tútù-kǎ fú ara-èe gbo gé. ¹² Kíbí ɔmòtsɔ ña náa dǔgírí si kùkù, tsí wà dǔgbǎ-ara-ña, tsí ká làdzɔ fú ara-ña#á, iwɔ gbo nà dǔgírí bée, tsí o gba Yèésù gbó, tsí o rí àyè-àritá. Àyè-àritá#á, Ḑqáyé tsǎé ní kó tǔwó-èe ni. Ñnè ní ó ñde dǔoro nódzú-ònyà kpó, tsí wí òtít ti nára-Yèésù#é.

¹³ Ḑqáyé, òñu ní náa fú ñjé òkǎlǔkǎ kpó náayè#é, tsí Yèésù Kírísítò gbo, òñu ní dǔoro nódzú-Kpòtíyù Kpílátòt, tsí wí òtít#é. Nódzú-Ḑqáyé òñu Yèésù#é, ñ wà wí fée ní ¹⁴ afɔ yèè ñ fí fée ña kpó#é, o tse si ñhntá-ña. Nà wà tse si ñhntá-ña làkòò náàrimáa gbèèrí ilò-èe, tsí ònyà-kǎ kpókpó kó máa nyáa dzìnyàé. Nà wà rè bée títi fú àsòkò yèè Yèésù Kírísítò ɔlá-wa nákó wá nódzú-ònyà kpó#é. ¹⁵ Náàsòkò yèè nákó dzi ñhndì-è tútútú#é, ní Ḑqáyé nákó wí, tsí Yèésù nákó wá#á. Ḑqáyé òñu ñíikǎntso ní dzé Olíkpa, tsí dzé olí-kùsèè òkǎlǔkǎ, tsí dzé olú yèè kpeéwo fú olú ña gbo kpó#é. ¹⁶ Òñu ñíikǎntso ní ká kú láyé#é. Ó wà ñmímá si. Mímá#á, ònyà-kǎ kpókpó kàkò nyáa sómá-è. Òñu ní ònyà-kǎ kpókpó kò rí wòrì, tsí ònyà-kǎ kpókpó gidì gbo kàkò nyáa rí#é. Ñ wà wúure ní ònyà kpó kó sèè. Ikpá-oyè dzídze kó dzé tée títi lɔ náàritá. Ètse.

¹⁷ Bàáyí#é, ene yèè ña dzé olówó, tsí wà náyé#é si bí#é, nà fí fú ña ní ká máa wà rí ara-ña, tsí wà mí kǎ owó rírí-ña. Àkaralé kò wà ñnè. Ó dji, ká wà mí kǎ Ḑqáyé. Òñu ní náa fú wa ñjé kpó, tsí náa tsò wá kù si búrǎa, àtsùgbée àa kó wà ñ táyè#é. ¹⁸ Tsí nà wí fú ña ró ní ká wà tse ore fúne. Tsí kíbí à rí owó tó#é, ore tsítse gbo kó kpò fú ña bée. Ká wà fúne ñjé òñu èdǔ tútù, tsí ká dzé, tsí wà kpé ñjé bá ene-àtìbò ña gbo. ¹⁹ Bí à wà tse bée#é, ó wà kíbí à wà tsùkólóbo si fú ànyiwa-òla bé ni. Tsí à nákó rí àyè yèè dzé àyè-òtít#é.

²⁰ Timòtè-mi, afɔ yèè à ñ bɔwó-èe#é, nà tsákíi bané rere. Ònyà kǎña wà, tsí à náa wà wínyè-ayé yèè, tsí afɔ ña#á náa dzé afɔ-akpotu gé ni. Nà yéfé fú ene nyèhndè ña. Ònyà kǎña gbo wà, tsí à náa wà rí ara-ña ní ña ma ñjé ti nára-Ḑqáyé, tǎná kò si dzé bée. Nà yéfé fú ña

† Ìwé-Àkóro 25:4 (Deutéronome 25:4), Ìwé 1 Kòrìnti ña 9:9

†† Ìwé-Mátèwò 10:10, Ìwé-Lúkà 10:7

gbo. ²¹ Ìnyà kàṅa tẹ náànyì-ìṅé mímà nyèṅè#é, tsí à kò Ìdáyé kó tse ore-òfé fú ṅé.
òná sísí#é dzò, tsí à kò wà tẹ náànyì-Yèésù ró.

2 Tìmòté

Ìwé-èkéèdzi fú Tìmòté nyínyà díre

Ñnhwèrè yèé Kpólù wà néesèjà si híRómà#á ní ó kò iwé yèé bé fú Tìmòté#é. Ó rí ní iwèrè-ikú-òñu ti sómá. Tsí kíbí ó rí ní ìjé ña#á kò wà lɔ rere négbé-Kírísítò ñhílú-Èfési#é, ó sè wà tse iwé yèé bé fú Tìmòté. Ó wà dǎámí leé ní kó wà kǎ afɔ-Ḷdáyé, tsí kó wà tsèkó fúne gbo dzi ñhì-è, tsí ene yèé ña wà tse àràdzinyà yèé kò né ìdí ña, tsí à wà nyí sè náanyi-òtító#é, kó wà bá ña fɔ. Ó wà dǎámí leé gbo ní bí ó wà náàdǎwò òñu ñhíréé ña si, kó tse tsí àkaralé kó wà ñhítá-è.

Èkéèdzi-è#é, náàñírí-àña yèé náa dzó tsitsé#é, ònya kǎña kòó dzó, tsí ònya kǎña òñu mówó gbè fúu. Ó dǎ, kíbí Tìmòté ní dzé àrínódzú-è lárè#é, ó wà wò ní òñu kó ríi tǎná òñu kó kú. Nnó-iwé#é, ó wà wíinyè kíbí boba náa wà wí afɔ-ìtǎntá-è fú cma-è tǎná kó kú#é bé. Nnè ní kíbí ó wà ní Tìmòté kó tsitsé gbà, tsí òñu gbo kó rí àyè-àritǎ#á, ó tse isàwé kpíkɔ, tsí ñ díreé fúu. Ó mú igbèngbé tònju ká-è díre fú Tìmòté ní kó rí òñu tse. Kíbí Ḷdáyé mówó gbè fúu ñhítalé bí tó#é, ó né àkaralé ní náko nya òñu nówó-ìbàdí òkǎlòkǎ, tsí náko ké òñu lɔ nǔwò ñbí ó wà dzoyè#é.

1 Èmi, Kpólù adzítse-Yèèsùt Kírísítò ní wà tse iwé yèé bé fú iwò Tìmòté#é. Ó dzódzú-Ḷdáyé, tsí ó tsǎ mí ní n dzíkò fú ònya ña, tsí n wí fú ña ní ó talé-kǎ si fú ña. Ó ní bí Yèèsùt Kírísítò tse òkǎntso bá wa si, òñu náko fú wa náàyè-àritǎ. ² Cma-mi Tìmòté, àrínódzú-mi, iwò ní ñ wà kí#é. Ḷdáyé Boba-wa òñu Yèèsù Kírísítò Ḷlá-wa méèdzi ká rí ànyínó fée, tsí ká tse ore-òfé gbo fée, tsí fée ñtútùùrò gbo.

Kpólù wà dǎkpé fú Ḷdáyé, tsí wà dǎámí le Tìmòté

³ Ñ wà kí Ḷdáyé, ene yèé ñ wà sè, tsí sídzó sídzó kà wà néèdǎ-mi kíbí gbágbòhgbàgbò-mi ña gbo sèè wáa lɔ#é. Ñ wà dǎkpé fúu kíbí òsǎ-kǎ, òru-kǎ, mà tédzúe, tsí mà wúure fée#é. ⁴ Mà tédzú inyókú-èe, tsí àmi-èe gbo náa wà kpa mí. Mà wò ní ñ má ríe, tsí ayè kó té mi. ⁵ Tsí ñ kà gbàgbé kíbí ò né àkaralé si ñhítá-Yèèsù gbo inó tǎá, ànyi tǎá#á. Àkaralé-ìrò nyèyè#é, ó gbé ñnó-mà-má-èe Lówísi òñu ñà-èe Yùníkí gbo wáa lɔ. Nnèè, ñ mà ní ó wà ñnó-tèe gbo si.

⁶ Àtsùgbée béè ní ñ wà tédzú-èe ní ikpá-òfé yèé Ḷdáyé fée#é, nà fée kíbí iná bé, tsí kó máa kú nára fée. Nódzú yèé ñ mówó lé ñhítá-èe ní o tsitsé-Ḷdáyé#é, nódzú#é ní Ḷdáyé fée ñkpá#á. ⁷ Ó dǎ, Ḷdáyé tse tsí Mímí-è tì wò ñhítá-wa, tsí Mímí-Ḷdáyé#é ká mú odzo tse wa. Kà kàa béè, náa wà fú wa ñkpá òñu àmúdǎ, tsí náa tse tsí àa náa wà mú ara-wa gbo ni.

⁸ Nnèè, bí ò wà nya àyídzá ti nára-Ḷlá-wa#á, kó máa wà tsanó fée. Kó máa tsanó gíqì gbo fée ní ñ wà néèjà si, àtsùgbée kíbí ñ gba Yèèsù gbó#é. Kà kàa béè, nà dzé, tsí o gba ìréré ìmarū yèé dzé tèe#é, tsí ikò díqǎ-Yèèsù kó lɔ ñwádzú. Ikpá-Ḷdáyé náko tse tsí nàa nyáa gbódzú ñnè. ⁹ Ḷdáyé ní gbà wá là#á, tsí ó kpè wá ní ká dzé tèè. Kò tsi àtsùgbée ìjé yèé àa tse ña#á ní tse tsí ó kpè wá#á. Àtsùgbée kíbí ó tse ètò-è si ní òñu kó tse ore-òfé fú wa gbà ñhítá-Yèèsù Kírísítò#é ni. Tǎná kó dǎ ayé#é, ó ti tse ètò-è#é si béè. ¹⁰ Bàáyí#é, kíbí Yèèsù

Kírísítò Ḷlá-wa wá ñhítalé#é, nódzú-ònya ña#á, ó mú ore-òfé#é díre fú wa. Yèèsù Kírísítò#é, ó wá, tsí wáa gba ikpá nówó-ikú. Tsí gbà ñhítá-ikò díqǎ yèé ó dzé fú wa#á, ó tsí odzú fú wa ní àa náko rí àyè, tsí àyè#é kàkò ra láyè.

¹¹ Àtóoríi n dzíkò#é ní Ḷdáyé tsǎ mí ní n dzé adzítse-Yèèsù, tsí n wà dzíkò#é wéri fúne, tsí n wà tsèkó fúne gbo#é. ¹² Nnè ní ñ wà ñhíréé si#é. Tsí kò wà tsanó fú mí ní ñ wà néèjà si, ìjé yèé tse#é, ene yèé ñ mú àkaralé-mi si ñhítá-è si#é, ñ màá. Tsí ìjé yèé ó ké bɔwó-mi#é, ñ mà ní náko nyáa bané-è rere si títi fú dzó yèé náko wá#á.

¹³ Ò gba èkó-ire ñqǎ-mi. Ó dǎ, nà tsèkó#é fú ònya ña. Tsí ñnhwèrè yèé ò wà tsèkó#é fú ña#á, àkaralé òñu àmúdǎ kó wà fée kíbí Yèèsù Kírísítò tse òkǎntso báe#é. ¹⁴ Ìjé yèé Ḷdáyé ñbɔwó-èe si#é, nà bané-è rere. Mímí-Ḷdáyé#é wà ñhítá-wa si, tsí náko mówó gbè fée.

¹⁵ Bàáyí, ò ti mà ní olí-Yèèsù yèé ña wà ñlè-Àsíyà#á, àña kpó, à sá kò mí dzó nò. Fígélí òñu Hèrímògèni gbo wà náàñírí-ña. ¹⁶ Ó dǎ, Ḷdáyé kó tu kùsèè-è fú ònya-Ònèsifrí ña. Ìjé yèé tse#é, Ònèsifrí kà há ñqǎ-mi. Náa wáa dǎámí le mí. Kà tsanó fúu gíqì ní ñ wà néèjà si. ¹⁷ Kà kàa béè, kíbí ó wá ñhílú-Rómà#á, ó wò mí odzú kpíkpa títi ó rí mi. ¹⁸ Tsí iwò ká-èe, ò mà rere ní ó tsitsé, tsí mówó gbè fúne ñhílú-Èfési#é. Ó dǎ, kó gbore nówó-Ḷlá-wa nódzú yèé náko wá#á.

Kpólù wà dǎámí le Tìmòté ní kó gbódzú

2 Cma-mi, iwò òñu, nà dzé, tsí Ḷdáyé kó gbà ñhítá-ore-òfé yèé Yèèsù Kírísítò tse fú wa#á, tsí fée náámí. ² Èkó yèé ñ tse fée#é, ònya kpíkɔ nya àyídzá-è ní ó dzé èkó-ire. Nà kée, tsí ñ bɔwó-ene yèé àkaralé wà ñhítá-ña#á, ene yèé ña náko nyáa tsèkó#é fú ene-àtíbbò ña gbo#é.

³ Ó dǎ, sídzà-Yèèsù Kírísítò ní ò dzé#é. Tsí kíbí sídzà náa réré, tsí gbódzú ñnè#é, iwò gbo nà dzé, tsí o gba

iréré-ìmarū yèé dzé tɛɛ#é. ⁴ Sódzà-kǎ kpókpó, kà wà nógu si, tsí kó nyíwo itsé-kǎ kpókpó ró náànyì-itsé-sódzà. Inyé yèé tse#é, ó wà wo kó dzɔdzú-ògá-è. ⁵ Tsí adzìdzà-akpà-kǎ gbo, tǎná òṅu gbo kó gba okù#é, ó wà ní kó nya èwò yèé wà ñkíkì#é. ⁶ Bèé ké ní bí àtsòko-kǎ gbo réré, tsí tsitsé-oko-è, ó wà ní kó tsètsè dze éwo-è#é. ⁷ Nà tsèsèrè rere si ñntá-inyé yèé ñ wà fì fèé#é. Tsí Ìlá-wa náko tse tsí o nyáa gbó òkpì-inyé òkǎlòkǎ kpó.

⁸ Nà wà tédzú Yèésù Kírísitò. Òṅu ní dzé ɔmalóma-ólú Ìdáfìtì#é, tsí ó kú, tsí sè dzí ti náàṅírí-òkú ña wá náyé#é. Ikò dídǎ yèé ñ wà dzé fú ònya ña#á ñnéé. ⁹ Tsí àtsùgbé-ikò#é ní ñ wà ñnréré si báàyí#é. À mú mi, tsí dè mí, tsí ké mi si nɛɛṅà kíbì ònya-ìbàdǎ bɛ. Ó dǎ, afɔ-òdáyé òṅu, à kò dèé. ¹⁰ Àtsùgbée bée ní ñ gbódzú si ñnréré òkǎlòkǎ kpó#é, àtòoríi ene yèé òdáyé tsá si ña#á, Yèésù Kírísitò kó gba àṅa gbo là, tsí ká gbé báa ñyì-è títí lɔ náàritá.

¹¹ Afɔ yèé ñ bókò fì#é, àkaralé wà ñnè. Kíbì àa kú bá Yèésù#é, àa náko gbé náàyè gbo báa. ¹² Kíbì àa wà gbódzú#é, àa náko dzoyè gbo báa. Ó dǎ, bí àa kò, òṅu gbo náko kò wá. ¹³ Bí ó dzé gǎdǎ ní àkaralé kò wà ñntá-wa, Yèésù òṅu#é, àkaralé wà ñntá-è si, inyé yèé tse#é, kàkò nyáa kɔ ara-è.

¹⁴ Afɔ nyèṅè ña#á, nà tédzú ña fú olí-Yèésù ña, tsí nà le oṅù si ñnè fú ña nódzú-òdáyé ní ká máa wà tse àràdzìnyà ti nára-afɔ ña. Ó dǎ, èrè-kǎ kpókpó kò wà náàràdzìnyà-ìrɔ nyèṅè ña. Náa bàdzé ìsèrè fú ene yèé wà rɛtígbe ña#á gé ni. ¹⁵ Nà múgírí, tsí o tse, tsí o dzɔdzú-òdáyé. Kíbì àtsòko náa dǎgírí, tsí fáko rere, tsí itsé-è kà tsaná fúu#é, iwo gbo nà dǎgírí bée, tsí o tsèkò-afɔ-òtítú ti nára-òdáyé fú ònya ña rere.

¹⁶ Ònya kǎṅa wà, tsí à ká mú òdáyé kpe inyé-kǎ. Afɔ-ṅa kà nódkpì. Nà yèfè fú ña. Ó dǎ, afɔ-ìrɔ nyèṅè ña#á, à náa fanɛ lɔ ñhǎ dzídžé fú òdáyé lárè. ¹⁷ Tsí ene yèé ña náa wà wínyè bée#é, afɔ-ṅa wà kíbì odzudzu-ìgbò bɛ. Kà kú láyé, tsí náa wà dzìrà làkòd títí náa bàdzé-ara kpó. Hùménì òṅu Filétò gbo wà náàṅírí-ene nyèṅè ña#á. ¹⁸ À kò ònà síssé#é dzò, tsí à kò wà tsèkò-òtítú#é fú ònya ña ró. À náa wà fì fú olí-Yèésù ña ní òdáyé ti dzí òkú ña wá náyé#é ná. Ó dǎ, kàkò tó dzí ña ti náàṅírí-òkú ña ró. À náa wà tse bée, tsí wà ñ bàdzé etí fú ònya kǎṅa, tsí àkaralé yèé à né si ñntá-Yèésù#é náa wà dè.

¹⁹ Ó dǎ òdáyé òṅu, ó kpilè ilé-è, tsí ó le gbógígbógí, tsí kò ti wà mì dzígí. Tsí ó kò tamá-ara-è ní: Ìlódzò ma ene yèé dzé tèè ña#á. Tsí ó kò tamá-è ró ní: "Bí ònya-kǎ tsí arū, tsí fì ní Ìlódzò dzé Ìlá-òṅu ná, kó máa sówó-ayé#é ró." ††

²⁰ Ñlè-olówó fee, inyé ña náa wà ñnrònrò. Òkǎ ña náa dzé siká, tsí òkǎ ña gbo náa dzé irɛ-èfè. À náa mú amà, tsí ñ ma òkǎ ña gbo, tsí à náa mú egi, tsí ñ gbé òkǎ ña gbo. Yèé ña dzé siká òṅu irɛ-èfè#é, bí à bókò táyé ní à náa lò ña#á. Tsí yèé bò ña#á, à náa mú àṅa òṅu si ñlè, tsí wà lò. ²¹ Bí ònya-kǎ sè náànyì-ìbàdǎ tsítse títí ó má kpó#é, náko wà kíbì àwò-siká#á. Tsí òlá-è náko múu si ñlìkǎ, tsí kó wà lòo fú ara-è, tsí kó wà tsitsé-ire òkǎlòkǎ fúu. ²² Nèé, kíbì ó dzé bée#é, nà sá nára-awù-ɔmòtsú

† È káà kǎ Ìwé-Rómà 5:8. †† Ìwé-Ìrè nòdǎ 16:5 (Nombres 16:5)

ña, tsí nà lé òtítú-òdáyé bá. Nà gba Yèésù gbo gbó si, tsí o wà né àmúqǎ gbo fúne, tsí o gbé ñtútúúrò gbo si. Nà múgírí, tsí o wà tse inyé yèé ña nyí bá ene yèé ña wà wúure fú Ìlá-wa òṅu ìsèrè míma#á.

²³ Àràdzìnyà kǎṅa wà, tsí à kò né ìdǎ, tsí ìsèrè-kǎ kpókpó kò wà ñnò-ṅa. Nà kò ñá. Ó mà ní àrà gé ní à náa bá wá#á. ²⁴ Ó dǎ, kò wà ní àtsitsé-Ìlá-wa kó wà ráàrà. Ó wà ní kó dzé ònya tútú-kǎ fú ara-è gé nódzú-ònya kpó, tsí kó nyáa wà tsèkò fúne, tsí kó máa yáa wà bínò gbo. ²⁵ Ene yèé ña kpó wà dzìnyà-èkò-òtítú#é, ó wà ní kó wà tsèkò fú ña òṅu inò tútú. Bóyá, bí ó wà tsèkò fú ña bée, òdáyé náko tse tsí à náko nyílò kpaqà, tsí ikò-òtítú#é náko yé ña kpó. ²⁶ Tsí à náko sè wá nówó-ara-ṅa, tsí à náko bó ñfétisa-Ètsùt gbo. Ó sɔ fétisa#á mú ña si, tsí wà kpètse fú ña ní ká tse awù-òṅu.

Kpólú wà wínyè-àsòkò líle yèé náko wáa wá nódzú-itántá ña#á

3 Báàyí#é, tédzú si rere ní nódzú-itántá ña#á, àsòkò líle-kǎṅa náko wáa wá. ² Náàsòkò nyèṅè ña#á, ònya ña náko wà wo ti ara-ṅa gé ni. Tsí à náko wà dzáfɔ-owò gbo tó bée. À náko wà rí ara-ṅa gbegbé, tsí wà wínyè lákú lákú, tsí wà bú ònya ña. À kàkò wà rɛtígbe-boba-ṅa ña òṅu inà-ṅa ña gbo. Bí à tse ore fú ña, à kàkò dǎkpé fúne gbo. Inyé yèé ña dzé ti òdáyé gǎdǎ gbo#é, à kàkò wà bu ìdǎ si fú ña. ³ À kàkò wà né àmúqǎ fú tinà ña gbo. À kàkò wà mú tɔre fúne gbo. À náko wà bàdzéne, tsí wà tse inyé kíbì erǎ-kóko ña bɛ. À náko dzé òtè-inyé-ire. ⁴ À náko wà tane, tsí wà bó dzi ñhé ña làkòd gé ni. À náko wà ké ara-ṅa, tsí wà dzáfɔ-inyé-ayé títé ña náàrimáa dzáfɔ-òdáyé. ⁵ À náko wà tsiyè ní àṅa wà sè òdáyé òṅu òtítú, tsí à náko si kò ikpá yèé wà nòdáyé#é síssé#é. Nèé, iwo òṅu, máa sómá-ònya-ìrɔ nyèṅè ña gǎdǎ.

⁶ Ó dǎ báàyí gǎdǎ#é, ònya kǎṅa wà bée, tsí à náa tsifèénò, tsí lɔ ñkpàtá ña. Tsí bí ɔnɔbɛɛ kǎṅa wà bɛ, tsí à kò dǎ#á, à náa rú ña, tsí mú ìsèrè-ṅa. ɔnɔbɛɛ nyèṅè ña#á, àbì kpíkɔ ti wà nára-ṅa si, tsí awù-inyé-ìrònrò ña náa fà ñá, tsí à náa dzàbì-òdáyé. ⁷ Tsí à náa wà rɛtígbe-èkò òkǎlòkǎ, tsí à kà si nyáa gbó òkpì-èkò-òtítú#é.

⁸ Ene yèé ña náa wà rú ɔnɔbɛɛ ña bée#é, à wà kíbì Yànési òṅu Yàmbéré bɛ. ⁹ Kíbì àṅa méèdzì#é dǎgbà-Mòssèt wáa lɔ, tsí kò afɔ-è#é, bée ké ní ene nyèṅè ña#á gbo wà kò òtítú#é. Ìsèrè-ṅa bàdzé, tsí àkaralé yèé à né si ñntá-Yèésù#é gbo kà dzɔ inyé-kǎ kpókpó. ⁹ Ó dǎ, à kàkò nyáa lɔ ñwádzú lárè bée. Inyé yèé tse#é, ònya kpó náko rí ní éwo bàdzé fú ña kíbì ene dzò dzò ña gbo rí ti nára-Yànési òṅu Yàmbéré#é.

¹⁰ Ó dǎ iwo òṅu fee, ò tɛ náànyì-mi, tsí rí inyé yèé ñ tse ña kpó#é. Ó gbó èkò-mi, tsí rí ìgbèngbé-mi, tsí rí ètò yèé ñ tse si ña gbo#é. Ó rí kíbì ñ né àkaralé si ñntá-Yèésù gbo#é, tsí rí kíbì mà gbódzú gbo gbà, tsí mà né àtèsi gbo, tsí mà né àmúqǎ fúne gbo#é. ¹¹ Tsí ò rí kíbì à tsoró bá mi, tsí mú mi réré tó ñhìlú-Antiyótsi òṅu Ìkòni mà nára-Lùsitèrà gbo#é. Oró yèési à kò tse bá mi? Tsí

† Yànési òṅu Yàmbéré yèé ña à wà báfì ñbíbè#é, ológú ña ní à dzé#é, tsí à tsitsé ñlè-ólú Fárò wáa lɔ ñhìlú-Èdzíkpitì. Nèé, nóró-ɔma-ìyúqà ña ní à náa wínyè ti nára-ṅa#á.

Ɔlá-wa gbà mí nárū-injé nyènjè ña kpó. ¹² Ìdèndè#é, bí Yèèsù Kírísítò tse ìkǎntso bá ònyà-kǎ si, tsí ene nyènjè wà wo kó gbé kíbí ene yèé ma Ɔdáyé#é náa gbé gbà#á, à náko tsoró báa gé ni. ¹³ Ó dji, ònyà-ìbàdǐ ña òñu ònyà yèé náa rúne ña#á, àña òñu, à náko wà wò ñbàdǐ tsítse máa làkòò gé ni. À wà rú ònyà ña, tsí wà rú ara-ña gbo.

¹⁴ Ó dji, iwò òñu fee, èkó yèé à tse fée, tsí iwò ká-èe gidì ò mà rere ní òtító ni#é, nà báa bané si kükü. Ò ma ene yèé ña tsèkó#é fée#é nò. ¹⁵ Tsí ò mà gbo ní títí ñmaǒ-èe#é, à kǎ Ìwé-Ɔdáyé† fée ní o màá. Ìwé-Ɔdáyé#é náko tse tsí o né ifèéno, tsí o nyáa mà ní Ɔdáyé náa gbanè là, bí à gba Yèèsù Kírísítò gbó. ¹⁶ Ìwé-Ɔdáyé†#é kpó#é, ñhnsèrè-Ɔdáyé ní ó ti#é. Tsí ó né èrè, tsí ká ñ tsèkó fúne. Tsí bí à tse injé-kǎ sé#é, náko díreé, tsí ká tótseé. Tsí náko díre kíbí à náko tse fàà, tsí wà tse òtító-Ɔdáyé#é gbo. ¹⁷ Ìwé-Ɔdáyé#é náa tse bée, àtsùgbée àtsitsé-Ɔdáyé kó nékpá, tsí kó nyáa tse injé-ire òkǎlòkǎ kpó.

Kpólù wà wí afṽ-ikǎñyi-è ña fú Tìmòtè

4 Báayi#é, ñ wà wíi fée, tsí wà le oñu si ñnè nódzú-Ɔdáyé òñu nódzú-Yèèsù Kírísítò ní o tse injé yèé ñ bókò fṽ fée#é. Yèèsù, òñu ní bókò wáa kpédzú fú ene yèé náko wà náayè si ña òñu ene yèé náko ti kú lo ña#á gbo#é. Tsí kíbí ó dzé ní náko wá ñhntalè bí nódzú-ònyà kpó, tsí náko dzoyè#é, ñ wà wíi fée, tsí wà le oñu si ñnè ní: ² Nà dzíkò-afṽ-Ɔdáyé fú ònyà ña. Bí iwèrè#é sǎ gbo, bí kò sǎ gbo, iwò òñu nà wà dzéé fú ña làkòò gé. Bí à tse injé-kǎ sé, nà nyáa díre fú ña ní à tse sé, tsí o kòò fú ña, tsí dǎàmí le ña gbo. Tsí nà tsèkó fú ña òñu inó tútù. ³ Ó dji, àsòkò-kǎ náko wáa wá, tsí ònyà ña kàkò dzé ní ká tsèkó-ire#é fú àña ró. Awù-ña náko dzé ìbàdǐ tsítse, tsí à náko kpérí akóne ègbèlèègbè-kǎ, tsí akóne ña#á kó wà wí injé yèé náko dǐi gbó fú etí fú ña gé#é. ⁴ À náko mú etí igbòrǎ tsoǒjì ní àña kó máa rètígbè-èkó-òtító#é, tsí à náko nyí, tsí tē náanyi-èrò-òdòbò ña.

⁵ Ñbèé, iwò òñu, kíbí ò dzé àtsitsé-Ɔdáyé#é, nà tsitsé-èe ña kpó. Injé òkǎlòkǎ yèé ò wà tse#é, nà wà mú ara-èe rere, tsí nà dzé ní o réré, tsí nà tsitsé-adzíkò dǐdǐ fúne wérí gbo.

⁶ Èmi òñu, ñ wà kíbí otí bé, tsí à ti wà mú mi dǎ ñhntá-idzèbò-Ɔdáyé. Ɔdzó-dǐnǒe-mi náye yèé ti tó. ⁷ Ó dji, ñ

múgírí kükü, tsí dzidzà-òtító#é, tsí ñ gbódzú títí lo ñhntántá-è. Tsí ñ tse òtító-itsé-ikò dǐdǐ#é dzalè kpó. Tsí ñ sǎ alé yèé ñ ta fú Ɔdáyé#é gbo. ⁸ Báayi#é, òyà yèé Ɔdáyé ñ gbedè mí si#é ní bò, tsí n gbà#á. Ɔlá-wa náko fú mi nódzú#á, injé yèé tse#é, mà tse òtító-Ɔdáyé. Òñu ní náa kpédzú-òtító#é, tsí náko ñ fú mi nódzú-òdzú nyènjè. Tsí kò tsi èmi ñhntántso gé ní náko gba òyà#á. Ɔnyà òkǎlòkǎ, bí wíwá-Ɔlá-wa kí ñhnsèrè si fúu si, náko fú òñu gbo.

⁹ Ñbèé, nà tsikpá, tsí o wáa bá mi nára-òdzú, ¹⁰ injé yèé tse#é, Ìemási kò mí dzòò. Injé-italè bí ña kpádzú fúu lárè, tsí ó sá kò mí dzòò lo ñTèsalònikí. Tsí Kírési gbo lo néré-Galáti, tsí Títò òñu lo néré-Đalimáti. ¹¹ Lúkà òñu ñhntá gé ní wà ñdǐ-mi si#é. Ñbèé, bí ò bàa, nà gbà ñdǐ-Màkò, tsí gbéé wá fú mi. Náko nyáa mǎwó gbè fú mi ñtsé-mi ña. ¹² Ñ be Tùtsikósi òñu lo ñhntá-Èfési.

¹³ Ñhwerè yèé ñ lo ñhntá-Tòrasi#é, ñ kò awù-mi dzòò ñdǐ-Kàrúfù. Bí ò bàa ná, nà kée wá fú mi. Nà kée iwé ña gbo wá fú mi. Nà kée iwé yèé à mú awò-erǎ tse ña#á, àña ní kpádzú lárè#é.

¹⁴ Fee, Àlèkisǎndè àgbède tse ìbàdǐ kpíkò nára-mi góro. Ó dji, Ɔlá-wa náko sènjè-è fúu. ¹⁵ Tsí iwò gbo, nà wà sá nára-è, injé yèé tse#é, ó lásí, tsí kò afṽ yèé àa wà fṽ fú ònyà ña#á.

¹⁶ Náatsètsè yèé ñ fṽ afṽ-arū-ara-mi nódzú-àkpédzú#é, ònyà-kǎ kpókpó kò gbé nára-mi. Àña kpó, à sá kò mí dzòò. Ó dji, Ɔdáyé kó máa wò ña. ¹⁷ Ɔlá-wa òñu gbé nára-mi, tsí dǎàmí le mí, tsí ñ nyáa dzíkò-è fú ene yèé kò dzé òma-ìyúdà ña#á kpó, tsí à gbó. Tsí ó gbà mí nárū-dzàntá gbo. ¹⁸ Tsí ñ mà ní Ɔlá-wa náko nyà mí nárū-ìbàdǐ òkǎlòkǎ, tsí náko kè mi lo nòrò ñbí ó wà dzoyè#é. Ɔkpé kókpé ni ɔkpé-è ni títí lo náarítá. Ètse.

¹⁹ Nà kí Kpísílà òñu Àkílà fú mi. Tsí nà kí ene-kpáfe-Ònèsifṽrì ña gbo fú mi. ²⁰ Èràsítò òñu kí ñhntá-Kòrintí si. Tsí Tìrófi wà rǎ, tsí ñ kòò dzòò ñhntá-Milèti. ²¹ Ó dji, nà dǐgírí, tsí o wá tǎná iwèrè-òdzò-awu kó tó. Èbúlù òñu Kpùdési má nára-Lìnósi gbo wà kíe. Ìdǎ-wa Kòlódǐ òñu olí-Yèèsù yèé bò ña kpó#é gbo wà kíe.

²² Ɔlá-wa kó wà náanyi-èe si. Ɔdáyé kó tse ore-òfé fú ñé.

Títò

Ìwé fú Títò nyínyà díre

Títò kò dzé cma-Ìyúqà bíbí. Ó wáa gba Yèèsù gbó, tsí wà tè náànyi-Kpólù wérí ni. Níbèé, Kpólù kòó dzòó òhùlù-Kèrèti ní kó wà gbé egbé-Kírísítò yèé wà bè#é.

Tsí kíbí onùgbó-egbé-Kírísítò òwá gbé gbà#á òwá kíbí à nákó wà gbé egbé#é gbà#á, ó kòó si òhùwé#é. Kíbí à nákó wà tsèkó fú cncàkèé òwá òwá cncàkèé òwá gbo gbà#á òwá kíbí à nákó wà tsèkó fú cncàkèé òwá òwá arúkà òwá gbo gbà#á, Kpólù kò òwá gbo si òhùwé yèé bé ló fú Títò. Náànyi-béé#é, Kpólù fú kíbí òwá gbé-olí-Yèèsù òwá gbo nákó wà gbà#á òwá kíbí à nákó wà yà fú atsèkó-òdòbò òwá gbo gbà#á.

1 Èmi Kpólù, ò dzé àtsítse-òdáyé, tsí dzé adzítse-Yèèsùt Kírísítòt gbo, èmi ní wà tse òwé yèé bé fú òwá Títò#é. òdáyé tsá mí ní n dzíkò fú ene yèé ó tsá si òwá#á, tsí ká gba Yèèsùt gbó, tsí ká ma òtítò gbo kpó yèé wà òhùwé#é. òtítò#é ní náa díre kíbí ká gbé gbà, tsí ká dzòdzú-òdáyé#é fú wá#á. ² N wà dzíkò fú òwá bèé, àtsùgbéé ká módzú si òhùwé si ní à nákó rí àyè-àritá. òdáyé, òwá ní gbà wá là#á, tsí ká tsòdòbò láyé. Ó ti tàlé-àyè-àritá si táná kó dá ayé#é. ³ Tsí náàsòkò yèé dzi òhùwé-è tútútú#é, ó nya ikò-àyè-àritá#á díre fúne, tsí ó múu cncàkèé-mi, tsí dá itsé-è cncàkèé-mi ní èmi kó wà dzéé fúne.

⁴ Báàyí#é, Títò, ò wà kíe. Ò wà fú mi kíbí cma-mi bíbí bé. Inyé yèé tse#é, ò wá nyè fée, tsí ò gba Yèèsù gbó kíbí èmi gbo ò gbàá gbó gbà#á. òdáyé Boba-wa òwá Yèèsù Kírísítò Agbanèlè-wa mèèdzì ká tse ore-òfé fée, tsí ká fée òtútùúrò gbo.

**Kpólù wà dá itsé fú Títò,
tsí wà fú kíbí onùgbó-egbé-Kírísítò nákó gbé gbà#á fúu**

⁵ Inyé yèé tse tsí ò kòé dzòó òhùlù-Kèrèti#é ní dzé ní o mú ètò yèé bò òwá#á si nékpa nékpa. Kíbí ò kóe#é, nà ló òhùlù kàkà bè, tsí nà tsá òwá òwá, tsí ká dzé onùgbó-egbé-Kírísítò. ⁶ Onùgbó-egbé-Kírísítò#é, kò wà ní òwá-kà kpókpó kó rí òwá-kà fú nára-è. Kó náya òkàntso, tsí aya#á kó tóo. Tsí cma-è òwá gbo ká dzé olí-Yèèsù òwá, tsí ká máa rí òhùlù-tsítsíira nára-òwá òwá ná mí ká wà fú nára-òwá ní à dzé cma kò gbó ilú fú boba òwá òwá.

⁷ Níbèé, onùgbó-egbé-Kírísítò#é, òwá-kà yèé wà rí itá-itsé-òdáyé#é ní ó dzé#é. Kò wà ní ká rí òwá-kà fú nára-è. Kó máa wà rí ara-è gbo. Kó máa yáa wà bínò gbo. Kó máa dzé àmòtínò gbo. Kó máa dzé olí-àhàrámadí gbo. Owó rírí gbo kó máa kpádzú fúu lárè, tsí kó wà dí òwá òwá si.

⁸ Kà kàa bèé, ó wà ní kó wà gba àledzò rere, tsí kó wà dzáfí-inyé-ire tsítse gbo gé. Ó wà gbo ní kó wà tse inyé-òwá, tsí kó dzé atsòtítò, tsí kó dzé ti òdáyé akpá akpá, esè esè, tsí kó nyáa wà mú ara-è gbo. ⁹ Tsí ó wà gbo ní kó tsáki afí-òdáyé bané si kükü kíbí à tsèkó-è fúu gbà#á. Afí-òdáyé#é, àkaralé wà òhùwé. Bí ó tse bèé, nákó

nyáa múu, tsí ò dáàmí le ene-àtíbò òwá. Tsí ene yèé òwá gbo wà dzínyà#á, nákó nyáa díre inyé yèé à wà fú sé#é gbo fú òwá.

¹⁰ Ó dí, òwá kpíkpò wà náànjírí-cma-egbé-Kírísítò òwá, tsí à kà rēitigbè-afí-onùgbó-egbé#é òwá, tsí à náa wà tse òmírē. À náa wà rúne, tsí wà fú afí-òdáyé gbo fúne. Tsí náànjírí-òwá#á, cma-Ìyúqàt yèé gba Yèèsù gbó òwá#á ní kpò lárè#é. ¹¹ Ene nyèhè òwá#á, ó wà ní o kù afí#é náru-òwá. Ó dí, à náa mú òwá òwá òwá òwá òwá-kà, tsí nyí isèrè-òwá kpàdà kpó, tsí wà tsèkó yèé òwá kò dzò ní ká tse#é fú òwá, àtsùgbéé ká wà òwá gbowó òwá-òwá gé.

¹² Ká fú gíqì#é, òwá-kà wà, tsí ti òhùlù-Kèrèti#é òwá ká-è, tsí ó ti fú si nára tēè òwá si ní: "Ene-Kèrèti òwá#á, olòdòdòbò, erā-kóko, ògē, adzèsè òwá gé ní à dzé#é."

¹³ Ìdèhèdè#é, òtítò ní ó fú#é. Ó wà ní o dzára fú òwá, tsí bá òwá fú, àtsùgbéé àkaralé-òwá kó wàlè. ¹⁴ Níbèé, bí cma-Ìyúqà òwá#á wà kpèrò-òdòbò-òwá fú òwá, à kàkó mú òkà òhùwé fú òwá ró. Tsí bí ene yèé òwá gbo kò òtítò#é dá èwò fú òwá, à kàkò rēitigbè-òwá.

¹⁵ Ene yèé òwá inó-òwá má si#é, inyé kpó náa má fú òwá. Tsí ene yèé òwá kò gba Yèèsù gbó, tsí à gbéé#é si#é, inyé-kà kpókpó ká má fú òwá òwá. Íbàdí tsítse ti gbéé#é isèrè-òwá gbo òwá èdò-òwá gbo, tsí à kà ma íbàdí òhùwé fú ire gbo ró. ¹⁶ À náa fú ní òwá wà sē òdáyé, tsí itsèntse-òwá náa wà nyà díre ní à kò ti màá. À kò òdáyé, tsí à kà nyáa tse ire-kà kpókpó gíqì gbo. òdáyé gbo nákó nyà òwá kádzú.

**Kpólù wà díre èkò-ire fú Títò,
tsí kó tseé fú òwá-ìròhùwé yèé òwá wà négbé-Kírísítò òwá#á**

2 Ó dí òwá òwá, nà tsèkó-òtítò#é fú òwá. ² Nà fú fú arúkà òwá ní ká wà mú ara-òwá, tsí ká wà bu òwá si fú ara-òwá, tsí ká wà tse inyé-òwá gbo. Tsí àkaralé-òwá gbo, àmúqò-òwá gbo, odzú gbígbó-òwá gbo kó wà wàlè rere.

³ Ìhùwé-béé ká ní nàa fú fú arígbó òwá gbo ní ká gbé kíbí ene yèé òwá dzé ti òdáyé akpá akpá, esè esè#é. Ká máa dzé abàdzéne òwá. Ká máa dzé àmòtínò òwá gbo. Ká wà dzokó bá èkíqā òwá, tsí ká wà fú òwá òhùwé rere.

⁴ Béé ní à nákó wà kó òwá òhùwé-kíbí à nákó nyáa gbé gbà, tsí ká né àmúqò fú cncàkèé-òwá òwá òwá cma-òwá òwá#á.

⁵ Bèè ké ní à nàkó wà tse injé-ònyà gbo, tsí à kàkó wà sù wérí#é. Tsí à nàkó wà bané kpáfe rere, tsí wà wo ire fúne gbo. À nàkó wà bu ìdì sí fú ɔkɔ-nya ña gbo. Bí à gbé bée, ònyà-kà kpókpó kàkó nyáa wí afɔ-ìbàdì nára-afɔ-òdáyé.

⁶ Nà dǎàmí le ɔmòtsɔ ña gbo bée ké ní ññé òkǎlɔ̀kǎ kpó#é, ká wà tse injé-ònyà. ⁷ Ó dji, iwɔ ònu, nà tse ore fúne, tsí ñ díre fú ña ní bée ní à náa tse#é. Bí ò wà tsékó fú ña#á, nà nyà díre ní ònyà-atsòtító ní ò dzé#é, tsí ig-bèngbé-èe gbo kó tse tsí ká wà né àrísá fée. ⁸ Afɔ gbo kó wà gāgā nárū-èe, tsí ònyà-kà kpókpó kó máa nyáa dzinyáe. Kó lɔ bée, àtsùgbée òtè-èe ña ká dzanó, tsí ká máa nyáa rí afɔ-ìbàdì-kà kpókpó fí nára-wa.

⁹ Nà wí fú arú ña gbo ní ká wà gbɔ̀ɔ̀rà fú olówó-nya ña ññé kpó, tsí ññtsentse-nya gbo, ká wà dzɔdzú-olówó-nya gbo. Bí olówó-nya fí afɔ-kà fú ña, ká máa kòkò. ¹⁰ Tsí ká máa ké injé-kà kpókpó, tsí ñ tsole tse. Ó dji, àkaralé kó wà ññtá-nya, tsí ká dzé ònyà-ire. Ñbèé, ññé òkǎlɔ̀kǎ kpó yèé à nàkó wà tse#é, à nàkó wà bu ìdì sí fú èkɔ-òdáyé Agbanelà.

¹¹ Bèè ní ó wà ní o fí fú olí-Yèésù ña kpó#é. Ó dji, òdáyé be Yèésù olóore-òfé wá ññtalè bí, tsí kó wáa gba ònyà kpó là gbà ññtá-è ni. ¹² Tsí olóore-òfé#é náa wà tsékó fú wa ní àa kó máa kɔ òdáyé síse, tsí ká máa mú odzú ta injé-italè bí ña gbo ró. Ó dji, àa kó wà tse injé-ònyà, tsí wà tse òtító-òdáyé, tsí àa kó wà né àrísá fú òdáyé gbo. Bèè ní ó wà ní ká gbé gbà ñnó-ayé#é.

¹³ Ññgbèngbé-ìrɔ nyènyè ní àa nàkó wà si, tsí módzú si nòkò si fú ɔdzó-ayè títè#é. Nódzú nyènyè ní Yèésù nàkó wá nódzú-ònyà kpó ònu iyì-è#é. Yèésù Kírísítò#é, ó lákú, tsí dzé òdáyé Agbanelà. ¹⁴ Ònu ní mú ara-è kparɔ arū-wa, àtóorí kó gbà wá dzòkò nárū-àbi dzídze òkǎlɔ̀kǎ, tsí kó we inó fú wa gbo, tsí ká má kpó#é. Ó tse bée, àtsùgbée ká dji ilú òkǎntso, tsí ilú#é kó dzé tèè ònu ññkǎntso, tsí kó tǎ ñnó-wa kpó ní ká wà tse injé-ire òkǎlɔ̀kǎ.

¹⁵ Bèè ní nàa wínyè fú ɔma-egbé-Kírísítò ña ònu ikpá yèé wà fée#é. Nàa wà dǎàmí le ña, tsí nàa wà bá ña fí gbo. Ó dji, ònyà-kà kpókpó kó máa múe kpe kí ña ñnèé.

Kíbí ɔma-egbé-Kírísítò ña nàkó gbé gbà náàñírí-ene yèé ña kò ma òdáyé#é

3 Nà tédzú-ɔma-egbé-Kírísítò ña ní ká wà gbɔ̀ɔ̀rà fú onùgbó-ilú ña ònu ònyà-ìdzɔba ña, tsí ká kpadí sí fú ore tsítse òkǎlɔ̀kǎ kpó. ² Ká máa wà wínyè-ìbàdì nára-ònyà-kà kpókpó. Ká máa wà ráàrà ònu ònyà ña gbo. Ká dzé olínó tútù ña, tsí ká dzé ònyà tútù-kà gbo fú ara-ña gé fú ònyà kpó.

³ Ó dji, dzòkò dzòkò#é, àwa gbo, àa kò ma afɔ-kà ti nára-òdáyé, tsí àa kà gbòlú gbo fúu. Tsí à mú wa nò gbà nòkò-òmiré. Àa dzé arú fú awù-ìbàdì òkǎlɔ̀kǎ. Tsí àa kí nówú dzídze ònu oró tsítse bá enikèedzi-wa ña. Tsí ònyà ña gbo, àwa gbo, àa náa wà nya ara-wa ña kǎdzú.

⁴ Kíbí ó dzé gidì ní àa náa wà tse ìbàdì tó bée#é, òdáyé Agbanelà nya àmúdɔ-è ònu ore tsítse-è, tsí ñ díre fúne, tsí ó gbà wá là. ⁵ Kò tsi àtsùgbé-injé-ire yèé àa tse ña#á ní tse tsí ó gbà wá là#á. Àtsùgbée kíbí ó rí ànyínó fú wa#á ni. Mímí-è we àbi-wa ña ñde, tsí sɔ wá dji mímá, tsí sè bí wa titɔ, tsí tse tsí àa wà náayè titɔ gbo si. Gbà ññtá-bée ní òdáyé gbà wá là#á. ⁶ Mímí-è#é, ó kée fú wa náarímáa nyíwò gbà ññtá-Yèésù Kírísítò Agbanelà-wa. ⁷ Ó tse bée, àtsùgbée àa kó dji ɔma-è ña, tsí àa kó módzú si nòkò si ní àyè-àritá nàkó tɔwó-wa gé ni. Injé ña#á lɔ bée, injé yèé tse#é, òdáyé gbà ññtá-ore-òfé-è, tsí gbà wá nònyà-atsòtító nódzú-ara-è.

⁸ Afɔ yèé ñ wà fí fée#é, àkaralé wà ñnè. Tsí ñ wà wò ní o fɔ, tsí le onù si ñnè fú ña, tsí ene yèé gba òdáyé gbó ña#á, odzú kó kpá ña si nóre tsítse. Injé nyènyè gé ní sà, tsí nàkó nyáa múne lɔ ñwádzú#é. ⁹ Ti nára-àràdzinyà-afɔ yèé ña kò né ìdì#é, máa wà tarū bò ñnè. Èrɔ kpíkpa ti nára-ékɔ-gbágbòngbàgbò ña gbo, àrà rírà ònu ònyà ña gbo, àràdzinyà ti nára-ekpa-òdáyé#é gbo, nà yèfé fú injé nyènyè ña kpó. Ó dji, bí ò wà tse injé nyènyè ña#á, ò wà bàdzé iwèrè fú ara-èe. Injé-akpotu ña ni.

¹⁰ Bí ònyà-kà wà kpé egbé-Kírísítò#é, nà lɔ ñdò-è, tsí kò fúu. Bí ò kò fúu àrikà, tsí kò gbó, nà sè kò fúu nóláankèedzi. Tsí bí ó kò ná, nà nyáa si ññkà. ¹¹ Ó dji, nà rí mà ní ònyà-ìrɔ nyènyè ti nòkò si sísé#é, tsí ó tó wà tse ìbàdì làkòò ró. Injé tsítse tònju ká-è ní wà dǎàbi fúu#é.

Afɔ-itántá ña

¹² Ñbèé, náàñírí-Àtémá ònu Tùtsikòsì#é, màa be ònyà-kà wá fée. Tsí bí ene nyènyè wáa tó, nà tsikpá, tsí o wáa kpàdè-mi ññlú-Nikòkpòli. Ó dji, ñbè ní màa gbé títí iwèrè-òdzò-awu nàkó tǎ kpó#é.

¹³ Nà dji, tsí o módzú gbé fú Sènasì aqùfúne ñlé-edzò ònu Àkpòlòsì, tsí ká nyáa lɔ ñbí à làkòò#é, tsí injé-kà kpókpó gbo kó máa há ña.

¹⁴ Ó wà ní olí-Yèésù ña gbo ká tsítse yèé dzɔ ní ká tse#é, tsí àña ká-ña ká nyáa bané ara-ña, tsí ká máa dzé arú, tsí wà kpa ene-àtíbbò ña.

¹⁵ Ene yèé wà ñdò-mi bí ña kpó#é, à wà kíe. Nà kí ìdza-wa ña kpó yèé wà bè, tsí gba Yèésù gbó#é fú mi. òdáyé kó tse ore-òfé fú ñé kpó.

Filèmóni

Ìwé fú Filèmóni nyínyà dǫíre

Filèmóni dzé olí-Yèèsù-kǎ ni. Ó dzé onùgbó-kǎ négbé-Kírísítò òhùlú-Kòlòsì, tsí dzé ídza-Kpólù adzít-sé-Yèèsù gbo. Tsí arú-kǎ gbo wà nówó-è. À náa kpe arú#é ní Ìnyàdǫ. Ìnyàdǫ#é sá nówó-Filèmóni, tsí wáa kpàdǫ Kpólù, tsí gba Yèèsù gbó òdǫ-è. Tsí Kpólù fǫ fúu ní kó sǎ ló òdǫ-olówó-è. Ó dǫ, kàkó sǐ nyáa sǎ ló bǎè gé, òdǫ yèé tse#é, bí arú-kǎ sá, tsí olówó-è káa múu, náa tsoró báa, nákó nyáa kpaá nóòkú gǫdǫ gbo. Ìnè ní Kpólù tse ìwé yèé bé fúu ní kó ò bané ló fú Filèmóni olówó-è#é. Ó fǫ sǐ òhùlú fú Filèmóni ní kó máa mú odzú-arú yèé sá#á, tsí ò wo Ìnyàdǫ. Kà kàa bǎè, kó gbàá kǐbí ònàbí olí-Yèèsù òdǫ náa gba ara-òdǫ#á.

¹ Èmi Kpólù, ò wà néènyà sǐ, àtsùgbé kǐbí ò gba Yèèsù† Kírísítò† gbó#é, tsí èmi gbo, ònàbí-wa Tímòtǫ gbo, àa wà tse ìwé yèé bé fú òwó Filèmóni. Ìwó ní dzé àrínòdzú-wa, tsí wà tsít-sé-Ìdǫyá bá wa gbo#é. Àa wà kǐé. ² Àa wà kǐ òdǫ-wa Áfíyá gbo, tsí wà kǐ Àkíkò gbo. Àwa-è méèdzì ní wà dzídza òkòò#é. Tsí àa wà kǐ olí-Yèèsù yèé òdǫ náa kpàdǫ òl-èè#é gbo. ³ Ìdǫyá Bòba-wa ònyu Yèèsù Kírísítò Ìlá-wa méèdzì ká tse ore-òfǫ fú òdǫ, tsí ká fú òdǫ òtútùúrò gbo.

⁴ Filèmóni, bí ò wà wúùre mà wà tédzú-èè, tsí mà wà dǫkpǫ fú Ìdǫyá gé ni. ⁵ Ìdǫ yèé tse#é, ò gbó kǐbí ò né àkaralé sǐ òhùlú-Yèèsù Ìlá-wa sǐ#é, tsí ò né àmúdzǫ fú ènè yèé dzé tǐ Ìdǫyá òdǫ gbo kpó#é. ⁶ Ìbèè, mà bere Ìdǫyá ní dǫdǫ yèé wà náànyí-wa kǐbí àa dzé olí-Yèèsù òdǫ#á, kó tse tsí ò ma òdǫ-ìre kpó yèé àa nákó tse, tsí ò tsít-sé fú Kírísítò#é rere. ⁷ Ìnàbí-mi, ò tunó fú ènè yèé òdǫ dzé tǐ Ìdǫyá#é. Kǐbí ò dzé ní ò né àmúdzǫ fú òdǫ#á, ò mú ayè té mi tó bǎè, tsí dǫàmí le mí gbo.

⁸ Àtsùgbé bǎè#é, màa fǫ afǫ-kǎ fǫé. Kǐbí ò dzé adzít-sé-Kírísítò#é, ò karalé ní màa nyáa fǫ fǫé ní ò tse òdǫ yèé sǎ#á, tsí nàa tseé. ⁹ Ó dǫ, àtóorí-àmúdzǫ yèé wà náànyí-wa#á, ò wà tsikálè fǫé ní ò tse òdǫ yèé sǎ ní ká tse#é. Èmi Kpólù, kǐbí ò wà#á, ò tǐ gbó, tsí ò wà néènyà gbo sǐ báàyí, àtsùgbé kǐbí ò né àkaralé sǐ òhùlú-Yèèsù Kírísítò sǐ#é, ¹⁰ tsí èmi ní wà tsikálè fǫé sǐ nárù-Ìnyàdǫ#é. † Kǐbí ò wà néènyà sǐ bí#é, ò wǐnyè fúu, tsí ò gba Yèèsù gbó. Ìbèè, ká fǫ ní ò dǫ òdǫ-mi òhùlú. ¹¹ Dzò dzò#é, kò dzò òdǫ-kǎ fǫé. Ó dǫ báàyí#é, ó dǫ ònyàdǫ fú wa, èmi gbo, òwó gbo. ¹² Àrínòdzú-mi ní ò dzé#é, tsí ò sǎè wá fǫé#é.

† Ngèrèkǐ#é, èkò-è dzé Ìnèsìmi. Tsí òkpi-Ìnèsìmi ní dzé Ìnyàdǫ#é.

¹³ Kǐbí ò wà néènyà sǐ náàtsùgbé kǐbí ò wà dzíkò dǫdǫ fúnè#é, ó wù mí ní ò má kòò dzòò òdǫ-ara-mi bí, tsí ò má tsít-sé fú mi sǐ nárù-èè. ¹⁴ Ó dǫ, ò kò wò ní ò tse òdǫ-kǎ náànyí-èè. Tsí ore yèé nàa tse fú mi#é, kó máa dzé awù-tèmi, kó dzé àmúdzǫ tìwó ká-èè.

¹⁵ Bóyá báàyí, Ìnyàdǫ òdǫ òdǫ-èè fú àsòkò-kǎ gé, tsí kó sǎ wáa dǫ tǫé títí ló ni. ¹⁶ Ìnèwèrè yèé ò òdǫ òdǫ-èè#é, ó dzé arú sǐ. Ó dǫ báàyí#é, kǐbí ò wá#á, kò tsi arú gé ní ò dzé#é, ó dǫ ònàbí-wa, àrínòdzú-wa. Ó fǫ fú mi hénjú. Tsí ò wà ní kó fǫ fǫé òl-èè. Ìnyà kǎ ní ònyu gbo dzé#é, tsí ò dzé olí-Yèèsù gbo. Ó wà ní kó fǫ fǫé òl-èè. ¹⁷ Ìbèè, bí ò dzé ní ò tó wà kpè mí ní òdǫ sǐ ró#é, nàa gbàá kǐbí nàa gba èmi ká-mi#é. ¹⁸ Bí ò tse òdǫ-kǎ fǫé, tsí kò sǎ, nàmí bí ò dze ènè-kǎ nówó-èè, nà sérèè sǐ fú mi, tsí ò wáa sǎ fǫé. ¹⁹ Èmi, Kpólù, èmi ká-mi ní nówó-mi, tsí ò kǫ afǫ yèé fǫé ní màa wáa sǎ fǫé#é. Ó dǫ, màa gbàgbé ní ò dze ènè-kǎ nówó-mi sǐ. Ènè#é, àyè tìwó ká-èè ni. ²⁰ Ìnàbí-mi, kǐbí àa tse òkǎntso bá Ìlá-wa sǐ#é, nà nówó gbè fú mi dǫ, tsí ò gba Ìnyàdǫ rere, tsí ò mú òn-òdǫ tǐ òhùlú, òdǫ yèé tse#é, tǐ Kírísítò ní àa dzé#é.

²¹ Kǐbí ò wà tse òwé#é, ò tǐ né àkaralé sǐ ní òdǫ yèé ò wà bèrè òdǫ#á, nàa tse òdǫ, tsí nàa tse òl-èè#é gǫdǫ.

²² Nà tótse òdǫsù-kǎ sǐ fú mi gbòkǎ dǫ. Ìdǫ yèé tse#é, ò módzú sǐ nòònà sǐ fú Ìdǫyá ní nákó gba òl-èè-wú-òdǫ òdǫ, tsí nákó tseé, tsí ò nákó tsí mi néènyà#á, tsí màa sǎ wá òdǫ-òdǫ ró.

²³ Èkpàfirásì wà kǐé. Ìnyu gbo wà néènyà bá mi sǐ, àtsùgbé kǐbí ò né àkaralé sǐ òhùlú-Yèèsù Kírísítò sǐ#é.

²⁴ Mákò gbo, Àrísítàkò gbo, Dèmásì gbo, Lúkà gbo, ànyu kpó, à wà kǐé. Àwa-òdǫ méèdzì ní nàa dzò tsít-sé#é.

²⁵ Yèèsù Kírísítò Ìlá-wa kó tse ore-òfǫ fú òdǫ.

Hèbèrù ña

Ìwé fú cma-Hèbèrù ña nyínyà díre

Enε yèé kɔ Ìwé fú cma-Hèbèrù ña#á, àa kò màá. Ó dji, àa mà òñu ní cma-Ìyúdà ña-kã ní ó dzé#é, tsí ó nyí, tsí gba Yèésù gbó. Tsí àa mà gbo ní ó ma afɔ-Ḷqáyé tó béé. Náa nya afɔ ña ññwé-Ḷqáyé, tsí ñ dá ògódó fú afɔ-è ña. Ìwé yèé bé#é, ó kɔ fú cma-Ìyúdà-àtíbò ña ni. Dzòó dzòó#é, à náa tsorò-cma-Ìyúdà ña kíbí ó wà nékpa-Mòsè gbà#á. Náànyì-béé#é, à nyí, tsí gba Yèésù gbó, tsí à kɔ ebo tsítse fú Ḷqáyé dzòó kpó. Báàyí#é, à wà tsoró bá ña náàtsùg-bée kíbí à gba Yèésù gbó#é, tsí ñnyà kãña náàñírí-ña bàkó kɔ àkaralé yèé à né si ñhà-Yèésù#é dzòó, tsí sè kpé ebo tsítse si ñnè ró. Ñbèé, enε yèé kɔ ìwé yèé bé#é, ó wà dáàmí le ñá ní ká máa sè, tsí rè si nékpa-Mòsè ró. Ká tsáki àkaralé yèé à né si ñhà-Yèésù#é bané nówó méedzi kùkù, tsí ká rí òlà.

Náàtsètsè#é, enε yèé kɔ ìwé#é wà nyà díre ní bí ò rí Yèésù gé, ni ò rí kíbí Ḷqáyé wà gbà#á tútútú#ñhèé. Tsí ó wà nyà díre gbo ní Yèésù kpeéwo fú iné òkálòkà kpó. Ó kpeéwo fú agbáfɔ-Ḷqáyé fɔ ña, tsí kpeéwo fú adzítse-òrɔ ña gbo. Mòsè òñu Yòsúwà kò tóo, tsí ó kpeéwo fú ògá-atsebo-Ḷqáyé ti ìmòlè-àtsètsè ña gbo. Ó wà nyà díre gbo ní ebo òkàntso yèé Yèésù mú ara-è tse, tsí ñ sãabi si nárú-ònyà ña#á, ebo#é kpeéwo fú ebo-àtíbò ña kpó.

Ḷqáyé wíinyè fú wa gbà ñhà-Cma bíbí-è

1 Dzòó dzòó#é, Ḷqáyé gbà ñhà-agbáfɔ-Ḷqáyé fɔt ña, tsí wíinyè fú gbágbòhgbàgbò-wa ña. Náa gbà nòònà kpikpò, tsí wà wíinyè fú ña làkòò làkòò. ² Ó dji, ñhàntá-ayé yèé àa wà si báàyí#é, ó gbà ñhà-Cma bíbí-è, tsí wíinyè fú wa. Ñhà-è ní ó gbà, tsí dá ayé gbangba#á kpó#é, tsí òñu ké ní ó tsã, tsí mú iné òkálòkà kpó bɔwó#é. ³ Iyì-cma#á wà nya kíbí Ḷqáyé né iyì tó gbà#á díre, tsí bí ò rí cma#á gé ni ò rí kíbí Ḷqáyé wà gbà tútútú#é ñhèé. Náa wà wíinyè òñu ikpá, tsí ó tse tsí iné òkálòkà kpó wà si làkòò làkòò. Ó tse tsí Ḷqáyé kó nyáa mú àbi-ònyà-ayé yèé ña, tsí ñ tɔre fú ña, tsí náànyì-béé#é, ó ñde lo nòrɔ, tsí lo káà dzokó náàwòtá-Ḷqáyé Olíkpa òkálòkà kpó. ⁴ Ñbèé, Ḷqáyé sɔ ékɔ-kã fúu. Ékɔ#é, ó lákú láre ékɔ-adzítse-òrɔt òkálòkà kpó, tsí ó wà nyà díre ní òñu ní kpeéwo fú adzítse-òrɔ ña kpó#é.

Yèésù, Cma bíbí-Ḷqáyé kpeéwo fú adzítse-òrɔ ña

⁵ Ìdèndè#é, Ḷqáyé kò fɔ fú adzítse-òrɔt-kã wòrí ní:

“Cma-mi ní ò dzé#é,
nómbé#é, ñ wà fɔ ní: Ñ dzé boba-èε.” [†]
Tsí kò fɔ ti nára-adzítse-òrɔ-kã gbo wòrí ní:
“Èmi, màa dji boba fúu,
tsí òñu nákó dji cma fú mi.” ^{††}

⁶ Ó dji, ñhàwèrè yèé Ḷqáyé be cma-è onùgbó#é wà ñhà-talè#é, ó fɔ ní:

“Adzítse-òrɔ ña kpó
ká wà mú erí kálè fúu.” [‡]

⁷ Tsí ti nára-adzítse-òrɔ ña#á, ó fɔ ní:

“Ḷqáyé tse tsí adzítse-òrɔ ña
ká wà kíbí aféfé òñu iná gbígbà bé,

tsí ká wà tsítse fúu.” ^{††}

⁸ Tsí ó fɔ fú Cma bíbí-è òñu ní:

“Ḷqáyé, nàa dzokó náàntà-oyè-èε
títí lo náàritá,
tsí nàa bané òkpá-oyè-èε si,
tsí nàa dzoyè òñu òtító.

⁹ Nà dzáfɔ-òtító tsítse,

tsí nà nya ìbàdji tsítse kãdzú.

Ñnè ní, èmi, Ḷqáyé-èε, ñ tsãé náàñírí-àdzòrè-èε ña,

tsí tse àdǎé dà néwo fée, tsí ñ múε dze ólu,

tsí ó tse tsí ayé lákú-kã wà téε#é.” ^{†††}

¹⁰ Tsí ó tó fɔ fú Cma bíbí-è ró ní:

“Òlòdzó, iwɔ ní dá iné òkálòkà kpó ñhàkpinkpilè#é.

Ò mú ɔwò-èε, tsí ñ tse ilè òñu igbèrí.

¹¹ Iné nyèhè ña nákó wáa ra kpó.

Ó dji, iwɔ òñu, ò wà si títí lo náàritá.

À nákó gbó, tsí ya kpó nyégbènyégbé

kíbí àwù gbígbó bé,

¹² tsí nàa kpa ñá dé, tsí kpàrò ñá

kíbí à náa kpa àwù dé, tsí kpàròó bé#é.

Ó dji, iwɔ òñu, ò kàkó kpàrò láyé,

àyè-èε kò né ìkpàkū.” ^{†††}

¹³ Ó dji, kò fɔ fú adzítse-òrɔ-kã wòrí ní:

“Wáa dzokó náàwòtá-mi,

títí n mú òtè-èε ña tsálè,

tsí o mú esè lé ñhà-ña.” ^{†††}

¹⁴ Adzítse-òrɔ ña òñu#é, à wà tsítse fú Ḷqáyé, tsí wà sèé gé ni. Ḷqáyé náa wà bè ñá wà ñhàtalè#é fú enε yèé ña nákó gbà là#á, tsí ká wáa mówó gbè fú ña.

[†] Ìwé-Orí ña 2:7 (Psaumes 2:7) ^{††} Ìwé 2 Sámùwéli 7:14 (2 Samuel 7:14) [‡] Ìwé-Orí ña 97:7 (Psaumes 97:7)

^{††} Ìwé-Orí ña 104:4 (Psaumes 104:4) ^{†††} Ìwé-Orí ña 45:7-8 (Psaumes 45:7-8) ^{††††} Ìwé-Orí ña 102:26-28 (Psaumes 102:26-28) ^{†††††} Ìwé-Orí ña 110:1 (Psaumes 110:1)

**Yèésù kpeéwo fú adzítésé-òrǝ ña,
ká tè náànyì-è, tsí ká rí olá**

2 Ó ñi, kíbí ó dzé bée#é, ó wà ní afò yèé à fò fú wa, tsí àa gbó si nètí#é, afò#é, àa kó rētígbè-è rere, tsí àa kó tsákíí bané nów méèdzi kükü, àtsùgbée kó máa wáa bó nów-wa, tsí àa kó tsèrá. ² Dzóò dzóò#é, Ìdáyé gbà ñhntá-adzítésé-òrǝ ña, tsí dzíkò-è fúne, tsí ikò#é dzé ikò lákú-ká ni. Tsí ene yèé ña náa kò, tsí à kà tse si ñhntá-è#é, kíbí ó wà gbà gé#é, Ìdáyé náa fetí fú ña si ñhntá-è bée. ³ Báàyí#é, ene nyèñè ña kà tse si ñhntá-ikò yèé adzítésé-òrǝ ña dzé fú ña#á, tsí Ìdáyé náa fetí fú ña. Tsí bí ó tse fáa, tsí kàkò fetí fú àwa òñu? Bí àa kò mú ikò-òlá-wa, tsí ñ kpe iné-ká#á, nákò fetí fú àwa gbo gé ní ó dzé#é. Ikò-òlá-wa#á lákú láre ti adzítésé-òrǝ ña, tsí kíbí Ìdáyé nákò wáa gbà wá là gbà#á, ó wà fò fú wa. Náàtsétsé kélékélé#é, òlá-wa òñu ká-è dzíkò#é fúne, tsí náànyì-bée#é, ene yèé ña gbo gbó ikò#é nárú-è#é wáa dzéé fú wa, tsí nyá díre fú wa ní ikò#é dzé ikò-òtít. ⁴ Tsí Ìdáyé òñu ká-è gbo nya àyídzá-è tè máè ní ikò#é dzé òtít. Ó tse iné-àwùsi ña òñu iné-ikpá ikpá ña ñhntá-òrǝ náànyì-wa. Tsí gbà ñhntá-Mímí-è#é, ó kpé ikpá-òfè ña gbo fú wa kíbí ó wùú gbà#á.

⁵ Ayé tití-ká bàa#á, tsí òñu ní ñ wà bá fò#é. Ìdáyé kò tse tsí adzítésé-òrǝ ña kó dzoyè si ñhntá-è. ⁶ Kà kàa bée, à kò si ñhntá-ká ñhntá-Ìdáyét ní:

“Ìdáyé, ònya kò dzé iné-ká kpókpó,

tsí nà wà sù, tsí wà tsèsèrè-èè?

Kí ó dzé, tsí nà wà bané-è tó bée?

⁷ Ó dèé bò títi fú àsòkò-ká, tsí kò tó adzítésé-òrǝ ña,

tsí náànyì-bée#é, ò sè mú iyì bawó-è,

tsí iné ña kpó ká né àrísá fúu.

⁸ Ó mú ayé gbangba#á kpó bawó-è ní kó dzoyè si ñhntá-è.”[†]

Kíbí à kò si ñhntá-Ìwé-Ìdáyét ní Ìdáyé mú ayé gbangba#á kpó, tsí ñ bawó-ònya ní kó dzoyè si ñhntá-è#é, ó yé àwa kpó ní iné òkálòkálò kpó yèé Ìdáyé dá#á, òkálò kò bò, tsí kò ñ bawó-ònya ní kó dzoyè si ñhntá-è. Ó ké àña kpó, tsí ñ bawó-è. Ó ñi, nómbe báàyí#é, àa kò wà ríi ní ó wà dzoyè si ñhntá-ayé gbangba#á wóná. ⁹ Ó ñi, àa wà rí Yèésù òñu. Ìdáyé dèé bò títi fú àsòkò-ká, tsí kò tó adzítésé-òrǝ ña. Ó tse bée, àtsùgbée kó tse ore-òfè fú wa, tsí kó tse tsí Yèésù kó kú si nárú-ònya kpó. Tsí báàyí#é, àa rí ní Ìdáyé sè mú iyì bawó-è, tsí iné ña#á kpó ká né àrísá fúu, àtsùgbée kíbí ó réré, tsí kú gbà#á.

¹⁰ Ìdáyé dá ayé gbangba#á wá, tsí àtsùgbé-è ní iné òkálòkálò kpó wá#á. Tsí ó wò ní òñu kó tse tsí ònya kpíkò ñhntalé#é ká dzé òma-òñu, tsí kó gbé ña ló ñdò-ara-è, tsí iyì-è kó dzé tãña gbo. Níbèé, ó sã ní kó tse, tsí Yèésù kó réré, tsí gbà ñhntá-ìrèrè-è#é, kó tsítésé-è rere dzálè, Yèésù, ene yèé tsí ònà, tsí gbé ña, àtsùgbée Ìdáyé kó gbà ña là#á. ¹¹ Yèésù tse tsí à dzé ti Ìdáyé akpá akpá, esè esè. Tsí ene nyèñè ña#á gbo, òñu ká-è gbo, àña kpó, òma-inó òkántso ña ní à dzé#é. Iné yèé tse tsí kó kpè ña ní òmànà-òñu ña kà tsanó fúu#é ñhnté. ¹² Tsí ó wà fò fú Ìdáyé ní:

“Màa fò afò-èe fú òmànà-mi ña.

Màa kòrì, tsí ñ nyèé náànyì-ña.”^{††}

¹³ Tsí ó fò ró ní:

“Èmi òñu, màa mú àkaralé-mi kpó,

tsí ñ si ñhntá-Ìdáyé.”[‡]

Tsí ó sè fò gbo ró ní:

“Ìdáyé mú òma ña bawó-mi ní èmi kó wà tódzú-ña.

Èmi ña méèdzi ní.”^{‡‡}

¹⁴ Níbèé, òma ña#á kpó, à dzé ònya gidi gidi ña ni, tsí Yèésù gbo ñi ònya gidi gidi, tsí wà kíbí àña gbo à wà gbà tútútú#é bée. Ó ñi ònya, tsí kú, àtsùgbée kó gbà ñhntá-ikú-è, tsí kó nyáa gba ikpá nów-Ètsùt olíkpa-ikú.

¹⁵ Tsí yèé tée#é, ònya kãña wà, tsí náyé-ña kpó#é, à wà sá fú ikú dzódzódzó títi à ñi arú-è. Ene ña#á, Yèésù ñi ònya, àtsùgbée kó gbà ña dzóò nów-asá-ikú#é.

¹⁶ Ìdèndè#é, Yèésù kò wá ní kó wáa bané adzítésé-òrǝ ña. Ó wá ní kó wáa bané òmalóma-Àbàrahàmít ña ni.

¹⁷ Ti nára-iné yèé ñ fò wáa ló ña kpó#é, ó wà ní Yèésù kó ñi ònya gidi gidi tútútú kíbí inàbí-è ña bée, àtsùgbée kó nyáa ñi ògã-atsebo-Ìdáyé ña, tsí tsebo néwo-ña fú Ìdáyé, tsí sã àbi yèé à dze ña#á. Náa tsítésé-è òñu òtít, tsí náa rí ànyínó gbo fú ònya ña. ¹⁸ Ó ñi òñu ká-è#é, Ètsù dǎá wò, tsí ó réré. Tsí náàtsùgbée bée#é, nákò nyáa mów gbè fú ene yèé ña Ètsù wà dǎ wò báàyí#é.

Mòssè, àtsítésé-Ìdáyé, kò tó Yèésù òma bíbì-Ìdáyé

3 Inàbí-mi ña, è dzé ti Ìdáyé, tsí ó kpe èñe gbo ní èñe kó wá ñdò-òñu. Níbèé, è módzú ta Yèésù kokoko si. Yèésù#é, àa fò fúdá nárú-ara-wa ní ó dzé adzítésé yèé Ìdáyé bè wá#á, tsí àa fò gbo ní ó wà fú wa kíbí ògã-atsebo-Ìdáyé ña bée. ² Itsé òkálòkálò kpó yèé Ìdáyé dá fúu#é, ó tseé dzi ñhntá-è, tsí Ìdáyé mú àkaralé-è, tsí ñ si ñhntá-è dzálè kpó, kíbí ó tse fú Mòssèt gbo gbà ñhntá-è yèé ó tsítésé náànyì-ene-Ìdáyé ña#á. ³ Tsí kíbí à kà nye ilé-ká láre ene yèé dá ilé#é òñu ká-è#é, bée ké ní kò wà ní ká nye Mòssè láre Yèésù gbo#é ñhnté. ⁴ Bí ò rí ilé-ká gé, mà ní ònya-ká ní dáa#á. Ó ñi, Ìdáyé òñu ní dá iné òkálòkálò kpó#é. ⁵ Mòssè dzé àtsítésé-Ìdáyé, tsí ó tsítésé náànyì-ònya-kpáfe-Ìdáyé ña òñu òtít, tsí Ìdáyé mú àkaralé-è, tsí ñ si ñhntá-è dzálè kpó. Tsí itsé yèé ó tse#é, ó nya iné yèé Ìdáyé nákò wáa fò náànyìwà ña#á díre ni. ⁶ Ó ñi, Yèésù Kírísítò òñu#é, òma-olí-boba ní ó dzé#é, tsí náa wà ríitá-ònya-kpáfe-Ìdáyé ña òñu òtít, tsí Ìdáyé mú àkaralé-è kpó, tsí ñ si ñhntá-è. Àwa ní dzé ònya-kpáfe-Ìdáyé ña#á. Ó ñi, tãná kó dzé ní àa dzé ònya-kpáfe-Ìdáyé ña ñdèndè#é, ó wà ní àa kó gbódzú kpó, tsí iné yèé àa módzú si ní Ìdáyé bàkò wáa tse fú wa#á kó wà ké ewo-wa ló ñhnté.

**Ká né àkaralé si ñhntá-Ìdáyé,
tsí àa kó gba ìmíra yèé ó talè si fú wa#á**

⁷ Báàyí#é, Mímí-Ìdáyét fò si ñhntá-Ìwé-Ìdáyét ní:

“Bí è wà gbó afò yèé Ìdáyé wà fò fú ñé nómbe#é,

⁸ è máa fetí kpaá kíbí gbágbòhngbò-ñé ña gbo tse#é.

À kò ní Ìdáyé kó máa gbé àña.

^{††} Ìwé-Orí ña 22:23 (Psaumes 22:23) ‡ Ìwé-Yésáyà 8:17 (Esaie 8:17) ‡‡ Ìwé-Yésáyà 8:18 (Esaie 8:18) ‡‡ Ene-Ìdáyé ña yèé à wà báfò ñhnté#é, òma-Ìsàràyéli ña ni.

[†] Ìwé-Orí ña 8:5-7 (Psaumes 8:5-7)

Tsí ñhàwèrè yèé à gbé nòdđà#á,
à náa wà dǎǎ wò gé ni.
9-10 Ɔ́dáyé ní: Gbágbòhngbàgbò-ñé ña rí iné yèé ñ tse fú
ña

títí gba ɔ́đ ogóòd̀zi nòdđà#á,
táná à náa si wà dǎ mi wò#é.
Iné yèé tse tsí ñ bínó fú ña, tsí fì ní:
À náa wà yagbo làkóò gé ni.
À kò wò ní àña kó fa ekpa yèé ñ díre fú ña#á.
11 Ɗ̀bèé, inó bí mi, tsí ñ tálé, tsí le onù si ñhà-è ní:
Ìdèh̀dè ni, à kàkó wò ñh̀lú yèé ñ tótse si fú ña ní
ká ló káà míra#á láyé.” †

12 Ɗ̀bèé, inábí-mi ña, è tsó éwo-ara-ñé ña rere. Ɔ́kà-ñé
ña-kà kó máa dzé ñnyà-ìbàd̀í, tsí kò ní òñu kàkó né
àkaralé si ñhà-Ɔ́dáyé ró títí kó wáa kò Ɔ́dáyé Oláayè
dzó. 13 Kà kàa bée, è náa wà dǎámí le ara-ñé ña nòdzó
kòdzó nómbe yèé è wà gbó onù-è#é. È náa wà tse bée,
àtsùgbée àbi dzídze kó máa rú òkà-ñé ña, tsí kò wáa
tse èd̀đ kíkà, tsí kò ní òñu kàkó rētígbè-Ɔ́dáyé. 14 Fee,
àkaralé yèé àa né nòdzó yèé àa tsètsè gba Kírísító
gbó#é, àa kó tsákií bané nówó méèdzi kùkù. Bí àa nyáa
tse bée títí ló gé ná, àwa Kírísító† méèdzi, àa dzó wà
tsitsé má nàad̀zó, tsí èrè yèé itsé#é nàkó bí#é, àa nàkó
dzó ní kpé.

15 Àa ti fì ní à kò si ñh̀wè-Ɔ́dáyé† ní:
“Nómbe#é, bí è wà gbó afì yèé Ɔ́dáyé wà fì fú ñé#é,
è máa fetí kpaá kíbí gbágbòhngbàgbò-ñé ña gbo
tse#é.

À kò ní Ɔ́dáyé kó máa gbé àña.” ††
16 Ɗ̀ ní fee, nèé ña Ɔ́dáyé wínyè fú, tsí à kò ní kó máa
gbé àña ná? Kò tsi ene yèé ña kpó M̀s̀sèt gbé fùdǎ ríhè-
Èdzíkpitì†#é nìi? 17 Nèé ña Ɔ́dáyé bínó fú títí fú ɔ́đ
ogóòd̀zi ná? Kò tsi ene yèé ña dzàbi, tsí kú télè bilèbile
lò nòdđà ña#á nìi? 18 Tsí kíbí ó tálé, tsí le onù si ñhà-è
gbo ní: Èsè-ña méèdzi kpénlèé kàkó wò ñh̀lú yèé òñu
tótse si fú ña ní ká ló káà míra#á láyé#é fe, nèé ña ó wà
báfì ná? Kò tsi ene yèé ña kò gb̀r̀rà fúu, tsí kò dzé gbo
ní kó gbé àña#á nìi? 19 Ɗ̀bèé fe, àa rí ní à kò nyáa wò
ñh̀lú#é, iné yèé tse#é, à kò né àkaralé si ñhà-Ɔ́dáyé.

4 Ó d̀i báayí#é, àlé yèé Ɔ́dáyé ta fú ña wáa ló ní à
nàkó míra#á, ìr̀-è ké ní ó ta si fú àwa gbo nómbe
báayí#é. Kíbí ó dzé bée#é, ó wà ní e gbé nódzúfò, àt-
sùgbée kó máa dzé ní òkà-ñé ña-kà wáa kí nòznà, tsí kò
nyáa wáa gba ìmíra#á. 2 À dzíkò-Ɔ́dáyé fú wa kíbí à
dzéé fú àña gbo wáa ló#é ni. Ó d̀i, kíbí à gbó#é, à kò
gbàà òñu àkaralé, tsí ó tse tsí à kò rí èrè-kà kpókpó
ñhè. 3 Ó d̀i, àwa òñu, àa né àkaralé si ñhà-ìkò#é, tsí
ìmíra yèé Ɔ́dáyé tálé fú wa#á, ó tawó-wa. Ó wà ñhè bée
kíbí Ɔ́dáyé ti fì si ñh̀-Ìwé-è ní:

“Ɗ̀bèé, inó bí mi, tsí ñ tálé, tsí le onù si ñhà-è ní:
Ìdèh̀dè ni, à kàkó wò ñh̀lú yèé ñ tótse si fú ña ní
ká ló káà míra#á láyé.” ††

Kò tsi ní Ɔ́dáyé kò tótse ìd̀i-ìmíra#á tǎ wóná si fú ña ní
tse tsí ó wà fì bée#é. Ìd̀i#é ti wà títótse si títí nòdzó yèé

† Ìwé-Orí ña 95:7-11 (Psaumes 95:7-11) †† Ìwé-Orí ña 95:7-8
(Psaumes 95:7-8) † À nákó nyáa fì gbo ní: “Ó d̀i, kíbí à gbó#é, à kò
né àkaralé si ñhà-Ɔ́dáyé bá ene yèé ña gbó ikò#é.” †† Ìwé-Orí ña
95:11 (Psaumes 95:11)

Ɔ́dáyé dá ayé#é tǎ#á ni. 4 À kò afì#é si ñh̀d̀i-kà ñh̀-
Ìwé-Ɔ́dáyé† ní Ɔ́dáyé mú ɔ́dzó méèdze, tsí ñ dá ayé#é.
Tsí à wà wínyè ti nára-ɔ́dzó-èkéèdze-è, tsí wà fì ní:

“Ɔ́dáyé tse itsé-è ña tǎ kpó,
tsí nòdzó-èkéèdze-è, ó míra.” †
5 Tsí náfì yèé àa fì wáa ló ñh̀sèè#é, Ɔ́dáyé fì ní:
“À kàkó wò ñh̀lú yèé ñ tótse si fú ña ní
ká ló káà míra#á láyé.” ††

6 Ène yèé ña tsètsè gbó ikò-Ɔ́dáyé#é, à kò nyáa gba
ìmíra#á, iné yèé tse#é, à kò né àkaralé si ñhà-Ɔ́dáyé,
tsí à kò ní àña kàkó rētígbè-è gbo. Ɗ̀bèé, ìmíra-Ɔ́dáyé#é
wà si ró, tsí ònà wà fú olómírè ña ní ká nyáa gbàa. 7 Àt-
sùgbée bée#é, Ɔ́dáyé sè dá ɔ́dzó-kà si ró, tsí wà kpéé ní
“nómbe”. Ó wínyè ti nára-ɔ́dzó nyèhè fú gbágbòhngbàg-
bò-wa ña wáa ló. Tsí náanyi-bée fékúfékú kíbí náfì yèé
hè ti fì wáa ló ñh̀sèè#é, ó wínyè ti nára-è ró. Ó gbà ñhà-
Đàfìd̀ì, tsí fì ní:

“Nómbe#é, bí è wà gbó afì yèé Ɔ́dáyé wà fì fú ñé#é,
è máa fetí kpaá.” ††

8 Tsí Yòsúwà† gbo, kíbí ó gbé gbágbòhngbàgbò-wa ña
wò ñh̀lú yèé Ɔ́dáyé tálé fú ña#á, ó má nyáa fú ña
ñh̀míra#á, Ɔ́dáyé kàá tǎ sè fò afì ɔ́dzó-kà náanyiwà ró.

9 Tsí ká fì#é, kíbí Ɔ́dáyé míra nòdzó-èkéèdze-è#é, bée ké
ní ìmíra-ìr̀-è-è-kà gbo tó wà si fú ñnyà-kpáfe-Ɔ́dáyé
ña#á ñhèé. 10 Tsí ene yèé gba ìmíra yèé Ɔ́dáyé tótse
si#é, náa kò itsé-è dzó, tsí náa míra, kíbí Ɔ́dáyé gbo
tsitsé-è ña tǎ kpó, tsí ó míra#á. 11 Ɗ̀bèé, àa kó d̀igí, tsí
àa kó gba ìmíra#á, àtsùgbée ñnyà-kà kó máa tse kíbí
gbágbòhngbàgbò-wa ña tse wáa ló#é. Ɗ̀nyà-kà kó máa
kò ní Ɔ́dáyé kó máa gbé òñu, tsí kó tsèrà.

12 Afì-Ɔ́dáyé, kò tsi afì kúkú ni, àyè wà ñhè. Ó nékpá,
tsí náa tsitsé nára fúne gbo. Afì#é mú héhéhé láre tàsù
òkàlòkà kpó. Tsí náa la ara-ne wò títí ló ñh̀h̀h̀h̀h̀h̀h̀-è.
Náa ló títí káà ká àyè yèé wà ñh̀-ne#é, tsí ká ekùkù
òñu m̀ǹm̀ǹǹ ña gbo. Náa tsí atso nódzú-awù-ne òñu
ìsèrè-ne fúne, tsí náa wà yè ña wò. 13 Iné yèé Ɔ́dáyé dá
ña#á-kà kpókpó kò wà ñh̀d̀kùkù fúu. À kí ñgbangba si
kpó nódzú-è, tsí ó wà rí ña. Òñu ní ó wà ní àa kó wáa
dzé àb̀-ìñé òkàlòkà kpó yèé àa tse#é fú#é.

Ɔ́dáyé tsā Yèèsù ní kó dzé ògá-atsebo-Ɔ́dáyé ña,
tsí àa kó s̀ timá-òñu òñu àkaralé

14 Àa né ògá-atsebo-Ɔ́dáyé ña† lókù-kà, Yèèsù Ɔ́ma
bíbí-Ɔ́dáyé ni. Ó ñde, tsí ló káà tó títí ñd̀i-Ɔ́dáyé. Àtsùg-
bée bée#é, àkaralé yèé àa náa fì ní àa né si ñhà-è#é,
àa kó tsákií bané nówó méèdzi kùkù. 15 Tsí ene yèé dzé
ògá-atsebo-Ɔ́dáyé ña fú wa#á, ó mà ní ikpá-kà kò wà fú
wa, tsí náa wà rí ànyínó fú wa. Ètsù† dǎǎ wò gbà nòznà
òkàlòkà kpó ní kó dzàbi-Ɔ́dáyé kíbí náa wà dǎ àwa gbo
wò#é. Ó d̀i, kò dzàbi. 16 Kíbí ó dzé bée#é, àa kó timá-àn-
tǎ-oyè-Ɔ́dáyé olóore-òfé. Àa kó máa dá èd̀đ, àa kó s̀
timá-è òñu àkaralé, tsí kó rí ànyínó fú wa, tsí kó tse ore
fú wa, tsí kó m̀wó gbè fú wa náasòkò yèé nàkó dzi fú
wa rere#é.

5 Ti nára-afì-ká tsā ògá-atsebo-Ɔ́dáyé ña†#á, à náa
tsā ògá-atsebo-Ɔ́dáyé òkàlòkà náanjí tèè ña ni. À

†† Ìwé-Ìkpinkpilè-ayé 2:2 (Genèse 2:2) ††† Ìwé-Orí ña 95:11
(Psaumes 95:11) ††† Ìwé-Orí ña 95:7-8 (Psaumes 95:7-8)

náa tsáá ní kó wà sɛ Ɔ́dáyé néwo-ña. Náa wà tsòyà fú Ɔ́dáyé, tsí wà tsebo gbo fúu néwo-ña, tsí Ɔ́dáyé kó mú àbi-ña tɔre fú ña. ² Ɔne yèé ña kò mà, tsí tse íbàdí#é òñu ene yèé ña nɔ ònà-Ɔ́dáyé#é, ògá-atsebo-Ɔ́dáyé ña#á kà mú líle bá ña, ñé yèé tse#é, òñu ká-è gbo#é, íbàdí-è ña dzé arù, tsí wà kpaá. ³ Àtsùgbée béé#é, kò tsi néwo-ilú òñu níiká gé ní náko wà tsebo fú Ɔ́dáyé ní kó mú àbi ña, tsí ñ tɔre fú ña#á. Ó wà ní kó wà tsebo néwo tònju ká-è gbo ní kó mú àbi tònju ká-òñu ña gbo tɔre fú òñu. ⁴ Tsí ònyà-kà kà ñde, tsí tsá ara-è ní òñu dzé ògá-atsebo-Ɔ́dáyé ña. Ɔ́dáyé ní náa tsáne kíbí ó tsá Àrónit gbo#é. ⁵ Béé ké ní ó dzé fú Kírísitò gbo#é. Òñu ká-è kò ñde gé, tsí tsá ara-è ní òñu dzé ògá-atsebo-Ɔ́dáyé ña, tsí wà ñ nye ara-è. Ɔ́dáyé ní tsáá, tsí fì ní:

“Ɔma-mi ní ò dzé#é,
 nómbe#é, ñ wà fì ní: Ñ dzé boba-èe.” †
⁶ Tsí Ɔ́dáyé fì gbo ññdì-kà ró ní:
 “Nàa dzé atsebo-Ɔ́dáyé títí lɔ nàarítá
 kíbí ír-òtsebo-Ɔ́dáyé yèé Mèkìsèdèkì dzé#é.” ††
⁷ Ññwèrè yèé Yèésù gbé ñntalè bí#é, ó wúure kùkù fú Ɔ́dáyé ñgbe òñu nókù. Ó wúure béé fú Ɔ́dáyé, ene yèé náko nyáa gbàá là nów-íkú#é. Tsí Ɔ́dáyé gba ire wúwú-è fúu, ñé yèé tse#é, Yèésù bale éwo fúu. ⁸ Kíbí ó dzé gídì ní Yèésù dzé Ɔma bíbí-Ɔ́dáyé#é, ó wà ní kó kó kíbí à náa rétígbe-Ɔ́dáyé, tsí tse si ñntá-af-è#é. Tsí kíbí ó réré#é ní tse tsí ó màá#á. ⁹ Ó tsítse yèé wo odzú-è#é tá kpo dzálè. Tsí kíbí ó tse béé tá#á, ó tse tsí ene yèé ña kpo gbó af-è, tsí tse si ñntá-è#é, ká rí òl-àritá. ¹⁰ Ó nyáa tse béé, ñé yèé tse#é, Ɔ́dáyé fì ní ó dzé ògá-atsebo-Ɔ́dáyé ña kíbí ír-òtsebo-Ɔ́dáyé yèé Mèkìsèdèkì dzé#é.

**Àa kó ɔnùgbó ñn-àkaralé,
 tsí àa kó máa kɔ Yèésù gbo dzò**

¹¹ Ti nára-ñé yèé ñ fì wáa lɔ ñnsèè ña#á, ñé kípíkpò wà, tsí ñ má fì fú ñé. Ó dji, bí n tse, tsí nya òkpi-è fú ñé#é, ó le fú mi, ñé yèé tse#é, kíbí è wáa dà si báàyí#é, af-ò yáa wà wò nétí fú ñé ró. ¹² Nótítú#é, akóne ña ní è má ti dzé si báàyí#é. Tsí ó dà, tsí èk-òtsètsè yèé à náa tse fúne ti nára-ík-ò-Ɔ́dáyé#é ní ó wà ní ká tó tse fú ñé ró#é. È sè náanyi kpo kārāā, tsí kà kàa e wà dzenè#é, ó bèrè ní e sè wà mómó ró. ¹³ Tsí bí ònyà-kà wà nómó mímó si, ɔma nówó gé ní náa dzé si#é. Kà ma ire níiká fú íbàdí. ¹⁴ Dzídze ni ti onùgbó ña ni. Onùgbó ña#á, à náa wà tsá nàñjír-ire òñu íbàdí nódzò kódzò títí náa wáa dji tija.

6 Ñbèé, àa kó kɔ èk-òtsètsè ti nára-Kírísitò dzò nákpàl-kà táná, tsí ká lɔ ñwádzú. Àa kó lɔ ñwádzú, tsí àa kó gba èkò yèé náko tse tsí àa náko nyáa ɔnùgbó ñn-àkaralé#é. Dzò dzò#é, àa tsékò fú ñé ní ñé yèé kò né èrè-kà kópó, tsí náa bí íkú fúne ña#á, e kò ñá dzò, tsí e nyílò kpaqà, tsí e né àkaralé si ñntá-Ɔ́dáyé. ² Tsí àa tsékò ti nára-kíbí à náa wèf fúne, tsí mówó lé ñntá-ne gbà#á gbo fú ñé. Tsí kíbí Ɔ́dáyé náko dzí òkú ña wá náyé#é, tsí kpedzò fú ña, tsí edzò yèé náko dǎ#á kàkò né títá láyé#é, àa tsékò nyèñè gbo

† Ìwé-Orí ña 2:7 (Psaumes 2:7) †† Ìwé-Orí ña 110:4 (Psaumes 110:4)

fú ñé. Ó dji, àa kàkò tó sè wá ñntá-ñé nyèñè ña ró. ³ Báàyí#é, àa kó lɔ ñwádzú, tsí àa kó ɔnùgbó. Bí Ɔ́dáyé dzé, béé ní àa náko tse#é.

⁴⁶ Ó dji, bí ònyà-kà né àkaralé si ñntá-Yèésù tá, tsí tó wáa kò dzò ró#é, à kàkò nyáa tse, tsí kó sè nyílò kpaqà ró. Ññwèrè yèé ó né àkaralé si ñntá-Yèésù#é, isèrè-è tsí, tsí ó rí òtítú-Ɔ́dáyé mà. Ɔ́dáyé tse ore fúu, tsí ó gbàá kpo. Mímí-Ɔ́dáyé tì wá ñntá-òñu gbo. Ó gbó af-ò-Ɔ́dáyé, tsí ó rí ní ó dǎ. Kíbí Ɔ́dáyé tse ñé-àwùsi ña nódzú-è#é, ó rí kíbí náko wáa dzoyè òñu ikpá si ñntalè gbà#á. Bí ònyà-kà kàa tó títí ñbè tá, tsí kɔ àkaralé yèé ó né si ñntá-Yèésù#é dzò ró#é, ó tá ni, à kàkò nyáa tse tsí kó sè nyílò kpaqà ró. Kò né tsítse nòkà ró, ñé yèé tse#é, kíbí ó tse béé#é, ó dǎn mú Ɔma bíbí-Ɔ́dáyé náawùdzò, tsí ó wà kíbí òñu ká-è sè, tsí wà káa si ñntá-egi-idáàgàlǎdzàf gbo bé ró yí.

⁷ Ká fì ní oko-kà wà, tsí òdzò náa rò si ñnè kpeékpeé dzi ññdì-è. Òdzò#é náa rò kípíkpò títí ilè#é náa tì si rere gé ni. Tsí bí olóko#é tsoko#é, tsí gbè idze si ñnè, ilè#é kà tì sá dzídze fúu bò. Bí ilè-kà wà béé, Ɔ́dáyé náa tu kùsèè fúu. ⁸ Ó dji, bí òdzò náa rò dǎ noko#é béé, tsí ilè#é kà sá dzídze fú olóko#é, tsí kà kàa béé, èkíkákò gé ní náa gbàá si kpo dzùbèè#é, ilè nyèñè kò wà nòñà-kà ró. Èrè-Ɔ́dáyé wà doro dèé. Tsí ñntántá-è#é, iná gé ní náko wáa dzòo kpa kpo búláá#á.

⁹ Èè, ñ wínyè fú ñé líle líle béé. Ó dji, àrínódzú-mi ña, èñe òñu, ñ né àkaralé si ní è wà nòñà-ire#é si, ònà yèé náko gbé ñé lɔ nólà#á. ¹⁰ Ɔ́dáyé náa tse òtítú, kàkò gbàgbé ñé yèé è tse ña#á láyé. È mówó gbè fú ene yèé ña dzé ti Ɔ́dáyé#é wáa lɔ, tsí è tó wà mówó gbè fú ña si làkòò ró. Kíbí è tse béé#é, ó wà nyà ña ní è né àmúqǎ fú Ɔ́dáyé, tsí Ɔ́dáyé kàkò gbàgbé láyé. ¹¹ Tsí kíbí ó le mí si#é, ñ wà wò ní èñe kpo, ikpá yèé è wà tse#é, kúnukú kó wà tse è làkòò gé nàarímáa mí títí lɔ, àtsùgbée ñé yèé è módzú si nòñà si fú#é kó tówó-ñé. ¹² Bí è wà tse béé làkòò làkòò, è kàkò wáa dji ògè. È náko ké ɔw-ene yèé ña né àkaralé si ñntá-Ɔ́dáyé, tsí fèdǎ tù, tsí doro kípíkpé títí ñé yèé Ɔ́dáyé tàlè fú ña#á, ó tówó-ña#á.

**Ɔ́dáyé kà rúne láyé,
 bí ó tàlè-kà, náa sáá gé ni**

¹³ Ɔ́dáyé tàlè fú gbàgbòngbàgbò-wa Àbàràhámìt. Tsí kíbí ó tàlè#é, ó ta òñu ká-è si ñntá-è ní òñu náko sáá, ñé yèé tse#é, ñé-kà kò wà, tsí láre Ɔ́dáyé, tsí Ɔ́dáyé kó ta si ñntá-è. ¹⁴ Ó tàlè fú Àbàràhámì ní:

“Ídèndè ni, màa tu kùsèè fée,
 tsí màa fée nómáma kípíkpò.” †

¹⁵ Tsí Àbàràhámì fèdǎ tù, tsí doro kípíkpé títí ñé yèé Ɔ́dáyé tàlè fúu#é wáa tówó-è.

¹⁶ Àwa ònyà ña, bí ònyà-kà bàkò ta ñé-kà si ñntá-af-ò-kà, náa ta ñé yèé láre òñu ká-è#é ni. Tsí bí ó tse béé gé ná, ñyà dzídze-kà kópó kò wà ró. ¹⁷ Ɔ́dáyé gbo wò ní ene yèé ña náko gba ñé yèé ña òñu tàlè si#é, òñu kó wínyè fú ña, tsí ká mà rere ní òñu kàkò kparò láyé. ñé yèé òñu tse ètò si ní òñu náko tse#é, òñu náko tseé ní ó dzé#é. Ñbèé, ó ta òñu ká-è si ñntá-è ní àlè yèé òñu ta#á, òñu taá ni. ¹⁸ Ó tse béé, tsí kó rí dǎmí le wá ni. Ó

‡ Ìwé-Ìkpinkpilè-ayé 22:16-17 (Genèse 22:16-17)

tàlè, tsí ta òñu ká-è si ñhntá-è. Tsí kíbí àa mà ní Ɔdáyé kà rúne láyé#é, àa né àkaralé ní inyé mèèdzì yèé ó tse nyèñè ña#á kàkó kpàrò láyé. Àa sá lo kàà dúkù ñdò-è ní kó tséwé bò wá, tsí àlè yèé ó ta òñu ká-è si ñhntá-è#é wà dǎámí le wá kúkù ní inyé yèé ó ní si ñwádzú si fú wa, tsí àa módzú si nǒnà si ní àa nàkó gbà nówó-è#é, àa kó tsákíí bané kúkù. ¹⁹ Inyé yèé àa módzú si nǒnà si fú#é mú àyè-wa ña doro si dínúú kíbí ekikǎ náa mú erǎ doro si bé#é ni. Tsí ó wǎlé-Ɔdáyé yèé wà nǒrǒ#é lo, tsí ko atso-ìbònà#á dzǒ, tsí lo títí ñhndòdò-ìlè#é ñbí Ɔdáyé wà#á. ²⁰ Ene yèé tsúwádzú-wa lo bè nàatsùgbè-wa#á, Yèésù ni. Ìdèndè#é, Yèésù dzé ògǎ-atsebo-Ɔdáyé ñat néwo-wa títí lo nààritá. Ó dzé atsebo-Ɔdáyét kíbí ìrǒ-atsebo-Ɔdáyé yèé Mèkìsèdékì dzé#é.

**Mèkìsèdékì, atsebo-Ɔdáyé Oléwo,
ó kpeéwo fú atsebo-Ɔdáyé yèé bò ña#á**

7 Mèkìsèdékì#é, ó dzé ólú-ilú-Sàlémì, tsí dzé atsebo-Ɔdáyét Oléwo gbo. Tsí ñhñwèrè nyèñè#é, Àbàràhámì lo kàà dzogu bá ólú mèerē, tsí kpa ña kpo, tsí bò bàa. Kíbí ó bò ti nógu#é bàa#á, Mèkìsèdékì lo kàà kpàdè-è nǒnà, tsí tu kùsèè fúu. ² Tsí Àbàràhámì kpé inyé yèé ó dzogu, tsí gbà bàa ña kpo#é ònà maá, tsí ké akpàlà-kǎ fúu. † Ti nára-Mèkìsèdékì#é, nàatsètsè#é, òkpì-ékò-è ní dzé ólú yèé náa tse òtítú#é. Tsí yèé tètè#é, à náa kpèé ní ólú-ilú-Sàlémì, òkpì-è ní dzé ólú yèé náa fa tútùúrò wà#á. ³ Ññwé-Ɔdáyé#é, à kò wínyè-kǎ kpókpó ti nára-iná-è nàmi boba-è. À kò wínyè-kǎ ti nára-gbágbòngbàgbò-è ña gbo. À kò wínyè-kǎ ti nára-ɔdzó yèé à bíi#é nàmi nódzò yèé ó kú#é gbo. Ó wà kíbí Ɔma bíbí-Ɔdáyé bé. Ó dzé atsebo-Ɔdáyé títí lo nààritá.

⁴ È rí gé! Ɔnya lákú-kǎ ní ó dzé#é oo. Ó dzé ònya lákú títí Àbàràhámì òñu ká-è, gbágbòngbàgbò-ɔma-Ìsàràyéllìt ña, ó kpé inyé yèé ó dzogu, tsí gbà ña kpo#é ònà maá, tsí mú akpàlà-kǎ fúu. ⁵ Báàyí#é, n tsí atso nódzú-afí#é fú ñé. Náànjírí-ɔma-Ìsàràyéllì ña#á, ɔmalóma-Lèfí ña ní náa dzé atsebo-Ɔdáyé ña#á. Tsí ekpa-Ɔdáyét wà fí ní ɔma-Ìsàràyéllì yèé bò ña#á kpó ká wà fú atsebo-Ɔdáyé ña nákpàlà-èkéewá. Òkpì-è ní dzé ní atsebo-Ɔdáyé ña wà gba akpàlà-èkéewá nówó-inàbí-ñà ña, tsí inàbí-ñà ña#á, ɔmalóma-Àbàràhámì ña ní àñà gbo à si dzé#é. ⁶ Mèkìsèdékì òñu kò si dzé ɔmalóma-Lèfí tǎná, tsí Àbàràhámì fúu nákpàlà-èkéewá. Tsí yèé yɔ#é, ó tu kùsèè fú Àbàràhámì, ene yèé Ɔdáyé tàlè ña fú#é. ⁷ Àràdzinyà-kǎ kò wà, onùgbó ní náa tu kùsèè fú maqé tsígíqí#é. ⁸ Atsebo-Ɔdáyé ña yèé wà gba akpàlà-èkéewá nówó-ɔma-Ìsàràyéllì ña#á, àñà òñu, ònya ña ní à dzé#é, tsí à nàkó kú. Ó dji, Ìwé-Ɔdáyét wà nyà díre fú wa ní Mèkìsèdékì, ene yèé gba akpàlà-èkéewá nówó-Àbàràhámì#é, òñu wà si. ⁹ Tsí ká fí#é, Lèfí yèé ɔmalóma-è ña wà gba akpàlà-èkéewá nówó-ɔma-Ìsàràyéllì-àtííbò ña#á, Lèfí#é òñu ká-è gbo fú Mèkìsèdékì nákpàlà-èkéewá gbà ñhntá-gbágbòngbàgbò-è, Àbàràhámì. ¹⁰ Ñhñwèrè nyèñè#é, à kò bí Lèfí wóná. Ó dji, ó ti wà náatò-gbágbòngbàgbò-è si ñhñwèrè yèé Mèkìsèdékì lo kàà kpàdè-è#é.

† È kàà kǎ èrǒ#é ññwé-Ìkpinkpilè-ayé 14:17-20 (Genèse 14:17-20).

¹¹ Ɔdáyé dǎ ekpa-è fú ɔma-Ìsàràyéllì ña, tsí itsé yèé ɔmalóma-Lèfí ña, atsebo-Ɔdáyé ña náa wáa tse#é ní gba ekpa#á doro si#é. Ñbèè, ó má dzé ní itsé yèé ña à náa tse#é tó#é, kàà kpádzú ní Ɔdáyé kó sè, tsí be atsebo-Ɔdáyé-ìrǒ-òmírè-kǎ wá ró. Atsebo-Ɔdáyé yèé bé#é, ó dzé atsebo-Ɔdáyé kíbí ìrǒ-atsebo-Ɔdáyé yèé Mèkìsèdékì dzé#é ni. Kò dzé atsebo-Ɔdáyé kíbí ìrǒ-ti Àrǒnì † òñu ɔmalóma-è ña. ¹² Tsí bí Ɔdáyé kparɔ ìrǒ-atsebo-Ɔdáyé-òmírè#é, ó wà ní kó kparɔ ìrǒ-ekpa-òmírè gbo. ¹³ Kíbí afí-Ɔdáyé wà fɔ afí-ìrǒ-atsebo-Ɔdáyé-òmírè-kǎ#á, Ɔlá-wa ní ó wà kperí#é. Ɔlá-wa kò dzé ɔmalóma-Lèfí. Náro-ɔma-Ìsàràyéllì-òmírè-kǎ ní ó ti#é, tsí náro yèé ó ti#é, ònya-kǎ kpókpó kò dzé atsebo-Ɔdáyé láyé wòrì. ¹⁴ Ɔnya kpó mà ní ɔmalóma-Yúdàt ní ó dzé#é. Tsí kíbí Mòsèsèt kǎ ekpa-Ɔdáyé fúne#é, ìdì-kǎ kpókpó ñnó-ekpa#á kò fí ní ɔmalóma-Yúdà ña nàkó nyáa dzé atsebo-Ɔdáyé.

¹⁵ Tsí kíbí àa rí ní báàyí#é atsebo-Ɔdáyé ìrǒ-òmírè-kǎ wá, tsí dzé atsebo kíbí ìrǒ-atsebo-Ɔdáyé yèé Mèkìsèdékì dzé#é, àa rí ní afí-atsebo-Ɔdáyé yèé à wà fí#é, inó-è má fú àwa kpó ñhñkèè. ¹⁶ Atsebo-Ɔdáyé titò yèé bé#é, kò tsi ní ekpa-kǎ fí ní à náa dzé atsebo-Ɔdáyé náro-ñà tǎná, tsí ó dzé atsebo-Ɔdáyé. Ó dji atsebo-Ɔdáyé, inyé yèé tse#é, ó nékpá, tsí ikpá#á fúu náàyè-àritá. ¹⁷ Ó lo béè kíbí à ko si ti nára-è ñnó-Ìwé-Ɔdáyé#é. À kǒ si ní:

“Nàa dzé atsebo-Ɔdáyé títí lo nààritá kíbí ìrǒ-atsebo-Ɔdáyé yèé Mèkìsèdékì dzé#é.” ‡

¹⁸ Ñbèè, Ɔdáyé ní arǔ-ekpa ti dzò dzò kú, inyé yèé tse#é, kò nékpá-kǎ, tsí kò mówó gbè fúne gbo.

¹⁹ Ìdèndè#é, ekpa-Mòsèsè kò nyáa tse inyé-kǎ kpókpó dzálè. Ñbèè, Ɔdáyé mú òlárèbéè, tsí ní fú wa. Ó fú wa nátsebo-Ɔdáyé titò-òmírè-kǎ, tsí àa módzú si nǒnà si fúu. Ñhntá-è ní àa nàkó gbà tǎná àa kó nyáa sò timá-Ɔdáyé#é.

²⁰ Inyé yèé kpádzú lárè#é ní dzé ní Ɔdáyé kò fú wa nátsebo-Ɔdáyé titò yèé bé náari wínyè, tsí ta inyé-kǎ si ñhntá-è. Dzò dzò#é, bí ònya-kǎ dji atsebo-Ɔdáyé, Ɔdáyé kà wínyè, tsí ta inyé-kǎ si ñhntá-è. ²¹ Ó dji, kíbí ó tsǎ Yèésù òñu ní kó dzé ògǎ-atsebo-Ɔdáyé ña#á, ó wínyè, tsí ta inyé si ñhntá-è. Ó fí ní:

“Ɔlódzò wínyè, tsí ta inyé si ñhntá-è,

tsí kàkó nyí, tsí fɔ afí-òmírè-kǎ ró.

Ó fí fúu ní: Nàa dzé atsebo-Ɔdáyé títí lo nààritá.” †

²² Kíbí Ɔdáyé wínyè, tsí ta inyé si ñhntá-è béè#é, ó tse tsí ìmòlè-ìkǎànyìt#é sǎ láre ìmòlè yèé ó tse dzò dzò#é. Tsí Yèésù ní dzé ene yèé doro nárú-ìmòlè-ìkǎànyìt#é fú Ɔdáyé#é. ²³ Tsí ñhñwèrè-ìmòlè-àtsètsèt#é, atsebo-Ɔdáyé ña gbé kpíkpò wáa lo, inyé yèé tse#é, bí òkǎ kú, à náa mú olòmírè, tsí ní kparɔ ìdì-è. ²⁴ Ó dji, Yèésù òñu, kàkó kú láyé. Tsí kíbí ó dzé béè#é, nàkó dzé atsebo-Ɔdáyé títí lo. ²⁵ Kíbí ó dzé atsebo-Ɔdáyé si làkòò làkòò#é, ó nékpá òkǎlòkǎ kpó, tsí kó ní gba ene yèé ña náa gbà ñhntá-è, tsí sò timá-Ɔdáyé#é là. Nàkó nyáa lo béè, inyé yèé tse#é, ó wà náàyè si làkòò làkòò, tsí wà gbè fú ña ñdì-Ɔdáyé.

†† Àrǒnì dzé ɔmalóma-Lèfí. Tsí Ɔdáyé tsǎà ní kó tsètsè dzé ògǎ-atsebo-Ɔdáyé ña fú ɔma-Ìsàràyéllì ña. ‡ Ìwé-Orí ña 110:4 (Psaumes 110:4) †† Ìwé-Orí ña 110:4 (Psaumes 110:4)

²⁶ Ñbèé, Yèésù ní dzé ìrò-ḡgá-atsebo-ḡḡáyé ña yèé sã fú wa tútútú#é. Injé-è náa dzwdzú-ḡḡáyé, kò tse íbàdì-kà kpókpó láyé wòrì. ḡḡáyé nyáá si níikà fú adzàbi ña, tsí kée lo títí nòrṛ sãñú sãñú. ²⁷ ḡḡá-atsebo-ḡḡáyé ti ìmòlè-àtsètsè#é ña òkàlòkà kpó, ó wà ní kó wà tsebo fú ḡḡáyé nódzò kódzò. Náatsètsè#é, náa tsebo néwo tònju ká-è, àtsùgbé-àbi yèé ó dze ña#á. Tsí bí ó tse bée tá, náa tsebo néwo-ilú#é gbo ñhèkèé, àtsùgbée àbi-è ña. Ó ñi, Yèésù òñu kò bèrè bée. Ó mú ara tònju ká-è, tsí ñ tsebo òkàntso, tsí ñ sãàbi nárū-ònyà ña fú ḡḡáyé. Ebo òkàntso nyèñè#é, ó tó títí lo, òkà kò wà ró. ²⁸ Kíbì ó wà nékpa-Mòssè gbà#á, à náa mú ònyà ña, tsí ñ dzé ḡḡá-atsebo-ḡḡáyé ña, tsí ene nyèñè ña#á náa tse sé kíbì ene-àtìbò ña gbo ni. Ó ñi, ḡḡáyé mú ekpa bawò-Mòssè tá, tsí náanyiwà#á, ó talé, tsí ta òñu ká-è si ñhntá-è máa. Tsí ti nára-àlé#é, òma bibí-è ñi ḡḡá-atsebo-ḡḡáyé ña. Ó tse injé yèé ḡḡáyé bèrèé ní kó tse#é dzálè kpó, tsí nákó wà tseé bée títí lo.

Ñnó-ìmòlè-ikáànyì#é, Yèésù ní wà gbè fú wa ñdì-ḡḡáyé#é

8 Injé yèé kpádzú lárè ñnó-afì yèé àa wà fì#é ní dzé ní àa né ìrò-ḡḡá-atsebo-ḡḡáyé ña† yèé bé. Ó dzokó si nòrṛ náawòdà-àntà-oyè-ḡḡáyé, ene yèé injé-kà kpókpó nòrṛ òñu ñhntalè kò tó#é.² Ó wà tsitsé-ḡḡá-atsebo-ḡḡáyé ña nógbà-ḡḡáyé. ḡgbà-ilé-ḡḡáyé†#é, ilé-ḡḡáyé-òtítú yèé wà nòrṛ#é ni. Ilé#é, kò tsi ònyà ní mowó-ara-è tseé#é, òlòdzò ni. ³ ḡḡá-atsebo-ḡḡáyé ña òkàlòkà kpó, à náa tsãá ní kó wà tsebo òñu òyà ña fú ḡḡáyé ni. Injé yèé tse tsí ó wà ní ḡḡá-atsebo-ḡḡáyé tiwa gbo kó mú injé-kà, tsí ñ tsebo fú ḡḡáyé#é ñhèé. ⁴ Ó má wà ñhntalè bí, kàá tì nyáa dzé atsebo-ḡḡáyé† gìdì. Injé yèé tse#é, atsebo-ḡḡáyé ña ti wà ñhntalè bí ná, tsí à wà tsebo fú ḡḡáyé kíbì ó wà nékpa-Mòssè gbà#á. ⁵ Tsí bí ó rí ñlé yèé à náa sè ḡḡáyé#é gé, ni ò wà rí ilé-ḡḡáyé yèé wà nòrṛ gbo#é ñhèé. È tédzú afì yèé ḡḡáyé fì fú Mòssè#é. Mòssè bàkó tse ilé-ḡḡáyé, tsí ḡḡáyé wà fì fú ní: “Ó wà ní kó tse injé ña#á kpó, tsí kó wà kíbì yèé òñu ké, tsí ñ díre fúu#é bé tútútú ñhwwèrè yèé ó wà ñhntá-òkè si#é.” ¹⁶ Ó ñi bááyì#é, itsé-atsebo-ḡḡáyé yèé ḡḡáyé ñ bawò-Yèésù#é, itsé#é kpàtà lé ñhntá-itsé-atsebo-ḡḡáyé-àtìbò ña. Bée ké ní ìmòlè-ikáànyì† yèé Yèésù dá si náàñírì-ḡḡáyé òñu ònyà méèdzi#é, ó sã lárè ìmòlè-àtsètsè†#é sãñú sãñú#é. Ó sã lárè, injé yèé tse#é, àlé yèé ña ḡḡáyé ta ñhwwèrè yèé ó tseé#é, à sã lárè ti ìmòlè-àtsètsè ña.

⁷ Ó má dzé ní ìmòlè-àtsètsè#é nyáa tsitsé yèé wo odzú-è#é dzálè kpó, kàá bèrè ní ḡḡáyé kó tse òmírè ró. ⁸ Nòòtítú#é, ìmòlè-àtsètsè#é kò tsitsé yèé wo odzú-è#é dzálè kpó, tsí ḡḡáyé wà fì ò ñnó-Ìwé-è. Ó wà bá tée ña fì, tsí wà fì ní:

“Èmi, òlòdzò, ñ wà wí fú ñé ní àsòkò-kà bàa, tsí màa tse ìmòlè tìtò-kà bá ene-ilú-Ìsàràyé† ña òñu ene-ilú-Yúqà† ña.

⁹ Kàkó wà kíbì ìmòlè yèé ñ tse

bá gbágbòhngbàgbò-ñà ña wáa lo#é.

Ñ tse ìmòlè nyèñè bá ña ñhwwèrè yèé ñ fa òkpá-awò-ñà,

tsí gbé ña fùdá ñlè-Èdzíkpitì†#é ni.

Ó ñi, injé yèé ìmòlè#é wà fì#é, à kò tseé lo, tsí èmi gbo, ñ sè náanyi-ñà.

¹⁰ Ó ñi èmi, òlòdzò, ñ wà wínyè fú ñé, tsí ñ wà mú ìrò-ìmòlè yèé ñ bàkó wáa tse bá òma-Ìsàràyé† ña òwà#á, tsí wà ñ ña ñé.

Màa mú injé yèé ña ñ fì fú ña ní ká tse#é, tsí ñ si néwo-ñà,

tsí nákó wà kíbì à kò ña si ñhnsèrè-ñà bé.

Màa dzé ḡḡáyé-ñà,

tsí à nákó dzé tèmi ña.

¹¹ Kàkó bèrè ní òkà-ñà ña kó tsèkó fú inàbí-è,

tsí fì fúu ní ó wà ní kó ma òlòdzò ró.

Ó ñi àña kpó, à nákó mà mí,

ti nònùgbò wáa lo ñmaqé tsígídì,

àña kpó nákó mà mí.

¹² Màa rí ànyínó fú ña ti nára-ìbàdì yèé à tse ña#á,

tsí ñ kàkó mú àbi yèé à dze ña#á, tsí ñ tsitsé tse.” ††

¹³ Ñbèé, kíbì ḡḡáyé wà fì afì-ìmòlè-ikáànyì-kà#á, ó wà fì ní ìmòlè-àtsètsè#é kò wà nònnà-injé-kà ró. Tsí àwa kpó, àa mà ní bí injé-kà wáa ñi gbígbò, tsí kò wà nònnà-injé-kà ró#é, òdzò-ikú-è kò tì dzé si ró.

Bí atsebo-ḡḡáyé ña sè ḡḡáyé ñhntalè bí wáa lo gbà fáà?

9 Ñbèé, ñhntalè-àtsètsè†#é, ó wà ní ònyà ña kó rè si nékpa kãña, tsí ká ma bí ká sè ḡḡáyé ñhntalè bí gbà fáa#á. Tsí à tse ilé-kà gbo, tsí ká wà ñ sè ḡḡáyé. ² Ilé#é, à mú òkpá òñu awò-erã ña, tsí ñ tseé, tsí ó dzé àkpàtà òñu ìqòqò. Náatsètsè#é, nàa wò lo ñbí à náa kpè ní àkpàtà-ilé-ḡḡáyé†#é. Tsí bí ò wò lo bè, awà-awò méedze-kà wà bè, tsí dzé siká kpó, tsí à ké kãndé ña, tsí ñ gú nárū-awò kãkà lo si. Kpòrṛ-kà gbo wà bè, tsí atsebo-ḡḡáyé† ña náa mú kpónó yèé à ñ tsyà fú ḡḡáyé#é, tsí ñ si ñhntá-è si.³ Atso-ìbònà-kà wà, tsí dá ilé#é méèdzi náàkpàtà òñu ìqòqò. Tsí bí ò kò dzò, nàa wò lo ñbí à náa kpè ní ìqòqò-ilé-ḡḡáyé#é, ñbí ḡḡáyé òñu ká-è wà gìdì gìdì#é. ⁴ Ñhntà-è#é, nàa rí kpòrṛ-ìrò-kà bè, tsí à mú siká, tsí ñ tse ara-è kàa dzálè kpó. À náa dzoná awu rúrú fírífírì ñhntá-è fú ḡḡáyé. Nàa rí àqàkà-ìmòlè†#é gbo bè, tsí à mú siká, tsí ñ tse ara tée gbo kàa dzálè kpó. Àwò-siká-kà wà ñnó-è, tsí mánà† wà ñhntà. Òkpá-Àrñit† yèé rú#é gbo wà ñhntà má nára-òkúta kpénlè kpénlè méèdzi kãña gbo. À kò ekpa-ḡḡáyé† si ñhntà-òkúta ña#á. ⁵ Tsèrùbìnì† méèdzi-kà gbo wà ñhntà-àqàkà#á, tsí wà nyà díre ní ḡḡáyé wà bè. À mú siká, tsí ñ tse ña, tsí ñ tamá-òmarì-àqàkà#á. Tsí à nyí odzú kã ara-ñà si, tsí na iká-ñà bo òmarì#é, ñhnyabì ḡḡáyé náa mú àbi-ònyà ña, tsí ñ tse fú ña#á. Ó ñi, afì kpíkpò ti nára-injé nyèñè ña-kà kò wà wóná.

⁶ À to injé ña#á si ñnòlè#é bée, tsí ilè kãkà yèé wà má#á, atsebo-ḡḡáyé ña náa wà wò lo náàkpàtà#á, tsí wà tsitsé-ñà. ⁷ Ó ñi, ñhntà-è#é òñu, ḡḡá-atsebo-ḡḡáyé ña† òñu níikàntso gé ní náa wò bè#é, tsí àrikà ñnó-òdṛ-kà gbo gé ni. Kà wò bè náarimáa bané àmbara. Náa bané àmbara-erã yèé ña à ñ tsebo#é gé ni, tsí náa ñ dá fú ḡḡáyé, àtsùgbé-àbi tònju ká-è ña òñu ti ilú#é ña. Ònà

† Ìwé-Fúfùqá 25:40 (Exode 25:40)

†† Ìwé-Yèrémíyà 31:31-34 (Jérémie 31:31-34)

nyèñè ní náa fà, tsí sǎǎbi-àrimà yèè à dze ña#á. ⁸ Gbà ñntá-ekpa nyèñè#é, Mímí-ḶḶáyét wà fí fú wa ní bí ilé-ḶḶáyé yèè wà ñntalè bí#é wà si#é, ni ñnà-ɔgbà-ḶḶáyé gidi gidi yèè wà nǎǎrǎ#é kò tsí wóná. ⁹ Iné nyèñè ña kpó wà kíbí isàwè-kǎ fú wa nǎmbé bé yí. Òkpì-è ní dzé ní ñnó-ìmlè-àtsètsè#é, bí ñnyà-kǎ tsyà òñu ebo fú ḶḶáyé, ebo#é kò nékpá, tsí kó nyáa tse tsí èdǎ-ene nyèñè kó dzokó fú àbi yèè ó dze ña#á. ¹⁰ Èwò yèè ña à dǎ fú ña ñnó-ìmlè-àtsètsè#é, àña ara-ñnyà gé ní né afí#é. À wà wíinyè ti nára-iné yèè ká máa dze ña#á, ɔti yèè ká máa ma ña#á òñu kíbí à náa lo omi nǎrò-ña gbà#á ni. À kà tse tsí èdǎ-ene kó dzokó. À náko wà nyà ña títi fú àsòkò yèè ḶḶáyé náko wáa kparɔ iné ña#á kpó, tsí ká dǎ titǎ#é gé ni.

Yèèsù wò nǎgbà-ḶḶáyé yèè wà nǎrǎ#é lo, tsí kó we àbi-wa ña ñde fú wa

¹¹ Kírísító òñu ti wá ná, tsí ó dzé ñgǎ-atsebo-ḶḶáyé ñat, tsí ó ké iné-ire ña wá fú wa. Ó wò ñlé-ḶḶáyé yèè kò wà ñntalè bí#é lo. Ilé#é, kò tsi ñnyà ní tseé#é, tsí ó láré yèè wà ñntalè bí#é nǎnà ñkǎlǎkǎ kpó. ¹² Àrikǎntso gé ní Kírísító wolé yèè wà nǎrǎ#é lo#é, tsí kò tsi àmbara-òwúko nàmi àmbara-ɔma-lalá ní ó bané lo bè#é. Àmbara tòñu ká-è ní ó ñ tsebo fú ḶḶáyé#é. Ñnà nyèñè ní ó gbà, tsí ñ gbà wá dzǎ títi lo náàritǎ nǎwǎ-àbi yèè àa dze ña#á. ¹³ Ñnó-ìmlè-àtsètsè#é, bí ñnyà-kǎ kò rè si ñntá-èwò-kǎ, tsí ó dǎ ñnyà gbígbèé#é, à náa kpa òwúko nàmi lalá akɔ, tsí ké àmbara-è, tsí ñ fí dǎ bòó, nàmi à náa kpa lalá eqǎ-kǎ, tsí dzoná-è, tsí ké éru-è, tsí ñ fí dǎ bòó. Ekpa#á fí ní bí à tse fú ene nyèñè béè, ni ó sè dǎ ñnyà mímá si ñndǎ-è nǎdzú bé. ¹⁴ Tsí àmbara-Kírísító fe, kàkò tse olàrèbèè fú waà? Gbà ñntá-Mímí-ḶḶáyé, ene yèè wà si títi lo náàritǎ#á, Kírísító mú ara-è, tsí ñ tsebo kíbí erǎ yèè sǎ dzálè#é fú ḶḶáyé. Tsí ti nára-ilò yèè náa fa ikú wá fúne ña, tsí tse tsí èdǎ-wa ña kò dzokó si#é, àmbara-Kírísító náko tse, tsí èdǎ-wa ña náko dzokó, àtsùgbée àa kó nyáa sè ḶḶáyé Oláàye ñnkèè.

¹⁵ Iné yèè Kírísító tse#é tse tsí ó dǎ ìmlè titǎ-òmirè-kǎ si náàñírí-ḶḶáyé òñu ñnyà méedzi. Ññwèrè-ìmlè-àtsètsè-sè#é, ñnyà ña dzàbi, tsí ó kú, tsí kó gbà ña dzǎ nǎwǎ-àbi-ña#á. Kíbí ó gbà ña dzǎ béè#é, ene yèè ḶḶáyé kpè ña#á náko nyáa gba iné-ire yèè ḶḶáyé tálé fú ña#á, iné yèè ña náko wà si títi lo náàritǎ#á. ¹⁶ Nbí afí-ogú dzídze wà#á, ó wà ní ká nyà díre ní ene yèè à bàkò dzogú-è#é kú táná. ¹⁷ Ó dǎ, à kà dzogú-ene náàye. Ñnyà náa kú táná ká dzogú-è. ¹⁸ Tsí àa rí gbo ní táná ká kpè tsítse si ñntá-ìmlè-àtsètsè#é, ó bèrè ní àmbara kó dǎ ñlé. ¹⁹ Ññwèrè yèè Mǎǎsèt bàkò nya ìmlè-àtsètsè#é fúqǎ#á, náatsètsè-sè#é, iné yèè ña kpó ḶḶáyé dǎ ekpa-è fúu ní kó tse#é, ó fí fú ilú#é kpó kíbí ó wà ñnó-ekpa#á gbà#á, tsí náànyi-béè#é, ó ké àmbara-ɔma-lalá òñu àmbara-òwúko, tsí ñ rómá omi. Tsí ó ké ɔwó-ewé-hùsófùt-kǎ, tsí mú okú-irǎ-àgùdǎ kpikpa, tsí ñ díí, tsí kée, tsí ñ bǎ nó-mi-àmbara#á, tsí ñ fí iwé-ekpa-ḶḶáyét, tsí ñ fí ilú#é gbo kpó. ²⁰ Kíbí ó wà mú àmbara#á, tsí wà ñ fí ña#á, ó wà fí ní: "Àmbara-ìmlè yèè ḶḶáyé tse bá ñé#é ní. Ó ní èñe kó tse si ñntá-è." ^{†21} Tsí ilé-ḶḶáyét yèè à mú ñkpá

òñu awò-erǎ ña, tsí ñ tse#é, òñu iné yèè ña kpó à náa lò, tsí ñ sè ḶḶáyé#é, béè ké ní ó mú àmbara, tsí ñ fí àña gbo#é ñnéè. ²² Nóòtítǎ#é, ñnó-ekpa-ḶḶáyé#é, iné yèè bǎ, tsí à kò mú àmbara, tsí ñ sɔ dǎ mímá#á kò né ñkpò. Tsí bí àmbara gbo kò dǎ ñlé, ḶḶáyé kà mú àbi-ene tɔre fúne.

²³ Kíbí ó dzé béè#é, ó bèrè ní ká sɔ iné yèè ña wà ñlé-ḶḶáyé ñntalè bí#é dǎ mímá béè. Bí ò rí ña gé, ni ò rí yèè wà nǎrǎ ña#á. Ó dǎ, iné yèè ña wà ñlé-ḶḶáyé nǎrǎ òñu#é, ó bere ebo-kǎ yèè láré béè#é, tsí ká ñ sɔ àña gbo dǎ mímá. ²⁴ Kò tsi nǎgbà-ilé-ḶḶáyé yèè ñnyà mǎwǎ tse#é ní Kírísító wò#é, kò tsi nǎgbà-ilé yèè bí ò rí gé, ni ò wà rí yèè wà nǎrǎ nyèñè#é ní. Nǎrǎ òñu ká-è ní ó lo#é, àtsùgbée kó lo káa dǎro nǎdzú-ḶḶáyé si nárú-wa. ²⁵ ḶḶáyé-atsebo-ḶḶáyé ña náa ké àmbara-erǎ, tsí ñ wò ilé-ḶḶáyé lo nǎdzú kǎdzú. Ó dǎ, Kírísító òñu kò lo nǎrǎ kpíkpò tó béè, tsí káa mú ara-è, tsí ñ tsebo. ²⁶ Ó má tse béè, títi kíbí ḶḶáyé dǎ ayé#é báayí#é, kò tsi àrikǎntso ní ó má réré, tsí kú#é. Idèndè#é, ó wà ñntalè bí àrikǎntso, tsí ñnyà ña rí òñu odzú. Ó wà ññwèrè-itántá-ayé#é, àtsùgbée kó mú ara-è tsebo, tsí we àbi-ñnyà ña ñde fú ña. ²⁷ Ñnyà kpó náa kú àrikǎntso ni, tsí náànyi-béè, ḶḶáyé náa kpédzú fúu. ²⁸ Béè ké ní Kírísító gbo kú àrikǎntso#é ñnéè. Ó kú, àtsùgbée kó mú ara-è tsebo, tsí we àbi-ñnyà kpíkpò ñde fúu ni. Tsí ó bàa ñntalè#é àrikǎ ró. Ó dǎ, kò tse àtsùgbé-àbi-ñnyà ña, tsí bàa. Ó bàa, tsí kó wáa gba ene yèè ña wà dǎro de wíwá-è#é ni.

Yèèsù mú ara tòñu ká-è, tsí ñ sǎǎbi néwo-ñnyà ña àrikǎntso, tsí ó tó títi lo

10 Ekpa-Mǎǎsèt wà kíbí òdzimdzim-iné-ire yèè ña ḶḶáyé náko wáa tse fú ñnyà ña#á bé ni. Òdzimdzim#é kò dzé iné-ire ña#á àña ká-ña tútútú. Ññwèrè-ekpa#á, ebo ñkǎntso ña#á gé ní à náa wà tse nǎdzú kǎdzú làkòò làkòò#é. Ó dǎ, ene yèè náa wáa sè ḶḶáyé ña#á, ebo nyèñè ña kàkò nyáa we àbi-ña ñde fú ña láyé, tsí sɔ ña dǎ ñnyà mímá ña nǎdzú-ḶḶáyé. ² Ó má dzé ní idèndè#é, à náa dǎ ñnyà mímá ña, tsí àbi-ña gbo náa wè ñde fú ña#á, èdǎ-ña má dzokó, tsí à má mí ebo tsítse. ³ Kò tsi béè ní ó wà#á. Kà kàa béè, à náa wà nébo tsítse si, tsí náa tse tsí nǎdzú kǎdzú#é, ñnyà ña náa wà tédzú àbi yèè à dze ña#á ni. ⁴ Iné yèè tse#é, àmbara-òwúko òñu àmbara-lalá kàkò nyáa we àbi-ñnyà ña ñde fú ña láyé. ⁵⁶ Ñnè ní kíbí Kírísító bàa ñntalè#é, ó fí fú ḶḶáyé ní:

"Òò ḶḶáyé, ò kà wò ní ñnyà ña kó tsebo fée nàmi ká tsyà fée.

Bí ñnyà-kǎ mú erǎ-kǎ tsebo fée, tsí dzoná-è kpó búláá, nàmi bí ñnyà-kǎ tsebo, tsí ñ sǎǎbi, kà dzozú-èe.

Ó dǎ, ò sɔ mí dǎ ñnyà.

⁷ Tsí ñ fí ní: Èmi ní.

Ñ wá, tsí n wáa tse awù-èe

kíbí à kǎ si ti nára-mi ñnó-Ìwé-ḶḶáyét gbà#á." ^{††}

⁸ Náatsètsè#é, Kírísító fí fú ḶḶáyé ní: "Ò kà wò ní ñnyà ña ká tsebo fée nàmi ká tsyà fée. Ó kà wò ní ká mú erǎ-kǎ tsebo fée, tsí dzoná-è kpó búláá nàmi ká tsebo, tsí ñ

† Ìwé-Fúfùqǎ 24:8 (Exode 24:8)

†† Ìwé-Orí ña 40:7-9 (Psaumes 40:7-9)

sáàbi. Iné nyèñè ña kà dzɔdzú-èè." Ekpa-ḶḶáyét ní fì fú ònyà ña ní ká tsebo nyèñè ña#á, tsí òñu sì wà fì ní à kà dzɔdzú-ḶḶáyé. ⁹ Tsí ó fì ró ní: "Èmi ní. Ñ wá, tsí n wáa tse awù-èè." Òkpi-è ní dzé ní ebo yèè ònyà ña náa tse ññwèrè-ekpa-ḶḶáyét#é, ebo ña#á kò nékpá-kà ró. Ó mú ebo yèè ó mú ara-è tse#é, tsí ñ kparɔ ìḶḶi-ña. ¹⁰ Kíbí Yèèsù Kírísítò mú ara-è, tsí ñ tsebo, àtsùgbé-àbi-ònyà ña#á, ó tse awù-ḶḶáyé ñnèé. Ó mú ara-è, tsí ñ tsebo òkántso, tsí ebo#é tó títí lɔ, òkà kò wà ró. Tsí gbà nònnà nyèñè#é, àbi-wa ña wè ñḶḶe fú wa, tsí àa ḶḶi ònyà míamá ña.

¹¹ Atsebo-ḶḶáyét ña kpó, ilè kàkà yèè wà má#á, à náa ḶḶoro, tsí tsitsé-ña ña ni. À náa wà nébo òkántso ña#á tsítse làkòò gé ni. Ebo ña#á kàkò nyáa we àbi-ònyà ña ñḶḶe fú ña láyè. ¹² Ó ḶḶi, Yèèsù Kírísítò òñu, ó mú ara-è, tsí ñ tsebo òkántso si nárù-àbi-ònyà ña àrikántso gé ni. Tsí ó lɔ káa dzokò náawòtá-ḶḶáyé si títí lɔ náàritá. ¹³ Tsí ó wà bè si, tsí wà ḶḶoro ḶḶe àsòkò yèè ḶḶáyé nákò wáa mú òtè-è ña tsálè, tsí kó mú esè le ññtá-ña#á. ¹⁴ Ó ḶḶi, ó mú ara-è, tsí ñ tsebo àrikántso gé ni, tsí tse tsí ene yèè dzé ònyà míamá ña, tsí àbi-ña wè ñḶḶe#é, à má dzálè kpó nódzú-ḶḶáyé títí lɔ náàritá. ¹⁵ Mímí-ḶḶáyét gbo nya àyídzá ti nára-è fú wa ñnó-Ìwé-ḶḶáyé. Náatsètsè#é, ó fì ní:

¹⁶ "ḶḶídzú wà fì ní: Ìmòlè yèè ñ bàkò wáa tse bá ña nòwá#á ní:

Màa mú iné yèè ña ñ fì fú ña ní ká tse#é, tsí ñ si ne-wo-ña,

tsí nákò wà kíbí à kɔ ñá si ññsèrè-ña bé."

¹⁷ Tsí ó fì gbo ró ní:

"Ñ kàkò mú àbi yèè à dze ña#á òñu íbàḶḶi yèè à tse ña#á,

tsí ñ tsitsé tse." ††

¹⁸ Ñbèé, kíbí ḶḶáyé mú àbi-ne, tsí ñ tɔɔe fúne#é, kò bèrè ró ní ká tó tsebo-kà láyè ró, tsí ñ sáàbi ña.

**Àa kó máa dzàbi ró,
àa kó sɔ timá-ḶḶáyé òñu àkaralé**

¹⁹ Ìnàbí-mi ña, Yèèsù mú àmbara-è ḶḶà ñlè, tsí ó tse tsí ònà wà fú wa ní àa nákò nyáa wò ññḶḶòḶḶò-ilé-ḶḶáyét lɔ fú ara-wa. Iné-kà kò wà ḶḶi ònà fú wa ró. ²⁰ Yèèsù tsí ònà-kà fú wa, ònà títḶḶi òñu ònà-àyè ni. Kíbí ó mú ara-è, tsí ñ tsebo néwo-wa#á, ó tse tsí atso-ibònà yèè ḶḶi ònà-ìḶḶòḶḶò-ilé-ḶḶáyé si#é ya méèdzì gbàragbàra, tsí ònà tsí fú wa. ²¹ Kíbí ó dzé ní àa né ògá-atsebo-ḶḶáyé ña#á, tsí ó wà dzoyè si ññtá-ene yèè dzé ti ḶḶáyé ña#á, tsí kíbí ó tsí ònà-ìḶḶòḶḶò-ilé-ḶḶáyé fú wa béè#é, ²² àa kó sɔ timá-ḶḶáyé. Àa kó kɔ iyè tsítse dzɔɔ, tsí àa kó né àkaralé si ññtá-è inó tãã, ànyì tãã. Iné yèè tse tsí àa nákò nyáa sɔ timá-è béè#é, Yèèsù mú àmbara-è, tsí ñ fí wa, tsí èḶḶi-wa ña dzokó si. Ó wà kíbí à wè fú wa nómi míamá, tsí àa má si kpó bérébéré bé yí. ²³ Tsí iné yèè àa wà fì fú ònyà ña ní àa módzú si nònnà si fú#é, àa kó tsákíí bané nówó méèdzì kùkù. Ó ḶḶi, ene yèè tàlè#é fú

† À nákò nyáa fì gbo ní: "Ó mú ara-è, tsí ñ tsebo àrikántso si nárù-àbi-ònyà ña, tsí ikpá-ebò#é wà si títí lɔ náàritá." †† Ìwé-Yèrèmiyá 31:33-34 (Jérémie 31:33-34) † À nákò nyáa fì gbo ní: "Tsí à wè fú wa nómi míamá, tsí ara-wa má si kpó bérébéré."

wa#á, àkaralé wà ññtá-afḶḶ-è. ²⁴ Àa kó tsèsèrè gbo ti nára-kíbí àa kó ḶḶámí le ara-wa ña gbà, tsí àa kó nyáa né àmúḶḶi fú ara-wa ña, tsí tse ore fúne gbo#é. ²⁵ Ònyà kãña mí ikpàḶḶe-olí-Yèèsù ña lílɔ. Ó ḶḶi àwa òñu, àa kó máa tse béè. Kà kàa béè, kíbí àa rí ní ḶḶdzú yèè ḶḶá-wa nákò wá#á sómá tãã, àa kó wà ḶḶámí le ara-wa ña lárè béè ró.

²⁶ Ó ḶḶi, àa kó òtítḶḶi ti nára-ḶḶáyé, tsí àa màá rere. Ñbèé, bí àa mà tã, tsí sè wà dzàbi-ḶḶáyé ró báàyí, ebo-kà kpókpó kò wà ró, tsí kó nyáa we àbi-wa ña ñḶḶe fú wa. ²⁷ Ó bo odzo kó wà tse wá, tsí àa kó wà ḶḶoro ḶḶe iné yèè bàa ña#á ni. ḶḶáyé nákò kpèdzú fú wa gé ni, tsí iná gbìgbã gìgìgì-kà gbo nákò wáa dzó òtè-è ña kpó. ²⁸ Bí ònyà-kà kò, tsí kò rè si nékpa-Mòssèt, tsí ònyà méèdzì méeta nya si nódzú fú ní ó tse béè, à kà rí ànyínó fúu, à náa kpaá nóòkú ni. ²⁹ Tsí bí ònyà-kà kò rí Òma bíbì-ḶḶáyé si nònnà-kà kpókpó, tsí àmbara-ìmòlè-ḶḶáyé, àmbara yèè sɔḶḶi ḶḶi míamá#á, kò múu kpe iné-kà kpókpó, tsí ó bú Mímí-ḶḶáyé, ene yèè tse ore-ḶḶe fúu#é fe, bí ó tse iné nyèñè ña kpó báàyí fe, bí è sèrè ní nákò lɔ fúu fáa? Etí yèè ó bèrè ní ká fà fúu#é kàkò burúu? ³⁰ Ó ḶḶi, àa mà ní ḶḶáyé ní fì ní: "Bí ònyà-kà tse íbàḶḶi, èmi ní nákò dzà báa#á, èmi ní nákò sã enè-è fúu#é." †† Tsí àa mà ní ó fì gbo ró ní: "Èmi, ḶḶídzú, màa kpèdzú fú tème ña." ††† Ó nódzo héñú ní ḶḶwó-ḶḶáyé Oláàyè kó tèè!

³² Ó ḶḶi, è tédzú iné yèè odzú-ñé rí wáa lɔ nòwá#á. Náàsòkò nyèñè#é, è kɔ iné-òkùkù ña tsítse dzɔɔ, tsí ñréré kpíkḶḶi kpíkḶḶi wáa bá ñé, tsí è gbòdzú, tsí dzà tó béè. ³³ À bú ònyà kãña náàñírí-ñé, tsí tsoró bá ña, àt-sùgbée ká ḶḶánó mú ña náawùdzɔ. Tsí ene-àtíḶḶi ña kò kɔ ene yèè à wà tse bá béè ña#á dzɔɔ. À wà bá ña si, tsí wà ḶḶámí le ñá. ³⁴ Tsí à mú ònyà kãña gbo si néèñà, tsí è rí ànyínó fú ña, tsí wà gbó ḶḶiḶḶi fú ña. Tsí kíbí ònyà ña wá, tsí ká wáa ké iné-ñé ña lɔ ñkpá#á, è dzé òñu ayè títé ní ká ké ña lɔ, iné yèè tse#é, è mà si ní òlárèbéè wà nówó-ñé, òlárèbéè yèè kò né títá#á wà nówó-ñé si.

³⁵ Ñbèé, ara kó máa kú ñé, è bané àkaralé-ñé si kùkù, iné yèè tse#é, bí è bané-è si béè, tsí è kè kò dzɔɔ, ḶḶáyé nákò wáa tsòyà lákù-kà fú ñé. ³⁶ Ó ḶḶi, ó wà ní e gbòdzú si làkòò, tsí e nyáa tse awù-ḶḶáyé, tsí iné yèè ó tàlè#é kó tɔwó-ñé. ³⁷ ÌḶḶèñḶḶe#é, ḶḶáyé fì ñnó-Ìwé-è ní:

"Ó bo odé tsígíḶḶi ró gé ni, tsí ene yèè bàa#á kó wáa tó, kàkò káànyì." †††

³⁸ "Ène yèè dzé tème, tsí tse awù-mi, nákò rí àyè, iné yèè tse#é, ó gbà mí gbó.

Bí ó kò ní òñu kàkò tè náànyì-mi,

iné-è kàkò dzɔdzú-mi ró." †††

³⁹ Ó ḶḶi àwa òñu, àa kò wà náàñírí-ene yèè ña kò ní ña kàkò tè náànyì-ḶḶáyé, tsí à làkòò néèrà#á. Kà kàa béè, àa gba ḶḶáyé gbó, tsí àa nákò rí ḶḶà ni.

**Àa kó rí kíbí gbágbòñgbàgbò-wa ña
ké kíbí à gba ḶḶáyé gbó gbà, tsí ñ ḶḶi fú wa#á**

11 Ñbèé, bí àa gba ḶḶáyé gbó, àa né àkaralé si ní iné yèè ña àa módzú si nònnà si fú#é nákò tó

†† Ìwé-Àkóro 32:35 (Deutéronome 32:35) †† Ìwé-Àkóro 32:36 (Deutéronome 32:36) ††† Ìwé-Yèsáyá 26:20 (Esaie 26:20) ††† Ìwé-Hàbàkùkí 2:3-4 (Habacuc 2:3-4)

nówó-wa gé ni. Injé yèè ña àa kò wà rí òñu odzú wóná#á, àa né àkaralé si ní à wà. ² Gbágbónhgbàgbò-wa ña gba Ɔ́dáyé gbó bée, tsí Ɔ́dáyé nya òkúta-ña. ³ Àa gba Ɔ́dáyé gbó. Àa mà ní Ɔ́dáyé wíinyè, tsí n d́a ayé gbanjgba#á. Ó tse tsí ayé gbanjgba yèè àa wà rí òñu odzú#é fùd́a ti ñh́é yèè odzú-wa ña kàkó nyáa rí#é. Tsí kíbí àa gba Ɔ́dáyé gbó#é ní tse tsí àa gbó òkpì-è#é.

⁴ Àbélit gba Ɔ́dáyé gbó, tsí ó tse tsí ebo yèè ó tse fú Ɔ́dáyé#é d́a, tsí ti Kàyínit òñu kò d́a. Ɔ́dáyé fí ní ó dzé ònyà-atsòtít, tsí òyà yèè ó tse fú òñu ña#á dzi ñh́tá-è fú òñu. Ɔ́dáyé fí bée, injé yèè tse#é, Àbéli gbàa gbó. Àbéli ti kú wáa lo. Ó d́i, àtsùgbée kíbí ó gba Ɔ́dáyé gbó#é, injé yèè ó tse wáa lo ña#á wà wíinyè fú wa si nómbe ró.

⁵ Ènókí gbo gba Ɔ́dáyé gbó, tsí Ɔ́dáyé kée lo ñd́i-ara-è nòrò, tsí kò kú ró t́aná lo bée. Tsí ònyà ña wòò wé rí títí à kò rí, injé yèè tse#é, Ɔ́dáyé kée lo nòrò. Ó d́i, Ìwé-Ɔ́dáyét wà fí ní t́aná Ɔ́dáyé kó kée Ènókí lo nòrò#é, injé-è dzodzú-è. ⁶ Ó d́i, bí ònyà-kà kò gba Ɔ́dáyé gbó, injé-è kàkó nyáa dzodzú-Ɔ́dáyé. T́aná kó nyáa ś timá-Ɔ́dáyé#é, ó wà ní kó né àkaralé ní Ɔ́dáyé wà, tsí náa tsòyà fú ene yèè wà wòò ña#á.

⁷ Nòwát gbo gba Ɔ́dáyé gbó, tsí ó tse tsí Ɔ́dáyé tsetí fúu ti nára-injé yèè ña bàkó wáa tse, tsí kò wà rí òñu odzú wóná#á. Kíbí Ɔ́dáyé tsetí fúu bée#é, Nòwá rí afí#é sá, tsí ñd́e, tsí gbé ɔ̀kò-odzómí lákú-kà. Tsí Ɔ́dáyé gbà ñh́tá-ɔ̀kò-odzómí nyènyè, tsí gba Nòwá òñu aya-è, òñu ɔ̀ma-è ña kpó là. Kíbí Nòwá gba Ɔ́dáyé gbó gbà tó bée#é, ó tse tsí edzò mú ònyà-ayé yèè ña, tsí Ɔ́dáyé rí mà ní ó dzé ònyà-atsòtít-kà ni.

⁸ Àbàràhámít gbo gba Ɔ́dáyé gbó, tsí kíbí Ɔ́dáyé wíinyè fúu#é, ó gbólú fúu. Ɔ́dáyé fí fúu ní kó ñd́e ñh́lú ñbí ó wà si#é, tsí kó lo ñh́lú-òmirè-kà. Ɔ́dáyé tàlè fúu ní òñu nákó kée ilú#é fúu. Tsí ó ñd́e, tsí dzi nònnà náarimáa ma ñbí ó làkòd#é. ⁹ Ó lo ñh́lú yèè Ɔ́dáyé tàlè ní òñu nákó kée fúu#é, injé yèè tse#é, ó gba Ɔ́dáyé gbó. Tsí ó gbé ñh́lú#é bée kíbí ònyà náa wà náaledzò bée#é. Ó kée ɔ̀kpá òñu awɔ-erá ña, tsí n tse ilé, tsí gbé ñh́nè bée. Tsí Ìsákàt òñu Yàkúbùt, àña gbo, à wáa tse iró-ilé nyènyè, tsí gbé ñh́nè bée. Àña gbo, à nákó wáa gba injé yèè Ɔ́dáyé tàlè ña#á. ¹⁰ Àbàràhámí wà d́oro d́e àsòkò yèè nákó wáa gbé ñh́lú-kà#á. Ilú#é, Ɔ́dáyé tse ètò-kíbí nákó wà gbà#á, tsí maá. Ó kpilè ilú#é, tsí ó le rere, tsí nákó wà si títí lo náarítá.

¹¹ Àbàràhámí gba Ɔ́dáyé gbó, tsí Ɔ́dáyé fúu ñkpá ní kó bíma. Ó ti gbó kpó, tsí Sàráf gbo dzé àgbàrèbí. Ó d́i, ó wáa bíma-kà. Injé ña#á wáa lo bée, injé yèè tse#é, ó né àkaralé si ní Ɔ́dáyé nákó wáa sá àlè-è. ¹² Ìnbèé, ònyà ɔ̀kàntso ní ó dzé#é, tsí ó wà nònnà-ilé-ikú si. Tsí ó bíma-kà, tsí ɔ̀ma#á gbo ñd́e, tsí bíma ña, tsí ɔ̀malóma-è ña wáa d́i kpíkò. À kpò gbéè kíbí àràwo ña ñh́ngbèrì bée. À kpò kíbí ɔ̀ma-inyarí nétí-oqò bée títí ò kàkó nyáa kà ña tá.

¹³ Ène nyènyè ña kpó#é, à gba Ɔ́dáyé gbó si títí kú. Tsí ñh́wèrè yèè à kú#é, Ɔ́dáyé kò sá àlè-è ña fú ña wóná. Ó

† À nákó nyáa fí gbo ní: “Sàrá gbo gba Ɔ́dáyé gbó, tsí kíbí ó dzé gí d́i ní ó gbó tó bée, tsí dzé àgbàrèbí gbo#é, Ɔ́dáyé fúu ñkpá ní kó bíma.”

d́i, à rí ní àlè ña#á wà nònnà bàa si d́áá, tsí ayé wà tée ña. À dzé ní àña dzé àledzò si ñh́talè bí. Àña wà nádza ni, italè bí kò tsi ilé-àña. ¹⁴ Ìnbèé, ene yèè wà wíinyè bée ña#á wà nyà d́ire gāgā ní àña wà wo ilé. ¹⁵ Ó má dzé ní àmi-ilú yèè à ti#é wà kpa ñá, à má sè lo bée. ¹⁶ Ó d́i, àmi-è kò wà kpa ñá. Ilú yèè sá yo bée#é ní à wà wò#é. À kò ti wà wòò bò. Tsí ilú#é, ilú yèè wà nòrò#é ni. Injé yèè tse tsí kà tsanó fú Ɔ́dáyé ní ká kpèè ní Ɔ́dáyé-ña#á ñh́nè. Tsí ó tótse ilú-kà si fú ña.

¹⁷⁻¹⁸ Àbàràhámí gba Ɔ́dáyé gbó, tsí Ɔ́dáyé tse àd́awò-kà fúu. Ɔ́dáyé fí fúu ní kó kée Ìsákà, ɔ̀ma-è, tsí kó n tsebo fú òñu, tsí Àbàràhámí dzé ní òñu nákó tseé. Ɔ́dáyé ti tàlè fúu ní gbà ñh́tá-Ìsákà#á ní nákó gba ɔ̀malóma kpíkò#é. Ó d́i, ó si dzé ní òñu kó kée Ìsákà, ɔ̀ma ɔ̀kàntso fú òñu#é, tsí n tsebo. ¹⁹ Ó tsèsère títí, tsí ó fí ní Ɔ́dáyé nékpá, tsí kó nyáa dzí ònyà ti náañírí-òkú ña wá náyé#é. Ìdénqè#é, ó wà kíbí Ìsákà kú, tsí Ɔ́dáyé dzí ti náañírí-òkú ña wá náyé#é, tsí kée, tsí sèé ɔ̀wó-bo-ba-è bée yí ni. Ìsàwé-kà ní Ɔ́dáyé tse fúu bée#é.

²⁰ Ìsákà gbo gba Ɔ́dáyé gbó, tsí ó tse tsí ó tu kùsèè fú Yàkúbù òñu Èsawút, ɔ̀ma-è ña. Tsí ó mà si ní kùsèè yèè òñu tu fú ña#á nákó wáa tse nòwá gé ni.

²¹ Yàkúbù gbo gba Ɔ́dáyé gbó, tsí ñh́wèrè yèè ó bòkó kú#é, ó tu kùsèè fú ɔ̀ma-Yòséfít méèdzi méèdzi ña#á. Tsí ó mú ɔ̀kpá-itèlè-è, tsí n tée, tsí d́eékoqò si ñh́tá-è, tsí sè Ɔ́dáyé.

²² Yòséfù gbo gba Ɔ́dáyé gbó, tsí ñh́wèrè yèè ó bòkó kú#é, ó wíinyè fú ɔ̀ma-Ìsàràyélit ña ti nára-iwèrè yèè à nákó wáa ñd́e ñlè-Èdzíkpitít, tsí bò lo#é. Tsí bí ó kú, kíbí à nákó tse òkú-è gbà#á, ó fí òñu gbo fú ña.

²³ Boba-Mòsèt ña gbo gba Ɔ́dáyé gbó, tsí kíbí à bí Mòsè#é, à kée d́úkú títí fú òtsùkpá méeta. À kée d́úkú bée, injé yèè tse#é, à rí ní ó tsɔ̀mòtsò, tsí à kò sá gbo ní kó máa dzé ní àña kó máa tse si ñh́tá-afí yèè ólú n d́a si#é.

²⁴ Mòsè gbo gba Ɔ́dáyé gbó, tsí kíbí ó wáa mùrà-odzú tá#á, ó kò ní ká máa kpe òñu ní ɔ̀malóma-ólú Fárít ró. ²⁵ Tsí ó tsèsère, tsí fí ní òñu ònyà-ilú-Ɔ́dáyé ña méèdzi àña kó dzí réré, ó sá fú òñu láre òñu kó táyé ñh́n-àbí dzídze gba iwèrè-kà gé. ²⁶ Ó tsèsère, tsí fí gbo ní ká bú òñu kíbí à nákó wáa bú Kírísítò gbà#á, ó né èfé fú òñu láre injé-èfé-ilé-Èdzíkpití ña kpó sánjú sánjú. Ó d́i, ó wà rí òyà yèè Ɔ́dáyé nákó wáa tse fúu#é d́áá. ²⁷ Kíbí ó gba Ɔ́dáyé gbó#é, ó tse tsí ó ñd́e ñlè-Èdzíkpití náarí sá inó bíbí-ólú#é. Ó wà kíbí ó wà rí Ɔ́dáyé, ene yèè ònyà-kà kpókò kàkó nyáa rí òñu odzú#é bée yí, tsí ó gbódzú si, tsí kò tòkpì náanyì. ²⁸ Ó gba Ɔ́dáyé gbó, tsí ó nyáa tse tsí ɔ̀ma-Ìsàràyéli ña dze ɔ̀d́-Àdádzòtí#é. Ó fí fú ña ní ká kée àmbara, tsí ká n tó ara-ɔ̀kpá-èkù-ña ña lo kpó, àtsùgbée ene yèè náa ra ɔ̀tè-Ɔ́dáyé ña#á, ɔ̀wó-è kó máa ti kà àtsèrèbí-ɔ̀ma-Ìsàràyéli ña.

²⁹ ɔ̀ma-Ìsàràyéli ña gbo gba Ɔ́dáyé gbó, tsí kíbí à káa tó nétí-Àhū Kpikpa, tsí ó kpé méèdzi, tsí ñyari kí lo#é, à nyáa rè ñh́nè, tsí lo káa dzá náatàkè-èkéèdzi. Ó d́i, kíbí ene-Èdzíkpití ña gbo ní àña kó rè ñh́nè wáa lo#é, àhū#é sè kpàdè si ñh́dì-è, tsí ra ña kpó. ³⁰ À gba Ɔ́dáyé gbó, tsí nòdzó kàkà, à náa wà rè wé rí ilú-Yèrikò kòdzá. À wà tse

bèè títí fú ɔdzó méedze, tsí oḍi yèè à ma wérí ilú#é ḍíwó kpó kpìrim.

³¹ Ràhábà, àlòwá#á gbo gba Ɔḍáyé gbó. Tsí ene-ilú-è ña kpó yèè kò ní àña kàkò rētígbè-Ɔḍáyé#é, à tsèrá kpó, tsí òṅu kí náàyè. Ó kí náàyè, iné yèè tse#é, à be ònya ña ní ká lɔ kàà tsú ilú#é wò, tsí ó gbà ña náàledzò rere.

³² Maa dóro bè bèè. Ìwèrè kpíkṛò kò wà fú mi, tsí n kpèrɔ́ ti nára-ene-àtíḅò yèè gba Ɔḍáyé gbó ña#á. Gìḍèyóni wà bè, Bàràkí wà bè, Sàmisóni wà bè, Yèfètá wà bè, Ɖàfíqīt wà bè, Sàmùwélì wà bè, tsí agbáfɔ-Ɔḍáyé fɔ́t ña gbo wà bè. Bí ñ ní n kpèrɔ́ ti nára-àña kpó, iwèrè kàkò tó mi. ³³ Ó ḍi, àña kpó, à gba Ɔḍáyé gbó, tsí à nyáa tse iné ña kpíkṛò. Ɔnya kǎña lɔ kàà dzogu bá ilú ña, tsí dzàdzàbó-ña, tsí gbà ñá. Ɔnya kǎña òṅu dzoyè òṅu òtítí. ³⁴ Tsí iné yèè Ɔḍáyé talé fú ònya kǎña#á, ó tawó-ña. Ɔnya kǎña ḍi arù-dzàntá ña, tsí à kò nyáa tsí arù. ³⁵ Ɔnya kǎña gbo kpa iná gbígbǎ gígigi ña. Ɔnya kǎña òṅu, Ɔnya ña bàkò gú ña ñtàsú kpa nóókú, tsí à bɔ́ nówó-ña. Ɔnya kǎña gbo, àmí kò wà fú ña, tsí Ɔḍáyé wáa fú ña náàmí. Kíbì ó fú ña náàmí#é, à ḍi adzogu lákú ña, tsí Ɔtè-ña yèè wà dzogu bá ña#á, à lé ña soko kpó. ³⁶ Ɔncbèè kǎña gbo gba Ɔḍáyé gbó, tsí Ɔḍáyé tse tsí ònya-ña ña yèè kú ña#á, à dzí ti náàṅírì-òkú ña wá náyé, tsí ó ké ña, tsí ñ bɔwó-ña.

À mú ònya kǎña òṅu, tsí kpa ñá, tsí tse tsí à réré títí ní ká kú. À kpa ñá, tsí mú ña réré bèè, tsí à sì kò ní ká máa kɔ àña dzɔ́. À dzé ní àña kó réré bèè títí kú, àtsùgbée Ɔḍáyé kó dzí àña ti náàṅírì-òkú ña wá náyé, tsí kó fú àña náàyè yèè yɔ bèè#é. ³⁷ Ɔnya kǎña gbo gba Ɔḍáyé gbó, tsí à mú ña, tsí ñ tsiwewé, tsí tsò ñá náàtami. Tsí yèè yɔ#é, à ḍè ñá, tsí mú ña sé néèña. ³⁸ À ta ònya kǎña nóókúta kpa. † À ké sákà, tsí ñ ré ònya kǎña méèdzi pé. À gú ònya kǎña gbo ñtàsú kpa. Ɔnya kǎña òṅu ké awɔ-àgùḍǎ òṅu awɔ-abó, tsí ñ tse àwù, tsí ñ wò. À náa wà tsí wérí, tsí iné-kǎ kpókpó gbo kò wà fú ña ilé ilé, ònà ònà. Tsí ònya ña náa wà tsoró bá ña, tsí wà mú ña réré. ³⁹ À dzé ònya-ire títí italè#é bí gbígbé kò dzɔ́ ñá. À náa wà rē nɔ́ḍḍǎ òṅu nóòkè ña, tsí wà mú éwo kǎ wérí. Tsí à náa wà gbé nɔ́ḍḍè ña òṅu ñfò-òkúta yèè ònya kò mówó ḍè ña#á.

³⁹ Ene nyèṅè ña kpó#é, à gba Ɔḍáyé gbó, tsí Ɔḍáyé nya òkúta-ña. Ó ḍi, iné-ire yèè Ɔḍáyé talé fú ña#á kò tawó-ña. ⁴⁰ Iné yèè tse#é, Ɔḍáyé ti tsèsèrè-wa tsúwádzú, tsí tse ètò-kǎ yèè sǎ lárè#é si. Ètò#é ní dzé ní kò wà ní ene nyèṅè ña kó tsúwádzú-wa. Ɔḍáyé nákó wáa tse tsí kíbì ó wà wò ní àa kó wà gbà#á, àwa-ña méèdzi, àa nákó wà bèè kpó dzálè náàsòkò òkǎntso ni.

Àa kó módzú ta Yèèsù, tsí ká gbódzú si títí lɔ ñntàntá

12 Ene yèè ñ kperí wáa lɔ kpó ñnsèè ña#á, à wà si, tsí wérí wa si kpó. À wérí wa si, tsí wà rí kíbì àwa gbo, àa wà gba Ɔḍáyé gbó gbà#á. Kíbì ó dzé bèè#é, àwa gbo, iné òkǎlɔkǎ kpó yèè dzé iné wíwówo, tsí wà kpa wá, tsí tē wá si kòḍḍò#é, àa kó kpa éwo nábé-è. Àbì dzídze yèè kà kpé tána kpòkitikpa fú wa#á, àa kó kɔ́ dzídzí. Tsí àa kó módzú gbó si, tsí àa kó tsikpá, tsí àa kó

† *Ñns-ìwé kǎña, à náa mú afɔ́ yèè ña máa: “À náa wà ḍǎ ña wò.”*

fa ònà yèè Ɔḍáyé tó si fú wa#á lɔ ñwádzú. ² Àa kó fa ònà#á làkòò, tsí módzú ta Yèèsù si kokoko. Ɔṅu ní dzé ene yèè tsí ònà fú wa, àtsùgbée àa kó gba Ɔḍáyé gbó#é, tsí nákó gbé wa títí àa kó gbàá gbó dzálè kpó. Ó dzé ní ká kǎ òṅu si ñntá-egi-ìḍààgàlázàt, tsí òṅu kó kú ikú-anó. Kò mú anó nyèṅè, tsí ñ kpe iné-kǎ, tsí ó dzé, tsí kú ikú#é, iné yèè tse#é, ó mà si ní ayè títé lákú-kǎ wà náànyi bàa si fú òṅu. Tsí báayi#é, ó dzokò náàwòtǎ-àntǎ-oyè-Ɔḍáyé si.

³ Ìḍèṅḍè ni, è tsèsèrè rere ti nára-Yèèsù. Ɔnya-ìbàḍí ña kɔ́ lile lile, tsí wīnyè kòdzɔkòdzɔ ña ti nára-è, tsí ó módzú gbó. Nèèè, è tsèsèrè ti nára-è, àtsùgbée ara kó máa kú ñé, tsí kó sú ñé. ⁴ È náa ti dzà bá ikpá-àbi, tsí ìḍi-è náa tē. Ó ḍi, è kè dzà báa títí kó ḍi ikú fú ñé wò wóná. ⁵ Tsí è gbàgbé ní Ɔḍáyé wà wīnyè fú ñé kíbì ɔma-è ña bé, tsí wà ḍáàmí le ñéè? Ó wà fɔ́ fú ñé ní: “ɔma-mi, bí Ɔlódzɔ fetí fée, máa ñ kpe afɔ́-aréma. Bí ó báe fɔ́, ara kó máa kúe.

⁶ Ó ḍi, náa fetí fú ene yèè ó dzáfɔ́-è#é.

Ene yèè ña kpó náa kpè ní ɔma-òṅu ña#á, náa tsò ñá ñkòtsǎ.” ††

⁷ È gbódzú si, tsí e réré kíbì ɔma yèè boba-è wà fetí fú#é bé. Ó ḍi, ìréré-ñé wà nyà ḍíre ní Ɔḍáyé wà rí ñé kíbì ɔma-è ña bé ni. Tsí ñ ní fee, ɔma-kǎ wà, tsí boba-è kà fetí fúu#é? ⁸ Ɔḍáyé gbo náa fetí fú ɔma-è ña kpó. Nèèè, bí kò fetí fú ñé, ni è kè dzé ɔma-è ña, è wà kíbì ɔma yèè à kò ma boba fú#é bé. ⁹ Boba-wa ña ñntalè bí náa fetí fú wa ñwèrè-maḍé, tsí àa náa rí ña sá. Nèèè, ó kpádzú lárè ní àa kó dzé ní Ɔḍáyé Boba-wa nòrɔ́ gbo kó fetí fú wa, àtsùgbée àa kó rí àyè-òtítí. ¹⁰ Boba-wa ña ñntalè bí náa fetí fú wa gba iwèrè-odé-kǎ gé ni. À náa fetí fú wa kíbì àña gbo, à màá gbà#á ni. Ó ḍi, Ɔḍáyé òṅu náa fetí fú wa, àtsùgbée kó sǎ fú àwa ká-àwa ni, tsí ilò-wa kó má si kpó kíbì òṅu ká-è má gbà#á.

¹¹ Náàsòkò yèè à wà fetí fée#é, ayè kà tée. Kà kàa béè, náa kú ara si fée ni. Ó ḍi, náanyiwà, bí ò kó iné-kǎ ñnɔ́-etí fífà nyèṅè#é, nà rí mà ní ó so èso-ire-kǎ ñnɔ́-ayé-èè. Èḍḍ-èè nákó tù, tsí nàa ma kíbì nàa tse fáa, tsí tse òtítí#é.

¹² Nèèè, è máa ḍe ara dzɔ́. È mú ara le ara-ñé, tsí e ḍigírí. ¹³ È tó ònà sísisé, tsí e fàá, àtsùgbée ene yèè kò né iwàlè ña#á, ká máa mú esè rɔ́. Ká sè wáa ḍi abarakpá ró.

Ɔḍáyé tse ore-ḍfé fú wa, ònya-kǎ kó máa kò

¹⁴ È ḍigírí, tsí ḍíḍḍ kó wà náàṅírì-èṅe ònya òkǎlɔkǎ kpó, tsí igbèngbé-ñé ña gbo kó wáa wà kíbì ti ene yèè dzé ti Ɔḍáyé ña#á bé. Ene yèè kò tse bèè kàkò rí Ɔlódzɔ. ¹⁵ È tsú éwo-ara-ñé ña rere, àtsùgbée ònya-kǎ kó máa kí nɔ́nà, tsí ore-ḍfé yèè Ɔḍáyé náa fúne#é kó wáa lɔ́. È náa tse gbo, tsí òkǎ-ñé ña-kǎ kó máa dzé olí-ìlò-ìbàḍí, tsí kó wà kíbì èkírì-erǎ-kǎ yèè ḍí àrírǎ, tsí wà bàdzé àtíḅò ña#á. ¹⁶ È tsú éwo-ara-ñé ña rere gbo, àtsùgbée ònya kpó kó tódzú-ara-è, kó máa tse àlòwá. Tsí ònya-kǎ gbo kó máa tsitse-Èsàwút. Èsàwú kò rí Ɔḍáyé sá, tsí ó ké èrè yèè wà náàtsèrèbí dzídzé#é gbo, tsí ñ kparɔ́ dzídzé àwò òkǎntso. ¹⁷ Tsí náanyiwà#á, èṅe ká-ñé, è mà

†† *Ìwé-Òwe ña 3:11-12 (Proverbs 3:11-12)*

si ní ó wò ní boba-òñu kó tu kùsèè fú òñu, tsí boba-è kò nò. Níbèé, ó wò òñu inyókú nódzú ní kíbí injé ña#á wà si gbà#á, òñu kó nyíi. Ó dji, kò ma ònà yèé nákó gbà#á. †

¹⁸ Kíbí è sọ timá-Ḑqáyé#é, è kè wà kíbí ɔma-Ìsaràyéllit yèé gbé nòḏqá wáa lɔ ña#á. À sọ timá-injé yèé à nákó nyáa gbó, tsí rí ña#á, injé kíbí iná gbígbà gigigi-kà òñu òkùkù yèé náa mú odzo tse#é má nára-awu lákú-kà gbo, ¹⁹ onù-ikpè gbo, dídḑ-onù-Ḑqáyé gbo. Injé nyèñè ña ní à sọ timá#á. Kíbí à gbó onù-Ḑqáyé#é, à tsikalè kùkù ní àña kò wà wò ní àña kó gbó afi-kà ró dé, ²⁰ injé yèé tse#é, à kàkò nyáa tóòsù-èwò yèé ó wà dǎ fú ña#á. Èwò#é wà fì ní: "Bí injé-kà kpókpó mówó kà òkè#é gé, bí ó dzé erā-kà gidì oo, ó wà ní ká taá nòòkúta kpa."

^{††21} Ó dji, Ìdèhndè#é, injé yèé odzú-ña rí#é nódzo tó bée títi Mòssèt tsí arū, tsí fì ní: Odzo kò ti tse òñu bò, títi òñu wà ñá kpó kpàkpàkpà.

²² Ó dji, èñe òñu, kíbí è sọ timá-Ḑqáyé#é, è sọ timá-òkè-Siyónit, ilú-Ḑqáyé Oláàyè ni. È sọ timá-ilú-Yèrusalémi yèé wà nòḏrḑ#é, nbi adzitsé-ḑrḑt ña kpéri si kpiti, tsí wà dze ḑḑ, tsí wà táyè#é ni. ²³ È sọ timá-ikpàdè-àtsèrèbí-Ḑqáyé ña, ene yèé à kò éko-ña si ñhwe-kà nòḏrḑ si#é. Tsí è sọ timá-Ḑqáyé àkpèdzò-ònyà kpó gbo. Tsí è sọ timá-ene yèé ña tse òtít-Ḑqáyé, tsí kú wáa lɔ ña#á, ene yèé ña Ḑqáyé tse tsí à wà kíbí ó wà wò ní ká wà gbà#á dzalè kpó#é. ²⁴ È sọ timá-Yèésù, ene yèé dǎ ìm̀lè titḑ#é si náàñírí-Ḑqáyé òñu ònyà ña#á gbo. È sọ timá-àmbara-è, àmbara yèé dǎ ñlè, tsí we àbi ñde nára-wa#á gbo. Àmbara-Àbèllit gbo dǎ ñlè. Ó dji, ikò yèé àmbara-Yèésù wà dzé fú wa#á, ó sà láre ikò-àmbara-Àbèllì sǎnú sǎnú.

²⁵ Níbèé, è tsó éwo-ara-ñé ña rere, tsí e máa kò ní àña kàkò gbó afi-ene yèé wà wínyè fú ñé#é. Kíbí Ḑqáyé gbà ñhntá-Mòssè ñhntalè bí, tsí wínyè fú gbágbòhngbògbo-wa ña, tsí à kò ní àña kàkò gbó afi-Mòssè#é, Ḑqáyé fetí fú ña. Máàbàtò àwa. Tsí bí Ḑqáyé wà wínyè ti nòḏrḑ wá fú wa nómbé, tsí àa kò ní àa kàkò gbó afi-è#é, nákó fetí fú wa gé ní ó dzé#é. Kò né ní bé ní gidì. ²⁶ Dzòḑ dzòḑ#é, ó wínyè fú ña ñhwerè nyèñè, tsí onù-è tse tsí ilè mì. Ó dji báàyí#é, ó talè fú wa, tsí fì ní: "Màa tse tsí ilè nákó tó mì àrikǎntso ró gé ni, tsí ìgbèrí gbo nákó mì." ^{†27} Ó fì ní "àrikǎntso ró gé ni." Kíbí ó fì bée#é, òkpì-è ní dzé ní nákó mi injé-ayé gbangba ña#á kpó, tsí ké ña ñde, tsí à kàkò rí ña ró. Nákó tse bée, àtsùgbée injé-àtibò ña yèé injé-kà kpókpó kàkò nyáa mì#é ká wà si títi lɔ. ²⁸ Níbèé, àa kó dǎkpé fú Ḑqáyé ní ó gbà wá si nóyè-è, tsí oyè#é gbo kàkò tì mì dzígí láyé. Nákó wà si títi lɔ náàritá. Àa kó gbà ñhntá-ɔkpé dídǎ#á, tsí sè Ḑqáyé, tsí kíbí àa nákó sèè gbà#á kó dzòdzú-è. Àa kó rí Ḑqáyé sá, tsí bale éwo fúu. ²⁹ Ó dji, Ìdèhndè#é, Ḑqáyé-wa wà kíbí iná-kà yèé náa dzó injé òkǎlḑkǎ kpó kpa búlǎá ni.

**Bí àa kó gbé náyè#é gbà fáà,
tsí injé-wa kó dzòdzú-Ḑqáyé**

13 È wà nóbí tsítse#é si làkòó gé, è máa mí. ² Tsí è náa wà tédzú gbo, tsí e wà gba ònyà ña

† À nákó nyáa fì gbo ní: "Ó wò òñu inyókú nódzú ní òñu kó nyíi lɔ kpaqá. Ó dji, kò ma ònà yèé nákó gbà#á." †† Ìwé-Fùfùdǎ 19:13 (Exode 19:13) ‡ Ìwé-Hàgáyá 2:6 (Aggée 2:6)

náaledzò ñḑ-ñé rere. Ó dji, ñnó-àledzò gbígbà rere#é, ònyà kǎña gba adzitsé-ḑrḑt ña náaledzò náàrimáa mà. ³ È náa wà tédzú ene yèé wà néèñà si ña#á, tsí e wà mówó gbè fú ña. È náa wà tédzú ña kíbí è wà néèñà bá ña si bé yí. Tsí è náa wà tédzú ene yèé à wà tsoró bá ña#á gbo, injé yèé tse#é, ònyà ní èñe gbo è dzé#é.

⁴ Ó wà ní ònyà òkǎlḑkǎ kpó kó rí mà ní aya níné òñu ɔko nínè#é, injé-ire ni. Kò wà ní iwò-kà yèé ti né aya si#é, o tó sù bá ɔnɔbèè-òmirè-kǎ ró, tsí kò wà gbo ní iwò-kà yèé ti né ɔko si#é, o tó sù ñḑi-ɔnɔkèè-òmirè-kǎ ró. Ó dji, Ḑqáyé nákó dǎabi fú ònyà kpó yèé náa tse àlòwá#á, tsí nákó dǎabi fú ene yèé náa gbaya ña#á òñu ene yèé náa gbòko ña#á gbo.

⁵ Odzú-ñé kó máa gù si ñhntá-owó. Injé yèé wà nówó-ñé#é kó tó ñé. Ó dji, Ḑqáyé òñu ká-è fì ní: "N kàkò kè dzòḑ láyé. Màa wà bané-èe bée títi lɔ." ^{††6} Àtsùgbée bée#é, àa nákó nyáa fì òñu àkaralé ní:

"Ḑlḑdzò náa wà mówó gbè fú mi.
N kàkò wà sá ró.

Kí gidì ònyà nákó nyáa tse bá mi?" ††

⁷ È náa wà tédzú ene yèé ña gbé ñé dzòḑ dzòḑ, tsí dzíkò-Ḑqáyé fú ñé gbo#é. Kíbí à gbé náyè#é gbà, tsí kú gbo gbà#á, kó wà ñhnsèrè si fú ñé làkòó. Tsí kíbí à gba Ḑqáyé gbó gbà#á, è náa ké ɔwò-ña. ⁸ Yèésù Kírísitò kà kpàrò láyé. Kíbí ó ti wà si gbà dzòḑ dzòḑ#é, bée#é ké ní ó tó wà si báàyí ró#é, tsí bée#é ké gé ní nákó wà si títi lɔ#é. ⁹ È máa dzé ní ñrò-èkó wérewèrè ña ñhñhñrò kó mú ñé nò. Injé yèé nákó mówó gbè fú ñé, tsí nákó tse tsí àkaralé-ñé kàkò mì dzígí#é ní dzé ore-ḑfè-Ḑqáyé#é. Kò tsi èwò-dzídze ña nyínyà ni. Èwò nyèñè ña kò mówó gbè fú ene yèé ña nyà ñá ña#á láyé wò. ¹⁰ Àwa olí-Yèésù ña, àa né ìdzèbo-kǎ, tsí atsebo-Ḑqáyét yèé ña náa sè Ḑqáyé ñlè-Ḑqáyé ñhntalè bí#é, ònà kò wà fú ña ní ká dze injé yèé à ñ tsebo bè#é. ¹¹ Nìnmòlè-àtsètsè#é, ɔdzò-kǎ wà, tsí à náa kpa erā fú Ḑqáyé, àtsùgbée kó mú àbi-ña tɔre fú ña. Tsí nódzò-ɔdzò nyèñè#é, ɔgǎ-atsebo-Ḑqáyé ñat náa ké àmbara-erā yèé à kpa ña#á, tsí ñ wò lɔ ñhñḑòḑ-ilé-Ḑqáyét nbi Ḑqáyé wà gidì gidì#é. Tsí à náa ké òkù-erā ña#á, tsí ñ fùdǎ nádzò#é lɔ, tsí kǎà tǎná gú ña, tsí à náa dzoná kpó búlǎá. ¹² Injé yèé tse tsí Yèésù gbo réré, tsí fùdǎ ñhñlú#é lɔ, tsí kǎà kú#é ñhñé. Ó mú àmbara tòñu ká-è, tsí ñ dǎ ñlè, tsí kó ñ we àbi-ònyà ña ñde fú ña, àtsùgbée ká nyáa sọ timá-Ḑqáyé. ¹³ Níbèé, àa kó fùdǎ ñhñlú#é lɔ ñḑ-è, tsí àa kó dzanò-è báa. ¹⁴ Ìlú-kǎ kò wà fú wa ñhntalè bí, tsí àa kó nyáa gbé ñhñé títi lɔ náàritá. Ìlú nbi àa nákó wáa gbé nòḑla#á ní àa wà wò nódzúùkpǎ#á. ¹⁵ Níbèé, àa kó wà nòḑqáyé nyínyè si làkòó làkòó náàrì mí, tsí kó dzé ebo yèé àa wà tse fúu gbà ñhntá-Yèésù#é. Èè, àa kó tsí arū, tsí àa kó fì ní ó dzé Ḑlǎ-wa. ¹⁶ Tsí è náa tédzú, tsí e wà tse ore fúne, tsí injé yèé wà nówó-wa ña gbo#é, àa kó kpèè bá ene yèé bò ña#á. Ìrò-ebò yèé ña náa dzòdzú-Ḑqáyé#é ñhñé.

¹⁷ È rētígbè-ene yèé wà gbé ñé ña#á, tsí e tse injé yèé à wà fì fú ñé ña#á gbo. Ó dji, à wà rítá-ñé nódzò kódzò, injé yèé tse#é, ó wà ní ká dzé àbò-itsé yèé à tse#é fú Ḑqáyé. Bí è rētígbè-ña, tsí tse injé yèé à wà fì fú ñé ña

†† Afì nyèñè#é wà kíbí afì yèé à fì si ñhñwé-Àkóro 31:6#á bé (Deutéronome 31:6). †† Ìwé-Orí ña 118:6 (Psaumes 118:6)

gbo#é, itsé-ña ná kó mú ayè té ña. Ó ñi, bí è kò, tsí è kè tse béé, itsé-ña ná kó mú ara kú ña, tsí èrè-kà kpókpó kò wà ñnè fú ñé.

¹⁸ È náa wà ñhè wúwú si fú wa làkòdò. Ó ñi, àa náa wà wò gé ní àa kó tse òtító ni. Tsí ó tse tsí èdǎ-wa ña dzokó si. ¹⁹ Ñ wà tsikalè fú ñé òñu odzú kpikpa ní e wúùre, tsí Ìdáyé kó fú mi nòñà, tsí n sè wá ñdì-ñé nára-òdzó.

Okū-itántá ña

²⁰ Ìdáyé òñu#é, náa fúne ñtútùúrò. Ó dzí Yèésù Ìlá-wa ti náàñírí-òkú ña wá náyé#é. Tsí gbà ñhà-àmbara-ìmòlè yèé kò né tíá láyé#é, Yèésù wáa ñi ñgá-aró-àgùdǎ ña, tsí ó wà tódzú-ene yèé ña dzé ti Ìdáyé#é kíbí

aró-àgùdǎ náa tódzú-àgùdǎ-è ña gbà#á. ²¹ Ìdáyé, ene yèé náa fúne ñtútùúrò#é kó mú ñé òkǎlǎkǎ kpó, tsí ñ bawó-ñé, àtsùgbée e nyáa tse awù-è. Tsí kó gbà ñhà-Yèésù Kírísító, tsí tse ñé yèé dzòdzú-è#é ñnó-ayé-wa. Ìkpé kókpé ni òkpé-è ni tíí lo náàritá. Ètse.

²² Ìnàbí-mi ña, ñ wà fǎ fú ñé ní èñe kó né àtèsi, tsí e tsí etí, tsí e gbó afǎ yèé ñ wà ñ dáàmí le ñé#é rere. Ó ñi, ñ kò tse iwé gùgù-kǎ fú ñé lárè béé. ²³ Ñ wà wò ní e mà ní ñnàbí-wa Tímòté kò wà néèñà si ró. À kò dzó. Ó ñi, bí ó yáa wáa tó ñdǎ-mi, bí ñ bàkó wáa kpalèwò ñé, èmi-è méèdzì, àa ná kó dzó wá. ²⁴ È kí ene yèé wà gbé ñé ña kpó#é òñu ene yèé dzé ti Ìdáyé ña kpó#é fú mi. Ene-ìlú-Ìtáli ña wà kí ñé. ²⁵ Ìdáyé kó tse ore-òfé fú èñe kpó.

Yàkúbù

Ìwé-Yàkúbù nyínyà díre

Yàkúbù ní kò ìwé yèè bé#é. Yàkúbù#é dzé ɔmàna-Yèésù ni. Ònu ní wáa ɔi onùgbó-egbé-Kírísítò n'Yèrúsàlèmi#é. Nínó-ìwé#é, Yàkúbù wà wílnyè fú olí-Yèésù yèè ɔa wà náàdzàkáyé#é kpo. Ó wà díre kíbí ó wà ní ká gbé náàdzó gbà, tsí kó díírí#é fú ɔa. Afí yèè ó wà fí#é ní: Bí àdǎwò wá n'ntá-ɔé, kó dǎ fú ɔé tíí e wà táyè. Ene kúnukú kó yáa wà tsí etí si náfí, tsí arū-ɔé kó máa wà yá, tsí è máa wà bínó gbo. È máa rí olówó gbo nódzú lárè. Bí è gba Yèésù gbó gé, tsí è kò wà tse ore fúne#é, è wà tsitsé nákpó ni. Odzú kó máa wà n'ntá-ɔé-ayé yèè ɔa gbo láre ɔdáyé. È náa fèdǎ tū tíí fú àsòkò yèè ɔlá-wa Yèésù nákó wá#á. È wúure fú ara-ɔé ɔa.

1 Èmi, Yàkúbù àtsitsé-ɔdáyé ònu àtsitsé-Yèésùt Kírísítòt ɔlá-wa, èmi ní wà tse iwé yèè bé fú ɔé#é. Èɔe ɔma-ɔdáyé ɔa yèè kpàkpa tūunká náyé gbanj-ba#á wérí lo si#é, n wà kí ɔé kpo.

Bí è wà náàdǎwò, bí ó wà ní e gbé gbà#á ní

² Ìnàbí-mi ɔa, bí ɔé ìrú ɔkǎlǎkǎ kpo wá n'ntá-ɔé, tsí kó wáa dǎ ɔé wò, kó dǎ fú ɔé tíí e wà táyè. ³ Kó yé ɔé ní bí ɔé-kǎ wáa dǎ ɔé wò, tsí ká rí ní è gba ɔdáyé gbó ìdèndè#é, bí è nyáa fùdǎ n'ntá#é, è nákó nyáa gbódzú rere n'ntá#é. ⁴ Ó ɔi, ó wà ní e gbódzú tíí lo n'ntántá, àt-sùgbée ilò-ɔé kó sǎ dzálè, tsí ká máa rí ìbàdǎ-kǎ kpo kpo fí nára-ɔé.

⁵ Báàyí#é, bí ònyà-kǎ wà, tsí kò né ifèénó, kó bere ɔdáyé ní kó fú ònu, tsí nákó fúu n'ntá. ɔé yèè ɔdáyé náa fúne#é, náa fúu n'ntá tūtù náàrimáa kpòtsé. ⁶ Tsí bí ò wà bèrèè n'ntá#é, náa bèrèè ònu àkaralé ní nákó fú ònu n'ntá. Kò wà ní o wà dzèrèbe. Ene yèè wà dzèrèbe#é, ene nyènyè wà kíbí awu náa wà tse, tsí àhū náa wà kpa bé#é ni. Náa wà kpa lo nóòtá, tsí wà kpa lo nóòsi, tsí ká mí láyé. ⁷ Ó ɔi, ònyà-ìrú nyènyè kó máa módzú si ní ònu bókó gba ɔé-kǎ n'ntá-ɔdázó. ⁸ Ìsèrè-è ti kpé méèdzì, tsí ká nyáa tse ɔé-kǎ, tsí kó nódzú.

⁹ N'ntá#é, bí ìnàbí-wa olí-Yèésù-kǎ wà, tsí ó dzé olákemà, ayé kó wà tée, ɔé yèè tse#é, ó fé fú ɔdáyé. ¹⁰ Tsí bí ìnàbí-wa olí-Yèésù-kǎ gbo wà, tsí ó dzé olówó, ayé kó wà tée ònu gbo ní ɔdáyé ɔe ònu bò, ɔé yèè tse#é, nákó wáa tsèrá kíbí ìbóbó náa ró bé#é ni. ¹¹ Kíbí odzúurǎ náa bó, tsí rǎ, tsí kpa ewé, tsí ìbóbó-è náa ró, tsí ká dǎnu, tsí ká tsàfèjú ró#é, béè ké ní nákó lo fú olówó#é gbo#é. Odzú-è nákó kpá si n'ntá-è ɔa lǎkòd, tsí nódzúurǎ-ɔdzó ɔkǎntso, nákó tsàrisí.

¹² Bí ɔé-kǎ dǎè wò, tsí ò kó kí n'ntá, ò wé éwo-ire. Ó ɔi, bí ò gbódzú, tsí fùdǎ n'ntá#é, ɔdáyé nákó féè nááyè. ɔyà nyènyè ní ó tàlè si fú ene yèè né àmúdzǎ fúu ɔa#á.

¹³ Bí à dǎè wò ní o tse ìbàdǎ, kò wà ní o fí ní ɔdáyé ní wà dǎ ònu wò#é. Ó ɔi, ɔé-kǎ kpo kpo kàkó nyáa sǎ ɔdáyé ní kó tse ìbàdǎ, tsí ɔdáyé ònu ká-è gbo, ká sǎne ní ká tse ìbàdǎ. ¹⁴ Awù-ìbàdǎ tiwo ká-èè gidi ní náa sǎe si

náàdǎwò#é. ¹⁵ Tsí awù#é náa n'ntá, tsí bí àbi. Tsí àbi#é gbo náa n'ntá, tsí bí ikú féè n'ntá#é.

¹⁶ Ìnàbí ɔa, àrínódzú-mi ɔa, è máa rú ara-ɔé gba ònà-òmirǎ. ¹⁷ Ó ɔi, ɔé-ire ɔkǎlǎkǎ kpo náa ti n'ntá-ɔdáyé ni. ɔyà inó tǎá, ànyi tǎá ɔkǎlǎkǎ kpo, n'ntá-ɔdáyé n'ntá ní náa ti#é. Ònu ní dǎ odzúurǎ ònu òtsùkpá má nára-àrà-wo ɔa gbo#é. Tsí ɔé nyènyè ɔa#á, à náa wà sǎ, tsí wà kparó ìdǎ, tsí wà má si n'ntá-kǎ, tsí wà mú òkùkù lo n'ntá#é. Ó ɔi, ɔdáyé ònu ká tse béè. Ká sǎ láyé. Mímá gé ní ó dzé si#é. ¹⁸ N'ntá#é, ó dǎ n'ntá-è, tsí ó wí afí-òtítú-è fú wa, àwa olí-Yèésù ɔa, àtsùgbée àa kó rí ayè. Tsí náànjírí-ɔé yèè ó dǎ ɔa kpo#é, ó tsǎ wá ní àa kó wà kíbí dzídze àtsètsè yèè à nákó n'ntá fú ònu#é.

Ká wà gbòlú fú ɔdáyé

¹⁹ Ìnàbí ɔa, àrínódzú-mi ɔa, kó yé ɔé si ní ó wà ní ene kúnukú kó yáa wà tsí etí si náfí. Ó ɔi, arū kó máa wà yá fúne, tsí ká máa wà bínó kóyá kóyá gbo. ²⁰ ɔé yèè tse#é, ene yèè bínó si#é ká nyáa tse òtítú-ɔdáyé. ²¹ Àtóoríi béè#é, è kó ɔé kpo yèè ɔa náa gbèèrǎ ilò#é dzó. Tsí ìbàdǎ wíwò fúne gbo, è náa kó ònu gbo dzó. È ɔe ilè, tsí e mú ɔé nyènyè ɔa kpo rí, tsí gba afí yèè ɔdáyé gbè si n'ntá-è#é ònu inó tūtù. Afí nyènyè ní nákó gbà ɔé lǎ#á.

²² Báàyí#é, bí è wà rǎtígbe-afí#é gé, kò tó. Ó wà ní e wà tse si n'ntá-è gbo. Bí kò tsi béè, è wà rú ara-ɔé ni. ²³ Ene yèè náa wà gbó afí#é gé, tsí ká múu tsitsé tse#é, màa n'ntá ònyà-ìrú yèè ó dzé#é fú ɔé. Ene nyènyè wà kíbí ònyà-kǎ náa ké awò, tsí wà n'ntá wo odzú, tsí náa rí ara-è n'ntá kíbí ó wà gbà#á. ²⁴ Tsí kíbí ó rí ara-è tǎ#á, ó ké awò si, tsí lo, tsí kíbí kò kpé gé#é, ó gbàgbé kíbí ó rí ara-è gbà#á. ²⁵ Ó ɔi, ene yèè náa wà tse si n'ntá-è#é, ònu ká wà kíbí ene nyènyè. Ònu náa wà ye afí-ɔdáyé#é wò, tsí náa mú ara-è ɔwó-ɔdáyé. Ká gbó afí-ɔdáyé, tsí gbàgbé-è. Náa wà tse si n'ntá-è gé ni. Tsí ayé náa wà tée n'ntá, ɔé yèè tse#é, afí-ɔdáyé#é, ó sǎ dzálè, tsí ó nékpa yèè nákó nyáa n'ntá wá dzó n'ntá-àbi dzídze#é gbo.

²⁶ Bí ònyà-kǎ dǎdzú kíbí à náa sǎ ɔdáyé gbà#á, ni ònu wà sǎè rere, tsí arū-è ká gbé túrúú, ene nyènyè wà rú

ara-è ni. Tsi itsé yèè ó wà tse ña kpó négbé-Kírísítò#é, kà dzó ñjé-kà kpókpó nódzú-Ḑqáyé. ²⁷ Bí ò wà wo o sē Ḑqáyé Boba-wa ñdèndè, ñjé yèè nàa tse ña#á ní: Ó wà ní o wà kpalewo okpó ña òñu òma-òkú ña, tsi kíbí à wà ñnréré si#é, nàa mówó gbè fú ña. Tsi nàa wà tsó éwo-ara-èè, tsi ñjé-ayé ña kó máa gbèèrí ilò-èè. Bí ò wà sē Ḑqáyé bée, nàa má kpó nódzú-è.

È máa rí olówó nódzú lárè

2 Ìnàbí-mi ña, kíbí è né àkaralé si ñntá-Yèésù Kírísítò Ḑlá-wa, ene yèè lárè ònyà ña kpó#é, kò wà ní e wà rí ònyà kàña nódzú lárè ònyà kàña. ² Ká fì ní è kpérí si négbé-Kírísítò, tsi wà sē Ḑqáyé, tsi ònyà mèédzi wáa tó, tsi wò ñnólé#é. Ene àtsètsè#é, olówó ní ó dzé#é. Ó wo àwù-àfèjú ña si, tsi ó mú kabórú-siká ña gbo bò nówó si. Tsi ene-èkéèdzi#é òñu dzé olákemà, tsi àwù yíya ní òñu wò si#é. ³ Tsi ká fì ní è rí ene yèè wo àwù-àfèjú si#é nódzú lárè, tsi è wí fúu ní: Kó wá, tsi kó wáa dzokó náantà bí. Tsi è nyí, tsi wà wí fú olákemà#á òñu ní: Kó doro bè nà mí è wí fúu ní: Kó wáa dzokó ñlé nákpó bí. ⁴ Bí ó dzé bée ní è wà tse#é, è kò rí ní ñséré-ñjé wà lòò, tsi è wà kpedzú-òkúnù ñnèè?

⁵ Ìnàbí ña, àrínódzú-mi ña, è rētígbè rere. Olákemà ña, àña yèè kò né ñjé-kà kpókpó ñntalé bí#é, è kò mà ní Ḑqáyé tsà ñá ní ká gba Yèésù gbó? Ìnè ní à dji olówó nódzú-è#é. Tsi ó tsà ñá gbo ní ká dzogú-òñu. Ogú dzídze-è ní dzé ní kó dzoyé si ñntá-ña kíbí ó tàlè-è si fú ònyà kpó yèè né àmúqḑ fúu#é. ⁶ Tsi ñjé òñu, è kà si mú olákemà ña kpe ñjé-kà kpókpó. Nèè ña wà dji ñjé si, tsi wà mú ñjé réré? Kò tsi olówó ña ni? Àña ní nàa fà ñjé lo ñlé-edzú ña#á nò. ⁷ Tsi nèè ña gbo nàa wà gbèèrí éko-Ḑlá-ñjé? Olówó ña#á ké ni nò.

⁸ À kò si ñNwé-Ḑqáyét ní: “Ó wà ní o né àmúqḑ fú enikéèdzi-èè kíbí nà né fú ara-èè#é.” † Ekpa-oyé dzídze ñnèè, tsi bí ó dzé ní è wà tse si ñntá-è#é, è tse ire. ⁹ Ó dji, bí è rí ònyà kàña nódzú lárè ònyà kàña, àbi-Ḑqáyé ní è wà dze#é, tsi ekpa-Ḑqáyét ti dāabi fú ñjé, ñjé yèè tse#é, è ti dzèwò ná. ¹⁰ Bí ó dzé gidì ní ò wà rē si nékpa-Ḑqáyé ña kpó, tsi ó bò òkà, tsi ò kò rē si ñnè#é, nódzú-Ḑqáyé òñu#é, ò kò rē si nòkà kpókpó ni. ¹¹ Nékpa-Ḑqáyé#é, Ḑqáyé fì ní: Máa gbaya-enikéèdzi-èè. Tsi òñu ké ní fò ró ní: Máa kpa ònyà nóòkú gbo#é. Báàyí#é, bí ò kò gbaya-ònyà-kà, tsi ò si kpane nóòkú#é, ò ti dzèwò ñnèè.

¹² Ekpa-Ḑqáyé#é, nàa gbà wá dzò nówó-àbi dzídze. Ó dji, kó yé ñjé si ní Ḑqáyé bòkò kpedzú fú ñjé ti nára-kíbí è rē si nékpa#á gbà#á, tsi ó wà ní ñnyè-arū-ñjé òñu ñrè-èsè-ñjé kó wà dé bá ekpa-Ḑqáyé#é. ¹³ Ìnèè, nódzú yèè Ḑqáyé nákpó kpedzú#é, bí ò kà rí ànyínó fúne, Ḑqáyé gbo kàkò rí ànyínó fée. Ó dji, bí nà rí ànyínó fúne#é, nódzú-edzú kpíkpè#é, èdḑ-èè kàkò mì dzígí.

Kíbí è né àkaralé si ñntá-Yèésù#é, è nyàá dfire ñnt-sèntse-ñjé

¹⁴ Ìnàbí-mi ña, bí ònyà-kà ní òñu né àkaralé si ñntá-Yèésù, tsi kò wà nyàá dfire ñnt-sèntse-è, èrè mèè wà ñnè

fúu? Kó né àkaralé si ñntá-Yèésù bée#é kò tó, tsi kó gbàà là. ¹⁵ Ká fì ní ñnàbí olí-Yèésù-kà wà, tsi kò né àwù, tsi wà wò, tsi kò né dzídze gbo, tsi wà dze, ¹⁶ tsi òma-eg-bé-Kírísítò-kà ñdè, tsi wà wí fúu ní: “Kó tó ñlé rere fòò. Ó dji, kó máa sù nébi, tsi kó máa sù nótútù gbo.” Bí ó wí fúu bée nàarimáa fúu ñjé yèè wà háã#á, afì nákpó ní ó fì#é. ¹⁷ Ìnèè, bí ó dzé ní ñnró-bèè ní è wà fì ní ñjé né àkaralé si ñntá-Yèésù#é, tsi è kò wà nyàá dfire ñnt-sèntse-ñjé#é, àyè kò wà ñnè. Ó wà kíbí ñjé kúkú ni.

¹⁸ Bóyá ònyà-kà nákpó fì ní: Ònyà kàña nàa né ñt-sèntse-ire, tsi ònyà kàña gbo nàa né àkaralé si ñntá-Yèésù gé ni. Ìnèè, màa fì fúu ní: Bí ònyà-kà kò né ñt-sèntse-ire#é, kàkò nyàa nyà dfire fú mi ní òñu né àkaralé si ñntá-Yèésù. Tsi èmi gbo, ti ñnt-sèntse-mi ña#á, màa nyà dfire fúu ní ñ né àkaralé si ñntá-Yèésù. ¹⁹ Tsi ò mà ní Ḑqáyé òkàntso gé ní wà#á nò? Bí ó dzé bée ní ó wà fée#é, ó sà! Ó dji, nà tédzú gidì gbo ní edzòt ña gbo mà bée títi èdḑ nàa wà dā ña, tsi à nàa wà ñá kpàkpàkpà nódzú-è.

²⁰ Èké! Rí ònyà-éwo kò sí fú yèè gé! Bí ò né àkaralé si ñntá-Yèésù gé, tsi ò kò né ñt-sèntse-ire#é, àkaralé yèè ò ní òñu né si ñntá-Yèésù#é kò né ñdì. Ìnèè, màa nya òkpì-è fée, tsi ó gbó. ²¹ Àa kó rí Àbàràhámít, gbágbòng-bàgbò-wa, kíbí ó tse gbà#á. Àbàràhámí#é, Ḑqáyé fì fúu ní kó ké òma-è Ìsákàt, tsi kó ñ tsebò fú òñu. Tsi kò dzìnyàá. Ó ñdè, tsi ké òma-è#é, tsi ñ si ñntá-idzèbò-Ḑqáyé, tsi bòkò kpaá fúu. ñjé yèè ó tse nyèñjé#é ní tse tsi Ḑqáyé gbàà nònyà-atsòtít nódzú-ara-èè#é.

²² Báàyí#é, ò rí ní kíbí ó gba Ḑqáyé gbó#é ní tse tsi ó nyàa tse awù-Ḑqáyé#é, tsi ñjé yèè ó tse nyèñjé gbo#é ní tse tsi ó gba Ḑqáyé gbó dzálè ñnèè#é. ²³ Kíbí ó tse bée, tsi ó dzòdzú-Ḑqáyé#é, ó nyà dfire ní afì yèè à kò si ñNwé-Ḑqáyé ti nára-è#é dzé òtít. À kò si ñNwé-Ḑqáyé ti nára-è ní: “Àbàràhámí gba Ḑqáyé gbó, tsi Ḑqáyé gbo tì ire-è si fúu, tsi ó gbàà nònyà-atsòtít nódzú-ara-è-è.” †† Ti náanyì-bée#é ní ònyà ña nàa fì ní Ḑqáyé dídza báa#á. ²⁴ Ìnèè, è rí ní ñjé yèè ònyà nàa tse#é, ñjé nyèñjé ní nàa tse tsi Ḑqáyé nàa gbàà nònyà-atsòtít nódzú-ara-èè#é. Kò tsi ñti yèè ó gba Ḑqáyé gbó sḑñjé#é gé ni.

²⁵ Èkéèdzi-èè#é, àa kó rí Ràhábà gbo. Àlòwá-kà ní ó dzé#é, tsi òñu gbo gba Ḑqáyé gbó. Dzò dzò#é, kíbí à be òma-Ìsàràyèlìt ña wá ní ká wáa tsó ñlú#é wò#é, ñdḑ-è ní à sò#é. Tsi kíbí à bòkò wáa mú ña#á, ó mú ña dúkú ñlé-è, tsi ó mú ña sá gba ònàdì lo. Tsi ñjé yèè ó tse nyèñjé#é, ní tse tsi Ḑqáyé gbàà nònyà-atsòtít nódzú-ara-èè#é. ²⁶ Ìnèè, bí ó wà ñnèè. Bí ònyà-kà kú, mí mí-è nàa ñdè, tsi nàa bò kpàáfù-è nákpó si. Bée ké ní bí ò gba Ḑqáyé gbó, tsi ò kò né ñt-sèntse-ire máa#á, àkaralé yèè ò né si ñntá-Ḑqáyé#é, ó wà kíbí kpàáfù nákpó bé gé ni. Àyè kò wà ñnè ró.

Ìñá nárū-ònyà, ó nékpá

3 Ìnàbí-mi ña, náàñírí-ñjé#é, ònyà kpíkpò kó máa dji akóne. ñjé yèè tse#é, è ti mà ní edzú yèè Ḑqáyé bòkò kpè fú àwa akóne ña#á, nákpò le lárè. ² Báàyí#é, àwa kpó, àa nàa tse ñjé kpíkpò sé. Tsi bí ònyà-kà wà, tsi kà fò afì-kà sé#é, ni ene nyèñjé sà dzálè ñnèè, tsi nákpò

† Ìwé-Orò ña 19:18 (Psaumes 19:18)

†† Ìwé-Ìkpìnkpilè-ayé 15:6 (Genèse 15:6)

nyáa mú ara-è rere gidì gbo. ³ Bí àa rí atsí gbo#é, à náa mú okù so irē-kǎ, tsí n̄ so arū-è, tsí à náa dzi ñntá-è, tsí wà rē wérí. Bí òlǎ-è fa okù#é, atsí#é náa gbòlùlú fúu. Ñbèé, okù#é náa tse tsí à náa nyáa nyí òñu ká-è kpó kpaqà wérí ñnkéé.

⁴ Èkéèdzì-è#é, ɔkǒ-odzómi lákú kǎñja gbo wà, tsí bí à wà tù ñá ñntá-àhū, awu lákú náa wà télé ñá. Ñbèé, òkpá tsígídí-kǎ náa wà náanyi-ɔkǒ#é, tsí tarū bò nómi sí. Tsí àtòkǒ#é náa káà gbé gbe òkpá#á sí, tsí náa wà nyíi lo ñbí ó wò ní ɔkǒ#é kó gbà#á. ⁵ Kíbí òkpá#á dzé injé tsígídí nára-ɔkǒ-odzómi#é, bēé ké ní injá gbo dzé injé tsígídí nára-ònyà#á, tsí náa wà samala, tsí wà nye ara-è ñné lákú yèé ó wà tse ña kpó#é.

Bí à mú iná tsígídí-kǎ gbo bò ñkóko, náa dzó kóko#é kpó búlǎá. ⁶ Bēé ní injá nárū-ònyà gbo wà#á. Ó wà kíbí iná tsígídí#é bé ni. Bí à múu, tsí wà n̄ wíinyè#é, afi-ibàqí òkǎlòkǎ kpó ní náa fì fudá wà#á. Injé-ara-wa-kǎ ní ó dzé#é, tsí náa gbēérí ara-wa kpó. Tsí ñnyè yèé náa wà bò nárū-wa#á, òñu gbo wà kíbí iná tsígídí#é bé, tsí náa mú ayé-wa dzona. Ñdi-Ètsùt, ñbí iná-àritá wà#á, ñbè ní afi nyèñè ña náa ti#é.

⁷ Ònyà nékpá sí ñntá-erǎ òkǎlòkǎ kpó. Erǎ-kóko gbo, eye ña gbo, edzò ña gbo, edzǎ ña gbo, ònyà kǎrū-ña kpó. ⁸ Ó di, injá òñu, ònyà-kǎ kpókpó kò nékpá sí ñntá-è. Injé-ibàqí-kǎ ní ó dzé#é, tsí ònyà-kǎ kpókpó kà nyáa kǎrū-è kò. Kíbí edzò náa bune, tsí náa mú oró sí nára fúne, tsí à náa kú#é, bēé ní injá gbo wà#á.

⁹ Injá yèé à náa ké, tsí wà n̄ nye ɔlódzò Boba-wa#á, injá#á ké ní à náa ké, tsí wà n̄ dǒ èhéé fú ònyà ña#á, ònyà yèé ña òdáyé tse ñnwànwà tòñu ká-è#é.

¹⁰ Nárū#é òkǎntso ní àa náa nye òdáyé#é, nárū#é ké ní àa náa ré fú ònyà ña#á. Ìnàbí-mi ña, kó máa dzé bēé.

¹¹ Omi-irò méèdzi kà bò ti néwo-odò òkǎntso né? Éwo-odò-kǎ kà wà s̄omi díqǒ tǎ, tsí tó wà s̄omi kíkorò gbo. ¹² Ìnàbí-mi ña, kíbí egi-mààngò-kǎ kà la enyè#é, tsí egi-òrì-kǎ gbo kà so mààngò#é, bēé ké ní à kàkò nyáa kpōmi díqǒ néwo-odò yèé wà s̄omi kíkorò#é ñnkéé.

Ène yèé né ifèénò-òtító#é, irē-esè-è ní náa nyáa díre#é

¹³ Bí ònyà-kǎ náanyi-ñé ní òñu né ifèénò, kó nyáa díre fúne ñngbèngbé-è. Kó wà tse injé-ire òñu ñnó tútù, tsí kó nyà díre fúne ní ó né ifèénò ìdèhè.

¹⁴ Ó di, bí è wà dzowú-ne héhéhé, tsí è náa wà dughà-ne gbo#é, è máa wà tsòdòbò, tsí wà tse kérékére ní èñe né ifèénò. ¹⁵ Ifèénò-irò nyèñè kò tsi ifèénò ni. Kò ti ñdi-òdáyé. Ifèénò ti italè bí ni, ifèénò-Ètsùt ni. Mímí-òdáyét kà fúne ñfèénò-irò nyèñè. ¹⁶ Ñbí ònyà ña wà dzowú, tsí wà dughà ara-ña#á, àtanso gé ní náa bò ñné#é. Injé kòdzòkòdzò kpó ní à náa wà tse#é.

¹⁷ Bàáyí#é, bí ònyà-kǎ né ifèénò yèé ti ñdi-òdáyé#é, bí ène nyèñè náa gbé#é ní. Náatsètsè#é, in-è náa má. Èkéèdzì-è#é, náa dzé ònyà tútù-kǎ fú ara-è gé ni. Kà dzára gbo. Tsí náa dzé ònyà-kǎ yèé náa rētígbè-ne#é gbo, tsí kà dzinya-ne gbo. Tsí náa rí ànyínó fúne gbo, tsí náa wà tse ore fúne gbo gé ni. Kà dzé ònyà-banéná banómi, tsí kà dzé atsendzòdzú gbo láyé. ¹⁸ Ó di, bí è wà wò ní ònyà ña kó wà dǒ#é, ó wà kíbí oma dzídze ní è

wà gbē bēé#é, tsí bí ó wù, tsí so ñnkéé, èso-è nákò tse tsí itsèntse-ñé nákò dzòdzú-òdáyé.

Odzú-ñé kó nyà ñntá-injé-ayé yèé ña, tsí kó kí ñntá-òdáyé

⁴ Bàáyí#é, è ma kí tse tsí tinjé náa wà dzé àrà òñu ìdzà gé#é? Kúnukú náa wà wo kó tse injé yèé wà wùwù#é, injé-ibàqí ña. Tsí injé ña#á náa di fà, tsí n fà ñnó-ñé. Injé nyèñè ña ní náa bá àrà wá náanyi-ñé#é. ² Bí odzú-ñé wà ñntá-injé-kǎ, tsí è kò rí#é, náa wà fú ñé ní e kpa òlǎ-è ñde. Bí odzú-ñé bilá sí ñntá-injé-ònyà-kǎ, tsí è kò nyáa ríi gbà#á, è náa tédzú mú àrà òñu ìdzà bò ñné. Injé yèé tse tsí è kà rí injé yèé è wà wò ña#á, è kà bere òdáyé ní kó fú ñé ñné ni. ³ Tsí bí è bèrè gidì gbo#é, è kà ríi, injé yèé tse#é, isèrè yèé è wà n̄ bere injé#é, kò sǎ. È náa wà bere injé nyèñè ña, tsí e n̄ tse awù-ara-ñé ña gé ni.

⁴ Injé nyèñè yèé è wà tse#é, è kò wà tse òtító fú òdáyé né! Kíbí è wà dzáfì-injé-ayé ña lárè#é, è di òtè-òdáyé ñnkéé. Ó di, bí è ní èñe kó tè náanyi-injé-ayé ña#á, è di òtè-òdáyé ni. ⁵ òdáyé fì sí ñnwé-è ní: “Òñu ní dzé olí-mímí yèé wà fú wa#á, tsí òñu kà dzé ñndì-è.” Kíbí ó fì bēé#é, è máa dǎdzú afi-aréma ni. ⁶ Tsí kíbí kà dzé ñndì-è bēé#é, ó wà tse ore-òfé-è ña máa fú wa lárè ró. Ñné ní à kò afi-òtító yèé gbo sí ñnwé-òdáyét ni:

“Ène yèé ña náa wà ké ara-ña#á,

òdáyé náa nyí ànyí kǎ ñá.

Ó di, ène yèé ña náa te ara-ña bǎlè#é, náa tse ore fú ña.” †

⁷ Bàáyí#é, è náa te ara-ñé bǎlè fú òdáyé. È máa dzé fú Ètsùt gidì dǎwò, tsí nákò sá ñde ñdi-ñé, tsí lo sǎñú sǎñú. ⁸ È s̄ó timá-òdáyé, tsí òdáyé gbo kó s̄ó timá-ñé. Ònyà-ibàqí ña! È kpa esè ñnó-ibàqí tsítse. Èñe yèé isèrè-ñé ti kpé méèdzi sí ña#á, isèrè-ñé kó wà ñntá-òdáyé òñu ñiikǎntso. ⁹ È náa rí mà ní ònyà-ibàqí ña ní è dzé#é, tsí òñu ní wà bá ìréré wá fú ñé#é. È náa wà náanyi-ñé sí, tsí e wà s̄okú. Àrí-ñé gbo kó di ɔkú, tsí ayé títé-ñé gbo kó di ara kúkú fú ñé. ¹⁰ È te ara-ñé bǎlè fú òdáyé, tsí nákò bu ir̄o sí néwo fú ñé.

¹¹ Ìnàbí-mi ña, è máa fì ìbàqí nára-ara-ñé ña. Bí ò wà fì ìbàqí nára-enikéèdzì-èe, olí-Yéèsù, tsí wà kpedzò báa, máa módzú sí ní enikéèdzì-èe gé ní ò wà kpedzò bá#á. Ó wà dzinya-ekpa-òdáyét gbo ñnkéé, tsí ò wà fì ní kò sǎ. Tsí bí ò wà dzinya ekpa-òdáyé#é, ò mú ara-èe sí ñndì-àkpèdzò, tsí ò kò wà rē sí nékpa#á ró. ¹² òdáyé òñu ñiikǎntso gé ní náa dǎ ekpa fú ònyà#á, tsí òñu gé ní dzé àkpèdzò gbo#é. Òñu ké gé ní nékpá, tsí kó n̄ gbane là nàmí kó n̄ múne tsèrà#á. Tsí iwo fe, kí ò dzé, tsí ò wà kpedzò bá enikéèdzì-èe?

È máa wà mówó kpèdǒ fú injé yèé è nákò tse nòɔla ña#á

¹³ Bàáyí#é, è rētígbè, èñe yèé náa fì ní: Nómbe nàmí nòɔla, àa nákò ñde, tsí lo ñhílú yèé, tsí bí àa tó bē, àa nákò gbé bē fú ɔqǒ-kǎ, tsí àa nákò tsòwò, tsí rí èrè ñné. ¹⁴ È wà wíinyè bēé, tsí è kò sí ma ànyíwà-òla bí ayé-ñé nákò gbé gbà#á. Àyè-ñé wà kíbí òwùrò bé ni. Náa bò,

† Ìwé-Òwe ña 3:34 (Proverbs 3:34)

tsí náa gbé fú àsòkò-kà gé, tsí à kà ríi ró. ¹⁵ È nákó wà fì ní fee, bí Ɔlódzú dzé, tsí àa wà náàyè si, àa nákó tse yèé, tsí tse yèé. ¹⁶ Ó ɔi fee, è náa wà ké ara-ɛ́ ɛ́ si ñhɔ́ lákú, tsí è náa ti wà mówó kpèdǎ́ fú iné yèé è bókó tse ɛ́a kpó#é. Ìnyè nyèɛ́ ɛ́a kpó yèé è wà wí#é, inyè-ìbàdǎ́ ñnèé. ¹⁷ Ñbèé, bí ò mà ní ore tsítse ní dzé tònɔ́, tsí ò kò wà tseé#é, ò wà dzàbi-Ɔ́dáyé ni.

Olówó ɛ́a, è náa tsí éwo-ara-ɛ́, tsí Ɔ́dáyé kó máa dǎàbi fú ɛ́

5 Olówó ɛ́a, è rētiɔ́bè rere! Ó wà ní e wà kpèébu, tsí wà sɔ́kú máa, àtsùgbée kíbí iné-ɛ́ ɛ́a bókó ra kpó, tsí è nákó dzi nóòfò#é. ² Àgó-ɛ́ ɛ́a kǎ́ kpó fú dzídze, tsí dzídze#é bàdzé kpó. Tsí àwù-owó geregere-ɛ́ ɛ́a gbo, àmùlè ɛ́a gbo mɔ́ ɛ́a kpó. ³ Tsí siká òɔ́ ɛ́a irē-èfè yèé ɛ́a wà nówó-ɛ́#é, à lóógú kpó. Kíbí è kò lò ɛ́a rere#é, nódzú yèé Ɔ́dáyé nákó kpèdzú bá ɛ́#é, lílòógú-ɛ́a nákó ñɛ́, tsí nya àyídzá-ɛ́, tsí nákó dzó ara-ɛ́ kpa gbo kíbí iná bé. Ɔ́dzú-ìtǎntǎ ɛ́a#á sómá tǎ gidi tǎná ó dzé ní iné-owó ɛ́a gé ní è wà kpaɔ́#é.

⁴ È gba ònya ɛ́a, tsí à kpaɔ́ dzídze fú ɛ́a nóko, tsí è kò sēɛ́-è fú ɛ́a. Kíbí è wà dǎ́ ɛ́a si#é, è gbó kíbí à wà dúgbe bò ɛ́a tó gé. À wà dúgbe béé tífi igbe-ɛ́a#á kàa dzi nēti-Ɔ́lódzú Oláyé gbaɛ́ba#á. ⁵ Ñntalè bí#é, è wà náyé dzídze si, tsí è wà dze, tsí wà mɔ́, tsí bí iné-kǎ́ wà wù ɛ́a gé, è náa kéé fú ara-ɛ́. Tsí è sara si náfuyè kíbí ɛ́a náa sara, tsí né idzǎ́ tǎná ɔ́dzú-ká kpaá náa tó#é. ⁶ Tsí ɛ́a yèé ɛ́a dzé ònya-atsòtító nódzú-Ɔ́dáyé#é, è sɔ́ ɛ́a fú àkpèdzú ɛ́a ní ká dǎàbi fú ɛ́a, tsí kpa ɛ́a nóòkú. Tsí tija ni òkúnù ní ó sɔ́ dzé#é. È ɔ́dzú kàkò tú òkpi-ɛ́a nódzú nyèɛ́ɛ́?

Odzú-ɛ́ kó wà nòɔ́nà si fú wíwá-Yèésù

⁷ Ìnàbí-mi ɛ́a, kíbí ó dzé béé#é, è náa fèdǎ́ tǎ́ tífi fú àsòkò yèé Yèésù Ɔ́lá-wa nákó wá#á. È rí kíbí bí àtsòko-kǎ́ gbè dzídze-kǎ́, ni náa wà ɔ́oro ɔ́eé ní kó sǎ́#á káyí. Náa fèdǎ́ tǎ́ si, tsí wà ɔ́oro ɔ́e òdzò. Náa ɔ́oro ɔ́e òdzò-àtsètsè, tsí kó ñ gbè dzídze, tsí bí ó gbèé tǎ́, náa wo òdzò yèé nákó wáa rò, tsí múu sǎ́#á. ⁸ Ó ɔ́i, ɛ́ ɛ́a gbo, è fèdǎ́ tǎ́, tsí è kèdǎ́, tsí è máa mì dzígí, iné yèé tse#é, wíwá-Ɔ́lá-wa#á sómá tǎ́.

⁹ Ìnàbí-mi ɛ́a, è máa wà kpòkǎ́rò fú ara-ɛ́ ɛ́a. Bí è wà tse béé, àkpèdzú nákó wáa kpèdzú bá ɛ́a. Gidi gbo#é, ó ti tó, tsí ɔ́oro si nárū-àkpànakù ná.

¹⁰ Ìnàbí-mi ɛ́a, àa kó rí kíbí agbáfɔ́-Ɔ́dáyé fɔ́t ɛ́a gbé wáa lɔ́, tsí à fèdǎ́ tǎ́ tó#é. À gba afɔ́-Ɔ́dáyé, tsí fɔ́t fú ònya ɛ́a, tsí kíbí à wà fɔ́#é, à mú ɛ́a, tsí tsoró bá ɛ́a, tsí

à gbódzú, tsí fèdǎ́ tǎ́. Ñbèé, ó wà ní ɛ́ ɛ́a gbo, e wà tse béé. ¹¹ È rí gé! ɛ́ ɛ́a yèé wà réré, tsí gbódzú si#é, à náa fɔ́ fúu ní ó wè éwo-ire. Tsí è gbó idzǎ́mà-Yóbu gbo kíbí ó réré tó, tsí gbódzú#é nò? Náanyiwà#á, Ɔ́dáyé wáa tu kùsèé fúu. Ìdèhè#é, Ɔ́dáyé náa rí anyínó fúne.

Bí è wà wílnyè, è máa ta iné-kǎ́ kpókpó si ñntá-è

¹² Ìnàbí-mi ɛ́a, iné yèé kpádzú lárè#é ní dzé ní bí è wà wílnyè, è máa ta iné-kǎ́ kpókpó si ñntá-è. Ɔ́rɔ́ nìi, ilè nìi nàmí iné-kǎ́ kpókpó gidi gé, è máa taá si ñntá-è. Kà kàa béé, bí ó dzé èé ní è fɔ́#é, ni kó dzé èé gé, tsí bí ó dzé òò ní è fɔ́#é, ni kó dzé òò gbo gé. Bí ó dzé ñnró-béè ní è wà wílnyè#é, nódzú-ɛ́dzú kpíkpe#é, Ɔ́dáyé kàkò dǎàbi fú ɛ́a.

È wúure fú Ɔ́dáyé fú ara-ɛ́ ɛ́a

¹³ Náanǎrírí-ɛ́, bí ònya-kǎ́ wà réré, kó wúure fú Ɔ́dáyé. Tsí bí iné-kǎ́ dǎàmí le ònya-kǎ́, tsí ayè wà tée, ɛ́ ɛ́a nyèɛ́ kó kpèlè fú Ɔ́dáyé. ¹⁴ Tsí bí ònya-kǎ́ wà rò, ɛ́ ɛ́a nyèɛ́ kó kpe onùgbó-egbé-Kírísító ɛ́a, tsí ká wá, tsí ká fɔ́ ní ó ɔ́kpé-Yèésù Ɔ́lá-wa, tsí ká dzo àdǎ́ si ñntá-è, tsí ká wúure fú Ɔ́dáyé ní kó bɔ́. ¹⁵ Tsí ñnwèrè yèé à wà wúure#é, bí à né àkaralé si ñntá-Ɔ́lá-wa ní nákò bɔ́, nákò bɔ́ béé idèhè, tsí àkǎ́rò#é nákò ñɛ́, tsí ɔ́i abarakpá. Tsí bí ó dzé gidi ní ó dzàbi, Ɔ́dáyé nákò múu tɔ́re fúu. ¹⁶ Àtóoríi béé#é, è náa fɔ́ àbi yèé è dze ɛ́a#á fú ara-ɛ́ ɛ́a, tsí è náa wúure fú Ɔ́dáyé fú ara-ɛ́ ɛ́a, tsí Ɔ́dáyé kó sè fú ɛ́a ñtútùúrò.

Bí ònya-atsòtító-kǎ́ wà wúure#é, àmí kpíkpo náa wà ñnè, tsí náa tse gbo gé ni. ¹⁷ Báàyí#é, àa kó rí Éliyàt káyí, agbáfɔ́-Ɔ́dáyé fɔ́t-kǎ́ ní ó dzé#é. Ònya kíbí àwa gbo bé ní ó dzé#é, tsí òɔ́ gbo náa tse iné kǎ́ ɛ́a sé. Tsí kíbí ó ñɛ́, tsí wúure nódzúùkpá fú Ɔ́dáyé ní òdzò kó máa rò#é, òdǎ́ mú ñhlú-è tífi fú ɔ́dǎ́ méeta, òtsùkpá méefà. ¹⁸ Náanyì-béé#é, ó wáa wúure fú Ɔ́dáyé ró, tsí Ɔ́dáyé rɔ́ òdzò wá, tsí ilè tǎ́, tsí à sè gbè dzídze ñntá-è, tsí ó sǎ́.

È fa ònya-ìbàdǎ́ si nòɔ́nà sísé

¹⁹ Ìnàbí-mi ɛ́a, bí ònya-kǎ́ náanǎrírí-ɛ́ kɔ́ ònà sísé dzò, tsí olòmírè tǎrèé, tsí fàa sè wá nòɔ́nà sísé ró#é, ²⁰ ɛ́ ɛ́a yèé tse béé#é kó mà ní kíbí òɔ́ kàa fàa ti ñbí ó sé ònà lɔ́ si#é, tsí gbèé wá nòɔ́nà sísé#é, ó gbàá dzò ní àyè-è kó máa tsèrá ni. Tsí àbi yèé ɛ́ ɛ́a yèé nò#é dze gbo#é, Ɔ́dáyé nákò múu tɔ́re fúu kpó. Kàkò tédzú-è gidi láyé ró.

1 Òkúta

Ìwé-àtsètsè-Òkúta nyínyà díre

Òkúta, adzítésé-Yèésù Kírísítò, ó tse iwé yèè bé lo fú olí-Yèésù yèè ña wà néré-Àsíyà#á. (Nómbé báàyí#é, à wà kpe erè#é ní Tùríkì.) Níbí à wà lo si ña#á, à wà tsoró bá ña, tsí à wà ñhnréré si náàtsùgbée kíbí à gba Yèésù Kírísítò gbó#é. Níbèé, Òkúta tse iwé yèè bé, tsí wà ñ dǎámí le ñá. Kíbí olí-Yèésù náko gbé náàñírí-ene yèè ña kò ma Ìdǎyè#é gba#á, ó tsékó-è fú ña. Tsí kíbí Yèésù né àtèsi ñhó-iréré-è tó gbà#á, ó tédzú òñu gbo fú ña ní isàwé-kà ní ó dzé#é. Ó dǎ, ká fa ekpa-è.

1 Èmi, Òkúta adzítésé-Yèésù† Kírísítò ní ñ dzé#é. Tsí ñ wà tse iwé yèè bé fú èñe yèè ña Ìdǎyè tsǎ, tsí è kpàkpa túùnká wérí ayé gbanjba#á lo si#é ni. È wà néré-Kpǎtí òñu néré-Gálátí má nára-ilè-Kàkpàdǎkí. Ìnyà kǎña gbo wà ñlè-Àsíyà òñu ñlè-Bitíníyà. Èñe kpó, àledzò ña ní è dzé#é. Ñ wà kí èñe kpó. ² Ìdǎyè Boba ti tsǎ ñé si ñhnró-kíbí ó ti tse ètò-è si tsúwádzú#é. Mímí-è tse tsí è dzé tèè akpá akpá, esè esè. Ó tse béè, àtsùgbée e rētígbè-Yèésù† Kírísítò†, tsí e tse si ñhntá-afí-è ña gbo, tsí àmbara-è yèè ó ñ dǎ ñlè ñhnré yèè ó mú ara-è, tsí ñ tsebo#é, àmbara#á gbo kó we àbi-ñé ña ñde fú ñé. Ìdǎyè kó tse ore-ǎfé fú ñé kpíkò, tsí rǎ tútúúrò-è gbo dǎ bò ñé wàà.

Àa módzú si nǎnà si ní àa náko rí clà

³ Kùsèè fú Ìdǎyè, ene yèè dzé Boba-Yèésù Kírísítò Clà-wa#á. Inyé yèè tse#é, ó rí ànyínó lákú-kǎ fú wa, tsí ó gbà ñhntá-kíbí Yèésù Kírísítò dzí ti náàñírí-òkú ña wá náyè#é, tsí sè bí wa tití ró. Níbèé, àa módzú si nǎnà si fúu òñu àkaralé-kǎ, tsí àkaralé#é kò né titá láyé. ⁴ Tsí àa wà doro de inyé-ire yèè ña ó kpadí si fú tèè ña#á. Inyé ña#á, à kà bàdzé, à kàkó né èèrí láyé, tsí à kàkó ra gbo láyé. Ìdǎyè kpadí ña si nǎnà si fú èñe gbo. ⁵ Tsí ó wà lo ikpá-è gbo, tsí wà ñ tséwé bò ñé gbà ñhntá-kíbí è gbàà gbó#é. Náko wà tse béè tití è náko rí clà. Tsí clà#á, náko nyàà ña nǎdzó-itántá#á.

⁶ Tsí náàtsùgbée béè#é, ayè lákú-kǎ wà té ñé. Bí ó dzé gǎdǎ ní àdǎwò ña ñhnró tse tsí ara kú ñé si báàyí tití fú iwèrè-odé-kǎ#á, ayè wà té ñé. ⁷ Àdǎwò ña#á ní wà nya iró-àkaralé yèè è né si ñhntá-Ìdǎyè#é díre#é. Fee, síká kà bàdzé? Ó dǎ, à náa si kée si ñná, tsí yó, tsí ká sǎ dǎ síká tsádǎdǎ. Béè ké ní ó dzé fú àkaralé-ñé gbo#é. Àkaralé-ñé né èfé lǎre síká. Ó dǎ, à wà tse àdǎwò fú òñu gbo ni. Níbèé, nǎdzó yèè Yèésù Kírísítò náko nya ara-è ña#á, Ìdǎyè náko nyè ñé, tsí ké ñé si ñhndǎ lákú. Náko tse gbo, tsí è náko né iyì. ⁸ È kè rí Yèésù Kírísítò wòrí. Ó dǎ, è si né àmúqǎ si fúu si. È kè wà ríi gbo wóná. Ó dǎ, è si né àkaralé si ñhntá-è si, tsí ayè lákú-kǎ wà té ñé. Ayè#é wà té ñé kadzá, tsí lǎre arū fúne gbo. ⁹ Ayè wà té ñé, inyé yèè tse#é, è rí clà. Tsí inyé yèè è módzú ta si kíbí è né àkaralé si ñhntá-Kírísítò#é ñhnré.

¹⁰ Agbáfí-Ìdǎyè fí† ña te odzú bò ñhnré, tsí wò ní àña kó ma afí-kǎ ti nára-clà#á. À gba afí-Ìdǎyè fí ti nára-ore-ǎfé yèè è bàko wáa gbà#á gbo. ¹¹ Mímí-Kírísítò wà ñhntá-ña si, tsí ti dzíkò si tsúwádzú ní Agbanelà † bàko wáa réré, tsí náanyi-béè à náko mú iyì bǎwó-è. À wò ní àña kó ma ñhnré yèè inyé ña#á náko wáa tse#é òñu kíbí à náko wáa lo gbà#á. ¹² Ó dǎ, Ìdǎyè nyàà fí fú ña ní ikò yèè à wà dzé#é, àtsùgbée ñé ní à wà dzé#é, kò tsi àtsùgbée àña ká-ña ni. Báàyí#é, ikò#é ní ene yèè ña wà dzíkò dǎqǎ#é dzé fú ñé#é. Ìdǎyè be Mímí-è ti nǎnà wá, tsí ó fú ña ñkpá, tsí à dzíkò#é ni. Ó wu adzítésé-ǎrǎ† ña gǎdǎ gbo hénú ní àña kó gbó òkpì-è.

È lǎlò kíbí ene yèè dzé ti Ìdǎyè ña#á bé

¹³ Náàtsùgbée béè, kó wà ñhnré si fú ñé ní kò wà ní e mǎwó bò si. È máa sǎrū gbàgbé ara-ñé. È náa módzú si nǎnà gbo kpó si fú ore-ǎfé yèè è bàko wáa gbà#á. Nǎdzó yèè Yèésù Kírísítò náko wá#á ní náko tǎwó-ñé#é. ¹⁴ È gbóllú fú Ìdǎyè. Awù yèè ña è náa né dzǎ dzǎ ñhnré yèè è kè ma Kírísítò#é, è máa lǎlò-ña ró. ¹⁵ Kà kàa béè, è lǎlò mímá ñé òkǎlǎkǎ kpó kíbí ene yèè dzé ti Ìdǎyè ña#á bé, inyé yèè tse#é, Ìdǎyè yèè kpè ñé#é, òñu ká-è má. ¹⁶ È tse béè, inyé yèè tse#é, à kǎ si ñNwé-Ìdǎyét ní: “È lǎlò mímá, inyé yèè tse#é, èmi òñu ñ má.” ††

¹⁷ Bí è wà wúure, è náa kpe Ìdǎyè ní Boba. Tsí Ìdǎyè yèè è wà kpè#é kà si tē náanyi-ònyà, náanyi-afí ní náa tē#é. Inyé yèè ò tse#é, edzǎ-è ní náa kpè fèe#é. Níbèé, náàsòkò yèè è wà ñhntalè#é bí si ró#é, ilò-ñé kó nyà díre ní è wà né àrísá fúu. ¹⁸ Inyé yèè gbàgbòngbàgbò-ñé ña fí fú ñé, tsí è bá bané si, tsí è wà ñ gbé ara-ñé#é, inyé-akpotu kpó ni. Ó dǎ, èñe ká-ñé è mà si ní enyé lákú-kǎ ní Ìdǎyè sǎ, tsí ñ gbà ñé dzǎ nǎwó-inyé nyèñé ña#á. Tsí kò si tsi iré-èfé òñu síká nàmí inyé òmírè kǎña yèè náa bàdzé#é ní ó ké, tsí ñ gbà ñé dzǎ#é. ¹⁹ Àmbara-Kírísítò ní ó ké, tsí ñ gbà ñé dzǎ#é. Àmbara#á né èfé tó béè. À mú Kírísítò, tsí ñ tsebo kíbí à náa mú òma-àgbò† yèè kò sǎ kò bù#é, tsí ñ tsebo#é. ²⁰ Tǎná Ìdǎyè kó dǎ ayé gbanjba#á, ó ti tsǎ si tsúwádzú, tsí nǎdzó-itántá ña yèè àa wà si báàyí#é, ó kée, tsí ñ ña náàtsùgbé-ñé.

²¹ Tsí è gbà ñhntá-Kírísítò, tsí né àkaralé si ñhntá-Ìdǎyè,

† À fí ñgèrèkì ní Kírísítò. †† Ìwé-Orò ña 19:2 (Lévitique 19:2)

ene yèé dzii ti náànjírí-òkú ña wá náyé, tsí mú iyì, tsí n bɔwó-è#é. Ǹbèé, è gba ̀D̀qáyé gbó sí, tsí è módzú si ǹònnà gbo si fúu.

²² Kíbí à dzíkò-òtító ti nára-Kírísítò fú ñé, tsí è r̀tíg-bè-è, tsí tse si ǹhntá-è#é, inó-ñé q̀i mímá. Tsí è wà né àmúq̀ḡ-òtító-kà fú inàbí-ñé olí-Yèésù ña. Fee, è né àmúq̀ḡ lákú-kà fú ara-ñé ña inó tãá, ànyì tãá. ²³ À s̀è bí ñé titó ró. Tsí àyè#é kò ti ǹq̀i-ònyà yèé dzé iné tútù#é. Ǹq̀i-iné-kà yèé à gbè si ǹnó-ñé#é ní ó ti#é. Iné#é kà bàdzé láyé. Af̀-̀D̀qáyé ni. Àyè wà ǹnó-è. Ó wà si l̀akòò l̀akòò, tsí k̀akò tã gbo láyé. ²⁴ Fee, à kò si ǹNwé-̀D̀qáyé ní:

“̀D̀nyà wà kíbí kóko bé ni.

Tsí iné yèé náa múu tsàf̀éñú#é wà kíbí ìbóbó ña ǹkóko bé.

Kóko náa ɔ, tsí ìbóbó-è náa ká d̀anu.

²⁵ Ó q̀i, af̀-̀D̀l̀dzó ònyu wà si l̀akòò l̀akòò.” †

Tsí af̀#é ní dzé ikò q̀íq̀ḡ yèé à dzé fú ñé#é.

2 Kíbí ó dzé b̀éè#é, è kò ìbàq̀í tsítse òkàl̀òkà k̀pó dzó, tsí e kò òq̀òbò tsítse òkàl̀òkà gbo k̀pó dzó. È kò ká tsendzodzú ònyu owú dzídze gbo dzó, tsí e kò ékò-ne k̀píkpe gbo dzó. ² Kíbí omi-òmó náa wu òmanówó gbà#á, àngbè-omi-òmó-af̀-̀D̀qáyé kó wà gbè ñe gbo b̀éè. Omi-òmó-af̀-̀D̀qáyé#é, à kò tsomi tó. Tsí bí è wà m̀ó, náko tse tsí è náko q̀onùgbó, tsí è náko rí ɔl̀à gbo. ³ Iné yèé tse#é, “È rí mà ní ̀D̀l̀dzó q̀ḡ.” †† B̀éè ní à kò si ǹNwé-̀D̀qáyé†#é.

Bí ilé-̀D̀qáyé wà fú olí-Yèésù ña fáà?

⁴ È s̀ timá Yèésù Kírísítò. Ó dzé òkúta-àwáàye, tsí ònyà ña k̀éé ɔ taánù. Ó q̀i, ̀D̀qáyé ònyu tsãá, tsí ó fé fúu gbo. ⁵ Tsí ñe gbo è wà kíbí òkúta-àwáàye ña bé. Tsí kíbí ó dzé b̀éè#é, è kò ara-ñé dzó, tsí ̀D̀qáyé kó ké ñé, tsí n malé yèé dzé id̀gbé-Mímí-è#é, tsí e q̀i egbé-atsebɔ-̀D̀qáyé† ña yèé dzé ti ̀D̀qáyé akpá akpá, esè esè#é. Tsí è náko wà tsebɔ ña fúu ǹhntá-kíbí Mímí-è náko q̀íree fú ñé gbà#á. Tsí ̀D̀qáyé náko wo awò-Yèésù Kírísítò, tsí gba ebɔ ña#á. ⁶ Ǹné ní à kò si ǹNwé-̀D̀qáyé ní:

“È rí gé! Ǹ tsã òkúta-èfé-kà,

tsí wà n si nóòkè-Siyónit.

Òkúta-égo-ilé ni.

Tsí bí ònyà-kà mú àkaralé-è si ǹhntá-è

k̀akò q̀ánó mú ene nyèñè láyé.” †

⁷ Àtsùgbée b̀éè#é, ñe yèé ña mú àkaralé-ñé, tsí n si ǹhntá-òkúta#á, iné-èfé-kà ní ó dzé fú ñé#é. Ó q̀i, ene yèé ña kò mú àkaralé-ñe, tsí n si ǹhntá-è#é, iné yèé ó dzé fú ña#á ní wà dzé ní:

“Òkúta yèé amalé ña ké ɔ taánù#é,

ònyu#é ní wáa k̀pádzú, tsí gbé négo-ilé#é,

àtsùgbée ilé#é kó máa q̀íwó#é.” ††

⁸ Tsí à kò si ǹNwé-̀D̀qáyé ró ní:

“Òkúta-àkòsè ní ó dzé si fú ònyà ña#á,

òkúta yèé wà mú ònyà ña taánù#é ni.” ††

À wà kò esè, iné yèé tse#é, à kò gbà af̀-̀D̀qáyé gbó. B̀éè ní ̀D̀qáyé ti n si ǹéèto-è si ti nára-ñe#á.

⁹ Ó q̀i, ñe ònyu, è dzé ìbimbí ìrenrè yèé ̀D̀qáyé tsã#á.

Tsí è dzé egbé-atsebɔ-̀D̀qáyé ña gbo yèé wà tsitsé fú olú-ayé gbañgba#á. È dzé ilú yèé dzé ti ̀D̀qáyé#é gbo, tsí è dzé ònyà yèé ña ̀D̀qáyé ké, tsí n tse t̀éè#é gbo. Ó tsã ñé ní ñe kó wà dzíkò-iné lákú lákú yèé ònyu wà tse ña#á. Ònyu ní k̀pò ñé fúqá nóòkùkù, tsí ké ñé wáa l̀o káa si ǹmímá-è yòq̀òq̀ò#é. †††¹⁰ Dzó dzó#é, è kè dzé ilú yèé dzé t̀éè#é. Ó q̀i báàyí#é, è dzé t̀éè. Kà rí ànyínó fú ñé dzó dzó. Ó q̀i báàyí#é, ó wà rí ànyínó fú ñé. †††

¹¹ Àrínódzú-mi ña, kíbí ó dzé ní è kè dzé òma-ilú, tsí àledzò ní è dzé si ǹhntalè bí#é, n wà q̀àámí le ñé ní e máa ti módzú gbà fú awù-kíbí ònyà yà gbà#á. Awù ña#á ní náa wà dzogu bá ñé#é. ¹² È náa wà l̀ilò-ire náànjírí-ene yèé kò ma ̀D̀qáyé ña#á. Ǹbèé, bí ó dzé q̀idí ní à wà kpe ékò-ñé, tsí wà f̀i ní ñe wà tse ìbàq̀í q̀idí oo, ìlò-ñé náko tse tsí à náko rírà rí iné-ire yèé ña è wà tse#é, tsí nódzú yèé ̀D̀qáyé náko wá#á, à náko nyèé.

¹³ È bale éwo fú ònyà-idzɔba òkàl̀òkà k̀pó náatsùgbé-̀D̀l̀à-wa. È bale éwo fú ògá-idzɔba, iné yèé tse#é, ònyu ní wà dzoyè si ǹhntá-ònyà k̀pó#é. ¹⁴ È bale éwo fú k̀màd̀qáa ña gbo. ̀D̀gá-idzɔba ní b̀é ña wá#á, àtsùgbée ká wà feti fú ene yèé ña wà tse ìbàq̀í#é, tsí ká wà nye ene yèé ña wà tse ire#é. ¹⁵ Iné yèé tse#é, ̀D̀qáyé náa wà wò ní ñe kó wà tse ire. Tsí bí è wà tse b̀éè, ene yèé ña éwo kò sí fú, tsí à kò ma iné-kà gbo#é, arũ-ñe náko kpa k̀éé. ¹⁶ È náa wà l̀ilò kíbí ene yèé ña wà ǹwó-ara-ñe#á bé. Ó q̀i, è máa si q̀édzú ní è wà ǹwó-ara-ñé gé ní ó tã, è náko nyáa kpa ewé bo ìbàq̀í yèé è wà tse ña#á. Òò! Kò tsi b̀éè ni. Kà kàa b̀éè, è náa wà l̀ilò kíbí arũ-̀D̀qáyé ña bé. ¹⁷ È né àrísá fú ònyà k̀pó, tsí e né àmúq̀ḡ fú olí-Yèésù ña gbo k̀pó. Inàbí ní è dzé#é. È mú erí kàlè fú ̀D̀qáyé, tsí e né àrísá gbo fú ògá-idzɔba.

¹⁸ Ñe yèé wà tsitsé fúne ña#á, è bale éwo fú olówo-ñé ña ònyu àrísá lákú-kà. Bí à dzé olówo-ire, tsí à kà dzára, è bale éwo fú ña. Bí à náa si dzára gbo, è bale éwo fú ña. ¹⁹ Fee, bí ònyà-kà kò tse iné-ìbàq̀í-kà, tsí ó si dzé ní à wà tsoró báa rá gé, tsí ó tse àtsùgbé-asá-̀D̀qáyé, tsí gbódzú si k̀anyii, tsí wà réré#é, iné-ire ní ó dzé#é. ²⁰ Bí ònyà-kà tse iné-ìbàq̀í-kà báayí, tsí à wà kpaá, tsí ó gbódzú si k̀anyii, tsí wà gba k̀píkpa#á fe, ònyà-kà náko nyáa nyèèè? K̀péré! Ó q̀i, bí è wà l̀ilò-ire, tsí náatsùgbée nyèñè ní à wà tsoró bá ñé, tsí è gbódzú si k̀anyii, tsí wà réré#é, iné-ire ní ó dzé nódzú-̀D̀qáyé#é. ²¹ Tsí àtsùgbée e wà tse b̀éè ní ̀D̀qáyé k̀pè ñé#é. Iné yèé tse#é, Kírísítò ònyu ká-è gbo réré náatsùgbée tiné. Tsí isawé-kà ní ó tse si b̀éè#é, àtsùgbée ñe gbo e fa ekpa-è. ²² Ònyu ǹnéé, kò dzàbi wòrí. Tsí à kò si gbó òq̀òbò-kà gbo nárũ-è wòrí. ²³ Kíbí à búu#é, ònyu kò tsí arũ, tsí bú ña sã. Kíbí à tsoró báa#á, kò f̀i ní ònyu náko tse ìbàq̀í bá ña. Kà kàa b̀éè, ó mú ara-è ɔwó-̀D̀qáyé, ene yèé kà kpedzò-òkúnù#é. ²⁴ Ó gba àbi-wa ña rù, tsí ké ña l̀o ǹhntá-egi-idqáagàl̀dzà†. Ó tse b̀éè, àtsùgbée àa kó wà rí ara-wa kíbí àa kú ti nára-àbi dzídze bé, tsí àa kó wà si gbo fú òtító tsítse. Àkpà yèé ó gbà ña#á ní tse tsí è q̀i abarakpá#á. ²⁵ Dzó dzó#é, è nò si kíbí àgùq̀à ña bé. Ó

† Ìwé-Yèsáyà 40:6-8 (Esaie 40:6-8) †† Ìwé-Orí ña 34:9 (Psaumes 34:9) † Ìwé-Yèsáyà 28:16 (Esaie 28:16) †† Ìwé-Orí ña 118:22 (Psaumes 118:22) †† Ìwé-Yèsáyà 8:14 (Esaie 8:14)

††† È káa ká Ìwé-Fúfúqá 19:5-6, Ìwé-Àkoro 4:20; 7:6 (Exode 19:5-6; Deutéronome 4:20; 7:6). ††† È káa ká Ìwé-Hòsèyà 1:6-9; 2:1, 25 (Osée 1:6-9; 2:1, 25).

qi báàyí#é, è nyí, tsí sè wá ñdji-ene yèè wà ró ñé, tsí wà dè ñé gbo#é. †

Bí aya òṅu ɔko náko gbé gbà fàà?

3 Ɔɔɔbèè ña, èṅe gbo, è bale éwo fú ɔko-ṅé ña. Níbèé, bí ó dzé gidji ní ɔko-ṅnyà-kà kò ní òṅu kàkò gba afṅ-Ḍḍáyé gb#é, náko rí ilò yèè aya-è wà lò#é, tsí náko fàà wá ñdji-Kírísítò. Kò bèrè gidji ní aya-è kó ti tsí arū, tsí wīnyè-kà. ² Inḡ yèè tse#é, ɔko#é náko rí ní ilò sà fú aya-òṅu, tsí ó wà né àrísá gbo fú òṅu. ³ È máa wà wò ní e tsèkíqā nódzú si gé, tsí e wà dji irṅ ña ñhṅhṅró, tsí wà nya inḡ-siká ña so, tsí e wà nya àwù ña gbo wò ñhṅhṅró gé. ⁴ Kà kàa béè, è náa wà wò ní e tsèkíqā ñhṅ. È náa dzé ònyà tútù-kà fú ara-ṅé gé, tsí ká wà fṅ gbo ní èkíqā yèè kà tì nyáa wīnyè gidji. Irṅ-èkíqā nyèṅè tsítse kà tá láyé, tsí náa né èfé lákú-kà gbo nódzú-Ḍḍáyé. ⁵ Dzṅ dzṅ#é, ɔɔɔbèè kàṅa wà, tsí à náa né àrísá fú Ḍḍáyé, tsí à náa módzú si nṅnà gbo si fúu. Bèé ní à náa tsèkíqā-ṅa ña gbà#á ñnèé. À náa bale éwo fú ɔko-ṅa ña ni. ⁶ Bèé ní Sàràt gbé wáa lɔ#é. Náa gbṅlú fú ɔko-è Àbàràhàmit, tsí náa kpèè ní “Ɔlá-mi”. Bí ó dzé ní è wà tse ire, tsí inḡ-kà kpókpo kò wà mú èqṅ dá ñé#é, ni è wà kíbí òṅu gbo ñnèé.

⁷ Ɔɔɔkèè ña, èṅe gbo, kúnukú kó gbé bá aya-è, tsí wà kpèè nṅnyà. È ti mà si ní à kò né àmí tó ñé. È bu iḍi si fú ña, inḡ yèè tse#é, èṅe aya-ṅé ña méèdzi ní bàkò gba àyè yèè Ḍḍáyé náa fúne nṅfé#é. Bí è tse béè, inḡ-kà kpókpo kàkò qí ònà fú ire wúwú-ṅé.

Olí-Yèésù ña wà réré náatsùgbé-ire tsítse

⁸ Afṅ-mi itàntá#á ní wà dzé ní fee, èṅe kpó, isèrè-ṅé kó dzé ìkàntso, tsí e wà gbṅ dídṅ fú ara-ṅé ña gbo. È né àmúqṅ fú ara-ṅé ña kíbí inàbí ña bé, tsí e wà rí ànyínó fú ara-ṅé ña gbo. È te ara-ṅé ña gbo bṅlè. ⁹ È máa tse ibàqí si ñhṅ-ibàqí. Bí ònyà-kà gbo bú ñé, èṅe òṅu, è máa búu sà. Kà kàa béè, èṅe òṅu, è náa tu kùsèè fúu. Inḡ yèè tse#é, Ḍḍáyé kpè ñé ní èṅe kó tse béè, àtsùgbée òṅu kó tu kùsèè fú ñé ni. ¹⁰ Fee, à ko si ñNwé-Ḍḍáyét ní: “Ène yèè wà wò ní ayé-òṅu kó dzé ayé,

tsí kó sà fú òṅu gbo#é,
ene nyèṅè kó mí éko-ne kpíkpe,
tsí kó mí òqṅòbò gbo tsítse.

¹¹ Ène nyèṅè kó ko ibàqí tsítse dzṅ, tsí kó wà tse ire. Kó dṅirí, tsí òṅu ònyà ña ká wà qṅ.

¹² Inḡ yèè tse#é, Ɔlṅdzṅ náa wà módzú tó atsótít ña, tsí náa tsí etí si ñhṅre wúwú-ṅa gbo.

Ó dji, ó nya atseébàqí ña kàdzú si.” ††

¹³ Fee, bí ara-ṅé náa gboná ñḡ-ire tsítse, nèé wà, tsí kó tse ibàqí bá ñé? ¹⁴ Ó dji, bí ó si lɔ kàa dzé ní è wà réré náatsùgbé-òtít yèè è wà tse#é, ni è we éwo-ire. È máa rí ònyà-kà gbo sà, tsí isèrè-ṅé gbo kó máa ròmá. ¹⁵ Kà kàa béè, è náa rí mà ti títi ñhṅ-ṅé ní Kírísítò dzé Ɔlá-ṅé. È náa kpaqí gbo si, àtsùgbée bí ònyà-kà bèrè ñé ní kí tse tsí è módzú si nṅnà si fú Kírísítò#é, ni e nyáa dzṅṅ fúu. ¹⁶ Ó dji, è tseé òṅu èqṅ tútù, tsí e né àrísá

gbo fúu. Sídzo sídzo kó máa wà nèèqṅ-ṅé. Níbèé, bí à wà kpe éko-ṅé, tsí wà bú ñé náatsùgbé-ilò-olí-Yèésù yèè ña è wà lò#é, anó náko kí ñlè fú ña. ¹⁷ Fee, bí ó dzé ní Ḍḍáyé ní wò ní èṅe kó réré náatsùgbé-ire tsítse#é, ó sà lárè e wà réré náatsùgbé-ibàqí tsítse.

¹⁸ Ó sà lárè, inḡ yèè tse#é, Kírísítò òṅu ká-è gbo réré àrikàntso gé ni, tsí ó kú, àtsùgbé-àbi-ònyà ña. Kírísítò yèè náa tse òtít#é, ó réré si nárū-ene yèè kà tse òtít ña#á. Ó tse béè, àtsùgbée kó gbé ñé lɔ fú Ḍḍáyé. À kpaá nóokú. Ó dji, Mímí-Ḍḍáyét òṅu fúu náayè. ¹⁹ Níbèé, ó gbà ñhṅá-Mímí-Ḍḍáyé, tsí lɔ kàa dzíkò fú ene yèè ña à sé si ñlè-ikú si títi fú ɔdzṅ-èdzṅ kpíkpe#é. ²⁰ Ène nyèṅè ña ní dzé ene yèè ña kò dzṅ dzṅ ní àṅa kàkò gbṅlú fú Ḍḍáyé#é. Ó dji, Ḍḍáyé módzú gbó si. Nñwèrè nyèṅè#é, Nòwát wà, tsí ó wà gbé ɔkṅ-odzómi lákú-kà, tsí Ḍḍáyé wà qóro qèè ní kó gbéè tá. Ène yèè ña wò nṅkṅ-odzó-mi#é, à kò kpò. Ònyà méèdzṅ gé ni. Tsí Ḍḍáyé gbà ña lɔ gbà ñhṅá-omi#é. ²¹ Omi nyèṅè#é, òdzimdzim-iwè-Yèésù ni. Iwè-Yèésù#é ní gba èṅe gbo là si nṅmbé#é. Kò tsi èèrí ní náa wè ñde nára fúne#é. Ó dji, ñbè ní è gbà, tsí bere Ḍḍáyé ní kó tse tsí èqṅ-ṅé kó dzokó#é. Tsí ó gbà ñé là, inḡ yèè tse#é, Yèésù Kírísítò sè dzí ti nààṅírí-òkú ña wà náyè. ²² Ó ñde lɔ nṅrṅ, tsí wà náawótá-Ḍḍáyé si, tsí wà dzoyè si ñhṅá-adzítse-ṅrṅ ña òṅu ikpá-àtibò ña kpó.

Olí-Yèésù nyílò kpaqà

4 Níbèé, Kírísítò gbṅ dídṅ-ara-è. Kíbí ó dzé béè#é, isèrè nyèṅè kó wà fú èṅe gbo, tsí kó dzé inḡ-ìdzògu-kà nṅwṅ-ṅé. Inḡ yèè tse#é, ene yèè gbṅ dídṅ-ara-è#é kà dzé ní àbi kó nékpá si ñhṅá-òṅu ró. ² Ti nṅm-bé títi lɔ kàa fú ɔdzṅ yèè è náko wáa ñde ñhṅalè#é, è máa ko ara-ṅé dzṅ fú awù-ibàqí ña, tsí ká wà gbé ñé ró. È ko ara-ṅé dzṅ fú awù-Ḍḍáyé, tsí kó gbé ñé. ³ Fee, è tsíkíti ayé#é wáa lɔ dzṅ dzṅ gidji héjú ñhṅ-kíbí náa wu ene yèè kò ma Ḍḍáyé ña#á ní ká tse#é. Inḡ yèè qé fú ñé#é ní è náa tse#é. È náa tse wérewèrè, è náa né awù káwù ña gbo, tsí è náa mṅtí ṅṅ gbo. È náa qà inṅ qà ñlè, tsí dze, tsí yó kàa kà èṅgbà gbo, è náa dṅgbà-ara-ṅé ña nṅtí mímṅ gbo, tsí kíbí è náa sè inḡ ña gbo gbà#á, kà dṅirí fú odzú. ⁴ Ó dji báàyí#é, ene yèè kò ma Ḍḍáyé ña#á, ó wà mù ña ní èṅe kátáá, wérewèrè yèè ko àwù wò si fú ña#á, kò ti wà ké ñé ró. È kè wà tse béè bá ña ró, tsí à wà bú ñé. ⁵ Ó dji fee, ɔdzṅ-kà bàa, tsí à náko wáa dzé àbò-inḡ yèè à tse ña#á fú Ḍḍáyé. Ḍḍáyé kpaqí si, tsí kó kpèdzṅ fú ònyà-àwáayè ña òṅu òkú ña. ⁶ Inḡ yèè tse tsí à dzíkò dídṅ#é fú ene yèè kú lɔ ña#á ñnèé. À kpèdzṅ fú ña kíbí ikú náa kpa ònyà kpó#é. Ó dji báàyí#é, gbà ñhṅá-Mímí-Ḍḍáyét#é, à náko gbé náayè kíbí Ḍḍáyé. †

⁷ Itàntá-inḡ ìkàlṅkà kpó tó tá. Níbèé, ifèénó kó tó ñé, tsí e máa sṅrū gbàgbé ara-ṅé gbo, àtsùgbée e nyáa wà wúure fú Ḍḍáyé. ⁸ Inḡ yèè kpàdzú lárè kpó#é ní dzé ní e né àmúqṅ lákú-kà fú ara-ṅé ña#á. Inḡ yèè tse#é, “ene yèè náa né àmúqṅ fúne#é náa mú àbi kpíkpo tṅre.” ††⁹ È

† Afṅ yèè Òkúta wà fṅ bí ña#á, ó kpa lɔ nára-afṅ kpíkpo ñhṅwé-Yésáya 53 (Esaie 53). †† Iwè-Orí ña 34:13-17 (Psaumes 34:13-17)

‡ Inḡ yèè Òkúta wà fṅ bí#é, à náko nyáa gbṅ òkpi-è gbà nṅnà kpíkpo. Ó dji, àa tsá ìkà ñnè ni. †† Iwè-Owe ña 10:12 (Proverbes 10:12)

gba ara-ḡé ḡa náàledzò náàri kpòkòṣṣṛò. ¹⁰ Ìḡáyé mú ore-òfé-è díre fú ḡé nòṣṣà ḡa ḡḡròḡrò. Ó fú kúnukú ḡkpá nòṣṣé ní kó ḡ tsitsé-ká. Nḡèé, è lòó rere, tsí e ḡ tsitsé, àtsùgbée e nyáa mówó gbè fú ene-àtibò ḡa. ¹¹ Ene yèé wà dzíkò-Ìḡáyé#é, kó fò afḡ yèé Ìḡáyé ḡ bówó-è#é. Tsí ene yèé gbo wà mówó gbè fúné#é, kó tseé ḡḡu àmí yèé Ìḡáyé fúu#é. È tse béé, tsí ilò kpó yèé è wà lò#é, kó tse tsí ònyà ḡa kó gbà ḡḡtá-Yèésù Kírísítò, tsí wà nye Ìḡáyé. ḡḡu ní dzé olíkpá, tsí dzé olí-ḡḡu títí l#é. Ètse.

È mú ara-ḡé bówó-Ìḡáyé

¹² Àrínòdzú-mi ḡa, kó máa mú ḡé ní è wà réré. Ìréré-ḡé#é, ó kpò tó béé, tsí wà ḡṣṣ ḡé kíbí ḡḡá ní è wà si béé#é. Ó ḡi fee, àḡáwò-ká ní ó dzé si fú ḡé#é. È máa ríi ní ḡé-àṣkpà-ká ní wà bá ḡé#é. ¹³ Kà kàa béé, ayè kó wà té ḡé, ḡé yèé tse#é, è wà réré kíbí Kírísítò gbo réré#é ni. Nḡèé, nódzò yèé náko nya iyì-è, tsí ḡ díre fú ònyà ḡa#á, ayè lákú-ká náko té èḡe gbo. ¹⁴ Fee, bí à wà bú ḡé náàtsùgbée kíbí è dzé ti Kírísítò#é, ni è we éwo-ire ḡḡé. Tsí ó wà nyà díre ní Mímí-Ìḡáyét yèé dzé olí-iyì#é, ó wà ḡḡtá-ḡé si. ¹⁵ Ìkà-ḡé-ká kó máa wà réré, tsí kó dzé ní ó kpa ònyà nà mí ó tsolè nà mí ó tse ḡé-ìbàḡí-ká nà mí ó te arū bò náḡ-olí-afḡ ní tse tsí ó wà réré#é. ¹⁶ Ó ḡi, bí ó wà réré náàtsùgbée kíbí ó dzé olí-Yèésù#é, kó máa tsanó fúu. Kà kàa béé, kó wà ḡḡkpé fú Ìḡáyé ní à wà kpèé ní olí-Yèésù.

¹⁷ Àsòkò tó, tsí Ìḡáyé kó kpèdzò fú ònyà-ayé yèé ḡa. Náko kpèe ti ḡḡtá-ònyà-kpáfe-è ḡa ni. Tsí bí náko kpé edzò#é kpíkpé ti ḡḡtá-àwa yèé dzé tèè ḡa#á fe, ene yèé ḡa kò ní ḡḡa kàkò gba ikò ḡíḡṣṣ ti Ìḡáyé#é gbó#é fe, bí itàntá-edzò#é náko wáa l# fú ḡa gbà fáà? ¹⁸ À kò si ḡḡwé-Ìḡáyét ní:

“Bí ó le fú atsòtítí ní kó rí ḡà fe,
yèésì ni ti ene yèé ḡa wà dzàbi-Ìḡáyé,
tsí wà tse ìbàḡí#é?” †

¹⁹ Kíbí ḡé ḡa#á wà béé#é, ene yèé ḡa wà réré náàtsùgbée kíbí à wà tse awù-Ìḡáyé#é, ká mú ara-ḡa, tsí ḡ bò nówó-Ìḡáyé. ḡḡu ní ḡá ḡa#á, tsí àkaralé gbo wà ḡḡtá-è. Ká máa mí ore gbo tsítse.

Òkúta wà fúné ḡḡéḡḡ ḡa ḡḡròḡrò

5 Báàyi#é, ene yèé ḡa dzé onùgbó-egbé-Kírísítò náàḡíṣṣ-ḡé#é ní ḡ bákò wíinyè fú#é. Èmi gbo, onùgbó-egbé-Kírísítò ní ḡ dzé#é, tsí ḡ rí ìḡi-ìréré-Kírísítò gbo. Tsí iyì-Kírísítò yèé Ìḡáyé bákò wáa nyà díre fú ònyà ḡa#á náko tówó tèmi gbo. ² Nḡèé, ḡ wà ḡáamí le ḡé ní ḡḡrò-kíbí aró-àḡùḡḡ náa tódzú àḡùḡḡ-è ḡa gbà#á, èḡe gbo, è náa wà tódzú agbo yèé Ìḡáyé ké, tsí ḡ bówó-

† Ìwé-Òwe ḡa 11:31 (Proverbs 11:31)

ḡé#é béé. È máa wà tseé kíbí ene yèé fḡ ní à wà mú ḡé ḡkpá ní èḡe kó tseé bé. È tódzú-ḡa ḡḡu inó tútù kíbí Ìḡáyé wà wò gbà#á. È máa mú owó gbo si ḡwádzú fú itsé#é tsítse. È ḡigíṣṣ, tsí e tseé ḡḡu ayé títé. ³ È máa wà so ara-ḡé ḡi olú, tsí e wà dzoyè si ḡḡtá-ene yèé Ìḡáyé ké, tsí ḡ bówó-ḡé ḡa#á. Kà kàa béé, kó dzé ní èḡe ní à wà rí tse#é, ḡé yèé tse#é, ilò-ḡé sá. ⁴ Nḡèé, nódzò yèé ene yèé dzé Oléwo fú aró-àḡùḡḡ ḡa#á náko nya ara-è díre#é, náko mú iyì, tsí ḡ tsòyà fú ḡé. Tsí iyì#é náko wà si lákòò lákòò.

⁵ Àtilèḡḡe ḡa, èḡe gbo, è bale éwo fú onùgbó ḡa. Ó ḡi, èḡe kpó, kúnukú kó te ara-è bḡlè fú enikéèdzì-è. ḡé yèé tse#é, à kò si ḡḡwé-Ìḡáyét ní:

“Ene yèé ḡa náa ké ara-ḡa#á,

Ìḡáyé náa nyí ànyì ká ḡa.

Ó ḡi, ene yèé ḡa náa te ara-ḡa bḡlè#é,

náa tse ore fú ḡa.” ††

⁶ È te ara-ḡé bḡlè nódzú-Ìḡáyé Olíkpá, tsí bí àsòkò yèé ó ḡá si#é tó, ni kó nyè ḡé. ⁷ Arù òkàlòkà kpó yèé wà kpa ḡé#é, è sòṣ ru Ìḡáyé, ḡé yèé tse#é, ó wà tódzú ḡé.

⁸ È máa sṣrū, è gbé nódzúfò si. Ètsùt, òtè-ḡé, ó wà kíbí dzàntá bé ni. Tsí ó wà ké, tsí wà tse dzàdzàdzà wé rí, tsí wà wo ene yèé náko mú, tsí ḡ ya dzé#é. ⁹ Ó ḡi, è máa tì dzé fúu ḡiḡi ḡáwò. Àkaralé yèé è né si ḡḡtá-Ìḡáyé#é kó máa tì mì dzígí. ḡé yèé tse#é, è tì mà si ní inàbí-ḡé, olí-Yèésù yèé ḡa wà náàdzàkáyé#é kpó#é, kíbí è wà réré gbà#á, béé ké ní ḡḡa gbo, à wà réré#é. ¹⁰ Fee, è náko réré gba ìwèrè-ká gé ni. Ó ḡi, Ìḡáyé olóore-òfé òkàlòkà kpó ḡḡu ká-è náko so ḡé ḡi rere, tsí náko tse gbo, tsí àkaralé-ḡé náko ta ogùḡù mùlè rere. Náko fú ḡé náamí, tsí náko tse gbo, tsí è náko dzokó rìḡirìḡi. Ó kpè ḡé ní èḡe Kírísítò méèdzì, e ḡi òkàntso, tsí iyì-è yèé kò né ìkpàkū#é kó tówó-ḡé. ¹¹ Ìḡáyé ní dzé olíkpá títí l# náàritá#á. Ètse!

Okū-itántá ḡa

¹² Silàsi ní mówó gbè fú mi, tsí ḡ tse ìwé oḡé tsígíḡi yèé wá fú ḡé#é. Èmi ḡḡu, inàbí-mi ní mà wà kpèé#é. Tsí ḡ karalé si ḡḡtá-è gbo. Ó ḡi, ḡ wà tse ìwé fú ḡé, tsí ḡ ḡáamí le ḡé ni. Tsí ḡ wà yaá fú ḡé gbo ní ìḡéḡḡé#é, Ìḡáyé wà tse ore-òfé fú ḡé ḡḡrò-kíbí ḡ fḡ fú ḡé gbà#á. Nḡèé, è tsákíí bané nówó méèdzì kūkū. ¹³ ḡma-egbé-Kírísítò yèé wà ḡḡlú-Bàbilóni† * ḡa#á wà kí ḡé. Kíbí Ìḡáyé tsá ḡé#é, béé ké ní ó tsá ḡḡa gbo ní ká dzé tḡḡu#é. Mákò gbo wà kí ḡé. Ó wà fú mi kíbí ḡma-mi bíbí bé ni. ¹⁴ È kí ara-ḡé ḡa fú mi nókū-àmúḡṣṣ. Ìḡáyé kó fú èḡe kpó yèé dzé ti Kírísítò#é ḡtútùúrò.

†† Ìwé-Òwe ḡa 3:34 (Proverbs 3:34) † Bí Òkúta wà fḡ ḡḡ ní Babilóni#é, ilú-Rómà ní ó wà bá fḡ#é.

2 Òkúta

Ìwé-èkéèdзи-Òkúta nyínyà díre

Òkúta, adzítse-Yèésù Kírísítò, ó tse iwé yèè bé lo fú egbé-Kírísítò ña. Ó wà tẹ ñá nésè si ti nára-atsékò-òdòbò yèè ña náko wáa wò náàñírí-ña#á. À wà fì ní Kírísítò kò bàa ró. Tsí à ko Yèésù Kírísítò#é gbo, tsí wà ñhìlò wérewèrè ña lílò si náàrì né àrísá fú Ìdáyé. Èkó ña#á kò dé bá ikò díqǎ ti nára-Yèésù Kírísítò#é. Níbèé, Òkúta tse iwé yèè lo fú egbé ña#á ní ká máa rētígbe-ña. Ó wà tédzú-è fú ña ní ene yèè ña mú odzú tàña ká-ña ká Kírísítò#é bé péé, tsí à gbó èkó yèè ó tse ña gbo#é, à ti wá ñqí-ña, tsí tsékó fú ña. Ó qí, ká bané èkó nyèñè nówó méèdzi, inyé yèè tse#é, èkó-òtító#é ñhèé.

1 Èmi Sìmónì Òkúta, ñ dzé àtsítse-Yèésù Kírísítò, tsí dzé adzítse-è gbo. N wà tse iwé yèè bé fú èñe yèè ña gba Kírísítò† gbó kíbì àwa gbo, àa gbàà gbó gbà tútútú#é. Afì-ká gba Kírísítò gbó#é, ó dzé inyé-kà yèè né èfé tó béè#é. Tsí Kírísítò wò ní èñe gbo, e gba òñu gbó béè, inyé yèè tse#é, náa tse òtító. Ó dzé Ìdáyé-wa, tsí dzé Agbanelà-wa gbo. N wà kí èñe kpó. **2** Ìdáyé òñu Yèésù† Olá-wa méèdzi ká rɔ tútúúrɔ dà bò ñé kpó wàa, tsí ká wà tse ore-òfé gbo fú ñé kpíkò máa, inyé yèè tse#é, è mà ñá.

Ìlò yèè àa náko wà lò#é kó wà nyà díre ní Ìdáyé tsà wá

3 Ìdáyé gbà ñhà-ìkpá-è, tsí fú wa ñhé ìkàlìkà kpó yèè kpádzú fú wa#á, àtsùgbée kíbì àa wà gbé náyé#é gbà#á kó wà nyà díre ní àa wà né àrísá fúu. Ó tse béè, inyé yèè tse#é, àa màá. Òñu ní kpé wá#á, àtsùgbée iyì tònju ká-è òñu ilò yèè sà lárè kpó#é ká tawá-wa. **4** Kíbì ó dzé béè#é, ó tàlè ña fú wa. Àlè ña#á gbedè, tsí à né èfé gbo tó béè, àtsùgbée bí à tawá-ñé, ni e nyáa bó nówó-awù-ìbàdí yèè ña bàdzé ayé#é si#é, tsí e ké ilò-Ìdáyé.

5 Náàtsùgbée béè#é, kó máa dzé ní è né àkaralé si ñhà-Kírísítò gé. È wo idjì, tsí e tsìkpá ìkàlìkà kpó, tsí ilò-ñé gbo kó sà. Tsí bí ilò-ñé gbo sà#á, inyé-ire ni. Ó qí, è tsìkpá, tsí inyé yèè wà ní e mà gbo#é, e màá. **6** Bí è ma inyé yèè wà ní e mà gbo#é, ó sà. Ó qí, è tsìkpá, tsí e wà mú ara-ñé gbo. Tsí bí è wà mú ara-ñé gbo#é, ó sà. Ó qí, è tsìkpá, tsí e wà gbódzú gbo. Odzú gbígbó gbo sà. Ó qí, è tsìkpá, tsí e wà né àrísá gbo fú Ìdáyé. **7** Tsí bí è wà né àrísá gbo fú-Ìdáyé#é, ó sà. Ó qí, è tsìkpá, tsí e wà tsobí gbo bá ara-ñé ña. Obí tsítse bá ara-ñé ña gbo sà. Ó qí, è tsìkpá, tsí e né àmúqǎ gbo fúne. **8** Bí ó dzé ní ilò-ire yèè ña nyí wà nówó-ñé, tsí è wà lò ñá làkòò làkòò#é, à náko tse tsí è náko dzé ònyà dzídziná ña, tsí dzé ònyà yèè mùrà ña#á gbo. Tsí bí ó lo béè#é, è náko ma Yèésù Kírísítò Olá-wa máa rere. **9** Fee, ene yèè kò né ilò-ire yèè ña nyí#é, ene nyèñè fì odzú. Kò wà rírā rere. Ó gbàgbé ní Ìdáyé we àbi yèè òñu dze dzó dzó ña#á ñde fú òñu.

10 Inábì-mi ña, kíbì ó dzé ní inyé ña#á wà béè#é, è tsìkpá máa lárè béè ró, tsí e nyà díre ní Ìdáyé kpé ñé,

tsí tsà ñé gbo ní èñe kó dzé tònju. Bí è tse béè, è kàkó bó dzi ñbàdí tsítse láyé. **11** Níbèé, níbi Yèésù Kírísítò Olá-wa òñu Agbanelà-wa wà dzoyè tífi lo náàritá#á, Ìdáyé náko tsí èkù-è fú ñé gbàgàlàà, tsí è náko wò lo ñhè.

12 Nnè ní mà wà tédzú ñé ñhé nyèñè ña làkòò làkòò gé#é. È kè si gbàgbé ña òñu yá, tsí è bané òtító yèè à ñ bawó-ñé#é nówó méèdzi gbo si kpāñu kpāñu. **13** Ó qí, ñ rí ní yèè ó dzé ní èmi gbo ñ kò ñde ñhàlè#é bí wóná#á, ó sà ní n wà tédzú ñé ñhè. **14** Inyé yèè tse#é, ñ mà gbo si ní kíbì Yèésù Kírísítò Olá-wa nyáa fì fú mi#é, dīñde-mi ñhàlè#é kò dzè si ró. **15** Ó qí, màa tsìkpá, tsí tse onà-kà si fú ñé, àtsùgbée bí ñ kò wáa wà ró, ni e nyáa wà ñ tédzú inyé ña#á nódzò kódzò.

16 Èé, àa tse tsí è mà ní Yèésù Kírísítò Olá-wa nékpá, tsí ó bàa gbo. Ó qí fee, inyé yèè ña àa fì fú ñé kpó nyèñè#é, kó yé ñé si ní kò tsi kíbì ònyà náa wò sǎ, tsí dá èrɔ-òdòbò so bé gé#é ni. Àa fò inyé ña#á fú ñé béè, inyé yèè tse#é, odzú tàwa ká-wa gidi ká lílákú-è bé péé ní. **17** Tsí ñhàwèrè nyèñè#é, ó gba nyínyè òñu iyì ti ñqí-Ìdáyé Boba-è. Ìdáyé Olí-iyì lákú kpataki, ó tsí arū, tsí fì ní: “Ène yèè bé ní dzé ma-mi, tsí dzé àrínódzú-mi gbo#é. Afì-è náa dzi ñhà-è fú mi tó béè.” **18** Àwa ká-wa gidi àa wà ñhà-òkè-Ìdáyé#é báa si ñhàwèrè nyèñè, tsí àa gbó kíbì òñu#é qǎ ti nòrɔ wá#á.

19 Níbèé, àa tó né àkaralé si ñhà-afì yèè ña agbáfì-Ìdáyé fì† ña fì#é máa ró. Kíbì è kè gbó ña si náanyi-etí#é, ó dzé inyé yèè sà#á. Fee, afì ña#á wà kíbì kanqé náa wà gbà ñhà-è yèè kpòkùkù si bé#é ni. Náko wà gbà béè tífi ilè náko kpé míma, tsí atèfèrdzè náko bó, tsí inó-ñé náko má. **20** Inyé yèè kpádzú lárè kpó, tsí ó wà ní e mà si#é ní dzé ní ikò-Ìdáyé ìkàlìkà yèè wà ñhàwè-Ìdáyé†#é, ìkà-è kò wà, tsí kó dzé ní ó ti ñhàwè-ìkà-Ìdáyé fì-kà. **21** Inyé yèè tse#é, ikò-Ìdáyé-kà kpókò kò ti ñqí-awù-ònyà láyé wòrì. Fee, Mímí-Ìdáyé† ní ti wò ñhà-ònyà kàña, tsí tse tsí à fò afì yèè ti ñqí-Ìdáyé#é.

† Ìwé-Màtewò 17:5, Ìwé-Màkò 9:7, Ìwé-Lúka 9:35†† À náko nyáa gbó òkpì kíkà#á gbo ní: “Náàtsétsé kélékélé#é, ó wà ní kó yé ñé si ní ikò-Ìdáyé kpó yèè wà ñhàwè-Ìdáyé#é, ònyà-kà kpókò kàkò nyáa nya òkpì-è fú ara-è bé gé.”

Òkúta wà te olí-Yèésù ña nésè si ti nára-atsèkó-òdòbò ña

2 Ó òjì, atsiké-agbáfɔ-Ḑqáyé fɔt ña gbo gbé náànjírí-oma-Ìsaràyélit ña wáa lo náàsòkò nyènḡ. Bée ké ní atsèkó-òdòbò ña gbo nákó gbé náànjírí-ḡḡe gbo#ḡ ḡnḡḡ. À nákó wà yó èkó-òdòbò ña tse náànjírí-ḡḡé hḡḡḡ hḡḡḡ. Tsí èkó ña#á nákó tse tsí ònyà ña nákó tsèrá. Atsèkó-òdòbò ña#á ko Ḑḡá yèé gbà ḡá dzòò nḡwḡ-ḡtè-ḡa gidì gbo#ḡ. Tsí kíbí à wà tse bḡḡḡ, à wà bèrè fú ara-ḡa, tsí à nákó si tsèrá bé gé gboḡu. ² Ḑnyà kpíkḡò nákó wéré ḡá ḡḡlò wérewère yèé à wà lḡḡḡ. Tsí náàtsùgbée tiḡa#á, ḡnyà ña nákó mú ḡnà-òtít#ḡ, tsí wà ḡ tse. ³ Owó gé ní atsèkó-òdòbò ña náa wà wḡḡḡ. Náàtsùgbée bḡḡ ní à náa wà ḡḡ arū fú ḡḡ, tsí wà ḡ tḡ ḡḡ dze#ḡ. Náàtsùgbée bḡḡḡ, Ḑqáyé ti kpaḡi si lḡlḡḡlḡlḡ, tsí kó qáàbi fú ḡa, tsí nákó ra ḡá gbo kpó búttúbttú. ⁴ Fee, Ḑqáyé kò ko àrímáa fetí fú adzítse-ḡrḡt yèé ḡa dzàbi-ḡḡḡ. Kà kàa bḡḡ, ó ké ḡa so lo ḡfò lákú yèé kò né ikpákū#ḡ ni. Tsí ó mú ḡḡa si nḡsḡ fú ḡa nóòkùkù#ḡ si bé si títtí fú ḡdzḡ-ḡdzḡ-kpíkḡḡḡ. ⁵ Ene yèé gbé wáa lo dzòò dzòò lḡlḡḡlḡlḡ ña#á, Ḑqáyé kò kò ḡḡa gbo dzòò náari fetí fú ḡa. À kò ní ḡḡa kàkó né àrísá fúu, tsí Ḑqáyé tse tsí òdzò lákú-kà rḡ gbḡ, tsí omi kḡ italè#ḡ kpó rḡgbḡgbḡḡ, tsí mu iḡi kḡiḡi kpó tsúrḡḡ tsúrḡḡ, tsí ra ḡá kpó. Ó òjì, ó gba Nòwát ḡḡu ḡnyà méedze là. Nòwá#á ní dzíkò ní ḡnyà ḡa ká tse òtít#ḡ. ⁶ Ḑqáyé tḡná gú ilú-Sòḡómì ḡḡu Gòmḡrà méedzi gbo, tsí à dzoná búláá, tsí òjì eérú. Ó tse bḡḡ, tsí ḡ qáàbi fú ḡa, tsí ḡ ra ḡá gbo kpó ni, àtsùgbée ḡla ḡnyà ḡa ká mà si ní ḡḡé yèé bàkó wáa bá ḡnyà-ìbàḡi ḡa náànyiwà#á ḡnḡḡ. ⁷⁻⁸ Nḡwèrè yèé Lḡtti gbé wáa lo#ḡ, ó gbé náànjírí-ḡnyà-ìbàḡi ḡa ḡḡlú-Sòḡómì#ḡ ni. Ó òjì, atsòttít-kà ní ó dzé nódzú-Ḑqáyé#ḡ. Tsí ilò wérewère yèé à náa wà lḡ ḡa#á kà ti gba ḡḡḡ fúu gidì ḡḡwò. Yèé ḡḡu dzé atsòttít#ḡ, bí ó wà rí iríkiri nyènḡ ḡa, tsí wà gbḡ igbókigbḡ nyènḡ ḡa gbo gé#ḡ, náa ḡḡḡ tó bḡḡ. Ó òjì, Ḑqáyé gba ḡḡu là. ⁹ Ḥḡé yèé ḡa nyí kpó wà nyà ḡíre ní Ḑlḡdzḡ ma kíbí náa tse gbà, tsí gba ene yèé ḡa náa né àrísá fúu#ḡ nḡwḡ-ḡḡḡwò#ḡ. Tsí ene yèé ḡa gbo náa tse ìbàḡi#ḡ, ó ma kíbí náa tse gbà, tsí mú ḡa si nákpálà-kà si, tsí kó wáa fetí fú ḡa nódzḡ-ḡdzḡ kpíkḡḡḡ. ¹⁰ Ḑnyà kḡḡa wà, tsí à kò wà mú Ḑqáyé Ḑlḡdzḡ, tsí wà ḡ kpe ḡḡé-kà, tsí ilò gbígbḡḡḡ yèé ḡa náa ti ḡḡi-kíbí ḡnyà yà gbà#á gbo gé ní à náa wà ḡ lḡlḡ si#ḡ. Ene nyènḡ ḡa gidì ní Ḑlḡdzḡ nákó fetí fú lárè kpó#ḡ. À náa tse ḡ tó fú ara-mi, tsí à náa tse kérékéré gbo. À kà né àrísá fú ene yèé ḡa wà nḡrḡ#ḡ, olí-iyi ḡa. Kà kàa bḡḡ, à náa wà bú ḡa ni. ¹¹ Adzítse-ḡrḡ ḡa yèé gidì né àmí, tsí nékpá gbo lárè#ḡ, ḡḡa ḡḡu, à kà kpedzḡ bá ene yèé ḡa wà nḡrḡ#ḡ, olí-iyi ḡa, tsí à kà bú ḡa gbo nódzú-Ḑlḡdzḡ. ¹² Ó òjì, ene nyènḡ ḡa ḡḡu, ḡḡé yèé à kò mà ḡa#á, à náa wà bú ḡa. À náa tse ḡḡé ḡa#á bé gé kíbí erā ḡa ḡkóko gbo wà, tsí à kò né isèrè#ḡ ni. Erā ḡa bḡ si fú ká mú ḡa, tsí kpa ḡá gé ni. Tsí ḡḡrḡ-kíbí erā ḡa ḡkóko nákó tsèrá gbà#á, bḡḡ ké ní ene nyènḡ ḡa gbo nákó tsèrá#á. ¹³ Ìbàḡi yèé à tse bá ḡnyà ḡa#á, ḡḡu#ḡ ké ní à nákó ḡ sá ḡḡé fú ḡa#á. Ká lḡlḡ-wérewère yèé ḡa náa wù ḡa#á nóòsá gāgā gé ní náa wà mú ayé té ḡa#á. Éérí ní à dzé

si#ḡ, tsí à wà ḡánó mú ḡḡ. Tsí bí à wà dze ḡḡḡ bá ḡḡ, à náa ḡa inḡ ḡà ḡlḡ, tsí wà dze, tsí wà mo, tsí wà rú ḡḡ gbo, tsí náa dzé aréma si fú ḡa, tsí à náa wà tse. ¹⁴ Odzú-ḡa náa wà ḡḡtá-ḡḡḡḡḡ ḡa si ní ḡḡa kó wà sū bá ḡa gé ni. Tsí ìbàḡi tsítse gidì gbo kà sú ḡa láyé. Àbiti-ḡa náa wà ré kpa ene yèé ḡa àkaralé-ḡa kò wḡlḡ rere#ḡ, tsí odzú-ḡa náa kí ḡḡtá-ḡḡé kpó títtí ḡḡé yèé à né si#ḡ, à náa wà wò máa gé ni. Éré-Ḑqáyé gbo má ḡa si. ¹⁵ À ko ḡnà síssḡḡ dzòò, tsí à nḡ si. À fa ekpa yèé Bálámi, ḡma-Bòsòri gbo fà#á. Bálámi#ḡ, owó yèé à bàkó sá fúu#ḡ, ó ḡḡ fúu, tsí ó dzé, tsí tse ìbàḡi. ¹⁶ Ó òjì, Ḑqáyé báa fḡ, ḡḡé yèé tse#ḡ, kò gbḡḡlú fúu. Fee, kḡtḡkḡtḡ-kā ḡḡe gé, tsí kpé ḡnyè wíwí kíbí ḡnyà náa wḡnyè#ḡ. Kíbí ó tse bḡḡḡ, ilò-éwo kó sí fúu yèé Bálámi, agbáfɔ-Ḑqáyé fḡ wà lḡḡḡ, ó ḡ ki. [†] ¹⁷ Atsèkó-òdòbò ña#á, éwo-òḡò yèé ḡa omi kò wà ḡnḡḡ ní à dzé#ḡ. Tsí à wà kíbí òdzò gbo náa tsú, tsí awu lákú náa tse gbàgbàgbà, tsí kóo lo#ḡ bé ni. Ìḡi yèé Ḑqáyé kpaḡi si fú ḡa#á ní dzé òkùkù lákú kpìrim#ḡ. ¹⁸ Afḡ lákú lákú ḡa ní náa wà fúḡá nárū fú ḡa#á. Tsí afḡ ḡa#á kà si dzé afḡ-òttít-kà bé. Ḑnyà kḡḡa wà#á, ḡḡsḡḡ gé ní à bḡ nḡwḡ-ilò yèé ene yèé ḡa kò wà nḡnà-òttít#ḡ náa wà lḡḡḡ. Tsí afḡ lákú lákú yèé atsèkó-òdòbò ña#á náa wà fḡ#ḡ, náa dzí awù-ìbàḡi-ḡa wá ró, tsí à náa sḡ tsubú dzi náabi ró. ¹⁹ À náa wà talé fú ḡnyà titḡ ḡa#á ní à nákó kí nḡwḡ-ara-ḡa. Tsí ḡḡa ká-ḡa ḡnḡḡ, à si dzé arú si fú ilò wérewère yèé ḡa náa múne tsèrá#á. Ḥḡé yèé tse#ḡ, bí ḡḡé-kà né ètse si ḡḡtá-ḡḡḡḡ, mà si gé ní ó òjì arú-ḡ ḡnḡḡ. ²⁰ Fee, kíbí à ma Yèésù Kírísítò Ḑlá-wa ḡḡu Agbanelà-wa#á, ó tse tsí à bḡ nḡwḡ-ilò gbígbḡḡḡ yèé ḡa ḡnyà-italè bí ḡa náa wà lḡḡḡ. Ó òjì, bí ó dzé ní à sḡ kpé ilò ḡa#á lḡlḡ ró#ḡ, ilò ḡa#á nákó nékpá si ḡḡtá-ḡa ró, tsí ayé-ḡa nákó tsòbḡ lárè ti dzòò. ²¹ Ḥḡé yèé tse#ḡ, à kàa ma ḡnà-òttít#ḡ, ó má sá fú ḡa lárè kíbí à màá tá báayí, tsí wà ko èkó-Kírísítò yèé à ḡ ḡḡwḡ-ḡa ní ká wà tse si ḡḡtá-ḡḡḡḡ. ²² Kíbí ḡḡé ḡa#á lo fú ḡa gbà#á, ó wà nyà ḡíre ní òwe yèé à kpa si#ḡ dzé òttít ḡnḡḡ. Òwe#ḡ wà fḡ ní: “Adzá sḡ lo kàa ké ḡḡé yèé ó kpḡ si#ḡ dze.” ^{††} Nàmí: “À wè fú ḡḡà tá, tsí ó sḡ lo kàa nyìnká ḡkpèttèkpètté ró.”

Yèésù Kírísítò Ḑlá-wa nákó wá gé ní ó dzé#ḡ

3 Àrínódzú-mi ḡa, ó òjì iwé-èkéedzi-ḡ ní ḡ wà tse fú ḡḡḡḡ. Tsí ḡḡwé méedzi méedzi#ḡ kpó#ḡ, ḡ wà tédzú ḡḡ ḡḡé yèé wà ḡḡsère si fú ḡḡ ḡa#á, àtsùgbée n dzí ḡḡ nódzú-orū, tsí e wà tsèsère gbà nḡnà-ire. ² Fee, è náa wà tédzú afḡ yèé ḡa agbáfɔ-Ḑqáyé fḡt ḡa ti fḡ si dzòò dzòò#ḡ fòò. Tsí ḡḡé yèé Ḑlá-wa Agbanelà-wa fḡ ní ká tse, tsí adzítse-ḡ ḡa tsèkó-ḡ fú ḡḡḡḡ, è náa wà tédzú ḡḡu gbo. ³ Ḥḡé yèé ó wà ní e mà si rere, tsí kpádzú lárè kpó#ḡ ní dzé ní nódzú-itántá ḡa#á, ḡnyà kḡḡa nákó wáa wá, tsí dzé abenárane ḡa, tsí à nákó wà lḡlḡ ḡa ḡḡrḡ-kíbí ó wù ḡá gbà#á. À nákó wà be nára-ḡḡ, ⁴ tsí wà fḡ ní: Tiwa ḡa, kò tsi Yèésù#ḡ talé ní ḡḡu nákó wá bé è? Tsí ḡḡu#ḡ fáa báayí? Àa kó máa rú ara-wa ḡa dza. Gbágbḡḡgbágbḡ-wa ḡa mú éwo wḡsà báayí ḡnà-ḡ dzḡ. Tsí ḡḡé-kā kò si

† È kàa kà èrḡ-Bálámi#ḡ ḡNwé-Ìrḡ nḡḡḡḡ 22:1-35 (Nombres 22:1-35). †† Ìwé-Òwe ḡa 26:11 (Proverbes 26:11)

kpàròwò. Kíbí iné ña#á wà gbà tíí ñhkpìnkpilè-ayé gbanḡba#á, béè gé ní à wà si nómbé gbo#é.

⁵ Ó òjì, bí ó dzé ní à wà fì béè#é, à wà mú iné-kà tse ìg-bàgbé. Tsí iné#é ní dzé ní: Tíí dzò dzò ní Ìdáyé tsí arū, tsí wīnyè, tsí ñ tse igbèrí, tsí ñ tse ilè gbo#é. Ó ké omi, tsí tse tsí ilè b́ ti ñn-è. ⁶ Tsí omi ké ní ó ké, tsí ñ ḱ italè#é kpó rōgbōgbō, tsí ñ ra ayé-dzò dzò#é. ⁷ Ó òjì, igbèrí òḡu ilè yèè àa wà rí nómbé báàyí#é, ìnyè#é ké ní Ìdáyé wí, tsí ñ nyà ñá si nákpàlà-kà si, tsí kó wáa dzó ña ñná kpa kpó búláá#á. Ó nyà ñá si nákpàlà-kà si fú dzò-èdzò kpìkpè#é ni. Nódzò#é ní náko tse tsí adzàbi ña náko tsèrá#á.

⁸ Àrínódzú-mi ña, fee, iné-kà ní wà, tsí kò wà ní e gbàgbé#é. Òḡu ní wà dzé ní nódzú-Ìlódzò òḡu#é, dzò ìkàntso wà kíbí dzò egbèrú (1000) bé ni, tsí dzò-egbèrú gbo wà kíbí dzò ìkàntso bé ni. ⁹ Kàkó kpé, Ìlódzò náko sã àlé-è ñnsèè. Ó òjì, ònyà kàḡa òḡu wà rí ní ó òjì dzídzè. Fee, Ìlódzò tse àtsùgbée tiné, tsí gbódzú si ni. Iné yèè tse#é, kò wò ní ònyà-kà kpókpó kó tsèrá. Kà kàa béè, ó wà wò ní ònyà kpó kó nyáa nyílò kpaḡa ni. ¹⁰ Dzò-Ìlódzò#é náko wáa bá wa bé gé gbùrù kíbí à kà módzú lé, tsí olè náa wáa tsolene bé#é ni. Nódzò-dzò nyènyè#é, igbèrí náko nò ñḡe bé hùùm, tsí àràwo ña gbo náko dzoná kpó. Tsí ayé gbanḡba#á òḡu iné yèè ña ònyà ña tse#é náko kí ñgbanḡba, tsí Ìlódzò kó kpedzò fú ña. †

¹¹ Kíbí ó dzé ní ayé gbanḡba#á kpó bàko wáa nò ñḡe béè#é, èḡe ká-ḡé è ti ma esè yèè è náko wà ñ tè#é si nò? Ó wà ní e wà lìlò-ire, tsí kó nyà ñíre ní è dzé ti Ìdáyé, tsí

† À náko nyáa gbó òkpì-afì-ikàànyì#é gbo ní: "Tsí Ìlódzò náko tãná gú italè#é òḡu iné yèè ña wà ñhã-è#é kpó búláá."

e wà né àrísá gbo fúu. ¹² Tsí è náa wà d́oro wo dzò-Ìdáyé gbo ní kó wá, tsí è náa wà fì giḡi gbo ní dzò#é kò yaà wá. Nódzò nyènyè#é, iná náko dzò igbèrí kpa kpó búláá, tsí gbígboná lákú-kà náko tse tsí àràwo ña gbo náko yó. ¹³ Ó òjì, Ìdáyé talé si ní igbèrí titì-kà òḡu ilè titì-kà náko wá, tsí àḡa ní àa wà d́oro wò#é. Níbè ní at-sòtítá ña náko gbé#é.

¹⁴ Náàtóoríi béè#é, àrínódzú-mi ña, tãná dzò yèè è wà d́oro wò#é kó wá#á, ó wà ní e wà tsikpá, tsí nódzò-dzò nyènyè#é, Ìdáyé kó rí ní àbi-ḡé ña wè ñḡe, tsí è wà nów nów gbo si, tsí èḡe-è méèdzì e gbé rere. ¹⁵ Kó yé ḡé si ní Ìlá-wa gbódzú si ni. Àtóoríi béè ní ònyà ña náko nyáa rí òlá#á. Kpólù dzé ìnàbí-wa òḡu àrínódzú-wa. Tsí afì#é ké ní òḡu gbo fì sí ñhwe fú ḡé#é. Ó fì òḡu ifèénò ìmarū yèè Ìdáyé fúu#é. ¹⁶ Tsí iné#é ké ní ó fì si ñhwe yèè ó tse ña kpó, tsí wīnyè ti nára-afì nyènyè ña#á. Nñwé yèè ó tse ña#á, ìḡi kàḡa wà, tsí iné yèè ó fì bé#é, òkpì-è gbígbó náa le. Tsí ene yèè ña kò gba èkó-kà kpókpó, tsí àkaralé-ḡa gbo kò wàlè#é, à náa nya òkpì-è nóòmírè. Béè ké ní à náa tse fú ìwé-àtìbò yèè ña gbo wà ñhwe-Ìdáyé†#é. Tsí àḡa ká-ḡa gé ní bàko tsèrá béè#é.

¹⁷ Ó òjì, àrínódzú-mi ña, èḡe òḡu, ñ tè ḡé nésè si ná. Níbèè, è tsí éwo-ara-ḡé ña rere. Tsí bí è tse béè#é, ònyà-ìbàḡi ña kàkó nyáa mú ḡé nò, tsí è kàkó tsubú dzi náabi gbo. È náko d́oro rìgìrìgì si kíbí è d́oro gbà si báàyí#é.

¹⁸ Ó òjì, odzú-ḡé kó wà tsí máa làkòò si ñhã-ore-ḡfé yèè Yèèsù Kírísítò Ìlá-wa òḡu Agbanèlà-wa wà tse fú ḡé#é. Tsí è náa wà màa máa gbo làkòò. Ìkpé kókpé ni òkpé-è ni ti nómbé tíí ló náàritã. Ètse.

1 Yòhánà

Ìwé-àtsètsè-Yòhánà nyínyà díre

Yòhánà yèé kò Ìwé-Ikò díqǔ#é, ònu ké ní kò iwé-àtsètsè-Yòhánà ònu iwé-èkéèdzi-Yòhánà má nára-iwé-èkéeta-Yòhánà#á. Ó kò iwé ña#á fú olí-Yèèsù yèé ña wà nère-Àsíyà#á ni. (Nómbé báàyí#é, à wà kpe erè#é ní Tùríkì.) Náàsòkò yèé ó kò iwé yèé ña nyí#é, atsèkò-òqòbò ña dzo, tsí à kà dzé ní à bí Yèèsù Kírísítò nǔnyà, tsí ó gbé ñh-talè bí. À náa tǔ wà fǔ ró ní ònyà nákó nyáa tsítsekíitse òkǎlǔkǎ kǔpó ñh-talè bí, tsí òqáyé kàkó ñ kpe àbi. Tsí òkǎ ña gbo náa wà tsèkò ní Yèèsù kò dzé Kírísítò Agbanelà yèé òqáyé tsǎ, tsí bè wá#á, tsí kò dzé òma bíbí-òqáyé gbo.

Ñbèé, Yòhánà wà kò iwé àtsètsè#é fú olí-Yèèsù ña, tsí wà fǔ fú ña ní èkò-òtít#é yèé à ti gbà#á, ó wà ní ká tsákíí bané nǔwó méèdzi kùkù si. Ó wà dǎàmí le ná ní ñja-òqáyé ònu Yèèsù Kírísítò òma bíbí-è méèdzi ká tse òkǎntso si. Tsí ká né àmúqǔ fú òqáyé, tsí né àmúqǔ fú olí-Yèèsù-àtíbbò ña gbo.

1 Àa wà tse iwé yèé bé, tsí wà ñ dzíkò-kǎ fú ñé. Ikò#é, náa fúne náàyè. Ó ti wà tíí ñhkpinkpilè-ìjé ña#á kǔpó. Àa gbǔw. Àwa ká-wa gǔqǔ, àa ríí ònu odzú-wa. Àa wo àwògbà-è, tsí àa mǔwó kǎá. ² Àyè#é, ó wá ñh-talè bí, tsí àa ríí, tsí àa wà nya àyídzá-è fú ñé. Àyè-àritá ni, tsí àa wà dzíkò-è fú ñé. Ó gbé ñqí-òqáyé Boba, tsí ó wá ñh-talè bí, tsí àa ríí.

³ Ñbèé, ñjé yèé àa gbó, tsí àa rí#é, àa wà dzéé fú èjé gbo àtóoríí e nyáa tsobí bá wa. Tsí àwa òqáyé Boba ònu òma-è Yèèsù† Kírísítò† gbo, à nákó qǔ. ⁴ Àa wà kò afǔ yèé ña si ñh-wé fú ñé, àtsùgbée ayé kó té àwa kǔpó dzálè ni.

Bí òma-òqáyé ña náa rǔ ñmímá gbà fáà?

⁵ Ikò yèé àa bókó dzé fú ñé báàyí#é, àa gbǔw ñqí-Yèèsù ni. Ó ní: òqáyé#é, mímá ní ó dzé#é, tsí òkùkù-kǎ kǔpó kò wà ñqǔ-è. ⁶ Ñbèé, bí àa fǔ ní àwa-è méèdzi, àa wà qǔ, tsí àa sǔ wà tse ñjé-òkùkù ña ró#é, àa wà tsòqòbò ni, àa kò wà tse òtít. ⁷ Ó qǔ, bí àa wà ñmímá, tsí wà tse ñjé mímá, kíbí òqáyé ònu ká-è wà ñmímá#á, àa wà tsobí bá ara-wa ña, tsí àmbara-òma-è Yèèsù wà we àbi kǔpó ñqé nára-wa.

⁸ Bí àa fǔ ní àbi kò wà nára-wa, àa wà rú ara-wa, tsí òtít gbo kò wà gbé wa. ⁹ Ó qǔ, bí àa tsí arǔ, tsí fǔ fú òqáyé ní àa dzàbi-è#é, àa mà ní nákó mú àbi-wa ña tǔre fú wa. Ná kò we íbàqǔ òkǎlǔkǎ kǔpó ñqé nára-wa, ñjé yèé tse#é, náa tse òtít, tsí àkaralé wà ñh-tá-è. ¹⁰ Bí àa fǔ ní àa kò dzàbi-òqáyé#é, àa wà mú òqáyé kpe olóòqòbò, tsí afǔ-è kò wà gbé wa.

2 Ñbèé, òma-mi ña, ñ wà kò afǔ yèé ña si ñh-wé fú ñé, àtsùgbée e máa dzàbi ró. Ó qǔ, bí ñwò-kǎ ò wáa dzàbi#é, ònyà-kǎ wà, tsí wà gbé fée ñh-qí-òqáyé Boba. Ène#é, Yèèsù Kírísítò ni. Ònu ní dzé olí-òtít#é. ² Ó mú ara-è sǎàbi si nǎrǔ-wa. Tsí kò tsi nǎrǔ-àwa ñh-kǎntso gé ní ó mú ara-è sǎàbi si#é. Nǎrǔ-ònyà kǔpó náyé gbanj-ba#á ni.

³ Bí àa wà tse ñjé yèé òqáyé wà fǔ ní ká tse#é, àa mà ní àa mà òqáyé idèndè. ⁴ Bí ònyà-kǎ ní ònu mà òqáyé, tsí kò wà tse ñjé yèé ó wà fǔ fú ní kó tse#é, ène nyèjé dzé olóòqòbò. Òtít kò wà gbéé. ⁵ Ó qǔ, bí ònyà-kǎ wà tse si ñh-tá-afǔ-òqáyé#é, ène nyèjé né àmúqǔ fú idèndè. Tsí gbà ñh-tá-béé ní àa mà ní ó tse òkǎntso bá wa#á. ⁶ Bí ònyà-kǎ ní òqáyé tse òkǎntso bá ònu si#é, ène nyèjé kó gbé kíbí Yèèsù gbé gbà ñh-talè bí#é.

⁷ Àrínódzú-mi ña, ñjé yèé à wà fǔ fú ñé, tsí ñ wà kò si ñh-wé fú ñé#é, nǎgbaqá-kǎ ònu#é, kò tsi afǔ titǔ ni. Afǔ hóhó ni, afǔ yèé è ti gbó tíí ñhkpinkpilè#é ni. ⁸ Nǎgbaqá-èkéèdzi#é, afǔ titǔ ní à wà fǔ fú ñé#é. Ìgbèngbé-Yèèsù nya afǔ#é díre ní òtít ni. Tsí ñjé gbo wà nyàa díre béè. Ó qǔ, òkùkù wà sá, tsí mímá-òtít gǔqǔ ti wà má.

⁹ Bí ònyà-kǎ ònu wà, tsí ó wà fǔ ní ònu wà ñmímá si, tsí ó nya enikéèdzi-è kǎdzú si#é, ó wà nóòkùkù si ró ni. ¹⁰ Tsí bí ònyà-kǎ wà, tsí ònu né àmúqǔ fú enikéèdzi-è#é, ó wà ñmímá si. Tsí ñjé-kǎ kǔpó kòkó nyáa télèè, tsí kó kǎa tsúbú dzi náàbi dzídze. ¹¹ Ó qǔ, ène yèé nya enikéèdzi-è kǎdzú si#é, ó wà nóòkùkù si, tsí wà rǔ ñh-nè. Kò ma ñbí ó làkòò#é, ñjé yèé tse#é, òkùkù kù qǔ odzú-è si.

¹² òma-mi ña, ñ wà tse iwé yèé fú ñé, ñjé yèé tse#é, òqáyé mú àbi-ñjé tǔre fú ñé náatsùgbé-Yèèsù.

¹³ Boba-mi ña, ñ wà tse iwé yèé fú ñé, ñjé yèé tse#é, è ma Yèèsù. Ònu ní wà ñhkpinkpilè-ìjé òkǎlǔkǎ kǔpó#é.

Òmòtsó ña, ñ wà tse iwé yèé fú ñé, ñjé yèé tse#é, è dzàdzàbó-Ètsù†.

¹⁴ òma-mi ña, ñ tse iwé yèé fú ñé.

È ma òqáyé Boba.

Boba-mi ña, ñ tse iwé yèé fú ñé.

È ma ène yèé wà ñhkpinkpilè-ìjé òkǎlǔkǎ kǔpó#é.

Òmòtsó ña, ñ tse iwé yèé fú ñé.

È nékpá, tsí afǔ-òqáyé kí ñh-sère-ñjé si,

tsí è dzàdzàbó-Ètsù.

¹⁵ Ìbèè, è máa mú èdǔ-ḡé ḡa bɔwó-ayé yèé bé, è máa dzáfí-ḡé-italè bí ḡa. Bí iwá-kǎ, ò mú èdǔ-èe bɔwó-ayé yèé bé, àmúdǔ-ḡáyé Boba kò wà féé. ¹⁶ Ó dǔ, ḡé òkǎlǔkǎ kǔpó yèé ti ḡntalè bí#é, kò ti ḡdǔ-ḡáyé Boba. Bí awù-kíbí ònyà yà gbà#á gé ní náa kǔpǔdzú féé#é, awù nyèḡè kò ti ḡdǔ-Boba-wa. Bí odzú-èe náa kí ḡntá-ḡé, bí nà ké ara-èe náàtsùgbé-ḡé yèé wà féé#é nà mí bí nà rí ara-èe ní òḡu dzé ònyà lákú náàḡírí-ònyà ḡa, kò ti ḡdǔ-Boba-wa. ḡé nyèḡè ḡa ti náyé yèé bé ní. ¹⁷ Ayé#é náa tǎ, tsí ḡé yèé náa wuné náyé#é gbo náa tǎ. Ó dǔ, bí ònyà-kǎ wà tse awù-ḡáyé#é, ene nyèḡè òḡu wà si títi lɔ náàritǎ.

¹⁸ ɔma-mi ḡa, iwèrè-itǎntǎ ní. È ti gbó ní òtè-Kírísítò-kǎ ná kò wà nò? Bááyí ḡdǔ#é, òtè-Kírísítò ḡa ti wá kǔkǔpò. Ìnè ní, àa mà ní iwèrè-itǎntǎ#á ní#é. ¹⁹ ɔtè-Kírísítò ḡa#á, náàḡírí-wa ní à fùdǎ ti#é. Ó dǔ, à kò dzé tiwa idèḡdè. À má dzé tiwa#á, à má gbé bá wa. Ó dǔ, kíbí à ḡde náàḡírí-wa#á, ó má rere ní òkǎ-ḡa-kǎ kǔkǔpò kò dzé tiwa.

²⁰ Èḡe òḡu, ene yèé dzé Olí-mímá#á tse tsí Mímí-è ti wò ḡntá-ḡé, tsí èḡe kǔpó, è ma òtítú. ²¹ Ìbèè, kò tsi àt-sùgbée kíbí è kò ma òtítú#é ní tse tsí ò wà tse iwé yèé fú ḡé#é. Àtsùgbée kíbí è màá#á òḡu kíbí òtítú kà bí òdǔbò láyé#é ní.

²² Nèè dzé olóòdǔbò ná? Bí ònyà-kǎ fí ní Yèésù kò dzé Kírísítò Agbanèlà yèé ḡáyé tsǎ, tsí bè wá#á, ene nyèḡè ní dzé olóòdǔbò#é. Òḡu ní dzé òtè-Kírísítò#é. Ó wà kò ḡáyé Boba, tsí wà kò Yèésù, ɔma-è gbo. ²³ Idèḡdè#é, bí ònyà-kǎ kò ní Yèésù kò dzé ɔma bíbí-ḡáyé#é, ene nyèḡè kò ma ḡáyé Boba. Ó dǔ, bí ònyà-kǎ dzé ní Yèésù ní ɔma bíbí-ḡáyé#é, ḡáyé dzé Boba fú òḡu gbo.

²⁴ Èḡe òḡu, títi ḡḡkǔpǔlè#é, è gba èkó-kǎ ti nára-Yèésù. Ìbèè, è dǔḡírí, tsí èkó#é kó kí ḡnsèrè-ḡé si. Bí ó kí ḡnsèrè-ḡé si#é, èḡe gbo, ḡáyé Boba òḡu ɔma bíbí-è, à ná kò tse òkǎntso bá ḡé. ²⁵ ɔma#á òḡu ká-è talé-kǎ si fú wa. Àlé#é, àlé-àyé-àritǎ ní.

²⁶ Àtsùgbé-ene yèé ḡa náa wà wo ká gbé ḡé si nòḡnà-ìbàdǔ#é ní ò wà tse iwé yèé bé fú ḡé#é. ²⁷ Ó dǔ èḡe òḡu, Kírísítò tse tsí Mímí-è ti wò ḡntá-ḡé, tsí Mímí#é kí ḡntá-ḡé si. Kò bèrè ní ònyà-kǎ kó kó ḡé ró. Idèḡdè#é, Mímí-ḡáyé#é wà kó ḡé ḡé òkǎlǔkǎ kǔpó. Tsí ḡé yèé ó wà kó ḡé#é, òtítú ní. Kò wà tsòdǔbò fú ḡé. Ìbèè, èḡe Kírísítò méèdzí, è tse òkǎntso si ḡḡrò-kíbí Mímí-ḡáyé kó ḡé gbà#á.

Bí à náa dzé ɔma-ḡáyé gbà fàà?

²⁸ ɔma-mi ḡa, è dǔ òkǎntso bá Kírísítò si. È gbé béè, tsí nódzú yèé ná kò wá ḡḡsodzú-ònyà kǔpó#é, ní àa kó nyáa gbódzú ḡwádzú-è, tsí àa kó máa mú odzú-wa gbo bǔlè. ²⁹ È mà ní Kírísítò náa tse òtítú-ḡáyé nò? Ìbèè, kó yé ḡé gbo ní ònyà òkǎlǔkǎ kǔpó, bí ó wà tse òtítú-ḡáyé#é, ó dzé ɔma-ḡáyé bíbí.

3 È rí kíbí ḡáyé Boba né àmúdǔ fú wa tó#éè? Ó né àmúdǔ fú wa títi ó kǔpé wá ní ɔma-òḡu ḡa. Idèḡdè#é, ɔma-è ḡa ní àa dzé#é. Tsí ònyà-ayé yèé ḡa kò má wá, ḡé yèé tse#é, à kò ma Boba-wa òḡu ká-è.

² Àrínódzú-mi ḡa, ɔma-ḡáyé ḡa ní àa dzé bááyí#é. Tsí à kò dǔre ḡé yèé àa ná kò wá dzé#é fú wa wóná. Ó

dǔ, àa mà ní ḡḡwèrè yèé Kírísítò ná kò wá ḡḡsodzú-ònyà kǔpó#é, àa ná kò ríi kíbí ó wà gbà#á, tsí àwa gbo, àa ná kò dzó. ³ Ònyà òkǎlǔkǎ kǔpó yèé módzú si nòḡnà si fú Kírísítò béè#é, ó wà ɔa ara-è dǔ mímá ḡḡrò-kíbí Kírísítò gbo má gbà#á.

⁴ Ònyà òkǎlǔkǎ kǔpó yèé wà dzàbi-ḡáyé#é, ó kò ní òḡu kà kò rǔ si nékpa-ḡáyé ḡnèè. ḡé yèé tse#é, àbi dzídze, ekpa-ḡáyé#é kíkò ní ó dzé#é. ⁵ È mà si ní Yèésù Kírísítò wá ḡntalè bí, tsí kó wáa gba àbi-ònyà ḡa lɔ ní. Tsí òḡu ká-è#é, ìlò-àbi dzídze-kǎ kǔkǔpò kò wà fúu. ⁶ Ìbèè, ònyà kǔpó, bí ó tse òkǎntso báa si#é, náa mí àbi dzídze. Ó dǔ, ene yèé náa wà dzàbi lǎkòò gé#é, ene nyèḡè òḡu kò màá, tsí kò ríi wòrí gbo.

⁷ ɔma-mi ḡa, è máa dzé ḡdǔ ní ònyà-kǎ kǔkǔpò kó rú ḡé. Bí ònyà-kǎ wà, tsí ó wà tse òtítú-ḡáyé#é, ònyà-at-sòtítú ní ó dzé#é, kíbí Yèésù gbo dzé ònyà-at-sòtítú gbà#á. ⁸ Ó dǔ, ene yèé náa wà dzàbi lǎkòò gé#é, òḡu dzé ti Ètsùtú ní. ḡé yèé tse#é, títi ḡḡkǔpǔlè-ayé#é, Ètsù òḡu ti wà dzàbi. Tsí ḡé yèé tse tsí ɔma bíbí-ḡáyé wá ḡntalè bí#é ní dzé ní kó wáa bàdzé itsé-Ètsù gé ní.

⁹ Ònyà òkǎlǔkǎ kǔpó yèé dzé ɔma-ḡáyé bíbí#é, náa ké ɔwó-ḡáyé Boba-è, tsí náa mí àbi dzídze. Ìbèè, kíbí ó dzé ɔma-ḡáyé bíbí#é, kà kò nyáa wà dzàbi lǎkòò ró.

¹⁰ Bí àa ná kò nyáa tse fàà, tsí ma ɔma-ḡáyé ḡa ní kǎ fú ɔma-Ètsù ḡa? Ònyà òkǎlǔkǎ kǔpó yèé kò wà tse òtítú-ḡáyé#é, ene nyèḡè kò dzé ti ḡáyé. Béè ké ní, bí ònyà-kǎ kò wà dzáfí-enikéèdzí-è#é, òḡu gbo kò dzé ti ḡáyé#é.

¹¹ Ó dǔ, ikò yèé à dzé fú ḡé títi ḡḡkǔpǔlè#é ní dzé ní: Náàḡírí-ara-wa#á, ene kúnukú kó né àmúdǔ fú enikéèdzí-è. ¹² Ìbèè, àa kó máa wére Kàyínit, ene yèé gbé wáa lɔ dzò#é. Òḡu#é, ti Ètsù ní ó dzé#é, tsí ó kpa ɔmàná-è nòòkú. Ó kpaá béè, ḡé yèé tse#é, ḡé yèé òḡu ká-è wà tse ḡa#á dzé ḡé-ìbàdǔ nódzú-ḡáyé. Tsí ti ɔmàná-è dzé ḡé-ire nódzú-ḡáyé.

¹³ Ìnàbí-mi ḡa, è máa kí dzàmaa ní ònyà-ayé yèé ḡa wà nyà ḡé kǎdzú. ¹⁴ Àwa òḡu, àa mà ní àa ḡde ḡnó-ikú, tsí wò ḡnó-àyè. Àa mà béè, ḡé yèé tse#é, àa né àmúdǔ fú ònàbí-wa ḡa, olí-Yèésù ḡa. Ó dǔ, ene yèé kà né àmúdǔ fúne#é, òḡu, ó kí ḡnó-ikú si ní. ¹⁵ Ònyà òkǎlǔkǎ kǔpó yèé náa nya enikéèdzí-è kǎdzú#é, akpane ní ó dzé#é. Tsí è mà si ní akpane-kǎ kǔkǔpò kò né àyè-àritǎ si.

¹⁶ Kí dzé àmúdǔ ná? Yèésù Kírísítò, ó mú ara-è tse bɔ néwo-wa ní àa kó máa kú ró. Ìnè ní àa ma ḡé yèé dzé àmúdǔ#é. Ìbèè, ó wà ní àwa gbo, àa kó mú ara-wa, tsí ò tse bɔ néwo-ònàbí-wa ḡa, olí-Yèésù ḡa. ¹⁷ Ká fí ní olówó-kǎ wà, tsí ó rí ní ḡé ḡa wà há enikéèdzí-òḡu-kǎ, tsí ònó-è kò nyó. Bí ó dzé ní ó wà tse béè#é, àmúdǔ-ḡáyé kò wà ḡnó-è. ¹⁸ ɔma-mi ḡa, àa kó máa né àmúdǔ fúne nárū gé. Ìtsèntse-wa kó wà nyà dǔre ní àa né àmúdǔ fúne idèḡdè.

¹⁹⁻²⁰ Ti nára-béè ní àa ná kò mà ní àa dzé ti ḡáyé Olí-òtítú#é. Tsí bí àa tó ḡwádzú-è, tsí èdǔ-wa wà wo kó dǎàbi fú wá#á, èdǔ-wa ná kò nyáa dzokó, ḡé yèé tse#é, ḡáyé òḡu lákú láre èdǔ-wa, tsí ó ma ḡé òkǎlǔkǎ kǔpó.

²¹ Àrínódzú-mi ḡa, bí èdǔ-wa kò wà dǎàbi fú wá#á, àa ná kò nyáa gbódzú, tsí sómá-ḡáyé. ²² Tsí ḡé òkǎlǔkǎ kǔpó yèé àa wà bèrè#é, náa ò fú wa, ḡé yèé tse#é, àa

náa tse si ñhntá-afñ-è, tsí itsèntse-wa gbo náa dzòdzú-è.

²³ Ɔ́dáyé fɔ afñ-kǎ fú wa ní ká tse si ñhntá-è. Afñ#é ní dzé ní: Áa kó né àkaralé si ñhntá-Ɔma bíbí-òñu Yèésù Kírísító, tsí ene kúnukú kó né àmúǎ́ fú enikéèdzi-è kíbí Yèésù ti wíi fú wa wáa lɔ#é. ²⁴ Bí ñnya-kǎ wà tse si ñhntá-afñ-è ña#á, ene nyèñè òñu Ɔ́dáyé méèdzi, à tse ìkǎntso. Kí náa tse tsí àa náa mà ní ó tse ìkǎntso bá wa si? Mímí-è yèé ó fú wa#á ni.

4 Árinódzú-mi ña, bí ñnya-kǎ ñde ní òñu wà dzíkò-Ɔ́dáyé fú ñé, è máa gbàá gbó gbòkǎ. È náa múu si náàdǎwò, tsí e rí ní mímí yèé wà ñhntá-è#é, ti Ɔ́dáyé nii? Ó ñi, ñnya kpíkɔ̀ wà ñhntalè#é bí wérí lɔ si, tsí wa tsòdòbò ní àña dzé agbáfi-Ɔ́dáyé fɔ́t.

² Ñhntá-néé àa náko nyáa fí ní Mímí-Ɔ́dáyé† wà? Ñnya ìkǎlìbòkǎ kpó yèé tsí arú, tsí fí ní Yèésù Kírísító wà ñhntalè bí nòñnya#á, Mímí-Ɔ́dáyé wà ñhntá-è. ³ Ó ñi, bí ñnya-kǎ kò ní Yèésù kò dzé bèé#é, Mímí-Ɔ́dáyé kò wà ñhntá-è. Ti ìtè-Kírísító ní ó dzé#é. Ɔ́tè-Kírísító#é, è gbó ní náko wá. Báàyí giǎi#é, ó ti wà ñhntalè bí si.

⁴ Ɔma-mi ña, èñe òñu, è dzé ti Ɔ́dáyé, tsí è ti dzàdzàbò-atsòdòbò nyèñè ña#á. Inyé yèé tse#é, Mímí-Ɔ́dáyé wà ñhntá-ñé, tsí ó né àmi láre ìtè-Kírísító, ene yèé wà ñhntalè bí#é. ⁵ Àña òñu, à dzé ti italè bí ní. Ñnè ní à náa wà wí afñ ti italè bí, tsí ñnya-italè bí ña gbo náa wà rētígbe-ñá#á. ⁶ Ó ñi àwa òñu, àa dzé ti Ɔ́dáyé. Bí ñnya-kǎ ma Ɔ́dáyé, náa wà rētígbe-wa. Ene yèé kò dzé ti Ɔ́dáyé#é, kà rētígbe-wa. Ti nára-béé#é, àa náa ma Mímí-Ɔ́dáyé olí-òtítí ñikǎ fú Ètsù† olí-òdòbò.

Àmúǎ́ ní kpàtà lé ñhntá-inyé ìkǎlìbòkǎ kpó#é

⁷ Árinódzú-mi ña, náàñírí-ara-wa#á, ene kúnukú kó né àmúǎ́ fú enikéèdzi-è. Ó ñi, ñi-Ɔ́dáyé ní àmúǎ́ ti#é. Bí ñnya-kǎ náa né àmúǎ́ fú#é, ó ma Ɔ́dáyé, tsí dzé ɔma-è bíbí gbo. ⁸ Ɔ́dáyé ní dzé olí-àmúǎ́#é. Ñbèé, bí ñnya-kǎ kà né àmúǎ́ fú#é, kò ma Ɔ́dáyé gbo.

⁹ È rí kíbí Ɔ́dáyé mú àmúǎ́-è ñi fú wa gbà#á? Ó be Ɔma bíbí-è ìkǎntso#é wà ñhntalè bí, tsí kó fú wa náàyè gbà ñhntá-è. ¹⁰ Kí dzé àmúǎ́ ná? Kíbí àa né àmúǎ́ fú Ɔ́dáyé#é nii? Òò. Kíbí Ɔ́dáyé né àmúǎ́ fú wa títi be Ɔma bíbí-è wà ñhntalè bí, tsí ó wáa mú ara-è sǎabi si nárú-wa#á ni.

¹¹ Árinódzú-mi ña, kíbí ó dzé ní Ɔ́dáyé né àmúǎ́ fú wa tó bèé#é, ó wà ní náàñírí-àwa gbo#é, ene kúnukú kó né àmúǎ́ fú enikéèdzi-è. ¹² Ɔ́dáyé#é, ñnya-kǎ kpókó kò ríi wòrí. Ó ñi, bí àa né àmúǎ́ fú ara-wa ña#á, ó tse ìkǎntso bá wa si, tsí àmúǎ́-è ti ñonùgbó ñnó-wa. ¹³ Kí tse tsí àa mà ní àwa-è méèdzi, àa tse ìkǎntso bá ara-wa si? Mímí-è yèé ó kpé bɔwó-wa#á ni.

¹⁴ Àwa òñu, kíbí Ɔ́dáyé Boba be Ɔma-è wà ñhntalè bí ní kó wáa gbanè là#á, àa rí òñu odzú-wa. Tsí àa wà nya àyídzá-è fúne. ¹⁵ Bí ñnya-kǎ tsí arú, tsí fí ní Yèésù ni Ɔma bíbí-Ɔ́dáyé ni#é, ene nyèñè òñu Ɔ́dáyé méèdzi, à tse ìkǎntso bá ara-ña si.

¹⁶ Àwa òñu, àa ma àmúǎ́ yèé Ɔ́dáyé né fú wa#á, tsí àa né àkaralé si ñhntá-àmúǎ́#é gbo. Ɔ́dáyé#é, olí-àmúǎ́ ní ó dzé#é. Bí ñnya-kǎ dzé ñnya-àmúǎ́#é, òñu Ɔ́dáyé méèdzi, à tse ìkǎntso bá ara-ña si.

¹⁷ Kí tse tsí àa mà ní àmúǎ́ ñonùgbó tá ñnó-wa? Kíbí àa mà ní àa náko nyáa gbódzú rere nódzú-èdzó kpíkpe#é ni. Áa náko nyáa gbódzú bèé, inyé yèé tse#é, kíbí Yèésù gbé ñhntalè bí gbà#á, bèé ní àwa gbo, àa wà#á. ¹⁸ Bí ñnya-kǎ né àmúǎ́#é, odzo kà rí ñi gbé nēéǎ́-è ró. Bí àmúǎ́ ñonùgbó, tsí gbó ñnó-è dzálè#é, náa lé odzo fùdǎ. Ó ñi, bí ñnya-kǎ wà tsodzo#é, ó wà módzú si ní à náko fetí fú òñu. Ene nyèñè#é, àmúǎ́ kò ñonùgbó ñnó-è dzálè wóná.

¹⁹ Àwa òñu, àa né àmúǎ́ fúne, inyé yèé tse#é, Ɔ́dáyé ti né àmúǎ́ fú wa tsúwádzú. ²⁰ Bí ñnya-kǎ wà fí ní òñu né àmúǎ́ fú Ɔ́dáyé, tsí ó nya enikéèdzi-è kǎdzú#é, olòdòbò ní ó dzé#é. Bí ñnya-kǎ kò né àmúǎ́ fú enikéèdzi-è, ene yèé wà gbèé si#é, bí náko nyáa tse fáà, tsí né àmúǎ́ fú Ɔ́dáyé, ene yèé kò wà rí#é? ²¹ Ñbèé, bí ñnya-kǎ né àmúǎ́ fú Ɔ́dáyé#é, kó né àmúǎ́ fú enikéèdzi-è gbo. Inyé yèé Yèésù òñu ká-è wí fú wa ní ká tse#é ñnèé.

È karalé si ñhntá-Ɔma bíbí-Ɔ́dáyé, tsí e dzàdzàbò-inyé-italè bí ña, tsí e rí àyè-àritá

5 Ñnya ìkǎlìbòkǎ kpó yèé gbà gbó ní Yèésù ni Kírísító Agbanelà yèé Ɔ́dáyé tsǎ, tsí bè wá#á, ó dzé ɔma-Ɔ́dáyé bíbí. Tsí bí ñnya-kǎ né àmúǎ́ fú boba-kǎ#á, náa né àmúǎ́ fú ɔma-è gbo. ² Bèé ké ní, bí àa né àmúǎ́ fú Ɔ́dáyé, tsí àa wà tse si ñhntá-afñ-è ña#á, àa mà ní àa né àmúǎ́ fú ɔma-è ña gbo ñnèé.

³ Ká né àmúǎ́ fú Ɔ́dáyé#é ní dzé ní ká tse si ñhntá-afñ-è ña#á. Tsí inyé yèé ó wà fí fúne ní ká tse#é, kò le lárè wá. ⁴ Inyé yèé tse#é, ñnya ìkǎlìbòkǎ kpó yèé dzé ɔma-Ɔ́dáyé bíbí#é, náa dzàdzàbò-inyé-ìbàǎ́ yèé wà ñhntalè bí ña kpó#é. Inyé yèé tse tsí àa náa dzàdzàbò-inyé nyèñè ña#á ní dzé ní àa né àkaralé si ñhntá-Yèésù. ⁵ Ene yèé gbà gbó ní Yèésù ni Ɔma bíbí-Ɔ́dáyé ni#é, òñu gé ní náa dzàdzàbò-inyé-ìbàǎ́ yèé wà ñhntalè bí ña#á.

⁶ Yèésù Kírísító#é, òñu ní wá ñhntalè bí#é, tsí à wè fúu òñu omi, tsí ó wáa mú àmbara-è qà ñlè. À kò wè fúu òñu omi gé. Ó mú àmbara-è qà ñlè gbo tǎn kó lɔ. † Mímí-Ɔ́dáyé†#é, òtítí gé ní náa fí#é, tsí ó nya àyídzá-è ní òtítí ni. ⁷ Olí-àyídzá méeta ní wà#á, ⁸ Mímí-Ɔ́dáyé òñu omi má nára-àmbara. Tsí àña méeta#á, afñ-ña dzé ìkǎntso.

⁹ Bí ñnya ña nya àyídzá-inyé-kǎ, àa náa gbà si ñhntá-è. Ó ñi, àyídzá-Ɔ́dáyé òñu wà ñwádzú fú ti ñnya. Tsí inyé yèé olí-àyídzá méeta ña#á wà fí#é òñu ní dzé àyídzá yèé ó wà nyà ti nára-Ɔma-è#é. ¹⁰ Bí ñnya-kǎ gba Ɔma bíbí-Ɔ́dáyé gbó#é, náa mà nēéǎ́-ara-è ní àyídzá-Ɔ́dáyé ni òtítí ni. Bí ñnya-kǎ kò gba Ɔ́dáyé gbó#é, kò gbà si ñhntá-àyídzá yèé ó nyà ti nára-Ɔma-è#é. Ene nyèñè wà mú Ɔ́dáyé kpe olòdòbò ñnèé.

¹¹ Kí àyídzá#á wà fí fú wa? Ó ní Ɔ́dáyé fú wa náàyè-àritá, tsí àyè#é wà nówó-Ɔma-è si. ¹² Ñbèé, bí ñnya-kǎ òñu Ɔma bíbí-Ɔ́dáyé#é méèdzi wà dǎ, náko rí àyè-àritá#á. Ó ñi, bí ñnya-kǎ òñu-è méèdzi kò wà dǎ#é, kàkò rí àyè. ¹³ Ñ wà tse iwé yèé fú ñé, èñe yèé né àkar-

† *Ngèrèkí giǎi#é, bí ká wòò nēkpa nēkpa#á, ó wà fí ní: "Yèésù Kírísító wà nómi òñu àmbara. Kò wà òñu omi gé. Ó wà nómi òñu àmbara gbo."*

alé si òhntá-Ɔma bíbí-Ɔdáyé#é, àtsùgbée e mà ní è né àyè-àritá si.

¹⁴ Kí tse tsí bí àa sọ tìmá-Ɔdáyé, ni èdǝ kà dǎ wa? Àa mà ní bí àa bèrèè òhntá-kǎ, tsí ó dǎ bá awù-è#é, náa rǝtígbè-wa gé ni. ¹⁵ Tsí kíbí àa mà ní náa rǝtígbè-wa#á, àa mà gbo ní òhntá-kǎ yèé àa bèrèè#é, ó fú wa òhntá.

¹⁶ Bí òhntá-kǎ rí enikéèdзи-è-kǎ, olí-Yèésù, tsí ó wà dzàbi, bí àbi#é kàkó fàá si òhntá, kó wúùre fú Ɔdáyé, tsí Ɔdáyé nákó fúu náàyè. Ène yèé òhntá dzàbi, tsí àbi#é kàkó fà òhntá si òhntá#é gé ní òhntá wà fù#é. Àbi-kǎ wà, tsí náa fane si òhntá. Kò tsi ène yèé òhntá náa dzàbi nyènyè#é, ní òhntá wà fù ní ká wúùre fúu#é. ¹⁷ Íbàdǎ tsítse òhntá-kǎ kǎpó dzé àbi. Ó dǎ, àbi kǎna wà, tsí à kà fane si òhntá.

¹⁸ Àa mà ní òhntá òhntá-kǎ kǎpó yèé dzé Ɔma-Ɔdáyé bíbí#é, kà kǎ ara-è dzǎwó-àbi dzídze. Ó dǎ, Yèésù Ɔma bíbí-Ɔdáyé náa wà tséwé bòó, tsí Ètsùt kà nyáa mǎwó kǎá.

¹⁹ Àa mà gbo ní àa dzé ti Ɔdáyé. Tsí ayé gbanjba#á kǎpó wà nábé-ìkpá-Ètsù.

²⁰ Àa tó mà ró ní Ɔma bíbí-Ɔdáyé wà òhntá, tsí fú wa òhntá-kǎ ní ká ma Olí-òtító. Tsí àa tse òhntá-kǎ bá Olí-òtító#é si, òhntá yèé tse#é, àa né àkaralé si òhntá-Yèésù Kírísitò Ɔma-è. Òhntá ní dzé Ɔdáyé Olí-òtító, tsí dzé Oláàyè-àritá gbo#é.

²¹ Ɔma-mi òhntá, è sọ nára-òhntá sísé.

2 Yòhánà

Ìwé-èkéèdzi-Yòhánà nyínyà díre

Yòhánà wà kpe ara-è òn-ìwé yèé bé ní "Onùgbó". Ó ní òṅṅ wà tse ìwé yèé bé fú ɔɔɔɔɔ-ka òṅṅ ɔma-è ṅa. Tsí òkpi-è ní dzé ní ó wà tse ìwé#é fú egbé-Kírísítò-ka òṅṅ ɔma-egbé#é ṅa ní. Ó wà fí fú ɔma-egbé ṅa#á ní ká wà tse òtítí, tsí ká né àmúq̄ fú ara-ṅa gbo. Ó fí bí gbo ní atsèkó-òq̄òbò ṅa wà si. Níbèé, ɔma-egbé ṅa#á ká tsó éwo-ara-ṅa.

¹ Èmi onùgbó-egbé-Kírísítò, ò wà tse ìwé yèé fú ìdà-wa, òṅṅ yèé Ɔq̄áyé tsà#á. Ìwɔ ɔma-èṅ ṅa ní ò wà tse ìwé yèé fú#é. Ò né àmúq̄ fú ṅé ìdèṅdè. Tsí kò tsi èmi nìkàntso ní né àmúq̄ fú ṅé#é. Ɔnyà òkàl̄òkà kpo yèé ma òtítí#é, à né àmúq̄ fú ṅé. ² Ò wà tse ìwé yèé fú ṅé, àtsùgbé-òtítí#é ní. Òtítí#é wà bá wa si, tsí náko wà bá wa si títi lɔ náàritá. ³ Ɔq̄áyé Boba òṅṅ Yèésùt Kírísítò† Ɔma bíbí-è náko rí ànyínó fú wa, tsí à náko tse ore-òfé fú wa, tsí fú wa òtítí#é gbo. Inḡ nyèṅè ṅa kpo náko wà fú wa, tsí àmúq̄ òṅṅ òtítí gbo náko tē má-è.

⁴ Ayè té mi kpíkpò héṅjù, inḡ yèé tse#é, ò rí ní ɔma-èè kàṅa wà rē si òtítí-òtítí#é, kíbí Ɔq̄áyé Boba fí fúne ní ká rē gbà#á. ⁵ Ìdà-wa, báàyí#é, inḡ yèé ò wà kɔ si òhwe fē ní o tse#é, kò tsi af̄ tit̄ ní. Af̄ yèé àa ti gbó títi òhkpìnkpìlè#é ní. Ó q̄i, ò wà bèrè ti òq̄-èè ní: Náàṅírí-ara-wa#á, ène kúnukú kó né àmúq̄ fú enikèèdzi-è. ⁶ Tsí àmúq̄ níné ní dzé ní àa kó wà tse inḡ yèé Ɔq̄áyé wà fí fúne ní ká tse#é. Tsí kíbí è ti gbó títi òhkpìnkpìlè#é, inḡ yèé Ɔq̄áyé wà fí fúne ní ká tse#é ní dzé ní àa kó wà né àmúq̄ fú ara-wa ṅa#á.

⁷ Arúne ṅa kpò wérí si náyé#é báàyí. À kò ní àṅa kàkó dzé ní à bí Yèésù Kírísítò wá òhntalè bí nònyà ní. Bí ònyà-ka wà wínyè béè#é, arúne ní ó dzé#é. Ɔtè-Kírísítò òhntè. ⁸ Níbèé, è tsó éwo-ara-ṅé rere, tsí èrè-itsé-wa † kó máa nò. Tsí òyà yèé dzé tinḡ#é, e nyáa gbàá kpo. ⁹ Ɔnyà kpo, bí ó kò èkó-Kírísítò dzò, tsí wà tse òmírè#é, ène nyèṅè kò ma Ɔq̄áyé. Ó q̄i, ène yèé dzé, tsí gba èkó-Kírísítò gé#é, ène nyèṅè òṅṅ ma Ɔq̄áyé Boba, tsí ma Ɔma bíbí-è gbo. ¹⁰ Bí ònyà-ka wá òq̄i-ṅé, tsí kò bané èkó nyèṅè wá fú ṅé#é, è máa gbàá si òkpatá-ṅé. È máa q̄ òkúurè ḡi q̄i fúu. ¹¹ Ène yèé wà q̄ òkúurè fúu#é, òṅṅ gbo wà mú esè bò òhḡ-ìbàq̄i tsítse-è ṅa.

¹² Af̄ kpíkpò bò fú mi ní n wí fú ṅé. Ó q̄i, ò kò wà wo n kò ṅá si òhwe fú ṅé. Ò wà wò ní n wá òq̄i-ṅé, tsí àa kó dzokó bá ara-wa. Níbèé, ayè náko té wa dzálè. ¹³ Ìdà-èè yèé Ɔq̄áyé tsà#á, ɔma-è ṅa wà kíe.

† Ìwé kàṅa òṅṅ fí ní: "èrè-itsé-ṅé".

3 Yòhánà

Ìwé-èkèeta-Yòhánà nyínyà díre

Yòhánà ko ìwé-èkèeta-è fú Gàyú. À kò ma afɔ-kà ti nára-Gàyú#é. Ó dji, à mà gé ní ó dzé cɔma-egbé-Kírísító rere-kà, tsí náa ti gba olí-Yèésù ña náaledzò rere. Nínó-ìwé yèé bé#é, Yòhánà wà dǎàmí le Gàyú ní kó wà tse béé làkòò gé, tsí kó wà ñhè yèé sǎ#á tsítse si gé. Ó fɔ ilò-ìbàdí yèé ña cɔma-egbé#é-kǎ lò#é gbo. À náa kpèé ní Ìyòtírèfi. Tsí ó nye cɔma-egbé#é òmírè-kǎ òñu, ñhè yèé tse#é, ó lilò-ire. À náa kpe ene nyèhè ní Ìmètírù.

1 Èmi onùgbó-egbé-Kírísító, èmi ní wà tse ìwé yèé fú iwɔ Gàyú#é. Ídza-mi gidì gidì ní ò dzé#é, tsí ñ né àmúdǔ fée ìdèhè. **2** Ídza-mi, ñ wà wúure ní ñhè òkǎlǎkǎ kǎ kó lɔ fée rere. Tsí ara kó leé rere kíbí èdǔ-èe gbo dzokó si gbà nódzú-Ìdáyé#é.

3 Kíbí olí-Yèésù ña wá ñdǔ-mi, tsí à wí fú mi ní iwɔ wà náanyi-òtít si#é, ayè té mi héhú. Ìdèhè#é, ò ma òtít, tsí nà rè si nékpa-è. **4** Ìhè-kǎ kǎkǎ kǎkǎ nyáa té mi náyè tó n gbó ní cɔma-mi ña wà rè si nékpa-òtít.

5 Ídza-mi, kíbí nà tse fú olí-Yèésù ña tó gbà#á, ene yèé ò kò mà gidì si dzǔ ña#á, ó nyà díre ní àkaralé wà ñhà-è. **6** Àña ká-ña, à sè wáa nya àyídzá-àmúdǔ-èe nódzú-egbé-Kírísító#é. Níbèé, ñ wà fɔ fée ní o mǔwǔ gbè fú ña, tsí ká lɔ ñbí à làkòò#é. Nà tseé kíbí nà tseé gbà, tsí kó dzɔdzú-Ìdáyé#é. **7** Ìdèhè#é, àtsùgbée ká dzíkò afɔ-Yèésù wérí ní à dzi nǔnà, tsí à kò dzé, tsí gba ñhè-kǎ kǎkǎ kǎkǎ nǔwǔ-ene yèé kò ma Ìdáyé ña#á. **8** Nínè ní àwa, olí-Yèésù ña, ó wà ní àa kó mǔwǔ gbè fú ònyà nyèhè ña, tsí àa kó nyáa tsítse má náadzó, tsí kpè òtít wérí#é.

9 N tse ìwé tsígídí-kǎ fú egbé-Kírísító#é. Tsí Ìyòtírèfi yèé náa wò ní òñu kó dzé ògá#á, kò wà mú afɔ-wa kpe ñhè-kǎ. **10** Nínè ní bí ñ wá, ìbàdí yèé ó wà tse ña kpó#é, màa wú ña fúdá. Náa wà kpe ékɔ-wa wérí, tsí wà bàdzé wa. Tsí nyèhè kò tó. Bí olí-Yèésù kǎña wáa gbà ñdǔ-è, kǎ dzé kó gbà ñá. Tsí bí ònyà kǎña òñu dzé ní ña kó gbà ñá#á, náa kò fú ña, tsí náa lé ña ñdè négbé#é. **11** Ídza-mi, iwɔ òñu, màa wére olí-ilò-ìbàdí. Nà wére olí-ilò-ire. Ene yèé wà lilò-ire#é, ene nyèhè dzé ti Ìdáyé. Ó dji, ene yèé wà lilò-ìbàdí#é, ene nyèhè òñu kò sǔmá-Ìdáyé.

12 Bí ó dzé ñti Ìmètírù òñu#é, ònyà kpó wà nyèé ní ó dzé ònyà-ire. Òtít-è tsítse gidì wà nyàá díre. Àwa gbo, àa wà nya àyídzá-è. Tsí ò mà ní àyídzá-wa, òtít ní náa dzé#é.

13 Afɔ kpíkǎ bò fú mi ní n fɔ fée. Ó dji, ñ kò wà wo n kò ña si ñhèwé fée. **14** N wà tsèsèrè ní n ríe nára-cɔdzó, tsí àa kó dzokó bá ara-wa. **15** Ídza-wa ña bí wà kíe. Nà kí ídza-wa ña fú mi òkǎkǎ. Nà gbè ñtútùúrò.

Yúqà

Ìwé-Yúqà nyínyà díre

Yúqà ní kò ìwé yèè bé#é. Yúqà#á, kò wà náànjírí-ɔmatsé-Yèésù máàmèèdzì ña#á. Yúqà yèè bé ni ɔmàná-Yàkúbù ni. Nnó-ìwé yèè à kò ñá#á, àña méèdzì méèdzì#é, à wà kpe ara-ña ní “àtsítsé-Yèésù Kírísító ña”. Ó dji nóótító#é, ɔmàná-è ña ní à dzé#é.

Yúqà tse ìwé yèè bé lɔ fú egbé-Kírísító ña. Ó wà kárá ña si ní ká máa tí dzé fú atsèkó-òdòbò ña gidi. Èkó yèè à wà tse#é òtító kò wà ñnè, tsí à wà ñwérewère gbo tsítse si. Afɔ yèè ó fɔ si ññwé#é, ó dé bá iné yèè Okúta gbo fɔ si ññwé èkéèdzì-è#é, néwo èkéèdzì.

1 Èmi, Yúqà ní wà tse ìwé yèè bé fú ñé#é. Àtsítsé-Yèésù Kírísító ní ñ dzé#é, tsí ñ dzé ɔmàná-Yàkúbù gbo. Ñ wà kí èñe yèè ña Ɔqáyé Boba-wa kpè ní èñe kó dzé tònɔ#é. Ó né àmúq̄ fú ñé, tsí wà tséwé bò ñé gbo gbà ñntá-Yèésù† Kírísító†. ² Ɔqáyé kó wà rí ànyínú fú ñé kpíkò máa, tsí wà rɔ tútúúr-è gbo qà bò ñé kpó wàà. Kó wà nya àmúq̄ gbo díre fú ñé lárè béè máa.

Yúqà wà kárá olí-Yèésù ña si ti nára-atsèkó-òdòbò ña

³ Àrínódzú-mi ña, ñ ti wà tsikpá ní n tse ìwé wá fú ñé ti nára-ɔlà yèè tɔwó-wa náàdzó#é. Ó dji báàyí#é, ñ rí ní ó kpádzú ní n tse ìwé yèè bé fú ñé, tsí n rí qáàmí le ñé ti nára-afɔ-òmírè. Ñ wà qáàmí le ñé ní e qìgírí, tsí e qù fú èkó yèè àa gbà gbó#é, tsí kó máa kpàrò. Ɔqáyé mú èkó#é, tsí ñ ɔwó-ene yèè dzé tèè ña#á àrikántso títí lɔ ni. ⁴ Ñ wà tse ìwé#é fú ñé, iné yèè tse#é, ònyà kàña tsolè wò náànjírí-ñé. Ène nyèñè ña#á, à kà né àrísá fú Ɔqáyé. À ké èkó-ore-òfé-Ɔqáyé#é, tsí nyii nóòmírè, àt-sùgbée ká wà tse wérewère. Tsí Yèésù Kírísító Ɔlá-wa yèè dzé Ɔgá òkántso yèè wà#á gbo à kò. Ó dji, Ìwé-Ɔqáyé† ti fɔ si lélèñlèlè si tsúwádzú ní Ɔqáyé nákó qáàbi fú ña.

⁵ Fee, è ti ma afɔ nyèñè ña kpó rere. Ó dji, ñ wà wo n tédzú-è fú ñé ní Ɔlódzú fú ɔma-Ìsàràyéllit ña nólà gbà ñntá-kíbí ó gbé ña fùdá ñlè-Èdzíkpitit#é. Tsí náànyiwà#á, ó wáa tse tsí ene yèè ña kò mú àkaralé-ña, tsí ñ si ñntá-è#é, à tsèrá. ⁶ È gbàgbé afɔ-adzítse-òrɔ† ña#á gbo ni? Ikpá yèè à ñ ɔwó-ña#á kò dzódzú ña, tsí à ñde kò idìgbé tàña ká-ña dzó. Tsí Ɔqáyé mú ña si néèñà si títí lɔ. Ó ké ña si nóòkùkù si títí fú dzó lákú yèè dzé dzó-èdzó kpíkè#é. ⁷ È náa tédzú afɔ-ene-ilú-Sòdómì ña òñu ene-ilú-Gòmórà ña má nára-ene-ilú yèè ña wà wérí ña#á gbo. Àña gbo, à tse íbàdí kíbí adzítse-òrɔ ña#á gbo tse#é. À tse wérewère, tsí sówó-ayé#é. Tsí iná dzó ña kpa. Nómbe báàyí#é, à dji isàwé-kà fú ònyà kpó ní Ɔqáyé náa fetí fú ònyà-íbàdí ña ñná-àritá.

⁸ Ɔnyà-íbàdí nyèñè ña yèè wà náànjírí-ñé#é, ilò-ìrɔ nyèñè ké ní àña gbo, à wà lò#é. À náa làlà ña, tsí àlà ña#á náa sɔ ña si ñwérewère tsítse. Tsí à kò ní àña kàkó bale éwo fú ikpá-Ɔqáyé, tsí à náa wà bú ene yèè

ña wà nòrɔ#é, olí-iyi ña. ⁹ Mikàyéli dzé ɔgá-adzítse-òrɔ ña-kà. Ɔñu gidi gbo kò tse béè. Ññwèrè yèè ó wà dju òkú-Mòsèt bá Ètsù†, tsí ó dji àtansɔ fú ña#á, kò dʒòr-è sɔ ní òñu kó bú Ètsù. Kà kàa béè, ó fɔ fúu ní: Ɔlódzú kó fetí fúu. ¹⁰ Ó dji, ene nyèñè ña òñu, iné kpó yèè à kò mà#á, à wà búu. Tsí iné kpó yèè à mà bé gé náari lo isèrè kíbí erā ña gbo ñkóko kò né isèrè bé#é, iné ña#á gidi wà mú ña tsèrá. ¹¹ Àña òñu, èrá rá ña ni. Iné yèè tse#é, à fa ekpa yèè Kàyini† gbo fà#á. Tsí à lò sé kíbí Bálami gbo bé, òkpi-è ní dzé ní à wà rú ònyà ña, tsí wà ñ wo owó. Tsí kíbí à kò ní àña kàkó bale éwo fú Ɔqáyé kíbí Kòré gbo#é, à tse èrá. ¹² Bí ó dzé ní èñe olí-Yèésù ña, è lɔ kàa kpé si ññdì-kà, tsí wà dzeñé má náàdzó#é, ene nyèñè ña náa wà náànjírí-ñé si kíbí òkúta lákú lákú ña ñnó-òdò bé, tsí è náa wà kó ñnè. À náa qà inó qà ñlè, tsí dze, tsí mɔ náari rí Ɔqáyé sá. Àkpòlà tàña ká-ña kó kʒ gé ní à náa mà#á. Tsí à wà kíbí òdzò náa tsú, tsí awu náa kóo lɔ, tsí kété kà ta#á. À wà kíbí egi yèè ña náa so#é gbo bé. Tsí kíbí àsòkò yèè ká ká èso-egi ña#á tó#é, àña òñu, à kò ti so èso ɔma òkántso bé gidi. À kú gbà méèdzì, tsí à wú ña. ¹³ À wà kíbí awu náa wà tse, tsí àhū náa wà kpa kùkù#é bé. Tsí ñnòrɔ-kíbí àhū náa wà kpa, tsí wà wó fùtùfùtù gbìgbèèrì wáa qà náàtàkè#é, béè ké ní àña gbo, à náa wà tse iné-anó ña#á. À wà kíbí àràwo yèè ña sé ònà#á bé. Tsí idì yèè Ɔqáyé kpadí si fú ña títí lɔ#é ní dzé òkùkù lákú kpìrim#é.

¹⁴ Ènókì ní dzé gbàgbòngbàgbò-wa èkéedze#é, bí àa kpée kíkà ti ñntá-Áqàmì†. Tsí ó gba afɔ-Ɔqáyé fɔ gbo ti nára-ene nyèñè ña ní: È rí gé! Ɔlódzú bàa, tsí adzítse-òrɔ ña tsé kì, tsí gbèè bàa. ¹⁵ Ó bàa, tsí kó wáa kpedzú fú ònyà kpó, tsí kó qáàbi fú ònyà-íbàdí ña gbo kpó ti nára-iné-íbàdí òkálòkálò kpó yèè à tse náari rí Ɔqáyé sá#á. Tsí nákó qáàbi fú adzàbi ña gbo ti nára-èkpè òkálòkálò kpó yèè à bú Ɔqáyé náari rí sá#á. ¹⁶ Ɔnyà nyèñè ña#á, à náa wà bínó, tsí wà nòkòrɔ kpíkpa si gé ni. Tsí iné-

† Ène yèè ña à wà kperí bí#é, è kàa kà èrɔ-ña ññwé yèè bé ña. Kàyini, Ìwé-Ìkpinkpilè-ayé 4:3-8 (Genèse 4:3-8). Bálami, Ìwé-Ìrè nòq̄à 22:1-35 (Nombres 22:1-35). Kòré, Ìwé-Ìrè nòq̄à 16:1-35 (Nombres 16:1-35). †† Yúqà nya afɔ yèè ña ti ññwé-ɔma-Ìyúqà ña-kà yèè à náa kpè ní Ìwé-Ènókì#é ni.

ibàdí yèé à wò ní àṅa kó tse#é ní à náa tse#é. Tsí afò lákú lákú ṅa gbo ní náa wà fùdá nárū fú ṅa#á. Tsí à náa wà dṣ arū fú ònyà ṅa, àtsùgbée ká rí èrè-kǎ.

Yúqà wà dǎàmí le olí-Yèésù ṅa

¹⁷ Ó dṣ èṅe òṅu, àrínódzú-mi ṅa, è náa tédzú afò yèé ṅa adzítse-Yèésùt Kírísítò Ǫlá-wa ṅa ti fò fú ṅé wáa l#é.

¹⁸ À fò fú ṅé ní: Nódzò-itǎntǎ ṅa#á, ònyà kǎṅa wà, tsí dzé abenárane ṅa, tsí à nákó wà lìlò ṅa kíbí ó wù ṅá gbà#á náàrì rí Ǫqáyé sá. ¹⁹ Àṅa ní wà bàdzé àṅírí-ṅé#é. Kíbí à yà gbà#á, ilò-è ní à náa wà lò#é. Mímí-Ǫqáyét kò wà ñhàṅa-ṅa.

²⁰ Ó dṣ èṅe òṅu, àrínódzú-mi ṅa, è náa wà dǎàmí le ara-ṅé ṅa làkòdò làkòdò gé, tsí ogùgù-ṅé ṅa kó wǎlè rere ñnó-ṅé yèé ṅa è gbà gbó#é. Inṅé ṅa#á ti ríqí-Ǫqáyé ni. È náa wà wúùre gbo ñhàṅa-kíbí Mímí-Ǫqáyé#é wà gbé ṅé gbà#á. ²¹ È náa gbé ñnó-àmúqṣ yèé Ǫqáyé né fú ṅé#é si gé. È dṣo si gé tíí Yèésù Kírísítò Ǫlá-wa kó tse àtsùg-

bé-ànyínó yèé ó wà rí fú ṅé#é, tsí kó wáa fú ṅé náàyè-àritǎ. ²² È rí ànyínó fú ene yèé ṅa gbo kò gba èkó-òtító#é gbó rere#é. ²³ È náa kpo ònyà kǎṅa gbo fùdá ñná-àritǎ#á, àtsùgbée ká rí Ǫlá. Tsí è náa rí ànyínó fú olòmírè ṅa gbo. Ó dṣ, è náa wà dṣdzáyè nára-ṅa. È máa ti dzé tíí inṅé yèé à wò si ṅa#á kó ti kǎ ara-ṅé bé gidi. Kíbí à yà gbà#á, ó gbèèrì inṅé yèé à wò si#é gidi gbo.

Yúqà wà nye Ǫqáyé

²⁴⁻²⁵ Kùsèè fú Ǫqáyé òkǎntso yèé wà#á. Ó gbà ñhàṅa-Yèésù Kírísítò Ǫlá-wa, tsí gbà wá là. Ó nékpá, tsí kó nyáa tse tsí e máa bó dzi náabi dzídze. Náko nyáa tse gbo, tsí nódzò yèé è nákó l# káa dṣo ñwádzú-òṅu yèé dzé olí-iyì#é, ni e má dzálè kpó, tsí ayè gbo nákó té ṅé kadzá. Ti Ǫqáyé ní dzé iyì#é, tsí ó lákú, tsí né àmí, tsí nékpá gbo si tíí lélèhèlèlè, báayí gbo, tíí l# náàritǎ gbo. Ètse.

Ànyànà

Ìwé-Ànyànà nyínyà díre

Ínó-ìwé yèé bé#é, Yèésù Kírísítò wà dzíkò-kà. Ó gbàà ti ñqí-Ḷqáyé, tsí ó wà nya inyé yèé ña bàkó wáa tse ñh̄s̄ḶḶ#é f̄. Ó wà dzíkò#é fú ònyà-kà. À náa kpe ene nyèḶ ní Yòhánà, tsí Yòhánà#á gbo ñde, tsí wà dzíkò#é fú egbé-Kírísítò méedze yèé ña wà ñlè-Àsíyà#á. (Nómbé báàyí#é, à wà kpe erè#é ní Tùríkì.) À náa f̄ ní Yòhánà#á nákó dzé Yòhánà adzítse-Yèésù ni. Náko dzé Yòhánà yèé ko ìwé-Ikò díq̄Ḷ ti Yòhánà#á ké ni.

Ñh̄wèrè yèé Yòhánà ko ìwé yèé bé#é, ògá-idzoba ñlè-Rómà tsoró bá olí-Yèésù ña tó béḶ. Yòhánà tse ìwé fú ña, tsí wà ñ d̄àámí le ñá ní ká gbódzú, tsí ká módzú si n̄òḶ si gé, inyé yèé tse#é, ònyà-ìbàd̄í ña kàkó dzoyè tíí lo. Nnó-ikò-è#é, ó wà nya kíbí Ḷqáyé mú ikpá b̄ow-Ḷèésù Kírísítò Ḷma bíbí-è ní kó dzàdzàb̄-Ḷtsù òḶ òtè-Ḷma-Ḷqáyé ña gbà#á díre. Tsí ó wà kpeéwo-ikò-è#é, tsí wà f̄ ní Ḷdz-Ḷkà bàa, tsí òr̄ tit̄-òmir̄-Ḷkà òḶ ilè tit̄-òmir̄-Ḷkà náko wáa gbé, tsí ilú-Yèrusalèmi tit̄-òmir̄-Ḷkà gbo náko wáa gbé, tsí ñn̄-ìlú#é ní Ḷqáyé òḶ Yèésù Ḷlá-wa má nára-olí-Yèésù ña gbo náko dz̄ wáa gbé#é.

Af̄-àts̄Ḷts̄Ḷ ña

1 Ínó-ìwé yèé bé#é, Yèésù Kírísítò† tsí at̄w nódzú- inyé yèé wà ñh̄d̄úkú si#é. Ḷqáyé mú inyé ña#á b̄ow-è ní kó mú inyé yèé bàkó wáa tse ñh̄s̄ḶḶ#é, tsí ñ ña àts̄ts̄-òḶ ña. Tsí Kírísítò be adzítse-òr̄Ḷ-kà ní kó wáa mú ña díre fú àts̄ts̄-òḶ Yòhánà†. 2 Tsí Yòhánà mú inyé yèé ó rí ña kpó#é díre bí. Af̄-Ḷqáyé ní ó dzé#é, tsí ó dzé àyídzá yèé Yèésù Kírísítò nyà díre#é gbo. 3 Bí ònyà-kà wà ká ìwé yèé, ó we éwo-ire. Bí ònyà k̄Ḷ ña gbo wà r̄Ḷt̄gbè-af̄ yèé agbáf̄-Ḷqáyé f̄† wà f̄ bí#é, àḶ gbo, à we éwo-ire. À we éwo-ire, bí à wà mú inyé yèé à ko si bí#é, tsí wà ñ ts̄ts̄ tse. Inyé yèé tse#é, ìwèrè-inyé ña#á ts̄ts̄e sómá tá.

Yòhánà wà kí egbé-Kírísítò ña

45 Èmi, Yòhánà, ñ wà kí egbé-Kírísítò méedze yèé ña wà ñlè-Àsíyà#á. Ḷqáyé, ene yèé wà, tsí ti wà si, tsí náko wáa wá#á, òḶ mí mí méedze yèé ña náa d̄óro ñwádzú-àntà-oyè lákú#é, tsí wà dzítse fú#é má nára-Yèésù Kírísítò gbo, àḶ kpó, ká tse ore-òf̄é fú ñé, tsí ká fú ñé ñtútùúr̄ gbo. Yèésù Kírísítò#é, òḶ ní dzé olí-àyídzá-Ḷqáyé#é, tsí àkaralé wà ñh̄tá-è. ÒḶ ní Ḷqáyé ts̄Ḷts̄Ḷ dzí ti náḶḶr̄-òkú ña wá náyé#é. ÒḶ ké ní dzé olú-ólú-italè bí ña#á. Ó né àmúq̄Ḷ fú wa, tsí ó mú àmbara-è d̄à ñlè, tsí gbà wá dz̄ò n̄w-àbi dzídze. 6 Ó tse tsí àa kó dzoyè báa, tsí ó so wá dí at̄sebo-Ḷqáyé† ña, tsí àa kó wà s̄Ḷ Ḷqáyé Boba-è. Ḷkpé kókpe ni Ḷkpé-è ni, tsí ó nékpá gbo tíí lo náàr̄it̄. Ètse.

7 È rí gé! Ó bàa ñn̄-ir̄, tsí odzú kpó náko ríi. Ene yèé ña ḡd̄i kpaá#á, àḶ gbo, à náko ríi. Ònyà kpó ñh̄talè#é náko tse àts̄ugbé-è, tsí wà ráàbo náànyínó náànyínó. ÈḶ, ètse ni.

8 Ḷqáyé Ḷb̄dz̄ ní: ÒḶ ní dzé Áláfa òḶ Òméga#á, † ene yèé wà, tsí ti wà si, tsí náko wáa wá#á. ÒḶ ní dzé Olíkpa#á.

Yèésù nya ara-è ña Yòhánà

9 Èmi, Yòhánà†, ñn̄-ir̄-è, ñ wà ñh̄rérè si bá ñé, ñ wà n̄oyè-Ḷqáyé† bá ñé, tsí gbódzú gbo si bá ñé n̄òk̄antso ts̄ts̄e bá Yèésù. Àts̄ugbé kíbí ñ wà wí af̄-Ḷqáyé fú ònyà ña òḶ òtít̄ yèé Yèésù ñ ña wá#á, à mú mi káa si ñh̄lú-kà. Ìlú#é, omi wérí-è kòdzá, tsí à náa kpèé ní Kpàtimó. 10 N̄bèḶ, ó d̄i n̄dz̄òs̄Ḷ-kà, tsí Mímí-Ḷqáyé† ti wò ñh̄tá-mi si, tsí ñ gbó oḶ-kà, tsí ó wà d̄ugbe k̄k̄ú náànyí-mi kíbí ikpè bé. 11 Tsí oḶ#é wà f̄ ní: Inyé yèé ò rí#é, k̄w si ñh̄wé, tsí k̄é lo fú egbé-Kírísítò méedze yèé ña nyí: Egbe-Kírísítò-Èf̄esi òḶ ti Sìmir̄inà òḶ ti Kpèrigámì òḶ ti Tiyàtirè òḶ ti Sàràd̄isi má nára-ti Filàd̄èl̄ifi òḶ ti Làwòd̄is̄e gbo.

12 N̄bèḶ, ñ nyí, tsí n rí ene yèé wà w̄inyè fú mi#é, tsí ñ rí awà méedze, tsí k̄and̄é-awukpa méedze gbo gú ñh̄tá-Ḷa k̄k̄a si. K̄and̄é ña#á má nára-awà ña#á kpó dzé siká kpó. 13 Tsí inyé-kà kíbí ònyà bé d̄óro si náàḶr̄i-k̄and̄é ña#á, tsí wà àwù gúgù-kà k̄lè si, tsí mú díq̄i-kà, tsí ñ d̄i èd̄Ḷ. Díq̄i#é dzé siká kpó. 14 Tsí ir̄-éwo-è wà fú pílipilí kíbí àlè bé, tsí odzú-è wà gbà kíbí iná bé. 15 Èsè-è ña wà be kíbí ir̄Ḷ kpikpa yèé à kpò ti ñn̄#á. Tsí oḶ-è gbo lé tó kíbí àyèrà náa wà ké#é. 16 Tsí ó bané àràwo méedze si n̄w-àwòt̄-è. Tsí t̄asú múmú-kà Ḷc n̄ar̄-è si, tsí àt̄dz̄-è wà bù nyènyènyè kíbí odzùr̄-òs̄á bé.

17 Kíbí ñ ríi#é, ñ káa kálè nabé-è, tsí tse si kíbí ene yèé f̄ ní ñ kú bé. N̄bèḶ, ó m̄w-àwòt̄-è lé ñh̄tá-mi, tsí wà wí fú mi ní: Èd̄Ḷ kó máa d̄áe dza! Ó d̄i, òḶ ní dzé àts̄Ḷts̄-è, tsí dzé ìk̄ànyì gbo#é. 18 ÒḶ ní dzé Olààyè#é. ÒḶ kú dz̄ò. Ó d̄i báàyí#é, òḶ wà náàyè si tíí lo. N̄d̄-òḶ ní kókór-ikú òḶ kókór-ilé-ikú wá#á. 19 Ó d̄i, inyé yèé èmi wà rí#é, èmi kó k̄w. Inyé yèé wà tse báàyí, òḶ inyé yèé náko wáa tse#é, èmi kó ko ña si ñh̄wé. 20 Tsí ó ní:

† Áláfa dzé Ḷma kíkà àts̄Ḷts̄Ḷ fú ilú-Gèrèkì ña, tsí náa nya ikp̄inkpilè-inyé-kà díre n̄òḶ-af̄, tsí Òméga gbo dzé Ḷma kíkà ìk̄ànyì fú ña, tsí òḶ náa fú it̄ant̄-inyé n̄òḶ-af̄.

Àràwò méedze yèè èmi rí nów-àwóòtá-òṅu òṅu kǎndé-awukpa méedze ṅa#á, òkpì-è yèè wà òkúúkú si#é ní dzé ní: Àràwò méedze ṅa#á wà díre adzítésé-òrǒtí yèè ṅa wà fú egbé-Kírísítò méedze ṅa#á. Tsí kǎndé méedze ṅa#á má nára-awà ṅa#á gbo wà díre egbé-Kírísítò méedze ṅa#á.

À kò iwé fú cma-egbé-Kírísítò yèè wà òkúúkú-Èfésì#é

2 Tsí ó ní: Èmi kó kò iwé yèè fú adzítésé-òrǒtí ti egbé-Kírísítò yèè wà òkúúkú-Èfésì#é. Iwé#é ní:

Ène yèè bané àràwò méedze si nów-àwóòtá-è, tsí wà rě náàṅírí-kǎndé-awukpa méedze ti síká ṅa#á ní wà wínyè fée#é. 2 N ma itsé yèè ò wà tse ṅa kpó#é. N ma kíbí ò wà òkúúkú gbà òṅu kíbí ò gbódzú si gbà#á. N ma ní ò kà dzé fú ònyà-ìbàdí ṅa. Ène yèè ṅa kò dzé adzítésé-Yèésùt, tsí à náa wà fí ní àṅa dzé adzítésé-è#é. Ò mú ṅa si náàdǎwò, tsí ò rí ní à wà tsòdòbò ni. 3 Ò gbódzú, tsí ò réré náàtsùgbé-mi, tsí ara kò kúe gbo.

4 Ó òkúúkú, màa báe fí fú òkúúkú. Ò kò né àmúqǎ fú mi ró tó kíbí ò né fú mi gbà òkúúkú#é. 5 N bée, tédzú kíbí ò wà gbà dzò, tǎná ò wá sǎnyì#é, tsí o nyílò kpaḍà, tsí o sě wà tse kíbí nà tse òkúúkú#é. Bí ò kò nyílò kpaḍà, màa wá òkúúkú-è, tsí màa ké kǎndé-è òkúúkú-è.

6 Ó òkúúkú, òkúúkú-è wà, tsí nà tse. Ò kà dzáfì-itsèntse-ene-egbé-Nìkòlàyítò ṅa gíqì kpérékpéré kíbí èmi gbo ò kà dzáfì-è gbà#á.

7 Ène yèè né etí-ìgbǎ#á, kó gbó òkúúkú yèè Mímí-òkúúkú wà wí fú cma-egbé-Kírísítò ṅa#á. Ène yèè náko dzàdzàbò-Ètsùt#é, màa fúu nòṅà, tsí náko dze èso-egi yèè náa fúne náàyè#é. òkúúkú dá oko-kà †, tsí egi#é wà nóko#é.

À kò iwé fú egbé-Kírísítò yèè wà òkúúkú-Sìmirínà#á

8 Kíbí ó wí ti adzítésé-òrǒtí nyèṅè tǎ#á, ó ní èmi kó kò iwé yèè fú adzítésé-òrǒtí ti egbé-Kírísítò yèè wà òkúúkú-Sìmirínà#á gbo. Afì yèè ó wà wí fú òṅu gbo#é ní:

Ène yèè dzé àtsètsè, tsí dzé òkúúkú gbo#é, ène yèè kú, tsí sě dzí wá náyè#é ní wà wínyè fée#é. 9 N ma kíbí ó wà òkúúkú gbà òṅu kíbí ò wà dzìyà gbo gbà#á. Ó òkúúkú, nòòtítò#é, olówó ní ò dzé si#é. Ène yèè ṅa kò dzé cma-ìyúqà ṅa, tsí à náa wà tsòdòbò ní àṅa dzé cma-ìyúqà ṅa#á, kíbí à náa wà kpe éko-è gbà#á, òkúúkú. Egbé-ṅa, egbé-Ètsùt ni. 10 Nàa réré. Ó òkúúkú, màa sá. Rí gé! Ètsùt náko tse tsí à náko mú ònyà kǎṅa náàṅírí-ṅé si néesà, tsí kó òkúúkú wò, tsí è náko réré fú dzò ma. Ó òkúúkú, àkaralé yèè ò né si òkúúkú-mi#é, màa sě náànyì-è tífí fú dzò-ìkú-è. Bí ò kò sě náànyì-è#é, màa tsòyà-kà fée. òkúúkú, àyè-àritá ni.

11 Ène yèè né etí-ìgbǎ#á, kó gbó òkúúkú yèè Mímí-òkúúkú wà wí fú cma-egbé-Kírísítò ṅa#á. Ène yèè náko dzàdzàbò-Ètsùt#é, òkúúkú-èkèèdzì kàkò nyáa tse òkúúkú-è fúu ró.

À kò iwé fú egbé-Kírísítò yèè wà òkúúkú-Kpèrigámì#é

12 Kíbí ti adzítésé-òrǒtí nyèṅè gbo gbè bée#é, ó ní èmi kó kò afì yèè ṅa fú adzítésé-òrǒtí ti egbé-Kírísítò yèè wà òkúúkú-Kpèrigámì#é gbo. Afì-ti nyèṅè gbo ní:

Ène yèè bané tású múmú si#é ní wà wínyè fée#é. 13 N ma òkúúkú-è. Níbì àntà-oyè-Ètsùt wà gíqì#é ní ò wà#á. Tsí ò si tamá-mi si kpátílaá ró. Ò kò sě náànyì-àkaralé yèè ò né si òkúúkú-mi#é. Àntìkpási, olí-àyídzá-mi ní ò dzé#é, tsí kò sě náànyì-mi wòrì. Tsí òkúúkú-ṅé, níbì Ètsùt wà#á ní à kpaá#á. Tsí kíbí ó lò bée gíqì#é, ò kò sě náànyì-àkaralé-è.

14 Ó òkúúkú, màa báe fí fú òkúúkú. Ònyà kǎṅa wà òkúúkú-è, tsí à wà tē náànyì-èkò-Bàlámì. Dzò dzò, Bàlámì kò Bàlákì ní kó sò òkúúkú fú cma-Ìsàràyélit ṅa. † Ó wà wò ní ká wà dze erā-ebò, tsí ká wà tse àlòwá gbo. 15 Bée ké ní ònyà kǎṅa gbo wà òkúúkú-è, tsí à náa wà tē náànyì-èkò-ene-egbé-Nìkòlàyítò ṅa#á. 16 Nyílò kpaḍà. Bí kò tsi bée, òkúúkú-è kòkpé tǎná màa wá òkúúkú-è, tsí wáa dzà bá ène nyèṅè ṅa òṅu tású yèè yò nárú-mi si#é.

17 Ène yèè né etí-ìgbǎ#á, kó gbó òkúúkú yèè Mímí-òkúúkú wà wí fú egbé-Kírísítò ṅa#á. Ène yèè náko dzàdzàbò-Ètsùt#é, màa fúu òkúúkú yèè à náa kpè ní mánàt#á. Mánà#á, à òkúúkú si. Tsí màa fúu nòòkúta fífú-kà, tsí à kò éko titò-kà si òkúúkú-è. Éko#é, ònyà-kà kòkpò kàkò màa náànyì-ene yèè náko gbàa#á. Nìwèrè yèè cma-Ìsàràyéli ṅa wà nòdǎ si#é, dzídze nyèṅè ní òkúúkú fú ṅa#á, tsí ó kparò òkúúkú-kpò fú ṅa.

À kò iwé fú egbé-Kírísítò yèè wà òkúúkú-Tiyàtirè#é

18 Kíbí ó mú ti adzítésé-òrǒtí nyèṅè gbo gbè bée#é, ó ní èmi kó kò iwé yèè fú adzítésé-òrǒtí ti egbé-Kírísítò yèè wà òkúúkú-Tiyàtirè#é gbo. Ó ní:

Cma bíbì-òkúúkú, ène yèè odzú-è wà gbà kíbí iná bé, tsí esé-è ṅa dzò iré kpikpa#á, ní wà wínyè fée#é. 19 N ma itsé yèè ò wà tse ṅa kpó#é, tsí òkúúkú ní àmúqǎ wà fée. N ma àkaralé yèè ò né si òkúúkú-mi#é, òṅu kíbí ò wà tsítésé fúne gbà#á, tsí ò gbódzú gbo si#é. N màa ní it-sé-è ṅa kpò báayí láre kíbí ó wà òkúúkú#é.

20 Ó òkúúkú, màa báe fí fú òkúúkú. Ò tsíko dzò còbèè nyèṅè yèè wà mú ara-è kpe agbáfì-òkúúkú fí, tsí à náa kpè ní Yèsabéli#é. † Tsí ó wà tse tsí àtsítésé-mi ṅa wà sě náànyì-mi. Nàa rú ṅa kpèléé kpèléé, tsí wà kó ṅa náàlòwá tsítse òṅu ká wà dze erā-ebò. 21 N fúu òkúúkú ní kó òkúúkú kpaḍà, tsí ó kò ní òṅu kàkò sě náànyì-àlòwá-òṅu tsítse. 22 Nnè ní màa mú àrò lákú-kà bówò-è, tsí náko kí nánì#é. Tsí màa mú òfò lákú-kà bá ène yèè ṅa kò wà sě òkúúkú òṅu òtítò báa#á. Bí ó dzé ní à sě náànyì-ìbàdí yèè òṅu ṅa méèdzi náa tse#é, ni ó tǎ òkúúkú. 23 Tsí màa kpa cma-è ṅa gbo nòòkú. N bée, egbé-Kírísítò ṅa kpò náko màa ní èmi ní dzé ène yèè náa tǎ

† † Bàlákì òṅu Bàlámì gbé tífí òkúúkú-è Mòssè ni. òkúúkú fú Bàlámì òṅu òkúúkú, tsí òṅu-è méèdzi náa wínyè fú ara-ṅa. Ó òkúúkú, Bàlákì òṅu dzé òkúúkú-è ni. À náa kpe òkúúkú ní Mòwábi. † Yèsabéli yèè à wà báfì#é gbé wá lò, tsí bóyá#á, à wà mú Yèsabéli yèè à wà wínyè ti nára-è òkúúkú#é, tsí wà òkúúkú bá ène nyèṅè ni. À náko nyáa rí afì#é òkúúkú 1 Ólú ṅa 16:31; 19:1-2 òṅu òkúúkú 2 Ólú ṅa 9:22, 30 (1 Rois 16:31; 19:1-2 et 2 Rois 9:22, 30).

† Òṅu-afì yèè à gbà fí òkúúkú ní "òkúúkú" #á ní dzé Kpàràdísò òkúúkú#é. È káa ká Iwé 2 Kòrìntì ṅa 12:4 òṅu afì yèè à òkúúkú òkúúkú-è òkúúkú-è.

iséré òṅṅu inó-ònyà wò títí náa ma inyé yèè wà ònṅṅé#é. Maa sā ɛṅṅè fú ɛne kúnukú ti nára-itsé yèè ó tse#é.

²⁴ Ó ɔi, ɛṅṅe, olí-Yèèsù-àtíḃò ṅa yèè wà òTiyàtìrè#é, ɛṅṅe òṅṅu, è kè wà tē náànyì-èkó nyèṅṅè. È kè wà wo e ma inyé yèè àṅa ká-ṅa, à wà kpè ní àrítá-Ètsùt#é. † Nḃèé, ò kàkó mú arù-kà kpa ṅé ró. ²⁵ Ó ɔi, yèè wà fú ṅé#é, è bané-è kùkù títí fú ɔdzó yèè maa wá#á.

²⁶⁻²⁷ ɛne yèè nàkó dzàdzàbó-Ètsù, tsí nàkó wà tse awù-mi títí lo ònṅṅàntá#á, maa fúu òkpá yèè èmi ká-mi, ò gbà òḃi-Boba-mi#é. Nàkó kpètse fú ilú ṅa, tsí nàkó bané òkpá-kà kíbì iré bé, tsí wà ò nékpá si ònṅṅà-ṅa, tsí wà ò fí ṅa múnúmúnú kíbì à náa fí òkòkò-amà bé#é.

²⁸ Tsí maa fúu nàtèfèrèdzé †† gbo. ²⁹ ɛne yèè né etí-ìg-bṅṅàrà#á, kó gbó afí yèè Mímí-Òdáyé wà wí fú ɔma-egbé-Kírísító ṅa#á.

À kò iwé fú egbé-Kírísító yèè wà ònṅṅù-Sàràdísì#é

3 Baaýi#é, adzítse-òrṅṅt ti egbé-Kírísító yèè wà ònṅṅù-Sàràdísì#é ní ó ní èmi kó kò iwé yèè gbo fú#é. Ó ní:

ɛne yèè né mímí méedze ti Òdáyé, tsí bané àràwo méedze gbo#é ní wà wínyè fée#é. Ò ma itsé yèè ò wà tse ṅa kpó#é. Ònyà ṅa wà fí ní ò wà náàyè si. Ó ɔi, ò kù si ni. ² Nḃèé, dzí, tsí o múgírì bá inyé yèè ṅa bṅ fée, tsí wà nòṅṅà-ilé-ikú si#é, tsí àṅa gbo ká maa kú ró. Ò ní ní inyé tsítse-èè-kà kpókpó kò sà dzalè nódzú-Òdáyé-mi.

³ Tédzú èkó yèè ò gbà#á, òṅṅu kíbì ò gbóo gbà#á. Múu, tsí ò tsítse tse, tsí o nyílò kpaḃà. Bí ò kò dziná si náara-èè, maa wáa kereé kíbì olè bé ni. Ò kàa ma ònṅṅè yèè maa wá#á.

⁴ Baaýi#é, tēè kàṅa wà òSàràdísì#é bè ké, tsí à kò gbèèrì awù-ṅa. Àṅa òṅṅu, à nàkó wo awù fífú, tsí à nàkó rē bá mi, inyé yèè tse#é, à dzó ká rē bá mi. ⁵ Bèé ké ní ɛne yèè nàkó dzàdzàbó-Ètsùt#é, nàkó wo awù fífú#é. Tsí kò né n ɔ èkò-è ònṅṅé-àgè-àritá#á. Tsí maa nyáa ṅa gbo nódzú-Boba-mi òṅṅu nódzú-adzítse-òrṅṅ ṅa ní ó dzé tēmi. ⁶ ɛne yèè né etí-ìgbṅṅàrà#á, kó gbó inyé yèè Mímí-Òdáyé wà wí fú egbé-Kírísító ṅa#á.

À kò iwé fú egbé-Kírísító yèè wà ònṅṅù-Filàdèlìfí#é

⁷ Tsí ó ní èmi kó kò iwé yèè fú adzítse-òrṅṅt ti egbé-Kírísító yèè wà ònṅṅù-Filàdèlìfí#é gbo. Afí yèè ó wí fú òṅṅu gbo#é ní:

ɛne yèè dzé Olí-mímá, tsí dzé Olí-òtító#é ní wà wínyè fée#é. ɛne yèè bané kókóró-ólú Đáfíḃt, ɛne yèè bí ó tsí èkù ni ònyà-kà kpókpó kà nyáa sée, tsí bí ó sée gbo ni ònyà-kà kpókpó kà nyáa tsíi#é, òṅṅu ní wà wínyè fée#é.

⁸ Ò ma itsé yèè ò wà tse ṅa kpó#é. Ó ɔi, ò tsí èkù-kà si òwádzú-èè, tsí ònyà-kà kpókpó kàkò nyáa sée. Ò tse bèè, inyé yèè tse#é, kíbì àmí kpìkpò gìḃi kò wà fée#é, ò mú afí-mi, tsí wà òtsítse tse, tsí ò kò sé ní òṅṅu kò maa mí. ⁹ Rètígbè rere! Maa mú ɛne-egbé-Ètsùt ṅa, tsí ò bɔwó-èè. À kò dzé ɔma-Ìyúḃà ṅa, tsí à náa wà fí ní àṅa dzé ɔma-Ìyúḃàt ṅa. Olòòḃòḃò ṅa ní à dzé#é. Maa tse tsí à nàkó wáa mú erí kàlè fée. Nḃèé, à nàkó maa ní èmi,

† Àrítá-Ètsù ní dzé inyé yèè dúkú ònṅṅ-Ètsù#é. À náa kpòwe-kà ní: Àríkèkèé ní òṅṅu rí àrítá-imòṅ. Iséré òkàntso ni. †† Inyé yèè à náa kpè ní àtèfèrèdzé#é ní dzé àràwo yèè náa wà maa òfírìfírì-àwùrò#é.

ò né àmúḃḃ fée. ¹⁰ Kíbì ò wí fée ní o gbódzú si, tsí ò rē si ònṅṅà-è bèè#é, ònṅṅè yèè òfò-kà nàkó wá ònṅṅalè bí#é, èmi gbo, maa wà tséwé bōé. Ìḃḃḃḃḃḃ#é, òfò-kà baa náyè gbangba#á kpó, tsí kó wáa ḃḃ ònyà-italè bí ṅa wò. Ònṅṅè nyèṅṅè#é, èmi gbo, maa wà tséwé bōé.

¹¹ Ó ɔi, ò baa ònṅṅé. Inyé yèè wà fée#é, bané-è kùkù, àtsùgbée òyà yèè à ò gbedèé si#é, ònyà-kà kpókpó kó maa wáa dzáa lo nówó-èè. ¹² ɛne yèè nàkó dzàdzàbó-Ètsù#é, maa ɔɔ ɔi kpàkàlà-ilé-Òdáyé#é-mi, tsí nàkó gbé òbè títí lo. Maa kò èkò-Òdáyé-mi òṅṅu èkò-ilú-Òdáyé-mi si nára-è. Ìlú-Òdáyé-mi ní dzé Yèrúsàlèmi titṅ#é. Nàkó ti ti nṅòrṅ òḃi-Òdáyé-mi, tsí wá. Tsí maa tó kò èkò titṅ yèè wà fú mi#é gbo si nára-è ró.

¹³ ɛne yèè né etí-ìgbṅṅàrà#á, kó gbó inyé yèè Mímí-Òdáyé wà wí fú egbé-Kírísító ṅa#á.

À kò iwé fú egbé-Kírísító yèè wà ònṅṅù-Làwòḃísé#é

¹⁴ Tsí ó tó fí ró ní èmi kó kò iwé yèè fú adzítse-òrṅṅt ti egbé-Kírísító yèè wà ònṅṅù-Làwòḃísé#é gbo. Ó ní:

ɛne yèè dzé Ètse, tsí dzé olí-àgídá-Òdáyé, olí-àgídá-òtító, tsí àkaralé wà ònṅṅà-è, tsí ònṅṅà-è ní Òdáyé gbà, tsí ḃḃ inyé òkàlòkà kpó#é, òṅṅu ní wà wínyè fée#é. ¹⁵ Ò ma itsé yèè ò wà tse ṅa kpó#é. Ò maa ní ò kò tū, tsí ò kò si gboná gbo. Àà! Rí kíbì ó wù mí ní ò má dzé òkà náànḃí-èèdzì ṅa#á gé! ¹⁶ Ó ɔi, kíbì ó dzé ní ò wà wórówó si, tsí ò kò tū, tsí ò kò si gboná gbo#é, ò kpaḃi si, tsí n bié ḃḃ. ¹⁷ Ò wà fí ní òṅṅu nówó, òṅṅu kpaḃi owó si, tsí inyé-kà kpókpó kò wà há òṅṅu ró. Ó ɔi, kó yèè ní oléwo kúkú ní ò dzé si#é, tsí inyé-èè tse ànyínó gbo. Ò dzé adziyàkú, tsí odzú-èè fí, tsí ò wà néèwò gbo si. ¹⁸ Ònṅè ní ò wà wí fée ní o ra siká òḃ-òmi, tsí o ɔi olówó#é. Siká yèè à yó ònṅà, tsí ré gbìgbèèrì-è òḃ, tsí o ɔi siká rere#é, raa òḃ-òmi, tsí o ɔi olówó. Ra awù fífú gbo òḃ-òmi, tsí o ò wò, tsí anó yèè wà tseé kíbì ò wà néèwò si#é, kó nò. Tsí nà ra ewé-kà gbo òḃ-òmi ké, tsí o ò si nódzú-èè, tsí o rírà rere ònṅṅé.

¹⁹ Èmi, ɛne yèè ò né àmúḃḃ fú ṅa#á, maa mú inyé yèè à tse kò sà#á, tsí ò ḃíre fú ṅa, tsí maa fetí fú ṅa. Nḃèé, ḃára yá ara-èè, tsí o nyílò kpaḃà. ²⁰ Rí gé! Maa ḃóro náànkpànkù, tsí maa kpèkù. Bí ònyà-kà gbó onṅ-mi, tsí tsí èkù, maa wò òḃ-è, tsí èmi-è méedzi, àa nàkó dzerḃ náadzò. ²¹ ɛne yèè nàkó dzàdzàbó-Ètsùt#é, maa fúu nòṅṅà, tsí nàkó dzokó bá mi náàntà-oyè-mi, kíbì èmi gbo, ò dzàdzàbó-Ètsù, tsí ò kàa dzokó si bá Boba-mi náàntà-oyè-è#é. ²² ɛne yèè né etí-ìgbṅṅàrà#á, kó gbó inyé yèè Mímí-Òdáyé wà wí fú ɔma-egbé-Kírísító ṅa#á.

Yòhána rí inyé yèè ṅa wà òḃi-àntà-oyè lákú#é

4 Náànyì-bèè#é, ò tó rí inyé-kà ró. Ò rí òrṅ, tsí èkù-kà tsí dzò si. Tsí onṅ yèè wínyè fú mi wáa lo dzò kíbì ikpè bé#é, wà wí fú mí ró ní: Rí gé! Gu ibí wá, tsí n mú inyé yèè wà ní kó tse náànyì-bèè#é ḃíre fée.

² Gbòkà#á, Mímí-Òdáyé tì wò ònṅṅà-mi. Tsí n tsí odzú gé#é, ò rí àntà-oyè lákú-kà, tsí ó wà nòrṅ#é bè. Tsí ònyà-kà dzokó si ònṅṅà-è. ³ ɛne#é, ara-è wà nyèènyèè kíbì òkúta yàsìkpì bé, tsí ó wà kpá tsénútsénú gbo kíbì òkúta sàrìḃyò#é. Tsí mímá-kà wéri àntà#á kòdzá, tsí

wà kò kíbí òkúta sàmàràdínò yèè náa wà mèrè̀mèrè̀ kíbí omi-ewé bé#é.

⁴ Tsí àntà-oyè lákú#é, àntà-oyè méeré lé nógú òmirè wé-è kòdzá si, tsí onùgbó méeré lé nógú gbo dzokó ñntà-àntà ṅa#á gbo si kpó. Onùgbó ṅa#á wò àwù fífú kpó, tsí dé òkúkú-ólú si ñntà-è, tsí òkúkú ṅa#á gbo dzé síkà kpó.

⁵ Tsí náantà-oyè lákú#é, mà mà wà bù, tsí àyèrà wà ké ti bè. Tsí òsùmà méedze wà ñwádú-àntà#á, tsí wà gbà lillilí. Òsùmà méedze ṅa#á wà díre mí mí méedze ti Ìdáyé ṅa#á ni.

⁶ Ñwádú-àntà#á, inyé-kà wà bè, tsí tsédzú tènḡèlèè kíbí àhū bé, tsí má, tsí à náko nyáa rírā b́ ñnè kíbí à náa rírā b́ nàwò bé#é, awò-iró yèè bé wà kíbí òkúta kirisítalò#é. Tsí náànḡírí-àntà#á ró#é, inyé-àyè méeré kàṅa wà bè, tsí rí wé-è gbo si. Inyé ṅa#á nódzú wé-è kpó. À nódzú ñwádú, tsí nódzú náanyi gbo.

⁷ Inyé-àyè-àtsètsè dzo dzàntà, tsí èkéèdzì-é gbo dzo lalá-ako báqè-kà, tsí èkéeta#á gbo, odzú-è dzo odzú-ònyà, tsí èkéeré-è gbo dzo àkàlà yèè wà fò wé-è lākòò#é.

⁸ Àṅa kpó, kúnukú né iká méefà, tsí iká ṅa#á dzé odzú kpó. Odzú ṅa#á wà ñntà-iká ṅa#á, tsí wà nábé-ṅa gbo. Tsí òsá-kà, òru-kà#á, à náa wà nórí kíkó si ní:

Olí-mímá, olí-mímá, olí-mímá,

Ìlódzú, Ìdáyé Olíkpá,

òṅu ní ti wà si, tsí wà, tsí náko wáa wá#á.

⁹ Ñhèwèrè kīwèrè yèè inyé-àyè méeré ṅa#á náa wà kōrī bēè, tsí wà ñ díre lílákú-ene yèè dzokó náantà-oyè lákú#é si#é, ene yèè wà náàyè si tí tí lò ñntàntà#á, bí à wà kōrī bēè, tsí wà ñ nyèé, tsí wà d́kpé fúu#é, ¹⁰ onùgbó méeré lé nógú ṅa#á, náa wà kálè nábé-ene yèè dzokó náantà-oyè lákú#é si#é. Tsí à náa wà mú erí kálè fú ene yèè wà náàyè si tí tí lò ñntàntà#á. À náa mú òkúkú-ólú-ṅa, tsí ñ sò ñwádú-àntà-oyè lákú#é, tsí wà fò ní:

¹¹ Óò, Ìdáyé, Ìlá-wa, ò dzo ní ká nyèé,

tsí ká tó nyèé ró, tsí ká mú ikpá-èè díre.

Inyé yèè tse#é, iwò ní d́a inyé òkàlòkà kpó#é.

Iwò ká-èè ní wò ní inyé ṅa#á kpó kó wà, tsí ò d́a ṅa#á.

Nèé dzo kó nyáa gba iwé#é?

5 Ñbèé, ñ rí iwé-kà, tsí à kákòó si kíbí à náa káko awò bé#é. Tsí iwé#é wà nówó-àwòòtá-ene yèè dzokó si náantà-oyè-lákú#é. Tsí à kò inyé si nákpálà méèdzì méèdzì-è kpó, tsí mú àsè-egi-kà, tsí ñ tamá-è idí méedze. ¹² Tsí ñ rí adzítésè-òrò-kà, tsí ò nékpá héṅú, tsí ó wà dúgbe kúkú ní: Nèé dzo ní kó nyáa tsé àsè#é, tsí kó nyáa tsí iwé#é?

³ Kíbí ó wí béè#é, ònyà-kà kpókpó kò wà, tsí kó nyáa mówó kpèdḡ. Nòrò gbo, ñntalè gbo, ñnó-ilè gbo, ònyà-kà kpókpó kò wà, tsí kó nyáa tsí iwé#é, tsí rí inyé yèè wà ñnè#é.

⁴ Ñbèé, kíbí ó dzé ní ònyà-kà kpókpó kò wà, tsí dzo ní kó nyáa tsí iwé#é, tsí rí inyé yèè wà ñnè#é, ñ sòkú kpíkò. ⁵ Tsí ònyà-kà náànḡírí-onùgbó ṅa#á wà wí fú mi ní: Maa sòkú ró. Rí gé, Dzàntà-aro-Yúqàṭ, Ìmalòma-ólú

† Àsè-egi#é, bí ó gbè náa d́i lile, tsí ó wà ní ká tséè tánà ká nyáa tsí iwé#é.

Èáfíqìt ti dzàdzàbó-Ètsùt ná. Náko nyáa tsé àsè yèè à ñ mú iwé#é idí méedze#é, tsí tsí iwé#é.

⁶ Gbòkà#á, ñ rí Ìma-àgbòt-kà, tsí ó d́oro gbe àntà-oyè-lákú#é si, tsí wà si kíbí à kpaá, tsí ñ tsebò si bé. Tsí inyé-àyè méeré ṅa#á má náa-onùgbó ṅa#á, à wé-è si. Ó né òho méedze, tsí né odzú méedze gbo. Odzú méedze ṅa#á wà díre mí mí méedze ti Ìdáyé ṅa#á, tsí Ìdáyé bè ná wé-è Ìtalè#é kpó.

⁷ Ñbèé, Ìma-àgbò#é rē, tsí káà gba iwé#é nówó-àwòòtá-ene yèè dzokó náantà-oyè-lákú#é si#é. ⁸ Kíbí ó gba iwé#é, inyé-àyè méeré ṅa#á òṅu onùgbó méeré lé nógú ṅa#á káà kálè nábé-è. Ène kúnukú bané adúrù si, tsí à bané àwò gbo. Àwò ṅa#á dzé àwò-síkà, tsí awu yèè à náa dzoná, tsí náa rú fírífírí#é ḱ ṅa si kpó. Awu#é òṅu àwò ṅa#á kpó wà díre ìre wúwú-ene yèè ṅa dzé ti Ìdáyé#é ni.

⁹ Tsí à wà kōrī titò-kà ní:

Ò dzo o ké iwé#é,

tsí o tsé àsè yèè ṅa à ñ tamá-è si#é.

Inyé yèè tse#é, à kpaé nóòkú,

tsí gbà ñntà-àmbara-èè yèè ò ñ d́a ñlè#é,

ò gba ònyà ṅa rà fú Ìdáyé.

Ò gba ònyà-aro òkàlòkà,

ilú òkàlòkà kpó rà fú Ìdáyé.

¹⁰ Ò sò ṅa d́i ólú ṅa,

tsí ò sò ṅa d́i atsebò-Ìdáyét ṅa gbo,

tsí ká wà sē Ìdáyé-àwa kpó.

Tsí à náko dzoyè si ñntalè.

¹¹ Tsí ñ tó wà wòrà ró, tsí ñ gbó onù-kà. Ò wà dzé onù-adzítésè-òrò ṅa. Adzítésè-òrò ṅa#á kpò kádzá tí tí à kàkò nyáa kà ṅa ró. Tsí à wé-è onùgbó ṅa#á, tsí onùgbó ṅa#á wé-è inyé-àyè ṅa#á, tsí inyé-àyè ṅa#á gbo wé-è àntà-oyè-lákú#é si. ¹² Tsí adzítésè-òrò ṅa#á wà kōrī dúgbe ní: Ìma-àgbò yèè à kpa#á, ó dzo idèndè.

Ó nékpá, tsí né ifèénò òṅu à mí má náa-inyé ṅa#á kpó.

Ó dzo ní ká nyèé,

tsí ká mú lílákú-è òṅu iyì-è díre.

¹³ Tsí inyé yèè Ìdáyé d́a ṅa kpó#é, ñhḡbèrì gbo, ñntalè gbo, ñnó-ilè gbo, náahū gbo, inyé òkàlòkà kpó yèè ó tse si náyè gbaṅgba#á, ñ gbó, tsí à wà kōrī ní: Ène yèè dzokó náantà-oyè-lákú#é si#é,

òṅu Ìma-àgbò#é, ká bu idí si fú ṅa.

Ká mú lílákú-ṅa díre.

À nékpá òṅu nyínyè si tí tí lò náàritá.

¹⁴ Tsí inyé-àyè méeré ṅa#á wà fò ní: Ètse ni.

Tsí onùgbó ṅa#á wà kálè, tsí wà mú erí kálè nábé-è.

Ìma-àgbò#é tsé àsè méefà àtsètsè ṅa#á

6 Ñbèé, ñ rí Ìma-àgbòt#é, tsí ó ké iwé#é, tsí àsè yèè à ñ tamá-iwé#é idí méedze#é, ó tsé ti àtsètsè.

Kíbí ó tséè#é, ñ gbó onù-inyé-àyè méeré ṅa#á-kà, tsí onù#é le kíbí àyèrà náa ké#é bé, tsí ó wà fò fú inyé-kà ní: Wá! ² À ti ñ rí#é, ñ rí atsi fífú-kà, tsí ònyà-kà bané c̀fà, tsí d́i ñntà-è si. Ène#é, à mú òkúkú-ólú d́é fúu. Ó ti dzàdzàbó-kà wáa ló, tsí ó lākòò, tsí kó káà dzàdzàbó ró.

³ Tsí Ìma-àgbò#é tó tsé àsè yèè à ñ tamá-iwé#é ñhḡ-èkéèdzì-è#é. Kíbí ó tsé nyèṅè gbo#é, ñ gbó, tsí inyé-àyè ṅa#á èkéèdzì gbo wà wí fú inyé-kà ní: Wá! ⁴ Ñhḡ-bè#é,

atsí òmirè tó fùdá wá ró. Atsí nyèṅè òṅu kpá kíbí àm-
bara bé, tsí ònyà-kà dzi òntà-òṅu gbo sí. Ene#é, à fúu
ńkpá ní kó ñ ké tútúúrò òṅe òntalè#é, tsí ònyà ña kó wà
kpa ara-ña nóòkú dà sí. Nèèé, à mú tàsú gúgù-kà
bɔwó-è.

⁵ Tsí òma-àgbò#é tó tsé àsè#é òṅṅi-èkéeta-è gbo. Tsí ò
tó gbó ró, tsí inyé-àyè ña#á èkéeta gbo wà wí fú inyé-kà ní:
Wá! À ti n rí#é, atsí dídú-kà gbo ró ní. Tsí ònyà-kà bané
sikéli, tsí dzi òntà-òṅu gbo sí.⁶ Nèèé, ò gbó inyé-kà kíbí
onù-kà bé, tsí ó ti òbí inyé-àyè méeré ña#á wé rí si#é. Tsí
ó wà fò ní: Òma-dzídze yèé à náa kpè ní belèè#é kó
gbowó tí títí owó-itsé-òdzó òkàntso kó máa nyáa rà láre
kilónù òkàntso. Tsí òma-dzídze yèé à náa kpè ní
òridzi#é gbo, owó-itsé-òdzó òkàntso kó máa nyáa rà
láre kilónù méeta. Ó òi, ká máa tse ibàdǫ́ bá ña ti nára-
àdǫ́ òṅu ɔ́tí.

⁷ Tsí òma-àgbò#é tsé àsè-èkéeré-è. Tsí ò gbó onù-inyé-
àyè ña#á èkéeré gbo, tsí ó wà wí fú inyé-kà ní: Wá! ⁸ À ti
n rí#é, atsí-kà gbo ró ònèé. Ara tēè wà kíbí omi-
tsàkpáro bé. Ene yèé dzi òntà-òṅu#é, à náa kpè ní ikú,
tsí ilé-ikú gbo wà tē náanyi-è. Tsí à kpé ilè#é òṅṅi méeré,
tsí mú akpálà-kà bɔwó-ña ní ká wà nékpá si òntà-è, tsí
ká tse tsí ogu gbo, ebi gbo, àrǫ́ gbo má nára-erā-ibàdǫ́
ña gbo kó kpa ònyà yèé wà òntà-è ña#á nóòkú.

⁹ Tsí òma-àgbò#é tsé àsè-èkéeré-è. Nèèé, ò rí ene yèé
ña à kpa nóòkú#é nábe-idzèbɔ-òdǫ́yè#é. À kpa ña
náatsùgbée kíbí à wà tē náanyi-afǫ́-òdǫ́yè, tsí wà gbà si
òntà-àyídzá-òtítí yèé wà ònè#é ní. ¹⁰ Nèèé, ene nyèṅè
ña#á wà dǫ́gbe kùkù ní: Òlá-wa, iwó ní dzé olí-mímá, tsí
dzé olí-òtítí#é. Nódzǫ́ yèésí náa kpèdzǫ́ fú ònyà-italè ña,
tsí dzà gbè fú wa, kíbí à kpa wá nóòkú béè#é ná? Nàa
dǫ́ro kpíkǫ́ ródǫ́?

¹¹ Nèèé, à fú ene kúnukú náawù gúgù fífú-kà, tsí à wí
fú ña ní ká fèdǫ́ tó oǫ́ ró. Ó òi, ònàbí-ña ña ene yèé ña
à dzǫ́ wà tsitsé-òdǫ́yè#é, tsí ó wà ní ká kpa kíbí à kpa
àña gbo gbà#á, ó wà ní ònyà-ìmarū nyèṅè kó tó tǎná.

¹² Tsí ò rí òma-àgbò#é ró, tsí ó tsé àsè-èkéefà-è.
Níhwerè nyèṅè#é, ilè mǫ́ kùkù gígìgì. Tsí odzùúrǫ́ òi
dídú tsírítírí kíbí atso-okpó ña, tsí òtsùkpá gbo, kíbí ó
dédzú si#é, òṅu gbo òi kpikpa tséñútséñú kíbí àmbara
bé. ¹³ Tsí àràwo ña wà tsubú ti òngbèrì wá òlè kíbí ene
yèé fò ní awu lákú náa mi egi-òrì, tsí òrì yèé kò gbó
wóná ña#á náa wórǫ́ dǫ́ òlè kpó#é. ¹⁴ Tsí òrǫ́ wà ò
làkòò kíbí ene yèé fò ní à náa wà ká aní bé#é. Tsí òkè ña
kpó òṅu ilè yèé ña kpó omi wé rí kòdzá#á, à wà òṅe
òṅṅi-ña ña. ¹⁵ Tsí olú-italè bí ña gbo, ònyà lákú lákú ña
gbo, ògǫ́-sòdzà ña gbo, olówó ña gbo, olíkpa lákú lákú
ña gbo, arú ña gbo kpó òṅu ene yèé ña wà nówó-ara-
ña#á gbo, àña kpó, à wà sá dǫ́kù ònó-ifò lákú lákú òṅu
nààṅírì-òkúta lákú lákú yèé ña wà nára-òkè ña#á. ¹⁶ Tsí
à wà wí fú òkè ña#á òṅu òkúta ña#á ní: È dǫ́wó si òntà-
wa, tsí e mú wa dǫ́kù, tsí ene yèé dzokó náantà-oyè-
lákú#é si#é kó máa rí wa. È mú wa dǫ́kù, tsí e gbà wá
gbo nówó-inó bíbí-òma-àgbò#é. ¹⁷ Inyé yèé tse#é, òdzó
lákú#é yèé dzé òdzó-inó bíbí-ña#á tó, tsí ònyà-kà
kpókpó kàkò nyáa bó ònè.

À dǫ́sèdzè si òwádzú-òma-ìsaràyéli ña
egbèrú egbèrú ònà méeré lé nógòodze (144.000)

7 Náanyi-bèè ró#é, ò rí adzítse-òrǫ́t méeré, tsí à
dǫ́ro òkàkà négo-méeré-ilè#é. Tsí à dzi awu méeré
yèé ña wà òntalè bí#é bané si ní òkà-ña-kà kpókpó kó
máa tse òntalè#é, òntà-àhū òṅu négi ña gbo ró. ² Tsí ò
rí adzítse-òrǫ́ òmirè-kà. Òṅu ti nówó-òntà bé, tsí bané
inyé yèé òdǫ́yè Olààyè náa ò dǫ́sèdzè-ne#é. Tsí ó wà
dǫ́gbe kùkù fú adzítse-òrǫ́ méeré yèé ña òdǫ́yè fú òkpá
ní ká ò tse ibàdǫ́ bá ilè òṅu àhū#é ní:

³ È máa tse ibàdǫ́ bá ilè òṅu àhū má nára-egi ña
wóná. Ó wà ní àa kó tse isèdzè-kà si òwádzú-ene yèé
ña dzé àtsitsé-òdǫ́yè-wa#á tǎná.

⁴ Nèèé, à mú ònyà-ìmarū yèé à tse isèdzè-òdǫ́yè si
òwádzú-ña#á dǫ́re fú mi. Àña kpó, à wà dzé ònyà eg-
bèrú egbèrú ònà méeré lé nógòodze (144.000). Tsí à ti
náro-òma-ìsaràyéli ña kpó.

⁵ Náro-Yúqàt, à tse isèdzè-òdǫ́yè si òwádzú fú ònyà
egbàá egbàá ònà méefà (12.000).

Náro-Rùbèni gbo, à tse isèdzè-òdǫ́yè si òwádzú fú
ònyà egbàá egbàá ònà méefà (12.000).

Náro-Gàdǫ́ gbo, à tse isèdzè-òdǫ́yè si òwádzú fú ònyà
egbàá egbàá ònà méefà (12.000).

⁶ Náro-Àsèrì gbo, à tse isèdzè-òdǫ́yè si òwádzú fú
ònyà egbàá egbàá ònà méefà (12.000).

Náro-Nèfitáli gbo, à tse isèdzè-òdǫ́yè si òwádzú fú
ònyà egbàá egbàá ònà méefà (12.000).

Náro-Mànàsè gbo, à tse isèdzè-òdǫ́yè si òwádzú fú
ònyà egbàá egbàá ònà méefà (12.000).

⁷ Náro-Simèyóni gbo, à tse isèdzè-òdǫ́yè si òwádzú fú
ònyà egbàá egbàá ònà méefà (12.000).

Náro-Lèfít gbo, à tse isèdzè-òdǫ́yè si òwádzú fú ònyà
egbàá egbàá ònà méefà (12.000).

Náro-Ìsàkàrì gbo, à tse isèdzè-òdǫ́yè si òwádzú fú
ònyà egbàá egbàá ònà méefà (12.000).

⁸ Náro-Sàbùlóni gbo, à tse isèdzè-òdǫ́yè si òwádzú fú
ònyà egbàá egbàá ònà méefà (12.000).

Náro-Yòsèfút gbo, à tse isèdzè-òdǫ́yè si òwádzú fú
ònyà egbàá egbàá ònà méefà (12.000).

Náro-Bèdzàmèni gbo, à tse isèdzè-òdǫ́yè si òwádzú
fú ònyà egbàá egbàá ònà méefà (12.000).

À tsǫ́ ònyà kpíkǫ́ ti ònlú kàkà kpó

⁹ Náanyi-bèè ró#é, ò rí ònyà kpíkǫ́ gbèè. À kpó tí títí
ònyà-kà kpókpó kàkò nyáa kà ñá. À ti náro òkàlǫ́kà,
ònlú òkàlǫ́kà kpó, tsí à dǫ́ro si òwádzú-àntà-oyè-
lákú#é òṅu òwádzú-òma-àgbò#é. Tsí à wò àwù fífú
kǫ́lè sí, tsí tsé akpá-òkpè ña bané sí. ¹⁰ Tsí à wà dǫ́gbe
kùkù ní:

Òdǫ́-òdǫ́yè-wa, ene yèé dzokó náantà-oyè si#é,
òṅu òdǫ́-òma-àgbò#é ní òlè wà#á.

¹¹ Tsí adzítse-òrǫ́t ña gbo kpó sú wé rí onùgbó yèé ña
wé rí inyé-àyè méeré ña#á òṅu àntà-oyè-lákú#é sí. Tsí à
wà mú erí kǫ́lè òwádzú-àntà-oyè#é, tsí wà nye òdǫ́yè
ní:

¹² Ètse ni!

Ká nye Ɖdáyé, tsí ká bu idì si fúu, tsí dǒkpé gbo fúu.
Ó lákú, tsí nékpá, tsí né àmí gbo, tsí né iféénó gbo títí lo nààritá.
Ètse.

¹³ Nñwèrè nyèṅè#é, onùgbó ña#á, ðkà wà bèrè mí ní: Nèé ña dzé ene yèé ña wo àwù fífú kálè si béé#é ná? Nbisí à ti?

¹⁴ Tsí ñ dzòṅù fúu ní: Ɖgá-mi, ñ kò mà ñá né, iwò ní mà ñá#á nò.

Nbèé, ó wà wí fú mi ñhñkèé ní: Ene yèé ña fùdà ñhñréré lákú#é, tsí à fí àwù-ña nààmbara-Ɖma-àgbò#é títí ó fú pílípílí#é, àṅa ñhñé. ¹⁵ Nnè ní à náa dǒro ñwádzú-àntà-oyè-lákú#é, tsí òsá-kà, òru-kà, à náa wà sè Ɖdáyé ñlè-è#é. Ene yèé dzokó si nààntà-oyè-lákú#é náko wà tséwé bò ñá. ¹⁶ Ebi kàkò kpa ñá láyé ró, tsí àṅgbè gbo kàkò gbè ñá láyé ró. Odzùúrǒ kàkò kpa ñá, tsí gbígbóná gbo kàkò dzó ara fú ña láyé ró. ¹⁷ Iné yèé tse#é, Ɖma-àgbò yèé dǒro gbe àntà-oyè-lákú#é si#é náko wà ró ña, tsí náko wà gbé ña lo ñbí omi yèé náa fúne náàyè#é náa wà bǒ ti#é. Tsí Ɖdáyé náko no inyókú ðkàlǒkà kpo nódzú fú ña.

Ɖma-àgbò#é tsé àsè-èkéedze-è ñhñkèé

8 Kíbi Ɖma-àgbò#é tsé àsè-èkéedze-è#é, ðrǒ kpa tíyè tíyè tíyè títí fú itsédzú ɔgbàwó béé. ² Nbèé, ñ rí adzítse-ðrǒt méedze yèé ña wà sómá-Ɖdáyé lárè#é, tsí à fú ña ñkpè méedze. ³ Tsí adzítse-ðrǒ òmirè-kà gbo wáa dǒro nára-idzèbò-Ɖdáyé#é. Tsí ó bané adzere-siká tsígíqí-kà, tsí ká wà ñ dzoná awu yèé à náa dzoná, tsí náa rù fírfírfí#é. Nbèé, à fúu náwu#é kpíkpò, tsí mú ìre wúwú-ene yèé ña kpo dzé ti Ɖdáyé#é, tsí ñ máa fúu ní kó ké ña káa si ñhñdzèbò-Ɖdáyé yèé dzé siká, tsí wà gbe àntà-oyè-lákú#é. ⁴ Tsí òwúrǒ-awu rúrù fírfírfí#é òṅu ìre wúwú-ene yèé ña dzé ti Ɖdáyé#é wà bǒ nówó-adzítse-ðrǒ#é, tsí wà lo ñhñbèrì ñdì-Ɖdáyé gāgā. ⁵ Tsí adzítse-ðrǒ#é ké adzere#é, tsí kó ìyená ñhñtá-idzèbò-Ɖdáyé#é, tsí ñ kǒǒ, tsí kée so taànù lo ñlè. Nñdì-bè gbòkà#á, àyèrà wà ké, tsí igbe wà kpa tsùù, tsí màrà wà bú miàmìmià, tsí ilè gbo wà mì gígìgì.

Adzítse-ðrǒ ña bókó fí ikpè mééfà àtsètsè ña#á

⁶ Nbèé, adzítse-ðrǒt méedze yèé ña bané ikpè méedze ña#á si#é, à wà tótse, tsí ká fí ikpè ña#á.

⁷ Tsí ene-àtsètsè fí tèè. Kíbi ó fǒǒ gé#é, à mú òdzò-òkúta òṅu iná má nára-àmbara, tsí ñ rómá kpo, tsí kée so taànù lo ñhñtalè. Tsí ilè#é, kíbi à kpéè idì méeta gbàragbàra#á, idì-kà dzoná kpo. Tsí kíbi à kpé egi-ayé#é kpo idì méeta gbàragbàra#á, idì-kà gbo dzoná kpo. Tsí kóko tútù yèé wà ñhñtalè#é kpo#é dzoná kpo.

⁸ Tsí adzítse-ðrǒ-èkéedzi gbo fí tèè. Kíbi òṅu gbo fǒǒ#é, iné-kà lákú, tsí wà kíbi òkè bé, tsí iné#é wà gbà, tsí à kée taànù si náahù. Tsí kíbi à kpé àhù#é kpo idì méeta gbàragbàra#á, idì-kà dji àmbara kpo. ⁹ Tsí iné-àyè kpo yèé wà ñnó-àhù#é, kíbi à kpéè idì méeta gbàragbàra#á, idì-kà gbo kú kpo. Tsí ɔkǒ-odzòmi kpo

yèé wà ñhñtá-àhù#é, kíbi à kpéè idì méeta gbàragbàra#á, idì-kà gbo tsérá kpo.

¹⁰ Tsí adzítse-ðrǒ-èkéeta gbo fí tèè. Tsí àràwo lákú-kà tsubú ti ñhñbèrì lo ñlè. Àràwo#é wà gbà lililì kíbi à náa gúná bé. Tsí odò yèé ña wà náyé gbàngba#á kpo#é, òṅu éwo-odò ña kpo, kíbi à kpé ña gbàragbàra idì méeta#á, ó gba agbaða-kà. ¹¹ Àràwo#é, à so éko fúu ní dákpa, iné yèé tse#é, ó korò kíbi dákpa bé. Nnbèé, kíbi à kpé omi yèé wà náyé#é idì méeta gbàragbàra#á, idì-kà korò kíbi dákpa bé, tsí ònyà kpíkpò yèé mǒwó ña#á, à kú kpo, iné yèé tse#é, omi ña#á dji kíkorò kpo.

¹² Tsí adzítse-ðrǒ-èkéerè gbo fí tèè. Kíbi à kpé odzùúrǒ òṅu òtsùkpá má nára-àràwo ña idì méeta gbàragbàra#á, à kpa idì kàkà-ña kpo. Nnbèé, bí à kpé míma-ña idì méeta gbàragbàra#á, idì kàkà kò wà fú ña ró. Nnè ní kíbi à kpé ɔdzó gbo idì méeta gbàragbàra#á, míma kò wà títí idì-kà wáa lo. Tsí òru gbo, béé ké.

¹³ Náànyi-béè#é, ñ rí àkàlà-kà, tsí ó wà fò ñhñbèrì rénjúrénjù, tsí ó wà dúgbe kùkù ní: Èrá rá ñé! Èrá rá ñé! Èrá rá ñé! Ɖnyà-italè ña, èrá rá ñé ñhñwèrè yèé adzítse-ðrǒ méeta yèé bò ña#á náko fí ikpè-ña#á!

Adzítse-ðrǒ-èkéerú gbo fí ikpè tèè, tsí iné-ìbàdì àtsètsè#é wá

9 Náànyi-béè#é, adzítse-ðrǒt-èkéerú gbo fí ikpè tèè. Kíbi ó fǒǒ#é, ñ rí àràwo-kà. Àràwo#é tsubú ti ñhñbèrì lo ñlè ni. Tsí à mú kókórú-ifò lákú-kà yèé à kà rí ikpàkù-è#é, ifò-etí fifà#á, tsí ñ bǒwó-è. ² Tsí àràwo#é tsí ifò lákú#é. Tsí òwúrǒ lákú kìnqì kíbi òwúrǒ-kóko lákú-kà bé wà bǒ ñnó-ifò#é. Nnbèé, odzùúrǒ òṅu aféfé kpòkùkù kpo. ³ Tsí gbàdzádeé ña bǒ ti nóowúrǒ#é, tsí nà si ñhñtalè#é. Tsí à fú ña ñkpá-kà. Ikpa#á wà kíbi ikpá yèé wà fú èkéèkèrè ña#á ni. ⁴ Tsí à wí fú ña ní ká máa tse ìbàdì-kà bá kóko òṅu ewé má nára-egi ña. Ó dji, ònyà yèé ña à kò dǒsèdzè-Ɖdáyé si ñwádzú fú ña gé#é ní à náko tse ìbàdì bá#á. ⁵ À kò fú ña nǒnà ní ká kpa ene nyèṅè ña nóokú. À ní ká tsoró bá ña kùkùkù, tsí ká gbó dídǒ tó béé títí fú òtsùkpá méerú ni. Iné dídǒ yèé à náko ñ tse ña#á, náko wà kíbi iné dídǒ yèé èkéèkèrè náa ñ tsene bí ó tane#é ni. ⁶ Nnó-òtsùkpá méerú nyèṅè#é, ònyà ña náko wà wo ikú, tsí à kàkò ríi. Ɖnyà ña náko wà wò ní àṅa kó kú, tsí ikú náko sá ñde ñdì-ña.

⁷ Ìwànwà-gbàdzádeé ña#á wà kíbi ìwànwà-atsí yèé ña à kpadì sí, tsí ká ñ lo nógu bé#é ni. Iné-kà wà néwo-ña kíbi òkúkú-ólú ña bé, tsí ó dzo òkúkú-siká. Tsí àtèdzú-ña wà kíbi àtèdzú-ònyà bé. ⁸ Irǒ-éwo-ña gù kíbi irǒ-ɔnɔbèè ña. Tsí enyí-ña wà kíbi enyí-dzántá. ⁹ Tsí ó wà kíbi à mú irè tse ìbò-èdǒ fú ña. Kíbi à wà fò#é, iká-ña wà dǒ kíbi igbe-ɔkǒ-atsí yèé ña atsí kpíkpò náa wà fà yáre nógu#é náa wà dǒ#é ni. ¹⁰ Irù-ña né tsógóló-kà nárù-è kíbi ìrù-èkéèkèrè gbo náa né#é. Tsí ìrù#é ní à náko ñ tse ìbàdì bá ònyà ña títí fú òtsùkpá méerú#é.

¹¹ Tsí à né ólú-kà, tsí ó wà dzoyè si ñhñtá-ña. Ólú#é ní dzé adzítse-ðrǒ yèé wà rí itá-ifò lákú yèé à kà rí ikpàkù-è#é, ifò-etí fifà#á. À náa kpe adzítse-ðrǒ#é ñhñbèrùt ní Àbàdì, tsí à náa kpéè ñgèrèkì ní Àkpòliyóni. †

12 Injé-ibàdǫí àtsètsè ní wáa lo béè#é. Ó bo injé-ibàdǫí mèèdzì, tsí kó wáa te yèè bé ró.

Adzítésè-òrǫ-èkèéfà gbo fǫ ikpè tèè, tsí sódzà-olátsí ña gba ilè#é kǫ

13 Tsí adzítésè-òrǫ-èkèéfà gbo fǫ ikpè tèè. Nǫbèé, ñ gbó onù-kǎ, tsí ó dǫí ti négo méeré méeré ti idzèbo-òdǫyé#é. Kpǫrǫ#é dzé siká, tsí ó wà ñwádzú-òdǫyé si. 14 Tsí onù#é wà wí fú adzítésè-òrǫ-èkèéfà yèè bané ikpè si#é ní: Tú adzítésè-òrǫ méeré ña#á dzǫ. Adzítésè-òrǫ méeré yèè ña à dè si nára-odò lákú#é, odò-Yùfàrátè#é, tú ña dzǫ.

15 Nǫbèé, à tú ña dzǫ. Adzítésè-òrǫ méeré ña#á kpadǫí si fú àsòkò nyèhè, ñnó-odzǫ nyèhè nòdtsùkpá nyèhè nódǫ nyèhè tútútú ni. Tsí kǫbí à kpé ònyà yèè wà náyé#é kǫ ídǫ méeta gbàragbàra#á, ká kpa ídǫ-kǎ kǫ nòókú.

16 Sódzà-olátsí-imarū yèè wà fú ña#á, à múu dǫíre fú mi. Ònyà egbèrú egbèrú ònà egbèrú ònà igboó (200; 000.000) ní à dzé#é.

17 È rí kǫbí à nya atsí ña#á ònu ene yèè ña dzi ñhà-ña si#é ña mí gbà#á gé: Ìbò-èdǫ-ña wà kpikpa kǫbí iná bé, tsí wà dúdú kǫbí omi-aró, tsí wà yèyè kǫbí ikulé-odzúurǫ gbo. Éwo-atsí ña#á wà kǫbí éwo-dzàntá bé. Tsí iná ònu òwúrò má nára-ikulé-odzúurǫ wà bó nárū-ña.

18 Kǫbí à kpé ònyà-italé bí ña kǫ ídǫ méeta gbàragbàra#á, iná ònu òwúrò má nára-ikulé-odzúurǫ, injé kó múne réré méeta nyèhè ña#á, à wà bó nárū-ña, tsí kpa ídǫ-kǎ nòókú kǫ. 19 Ikpá-atsí ña#á wà nárū-ña ònu ñhà-ña ni. Ìdèhè#é, irū-ña wà kǫbí edzò bé. Éwo wà fú ña, tsí ònu ní à náa ñ tse íbàdǫí bá ònyà ña#á.

20 Ònyà yèè bò ña, tsí injé kó múne réré nyèhè ña kò kpa nòókú#é, à kò sè náanyi-injé yèè àña ká-ña mǫwó-ña tse#é. À kò mí edzò† ña sí#é. À kò mí dzogidzònyà ña gbo sí#é. Dzagidzònyà yèè à tse ònu siká, iré-èfé gbo, iré kpikpa gbo, egi gbo, tsí à kà nyáa rírā, à kà nyáa gbǫrǫ gbo, tsí à ká nyáa rē gbo#é, à kò mí ña sí#é. 21 À kò sè náanyi-ònyà kpikpa gbo, ogù tsítse gbo, àlòwá tsítse gbo ònu olè tsítse gbo.

Adzítésè-òrǫ-kǎ kè iwé tsígídǫ-kǎ, tsí ñ fú Yòhána

10 Náanyi-béè ró#é, ñ rí adzítésè-òrǫ-òmiré-kǎ ró. Adzítésè-òrǫ#é nékpá tó béè, ó ti ti ñhgbèrí bàa ñlè. Irì bòó si kǫ, tsí míma-kǎ wérí éwo-è kòdzá. Àtèdzú-è wà bù nyènyènyè kǫbí odzúurǫ bé, tsí esè-è ña wà kǫbí à náa gúná, tsí náa wà gbà lillil lo ñhgbèrí#é. 2 Tsí ó bané iwé tsígídǫ-kǎ si nǫwó, tsí à tsí iwé#é si. Tsí ó mú esè-àwódtá-è bò náahū, tsí mú esè-àwódsi-è si ñlè, 3 tsí dúgbe kǫkǫ kǫbí dzàntá náa kè bé#é. Kǫbí ó dúgbe béè#é, àyèrá méedze ña#á dzòhù.

4 Kǫbí àyèrá ña#á wínyè#é, ñ bókò kò injé yèè à fǫ#é si ñhwe, tsí ñ gbó onù-kǎ, tsí ó dǫí ti nǫrǫ, tsí wà wí fú mi ní: Injé yèè àyèrá méedze ña#á fǫ#é kó kí ñnó-èe, máa kǫ si ñhwe. 5 Nǫbèé, adzítésè-òrǫ yèè ñ rí, tsí ó dǫro si náahū ònu ñlè#é, kè wǫ-àwódtá-è lo ñhgbèrí, 6 tsí lenù si ñhà-è nòhù-ètse-òdǫyé, ene yèè wà náayè si títi lo náàrítá#á, ene yèè dǫ igbèrí ònu injé yèè wà ñhgbèrí

† Òkpi-Àbàdǫni ònu Àkpòliyóni ní dzé Abàdzéne#é.

ña#á, tsí dǫ ilè ònu injé yèè wà ñlè ña#á, tsí dǫ àhū ònu injé yèè wà náahū ña#á, ó lenù si ñhà-è nòhù-ètse-è ní: Ìwèrè-kǎ kpókǫ kò wà, tsí ká dǫro fú ró. 7 Ó dǫ, ñhwe è yèè adzítésè-òrǫ-èkèedze-è náko fǫ ikpè-è gé#é, ètò yèè òdǫyé tse si ñnó-ara-è#é, náko tseé idèhè. Náko tseé kǫbí ó fǫ fú àtsítse-è ña, agbáfǫ-òdǫyé fǫ ña gbà#á.

8 Nǫbèé, onù yèè ñ gbó, tsí ó ti nǫrǫ#é sè wà wí fú mi ró ní: Lo káa gba iwé tsígídǫ yèè à tsí si#é nǫwó-adzítésè-òrǫ yèè dǫro si náahū ònu ñlè#é. 9 Tsí ñ sǫmá-adzítésè-òrǫ#é, tsí ñ wí fúu ní kó kè iwé tsígídǫ#é fú mi. Tsí ó wí fú mi ní: Gbà, tsí o dzeé, tsí o mií. Náko dǫ nárū-èe ñjínjíní kǫbí onyi bé. Ó dǫ, náko korò kátákátá ti ñgègè-èe lo ñnó-èe. 10 Nǫbèé, ñ gba iwé#é nǫwó-adzítésè-òrǫ#é, tsí ñ dzeé, tsí ó dǫ nárū-mi kǫbí onyi bé. Ó dǫ, kǫbí ñ mií lákòò#é, ó korò kátákátá ñgè-mi. 11 Tsí à wí fú mi ní èmi kó sè gba afǫ-òdǫyé fǫ ti nára-isère yèè òdǫyé tse si nára-ònyà kpíkǫ ònu ilú kpíkǫ má nára-ólú kpíkǫ#é ró.

Olí-àyídzá mèèdzì kǎña wà gbó afǫ-òdǫyé fǫ

11 Tsí à kè kòtsá-kǎ kǫbí òkpá ká ñ kpurā injé bé fú mi, tsí wà wí fú mi ní: Èmi kó ñde káa kpurā ilè-òdǫyé†, tsí kpurā idzèbo-òdǫyé gbo, tsí èmi kó kǎ ònyà-imarū yèè wà ñlè-òdǫyé, tsí wà sèè#é. 2 Ó dǫ, èmi kó kò wǫbà-àtókákǎ dzǫ, èmi kó máa kpurā nyèhè ònu, injé yèè tse#é, à kè ònu fú ene yèè kò ma òdǫyé ña#á ni. Tsí ene yèè ña kò ma òdǫyé#é náko te ilú-òdǫyé kpa múnúmúnú títi fú òtsùkpá mèèdzì lé nógòdzì (42), ó wà dzé dzǫ wǫwǫ lé ñgboó lé négbèrú (1260).

3 Nǫhwe è nyèhè#é, olí-àyídzá-ònu mèèdzì kǎña wà, tsí à náko wà náawù kotokú dúdú ña si, † tsí ònu náko fú ña ñkpá ní ká gbó afǫ-òdǫyé fǫ fú ònyà ña títi fú dzǫ wǫwǫ lé ñgboó lé négbèrú#é. 4 Olí-àyídzá mèèdzì ña#á ní dzé egi-òlífí† mèèdzì ònu kǎndé mèèdzì yèè ña náa dǫro ñwádzú-òlédzǫ Olilé#é kǫ, tsí wà dzítse fúu#é.

5 Bí ònyà-kǎ wà wo kó tse íbàdǫí bá ña, kó yéne ní iná wà bó nárū-ña, tsí wà dzoná òtè-ña kpa. Béè ní, ònyà òkǎlǫkǎ yèè náko wò ní ònu kó tse íbàdǫí bá ña#á náko kú gbà#á. 6 À nékpá, tsí ká mú òdzò, tsí òdzò kó máa rò ñhwe è yèè à wà dzíkò yèè òdǫyé ñ bǫwó-ña#á. Tsí à nékpá gbo, tsí ká sǫ omi dǫ àmbara, tsí ká tse íbàdǫí òkǎlǫkǎ kǫ bá ilè#é. À náko nyáa tse injé nyèhè ña kǫ ñhwe è yèè ó wu àña ká-ña#á.

7 Bí à dzíkò#é tá#á, erā lákú-kǎ náko fùdǫ ti ñnó-ifò lákú yèè à kà rí ikpākū-è#é, ifò-etí fífà#á, tsí náko dzà bá ña. Náko nyáa dzà ña, tsí náko kpa ña nòókú. 8 Tsí òkú-ña náko télè si náabòòmè-ilú lákú#é, ñbí à kǎ òlā-ña si ñhà-egi-idǫàgàlǫdzà†#á. Ilú lákú#é, à sǫ ékò-òwe fúu ní Sòdǫmì namí Èdzíkpitit. 9 Nǫbèé, aro òkǎlǫkǎ, ilú òkǎlǫkǎ kǫ, à náko wà wo àwògbā-òkú-ña#á títi fú dzǫ méeta ònu àbò, tsí à kàkò dzé ní ká rì ña.

10 Ikú-agbáfǫ-òdǫyé fǫ† mèèdzì nyèhè ña#á náko té ònyà-italé bí ña náyè. Tsí à náko wà náyè títi si, tsí wà

† Nǫhù-Ìsàràyéli#é, agbáfǫ-òdǫyé fǫ ña ní náa wo àwù kotokú dúdú yèè à wà báfǫ bí#é, tsí wà ñ nyà dǫre ní àña wà náàmberé si namí afǫ-ìkpádzú-kǎ wà fú àña, tsí àña bókò fǫ#é.

tsòyà fú ara-ṅà ṅa. Inḡ yèé tse#é, agbáfì-ḶḶáyé fì méèdзи ṅa#á náko tsoró bá ṅa kpíkpo gbegbé. ¹¹ Ó dji, náànyi-ḶḶzò méeta òṅu àbò nyèṅè#é, èéfù yèé náa fúne náàyè#é ti ñḶḶ-ḶḶáyé wá, tsí wáa wò ñhntá-ṅa, tsí à sè ñḶḶ. Ene yèé ṅa wà bè, tsí rí ṅa bée#é, odzo lákú-kà tse ṅa.

¹² Ñbèé, olí-àyídzá méèdзи ṅa#á gbó ṅu líle-kà ñḶḶ-berí, tsí ṅu#é wà wí fú ṅa ní: È gu ibí wá! Ñbèé, à gu igberí lo nòrṳ ñnó-irí nódzú-ḶḶè-ṅa. ¹³ Náàsòkò nyèṅè tútútú#é, ilè mì kùkù gígigì, tsí ilú lákú#é, kíbí à kpéè ìḶḶ maá gbàragbàra#á, ìḶḶ-kà fì ḶḶ ñlè kpó. Tsí ònyà eg-berú egberú ònà méedze (7000) kú ñlè mími#é. Ene yèé gbé náàyè ṅa#á, òrḶḶ kpa ṅa ṅá malè méréméré, tsí à wà nye lílákú-ḶḶáyé yèé wà nòrṳ#é.

¹⁴ Inḡ-ìbàḶḶ-èkéèdзи-è gbo ní wáa lo bée#é. Ó dji, kó yé ṅé ní èkéeta-è gbo bàa ñhḶḶ.

Adzítse-òrṳ-èkéedze gbo fì ikpè tèè

¹⁵ Náànyi-bée#é, adzítse-òrṳ-èkéedze#é gbo fì ikpè tèè. Kíbí ó fṳ#é, ṅu líle líle ṅa wà ḶḶ ñḶḶberí, tsí wà fì ní: Bààyí#é, oyè-ìtalè#é kí nówó-ḶḶdzò òṅu Agbanelà yèé ó tsà, tsí bè wá#á, tsí à náko dzoyè títi lo náàritá.

¹⁶ ÑhḶḶè nyèṅè#é, onùgbó méerè lé nógú ṅa#á yèé ṅa dzokó si náàntà-ólú-ṅa ñwádzú-ḶḶáyé#é kàa mú erí kàlè, tsí wà nye ḶḶáyé ní:

¹⁷ ḶḶdzò, ḶḶáyé Olíkpa òkàlòkà,
ìwò yèé wà, tsí ti wà si#é,
àa wà ḶḶkpé fée ní ò lo ikpá lákú-èè,
tsí ò kpé oyè dzídze.

¹⁸ Ene yèé ṅa kò ma ḶḶáyé#é bínó si tó bée.

Ó dji, inó bíbí tèè ní wáa tó ñhḶḶ#é.

Àsòkò tó, tsí o kpedzò fú òkú ṅa.

Tsí àsòkò tó gbo, tsí o sèṅè fú adzítse-èè agbáfì-ḶḶáyé fì ṅa

òṅu ònyà kpó yèé dzé tèè,

tsí náa né àrísá fée#é,

maqé gbo, onùgbó gbo.

Àsòkò tó ró, tsí ene yèé ṅa wà bàdzé ayé#é o ra ṅá múnúmúnú.

¹⁹ ÑhḶḶè nyèṅè#é, ilé-ḶḶáyé yèé wà nòrṳ#é tsí dzò, tsí à wà rí àḶḶ-ìḶḶ-ḶḶáyé†. Tsí mààmà wà bù, tsí igbe wà kpa, tsí àyèrá wà ké, tsí ilè wà mì, tsí òdzò-òkú-ta lákú-kà wà rò.

Yòhánà rí inḡ-àwùsi ṅa nára-ḶḶè-kà òṅu erā gíga-kà

12 Tsí inḡ-àwùsi-kà bó ñḶḶberí. Inḡ-àwùsi#é, ḶḶè-kà ní. ḶḶè#é mú odzùrṳ bò, tsí mú esè-è ṅa lé ñhntá-òtsùkpá, tsí mú òkúkú-ólú dé si, tsí àràwo mààméèdзи wà nòòkúkú#é. ² Ó nífù si, tsí bòkò bíma, tsí inó wà tseé, tsí ó wà dúgbe. ³ Tsí inḡ-àwùsi-òmirè-kà gbo tó bó ñḶḶberí ró. Erā-kà ni, tsí ó dzo idzàwà. Ó dji, ó ga, tsí lákú láre idzàwà. Erā#á wà kpikpa, tsí ó né éwo méedze òṅu òho maá. Tsí éwo méedze ṅa#á dé òkúkú-ólú si kàkà kpó. ⁴ Kíbí à kpé àràwo-ig-berí#é kpó ìḶḶ méeta gbàragbàra#á, ó mú ìrù-è gbá ìḶḶ-kà ḶḶ wà ñlè kpó. Tsí ó kàa gbede ḶḶè yèé bòkò bí-

ma#á si, àtsùgbée bí ó bíma#á gé ná, ni kó kée dze gbòkà.

⁵ Tsí ḶḶè#é bíma ḶḶè-kà. ḶḶè#á náko wáa nékpá si ñhntá-ilú kpó, tsí náko bané òkpá-kà kíbí irè bé, tsí náko wà ñ nékpá si ñhntá-ṅa. Kíbí ḶḶè#é bíma#á gbòkà#á, adzítse-òrṳ-kà wá, tsí wáa kée lo ñḶḶ-ḶḶáyé òṅu ñḶḶ-àntà-oyè-è. ⁶ Ó dji, ḶḶè#é òṅu sá lo nòḶḶ. ḶḶáyé tótse ìḶḶ-kà si fúu bè ní kó wáa gbé, tsí òṅu kó wà sèè títi fú ḶḶ ḶḶ lé ñḶḶ lé négbèrú (1260).

⁷ ÑhḶḶè nyèṅè ké#é, ogu ró nòrṳ. Adzítse-òrṳ Mikayéli òṅu adzítse-òrṳ yèé ṅa wà nábé-è#é, à wà dzogu bá erā gíga lákú#é. Tsí erā#á òṅu adzítse-òrṳ yèé ṅa wà nábé tèè gbo#é wà dzogu bá ṅa. ⁸ Ó dji, erā#á kò nyáa dzà lo ñwádzú, tsí òṅu tèè ṅa, à kò rí ìḶḶgbé nòrṳ ró.

⁹ Erā gíga lákú nyèṅè#é, à kée so taánù lo. Òṅu ní dzé edzò, tsí ti wà si dzò dzò#é. Òṅu ní à náa kpè ní Abàdzéne, † tsí kpè ní Ètsùt gbo#é, tsí náa rú ònyà-ìtalè#é kpó#é. À kée taánù wá ñlè, tsí ké adzítse-òrṳ yèé wà nábé-è ṅa#á gbo taánù wá báa. ¹⁰ Tsí ñ gbó ṅu líle-kà ḶḶ ti nòrṳ, tsí ó wà fì ní:

Bààyí#é, ḶḶáyé náko gba ḶḶ-è ṅa là ñhḶḶè,
tsí náko lo ikpá-è, tsí náko dzoyè kíbí ólú bé.

Tsí Agbanelà yèé ó tsà, tsí bè wá#á náko mú ikpá-è ḶḶ.

Ó dji, Abàdzéne kò wà ñwádzú-ḶḶáyé,
tsí kó wà bàdzé inàbí-wa ṅa òsá-kà, òru-kà ró.

À ti kée so taánù lo ná.

¹¹ Inàbí-wa ṅa gíḶḶ ti dzàdzàbò-è gbà ñhntá-àmbara-ḶḶ-àgbòt#é

òṅu kíbí à wà gbà si ñhntá-afì-ḶḶáyé, tsí wà nya àyídzá-è#é.

Àyè-ṅa kò kpádzú fú ṅa títi à dzé ní àṅa kó mú ikú-àṅa tà.

¹² Ti nára-bée#é, ayè kó té òrṳ,

tsí ayè kó té ene yèé ṅa òrṳ dzé ìḶḶgbé-ṅa#á.

Ó dji, ilè òṅu àhū, èrá rá ṅé.

Ètsù tì wá ñḶḶ-ṅé òṅu inó bíbí lákú ní,
inḡ yèé tse#é, ó mà ní ìwèrè kò bò fú òṅu kpíkpo ró.

¹³ Kíbí erā gíga lákú#é rí mà ní à ké òṅu taánù wá ñlè#é, ó kpé ḶḶè yèé bíma ḶḶè#é lílè. ¹⁴ Ñbèé, à mú iká méèdзи kíbí iká-àkàlà lákú-kà bé, tsí ñ fú ḶḶè#é, àtsùgbée kó fò lo nòḶḶ ñbí à tótse si fúu#é, tsí edzò nyèṅè#é kó máa ríi ró. Tsí à náko wà sèè títi fú ḶḶ méeta òṅu àbò. ¹⁵ Ñbèé, edzò#é tu omi-kà, tsí ó kpò kíbí oḶḶ lákú-kà bé, tsí wà tsà náànyi-ḶḶè#é, àtsùgbée kó gbṳ lo. ¹⁶ Ó dji, ilè wáa gbà fú ḶḶè#é. Ilè tsí arū, tsí mo omi yèé erā lákú#é tu#é kpó. ¹⁷ Ñbèé, inó-ḶḶè#é bii kpíkpo, tsí ó ñḶḶ wáa lo kàa dzà bá ḶḶ-ḶḶè#é àtìbò ṅa. Àṅa ní dzé ene yèé ṅa wà tse inḡ yèé ḶḶáyé wà fì fú ṅa ní ká tse#é, tsí wà tse òtít yèé Yéésù nyà ḶḶ gbo#é.

¹⁸ Náànyi-bée#é, erā gíga lákú#é kàa kí nétí-àhū.

Erā yèé fùḶḶ náahū#é òṅu erā yèé bó ti ñlè#é

13 Bààyí#é, ñ rí erā-òmirè-kà, tsí ó fùḶḶ náahū.
Erā#á né éwo méedze òṅu òho maá, tsí òkúkú-

† Ètsù ní à wà kpè ní Abàdzéne#é, òkpì-è gíḶḶ gíḶḶ ñnèè.

ólú wà òhò-òhò kàkà si. Tsi à kò ékò wérewèrè ña tamá-éwo kàkà, tsi wà ñ gbèèrí ékò-òdáyé. ² Erā yèè ñ rí#é wà kíbí erāko bé. Esè-è tsédzú, tsi né èkíkà tsògòlò tsògòlò kpó. Tsi arū-è wà kíbí arū-dzantá bé. Tsi erā gíga lákú#é fú erā#á ñkpá yèè wà fú òñu ká-è#é, tsi fúu náantà-oyè-è, tsi fúu náamí lákú-kà gbo. ³ Éwo-erā#á-kà wà kíbí ó gbàkpà lákú-kà, tsi bòkò kú bé. Ó òjì, odzudzu yèè náko nyáa kpaá#á ti kú. Erā#á tse tsi ònyà-italè#é kpó kí dzāmaa tó bée, tsi àña kpó, à wà tè náanyi-è. ⁴ Tsi à wà mú erí kālè fú erā gíga lákú#é, injé yèè tse#é, ó fú erā#á ñkpá. Àña kpó, à wà mú erí kālè fú erā#á gbo, tsi wà fì ní: Nèé dé bá erā yèè? Nèé náko nyáa dzà báa?

⁵ À fú erā#á nònnà ní kó wà wíinyè lákú lákú ña, tsi wà ñ gbèèrí ékò-òdáyé. À fúu ñkpá ní kó ñ tse injé nyèñè ña tífí fú òtsùkpá méèdzi lé nógóodzi (42). ⁶ Tsi erā#á wà wíinyè-ìbàdì nára-òdáyé, tsi wà gbèèrí ékò-è òñu idìg-bè-è, tsi wà gbèèrí ékò-ene yèè ña gbo òrì dzé idìg-bè-ña#á.

⁷ À fú nònnà gbo ní kó dzà bá ene yèè ña dzé ti òdáyé akpá akpá, esè esè#é, tsi kó dzàdzàbò-ña. À fúu ñkpá ní kó kpètse si òhò-àro òkálòkà kpó, ilú òkálòkà kpó. ⁸ Tsi ònyà-italè#é kpó náko wà mú erí kālè fúu. Ònyà kpó yèè ékò-ña kò wà ñhèwé-àyè-àritá#á náko wà mú erí kālè fúu. Ìwé#é, ti òma-àgbòt yèè à kpa#á ni. Tsi ñhkpìnkpìlè-ayé#é ní à kò ékò-ene yèè ña náko rí àyè-àritá#á si ñhè#é.

⁹ Ene yèè né etí-ìgbòòrà#á, kó gbó injé yèè à wà wí bí#é. ¹⁰ Bí àbèrèwá-ònyà-kà ní dzé ní kó gbé néèñà#á, náko lo néèñà. Tsi bí àbèrèwá-ònyà-kà gbo ní dzé ní ká kpaá òñu tàsú#é, à náko kpaá òñu tàsú. † Ñnè ní ó wà ní ene yèè ña dzé ti òdáyé akpá akpá, esè esè#é, ká gbódzú, tsi ká máa kò àkaralé-ña gbo dzòò#é.

Erā-kà bó ti ñlè, tsi wà tse injé-àwùsi lákú lákú ña

¹¹ Tsi ñ tó rí erā-òmirè-kà ró. Òñu bó ti ñlè ni. Ó né òhò méèdzi, tsi òhò ña#á wà kíbí òhò-àgbò bé. Ó òjì, ó wà wíinyè kíbí erā gíga lákú-kà bé. ¹² Tsi erā-àtsètsè#é fúu ñkpá ní kó wà lòò nóñu-ètse-òñu. Tsi ó dzèñù bá ene yèè wà òhò-ìlè ña#á kùkù ní ká mú erí kālè fú erā-àtsètsè#é, erā yèè gbàkpà kíbí kó kú bé, tsi odzudzu-è kú fúu#é.

¹³ Erā-èkéèdzi#é wà tse injé-àwùsi lákú lákú ña. Ó tse tífí iná gìdì ti ti ñhgbèrí wà ñlè nódzú-ònyà kpó. ¹⁴ Ñbèè, ó wà rú ònyà-italè ña gbà òhò-ìlè-àwùsi yèè erā-àtsètsè-sè#é fúu ñkpá ní kó wà tse nóñu-ètse-òñu#é. Tsi ó wí fú ña ní ká tse dzogidzònyà-kà, tsi kó wà kíbí erā-àtsètsè#é tútútú, erā yèè à dààkpà si nára-è òñu tàsú, tsi ó gbé náàyè#é. ¹⁵ À fú erā-èkéèdzi#é ñkpá ní kó fé ééfù si dzogidzònyà#á, tsi kó òjì injé-àyè, tsi kó wà wíinyè, tsi wà kpa ene yèè ña kò ní àña kàkò mú erí kālè fúu#é nóòkú.

¹⁶ Tsi ònyà kpó, madé gbo, onùgbó gbo, olówó gbo, adziyàkú gbo, arú gbo, ene yèè wà nówó-ara-è#é gbo, erā-èkéèdzi#é mú ña ñkpá ñkpá ní ká tse isèdzè-kà si nówó-àwóòtá-ña namí ñwádzú fú ña. ¹⁷ Ònyà òkálòkà, bí kò né isèdzè nyèñè#é, kàkò nyáa ra injé-kà namí ta

† À náko nyáa fì gbo ní: "Bí ònyà-kà kpane òñu tàsú#é, ó wà ní ká kpa òñu gbo òñu tàsú."

injé-kà náyé#é. Isèdzè#é ní dzé ékò-erā-àtsètsè#é namí injé síserè yèè dé bá ékò-è#é.

¹⁸ Ñbíbé ní ifèénó wà#á. Bí ònyà-kà né irāàmà, ni kó sére injé kíkà yèè wà fú erā#á. Injé yèè tse#é, injé síserè#é dé bá ékò-ònyà-kà ni. Injé síserè#é wà dzé méeфа lé nógòota lé négbèta (666).

Ene yèè ña à gbà rà fú òdáyé#é wà kōrì titō-kà

14 Ñbèè, ñ tó wà wòrà ró, tsi ñ rí òma-àgbòt#é, tsi ó dóro si òhò-òkè-Siyónit. Tsi ònyà egbèrú egbèrú ònà méerè lé nógòodze (144.000) gbo dóro gbèè si. Ene ña#á, à kò ékò-òma-àgbò#é òñu ékò-boba-è si ñwádzú fú ña. ² Ñbèè, ñ gbó onù-kà. Onù#é ti nòòrì, tsi le tó kíbí oqò náa kú, tsi wà dúgbe#é namí kíbí àyèrá náa wà ké#é ni. Onù#é dzò kíbí oláqùrù ña náa wà ta aqùrù, tsi náa wà qú#é ni. ³ Ene ña#á dóro si ñwádzú-àntà-oyè-lákú#é òñu ñwádzú-injé-àyè méerè ña#á má nára-onùgbó ña#á gbo, tsi wà kōrì titō-kà. Ònyà-kà kpókò kàkò nyáa kó orì#é, tsi máa náanyi-ònyà egbèrú egbèrú ònà méerè lé nógòodze ña#á (144.000), ene yèè ña à gbà rà òhò-ìlè bí fú òdáyé#é. ⁴ Ene nyèñè ña#á, à kò gbèèrí ara-ña ti nára-òkòbèè, † à wà nówó nówó si, à kò sówó wòrì. À náa tè náanyi-òma-àgbò#é ñhò òkálòkà kpó yèè náa lo#é. À gbà ña rà náàñírì-ònyà ña, tsi ká wà kíbí dzídze àtsètsè yèè à náa ñ rò fú òdáyé òñu òma-àgbò#é. ⁵ Òqòbò-kà kò bó nárù-ña, tsi ìbàdì-kà gbo kò kpètè ña.

À wà dzíkò-edzò kpíkè fú Babilóni, Babilóni#é ní dzé ene yèè ña kpó kò wà sè òdáyé#é

⁶ Náanyi-bèè#é, ñ tó rí adzítse-òròt òmirè-kà. Tsi ó wà fò ñhgbèrí rénúrèñù. Ó bané ikò dídì-kà. Ikò#é kò né tífá, tsi ó wà ní kó dzéé fú ònyà-italè bí ña. Kó dzéé fú aro òkálòkà kpó, ilú òkálòkà kpó. ⁷ Adzítse-òròt#é wà dúgbe kùkù ní: "É sá fú òdáyé, tsi e nye lílákú-è, injé yèè tse#é, iwèrè tó, tsi kó kpedzú fú ònyà ña. É sè ene yèè tse ìgbèrí, tsi tse ilè, tsi tse àhù òñu éwo-oqò ña#á."

⁸ Ñbèè, adzítse-òròt-èkéèdzi-kà gbo tè náanyi-ti-àtsètsè-sè#é, tsi wà fì ní: "Ó fì, ó fì, ilú-Babilónit, ilú lákú#é fì. Àlòwá-ìbàdì ní ó dzé#é. Tsi ó kpé àlòwá tsítse-è fú ilú ña kpó. Kíbí ó tse bèè#é, ó wà kíbí ó fú ña nótí líle, tsi à mò bé ni."

⁹ Tsi adzítse-òròt-èkéeta-kà gbo tè náanyi-méèdzi ña#á, tsi wà dúgbe kùkù ní: Bí ònyà-kà wà sè erā-àtsètsè#é òñu dzogidzònyà-è, tsi dzé ní ká dīisèdzè-è si ñwádzú fú òñu namí si nówó-òñu, ¹⁰ ene nyèñè òñu ká-è náko mò òtì-inó bíbì-òdáyé kpó, òtì yèè à kò lú#é. À náko mú ña si ñná òñu ñhkpúlè-odzùrò yèè wà gbā#á, tsi à náko réré kpíkò ñwádzú-adzítse-òròt ña òñu òma-àgbòt#é.

¹¹ Òwúrò-iná yèè náko wà mú ña réré kpíkò bèè#é náko wà lo ñhgbèrí náàrimáa mí láyé. Ònyà òkálòkà yèè náko sè erā#á òñu dzogidzònyà-è#é, ònyà òkálòkà

†† Afì yèè à fì si ñbíbé ní à kò gbèèrí ara-ña ti nára-òkòbèè#é, kò tsi kíbí òkòkèè òñu òkòkèè náa ma èwò-ara-ña#á ni. Ó òjì, ó dzé afì-kà, tsi à wà ñ dé bá agbo-òdáyé yèè wà ní kó wà nówó nówó si, tsi kó máa mú ara-è bò ñnò-àlòwá tsítse òñu aya gbìgbà má nára-ìñe sítsè#é ni.

yèè náko dzé ní ká dǫ̀sèdžè-ékò-è si nára-òṅu#é kàkó rí mí mí ní nòòsá gbo, nòoru gbo.

¹² Àtsùgbée bée#é, ene yèè ña dzé ti Ìdáyé#é, ká gbódzú. Ene ña#á, à wà tse si òhntá-ìnjé yèè Ìdáyé wà fì fú ña ní ká tse#é, tsí à kò sè náànyì-àkaralé yèè à né si òhntá-Yèésù#é gbo. Ó dǫ̀, ó wà ní ká gbódzú si gé ni.

¹³ Òbèé, ò gbó oṅù-kǎ, tsí ó ti nòrǫ̀, tsí wà wí fú mí ní: Kò si òhntá ní: "Ti nómbé gǫ̀dǫ̀#é, ene yèè ña tse òkǎntso bá Ìdáyé, tsí kú#é, à wè éwo-ire."

Tsí Mímí-Ìdáyé† gbo ní: "Òtítí ni. À tsítse líle wáa lo. Báàyì#é, à náko míra. Ó dǫ̀, ore tsítse-ña wà tē náànyì-ña."

¹⁴ Tsí ò wà wòrà ró, tsí ò rí iri fífú-kǎ. Tsí ònjé-kǎ kíbí ònyà bé dzokó òhntá-iri#é si. Ìnjé#é dǫ̀ òkúkú-síká, tsí bané kàmbílíkà múmú héhéhé-kǎ si. ¹⁵ Tsí adzítse-òrǫ̀-òmirè-kǎ fùdǫ̀ ti òlè-Ìdáyé, tsí wà dúgbe kúkú fú ene yèè dzokó si òhntá-iri#é ní: "Lo kàmbílíkà-èè, tsí o dǫ̀ idze-okò ña. Ó dǫ̀, idze-okò yèè ña kpó wà òhntalè#é kpá. Tsí òwèrè-idze-okò ña#á dǫ̀dǫ̀ tó."

¹⁶ Òbèé, ene yèè dzokó si òhntá-iri#é mú kàmbílíkà-è, tsí dǫ̀ idze yèè wà òhntalè ña#á.

¹⁷ Náànyì-bée#é, adzítse-òrǫ̀-òmirè-kǎ fùdǫ̀ ti òlè-Ìdáyé#é ró, òlè-è yèè wà nòrǫ̀#é. Tsí òṅu gbo bané kàmbílíkà múmú héhéhé-kǎ si. ¹⁸ Tsí adzítse-òrǫ̀-òmirè-kǎ gbo fùdǫ̀ ti òhntà-ìnjé-Ìdáyé. Adzítse-òrǫ̀ nyènjé òṅu nékpá si òhntá-iná-idzèbò#é. Tsí ó wà dúgbe kúkú fú adzítse-òrǫ̀-èkéèdzì yèè gbo bané kàmbílíkà múmú héhéhé#é si ké#é ní: "Lo kàmbílíkà-èè múmú héhéhé#é, tsí o ré okù-síso-egǫ̀-òtítí yèè ña wà òhntalè#é, ònjé yèè tse#é, èso-ña kpá."

¹⁹ Tsí adzítse-òrǫ̀#é mú kàmbílíkà-è, tsí ré okù-síso-egǫ̀-òtítí yèè ña wà òhntalè#é, tsí ké èso-ña dǫ̀ òbí à tótse sí, tsí ká wà gú ña, tsí wà mú ña tse òtí#é. Ìdǫ̀#é wà dǫ̀re inó bíbí-Ìdáyé. ²⁰ Ìdǫ̀#é wà nòdèrè fú ilú, tsí à gú èso ña#á bè, tsí àmbara bó ònè, tsí gbàdǫ̀ lo kíbí òtsékòlò ɔ̀gɔ̀rú lé ògboó (300) bé, † tsí ga gbo kíbí akpá-kǎ òṅu àbò bée.

Ìnjé-àwùsì ti nára-adzítse-òrǫ̀ méedze òṅu ònjé kó múne réré méedze

15 Náànyì-bée#é, ò rí ònjé-àwùsì-òmirè-kǎ ró nòrǫ̀. Ìnjé-àwùsì#á gbèdǫ̀, tsí mune gbo. Ìnjé#é ní dzé ní: Adzítse-òrǫ̀† méedze bané ònjé kó múne réré méedze si. Ìnjé kó múne réré òkǎànyì ña ònèé, ònjé yèè tse#é, àṅa ní náko nya inó bíbí-Ìdáyé dǫ̀re kpó#é. ² Tsí ò rí ònjé-kǎ ró, tsí ó wà kíbí àhū bé, tsí ó má si kpó títí à náko nyáa rírǎ bó ònè kíbí awò yèè à náa rírǎ bó ònè#é, tsí iná kǫ̀ kpó tétété si. Ene yèè ña kpó dzàdzàbó-erǎ àtsètsè#é, tsí dzàdzàbó-dzɔ̀gidzònyà-è òṅu ònjé síserè yèè dǫ̀ bá ékò-è#é, à òdǫ̀ dǫ̀ro si òhntá-ìnjé#é. Tsí à bané adùrù yèè Ìdáyé fú ña#á si, ³ tsí à wà kǫ̀rǫ̀-Ìdáyé, àtsítse-Ìdáyé. Orí#é, orí-ɔ̀ma-àgbò†#é gbo ké ni. Tsí à wà kǫ̀rǫ̀#é ní:

"Ìdǫ̀dzó, Ìdáyé Olíkpa òkǎlǫ̀kǎ, itsé-èè ña lǎkú, tsí mune gbo!"

† Òngèrèkǎ#é, ònjé síserè ɔ̀gɔ̀rú lé ògboó (300) yèè à wà báfì bí#é wà dzé sitáǫ̀yò egbèdzò (1600). Ìnjé síserè#é, Yòhánà wà ò sáwé ònjé-kǎ ni.

Ólú-ilú kpó, ètò-èè ña sè, tsí dzé òtítí gbo!

⁴ Óò, Ìdǫ̀dzó, nèé kàkó nè àrísá fée?

Nèé náko kò ní òṅu kàkó nyèé?

Èè, iwò òlókǎntso ní dzé olí-mímá#á.

Ìlú kpó náko wáa mú erí kǎlè fée.

Ìnjé yèè tse#é, ònjé tsítse-èè ña, nà tse òtítí,

tsí ònyà kpó náa ríi."

⁵ Náànyì-bée#é, ò rí ilé-Ìdáyé† nòrǫ̀, ilé-ìmòlè-Ìdáyé yèè à tse sí#é, tsí ó tsí dzò. ⁶ Tsí adzítse-òrǫ̀† méedze yèè ña bané ònjé kó múne réré méedze ña#á sí#é, à fùdǫ̀ ti òlè-Ìdáyé#é. À wò awù fífú si kpó, tsí awù ña#á wà kò nyènyènyè, tsí à mú dǫ̀dǫ̀-síká, tsí ò dǫ̀ èdǫ̀ si kpó. ⁷ Tsí ònjé-àwè méerè ña#á-kǎ ké awò-síká méedze fú adzítse-òrǫ̀ méedze ña#á. Awò ña#á, inó bíbí-Ìdáyé kó ña si kpó tétété, inó bíbí-Ìdáyé, ene yèè wà náàwè si títí lo náàrítá#á, ó kǫ̀ ña si. ⁸ Òbèé, mímá-Ìdáyé òṅu ikpá-è tse tsí inó-Ìdáyé#é dzé òwùrú kpó. Ìnyà-kǎ kpókpó kàkó nyáa wò òlè-Ìdáyé#é títí fú àsòkò yèè ònjé kó múne réré méedze yèè adzítse-òrǫ̀ méedze ña#á ké wá#á náko tá.

Adzítse-òrǫ̀ méedze kǎṅa mú inó bíbí-Ìdáyé dǫ̀ òhntalè

16 Tsí ò gbó oṅù líle-kǎ, tsí ó ti òlè-Ìdáyé, tsí wà fì fú adzítse-òrǫ̀† méedze ña#á ní: "È lo, tsí e káa mú inó bíbí-Ìdáyé yèè kó awò méedze ña#á sí#é dǫ̀ òhntalè."

² Òbèé, adzítse-òrǫ̀ àtsètsè lo, tsí káa mú inó bíbí yèè wà náàwò-è#é dǫ̀ òhntalè. Kíbí ó ò dǫ̀ òlè#é, odzudzu-ìg-bò yèè ña náa dǫ̀ne tó bée#é dǫ̀ nára-ònyà kǎṅa, ene yèè ña à dǫ̀sèdžè-erǎ àtsètsè#é si nára-ña, tsí à wà sè dzɔ̀gidzònyà-è gbo#é. ³ Tsí adzítse-òrǫ̀-èkéèdzì gbo lo, tsí káa mú inó bíbí yèè wà náàwò tēè gbo#é dǫ̀ náahū. Òbèé, omi#é dǫ̀ àmbara dúdú kíbí àmbara-ònyà kúkú bé, tsí ònjé-àwè kpó yèè wà náahū#é kú kpó. ⁴ Tsí adzítse-òrǫ̀-èkéeta gbo káa mú tēè dǫ̀ nòdò ña òṅu néwo-odò ña, tsí àṅa gbo, à dǫ̀ àmbara.

⁵ Òbèé, ò gbó, tsí adzítse-òrǫ̀ yèè kpètse si òhntá-omi ña#á wà fì fú Ìdáyé ní:

"Èè, Olí-mímá, iwò yèè wà, tsí ti wà sí#é,

ò dǫ̀re ara-èè ní ò dzé olí-òtítí ti nára-edzò yèè ò kpè yí.

⁶ Ìdénòdè#é, à mú àmbara-ene yèè ña dzé tēè#é òṅu àmbara-agbáfì-Ìdáyé fì† ña dǫ̀ òlè.

Tsí báàyì#é, iwò gbo, ò fú ña náàwò ña ní ká mɔ̀.

Ìnjé yèè sǎ ní ká tse fú ña#á ònèé."

⁷ Tsí ò gbó oṅù-kǎ gbo, tsí ó ti òhntà-ìnjé-Ìdáyé, tsí wà fì ní: "Èè, Ìdǫ̀dzó, Ìdáyé Olíkpa òkǎlǫ̀kǎ, edzò kpíkpe-èè ña náa sè, tsí náa dzé òtítí gbo."

⁸ Tsí adzítse-òrǫ̀-èkéerè gbo mú inó bíbí yèè wà náàwò-è#é dǫ̀ òhntá-òdzúurǫ̀, tsí ònà wà fú odzúurǫ̀ ní kó dzò ònyà ña kpa òṅu iná-è. ⁹ Tsí gbígboná lǎkú-kǎ dzò ña kpa kpó, tsí à wà gbèérí ékò-Ìdáyé, ene yèè nékpá si òhntá-ìnjé-kó múne réré nyènjé ña#á. Tsí à si kò ní àṅa kàkò nyílò kpaqà, tsí nye lílákú-è.

¹⁰ Tsí adzítse-òrǫ̀-èkéerú gbo mú tēè káa ò dǫ̀ náantà-oyè-erǎ àtsètsè#é, tsí òbí erǎ#á wà dzoyè gbà ña kpó#é dǫ̀ òkúkú. Tsí ònyà ña wà gbó dǫ̀dǫ̀-ara-ña kǎnyì. ¹¹ Tsí à wà gbèérí ékò-Ìdáyé, ene yèè wà nòrǫ̀#é, àtsùgbée

iréré-nya ònu odzudzu-ìgbò-nya. Tsí à kò si sě náànyì-ìbàdí yèè ò wà tse#é.

¹² Tsí adzítse-òrò-èkéké fà gbo mú tēè gbo káà dā nódò lákú#é, oqò-Yùfàràtè, tsí oqò#é gbē. Kíbì ó tse bēé#é, ó wà tótse ònà, tsí olú ti ɔwò-òntsà ònà ká wáa ló ni.

¹³ Tsí ò rí edzòt méeta, tsí à dzò akèrè ònà. Tsí à bó ti nárù-erā lákú#é, tsí bó ti nárù-erā àtsētsē#é ònu nárù-atsiké-agbáfò-òdáyé fò. ¹⁴ Ìdèndè#é, Ètsùt ní bē ònà#á, tsí à náa wà tse inyé-àwùsì ònà#á. Tsí à làkòd òdì-ólú yèè ònà wà ònàlè#é kpó#é, tsí ká káà kpérì ònà kpadí si fú ogu-òdzò lákú#é, ɔdzò-òdáyé Olíkpa òkálòkà#á.

¹⁵ Tsí ɔlòdzò ní: “È rí gé! Ònà kíbì olè bē ni. Ènè yèè ònà wà nódzùfò si, tsí mú àwù gbe ara-ònà si#é, à wè éwo-ire. À kàkò ló nēwò nēwò, tsí ònyà kó rí èwò-ònà, tsí kó tsanó fú ònà.”

¹⁶ Tsí edzò ònà#á kpérì olú ònà#á si ònà-òkà. À náa kpe ibè ònàbèrùt ní Hāmàgèdǫnì.

¹⁷ Tsí adzítse-òrò-èkékéedze gbo mú inó bíbí yèè wà náawò tēè gbo#é dā si náatáforífo. Tsí onù lílè-kà dǫ ti òlè-òdáyé ti ònà-àntà-oyè-lákú#é, tsí wà fò ní: “Ó dzálè ònàkè.” ¹⁸ Ònàbèé, māmà wà bù, tsí igbe wà kpa, tsí àyèrā wà ké, tsí ilè wà mí kùkù gígìgì. Títì kíbì à tse ònyà si ònàlè#é, à kò rí, tsí ilè kó mí kùkù tó bēè wòrì. ¹⁹ Tsí ilú lákú#é là gbàrà gbàrà, tsí kpé òdì méeta, tsí ilú yèè ònà wà náyé gbanjba#á kpó#é fò. Òdáyé tédzú Bābilonìt, ilú lákú#é si. Ó fúu òkǫjúkǫjú-kà, tsí ɔtí kǫ si. ɔtí#é, inó bíbí lákú-òdáyé#é ònà. ²⁰ Ònàbèé, ilè yèè ònà kpó omi wérì kòdzá#á, ànà kpó, à sá, tsí òkè ònà gbo nò. ²¹ Tsí òdzò-òkúta wà rò, tsí òkúta-è ònà lákú kìnḍikìnḍi wà tsubú ti ònàbèrì si ònà-ònyà ònà. Tsí inyé kó múnè réré yèè òkúta ònà#á wà tse bá ònà#á, ó gbèdè héjú títì à wà gbèéí ékò-òdáyé.

À kpedzò bá àlòwá yèè dzé ilú-Bābilonì#é

17 Tsí adzítse-òròt yèè ònà bané àwò méedze#é, òkà wá, tsí wà wí fú mi ní: “Wá, tsí n díre kíbì à nákò kpedzò bá àlòwá lákú#é gbà#á fée. Àlòwá#á dzokó si nètí-oqò kpìkpò. ² Ólú-italè ònà sù báa. Tsí ó mú àlòwá-è tà fú ònyà-italè#é ònà, tsí kíbì à tse bēé#é, ó wà kíbì ɔtí bē, tsí wà ònà ònà.”

³ Ònàbèé, Mímì-òdáyé tì wò ònà-mi, tsí adzítse-òrò#é ké mi ló nòdǫ-kà. Kíbì ò tó nòdǫ#á, ò rí ɔnàbèé-kà, tsí ó dzokó si ònà-erā kpìkpa tsénjùtsénjù-kà. Erā#á né éwo méedze ònu òho maá. Tsí à kò ékò wérewèrè ònà tamá-è wérì kpó, tsí wà ònà gbèéí ékò-òdáyé. ⁴ ɔnàbèé#é wò àwù-èfé kpìkpa-kà, tsí so síká ònà wérì kpó, tsí so òkúta-èfé ònà ònu lèkè-èfé ònà gbo. Tsí ó bané kǫjúkǫjú-síkà-kà, tsí inyé tsítìira yèè láre arū fúnè#é kǫ si. Inyé gbìgbèéí-àlòwá-è ònà tsítse ònà. ⁵ Tsí à kò ékò-kà si ònàwá-è, tsí òkpi-ékò#é wà ònàkú si. À kòwò ní: “Bābilonìt lákú, ònà-àlòwá ònà ònu ònà-inyé tsítìira yèè ònà wà ònàlè#é, tsí láre arū fúnè#é.”

⁶ Ònàbèé, ò rí àmbara-èné yèè ònà dzé ti òdáyé#é, èné yèè ònà à kpa nòókú náatsùgbée àkaralé yèè à né si ònà-Yèésù#é, tsí ó wà ònà ɔnàbèé#é. Kíbì ò rí#é, ó mú mí gídì héjú. ⁷ Tsí adzítse-òrò#é wà wí fú mi ní: “Kí tse tsí ó wà mùé? Inyé-ìdúkú yèè wà nára-ɔnàbèé#é ònu nára-erā yèè ó dzokó si ònà-è#é, erā oléwo méedze

ònu òho maá#á, màa fò fée.” ⁸ Tsí ó ní: Erā yèè ò rí#é ti wà si dzò dzò. Ó dī, kò wà báàyí ró. Náko fúdá ti ònà-ìfò lákú yèè à kà rí ikpàkù-è#é, ònà-èfí fífà#á, tsí náko ló nēérá gé ni. Ònyà-italè bí ònà, èné yèè ònà à kò ti kò ékò-ònà si ònàwè-àye-àritá títì kíbì à dā ayé#é, bí à rí erā#á, náko wà mù ònà. Inyé yèè tse#é, erā#á ti wà si dzò dzò, tsí kò wà báàyí ró, tsí náko wáa sē wá. ⁹ Ònà ní ó bere ònà-àntà ònu ònà-è#é. Éwo méedze ònà#á wà díre òkè méedze ònà ɔnàbèé#é dzokó si#é, tsí tó wà díre olú méedze gbo. ¹⁰ Oyè-ólú méerú náanjírì-ònà tǫ, tsí olú-èkéké fà ònu wà dzoyè báàyí. Ó dī, olú-èkékéedze ònu wà wónà, tsí bí ó wáa wá gbo#é, kàkò gbé kpìkpé.

¹¹ Erā yèè ti wà si dzò, tsí kò wà báàyí ró#é, ònu ká-è wà tse olú-èkékéedze-è. Ó wà náanjírì-méedze ònà#á, tsí náko ló nēérá.

¹² Tsí ó fò ró ní: Òho maá yèè ò rí ònà#á wà díre olú maá. Ólú ònà#á kò wà dzoyè wónà. Ó dī, à náko fú ònà òkpa ní ká dzoyè bá erā#á fú ònà-è-kà. ¹³ Ànà kpó, à náko né ònà-èkékéedze, tsí à náko mú ikpá-ònà ònu àmí-ònà ɔwò-erā#á. ¹⁴ À náko dzogú bá ɔnà-àgbòt#é. Ó dī, ɔnà-àgbòt#é náko dzàdzàbò-ònà, inyé yèè tse#é, ònu ní dzé ɔlò-ɔlò ònà#á, tsí dzé Ólú-ólú ònà gbo#é. Èné yèè ònà ó kpè, tsí tsá, tsí à dzé àtènáànyì-è ònà, tsí à kò sē náànyì-è wòrì#é, ònu ònà méedzi, à náko dzàdzàbò-ònà.

¹⁵ Tsí adzítse-òrò#é sē wà wí fú mi ró ní: Oqò yèè ò rí nyènyè ònà ònà àlòwá#á dzokó si#é, à wà díre ònyà-aro òkálòkà, ilú òkálòkà kpó. ¹⁶ Tsí òho maá yèè ò rí#é ònu erā#á gbo, à náko nya àlòwá#á kàdzú. Tsí à náko bó inyé-èlè yèè wà nára-è ònà kpó#é, tsí tóu nēwò bérébére. Tsí à náko dze ònu ká-è, tsí dzoná àtìbò-è ònà ònà. ¹⁷ Ó dī, òdáyé mú awù si nēé-ònà ní ká tse ètò-ònu. Ètò#é ní dzé ní òho maá ònà#á, yèè ònà wà díre olú ònà#á, ká mú arū dé, tsí ká mú ikpá-ólú-ònà ɔwò-erā#á, tsí ikpá#á kó gbé nówò-è títì fú àsòkò yèè afò yèè òdáyé fò si ònà#á kó wáa tse.

¹⁸ Ó dī, ɔnàbèé nyènyè yèè ò rí#é wà díre ilú lákú#é, ilú yèè mú ikpá-è si ònà-ólú-italè bí ònà#á.

Ìlú-Bābilonì fò

18 Náànyì-béé#é, ò rí adzítse-òròt-òmírè-kà, tsí ó ti ti nòrò wá. Ó nékpa lákú-kà, tsí mímá-è wà má si ònàlè#é kpó. ² Tsí ó wà dúgbe kùkù ní: Ó fò, ó fò, ilú-Bābilonìt lákú#é fò!

Báàyí#é, ó dī òdìgbé-ètsù ònu edzòt òkálòkà kpó yèè náa dǫkpo fú ònyà ònà#á, má nára-èye-èwò òkálòkà kpó yèè kò né ká sómá gídì#é.

³ Ó dī, ilú kpó mɔ ɔtí-àlòwá ònà-è tsítse.

Ólú-italè ònà sù báa kpó, tsí àtadzà lákú-italè ònà dī olówò kpó, àtsùgbée inyé-èlè-è ònà yèè kò né ká sàwé#é.

⁴ Tsí ònà gbò onù-òmírè-kà, tsí ó ti nòrò, tsí wà fò ní: Ònyà-mi ònà, è fúdá ònà-ìlú-Bābilonì, àtsùgbée e máa dzàbí báa, tsí inyé kó múnè réré ònà yèè bókò báa#á, kó máa bá ènè gbo. ⁵ Ó dī, àbì-è ònà kpèlè, tsí lé ònà-ara-ònà títì ló káà ká òrò, tsí òdáyé tédzú ònà si. ⁶ È tse báa kíbì ònu gbo tse bá ònyà ònà gbà#á. Inyé yèè ó tse ònà#á, è sǫ si ònà-è fúu kpó. È tse ɔtí kǫ kǫjúkǫjú-è fúu, tsí

otí#é kó wà kíbí yèé ó fú ònyà ña#á tútútú. ⁷ Kíbí ó wà ké ara-è tó#é, òṅṅu kíbí inyé-èlè ña kpò fúu tó#é, è fúu ñnréré òṅṅu okpó tsítse gbo. Ó òṅṅu, ó wà fí ñnó-ara-è ní: Òṅṅu dzokó si kíbí olú bé ni. Òṅṅu kò dzé okpó, tsí òṅṅu kàkò tsokpó gbo láyé. ⁸ Ñnè ní inyé kó múne réré yèé à ñ gbeqèè si ña#á, tsí dzé ikú òṅṅu okpó tsítse má nára-ebi#é, à nákó wáa báa ñnó-odzúurǝ-ǝdzǝ òkǝntso#é ñnèé. Tsí iná nákó dzóo kpa múnúmúnú. Ó òṅṅu, òṅṅu yèé wà kpédzǝ báa#á nékpá tó béé.

⁹ Tsí olú-italè yèé ña mú ara-ña bǝ náàlòwá-è òṅṅu ñnyé-èlè yèé ña wà fúu#é, à nákó rí òwúrǝ-iná yèé nákó wà dzóo#é, tsí à nákó sǝkú títí kǝ si ñnè. ¹⁰ À nákó sǝ káà dǝro nóòtèrè fúu sǝñú sǝñú, àtsùgbée ñréré yèé bǝkò báa#á, kó máa bá àña gbo. Tsí à nákó wà fí ní: “Èrá ráa! Óò Bàbilóni, ilú yèé lákú, tsí nékpá gbo#é, èrá ráa! Ìtsédzú òkǝntso ti tó, tsí ká ñ fetí fée.”

¹¹ Tsí àtadzǝ lákú-italè ña gbo wà sǝkú, tsí wà kǝ si ñnè náàtsùgbè-è, inyé yèé tse#é, ònyà-kǝ kpókpó kò ra adzǝ fú ña ró. ¹² À kò wà ra siká òṅṅu irǝ-èfé, tsí à kò wà ra òkúta yèé ña má, tsí fé gbo#é má nára-lèkè òtít òtít ña gbo ró. À kò wà dǝtsǝ-èfé ña gbo, atso òtít òtít yèé omi-ña kpǝ#á. À kò wà ra egi-olí-onǝ òkǝlǝkǝ kpó gbo ró. À kò wà ra inyé òkǝlǝkǝ kpó yèé à mú òtsò-àdzènàkúru tse#é, òṅṅu yèé ña gbo à mú egi-èfé tse#é, òṅṅu yèé ña gbo à mú irǝ kpikpa tse#é, òṅṅu yèé ña gbo à mú irǝ nákpò tse#é, òṅṅu yèé ña gbo à mú òkúta-àféñú tse, tsí fé ña gbo#é. ¹³ À kò wà ra kànèli gbo òṅṅu inyé rúrǝ-àtibǝ ña yèé à náa ñ dǝ nóbè#é gbo. À kò wà ra àdǝ rúrǝ, à kò wà ra míri òṅṅu awu rúrǝ fírífírí gbo ró. À kò wà sǝ òṅṅu àdǝ-òlífít gbo ró. Tsí à kò wà dǝ òkǝ gbo, tsí à kò wà ra òma-dzídze yèé à náa kpè ní bèleè#é gbo. À kò wà ra lalá gbo, à kò wà ra àgùdǝ gbo, à kò wà ra atsí gbo òṅṅu òkǝ-atsí ña gbo. À kò wà ra ònyà ña, ene yèé ña dzé arú#é gíqǝ gbo ró.

¹⁴ Ñbèé, àtadzǝ ña#á wà wí fú Bàbilóni ní: “Inyé-èlè òṅṅu inyé-àféñú ña kpó nǝ fée. À sǝ ñde ñdǝ-èè lo sǝñú sǝñú, tsí ò kàkò rí ña láyé láyé ró.”

¹⁵ Dzǝ ò dzǝ#é, àtadzǝ ña#á, à tsòwò ñnlú lákú nyèñè títí à òṅṅu olówó. Ó òṅṅu báayí#é, à nákó sǝ káà dǝro nóòtèrè fúu sǝñú sǝñú, àtsùgbée ñréré yèé bǝkò báa#á, kó máa bá àña gbo. Tsí à nákó wà sǝkú, tsí wà kǝ si ñnè ní: ¹⁶ “Èrá ráa! Èrá ráa! Dzǝ ò dzǝ#é, ilú lákú#é wǝ àwù-atsǝ-èfé ña, atso òtít òtít yèé omi-ña kpǝ#á, tsí so siká si wérí kpó, tsí so òkúta yèé ña má, tsí fé gbo#é òṅṅu lèkè òtít òtít ña si. ¹⁷ Ó òṅṅu, ñnó-ìtsédzú òkǝntso gé#é, inyé-owó-è ña kpó ra múnúmúnú.”

Àtǝkǝ-odzómi ña kpó, adzínǝkǝ-odzómi ña kpó, àtsítse nǝkǝ-odzómi ña kpó má nára-ònyà òkǝlǝkǝ kpó yèé wà tsítse-àhǝ, tsí wà dze#é, àña gbo, à nákó sǝ káà dǝro ñnlú fú ilú#é sǝñú sǝñú, ¹⁸ tsí kíbí nákó wà dzoná, tsí à nákó wà rí òwúrǝ-è#é, à nákó wà dúgbe ní: “Óò, ilú-kǝ kpókpó kò wà, tsí ká nyáa ñ dǝ bá ilú lákú yèé né!” ¹⁹ Ñbèé, à nákó wà kó rufú dǝ néwo, tsí wà sǝkú, tsí wà kǝ si ñnè ní: “Èrá ráa! Ilú lákú#é, èrá ráa! Ònyà kpó yèé né òkǝ-odzómi si ñntǝ-àhǝ#é, à òṅṅu olówó gbǝ ñntǝ-

inyé-owó-è ña. Ó òṅṅu, òtsédzú òkǝntso ti tó, tsí ká fǝ múnúmúnú.”

²⁰ Ñbèé, ene yèé ña wà nǝrǝ si#é, ayè kó té ñé ní ilú lákú#é fǝ. Èñe yèé ña dzé ti òṅṅu yèé#é, ayè kó té ñé. Adzítse-Yèésùt ña òṅṅu agbáfǝ-òṅṅu yèé fǝ ña, ayè kó té èñe gbo. Inyé yèé tse#é, òṅṅu yèé kpédzǝ báa kíbí è wò gbǝ#á.

²¹ Ñbèé, adzítse-òrǝ-kǝ wá, tsí nékpá tó béé, tsí ó ké òkúta lákú gírìbiti-kǝ kíbí òlo yèé à náa lo òkǝ ñnè#é, tsí ñ sǝ náahǝ, tsí wà fí ní: “Bèé kè ní à nákó ké Bàbilóni, ilú lákú#é sǝ taànù kǝkǝ gbǝ#á, tsí à kàkò rí láyé gbo ró#é. ²² Ìwo, Bàbilóni, à kàkò gbǝ òṅṅu-ataqùru ña, tsí gbǝ òṅṅu-akǝrǝ ña gbo, tsí gbǝ ti afǝfèrè ña gbo má nára ti afǝkpè ña ñdǝ-èè láyé ró. À kàkò rí àtsítse-ìtsé-owǝ òkǝlǝkǝ kpókpó ñdǝ-èè ró. À kàkò gbǝ igbe-òkǝ lílǝ ñdǝ-èè ró. ²³ Tsí kǝndǝ gbo kàkò gbǝ ñdǝ-èè láyé ró. À kàkò gbǝ òṅṅu-òkǝlǝyá titǝ ña ñdǝ-èè láyé ró. Inyé nyèñè ña kpó nákò tseé, inyé yèé tse#é, àtadzǝ-èè ña ní dzé olíkpa ñntalè#é kpó#é, tsí gbǝ ñntǝ-kíbí nǝ tsewé si nódzú fúne#é, ò rú ònyà-ilú ña kpó. ²⁴ Tsí èkèèdzǝ-è ró#é, à rí ikú-agbáfǝ-òṅṅu yèé fǝ ña nǝwǝ-èè, tsí rí ní ti ene yèé ña dzé ti òṅṅu yèé#é gbo ti nǝwǝ-èè òṅṅu ònyà òkǝlǝkǝ yèé à kpa nóòkú ñntalè#é, nǝwǝ-èè ní ó ti#é.”

À wà nye òlódzǝ òṅṅu yèé, tsí wà dze òṅṅu-àya ní-òma-àgbò#é gbo

19 Náanyì-bèé ró#é, ñ gbǝ òṅṅu líle-kǝ nǝrǝ. Òṅṅu#é dzǝ kíbí ònyà ña náa kpò tó gbǝ, tsí wà wínyè#é.

Tsí òṅṅu#é wà fí ní:

Àlèlúyà! †† È nye òlódzǝ!

Ñdǝ-òṅṅu yèé-wa ní òlo wà#á.

Ó lákú, ó nékpá.

² Edzǝ-è ña kpíkpe náa sé, tsí náa dzé òtít gbo.

Ó dǝabi fú àlòwá lákú nyèñè,

ene yèé mú àlòwá-è tsítse tǝ fú ònyà kpó náyé gbanjba#á.

Tsí ó tseé sǝ si ñndǝ-è fúu

náàtsùgbée kíbí ó kpa àtsítse-è ña nóòkú#é.

³ Tsí ònyà ña#á tǝ wà fí ró ní: Àlèlúyà! È nye òlódzǝ!

Ìlú#é wà dzoná, tsí òwúrǝ-è wà lo ñngbèrì náarítǝ.

⁴ Tsí onùgbó méerǝ lé nógu ña#á, òṅṅu inyé-àyè méerǝ ña#á lo kǝ kǝlè nábè-òṅṅu yèé kíbí ó dzokó si náantǝ-oyè-è si#é, tsí wà mú erí kǝlè fúu, tsí wà fí ní: Ètse ni! Àlèlúyà! È nye òlódzǝ!

⁵ Tsí òṅṅu-kǝ dǝ ti ñndǝ-àntǝ-oyè-lákú#é, tsí wà fí ní:

Èñe kpó yèé dzé àtsítse-òṅṅu yèé ña#á,

tsí è náa né àrísá fúu gbo#é, maqé gbo, onùgbó gbo,

è nye òṅṅu yèé-wa.

⁶ Ñbèé, ñ gbǝ òṅṅu-kǝ, tsí ó dzǝ kíbí ònyà ña náa kpò tó

gbǝ, tsí wà wínyè#é. Òṅṅu#é le tó kíbí oqò náa kǝ, tsí

wà dúgbe tsù#é nǝmí kíbí àyèrà náa wà ké kǝkǝ#é.

Tsí ó wà fí ní:

Àlèlúyà! È nye òlódzǝ!

Inyé yèé tse#é, òlódzǝ, òṅṅu yèé Olíkpa kpé oyè dzídze.

† À nákó nyáa fǝ gbo ní: “È tse báa kíbí òṅṅu gbo tse bá ònyà ña gbǝ#á. Inyé yèé ó tse ña#á, è sǝá fúu gbǝ méèdzǝ. È tse òtí kǝ kǝñkǝ-è fúu, tsí òtí#é kó le láre yèé ó fú ònyà ña#á gbǝ méèdzǝ.”

†† Àlèlúyá yèé à fǝ bí#é, òma-Hèbèru ña ní náa fǝ béè#é. Tsí òkpì-è ní dzé è nye Yáfè#é. Ñhèbèru#é, Yáfè ní dzé èko-òṅṅu yèé#é.

7 Àa kó wà táyè kpíkpò héjú,
tsí àa kó wà nye lílákú-è.
Iné yèé tse#é, iwèrè tó,
tsí ká gbé aya-oma-agbòt#é wá náàbitò fúu.
Tsí igbàhà-è gbo ti tótse si.
8 Ìdáyé fúu náawù-atsò-òtítò-kà ní kó n wò.
Àwù#é wà féléfélé, tsí wà ko nyènyènyè, tsí wà fú
pílípílí gbo.
(Àwù#é wà díre itsé-òtítò-ene yèé ña dzé ti Ìdáyé#é
ni.)
9 Tsí adzítse-òròt#é wá wí fú mi ní: Ko si ñhwe ní: "Ène
yèé ña à kpè ní ká wáa dze ɔɔ-aya níné-oma-agbòt#é,
à we éwo-ire."
Tsí ó tó fí ró ní: Afò òtítò-Ìdáyé ña ñnéé.
10 Ñbèé, ñ káà kálè nábé-è, tsí n mú erí kálè fúu. Tsí ó
wí fú mi ní: Maa tse béè! Èmi gbo, àtsítse-Ìdáyé ní ñ
dzé#é kíbí iwò gbo òñu inàbí-èe ña#á. Àña ní wà tse
òtítò yèé Yèèsù nyà díre#é. Ìdáyé ní nàa mú erí kálè
fú#é.
Ó ñi, òtítò yèé Yèèsù nyà ña fúne#é, òñu ní nàa fú ag-
báfò-Ìdáyé fòt ña ñkpá ní ká n wí afò-Ìdáyé fúne#é.

**Ène yèé wà ñhà-atsí#é dzàdzàbò-erã#á
òñu atsiké-agbáfò-Ìdáyé fú#é**

11 Náanyì-béè#é, ñ rí, tsí òrò tsí, tsí atsí fífú-kà bó
fúdá, tsí ñnyà-kà dzi ñhà-è si. Ène#é, à nàa kpèé ní olí-
àkaralè òñu olí-òtítò. Nàa kpedzò fúne si nòñà-òtítò, tsí
nàa dzogu gbo si nòñà-òtítò. 12 Odzú-è ña wà gbà kíbí
iná bé, tsí ó dé òkúkú-ólú ña kpíkpò si. Tsí à ko éko-kà si
nàra-ene#é. Éko#é, ñnyà-kà kpókpo kò maa náanyì-òñu
nìkàntso. 13 Ó wò àwù-kà si, tsí àwù#é dzé àmbara kpó
dzibàà. À nàa kpe ene#é ni: "Afò-Ìdáyé." 14 Tsí sòdzà yèé
wà nòrò ña#á wà tè náanyì-è. Àña kpó, à dzi ñhà-atsí
fífú kàkà si, tsí wò àwù fífú pílípílí si, tsí àwù ña#á wà
féléfélé gbo. 15 Tsí ene#é òñu ká-è, tàsú múmú-kà yò
nàrù-è si, tsí kó n dza ñnyà-italè ña. Nákó bané òkpá-
irè-kà, tsí nákó wà n nékpá si ñhà-ña. Tsí nákó gú síso-
egi-òtítò ñhé yèé à nàa n gúu, tsí n tse ɔtí#é. Iné#é wà
díre kíbí Ìdáyé Olíkpa nákó fetí fú ña gbà ñnó bíbí
lákú-è#é. 16 Tsí à ko si náawù-è ñnyàdì-ità-è ní: "Ólú-ólú
ña, Ìgá-ìgá ña."
17 Náanyì-béè#é, ñ rí adzítse-òrò-òmirè-kà, tsí ó doro si
ñhà-odzúùrò. Tsí eye ña kpó yèé wà fò ñhgbèrì sàñú
sàñú#é, ó wà dígbe kùkù fú ña ní: "È wá! È kpérì ara-
ñé fú dzídze lákú yèé Ìdáyé sè si fú ñé#é. 18 È wá, tsí e
wáa dze òkú-ólú ña òñu òkú-ìgá-sòdzà ña má nàra ti
sòdzà ña gbo. È wá, tsí e wáa dze òkú-atsí ña òñu òlá-
ña. È wá, tsí e wáa dze òkú-ònyà kpó, òkú-ene yèé wà
nówó-ara-ña#á òñu ti arú ña gbo, ti madé ña gbo, ti
onùgbó ña gbo."
19 Ñbèé, ñ rí erã àtsètsè#é, tsí rí ólú-italè ña òñu
sòdzà-ña ña. Tsí à kpérì si, tsí ká dzogu bá ene yèé wà
ñhà-atsí si#é òñu sòdzà tèè ña gbo. 20 Ñbèé, à mú
erã#á, tsí mú atsiké-agbáfò-Ìdáyé fí yèé tse iné-àwùsi
ña nòñu-ètsè-è#é gbo. Ó tse iné-àwùsi ña#á, tsí n rú
ene yèé ña à dísèdzè-erã#á si nàra-ña, tsí à sè
dzogidzònyà-è gbo#é si nòñà-ìbàdì. À ké erã#á òñu at-
siké-agbáfò-Ìdáyé fú#é nàayè nàayè, tsí mú ña sò ñnà

tsítse-dzú tēngèlèè#é, tsí ikùlé-odzúùrò gbo wà gbà
ñné#é. 21 Ñbèé, ene-àtìbò ña òñu#é, ene yèé dzokó si
ñhà-atsí fífú#é si#é kpa ña òñu tàsú yèé yò nàrù-è
si#é. Tsí eye ña kpó wáa dze òkú-ña títí yó.

**À de Ètsù ñwòrò, tsí Kírísítò wà dzoyè
títí fú ɔɔ-egbèrú (1000)**

20 Náanyì-béè#é, ñ rí adzítse-òròt-kà, tsí ó ti ti nòrò
wá, tsí ó bané kókórò-ifò lákú yèé à kà rí
ìkpàkù-è#é, ifò-etí fífà#á, tsí bané wòrò gbìgbèdè-kà
gbo si. 2 Ñbèé, erã giga lákú#é, erã yèé dzé edzò, tsí ti
wà si dzò dzò#é, tsí dzé abàdzéne, tsí à nàa kpè ní Èt-
sùt gbo#é, adzítse-òrò#é kàà dzì, tsí dèè si ñwòrò#é.
Tsí nákó wà ñwòrò#é si títí fú ɔɔ-egbèrú (1000). 3 Tsí ó
kèe sò lo ñfò-etí fífà#á, tsí sé arù-è, tsí kàà ñkókórò, tsí
taá dì kpāñu, àtóorì erã#á kó maa rú ñnyà-italè ña si
nòñà-ìbàdì ró títí ɔɔ-egbèrú#é (1000) kó wáa lo.
Náanyì-ɔɔ-egbèrú#é (1000), ó wà ní ká túu dzò fú
àsòkò tsígìdì-kà.
4 Ñbèé, ñ rí àntà-oyè kàña. Ène yèé ña dzokó ñhà-
ña#á, Ìdáyé fú ña ñkpá ní ká kpedzò fúne. Àña ní à dé-
wo-ña náatsùgbée kíbí à gbà si ñhà-òtítò yèé Yèèsù
nyà díre#é òñu kíbí à fò afò-Ìdáyé fú ñnyà ña#á. Ène
nyèhè ña kò mú erí kálè fú erã#á, tsí à kò sè
dzogidzònyà-è gbo. À kò dísèdzè-erã#á si ñwádzú-ña
nàmì si nówó-ña. Tsí à dzí wá náyé, tsí wà dzoyè bá
Kírísítò títí fú ɔɔ-egbèrú#é (1000). 5 Ène yèé ña Ìdáyé
tsètsè dzí ti náañírì-òkú ña wá náyé#é ñnéé. Ó ñi, ene-
àtìbò ña kò dzí wá náyé títí ɔɔ-egbèrú#é (1000) wáa lo.
6 Ène yèé ña Ìdáyé tsètsè dzí ti náañírì-òkú ña wá
náyé#é, tsí à dzé tèè akpá akpá, esè esè#é, à we éwo-
ire. Ikú-èkèèdzì kò nékpá si ñhà-ña ró. Ó ñi, à nákó
dzé atsebò-Ìdáyét òñu atsebò-Kírísítò gbo, tsí à nákó
dzoyè bá Kírísítò títí fú ɔɔ-egbèrú#é (1000).

À ko Ètsù dzò, tsí à wà kpedzò-ìkàànyì fúne

7 Bí ɔɔ-egbèrú#é (1000) wáa lo tã, à nákó ko Ètsù
dzò, tsí nákó fúdá néèhà yèé à múu si#é, 8 tsí nákó dzi
nòñà, tsí kó kàà rú ilú kpó yèé wà náyé gbangba#á si
nòñà-ìbàdì. Ène yèé nákó rú béè ña#á, Gógì òñu
Màgógì ni. † Nákó kpérì ña fú ogu dzídze, tsí à nákó kpò
kíbí inyarì nètí-àhù. 9 Tsí à nákó gba ìtalè#é kpó, tsí à
nákó lo kàà wérì ilú yèé Ìdáyé né àmúdò fú#é, ñbí ene
yèé dzé ti Ìdáyé akpá akpá, esè esè ña wà#á. Ó ñi, iná-
kà nákó ti nòrò, tsí nákó wáa ra ña kpó. 10 Tsí à nákó
ké Ètsù, ene yèé rú ña béè#é sò ñnà tsítse-dzú
tēngèlèè#é, tsí ikùlé-odzúùrò gbo wà gbà ñné#é. Tsí
nákó lo kàà bá erã#á òñu atsiké-agbáfò-Ìdáyé fòt#é,
tsí àña kpó, à nákó wà ñhà-ñé si tó béè nòósá gbo,
nóoru gbo títí lo nàarítá.
11 Náanyì-béè ró#é, ñ rí àntà-oyè-kà. Àntà#á lákú, tsí
fú gbo. Tsí ñ rí ene yèé dzokó si ñhà-è#é, tsí ilè òñu ig-
bèrì nò ñwádzú-è lo, tsí kò né ká rí ña ró. 12 Tsí ñ rí ñnyà
ña, ene yèé kú ña#á, madé gbo, onùgbó gbo, tsí à kàà

† Gógì òñu Màgógì yèé à wà báfò bí#é, ñnyà òñu ilú ni. Tsí à gbé
wáa lo. Gógì#é dzé ólú, tsí Màgógì òñu dzé ilú. Ó ñi, à wà mú ña, tsí
wà n kpe ilú yèé ña ko Ìdáyé#é ni. À nákó nyáa rí èr-ña ñhwe-
Èsèkìyèli éwo 38 òñu 39.

dóro n'wádzú-àntà-oyè#é si. Tsi iwé kãna tsi dzòó si. Tsi à tsi iwé-kã gbo ró, iwé-àyè-àritá. Tsi à kpedzó fú òkú ña#á, ti nára-ijé yèé ene kúnukú tse, tsi à kò si ñh'wé ña#á. ¹³ Tsi àhũ mú òkú yèé ó gbà si ña#á fú, tsi ikú òñu ilé-ikú gbo ké tinja gbo fú. Tsi à kpedzó fú ña kpó ti nára-ijé yèé ene kúnukú tse#é. ¹⁴ Tsi à ké ikú òñu ilé-ikú méedzi so r'ná tsítsédzú tēngèlèè#é. Iná nyèñè ní dzé ikú-èkéèdzi#é. ¹⁵ Tsi bí à kò rí éko-ònyà-kã ñh'wé-àyè-àritá#á gé ná, à náa kée so r'ná tsítsédzú tēngèlèè#é.

Yòhánà rí òr'ò tit'ò-kã òñu ilè tit'ò-kã

21 Ñbèé, ñ rí igbèrì tit'ò-òmiré òñu ilè tit'ò-òmiré. Ó òñu, igbèrì àtsètsè òñu ilè àtsètsè kò wà ró, à ñ ñde. Tsi àhũ gbo kò wà ró. ² Tsi ñ rí ilú yèé dzé ti Ìdáyé akpá akpá, esè esè#é, ilú yèé à wà kpè ní Yèrúsàlèmi tit'ò#é, tsi ó ti ti n'òr'ò ñdì-Ìdáyé bàa. Tsi ó tótse si kpó kibi igbàna yèé tótse ara-è si, tsi làkòd kàa kpàdè òko-àwúrò-è#é. ³ Tsi ñ gbó òñu líle-kã, tsi ó ti ñdì-àntà-oyè-lákú#é, tsi wà f'ò ní: "Báayi#é, idìgbé-Ìdáyé wà náàñjírì-ònyà ña ñh'kéé! Nákó gbé bá ña, tsi à nákó dzé tèè ña. Ìdáyé òñu ká-è nákó gbé bá ña, tsi nákó dzé Ìdáyé-ña. ⁴ Nákó ño inyókú òkãl'òkã kpó nódzú fú ña. Ikú kàkó wà ró. Iné-ne kó tse ànyínó kàkó wà ró. Àbo rírã nàmi iné kó tse kó d'ne kãnyìl gbo kàkó wà ró. Iné yèé tse#é, iné yèé dzé iné-ayé dzòó dzòó ña kpó#é, à kàkó wà ró, à nákó ò." ⁵ Ñbèé, ene yèé dzokó si náàntà-oyè-lákú#é wà f'ò ní: "Báayi, ñ wà kparò iné ña#á kpó, tsi à wà òñu tit'ò."

Tsi ó wí fú mi ní: Kò iné yèé si ñh'wé, iné yèé tse#é, af'ò ña#á, òtít'ò ní à dzé#é, tsi àkaralé wà ñña gbo.

⁶ Tsi ó t'ò r'ò ní: "Af'ò tá! Èmi ní dzé Áláfa òñu Òmégà#á †, ikpinkpilè òñu itàntá#á. Bí àngbè wà gbè ònyà-kã, èmi, màa fúu nómi yèé náa fúne náàyè#é, tsi nákó m'ò n'òfè. ⁷ Bí ònyà-kã dzàdzàb'ò, nákó gba akpàlã tèè ñh'ò-è. Màa dzé Ìdáyé-è, tsi nákó dzé òma-mi. ⁸ Ó òñu, odzo ña gbo, asènáànyì-àkaralé-ña gbo, atsetsitsiira yèé kò d'jírì fú odzú ña#á gbo, akpane ña gbo, àlòwá ña gbo, atsogù ña gbo, asèñe ña gbo, ònyà kpó yèé ká tse òtít'ò#é gbo, àña kpó, idìgbé-ña wà r'ná lákú tēngèlèè#é, ñbí ikulè-odzúur'ò wà gbà#á. Òñu ní dzé ikú-èkéèdzi#é."

Yòhánà rí àbit'ò, aya-Òma-àgbò yèé à náa kpè ní Yèrúsàlèmi tit'ò#é

⁹ Náànyì-béè#é, adzítse-òr'òt'ò méedze yèé ña bané àwò, tsi iné kó múne réré méedze ikãànyì ña#á k'í ña si#é, òkã wá, tsi wà wí fú mi ní: Wá, tsi n mú àbit'ò, aya-Òma-àgbòt'ò#é ñaé. ¹⁰ Ñbèé, Mími-Ìdáyé t'ò wà ñh'ntá-mi, tsi adzítse-òr'ò#é ké mi lo néwo-òkè lákú gíga-kã. Tsi ó mú ilú yèé dzé ti Ìdáyé akpá akpá, esè esè#é, ilú-Yèrúsàlèmi#é ña mí, tsi ó ti ti n'òr'ò ñdì-Ìdáyé bàa.

¹¹ Tsi míma-Ìdáyé wà má náàñjírì-ilú#é, tsi ó wà kò nyènyènyè kibi òkúta míma, òkúta-èfé bé. Ó wà má kibi òkúta yèé à náa kpè ní yàsìkpi, tsi à náa rírã b'ò ñh'è#é.

† È sè kàa kã ñbí à nya òkpi-Áláfa òñu Òmégà si#é néwo 1:8 ñh'sàlè-odzú-iwé#é, tsi è nákó gbó òkpi-è rere.

¹²⁻¹³ À ma ođi gbígbedè gíga-kã wérì kòdzá ilú#é, tsi arũ-òna mààméedzi ní wà nóđi#é. Méeta wà nówó-òntsà, tsi méeta wà nówó-òro-ayé, tsi méeta gbo wà ñh'nbú-ayé, tsi méeta àtìb'ò ña#á wà nówó-bùkúù. Tsi adzítse-òr'ò òkãkã wà de arũ-òna ña#á òkãkã kpó. Tsi neèkũ ña#á, à kò éko-aro-òma-Ìsaràyélit mààméedzi ña#á òkãkã si ñña kpó. ¹⁴ Òkúta gúgù mààméedzi ní à ñ kpilè-ođi-ilú#é, tsi à kò éko-adzítse mààméedzi-òma-àgbò#é ña òkãkã si nára-òkúta ña#á òkãkã lo kpó.

¹⁵ Tsi adzítse-òr'ò yèé wà wínyè fú mi#é bané kòtsá-kã kibi òkpá ká ñ kpurã iné bé, tsi ó dzé siká gbo. Ó bané-è, àtsùgbée kó ñ kpurã ilú#é, tsi kpurã ođi-è òñu èkũ-è ña kpó. ¹⁶ Ilú#é d'édzú gbàragbàra. Gúgù-è òñu tsítsédzú-è dzé òkãntso. Ñbèé, adzítse-òr'ò#é kpurã ilú#é òñu kòtsá-è#é. Gúgù-è wà dzé itsékòlò igboó lé négbàà (2200). Tsi tsítsédzú-è òñu gíga-è gbo wà dzé béé ké.

¹⁷ Tsi ó kpurã gíga-ođi#é gbo, tsi ó wà dzé akpá méerú lé nóg'òta (65). ¹⁸ Iné yèé ònyà ña náa ñ kpurã iné#é ní adzítse-òr'ò#é ñ kpurã#á. ¹⁹ Òkúta yèé à náa kpè ní yàsìkpi#é ní à ñ ma ođi#é, tsi ilú#é òñu ká-è dzé siká gíđi gíđi kpó, tsi wà má kpó yòd'òd'ò kibi awò bé.

¹⁹ À mú òkúta-àf'èñyà ña òkãl'òkã kpó, tsi ñ tamá-òkúta yèé ña à ñ kpilè-ođi-ilú#é. Yèé à ñ tamá-òkúta àtsètsè-sè#é, à náa kpè ní yàsìkpi, tsi à náa kpe ti èkéedzi-è ní sàfírì, tsi ti èkéeta-è gbo dzé kàlikèd'òni, tsi ti èkéerè-è gbo dzé simàragíq'ò. ²⁰ Ti èkéerú-è gbo dzé sàriq'ònù, tsi ti èkéefà-è gbo dzé sàriq'iyò. Ti èkéedze-è gbo dzé kirisòl'iti, tsi ti èkéedzo-è gbo dzé bèrìlò. Ti èkéesá-è gbo dzé tòkpàsiyò, tsi ti èkéewá-è gbo dzé kirisòkpàsítò. Ti màawòkã-è gbo dzé yàkinitò, tsi ti mààméedzi-è gbo dzé àmètúsítò. ²¹ Èkũ mààméedzi ña#á dzé òkúta-èfé f'uf'ù mààméedzi. À mú òkúta#á òkãkã, tsi ñ tse èkũ òkãkã, tsi òna lákú yèé w'ò lo ñh'nlú#é dzé siká gíđi gíđi, tsi wà má yòd'òd'ò kibi awò bé.

²² Ó òñu, ñ kò rí ilé-Ìdáyé t'ò ñh'nlú#é. Iné yèé tse#é, Ìd'òdzú, Ìdáyé Olíkpá òkãl'òkã òñu Òma-àgbò#é gba idì-ilé-Ìdáyé#é. ²³ Tsi ilú#é kò bèrè ní odzúur'ò nàmi òt-sùkpá kó wà rã fú òñu. Iné yèé tse#é, míma-Ìdáyé ti wà má fúu, tsi Òma-àgbò#é ní dzé kãndé-è#é. ²⁴ Ilú ña nákó r'è ñmíma-è, tsi olú-italè ña nákó ké iné-owó-ña wá fúu. ²⁵ Tsi èkũ-è ña nákó wà tsítisi dzòó si nóòsá. Ká f'ò gíđi#é, à kàkó sé ña láyé, iné yèé tse#é, òru kàkó wà ró. ²⁶ Tsi ilú ña nákó ké iné-owó ña òñu iné-iyi-ilú ña wá ñh'nlú#é. ²⁷ Ó òñu, iné kò má-kã kpókpó kàkó w'ò ñh'nlú#é. Atsetsitsiira yèé kò d'jírì fú odzú ña#á òñu atsòd'òb'ò ña kàkó w'ò ñh'nlú#é. Ene yèé ña à kò éko-ña si ñh'wé-àyè-àritá#á, iwé ti Òma-àgbò#é, àña gé ní nákó w'ò ñh'nlú#é.

22 Náànyì-béè#é, adzítse-òr'òt'ò#é mú ođò yèé omi-è náa fúne náàyè-àritá#á, tsi ñ ña mí. Omi#é má yéléyéle kãlè, tsi wà b'ò ñh'ndì-àntà-oyè-Ìdáyé òñu Òma-àgbò#é, ² tsi wà tsà gbà n'òna lákú yèé wà náàñjírì-ilú#é. Náatàkè méedzi méedzi-ođò#é, egi yèé náa fúne náàyè-àritá#á wà bè, tsi náa so gbà mààméedzi ñh'ò-

†† Iné síseré itsékòlò igboó lé négbàà (2200) òñu akpá méerú lé nóg'òta (65) yèé à báf'ò bí ña#á wà dzé sitáq'iyò egbàà egbàà òna méefá (12.000) òñu kpékòni nàmi kùd'ewò méeré lé nóg'òdze (144). Yòhánà wà mú ña sàwé iné-kã ní.

ጋጋጅ-ገጅ. Naa so àrìkà ònó-òtsùkpá-ገጅ. Tsí à náa mú ewé-è gbo, tsí ñ bɔ ìlú ṅa. †

³ Inḡ-ገጅ kpókpó kàkó wà ñhù#é yèè ጋጋyè kó ré fú ró#é. Tsí àntà-oyè-ጋጋyè òṅṅ ጋጋ-àgbò†#é nákó wà bè si, tsí àtsítse-ጋጋyè ṅa nákó wà sḡḡ. ⁴ À nákó rí odzú-è, tsí à nákó kɔ ékɔ-è si ñwádzú-ṅa. ⁵ Tsí òru kàkó wà ró. À kàkó bèrè ní míamá-kāndé-ገጅ nà mí míamá-odzúúrጅ kó má fú àṅa. Inḡ yèè tse#é, ጋጋyè ጋጋdzó òṅṅ ká-è nákó mú míamá-è si nààṅírí-ṅa, tsí à nákó dzoyè títí lɔ nààrítá.

Yòhánà wà gbó afጅ-ìkàànyì ṅa

⁶ Tsí adzítse-ጋጋ†#é wà wí fú mi ní: Afጅ ṅa#á, òtítú ní à dzé#é, tsí àkaralé gbo wà ṅṅa. Tsí ጋጋdzó, ጋጋyè yèè náa tse tsí Mímí-è náa wà ñhà-àgbáfጅ-è fጅ ṅa si#é, ó bē adzítse-ጋጋ-è wà ní kó wáa mú inḡ yèè bókó wáa tse ñhḡḡ#é ḡíre fú àtsítse-òṅṅ ṅa.

⁷ Tsí Yèésù ní: “È rí gé! Ñ bàa ñhḡḡ! Enḡ yèè wà mú afጅ-ጋጋyè yèè wà ñhḡwé yèè bē#é, tsí wà ñ tsítse tse#é, ó wē éwo-ire.”

⁸ Èmi, Yòhánà, èmi ká-èmi ñ rí, tsí ñ gbó inḡ nyèṅè ṅa. Kíbì ñ rí, tsí gbó ṅa gbo bēè tã#á, ñ káà kálè nábé-adzítse-ጋጋ yèè mú ṅa ḡíre fú mi#é, tsí n mú erí kálè fúu. ⁹ Ó ḡi, ó kò, tsí wà wí fú mi ní: Maa tse bēè! Èmi gbo, àtsítse-ጋጋyè ní ñ dzé#é kíbì iwɔ gbo#é, kíbì inàbí-è agbáfጅ-ጋጋyè fጅ ṅa gbo òṅṅ ònyà kpó yèè wà mú afጅ yèè ṅa wà ñhḡwé yèè#é tsítse tse#é. ጋጋyè ní nàa mú erí kálè fú#é.

¹⁰ Tsí ó tጅ wà wí fú mi ró ní: Afጅ-ጋጋyè yèè ṅa wà ñhḡwé yèè#é, ká máa kí ñnó-è, inḡ yèè tse#é, iwèrè sómá, tsí inḡ ṅa#á kó tse. ¹¹ Ó ḡi, bí ònyà-kà dzé ònyà-ìbàḡí, kó wà ñbàḡí tsítse si làkòò. Tsí bí ònyà-kà dzé ònyà gbígbḡḡí, kó wà ñḡé gbígbḡḡí tsítse si làkòò. Bēè ké ní bí ònyà-kà gbo dzé àtsòtítú, kó wà nóòtítú tsítse si làkòò, tsí bí ònyà-kà gbo dzé ònyà míamá#á, kó wà ñḡé míamá tsítse si làkòò#é.

† Ìwé-Èsèkiyéli 47:2 (Ezèkiel 47:2)

¹² Tsí Yèésù ní: “È rí gé! Ñ bàa ñhḡḡ! Tsí màa bané inḡ yèè ṅa ñ bókó wáa ñ sḡṅè fú ene kúnukú#é wá, tsí màa sḡṅè fú ene kúnukú ti nára-itsé yèè ó tse#é. ¹³ Ñ dzé Áláfà òṅṅ Òmégà, †† àtsḡtsḡ òṅṅ ìkàànyì, ìkpìnkpìlè òṅṅ itãntã.”

¹⁴ Enḡ yèè ṅa fጅ àwù-ṅa#á, à wē éwo-ire. Ó ḡi, à nákó nyaa gbà nárū-òḡi#é, tsí wò lɔ ñhù#é, tsí à nákó nyaa dze èso-egi yèè náa fúne náayè#é gbo. ¹⁵ Ó ḡi, atsetsít-siira yèè kò ḡíirí fú odzú ṅa#á gbo, atsogù ṅa gbo, àlòwá ṅa gbo, akpane ṅa gbo, asḡṅe ṅa gbo, ònyà kpó yèè kà dzáfጅ-òtítú tsítse#é gbo, àṅa kpó, à kó gbé ñìkà fú ìlú#é.

¹⁶ Tsí Yèésù tጅ wà fጅ ró ní: “Èmi, Yèésù, ní bē adzítse-ጋጋ-mi wá ñḡi-ḡé#é. Ñ bēè wá ní kó wáa dzíkò yèè ṅa nyí fú ḡé négbé-Kírísító ṅa. Èmi ní dzé ጋጋmalጋma-ólú ጋጋfíḡi†#é. Tsí ñ dzé atḡḡḡḡdzḡ * yèè wà má nyènyènyè#é gbo.”

¹⁷ Nbḡḡ, Mímí-ጋጋyét òṅṅ àbitጅ-ጋጋ-àgbò#é wà wí fú Yèésù ní: “Wá!” Bí ònyà-kà gbo gbó bēè gé ná, kó fጅ ní: “Wá!” Bí àṅgbḡ wà gbḡ ònyà-kà, ene nyèṅè kó wá. Bí ònyà-kà wà wo omi yèè náa fúne náayè#é, kó gbàà nጅጅfጅ.

¹⁸ Èmi, Yòhánà, ñ wà kárá ònyà òkàlጅጅkà kpó yèè gbó afጅ-ጋጋyè yèè à kɔ si ñhḡwé yèè#é rere ní: Bí ònyà-kà mú inḡ-kà máa, ጋጋyè nákó fetí fúu òṅṅ inḡ kó múne réré yèè ṅa à kɔ si ñhḡwé yèè#é. ¹⁹ Tsí bí ònyà-kà gbo nya inḡ-kà bò náfጅ yèè wà ñhḡwé yèè#é, ene nyèṅè kàkó gba inḡ yèè ጋጋyè kpaḡí si fúu, tsí à kɔ si ñnó-iwé yèè#é. Enḡ#é kàkó dze èso-egi-àyè-àrítã#á, tsí ጋጋyè kàkó fúu ñhḡḡgbé ñnó-ìlú#é gbo. ²⁰ Enḡ yèè wà nya àyídzá-inḡ yèè ṅa nyí#é wà fጅ ní: “ḡḡ, ñ bàa ñhḡḡ!”

Kó tse bēè! Yèésù ጋጋ-wa, wá!

²¹ Yèésù ጋጋ-wa kó tse ore-ጅfጅ fú ḡé. Ètse ni.

†† È sḡ káà kã ñbí à nya òkpì-Áláfà òṅṅ Òmégà si#é néwo 1:8 ñhḡsàlè-odzú-iwé#é, tsí è nákó gbó òkpì-è rere. ‡ Inḡ yèè à náa kpè ní atḡḡḡḡdzḡ#é ní dzé àràwo yèè náa wà má ñfírìfírì-àwúrጅ#é.